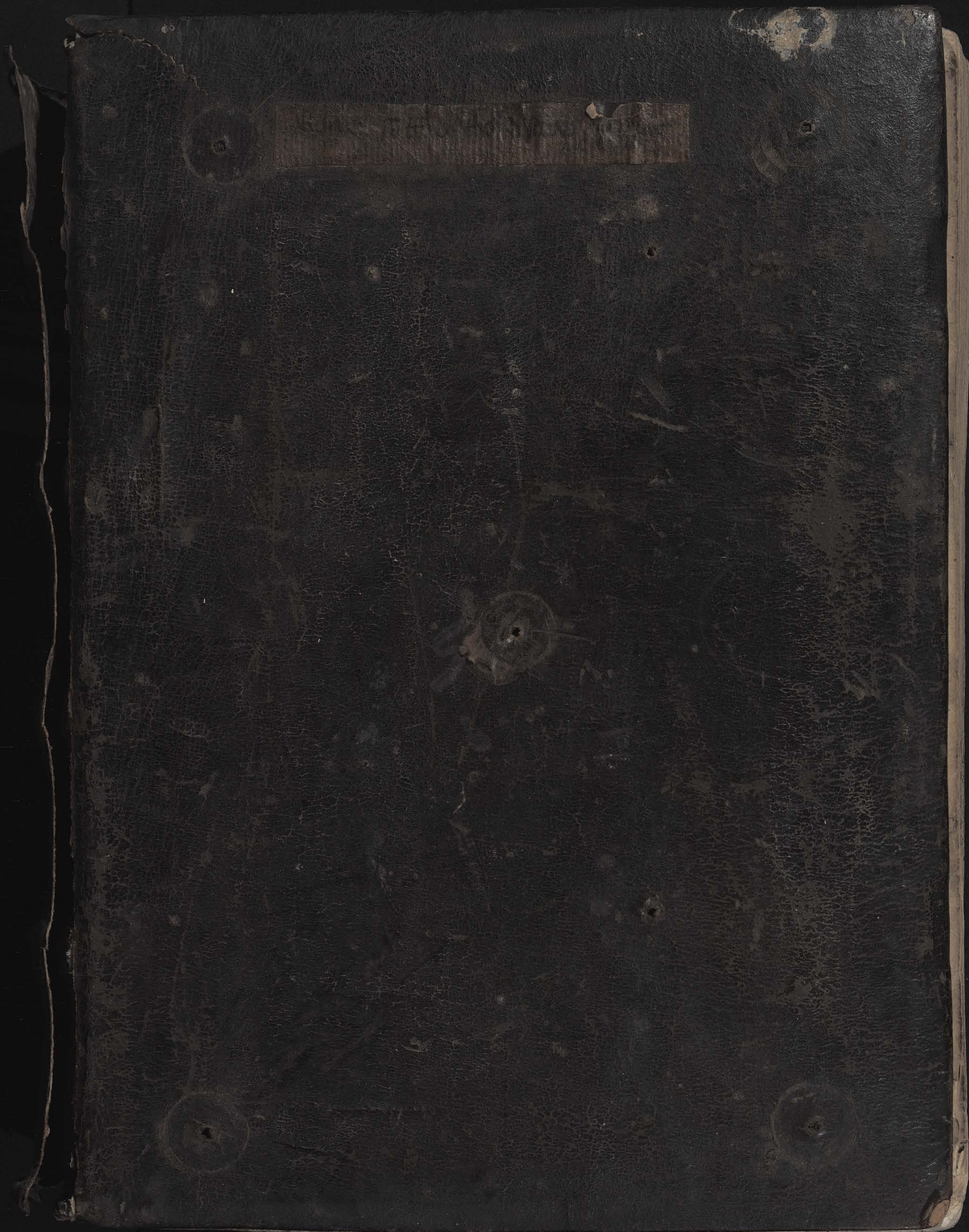

Hoc manuscriptum est anno 1442. exaratum.

N. Inv. 1251

ue lup̃a D o

minus dixit ad me filius meus es

tu ego ho

Liber Thome [illegible] doctoris
p[ro] collegio [illegible]

fulgebit hodie super nos quia natus est do

dominus et vocabitur admirabilis deus princ

pacis pater futuri seculi cuius regni non e

Deus autem qui dives est in misericordia propter nimiam caritatem suam qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis convivificavit nos in Christo, cuius gratia salvati estis. Illud istud scribitur ii. ad Eph. In quo insinuatur nobis nostre redemptionis misterium. Et propter hoc manifestatur nobis semper liber sententiarum et specialiter quartum ad tertiam partem ipsius in qua complicatur nostre redemptionis sacramentum secundum partem ipsum. ¶ Tangit autem in hoc verbo magister quatuor pertinentia ad redemptionem humani generis. ¶ Quorum primum est auctor reparationis. Secundum est lapsus reparabilis. Tertium persona reparatoris. Quartum autem et ultimum salus hominis reparati. Auctor autem reparationis notatur cum dicitur Deus autem qui dives est in misericordia etc. Ipse enim sua largiflua misericordia non aliunde motus disposuit reparare genus humanum sicut scribitur in Jo. iii. Sic deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret ut omnis qui credit in ipsum non pereat. ¶ Lapsus non reparabilis cum dicitur cum essemus mortui peccatis. Peccatum enim primi parentis erat causa nostre mortis. Propter quod a statu innocentie per lapsum fuit totum genus humanum secundum quod scribitur Ro. v. Sic per unum hominem peccatum in mundum intravit et per peccatum mors ita et in omnes mors pertransiit in quo omnes peccaverunt et quia in alio et per alium peccaverunt ideo reparabiles reddebantur. ¶ Persona reparatoris notatur per hoc quod dicitur convivificavit nos in Christo. Ipse enim Christus fuit in quo scilicet fuit ista reconciliatio sicut scribitur ad Coll. i. In ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare et per eum reconciliare omnia in ipsum pacificans per sanguinem crucis eius sive que in celis sive que in terris sunt. ¶ Salus non hominis reparati tangitur in hoc quod dicitur cuius gratia salvati estis etc. Ratione enim passionis Christi collata est efficacia sacramentis ut per ea infirmis detur gratia sanativa secundum illud ad Tit. iii. Secundum misericordiam suam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis quem effudit in nos habunde per Ihesum Christum salvatorem nostrum. De hiis quatuor magister sic loquitur v. ad Ro. In quodam verbo ubi sic ait. Commendat autem deus caritatem in nobis. Ecce auctor reparationis. Quia cum adhuc peccatores essemus ecce lapsus reparabilis. Christus pro nobis mortuus est. Ecce persona reparatoris. Multo magis iustificati nunc per sanguinem ipsius salvi erimus ab ira per ipsum. Ecce lapsus hominis reparati. ¶ Secundum ista quatuor inspiciendo convenienter describuntur. Describuntur quatuor partes libri sententiarum. Nam in primo libro agitur de reparationis auctore ut puta de beata trinitate. In secundo non agitur de ipso reparabili ut puta homine cadente a statu conditionis et innocentie. In tertio agitur de persona reparatoris ut puta de Christo deo et homine

In principio vero agitur de hominis reparati sa
lute que quidem consistit in expia
cione culpe et amocione vindi
cte et sic patet quomodo iste totalis
liber versatur et hic reparacionis
misterium explicandum ¶ Explicacio
tamen modo hic spectat ad totum librum
in quo manifestum qualiter vivifica
ti sumus per xpm et hoc notavit apostolus
in verbis predictis cum dixit convivi
ficavit nos xpo et ideo dicit apostolus
quia deus vivificavit nos in xpo
et per ipsum et secundum xpm primo igitur
deus convivificavit nos in xpo quia
in persona eius mortem mixtum vite
sociavit secundum illud Joh. v. sicut
pater habet vitam in semet ipso ita et fi
lio dedit habere vitam in se ipso. Si enim
igitur habet filius in se ipso quod sibi
morte mixtum assumpsit nobis ut et
in morte vitam sociavit. ac per hoc
in semet ipso convivificavit Convivi
ficavit etiam cum xpo dum ipse xpc
qui vita erat nos homines mor
tales vivificavit secundum illud quod dicitur in
principio i. capitulo v. Quod fuit ab ini
tio quod vidimus oculis nostris quod per
speximus et manus nostre contrecta
verunt de verbo vite et vita manife
stata est et vidimus et testamur et
annunciamus nobis vitam eternam et sic
dum vitam vivus est et cum hominibus
conversatus est deus nos convivificavit
in xpo dum venit nos fecit cum
ipso. Convivificavit etiam nos per xpm
dum nos a morte eripuit per mor
tem ipsius secundum illud i. Petri iii
Xpus semel pro peccatis nostris mortuus
est iustus pro iniustis ut nos offerret deo etc
quia xpc vitam suam pro nobis posuit. dicens

primum genus humanum mortuum vi
vificavit. Postremo secundum xpm
nos vivificavit dum ad eius gratiam
nos per viam vite duxit iuxta id
psalmi Notas mihi fecisti vias vite. Notas
nobis fecisti vias vite. dum nobis
fidem et spem et caritatem et
dona gratiarum distribuit et manda
ta adiunxit in quibus ipse xpc
ambulavit et in quibus consistit
via vite per quam xpc nos docuit
ambulare. Deus quoque nos vivificavit
secundum xpm quia ad vitam dirigit imi
tatores ipsius ¶ Debilis in iiiior sil
licet ad Philip. confirmavit se
met ipsum formam servi accipiens ecce
primum scilicet quod morte mixtum vite sue
univit in plenitudine humani sensus
et habitu inventus ut homo. ecce
secundum videlicet quod cum hominibus ut homo
vixit. humiliavit semet ipsum usque
ad mortem ecce tercium videlicet quod
per mortem suam nos a morte liberavit
propter quod et deus exaltavit illum
ecce quartum videlicet quod post mortem
multos habet separatos et imi
tatores credentes in eum Deinde
in hac secunda que sic incipit Cum igitur
venit plenitudo temporis etc. Inten
dit magister determinare qualiter deus
nos xpo convivificavit. Liber iste
dividitur habet in iiiior partes secundum
iiiior que predicta sunt In quarum prima
magister determinat de unione naturarum
in xpo per quam dicitur convivificavit
in xpo In secunda vero determinat qualiter
se vivis inferioribus conformavit. Ex
quo dicitur convivificavit cum xpo et
incipit hec secunda pars ibi Solet autem
queri utrum aliquem hominem vel aliquid etc

Tercia vero determinat qualiter per mor-
tem suam nos a morte liberavit
quoquo nos gratiam vivificavit per
passionem, ibi distinctio xv. Nunc querimus
quando per mortem christus etc. Quar-
ta vero et ultima determinat qua-
litates virtutum in christo fuerint et
quales esse debeant in eius
imitatoribus, quoquo dicitur quod deus
nos secundum christum vivificavit, ibi
distinctio xxiii. Et vero primo prohemium
sit christus etc. vel aliter quod in hoc
libro agitur qualiter deus nos
convivificavit christo et christus nos
vivificavit assumendo vitam
nostre nature et impertiendo nobis
vitam gratie. Secundo liber iste habet
partes duas. Prima autem agit
de vita quam pro nobis christus assumpsit.
Secunda vero de vita quam nobis
contulit, ibi distinctio xxiii. Et vero
super hominem sit etc. ubi agitur de
virtutibus donis et preceptis.
Prima pars habet duas partes quarum prima determinat
in genere de incarnatione ubi sive de
vite nostre assumptione facta a verbo
ipse sive absolute. Secunda vero
per ordinem ad nostram redemptionem,
ibi distinctio xv. Solet querere utrum a-
liam [illegible] etc. Prima pars ubi magister
determinat de unione naturarum in
christo dividitur in tres partes. In prima
ostendit magister quod in christo fuit unio
naturarum diversarum. Secunda vero in sit
uniendi et assumendi modus et per-
sonarum ordo, ibi distinctio v. Tercia vero
qualiter per illam unionem fiat communicatio
ydiomatum et proprietatum, ibi distinctio vi.
Prima pars predicta in quinque oportet etc.
etc. Prima pars dividitur in duas. In prima agitur

de unione naturarum. Secunda de christi
conceptione, ibi distinctio ii. Nunc devenire
ubi prima pars dividitur in duas. In prima determinat
de unione naturarum in christo, compte pre
assumptis. Secunda de compte ne assump-
te, ibi distinctio ii. Et quia in homine to-
ta humana natura. Prima pars quam continet
presentem distinctionem dividitur in tres partes.
In prima ostendit magister incarnationem fuisse
esse in persona filii auctoritate apostoli.
Secundo vero magister hunc verum myste-
rium ibi diligenter notandum est etc.
Tercia vero removet dubium ibi
Hic vero queritur utrum pater et filius et
spiritus sanctus etc. Subdivisiones autem partium
patere manifeste sunt in littera.

Ad intelligentiam vero huius partis
in qua dicit hic quo de incarnatione
queritur ad duos articulos. ¶ Primo
queritur de ipsa incarnatione quantum
ad unionis possibilitatem. ¶ Secundo queritur
de incarnatione quantum ad unionis
congruitatem. ¶ Circa primum queruntur
iiii or. ¶ Primo queritur utrum divina natura
potuit uniri cum humana natura.
¶ Secundo queritur utrum una persona potu-
erit uniri sine alia. ¶ Tercia vero
queritur utrum una persona potuit u-
niri simul cum alia. ¶ Quarto queritur
utrum quelibet trium personarum potuit
incarnari preter patrem.

Circa primum sic proceditur et queritur
utrum divina natura potuit arti. 1. q. 1.
uniri cum humana natura et quod non
videtur. Uniri est pati. Sic unire est
agere. Sed quod impossibile est pati impossibile
est uniri. Sed divinam naturam im-
possibile est pati, ergo impossibile est
eam alia natura uniri. ¶ Item convenien-
tiam (?) universaliter aliquo modo cum ...

unit. sed quod impossibile est alicui corpori
in impossibile est alicui uniri. sed divine
nature impossibile est alicui corpori cum
sit simplicissima et perfectissima ergo etc.
¶ Item unum unibile et non unitum se habet
ad actum et complementum unibilis possibile vel
aut possibile ad actum et completum est
unibile et imperfectum. sed in deo nulla
potest esse imitacio nulla imperfectio ergo
nulla temporalis unio ¶ Item quorum
sunt unibilia sunt ad invicem proporcionalia
quod inter illa nulla est unio inter
que nulla cadit proporcio sed dei
qui infinitus est ad creaturam que
finita est nulla cadit proporcio. ergo
nulla potest esse illarum naturarum co-
nexio. Item plus distat creator
a creatura quam distent duo opposita
pro quod omnia opposita conveniunt in ali-
quo genere proximo vel remoto. deus
autem et creatura nullo genere que
participant ergo facilius est unire
aliqua opposita quam sit unire divinam
naturam cum humana sed deus non
potest facere quod idem sit homo vel et
asinus vel quod idem sit album et nigrum
aut certe quod idem sit et non sit ergo
non potest facere quod deus sit homo et deus
¶ Sed contra plus potest deus facere quam
potest homo dicere unde illud Luce i
non erit impossibile apud deum omne
verbum. Si igitur potest homo hoc credere
et dicere quod deus sit humanatus nec re-
nuitur videtur quod non sit apud deum
impossibile ¶ Item plus potest deus
facere quam nos petere. unde illud Ephes.
iii. deus qui potest facere superhabundanter
quam petimus vel intelligimus sed hoc
potuit petere filium dei incarnari
ergo filium dei fieri carnem vel incarnari
non fuit deo impossibile ¶ Item quod
duo sic se habent quod unum est unibile al-

terius et illi conforme possibile est
uniri unum alteri sed anima plus
habet deiformitatis respectu dei quam
corpus respectu anime. plus etiam
habet de ratione conformitatis cum anima
sit substancia spiritualis et ymago dei
ergo si deus animam potuit uni-
re corpori videtur quod sibi possit substanciam
humanam unire sibi ¶ Item omne
quod est alteri maxime intimum et ama-
bile est ei unibile unione ma-
xima sed deus est anime intimus
et amabilissimus ergo videtur quod sube-
rationali perfecte uniri possit spiritus in-
creatus ¶ Item si divina natura non
possit sibi unire humanam aut
hoc est propter impedimentum ex parte
nature sue aut propter impedimentum
ex parte creature. si propter impedimen-
tum ex parte nature sue ergo cum illud
sit ipsius perfectissimum et nobilissimum
videtur quod divina natura non sit consona
omnimode perfectioni et nobilitati si propter
impedimentum creature ipso videtur
quod in creatura non sit dispositio ob-
ediencie respectu creatoris hoc autem
derogat divine potencie ergo impossibile
est quod respectu talis unionis in-
veniat impedimentum ex parte alicuius.
Et sic hic restat quod deus potuit cre-
aturam rationalem sibi unire ¶ Respon-
deo. quod absque dubio possibile fuit rño
naturam humanam unire divine in persona
filii. ratio autem huius est ista quia
omnia illa attribuenda sunt di-
vine potencie que sibi non dero-
gant et talia sunt que posse
est potencie. divinam autem naturam uni-
ri humane in unitate persone non
derogat potencie divine et hoc posse

est possibile maxime scilicet possibile est
diuinam personam que ab eterno sunt
yppostasis respectu diuine nature esse
yppostasim respectu humane nature
in tempore. Hoc autem non dicit aliquam im
perfectionem sed potius dignitatem et
nobilitatem sicut enim cum deus sit
bonus ab eterno in nullo sit dero
gatio bonitati sue diuine ex eo quod bonita
tis creature in tempore quamuis bonitas
creata longe sit inferior bonitate
increata. Ergo cum persona filii dei
sit ypostasis intellectualis et spiritualis et
increata ab eterno in nullo derogat
ei si sit ypostasis rationalis nature
create in tempore et quemadmodum deus
de nouo creante sit creans in actu
absque aliqua sui mutatione vel inno
uatione sed solum secundum mutationem ex parte
nature create, sic persona filii
dei que non erat ypostasis humane
nature in actu fit et eius ypostasis
absque aliqua sui mutatione vel in
nouatione sola secundum mutationem
ex parte nature assumpte ¶ Et quemadmo
dum deus qui est in creatura per essentiam
presentiam et potentiam in nullo dependet
ab ipsa sed potius dependet creatura
ab ipso tamquam a causa conseruante et
sustentante. Sic et deus cum est
in natura rationali per unionem non dependet
ex ipsa sed potius ex eo rationalis crea
tura dependet ex ypostasi diuina
et habet substantificari in illa sicut
natura substantificata in ipsa. Et sic patet
quod unio diuine nature cum humana in
nullo derogat nobilitati diuine et
ideo cum omnia attribuenda sint
deo que non derogant amplio
ritati eius indubitanter ponendum est

eius incarnationis mysterium esse
deo possibile. Apparet quod dixit angelus
ad mariam in eius primordio appa
ruit incarnationis misterium non
erit impossibile apud deum omne verbum
Unde et credende sunt voces que
hic audiunt ¶ Ad illud quod secundo obicitur
in contrarium quod sic dicit [interl.: et ceteriam] passus quedam sunt
verba que in voce actiua significant pas
sionem ut moritur ¶ Quedam que in voce pas
siua significant actionem et hoc modo in
telligendum est cum dicitur natura di
uina humane uniri eo quod diuina
natura aliquid patiatur. Sed quia ipsa
diuina unit ipsam humanam naturam
unit [interl.: sibi] et ipsam personam sine ypos
tasim possessio circa aliter dici. quod sic nō
generare et generari non significat in di
uinis actionem vel passionem sed relationem
sic circa uniri dicitur de diuina natura
vel persona non dicit actionem aliquam
sed relationem potius que quidem relatio
dicit dependentiam solum in natura creatura
sicut hoc potest colligi ex hiis que in libro
primo dicta sunt circa agebatur de di
uinis nominibus que dicuntur ex tempore ad cre
aturam distinctione xxx. ¶ Ad primum quod obicitur
quod que veniunt componunt, dicendum quod si hec
accipiatur ubi compositio dicit implicitus est unio
quod compositio unio enim dicit coniunctionem
duorum in uno. siue veniat ad consti
tutionem tertii siue non. compositio vero dicit
coniunctionem aliquorum ita quod veniunt
ad constitutionem tertii siue non compositio vero
dicit coniunctionem aliquorum ita quod ve
niunt ad constitutionem tertiorum et omne ta
le aliquomodo est mobile respectu alte
rius et ideo compositio semper impor
tat imperfectionem in componentibus unio
vero non et ideo non sequitur quod si

diuina natura non potest alteri componi quia
non possit alteri uniri ¶ Ad aliud
quod obicitur quod omne unibile non unitum
est ad complementum cum unionis potentia
dicendum quod illud uerum est de illo unibili quod habet
per diuinam aductum unionis per aliquid
adquisitum in ipso. De illo autem quod est
unibile solum per aliquid adquisitum in al
tero non habet ueritatem et sic non est u
nibilis diuina natura humane nature per
unitatem substantiam. et ideo conclusio non sequitur
quod aliqua sit possibilitas imperfectionis
susceptionis propter diuine nature sed
solum propter nature create et racio
huius est quia unio dicit relacionem relacio in
tendencia habet in esse per mutacionem subiecti
in uno extremo altero existente in mobili re
manente sicut patet si ego sum albus
et quiescit aliud qui sit albus statim
incipit michi esse similis nulla in me
facta mutacione sed solum in ipso. Cuius
exemplum ponit Boecius de dextro et
sinistro sic intelligendum est in proposito
et ponit exemplum huius sicut inuenimus in
unione radii et cristalli si enim cristallus
super inducatur radio iam diffuso illu
minanti cristallus illuminari dicitur et
a radio perfunditur et ei copulatur absque
quod mutacione facta propter radii sed so
lum propter cristalli sic pro nobis sed
longe spiritualius intelligendum est in
natura assumpta et persona sibi
¶ Ad illud quod obicitur quod omne unibile est
proporcionabile dicendum quod uerum est si intelligatur
de proporcione que attenditur in conue
niencia ordinis si autem intelligatur
de proporcione que est in commensuracione
quantitatis ueritatem non habet pro eo
quod si aqua maris infinita esset ad
hoc posset spongia in mari sic uniri

in indigeret et uniri et ideo sufficiat
ad unionem proporcio que surgit ex
conueniencia ordinis. et talis est conue
niencia. que est inter creaturam racio
nalem et deum. pro eo quod natura racionalis
eo ipso quod ymago dei nata est ordi
natur ad ipsum ut in meditatione sic in primo
et secundo libro fuit ostensum ¶ Ad id
quod obicitur quod maior est conueniencia cor
porum quam sit dei ad creaturam et
ita quod magis sunt unibilia dicendum quod et
si maior est conueniencia propter aliquam
quandam participacionem magis tamen ita
est conueniencia secundum possibilitatem uel or
dinem unius ad alterum quia unum cor
pus non habet ordinari ad suum cor
pus sicut ad finem et complementum
sicut creatura racionalis habet ordinari
ad deum. Conueniencia autem impletiua
paccione aliorum generis non faciunt ali
qua esse unibilia nisi sit aliqua con
ueniencia secundum racionem inclinacionis
et ordinis sic patet magis enim est
anima unibilis corpori quam sit una
anima unibilis alteri et sic non tenet
illud argumentum anima non potest alii anime
uniri ergo non potest corpori uniri sic
nec illud argumentum concludit opposita non
possunt uniri oppositio ergo creatura non
potest uniri deo

Secundo queritur utrum una persona
possit uniri sine altera et
quod non uidetur primo per Damascenum qui dicit
quod in diuinis omnia sunt unum preter
generacionem ingenitum et processionem
sed incarnacio non est aliquod horum ergo
si incarnatur conuenit cum persone
unde est quod conuenit alteri ¶ Item opera
trinitatis sunt indiuisa ergo op

quod conveniat uni persone non est
quod conveniat alteri. ergo si incarnacio
est opus dei impossibile est quod con-
veniat uni persone sine alia ¶ Item
incarnacio est opus recreacionis
sicut hominis formacio fuit opus
creacionis sed impossibile est hominem
formari ab una persona quod non ab
alia ergo impossibile est hominem refor-
mari ab una persona quod non ab alia
ergo una persona non potest incar-
nari sine alia ¶ Item perfectissi-
mo est deus in aliquo quod est per
unionem quam quod est per graciam inhabi-
tantem sed impossibile est unam personam
inhabitare in aliquo sine alia. ergo
impossibile est unam personam uniri car-
ni quod non una et alia ¶ Item
impossibile est filium venire in mentem
quin simul cum eo veniat pater et
filius et spiritus sanctus sicut dicitur
Joh. xiiij ad eum veniemus etc. ergo
impossibile est filium venire incarnatum
quin simul veniat pater et spiritus
sanctus. si ergo mitti incarnatum est
in carnari videtur etc. ¶ Item impossibile
est aliquid absolutum convenire uni
quod non alteri conveniat pro eo quod solum
relacionibus distinguuntur. ergo si esse incar-
natum vel esse hominem est predicatum
absolutum ergo impossibile est quod conveniat
uni quod non conveniat alteri. ergo una
persona non potest sine altera incar-
nari ¶ Contra Jo. i verbum caro
factum est. sed verbum sicut in primo libro
dictum est nominat proprietatem persone
ergo si attribuitur ipsi verbo incarna-
cio videtur quod alicui persone poterit
convenire proprie ¶ Item incarnari non
est aliud quam in carne mitti sed
mitti potest convenire uni persone sine
alia quia filius mittitur et nunquam
pater legitur esse missus ergo nec incar-
nari ¶ Item incarnacio est unio in
persona. ergo si alia est persona patris
alia filii videtur quod si unio fit in persona
una non sit necesse fieri in alia et
si unio potest fieri similiter et incar-
nacio ¶ Item quamvis una sit ve-
ritas patris et filii et spiritus sancti tamen
persona patris significari potest per aliud sig-
num quam persona filii vel spiritus sancti
sive loquamur de signo vocali sive re-
ali. sed quia racione signi potest copulari
uni persone sine aliis secundum signifi-
cacionem potest aliquid tandem copulari
secundum unionem vel plures. ergo si una persona
potest sine altera significari similiter potest
sine altera copulari etc. ¶ Respondeo dicendum
quod sine dubio una persona incarna-
ri potest ita quod non alia incarnetur
sicut operis evidencia manifestat
et racio huius est ista. Unio enim con-
tingit dupliciter comparari creaturam ad crea-
torem videlicet secundum susceptionem alicuius
complecionis et secundum similitudinem relacio-
nis. Una comparacio necessario respicit
tres personas indistincte et indivi-
sim pro eo quod in eis est una perfeccio
essencialis. comparacio vero secundum simili-
tudinem relacionis potest esse respectu alicuius
persone determinate et distincte pro eo
quod iste persone relacionibus distinguuntur
Similiter deus dupliciter comparatur ad
creaturam videlicet in racione principii
causantis et in racione suppositi substan-
tificantis. Prima comparacio necessario concer-
nit tres personas pro eo quod in deo uni

ta est natura et unita cum virtus
operativa per quam deus creaturas con-
cepit. Secunda vero comparacio potest respicere
aliquam personam distincte pro eo quod et
si una persona conveniat cum alia
in natura et eius virtute distinguuntur
tamen ab alia in supposito et personali pro-
prietate quam igitur in unione natura-
rum incarnacio per quam divina sit suppo-
situm sive ypostasis humane nature
ita quod unus sine incarnacio non tamen
dicit habitudinem dei ad creaturam per modum
cause immo eciam per modum suppositi. Ec-
ce propterea creature non dicit con-
paracionem solum quantum ad suscepcionem
completionis sed eciam quantum ad habitudinem
relacionis. Hic est quod incarnacio potest
convenire uni persone ita quod non con-
veniat alii. Unde raciones huiusmodi evidencius
concedende sunt. ¶ Ad secundum non quod obiciebatur
primo quod in divinis omnia sunt unum
ubi non obviat relacionis oppositio. Dicendum quod verum est
sed tamen dicitur quod incarnacio non est
aliquid horum. Dicendum quod et si non sit
aliquid horum tamen aliquid horum includit
includit enim intellectum personalis
distinctionis. Incarnacio enim est unio na-
ture ad unam divinam personam dis-
tinctam. ¶ Ad tercium quod obiciebatur quod indivi-
sa sunt trinitatis opera. Dicendum quod verum
est sed tamen dicitur quod incarnacio est
opus trinitatis. Dicendum quod incarnacio
secundum quod dicit operacionem est communis
tribus personis. Sed quia potest hoc
importat relacionem ideo uni persone sine
alia potest attribui et est exemplum
si tres puelle vestiunt unam ves-
tem una induenda est attribuens
non tamen tres induuntur sed una
earum simul tres persone operate sunt
incarnacionem et tamen una sola di-

vina incarnatur ¶ Ad illud quod obiciebatur
de opere incarnacionis et creacionis
Dicendum quod non est simile quia humana for-
macio dicit actum et operacionem tamen non
tamen relacionem ad personam et ideo communis est
tribus non sic est de incarnacione
¶ Ad quartum quod obicitur quod filius non potest esse
in aliquo per inhabitantem graciam quin non
sit tota trinitas. Dicendum quod non est
simile quia deum inhabitare in a-
liquo dicit effectum in creatura que
nata est esse a tota trinitate sed uni-
ri dicit respectum ad personam et hoc
potest esse ad unam personam sine alia
sicut prius ostensum est ¶ Ad illud
quod obiciebatur de missione in carnem
et mente. Dicendum quod non est simile quia
missio filii in mente solum est secundum
operacionem essencialem non secundum unio-
nem personalem non sic est de mis-
sione filii in carnem ¶ Ad quintum quod obi-
citur quod esse incarnatum est predicatum ab-
solutum. Dicendum quod quamvis sit predicatum
vocibus est tamen relacio intrinseca
et tamen relacionem implicate potest
alicui persone convenire distincte et
hoc patet quia nichil aliud est aliud in-
carnari quam filium sibi tamen uni-
re nichil aliud est deum esse et
hominem quam unam et eandem personam
et ypostasim divine et humane na-
ture.

Tercio queritur utrum persona una
possit simul uniri cum alia
assumendo unam et eandem naturam
uno et quod non videtur Anselmus in
libro cur deus homo capitulo 10 plures
persone nequeunt unum et eundem
hominem assumere quia tunc in una
persona sibi natura est ¶ Item si persone
plures uniuntur uni et eidem na-

aut ergo in unitate essentie aut in unitate suppositi. Non in unitate essentie non quia impossibile est creature et creatori convenire in una essentia. Non in unitate persone non quia tres persone in persona non conveniunt sed personaliter distinguuntur. Ergo videtur quod nullo modo plures persone possunt unum hominem accipere. ¶ Item unio divine nature ad humanam facit secundum Damascenum communicare propria ydiomata. Ergo si tres persone assumerent unum hominem ille homo esset pater et filius et spiritus sanctus. et econverso sequeretur propter communicationem ydiomatum quod pater esset filius et spiritus sanctus et econverso. et sic non tunc remaneret personalis distinctio. ¶ Item si tres persone assumerent unum et eundem hominem aut ergo unica unione aut pluribus. Si unica, ergo cum pater et filius et spiritus sanctus non conveniant nisi in essentia unio esset in aliquo essentiali quod est impossibile. Si pluribus ergo plures essent incarnationes. ¶ Sed impossibile est esse plures incarnationes respectu unius carnis quia incarnatio non habet multiplicationem nisi ratione carnis. Ergo pari ratione non multiplicatur nisi ratione carnis. Ergo nec pluribus incarnationibus nec unica plures persone possent assumere unam et eandem naturam. ¶ Sed contra humana natura ydoneitatem habet ad hoc ut assumatur a persona in quantum est ymago. Sed una et eadem anima est ymago trium personarum simul et semel. Ergo videtur quod a tribus personis posset simul et semel assumi. ¶ Item una persona potest assumere plures naturas et nichil impedit quin quod dei filius possit assumere unam aliam humanitatem cum

actuatus non sit ad illam singulariter naturam quam assumpsit. Ergo pari ratione videtur quod plures persone possunt assumere unam et eandem naturam cum ita possent plures persone per unam naturam sicut persona una in plures naturas. ¶ Item quamvis secundum consortium non sit plures persone divine conveniunt pariter in una substantia et essentia simpliciter una. Ergo pari ratione convenire possunt in una natura per unionem contractam. Ergo plures persone possunt unam et eandem naturam assumere. ¶ Item aut una natura que assumitur ab una persona potest assumi ab alia aut non. Si sic habetur propositum. Si non quero quid impedit cum non sit ibi nisi natura creata et persona divina. Aut ergo impeditur ex parte nature create aut ex parte persone divine. Sed ex parte nature create non potest quia illa subiacet omnino potestati divine persone. Ex parte divine persone non quia inter divinas personas nulla est resistentia nec est repugnantia quod una aliam contradicat et una sit cum alia. Ergo sicut nullum est impedimentum videtur simpliciter quod plures persone possunt hominem unum assumere. ¶ Respondeo dicendum quod sicut dicit Anselmus plures persone non possunt unum et eundem hominem assumere non propter defectum potentie sed propter repugnantiam contrarie implicationis. Si enim plures persone assumerent unum hominem ad unitatem talem que facit communicationem ydiomatum. Ergo aut assumerent in unitate in qua est unitas que se tenet ex parte assumentis aut assumpti. Si in unitate que quidem se tenet ex parte assumentis, cum ex parte assumentis non sit reperire nisi unitatem personalem et unitatem essentialem, tunc plures persone

assumerent unam naturam in unitate
essencie vel unitate persone sed utro-
que horum simpliciter est impossibile ergo plures
persone divine non possunt convenire in una
persona nec in una necessitate et etiam ipse
sunt tres in una natura. Si
aut assumerent in unitate que qui-
dem se tenet ex parte assumpti tamen
illa sit unitas individualis as-
sumerent ergo in unitate individui sed i-
dem hoc est impossibile quia assumens
non trahitur ad unitatem assumpti sed
potius trahit assumptum ad unita-
tem suppositi. Nam assumere est ad se su-
mere et sic patet quod si dicat tres per-
sonas assumere unam et eandem humanam
omnibus modis implicat contradictionem sive
intelligatur quod assumptio fiat in unitate
nature sive in unitate persone. Nam si
sit talis assumptio in unitate na-
ture ergo divina natura et humana
constituunt unam naturam ergo non est distinc-
tio assumentis ad assumptum ergo nec
assumptio nova. Si aut sit assumptio
in unitate persone ergo plures per-
geminant in una persona ergo plures
persone non sunt plures persone.
Si aut sit assumptio in unitatem
individui tunc illa unitas non se
tenet ex parte assumentis sed assump-
ti. assumens non assumit naturam
aliam ad suppositi unitatem ergo non as-
sumit ad se sed ad aliud et si non
assumit ad se non assumit assump-
tio quod in unitate individui ideo
est assumere non et ipse sicut nunc
loquimur de assumptione. Dicere igitur contradictionem
implicat plures personas assu-
mere unam et eandem naturam non est
possibile nec est intelligibile. Rationes igitur
que videntur sunt que ad. Ad primum

quod obicitur in contrarium quod una anima est
ymago trinitatis. Dicendum quod ymago de ratione
sui dicat expressam representationem non
secundum totum illud quod ymago est sed
secundum aliquid sui. Unio aut que
quidem est in persona in incarnatione
tota humana natura in assumpta
et secundum totum facit unum divine per-
sone quod tota substantificatur in una
tantum in una persona ypostasi non est
aut inconveniens quod aliquid representet
plures personas sed differentes proprie-
tates et de persona, inconveniens aut
est quod unum et idem uniatur pluribus
personis in persone unitate et ideo non
sequitur quod si una anima possit esse
ymago trinitatis quod simul et semel pos-
sit uniri tribus personis. Ad
illud quod obicitur quod una persona sit assu-
mere plures naturas ergo similiter plures
persone unam naturam. Dicendum quod hoc est
simile quia cum unio illa incarna-
tionis fiat in unitate persone non
in unitate nature pluralitas naturarum
non sit repugnat unioni in-
carnationis sicut pluralitas per-
sonarum. Ad illud quod obicitur quod plures
persone possunt convenire in eadem
essencia sive natura etc. Dicendum quod non
est simile quia unitas personarum
in una substantia dicat convenientiam in natura
convenientia aut in natura non repug-
nat distinctioni in persona sic nec
econtra diversitas in natura repugnat u-
nitati in persona. Sed unio graciam
ta non dicit convenientiam in natura
sed in persona et ideo pluralitas
personarum repugnat unitati unio-
nis et propterea ratio predicta non tenet
quia non est simile hinc inde. Ad
illud quod queritur quod impediat. Dicendum quod nec

persona impedit per se nec una hu-
mana per se. sed modus unionis
qua eius divina natura unitur conduc-
it in unitatem persone in composito est id
quod in illa unione sit unitas com-
posite componentium et pluralitas componen-
tium. In quo attendi illa unio
non sicut est in composito quod plures
persone sunt una persona non propter
repugnantiam partium sed propter inclusionem
duorum oppositorum sic et impossibile est
intellectu. Hec autem dicta sunt de incar-
natione ipsa secundum eum modum secundum
que facit ydiomatum communicationem.
Per quem modum filius dei factus est homo
et isto modo impossibile est intelligere plures
personas assumere unum et eundem
hominem sicut audet Anselmus et os-
tendunt rationes premisse. Sed tamen
non concluditur omnis alius modus
assumptionis. quia tamen multa pos-
sit deus facere que intellectus hu-
manus non potest capere quis audebit as-
serere quod tres persone non possunt unum
et eundem hominem assumere. nichil
enim videtur impedire quin tres persone
possint per quendam id efficere. ut sic
per unum sive singularis natura in tri-
bus illa natura sit posita et omnino obe-
diens respectu singularum personarum [illegible]
et pro tanto voluit aliqui dicere non
inconvenienter quod potuerunt tres persone
assumere unum hominem in unitate
individui quia si convenienter in-
telligatur satis convenienter potest susti-
neri nec repugnat verbo Anselmi
nec in hiis que predicta sunt non
enim volunt dicere quod illa assumpcio
terminaretur ad unitatem individualem
composite assumentis. sed quod tres persone
si unum hominem assumerent essent
unus homo ita quod in illis tribus personis

esset quedam unitas simul naturaliter as-
sumpte non unitas persone quod quid-
dam sit dictum istud pro indubitanter ti-
hendum est quod non assumendo predicto
impossibile est unum et eundem hominem
assumere propter implicationem contradictionis
implicite quia sequeretur quod filius
esset pater

Quarto queritur utrum quelibet trium
personarum possit incarnari
per se separatim et quod sic videtur. Tum dis-
tat creatura a persona filii quantum a
persona patris et spiritus sancti. igitur qua ratione per-
sona filii incarnari potuit distantia non
impediente eadem ratione videtur quod
eadem persona patris et spiritus sancti. ¶ Item pos-
se incarnari spectat ad dignitatem
aliquin non conveniret filio. sed quidquid
potest filius ad dignitatem potest et pater tan-
tum posse sicut filius a patre. ergo
si persona filii potest incarnari et
carnem sibi assumere videtur quod hoc pos-
sit et pater consimili ratione ¶ Item ad in-
carnationem sufficeret secundum quosdam communica-
bilia et unitas in persona et in-
[illegible] impossibile quod persona illa [illegible]
sed natura patris ita est unibilis hu-
manitati filii cum sit una et eadem et
persona patris ita est una sicut et per-
sona filii et patris in [illegible] ergo etc. ¶ Item
si persona filii potest incarnari aut
eo ipso quo est filius. aut eo ipso
quo est persona. non eo ipso quo est
filius quia filius solum dicit relationem ad
patrem non ad creaturam ergo si potest
incarnari eo ipso quo est persona
divina. ergo cum pater et spiritus sanctus sit persona divina
sequitur necessario quod persona patris et spiritus sancti
ita possit incarnari sicut persona filii
¶ Contra si persona patris vel spiritus sancti in-
carnaretur tunc duo essent filii in tri-
nitate. sed hoc est inconveniens quia aut

D

in geneȝ sicut dicit Augustinus in libro
Cur deus homo apud deum est impossibile
ergo videtur similiter esse impossibile personam
patris incarnari vel spiritus sancti. ¶ Item in
carnari non est aliud quam in carnem
mitti sicut vult Augustinus sed im
possibile est patrem mitti cum non ha
beat aliud a quo sit ergo impossibile est
patrem incarnari ¶ Item quod est
proprium unius persone impossibile est alteri
convenire. sed incarnari est proprium
filii et sibi soli convenit ergo impossibile
est quod alteri persone conveniat ¶ Item
maiorem convenientiam habet natura as
sumpta ambobus cum aliis personis quam
alia natura que non est assumpta
ergo si alie persone non possunt illam
naturam assumere que assumpta est
ambobus videtur quod nec aliquam aliam
sed illam non possunt assumere sicut in
precedentibus monstratum est. ergo vi
detur quod nullam aliam assumere valeant
¶ Responsio dicendum ad petitionem intelligentiam
notandum quod aliqui voluerunt dicere quod
nulla persona incarnari potuit
nisi persona filii et tamen hinc assignant
¶ Quia si alia persona incarnaretur
nasceretur quedam trinitatis confusio
dum plures in trinitate filii dicerentur.
¶ Nasceretur etiam quedam equalitatis
diminutio dum duo filii essent in trini
tate quorum unus haberet excellen
tiore voluntate quam alius. ¶ Nasceretur etiam
quedam oppositorum indistinctio quia
tunc unus et idem filius genitus
et ingenitus diceretur si pater incar
naretur cum haberet omnia sunt inconveni
entia quia nichil ingenitus potest poni
in divinis et tamen divinis. ideo dixerunt quod
nulla alia persona preter filii potuit
incarnari non propter defectum potentie
sed propter dignitatem persone que non ad

mittit aliquid indecens tamen opus
sunt sed hec videantur in hac parte
sequi beatum Augustinum ipsum tamen videtur
non sequuntur propter quod nec Augustinus
vult hoc dicere esse impossibile apud
deum aliam personam a filio incarna
ri sed vult hic ostendere quod non est ita de
cens de alia persona sicut de persona
filii et hoc verum est sicut melius vi
debitur. ¶ Quod autem pater et spiritus sanctus incar
nari possint absque aliqua repug
nantia. planum est posset enim for
mare corpus quod sibi uniret de
genere humano non persona quoniam
sic formavit corpus eve que non
dicitur esse filia ade ¶ Preterea esto quod alia
persona assumpsisset carnem de virgine
sicut assumpsit verbum adhoc non
esset ibi confusio nec equalitatis
diminutio sed verum quamquam cognoscitur nulla
fieret trinitatis aut personas divinas
nulla enim est confusio quod nos
credimus quod unus et idem est tem
poralis et eternus in mortalis et mor
talis in mensus et circumscriptus nulla
etiam est in genus. tamen dicimus filium
esse equalem patri et minorem patre secundum
secundum naturam diversitatem et ideo
concedendum est sicut magister dicit
in libro quod quelibet trium personarum sit
et potuit incarnari ¶ Ad illud ergo
quod primo obicitur in contrarium quod si pater in
carnaretur quod tunc duo essent filii
dicendum quod ista ratio procedit hoc supposito quod
deus non possit aliter assumere car
nem quam assumeret de muliere tamen
quam commatre. hoc autem falsum est quia
aliter posset deus carnem sibi assu
mere si sibi placeret ¶ Preterea esto quod alia
persona assumpsisset carnem de virgine
et esset filius virginis hec in nullo
derogaret deo quia nichil perderet

ubi dicitur persona et ideo si e incon-
veniens hoc est solum propter iniuriam re-
putationis et donationis. Sed ante
dicit Anselmus quod quotcumque minimum in-
conveniens in deo est impossibile. Dicendum
quod hoc intelligitur de eo quod est in-
conveniens in deo simpliciter et tale
est inconveniens quod nullo modo potest
esse in conveniens et ideo est impossibile.
De eo autem non habet veritatem quod est
inconveniens secundum iniuriam estima-
tionem quia deus possit facere
illud conveniens unde sicut etiam
dicimus de aliquo malo quod potest deus
facere illud pro eo quod illud potest bene
fieri. sicut est malum ipse de ali-
quo non quod est simpliciter malum
quod nullo modo potest bene fieri. Sic etiam
in proposito intelligendum cum dicitur
quod quolibet inconveniens in deo est im-
possibile. Ad illud quod obicitur quod incar-
natio non est aliud quam unitas
nature unitas. Dicendum quod unitas est prout
incarnatio dicitur de filio secundum incarna-
tionem simpliciter primo intellectam qualiter non
dicit plus quam unio tamen in
unitate persone et quamvis persona
plus non possit unita potest tamen
unire et ideo ratio illa non tenet.
Pro eo quod procedit abusione ad propriis
dispositionis. Ad illud quod obicitur quod in-
carnari est proprium filii. Dicendum quod
sicut petrus sit unicus filius
pauli. esse filium pauli est proprium
petri. non quia non possit conve-
nire alii. sed quia non convenit
alii. Sic etiam in proposito intel-
ligendum quod incarnari dicitur esse proprium
persone filii non quia alia persona
non possit carnem unire. sed quia
nulla alia persona actualiter unitur
carni a persona filii. Ad illud quod

obicitur quod non assumpta videbitur plus
convenit cum aliis personis quam non
assumpta. Dicendum quod sicut in precedentibus
dictum est et si plus conveniat natura
talis cum aliis personis. ratione con-
venientie et dignitatis quam convenit
et convenientia ordinis quia tamen sit
actualiter a persona ubi assumpta non
habet possibilitatem ad ulteriorem assumptionem
non sic autem est de natura que assump-
ta non est et propter ea illa ratio non procedit

Consequenter queritur de secundo principali. Arti 29
videlicet de incarnatione ubi queritur
tum ad dignitatem et circa hoc queruntur
iiii^or. Primo queritur utrum in opere in-
carnationis sit debita convenien-
tia. Secundo que sit incarnationis
ratio propria. Tertio que sit pro-
natura tunc ad incarnationem magis
idonea. Quarto queritur que hora
temporis magis fuit congrua.

Circa primum sic proceditur et queritur
utrum in opere incarnationis
sit debita convenientia. Quod sic videtur
et quod sit vide. Infinita potentia sapientia
et bonitas debet se perfecte manifes-
tare sed non potest perfecte se ma-
nifestare nisi per effectum aliquo modo
infinitum. nichil autem est infinitum
actu. nisi solus deus. ergo ad hoc
quod divine potentie sapientie et bonitatis
infinitas manifestetur. bonum fuit
aliquem effectum fieri tamen attribuerit et
deum et quod est bonum infinitum sed hoc
fuit cum deus unitus est carni
ergo incarnatus est ergo etc. Item
perfectissimum agens debet producere alium
primum ad statum et complementum. Sed
status et complementum rerum est coniunc-
tio primi cum ultimo primum autem per quod
facta sunt omnia est ille pure deus

D

ultimum autem in operibus est homo.
ergo ad hoc quod perfectio esset operacionis praecedentis
perfecta postremo congruebat quod divina natura
uniretur cum humana. Item congruit
pluralitatem naturarum reperiri in una persona
sed quod una natura reperiatur in pluribus
personis nullo modo multiplicata hoc spec-
tat ad dignitatem divine nature. ergo
pari racione quod una persona in tribus
naturis vel substanciis nullo modo
subsistat composita hoc spectat ad dig-
nitatem persone. Sed omnes proprietates dig-
nitatis proprie congruunt divine persone
ergo valde congruum est quod persona di-
vina. unde habeat tres naturas. hoc autem
fit per sacramentum incarnacionis
ergo videtur quod in incarnacione fuerit de-
bita congruencia. ¶ Item decet largis-
simum remuneratorem diligentes se re-
munerare perfecte. Sed homo qui est ama-
tor dei non beatificatur perfecte nisi in
ipso deo qui est tota merces. nec
beatificatur perfecte nisi totaliter beatificetur
et ex parte corporis et ex parte anime et
ex parte sensus exterioris et ex parte sensus inte-
rioris. sensus autem exterior non potest
beatificari nisi in re corporali. ergo cum
deceat divinum perfecte hominem beatificare et
deus beatificat hominem in se ipso. dan-
do se ipsum. decebat eum habere natu-
ram non solum spiritualem sed etiam corporalem et
hoc est per incarnacionem ¶ Item decebat
divinum hominem qui infinitaliter peccaverat
sibi reconciliare. Sed ubi est conveni-
ens reconciliacio illic convenit esse re-
conciliatorem et mediatorem. mediator
autem debet cum utroque extremorum con-
venire. hoc autem non est nisi per unio-
nem divine nature et humane in uni-
tate persone ergo videtur quod opus incar-
nacionis maxime congruum fuit pie-
tati divine ¶ Sed contra quod nichil quod spectat
ad contemptum et abieccionem decet sum-
mam maiestatem. Sed carnem assumere
que est de limo formata est contemptibile
ergo videtur quod hoc nullomodo decebat
divinam maiestatem ¶ Item sicut vitu-
perabilis est nimia elacio ita vitu-
perabilis est nimia deieccio. Sed tan-
ta est deieccio cum deus sit ho-
mo quanta est elacio cum homo appe-
tit esse deus ergo ita vituperabilis
est una sicut et altera. si ergo
nichil quod est vituperabile decet divinam
patet racio ¶ Item nullo modo decet sapien-
tissimum conditorem facere aliquid
contra terminos quos sibi statuat
primam. ergo cum omnis creatura quan-
tum est de natura creacionis ipsa sit infi-
nitum a deo. et intra terminos cre-
ature videtur quod nullo modo congruat quod
deus faciat creaturam divinam esse
ergo non videtur opus incarnacionis
sibi congruere per quod dicitur hominem deum
esse ¶ Item nomen quod est simpliciter ac
nomen est unius soli nature conveniens
ergo non videtur quod congruat deo tale
nomen creature communicare. ergo non
videtur quod congruat sibi hominem in
unitatem persone assumere ¶ Item quicumque
adorat deum in sculptura ymagine
facit deo iniuriam. ergo pari racione qui
credit divinum habere humanam effigiem
iniuriatur divine nature. ergo non
videtur quod congruat divine nature in-
carnari sive humanari. propter hunc modum
conveniunt argumenti ab infidelibus
¶ Respondeo dicendum quod absque dubio congruum fuit
et divinum decuit incarnari. et hoc
propter summe potencie sapiencie et bonitatis
convenientem manifestacionem quod quidem

facta est i humanam generis assumpta
congruum etiam fuit xpi dominorum opum
excellentie consumacione que quidem facta
est tunc ultimum quietum est p᷑o
illi enim est perfectionis consumatio sic
appȝ in titulo qui est perfectissima
figurarum quia etiam ad eam productam
finiunt a quo incipit. Decebat
etiam xpe sui habundantie pietatis salute
ad liberacionem hominis capti quia so-
la persona diuina erat que ... da-
bat tam humano genere. Postremo
decebat etiam xpe effluentie hominis
glorificacionem ut ubi tendimus inueni-
ret homo in deo pastura intus
unde et pastura exterius ipse per
quod opus incarnacionis multum
quidem per omnem modum deo congruebit
et quidem ad eius infinitatem et quan-
tum ad perfectionem et quantum ad pietatem
et quantum ad liberalitatem. Ad i
finitatem in se ipso ad perfectionem in o
perando ad pietatem in liberando et
quantum ad liberalitatem in remunerando
deo Concedendum sunt quod rationes osten-
dentes sacramentum incarnacionis
deo competere. Ad illud ergo quod obicitur
in contrarium quod non decet diuinam ma
iestatem humiliari dicendum quod dei humiliatio
potest intelligi dupliciter aut in se aut in
natura sibi uniti. In se quidem tunc
sit omnino invariabiles non potest humi-
liari nec potest exaltari. Natura autem
sibi uniti potest humiliari ad maiorem
manifestacionem sue altitudinis sicut
potest infirmari ad maiorem manifes
tacionem sue fortitudinis. Unde hoc enim quod
Non deus carnem humilem et infirmam
assumpsit sublissimum dyadema decebat
humilitatem humiliter exaltauit fortis
simum ad diuinitatem constrigit. Nam
infirmum stabiliter et infirmum eminenter facta
est manifestacio potestatis et sapientie. Unde enim
quod infirmum est dei potentius est omnibus
hominibus et quod stultum est dei sapientius
est omnibus hominibus et etiam demonibus
planum est quod eius potentia et excellentia
et sapientia super excellunt omnia in in-
finitum et ideo si incarnacionis opus
ipse non uideat facit ad diuine ma
nifestacionis honore. Sed ideo apparuit
ad ... ad quod est facit elegantissime
et ideo hereticis et infidelibus creatis re
latum est sacramentum incarnacionis
dubiis opus incarnacionis facere
ad diuine maiestatis ignominiam tunc compositum
faciat ad excellentiam gloriam. Ad illud
quod obicitur quod nimia fuit illa humilitas. Di-
ceri potest ut dictum est quod diuina natura
non fuit humiliata aliqua deiectione
sed tunc creata apparet esse diu in
flata fuit aliqua elacione et ideo
nimietas ista propter ista non sonat
i uicium sicut propter ista. Quod vero
defecit sillogismo quia commixtio que
facta est in assumpcione humane non
fuit ex excessu caritatis et amoris
sed eleuacionis quia homo voluit deo
assimilari. Fuit ex excessu presumpcionis
et quia nimietas presumpcionis et ela-
cionis vituperabilis est et nimietas
dilectionis in summo deo laus est hinc
est quod commixtio prima non fuit vi-
tuperabilis sed laudabilis. Sicut vituperabilis
fuit elacio primi parentis procedebat enim
commixtio caritate de qua super dictum
est in auctoritate Deus xpe nimia ca
ritate qua dilexit nos etc. Ad id
quod obicitur quod non decet creaturam talem co
niungi suos dicendum quod creata in corpore
remanet inter terminos creature tam
tum persone in qua substantificatur hec

Diuine mani-
festacio

No

creationis predicte et principat no
men aliud pro eo quod illa unio fuerat
creationis predicte filius spiritualibus
assumpta et assumentis et per hoc patet
visio ad sequens quod obicit de commu
nicatione nominis [illegible] quia
deus nec nomine nec [illegible]
[illegible] alii unius eius idem qui est
Christus qui est homo et deus unde
cum nomine divinitatis attribuitur homini
hoc est ratione divine ypostasis similiter intel
ligendum est de honore latrie sicut in
ferius apparebit ¶ Ad illud quod obicitur
quod deo fiat iniuria qui credit ip
sum habere effigiem dicendum quod verum est quod
credit ipsum habere effigiem in propria
natura quia talis credit ipsum esse
quia corporeum tamen ipse sit spiritus no
bilissimus incarnacio autem non facit
eum habere in se effigiem set unum ei quod
habet effigiem salva integritate deitatis
spiritualitate et nobilitate. Cum igitur sit
sicut dicitur incarnacio tamen nichil
detrahat eius nobilitati et perfectioni et
multum addat exaltacionis et digni
tatis quod humano non tam derogat
deo set cedit dei bonitate multum com
mendat et ex dei bonitate quidam
ipse dicunt dignissimum quod hoc negat

Secundo queritur que fuit in car
nacionis racio propria et quod
humani generis redempcio ostenditur ad
Gal. iiii. cum venit ergo plenitudo
temporis misit deus filium suum fac
tum ex muliere f. s. le. u. f. q. f. le. erat
redimeret. Si igitur apostolus principalem
assignat racionem missionis filii dei
in carne videtur quod ista redempcio
sit causa incarnacionis racio propria.
Si tu dicas quod hoc non dicat apostolus
tamquam principalem tamen obicitur hoc

illud quod dicit idem apostolus Hebr. ii.
loquens de Christo ipse similiter participavit
eisdem ut per mortem destrueret etc. et
post unquam enim angelos apprehen
dit. Hoc principaliter ut homines
purificaret et liberaret et certe hec causa
ponitur quia non est eos liberaturus
non eos participaret quam in angelis
apparet quia nusquam angelos apprehe
dit. Si ergo quo posito ponitur et quo
remoto removetur assignat tamquam causa
principalis et propria videtur quod principalis
motiva [illegible] fuit per reparacionem ge
neris humani. ¶ Item in libro de Incarna
cionis in lumine [illegible] glo. August.
sic manet homo in eo quod deus
fecit si enim manet in eo quod deus
fecit non vivus Christus est quod deus
genuit igitur si homo stetisset incar
nacio facta non fuisset igitur incarna
cionis racio propria videtur esse hominis
reparacio. ¶ Item Aug. super Jo. tractatus
tamen illud Jo. vi. ecce qui amas
infirmatur. Si periret humanum genus non
amaret ad eum de celo non descen
deret. ergo videtur quod propria racio in
carnacionis fuit liberacio peccatoris.
¶ Item si deus assumpsit humanam
naturam aut hoc fuit propter humanam
dignitatem aut hoc fuit propter hu
manam necessitatem si propter dignita
tem cum dignior sit angelica quam
humana magis debuit assumere
angelicam. Si propter necessitatem et ne
cessitas indigentie non sit nisi
propter peccatum. videtur quod propria racio
fuit quod hominem assumpsit redempcio
generis humani ¶ Item opus incar
nacionis fuit maximum quod deus
homo maxime tenetur ad graciarum ac
cione et magis tenetur homo esse gra
tus deo et maior sit ei gracia

quod aliquod beneficium prestatur sibi quod
indignus est iniustum iniquo in
dignus est et penis liberatione
quam si alias esset prestandum ergo
si homo lapsus plus beneficio in
carnationis est maxime deo ob
noxius videtur quod si ipse non esset
lapsus ipse non esset incarnatus
nec tantorum beneficium esset sibi presti
tum. principalis ergo ratio incarnationis
videtur esse redemptio generis humani
¶ Sed contra Augustinus de spiritu et anima
totum hominem assumpsit ut totum
beatificaret. sed homo debebat totus
beatificari et ita plene beatificari si
non esset lapsus sicut si esset
lapsus. ergo si homo non esset lap
sus deus esset incarnatus. ergo
non videtur quod principalis ratio incar
nationis sit liberatio generis humani
¶ Item super illud Hebr. Nusquam ange
los apprehendit. glossa non angelice
nature data est hec dignitas ut ei
persona divina iungeretur. si igitur hec
dignitas data fuit nature hu
mane et humane nature nichil
datum est frustra ergo si non peccasset
talis dignitas non remaneret va
cua. ergo ad hoc iungeretur cum divina
natura ergo liberatio generis humani non
est ratio principalis ¶ Item ita de
bebat deum manifestare sua infi
nitate et potentiam et liberalitatem
si homo stetisset sicut si lapsus
esset. ergo si omnia ista fiunt in opere
incarnationis videtur quod incarnatio
fuisset et si homo lapsus non
fuisset et ita idem [illegible] prius ¶ Item
tante nobilitatis et difficultatis est
vendicare sive adquirere sibi infi
nitum bonum sicut satisfacere pro

offensa que est contra bonum infini
tum. si ergo homo non potuit sa
tisfacere per se de offensa qua offen
dit deum sic nec per se potest mereri bo
num. ergo sicut optimum fuit filium dei
incarnari homine cadente ut pro
homine satisfaceret sic videtur quod optimum
non fuit filium dei incarnari homine
stante ut homo premium mereri posset
¶ Item que salutem nostre actionem possunt
introducta sunt conveniunt adiunctionem
principaliter sed ordinaliter. ergo si incarnatio
facta est principaliter propter reparationem anime
nostre facta est non principaliter intentione
sed quadam ordinatione. Si ergo in
genere est nobilius creatura ra
tionalis esse introducta cum agens
principaliter intendat opera nobiliora videtur
quod in genere sic dicere incarnationem
factam esse propter hominis reparationem ¶ Ideo
incarnatione filii dei humana natu
ra plurimum est exaltata. si ergo deus in
carnatur ex hoc quod humana natura peccavit
videtur quod homo recepit quodammodo de ma
lo. igitur si homo non deberet divinum recipere
bonum. patet ergo ¶ Item Christus est caput
ecclesie non solum secundum divinam naturam
sed humanam sicut dicit Augustinus super Jo
sed si homo non peccasset ad hoc esset
corpus ecclesie igitur non dei filius incar
naretur vel corpus ecclesie remaneret a
cephalum. igitur si illud est impossibile re
stat quod deus incarnaretur si homo non
non peccasset ergo idem quod prius ¶ Item
si homo lapsus non fuisset nichilominus
omnino fuisset sacramentum matrimonii
Si igitur sacramentum matrimonii in quantum
sacramentum significat sive signat con
iunctionem Christi et ecclesie quantum ad naturarum
unionem que est inseparabilis ut dicit Ephes

u. hoc sacramentum magnum est ergo aut dicitur in christo et in ecclesia ergo si homo stetisset aut sacramentum matrimonii in esset filius aut filius dei esset incarnatus. sed secundum est impossibile ergo restat primum.

¶ Item quadruplex est modus educendi hominem in esse. contingit enim hominem educi de viro et muliere quemadmodum educi sine viro et muliere quemadmodum educta de muliere viro sine muliere. et de muliere sine viro. Sed tres istorum modorum fuissent si homo stetisset sicut planum est. ergo videtur quod et quartus fuisset quo eductus est de sola muliere sed hic quartus est in incarnatione ergo si homo stetisset incarnatus fuisset. aut si non. tunc unus modus productionis hominis defuisset et sic universi perfectio non fuisset. et hoc est maius inconveniens dicit enim Augustinus quod universitatis est tanta perfectio quod nemo potest recto ingressu venerabilius aliquid invenire vel venerabilius aliquid addere. sicut etiam ipse dicit in libro de libero arbitrio quod nichil potest intellectus in intellectu quod subterfugerit illa summa ars. ¶ Responsio ad secundorum intelligentiam est notandum quod circa hoc duplex est magistrorum opinio. ¶ Quidam enim dicere voluerunt quod de incarnatione est loqui dupliciter. est enim incarnatio carnis assumptio vel de carne aut assumpta est loqui dicitur aut quantum ad substantiam aut quantum ad defectum passibilitatis. ¶ Si fiat sermo de ipsa quantum ad defectum passibilitatis et mortalitatis mortalitatis dicunt quod incarnationis ratio propria fuit humani generis redemptio. nam cum homo peccasset et lapsus et redimendus esset christus carnem mortalem non assumpsisset. ¶ Si vero loqui de incarnatione secundum quod dicit assumptionem humane nature loquendo simpliciter dixerunt quod propria ratio incarnationis non est liberatio generis humani. quia etiam si homo non peccasset christus incarnatus fuisset. sed huius ratio est perfectio in triplici fungens de dignitate illius operis incarnationis. enim facit ad perfectionem hominis et proprius ad perfectionem totius universi in hoc quod complet et complementum dat humano generi secundum id quod respicit naturam. et secundum id quod respicit gratiam et secundum id quod respicit gloriam. secundum id quod respicit naturam quia in incarnatione est consummatio modorum educendi hominem in esse. est etiam consummatio in operatione ad perfectionem agentis in hoc quod in incarnatione homo qui est ultimus coniungitur cum suo principio immediate qua sublimior nulla est maior. ¶ Facit etiam ad perfectionem hominis quantum ad id quod respicit gratiam quia in incarnatione assumpsit christus humanam naturam vere cum plene habet esse caput totius ecclesie cum corporis membra uniri habent vere caritatis et gratie et similiter hoc facit ad perfectionem vita quia omnia vita pendent et meliorantur vincto christo. ¶ Facit etiam ad perfectionem glorie in eo quod homo in deo suo inveniet pascua quantum ad potentiam corporalem et quantum ad potentiam spiritualem sive ingrediatur sive egrediatur quod non fieret si deus non esset incarnatus. completus etiam est totus humane appetitus. dico per opus incarnationis nobilissima ydoneitas que erat in humana natura secundum quam inerat idonee ad actum perfectum reducatur et ideo hinc multe perfectiones que surgit propter incarnationem congruum fuit

Dei incarnari et quia hic incorporatio
perfecto non tunc respiciat statum nature
lapse primo et respiciat statum nature
bene institute. Ideo si homo lapsus
non fuisset nichilominus deus incarnatus
esset quia ita competebat homini per-
fectum esse et secundum naturam et secundum
gratiam et secundum gloriam. sicut si esset
in statu lapso et quod deus non amplius
et secundum istam opinionem et qui hanc
opinionem ferunt concedunt rationes
que adducunt pro tercia inducunt. Rationes
non ad oppositum et auctoritates pro hoc
effingunt quia dicit eos intelligi secundum
quod incarnacio dicitur carnis mortalis
et passibilis assumpcio. loquitur enim scrip-
tura et sancti de incarnatione secundum
eum modum qui fuit post lapsum
non secundum eum modum qui fuisset
homine persistente in statu innocentie.
¶ Aliorum opinio fuit etiam quod precipua
racio incarnacionis est reparacio huma-
ni generis quamvis alie multe sint rationes
convenientie. secundum hunc modum ista enim est
precipua racio eius. quia nisi genus
humanum fuisset lapsum verbum dei non
fuisset incarnatum et racio huius est
quia incarnacio dei est super excellen-
tis dignacionis. et ideo cum sit illa qua
deus excessus non fuisset introductio
incarnacionis misterium nisi precessisset
actus offendens propter quem contingeret et res-
taurandus. unde nisi deus omnem suam
perdidisset non decebat ad terram descen-
disset. ¶ Duorum autem horum modorum quis me-
lior sit novit iste qui pro nobis in-
carnatus est vel incarnari digna-
tus est. quis autem horum alteri preponen-
dus sit difficile est videre. probabile quod uterque
modus catholicus est et animis catholico-

rum sustinetur. utrumque etiam modum concitat
devocionem secundum diversas
consideraciones. Videtur autem primus modus
magis consonare iudicio racionis. secundum
tamen ut apparet plus consonat pietati
fidei. ¶ Primo quia auctoritatibus sanctorum
et sacre scripture magis concordat. na-
tam non. quia ut dicit Anselmus de filii dei
descensu loquitur humani generis libera-
cionem reddunt quod patet per singula
discurrendo. Bernardus etiam hic dicit sicut
patet in auctoribus prescriptis. et ideo si di-
vina eloquia nobilissima et pre-
cipua incarnacionis causam assignant
et michi etiam a nobis dicendum est prop-
ter que nobis consonans eloquiis cla-
mentur magis videtur pietati fidei con-
sonum quod precipua incarnacionis ra-
tio sit liberacio humani generis quam aliud sen-
tire. et hoc aperte dicit Augustinus in libro
de verbis apostoli sermone 8 tractans illud
Luc. xix. Venit enim filius hominis
salvum facere quod perierat. si homo non
periisset filius hominis non venisset et com-
pletius idem tractans, id est Christus venit
in hunc mundum peccatores salvos facere nullam
aliam causam nisi peccatores salvos facere et inde
plura dicit ad hoc pertinentia et in
illa oratione que incipit exsultet angelica
que dicitur esse Augustini hic ipse legitur ex-
pressissime. Ad hoc etiam concordant
verba Bernardi et glosa super dictum locum
epistole ad Timotheum. ¶ Secundo quia ille secundus
modus magis concordat pietati
fidei quia deum magis honorificat
quam precedens. Nam precedens dicit
quod deum conveniebat incarnari ad per-
fectionem universitatis et ita quodam mo-
do deum infra perfectionem universi concludit
et quandam necessitatem incarnacionis po-
nit ei. cum dicat opera eius ad perfectionem

o

non p(er)dunt. Sic aut(em) modus d(icen)di
tum dicat q(uod) in incarnacionis miste-
rio est supra omnem p(ro)stinen-
ponit x(ristu)m esse sup(er) omnem per-
fectionem universitatis sive q(uan)tu(m) ad
naturam sive q(uan)tu(m) ad gr(aci)am si-
ve q(uan)tu(m) ad gl(ori)am et in hoc bene
facit quia sicut dicit p(hilosoph)us in p(ri)-
mo p(hysi)ce Deus sup(er) omnem uni-
v(er)si ordine(m) ponendus est sicut
n(on) dici(tur) esse dux de exercitu s(ed) sup(er)
ex(er)citum. Item iste mo(dus) d(icen)di incarna-
tionis misterium magis commendat
tum dicat h(oc) misterium tam esse q(uod)
non debuit fieri nisi ex maxima
causa ut pote p(ro)p(ter) placandu(m) ira(m)
divina(m) et restaura(n)d(u)m omnia sive
que in celis sunt sive que in terra.
et ideo dicit q(uod) tu(m) misterium non
fuisset introductum n(isi) p(re)cessisset lap-
sus nobil(issi)me creature et offensio
maiestatis divine. Item conarto etiam
fidele affectu(m) magis inflamat pl(us)
eius excitat devotionem anime fidel(is)
q(uod) deus sit incarnatus ad delen-
da scelera qui(m) p(ro)p(ter) co(n)summatio(n)e(m) oper(is)
inchoati. Quod igi(tur) h(ic) modus d(icen)di
et si non videat(ur) esse ita s(u)btilis
sicut p(re)cedens plus co(n)servat pieta-
ti fidei in hoc q(uod) auctori(tati)bus s(anc)tor(um)
magis co(n)cordat et deu(m) magis ho-
norificat et incarnationis misteri-
um magis commendat et affectu(m)
nostrum ardentius inflamat ideo co(n)-
cedendum est ut p(ro)p(ter) auctes et ro-
nes dicunt q(uod) p(ro)pria r(ati)o incar-
nacionis fuit redemptio h(um)ani ge-
neris quamvis multe conve(nientie) alie co(n)-
currerent h(ic) non sit annexe. Item ad
aliud q(uod) p(ri)ma alia in q(ua)ntum q(uod) h(omi)-
nem totum assumpsit ut totum beatifica-
ret d(icen)d(u)m q(uod) ista non est ratio p(ro)pria
s(ed) annexa s(upra)d(icte) p(ro)p(ter) q(uo)d et si nu(m)q(uam)
deus incarnatus esset homo glorifi-
cacione corporis sui et visione dei p(er)-
fecte et totali(ter) beatus esset visio enim
corporalis x(rist)i p(er)tinet non ad esse(n)-
tialem co(m)plexionem beat(itudi)nis s(ed) ad quodda(m)
accidentale gaudium et hoc p(atet) quia alii
sensus beatificant(ur) ut visus et tu(m)
obiecta sua cordsecu(n)cia non h(ab)ebunt
ut tactus gustus. P(reterea) aspectus
x(rist)i nec magis erit beatus animus
ad alia corpa inde(sinen)ter qui(m) aspectu(m)
alior(um) terminis ad videndum corpus
x(rist)i quia gl(ori)a eu(m) sensuum co(n)ti(n)ue
erit p(ro)fundioris delectationis ven-
ientis a p(ar)te sup(er)iori co(m)missione
dei cuius visio tam reficiet cum
p(er)fecte ap(pare)b(i)t ut nichil ultra necessariu(m)
sit anime ad eius beatitudinem qu(ia)
omne aliud bonum et pulcr(um) ad i(stu)d
comparatum quasi nichil est nec in-
cendere pot(est) aliq(uod) gaudium. Unde mel(ius)
tum de rogare vide(tur) summo bono
qui dicit ipsum non suffice(re) absq(ue) ipso
bono creato sibi adiuncto ad hominem
p(er)fecte beatificandu(m) n(isi) h(oc) dicat nemo
p(ro)p(ter) imp(er)fectum sensus qui ad ip-
sum non pot(est) p(er)tinge(re). s(ed) tunc
plura obviabunt sive bone sen-
sum aliorum qui non h(abe)nt obiec-
ta sua sicut visus et tamen p(er)-
fecte beati sunt sive bene as-
pectus x(rist)i qui alios s(an)c(t)os aspi-
cit sive etiam bone p(ro)fecturus bea-
titudinis que non facit aliquid
bonum co(n)tingentis mendicare sive
etiam quia oportet non poss(e) in-
telli(gi) q(uod) gloriosus h(om)o possit a co(n)sp(ectu)
p(ro)pria absentari absq(ue) glorie sue
detrimento. Item ad i(stu)d q(uod) obici(tur) q(uod) i(n) h(uman)a

na quo
sp(eci)s hom(inum)
in p(ro)pria
glificen(t)
lumi

natura data est congruitas vel y-
doneitas ad incarnationem. Dicendum quod illa
ydoneitas attenditur quantum ad partem reparabi-
litatis hominis pura(?) quamvis tamen
dignitatis et aliarum conditionum aliqua
non attenditur. Et ideo sicut homo non
fuisset reparatus si non tendisset quam-
vis esset reparabilis, sic dummodo non esset
mutus quamvis esset mutabilis, non
tamen frustra esset illa potentia quia vel-
te sunt potentie et ydoneitates que ad
actum non perducuntur nec tamen frus-
tra sunt quia nobilitatem et dignitatem
nature attestantur, nec dicitur pote-
tia frustra si non reducatur ad actum
tum, sed tunc frustra est cum ad
actum non reducatur et tamen ad actum
requirit cum requirunt tempus et lo-
cus. ¶ Ad illud quod obicitur dicitur dei
potentiam sapientiam et bonitatem in istam
de innocentie manifestari. Dicendum quod
satis sufficienter se manifestabat
per opus creationis et distinctio-
nis et ornatus et ideo si illa per-
stitissent tamen valde bona essent,
non optimus tamen modus agen-
di super adde ad manifestationem
quemadmodum opera miraculosa facta
sunt post hominis lapsum, que
non oportuit fieri ante quia dei
potentia sapientia et bonitas non es-
set et satis in suis effectibus re-
lucet. Nunc autem congruum est et
decens deum multa opera facere
miraculose ad manifestationem sue
potentie pro confirmatione fidei nostre. Sic
etiam in proposito intelligendum est sic
dicimus sed quia quod homo per peccatum
internus lumine obfuscatum habebat
et carnis sensus fuit ad sensibilia et
illa amabat et ideo deus in visi-

bilis factus est visibilis, ut carnem
ut per visibilia reduceret ad invisi-
bilia agnoscenda et amanda, et hoc
est quod dicit gregorius in quadam prefatione
ut dum visibiliter deum cognoscimus
per hunc etc. ¶ Ad illud quod obicitur quod
ita difficile est punire mortem eterna
sicut satisfacere pro offensa. Dicendum quod falsum
est quia ad mortem eternam suffi-
cit complacentia quantum ad partem mentis. Ad hoc
autem complacentiam sufficit divina gratia
et quia per congruum divinam potuit sine
passione etc. Et si in meritum aliquis
fit incarnatione in carne. Hoc est quod
ad perfectionem ...na mortem eterne non op-
tet incarnationem intervenire ad satis-
factionem, aut non solum requiritur quod satis-
faciens doleat sed quod dampnum recom-
pensare valeat et honorem deo sub-
latum restituat sicut melius vide-
bitur infra. Et ideo non tantum fuit
necessitas incarnationis propter necessita-
tem mundi sicut propter necessitatem satis-
faciendi, et quod illud sit verum planum est
in angelis quorum natura non est unita
verbo et tamen inveniunt vitam eternam.
¶ Si queritur quod tante difficultatis sit
tamen non oportet quod propter hoc necessaria
sit incarnatio. Propterea quod spiritus sanctus
ipse qui per caritatem movet animam
dignam sibi tamen facit gratiam sempiternam
unde necesse sit sine missione sue
sed vel alicuius persone. Sed ad satisfa-
ciendum necessaria est missio in carnem
quia sicut infra patebit convenien-
tissimus modus fuit satisfaciendi
per mortem et passionem sicut convenien-
tissimus modus est ad merendum per caritatem
et dilectionem. ¶ Ad id quod obicitur
quod anima Christi eterna debuit prius in

D

temptatione. Dicendum quod deus quia ab eterno
prescivit lapsum humani generis. ideo
fecit quia ipse recuperaturus erat
hominem et ideo principaliter in inten-
tione fuit reparatio lapsi quam con-
ditio eius ad lapsum nobis et preterea
hoc non sequitur quod deus sic predes-
tinavit Christum principaliter sicut et
alios / immo multo principalius hoc
enim tenet si deus in conditione generis
humani non precognovisset eorum lap-
sum tunc enim quod prior intentionis esset
sequitur finis ¶ Ad iiii dicendum quod obicitur
quod humana natura est exaltata per
incarnationem dicendum quod absque dubio verum
est. sed propter hoc non sequitur quod repor-
tavit commoditatem quia hoc
non fuit pro sua malitia sed pro be-
nignitate divina et superna quia cum sa-
pientia dei vincit malitia hinc
est quod non patitur esse malum aliquod
de quo non eliciat bonum et etiam
maius bonum alioquin non posset ma-
litia vincere et propterea quod prevaricatio
adae quia totum genus humanum
infecit statuit rectitudinem secundi
adae qui pro toto genere humano posset
satisfacere. et tunc obediencia multo plus
sibi placet quam inobediencia primi adae
postea displicet ¶ Unde hoc fuit ex boni-
tate divina ex qua deus plenus est
dilectione et ira et ideo dilexit se
quos scelus notavit secundum Bernardum
quod facit omnia operari in bonum
unde filium dei incarnari non fecit
nostra malitia sed dei caritas nimia
et ira secundum quod deum est in ante
pius posita Deus autem qui dives
est in ira ¶ Ad illud quod obicitur

v^c d^r ce
cap^d ecce

quod Christus est caput ecclesie sed humana
natura dicendum quod duplex est capitis

perfectas. una que attendi sed quod con-
formitate admensura alia que atten-
ditur secundum datorum gratuitorum influen-
tiam bone superne perfectas Christus
est caput inquantum homo bone
fide. Christus est caput inquantum deus
et bone huius prima tenet nomen
capitis. et ideo esto quod incarnatus
non fuisset adhuc etiam caput non
caruit quia caput viri est deus
et vir etiam hominum caput habet deum.
sicut hoc etiam angelorum. et ideo
non sequitur quod corpus ecclesie esset
acephalum. quoniam non habet caput
secundum omnem perfectionem quia hoc modo
habet enim tunc caput deum sicut
nunc habet etiam angelorum ¶ Ad v^d
quod obicitur quod in^m significatur quomodo maior
dicendum quod materia duplex hoc significare significat
enim coniunctionem dei ad creaturam secundum
caritatem et significat etiam coniunctionem Christi
in unione mystica et ultra
hanc significat hic secundum statum lap-
sus alterum autem habuisset si peccasset
et ideo non esset plenum signum sicut
enim materia nunc est in officium
et remedium. tunc autem solum in offici-
um. ... hoc significatum tunc autem
nunc ¶ Ad illud quod obicitur quod quadruplex
est modus productionis hominum dicendum
quod ille quartus modus productionis hominis
non est de perfectione universi sed
super perfectionem universi et ideo &c.
notat illud novum tunc autem bonum
faciet deus super terram. hic autem deus
novum non fecisset nisi aliqua neces-
sitas precessisset et ideo non sequitur
quod si homo stetisset. et talis mo-
dus productionis hominis esset nec ob hoc esset
quod universum sua perfectione careret

mat^r i
hz du^c
sig^{ne}

sicut est, non potest argui impossibile. Immo si quereretur ad supra mortui quomodo deus non fecisset si hoc prestitisset. Possibile econtrario dicitur quod de illo modo productionis non potest argui veritas incarnationis, quia deus posset producere hominem de natura absque viro qui tamen non esset deus. Hec autem omnia absque preiudicio dicta sunt, non enim volo libertatem dei coartare, sed immensitatem caritatis sue erga hominem lapsum commendare, ut affectus noster contractus ad amandum ipsum deum attendendo immense dilectionis eius [illegible].

Tercio queritur que trium personarum ad incarnationem fuit magis ydonea. Videtur primo quod persona patris. Illius enim est recreare cuius est creare, sed creatio maxime attribuitur et convenit potentie patris, ergo et recreatio. Ergo patri maxime videtur quod et incarnatio. Item illius est filios adoptare cuius est generare, sed incarnatio ordinatur ad adoptionem, sicut dicitur ad Galatas iiii. Ergo videtur quod incarnatio maxime competat ei cui convenit generare. Ergo maxime convenit patri incarnari. Item filius totum quod habet habet a patre, ergo magis decet patrem habere aliquid quod non habeat filius quam filium quod non habeat pater. Si igitur incarnatio facit honorem nature [illegible] a persona que incarnatur, videtur quod hec magis competit persone patris quam persone filii. Item autem magis competit persone spiritus sancti, ostenditur quia hoc quod maxime est donum gratie maxime competit missioni spiritus sancti. Sed quod deus factus est homo hoc est summa gratia, sicut vult Augustinus xiii de trinitate. Ergo videtur quod hec magis debuit esse in persona spiritus sancti quam in persona filii.

Item spiritus amor facit nos filios dei adoptivos secundum illud Ro. viii: Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed spiritum etc. Ergo si incarnatio est ut faciamus dei filii adoptivi, incarnatio maxime debuit esse in persona spiritus sancti. Item multa dicta substantiarum in uno, ergo ei magis convenit multa magis replentur substantiis. Sed substantiis magis repletur in persona spiritus sancti quam filii. Ergo si incarnatio est in tali [illegible], videtur quod magis convenit spiritui sancto quam filio.

Contra autem magis spectat filio. Videtur magis decet personam mediam tenere rationem mediatoris quam aliam, sed incarnatio est ordinata ad essendum mediatorem personam. Autem media in trinitate est persona filii, ergo etc. Item magis decet filium dei esse filium quam aliam personam, sed per incarnationem ille qui incarnatur efficitur virginis filius. Ergo videtur quod persona filii incarnari sit magis decens et congruum. Item convenientius est filium supplicare patri quam aliam personam, sed incarnatio ad hoc ordinatur ut sit aliquis mediator qui pro nobis intercedat ad deum, ergo etc.

Responsio dicendum quod persona filii ad incarnationem inter ceteras personas fuit magis ydonea, sive loquamur de ipsa incarnatione ipse, sive prout ordinata est ad humani generis redemptionem. Si enim loquimur de ipsa incarnatione ipse magis congruum fuit personam filii incarnari, et inquantum est ymago, et inquantum est verbum, et inquantum est filius. Inquantum est ymago, quia homo assumptus erat vere dignitatis ymaginis, et quia filius est ymago patris, ideo magis conveniens erat filii personam assu- rto

me creatura ¶ Rursus quia filius
dei verbum est patris sic procedit ab ipso
ut per se manifestet patrem. et ideo
sicut ad intencionem manifestacionis
verbum intellectuale copulatur voci sensibili
sic addicitur verbum increatum patris coniunctum
fuit humane carni ¶ Postremo quia
filius est solus genitus ab eterno et sic
conveniebat ipsum carnem assumere. ut esset
de genere hominum et ita hominis filius et
ideo decebat ipsum magis incarnari
quam patrem et spiritum sanctum. et hoc est quod dicit
Augustinus in libro de trinitate et magister in littera
quod dei filius non assumit in utero in
terris quia iam debebat patrem inte-
lis magis igitur decens fuit filium
incarnari quam aliam personam Si loqui-
mur de ipsa incarnacione in se sunt ee
magis congruum ¶ Si loquamur de
ipsa in causandae reparacionem ad genus
humanum redempcionem et hoc apparet si con-
sideremus hominis lapsum et reparandi
modum et reparacionis fructum ¶ Si
consideremus hominis lapsum videbimus
quod lapsus fuit appetendo ipsam dei simili-
tudinem et equalitatem et quia filio
proprie attribuitur equalitas. hinc est
quod quam proprie surripuit homo lapsus
ex iactancia. et ideo ipsum inde proprie debuit
reparacionem et hoc dicit b. exponens
illud quod dicitur Iohannes primo nec orta est
hiemps. tol. me. et m. in. i ma. a.
cepte in hoc quod homo presumpsit dei simi-
litudinem directe contra filium peccavit
et ideo filio magis competebat vindicta
et indulgencia et hoc est quod dicit Anselmus
in libro cur deus homo. homo pec-
cavit creatura et dyabolus oppugnatur
ambo simul dei similitudinem presump-
serunt. unde specialius adversus filium
peccaverunt ille cuius tamen specialiter sit in
iuria quemcumque attribuitur culpe
vindicta et indulgencia ¶ Rursus si con-
sideremus modum reparacionis magis
competit filio reparare cum sumus
per mediatorem obedientiam et supplicacionem
et quia magis competit filium suppli-
care patri et obedire. hinc est quod
magis competit persone filii in-
carnari quam alii unde Augustinus in libro
cur deus homo quemcumque so-
nat filium supplicare patri quam aliam
personam ¶ Postremo si consideremus
reparacionis fructum vel effectum magis
competebat filio incarnari quia incarnacio
ad hoc ordinatur ut simus filii dei sic
ergo posteriores per illud habemus reddu-
ci quod est prius in eodem genere congruum
fuit ut filii dei efficeremur per eum
qui est filius naturalis unde Augustinus
in libro de trinitate ut homo gratia
nasceretur per unigenitum natus est
deus. oportuit enim ut per eum efficere-
mur filii adoptivi qui est filius
naturalis et per hoc patet primus modus quod generis
merentur fuit filium incarnari quam
alium unde competentes sunt raciones
que ad hoc inducebantur ¶ Ad primum quod obicitur
quod patri magis convenit opus recre-
acionis sic creacionis dicendum quod pater
sic est auctor recreacionis sicut et
creacionis et sicut patrem omnia fe-
cit sic et patrem omnia refecit. sed
propter hoc non sequitur quod pater magis
debeat incarnari quia in carne
non refecit patrem auctoritate sed mediator
et quia id minus non convenit patri
sed potius filio hinc est quod non sequitur
quod in carne magis conveniat patri
quam filio immo potius econverso ¶ Ad 2m
quod obicitur de adopcione dicendum quod licet
adopcio conveniat patri tamquam
principaliter auctori sed hoc non decet fieri nisi
per filium cuius tota est hereditas et
per quem alii ad hereditatem debent admitti

¶ Ad illud vero quod obicitur quod filius sit
a patre quod quidem habet id quod filius
dicit aliquid sive per realem ordinem
aliquid per gratuitam unionem et si primo
modo intelligatur quod quidem sit sit a patre
ita quod idem est in filio a patre est
in patre ac ipso in essentialibus loquen-
do si autem loquimur de eo quod sit per gratuita-
tam unionem // et si primo modo intelli-
gatur // sic habet a patre tamquam
a principio effectivo non tamquam
a ... quia secundum illud filius
est minor patre et quia magis
docet filium secundum humanam naturam
esse minorem patre. Unde est quod ...
... modo magis competit filium habere
aliquid quod non habeat pater quam
... ¶ Ad illud quod obicitur quod magis
convenit spiritui sancto quia hic est summa gratia
ideo quod per illam unionem non concluditur
quod incarnacio debebat fieri in persona
spiritus sancti sed quod opus incarnationis de-
beat attribui spiritui sancto et hic melius
videbitur infra et sequitur. Videndum est ad
hoc quod sequitur de adoptione ¶ Ad
illud quod obicitur de missione ideo quod
missio in carnem fuit ad redemptio-
nem a servitute et quia oportet primo
homines liberari a servitute quam ad
optari in filium. Unde est quod missio
in carne ei primo competebat tum primo
competebat mitti et quia proprie
filii habet mitti solum a patre primo
spiritus sanctus habet mitti ab utroque. Unde
est quod primo debeat filius mitti
in carne ut redemptione facta
idem ipse cum patre mittit spiritum
sanctum in mente et hoc est quod dicit
apostolus Gal. iiii. Cum venit

plenitudo temporis misit deus
filium suum missum ... ut adoptionem
filiorum dei reciperemus quoniam autem estis
filii dei misit deus spiritum sanctum in corpora
vestra ... non sequitur quod si ma-
ior ratio subauditis est in spiritu sancto
quam in filio quod ... debuit mit-
ti in carne ymmo potest inferri con-
trarium ... quia a nullo est non
debuit in carne mitti et hoc est quod
dicit Augustinus iiii de trinitate. Quemadmodum non
erat ut pater ab alio mitteretur
quia ab alio non erat. Gemens autem
fuit ut primo filius mitteretur quod
a solo patre est deinde spiritus sanctus qui est
a patre et filio primo filius venit
ut homines liberarentur deinde spiritus sanctus
ut homines beatificarentur.

Quarto et ultimo queritur quo
tempore fuit magis conveniens
filium dei incarnari et videtur quod in
in primordio temporum primo per illud
quod dicitur Gen. ii. Consummavit deus
in die opus suum sed consummacio
operum maxime competit in opere in-
carnationis sicut supernus tactum
est ergo videtur quod incarnari debuit
in aliquo illorum vi dierum ¶ Item
magnitudo amoris non tardat facere
dona ... sed acceleravit sed deus
propter nimiam caritatem misit filium
suum ... ca. primo ergo videtur quod quam
cito fuit filium dei incarnari statim
tum homo indiguit sed homo sta-
tim indiguit tum lapsus fuit
ergo etc. ¶ Item si opus ... temporis
venisset multa adversa ... ve-
nissent sicut dicitur Math. xi. ...
si in ... et sido. etc. sed addere
beneficii magnitudinem spectat quia

velit omnes salvos fieri. ergo multo magis videtur quod congruum fuit filium dei incarnari in primordio temporis. ¶ Item egro in periculo mortis succurri debet sine mora sed homo tunc peccavit primo et tunc egrotavit. Si ergo homini egrotanti succurrere per filii incarnationem videtur quod statim debuit incarnari. Sed contra Ecclesiastes iii: Omnia tempus habent et sub ipso dicitur Ecclesiastici xxxix: Omnia tempore suo comprobabuntur. ergo si multum tempus est adeo congruum sanctificatio plenum in se tempus plenitudinis videtur quod filius dei tunc debuit incarnari cum venit plenitudo temporis non ergo in primordio temporis. ¶ Item deus in omnibus operibus suis maxime servat ordinem et sicut est ordo et gradus in processu etatis sic est gradus et ordo in processu mundi. ergo sicut homo magis dispositus est ad sapientiam in etate provecta quam in etate iuvenili quia et in antiquis est sapientia et in multo tempore prudentia videtur quod maior sit congruitas quod divina sapientia incarnaretur et dilectus mitteretur in missione processu impletum temporis quam in principio. ¶ Item opus incarnationis et redemptionis magis se tenet cum opere glorificationis quam cum opere primo conditionis sed opus glorificationis habet esse in fine temporis opus conditionis habet esse in principio ergo videtur quod opus incarnationis magis debuit fieri in appropinquatione ad finem temporis quam initio. ¶ Item beneficium incarnationis nulli est utile nisi illi qui illud recognoscat et pro illo est gratus sed dilatio beneficii facit ad eius recognitionem et gratitudinem ergo videtur quod dei filius non debuit statim a primordio

temporis incarnari sed per longa tempora in quibus posset cogitari et desiderari. ¶ Respondeo dicendum quod sicut rationes ostendunt et ipsa divina operatio comprobat magis congruum fuit filium dei incarnari quam in fine seculorum quam in principio. potest autem huius quadruplex ratio assignari quare tunc incarnari distulit. prima est propter remedium humanis promerendum quod hoc eum manifestum divine ultionis severitas quae tantis clamores et luctibus hominum tanto tempore sustinuit antequam vellet descendere et ipse Adam cum posteritate sua tanto tempore constitit in limbo consolans expectando et hoc propter manifestationem divine iustitie que nichil inultum dimittit. ¶ Secunda ratio fuit propter morbum melius curandum morbus enim superatus non curari debuit nisi infirmus prius eum cognoscat et gravitudinem eius gravitas aspiciat plus cum homo cognoscat per longitudinem gravitudinem quam prolixe commissionem et ideo debuit deus beneficium incarnationis differre ut homo convinceretur de morbo et ignorantia ante incarnationem et in lege indita et in lege scripta et sic convictus confugeret ad medicum et confugiens curaretur efficacius. ¶ Tertia ratio est propter ordinem universi servandum quia cum hoc erat plenum et maximum beneficium differri debuit usque ad plenitudinem dierum et propter hoc dicit apostolus ad Galatas iiii: At ubi venit plenitudo temporis misit deus filium suum. ¶ Quarta ratio fuit propter incarnationis beneficium amplius commendandum quia quanto amplius

differt et diuinus desiderium pre
ciosius reputari. et ideo beneficium
incarnacionis quod est inter diuina
beneficia preciosissimum ipsum desideratum
et expectatum diu quesitum. et propter
ea magis expetitum fuit filium dei
incarnari in fine temporum et gaudete
sunt tanto que si audiunt ¶ Ad
illud uero quod obicitur primo in genere de con
summacione diuinorum operum dicendum quod in
opere incarnacionis non attenditur
consumacio que quando fit de opere
per uniuersi set consumacio autem con
summatorum per accidens et ideo
nichil spectat ad opera in diebus
inquantibus uniuersum conditum fuit
est et fabricatum quantum ad ea que
spectat ad complementum primarum
¶ Ad 2m quod obicitur quod magnitudo amoris
facit beneficia accelerari dicendum quod uerum
est quando acceleracio doni prodest ei qui
amat. Set quando dilacio magis prodest
quam acceleracio tunc amor ipse
facit differre quam accelerare ¶ Per ad or
dinem non operatur secundum impetum
set secundum dispositionem et regimen sapientie
et ideo dona non accelerat nisi secundum
modo debito et congruo ordine
et propter hoc quia congruitas ordinis
exigebat dilacionem. ideo amoris
in mensitas non faciebat acce
leracionem ¶ Ad illud quod obicitur quod mul
ti saluati essent si deus uenisset
cito dicendum quod deus bonum quod pro
mouet bono priuato et bonum totius
uniuersitatis preponit bono particulari sin
gulari et ideo cum ordinis ex
igencia hoc requiret ut deus inspice

tempus incarnacionis usque ad sextam
etatem fuit dilatum nec propter utilita
tem aliquarum personarum contingencium in
singularibus temporibus accelerari debuit
diuinum beneficium placuit enim uniuersi
tatis conditori in aliis seruare seueri
tatem iusticie in aliis manifestare
benignitatem suam ¶ Ad 4m quod obicitur de egris
quod statim debet succurri dicendum quod nunquam de
fuit diuinum subsidium Nam ipsa con
fessio et fides futuri aduentus
erat eis in remedium salutare et
sufficiens quousque ueniret ille qui
consumaret. Nam omni tempore fuerunt ali
qua sacra que attulerunt egris reme
dium salutare licet alia et alia in
diuersis fuerint temporibus instituta sicut
in quarto libro expressius habetur mani
festatum

Juxta ista sunt dubitaciones circa
litteram et primo queritur de uerbo apostoli
quod dicit ad Gal. iiii uenit plenitudo temporis etc.
uidetur enim quod non fuit plenitudo temporis
in aduentu filii dei 1 Cor. xiii
Ex parte cognoscimus et ex parte prophetamus si plenitudo
euenerit quod ex parte est. ergo uidetur quod
plenitudo temporis nondum peruenit.
¶ Item dicit xiii de sapiencia quod tunc
impleta gloria in fine mundi. ergo non uidetur
quod ante finem mundi sit tempus
plenitudo ¶ Respondeo dicendum quod tempus in
carnacionis dicitur tempus plenitudinis
multiplici de causa primo quia deus
impleuit quod prefinierat iuxta
illud Gal. iiii. At ubi uenit ple
nitudo temporis glossa Completum est tempus
quod prefinierat pater quando mitteret filium
suum. alia uero est propter complementum

promissionis quia ille nouus da-
tus est qui fuit repromissus vnde
Jo. i. plenum gratie et veritatis et
gloria quo ad impletionem promissorum
¶ Tertia ratio est quantum ad implementa
figurarum quia in xpi aduentu fi-
gure ille que erant in veteri testamento imple-
te sunt inde dicit Mt. v. Non veni
legem soluere sed adimplere ¶ Quar-
ta ratio est propter plenitudinem gratie
que fuit in xpo que fuit precipua
omnium plenitudinum vnde Coll. ii. In quo
habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter
Quinta vero est propter plenitudinem generationis
quia cum sit quadruplex modus
generationis primus quidem non de viro nec de
muliere sicut primum Secunda mulier de so-
lo viro Tertia non plus de viro et
muliere Quarta non viri de sola muliere
ista quarta est consummata in xpo vbi
terminatur ¶ Sexta vero ratio est quia
tempus incarnationis est tempus perfec-
tionis in sexta quidem est plenitudo et
perfectio ut sicut mundus in vi. die
est consummatus ita in vi. etate fuit
reparatus ita quod prima etas fuit ab
Adam vsque ad Noe Secunda a Noe vs-
que ad Abraham Tertia ab Abraham
vsque ad Moysen Quarta a Moyse
vsque ad Dauid Quinta a Dauid vsque
ad xpm Sexta a xpo vsque ad finem
seculi igitur in vi. temporibus dicitur tempus
incarnationis tempus plenitudinis
¶ Ad illud quod quod alii in quandoque quod non
est plenitudo vsque in gloria dicendum quod est
plenitudo nature et plenitudo gratie et ple-
nitudo glorie et ille due prime pro-
cedunt de plenitudine glorie auctoritas autem
apostoli intelligitur de plenitudine gratie propter
quod notanda est quedam distinctio de

plenitudine quod quedam est plenitudo
nature quedam gratie quedam glorie ple-
nitudo est indiuidua? sufficientie primo quantum
ad rerum conditionem de qua Gen. ii. Com-
pleuit deus die vii. opus suum
Secunda quantum ad rerum interpretationem
Corpus ps. Domini est terra et plenitudo
eius Tertia plenitudo gratie duplex
est quedam in capite et de hac Jo.
i. plenum gratie et veritatis Quedam
in membris et de actuum i. Repleti
sunt omnes spiritu sancto et ceperunt loqui
etc. Quarta plenitudo glorie dicitur
est vel quantum ad numerum electorum de
hoc Apoc. vi. Sustinete modicum
tempus donec impleatur numerus aut quantum
ad perceptionem eternorum bonorum Gen.
xxix implentur ebdomadas mea
¶ Item queritur de hoc quod dicit factum conueni-
enter quia in symbolo negatur gen-
itum non factum etc. Item si de muliere
factus est non videtur quod mulier sit eius
mater sed solum materia propter quod quod
dicitur magis factus quam genitus ¶ Ad
secundum quod xpus secundum diuinam naturam
ita est genitus quod non factus
quia non est creatura secundum hu-
manam vero ita est genitus quod
factus quia corporaliter fuit a vir-
gine facta diuina virtute qualiter
autem fuit virgo ad hoc melius
manifestabitur suo loco plus autem
quod dicitur est patet etc. ad obiecta ¶ Item
queritur de hoc quod dicit factum sub
lege quia dicitur i. Thi. i. iusto non
est lex posita Si ergo xpus
iustissimus erat non etc. ¶ Item
xpus non tenebatur implere man-
data legis quod non videtur quod sub lege
esset factus ¶ Ad secundum quod est sub lege

dicitur tribus modis vel quantum
ad statum vel quantum ad observantiam
vel quantum ad motivum. Quantum
ad statum sunt illi qui nati sunt
sub lege. Quantum ad observantiam
sunt iusti qui legem observant.
Quantum ad motivum sunt illi qui ti
more serviunt. Christus igitur non fuit
sub lege quantum ad statum vel quan
tum ad motivum, sed solum quantum
ad observantiam aliter tamen quam alii ho
mines quia esse sub lege quantum
ad observantiam potest esse dupliciter
vel quantum ad obedientiam obliga
toriam vel quantum ad obedientiam
spontaneam et primo modo sunt
homines. Secundo modo fuit Christus
qui se mera liberalitate legalibus ob
servantiis ut Gregorius dicit vel obedie
subdidit sicut patet [illegible]
¶ Item quid dicitur quod dicitur in specie
columbe descendisse spiritus sanctus, sed contra
tota columba illa et quantum in ea
erat erat simul a patre et filio. ergo
videtur quod tota virtus illa columba
descenderit sicut descendebat spiritus sanctus
¶ Item magis descendit spiritus sanctus in homine
quam descendebat simul pater et filius
ergo videtur in columba. ¶ Respondeo dicendum
quod in columba illa non erat aliud
spiritus sanctus quam pater et filius nec aliud
operabatur sed tamen solus in ea signaba
tur quia significationem dicit sicut in car
natione [illegible] solus portat in eo
significationem quamvis non solus in ea pos
set operari. et sic patet quod exemplum
[illegible] est verum et idoneum sed hoc
magis declaratum est in libro [illegible] de
missione spiritus sancti d. xv

Et quia in homine tota humana
natura inicio corrupta erat — di 2a
ideo super exigit magis de natura corporee
persone assumende. Respondeo
pro exigit corpore persone assumpte dividi
tur pars ista in tres partes in quarum
prima determinat veritatem, in secunda con
futat errores, ibi [illegible] sunt quo
dicitur. ideo in tertia removet quan
dam dubitationem, ibi Si autem quantum
utrum ubi tamen ideo prima pars di
viditur in duas partes in quarum prima
determinat magister de natura assumpta quantum
ad primam naturam integritatem. Secundo quan
tum ad ordinem, ubi assumpsit igitur dei
filius carnem parvam subdivisionis
aut per manum sunt in littera
Ad intelligentiam huius partis
moventur dubitationes tria
tunc quod primo modo dei assumpta quantum
ad unionis congruitatem. ¶ Secundo non
queritur quantum ad primam integritatem
¶ Tertio non queritur quantum ad dispensationis
sive medii necessitatem. Circa primum
queruntur tria. Primo queritur utrum maior
sit congruitas ad unionem et rationa
li natura quam in toto universo. Secundo
queritur utrum maior sit congruitas
in homine quam in angelo. Tertio
utrum maior sit congruitas ad unionem
in tota specie quam in uno individuo — art. 1
Quia tamen primum sic proceditur et
queritur utrum maior sit congrui
tas in rationali natura quam in toto
universo [illegible] et quod maior sit
congruitas in rationali natura videtur
primo quia deus assumpsit solam
naturam rationalem. Si ergo deus sic
fecit quod melius est et magis congruum

videtur quod maior sit congruitas in
humana natura quam in tota machina
mundana. ¶ Item illa creatura assump-
ta est in unitatem personae et quae magis
idonea est ad unitatem personalem
magis idonea est ad assumptionem.
Sed ergo dignitas personalis non
est nisi in creatura rationali videtur
quod illa sola maxime congrua sit
uniri. ¶ Item unionis gratia ma-
ior est quam sit gratia fruitionis
vel beatitudinis. Sed sola natura rationalis
est disposita ad fruitionem ergo sola vi-
detur quod habeat congruitatem ad unionem. ¶ Item
totum universum factum est propter creaturam
rationalem ergo rationalis creatura excellen-
tior est omnibus aliis quae sunt de
constitutione universi. Sed quod deo
magis accedit et quod deo magis
concedit accedit magis est congruum
deo uniri ergo etc. ¶ Item universi-
tas non dicitur facta ad dei imaginem
et similitudinem. Sed sola rationalis creatura.
Sed imago dicit similitudinem expressam
ergo inter omnes creaturas sola ra-
tionalis creatura expressius assimilatur
deo. Sed illud solum est congruum ad
unionem cum deo quod habet expressam simi-
litudinem cum eo ergo idem quod prius.
¶ Sed contra quod dicit Augustinus ad Volusianum in mi-
rabilibus tota ratio facti est
potentia facientis. ergo cum incar-
natio sit assumptio creaturae et sic
opus mirabile videtur quod tota ra-
tio assumptionis sit ex parte facientis. ergo
non est maior congruitas in ratio-
nali creatura quam in alia natura crea-
ta. ¶ Item infinita distantia non
magis approximat unum quam alterum

sed omnis creatura distat a divina
natura infinite ergo non est congrui-
tas in rationali creatura magis quam
in aliis. ¶ Item incarnatio facta
aliquo modo ad complementum totius uni-
versi. Sed magis perficitur universum
si deus uniatur ipsi toti quam ipsi
parti ergo videtur quod magis sit habilis
ad unionem universitas tota quam
rationalis creatura. ¶ Item effectus
universalis magis applicatur cau-
sae quam effectus particularis. Sed univer-
sum claudit in se ulterius omnem
effectum dei ergo magis applicatur
deo quam rationalis creatura. Nam
sed quod magis applicatur deo maiorem
habet congruentiam ad unionem etc. ¶ Item
illud est magis unibile in cuius
assumptione magis manifestatur
divina potentia sapientia et bonitas. Sed
universum est huiusmodi per ratione unionis ma-
gis enim manifestatur divina sapien-
tia et bonitas in conditione totius
universitatis quam alicuius eius partis
quia cum quaelibet eius pars sit bo-
na eius universum est non solum bonum
sed etiam valde bonum. ergo si magis
manifestatur in universitatis conditione
multo magis videtur quod manifestetur
in universitatis assumptione.
¶ Sed contra quod non est tanta nobili-
tas in tota universitate sicut est
in eius parte aliqua ut patet in
rationali natura et huius ratio
est defectus unitatis et personalis
dignitatis et similitudinis sive con-
formitatis quae quidem non reperitur
in tota universitate et propterea non est
idonea ad unionem cum persona divina

sicut rationalis creata · vniuersi
tas lz (scilicet) secundum latitudinem differen
tia immo genere et specie et ideo non com
petit ad vnionem tum dico in ipsis
vnitate habz etiam partes carentes
vita et ratione et sensu et ideo desti
tutas ab excellentia dignitatis personalis
et ideo hoc non lz ydoneitate ad vni
onem in vnitate persone · lz et
partes in quibus reperitur solum ves
tigium et ideo deficientes a conformi
tate expresse similitudinis et propterea incapaces
ad tantam excellentiam vnionis in
rationali autem creatura reperitur potest
vnitas et personalis dignitas et
expressa conformitas · et ideo maior
est in ea ad assumptionem ydoneitas
siue congruitas et propterea rationes
que hic ostendunt concludunt · ¶ Ad
illud quod obicitur de verbis Augustini quod tota
ratio facti est potentia facientis dicendum quod
est ratio causalitatis et non con
gruitatis causalitatis in efficiendo con
gruitatis in suscipiendo · cum ergo
dicit Augustinus quod ratio sed tota est potentia
facientis intelligitur de ratione causa
litatis non de ratione congruitatis
¶ Ad illud quod obicitur de infinita distantia
dicendum quod sicut dictum est in primo et
secundo cum dicitur quod omnis creatura dis
tat adeo infinite intelligitur de dista
ntia per recessum ab equalitate et proportione crea
ti quia nichil vniuersum est creature
ad creatorem · in nullo et creatura
creatori potest equari · sed non habz
infinitate de distantia que attenditur
per oppositum ad convenientiam · secundum rationem
ordinis et imitationis natura ipsa rationalis
creatura in natura in deum ordinatur

et expressiue inter creaturas dum imi
tatur et ratione huius applicationis et con
venientie habz rationem proportionis et
congruentie respectu diuine vnionis ¶ Ad
illud quod obicitur quod facit ad complementum vni
uersi dicendum quod hec actio incarnationis tamen
et congruentie facit ad complementum
vniuersi in assumptione nobilissime
creature quam aliud quia latitudo
habz ordinem non ad vnum · sicut ad
complementum quia status est in vnitate
magis quam in latitudine ¶ Ad illud quod
obicitur quod magis approximatur vniuersum
totum quam rationalis creatura dicendum quod appro
ximari dicitur duplicater intensiue vel extensiue
et extensiue verum est quod magis ap
proximatur mundo archetipo siue deo
maior mundus quam minor siue vni
uersitas tota quam rationalis creatura
qualitatiue siue intensiue est econtrario quia
magna distantia aliquarum parcium
eius in quibus relucet diuina boni
tas in longinquo sicut in vestigio
¶ Ad illud quod obicitur quod magis manifestatur
diuina bonitas sapientia et potentia
si assumeret vniuersum · dicendum quod filium dei
facere hominem quam asinum fieret deus
vel aliquod animal brutum potius de
deceret diuinam sapientiam vel potentiam
quam commendaret facere autem quod homo
sit deus in nullo preiudicat nec
sapientie nec potentie cum hec natura
sit effici conformis · nec valet illud
quod obicitur quod magis manifestatur
diuina potentia et sapientia in exaltatione vni
uersitatis quam in exaltatione alicuius partis
siue partis quod deceret diuinam potentiam et

et superiori non potest perduci ad creaturas magis nobiles sed etiam minus nobiles et ideo tam in his quam in illis conveniendum et magis mirabile sit quam in aliqua creatura perfecte non sic autem de assumptione sicut visum est

Secundo queritur utrum maior sit congruitas ad unionem in humana natura quam in angelo. et quod maior sit in angelo videtur. deus spiritus est sicut dicitur Johannis iiii ergo creatura que plus habet de natura spiritualis plus convenit cum deo. et quanto plus convenit cum deo plus est ei unibilis in unitate persone cum ergo natura angelica sit spiritualior quam humana videtur etc.

Item natura assumpta eo ipso quo assumpta est exaltata est super ceteras creaturas sed quanto creatura est excellentior tanto est ydoneor exaltari. ergo cum natura angelica sit ceteris [illegible] id est quod dicit Ricardus de sancto victore ipsa est [illegible] capud videtur quod magis decens sit [illegible] quam humana natura. Item natura angelica passa est ruinam et in malo culpe et in malo pene. ergo si divina unio condescendit [illegible] maiorem [illegible] requirit in angelica natura quam in humana videtur quod maior sit in ea congruitas ad unionem quam in humana. Item natura assumpta principium est [illegible] reparationis ergo si conveniens est ut reparatio fiat per ea

destructio — per que fuit cum angeli sint principium [illegible] in quibus angeli debent assumi ad complendum misterium redemptionis et ita maior fuit congruitas in natura angelica quam humana. Sed contra assumptio est actus pertinens ad [illegible] distinctionem secundum originem cuiusmodi distinctio est in divinis personis ergo illa natura magis [illegible] cui distinctio personalis secundum originem magis [illegible] congruitate ad unitatem. [illegible] quia illa que caret hac distinctione sed in hominibus est huiusmodi distinctio in angelis non [illegible] ergo etc. Item assumptio creature ad creatorem in unitatem persone fuit ad humanitatis commendationem. sed maior apparet humanitatis dignatio in assumptione hominis mortalis quam spiritus immortalis ergo videtur quod magis congruum fuit ad unionem humana natura quam angelica. Item assumptio est principaliter propter generis assumpti reparationem sed angeli qui lapsi sunt pertinent peccato irremissibili sicut supra [illegible] in ii libro fuit [illegible] homines vero peccato remissibili ergo magis congruum fuit assumere humanam naturam quam angelicam. Item deus quod facit congruentissime facit sed deus nusquam angelos apprehendit Hebr. 1 ergo maior fuit congruentia ad unionem in humana natura quam in angelica. Respondeo dicendum quod absque dubio maior fuit congruentia ad unionem in creatura humana quam in angelica et hoc quidem satis manifestat ipsa operatio divina dicens nusquam angelos apprehendit sed semen abrahe apprehendit. Ratio autem maioris congruentie duplicatur accipitur videlicet [illegible] humane [illegible]

et si consideretur reparatio si namque
humane nature inspicitur maior est
congruitas in humana natura quam in
angelica et hoc triplici de causa prima
est propter pluralem distinctionem que quidem
in humana reperitur secundum originem
et non in angelica et ideo magis con
gruebat quod persona filii que dis
tinguitur a persona patris secundum ori
ginem carnem naturam acciperet magis
proprietatem filiationis retineret et
hoc quidem secundum est in hac unione assump
tionem. Nam idem ipse qui ab eter
no erat patris filius ex tempore
factus est filius virginis matris
¶ Secunda vero est propter maiorem dam
pnationis repressionem tunc enim sicut
dicit minor mundus anima est totali
non tamen reputat divi[illegible] consi
deranti in se si inquitur [illegible] cor
pus quod regit et in toto [illegible]
sicut deus in maiori mundo et
hoc pluries dicit [illegible] tunc huius ma
ioris conformitatis maior erat
vero unibilis ¶ Tertia vero est propter ulti
[illegible] quia cum homo con
positus est conveniens corporali et spiritua
li quodammodo communicat cum omni
creatura sicut dicit gregorius hinc est
quod cum humana natura assumitur
et deificatur quodammodo omnis natura
in ea exaltatur dum in suo filio
deitati unitur et hinc est quod as
sumptio humane plus facit ad totius
universi perfectionem quam angelica
ideo maior est in ea congruitas
ad unionem quam ad suam institutio
nem ¶ Sed et secundum reparationem
maior congruitas in ea reperitur
ad unionem triplici ex causa scilicet quia

homo magis indigebat et minus
indignus erat et amplius ei pro
derit ut filius dei assumeret na
turam suam/ magis indigebat
quia totus lapsus fuerat / minus in
dignus erat quia per alium corru
erat. ¶ Amplius enim ei proderat et
quia adhuc in malo obstinatus
non erat ¶ Cum igitur divina miseri
cordia tota resplendet in beneficiis que
impendit hinc est quod deus qui
est dives in misericordia propter nimiam ca
ritatem qua dilexit nos magis
assumpsit humanam naturam quam ange
licam quia maior requirebatur in ea
congruentia ad suscipiendum tanti beneficii
dona ut per illud ~~[illegible]~~ relevari
mereretur hoc autem vero que suscepta
est ad humani generis reparationem
efficacior et principalior est quam
precedens quia sicut supra dictum
fuit persona in carnationis vero
fuit humani generis reparatio ¶ Ad
illud ergo quod primo obicitur quod angeli
tunc similitudinis plus conveniunt
cum deo quam homo dicendum quod et si
plus conveniunt intellectualiter/ non tamen
plus conveniunt conformiter/ homo enim
convenit in spiritu tunc ~~tunc~~ anime
et corporis [illegible] additum facit ad con
formitatem maiorem et sic utroque
quod videlicet spiritu et corpore maior sit
reputatio [illegible] dei ¶ Ad secundum
[illegible] congruentie respondendum
omnis attendit requiritur maioris
convenientie in spiritu [illegible] tunc
maioris ydoneitatis ad suscipiendum
beneficium divine tunc ¶ Ad illud quod
obicitur de exaltatione nature assumpte
dicendum quod et si angelus altior sit natura

relevari

complacita

non

quam homo / peccatum tunc invenis
decuit magis homini quam angelo
exaltari et ad confitendum superbiam lu-
ciferi qui deo voluit equari et ad
commendandum graciam dei ut appareat
quod sublimacio in gloria non sit conatus
sed propria operacione divina est et cer-
tum quare deus in eleccione populi
magis elegit pauperes et ignobiles
quam potentes ut confunderet alta
et fortia et ne glorietur in conspectu eius
omnis creatura quia regi seculorum
et immortali et invisibili soli deo detur
honor esse et gloria ¶ Ad primum quod obicit
quod angelus magis indigebat quam
homo dicendum quod falsum est homo enim tota-
liter indigebat quia totaliter lapsus
fuit angelus vero non / et si tu obicis
aliter quod angelus lapsus magis indige-
bat quam homo lapsus dicendum quod et si
magis indigebat minus dignus
erat quia communiori superbia pecca-
verat unde Bernardus in cantica: Homo tam
indigens erat sicut miser et quia
tam est indignus erat sic miser
superbus. preterea illa assumpcio angelice
nature angelo lapso non prodesset
quia tam obstinati sunt universaliter
in malicia non inflammarentur ad
humilitatem vel ad caritatem per consideracionem
tanti beneficii et exempli et illud
videmus hodie in multis peccatoribus
quibus ipsi sacra puritate valde
parum prodest incarnacio Christi ¶ Ad
illud quod obicitur quod prevaricacio sumpsit
exordium ab angelo ergo et reparacio
similiter debet ab illo inchoare dicendum quod
prevaricacio humana genus sumpsit
exordium a demone et ab homine
sed ab homine tamquam a principali ac-
tore a demone sicut a suggestore

et quia principalis actor est ire
redempcionis ideo magis debet
ipse reparari ut reparacio conveniret unde
ad lapsum et quemadmodum dyabolus
in lapsu decepit evam sic in re-
paracione gabriel instruxit mariam
et quemadmodum in principio adam factus
est ire redempcionis consumacio principium
sic et per secundum adam factus est ire
redempcionis perfectio et sic patet de
aliis que allegabant
Tercio queritur utrum maior sit
congruitas in tota specie quam
in uno individuo et quod maior
sit in tota humana specie videtur
quia tota indigebat curatore
et Damascenus dicit quod erat inassumptibile
erat incurabile ergo si ipse cura-
turus erat humanam deus naturam assumpsit
unde quod magis congruum fuit totam
speciem assumere quam unam naturam sin-
gularem ¶ Item maioris pietatis
debet esse reparator quam prevaricator
prevaricator sed in uno prevarica-
tore deus posuit totam humanam
speciem ita quod nichil erat extra
adam. sed omnes in ipso erant. ergo
videtur quod magis conveniret dei filio
totam massam quam adam cor-
rupit assumere quam aliquam eius
partem ¶ Item bonum est diffusi-
vum sui. ergo magis bonum dif-
fusivum. ergo in maximo effectu
bonitatis maxime se debet
deus diffundere sed maximus ef-
fectus bonitatis divine fuit in
tempore humanum genus ergo congrue-
bat quod maxime se diffunderet et
magis congruum fuit ut assumeret
speciem quam aliquam naturam particularem

¶ Item filius missus est in mentem
et missus est in carnem. sed in mis-
sio filio dei in mentem non tantum
respicit unam animam singularem sed
omnem animam filiorum dei per ad-
optionem ergo pari ratione missio in car-
nem non debet esse in unam car-
nem singularem sed omnia corpora humana
vel saltem in aliqua que coniuncta
sunt animabus ad quas mittitur
spiritualiter. ¶ Contra. natura non
facit per plura quod potest facere per
pauciora et hic facit ad omnes quod
mediatorem filium ergo deus qui
est institutor nature si genus humanum
potuit sufficienter reparare per unum
hominem ergo magis conveniebat
quod unam assumeret quam plures.
¶ Item debet humana natura as-
sumpta esse in proprio honore
sed si omnes assumpsisset non esset unus
magis honoratus quam alter hoc quidem
derogaret honori et dignitati mediatoris
et nihil tale congruit fieri ergo etc.
¶ Item si omnes assumpsisset ergo as-
sumpsisset patres sed nullo modo
convenit mediatorem esse patrem
ergo non convenit filium dei assumere
omnem hominem. ¶ Item si omnes ho-
mines aut multos assumpsisset aut
esset inter eos aliqua germanitas vel
affinitas aut nulla. si nulla
non videtur quod hoc conveniret cum
inter personas divinas summa atten-
datur germanitas ut dicit Ric. Si
autem esset affinitas ita quod unus
pater et alter filius iam esset proprietatum
confusio et ideo si hoc non deceret non
congruit multorum proprietates confundi
in unitate. videtur etiam quod multitudo homi-
num haberet congruitatem ad unum quam
ad multos. ¶ Responsio dicendum quod aliter
quam dubius non ita congruit totam
speciem sive individuorum multitudinem assumi
a filio dei sicut competit ipsum
assumere unam singularem et hoc tum
ratione ipsius unionis in se tum
ratione reparationis nostre tum ratione
exaltationis nostre vel assumpte. Ratione
unionis ipse magis conveniebat
quod assumeret naturam unam quam
plures sicut deitas erat unum
unius unitum et unigenitus patris
fieri unigenitus matris ut sic
per unionem nec fieret recessus ab
unitate nec fieret confusio personali
proprietate. Ratione vero reparationis nostre
magis conveniebat quia unus fi-
ebat ipse mediator. mediator autem
unus est ut reduceret ad unitatem
et concordiam deum et hominem. si enim
plures essent aut unus sufficeret
aut non. si unus sufficeret tunc
alii superfluerent si non sufficeret iam
imperfectus mediator esset. Unde sicut
Christus semel passus mortuus est
quia una oblatione consummavit in
sempiternum sanctificatos. ita semel
et in unica natura debuit incar-
nari. Ratione vero exaltationis vel
assumpte magis conveniebat quod de-
cebat illum hominem quem deus omnino
sic exaltavit ut daret ei nomen
quod est super omne nomen et quod id
quod proprie humanitatem dicitur unum sola
quemadmodum sicut deus est unus
quem non habet aliud nomen equalem
sed primum est inter omnia sic natura

assumpta unita est tamen non extra
aliqua creatura sed continet intra
omnia creata tamen cui data est
omnis potestas in celo et in terra. Con-
cedendum ergo quod sunt vicinos contrarios
quod magis decens fuit assumere unam
naturam singularem quam totam speciem.
¶ Ad illud vero quod obicitur in contrarium quod tota
indigebat curatione et tota curari
ri potuit per unum hominem sicut totum
corpus curari potest per curationem quod sit
tantum unum membrum, dicendum quod non oportuit
assumi totum genus humanum. Nec
valet illud quod obicitur de Damasceno quod erat
incurabile erat inassumptibile. Loqui-
tur enim de assumptibile in se vel in sua simili-
tudine. Sic tota natura humana assumpta fuit
in Christo sicut patebit infra et ni-
chil in homine indigebat curatione
quod non sit assumptum saltem in unitate
persone. ¶ Ad illud quod obicitur quod tota
humana species fuit in peccato originali. Dicendum
quod non est simile quia per unum actum cor-
rupit et corruptio sufficit unitas
generationis carnalis. Christus autem salvat
per gratiam et mentis regenerationem spiritu-
alem et ideo non oportet quod illi qui cu-
randi sunt sint in carne Christi
sicut fuerunt in carne primi hominis.
Sufficit enim renasci in ecclesia per
sacramenta in qua Christus regenerat
filios unigeniti integra. ¶ Ad illud
quod obicitur quod bonum est diffusivum sui
ex principio esse bonitatis, dicendum quod cum
... diffusio potest intelligi in-
tensive vel extensive, sed in esse
bonitatis proprio non oportet esse
diffusionem bonitatis per extensionem
sed per intensionem. Unde quanto maiora

sunt dona participantibus conveniunt
quia gratia unionis est maxima
in filio ita quod non potest esse maior
nec cogitari. Hinc est quod unum per
naturam debuit convenire. ¶ Ad illud
quod obicitur quod missio in mente atten-
ditur secundum effectum gratie inhabitantem
que communis est omnibus missis, sed
missio filii in carne est secundum gratiam
unionis que facit hominem esse
deum. Communis autem convenit sit quod
multis conveniet in specie bonitatis,
non tamen convenit quod multis conveniat
incarnationis ... et dignitate
decet enim deum habere multos servos
et filios adoptivos sed non decet
multos homines esse naturales dei
filios sive deos, vel ut proprius lo-
quar esse deum vel dei filium unige-
nitum.

Consequenter queritur de natura assumpta
quantum ad suam perfectionem in-
tegritatem et quantum ad hoc queruntur
tria. ¶ Primo queritur utrum assumpsit
veram carnem. ¶ Secundo queritur utrum
Christus habuit veram animam rationalem.
¶ Tertio queritur utrum Christus assumendo
carnem humanam habuit species quedam.

Circa primum sic proceditur et queritur
utrum Christus assumpsit veram
carnem et quod sic probatur per illud
quod dicitur Luce ultimo: palpate et videte
quia spiritus carnem et ossa non habet. Sed ergo
Christus post resurrectionem veram car-
nem habuit quam nunc sumpsit quam ante.
¶ Item Damascenus quod erat inassumptibile
erat incurabile; ergo quod fuit cu-
rabile fuit assumptibile et quod fuit
curatum fuit assumptum; sed ideo tam
anima sed etiam caro receperunt per

xpi incarnationem ergo etc. ¶ Item non
nasceretur homo ex homine nisi ex patre
sed xpus natus et conceptus fuit
ex maria virgine ergo verum hominem con-
cepit carnem ¶ Item caro non est
nullo demerito contemptibilior hominis ergo si
xpus caruit vera carne caruit vera
humanitate et si vera humanitate caruit
vero sanguine et vero precio redemp-
ti sumus ergo tota nostra fides est vana
quia si hoc dicere est hereticorum impietatis
hereticum est et vero fidei adversarium
ponere xpm non sumpsisse veram carnem
humanam ¶ Sed contra Basilius V. caro
corrupta adversus spiritum sed in xpo
non fuit aliqua corruptio nec in
ordinacio ergo nec vera caro ¶ Item po-
nitur Dum dicta est dicta loquitur
q. de te. ve. re. Iulianus autem aggravanda
dicta xpi ad alios homines sed alii
homines dicta sunt quia corpus
eorum est dictum ergo corpus xpi non
fuit dictum nec de aliis elementis
sicut alia corpora ergo non videtur quod habuit
veram carnem humanam ¶ Item unio
supponunt in unitate [illegible] principali-
ius unde creatura irrationalis
non habet in se congruitatem ad unionem
sed humana caro non habet in se ymagi-
nem dei quia illa est in superiori [illegible]
cordis hominis ergo non videtur quod a verbo
dei habeat assumi ¶ Item excellen-
cior est gradus unionis quam fruicio-
nis sed fruicio non convenit ipsi car-
ni ergo multo minus nec unio ad
divinitatem ergo xpus non assumpsit
veram carnem ¶ Item unio facit
communicationem ydiomatum sed caro xpi
non recipit communicationem ydiomatum quantum

ad proprietates divinas caro enim non
est deus ergo videtur quod non sit uni-
ta vel assumpta a verbo dei ¶ Ad
quod circa hoc sunt triplex modus dicendi
et duo sunt heretici et tercius katho-
licus quidam dicere volunt quod xpi
caro non erat caro vera sed caro
fantastica et hoc quidam dicebant quia
videretur eis indecens dei unire verbo
corporee sed hii dicere volunt virtute ap-
parens in corpus [illegible] in ver-
nacula et dicere volunt dominum reddere
laudes apparentes in blasphemiam in-
derunt nativitatis ponere enim quod xpi habuit
carnem fantasticam est perfecte attribuere
imperfectionem et veritati deceptionem si enim veram
corpus non habuit perfectus homo non
fuit ¶ Item si verum corpus non habuit
nec passus non fuit ergo nos in eius ore
dentes in eo decipit si igitur hoc dicere
est deum impie blasphemare patet
quod manifestus error est ponere quod
verum corpus non assumpsisset ¶ Item
alii dixerunt quod xpus verum corpus
habuit et veram carnem sed caro illa
non fuit terrestris sed celestis de ce-
lo enim carnem illam attulisse xpm
dixerunt quia non decebat unire
hanc carnem peccatricem tunc que concupiscit
adversus spiritum tunc quia eciam anete-
rit dyabolus et hunc sunt errore [illegible]
[illegible] volunt illud Primus
homo de terra sed secundus
homo de celo celestis et illud quod
dicit Iohannes in qui de celo venit
super omnes est sed hic error penitus
est repugnat enim nostre incarnacionis
et reparacionis veritati in tantum

ꝑfecto
[illegible]
no

quia Christus secundum quod suavi testimonia eloquia quia fuit ex semine David secundum carnem qui natus fuit de Maria virgine que fuit de stirpe David. ¶ Repugnat autem veritati revelationis quia si non habuit carnem terrestrem sed celestem non habuit passibilem; si etiam non habuit carnem terrestrem non habuit carnem de virgine genitam et si hec vera sunt nec vere immolabatur nec homo per ipsum vere redimebatur. Si ergo hec due impietates sunt et blasphemie, planum est quod iste modus dicendi falsus est et hereticus. ¶ Et ideo est tertius modus dicendi verus et katholicus quod Christus veram humanam carnem habuit ita quod caro ipsa et verum corpus fuit et verbum tamen non in natura conceptus. ¶ Non enim decebat in ipsa veritate invenire deceptionem et oculorum ludificationem quia veritas non novit fallere nec decebat immaculatissimo dei filio invenire mendacium quia perfectissimum non novit defectum et ideo sicut oportebat sic verum corpus et personam de carne et de virginis visceribus assumpsit in persona et tamen de celo sunt veniens hec omnia.

¶ Ad primum ergo quod primo obicitur in argumento dicendum quod illud verum est de carne in qua viget fomes concupiscentie et talis caro est peccatrix; talis autem caro fuit in Adam post peccatum et in posteris concupiscentia generatis. Sed talis caro non fuit in Adam ante peccatum nec in Christo qui non fuit conceptus in libidine sed spiritus sancti virtute et propterea eius caro dicitur celestis et veniens desursum quia applicatur altitudini humane nature que fuit in Adam quantum

Cur dicitur caro Christi venisse de celo

ad primam conditionem in mundi et per hoc patet responsio ad sequens obiectum. Non enim dicitur Christus venire de celo quia caro eius descenderit de celo sed quia in principio est aptitudo caro eius formata est secundum divinas operationes cum originali peccato et eius rebellione et in hoc erraverunt impii manichei sicut superius dictum est in secundo libro quia crediderunt quod caro terrestris de sui natura repugnaret spiritui tamquam habet ortum a deo malo et in hunc errorem inciderunt quia nescierunt distinguere inter vitium et naturam. ¶ Ad illud quod obicitur quod unio presupponit unum genus in utroque unibili dicendum quod hoc verum est vel in deo vel in carne angeli et quamvis caro humana in se non habet imaginem tamen unita est anime facte ad imaginem dei. ¶ Ad illud quod obicitur quod excellentior est gratia unionis quam sanctificationis dicendum quod verum est per comparationem ad eundem ut potest ad animam que deo similis et deo unitur quod excellentior est gratia unionis quam sanctificationis et eam presupponit. Sed in corpore secus est quia gratia sanctificationis non est nata esse in corpore sive in corpore tamen ponit solum habitum creatum quem habet spiritus capacitatem cognoscendi sed gratia unionis in corpore non ponit aliquem habitum collatum sed solum substantificationem ipsius corporis assumpti in persona divina sive in ypostasi quod quidem est connexa et gratuita bonitate dei et propterea non sic repugnat nec sic est connexa sicut gratia sanctificationis. ¶ Ad illud quod

obiciatur de communicacione ydiomatum secundum quod sicut infra patebit ydiomata non conveniunt ipsi nature assumpte vel partibus eius sed conveniunt ipsi persone unde hec est falsa filius dei est caro vel anima racionalis quamvis hec sit vera filius dei est homo

Secundo queritur utrum assumpserit animam racionalem et quod sic videtur Mathei xxvi Tristis est anima mea usque ad mortem. sed si non haberet animam racionalem non tristaretur ergo etc. Item dicitur in symbolo athanasii perfectus deus perfectus homo ex anima racionali et humana carne subsistens etc. Item christus mortuus fuit sed mors illa non fuit per separacionem deitatis a carne ergo fuit per separacionem anime a carne ergo habuit racionalem animam. Item christus descendit ad inferos ut d. ie. a. m. aut ergo racione anime aut racione corporis aut racione deitatis non racione carnis non quia illa remansit in sepulcro racione deitatis non quia illa non potest mutare locum ergo racione anime ergo etc. Item contra Jo. 1 verbum caro factum est in glosa sufficienter comprehendit misterium incarnacionis ergo nichil addendum est. ergo videtur quod solam carnem assumpserit. Item unio dicitur ad humanam diccionem incarnacio sed denominacio fit debet fieri a digniori et cum anima dignior sit carne et incarnacio non dicitur animacio sed potius incarnacio ergo videtur quod anima non sit assumpta a verbo. Item unio reparat peccati originem. sed originale habet ortum a carne ergo videtur quod filio dei carnem sufficiat assumere ad humanum genus reparandum. Item natura non facit per plura quod potest facere per pauciora. Sed in christo divina persona potens erat in actu intelligendi et amandi et vivificandi carnem ipse filius dei non carebat voluntate nec intelligencia nec vita. ergo non videtur quod christus habuit racionalem animam

Ad hoc dicendum quod circa hoc fuit triplex modus dicendi et duplex fuit hereticus et tercius katholicus. Quidam namque dixerunt sicut eunomiani quod filius dei assumpsit carnem sine anima quare divinitas erat ei loco anime et cum verbum dei vivificaret ipsam carnem ipsum indigebat alio spiritu vivificante sed tamen divina natura nullomodo possit esse forma perfectiva corporis quia deus nullius est forma perficiens sive completiva nullo eciam modo possit habere passiones tristicie et doloris. Impossibile est hoc dicere quod christus receperit intra creata et dolores eciam et mortem sensit et non habuit animam non convenienter sed solum animam vegetabilem et sensibilem huiusmodi est anima sensibilis. anima autem racionalis non indiget quia ad ceteros actus preter intellectum sufficiebat virtus persone increate sed iste error ad hoc pessimus est. Alia sic animam racionalem non habuit aptum non viderunt. Et iterum si animam racionalem non habuit verus homo non fuit quia non habuit hominis complementum et hoc dicere absque dubio est erroneum. Tercius est tercius modus dicendi verus et katholicus quod christus assumpsit veram carnem veri corporis

et vnam animam cum suis pote
ncijs vegetatiua sensitiua et racionali. Et
racio huius est quia xpus assump
sit humana ut esset mediator dei et
hominum et quia perfectus mediator est
ideo perfectus deus et perfectus homo,
et quia perfectus homo non est nisi
habeat corpus cum omnibus membris
et animam cum omnibus potencijs
ideo omnia hec assumpsit. Rursus
quia perfectus mediator fuit ideo per
fectus comprehensor fuit et perfectus
viator. perfectus in contemplacione per
fectus in accione perfectus in opere et
perfectus in passione et ad omnia hec fuit
quod habuit veram carnem anime unde con
cedende sunt raciones hec ordinem.
Ad illud quod primo obicitur de verbo Io.
dicendum quod illud dictum est per sinodochen
et totum accipitur ibi pro tota natura hu
mana. Et si tu queras quare per
nomen est illa sinodocha facta. Di
cendum quod ideo fecit quia natura
assumpta nobis est notior corpore scilicet
corporalis quam spiritualis. et hoc ideo
quia cognoscimus naturam magis ab hijs
que sunt nobis magis nota (et ideo) [illegible]
tercio [illegible] humane nature con
dicionem magis descripsit corpore car
nis. alia causa racio potest reddi quia
in assumpcione carnis clauditur assump
cio anime racionalis. Si enim assumpsit
quod minus ad assumpcionem erat ydoneum
et magis ab assumente distabat
multo magis assumpsit illud quod
magis erat ydoneum et magis
conveniebat et propter hoc patet responsio
ad secundum quia incarnacio vocatur
dicitur quam animacio fit enim denominacio
a parte notiori et alia parte non magis

applicatur racio tercius et quod dicitur
quod denominacio debet fieri a digniori
dicendum quod hoc verum est nisi alia racio
interveniat. Ad illud quod obicitur
quod primo ordinatur caro propter originem
dicendum quod si origo peccati sit a carne tamen
quam a defonte et sua infectione anime
inficiente unquam tamen est in car
ne nisi ab anima nec infectio car
nis contaminat nisi per virtutem anime
et ideo curacio non tantum debuit res
picere carnem sed animam tamquam princi
palius animam quam carnem, et propter
ea non sufficeret assumpcione sola car
ne. Ad illud quod obicitur quod persona di
vi sufficiat ad vivificandum et re
gendum carnem per intellectum et voluntatem.
dicendum quod si persona divina conveniat anime
sicud per modum efficientis non conveniunt
tamen vivificare per modum forme per
fectivis et hec tamen sunt perfectiones
que est in deo propter quam non potest esse
alicuius pars constitutiva et ideo secundum humanam
naturam xpus formam creatam habuit
completam et sic tenendum credendum
est quod xpum assumpsisse et veram
carnem et veram animam racionalem.

Tercio queritur utrum xpus habuit
cum alijs eandem speciem et
quod sic videtur phil. in similitudinem
hominum factus. Si ergo conformitas speciei at
tenditur secundum assimilacionem in forma
humanitatis. videtur quod xpus in forma
speciei conveniat cum alijs hominibus.
Item genitus est eiusdem speciei
cum generante in generacione univoca
sed geniti sunt a beata virgine
ergo sunt eiusdem speciei cum ea. Item
anima racionalis unita carni con
stituit hominem eiusdem speciei cuius. Si

utrum de
possibilitate uni
ficare con
stituti pro
spice anima

in xpo fuit anima racionalis uni
ta carni ergo xpus habuit speciem
quam cum aliis hominibus ¶ Item in xpo
incarnacione natura humana exaltata
est et reparata sed hoc non esset si xpus
non haberet cum aliis hominibus speciem
quam ergo etc. ¶ Oppositum quod Jo. Dam. et
habetur in libro iii c. vnd. in xpo non
est speciem quam accipere ¶ Item magister
in libro iii. non sit accipere in xpo
sicut enim dicitur una est natura omnium
hominum sed cum dicitur una natura
omnium hominum dicitur ex una unitate
speciei ergo non videtur quod in xpo sit
accipere una natura eo quia cum
aliis communicat tamquam in ipsa specie
¶ Item species ut dicit Boecius dicitur
totum esse in individuorum sed humanitas
non dicit totum esse xpi ergo xpus
non continetur substancie tamquam in
individuum sub ipsa specie ¶ Item forma
speciei accipitur ab eo quod nobilissimum
et perfectissimum est in re sed nobilissimum
et perfectissimum in xpo non est natura
creata sed increata sed per eius naturam
increatam non est accipere speciem
quam cum aliis hominibus ergo nullo modo
etc. ¶ Dicendum quod species dicit formam
et non quidditatis sed forma totius
que est forma complectens totum esse ipsius
unde Boecius iste species est totum esse
in individuorum causa et alii etc. ipsi in
hoc concordant. forma ergo speciei totius
duplex potest intelligi aut secundum
predicacionem aut secundum compositionem secundum
predicacionem homo dicit formam quam
petro et paulo. secundum compositionem homo
dicit formam que simul respicit
animam et corpus et que resul
tat coniunctione anime ad corpus

anima enim et corpus conveniunt
ad unam racionem compositi et hoc est
quod compositum ex anima et corpore sed una
forma speciei quam dicitur et alius sic
tamen substancia predicatum quam melius
utilius compositi respondens in formam
et completam ¶ Cum ergo queritur utrum
in domino ihesu xpo sit quam speciem
accipere et hoc dupliciter potest intelligi aut
racione nature assumpte aut racione
utriusque humane scilicet et divine. si racione
humane nature sic est quam naturam
et speciem accipere xpo eadem racione
Dicam sicut in aliis hominibus
coniunctione anime ad carnem per modum
perfectionis et informationis resultat forma
humanitatis sic et in xpo et ideo
isto modo est accipere in eo quam speciem
tam predicatam quam compositam
Si aut loquamur de xpo racione di
vine nature et humane sic in domino
ihesu xpo non est accipere speciem quam
quia divina natura non venit humane
ad unam racionem compositi ideo ex eo
unione divine ad humanitatem in
xpo nulla resultat forma quod
ut talis in quo possit aliis assimilari
et ideo Dam. dicit subiungens in ea
dem auctoritate quod in xpo non est genus
speciem accipere quia nec fuit est
nec alius fiet alius subaudiendum
est qui conveniet cum eo in forma
et quod hoc quod dicitur xpus aliud cum
sua racio non valet quia esto
quod esset unus solus homo sicut
est unus solus sol adhuc esset
in eo quam speciem accipere uno igitur
modo est in xpo quam speciem ac
cipere et alio modo non quia cum
sit in eo triplex esse compositum

duarum videlicet anime et carnis
et resultat una forma specifica mix
tum aliis humanis quantitat et sic
procedunt rationes que inducunt
ad primam partem cognitione non di
vinitatis ad naturam creatam nulla alia
forma resultat et contra ad hoc
intelligendum illud Damascenus et unitur quod
dicit quod non est una natura Christi
sicut anima humana ¶ Ad 1m quod alium
quod species dicitur totum esse in individuo
dicendum quod verum est ceterius quia tamen
est individuum contentum sub illa specie
Christus autem est individuum contentum sub
specie humana ratione scilicet creatione non
ratione scilicet increatione ¶ Ad illud quod
ultimo obicitur quod species specifica accipit
penes id quod est nobilissimum et perfec
tissimum est in re dicendum quod verum est lo
quendo de illis speciebus que res habent
esse in genere quod Christus ante
speciem duarum naturarum non ponitur
in aliquo genere sed solum ratione nature
create Sic igitur concedendum est quod Christus
assumpsit veram carnem et veram ani
mam et hec unita simul convenerunt
in unius speciei specifice unitate

42 9 3 Consequenter queritur de natura
assumpta quantum ad medium unitatis
et circa hoc queruntur tria Primo queritur
utrum caro assumpta a verbo fuit me
diante spiritu humano ¶ Secundo queritur
utrum assumpta fuit a verbo mediante
gratia gratuita ¶ Tertio queritur utrum
tota humana natura assumpta fuit mediante
spiritu sancto

Quia primum sic proceditur et
queritur utrum corpus unitum
fuit deo mediante spiritu humano sine

anima et quod sic videtur Primo autem
Damascenus qui magister inducit in libro
unitum est carni verbum dei per me
dium intellectum ¶ Item quod carnem
deitas mediante anima suscepit
¶ Item Augustinus super Iohannem ad voluntatem
animam rationalem et per ipsam cor
pus humanum aptavit sibi ¶ Item super
Iohannem non ratione communia multum dis
tancia non uniuntur nisi per medium
aliquod sed corpus creatum corruptibile
et in creatum in corpore et in cor
ruptibile sunt maxime distancia
ergo uniuntur per aliquod medium quod quidem
sit creatum et in corpore sed talis
est spiritus rationalis ergo etc ¶ Item
maioris dignitatis est esse unitum di
vinitati quam esse glorificatum sed cor
pus non est habile ad glorificationem
nisi mediante anima ergo nec ad unionem
¶ Item considerata anima corporis hu
manum unius est nobile quam sit bru
talis spiritus quia forma spiritualis dig
nior est corporali sed animal brutum
non habet congruentiam ad unionem ergo
nec corpus humanum per se ipsum sic
ergo congruencia habet hoc est mediante
spiritu et intellectu ¶ Sed contra deus
est intimus omni creature tam
corporali quam spirituali ergo nichil cadit
medium inter ipsum et creaturam si
ergo unit sibi corpus humanum
videtur quod non unit sibi mediante spiritu
¶ Item magis unit medium cum
extremorum quam extrema adinvicem ergo
si deitas unitur carni mediante anima
ergo magis unitur deitas anime
quam carni et caro magis unitur anime
quam deo sed hoc est falsum quia anima

vniebantur tamen separabiliter diuinitas
inseparabiliter et in illa caro erat dei
sicut anima dei. ergo relinquitur idem
quod prius ¶ Item sublato medio sol
uuntur extrema. ergo si deus unitur car
ni mediante anima facta separatione anime
ne sit separatio a diuinitate. sed hoc
est falsum quia in morte anima a
carne recessit deus autem carnem
quam assumpsit nunquam dimisit ergo
videtur quod anima mediante carnem non
assumpsit ¶ Item deus non orga
nizauit nec formauit carnem
illam mediante anima. ergo si eadem uir
tute assumpsit qua formauit et ita
immediate assumpsit sicut et immediate
fecit non videtur quod assumpsit mediante
spiritu racionali ¶ Ad hoc dicendum quod cum dicitur
caro assumpta fuit anima mediante
spiritu humano hoc dupliciter potest intelligi
secundum quod ad coniunctionem aliquorum potest
concurrere medium secundum duplicem modum
est enim medium colligantie et est
medium conuenientie et medium colli
gantie est per quod extrema ligantur adinuicem
sicut duo corpora adinuicem coniunguntur
interueniente glutino ¶ Medium uero con
uenientie dicitur tunc cum congruum
est aliqua duo extrema perduci ad
aliquam unionem sicut inter nobiles
mediante nobilitate conuenientia hic ut
sit sponsa regis. cum tamen ipso
sibi unitur magis unitur sicut co
niugi quam sicut nobili ¶ Si ergo in
telligitur de medio colligantie tunc quod
verbum unitur carni mediante spiritu
creato dicendum est quod non pro eo quod immediate
verbum et inseparabiliter unitur tam car
ni quam anime et ideo non cadit ibi
aliquod medium quasi glutinum vel vinculum

ut corpus et dicitur ¶ Si autem intelli
gatur de medio conuenientie ¶ Sic absque
dubio concedendum est quod caro unitur
ipsi verbo mediante spiritu creato non enim
erat congruum quod dei verbum qui est
vita acciperet corpus non uiuificatum
nec decebat eum qui est spiritus im
mortalis uniri corpori non uiuificato
spiritu immortali vnde illud corpus
erat ydoneum ad incorruptionem et hoc
est quod dicitur in libro quod in quinto et in
[illegible] proprium animam et per animam
corpus totum hominis sine sui con
tagione suscepit et accepit spiritus
propriorem partem anime sicut dicitur magis
que maiorem conuenientiam habet cum deo
animam non per inferiorem partem anime scilicet
quam uiuificat corpus et per hoc duo
inuicem aliud dat intelligi quam illud
corpus congruum esse ad unionem quod
quidem habet per animam uiuificantem et
proprium ad perfectionem et incorruptionem
ordinatur et quia rationes que ad primam
partem inducuntur procedunt secundum
medium conuenientie ideo sunt concedende
¶ Ad illud ergo quod primo obiciatur
in contrarium quod deus est intimus creature
corporali ergo non unitur spiritu mediante dicendum
quod ratio illa procedit de medio distantie
vel colligantie quod quidem non est ibi
reperire non autem obuiat medio con
uenientie quamuis enim sit intimus
per medium essendi rationalis creature
aliud spiritualem et omni creature non
tamen congruum est ut quamlibet assu
mat in unitate persone sicut supra
ostensum est sed eam solam que est
ad eius ymaginem vel que est sua
ymaginatione capax ¶ Ad illud
quod obicitur quod non magis unitur deus

anime quam carni, ymmo prius in mediante utraque unitur. Dicendum quod verum est de immediatione status quam privat medium faciens distare, sed non est verum de immediatione que privat medium faciens congruentie, quia plus congruit unioni spiritualis carnalis que est ad eius ymaginem quam spiritualis corporalis. ¶ Ad illud quod obicitur quod solutio mediante salvatur, contra dicendum quod illud non habet veritatem de medio congruentie sicut patet cum aliquis accipit in uxorem aliquam carne pulcritudinis non tamen ab ea separabiliter recederet. Dicit et in proposito intelligendum est. ¶ Licet anima non recedebat a corpore, sumpsit tamen solum ad tempus et corpus illud congrua generatione sive ad animam disponens ad mortem habebat et ideo propter separationem ipsius anime congruitate ad unionem non amittebat et ideo quamvis anima separetur a carne non oportebat divinitate a carne separari.

¶ Ad illud quod obicitur quod deus non formaliter carne illa mediante anima. Dicendum quod si teneat hoc de medio primo tamen non tenet de medio per modum congruentie. Quamvis enim anima non fuit causa corporis essentialiter tamen congruitate corporis tamen anima potuit esse aliqua congruentia ad unionem cum divina natura.

Secundo queritur utrum anima fuerit assumpta a verbo mediante aliquo habitu gratuito, et quod sic videtur. Augustinus in 13 libro de trinitate: In verbo perfectionis summa gratia est quod deus in unitate persone nullis precedentibus meritis hominem coaptat, ergo videtur quod dei filius unitur anime mediante aliqua gratia sive dono creato. ¶ Item Augustinus: Dixit quod convenit filio dei per naturam convenit filio hominis per gratiam, ergo videtur quod unio ubi et ut fiat mediante aliquo dono creato gratie. ¶ Item perfectius est deus tunc est cum aliquo primo quam per inhabitationem, sed si deus in nullo habitat nisi mediante aliquo dono creato, ergo non videtur quod animam assumat nisi mediante aliquo habitu vel gratia disponente. ¶ Item plus est animam unire verbo quam fruendo deo, sed anima Christi non fruitur deo nisi mediante aliquo habitu glorie per quod fit deiformis, ergo videtur quod nec uniatur ipsi verbo nisi mediante aliquo habitu gratie cuius deiformitas precellat deiformitate glorie.

¶ Item unio est ultima sed nulla ultima introducitur in esse nisi preintroducatur tamen aliqua absoluta, quia relatio ad ad non est motus per se. Si ergo deus assumit aliquam animam quam prius non assumpsit, cum hoc non sit secundum unionem sui quia est invariabilis hoc secundum mutationem anime de non esse in esse, quia hec mutatio est creata restat ergo quod hoc erit mediante impressione alicuius gratie nobilissime. ¶ Item unio divine nature in unitate persone hic excedit omnem naturam creatam, sed cum creatura aliqua ordinatur ad aliquid quod est supra naturam suam indiget habitu adiuvante et elevante, ergo videtur quod anima uniatur divine nature aliquo habitu gratie mediante. ¶ Sed contra omnis gratia creatum est de se equaliter respicit

tres personas tamen sit totius trinitatis
effectus. ergo si habitus gra
tuitus facit uniri persone filii
dei eadem ratione et persone patris
et persone spiritus sancti. sed constat quod persona
patris et spiritus sancti non sunt unite illi
anime in unitate persone ergo illa
unio non fuit alicuius gratie.
¶ Item si aliquis habitus gratuitus fa
ceret uniri persone filii dei eadem
ratione et persone patris et persone
spiritus sancti. sed constat quod persona patris
et spiritus sancti non sunt unite illi anime
in unitate persone. ergo illa unio
non fuit alicuius gratie ¶ Item omnis
habitus gratuitus est quid creatum
sed omne creatum est in infinitum
deo inferius ergo per nullum creatum
efficitur homo deus sed per unionem factum
est ut homo esset deus. ergo non
videtur quod illa unio fiet aliquo habitu
gratuito ¶ Item si illa unio fiet
aliquo habitu gratuito cum corpus
non sit illius gratie susceptibile ergo cor
pus non esset unibile. sed corpus
est unibile et unitum. ergo non videtur
quod unio fiet anime addendum perfectum
medium Item intelligamus quod deus
assumeret unam animam glorificatam et
numquam deponeret planum est quod anima
illa et ante unionem et in unione
et post unionem non haberet nisi ha
bitum gratie. si ergo habitus ille gratie
est creature unite et non unite
videtur ergo quod unio divinitatis ad animam
non fiat aliquo habitu gratie mediante
nec aliud habitum habere est dare
ergo non videtur quod anima uniatur verbo
mediante aliquo habitu gratuito ¶ Ad

dicendum quod cum queritur utrum anima uniatur
ipsi verbo mediante aliquo habitu gratuito
hoc dupliciter potest intelligi, aut quod ille
habitus in illa unione teneat rationem
convenientie sic concedi potest quod anima
uniatur ipsi verbo mediante habitu creato
quia non decet ipsam verbo uniri
nisi assimiletur habitu perfecte deiformitatis
unde anima Christi non tamen fuit gratia
in instanti unionis, sed etiam gloriosissima
super omnes animas beatas quia non
decet animam dei carere dei
formitate. Si autem intelligatur unio
illa fieri mediante habitu gratuito. ita
quod ille habitus respectu unionis te
neat rationem cause, sic intelligendo non
habet, quia illa unio que est per habitum
infusum sicut est unio amoris
et cognitionis que respicit tres per
sonas, unio autem illa respicit unam
solam. Rursus unio facit hominem
esse conformem deo et addendum, quia gratia
est influentia a deo proveniens et
addendum reducens. sed hec unio facit
hominem esse deum, et ideo nullus
habitus creatus potest hoc facere nec per
collationem alicuius boni creati fit
ut homo sit deus. sed propter hoc quod ipsa
persona verbi sequestrans facit humane
nature ypostasim et suppositum.
hoc autem non facit studium unitatem stans
ipse sed studium unitatem stans in
natura assumpta illa autem unitate
in natura assumpta sunt in ipsius con
formatione, ita quod caret personali
distinctione in qua proprio et immediate innititur
persone divine. sed gratia hec tamen deus
gratuita bonitate facit ideo magna

q(uod) d(icitu)r esse in unione divine n(atur)e ad
humanam. non quia illa unio p(er)ficiat(ur)
vel compleat(ur) p(er) aliquam influentiam
creatam. s(ed) quia fit p(er) gratuitam dei
bonitatem simul coexistente influ
entia doni gratuiti adiungentia
tem non ad talitatem. Unde timeo
que hec audiunt. q(uod) non fiat unio
illa mediante aliquo habitu gratuito
sunt contende(re); quod ea via procedunt
fidem q(uod) d(icitu)r aliq(ui)s fieri p(er) habitum
gratuitum cooperante p(er) modum cause
sicut homo iustificat(ur) mediante gratia
informante et meretur mediante caritate
mediante et regulante ¶ Ad duas igitur
auctoritates ~~dicit~~ adductas de gratia
unionis d(icendu)m q(uod) large accipitur
ibi gratia non pro habitu animam in
formante. s(ed) pro eo q(uod) gratis accipi(tur)
sup(er)excellit d(omin)um n(atur)e et sic pot(est) dici
fuisse magnam gratiam corpori domini
assumptum sicut apparuit ubi. et
ita p(er) hoc non sequitur q(uod) unio illa
ubi ad animam fiat mediante aliquo habitu
gratuito ¶ Ad illas duas rationes
de inhabitatione et fruitione d(icendu)m q(uod)
non est simile quod inhabitatio dei in
anima et fruitio ipsa ponit aliquem
actum qui fit ab anima respectu
cuius gratia infusa est ad et
adque habilitat animam mediante gratia
et magis concurrit tamen gratia est ad
iuta et regulata non sic autem
est de unione que ... humana unitur
divine absque actu suo et sol(um) se h(abe)t
ibi p(er) modum passivi et non actu
et ideo non sic indiget habitum
adiuvantem et regulantem disponere
que quidem sit principium illius uni

onis ¶ Ad illud q(uod) obi(citur) q(uod) ulo non
introducit(ur) nisi p(er) aliq(ua)m mutationem
factam in aliquo absoluto d(icendu)m q(uod)
verum s(ed) quemadmodum due linee possunt
intelligi uniri in puncto et conti
nuari ita tamen q(uod) non sit mutatio
in altera linearum nisi p(er) hoc q(uod) amit
tit distinctionem continuitatis sic intelligendum
est q(uod) si deus assumeret aliq(ue)m in
dividuum hominis in esse constitutum
et gratia informatum sol(um) amitteret
personalem distinctionem p(er) unionem cum
ipso verbo in unitate persone in assumpti
one illius n(on) quem filius dei assum
psit de virgine sic fuit formato
et unio et ideo numquam fuit illo
homine gratia ad humanam naturam
personalis distinctio h(abe)t ... satisfacit
unio ... cum verbo et p(er) ista
non sequitur p(ro)pter hoc q(uod) unio in u
nitate persone fieri h(abe)at mediante ali
quo habitu gratuito assumpto cum
... respicit illam naturam ... q(uod)
genere non d(ebe)at fieri absq(ue) gratia
¶ Ad illud q(uod) ultimo obi(citur) q(uod) uniri
divine n(atur)e sup(er)excellit gratiam crea
ture d(icendu)m q(uod) verum est et ideo conced(endu)m
est q(uod) talis unio congrua sit. s(ed)
tamen non sequitur p(ro)pter hoc q(uod) fiat
p(er) donum gratie create quia omne
donum creatum est hac unione
inferius. Unde si queratur utrum
gratia unionis dicat quid creatum
aut increatum d(icendu)m q(uod) gratia unio
nis tripliciter pot(est) accipi. sic enim
gratia unionis dici illud p(er) q(uod) efficia(tur)
anima gratis congrua ad unionem
et sic dicit donum gratie create

p q aliud intellectus sunt di
formitate. Alio modo dr gratia
unionis gra efficiens unionis
et sic dicit dominus gre incarnate
Tercio modo pot dici gra unionis
ipa unio gratuita sine ptis
suis et sic accipit dnus natt dicit
quod incarnatio accipit humane n
dicit quod in creatio no absolu
tum s relatio est ps tatis

Tercio queritur utrum ubi
sit unitas humane nate mediante
spu sco et q sic vide quia unio
ubi incarnata adtegmi est filius
unionis ubi intellectu aduotes s u
bu intellectus no auius voci n mediante
spu ut flatu spirato qui est
uehiculum ubi sicut dt Dam. go
vct ubi unit tam in me mediante
spu s. Item omnis unio volu
taria est mediante amore sic dicit
Dyo. quia amor nihil aliud
est quam vis unitiva s unio
ubi ad humanam naturam est vo
luntaria. go est mediante amore
Aut q mediante amore creato ubi
increato. Ro mediante amore creato
quia amor talis no potuit facere
illam unionem. go mediante amore
increato s amor iste est spus sts
go unio in humana na facta est
mediante spu sco. Item maior est
unio dinarum personarum ad invicem
quam ut appropinquatis et assumpte
s persona patris et filij nectuntur
spu sco. go multo fortius natura
humana unit dine mediante spu sto
Item remotora coniugunt p pprin
quiora s inter personas tres coniugor

est nobis persona spus sed sit ut
hylarius et aug. Ad omne dicendum
et omnis ipis dicitur est dominus go
vide q persona filij no unita humane
nature nisi mediante pa spus sed Ctz
tum s persona ubi unita est humane
nate mediante spu. s. go spus sanctus
est unitus humane nate. go sicut
filius est incarnatus ita spus
sanctus. Item magis unit medium
primo quam secundum primo go si u
nio ubi ad humanam naturam est
mediante spu s. magis est facta unio
in persona s. s. quam in persona ubi s
hoc est filij etc. Item in unione
dine nate cum humana no pot
esse unitas cenne s persone. go
necesse est q illa unio fiat mediante una
persona s filius et spus sanctus no
conveniunt in persona. go impossibile est
filium uniri humane nate mediante spu
s in unitate persone. Item infini
ta est distancia in persona s. s. sit
in persona filij s quecumque aliqua
sunt in equali distancia respectu
eiusdem unum no est medium di
alium pro eo q medium plus appro
quat secundum quam prima sibi uni
tum ergo vide q persona ubi non
habeat uniri mediante s. s. Ad obiecta
q tum queritur utrum persona ubi ha
beat uniri humane nate mediante s. s.
hoc duplex pot intelligi. aut ita q
illa unio fiat mediante s. s. sicut vin
culo interveniente. Aut ita q fiat
sicut principio efficiente. Si primo mo
intelligatur sic no est intrare pro eo
q persona ubi ipse unitur humane
nature non persona aliqua mediante
Respondeo cum persona spus sed unita

dit media int' psonam ubi et no'
assumptam Si aut' vnio illa intel
ligatur fieri me(dian)te s(piritu) s(ancto) sicut p(ri)ncip(io)
efficiente p(er)modum tunc s(ecun)d(u)m auctis
et apparacionis intuitu habz incarnac(i)o
eius ubi fuit a p(at)re et a filio me(dian)te
sp(irit)u s(an)c(t)o s(ed) h(oc) mo(do) non est hic q(uo)
s(ed) infra erit suo loco Cu(m) q(ue)ritur
utru(m) incarnacionis opus app(ro)p(ri)ari
debeat sp(irit)ui s(an)c(t)o Nunc aut' est q(uod)
utru(m) vnio ubi fiet me(dian)te spiritu
s(ancto) sicut vinculo intue(n)te adhuc
dom Rex(?) est q(uod) h(ec) s(e)c(un)d(u)m est et no(n)
intelli(gibi)le sicut audiunt tantes ad
h(oc) id(e)o ¶ Ad illud v(er)o q(uod) obicit(ur) in
qu(an)tum q(uod) ubi intelli(gibi)le tunc voci
me(dian)te sp(irit)u d(icen)d(um) q(uod) si(mi)l(itu)do est int' crea
tura(m) et creatore(m) ita tame(n) q(uod) ma
ior reperitur dissi(mi)l(itu)do. Unde quod
modo est si(mi)le et quod mo(do) no(n) Ju
h(oc) ingen(iu)m est si(mi)le q(uod) sicut mens for
mat vo(cem) corpore me(dian)te sp(irit)u s(ancto) In
hoc aut' est dissi(mi)le q(uod) sp(iritu)s est ve
hicula ubi non sit sp(iritu)s s(an)c(t)us
p(ate)r filij intrinsec(us) cu(m) est p(er)sona s(piritus) s(ancti)
u(bi) non sit p(er)sona ubi et ideo quantu(m)
ad hoc si(mi)litudo non pot' nec debz
attendi ¶ Ad illud q(uod) obicit(ur) q(uod) vnio
voluntaria est me(dian)te amore d(icen)d(um)
q(uod) vnio voluntaria dici(tur) dupliciter
aut quia est a voluntate aut q(uia)
est s(ecundu)m voluntate(m) illa vnio que
est volu(ntari)a que est a volu(ntat)e e(st) me(dian)te
amore sicut effic(ien)te illa v(er)o que
est volu(ntari)a que est s(ecundu)m vo(lunta)te(m) illa
habz fieri me(dian)te amore sic glutio
iungente Dico igi(tur) q(uod) vnio ne(c) ubi
ad humana(m) natura(m) est volu(ntari)a q(uia)
est a volu(ntat)e s(ed) non est volu(ntari)a s(ecundu)m
q(uod) sit s(ecundu)m (con)formitate(m) voluntatu(m)

s(ed) p(ro)ut s(ecundu)m generationi(s) utru(m)
in vna p(er)sona et ideo no(n) sequi(tur)
q(uod) talis vnio fiat me(dian)te s(piritu) s(ancto) sic(ut)
vinculo intue(n)te s(ed) p(ro)ut sicut
p(ri)nci(pi)o effic(ien)te ¶ Ad illud q(uod) obicit(ur)
q(uod) due p(er)sone nectunt(ur) me(dian)te s(piritu) s(ancto)
d(icen)d(um) q(uod) non est si(mi)le quia ne(xi)onis
duarum p(er)sonarum attendi(tur) s(ed) p(ro)ducc(i)o
nem p(at)ris vnius p(er) voluntatis secun
ditate(m) ita q(uod) int' illas p(er)sonas
et ta(m) nexio est distinccio p(er)sonarum
non sic aut' est in p(ro)posito quia
due na(tur)e conve(n)iunt in vnitate(m)
p(er)sone ¶ Ad illud q(uod) obicit(ur) q(uod) p(ro)pin
quior est nobis p(er)sona s(piritus) s(ancti) d(icen)d(um) q(uod)
donu(m) est p(er) app(ro)p(ri)acio(nem) no(n) q(uia) p(er)
sona s(piritus) s(ancti) magis accedat ad natura(m)
creatura(m) q(ua)m p(er)sona ubi s(ed) quia
t(antu)m p(ro)cedit ita q(uod) non p(ro)ducit
alia(m) p(er)sona(m) et p(ro)cedit p(er)modum
fecundit(ati)s voluntatis et q(uia) o(mn)is
creature p(ro)ducte sunt vo(lunta)rie et
q(uo)d(am) modo liberali(te)r. Hinc est q(uod) p(er)sona
s(piritus) s(ancti) dici(tur) nobis magis appropinq(ua)re
et id(e)o s(ecundu)m quanda(m) app(ro)p(ri)acione(m)
concedi pot' q(uod) vnio illa fiat me(dian)te
s(piritu) s(ancto) tu(m) sit (con)tra sp(irit)u s(an)c(t)o m(aneri)
effi(cien)te s(ecundu)m app(ro)p(ri)acio(nem) no(n) intuem
ente t(ame)n s(ecundu)m p(er)sonale(m) d(i)stinccio(nem)
I(ux)ta p(ar)te(m) ista sunt dubitaciones
circa l(itte)ram Et q(ue)rit(ur) p(ri)mo de hoc
q(uod) dicit Dum(?) que vnum na
plantauit dei ubi assumpsit Cu(m)
tamen deus plantauit in p(ri)mo
homine in mortalitate(m) q(uam) assumpsit
inmortalitate(m) q(uod) fl(u)x(um) est quia mor
tales fuit ¶ Item in natura pla
tauit utrumq(ue) sexum s(cilicet) femina(m) et
masculu(m) q(uod) utrumq(ue) assumpsit q(uo)d
s(imi)l(ite)r fl(u)x(um) est ¶ R(esponsio) d(icen)d(um) q(uod) quedam

ar. de. m/

plantavit deus in vna ii que
respiciunt ipsius constitucionem q
dam eius respiciunt statum et acci
disposicionem tunc ergo dicitur quod omnia as
sumpsit que plantavit omnia de
ibi que sunt de ipsius constitucione tunc er
go ipse arguit contra Christi dei mortalitatem
et sponsus dist. non instat secundum
veritate sed supple per dicta contra
paloggus et sophistice instat et per hoc
patent illa duo obiecta ¶ Item quer
de hoc quod dicat contra hereticos si vi
sibilia tandem visibilibus i. mundis
inquinari non possunt quanto mi
nus in munditiis intatis vide cum
racio illa non valet quoniam eum
radii solis non inquinent posse
di tenet illi maius anima. tunc que spiritua
lior est inficiatur cogitacione carnis
per filius dei est passibilis propter as
sumpcionem carnis passibilis ergo si
filius est tantum. sed spiritus fedatur
et inficiatur quid carnalis efficiatur
ergo videtur quod hereticus verum dicit
de hoc quod dicebat virginitatem
domine posse sancte tunc carne
maculari ¶ Ad quod dicendum quod potest illud
est contra hereticos et racio est
bona et efficax. Radius enim a
rebus fedis non inquinatur propter
hoc quia non concutit in materia
turpium. nec eciam aliquis prendit
Si ergo veritas multo magis cer
lius fedis distat et est indesse
deus necesse sequitur quod multo minus
est quoniam nec valet illud de ani
ma propter hoc quod anima et si sit spiritualis
est tamen actorie depen et i. creacionem

¶ Ad illud non quod obicitur quod filius dei pas
sibilis factus est dicendum quod illud verum est
propter conunccionem ydiomatum non quod
paciatur secundum divinam naturam sed secundum
naturam assumptam et sic potest con
cedi quod sit carnalis secundum quod carnale
nominat naturam sed non secundum quod no
minat vicium quia suscepit carnis
passibilitatem non viciositatem Cum
ergo obicit quod spiritus inficitur tunc car
nalis efficiatur dicendum quod non valet quod obi
cit de carnali prout sonat in mono
¶ Item queritur de hoc quod dicat ¶ Ad
tamen non fuit prius concepta et
postmodum assumpta videtur enim falsum
quia quod non est non potest assumi
sed caro que nondum concepta est nondum
est. ergo non est assumpta ergo necesse
quod caro prius concipiatur quam assumatur
¶ Item non est assumpcio nisi carnis
iam organizate sed ante organizacionem
precedit formacio formacionem precedit co
solidacio consolidacionem concepcio. ergo a
primo ad assumpcionem est concepcio ¶ Ad
dicendum quod est loqui de tempore quantum
ad ordinem temporis et quantum ad or
dinem nature. Si loquamur quantum ad or
dinem temporis et quantum ad ordinem
nature. Si loquamur quantum ad
ordinem nature sic prior est concepcio
quam assumpcio sicut ille racio os
tendunt ¶ Si autem quantum ad ordi
nem temporis sic non debet nec
oportet ipsum esse. non enim op
tet quod utrumque sint per virtutem
infinitam que subito potuit facere
non debuit quia uniuersaliter non tan
tum frustra sed vero debuit tanta
dare in angelica annunciacione

illud autem melius patebit in se-
quenti dicit ubi magister inquirit istam
questionem ¶ Item quintum de hoc quod dicat
tur sine angelo annunciante et sine
adveniente maior in ratio ubi nulla tamen
incarnatio cum excellentius opus
est quam gracie infusio · sed gracie infu-
sio non est per angelum annunciatorem
ergo nec incarnatio ¶ Item deus
minor erat beate virginis cordi
secundum graciam quam angelus ante quam
beata virgo crederet exaltata sit super omnes
ordines angelorum ergo potius debuit
tunc superiore illuminatio per se ipsam quam venire ad
angelum quam eius est igitur quod quare
conceptionem filii dei precessit angelica
annunciatio Dicitur etiam de quo or-
dine angelus iste fuit non videtur
eum fuisse de superioribus angelis
quia dicit Dyonisius quod qui primi erant
in ipsa contemplationis assistunt magis sunt
nec de inferioribus quia illi mysterium
incarnationis ignorat per
certam didicerunt unde dicit ysa-
iam Quis est iste qui venit de
edom sicut exponit Bernardus ¶ Ro
Dicendum quod incarnationem debuit precedere
angelica annunciatio sicut homines
prevaricationem precessit dyabolica temptatio
ut sic ordo reparationis concordet
ordini prevaricationis unde sic dyabolus
temptavit hominem mulierem ut eam
pertraheret ad dubitationem et per dubi-
tationem ad consensum et per consen-
sum ad lapsum sic angelus nun-
ciavit virgini ut nunciando ex-
citaret ad fidem et per fidem ad consensum

et per consensum ad concipiendum dei filium
propter primum factum ¶ Alia causa non ordinis
fuit ibi quia beata virgo erat in
statu viatoris sed angelus in statu
comprehensoris et ideo voluntatem dei
clarius pro illo tempore cognosce-
bat quia deum videbat angelus
facie ad faciem beata virgo per speculum
et in enigmate Rursus angelus
erat dei famulus et minister et beata
virgo electa est et perelecta fuerat
ut esset dei mater quia ergo con-
gruum est nescientem erudire per
magis intelligentem et cognoscen-
tem voluntatem dei congruum etiam
est ministros famulari domine sue hinc
est quod decens et congruum fuit myste-
rium incarnationis per angelum
virgini nunciare ¶ Etiam et alia ratio
est congruencie propter assignatur quia
in creatura fuit humana generis redemp-
tio que non tantum faciebat ad re-
parationem lapsus humani verum etiam
ad reparationem ruine angelice et
ideo angeli beati non debuerunt ex-
cludi unde sicut sponsus intelligit
non excluditur a cognitione myste-
rii incarnationis vel eam reparare
tamen sic etiam nec angelicis
ministerii ymmo utrorumque deus angelo
mediante nunciavit mulieri incarnationem
beate virgini et verum magis decere
et sic patet quod decens fuit deum
incarnationem precedere angelicam an-
nunciationem propter triplicem ordinem
videlicet reparationis humani generis
ministerii angelici et lapsus ange-
lici restaurandi quod ergo dicit de gracia

Ro

quod non fit per angelicum ministerium
Ad quod gratia infunditur per ministerium
humanum et publicum humanum Sed in-
carnacio que est principium totius
glorificationis non per hominem debuit
inchoari. Sed sine dubio post pau-
celum ¶ Ad illud quod obicitur quod pro-
pinquior erat virgo maria deo quam
angelus Ad quod verum est quantum ad
gratiam electionis sed non quantum ad gratiam
comprehensionis ¶ Ad illud quod queritur
de quo ordine fuit Ad quod probabili-
ter dicitur quod fuit de ordine archan-
gelorum sicut canit ecclesia unde
si dicatur gabriel fuisse summus inter
angelos hic non intelligitur sed quod
est nuncius non secundum statum quod est nun-
ciorum et minorum statum quod ad nun-
tianda potiora aggreditur et hoc
non impedit quin gabriel potuit
scire ministerium incarnationis
et alii angeli potuerunt ignorare
vel possumus dicere quod inferiores angeli
sciverunt ministerium incarnationis
sed querebant profunda divini consilii
et hec melius cognoverunt post
filii exaltationem et virtutis pre-
dicationem quibus complicata est
et manifestata multiformis
sapientia

Di. 3. Queritur et declaratur ubi prius
quam conciperet ut supra
egit magister de incarnatione hic nunc
agit de conceptione et quia ante con-
ceptionem filii dei precessit sanctificatio
virginis ideo ista pars secundum duas
partes In prima determinat qualiter
virgo maria fuit primum sanctificata
et ab omni labe purgata
Secundo vero determinat qualiter caro christi
fuit primum simul concepta ibi de in-
Cum ergo incarnacio ubi est prima
pars dividitur in duas partes in quarum
prima determinat de sanctificatione que
precessit christi conceptionem In secunda vero
tangit utrum caro christi ita peccavit
in abraham decimatam sicut in
virgine peccavit sanctificatam ideo primo
agit de sanctificatione Secundo vero de de-
cimatione ibi Cum autem illa caro
fuit ut supra Prima pars dividitur in tres
partes In prima determinat que fuit
sanctificationis exigentia In secunda
que fuit sanctificationis causa ibi
mariam quoque spiritus sanctus ut supra In tertia vero que
sanctificationis fuit efficacia ibi Ne-
que autem sacra virgo erat ab omni pec-
cato ut supra Hec autem pars in qua agitur
de virginis sanctificatione spectat ad pre-
sentem considerationem

Ad intelligentiam huius partis
incidit hic questio circa sanctifica-
tionem virginis quantum ad modum secundo
quantum de sanctificatione virginis quantum
ad congruentiam temporis Secundo vero quantum
ad efficaciam virtutis ¶ Circa primum
queruntur tria ¶ Primo queritur utrum
caro virginis sanctificata fuit ante
animationem ¶ Secundo queritur utrum anima
eius sanctificata fuit ante originalis
contractionem ¶ Tertio queritur utrum sancti-
ficata tota fuit ante nativitatis ar. 1.
originem

Quia primum sic proceditur et queritur
utrum caro virginis sanctifica-
ta fuit ante animationem et probatur quod sic

sic Ieremie i. Antequam formarem
in utero novi te constat quod beata
virgo excellentior fuit quam Ieremias ergo
prius fuit approbata et purificata
eius caro quam esset formata. sed non
fuit formata quam animata. ergo non
fuit carnis sanctificatio quam animatio
¶ Item super illud Luce i. exultavit
in gaudio infans in utero meo glossa
nondum erat in eo spiritus vite et
iam erat spiritus vite gratie ergo mul-
to fortius hoc fuit in domina in matre
que dignior fuit quam Iohannes ergo sanc-
tificata fuit ante spiritum vite et
ita ante animationem ¶ Item non est
minus potens virtus sanctificans quam
sit virtus inficiens et fedans
sed caro infecta est et fedata ante
animationem. ergo potest venire ante anime
infusionem multo fortius potest sanctifica-
ri cum apparata nata sit sibi. ¶ Si
ergo beate virgini hoc concessum est
quodcumque congruum est concedi pu-
re creature videtur quod caro eius
ante animationem sanctificata fuit ¶ Item
conceptio gloriose virginis fuit de le-
gittimo matrimonio temporaliter sed et
de matre sterili secundum quod narrat
quedam hystoria. videtur ergo quod ipsa
concepta fuit virtute spiritus sancti. Si ergo
illa conceptio que est secundum legem
matrimonii et secundum spiritum sanctum ad
mirandum sancta est et immaculata
videtur quod caro virginis maxime in
ipsa sua conceptione fuit sanctificata
sed ante fuit conceptio quam animatio
ergo fuit ante sanctificata quam ani-
mata ¶ Contra quod dicit Bernardus ad Lugdunenses de conceptione

sanctificare nunc potuit quia non
erat. sed nec in ipso conceptu propter
peccatum quod ibi erat. Sed constat quod id
non est dicendum propter peccatum quod esset
impossibile quia peccasset eam
concipere sine peccato. ergo dicitur propter
tantum peccatum quod erat in carne. ergo
non videtur quod sanctificatio fuit ante
infusionem anime ¶ Item sanctificatio
est per aliquod munus gratie spiritus sancti. sed spiritus sanctus non
habet esse in carne sed in anima. ergo
non videtur quod ante fuit caro gratia
infusa quam anime ¶ Item esse
gratie presupponit esse nature et presso
gratie presso nature. si ergo sanctificatio
dicit esse gratie nunc sicut impossibile
videtur quod caro sanctificaretur antequam
ab anima vivificata. ¶ Item nichil
pertinet ad sanctificationem quod non
pertinet ad glorificationem sed caro
ante animationem non pertinet ad glo-
rificationem nec vivorum unde fetus
abortivi ante animationem non re-
surgunt ut dicit Augustinus igitur
caro ante animationem non erat ydonea
ad sanctificationem ergo ~~non fuit~~ caro vir-
ginis ante animationem non fuit
sanctificata. non quia deus non
potuit carnem virginis purificare
quam animare. sed quia sanctificatio
habet esse per aliquod donum gratuitum
super additum quod quidem non habet
esse in carne sed in anima ideo
si caro beate virginis dicitur sanctificari
ante hoc intelligitur inchoative gratia
in eius anima vel inchoative gratia
consistente in animabus. Primitus con-
stat quod non inchoative gratia competit carni eius

corporali

anime quia tunc erat corpus ad
recto videlicet quod caro sanctificatur ante
anime creationem et tamen sanctificatio prin-
cipaliter gratie illius anime. Secundum cum quod
eadem sit prius et posterius in uno
et in eodem. Si autem intelligatur hoc si-
ne gratiam que collata fuit mali-
parentum. hoc non potest esse triplici
ratione. Primo quia ratio sanctificationis
non habet confundi a parte complex-
ionis quod complexio non est in parte sub-
animalis. ideo nec in parte hec sanc-
tificationis gratiam et hoc est quod dicit
Ad secundum ante conceptionem non
ne sanctificari potuit quia non
erat corpus quod est subiectum anime. Caro
enim in eius subiectum tamen taliter sed id
esse non sufficiebat ad sanctificatio-
nem gratiam que respicit animam
Secunda ratio est quia et si hoc esset
possibile quod sanctificatio divina a parte
complexionis sicut originalis iustitia in-
quantum divina inerat corporibus libe-
dinoso. quia tunc duo opposita es-
sent simul et semel in eodem et ideo
dicit Ad secundum forte nec amplioris mani-
talis. sanctitas ipsa conceptioni
se in unum sicut ut simul sanctificata
fuit et concepta Sed hoc ratio non ad-
mittit. quoniam utrumque sanctitas
absque spiritu sanctificante aut si sanctita-
tas cum peccato sunt aut quoniam
peccatum non sunt in libido non de-
fuit ¶ Tertia ratio est quia esto
quod sanctificata esset et libido defu-
erit virtute divina non tamen decuit
ut diceret ipse hoc quod hoc est solius bene
virginis prerogativa sola enim ipsa
ut sancti dicunt sine peccato concepit et

sine dolore peperit et ideo hoc potius
bene virginis concedi non debuit sed
soli virgini vel non ut. Ad secundum dico
glossam de s. s. concepisse non autem
conceptum fuisse dico peperisse virginem
non tamen peperit a virgine aliquid in si-
gnificat prerogativa unius de qua sin-
gulariter creditur quod aliam et unius
plus et carnis integritate Si enim
concederetur non est hoc virgine ho-
noris sed eius honori detrahere
et ideo simpliciter concedendum est quod caro
eius ante animationem non fuit
sanctificata et concedende sunt rationes
que hoc probant ¶ Ad illud secundo quod obicitur
in quantum de hoc cum cognoverint quan-
do formarent Ad secundum quod notitia illa non
potest aliquis certa ipsi sed certa potentia
dei predestinationis. sicut electio et
dilectio et predestinatio eterna non
possunt aliquis certa ipsi sed certa poten-
tiam dei predestinationis predestinatio
et ideo non sequitur quod hoc quod caro
eius vel virginis ante fuit sanctifica-
ta quam formata ¶ Ad illud quod
obicitur de Jo. quod nondum erant in ipso
spiritus unde Ad secundum quod in sacra scriptura
aliquis dicitur fieri quod innotescit et
non esse quod non apparet et ideo
dicitur spiritus non fuisse in ipso. quia
non apparebat ad hoc erant in ute-
ro. Spiritus gratie dicitur fuisse quod in matre
cum domino exultavit in ventre
¶ Ad illud quod obicitur quod caro potest in-
fici ante animationem ergo et sanctifi-
cari Ad secundum quod non est simile quia gratia
carnis corruptione est carnalis non
spiritualis ideo magis habet confundi

tam incarnata quoniam incarnata quam
sta coniunctibus sufficientibus procreatis
¶ Ad illud quod obicit quod concepti virginis
sunt co legittimo matrimonio conceptus
dicendum quod totum illud est probabile vi
delicet quod concepti sunt consili et co
itu coniugali absque omni culpa
actuali non tunc sequitur quod concepta
sunt absque tamen peccato quia ut supra
dicitur originale colligit qui conveniunt
coitu legittimo sicut qui conveniunt
coitu adulterino . sicut antea patet
fuit in quarto libro et si obiciat quod non
debuit illi esse causa originalis
quia sui est medie virtute spiritus sancti se
cundante et propter fecundationem ste
rilitatis matris que non fuit ab
hanc sed a deo. dicendum quod illud non va
let quia hoc simile patet obicit de io
[illegible] qui de sterilibus sunt con
cepti ¶ Tunc hoc non quod spiritus sanctus aliquid o
peratur ut spiritus aliquid ut sanctus et illud
quidem operatur ut spiritus quod opus fa
cit super naturam ¶ Tunc ut spiritus
sanctus operat cum non facit solum
opus super naturam sed etiam sanctificat
illud super quod operatur ¶ Dico igitur quod
in conceptione solius filii dei qui
est sanctus sanctorum non solum operatus
est ut spiritus sed ut spiritus sanctus in
conceptione eius sanctificatione conceptus sunt
beata virgo operatus est ut spiritus
sanctus ideo sola virgo maria dicitur
concepisse de spiritu sancto propterea illius
conceptionis sollempniter celebrat ecclesia
nisi solius filii dei in annunciatione
beate virginis marie ¶ Sunt tamen
aliqui qui conceptionem venerantur cele

brant conceptionem beate virginis quod
nec omnino laudat nec simpliciter damnat
deo reprehenditur nec omnino approbatur
audeo eo quod sancti patres qui alias
virginis sollempnitates supra dicti
te statuerunt qui etiam magni ama
tores et veneratores beate virginis
fuerunt conceptione virginis sollempnitatem
non dederunt beatus Bernardus papa marie
virginis amator et honoris eius
zelator illos reprehendit qui con
ceptionem virginis celebrabant
statuta et illud esse de sanctorum
celebrationibus omnia finita sunt
per sanctitate ut nullo die pro aliquo
sancto sollempnizet in quo ne pro
sanctus sancto non fuit ex honor ille
defertur ¶ Si ergo sancta non fuit
in virgine ante anime infusionem
non videtur ipsam quoque cum concep
cionem illius sollempnitatem celebrare
¶ Non ergo audeo omnino reprehendere quia
ut quidam dicunt haec sollempnitas non
cepit celebrari humana inventione
sed divina revelatione quod si verum est
sine dubio bonum est sollempnizare
in eius conceptione sed quia hoc au
tenticum non est non compellimur
credere quia ex contra fidem non
non est non compellimur negare sed
etiam esse quod illa sollempnitas per
refertur ad diem sanctificationis
quam conceptionis et quia dies con
ceptionis sunt ita et dies sancti
ficationis incerta ut patebit infra
ideo non irrationabiliter sollempnitas dici
sanctificationis statim patuit in die
conceptionis non in nuto quam [illegible]

[illegible marginal note]

conceptionis dicere non oporteat et
celebrari pro eo quod non sunt satis
in conceptu puer tamen inreprehensibiliter
tunc gaudendum pro eo quod tunc inchoatum
est quibus eam audiens vir-
ginem de qua salus totius mundi
processit conceptam gratias deo persolvit
negligitur et obmittitur consultare in
deo salutari suo. Item qui erga vir-
ginem gloriosam magis devote afficitur
et magis considerat iniuriam quam futura
magis etiam considerat bonum defec-
tum quam fundamentum etc. et si
filius regis claudus nasceretur quem se
a claudicatione processum tempus liberandum
non est de claudicatione dolendum
sed potius de nativitate gaudendum. per
hunc modum si quis in die concep-
tionis eius salleret et attenderet
magis sanctificationem futuram quam
conceptionem praeteritam non videtur dignus
redargui et ideo dixi quod tales
vel inculpare audeo vel laudare
credo tamen et confido de virgine
gloriosa quod si quis hanc sollempnitatem
celebrant non pro amore natalitatis
sed potius ex devotione virginis
non credens contra illud quod ecclesia
a potest consecrata scriptura quod beata
dicta virgo devotionem eius acceptat
et si aliquis est reprehensibilis spero
quod apud iustum iudicem dignabitur
excusare non hanc obmittunt doctores
b. potius eum intendit concludere
errorem ne quis credat virginem
sanctificatam in conceptione quam erga
virginem devotionem maximam minime
cum nullus minus potest esse devo-
tus ita tamen quod nemo credat

de ea quod sit tantum initiante(?) et sacre
scripture et fidei christiane quod omnem
devotionem maximam tam erga deum quam
erga matrem eius debet procedere
quod si aliquis obiciat aliorum sanctorum
conceptiones non esse celebres praeter se-
cundos sanctificationis potest eam dici quod
alii sancti pro malo non habebant si
aliquis specialis honor inde deberetur(?)
tribueretur quam sanctificationis ipsius
magis doctor et declaratio certas ante
cessit et ideo mirandum non est
si ipsius sanctificationis in cordibus fide-
lium devotionem ipsorum magis erga
virginem inflamat quam erga alios
sanctos et sanctas. hac etiam de causa ec-
clesie de virgine gloriosa facimus of-
ficium speciale in suo ordine romane
ecclesie. Legitur quod beato petro apostolorum princi-
pe et solum in tribus ter in anno
officium facimus quantumque quod hora qua-
cumque die aliquis fidelium eam to-
tis praecordiis et visibilibus honoret
virginem increpandum non est pre-
cipue ne ipsius virginis amatori
sic iniuria quae ampliatio et
amatrix est omnium fidelium suorum lau-
datorum sicut ille qui tales sunt
compunctio multiplici cognoverit
Secundo quantum ad ea laude vir-
ginis sanctificata fuit ante
originalis peccati contractum et quod sic
videtur duplici. decet caput virginis
decebat ut illius conceptus fieret
de matre purissima ea puritate
qua maior sub deo nequit intel-
ligi. sed maior est puritas ubi nec
actualis vel originalis culpa in-
venitur quam ubi est aliqua earum

Si igitur beata virgo fuit purissi
ma non videtur quod contraxerit origina
lem culpam. ergo videtur quod ab origina
lem culpam sanctificata fuit. Item
Aug. de na. et gra. de matre domini
cum de peccatis agitur nullam volo pe
nitus habere questionem. ergo non videtur in ea
fuisse peccatum vel actu vel contractu
tamen. Item ratione videtur honor
matris refertur ad filium ut dicit
Dam. sed omnis honor debetur filio
glorie virginis maxime quantum
ad nativitatem. preterea si igitur ad honorem
filii spectat habere matrem puram
et sanctam videtur quod mater Christi in
nullis fuit absque culpa tam
originali quam actuali. Item si
est pena extrema et pene medium
sed quemlibet pene habitus originale
peccatum in anima et in carne sicut
filii adam habent quod contingit in
venire carentes in anima et in car
ne sicut in Christo. ergo contingit reperi
re medium scilicet habentem in carne et
non in anima vel in anima et non
in carne sed habere in anima et non in
carne est impossibile quia originale
ortum habet a carne anima cum non
traducitur sed caro restat ergo quod aliqua
persona fuit que habuit originale
solum in carne et non in anima hec
autem fuit illa que maxime ac
cedit ad Christi puritatem et hec est
virgo maria etc. Item sanctifica
tio beate virginis excellit sanctifica
tionem aliorum sanctorum. ergo cum beatus
Johannes sanctificatus fuit quantum
ad nativitatem quanto quam ecclesia
celebrat videtur quod virgo maria non
tamen sanctificata. Sic fuit sed etiam quantum ad
natiuitatem in utero sed natiui
tas in utero est in anime infusi
one igitur beata virgo in instan
ti infusionis anime sanctificata
fuit dicunt quidam. ergo nunquam habuit
infectionem originalis culpe. Item
possibile fuit gratiam dari anime beate
virginis in primo instanti crea
tionis sed congruum est potentie quod
anime illi deus dedit quod conve
niebat ei suscipere. ergo videtur
quod in primo instanti dedit ei gra
tiam. ergo cum gratia non possit
simul stare cum culpa aut gratiam
perdidit aut originalem culpam non
contraxit sed non est dicere quod gratiam
perdidit. ergo videtur etc. quod non
habuit culpam originalem. Contra est
quod dicitur Ro. v. omnes in adam peccaverunt
hoc autem non est nisi quia fuimus
in adam secundum seminalem rationem
ergo si virgo fuit in adam secundum
rationem seminalem videtur quod contraxit
originale sicut et alii. Item Aug.
Nemo liberatur a massa perditionis nisi
per fidem redemptoris. ergo omnes quos
Christus eripuit per Christum eripiuntur sed
non liberatur quis a peccato quod non
habet. ergo videtur quod omnes alii a Christo
contraxerunt originale peccatum. Item b.
Bal. sicut pro omnibus libe
randis venit ita nullum liberum
a culpa reperit nec beatam vir
ginem reperit liberam. ergo originale
peccatum contraxit. Item hoc ipsum
videtur ratione quia si beata virgo
caruit originali peccato caruit merito
mortis ergo vel in iusticia fac

et tamen mortua est ubi dispen
satione pro salute generis humani
mortua est Sed prius fuit ad gne
liam dei quia si illud verum est deus
non est iustus retributor secundum
convenientiam quia si illud verum est
christus non est sufficiens re
demptor ergo utrumque falsum est et im
possibile restat ergo quod habuit peccatum ori
ginale ¶ Item nullus pertinet
ad redemptionem christi nisi qui habet
culpam si ergo beata virgo caruit
originali videtur quod ad redemptorem
christum non pertineat Sed magna est
gloria patris de eis quos redemit
ergo si non redemit beatam virginem
nobilissima gloria privat Si ergo
hoc est absurdum et impium dicere videtur
etc ¶ Item si beata virgo peccatum
originale non habuit et nulli clau
sa est ianua nisi ratione originalis
peccati ergo videtur quod si mortua fuis
set ante christum statim evolasset
ad celum ergo non videtur quod ianua om
nibus aperta fuit per christum et ita
falsum dicit apostolus ad Coll i. pla
cuit ei per ipsum reconciliare omnia
que in celis sive que in terris sunt
¶ Ad predictorum intelligentiam est no
tandum quod quidam dicere volunt in
anima gloriose virginis gratiam san
ctificationis prevenisse maculam ori
ginalis peccati tamen aut huius
assignant quia decebat animam
gloriose virginis sanctificari excel
lentissime super animas aliorum sanctorum
non solum quantum ad plenitudinem sancti
ficationis sed etiam quantum ad accelerationem

temporis ideo in instanti sue creatio
nis fuit sibi gratia infusa et in eodem in
stanti anima infusa est carni quia
cum nobilitas melior est superiora (margin: nobilio)
et vincat tarda in anima ipso sta
gratia et multo potentior est quam
natura Sicut est quod effectus gratie sup
magis prevaluit in carne quam effectus
gratie satans mali fecit in anima
et ideo culpa non contraxit. Sed ad
hoc videtur fulciri multiplici congru
entia tum propter christum proprium hono
rem quod decebat de matre purissima
fieri tum propter virginis privilegia
singulare que debuit indignitate
sanctificationis ceteros sanctos et sancte
prope Tum etiam propter ordinis decorem
ut sicut fuit persona communis ab ori
ginali et in carne et in anima sine
in causa et in effectu et persona vero
quod in utroque habuit originale Sic etiam persona
media que quodammodo habet et quo
dammodo non habet et ista est beata vir
go que mediatrix est inter nos
et christum sicut christus inter nos et
deum et hoc dicit. Sed contra illud Augus
tinus dicit quod beata virgo purissi
ma fuit ea puritate qua maior
sub deo nequit intelligi in hoc enim
notat gratia sue puritatis infra
verum esse respectu filii et superiorem
respectu aliorum sanctorum et ideo quasi
mediam. Propter huius multiplices co
gruentias volunt quidam apponere
addentes insuper illud quod non repug
nat veritati sacre scripture et fidei
christiane. Veritati inquam non repugnat
quo persona quod ponit si quis cum

inscientia attendat beata eciam v
go maria figurata fuit per archam
aurea non bene virginis figurata fu
it per urnam in qua positum fuit
manna tamen quoniam urna illa primus
fuit impleta manna quam posita
in archa prius satis preparata ac sa
ncta fuit anima bene virginis
quam tamen unita confideri cum xpi
ane ut dicit pro peccato non repugnat
pro eo quod duc ipsam virgine ab origi
nali peccato liberatam per graciam que quasi
pendebat et ortum habebat a fide
et capite xpo sicut ipse aliorum so
rum et ideo licet illa gracia preueni
ret anime instans non tamen per
uenit talis feditate et ideo racione
illius feditatis iuste remansisset
in virgine penalitates gracia cum sa
nctificacionis non eliminat semper sed cul
pe et hinc est quod beata virgo pena
litatibus fuit obnoxia et propterea
liberata a peccato originali Sed aliter quam
alii quia alii post casum erecti sunt
virgo maria que in ipso casu suste
tata est. ne rueret sicut quidam pro
debilibus cadentibus in luto et
per istam viam effugiunt auctoritates
et raciones que ceciderunt eos adducen
dutes non concludere quod beata virgo fuit
infectionis originalis peccati quantum
ad effectum sed quantum ad causam solum
Aliorum non pro est quod sanctificacio vir
ginis subsecuta est originalem con
traccionem et sic quia nullus in mu
ndis fuit a culpa originalis peccati
nisi solus filius virginis sicut
eciam dicit Apostolus Ro. iii Omnes pecca
uerunt et egent gracia dei ibi glosa
omnes peccatores inuenit graciam dei
in eo quem solus sine peccato venit
et omnes egent gracia dei id est ut ipse
liberet qui potest non tamen qui liberatore
indiget et sic ipsum dicit Aug. super
Io. tractatus illud ubi ecce agnus
dei ubi dicit quod solus peccata mundi
potuit auferre qui solus sine peccato
venit quia omnis peccato caret sic autem
medius dicitur quorum est et racionabi
lior et securior Securior inquam
quia omnes fere illud tenent quia
beata virgo habuit originale tamen illud
appeat contumelia ipsius penalitate
quam non est dicere ipsam passionem
esse propter aliorum redempcionem quasi
et non est dicere passionem sui
sed per contractionem Racionabilior et
est quia esse non precedit esse gracie
uel tale uel natura et propterea dicit Aug.
quod prius est nasci quam renasci
sicut prius esse quam bene esse prius
est igitur animam uniri carni quam
graciam dei sibi infundi Si igitur
caro illa infecta fuit consequenter in
feccione nata erat animam culpa
originali inficere necesse est quod patet
quod ante fuit originalis culpe infec
cio quam sanctificacio Securior et
est quia magis consonat fidei pie
tati et sanctorum auctoritate magis con
cordat pro eo quod communiter sancti cum de ma
teria loquuntur solum xpm excipiunt
ab illa generalitate qua dicitur omnes
peccauerunt in adam Nullus autem
inuenitur dixisse de hiis quos au
diuimus auribus nostris virginem
mariam a peccato originali fuisse im-
munem. Pietati eciam fidei magis

concordat peccato quod et si maior reverencia sit in reverencia et magis erga patrem reverencia sit devocio nichilominus maior est reverencia erga filium quam quo est ei omnis honor et gloria et ideo quia hoc spectat ad excellentem dignitatem christi quod ipse est unus redemptor et salvator et quod ipse omnibus aperuit ianuam et quod ipse unus pro omnibus mortuus est nullatenus ab hac absque generalitate virgo maria excludenda est ne dum matris excellentia ampliatur filii gloria minuatur et sic mater ponatur que magis velit filium extolli et honorari quam se ipsam ut patet creatore creatura. hinc est ponere ad honores ipsius honorem ihesu christi qui in nullo preiudicat honori matris dum filius matre ... ad excellit teneamus secundum quod communis opinio tenet virginem sanctificatam fuisse post originalis peccati contractionem unde rationes hoc probantes concedende sunt ¶ Ad illud vero quod obicitur in contrarium quod virgo purissima fuit dicendum quod tria attendenda sunt in ista auctoritate primo quia dicit sub deo et in hoc innuit quod defuit aliquid et ideo aliquam maculam habuit vel originalem vel actualem non actualem ut patet ergo originalem ideo videtur dicere quod caruit omni culpa actuali non originali. Secundo attendendum est quod dicit qua maior nequit intelligi secundum humanalem illud enim dicitur intelligi quod humana cogitatur id est non humanitus cogitari quod nata de

voluptate viri caruit originali peccato. Tercio attendendum est quod dicit quod de munere purissima facta est illa conceptio nam innuit quod fecit summa puritas et per ea in ea ipse concepit filium dei et tunc omnino purificata et mundissima fuit sicut patebit. et ideo non sequitur caruisse originali culpa ¶ Ad illud quod obicitur quod nulla reverencia est ergo cum agitur de peccatis secundum ultimum dicendum quod augustinus intelligit de peccato actuali non de originali sic patet concessio ¶ Ad illud quod obicitur quod honor matris refertur ad filium dicendum quod verum est non tamen sequitur quod omnis honor qui attribuitur filio attribuendus est matri quia sicut non est filius honorandus secundum patrem sic filio generaliter facere de honore sibi soli debitum quibus alii attribuerit quia hic honor secundum imminuere esse ab omni peccato tam originali quam actuali solius filii dei est quia solus conceptus et depressus et natus de virgine ideo virgini attribuendus non est. sufficiunt enim virgini alie dignitates quas sibi filius concessit et dedit in quibus super excellit omnes humanas laudes et devociones et ideo non oportet novos honores confingere ad honorem virginis que non indiget nostro mendacio que tota plena est veritate ¶ Ad illud quod obicitur quod si est pane ergo medium dicendum quod verum est si in eundem natum sit conficiatur de communis secundum debitum ordinem et convenienciam non sic autem est in proposito

d

nichil potest tam sine esse vel ef-
fectu sine causa non convenit neces-
sitate ¶ Ad illud quod obicitur quod sancti-
ficatio excellit sanctificationem aliorum
sanctorum quantum ad ymaginem et celsi-
tate. Dicendum quod verum est. Unde Ieronimus non
sequitur propter hoc quod sanctificata fuit in primo
instanti creationis anime quia
non excellit nisi in quantum dictum est
¶ Ad 2m quod obicitur quod potuit fuit in primo
instanti gratiam infundi. Dicendum quod absque
dubio non erat impossibile apud
deum tamen illud nec illud videlicet
quod posset fuisse virgine absque peccato
in utero. non tamen debemus hoc a-
liis concedere nisi ei soli per quem
omnium factum est salus videlicet domino
ihesu christo. ut non conveniret in conceptu
eius omnibus aliis sed ipsi soli sit
gloria et honor in secula seculorum

Tercio queritur utrum beata virgo
sanctificata fuit ante nativi-
tatem. quod sic Bernardus ad lugdunenses fuit procul
dubio mater dei antequam sancta quam
nata ¶ Item Bernardus quod pauci mor-
talibus hoc constat esse collatum fas certe non
est tante virgini fuisse nega-
tum. sed Iohannes et Ieremias sanctificati fuerunt
in utero sicut de Ieremia dicitur Ier. 1 an-
tequam exires de utero et Luce 1 spiritu
sancto replebitur adhuc ex utero ma-
tris sue. ergo videtur quod multo for-
tius virgo maria fuit in utero
sanctificata ¶ Item ecclesia celebrat
et sollempnizat virginis nativita-
tem. sed statim in peccato sollempnitas
non debetur ergo videtur quod in hora na-
tivitatis fuit sanctificata ¶ Item si
aliquid peccatum deplorent ei gratie

filii beate virginis debent parti-
cipare matris eius maxime de-
bent participes fieri. ergo sic tunc
maxime erat ydonea ut eius ipsa
et in ipsa gratia augmentaretur cum
eum gestabat intra uterum videtur
quod in ipso utero spiritus sancti gratia fuisset re-
pleta ¶ Contra quod ro. viii. ut sit ipse
primogenitus glosa quia primus
sine peccato natus et primus impassi-
bilis resurgens. ergo videtur quod beata
virgo non fuit nata sine pec-
cato cum nata fuit antequam
christus ergo non fuit sanctificata ante-
quam nata ¶ Item Augustinus ad dar-
danum. illa gratia qua efficimur tem-
plum dei singuli non nisi renatorum
est quod non nisi nati habemus esse
possumus. ergo priusquam beata virgo sit
factum templum dei non fuit ante-
quam nata ¶ Item nulla proprie-
tas pervenit quam dicitur contrahe-
re cum sua causa sed anima contrahit
originale a parentibus. ergo quamdiu
proles unita est matri non videtur
quod ab originali peccato possit mundari ergo
nec sanctificari ¶ Item esse ordi-
natum presupponit esse distinctum
sed gratia sanctificationis presupponit esse
distinctum. ergo nulli potest conferri
nisi habenti esse distinctum. ergo quamdiu pro-
les unita est matri non videtur
posse sanctificari ¶ Item sanctificari
in utero est effectus cognitus so-
li deo. ergo de nullo sancto asserendum
est esse sanctificatum in utero nisi de eo
de quo expresse legitur in scriptura tra-
dita a spiritu sancto. sed hoc non legitur de vir-
gine ergo etc. ¶ Primo hic queritur quid

pacius comprimit inscriptum sancti-
ficatos Jeremias et Johannes baptista qui alibus
sunt et si tu dicatis quod illi fuerunt com-
pali sanctificati tamen est quod unde
si sit cum multi fuerunt sed tamen in
novo quam in veteri testamento et sanctitas
valde eminentis Quarto dicendum quod pro
indubitato licet hoc etiam videtur quod beata vir-
go fuit in utero sanctificata et illud
patet per hoc quod eius nativitatem tota
ecclesia celebrat quod non faceret nisi san-
ctificata esset si autem quaeritur qua die
vel qua hora sanctificata fuit hoc ig-
noratur probabiliter tamen creditur quod cito
post infusionem anime sanctificata fuit
infusio gratie quod quod autem sic debeat
credendo sciendum est quod ante nativitatem
sanctificata fuit licet eius hoc compresse
non habeatur in scriptura hoc tamen
per complures que in scriptura leguntur
in scriptura namque non legitur quando
cum eius ..... a Johanne qui
fuit consummator prophetarum et initium
legis nove et beata virgo nata
et concepta fuit ante Johannem ideo ibi nichil
habetur de eius nativitate vel sanctificatione
in evangelio habetur tamen in novo
sive in veteri testamento unde sancti-
ficatus post christi in novo habetur de
sanctificatione Johannis In veteri de sanctificatione
Jeremie quorum utrumque legitur in utero
fuisse sanctificatum et propter hoc quod a
maiori colligitur quod beate virginem fuisse
concessum quia sicut dicit Augustinus quod
aliis legitur fuisse collatum non est
credendum virgini fuisse negatum
maxime cum sanctitas virginis
precedat Jeremie et Johannes puritate et

virginitate in aliis fuit virginitas
in hac tamen virginitate fecunditas
et si illi sanctificati fuerunt in utero quod ad
specialem sanctorum suorum comprehensionem prophetie ac-
cessit magis quanto magis illa
in utero sanctificari debuit que deum in
utero portavit Johannes namque inter ceteros
de deo prophetavit quia de matris utero
ad adventum domini exultavit et postea
manu suo digito ostendit Ecce et
post Johannes compressius prophetavit ut dicit
Jeremias Novum faciet dominus super terram mulier
circumdabit virum xxxi In hoc namque
quod dicit novum faciet dominus super terram
datur intelligi quod non consuevit fieri
et quod ille quem circumdedit non erat purus
homo quia mentis erat novum et in
hoc totum comprehendit quod dicit ysa-
ias Ecce virgo concipiet vii in
hoc autem quod subiungit et circumdabit
virum datur intelligere perfectum abundantiam
circumcisionis fuisse perfectum gratie et sa-
pientie prophetavit Michaeas quo
eius omnia gesta sua signa fuerunt
dominice passionis et propterea de hiis
duobus legimus specialiter quod fuerunt sanctifi-
cati in utero et propter hos duos datur manife-
ste intelligi sanctificatio beate virginis
Si quis autem velit dicere quod aliis
sanctis convenit sanctificatio a utero ut
Job qui dicit ab infantia crevit
mecum miseratio et de utero egressa
est mecum et sicut quidam dicunt de
Jacob et David hoc nec contendimus
licet nec asserimus neque negamus nisi quis ve-
lit scripture facere violentiam et
ideo eadem facilitate contempnitur qua
probatur et nec aliis videntur fuisse nisi
virginibus hoc gratia sanctificationis concessa

¶ Concedendum est igitur virginem gloriosam in utero fuisse sanctificatam et rationes que hic adducuntur concedende sunt. ¶ Ad illud quod obicitur in contrarium de glossa et Augustino dicendum quod est nativitas duplex scilicet nativitas in utero et nativitas ex utero. Nativitas in utero est coniunctione anime cum carne. Nativitas ex utero est egressus prolis de ventre. Ubi igitur de glossa et auctoritas Augustini intelligitur de nativitate in utero non de nativitate ex utero. In illa enim nativitate in utero fit originalis contractio et post illam potest esse sanctificatio. Possumus tamen dicere quod illud ubi Augustinus intelligitur de peccato regnante secundum legem quoniam et hoc melius patet in libro iii. d. iii. ¶ Ad illud quod obicitur quod non primum proprietas quam dum coniuncta est eius sue origine dicendum quod verum est de illa proprietate que habet consequi communi influentia, tamen sunt causa tales aut non habet esse impotentia et ideo non habet hic locum. ¶ Ad illud quod obicitur quod eius ordinatio proprius esse distinctum dicendum quod verum est secundum quod exhibet non sequitur gratiam sanctificatam secundum nativitatem carnalem eo quod ante nativitatem carnalem plures distinguuntur et quantum ad animam et ad corpus, licet illa distinctio ante nativitatem ex utero oculis corporis non appareat. ¶ Ad illa duo obiecta iam patet responsio per ea que dicta sunt.

arl q 2

Consequenter queritur quantum ad effectum sanctitatis efficaciam et circa hoc queruntur tria. ¶ Primo queritur si per sanctificationis gratiam in utero fuit libera ab omni culpa actuali. ¶ Secundo queritur utrum per primam sanctificationem extincta fuit fomitis concupiscentia. ¶ Tertio queritur utrum per secundam sanctificationem ablata sit sibi peccandi potentia.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod per sanctificationis gratiam munda fuit ab omni actuali culpa. Primo per Augustinum de natura et gratia: De sancta Maria virgine nullam prorsus cum de peccato agitur habere volo questionem. Unde enim scimus quod ei plus gratie sit collatum ad vincendum omni ex parte peccatum que meruit parere quem constat nullum habuisse peccatum. Si ergo meruit concipere et parere de peccato videtur quod in utero fuit ab omni culpa. ¶ Item Bernardus ad Lugdunenses: puto quod copiosior benedictionis gratia in eam descendit que eius non solum sanctificaret ortum sed et eius deinceps ab omni peccato custodiret immunem. Ergo videtur quod nunquam peccavit actualiter. ¶ Item sanctificatio virginis in utero eminentior fuit quam sanctificatio beati Iohannis; sed de beato Iohanne baptista legitur nec levi saltem maculare vitam famine potuit. Si igitur beatus Iohannes vitavit venialia, videtur quod Maria virgo omnia vitavit per gratiam sibi datam. ¶ Item de ea Canticorum dicitur: Tota pulchra es amica mea et macula non est in te. Convenientius quam de virgine Maria non est macula vel culpa actualis vel venialis vel mortalis de eo non potest vere dici. Ergo videtur quod in virgine Maria nulla fuit culpa per gratiam sibi datam. ¶ Sed contra super illud Luce i. Spiritus sanctus superveniet in te glossa: superveniens spiritus sanctus in virgine eam ab omni sorde viciorum castificavit. Sed hoc fuit in

conceptione filii ergo non erat
in nimis aliquam culpa ¶ Item
Aug in li° de perfectione iustitie ho
minis esse sine peccato in hac vita
de solo unigenito dictum est. Quod non
videtur quod hic contrariat beate virgini ¶ Iste
virgo in littera Maria tota sit per
veniens aperto presens pugnant
et hic intelligitur pro tempore conceptionis fi
lii dei sed vultus propria aperto
nisi qui habet peccatum ergo etc ¶ Iste
beata virgo bona conscientia dicere
potuit. Dimitte nobis debita nostra
etc cum sit quedam forma orandi ce
lebris spiritu collata. ergo non fuit
sine culpa. ergo etc ¶ Respondeo dicendum quod
beata virgo maria per sanctificationes gratie
copiosam in nimis fuit ab omni
culpa actuali tam veniali quam
mortali sicut aperte dicit Anctus
Aug. et hoc conveniebat ad notitiam
quibus hominem ut illum habitat per
tantum quod eius gratiam vemorderet
vel audivi narrari quod ipsa circa
personam revelavit quod non reprehen
debat eam cor suum omni vita sua
Congruum est et erat ut beata
virgo maria per quod afficetur no
bis obsequiis vinceret ita dyabolum
ut nec ei succumberet ad modicum
unde de ipsa exponit tunc li° quam
virgo illud Ben in ipsa conteret
caput draconis Si igitur suggere
est caput dyabolo nulla suggestio
locum habet in mente virginis
et ita tam a mortali in nimis fuit
quam a veniali ¶ Congruum etiam
fuit ut illa que placuit altissimo
ideo ut fieret eius sponsa et ma

filii dei unigeniti sic esset in ma
culata mente sicut intemerata
carne quod igitur beata virgo maria
adnotata est peccatorum. gloria et co
na iustorum sponsa dei et tocius
trinitatis triclinium et specialissimum filii
reclinatorium. hinc est quod specialis
gratia dei nullum in ea peccatum habuit
locum unde gaudeant fuerint verence que
hic audiunt ¶ Ad illud quod primo in
quod aliud quod virgo maria caruit
fuit ab omni sorde maiorum dicendum quod
differt dicere peccatum et meum nam
peccatum dicit culpa meum dicit culpe
sequela glossa igitur illa non vult dicere
quod in secunda sanctificatione indiguit
gratia ad culpa delendam sed ad cul
pe sequela exoriginali relictam
¶ Ad illud quod obiicitur de Aug quod esse in
hac vita sine peccato pertinet ad solum
unigenitum dicendum quod dupliciter est loqui
de hac vita. Aut secundum omne tempus
et statum. Aut post usum liberi
ar. si secundum tempus omne hic convenit
soli filio dei quia iste solus
caruit originali peccato si post usum
li' arbitrii sic convenit gloriose vir
gini gratia speciali per quam in nimis
fuit non solum a mortali verum etiam
actuali ¶ Ad illud quod obiicitur de orac
tione dominica quod ipsa virgine pro
nuntiavit dicendum quod peccatum dicitur dupliciter. A
liquando dicitur culpa sicut quando tam
fuerint accipi Aliquando pena peccati
sic Ro vi. de peccato dampnavit
peccatum Aliquando dicitur causa peccati sic
Ro vii Si quod nolo malum facio
non ego operor illud sed quod habitat in

ne peccati Dico ergo quod virgo
maria post secundam sanctificationem
non dicitur munda a peccato ratione alicuius
macule sed solum ratione alicuius pe
ne sicut melius infra manifestabitur
¶ Ad illud quod obicitur de petitione illa
dimitte nobis debita nostra etc. dicendum
quod in petitione ista virgo maria
poterat petere remissionem debiti quod
debebat non ratione sui sed ratione a
liorum membrorum pro quibus po
terat petere ut debita dimitterentur
et bona propter illam orationem for
mare vel non iste ymna sic dicit
Aug. illa non continet sub illa gene
ralitate quod dicitur si dixerimus quia peccatum
non habemus nos ipsos seducimus
et veritas in nobis non est vel Aug.
vult quod ad alios fratres pertineat illa
oratio ipse ad beatam virginem non ipse
et ideo non comprehenditur sub generali
tate predicta

Secundo queritur utrum in prima sancti
ficatione in virgine fuit
fomitis concupiscentia extincta et quod sic
videtur Luce I dicitur ab angelo ei a
ve maria gratia plena igitur ante ad
ventum filii dei fuit repleta gratia
et plena amore divino sed ubi est ali
quando concupiscentia ibi non potest esse
gratia dei plena. videtur igitur quod in prima
virginis sanctificatione fomitis con
cupiscentia fuit omnino extincta ¶ Item
ubicumque est fomes est necessitas
ad aliquod peccatum veniale ergo cum
in ea nulla fuit peccandi necessitas
quia nulla in ea erat culpa ergo vi
detur quod fomitis concupiscentia omnino fuit in ea
extincta ¶ Item fomes reddit illa

difficile ad bonum in quo est sed in
beata virgine nulla fuit difficultas
ad bonum. ergo videtur quod post primam san
ctificationem non remanserit in ea con
cupiscentia ¶ Item si tanta gratia
fomitem minuit et maior gratia
magis minuit et perfecta simpliciter ex
tinguit. sed glose virgini in ipsa
sua sanctificatione prius collata fuit gratia
perfecta. ergo omnino fuit in ea extinc
ta concupiscentia ¶ Sed contra Damascenus dicit
et habetur etiam in littera post consensum
virginis pervenit spiritus sanctus in ipsam secundum
verbum quod dixerat angelus eam
purgans eam. sed non purgant a
culpa ergo purgant ab originali sequela
que autem est fomitis concupiscentia ergo etc.
¶ Item magister in littera mariam quoque
totam spiritus sanctus preveniens purgavit et
a fomite peccati liberavit vel fomitem
ipsum penitus extinguendo vel
contenendo sed dicit de secunda sanctificatione
ergo ante ipsam non fuit fomes
extinctus ¶ Item Bernardus in quadam
epistola in qua loquitur virginis erat
omnis hanc frequentia fugere ne per
turbaretur orantis silentium aut vir
ginalis castitas temptaretur. ergo vi
detur quod occasione accepta ab oculo excitata
vi poterat in ea concupiscentia prima quod
non fuit omnino extinctus ¶ Item
si omnino in ea fuisset extinctus
fomes concupiscentie quod secunda sanctificatio
non fuisset optima. si igitur optima
fuit videtur quod aliquid remansit
in ea fomitis concupiscentia ¶ Responsio
dicendum quod circa hanc questionem est triplex
modus dicendi Quidam enim dice
re volunt quod nec in prima nec in secunda

sanctificatione extinctus in ea erat fo-
mes concupiscentie sed solum consopitus
secundum plus et minus quia fomes
tam habet in carne unde non dic-
tum habet apponens ad gratiam san-
ctificationis sed secundum inclinationem ideo si
gratia magna est fomes minus in-
clinat quoniam pristinum illum non
delectatur eius essentia. ¶ Quod igitur
in virgine magna fuit gratia in
prima sanctificatione et valde magna
in secunda. hinc est quod in prima fuit
consopitus et in secunda magis consopi-
tus quoniam non omnino fuit extinc-
tus vel enervatus. sed quia caro christi
sumpta est de carne virginis in christo
etiam nulla fuit concupiscentia fomitis
tamen caro christi dicatur caro virginis
assimilari post virginis sanctificationem
sicut caro aliorum assimilatur carni ali-
orum parentum. unde quod spiritus sanctus su-
perveniens tempore eius adventus penitus ex-
tinxit fomitem et ita secunda omnino
non videtur habere probabilitatem. ¶ Secundus
modus dicendi est quod tamen in prima quam
in secunda sanctificatione fuit in ea extinctus
fomes sed aliter et aliter. ¶ In prima
namque extinctus fuit in quantum
respicit personam in secunda in quantum
respicit naturam. ¶ In prima igitur sancti-
ficatione mundata fuit ita ut num-
quam peccaret. ¶ In secunda vero mundata
fuit ut generaret prolem conti-
neret sine peccato non solum actuali sed
etiam veniali. ¶ In prima etiam sanctifica-
tione extinctus fuit fomes in
quantum reddit personam ad malum ¶ In secunda
in quantum difficilem ad bonum. Sed illud
difficile est intelligere quia si ipso est

persona sumus ad malum difficiles sumus
ad bonum. Dicunt quidam quod potest intelli-
gi quod fomes possit extingui in quan-
tum respicit personam et non sit extinc-
tus in quantum respicit ipsam naturam tan-
illi sit unus fomes dicitur consopitus
et extinctus dicatur ipsius fomitis era-
dicatio non videtur usque quaque intel-
ligibile quomodo fomes extinguatur
in prima sanctificatione et nihilominus rema-
neat respectu prolis propagande si enim
extinguitur ergo non manet aliquomodo
nisi forte quis accipiat extinctionem
largo modo pro ablatione inclinationis ad
malum respectu persone nunc qua est et
ita fortassis intelligitur secunda opinio quae
satis probabilis et tenabilis credo.
¶ Tertius autem modus dicendi videlicet
quod in prima sanctificatione fuit fomes in
virgine consopitus in secunda extinc-
tus et eradicatus fomes enim era-
dicatur in carne et ascendit usque ad
mentem. ¶ In prima sanctificatione virginis
collata est tanta gratia perfectionis
quod redundaret in eius sensualitate in tan-
tum redundantia ut fomitem adeo de-
primeret quod nullum effectum vel intenti-
onem haberet aliquem. ¶ In secunda autem sanctificatione in
spiritus sanctus non tantum descendit in
mentem sed in carnem de carne operatus
est de ea mirabiliter carnem sine
macula fabricando reliquit ipsius
carnem immaculatam constupando et
concutiendo fomitem et amorem concupiscentiam et
hic firmant verba b. virginis et Damasceni
sicut patet in Anselmo in opposito huius
unde omnes probantes quod in prima san-

ficatione non sunt fomes omnino extinctus credende sunt. ¶ Ad 2ᵐ quod aliud quod virgo maria fuit gratia plena in prima sanctificatione. Dicendum quod aliter fuit plena in prima sanctificatione aliter in secunda. In prima fuit plena gratia quod repellebat actum. In secunda removendo quod repellebat ad concipiendum filium dei et ideo prima sanctificatio replebat virginem gratia animam. Secunda autem replebat virginem totam gratia quod dicit Augustinus mentem totam scilicet ventrem. ¶ Ad illud quod aliud quod fomes impellit ad malum ad peccatum veniale et ad difficultatem ad bonum. Dicendum quod illud est verum ubi est fomes in vigore suo ubi non reprimitur aliquo modo ... et ideo nullus locus in virgine ubi fuit gratia propter tranquillitatem eius animam et ... et sic patet responsio ad illa duo. ¶ Ad illud quod aliud de perfectione gratiae. Dicendum quod gratia quae ducere respiciat animam minuit fomitem quantum ad motum tamen sed non oportet ut minuatur quantum ad radicem et ideo non sequitur quod per perfectionem illius gratiae fomitis continuo euellatur sed solum ut eius actus comprimatur et hoc quidem concessum est tamquam verum.

Consequenter quaeritur utrum in secunda sanctificatione ablata fuit alicui peccandi potentia et quod sic videtur primo per Ambrosium in libro de virginitate beate virginis impossibile fuit utero virginis quae filium dei in habitando concepit aliquo tempore ... Sed filius verbo fuit de aliis quibus peccatorum. Ergo videtur quod nullo alio peccato quae patitur maria in sui conceptione filii dei. ¶ Item intuitu esset Christo si fieret matre peccatrice sed ergo Christo in nullo potest fieri convenientia. Videtur quod post suam conceptionem in beata virgine non potuit esse culpa. ¶ Item si beata virgo potuit peccare potuit mortaliter peccare ergo potuit damnari si ergo matrem dei et reginam celorum damnari in inferno omnino est impossibile ergo et illud ex quo sequitur scilicet quod potuit peccare posse peccare ergo etc. ¶ Item dignior fuit mater Christi quam mater dei esset est quod sit aliquis angelus malo si ergo angeli boni in gratia sunt confirmati multo magis et mater dei ergo etc.

¶ Sed contra Lucae 2 Tuam ipsius animam pertransibit gladius. Hic ubi tractatus Damascenus dolores quos virgo effugit pariens hos in Christi passione sustinuit ita quod gladius animam eius pertransiunt ergo ipsius anima fuit in Christi passione turbata si ergo potuit perturbari videtur quod potuit ad veniale peccatum. ¶ Item Augustinus in omelia ... tractatus illud tuam ipsius animam pertransibit gladius dicit sic hoc utique signat quod in passione Christi est misterium incarnationis dubitatio non tamen in dubitatione permanet. Si ergo ipsa quae genuit filium dei potuit dubitare in fide potuit peccare. ¶ Item potentia ... peccandi sed beata virgo maria in conceptione non potuit ergo videtur quod peccare potuit. Item impossibilitas peccandi

pertinet ad statum comprehensoris
sed beata virgo quamvis quod filium dei ge-
nuit non est privata ab statum
viatoris. Ergo videtur quod non sit ei
ablata potestas peccandi ¶ Respondeo dicendum quod
in secunda sanctificatione non tantum
fuit data virgini gratia sanctificans
sed etiam gratia in bono confirmans
et hoc quia filio suo adeo fuit con-
iuncta ut nullo modo permitteret eam
a se recedere. Propter quod notandum sunt
gradus divinorum beneficiorum respectu
eorum qui sunt sancti. Quorundam facultate
habent vitandi omne peccatum et impos-
sibilitate committendi aliquod peccatum
Alii vero filii habent difficultatem ad in-
trandum peccatum et nativitate ad committendum
et hoc quando incipit omnes generatus
de massa peccati abstrahat. Igitur massa libe-
ra fuit maria virgo in prima sanctificatione
liberata et fuit in secunda. Sed in prima
fuit conformis aliis sanctificatis. In secunda
fuit est conformis filio quem genuit
In prima namque sanctificatione data est
ei potestas et facultas vitandi omne
peccatum mortale data est etiam potestas
vitandi frequentia venialium. Data e-
tiam inchoamenti facultas vitandi omne
peccatum non tamen perfecte. Sed ex ultra et
in hiis tribus gradibus patent
tres gradus sanctificationis videlicet Io.
baptiste Jeremie et matris ~~tota~~. Nam prima con-
ditio fuit sanctificata vero Io. Sed ista tota
virginem marie que plus accessit
ad filii puritate perfecte mundum. Sed tam
tum sanctorum gestaverit in utero suo
tunc sanctificata fuit conformis filio
suo non tantum quantum ad potentiam
ad peccatum sed etiam quantum ad impotentiam

labendi in aliquod peccatum unde sicut
impossibile fuit propter honorem filii sui ut
aliud haberet filium sic impossibile fuit ut
unquam haberet ullum peccatum sicut etiam
impossibile fuit ut carnis virginitas
violaretur unquam filius dei generaverat
Sic impossibile fuit ut mentis sanctitas
aliqua culpa maculari. Ad tertium dicendum
verum quod quando iudei asserunt hoc virgo
fuisse in virgine maria quod tunc esset
pulcherrima a nullo unquam viro fuit
concupita nec libidinosa est illud infi-
delium testimonium. Sed contra testimonium al-
liis qui sancti sunt. Concedendum sunt
igitur verbis credentes quod beata virgo
maria post filii dei conceptum peccare
non potuit non propter aliquam potentie a-
missionem sed propter potentie confirmationem et de-
fectus ablationem ¶ Ad illud quod quarto quod primo
obicitur quod beata virgo fuit perturbata
dicendum quod in immensitas illa doloris non
referatur ad partem anime rationalem sed sensualem
unde actum stat in illa parte sensibili que
communicat ad corpus unde non fuit
perturbata sensibili quod perturbatio dicit
deordinationem in parte rationali ¶ Ad illud quod
obicitur de auctoritate quod non. et vet. test. quod
beata virgo dubitavit dicendum quod non con-
stat illud li. de Aug. Propter hoc quod multa
ibi sunt que non videntur esse verba
Aug. in multis nec fuga potest videri
in dicta potest quod est dubitationis proveniens
confidere vel dubitare debite vel quedam
dubitationis proveniens ex admiratione
in immensitate que dicitur hic dubitatione tum
obstupescit et quasi sit alienatus contra
se continuata vel admiratio et hoc
modo intelligendum est virginem dubitasse

non ipse de fonte fidei indubitanter
eum credendum est quod virgo maria
semper stetit unde in ea fides sibi
innitentes solidum fundamentum unde
dixerunt dubitantibus et non creden-
tibus ipsa fuit in qua fides ecclesie
remanserat solida et incorrupta et
ideo in die sabbati in honore eius
sollempniter colitur ab ecclesia. ¶ Ad illud
quod aliquis quod potuit mori dicendum quod non
est simile pro eo quod non fuit decens fi-
lium dei habere matrem in mortale cum
ipse esset in mortalis. Et valde inde-
cens esset si matrem haberet peccatricem
quamvis Jo^n dicat quod solum peccatores
invenit in generalem salvator. Hoc autem
non est ipse precium sed ipse aliquis spiritualiter
fons ut quod ille infectus corporibus innume-
ris spiritualia et complete in eis illa perspi-
ciens illud ysa^e. xvi emitte agnum
domine dominatorem terre et preterium desp-
ti intelligitur sicut dicit Jo^n quod
quid cum sit de spiritualibus venenosis
invulnere tamen dubium est de matre
dei quia tales debent esse que non
possunt vendicari de peccato cum fuisset
ad ipsum ps^o. ¶ Ad illud quod obicitur
de impossibili pecc^a. dis dicendum quod unum est quod
est de lege quoniam sed nichil impedit quin
de gracia spirituali posset aliam concedi
in vita quod aliis conceditur datur in pa-
tria et ille ysaac perpetue que in
terris degens regina erat corporum
quam confortant melius

Iuxta ista sunt dubitaciones
circa licenciam et primo queritur de hoc
quod dicitur in littera Spiritus sanctus maria
a fomite peccati purgavit Sed cum fomes
velinquitur in nobis ad pugnam et
meritum et beata virgo fuit ma-
ximi meriti non videtur quod debuit
a fomite liberari. ¶ Item stimulus
carnis datus fuit apostolo ad
virtutis diuine confirmacionem. Ergo non
videtur quod debuit auferri beate vir-
gini. ¶ Ad primum dicendum quod aliquid est
promotivum ad bonum dupliciter scilicet secundum
aliquem statum aliquid non secundum
statum nature lapse et egre sicut
aliquid est promotivum ad sanita-
tem dupliciter videlicet quoniam sicut
cibus bone complexionis aliquid medi-
cinale secundum statum egritudinis sic hic
medicinalia dicendum est igitur
quod fomes est ad promocionem boni
non simpliciter sed secundum statum nature
lapse in qua homo facilis est ad
desideria et ad superba et ideo
est ei utilis talis stimulus pro
excitacione ad compellendum pigri-
ciam et ipse humilitate ad compel-
lendam superbiam. Quod igitur beata
virgo erat repleta caritate
et humilitate et confirmata in utroque
iste fomitis stimulo non egebat
ideo non est simile de aliis et de
ipsa. Item queritur de illo verbo et
virtus altissimi obumbrabit
tibi queritur cum propheta dicat cum
altissimum esse cum potens sit
in mira divine humiliacionis quam
altitudinis ¶ Item queritur de hoc
quod subiungit obumbrabit tibi
quam cum filius sit candor lucis
eterne ei non congruit obumbrare
sed potius illuminare ¶ Ad primum dicendum quod
nomine altissimi intelligitur pater

per appropriacionem proprietatis eius appropriata per-
sone et in persona patris propriatur. est autem
virtus per virtutem autem intelligitur
filius quem xpistum dicimus dei vir-
tutem et dei sapienciam. que quia sermo
processerat de spiritu sancto subiungit
de patre et filio ut sicut ille tres
unum substanciant sic intelli-
gantur unum operasse opera indivisibiliter
et hec per fabricam constitutionem uteri virgi-
nalis. Tertio autem quare magis patrem
vocavit altissimum quam patrem ap-
pellavit ut ostendatur in opere incar-
nacionis mira dei fuisse digna-
cio in hoc quod miram humilitatem
sue celsitudinis voluit copulare. vir-
tus vero altissimi virginem potius
dicitur obumbrare quam illuminare ob
umbracio enim ipsa admittit(?) et
calorem refrigerat et in adven-
tu filij dei virgo maria refri-
gerata fuit fomitis concupiscencie.
fuit etiam adde(?) continuo adiuta
per carnis generacionem et(?) aliis ut quod
non poterat dum sentire in se propter
sue lucis immensitatem sentiret
et cognosceret in se per assumptam
carnis humanitatem. Item quod dicitur eo
quod dicit Damascenus copulant compurissimis
sanguinibus animatam carnem conglo-
bari(?) quod concepta fuit sic consan-
guinee virginis. Sed(?) quod hoc est
illud Augustini quod sequitur quod assumpsit
sibi carnem de carne virginis.
Item proximior est caro carni
quam sanguis quare prius debuit
assumere carnem de carne quam san-
guine. Responsio. dicendum quod purissimos san-
guines intellexit humores qui propie

qui sunt ad corporis formacionem
ex quibus caro xpisti formata
fuit. ille autem humor alij vocant
caro aliquid sanguinis alij semen
et hec secundum diversam consideracionem sanguis
enim dicitur in comparacione ad illud quod
precessit caro in comparacione ad illud
quod completum fit semen vero quoad
formam quam habuit. Ad secundum dicendum quod obicitur
quod caro est carni propinquior. dicendum quod
verum est in via speciei sed non in via
generacionis quia caro numquam convertitur
in carnem nisi prius convertatur in hu-
more. Item quod dicitur quod coniungit
copulavit sibi carnem animatam materie
antique assumpcionis non senilis sed
primum(?) si(?) carnis verum enim primum esse
fuit quia antiqua assumpcio sonat in
vicium sicut dicit Apostolus prima ad Corinthios v.
Expurgate vetus fermentum
si caro xpisti numquam fuit viciata
quare(?) vetus. Item obicitur de hoc quod sub-
iungit primum(?) scilicet carnis quia fuit
in die creacionis omne est de nichilo
aliquid facere caro autem xpisti non fuit
de nichilo sed de carne virginis
assumpta. Responsio. dicendum quod antiqua assump-
cio dicitur hic a parte ponens vetustatem
in vigore sive Apostolus autem fermen-
tum vocat male consuetudinis corruptele
que attenditur in viciosa parte
xpistus autem assumpsit carnem pena-
lem sed non peccatricem et hoc vult dicere
Damascenus. Ad illud quod obicitur de hoc
verbo creare. dicendum quod creare dicitur pactum(?)
quando ipse quoniam deo non quia sit
omnino de nichilo unde accipitur illa
creacio pro conditione et creator
tamen nec sibi quidem conditor et

h' ipm vult dic. Dam. q caro illa
viciata est et no seminalr s3 co
ditic ¶ Item queritur de hoc q dicit
ff amb sol et sic aggregale poss
q dic non pot q pcm no hemo
concepta sola virgine q h' est dem
sententialibus vitentur lrapis q' illam
hut pctm necz actuale necz ori
ginale ¶ Item obr de absolutis
statim p baptm quia dchys q
sunt stati ab saluti ab omnibus pctis
vide q possent dici pctm no hre
R' dd q ista illud tripli pt
fieri vns ut sumus coco capra intel
ligd p'mo cohoc q dicit q no pos
sumus dic quia nemo cctus est utz
cum pcto careat sicut dt aplus
Cor. iiij nichil michi conscius sum
hoc aut potuit dic virgo co spali
dono gre ¶ Alr poc intelligi ut fiat
vis in hac q dr pctm. pctm eni
dr actus pcti et macula et causa
pcti et lrens sollis no tm accipit
pctm p macula s3 etc p causa sine
sequela nullus aut alius a ppo
pter virginem dic potuit q cam
l' fomite non hret In pra cui sola
concuta fuit geppa Tc pt si nos
in hac q dicit ~~prus~~ quia poc dic
prus ut nunc vel simplr prus. si di
cat prus ut nunc non vide esse
impole qn possit esse i munes in
aliqua hora ab omni actuali S3 at
dicat prus simplr sic sole competit vir
gini que ptoma tunc post nte sue
nullud actuale pctm commisit. h' aut
de nullo alioz scoz poc dia vrcit
qui in hac vita aliquandiu mansit
Cum aut illa caro d' III

habe[n]

ar. q 3

cum concellentia iof Supmus ont
virgo qualr btad virgo fuit sa
ficata cocquia caro xpi est assump
ta In hac ergo pte ad maiorem
intelligenciam inquirit utz caro xpi
in abraham fuit decimata Dividi
aut hec ps in tres ptes In quaz
p'ma inquirit magr utz caro xpi
potuit decimari vl debuit in abra
ham Scdo vo post hic decimacoz
elicat quanda conclonez s. q caro xpi
non fuit caro peccati ibi quo cca
p'uncta mie masse vere assumpsis
se iof Tercia vo et ultima dis
solvit quandam dubitacionem de forma
cione corpis dnica ille aut sententie
subdiciones aut ptem manifeste
sunt in lra

Ad intelligenciam huius ptis mo
tiua que mr decimat h' co
f' quitur de xpi decimacoe Scdo
decimus xpi tradicone mo de dnica
corpis formacoe Circa p'mum
queruntur duo P'mo queritur utz ali
quis possit decimari in paternibus Scd
queritur utz xpus in abraham
fuit decimatus

Circa p'mum sic pcedi et queritur
utz aliquis decimari hat
in paternibus et pba q sic p illud aplr
Hebr. vij p abraham et levi
qui decimas accepit decimatus
est ¶ Item h' ipm vide p Aug. x.
sup Gen ad litteram et habetur in glo
Sicut adam pate peccavit qui
erant in lumbis eius sic abraham
dante decimas qui in lumbis eius
erant decimati sunt Sz constat
q plos potuit peccare in adam co et

decimatur in abraham ¶ Item si
ipsum videtur ratione quia plures infir-
mitatibus potest liberari et infirmitatem
redigi quia filius natus est ser-
vilis conditionis. ergo pari ratione videtur
quod in spiritualibus et carnalibus decimas
filii habeant decimari ¶ Item decima-
tio est actus figuralis sed figura-
tio tantum est respectu preteriti sed preteriti
et futuri. ergo videtur quod non tantum
possit decimari filius in propria
persona sed etiam est in parte tamquam
in causa etc. [illegible] ¶ Contra dicit Augustinus super
Genesim ad litteram In lumbis abra-
he illud decimabitur quod curabatur
quod filii abrahe non sunt curati
ab originali ipsum nati sunt. tantum
peccato originali ergo non videtur quod in ab-
raham fuerint decimati ¶ Item cum
datur decima de frumento non potest si
datur decima de illo frumento
quod de nasci. ergo pari ratione cum datur
decima pro homine non videtur quod ille
qui nasciturus est ex eo decimetur
in eo sicut cum homo est in homine
seminaliter sicut granum in grano. ergo
ratio ista bona videtur ¶ Item sicut
circumcisio remedium est contra origi-
nale in lege figure et baptismus in
lege gratie sic decimatio in lege
nature unde dicit Hugo de sancto
Victore Si nullus in ventre ma-
tris potuit baptizari nec circumcidi ergo
nec decimari ¶ Item aut decimari
est per decimam curari aut decimari
est ad decimam obligari aut deci-
mari est de aliquo partem decimam
dare aut decimari est per decimam
prefigurari. sed nullo istorum modorum

fuit levi in abraham decimatus
quia nec per decimam curatus nec ad da-
ndum decimas obligatus cum potius
reciperet nec decimam dedit nec per
decimam significatus fuit. ergo nullo modo
videtur decimatus fuisse in abraham
et si ille non fuit decimatus pari ratione
nec aliquis alius ¶ Ad predictorum in-
telligentiam est notandum quod decimatio fuit
actus moralis sacramentalis et figura-
lis. Secundum quod fuit actus moralis
sic decimatio dicit alicuius certe partis do-
nationem ad sustentationem eorum qui ser-
viunt deo et deputati sunt cultui
divino et sic non decimatio aliquo mo-
do pertinet nisi isto modo ¶ Secundum autem quod de-
cimatio est actus sacramentalis sic de-
cimatio est alicuius partis donatio
ad curationem morbi originalis. Secundum
autem quod decimatio est actus figuralis
sic decimatio est decime partis donatio ad
prefigurationem curationis illius que futura
erat per oblationem christi. duobus primis
modis accepta decimatio respicit tantum
presens quia non datur decima nisi de
hoc quod presens est et non curatur nisi qui iam
habet morbum. tertio autem modo decimatio
accepta non tantum est presentis sed etiam
futuri precipue quia figuratio est significatio et
significatio non tantum se extendit ad pre-
terita sed etiam ad futura et hoc modo
dicuntur filii abrahe decimati in
abraham quia per illam decimationem
prefigurati fuerunt omnes filii abrahe
curandi esse per eum quem significabat
per melchisedech i. per verum sacerdotem christum
et hoc est quod dicit Augustinus super Genesim ad
litteram tantum ipsa decimatio ad prefigurandum

nota
decimari
quid sit

medicina pertinuit ille iabruha
decimabat qui curabat nos ipse
prefigurabat · sed quia illius figure ve
ritas implebat. Concedo sunt ergo
rationes concedentes quod aliquomodo fuit
decimari plus ut patet secundum cum
modum quo decimatio ut ponitur in
actu circa decimatos · sed solum secundum sig
num que non tunc est presencium sed
circa futurorum. ¶ Ad illud quod obicitur
de auctoritate Aug. dicendum quod sicut patet
verbis predictis decimabatur quia curabi
non dicitur generationis secundum idem tempus
ad hoc quod est decimari primo per se
tendit ad aliud tempus et pro illo
tempore reddidit leviam verum in quo
implebatur veritatis figura. ¶ Ad illud
quod obicitur quod non dat decima de quo
quod non in re sed tantum in tempore secundum
dicendum quod non est simile quia decimatio
prout est actus figuralis non se ex
tendit ad significandum aliquid circa Christum
sed ad significandum aliquid circa genus hu
manum unde cum convenit respiciat ut in
circa quem dicitur opera non circa illud ergo
propter ipsum hic significari quia per generationem re
gunt materia patrem signo se exte
ndat ad futura ideo non est simile. ¶ Ad
illud quod obicitur de baptismo et circum
cisione dicendum quod non est simile nisi in
quantum decimatio est actus sacra
mentalis legis ut ad remedium ori
ginalis peccati · hoc autem non est nisi circa presentes
sicut circumcisio et baptismus secundum autem
quod est actus figuralis sic non est simile
si autem queratur quare baptismus et
circumcisio non possunt esse actus figurales
sicut et decimatio dicendum quod ratio huius
est quia circumcisio et baptismus
est actus in persona decimatio autem
cum sit decime prius oblatio est actus
rei et quia oblatio potest fieri pro eo
quod est et quod futurum est circumcidi et bap
tizari non nisi quod iam est hinc
est quod actus decimandi potest se exten
dere ad futuros et non actus circum
cidi vel baptizandi. ¶ Ad illud quod obicitur
quomodo Levi dicitur decimari in lumbis
dicendum quod decimatio idem est quod
prefiguratio curationis · unde ille
istorum modorum accipit quod in corpore
assignatur et ideo sufficienter probabat
illa obiectio.

Secundo queritur utrum Christus in Ab
raham fuit decimatus et quod
sic videtur auctoritate apostoli Hebr. vii.
per Abraham et Levi decimatus
est adhuc enim in lumbis patris
erat quando obviavit ei Melchise
dech sed Christus fuit in lumbis Abra
he quando decimas illas dedit · ergo
fuit decimatus sicut et Levi. ¶ Item
sicut dicit Hugo de Sancto Victore · per de
cimas significatur ipse Christus ergo videtur
quod ipsa decimatio magis est actus
figuralis principaliter respiciat Christum
quam alios filios Abrahe · ergo magis
videtur quod dicatur decimatus quam
alii. ¶ Item nichil plus requiritur
ad decimationem nisi quod illud realiter
impleatur in ipso quod significatum fuit in
decimatione Abrahe · sed hoc fuit maxime
plene impletum in Christo qui se ipsum
obtulit hostiam deo et patri post
oblationem corporis et sanguinis sui

¶ Item tota caro xpi fuit in an
tecedentibus virginis sed caro virginis
fuit decimata in abraham ergo et
caro xpi ¶ Sed contra Aug x super
Gen ad litteram ille non est deci
matus cuius caro non fervore
libidinis sed mediante medicina
trahit
originem sed xpus ...
ergo ... ¶ Item
sicut se habet adam peccans
ad posteros ita abraham in dan
do decimas sed quamvis xpus esset
in adam peccante non dicitur xpc
peccasse in adam ergo pari ra
tione in abraham dante decimas
non dicitur decimatus ¶ Item de
cimacio vel erat curacio vel cu
racionis prefiguracio sed xpc nec illa
curabat nec curari prefigura
batur ergo videtur quod illa decimacio
non fuit Item si xpus decima
tus fuit in lumbis abrahe sic
et levi ergo nulla est racio apostoli que
probat maius esse sacerdocium mel
chisedech sacerdocio levitico per hoc
quod levi decimatus fuit quod si con
sequencia vel racio apostoli recta est
restat igitur quod xpus non decima
tus fuit in abraham est ergo
quod in nota hoc unde tenet illa
consequencia qua probat apostolus ma
ius esse sacerdocium melchise
dech sacerdocio levitico Pro eo quod levi
optulit decimas melchisedech
videtur videtur quod non teneat quia
secundum illam racionem posset argui
quod maior est dignitas unius
sacerdotis parrochialis quam papa quia papa esto
quod papa dedit decimas sim
plici sacerdoti ¶ Resp. di. quod sicut dicit
Aug in littera super dicto Aug super Gen
ad litteram xpus in lumbis abra
he non fuit decimatus et racio
huius est quia decimacio prefigura
batur futuram curacionem quia igitur
xpus in lumbis abrahe non erat
per curacione indigens sed potius
sicut medicina hinc est quod decima
tio ad ipsum non pertinebat Sicut
enim in adam soli peccaverunt qui secundum
carnalem generacionem et corporalem se
minalem ab ipso prodeunt et ideo ab
illa generalitate excluditur xpus quamvis
dicatur omnes in adam peccaverunt quia
non processit ab ipso secundum libidinis
ardorem sed secundum quod xpus fuit o
ptimum ... intelligendum
est de decimacione et per hoc patet responsio
¶ Ad illud quod obicitur in quantum quod xpc
in lumbis abrahe fuit et levi
sed non eodem modo et propterea non sequitur
quod sicut levi competit decimari ita
conveniret alii decimacio aut non tamen
respiciat esse in lumbis sed eciam
modum essendi secundum traduccionem
originalis peccati ¶ Ad illud quod obicitur
quod xpus significatur per decimam abla
tam dicendum quod decima ablata non
decimabatur Sed decimacio potius
respiciat illud quod remanet in alio
sicut dicit hugo quia remanet
imperfecto ablata enim unitate que
est perfecto denarius significat futuram
curacionem unde sicut alii significatur in
illa decimacione curari sic xpus

sig vo medi^ta ¶ Ad illud q obiciebatur
q in illa decimatione sig^a oblo
xpi dicendum q verum est s^z non sig
xpi oblacio tamquam p quo fieret
oblacio s^z tamquam qui offeretur p
alys et quia decimari dicitur ille
p quo offertur oblacio decime hic
est q actus decimacionis non
debet xpo attribui aliter enim ibi
p figuraretur xpus aliter aly ¶ Ad id
q obiciebatur q caro xpi fuit in beata
virgine et caro xpi virginis in
abraham dicendum q ibi est suppositum secundum
actus quia varia modus essendi
hinc et inde Alio enim modo fuit
caro beate virginis in abraham aliter
caro xpi in matre sua quia beata
virgo concepit secundum legem concupiscentie
xpus non immune ¶ Ad illud q queri
batur de auctoritate apostoli ratione dicitur pre
gressio apostoli bona est ad illos contra
quos arguit s^z iudeos qui suppo
nebant abraham digniorem esse
in suo genere Si ergo abraham bene
dictus fuit a melchisedech et ei
decimas optulit tamquam superiori se
quitur ex hoc q non tantum maior
fuit melchisedech abraham · sed
etiam maior omnibus qui processe
runt secundum legem carnis ab eo et
ideo dignior fuit levi et aaron
s^z quia illud non videtur esse verum quia
excellentior fuit melchisedech quam
moyses · et dicendum et beata virgo qui pro
cesserunt ex abraham et apostolus non
procedit ex suis suppositionibus ideo opor
tet aliter dicere videlicet q apostolus arguit

conditate et figure illius illius
sic natam arguere decimacio pro illo
tempore significabat curacionem cum ergo
abraham optulit decimas mel
chisedech et ab eo benedictus est sig
nat se indigere curatione et benedic
tione per illud sacerdotem qui significabatur
per melchisedech s^z ille qui curat
et benedicat maior est absque ulla
contradictione eo q curat · cum ergo
sacerdotium xpi fuit illud q prefi
gurabatur per illud melchisedech
sicut unusquisque legit Tu es sacerdos
in eternum secundum ordinem melchisedech
Restat igitur q magis fuit sacer
docium xpi quam levi et hoc est vero
quam impossibile est dissolvi non
est simile de sacerdote simplici et
de presbitero quia ibi nulla est
ratio figure · hec autem racio tota fun
datur super decimacionem secundum q
est actus figuralis nam secundum
q est actus moralis nichil facit
ad propositum quia nec abraham
nec eius posteri obligati fuerunt
ad dandas decimas melchisedech
in genere illi qui fuit de stirpe
levi ad nullas decimas dandas
fuit astricti ar. 9

Consequenter queritur de incar
nacionis xpi eductione et
circa hoc queruntur duo primo queritur
utrum caro xpi fuit infirmitatis
penitentiis secundum qualitatem puri
tatis vel inquinacionis ¶ Secundo
queritur utrum aliter fuit quam secundum
legem propagacionis

Quia primum sic procedit et
arguitur quod caro christi in abra-
ham et in aliis patribus distinc-
ta fuit secundum qualitatem a car-
ne filiorum aliorum vel sapiencie Ni-
chil coinquinatum in illa incurrit
Si ergo caro christi iuncta est
filio dei qui est dei virtus
et dei sapiencia videtur quod inquina-
ta fuit inquinata Sed caro aliorum
in patribus inquinata fuit. ergo
videtur quod aliter fuit caro christi in
abraham quam in aliorum ¶ Item
in christo debuit esse maxima
puritas. sed magis purum est quod
nunquam fuit inquinatum quam illud quod
aliquando inquinatum fuit. ergo videtur
quod caro christi nec in se nec in pa-
tribus subiacuit feditati(?) corporis ergo
a carne aliorum hominum distincta
fuit qualitate ¶ Item alicuius qua-
litatis est medicina et illud quod cu-
ratur per medicinam sed caro christi
fuit in talibus prima sicut me-
dicina sicut dicit Augustinus super Genesim ad
litteram. caro vero aliorum hominum fuit
indigens medicina ergo videtur quod
fuit qualitate alia et aliam
¶ Item quod totaliter corruptum est
non est impossibile ad curationem
si ergo adam fuit possibilis ad cura-
tionem aliqua particula remansit
in eo incorrupta sed de illa particula
que sine corruptione erat in Ade(?)
debebat generari carne que esset
sine originali macula ergo videtur
¶ Sed contra Augustinus x. super Genesim ad
litteram eidem namque caro vero

tur abrahe sed ipsius primi parentis
quia homines fuerunt vulnus pre-
varicationis et medicamentum vulneris
ergo medicamentum vulneris spectat ad christum
vulnus prevaricationis spectat ad
alios eadem igitur fuit caro christi
in primis parentibus et carne aliorum
ergo non fuit distincta ab aliis
¶ Item in principio huius distinctionis
iii loquens de carne christi dicit quod
in parte(?) sorte(?) decorum(?) generata ipsam
prius fuisse peccato obnoxia sicut
fuit reliqua virginis caro restat
quod eodem quod prius quod non fuit dis-
tincta ab aliis ¶ Item quicquid le-
ge corruptionis traducitur corrup-
tum est. sed tota caro ysaac que
fuit traducta in abraham fuit
corrupta. ergo similiter caro christi non
fuit traducta ab abraham in y-
saac aut si traducta fuit ab aliis
hominibus distincta non fuit ¶ Item
aut caro christi fuit sicut caro a-
brahe reliqua aut non Si sic
hoc propositum Si dissimilis ergo non
videtur quod talis caro competit ad re-
demptionem humani generis Si ergo
hec est similis et uniformis restat quod ca-
ro christi a carne aliorum hominum non
fuit distincta ¶ Item distinctio
secundum oppositas qualitates prima(?)
ponit distanciam secundum speciem quia
opposite qualitates non possunt esse
in eodem et secundum idem sed caro filiorum
in primis parentibus non potuit habere
distanciam secundum speciem quia non esset
tunc athanasius(?) invenire in corpore

ade q inde facti peccati sunt ergo
si caro xpi in primis parentibus
sic potuit distingui a carne aliorum
secundum substantiam inde ergo ¶ Item si tunc
fuindebatur caro innata aut corporal
aut incorporalis si incorporalis ergo
corpus xpi debuit esse impassi
bile quod falsum est. si corporalis ergo
unde quod potuit mutari in carnem
reliquam vel augeri ab alia potuit
per rationem transsumitari in aliis ergo
aut caro illa fuit corrupta antequam
quam pervenit ad xpm aut fuit
adeo multiplicata ut possent
inde mille corpora formari. sed
hoc est falsum ergo etc. ¶ Respondeo ad pre
dictorum intelligentiam est notandum
quod circa hanc questionem fuit quedam
positio erronea quorumdam dicentium
quod caro xpi non tamen distinctionis
fuit a carne aliorum hominum cum fuit
uncta anime sed secundum causam tamen fuit
in lumbis hominis primi dicebant
enim quod quia adam reparabiliter pec
cavit ipso facto non punisset deus
totum corpus et ideo remansit
in eius semine aliqua pars incorrup
ta ut pilla fieret medicinam carnis
reliquorum. et ergo illa pretiosa. dicit car
nem xpi formatam quam dicunt
esse genus humani medicinam hac
aut particulam transsumpsit adam ad
noe et noe ad abraham et abra
ham ad david et david usque ad
virginem de qua natus est xpus
hec autem ratio et si videatur hic
probabile insufficiens intrinsecus eun
dem continet pro eo quod non solum

176

est contra sanctorum dicta. sed etiam
contra vere fidei documenta sanctorum
auctoritatibus repugnat quia dam
doctor grecus et augustinus precipuus
doctor latinus in hoc concordant
quod caro xpi ante unionem cum
verbo nondum instincta erat a reliqua
virginis carne damascenus dicit quod de
purissimis virginis sanguinibus
fuit formata augustinus dicit quod as
sumpsit primordia nostre masse et
hoc quidem necessarium est ponere quia
non fuisset natura virginis sa
tisfacto et illo hoc quod formata caro
xpi sine aliqua parte. non esset
etiam xpus vere de semine david
et abrahe sed solum ade quod si pre
dicto modo illa particula descen
disset ad nullum aliorum pertineret
nisi sicut descensus quemadmodum
aqua conduit ad canale non
esset autem in tali carne vere pas
sibilitatis assumptio nec nostre infir
mitatis nostra reparatio quia de
de natura lapsa fabricasset sibi
carnem. sed potius de instituta que
omnia in convenientia sunt et fidei
sane adversanta. et ideo predicta
positio tamquam erronea est reputan
da sicut magister bene notavit in
libro et magister hugo in libro de sacramentis

16

planum est igitur secundum doctrinam
katholicam carnem xpi in lumbis
parentum in quibus fuit materialiter
a carne aliorum hominum non fuisse
distinctam qualitative vel formaliter
quamvis per quam unita est verbo
distinctionem hanc pro eo quod non est

caro pro s(ed) filius peccatrix et p(ro)
tanto dicit Augustinus q(uod) caro
xpi venit de altitudine humane
nature non q(uod) in primis parentibus
fuit sine pollucione s(ed) q(uod) sic pu(ri)
ficata est et mundata in sua as
sumptione q(uod) similis fuit carni in
statu innocencie sicut quod dicit Albertus
de omni statu aliquid accepisse si
cut infra melius manifestabitur
unde venies que adheserunt peccatum
induemur sunt concedende ¶ Ad
illud uero q(uod) primo obiicitur ex verbo
de sap. viii q(uod) nichil inquinatum
in illam incidit Dicendum q(uod) verum est
si eius intelligatur de divina sapientia
secundum divinam naturam quia nullo
modo aliqua creatura corrumpi si
vero intelligatur secundum humanam naturam
ad hoc non habet instanciam quia
caro xpi ex quo unita fuit verbo
dei sancta fuit et immaculata
s(ed) propter hoc non sequitur q(uod) immacula
ta fuisset in primis parentibus pro
q(uod) quamvis in membris penitum
esset verbum tamen erat in dispositione
remota ¶ Ad illud q(uod) obicitur
q(uod) maxima puritas debet esse
in carne xpi Dicendum q(uod) verum est s(ed)
q(uod) competit ad reparationem humanam s(ed)
sic autem intelligendo non potest
maior puritas cogitari quam q(uod)
de massa peccatrice formatur caro
omnino immunis a peccato et sic fuit
est in carne unita verbo operante
spiritu sancto quia si intelligatur caro illa
nunquam nisi vel in parentibus fuisse
obviam non sit cogitatur qualis

ut reparationis fuit apta et ideo
non cogitatur qualis et sicut debet
s(ed) figuratur potius qualis non debet
¶ Ad illud q(uod) obicitur q(uod) caro xpi est
medicina Dicendum q(uod) verum est pro tempore
quo medicina est medicina autem
est pro tempore quo verbo assumpta
est et sic alterius qualitatis est quam
aliorum hominum pro autem tempore quo
fuit ante assumptionem non erat
medicina nisi materialiter loquendo secundum
illud tempus non oportet forma
liter distingui ab alia carne pro
q(uod) ex eadem principio mali potest
formari sanum et eger tales eorum
eiusdem generis constitutis in sano in
carne sanam et in corpore in car
nem corruptam ¶ Ad aliud q(uod) obi
citur si totus esset corruptus iam non
esset medicinalis eius morbus
Dicendum q(uod) illud argumentum dupliciter deficit primo
quia si homo totus corrup
tus esset non sequitur q(uod) incura
bilis esset nisi illa corruptio ei
inseparabiliter adhereret secundo et si totus
homo corruptus esset quantum ad
ea que erant nisi non tamen
corruptum esset totum genus
humanum q(uod) fabricatum esset de illa
carne secundum illud salva q(uod) processit
secundum legem concupiscencie et quod caro
xpi in virgine fabricata est preter
legem concupiscencie assumi in sanctifica
te hinc est q(uod) carnali corrupcione
et vocatur tenuit medicine a sua
primaria formacione

Sed quia utrum caro xpi fuit
in patribus aliter quam caro

aliorum hominum secundum legem propaga
tionis et quod alibi illud auctore aug
super gen ad litteram tractans illud
apostoli ad hebreos vii adhuc erat in
lumbis patris secundum aliquem modum
erat ibi christus quo non erat ibi
levi. Secundum rationem quippe semina
lem fuit ibi levi qua ratione non
fuit ibi caro christi. ¶ Item hic ymo
ostenditur ratione media pro ut videtur
ad i mediatum. Sed christus secundum alium
modum propagandi conceptus est de utero
virginis quam alii filii de ventre
matrum suarum pro eo quod non de viri
semine. Si ergo intemerata beata virgine
dicatur fuisse in parentibus precedentibus
videtur quod aliquo fuit caro eius
in parentibus secundum legem propagationis
quam aliorum hominum. ¶ Item si eod
modo caro christi in parentibus sicut
reliquorum homines ita peccasset adam
peccante sicut alii homines et hoc
est falsum ergo et cetera. ¶ Item eodem
modo habet res esse in esse pro
modo habet in suo principio conceptio
sed christus non fuit genitus vel
conceptus secundum legem nature sed
preter nature (?) sicut alii homines
conveniunt. Videtur aliter igitur fuit
caro eius quantum ad legem
propagationis in lumbis parentum
quam aliorum hominum. ¶ Sed contra
quod dicitur in littera caro illa ante
quam verbo fuisset unita peccato fuit
obnoxia in maria sicut reliqua
virginis caro. Sed caro que co
situs est secundum traductionem originalem
compositus est secundum legem propagatio

nis. Ergo si caro christi in lumbis
parentum fuit obnoxia peccato ergo
et eadem lege tunc aliis a primis
parentibus est traducta. ¶ Item
omne quod descendit ab adam ad
seth descendit secundum carnalem
substantiam et secundum seminalem rationem
ergo si caro christi descendit ab a
dam in seth et a seth in aliis
parentibus videtur quod secundum legem
propagationis fuit in lumbis
parentum eodem modo sicut caro
aliorum hominum. ¶ Item semen unde
formatum est corpus seth in ter
bis (?) parentibus habebat rationem se
minalem. ergo michi unde futurum
erat quod non esset ibi et secundum cor
pulentam substantiam et rationem seminalem
sed si caro christi corpus unde facta videtur
quod illa fuisset admodum alterius
carnis humane. ¶ Item tota caro
virginis fuit in lumbis parentum
secundum legem propagationis sicut
caro aliorum hominum sed caro christi
fuit aliqua pars carnis vir
ginis ergo secundum legem propaga
tionis sic fuit et in lumbis
parentum sicut caro totius huma
ni generis. ¶ Responsio dicendum quod duplex
loquimur de carne christi aut quantum
ad materiam unde sumpta est aut
quantum ad formam secundum quam caro
christi conjuncta est et cum verbo in
unitate persone assumpta. Si loquimur
de carne christi secundum materiam hoc est de
eo de quo ministrata est caro christi
sic concedit quod peccato fuit obnoxia

quia ante conceptionem christi to-
ta massa humani generis corrupta
erat sicut in precedenti probabiliter
monstratum est ¶ Si autem loqua-
mur de creatione christi secundum formam
sic dicendum est nunquam peccato fuisse ob-
noxiam quia nunquam habuit illam
formam quin quod non esset munda
et immaculata ¶ Secundum autem quod causa
dicitur dupliciter scilicet et de propagatione
conveniunt dupliciter loquimur aut ratione
materialis aut ratione formalis
¶ Si ratione materialis sic propagata
fuit ab adam usque ad virginem
in tota illa genealogia et tota ista
propagatio fuit secundum legem nature
et concupiscentie ¶ Sed quantum ad esse ac-
tuale et formale sic concepta
fuit a virgine preter communem legem
nature et concupiscentie et sic patet quod uno
modo dicendi concedi potest quod ca-
ro christi materialiter loquendo sic fuit
in lumbis patrum secundum propaga-
tionem sicut caro aliorum hominum
¶ Sed quia caro quantum est de ratione
sui nominis non nominat materiam separatam
tantum sed materiam substantiali forma
et propagatio et lex propagationis
additur ei quod est caro christi respi-
ciat eius conditionem secundum esse ac-
tuale. Hinc est quod licet est materia
caro christi fuit aliquo obnoxia
et licet caro christi fuit conceptibilis
seminaliter traducta et licet sub-
stantia christi fuit in patribus de-
cimata pro eo quod in omnibus quan-
tum est de ratione sermonis spiritus

attribuitur soli non ratione materie tantum sed
ratione materie substantiali forma caro eius
est vere spiritualis et ideo quamvis
simpliciter verbo prolato · scilicet accidentem tamen
referetur formam prolati cum soli et
ideo cum predicte locutiones tamquam false
et impie sunt negande in presenti
cum determinatione · scilicet ratione materialis
principii ¶ Si autem aliqualiter absolute
proferantur sunt exponende ¶ Nota tamen quod
hec est impropria caro christi fuit peccato
obnoxia · sed hec magis impropria
caro christi fuit seminaliter traducta
sed autem adhuc magis impropria et falsa
caro christi fuit decimata secundum
quod magis ac magis impeditur lo-
cutionibus caro accipitur ratione
forme concedendum est igitur quod aliter
fuit caro christi secundum propagationis
legem in patribus quam aliorum hominum
Nam caro aliorum hominum ortum
habuit in patribus secundum seminalem rationem
et secundum legem concupiscentie illud autem
dicitur procedere secundum seminalem rationem
quod quidem ducit in esse secundum virtutem
et operationem nature sicut sunt in illa
nostrorum productione nature non solum sed
sed per maris obiectionis et passivis ymagi-
tata per modum nature agentis et dantis
speciem sine complemento et hoc imputat
hoc quod dico seminalis ratio proprie
loquendo sicut aliquando sunt in sco-
libris quamvis contingat extensio
in modo uti predicto vocabulo
illud autem intelligitur traducta secundum
legem concupiscentie nemini peccatoris

·d· prim

v

contingit feditas delectacionis car-
nis corrupte viri generantis et mu-
lieris concipientis neutrorum horum in
generacione Christi fuit. Nam concepcio
eius inmaculata fuit et ipsius vir-
tute vero non eius fuit possibilis se-
mine propter quod caro eius concepta fu-
it per sola natura fuit certa preter legem
communem quia non intervenit delec-
tacio concupiscencie. Secundus concep-
tus eius fuit ex castissimis vir-
ginis visceribus. Ideo concedende
sunt raciones que ad hanc partem
inducuntur. ¶ Ad illud quod obicitur
// Lotius de auctoritate magistri dicendum quod ista e-
xposita videlicet quod caro fuit obno-
xia et hoc intelligendum materialiter
et sic magister insinuat cum dicit
quod caro fuit obnoxia non simpliciter
sed in ea materia materialis erat, unde
non est simpliciter concedenda sed compo-
tamen infecta et ex infectis secundum
carnis infectate conceptis non habet
Augustinus ponit ut est et ideo ra-
cio non valet. ¶ Ad illud quod obicitur quod quicquid
descendit ab adam in seth
descendit secundum seminalem racionem
dicendum quod seminalis racio non dicit
quid absolutum sed quid respectivum
dicit enim respectum eius quod propaga-
tur ad illud de quo producitur. Cum
ergo dicit quod quicquid descendit ab
adam in seth descendit secundum se-
minalem racionem dicendum quod verum est per
comparacionem ad seth et ad hos qui pro-
ducendi erant secundum propagacionem
nature respectu quorum cum semen
decisum a lumbis ade habuit vir-
tutem sufficientem vere activam seminalem
respectu vero autem ipsius non habuit
virtutem propter quod totum illud quod
secundum legem nature pro illo fore
producendum erat respectu carnis Christi
se habebat in racione possibilis et ulterius
quia non poterat reduci ad ac-
tum completum nisi per virtutem s. s. cum
ergo dicit quod quicquid fuit in seth
secundum seminalem racionem verum est si
comparetur ad adam sed si comparetur
ad ipsum non habuit veritatem.
¶ Ad illud quod obicitur quod totum semen
decisum ab adam habuit seminalem
racionem dicendum quod verum est respectu
corporum qui producendi erant secundum
legem nature respectu ipsius non habuit
veritatem quamvis enim in aliqua
semine sit racio seminalis secundum quod-
libet eius partem saltem forma-
lem ut contento aliquid posset fi-
eri si deus aliquid faciat ex
illo semine ad quod non habebat or-
dinacionem secundum naturam dicitur
fuisse in illo semine sed in corpu-
lentam substanciam non secundum racionem
seminalem quia semen quod respectu
illius quod deus ordinat non habuit
virtutem sufficienter activam sed passivam
secundum quam subministrat corporalem
substanciam. Esto eciam quod illa seminalis
racio operetur ad subministracionem
materie illius vel faciende ut si
plantaretur unum semen prunum
ita quod de illo produceretur arbor
magna cum magnitudo materie esset
ad productionem magis arboris
alterius speciei sic et in proposito

intelligendum est cum dicitur corpus christi
fuisse in lumbis patrum secundum
corpulentam substantiam non secundum
seminalem rationem non quia substantia
corporis christi ibi tota fuit sed
quia ibi erat aliqua materia que
per virtutem seminalem potuit augeri
et crescere appositis sibi alimentis ita
quod corpora omnium hominum in deo pos
sent fabricari et quilibet nunc
sunt corpora omnium hominum fabricata
excepto solo corpore christi quod fab
ricatum fuit per virtutem supernam
sicut melius manifestabitur
infra et sic patet quomodo corpus
dicitur fuisse in adam secundum cor
pulentam substantiam et quod non sequitur
si fuit in semine ade quod fuit in
illo secundum seminalem rationem ad hec
autem intelligenda valent illa
que determinata sunt in libro
... Ad illud ergo quod obi
citur quod caro tota licet virginis fuit
ibi secundum seminalem rationem sicut
caro aliorum hominum dicendum quod in illo
dicitur est complexio secundum actus
sicut dictum fuit de determinacione
...

ad 7 Consequenter queritur de per
fectione corporis christi et
circa hoc queruntur duo primo quantum
de perfectione corporis christi quantum
ad molem. Secundo de eius perfec
tione quantum ad membrorum dis
tinctionem. Videtur ergo primo utrum
corpus christi productum fuit ad per
fectam molem subito aut successi
ve et quod successive audi luce

secundo proficiebat etate secundum ad
incrementum etatis sequitur incrementum
molis ergo etc. Item per hoc patet
quod historia evangelii corpus christi sunt
... infantiles unde et lac
tatus fuit a matre si autem non
esset nisi similis fuisset in quanti
tate ergo videtur quod primo tempore fuit
in quantitate modica quam perfecta
Item augustinus ... intincte
secundum corpus christi alebatur sicut
corpus alterius hominis successive
ergo ... videtur quod augebatur paulatim
et successive. Item corpus assump
sit naturam passibilem et mortalem
secundum talis est natura mortalis quod aut
decrescit aut crescit aut perficit
aut deficit vix enim unquam in eo
dem statu permanet ut dicitur Job
ergo si non ... christus decrescere
videtur quod tale naturam assumpsit quod per
in hac vita quantum ad corpus profe
cerit ergo per successionem temporis
ad perfectam quantitatem pervenit. Item di
cit ieremias mulier circumdabit
virum hoc dicitur de christo et debita vi
gere secundum virum circumdari in utero est
in utero continere. ad oppositum autem fe
cit corpus perfecte quantitatis ...
ergo videtur quod corpus christi in utero
virginis fuit secundum quantitatem
molis non ... ad perfectam venit
per successionem temporis. Item hoc ipsum
videtur per hoc quod sequitur in eadem
auctoritate. Novum faciet dominus super
terram secundum novum est illud cum sile
... quod mulier in utero

o

sicut puerorum pro parvitate quantitatis hoc non est novum. quod vide quod propter statim fuit ad perfectam quantitatis perductus quoque de virgine est conceptus ¶ Item anima virtus summa est et perfecta quia summe nata est operari subito et in instanti quia perfecta est nata est educere operationem perfectam. Sic ergo formatio corporis christi fuit a virtute infinita unde quod ab instanti conceptionis corpus illud eductum fuit in quantitate perfectam ¶ Item sicut anima coniuncta est verbo in unitatem persone in mente ita et corpus sed anima statim quod unita fuit verbo dei perfecta fuit in virtute et scientia quod parvi viri et corpus in quantitate et figura non igitur unde quod per successionem temporis quantitas corporis christi quod ad quantitatem maius ad perfectam sit deducta R(esponsio) dicendum quod corpus christi quod ad quantitatem maius ad perfectam deductum est per successionem temporis et ideo huius est quia perfectio quantitatis illius corporis fuit operante natura cum est operari secundum successionem temporis Si autem queritur unde est hoc quod deus corpus illud ad perfectam voluit deduci mente non operatione Dicendum quod hoc fecit dominus valde congrue sed eum quamvis aliorum facere posset sic fecit ad confirmandum fidei veritatem ad commendandum humilitatis virtutem ad conservandum universitatis

legem ¶ In hoc enim veritas fidei confirmatur dum materie attribuitur per diutina gustationem et filiorum mors perficiendi in etate quod proprius nec fantasticam sed veram carnem assumpsit et hoc quidem fuit valde optimum quia sine fidei veritate nullus est incarnationis fructus humilitatis etiam virtus in hoc commendatur dum dei filius qui est rex regum et deus dominantium factus est parvulus et qui prius nullo indigebat lacte matris sicut alii similiter pascebatur pannis involvebatur et alia plurima gessit insignibus humilitatis utilitas commendam et hoc valde optimum quia propter hoc potissime dominus de celo descendit ut superbia comparet. ¶ Universitatis lex et ordo conservatur quia dominus unicuique recepit propriam operationem nec vult miracula ubi nisi natura per se sufficiens sit operari et quod natura in christo satis sufficiens poterat corpus christi ad perfectam quantitatem deducere ideo quod in nullo derogaret eius dignitati ideo voluit deus tempus anticipare ut temporum institutis universitatis administrator unicuique propria virtute sibi competente operari sineret quod et hoc quidem conveniebat quia non ad volebat prius sed tempore et in hoc insinuat quod maior pietas non debet esse in fidelis pietatis abyssus ad fidelem parare et sic patet quod valde convenienter deus

corpus christi ad perfectam quanti-
tatem non deduxit per tempus
successionem unde et voces hic
prolatis concedende sunt ¶ Ad
illud ergo quod primo arguitur contra
tertiam de anima sue dicendum quod vir-
ginis dicta christus non ab etate cor-
poris sed anime anima quia ple-
nus fuit virtutibus et sapientia
ab instanti conceptionis ¶ Ad 2m
quod arguitur quod nomina sunt dicendum quod
nomina attenditur in hoc quod incepit
deus et homo cum simul
numquam precessit in hoc quod ab insta-
nti conceptionis non fuit adeo per-
fectus quod deficere numquam potuit
et homo simul numquam fuit et sic
patet quod non oportuit quod esset quantitatis
perfecte adhuc quod aliquid novum esset
unde in illa parte sed quod ¶ Ad
illud quod arguitur quod virtus infinita
operatur in instanti dicendum quod verum est
quod virtus infinita operatur secundum
totalitatem sue potentie et operatur per se
in perfectione autem divina corpor...
tur operatur virtus divina secundum condi-
tionem tamen est operari successive cum
sit virtus finita ¶ Ad illud
quod arguitur quod ab instanti conceptionis
fuit perfectus virtute et sapientia dicendum quod
non est simile quia quamvis decet
deum assumere aliquas penalitates
ad redemptionem nostram non tamen
decebat assumere culpam et ignoran-
tiam ideo magis fuit hoc oportunum
secundum virtutem et sapientiam quam in insta-
nti perducere ad corporis quantitatem per-

fectam

¶ Secundo queritur de eius corporis per-
fectione quantum ad membrorum dis-
tinctionem et est quod utrum membrorum
formatio et distinctio facta sit subi-
to an successive in corpore domini
et quod non subito videtur Augustinus in 4o
de trinitate tractatus in libro Iohannis
2o Salvite templum hoc dixerunt
iudei xlvi ro i Aug. hic unus
perfectionem divina corporis congruit quia
ut dicit philosophus tot diebus forma
humana conceptionis congruit perficitur ergo
non videtur quod corpus christi ab instanti
conceptionis organizatum fuit et
formatum ¶ Si tu dicas sic dicit magister
in littera quod hoc dictum fuit pro aliis homi-
nibus malis tunc non videtur quod xl
diebus perfectum sit quia ad perfectam
humanam non perveniunt nisi ad annos
xxx ¶ Item hebreorum 2o per omnia debuit
fratribus assimilari ergo videtur quod in sue for-
mationis corporis christi sed forma corporum
aliorum hominum successive formantur
ergo videtur quod sic corpus christi ¶ Item
corpus christi nutritum et augmenta-
tum fuit sicut corpora aliorum hominum
successive ergo videtur pari ratione quod
fuit successive formatum ¶ Item
formationem corporis antecedit con-
solidatio et consolidationem antecedit
commixtio et conversio seminis de-
cisio sed ergo quelibet illarum opera-
tionum non potest fieri in magis quam in
instanti et una est ordinata ad
aliam ergo videtur quod formatio corporis
non potest esse instantanea ¶ Ex

Nota

tum est quod Aug. in li° de fide ad
Petrum firmissime tene et nullatenus
dubites non carnem Christi sine divi-
nitate in utero virginis conceptam prius quam
susceptam a verbo sed illud non suscepit
nisi carnem formatam et in instan-
ti suscepit eam. Ergo videtur quod in in-
stanti corpus Christi ad perfectionem
organicam fuit deductum ¶ Item
Aug. in li° de Trinitate non conceptio
virginis prius caro concepta est
et postea divinitas venit in carnem
sed mox ut dixit verbum in uterum venit
factum est caro servata proprietate nature
et perfectus homo in veritate carnis
et anime ¶ Item virgo dicitur con-
cepisse filium dei ratione carnis
assumpte ratione sed non est illa concep-
tio [illegible] nisi propter unionem non
est autem unio nisi ad naturam perfectam
ergo cum in instanti conceptionis ni-
si dicetur filius dei conceptus ex virgi-
ne necesse fuit et corpus ad perfectam
organizationem esse deductum ¶ Item
conceptio fuit virtute infinite et mi-
rabili operante sed virtus infinita
operans est infinita et operans in
stante ergo videtur quod eius operatio
debet esse instantanea et si hoc
corpus dominicum in instanti in perfecta
organizatione fuit constitutum ¶ Respondeo
quod absque dubio sicut dicit Aug.
corpus Christi ab instanti conceptionis
habuit perfectam organizationem et
rationem humanam suam potest ex parte
verbi assumentis et ex parte virtutis
efficientis et ex parte virginis conci-
pientis ¶ Ex parte verbi assumentis quia

non decebat verbum assumere partem
humane nature ut esset homo
perfectum quod sed totam humanam naturam
et ita carnem et animam mediante
tamen anima dedit carni convenientiam
ut uniatur cum divina et humana na-
sicut dictum est supra et quod anima
non est nata uniri nisi carni
formate et organizate. ideo in primo in-
stanti conceptionis necesse fuit corpus
ad perfectionem organicam perduci. Ex parte
etiam est ex parte virtutis operantis
quia illa virtus divina operatur
mirabiliter hoc est miraculum mira-
culorum quod femina conciperet deum et
ideo ad sue mirabilis potentie
ostensionem subito formavit illud
corpus quod natura non potest for-
mare nisi successive. Ex parte non inchoatum
est ex parte virginis concipientis que
statim ut consensit repleta
fuit spiritu sancto et mater dei effecta
dum illud quod angelus nuntia-
bat et quod mater dei non erat
nisi deus unitus esset carni quam
conceperat et caro nec deo nec
anime congruit uniri nisi haberet me-
mbrorum distinctionem convenientem hinc est
quod ab instanti conceptionis corpus
Christi debuit in membrorum dis-
tinctione perfectum esse unde rationes
deinde fuit [illegible] ad istam partem
inducte ¶ Ad illud quod obicitur
quod [illegible] xlvj dierum fuit perfectum
corpus dominicum quod in scriptura
frequenter dicitur [illegible] tunc sed tunc
innotescat quemadmodum
illud verbum Aug. est intelligendum

quia et si corpus domini ab
instanti conceptionis fuit forma
tum non tamen apparuit nec per
cipi potuit propter paruitatem quantitatis
molis sed postmodum per plura dicta
addita per successionem quantitatis de
ductum est quod aspectibus homi-
num patere potuit unde corpus christi
in incremento cum aliis corpori
bus similitudinem habuit sed quantum ad
similitudinem informationis
primam non conveniebat sed mira
biliter formatum fuit et sic in
telligenda sunt verba Augustini
in de trinitate et in libro LXXXIII
questionum que ad prius allegabantur
ad intellectum pluralitatis ¶ Ad illud
quod obicitur de verbo apostoli quod persona
debent similibus assimilari dicendum
quod verum est quantum ad ea que
faciebat ad reparationem generis hu-
mani sicut hoc quod est temptari
conversari cum hominibus et pati
sed in modo conceptionis quia in nos
tris conceptionibus sequitur traductio
originalis peccati non debuit assi-
milari quia non competebat hoc
homini mediatori et reparatori ¶ Ad
illud quod obicitur quod sancti sunt immediate
et gratiam dicendum quod non est
simile quia ista ang. et innt
tis culpa non habet annexam
sicut vera gratia et ita non sic
debuit assimilari in creationis pri-
mordio sicut in augmento et in-
crimento ¶ Ad illud quod obicitur quod
formationem corporis precessit solida-
tio et consolidationem commixtio etc.

quod duplex est ordo videlicet secundum
tempus et naturam et secundum natura-
lem ista autem tres actus ordinem habent
in vna conceptione vtroque modo quia
vna conceptio est a virtute finita que
operatur in tempore in generatione autem christi
non habent ordinem nisi secundum naturam
et quod habeant ordinem secundum naturam
simul esse possunt tempore absque aliqua impossi-
bilitate hinc est quod nichil impedit
illos actus esse in conceptione domini
quamuis non sint simul in conceptione
nostra unde ratio illa non cogit quia
aut procedit ad ordinem secundum naturam
ad ordinem secundum tempus aut procedit
a potentia nature ad operationem virtutis
diuine et nullo istorum predictorum mo-
dorum est ibi necessitas cause

Iuxta ista sunt dubitationes circa
litteram et primo quaeritur de hoc quod dicitur
quia caro illa antequam esset verbo
unita fuit peccato obnoxia in matre vir- maria
tute filii quia non est peccatum nisi in
anima vel ratione anime sed caro illa
non fuit ante animata quam verbo
unita ergo non fuit peccato obnoxia
¶ Item beata virgo ante conceptionem
filii dei fuit sanctificata ergo caro eius
non fuit peccato obnoxia ¶ Respondeo dicendum
quod sicut tactum fuit in precedentibus aliquid
peccatum dicitur ipsa culpa vel sequela di-
cto ergo quod caro non dicitur obnoxia
peccato ratione culpe sed ratione feditatis
que est culpe causa et ratione pas-
sibilitatis que est culpe pena et
vtroque fuit peccato obnoxia in matre ante
sanctificationem. secundo modo post et sic patet

illa duo ¶ Item quaeritur de hoc quod
dicitur quod primitias vitae massae dicitur
Christus assumpsisse videtur hoc esse falsum
quia cum incarnatus sit in fine se-
culorum potius videtur assumpsisse
reliquias vitae massae quam primitias
¶ Ad hoc dicendum quod primitias vitae massae di-
citur Christus assumpsisse triplici ratione. Na(m)
primum dicitur aliquid quod est primum. Pri-
mum autem dicitur aliquid secundum ordinem
temporis et secundum ordinem dignitatis
quantum ad ordinem dignitatis non
est dubium quin Christus assumpsit
vitae carnis primitias pro eo quod eius
caro excedit omnem dignitatem
carnis humanae. Secundo autem quod primi-
tia dicitur a similitudine secundum conformitate
et similitudine duplex autem est ratio
conformitatis una quantum ad qua-
litatem alia quantum ad virtutem quantum
ad qualitatem quia sicut caro quae
in principio fuit creata caruit omnis
vitii corruptela sic et caro a verbo
assumpta. Quantum vero ad virtutem est
similitudo quia in illis quae prius nascuntur
intensior est naturae vigor ut
ad maturitatem pertingat et talia dicun-
tur primitiae id est primi fructus quae de-
bebat offerri domino. Talis autem
fuit caro Christi et sic patet quomodo
dicitur primitia tum propter dignitatem
tum propter munditiae qualitatem tum
propter virtutis vigorem propter quae ce-
teros praecellit prius pertingens ad imma-
talitatem per quam venimus et ascendimus ad glo-
riam et pro tanto dicitur assumpsisse primi-

tias vitae massae et per hoc patet
determinatio rationis contrariae quia Christus
debebat de primitiis secundum quod dicitur ab
antiquitate originis. ¶ Item quaeritur
de hoc quod dicitur Sola illius est
non caro peccati quia non conta-
minatur concupiscentia sed generatio concepit. Sed
cum concupiscentia est vitium et defectus
non ergo est generationis principium
nihil ergo est dictum cum alter non enim
viri concupiscentia concepit. ¶ Ad hoc dicendum
quod littera ista potest dupliciter intelligi.
Uno modo quod concupiscentia sit nominativi
casus et sic est constructio appositiva et
tunc recipit in quod Christus non con-
cepit concupiscentia sed generatio tamquam in-
strumento quod concupiscentia locum tenet matris
in generatione filiorum peccati secundum illud
Ezech. Pater tuus amorreus et
mater tua cethea vel per amorreum
intelligamus diabolum per ceteam
concupiscentiam. Alio modo quod est in in generatione
spirituali et quia Christus non fuit
peccati in generatione sed gratiae ideo po-
tius dicitur mater gratiae quam con-
cupiscentia. Sed licet isto modo possit in-
telligi tamen est alius modus
magis consonus veritati ut hic
quod est concupiscentia et gratia sit ablati-
vi casus et construitur cum verbo concepit non
secundum similitudinem causae sed secundum
similitudinem concomitantiae et hoc quod
dicitur viri supplet per virginem mariam
et est sensus viri id est virgo maria
non concepit concupiscentia concomitante sed concomitante
gratia et tunc non est nec quod concupiscentia
sit alicuius conceptionis principium.

sed non generatus et sic patet
divisio ad obiectum. Circa quintum
de hoc quod dicit totum verbum incar-
natum est. Si enim totum est quod habet
partem et partem et illud suppositum videlicet
est male dicit quod totum incarna-
tum est. Circa sextum dicendum est quod totum tri-
pliciter accipi privative vel positive. Si
privative tunc verbum dicitur incarnatum
totum quia non habet partes secundum
quas incarnari posset. Alio modo
dicitur positive et tunc dicitur dupliciter
quia totum est idem quod compositum ex
partibus constitutum. Alio modo idem est
quod perfectum et secundum quod totum dicit
integritatis totalitatem sic predictus
sermo non intelligitur sed secundum quod dicit
totalitatem perfectionis et secundum quod dicit
privationem partis et partibus et sic patet
quod illa obiectio non procedit recte
propter diversam acceptionem vocabuli
huius quod est totum sed hoc includitur in
primo libro de pluribus invenitur
determinatum

de p.

Quoniam vero incarnatio verbi com-
Consequenter declarat ingressum de
sanctificatione virginis que fuit
preambula ad conceptionem Christi. Huius
parte determinat de ipsa conceptione
Christi et quod conceptio Christi habet
comparationem ad spiritum sanctum fecundatorem et
ad virginem concipientem. Ideo pars
ista dividitur in duas partes in quarum
prima determinat de conceptione Christi
in comparatione ad spiritum sanctum. In secunda
determinat de ea in comparatione ad vir-
ginem ibi Consequenter cum nos
salvatorem perfectum natum. Prima

pars in partes tres dividitur in quarum
prima ponit vel comprehendit unitatem
appropriationis quo incarnationis opus iste
vero sit spiritui sancto attribuendum. In secunda
vero removet dubium complexus que dicta
sunt hunc orta ibi Sed non est
hic dubitandum. In tertia vero
subiungit maiorem complanationem per
dictorum ibi Preterea notandum iste quo na-
tus est Christus de Maria etc. Prima
pars habet duas in quarum prima comprehendit uni-
tatem in secunda confirmat eam per auctoritatem
ibi Unde Augustinus super hoc movetur com-
Deinde secunda pars in qua removet
dubitationem dividitur in duas in prima
parte ponit communem in secunda solutionem ibi
non est autem concedendum. Tertia
pars ubi ponit complanationem dividitur
in duas in quarum prima ponit unum
complanandi modum secundum Augustinum in se-
cundo ibi Potest etiam Christus dici secundum
hominem etc.

Ad intelligentiam huius partis in-
tendit hic quo de conceptione Christi
quantum ad tria. Primo enim quaeritur
de ipsa conceptione in comparatione ad spiritum sanctum
efficientem. Secundo de ipsa quantum ad conceptum
intervenientem. Tertio de ipsa quantum
ad virginem concipientem. Haec enim tan-
tangit magister in littera ar. 1

Circa primum queruntur tria. Primum
quaeritur utrum filii dei incarnatio
vel conceptio appropriari debeat personae
spiritui sancto. Secundo quaeritur utrum spiritus sanctus
filius dicatur Christus appellari. Tertio
utrum Christus possit dici filius trinitatis
Circa primum sic proceditur et quaeritur
utrum filii dei incarnatio de-

approbari debeat appropriari patri an spiritui sancto et
quod patri videtur. Christi incarnacio vel
concepcio non est aliud quam filii mis-
sio sed filii missio magis competit
patri quam spiritui sancto ergo pari racione et
incarnacio et concepcio. ¶ Item filii in-
carnacio non est aliud quam eius
donacio unde in eius nativitate
cantamus filius datus est nobis
sed donacio maxime competit patri
iuxta illud Joh. iii°. Sic deus dile-
xit mundum ut filium suum unigenitum
daret. ergo videtur quod concepcio debeat appropri-
ari patri non spiritui sancto. ¶ Item annunciacio
concepcionis filii dei facta est per ange-
lum gabrielem qui est fortitudo dei
sed fortitudo sive potencia appropriatur
patri non spiritui sancto ergo pari racione et in-
carnacio. ¶ Item potencia divina maxime
manifestatur in operacione illa cuius
potencia distant distancium in genere
sive infinita sed filii dei et creature
est infinite distancium unio ergo
in operacione illa est potencie divine potencie
manifestacio sed hoc opus appropriatur
patri non spiritui sancto ergo et concepcio. ¶ Sed
contra quod debeat appropriari filio videtur
opus reparacionis pertinet ad opus
reparacionis sed opus reparacionis pertinet
ad verbum ergo et ipsa concepcio. ¶ Item
ei proprie formacio carnis attribuitur cui
attribuitur assumpcio sed carnis assump-
cio attribuitur soli verbo ergo videtur
quod soli ei debeat appropriari ipsa con-
cepcio. ¶ Item ei proprie convenit
concepcio temporalis cui proprie con-
venit concepcio eternitate sed hec
est proprietas filii secundum quod dicit Aug.
mundo carne absumpsi et ego

racionem concepta erat. ¶ Item opus
quod est maxime divine sapiencie ma-
nifestativum persone filii dei est
appropriandum sed tale est incarnacionis
misterium quia sicut dicitur in Jo-
b prudencia eius percussit superbum
videtur ergo quod concepcionis sacra-
mentum filio dei sit appropriandum.
¶ Sed contra hoc est auctoritas in simbo-
lo conceptus est de spiritu sancto non
dicitur de patre vel de filio et Luce
i. spiritus sanctus superveniet in te.
¶ Item Mathei i. quod enim in ea natum
est de spiritu sancto est. ¶ Item racione eo quod
opus incarnacionis manifestativum
est divine bonitatis et caritatis
sed hoc appropriatur spiritui sancto ergo etc. ¶ Respondeo dicendum
quod opus incarnacionis manifes-
tativum est divine potencie sapiencie et boni-
tatis secundum diversas condiciones in ipsis
repertas. Contingit enim loqui de
ipsis quantum ad ipsa unibilia et quantum
ad unionis modum et quantum ad v-
nionis finem. In comparacione ad uni-
bilia inter que est infinita dis-
tancia manifestatur divina potencia.
In comparacione vero ad unionis modum
convenientissimum prout competebat
ad humani remedium manifestatur
dei sapiencia. In comparacione vero ad fine-
tam sive ad effectum consequentem quia
se optulit deo et patri in odorem
suavitatis manifestatur divina boni-
tas una et caritas et hoc
est quod dicit Dam. in iii°. ca. i. monstra-
tur in incarnacione bonitas iu-
sticia et sapiencia dei. bonitas quidem
quia non despexit proprii plas-
matis infirmitatem sed iusticia eius ...

mota sunt ipso cadente et ma
num proiecit. iusticia quod homine
mortuo non aliud fecit unicam tyran
num. Sapiencia quod invenerit apparatum
id est difficultas fallendi decentissimam
quod igitur in incarnacionis opere
studium consideraciones diversas con
venit invenire apparata tribus
personis valde excellenter proprie
hinc est quod concepcio cum sit o
pus totius trinitatis apparatum pre
tribus personis secundum diversas
consideraciones sicut ostendunt
raciones que prius inducte sunt.
Scriptura tamen magis appropri
at spiritui sancto quam aliorum tantum personarum
et hoc duplici racione videlicet propter
erroris exclusionem et propter verita
tis manifestacionem. Propter erroris
exclusionem quia in conceptione
humana consueverunt se immiscere
seditates carnea ac per hoc origi-nal
culpa ne illud quod dicitur fuisse
in conceptione Christi dicatur conceptus
fuisse de spiritu sancto ad concludendum car
nale commixtionem. Ad concludendum
non generis seditatem dicitur non solum
conceptus de spiritu sancto sed de spiritu sancto.
Alia vero racio est propter veritatis
manifestacionem illud enim quod ma
xime excitavit virginem ad filii dei
concepcionem fuit amor divinus. Quem
admodum mulier concipit per viri
delectacionem et ipsius adhesitacionem
que est cum desiderio et amore
virtutis generative. Sic beata
virgo propter amoris singularita
tem singulariter concepit dominum. Quod
et ideo concepisse dicitur de spiritu sancto
et hanc racionem assignat Hugo

de sancto victore in quodam suo libello
ubi sic dicit concepit virgo ma
de spiritu sancto non quia de substancia spiritus sancti se
men prolis accepit sed quia per amorem
et operacionem spiritus sancti ex carne virginis
divino partui substanciam ministravit. Nam
quia amor singulariter ardebat
ideo in carne eius mirabilia fa
ciebat. Cuius dileccionem quia in corde
non suscepit sociam opus in carne
illius non habebat comparem et
sic patet quod propter erroris exclusionem
et veritatis manifestacionem incar
nacio filii dei potissime appropriari debet
spiritui sancto et propter has duas raciones fre
quenter in scriptura fit appropriacio sicut
diximus supra in hoc i. et aliis ante
manifestatum est. Ad obiecta quia non
concludunt secundum diversas vias quod
incarnacionis misterium diversis
de causis propter sic appropriari cuilibet trium
personarum. Si quis autem aliis ve
lit arguere quod incarnacionis opus
magis debet appropriari patri et fi
lio quam spiritui sancto ad omnia est una
responsio quia procedunt ex insufficiencia
et patent secundum quod quia una so
la racio non sufficiat appropriari uni
soli persone nisi respectu aliorum pre
cipitur racio maioris congruencie
et sic est in proposito. Ille tamen due
raciones que fundantur super hoc quod filii
dei incarnacio non est aliquid nisi
quo. Et concepcio non est aliud quam
incarnacionis assumpcio constituant
relacionem que proprie potest respicere personam
patris et filii sed concepcio dicit effectum
et operacionem que communis est tribus personis

et appropriatur spiritui sancto tamquam processio
quedam et alie rationes congruentie
possunt assignari sive quia unio
tamen spiritui sancto intelliguntur alie persone
quarum est amborum unitas et quod sic
Augustinus complanat in libro sive quia
in incarnatione fuit copiosissima divine
bonitatis effusio et sic spiritui sancto
appropriatur conceptio. tamen ratione quia
est amborum unitas tum ratione appro-
priati que est amborum bonitas
complexus aut patris patre post 2o ad
aliud

Secundo queritur utrum Christus pos-
sit dici filius s. s. et quod sic
videtur quia Damascenus dicit descendit in
virginem verbum tamquam semen. id est semen
sed quod operatur ad generationem aliorum ut te-
stimonia huius rationis patet. sed ergo hic mo-
operatus est s. s. ut dicit Damascenus ergo
est pater eius. ¶ Item pater dicitur qui
deducit rem ad esse. ergo si magis
deducat rem ad esse magis debet
dici pater. ergo si spiritus sanctus ma-
gis est operatus ad hoc quod caro Christi
deducetur in esse quam aliquis pre-
decessorum plus percande videtur quod
Christus sit filius spiritus sancti loquendo
proprie. ¶ Item s. s. cum virgine opera-
tus est Christi conceptionem nec tamen
operatus est spiritus sanctus quam virgo
sed multo amplius si ergo Christus
dicatur filius virginis et virgo dicitur
eius mater videtur quod multo fortius
debeat s. s. dici eius pater. ¶ Item
omne quod est de aliquo facto com-
ceptionis huius similitudine pulbe cum
illo dicitur eius pater. sed Christus concep-
tus est de s. s. et filius est in substantia

tum illo dicatur eius pater ergo Christus
est filius s. s. ¶ Item quicumque hic
genitum s. s. hic ipso est filius eius
sed Christus abundanti conceptionis
sunt gratiam convellemus sparsas s. s. ergo
videtur quod filius gignatur Christo etc.
s. s. ¶ Sed contra Christus nullus
est filius nisi unius sed solus patris
vel matris est filius paterna
non ergo s. s. ¶ Item filiatio respi-
cit suppositum sed suppositum filii dei ulti-
mo hic quam ad s. s. in similitudine
filiationis unde patris in simili-
tudine patrum. ergo simpliciter
falsum est dicere quod Christus sit filius
s. s. ¶ Item si Christus est filius
s. s. ergo s. s. est pater Christi et deus
pater est pater Christi. ergo duo patres
in trinitate. ¶ Item si Christus est fi-
lius s. s. quia operatus est eius
conceptionem ergo pari ratione Christus est
filius suus. sed hic nec ratio nec
fides admittit quod eadem res
se ipsam gignat quod idem sit pater
et filius sibi. ergo si Christus non
est filius suus pari ratione nec
spiritus sanctus pater eius. ¶ Item ad hoc
est auctoritas Augustini qui ponit magistri
in libro quibus dicere audebit Christum
esse filium s. s. cum hoc ita sit absur-
dum ut nulle fidelium aures
hoc valeant sustinere videtur igitur
tamquam hereticum dicere s. s. esse patrem
Christi ¶ Respondeo dicendum quod absque dubio
ista locutio nec admittit nec est
admittenda. tum propter vitandum
errorem circa generationem temporalem
tum circa generationem eternam. Admittendo

mentem fiunt ipso cadente et ma-
ne prorepit. instancia quod homines
nec in aliud fiat unde tyri-
um. Sapientia quod inveniunt apari
in difficilium solamen dicatissima.
Cum igitur in incarnationis ope-
re secundum considerationes diversas co-
niunt invenit apparet tribus
personis valde excellenter proprie
tamen est quod conceptio eius sit operis
tamen operatum appellari potest tri-
bus personis secundum diversas con-
siderationes sicut audivit vocem
que prius inducte // errore cir-
ca rationem temporalem quia eo quod secundum
illam dicitur Christus conceptus de vir-
gine et spiritu sancto. si dicitur spiritus sanctus eius
pater sicut virgo eius mater
ita videtur cohibet Christus natus
esse de maria et spiritu sancto sicut nascitur
pueri de muliere et viro quod si hoc
factum est quia pueri partem accipiunt
a patre et partem accipit a matre in
qua assimilatur patri et matri
in eadem forma et natura et hoc
non est reperire in Christo quantum
ad eius conceptionem unus sola matri
assimilatur in natura assumpta non
debet admitti Christum esse filium
spiritus sancti sed solius virginis matris
ad manifestandam et firmandam ve-
ritatem et proprietatem temporalis generatio-
nis. Sunt et viri expresse gene-
ris eius quia catholici tale ser-
monem non admittant nec per
confusio fiat etiam veri nominis et
proprietatum unde cum proprium sit per-
sone patris generare respectu persone
filii aeternaliter admittitur

Christum esse filium dei spiritus sancti in quantum non
est alia persona vel ypostasis quam
quam pater ab eterno genuit. Ideo
propter vitandas errores tam circa
generationem temporalem quam circa eternam
non recipiunt theologi predictam lo-
cutionem unde concedendum sit rationes
ad predictam partem inducte. Ad id
quod primo obicitur de Damasceno quod verbum
dei descendit in virginem ad modum
seminis dicendum quod semen in se duplicem
habet proprietatem. unam in hoc quod habet
in se virtutem activam. alteram in hoc quod
agit producendo filium in forma et natura
sui dantis. ergo assumit similitudinem seminis
ad operationem spiritus sancti ratione primae proprietatis
non secunde. tum vero assumit quod opera-
tio ad modum seminis facit predictam propositionem
primum hanc similitudinem primis sed intelli-
gitur ratione secunde proprietatis. Ad illud quod
obicitur quod pater est qui producit rem
ad esse. dicendum quod ista non est ve-
ratio primis quia nature est quod conveni-
at in natura et forma sed spiritus sanctus non
convenit cum Christo in natura et forma
secundum quam producit ipsum ad esse. Ad
duo alia sequentia patet responsio per pre-
dicta quod eius obicitur quod virgo dicitur
mater et quod spiritus sanctus pater. dicendum quod
non est simile quia virgo conformatur
Christo in natura secundum quam concep-
tus est corporaliter spiritus autem sanctus
quamvis Christo sit similis in natura
non tamen est eius principium
secundum illam et ideo non tenet ratio tunc
nec consequentia. Ad illud quod obicitur de
generatione quod quamvis de aliis hominibus
concedi possit quod sint filii spiritus
sancti propter gratiam quam ipsi suscipiunt

et incarnatione quia in filiorum dei adop
tionem. assumitur tamen etiam Christus non
habet locum apud unionem que non
tantum facit illum hominem esse filium
dei per gratiam sed filium dei per naturam
et ideo non sic conceditur de ipso
quod sit proprius sed filius sic conceditur
de aliis hominibus

Tercio queritur utrum Christus possit
dici filius trinitatis ad ma
iorem evidentiam predictorum et quod sic vi
detur.
Art.o 3a Dicitur enim non ipse est pro
prius quod ipso esse conc... sed hoc to
tum potest dici de Christo racione nature
assumpte et secundum illam tota dicitur esse
filius totius trinitatis cuius est
possidere facere et creare. ergo videtur
quod hoc Christo possit convenienter attri
bui ¶ Item ad Rom. viii ut sit ipse
primogenitus in multis fra
tribus secundum illud quod dicitur est no
bis fratres secundum illud quod primogenitus
est fratres dignatus est vocare eos
¶ Si ergo fratres sunt eiusdem patris
et sunt filii totius trinitatis
videtur quod et hoc Christo generaliter possit
attribui ¶ Item quando aliqui
se habent per ordinem ad aliquam operationem
secundum illam operationem conveniunt uni
formem recipiunt denominationem sed
tota trinitas operata est incarna
tionis misterium. ergo si persona patris
dicitur esse pater Christi non solum
quantum ad deitatem sed etiam quantum ad
humanitatem videtur quod similiter tota trini
pr an tas possit dici ¶ Item quamvis
in trinitate unus solus sit pater
proprie etiam generacionis tamen ergo temporale

proprie effectus temporales tota tri
nitas dicitur esse pater et persona
patris dicitur non solum pater filii
sed etiam aliarum rerum ita quod in nullo
preiudicat proprietati filii. ergo cum
filius coeterne naturam assumpsit
et equale et uniforme habet
respectum ad totam trinitatem videtur
quod sicut quantum addimus natura
dicatur esse filius patris ita secundum
humanitatem sit filius totius tri
nitatis ¶ Item in Christo triplex
est scientia scilicet suprema media et
infima. suprema scilicet divina media
scilicet anime et infima iudica
toria ¶ Sed Christus racione nature suprime
est filius alicuius scilicet patris racione
nature infime filius alicuius scilicet
matris que eum genuit carnem
ergo et racione medie filius alicuius
erit sed media scilicet anime est a tota
trinitate equaliter ergo videtur quod filius
totius trinitatis dici possit ¶ Iste
non est maior confusio in speciali
tibus comparacione alicuius proprieta
tis ad plura quam si dicantur de
eodem duo opposita immo multo
maior sed de Christo vere et catholice
dicuntur duo opposita racione duplicis
nature mortalis et immortalis
passibilis et impassibilis. ergo
multo fortius racione nature as
sumentis potest dici filius patris
et racione nature assumpte filius
totius trinitatis ¶ Sed contra Augustinus
in decimo ... nequaquam sumus nec
filius trinitatis dici potest ergo non
potest dici filius trinitatis ¶ Iste

filiacio est proprietas personalis que
respicit ypostasim sed in Christo est una
sola persona et ypostasis que non
potest distingui a tota trinitate
secundum illius relacionis habitudinem
ergo non videtur quod possit dici fi-
lius trinitatis ¶ Item Christus non
tantum est filius sed filius uni-
genitus secundum quod dicit Joh. primo
vidimus gloriam quasi unigeniti
a patre sed trinitas non habet aliquem
unigenitum cum equaliter com-
petit ad omnes. ergo non videtur
quod Christus possit dici trinitatis
filius ¶ Item filiacio presupponit
generacionem que aut dicat generacionem
in natura et distinctionem in supposito sed hoc
impossibile est reperire in Christo nec
secundum divinam naturam nec secundum
humanam. ergo nullatenus est conce-
denda locucio predicta ¶ Responsio Dicendum quod apud
theologos secundum quorum usum
non admittitur Christus est trinitatis
filius. sed huius tamen diversi assig-
nant diversas causas ¶ Quidam enim dixe-
runt quod hoc est propter proprietatem
filiacionis que respicit personam
et ypostasim et quia ypostasis filii
dei sive persona eterna est nec
habet originem a tota trinitate
sed solum a persona patris. hinc est
quod quamvis in Christo sit reperire
humanam naturam a tota trini-
tate creatam non est tamen Christum esse
filium tocius trinitatis propter repug-
nanciam que reperta est in ypostasi que
est persona que est eterna. sed si ro
ista intimius consideretur non videtur
magne efficacie. quia quamvis ypostasis
Christi sit eterna. nichil tamen impedit
ipsum dici filium virginis racione nature
assumpte. si ergo illa ypostasis in natura propter
filiacionis habitudinem in comparacione ad
matrem comparata non illa creata est
quare non potest in natura respectu tocius
trinitatis a qua facta est. et ideo ex
parte proprietatis filiacionis et eterne
ypostasis non videtur efficax racio posse
sumi ad negandum predicte locucionis
¶ Et ideo est alius modus dicendi
quod predictus sermo non recipitur quia
appropinquat errori. nam Christus dicitur sit
filius trinitatis presupponitur proprie hoc quod
talis locucio appropinquat errori Sa-
bellii qui posuit proprietate patris cui-
libet trium personarum posse attribui
¶ Non recipitur eciam quod sit filius tocius
trinitatis per creacionem quia talis lo-
cucio appropinquat errori Arrii qui
posuit Christum esse puram creaturam
¶ Non recipitur eciam quod sit filius tocius
trinitatis per graciam quia talis locucio
appropinquat errori Nestorii qui posuit
in Christo duas naturas et duas
personas divinam scilicet et humanam
et quantum ad humanam personam dixit
Christum filium dei per graciam ergo sermo
predictus omnimodo errores impliciti
appropinquat ideo respuitur ab hiis qui
periti sunt in sacra scriptura. Unde
tamen ad hanc partem concedende
sunt quamvis non multum cogant
¶ Ad illud quod obicitur quod tota trinitas
possedit et fecit et creavit secundum Christum
humanam naturam. Dicendum quod trinitas alios
homines similiter fecit secundum animam

sui natura propria dicit uos simpliciter
solum amore natura fecit quia filium
diuinam naturam eius solus pater genu
it et ideo non est simile de christo et
alys hominibus quamuis enim aly
homines possunt dici creature dei
tamen de christo non recipitur sicut
xi. di. q. m. sicut inclusus uidebitur ¶ Ad illud quod
obiicitur quod nos sumus fratres christi dicendum quod
ex hoc non sequitur quod christus sit fi
lius tocius trinitatis sed quod nos di
camur filii dei patris · prout quamuis
nos per graciam sumus per naturam sit
dicit Augustinus super illud ascendo ad
patrem meum et patrem uestrum Johannis xx
¶ Ad illud quod obiicitur quod tres persone se
habent ad naturam assumptam pari modo
dicendum quod uerum est sed non sic se habet
pari modo respectu persone assumentis
quia alia habitudine habet ad personam
patris alia ad personam filii · cum autem
dicitur christus esse filius dei patris hoc
magis dicit respectu nature assu
mentis quam assumpte quod patet quia dicit
filius patris unigenitus et naturalis
et ideo racio illa non cogit quia ab
insufficienti procedit ¶ Ad illud quod obiicitur
quod pater non dicitur pater tantum respectu
filii sed eciam respectu aliorum quorum est
causa et principium conditiue · dicendum quod
sicut pater ex hoc quod temporaliter aliquos
adoptat dicitur eorum pater ex tempore
sic eciam christus per graciam temporalem
potest dici filius unigenitus non tamen
potest concludi quod sit filius tocius
trinitatis non enim est simile nulla
enim confusio predicatorum intellectui nec ad
inuentu fit preiudicium aut error
in aliquo appinguedit Et dicatur
patrem esse patrem filii solum per gracionem
ecgaliorum prouocationem non sic autem
cum dicitur filius esse christus to
cius trinitatis Vnde si intelligatur
per graciam incurrit in errorem sabel
lii · si per naturam appinguinquit erro
ri Arrii Si solo per adopcionem gra
tificacionem errori nestorii ¶ Ad id
quod obiicitur de uia suprema media et
infima iam patet Racio per predicta quia
cum illa sit creata non recipitur
racio proprie filiacionis aliquam racione illa
potest tamen dici quod non est simile de
filiis hominis ad medelam quia
racio racione subiecti diuine racione racione
tamen generatus est et assimilatur
suo principio producenti scilicet patri
et matri / patri in deitate matri in
humanitate non sic autem est racione
diuine et ideo non est simile ¶ Ad
illud quod ultimo obiicitur de proprietatibus
absolutis quod non faciunt confusionem
dicendum quod non est simile quia ille proprie
tates principaliter respiciunt naturam
ut potest esse passibile et inmor
tale sed filiacio respicit ypostasim
scilicet causa quare fiunt multi errores
quibus predicta locucio uidetur appinquinquere
et ideo quamuis ille recipi
antur a uiris catholicis tamquam
catholice hec respuntur tamquam aduersaria
insana fidei christiane

Consequenter queritur de excepcione
christi incarnacione ad graciam
inferiorem et circa hoc queruntur
tria ¶ Primo queritur de gracia
illa in comparacione ad unitatem
¶ Secundo in comparacione ad uirginem
Mariam ¶ Tercio in comparacione
ad dignitatem nature assumpte

Circa primum sic proceditur
et queritur utrum christo competeret

nl incarnato fuit ꝓ vera g
tia an qr impetrauit sꝯoꝛ pa
triũ vita et q fuit ꝓ vera g
tia vide tūc. Apparuit benig
tas et humanitas saluatoris
nři non ex operibus iustic
ſ; apparuit illa benignitatis et hu
manitatis est filij dei incarnacio
sicut in glo dr tamen benignitas
et humanitas deus nr apparuit. ergo
videt q filij dei incarnacio nõ fuit
meditatis unus initis ¶ Item sup
illud ps respice in testamentum
s. t glo meminit promissionis
qua vita desiront et loquitur
de promissione incarnacionis ergo
&c ¶ Item de eo q adiuncta ad
quitur. nõ tñ tenemur ad gratiarum
actiones sicut pro eo q gratias da
ſ; de xpi incarnacione tenemur
condignas gratiarum actiones ergo vi
q illa non impetrauit vita
eterne ¶ Item q est fundamentum
tocius vite eterne vitis eius
non pot reddi ſ; xpi incarna
to est fundamentum tocius vite
eterne quia ipse q̄t q̄e sunt regna
sunt deo et patri nec aliquis
saluatur nisi per eum. ergo nõ vide
q incarnato xpi previta patrum
sive ipsius eterne potuit impet
re ¶ Oz contra sup illud ps
ꝓpt inscitam meorum et gemitum
pauperum glo ibi exurgam. i. mit
tam filium ꝓpt gemitum pauperum
qui penalis gemunt et peccata
ꝯtuunt Nam aliter non essent
digni auxilio. ergo si ꝓpt gemi
tu sed sunt digni missione filij

dei vide q incarnato sine filij
dei conceptio corporis vitis impet
ta fuit ¶ Item qui incitur pu[lc]
incitur et accessorium ſ; incarna[cio]
filij dei fuit ordinata ad maiorem glo
rificacionem ſ; maiorem glorificacionem po
tuerunt sed mereri ergo et incepcionem
xpi ¶ Item qui incitur q maius
est pot mereri q minus est ſ; maius
est mra beatificacionem q̄m sit filij dei
incarnato quia illud est finis
istius ergo et sed meruerunt sancti
patres sua beatitudine meruerunt
ergo filij dei incepcionem ¶ Item
qui petitis aliquid in oracione ex
caritate promeruerunt pie et ad sa
lute incitur illud q petit maxi
me cum talis rei petitio deo
placet ſ; antiqui patres maiori
desiderio petebant filij dei incar
nationem et hoc promeruerunt pie
et ad salute, et deo placebat q
tale q̄ peterent ergo vide q me
ruerunt filij dei incarnacionem ¶ Re
dicendum q de beneficio incarnacio
nis sicut de alijs beneficijs diuinis
est triplex loqui videlicet quantum
ad sua ad[?] ul' ccm et quantum
ad efficaciam et quantum ad consisten
tiam. si loquamur de ipso quantum
ad ccm sic dico q illud beneficium erat
supra sortem puri merita ꝓpterea
quia non est iuste retribucionis
ſ; dignacionis diuine et nõ
sequitur vita hominis lapsi ſ; po
tius est fundamentum omnis vi
ti quia nullomodo placere potuit
post lapsum absque fide illius tu

sionem vel in generali vel in speciali secundum
hanc viam procedunt rationes et
auctoritates ad primam partem adducte
Si vero loquamur de beneficio incar-
nationis quantum ad efficaciam
sit tamen eius efficacia esse du-
plex videlicet quia ordinabatur ad libera-
tionem a servitute culpe et carcere
tenebrarum visionis dei. quodam-
modo cadit sub merito quodammodo
quantum ad liberacionem a carcere tene-
bre divine visionis et captiva-
tionis dyaboli hoc meruerunt precedentes
patres et cadit sub merito quantum
vero ad acceptionem de statu culpe
non cadit sub merito nisi quis
large sumat meritum ad meritum
congrui et condigni. Si vero loqui-
mur de beneficio incarnationis
quantum ad tempus convenientia potest
concedi absque calumpnia quod ca-
dit sub merito precedentibus enim sanc-
tis patribus frequentissimis desideriis
eam meruerunt incarnationis ac-
celeracionem Super quo dicit ysaias lxiiii
in utinam dirumperes celos et
descenderes etc. et sic patet quod incar-
nationis beneficium quantum ad esse
non cadit sub merito. quantum
vero ad tempus convenientia cadit sub
merito sanctorum patrum quantum ad effi-
caciam media quodammodo cadit
sub merito quodammodo non et
quia rationes inducte ad primam
partem currunt quantum ad illud
quod est / sive quantum ad excellentiam
sui in se concludunt ipsum non cadere
sub merito precedentium ideo
sunt concedende ¶ Ad illud quod

primo obicitur in contrarium de presepio christi
infirmitate inopia et gemitu patrum
precedentium ad hoc glossa intelligit de
beneficio incarnationis quantum
ad efficaciam vite liberationis a
pena sicut patet per eandem glossam vel
quantum ad accelerationem temporis
sicut colligitur per eandem litteram Si tu
obicias quod deus tamen incar-
natus est quando disposuerat ab
eterno christus vita patrum sed quod christus
vita patrum deus providerat
se acceleraturum et sic fecit sicut
providerat ¶ Ad illud quod obicitur
quod qui meretur principale meretur et ac-
cessorium sed quod illud habet instan-
tiam quia illud accessorium non
solummodo superat ad principale sed etiam
superat ad meritum. et quia christi in-
carnatio probabat sanctos patres
via merendi per fidem unius hinc
est quod illa principalis non habet in tantum
inferiorem potest etiam aliquis pro-
dicta bona instari. non enim
licet in tantum quantum illud accessorium non
meritorie adheret principali et tale
est incarnatio filii dei potuit
enim deus aliquod genus huma-
num glorificare et salvare quam
per filii incarnationem propter hoc non
sequitur quod si sancti patres meruerunt
suam glorificationem per ipsam incarna-
tionem. possumus tamen concedi quod
quantum ad efficaciam liberationis
potuit sancti patres mereri beneficium
incarnationis non tamen simpliciter
sicut prius ostensum est ¶ Ad illud

q obicit q qui meretur q maius
est meretur et q minus dicendum q p[er]
dicta [christ]o instancia habet in
gra[tia] et gloria quia gl[ori]a ca-
dit sub merito gracia non non
et sic et instancia pot[est] solui
et supposito posset eciam dici p[er]
interempcionem assumptionis cum
enim assumit q maior est glorifi-
cacio quam incarnacio dicendum q si ly
est ut glorificacio intelligatur
tunc p[ro] sumpcione incarnacionis
vel ut intelligatur respectu alicuius
p[er]sone specialis ut puta respectu
petri vel pauli melius enim et
petro videre deum in gloria quam
filium naturam nostram assumere
tamen simpliciter tamen loquendo melius
est filium dei incarnari quam pe-
trum glorificari quia filium dei in-
carnatio valet toti quam sua
vero petri glorificacio sibi soli et
ideo non sequitur q si aliquis
pot[est] sibi mereri suam glorificacionem
quin mereatur [christ]i concepcionem ¶ Ad
illud q obicit q qui p[er]severant
pie et ad salutem q meretur dicendum
q verum est si petat p[ro] se sed nullus
petit q filius dei assumeret
se et ideo nullus hoc meruit
petendo tamen aliis merebantur
vitam eternam sibi et ideo non
infructuose orabant posset
tamen dici q ad hoc habet
instancia quia quis quietet ad
excellenciam glorie pet[er] quam esset
sine caritatis non h[oc] meretur q[uia]
h[oc] q petit vitam suam excedit
p[er] hunc modum et supposito pot[est]

instanciam inferri
Secundo queritur de concepcione [christ]i
in ordine ad meritum beate vir-
ginis marie et est q utrum me-
ruerit beata virgo maria [christ]um
concipere an fuit concepcio illa so-
lum donum divine gracie et q[uo]d
beata virgo meruit [christ]um concipere
videtur p[er] illud q dicitur luce j beata
que credidisti quoniam p[er]ficientur in te
que dicta sunt tibi a domino sed annun-
ciata erat concepcio a domino ergo
ideo concepit quia credidit sed con-
stat q fides sive credulitas non
fuit causa efficiens concepcionis
ergo fuit causa meritoria ¶ Item in
collecta que dicitur gaudet alterum ompe-
tens deus qui glo[riose] vir[ginis] cor[pus] et
animam ut dignum filii tui ha[bitaculum] effici
mereretur s[piritu] s[ancto] coop[erante] etc ex hoc colligi[tur]
q beata virgo maria meruit et quod
digna fuit ergo meruit vnito concipe-
re ¶ Item Bernardus in de susceptionem
ad dominum tractatus illud dicens q ym-
sile est regnum celorum etc dicit
q mulier fuit sapiencia que fermento
fidei beate virginis que in incar-
nacione tria sata coniungit novum
antiquum et eternum novum in anime
creacione de limo antiquum in as-
sumpcione corporis in deum adam
eternum in unione deitatis ergo fi-
des beate virginis aliquomodo coo-
p[er]ata est in ista coniunctione sed non
quin ad p[ri]ncipium solum effectum
ergo p[er] modum meriti ¶ Item beata
virgo aut habuit gratiam sufficientem
p[ro] ante gratiam ad concepcionem filii dei
aut non si sic sed gratia sufficia[n]t

d

pparis faciat videri illud ad q
ppat merito condigni ergo videtur
q beata virgo ergo illa gracia meruit
conceptionem filii dei cum ea bene usa
fuit si non aut ergo tamen illa
gracia sufficiens preparante quia ip-
sam non poterit recipere aut quod
eam voluit deus vel non potuit
dare si non quia non potuit deus
vel noluit dare cum sit optimus
et nullus sine dubio sibi ydonea
habitaculum preparare si quia virgo
non potuit recipere ergo multo
minus potuit filium dei concipere ad
cuius conceptionem ergo illa preparabat
q si omnia ista sunt in generali
relinquo pro aliis videlicet q beata
virgo meruit conceptionem christi per
graciam sibi datam ¶ Ex contra
Aug in Enchi et habetur in libro
mediis qui natus est christus
de maria sicut filius de spiritu sancto non
sicut filius insinuat nobis gratiam
dei qua homo nullis pre-
cedentibus meritis in ipso exordio
nature sue que cepit esse verbo
dei copularetur ergo videtur q nulla
merita precesserunt conceptionem christi
vel incarnationem ¶ Item maius
est meritum tocius ecclesie quam singu-
laris persone ergo si incarnacio non
cadat sub merito tocius ecclesie nec
sub merito virginis marie ¶ Item
q cadit sub merito non tenet plene
racionem gratuiti unde si gracia ex
meritis iam non est gracia sicut
dicit Apostolus ad Ro sed filii dei incar-
nacio ad maxima pertinet graciam
secundum q dicit Aug ergo videtur quod

eius conceptionem non meruit beata
virgo maria ¶ Item hoc est in-
estimabilis dignationis qua
filius dei cum efficiatur filius
hominis propter nos humiliatus ergo
non fuit ex equitate vel iusticia
retribucionis ergo nec ex merito
virginis ¶ Ad dicendum q est
loqui de merito secundum triplicem
gradum et dicitur est enim meritum
congrui quo peccator dicitur graciam
sibi mereri cum ad graciam se dis-
ponit et est meritum digni quo
vir iustus orat pro alio et vi-
detur exaudiri et est meritum condigni
quo quis ex tanta caritate
videtur mereri tantam gloriam ¶ Di-
co igitur q beata virgo maria con-
cipere filium dei ante incarnationem
meruit merito congrui quia per gratiam in
una puritate et humilitate et
benignitate ydonea erat ut ef-
ficeretur dei mater ¶ Post annun-
ciacionem vero postquam consensit
et spiritus sanctus in ea proprietate
gratie in eam descendit tunc
non solum habuit congruitatem
sed dignitatem / et potuit me-
ruit non solum merito congruitatis
sed dignitatis obumbrari et
impregnari virtute altissimi
sed merito condigni non potuit
mereri concipere filium dei pro eo q
hoc excedit omne meritum quia
erat ipsius meriti gloriae vir-
ginis fundamentum ¶ Si enim
dicimus deum fieri hominem
sine dicamus mulierem fieri ma-
trem dei utrumque est supra statum
qui debetur creature et ideo ta-

Nō

Nō

hr quam illud fuit benignitatis
et gratie et preterea sicut dixi quod
gratiam primam pot mereri mistij
peccator merito dignitatis non me
rito condigni nec quod pderet cor
gratiae · pt concedi quod beata virgo
non tantum merito congrui sed me
rito dignitatis meruit conceptionem
quia per copiosam gratiam fuit scilicet ad
ad conceptionem illa non solum con
grua sed etiam digna fuit / con
trarius patet per virtutes et aut
toritates que ad utrumque par
tem adducuntur nam virtutes
que ad primam partem adducuntur
tenuit de merito secundum primam et
secundam acceptionem virtutes que
ad secundam partem adducuntur con
vincit de merito tertio ¶ Ad illud
tamen ubi quod dicitur in litera de
quod non preparant simpliciter merita
sed precedentia merita et hoc
non inquantumque sed in natura assump
ta quia non fuit merita ad uni
onem precedentia quia simul concep
ta et assumpta fuit et forma
ta sicut ostensum fuit supra
¶ Ad illud quod obiicitur quod maius
est merito tantus esse quam vir
ginis matre dei pot quod ratio
illa non cogit quia maius
est merito premium quam virginis
conceptionem nec tamen oportet quod
mereretur quia beata virgo post
annunciationem auditam ab ange
lo sanctificata fuit id est spiritus sanctus tantum
mulier ergo est impleta ut aliquis
digne possit mereri quod non pos
sent si omnes sancti aly offerent

congregata simul ¶ Ad alia duo
non oportet videre que precedunt
sed tertium viam sicut apparet Nam
dignitatis nichil aufferetur libe
ralitatis ergo nec benignitatis nec
primo simul cum illud manet sic
intuenti patet

Tertio queritur de gratia illa
que fuit in conceptione in
operatione ad dignitatem unionis assump
te et est quod utrum gratia illa tenet
rationem perfectionis naturalis vel gratuite
te et quod teneat rationem perfectionis
naturalis videtur primo per auctoritatem Aug
que ponitur in litera in natura humana
susceptione fiebat quodammodo
illi homini gratia naturalis ut nullum
posset admittere peccatum ¶ Item h
ratione videtur quod in est res a sua p
origine in est ei naturaliter sed anima
christi ab instanti conceptionis habuit
gratiam nec pot nec potuit ab ea
separari gratia illa. ergo videtur
quod illa gratia naturaliter fuit innata
¶ Item quod in est rei a principio intri
seco in est ei naturaliter sed gratia
christi ortum habuit habebat a persona
ubi que non est alia a persona
christi ergo in erit ei a suo principio
intrinseco et si hic tunc in erat per
modum perfectionis naturalis magis quam
gratuite ¶ Item perfectio per quam
res ordinatur ad actum naturalem ei
est naturalis sed per gratiam per quam ille homo
erat filius dei naturalis ¶ Contra gratia
gratia et natura dividuntur ex opposito
sed quorumque aliqua duo opponuntur
unum non denominat reliquum. ergo
si naturale dicatur a natura videtur quod nulla g

sit naturalis aut si est naturalis non
est gratia ¶ Item plus distat natura-
le a gratuito in christo homine quam
in ceteris sed perfecta gratia christi non
potuit esse connaturalis ergo multo
fortius videtur quod non fuit naturalis
¶ Item naturalibus nec laudamur nec
vituperamur sed christus laudabilis
erat propter gratiam quam habebat ergo non
videtur quod gratia illa fuit ei natura-
lis ¶ Item excellencior est unio
humane nature ad divinam in unitate
persone quam per conformitatem glorie
sed natura non elevatur ad gloriam quam
tamen eciam excellit nisi mediante gratia
qua excedit tamen naturam et quanto ma-
gis accedit tanto magis tenet
racionem gratie si ergo quod collatum
est christo multo magis excedebat
vires nature quam quod collatum est aliis
hominibus videtur quod gratia eius plus
habuit de racione gratuiti et minus de
racione naturalis quam gratia collata eius
membris ¶ Respondeo dicendum quod gratia uni-
onis sicut in precedentibus fuit
assignatum simpliciter potest dici. Uno modo
dicitur gratia unionis dispositio de con-
gruo ad unionem. Alio modo dicitur
gratia unionis ipsa unio gratuita
facta. Tercio modo dicitur gratia unionis
ipsa gratia faciens unionem et quo-
libet horum modorum dicta gratia
unionis una est quod tenet racionem
gratuiti una est eciam quod aliquo
modo habet proprietatem naturalis et hoc in-
sinuat ipse liber Augustinus cum dicit
quod quodam modo fiet isti homini gratia
naturalis non dicit simpliciter fiet

sed quodammodo. Si ergo dicatur gratia
unionis id est gratia disponens
ad unionem quodammodo est naturalis
quodammodo non. Nam proprietas naturalis
comparatur ad aliquid sicut ad sub-
iectum et sic ad causam efficientem comparatur
tamen quam habet ad plura naturalis
dicitur in esse quod in est a primordio
principiis rei et inseparabiliter et ab ea
non recedit secundum comparacionem quam
habet ad causam dicitur naturalis id est
proprietas que causatur a principiis sub-
iecti et per quam ipsum subiectum efficiat operacionem
naturalem. Primo modo dicitur gratia
fuisse naturalis propter quam ad unionem
disponebatur quia gratiam habuit
a primordio sue nativitatis et
gratiam predictam non potuit perdere. Secundo
modo non fuit naturalis quia
per eius ordinabatur ad operacionem
supra naturam non habebat causam
activam a principiis nature sed per sua
divina voluntate et potencia sed
isto modo accipiendo unum dicitur
quod gratia quodammodo fuit christo
naturalis quodammodo non et ista possunt
accipi ex hiis que dicuntur in littera.
Similiter si gratia unionis dicatur
ipsa unio gratuita facta quodammodo
fuit naturalis quodammodo non naturalis
unque fuit propter inseparabilitatem quia
natura humana sic fuit unita
divine a sua prima formacione quod
[illegible] separari non potuit. Quo-
dammodo non fuit naturalis sed contra
ra in hoc sed quod terminos nature ex-
cedit et ex mera dei voluntate
processit. Tercio si tercio modo dicatur gratia

ipsa virtus gratis faciens un-
ionem sicut ipse spiritus sanctus sic
quodammodo fuit illi homini naturalis
quodammodo non naturalis fuit per
gratiam unionis vere proponitur
ubi queritur si sit qualis est non
eundem hunc filius spiritus sancti per
influentiam sed potius quia habet
ipse a patre virtutem spirativam et
prima dicta in so. quod non est ca-
datus spiritus ad mensuram pro eo
peccatum aut ad naturam assumpta
gratia illa non erit homini illi con-
naturalis quia spiritus sanctus non erat
in eo per prius non creatione sed per gratiam
inhabitantem et sic patet quod quomodo
intelligendo gratia illa quodammodo
fuit homini illi connaturalis alio modo
non et ideo secundum hoc currunt
rationes ad utramque partem que secundum
diversas vias verum concludunt. verum
est enim quod gratia illa sicut dicit
Augustinus quodammodo naturalis fuit homi-
ni illi non tamen simpliciter sicut
rationes concludunt illa tamen ratio
qua ostenditur quod gratia illa est naturalis
quia ordinat ad actum naturalem
non valet quia assumpto est falsa
quia et si per gratiam illa disponat
ut sit filius naturalis non tamen
propter hoc ordinatur ad operationem
naturalem hoc enim non dicit preter hoc
quod illi nature assumpte convenit
a patre per gratiam illam eternaliter et
naturaliter convenit et hoc est quia per
gratiam illam disponitur ad unionem
que facit ydiomatum communicationem et gratia
unionis illa supra naturam est et ideo

non est minor si gratia que ad illam
unionem reddit connaturalem est
supra naturam. Contra alia ratio
que dicit quod gratia illa apprehensio
intuitiva est non cogit quia aliter
accipit intuitivam in proposito et
aliter tunc dicit quod naturale est quod
apprehensio intuitiva. Illa intuitiva
prout cadit in naturalis esse prout naturale
dicitur esse illud quod est de essentia nature
non sit aut persona ubi est illa
intuitiva. alie non due rationes sunt
concedende quia non probant quod gratia
illa simpliciter fuit naturalis sed quod quo-
dammodo conformitatem habet ad propriet
naturalem et hoc quidem verum est sicut
iam ostensum est	art. 3.

Circa aliud queritur de cooperatione
Christi in operatione ad virginem
concepte et circa hoc queruntur tria
Primo queritur utrum in illa conceptione
aliquid virgo Maria fuit spiritui sancto
aliquo cooperata. Secundo queritur
utrum illa operatio vel cooperatio fuit
naturalis vel miraculosa. Tertio queritur
utrum ex illa cooperatione sit virgo
Maria dei genitrix appellanda

Circa primum sic proceditur et queritur
utrum in illa conceptione aliquid
virgo Maria fuit spiritui sancto cooperata
in aliquo merito aliqua parte et quod sic
videtur primo auctoritate Damasceni qui po-
nit inquit in libro tertio pervenit spiritus
sanctus in ipsam secundum verbum quod dixit
erat angelus ei purgans eam et
potentiam deitatis verbi receptivam prebens
simul autem et generativam
ergo si non solum hunc patrem

o

receptiua. sed est generatiua non
solum se habuit beata virgo maria
per modum recipientis sed per modum agen-
tis et cooperantis ¶ Item nulla mater
cooperatur in filium generatione sed beata
maria vere fuit mater christi ergo
non fuit cooperata in eius conceptione
virtuti spiritus sancti ¶ Item hic conclusio
et tanta ab ecclesia tamquam verus
et catholicus sermo tenent predica-
tores regem etc. sed generare agere est
et actio virtutis generative. ergo
videtur quod in illa acceptione generati-
ua virginis cooperata fuit divine
virtuti ¶ Item aut virgo maria
cooperata fuit aut non si sic habeo
propositum si non ergo habuit se solum
modo sicut materia ergo sicut nulla
est affinitas hominis ad lutum
unde formatus est sic nec matris
ad christum sed hoc est falsum ergo etc.
¶ Item mulier plenius intitulatur mater quam
lapis quo deus eius costa forma-
ta est eva sed propter hoc neutrum istorum
dicitur esse pater aut ma-
ter quia cooperatiue non fuit virtus
formative sed beata virgo habitudinem
matris habet ad christum. ergo
non solum passiue materia sed cooperati-
ue fuit ad inducendum formam ¶ Item
veritas debet videre figure sed vir-
go maria figurata est per virgam
aaron et virga aaron frondu-
it et floruit et fructum fecit sicut
Numeri xvii. dicitur de flore autem per-
venitur ad fructum mediante virtute
activa recepta implantata quam floruit
fuit ergo in virga virtus activa
ad fructificandum ergo videtur multo
fortius in virgine maria ¶ Sed

contra ad Galatas iiii. Misit deus
filium suum factum ex muliere et ad Ro.
i. qui factus est ei ex semine david
secundum carnem quem locum dicit glossa apostolus
dicit factum sed non natum aliud
enim est ex semine admixto san-
guinis coagulatione generare aliud
non commixtione sed virtute para-
re potuit enim homines filios genera-
re sed non facere ergo videtur quod virgo
maria solum se habuit ut materiale
principium ex quo corpus christi
divinitus formatum ¶ Item damascenus complanavit
sibi de purissimis et castissimis
virginis sanguinibus non seminans
sed per spiritum sanctum creans sicut ergo creatio
est actio solius dei in qua non
cooperatur creatura videtur quod in hoc
fuit virgo cooperatrix ¶ Item
corpus christi non fuit imperfectius
quam sunt in virgine sed imperfecti-
bus sunt secundum corpulentam substantiam
si ergo virgo dedit virtutem activam et
cooperativam ad formam producendam
videtur quod virgo maria in nullo
fuit passive sed cooperata ¶ Item
agens potentie finite non potest convenire
nec cooperari in agendo cum a-
gente potentie infinite in ea opera-
tione in qua operatur virtus infinita
per modum infiniti. sed conceptio christi
fuit in instanti que nata est
producere finite virtutis hoc est potentie infinite
precedentis potentiam etc. ergo
si virgo maria nullam habuit
potentiam infinitam videtur quod spiritui
sancto non potuit cooperari in conceptione
illa ¶ Ad hoc dicendum quod absque dubio nu

cum virgo maria sit mater
christi et vere christum concepisse di
citur ideo cooperata fuit spiritui
sancto in filii sui conceptione et hoc
quod communiter et generaliter tenent doc
tores theologie. De modo autem coo
perandi diversi sentiunt diversa qui
dam enim dicere volunt quod vir
go maria solum cooperata fuit
ministrando purissimam materiam. alii vero
quod cooperata fuit in ultime forme in
ductione et in membrorum formatione quan
tum non in tota operatione. Alii
vero tenent medium inter utros
que primum qui dicit quod cooperata
fuit solum in materialis primo mini
stratione movent[ur] hac ratione
quia sicut dicit philosophus in de gene
ratione animalium sicut se habet sicut prin
cipium materiale et semen viri sic
effectivum et operativum unde comparatur
semen viri ad semen mulieris
sicut artifex ad materiam mulier
vero non facit nisi materie minis
trare et potius formare et hoc
totum fecit virgo maria et ideo
vere mater est appellanda quia nichil
ei defuit quod spectat ad veram ma
trem in generatione propter hoc. Quantum autem
secundus quod defuit ex parte viri sup
plevit. Sed sicut propter nimis parum
dicit primum quia mater in generatione
non solum habet potentiam passivam sed
activam. unde quamquam philosophus ma
gis applicat matri quam patri. unde
quod dicit philosophus intelligendum est
per comparationem et ibi dicit. Dam
quod spiritus sanctus non solum dedit virgini
potentiam receptivam sed etiam generativam
et sic primus opinio est propter

materiam solum non est appellanda mater
sicut patet in formatione mulieris
de costa viri et quod ista propter nimis
parum dicit. Ideo fuit alii qui supple
verunt et dicunt quod non solum coopera
ta fuit spiritui sancto ministrando pu[ris]simam
materiam sed etiam in ultime forme induc
tione. Secunda in tota operatione coopera
ri non potuit quia formatio cor
poris instantanea. Quia formatio
comprehendit totam tumsim taciam sed
non potest nisi a virtute infinita.
In ultime autem formationis induc
tione cooperari potuit pro eo quod
ultima forma in instanti potest in
duci a natura vel a virtute creata
et ideo in hoc in quo potuit cooperata
fuit spiritui sancto prout virginis generativa
et pro tanto dicitur mater quia coo
perata fuit ad conceptum et contra
ad nutrimentum et contra ad conformationem.
Sed hoc propter nimis dicit primum quia
eiusdem est secundum esse eius est
fieri quod si conceptum efficitur non est
virtutis creatae sed increate. Ulte
rius ipsum conceptum esse virginis
inducens ultima forma nobilis
est quam preparans non igitur videtur decens
quod spiritus sanctus preparet se et ultimam formam
inducat cum virgine difficile est
unde [?] assignare que sit illa for
ma ultima in eius inductione co
operatur virginis potentia generativa et
illa tamen non potest esse anima
quia a sola creatione habet originem
non organizata corpora ut videtur
quia illa non inducitur subito
sed per successionem autem inducatur eum
per motum non per [?] motus

cum est tunc summitas sue nature
nutritiva instantanea ut dicit
philosophus et quod quidem opus in suo processu de-
et secundum multum procedit sicut ob-
ligationibus dirigunt nos in ista
tota viam ¶ Contra inclinus sen-
tire videntur qui dicunt medium vi-
delicet quod virgo beata habuit virtutem
sibi divinitus datam per quam ad-
ministraret materiam illi conceptui natu-
ralium que non solum habuit virtutem
nature sive potentie passive sed etiam
sufficientiam et virtute ad plus plus
producendum illa tamen virtus ipse
non poterat producere ad perfectum ac-
tum nisi per successionem in tempore
sed quia non decebat carnem Christi for-
mari successive sicut in precedentibus
ostensum est ideo spiritus sanctus sua infini-
ta virtute produxit illam materiam ad
actum completum et per hoc in nullo
virgini derogatur. Sed deus sua
virtute accelerat quod in aliis mu-
lieribus successive producit ad esse
non enim fuit minor potentia in
virgine quam in alia muliere immo
multo maior quam potentia naturalis
et super potentiam naturalem habuit per quam
subministrare poterat materiam ipsam
sola adeo sicut mulier viro commix-
ta. Unde tota substantia Christi fuit
de matre sua. et ideo si recte me-
lius sentire et loqui [illegible] modo
fuit virgo mater Christi quam sit
aliqua mater filii sui. Unde et per
illam virtutem ipsum in ventre per no-
vem menses confovit et sic patet
quod virgo maria aliquo modo fuit
in conceptione filii cooperativa videlicet sed

ministrando sufficientem naturam virtute
activa. que tamen Christi posse
fuit accelerata sunt et ad com-
plementum producta per virtutem infini-
tam et hoc consonat satis scripture
que modo dicat Christum natum
de virgine non dicat sanctum con-
sonat tamen ubi Damascenus qui dicit
quod virtute habuit ubi susceptiva
et generativa generativam quod propter
creationem corporis ministrare per vir-
tute sibi collata divinitus nimirum
susceptiva non quia solum dei ver-
bum proprie carnem assumpta in in-
stanti formare quod quod verbum
susceptum est a virgine vanos
loquitur credentes in filii dei con-
ceptione virginem aliquomodo cor-
poraliter cooperante fuisse sed contra de
¶ Ad illud vero quod obiicitur de glosa
super [illegible] R° hoc enim non
concludit veram potentiam generativam
a virgine sed ponit ibi aliquam vim
esse supra vim nature. unde remanens
vim seminis generativam. et ideo
sicut dicit [illegible] quod [illegible] de
natura et est [illegible] si deus vir-
gine [illegible] daret vim gran-
dinum quam habet una [illegible] et
sicut hoc faceret ipsam in instanti
fructificare virga illa dicitur fruc-
tum fecisse et attulisse et tamen
[illegible] fructus ille dicitur esse
[illegible] illa virga [illegible] simul
dicitur [illegible] et ortus sicut et
in proposito est intelligendum talis
enim processus figura huius concep-
tionis in virga ¶ Ad illud quod

obicit de dam q carne illam
fecit tamen non seminans. dicendum
q sicut p actum creacionis non
intendit dre q caro illa facta
fuit complasio s adpositam de
ducta est p virtute infinitam
sic etiam pbat q dicat no semi
nans non pruat pam activam
a virgine s removet conferuntur
modum operandi n. qui est pcesss
generacionis maris et femine. vtz
dat virgo conta actus s. semina
vit h et ad locum matris semen
emisit quamvis aliqui dicerit
non est liberum dicere id frequenter in
ore versandum. tum quia turpitudinem
habet annexam et homo debet
hic mundare labia in tali materia
tum etiam quia certitudinem no habz
gose nec libris sacris vidêr. nisi
tm conveniet vni stultum est i ta
libus velle ita curiose singula
pertractare. h tamen sufficiat dicere
se q virgo ministravit vnum aps
talem quem filii dei secundum carnem
¶ Ad illud q obicit q no fuit in
ea secundum venerem seminalem dicendum
q vnum est si seminalis racio dicta
illa secundum quam n^a conficiunt operari
Sic enim accipit Aug. ibi genes
tamen non concluditur qui aliqua
potentia preter morem solitum
dantibus virginem sit collata p
vone adhuc p^o illius active
non debet dici fuisse ibi secundum
venerem seminalem pro eo q ad actum
pfectum producta fuit p virtutem
supnam et respectu tales modi
operandi fuit ibi solum potentia
obediencie et est simile si deus pg
generacionem maris et femine in in
stanti produceret fetum ac complementum
organizacionibus pfecte tales formatio no
diceret esse facta secundum venerem semina
lem quamvis esset ibi virtus activa in
talis organizacionis educende in esse
pteritis sufficientibus sic et in pposito
intelligendum est ¶ Ad ultimam racio
nem q racio no cogit q virgo
maria no fuit cooperativa s. in filii
concepcione aliquomodo. s solum q
non fuit cooperativa in pducendo illam
materiam ad esse complendum et h quod p
mum fuit concessum et p hoc patz responsio
ad obiecta

Secundo queritur utrum illa coopera
cio virginis fuit naturalis
vel miraculosa et q naturalis videtur
omnibus illa opus vel creacio conna
lis vone tamen genitus dicatur
esse filius naturalis s ipsus est filius
naturalis beate virginis. ergo videtur
q beata virgo in eius concepcione fuit
naturaliter cooperativa ¶ Item quod virtus con
titat et adiuvat potentia naturalis
non privatur actu suo naturali. ergo
si virtutibus spiritus sanctus induto pfectius
fecundavit quam virtus seminis
viris fecundasset. ergo virtus p
tus generativa actum no abstulit
s pfecit et si no est tunc virgo
naturaliter fuit cooperativa ¶ Item si ali
quis operatur secundum potenciam divi
nitus sibi collatam operacio illa natural
dicitur no miraculosa pro eo q virtu
tes naturales collate sunt eis divi
nitus. et operacio egrediens a po
tentia naturalis est. et patet naturalis

n egrediatur voluntarie sed potentia
gratuita collata fuit ei nec co-
operabatur ipsi virtuti agenti volun-
tarie. ergo videtur quod cooperatio fuit
naturalis ¶ Item maior est inhabili-
tas in mortuo ad opera que sunt
hominis viventis quam in virgine
respectu talium operantis. Sed si
deus de mortuo faciat vivum o-
perationes subsequentes sunt natu-
rales sicut in lazaro qui natura-
liter comedebat et alia faciebat
ergo pari ratione primo inter fortio-
ri videtur quod illa operatio virginis
naturalis fuit propter quam collata fuit
ei potentia generandi ¶ Sed contra illa
operatio naturalis est mirabilis quam ex
oppositum (?) dicunt. Sed conceptio filii dei
a virgine fuit mirabilis quia non nisi
quod fuit naturalis ¶ Item nichil quod natura-
liter fit est novum. Preterea quod omne
tale precessit in suo simili. Sed conceptio
christi a virgine novum quod fuit
ut dicitur Ieremie xxxi. Novum fa-
ciet dominus super terram ¶ Item na-
turale est illud quod idem est apud omnes
sed modus concipiendi hec virginis
non solum non fuit apud omnes
sed etiam nusquam reperitur nisi in ea
ergo videtur quod operatio illa non fuit
naturalis sed miraculosa ¶ Item si ali-
qua virtus operatur illo modo
te quod est ei impossibile per naturam illius
operatio non est naturalis sed miraculosa
sed virginitas impossibilis est quantum
plus per naturam. ergo si virgo maria
concepit permanens virgo videtur
quod illa operatio non sit attribu-
enda nature sed magis videtur ¶ Ad hoc dicendum
no[ta] quod potentia gratuita in virgine

fuit concreata (?) ipsi filio et fuit per
posse suum elevata concreata fuit
ut posset parare vim conceptivam sed
quod comportat ipso in intellectu ¶ Sed supra
naturam fuit elevata sed data
est ei potentia generandi materiam secundum
quod tam nobile et tam perfecte cor-
poreum competit et ideo virgo ma-
ria habuit supra naturam et potentiam
secundum naturam et potentiam supra naturam
fuit in sanctificatione collata et
utraque erat in illo conceptionis
tempore in supplemento sue operationis
constituta et ideo operatio sine cooperatio-
ne quodammodo fuit naturalis et quo-
dammodo supra naturam et est simile si
deus daret modicum potentiam vivendi
tellure et multa similia intelligere
potentiam esset naturale in hoc quod vivo
intellectu per se supra naturam in
eo quod duas illas res intellectus
non possunt sibi per naturam statuere ¶ Sed
in proposito intelligendum est quia hic
erat natura composita ut virgo mini-
straret humorem sufficientem ad conceptum
quem ministrat femina in ceteris
sed quod ipsa sola ministraret quantum
ministrat mulier cum viro convenienter hoc
erat supra naturam et ideo admira-
bile et insolitum concedendum est igitur
quod in illa operatione non fuit naturalis cum
primo aliquid habuit supra naturam
primo multum habuit supra naturam
quia hic nec anima naturaliter fuit
[illegible] preter virginale [illegible]
esse simul integra et fecunda un-
de concedende sunt rationes que hoc
ostendunt ¶ Ad illud ergo quod primo
obicitur quod operatio fuit filius nat

Ad quod operacio secundum naturam oppo
nentem valorem non concludit cum
quamvis ipsum mirabiliter concepit pre
terea ipse valorem operacionem conuer
tente dicta filius naturalis ad osten
dendam veritatem generationis ¶ Ad id
quod obicitur quod vir coaptat potentiam
in femina non aufert ei potentiam
naturalem. Ad quod verum est nec sic sed ab
stulit potentiam vel operacionem naturalem a
virgine secundum quod decebat ad hic
in comparacione tam nobili in hac
tamen non est simile quia vir non
dat novam potentiam concipiendi mulieri
nec elevat supra naturam sed coa
ptat et adiuvat ad concipiendum
in operacione sibi debita non sic
est in proposito quod ipsi virgini colla
ta fuit virtus supra naturam
unde aliquid potuit virgo beata
quod numquam potuit aliqua femina
¶ Ad illud quod obicitur quod quando operatur
per aliquam potentiam sibi datam valet
operatur. Ad quod aliquando datur potentia
ad actum non consonantem aliquando datur
potentia ad actum concordantem terminis
nature quando datur potentia ad actum
non consonantem tunc etsi collacio
illius potentie sit mirabilis operacio
tamen est naturalis sicut si detur
potentia medicinalis [illegible] quando autem datur potentia
ad actum concordantem terminos nature
tunc non solum potentia collata est
mirabilis sed eciam concursus illius potentie
in actu est mirabilis ut si asino de
lo potentia loquendi et lapidi potentia vi
dendi et quod virgine manente
virgine concepit hoc est supra terminos
nature sicut est quod quantumcumque
conferatur sibi potentia ad hoc tamen oportet

est mirabilis unde dupliciter fuit hoc
miraculum videlicet in ipsius collacione
et in ipsa operacione. In fecundacione
autem multarum sterilium sicut Sare
et Elizabeth solum fuit miraculum
in restitucione potentie in hoc quod est ibi ste
rilis fecundata sed non fuit ibi
miraculum in concepcione quia non
simul mansit sterilitas et fecunditas
immo fecunditas abstulit sterilita
tem. Hoc autem fuit singulare ad
mirabile quod fecunditas virginis
Marie non abstulit virginitatem
nec virginitas conclusit fecundi
tatem ¶ Ad illud quod obicitur de Lazaro
sed [illegible] de morte resuscitato licet enim
mortuum resuscitare sit [illegible]
[illegible] resuscitatus est operacionem
nature conforme non est admirabile quia
hoc in nullo repugnat nature non sic
autem est in virgine concipiente.

Tercio queritur utrum virgo Maria
sit dei genitrix appellanda
et quod sic ostendit Damascenus in libro capitulo xvi
theotocon id est dei genitricem principaliter
et vere sanctam Mariam predicamus
virginem ¶ Item iuste et vere theo
tocon id est dei genitricem nominamus
hoc enim nomen universum misterium
incarnacionis constituit ¶ Item hoc
ipsum videtur racione quia quicquid dicitur
de illo homine dicitur de filio dei
propter communicacionem ydiomatum sed ihesus
fuit filius Marie ergo deus fuit
filius beate Marie ergo a relatiuum
beata Maria est mater dei ¶ Item
sicut se habet filius dei ad virgi
nem matrem sicut se habet filius
hominis ad divinum patrem sed ihesus est
filius dei patris ergo deus est ma

nec filius ergo maria est vere dei
genitrix appellanda ¶ Item contra in°
libro ca° xii oppositum i. xpi
genitricem non dicimus virginem. ergo
si xpus deus est videtur quod non
debeamus eam dicere dei genitricem
¶ Item secundum hoc virgo maria est
mater secundum quod est corporalis prolis. sed
non est corporalis prolis secundum divinam
naturam. non videtur quod sit dei ge
nitrix appellanda ¶ Item propter as
sumptionem humane nature a filio dei
pater non dicitur esse homo genitor
ergo nec eodem modo dei genitrix dicenda
est virgo ¶ Item iuxta hoc quod
quidam magister damascenus vult quod dicatur
dei genitrix quam xpi genitrix
si enim in xpo intelligitur intelligi
deitas. et humanitas primo intellec
tum tantus secundum ambrosium in sermone
xpi non videt quod illa fiat intuitus
aut virginalis dignitatis immu
tatio ¶ Responsio dicendum quod ubi fide xpia
na complementum debent esse liber
tate longinquis et devotam appro
mariam in qua maxime illa singularis
est sermo de virgine maria ipsa
cum cunctas hereses interemit in uni
verso mundo veritate scilicet ipsa con
tinendo et perimendo ipsa contrarium
altarium tota quam humanus invenerunt
et ideo circa eam ardere debet
animus xpianorum devote. et propterea quod
beata virgo illud concepit quem non tan
tum dicendus est xpus propter unionem
sed etiam deus verus propterea etiam
gratiam dei genitrix debet dici
ut eo ipso nomine honoretur et im
pietatis error confringatur quem di
xit mariam concepisse hominem. eorum

erroris fundamentum nestorius ut
narrat damascenus doctor no
tavit eam xpi genitricem non
dei genitricem appellare quod purum
hominem genuisset et ideo damascenus
verus doctor et virginis ama
tor docet nos vocabulum effugere
non quia falsum sed quia hereticus
sub illo volebat occultare ve
nenum unde damascenus in libro cap. xii.
oppositum i. xpi genitricem non
dicimus virginem quam indestructam
theotocos id est dei genitricis tam
nomen et inquinatus nestorius
cum patre omnis dyaboli inveniat
Concedendum ergo sunt rationes
ostendentes quod beata virgo est dei
genitrix appellanda iuste et vera
citer et devote ¶ Ad illud quod obici
tur de damasceno iam patet. dicendum non enim ne
gat eam esse xpi genitricem
eo quod sit falsum sed quia hereticus
sub illo verbo abscondebat vene
num ¶ Ad illud quod obicitur quod non est
ei corporalis dicendum quod mater dei di
citur non propter hoc quia ipse genuerit
eum secundum divinam naturam. sed propter
professionem conceptionem et misterium in
carnationis compassionem et eius
virginitatis honorificentie. unde ratio
illa non valet non est mater
dei secundum divinam naturam ergo non
est mater dei simpliciter est hic quod
sunt si ita arguitur homo non proprie
de illo ipse. ergo non proprie de illo
aliquis quid predicatur ¶ Ad illud quod
obicitur quod deus non dicitur genitor
hominis dicendum quod pater dicitur non tam
conveniens ita ista illo ex vocabulo

qua illa appellatio non sit fa
cit ad comparationem pie fidei. sicut
illa qua appellamus virginem ma
trem dei ¶ Ad illud quod obicitur quod
non dicitur christicolam dicendum quod nomen
christi magis communiter dicitur quam
nomen dei unde et sic dicuntur christi
domini et alii reges ipsi et ideo illud
illud magis erat infamium eius
et tunc autem quia ille error exstir
patus est communiter etiam nominamus
et matrem christi et matrem dei tu
imploramus oculos tuos converte
tamen

Iuxta predicta sunt questiones circa
litteram et primo queritur utrum de
hoc quod dicitur uno nominato reliquus
intelligitur quia nominata creatura non
de necessitate intelligitur. sed quo nominata
una persona alteram intelliget
alia ¶ Item si nominatur una persona
intelligitur alia quia deus quod pater
genuit videtur et quod filius genitus
¶ Respondeo dicendum quod persona potest nominari vel
respectu actus personalis et sic illis
Si respectu actus essentialis
quia una creatura est in tribus
et quod quod creaturale convenit uni conve
nit alteri et una persona no
minata nominatur et altera per natu
ralitatem vel maiorem et actus
ille est respectu effectus creati
in quo relucet appropriata tribus
personis et pro his vero adver
sus obiectionem utraque communiter concurrit
secundum predicationem aliquam quod concu
rrit unum quod alienum est quod
erat alteri ¶ Item queritur de hoc
quod dicit quod nati ex aqua et spiritu
sed non dicuntur filii aque sed

terre ¶ Et eius terra non
dicitur mater nisi secundum aliquam trans
lationem et similitudo translata potest
reperiri in aqua sicut et in terra
videtur quod possunt dici filii aque sicut
filii terre ¶ Item hoc queritur cum
Iulius natus nascitur ex Iohanne
quare non dicatur filius eius ¶ Respondeo
dicendum quod filius et pater non solum dicunt
aliquam similitudinem sed dicunt huius
comparationem similitudinis quam ignis aqua
non habet comparationem similitudinis ad
eum qui renascitur sed personis ad
genitum per quem renascitur terra que
comparatur huic similitudini ad eum
que nichil aliud est quam aggregatio
fidelium ideo renati ex aqua dicuntur
filii terre non filii aque. propter
eandem vero Iulius non debet
dici filius Iohannis quamvis ex ipso
nascatur propter hoc quod non habet ad eum
similitudinem et ideo recte dicitur in fi
git idest ad rationem pro illa exempla si nas
citur ex illo quo est filius eius
quia filiatio plus dicit quam nati
vitas Nam filiatio dicit cognationem
cum appellatione ¶ Item queritur
de hoc quod dicit Dicuntur filii Iohannis
non ex illa nati sed ad illa parati
De hoc enim quod aliquid preparatur ad
aliquid post eum esse videtur per
venire tempus quam filii ipse fuit
hic quo videtur quod potius debent
vocari patres Iohannis quam filii.
¶ Respondeo dicendum quod duplicem habet proprie
tatem filius respectu patris. una
attenditur quantum ad emanationem
et altera quantum ad possessionem here
ditatis et prima attenditur et

secula subsequentur et filii gehenne
dicuntur et filii gehenne dicuntur
non vero propter peccata sed vane
sede ad quam peruenient propter aliquam appla
cionem ingruenses actibus in quibus
imitantur dyabolum cuius hereditatis
vel hereditas est gehenna ¶ Item queritur
de hoc quod dicit Ut divina gratia sunt
operibus corporaliter repletus Si enim
gratia non sunt in corpore sed spiritu non
videtur quod sunt repletus corporaliter sed
spiritualiter ¶ Responsio dicendum quod hoc ultimum quo
dicit operibus repletus corporaliter quod
triplicat exponitur Uno modo dicitur
repletio corporalis per opposicionem ad umbram
figure veritas enim se habet ad figuram
sicut corpus ad umbram unde reple
tus corporaliter dicitur id est vere non tamen
figuratiue. Alio modo potest exponi
ut dicatur corporaliter repleri quia ipsum
corpus fuit in unitate persone as
sumptum unde per corporale replecionem
intelligimus personam corporis et con
tinentia anime humane Tertio modo
potest exponi ut dicatur corporaliter reple
tus per plenitudinem ad triplicem dimen
sionem quia deitas fuit in Christo per
essentiam sicut in omnibus creatis ita et
per modum longitudinis et per gratiam
sicut in omnibus sanctis et sic per
modum latitudinis et per unionem et sic
ad modum profunditatis et id tantum
fuit plenius ut legitur primo de xxx
vi ¶ Item queritur de hoc quod dicit
Natus de spiritu sancto quia enim fecit
hic enim non habetur in symbolo Sed
conceptus de spiritu sancto natus de ma
ria virgine ergo quare magis
attribuuntur conceptio spiritu sancto quam nati

uitas ¶ Responsio dicendum quod utrumque potest
attribui sibi quia in symbo
lo tamen magis attribuitur ipsa
conceptio spiritui sancto quam natiuitas
propter sanctificationem que fuit in
ipsa conceptione et quia nomine
natiuitatis plus appropinquat
ad actum generationis et ipsa conceptio
ad fabricationem corporis unde ma
gis proprie dicitur conceptus de spiritu
sancto hic enim ipso de terra ubi
non valet nec probabiliter sed potentialiter
et ipsa conceptio potissime spiritui
sancto hic attribui ¶ Item queritur
de hoc quod dicit conceptus de spiritu
sancto quia generatio dei et operationes vel
Si in hic est vacuo videtur patri
tione quod spiritus sanctus enim genuit
et hic probat per glossam Mathei in potens
tens est deus de la- pidibus
vel testamentum deus genuit de
Sara filium. ergo videtur quod multo
fortius possit dici quod genuit
filium de virgine maria sed con
cepit de spiritu sancto ¶ Responsio dicendum est ad hoc
quod sicut in sequenti capitulo habetur
differt generare et facere quia facere
dicit operationem virtutis efficiente
sine causa efficientis maxime
per voluntatem generare non dicit
productionem alicuius per modum vel
maxime tamen attenditur quantum
ad deductionem rei in esse et ideo
non conceditur aliquando quod ipsum
genuit quia ipsum formauit
ex virgine per voluntatem et generatio
non per naturam Ut non dicatur
de gloria deus exponi causaliter deus

genuit filium suum de sara i. fe
cit ut sara filium conciperet locu
tiones sunt impossibiles non sunt conce
dende D. V

Porrecta inquit oracio est sententiosa
dictis etc. Hic primo agit magi
ster de incarnatione quantum
ad unam unionem naturalem utrarum. Iuxta
quod intendit inquirit unum duo modo
et quid dupliciter quia precedit inquirendo
aut secundum fidei stabilitatem aut
secundum opinionis probabilitatem. Secundo ponit
ista hic d. p. Superiori enim determinat
de una unione illarum duarum na
turarum secundum fidei assercionem ostendens
quod illa unio est impossibilis. In secunda
non determinat secundum diversorum doc
torum opiniones ibi Cognoscendum cum
igitur quod etc. Prima pars continet pre
sentem d. que dividitur in duas
partes. In prima movet magister multa
plicacionem questionum circa unionem duarum na
turarum inquirit sine circa assumpcionem huma
ne nature ad divina. In secunda non declarat
ibi Hec inquisitio sine inquire
ro etc. Prima pars continet remanet
indivisa. Secunda pars dividitur
in tres partes. In prima magister
determinat questionem principalem. In secunda
non questionem incidentem determinat ibi
Consequitur utrum divina natura etc. In
tercia non respondet ad principalis
questionis complanationem ibi Secundum non
non persona hominis etc. Prima pars
dividitur in duas partes. In prima
prima videt et ad questionem respondet
secundum triplicem eius articulum et per
pluralitatem ostendit esse questionem et
quartum articulum super appositum

concretive autem non in secunda non autem eos
que videntur contrarie reducit ad con
cordiam concordia et unitate ibi Nos
non sumus mendaces etc. Secunda non
pars principalis non determinat questionem
incidentem duas hic p. In prima
determinat primo dubitacionem. In secunda
solvit quandam sophisticam questionem ibi
ibi Cognoscendum constat Similiter 3a
pars principalis in qua solum prin
cipale complanat hic d. p. In qua
prima pluralitatem solum confirmat per
rationes. In secunda non dissolvit opposita
que ipsam videntur impugnare ibi
Sic agitur. Secunda assumptio quod primo assump
sit etc. Subdivisiones partium in textu
manifeste sunt intellectis autem
generalibus narratur circa assumpcionem
humane nature a divina in veritate per
tam concrete assumentis quam concrete
nature assumpte

Ad intelligenciam autem huius partis ar[ticul]us 1.
inquirit hic quod circa assumptionem
humane nature a divina et natura huius
quod circa duo principaliter. ¶ Primo quaeritur
de ipsa assumpcione concrete assumentis
¶ Secundo non quaeritur concrete assumpti ¶ Cir
ca primum quaeruntur quatuor. ¶ Primo quaeritur
utrum assumere sit actus generis divine
nature. ¶ Secundo quaeritur utrum sit actus
generis divine persone. ¶ Tercio quaeritur
utrum conveniat persone per se an ratione
nature. ¶ Quarto quaeritur utrum con
veniat nature abstracta vel per se
¶ Quinto quaeritur utrum sit hec concedenda
divina natura est caro facta

Circa primum ergo procedit et
quaeritur utrum assumere sit actus

conveniens divine nature sic unire ut ita
liberaliter natura divina assumit hu-
manam sicut unit sibi humanam et
quod sic videtur Auctor Augustinus in libro de
fide ad Petrum. Illa natura que pro-
genita manet apud patrem illam
naturam sine peccato suscepit Sed sus-
cipere et assumere idem est ergo natura
divina naturam humanam suscepit ¶ Item
apostolus in libro dictum forma dei ac-
cepit formam servi Sed forma dei non
est aliud quam natura dei. ergo si servi
formam accepit naturam humanam assump-
sit ¶ Item unione videtur hec est
vera et ipsa natura divina uni-
ta est humane aut ergo illa unio
se habet ut agens aut ut pa-
ciens constat quod non ut paciens
ergo se habet ut agens Sed in qua
unione agere nichil aliud est quam
naturam assumere ergo videtur quod assumere
conveniat divine nature ¶ Item divina
natura et humana uniuntur in unitate
persone. Sed ergo illa unione vere et pro-
prie divina humanam naturam esse assump-
tam ergo pari racione divina natura vel
debet dici conpilla unione assumens
vel assumpta Sed non assumpta ergo
illius est assumere ¶ Sed contra
est auctoritas Hylarii contra Valentinum qui
neque precium in libro Lex tota tri-
nitas operata sit formacionem suscep-
ti hominis solus tamen filius
suscepit hominem in unitate persone
non in unitate nature. ergo si hoc
soli filio convenit non videtur quod con-
veniat divine nature ¶ Item deus
pater et filius et spiritus sanctus non
modo differunt in natura. ergo quod convenit
divine nature convenit patri et
filio et spiritui sancto. Sed assumpcio humane
nature nullo modo convenit patri vel spiritui sancto
ergo nullo modo videtur divine nature competere
¶ Item divina natura est quedam simplicissima
Sed simpliciter quod unitur totaliter uni-
tur ergo si divina natura unitur humane et
eam assumit videtur quod hoc conveniat
cuilibet persone ¶ Item si aliquid unum
in quo plura uniuntur unitur ali-
cui necesse est pluribus et illa uni-
ri Sicut patet. Ita si punctus
in quo uniuntur multe linee alicui
iungitur necesse est et illas lineas
uniri Si cum anima cui uniuntur
potencie unitur alicui necesse est et ei-
dem potencias uniri ergo si divine persone
magis uniuntur in natura quam
linea in puncto vel potencie in anima
Si assumere convenit divine nature necesse
est quod conveniat cuilibet persone ergo
non nisi ¶ Item hec simpliciter est
falsa et nullo modo conceditur divina
essencia generat vel incarnatur quia ille ac-
tus est actus proprius conveniens
soli persone. ergo si assumere est
actus conveniens uni soli persone
ut puta persone filii videtur quod hec
sit neganda tamquam falsa divina
natura assumpsit humanam ¶ Item regula
est et habita fuit in primo libro quod
essencia non supponit personam nec
econverso. ergo divina essencia vel natura
non potest proprie loquendo reddere racio-
nem pro alio hoc constat quia soli
filio convenit assumere ergo videtur
simpliciter esse negandum predicta lo-
cucio ¶ Ad primum ad predictorum ~~intelligendum~~
intelligenciam

est nomen quod tamen prius vni
gen prius assumendi importat
vnio diuine nature ad humanam
differentes tamen quantum ad modum
significandi quia illud vnire dicit
relationem vnionis que magis importat
relationem quam vnionem. Illud autem
assumere dicit ab assumptione
que principaliter importat actionem
vnde concedi quod diuina natura
vniat sibi humanam et eadem etiam
vniatur illa tamen conceditur quod diuina
natura assumatur alia ergo est dicendum
quia vnire quantum est de se non
dicit tamen relationis vel actionis
determinate. Potest enim aliquis aliquid
vnire sibi et alii. Assumere autem
importat tamen intrinsecum tamen
actionis quam relationis. Assumere
enim hoc est ad se sumere. Cum igitur
vocabulum assumendi importet simul
relationem et actionem, tamen ille intra
intellectus potest referri ad vtrumque
vel ad alterum tantum videlicet ad relationem
Si ad vtrumque referri tamen actio
illa terminatur ad vnitatem aliquam tunc
assumere dicitur de aliquo sicut non
solum vnire sed etiam illa vnio
terminatur ad vnitatem assumen-
tis. Et quia illa vnio non terminatur
ad vnitatem nature sed potius
ad vnitatem persone ideo secundum
tamen intellectum assumere non conue-
nit diuine nature. Diuina enim natura
non assumpsit humanam in vnita-
tem nature et ideo istomodo tamen non
conceditur quod ipsa assumpsit diuina natura
hoc est ad se sumere ad propriam vni-
tatem assumpsit. Si autem tamen ille

hat tamen ad relationem vnionis tunc
concedi quod diuina natura humanam assump-
sit hoc est sibi vniuit. Vniuit
enim sibi humanam communis non in pro-
pria sed in vna persona et istomodo
procedunt rationes et auctoritates que
ad hoc inducuntur et ideo sunt
concedende. ¶ Ad illud vero quod obicitur quod
solus filius suscepit humanam naturam
dicendum quod solus non excludit ibi naturam
que est impersona et pro deo sed ex-
cludit alias duas personas scilicet
patrem et spiritum sanctum. Et ideo auctoritas illa non
dicit simpliciter quod solus filius susce-
pit sed quod solus filius suscepit in
vnitate personam. Et tunc non est in-
stantia de natura quia vt dictum est
diuina non suscepit humanam in vni-
tate nature sed in vnitate persone. ¶ Ad
illud quod obicitur quod pater et filius et
spiritus sanctus nullo modo differunt in natura dicendum quod
ista duplex est vnionis potest intelli-
gi sic pater et filius et spiritus sanctus nullo modo
differunt in natura id est pater et filius
et spiritus sanctus sunt habentes vnam naturam
nullomodo differt et hoc est falsum
quia pater et filius personaliter dif-
ferunt et habent proprietates distinc-
tas. Alio modo potest intelligi vt
sit sensus pater et filius non dif-
ferunt in natura id est non differunt diuinitate
nature. Nichilominus tamen differt
aliquid nature et ipsa certa vel
natura differunt ratione et attribue-
aliquid enim attribuitur persone quod non
nature et econtrario et ideo sic non sequitur
diuina natura est in tribus personis
ergo persona prius est in tribus

personis una. Sic non sequitur: di-
vina natura unit sibi et assumit huma-
nam; ergo persona patris assumit, ymo est in-
sophisticatus vel locus sophisti-
cis actis. ¶ Ad illud quod arguitur
de divina quod est quid simplicissimum,
dico quod quamvis sit simplicissima in for-
ma, tamen distinctam in ypostasibus sive
in personis. Cum ergo intelligo aliquid
uniri alteri hoc possumus intelligere
aut quantum ad unionem secundum formam
aut quantum ad unionem secundum supposita.
Dico ergo quod si divina natura uni-
retur alteri secundum formam quod necesse
tota uniretur, hoc est in qualibet
persona eo simplex sit. Sed quia
unio ista vel assumptio non est quan-
tum ad unionem in forma sed quantum
ad unionem in persona et supposito, ideo
non sequitur quod quamvis sit simplicissima
quod tota sit unita, sed quod totum distri-
buit per personas, unde non valet
processus ille qui procedit a simplicitate
nature ad personarum pluralitatem. ¶ Ad
illud quod obicitur quod natura est illud in
quo persone uniuntur, ergo ipsa uni-
ta tres persone uniuntur et ipsa
assumpta assumuntur. Dico quod non sequitur
quod cum dicitur quod ad unionem eius
in qua alia uniuntur sequitur unionem il-
lorum, hoc verum est quod uniuntur secundum
illud et in eo in quo alia uniuntur
in eo sicut est in puncto in quo
linee uniuntur tamquam in termino et
ipsa punctus ut terminus potest alii
uniri. Similiter et in amore et in
fine potestatis. Non sic autem est in
proposito quod ille persone uniuntur in natura

quod ad unitatem naturalem sine coe-
qualem, sed divina natura non unitur humane
in unum commune. Sed unitur in unitate
ypostasis in qua quidem ypostasis
unitate ille persone magis distin-
guuntur quam conveniunt et huius quod
hoc potest in ceteris rationibus. Secundum
grammaticos docet quod quedam que
unum sunt in essentia dei et factura
non tamen sequitur quod si deus
faciat aliud secundum unam rationem
quod secundum illam et eandem faciat
omnia illa. Unde licet sint ydea
hominis et ydea asini in divina
substantia per eo divina substantia faciat asi-
num non facit illud secundum ydeam
hominis sed secundum ydeam asini.
Aliud exemplum ponit. Augustinus de fon-
te vino et lacu qui sunt unius
nature et unus fluit ab alio.
Unde rivus dicitur fons et dicitur ri-
vus et dicitur lacus et unus est
rivus et una est aqua et unius
nature quamvis non sit unus
fons et unus rivus et unus
lacus et contingit rivum in fis-
tulam ut rivus est non ut
fons neque ut lacus, et hoc est
quia quamvis eadem aqua prius sit in
fonte posita in rivo posita in
lacu diversum habet modum essendi
in ydeis aut est multitudo rationum
quatuor. Et hec duo induximus
personis ponitur scilicet pluralitas
veritatum et distinctio mo-
dorum essendi ab alio et in ab
alio et sic patet quod non sequitur
divina natura assumpta sit ergo quelibet

persona assumpta propter relationem intrinsecam. ¶ Ad illud quod obicitur quod nullo secundum addito actu conveniat quia est proprium persone dicendum quod non est simile quia convenire importat distinctionem que nullatenus convenit. Assumere non dicit actionem et relationem que conveniunt divine nature secundum unum intellectum ut prius visum est. ¶ Ad illud quod obicitur quod natura non supposito pro persona dicendum quod verum est et ideo dicitur Natura divina assumpsit humanam iste terminus non reddit locutionem veram secundum proprietatem persone magis cum stat divina natura pro persona quia competit assumptionem facere et competit terminari humane nature et hec duo importat verbum assumendi secundum unam sui acceptionem.

Secundo queritur utrum assumere conveniat divine persone et quod sic videtur Aug. de fide ad Petrum: Deus unigenitus dum conciperetur veritatem carnis accepit de virgine. Sed deus unigenitus non est nisi persona ergo etc. ¶ Item ratione videtur quia assumptio magis proprie dicit actionem respectu creature et relationem et utrumque natura est competere divine persone ergo etc. ¶ Item assumptio est ad aliquid unum. Sed unio illa non terminatur ad unitatem nature sed ad personam quia divinitas et humanitas eiusdem nature esse non possunt ergo videtur quod ipsa assumptio nature et persone competat ipsi persone. ¶ Item assumptio est ad redemptionem et satisfactionem pro humano genere sed ceteris persona competit esse que de satisfactione debitum solvere et que potest ergo videtur quod assumptio vere competit ipsi persone. ¶ Item cui competit missio et incarnatio eidem competit persone ergo et assumptio. ¶ Sed contra videtur quia assumptio dicit unionem ad alterum et communicationem. Sed persona dicit quid distinctum et incommunicabile ergo intellectus persone repugnat unioni et assumptioni ergo non potest ei recte attribui. ¶ Item persona est individua substantia rationalis nature sed individuum dicitur non solum quod est indivisum in se sed quod est divisum ab aliis ergo si assumptio dicit unionem et conventionem videtur quod nullo modo persone conveniat. ¶ Item omnis unio rationabiliter ordinatur ad illud quod est ita unum in se quod non est alteri unibile alioquin non esset status illud autem unum est individuum rationalis nature quod quidem est persona et hec summa complementi in genere creature. Si ergo ad dignitatem persone spectat quod nulli alii uniatur et divina persona habet quod quod dignissima est videtur quod nichil possit sibi consolari et ita nullam naturam assumere. ¶ Item nichil temporale potest fieri eternum sed unitates creature debent esse temporales. Unitas divine persone est eterna ergo divina persona non potest creaturam aliquam ad unitatem persone sic accipere secundum quod est assumere ergo assumptio divine persone non potest convenire. ¶ Respondeo dicendum quod sicut dictum est assumptio dicit actionem et relationem et tamen utrumque et ratione

horum autem potest divine persone convenire. Nam divine persone competit esse principium activum et donat nature suppositum utroque spectat ad omnis dignitatem et nobilitatem et ideo divina persona potest humanam naturam fabricare tamquam principium effectivum et stabilire tamquam proprium suppositum ita quod eiusdem nature erit tale principium et suppositum simplex et ita per hoc scilicet habetur in trinitate principium et in trinitate medium et in trinitate etiam finem. Trinitate primum vel principium competit ei actus trinitatis medium relative trinitatis tertium competit utrisque terminatio. Divina enim persona facit ut plures non uniuntur unice et ideo conveniens est quod ipsa assumptio competit divine persone unde gratie sunt trinitatis apostolus inducte. ¶ Ad illud ergo quod primo obicitur in contrarium quod non est assumptio ubi est communicatio et unio dicendum quod communicatio potest dici tripliciter aut per unum constitutione aut predicationem aut predicationem aut proprietatem et ydiomatum communicationem. Si ergo dicatur ubi est assumptio ibi est communicatio dicendum quod verum est tertio modo sed non primo vel secundo. Cum vero dicitur quod persona dicit quid incommunicabile et distinctum dicendum quod hic dicitur per oppositionem ad primum et ad secundum quia non venit ad tertium communicatione non habet utilitatis predicationem et sic patet quod persona in assumptione non habet oppositum. ¶ Ad illud quod obicitur quod persona est medium divina secundum idem ¶ Dicendum est quod illud dicitur per prima comparationis et predicationis quibus non per privationem unionis vel forte dicatur unio respectu dignioris sicut inferius melius patebit. Nullum autem horum est impossibile repugnare. ¶ Ad illud quod obicitur quod omnis unio ordinatur ad unum quod caret unibilitate dicendum quod verum est loquendo de unione in eodem genere, unde de unione que est per compositionem. Hic autem non est impositio et ideo in nullo cogunt rationes ille. ¶ Ad illud quod obicitur quod temporale non potest fieri eternale dicendum quod verum est per receptionem eternitatis. Neque tamen impedit hoc eternitatis unionis gratuite. Sicut enim temporale potest applicari eterno tamquam temporalis. Sic et uniri potest supposito eterno ut sicut deus est principium temporalis creature sic dei filius sit suppositum rationalis nature et pro tanto dicitur illa unitas ad unitatem persone terminari non quia persone filii dei conveniat nova unitas sed quia per assumptionem humane fit ut duarum naturarum sit una ypostasis atque persona.

Tertio queritur utrum assumere persone conveniat ratione nature an econtra. Et quod conveniat ratione nature videtur quia ratione eius persone competit opus recreationis cum competit opus creationis sed opus creationis competit persone ratione nature ergo et opus recreationis. Sed assumptio est opus recreationis ergo etc. ¶ Item assumptio est opus virtutis sed omnis operatio virtutis competit supposito ratione nature sive naturalis potentie

go rel ¶ Item quia sic competit
uni persone quod competit alteri persone
sed competit vnire nature nostre vnire
persone ergo cum assumptio sit co
petat persone filii quod possit competere
alii persone sicut supra dictum fuit
vnde quod si conveniat filio conveniat
vnire nature ¶ Item assumptio
in quantum huiusmodi importat diversitatem sed in
assumpcione carnis a deo est diver
sitas ex natura non personarum ergo
videtur quod assumptio primo conveniat
nature et per naturam persone ¶ Sed
contra assumptio dicit relacionem sed
relacio non competit persone vnire nature
sed magis vnire sui ergo et as
sumere ¶ Item assumptio dicit ordi
nacionem ad unitatem aliquam sed con
stat quod non ad unitatem nature sed persone
ergo rel ¶ Item si conveniat persone
vnire nature et omne tale dicitur de tri
bus ergo et assumere conveniret tri
bus personis sed hoc est falsum ergo et
primum ¶ Item si assumere conveniret
persone vnire nature ergo conveniret na
ture et quod convenit persone convenit na
tura personaliter sive suppositum sequeretur
ergo idem quod prius quod tribus personis
conveniret assumptio ¶ Responsio. Dicendum quod
ad hanc questionem satis patet responsio per
ea que dicta sunt ¶ Cum enim tria
sunt de intellectu huius vocabuli
quod est assumere videlicet actio terminatio
et relacio primum competit persone
vnire nature ultimum competit nature vel
persone medium non convenit utrique
ipsa namque assumpcionis actio persone
convenit vnire nature quia persona
agit utrumque nature unde illa utique

et operatio trium personarum competit tunc
non assumpcionis respiciat primam per
sonam et personam. Unde ad unitatem per
sonalem et unum solum persone terminatur
ipsa assumpcionis actio et unicus
relacio ¶ Sed in medium videtur relacio
que conveniat utrique et divina natura
et divina persona unitur humane et
humana natura unita est divine
nature et divine persone quia ad utrumque
secundum ordinem et distinctionem forte et
congruentia convenientiam que implicantur
in illa relacione et secundum hoc patet
responsio ad utraque partem rationes omnes enim
concludunt secundum diversas vias nec
sunt in se aliquam repugnancia et hoc
includit patet perscrutanti singulas

Questio quarta utrum assumere co
nveniat potest divine nature abstrac
ta omni persona et quod sic videtur abs
tractis omnibus personis est intelligere
omnipotentiam sed omnipotentis nullum
verbum est impossibile ergo videtur quod omni
personalitate abstracta possibile sit deum
carnem assumere ¶ Item omni personalitate sup.
adhuc est intelligere deum summe bonum
sed quia summe bonum est diligit
creaturam et propter nimiam caritatem
suam assumpsit humanam naturam ergo
omni personalitate abstracta adhuc
est intelligere deum carnem humanam
posse assumere ¶ Item omni persona
litate abstracta adhuc est intelligere
deum potentem creare et potentem ge
nus humanum reparare sed requiritur as
sumendo carnem ergo videtur redire
idem quod prius ¶ Item omni persona
litate abstracta adhuc intelligitur

deus ut sapiens ergo sciens et
potens tyrannum superare et vincere
Sed assumptionis ministerium est ty
rannum vincere et superare ergo intel
ligitur ut potens carnem assumere
¶ Sed contra assumere est sibi unire
aut ergo in supposito aut in forma
Sed divina natura non potest sibi hu
manam unire in forma ergo si unit
aliquo modo necesse est unire in supposito
et per ergo abstractis suppositis et
personis impossibile est amplius as
sumptionem intelligere ¶ Item assump
tio dicit aliquam actionem sed nulla
actio intelligitur alicuius nisi sit en
tis in actu. Nihil enim est in ac
tu eius nisi quod est in supposito
ergo supposito abstracto non est
intelligere assumptionem aliquam ¶ Item
impossibile est intelligere quod natura hu
mana assumatur et assumatur in
abstracto vel in singulari quia si
cut vult Damascenus Natura praeter
singularia solum est in nuda con
sideratione. ergo per rationem impossibile est
intelligere quod assumptio fiat divina
abstracta ab omni persona ¶ Item
impossibile est assumptionem alicuius con
cipere alicui nisi per completum sumptum
esse. Nemo enim assumit sibi ali
quid nisi per quod est completum
sed personale complementum naturae rationalis
non est nisi in personis ergo omni perso
nalitate abstracta vel circumscripta
impossibile est quod natura humana assumatur
a divina ¶ Respondeo dicendum quod duplex convenit
in divinis personalitate considerabile per in
tellectum aut simpliciter aut per relationes
determinate Simpliciter intelligibile (?) intel

ligibilis personalitas quod considerat divina
natura ut hypostasis non in aliquo supposito
determinate et in quantum communicabilis
a multis non in quantum est in hoc
vel in illo et hoc modo divina natura
consideratur per modum cuiusdam com
municabilis ad alium et hoc modo
non intelligitur sicut [illegible] subsis
tens agendi vel patiendi quia
actio non attribuitur formae nisi
in supposito et sic assumptio non potest
ei convenire tunc quia natura talis
non intelligitur ut agens quia
actio est formae in supposito tunc
etiam quia natura talis sic considerata
non est in quo possit uniri hu
mana natura. Non enim potest uni
ri in forma. et ista duo cadunt
in intellectum huius veritatis quae
assumit et ideo ratione utriusque
quod impossibile est ut nequaquam
natura considerata in abstractione
ab omni personalitate possit assumptio
intelligi convenire. Alio modo potest
considerari ad minus personalitas
non simpliciter sed per eum modum per quem
fides fides determinat scilicet patris
et filii et spiritus sancti ita tamen quod intel
ligatur ibi suppositum rationalis
naturae. sic intelligunt iudaei
et pagani et hoc modo potest intel
ligi assumptio convenire deo licet
non ita congrue sicut intelligitur
per suppositionem personali distinctione in
tellecta. enim quod sola illa persona
quae est in [illegible] et in
divinis posset utrique humanitatem
assumere et nichil potest quod deus fieret

homo Sed tamen non ita convenit
sicut nunc quia tunc non esset
ibi verus mediator nec satisfac- mediator
tionis vel missionis sic modo e-
nim filius a patre mittitur et pro
homine satisfecit et mediator
est inter deum et patrem et genus
humanum. Unde illis intelligit unum
quod incarnationem vel per intelligit
personarum distinctionem. Concedendum est
igitur quod concepta personaliter a fide
determinata et si possit intelli-
gi assumpsisse non tamen ita conveni-
enter. Si vero personaliter concepta
non convenit a divina natura assumi
humanam. Unde concedende sunt rationes
ad istam partem inducte quia pro-
cedunt secundum istam viam. Ad illud
vero quod obicitur in contrarium quod divina natura
abstracta a personis intelligitur ut
summe potens ut summe sapiens
ut summe bona et ut creatrix
et efficiens. Ad quod illas rationes
nos videtur pro infirmando si
intelligatur quod fiat abstractio ali-
quando suppositorum vere cum quis cogitat
deum cogitat ut aliquam substantiam
divinam summe naturam intellectualem.
Aliquin non cogitat eum ut per se
in se existentem vel ut per se poten-
tem ut summe sapientem. Aliter in-
tellectus est de divina ad assump-
tionem non enim requiritur causa
efficiens Sed etiam illud in quo fiat
unio et ideo esto quod cum per se
concepta consideratur divina natura
in ratione per se potentis et sapien-
tis non tamen cogitari posset
in ratione assumentis quia non
possit ibi esse intellectus unibilis.

V

Quarto et ultimo queritur utrum hec
sit concedenda divina natura est caro
facta. Et quod sic Jo. Dam. et habetur
in littera dicitur tota et perfecta natura omnes
deitatis in una personarum ypostasi in-
carnata esse. Sed incarnari non
est aliud quam carnem fieri ergo si hec
est vera divina natura est incarnata
et hec similiter divina natura est caro facta.
Item nichil aliud est dicere verbum est
caro factum quam humana natura est assump-
ta a verbo. Sed humana natura non solum
est assumpta a verbo sed etiam a divina natura
sicut ostensum est supra ergo videtur
quod divina natura sit caro facta. Item
nichil aliud est verbum carnem fieri quam dei
filium esse factum hominem. Sed dei filius
est divina natura vel essentia et per hoc
veniunt est communicatio ydyomatum
ergo videtur quod sicut ista concedenda verbum caro
factum est id est concedi debet divina natura
est facta caro. Sed contra magister in littera
expresse videtur negare quam asserere
ergo secundum sententiam magistri videtur potius capitulo
vel et neganda. Item quia filius
dei est caro factus concedendum quod filius dei
sit passus et mortuus. Sed non
concedendum divina natura est passa vel mor-
tua ergo nec ista debet concedi divina
natura est caro facta. Item quandocumque ali-
qua duo sic se habent quod formaliter
sit distincta si dicatur unum fieri
alterum sequitur unum converti in alterum ut
patet si dicatur unum fieri alterum aqua
fieri vinum. Sed sic se habent caro et
divina natura tum ergo divina natura non sit
in carnem conversa videtur quod hec non sit
concedenda divina natura est caro facta. Est
igitur quod quia ingressus ista concedenda divina natura

est incarnata quoniam ista divina natura
est caro facta. ¶ Ad 2m dico quod ista propositio
deus et potest concedi divina natura est incar-
nata quia scriptura legitur nec est simpliciter
impropria. Duplicem enim facit intellectum
quorum unus est verus et katho-
licus sed alius sit ambiguus
vel cum dicitur divina natura est incar-
nata .i. carni unita et hic aliquando
dubius non est. Cum enim unio di-
cat relacionem sibi enim hic notat naturarum
distinctionem et concludit confusionem
et ideo tenet istius intellectus propositio
concedi. divina natura est incarnata.
Potest etiam alius esse sensus divina
natura est incarnata .i. caro facta et
tunc illud non admittitur conveniunt
doctoribus hic enim non recipit. Di-
vina natura est caro facta hic enim
duplicem intellectum et in uno intellectu
est falsa et in alio intellectu est adeo
oppositum quod potest deduci in eo-
dem et ideo nullo modo recipit. Du-
plicem enim hic intellectum predicatum lo-
cutio. Ex eo quod hoc quod est caro facta potest cadere
inter subiectum et predicatum vel referri ad
totum. Si cadet inter subiectum et predicatum
tunc notat formacionem circa divinam naturam
respectu forme carnis et ideo falsa
est. Divina natura est caro facta .i. con-
versa in carnem et hic quidem simpliciter
est falsum. Si autem respiciat totum hic
sensus est divina natura est caro facta
.i. factum est ut divina natura sit caro
et hic quidem proprie loquendo est falsa quia
caro non potest dici divina natura. Si autem
intelligatur sensus dictus ut sit sensus
divina natura est caro .i. homo et si
idem aliquo modo possit concedi propositio ...

nominatur in supposito quod significat propositio
concreta. Propter hoc quod hec est vera
homo est divina natura .i. ille qui est
homo propter unionem nimiam tamen composi-
cionem tacenda est ne videatur
notare per hoc deum vel naturarum simul composi-
tionem aut confusionem que omnia relega-
da sunt ab illa excellentia uni-
one et assumptione. Concedendum est igitur
veritatis audientes locuciones prius
dictas non esse admittendas licet
non multum cogat. ¶ Ad illud
quod obicitur divina natura est incarnata
et concedit. Dico quod non est simile
sicut iam visum est. ¶ Ad illud quod
obicitur quod propter humane nature assumpcionem
ista conceditur verbum est factum caro.
Dico quod non est simile quia verbum
dicit personam suppositum tamen intelligitur
ipsa humana natura et quasi habet
denominare et ideo non significat composi-
tionem aliquam naturarum mutacionem vel confu-
sionem sed solum verbi ad humanam naturam
denominacionem ut dicatur verbum esse
homo non sit autem est cum dicitur
divina natura est facta caro quia cum
iste nature sint distincte nec una
possit ab alia denominari quamvis
habeat alteri uniri magis abstractive
et unitive. Locucio predicta recedit. ¶ Ad
illud quod obicitur quod verbum fieri carnem
non est aliud quam verbum fieri
hominem. Dico quod verum est et quod ista
vera est et propria verbum est factum
homo figurativa locucio que in ca-
sum incarnationis resolvitur non est neganda du-
cendi in errorem ymmo concedi
potest secundum katholicos. Hec autem divina
essentia facta est homo quamvis non

sit omnino falsa quia ypostasis
predicatur de divina natura per ydempti-
tatem non tamen est adeo propria
sicut ista filius dei factus est
homo ymo nimis est compossi-
bilis et propterea hec figurativa illius
sig. per synodochen tamen sine
periculo homines simpliciter recipiunt
pro eo quod magis recedit a simo-
nis proprietate et ab compossitione
unitatis et appropinquat intellectui
eorum qui de tempore negant
locutiones adiectivales theologice ne
palagizent et decipiant sim-
plices qui nesciunt vocabulorum
virtutes

Circa quintum de scito principali videlicet de assumptione
ex parte assumpti et circa hoc quinque
queruntur. Primo quinto utrum verbum
dei assumpsisset humanam naturam. Secundo
utrum assumpsisset humanam personam. Tertio
utrum sit parte ex stamen inten-
tione personalis circa dimidiam sepa-
tam. Quarto utrum congruum sit quod
deus assumpsisset hominem. Quinto
et ultimo utrum concedendum sit
quod assumpsisset humanitatem

arlm 29 Circa primum sic proceditur et
queritur utrum sit concedendum
quod humana natura sit assumpta a deo et
quod sic videtur philippenses ii. Semet ipsum
exinanivit formam servi ac-
cipiens. Sed intellectus non attenditur
quantum ad personam formam servi ac-
cipiens. ergo si assumpsit formam
hominis assumpsit hominem naturam.
Item dicitur de fide ad petrum de
humana natura in unitate persone
accepit. Item nullus est verus

homo nisi non habeat humanam naturam
Sed dei filius verus homo est
ergo habet humanam naturam in se. Sed
non habet eam per eternam generationem. ergo
habet per assumptionem. igitur assumpsisset hu-
manam. Item quemadmodum est ali-
quis filius naturalis si generatur
cum eo in natura. Sed dei filius est
unigenitus filius naturalis. ergo generatur
cum eo in natura. Sed filius dei est vir-
ginis filius naturalis. aut igitur
illa natura habuit ab eterno vel ex
tempore constat quod non ab eterno sed
ex tempore. Sed ex tempore vel dupliciter
propria virtute aut ex aliena constat
quod ex virtute propria. Sed quod accipit
quis virtute propria dicitur assumere
restat igitur quod humana natura sit a deo
assumpta. Sed contra omne quod assu-
mit est antequam sit assumptum
Sed humana natura et persona non fuit
ante unionem eius cum verbo. ergo
non videtur quod fuit assumpta a verbo.
Item omne quod assumitur ab aliquo
sit aliquando unum cum eo a quo
assumitur quia assumptio ordinatur
ad unionem. ergo si humana natura
assumitur a deo sit unum cum deo
Sed que sunt eadem uni sunt
sibi invicem de alio. ergo humana natura
est deus et econverso. Sed hoc est falsum ergo
et illud ex quo sequitur scilicet quod hu-
mana natura sit a deo assumpta.
Item omne quod assumitur ab aliquo
ad unionem acquirit aliquam proprie-
tatem eius a quo assumitur et tri-
buit. Sed humana natura non ac-
quirit aliquam proprietatem verbi nec
sibi nulla eius proprietas verbi di-
de humana natura. ergo non videtur

quod ipsa ambo dei sunt assumpta
¶ Item Boecius in li. de duabus naturis
et una persona christi ponit iiij^or
diffinitiones nature quarum nulla videtur
competere assumptioni divine. ergo si vere
et sufficienter diffinit naturam non videtur
esse concedendum quod humana natura
sit assumpta adeo quod patet discurren-
do per singulas notificationes
quarum prima est Natura est earum
rerum que cum sint quoquomodo intel
lectu capi possunt sed modo non potest
accipi cum dicitur humana natura
est assumpta est assumpta ambo
quia si unum comparatione hominis vel
utrum assumpsisset videtur assumpsisse
humanam naturam. Secunda diffinitio
nature est Natura est vel quod agere
vel quod pati potest et adhuc ista no
tificatio non competit igitur quia
secundum istum modum sibi sufficeret
assumpsisse solum animam adhuc quod
diceretur assumpsisse humanam naturam
¶ Tertia notificatio est Natura est
principium motus et quietis per se et
non secundum accidens adhuc non ista
competit quia sufficeret si solum cor
pus assumpsisset. Quarta notifi
catio est hec Natura est unaqueque
res informans specifica differentia [illegible]
net et isto modo videtur assumpta
competere quia sicut dicit Damascenus
in li. ca. vij. verbum incarnatum
non eam que nuda contemplatione
consideratur assumpsit naturam non
enim incarnatio hoc esset sed fictio
et deceptio incarnationis. Neque eam
que specie consideratur sed eam que est
in athomo. ergo nullomodo videtur

esse concedendum quod deus humanam
naturam assumpsit ¶ R. d. quod nunc
et presens loquendo concedi potest et dicetur
humanam naturam adeo assumptam
esse pro eo quod sicut dicit philosophus natura
dicitur et prima materia et prima
forma et de aliis dicitur secundum quandam
analogiam quam igitur deus assumpsit
naturam humanam et eius est prima materia
hominis universale et actus formale hominis anima
est quod vere non solum humanam
naturam sed etiam totam humanam naturam
dicatur assumpsisse et ideo concedende
sunt rationes adhuc inducte. Ad
illud quod obicitur quod nichil assumitur
nisi ens dicendum quod hoc dupliciter potest in
telligi. Uno modo sic nichil assumitur
nisi ens in ipsa assumptione et hoc quidem
verum non est non habet instantiam in
composito quia humana natura simul habent
esse et est assumpta. Alio modo potest
intelligi ut nichil assumatur nisi prius
sit quam assumatur et si hoc intelligatur
de esse in proprio in natura habet quia
assumpta natura prius est in potentia
materie vel efficientis quam uniatur
ipsi assumenti. Si autem intelligatur
de esse in actu Sic non
est in natura ipsa proprio maxime quia
simul potest rem fabricare et sibi uni
re unde si quis posset vestimentum
in dorso suo facere simul esset
vestimentum completo et vestimentum as
sumptum per hunc modum intelligendum
est in proposito ¶ Ad illud quod obicitur
quod assumptio unum fiat dicendum quod unum
est non tamen omnimode fiat
unum sed secundum quod competit comparatione
assumentis ad assumptum Si autem

in aliqua assumptione requirit unio
personalis requiritur in assumptione hu
mane nature ambo quia non tantum
est ibi unitas predicamentalis
sed etiam est ibi unitas que est
proprius in compositione sua sed ante
unitas aliquomodo admittit diversitatem
et omnis creata non unde de nulla
compositione cuius sit natura creata conceditur
quod sit sua essentia vel non in abstrac
tione sed solum quomodo concretionis
unde non dicitur quod petrus sit humanitas
sed quod petrus sit homo plurimum
modis intelligendum est improprie quod
quamvis deus non sit humana natura
est tamen homo et persona non recipit
illa tamen unum non predicaretur
in abstractione ergo non habet perfec
tionem sine unitate assumptionis con
petentem ¶ Ad primum quod obiicitur quod omne
quod assumitur ab aliquo acquirit
aliquam perfectionem dicendum quod verum est quod
aliquam perfectionem acquirit sed hoc potest
esse in recto vel in obliquo vel
ratione suppositi vel ratione forme et
quamvis non videatur humane nature
acquiri perfectio ratione forme
acquiritur ratione suppositi humanus
etiam non convenit ei perfectio in rec
to convenit in obliquo secundum quod non
abstractive sumitur ¶ Ad illud quod
obiicitur secundum quam illam notificationem
acquirat ibi non Dico quod forma
omnem potest acquiri maxime tamen
secundum ultima quia completiva et
specificativa habet homo diversum
nec valent ille instantie quia
proprius dicitur non solum assumpsisse

humanam naturam sed totam humanam
naturam nec dicitur assumpsisse predicata de eis
secundum quod predicata dicta sunt per abstrac
tionem a singularibus sed assumpsit specificationem
dicitur nisi innuat concretum et h
non datur intelligi ratione non in hoc
enim differt essentia a natura quia
essentia nominat rei formam in quadam
abstractione non etiam nominat ente
in motu et in re ut natura operationis
principium et ideo doctores catho
lici magis ista verbo uti voluerunt
deus assumpsit humanam naturam quam
hoc deus assumpsit humanam essentiam
quamvis utrumque sit vera ista enim est
magis propria

Secundo queritur utrum deus assumpsit
humanam personam et quod sic vi
detur dissensio personam dicitur quod est
individua substantia rationalis nature sed ipse
assumpsit individuam substantiam rationalis
nature ut dicit damascenus assumpsit
enim naturam in athomo ergo assumpsit
personam ¶ Item addignitate singulari
spectat ut illud singulare sit per se
enim non est dignitatis sed natura assump
ta in christo equalis est magis no
bilis est quam sit in aliquo alio homine
Si igitur in aliis non amittit rationem
persone videtur quod in christo habeat potissime
esse ergo etc. ¶ Item anima rationalis
unita carni facit personam sed tamen
deus humanam tamen assumpsit animam
rationalem carni coniunxit ergo si assumpsit
animam carni coniunctam videtur quod as
sumpsit personam ¶ Item persona non
corrumpit sed personam sed dei filius as
sumpsit quod virgo genuit ergo si ver

ergo genuit pater sunt uidetur quod deus
eadem persona assumpsit ¶ Sed contra
Augustinus de fide ad petrum Deus naturam
hominis assumpsit non personam
¶ Item hic ipsum audit hoc tale uoce
in christo non est nisi una persona
ergo si dei filius assumpsit personam
uel assumpsit se ipsum Sed hoc est falsum
et non intelligibile ergo et illud ex
quo sequitur. scilicet quod persona sunt ambo
assumpta probat aut persona processus (?)
sit. scilicet quod christus sit unus in persona
Dicimus quod esse idem est quia unum e
Si ergo christus est uere esse unum
esse Sed non est unum in natura ergo
uere est unum in persona ¶ Item
hic ipsum audit personis uacantem
sed cum dicat quod completio et destructio
tamen ultima completione Sed quod assumit
eo ipso quod assumitur ad complementum ordi-
natur. ergo uidetur quod in se non habeat
rationem persone ¶ Item si assumpsit aut
assumpsit aut consumpsit constat
quod non consumpsit quia diuina natura
humane nichil nobilitatis abstulit
sed consumpsit ergo cum assumens
non sit assumptum restat quod in christo
sunt due nature et due persone
scilicet humana et diuina. ergo nec deus
est homo nec homo est deus
ergo non est ibi aliqua unio ad
personam nec assumptio Si igitur est ibi
assumptio necessarium est quod persona non
est assumpta ¶ Respondeo. Dicendum quod cum modo
aliud est quod persona prius assumpsit
hic cum tripliciter potest intelligi aut
quod ipsum assumptum fuit persona ante

assumptionem aut quod fuit persona
in assumptione aut quod fuit post
assumptionem quolibet istorum trium
modorum supposita sua predicatio-
nis est falsa Nam primus repug-
nat unitati conceptionis Secundus
unitati assumptionis et tertius uni-
tati unionis Primus namque quod
hic ponit quod ante assumptionem fuit
persona unitati conceptionis repugnat
Si enim ante fuit persona quam esset
deus uirgo maria non concepit
deum sed hominem purum quod est contra
euangelium et conceptionis articulum
¶ Secundus non modus qui ponit
hominem illo tempore assumptionis
fuisse personam unitati assumptionis
repugnat Si enim in assumptione
fuit persona et post assumptionem desi-
nit esse persona potius in ipsa
assumptione persona consumebatur
quam assumebatur Non igitur fuit
illa uera assumptio sed magis
consumptio ¶ Tertius modus intelli-
gendi quod persona fuit post assump-
tionem est illud quod assumptum
est unitati unionis repugnat
Si enim assumens differt ab
assumpto et illud quod assumptum
est persona et quod assumpsit sit
est persona ergo in christo sunt
due persone et due sunt in eo
rerum nature hic constat ad
personam nulla est ibi unio. ad
si hic nulla esset incarnatio nec
humani generis reparatio quod adeo est
absurdum ut totius fidei christi-
ane piam (?) fundamentum Inhumanitatem

errorem pessimum decidit enti-
tes ut dicit Boecius pro eo quod
nesciunt distinguere inter personam
et naturam pro eo quod uidit in christo
duplicem esse naturam intellexit
duplicem esse personam Nestorius
non cecidit in causa errauit sed
non eodem modo quia cum nesciret
distinguere inter personam et naturam
et uidit quod in christo non poterat
esse nisi una persona ex hoc com-
pulsus est ponere quod in christo non
est nisi una natura / et ideo sicut
duo errores sunt in diuinis scilicet
Arrii et Sabellii pro eo quod nesciunt
distinguere inter naturam et personam
Sic duo sunt errores circa incar-
nacionem christi uidelicet Euticis et
Nestorii catholica non errat per me-
dium istorum errorum pertransit dicens
in diuinitate plures esse personas
et unam naturam et in christo plures
naturas et unam personam et ideo simpliciter
concedit personam assumpsisse unam
et negat personam assumpsisse plu-
res sicut magister dicit in littera unde
rationes sunt gratia deducte pro sua
parte ¶ Ad illud quod obicitur pri-
mo quod persona est rationalis nature in-
diuidua substantia dico quod indiuiduum in
notificacione persone triplicem importat
singularitatis distinctionem uidelicet singularitatis
incommunicabilitatis et supereminentis digni-
tatis Indiuiduum enim dicitur quod est
in se indiuisum et ab aliis distinc-
tum Distinctionem singularitatis uoco quod
aliquid non sit quod ad plura
liceat dici de uno solo dicitur per

tus dicitur indiuiduum hoc non non dicitur indi-
uiduum Distinctionem incommunicabilitatis dico
quod aliquid non sit aliquid pars siue
membrum in separatione ut pes
uel manus hominis simpliciter loquendo
non dicitur indiuiduum Distinctionem super-
eminentis dignitatis intelligo illam
que accipitur a proprietate dignitatis hoc enim
nomen persona sumptum est a dignitatibus
Unde non reperitur nisi in indiuiduo nobi-
lissime creature ut pote rationalis
et uirtute sue nobilissime proprietatis quam
igitur natura humana assumpta a christo or-
dinata est ad nobilitatem proprietatis
eiusdem persone secundum alteram naturam
patet ergo quod non tenet ibi proprietatem
personalitatis cadit enim ab una
proprietate que quidem est supereminentis
dignitatis et quia quidem non cadit persona
ibi secundum diuinam naturam et sic patet
quod distinctio persone et uero illa non
ualet quia notificio persone uere
intelligitur non quantum ad naturam
assumpte ¶ Ad illud quod secundo obicitur 7o
tam patet quod ad hoc quod ratio dicta est
quod natura assumpta in christo eo ipso est
nobilior quod in nobiliori persona sta-
bilitur quia non in persona creata
sed in persona increata unde tanto magis
ad dignitatem quantum aufert rationem
suppositi non aufert dignitatem
proprietatis melius enim est subesse
superiori quam preesse alicui inferi-
ori Sicut prestancior est anima tua
possidere adeo quam possidere uel ra-
tis et melius mulier uirgo nobilio-
rum committit matrimonium tuo rege cum
subsit quam tua committit tuo rustico tam

psit unde esto q deus aliquam
assumeret que iam est psona uel
eius actu ille tamen desineret esse
psona nichil tamen dignitatis amit
teret esset enim psona secundum naturam
assumptam animus non secundum naturam
assumptam ¶ Ad illud q obiicitur q a
nima unita carni facit psonam Dico
q uerum est quando anima et caro non
iunguntur digniori Tunc enim non
solum quando anima et tamen constituitur
una natura sed quando una ypostasis
et psona Non sic autem est in proposito
quia anima et caro fuerunt sibi in
uicem unita ipsi uerbo nec in aliquo
instanti fuit anima illa quin esset
unita uerbo et una ypostasis etiam
erat inquantum coniungebant corpus
et animam et ideo non constituebant
psonam sed solum unum et ideo non
sequitur q si dei filius assumpsit a
nimam carni unitam quin esset assump
ta q quasi sit de eodem secundum natura
¶ Ad illud q obiicitur q beata uirgo ge
nuit psonam Dico q uerum est quia
genuit filium dei Sed quando psona
generatur uocatur et duplex est
una in illa psona increata et in
creata. Ideo uocatur duplex uel du
plex conuenit ei generatio temporalis
et eterna Temporalis inquantum assimilatur
matri eterna secundum unum inquantum as
similatur patri ideo non cogit ratio
illa quoniam generatio conuenit psone
conuenit tamen et uocatur uel magis
uerum est in generatione increata inquantum
est una tantum psonalis distinctio
sed naturalis multiplicatio

Tertio queritur utrum sit ponere
intentionem psonalitatis in
anima separata anima rationali ion

separata et q sic uidetur primo per ratio-
nem q in illa anima absoluta
a corpore psona est sicut angelus
sed angelus uere et proprie psona est
ergo et anima separata ¶ Item sicut
dicunt quidam distinguitur psona
est res distincta proprietate ad
dignitatem pertinente. sed anima separata
distincta res q patet ergo est psona
¶ Item res quando substantia una in se
ipso non est psona est propter
unionem ad aliquid sed anima non
separata assumptibile et unibilis completa
sed illam rationem que ponit
boetius psona est individua substantia
rationalis nature ergo uidetur q ratio
psonalitatis conuenit anime separa
te et proprie et uere ¶ Item quod anima
separata comparatur ad angelum et quod
comparatur ad alteram animam et que
est comparatio unius angeli ad alterum
eadem est comparatio unius anime ad al
teram sed anima separata differt
secundum speciem ab angelo sic et an
gelus ab anima. ergo a simili sicut
inter unum angelum et alterum est
distinctio psonalis ergo inter unam
animam et alteram Sed que habent
distinctionem psonalem habent intentionem
psonalitatis ergo plena ratio
psonalitatis contingit reperiri in anima
separata ¶ Item cuicumque conuenit
loqui de se ut de se est psona
sed anime separate conuenit loqui
de se ut de se conuenit enim ad
ipsam dirigere sermonem Sicut ad
animam petri et pauli dirigimus
et constat q non statim pro uoluntate
uoluntate sua proprie sic aliquis

compleverunt ergo videtur quod anima
separata necessario et ipsa sit persona
¶ Item anima per separationem sui a cor-
pore non habet conditionem deteriorem sed statum
digniorem sed quamdiu spiritus rationalis
erat in corpore et corpori unitus
non carebat ratione personalitatis
ergo nec quando est a corpore separatus
¶ Contra persona est per se una
sed quod venit aliquid ad constitutionem tertii
non est per se unum et distinctum
sed quod totum est natum veniri ad
constitutionem tertii non est persona sed anima
rationalis est huiusmodi ergo etc. ¶ Iste p-
dicat quod completissimum in genere sub-
stantiae quod non est ordinatum ad ulteri-
orem perfectionem in eodem genere sed anima
rationalis est ordinata ad constitutionem ter-
tii ergo non habet intentionem personae
¶ Item anima rationalis eo est uni-
ta talem ut dicat magister non est
persona ergo si quando est separata habet
rationem personae ergo digniorem modum
habet quam existendo in corpore. Si ergo
natura semper desiderat quod inclinatus
est videtur quod anima magis desi-
deret uniri corpori ut dicit. Contra hoc
quod cum anima unitur corpori sit ei pre-
iudicium et eo separatur quod non
sit ei poena sed praemium quae omnia
falsa sunt et absurda ergo et id
ex quo sequuntur videlicet quod anima
separata etc. ¶ Item si anima se-
parata est persona cum assumere
sit actus personae quaerentis sic
divina persona dicitur corpus assumere
cum corpus ei unitur et similiter an-
gelus consimili modo anima diceret

assumere corpus proprium cum eidem
unitur quod magis est ergo sibi non recipitur
videtur quod nec primum sit concedendum
scilicet quod anima separata sit compersona sic
dicitur ¶ Respondeo dicendum quod sicut apparet ex
textu opinio magistri fuit quod anima
separata sit persona et hec opinio fuit
magistri Hugonis de sancto Victore. Unde autem
quae movit eos ad hoc potest fuit
actualis distinctio et completio reper-
ta in anima separata quia actus no-
biles liberius exercet et perfectius
quam exercuit in corpore sed tamen opinio
non sustinetur communiter a doctoribus vo-
luimus est quod ad completam rationem
personae requiritur ut dictum sint sicut
distinctio singularis et incommunicabilis et
supereminentia dignitatis quamvis autem in
anima separata sit reperire singularitatem
et dignitatem non est tamen reperire in-
communicabilitatem quia appetitum et aptitudinem
habet ut uniatur corpori ad constitutionem tertii
et ideo non est integram talem distinctionem
personalitatis quae si completa esset ani-
mae appetitus eius frustraretur quem habet
rursus corpus resumendi sicut vult Augustinus
super xii genesis ad litteram et tunc non
habet in se intentionem personae non sequitur
quod personalitate careat cum est separa-
ta a corpore aliquin sequeretur praedicta
inconvenientia videlicet quod unio esset
peior vel et separatio non esset poena-
lis illa quod unio esset in animae pre-
iudicium et separatio maximum quod-
libet praemium est et ideo non in unione
in hac opinione quamvis non sustinetur
magistri quamvis aliqui velint dicere
quod magister intellexit de anima separata

ad corpus separata unibilitatem ad corpus eo quod
est potius ubi palliata quam ex-
presso sicut patet apparitio dubia ipsius
separata unibilitas sunt aptitudo unien-
di cum corpore non est anime actualis sed est
ipsi anime connaturalis et ita non potest
abstracta separata separari vel disponibi-
litate ipsius vel sicut superius est
locutum fuit. possumus tamen dicere
ob reverentiam ipsius quod non volunt
dicere quod tota ratio personalitatis competit anime
separate sed quod hoc supposito quod anima esset
separata esset persona ad hoc non esset persona in corpore
quod esset quaedam ratio divina persona quando quod
non fit dementerie neget hoc concedendum
est quod ratio personalitatis non est plene ex
animam separatam tamen concedende sunt
rationes ad hoc inducte. ¶ Ad illud vero
quod obicitur quod anima separata est rationis
et naturae integrae ideo patet responsio per
iam dicta. ¶ Ad illud quod obicitur quod anima
separata est rationis distincta proprietate
pertinente ad dignitatem dicendum quod non
est ibi ratio distinctionis secundum quod obi-
citur persone intentionem secundum illa tri-
plicem conditionem que superius est assig-
nata est. ¶ Ad tertium vero quod obicitur quod
cum anima unitur corpori non unitur
digniori et ita unibilitas ad corpus
non aufert anime personalitatem dicendum quod
hoc verum esset si anima esset persona
per se tunc enim rationem persone non
privaret quod corpori coniungeret.
Si ergo rationem persone caret cum corpori
coniungitur patet quod non est persona cum
est a corpore separata. hoc autem non est
propter defectum dignitatis sed propter
defectum incompletionis quoniam non integre
[illegible] possumus dicere quod ad ipsam unibilitatem

persona compositionis sequitur quedam
indigentia et defectus a completione
dignitatis. ¶ Ad illud quod obicitur quod
anima differt specie ab angelo secundum
quod omnibus comparatur dicendum quod ratio personalitatis
plus dicit completionem quam intentio
speciei. Nam corpus secundum naturam
humanam continet sub specie homines
quoniam secundum illa non habeat
intentionem personalitatis et ideo non
sequitur quod si anime separate conveni-
at speciei differentia respectu angeli quod
propter hoc conveniat ei differentia personalis
respectu alterius anime vel sequitur
differt una ab alia anima. ergo
differt personaliter quia distinctio
secundum numerum in pluribus est quam distinctio
personalis. ¶ Ad illud quod obicitur
quod tamen competit loquendo de persona ut de per se
rebus dicendum quod verum est accipiendo large
personam secundum quod persona dicitur esse in
nomine vel in substantia secundum quod
reddit suppositum verbo hoc autem modo
non loquimur hic de persona quia hic est considerata
quantum ad theologiam. Sed cum magis
respiciat modum significandi quam proprietatem
rei. ¶ Ad illud quod ultimo obicitur
quod anima gloriosa propter separationem a
corpore non habet completam dotationem
dicendum quod illa ratio deficit dupliciter
primo quidem quia quoniam non ha-
beat completam dotationem quantum
ad bene esse ut potest quantum ad
dei fruitionem tamen bona habet
completam quantum ad esse
vero personalitas tamen non attenditur
quantum ad bene esse vel esse gratie
sed quantum ad esse vero sine esse per-
[illegible] alius est defectus est

qua intencio personalitatis compe-
tunt anime unite corpori ita
tamen quod nec anima nec corpus
est persona sed totum compositum et ideo
non sequitur quod talis dignitas
remaneat in anima separata vel
proprietas sicut nec risibilitas que
est proprietas respectu compositi post
separacionem nec remanet in anima
nec etiam corpore

Quarto queritur utrum conce-
dendum sit quod deus assump-
sit hominem et quod sic videtur per illud
quod dicitur in psalmo Beatus quem elegisti
et assumpsisti sed beatus stat ibi pro
aliquo non est autem dare aliquem
nisi hominem ergo etc. Item Augustinus
in exposicione symboli Si quis
dixerit hominem a christo assumptum
depositum esse anathema sit
Item Anselmus dicit in libro de incar-
nacione quod non assumpsit hominem
in genere hominem sed hunc hominem
sequitur homo ergo si hunc hominem
assumpsit hominem sequitur quod assumpsit
hominem Item proprietas unius
partis denominat totum unde petrus
dicitur albus si solum corpus sit
album ergo multo forcius proprietas
utriusque sed verum est dicere christum
assumpsisse carnem et animam
ergo verum est dicere quod assumpsit
hominem Item filius dei assump-
sit animam et corpus et hec assump-
sit unita ergo si corpus et ani-
ma unita faciunt hominem ergo
videtur quod assumpsit hominem Si
tu dicas quod non fuerunt prius uni-
ta vel ergo si unita ergo si corpus
et anima fuerunt quando assumpta per hoc quod
non dissolvitur et effugit racio quia
si anima et corpus non fuerunt ante
unita quam assumpta prioritate tem-
poris saltem per se simul fuerunt unita tem-
pore unita et assumpta ergo videtur
quod in sua assumpcione hominem fa-
ciebant et sic hoc verum est ergo etc.
Item filius dei est homo aut
homo qui assumpsit aut homo
qui non assumpsit Si homo qui
assumpsit ergo assumpsit hominem
si est homo quem non assumpsit ergo
aut petrus vel paulus vel de
ceteris Sed ergo nullum talem est
dare videtur ergo simpliciter verum quod
assumpsit hominem Contra quod in libro
de regulis fidei dicitur quod assumens
non est assumptum ergo si filius
dei est homo filius est filius dei
assumpsisse hominem Item assump-
sit hominem et numquam deposuit quod
assumpsit ergo semper fuit homo
ergo quando erat mortuus erat homo
quod non videtur verum cum sit opposicio in
adiecto Item si assumpsit hominem
aut hominem in genere aut hunc
hominem non hominem in genere assumpsit
ergo hunc hominem sed hoc non nominat
personam vel saltem ypostasim ergo in christo
sunt due persone vel due ypostases
sed hoc est falsum et fidei contrarium ergo etc.
Item assumpcio dicit unionem alicuius
rei assumpte sed unius rei tempore
vel natura precedit unionem rerum
ergo prius est assumptum naturaliter
quam sit unum assumenti si ergo homo
dicit humanam naturam in composicione cum
persona sive persona nature est
quod in christo sit alia persona quam

D

persona assumens adhuc competens subsistentias ante assumptionem quod si simpliciter est verum restat quod illud est verum filius dei assumpsit hominem.

¶ Secundo dicendum quod aliqui nolunt sustinere locutionem istam sicut illi qui fuerunt de prima opinione dicentes quod Christus est duo scilicet due res nature sue videlicet et deus. Sed quod illud non potest rationabiliter sustineri sicut inferius videbitur. Ideo alii distinguere volunt quod est loqui de assumptione vel quantum ad fieri vel quantum ad factum esse. Si loquamur de assumptione quantum ad fieri sic verum est quod assumpsit hominem unione anime et carnis. Si autem loquamur de assumptione quantum ad factum vel assumptum esse concedere nolunt verum dei assumpsisse hominem. Tamen cum non videtur quod homo ille fuit ante assumptionem sed quod per assumptionem aliquis factus homo sed ad hoc illud non videtur multum rationabiliter dictum. Nam si per assumptionem vestitus non posset aliquis esse vestitus hoc rationabiliter conceditur hoc assumunt vestimenta et hoc non admittitur iste assumit se vestitum vel calciatum per consimilem modum nec ista assumit se vestitum vel calciatum per consimilem modum nec ista videtur esse admittenda filius dei assumpsit hominem quamvis per assumptionem factus est homo. Et

sit ideo est tertius modus dicendi communior et verior quod hec est vera filius dei assumpsit hominem. Et ratio huius est quia homo significat

subsistentiam formaliter sine unione in concretione ad suppositum designo nec predicatur secundum quandam identitatem et ideo de ipso supposito non predicatur ut dicatur iste est homo. Verbum autem assumendi de sua ratione plus importat videlicet distinctionem assumentis ad assumptum in hoc quod importat relationem et ordinem et quidam importat respectum eius quod valet antecedens ipsam assumptionem antecedit quamvis possit respectum eius quod consequitur. Ita res assumpta valet ipsam assumptionem antecedit quamvis posset dici tempore tamen prius simul causaliter non et unus assumentis ad assumptum consequitur ipsam assumptionem et ideo dicendum hec est vera filius dei assumpsit hominem tamen propter defectum distinctionis quam hoc importat de filio dei tunc importat defectum ordinis quia competit subsistentia ad personam vel hypostasim sequitur ipsam assumptionem et non antecedit. Res autem assumpta antecedit et ideo predicamus [?] sumus falsus quodammodo causa et rationes concedende sunt ex opposita parte.

¶ Ad illas non auctoritates in contrarium adductas dicendum quod aliquid habent improprietatis et sunt exponende. Sancti enim loquuntur aliquando multum expresse. Unde homo in predictis auctoritatibus magis accipitur abstractive quam concretive magis pro humana natura quam pro re ut. Et per similem modum ad quosdam auctoritates potest responderi unica

rustione quia homines nomine
humana non habz intelligi gen-
nus secundum quem usum et secundum
virtute vocabuli hoc nomen
homo non ita consuetum sit ac-
cipi ¶ Ad illud quod obicitur quod species
tas partes denominat totum
dico quod illud habet instantiam
in speciebus respectivis quoniam in
tate sicut in speciebus absolutis qui
nus enim verum sit quod manus pe-
tri minor sit petro vel quelibet
eius pars quodammodo hic tamen est
falsa petrus est minor petro
vel dissimilis a petro propter eciam mo-
dum intelligendi est in proposito
quia assumens sicut dictum est
vel assumptum dicit aliquem ordinem
vel distinctionem que reperiri pot-
est inter verbum christi et partes corporis
hominis que sunt corpus et
anima quamvis ille respectus vel ordo
inter personam christi et ipsum christum
hominem reperiri non valeat ¶ Ad
illud quod obicitur quod assumpsit animam
et corpus unita dico quod cum unio
anime et corporis respectu suppositi
in quo sunt et respectu humane nature
quam constituunt et utraque unio
anime ad corpus sint in ipsa
assumptione et una quidem ante-
cedebat secundum ordinem nature scilicet
anime ad corpus ad constituendum unam
naturam alia vero scilicet anime ad cor-
pus in una persona vel ypostasi
consequebatur ipsam assumptionem quia
personam et ypostasim ubi assu-
mendo carnem et animam simul
uniebat ¶ Cum ergo dicitur quod caro

et corpus unita faciunt hominem
dico quod verum est secundum quod uniuntur isto
duplici modo et quia alter istorum mo-
dorum consequitur ad assumptionem et ideo
non conceditur ista quod assumpsit hominem
quamvis concedatur quod assumpsit animam
et corpus unita. Possumus etiam dicere
quod non tenet illa quia assumpsit
animam et corpus coniuncta ergo as-
sumpsit hominem quia hoc supponunt
aliquem hominem et ideo supponunt
aliquam animam non et corpus dicit
quod apud nos theologos reputatur
fieri primo persona tamen procedit
ab eo quod dicitur quod ad illud quod procedit
in quid vel quo sicut in sed li homo
fuit ¶ Ad illud quod obicitur quod christus
homo est aut quod assumpsit aut
quod non assumpsit dicendum quod non recte
dividis vel sufficienter quia conceditur non
accipit pro negatione que fertur ad
implicationem sed pro negatione que fertur
ad principale predicatum et ideo ut sit con-
dividendum aut est homo assumptus
aut non assumptus ymo sit aut
est homo assumptus aut non est
homo assumptus secundum legem contradicti-
onis. Sed si obicitur quod homo suffi-
cienter dividitur per assumptum et non
assumptum tamquam per immediata tunc
dicendum est ad aliam inductionem
ergo vel est petrus vel paulus etc
quia nec est petrus nec paulus
nec virgilius sed ihesus et ihesus
non est homo assumptus a filio
dei quamvis natura eius sit assumpta
christus enim non est nomen impor-
tans naturam sed nomen importans persone

Quinto queritur utrum sit concedendum quod filius dei assumpsit humanitatem et quod sit videtur Dam. quia anima que in vera natura plantatur assumpsit dei verbum sed verbum dedit humanitatem ergo videtur quod assumpsit humanitatem.

Item humanitas non est aliud quam homo natura secundum quod dicit Dam. deitatis et humanitatis nomina naturarum sunt representativa. sed hec est concedenda filius dei assumpsit humanam naturam ergo et hec filius dei assumpsit humanitatem. Item humanitas est forma hominis sed hec est concedenda filius dei assumpsit formam hominis sicut dicit ad Phil. ii. humiliavit semet ipsum formam servi accipiens ergo et ista filius dei assumpsit humanitatem. Item hec est simpliciter vera filius dei habet humanitatem et eam non habet ab eterno sed ex tempore ergo videtur quod eam assumpsit. Sed contra humanitas sequitur unionem cum corpore sed anima et corpus non sunt prius unita quam assumpta. ergo si assumptum secundum ordinem nature precedit ipsam assumptionem videtur quod hec sit falsa filius dei assumpsit humanitatem.

Item magis significat in abstractione hoc nomen humanitas quam hoc nomen homo. ergo si deus non assumpsit humanam naturam in universali sed in athomo ergo hec est magis impropria assumpsit humanitatem quam hec assumpsit hominem ergo est falsa. Item si assumpsit humanitatem et numquam deposuit quod assumpsit semper habuit humanitatem sed quod habuit humanitatem semper est homo semper ergo videtur mortuus fuit homo.

Responsio. dicendum quod hoc nomen humanitas intelligitur cum dicitur dei filius assumpsisse humanitatem. Ad. dic. quod hoc nomen humanitatis consuevit tripliciter accipi. uno modo pro humanitate potest intelligi pro constitutiva hominis. alio modo pro humanitate potest intelligi forma qua totum componitur. tertio modo hoc nomen humanitas potest intelligi proprietas qua ipsum hominem inquantum est homo et iste tertius intellectus habetur … magistri Sententiarum in iii. ubi confirmat magister et … autem si hoc nomen humanitatis corpus et animam intelligi ambo aut his modo concedendum est filium dei assumpsisse humanitatem. Si enim hoc nomen humanitatis intelligatur ipsa principia constitutiva ipsum hominem videlicet anima et caro absque dubio verum est quod filius dei assumpsit humanitatem i. animam et carnem. Secundo si hoc nomen humanitatis intelligitur forma totius adhuc in veritate habet filius dei assumpsit humanitatem i. formam sive humanam naturam. unde dicitur Phil. ii. humiliavit semet ipsum formam accipiens. Postremo si nomen si nomen humanitatis intelligatur ipsa proprietas quibus adhuc veritate habet filius dei assumpsit humanitatem quia non solum naturam humanam sed proprietates [illegible] sicut dicit Dam. Ad primum ergo quod hoc ultimo modo non solum intelligitur quod assumpsit humanitatem id est hominis proprietate circa circa

merentur mutuam unitate. Apparet
enim ex dictis quod hec triplex modus
filius dei assumpsit humanitatem
et tamen dicte sunt rationes ad hanc
partem inducte. ¶ Ad illud quod obicitur
quod humanitas consequitur unionem
dico quod consequitur unionem anime ad
corpus secundum quod uniuntur in con-
stitutione hominis non secundum quod uni-
untur in unitate persone. Possumus etiam
dicere quod quedam sunt primo as-
sumpta et quedam coassumpta et
quoniam anima et corpus primo
assumpta sunt a verbo tamen anima
que aliqua consequuntur dicuntur per-
coassumpta tamen quia anima et
corpus habebant proprietatem passibilitatis
filius dei assumpsit passibilita-
tem. Per hunc modum concedendum est quod
assumpsit humanitatem quemadmodum
conceditur quod assumpsit passibilitatem
quamvis non concedam quod assumpsit
se passibilitate passibilem. Sed quod as-
sumendo passibilitatem fecit se passibilem.
Sic conceditur quod assumpsit humanitatem
sed non concedam quod assumpsit se
hominem. ¶ Ad iud quod obicitur de ab-
stractione dicendum quod persona facit
ad oppositum quam ad propositum quia
tamen significat abstractive tamen significat
in quadam distinctione assumptionis et ideo
salvari potest ista conditio assump-
tionis que quidem est distinctio assu-
mentis ad assumptum. Non sic autem
in hoc quod dicitur homo. ¶ Ad illud quod
obicitur quod numquam deposuit quod assump-
sit dicendum quod hec intelligitur quantum ad
principia nature que primo sunt
assumpta scilicet anima et caro quantum
vero ad coassumpta veritate non habet
depositionem passibilitatis. Sed si hoc modo
accipiatur humanitas quod ratione prin-
cipiorum constituentium hominem. Sic
numquam deposuit humanitatem. Sed ergo
hoc non sequitur inter duo habent
humanitatem ergo sunt homo quia
principia hominis non faciunt ho-
minem nisi inquantum coniunguntur ad in-
vicem et uniuntur in unitate persone
et aliter istorum modorum deficiebat
inter duo quod si nomine humanitatis intelli-
gatur ipsa forma quis sumptum
vel ipsa proprietas non oportet quod inter
duo hec corpus habent humanitatem
quia sicut dictum est talia non sunt
primo assumpta sed magis coassumpta.
¶ Ad illud quod ultimo queritur patet
responsio per omnes que iam dicta sunt.

Iuxta predicta sunt dubitationes vel
questiones circa litteram et primo dubitatur
quod dicit quod neque divinitas aliena
erat a natura patris neque humanitas
a natura matris sed in patre et filio est
una divinitas ergo in matre et filio
est una humanitas ergo sicut pater
et filius sunt unus deus ita
mater et filius unus homo.
¶ Responsio dicendum quod non est omnimoda simili-
tudo in verbo premisso. Nam uni-
tas nature in creatura respectu crea-
ture et in persona respectu persone
et si habeant aliquam conformitatem
propter hoc quod creatura est filius create
in natura et persona est filius persone
magna tamen est differentia quia natura
divina non multiplicatur in personis sed
natura humana licet multiplicatur in diversis

personis. unde duo homines duas
habent humanitates. et sic non accipit
illa vox quia in verbo praedicto non at-
tenditur eiusmodi similitudo ¶ Item
queritur de hoc quod dicit in forma di-
citur vero quia forma dicit viam ad
informatum et informatum dicit
materiam. deus autem nullam habet nunc
ergo non habet formam ¶ Respondeo dicendum quod
forma dupliciter dicitur uno modo proprie
tamen [illegible] et sic deus est forma
Alio modo per comparationem ad [illegible] quam per-
ficiat et hoc modo deus non potest
esse forma. Primo modo intelligitur
ubi praedicatum secundo modo sit obo vel
aliter. est enim logica de forma sicut
quod dicit relationem ad informatum secundum
rem vel secundum quod dicit habitudinem secundum
modum intelligendi et primo modo
obiectum et secundo modo accipitur in divinis
quia ipsa deitas se habet in ratione
forme respectu dei nulla tamen
est diversitas dei ad suam deitatem
¶ Item queritur de hoc quod dicit quod
in humanitate dei ubi [illegible] omnem
et personam unam divinitatis incar-
natam esse Contra hoc signum omnem
distribuit pro suppositis ergo si tres
persone sunt ipsas distribuit illius [illegible]
videtur quod omnes sunt incarnate
Si tu dicas quod hoc signum [illegible]
non tenetur syncategorematice vel ut signum
sed partitive vel adiective. et tantum
valet omnem quantum et perfectum vel
esse unigenito omnem et perfectum ¶ Respondeo
dicendum quod omnem non tenetur ibi distri-
butive sicut dictum est sed tantum valet
dicere omnem unam divinitatis quantum
perfectam nec est ibi [illegible] quia 2

non tenetur ibi completive sed compo-
sitive et accipitur .2. pro eo est aliud
post dicti quod omnem [illegible] vel re-
manet divisione partes apte per-
sonam non parant complexum ita quod
sit sensus divina natura est incar-
nata in sua perfectione ita quod
non secundum partem et partem et quod
hic intelligitur sit nichil [illegible] pos
[illegible] sequitur ¶ Item queritur
de hoc quod dicit si sit divina na-
tura esse homo vel fuit homo
sicut dei filius videtur enim falsum
quia homo praedicatur de eo quod
[illegible] filius dei et hec est natura
divina natura est filius dei ergo hec
est natura divina natura est homo ¶ Respondeo
dicendum quod est praedicatio per [illegible] et prae-
denominationem et praedicatio per denomina-
tionem illa magis significat perfectam
[illegible] praedicationis quam illa que
est per [illegible] unde hec est magis
propria filius dei generat quam
ista divinitas est generans sicut
supra fuit in primo libro et
quia filius dei est suppositum
humane nature non sit divina natura
hinc est quod ista est magis propria
filius dei est homo quam ista quod
divina natura est homo ideo magister
non simpliciter [illegible] simpliciter eam ne-
gat sed dicit quod non est ita propria
nec est ita [illegible] in usum
[illegible] propter quod ad divinam compo-
sitionem appropinquat

di. 6. Ex premissis autem emergit questio
[illegible] determinant magistri
de modo illius incarnationis [illegible]
[illegible] secundum fidei assertionem in hac

parte determinat secundum varia doc-
torum opiniones et quid secundum veri-
tatem opinionum varia intelligens
locutionum circa illius unionis
mysterium. Ideo pars ista secundum duas par-
tes separatur. Prima circa unionis
mysterium plures recitat opiniones.
Secunda vero ostendit qualiter secundum il-
las opiniones determinari habent
ambigue locutiones ibi Ex his. In-
Secundo vero prima dicta doctorum sensus
eorum. Prima pars dividitur in partes duas.
Prima in magistro reprobat ambiguas
locutiones. Secunda vero circa modum
unionis explicat diversas opini-
ones ibi Sub hominis aut quamvis
recitatione eorum. Prima pars remanet
indivisa. Secunda secunda subdividit
in tres secundum tres opiniones.
Magister prima ponit primam opinionem.
Secunda secundam ibi Sunt autem
et alii quibus in parte consentiunt.
Tertia vero tertiam ibi Sunt autem
et alii qui incarnationem ubi eorum
prima dicit in d. In prima opinione vide-
bitur. Secunda confirmat ibi Et
ne de suo sensu loqui putentur.
Eorum Similiter secunda d. pars secunda pre-
ponit illam opinionem. Secunda
confirmat ibi Dicit Augustinus in libro
propositorum. Similiter et tertia pars secundum
duas. Quia in prima ponit intellec-
tum eorum. Secunda confirmat eo-
rum testes ibi Sed ne de suo sen-
su in illud iudicant. Notandum est
autem in principio quod explicat
iste opiniones in magistro consistit
articulum secundum quod colligi potest ex dictis.

opinionis magistri. Primo enim ponebat
quod in ipsa incarnatione constitutus fuit
unus homo ex anima et carne ita
tamen quod inde constituebatur tunc ex hoc
et deo. Secundo non dicebant hominem
illum assumptum a verbo. Tertio vero quod
deus est homo et ex hoc dicebant et
assumentem fieri de assumpto et ex hoc
concludebant quarta propositio quod christus est
duo. Cum enim alius sit assumens
et homo assumptus. Supposita parte
unius vero habent ponere quod christus
sit duo et hoc est ultimum in quo co-
incidunt et devitant ista parte.
Similiter explico secunde opinionis
constat in iiii^or articulis. Primo enim
dicebat quod in incarnatione non fuit
ex anima et corpore constituta una na-
tura sed tria divinitas et humanitas
ad unam convenerunt constituendam per-
sonam ita quod persona ubi ante in-
carnationem simplex non fuit est composita.
Secundo non similiter hic dicebat quod si
in incarnatione verbi aliqua modo persona
facta est composita non tamen facta
est alia sed eadem manens que pri-
us erat. Tertio vero subiungebat
quia et si persona verbi in incarna-
tione verbi possunt dici composita non
tamen propter hoc dici facta nec est
concedendum quod sit facta persona quia
minus concedi possit quod sit facta
persona hominis. Et ideo quarto
loco dicebat quod christus erat unum
non plura quia persona verbi non
assumpsit hominem suppositum sed unum. Tertia
similiter posuit in magistro consistebat arti-
culis. Nam primo negabat quod de
opinione secunda posito quod non concedebat.

ante incarnationem ubi erat simplex

quod Christus duabus naturis per se
erat composita. Tertia vero subiungebat
quod persona verbi carnem animam et vitam
animatam quodammodo indumenti assumpsi-
sset ut homo oculis visibilis appa-
reret. Tertio vero subiungebat quod Christus
non est aliquid secundum quod homo. Ho-
mo de Christo non predicatur quodammodo
sic sed quodammodo habitus per quem modo
ille qui habet habitum dicitur esse vestitus
omnia autem que dicta sunt talis patet
sophismatis que in textu sunt possunt
autem et hiis multa adiungi. Prima
uno parte sequitur altera. Unumquodque
ista que dicta sunt pluribus paucis
sunt predicatis opinionum et solubi-
liter accipiunt

Hic intelligentia autem horum que
in tractatu precedenti istum dicuntur in-
nuit hic quod pro solucione circa duo queri-
tur primo de veritate harum opinionum
in qua videlicet sit maior probabilitas
secundo de qualitate istius narrationis
in qua continetur harum opinionum di-
versitas

Arg. 1. Circa primum queruntur tria primo
queritur an Christus sit unum an
duo sicut dicebat prima opinio
Secundo queritur utrum persona Christi sit
simplex an composita sicut dicebat secunda opinio
Tertio queritur utrum Christus secundum quod
homo sit aliqua substantia an solum
dicatur homo de Christo secundum habitum sicut
dicebat tertia opinio

Circa primum sic proceditur et queritur
utrum Christus sit duo et quod
sit videtur Augustinus ad Felicianum aliud
est filius dei aliud filius hominis
sed quod est aliud et aliud est duo
ergo etc. Item Hylarius in IX de
trinitate Christus homo Ihesus quo-
niam sit aliud de patre aliud de
matre non tamen alius sed quod est
aliud et aliud est duo ergo etc.
Item Christus secundum quod deus est v-
nus unitate increata secundum quod homo
est unus unitate creata si ergo
unitas creata et increata est
alia et alia ergo Christus est duo
Item diversa essentia dat esse ergo
diverse due essentiales dant diver-
sa esse sed in Christo est diversa essen-
tia nature humane scilicet et divine que essen-
tialiter differt ab ea humana divina
ergo necesse est Christum habere diversa esse
sed que habent diversa esse sunt
duo ergo videtur quod Christus sit
duo. Item unitas nature in pluribus
personis facit illas personas
esse unum sicut pater et filius
et spiritus sanctus in trinitate unum
sunt ergo pari ratione plures
nature in una persona faciet
illam personam esse duo sed Christus
est una persona in duabus
naturis ergo Christus est duo
Item perfectio unionis est quantitatis
ydeomatum quantum ad nos sed quan-
tum ad suppositum naturarum quod
dicitur de Christo et quarum una
dicitur de altera. Si ergo illud de
quo predicantur due diverse est
duo videtur quod Christus sit duo in
eo sit ydiomatum communicatio
Item Christus secundum quod deus est
aliquid quod est pater secundum quod homo
est aliquid quod non est pater ergo est
aliquid et aliquid ergo videtur
quod necesse sit ponere Christum esse duo

¶ Sed contra Damascenus: divina natura hu-
manam sibi univit in unicam
suam ypostasim; ergo si ypostasis
nominat ipsum suppositum, ergo unum
est suppositum in Christo; sed illud in quo
est unum suppositum unum est, non
duo; ergo etc. ¶ Item Hylarius de Trinitate:
non est alius filius dei,
alius filius hominis, regenito
quis sit clarificatus; ergo Christus
non est aliud et aliud nec ali-
us et alius, et hoc constat; ergo
non est duo sed unum. ¶ Item omne
quod est, ut dicit Boetius, ideo est quia
unum est; sed Christus est, ergo necesse
est Christum esse unum, et unum proprie
et in actu; igitur est indivisum, et
quod est indivisum non est duo; ergo
Christus non est duo. ¶ Item sicut
divisio dicit ordinem ad multitudinem,
ergo unio dicit ordinem ad unitatem;
si ergo in incarnatione non fuit
divisio sed magis unio, videtur
quod esse multa sive duo nulla-
tenus conveniat Christo. ¶ Item si
Christus est duo, quero quid duo,
aut due nature aut due persone;
neutrum horum est dare: non due
nature, quia natura humana non predicatur de
Christo; due persone non, quia si-
cut supra dictum fuit et in-
ferius ostendetur, in Christo non est nisi
una persona; ergo etc. ¶ Item si
aliqua duo differunt et realiter
in suppositis, impossibile est unum
predicari de alio; sed deus et homo
essentialiter differunt; ergo si in
Christo sunt diversa supposita, ergo
non predicantur de se invicem, vel ergo
nec deus est homo nec homo

deus, quod est contra quod omnes sancti.
¶ Item individuum constat ex proprieta-
tibus quarum una impossibile est
in alio reperiri; sed quidquid dicitur
de filio dei dicitur de filio hominis
et econverso; ergo et filius dei et filius
hominis in Christo non differunt
numero sicut individua duo; ergo Christus
non potest dici duo individua
sive supposita, nec potest dici due
nature; ergo nullatenus videtur quod
debeat dici duo. ¶ Respondeo dicendum quod cum
queritur utrum Christus sit duo, hoc
tripliciter potest intelligi: uno modo ut
dicatur Christus esse due nature, et
hoc modo nullus posset nec intel-
ligeret Christum esse duo, pro eo quod humana
natura non predicatur de Christo. Alio modo
potest intelligi quod Christus sit duo,
id est due persone, et hoc modo
fuit hereticum et contra symbolum dicen-
tem Athanasium: non duo tamen
sed unus est Christus. Tertio modo potest
intelligi quod Christus sit duo me-
dio modo, non quod Christus sit
due nature vel due persone, sed quia sit
duo supposita vel due res nature, que
tenent quoddam medium inter dualitatem
nature et dualitatem persone; et iste
modus dicendi pertinet ad primam
opinionem, nec est hereticus sed vel-
lem habet probabilitatem, cum
diversis naturis diverse dicantur res
nature et diversis subiectis diversa
videantur supposita. Ideo dicere voluit
Christum qui est deus vere divine
nature et hominem vere humane esse
duas res nature, quarum tamen una
predicatur de alia propter unitatem
persone, sed licet hoc habeat aliquid

probabilius tamen ad adeo improbabile quod paucos aut nullos habet defensores planum enim est quod illa que res unum de altero predicari non tamen non variant quamvis formaliter distinguantur ut patet si dicatur petrus est musicus musicus et petrus non sunt duo quamvis inter petrum et musicam forma sit distincta. ¶ Si ergo hec opinio dicat quod deus est homo et hoc est deus non potest sustinere quod sunt duo in christo secundum quod dicit comparationem ad suppositum et ideo concedendum est istam opinionem esse falsam et huius opinionis auctores deceptos fuisse vel autem huius deceptionis videtur esse quia non distinxerunt inter suppositum secundum quod suppositum dicit quod subest quanto et suppositum quod dicit illud in quo substantificatur totum esse rei quantumcumque magna sit diversitas. ¶ Si enim dicatur suppositum quod subest quanto corpus et calor diversa habent supposita quia diversa habent diversa. ¶ Si autem dicatur suppositum secundum quod in quo substantificatur totum esse rei sic corpus et calor unum possunt habere suppositum quia una est substantia et unum individuum in quo salvatur tam corporalitas et etiam caloris res autem non variant secundum suppositum in subiecto et predicato sed secundum unum suppositum in essendo et substantificando quantumcumque igitur natura humana in christo in substantificetur in divina persona habet esse quod unum est illud suppositum secundum quod attenditur unitas rei vel quantum ad esse in actu et ideo

christus non debet dici duo secundum veritatem et concedendum sunt verba que hec sonant. ¶ Ad illas ergo duas auctoritates ad quarum que videntur quod christus est aliud et aliud dicendum quod ille predicationes sunt improprie et debent sic exponi christus est aliud et aliud id est alius et alius nature et talis non sequitur quod christus sit duo secundum suppositum quod in christo sint plura supposita tamen unum improprie non est loquendo concedenda. ¶ Ad tertium dicendum quod alia quod christus est unum secundum quod est deus in virtute increata et unum secundum quod homo in virtute creata dicendum quod magis proprie dicitur unum quantum dicatur esse unum in christo enim est una sola persona quamvis non sit una sola natura indifferenter tamen potest dici unum secundum quod deus et unum secundum quod homo illud tamen unum et unum secundum quod dicitur de christo non ponunt in numerum quia christus non dicitur unum secundum quod homo absolute tamen secundum comparationem quamvis autem virtutes creata et increata possunt dici duo quia tamen in christo secundum quod dicitur comparationem virtutis creata ad suppositum increatum comparatur et de eodem predicatur ideo non ponunt in numerum ut christus possit dici duo sicut licet petrus et hic alius eodem demonstrato. ¶ Ad illud quod obicitur quod diverse differentie dant diversa esse dicendum quod licet verum sit est quantum suppositum illud ad quod comparantur ille differentie non predicat nullum et quantum ad esse actuale aliquam illarum rerum sicut petrus non est quantum istam differentiam rationales

et bene elbus dn istam dictam
que est ioronalis no sit aut
est ipposito nec filius dei qui
est ypostasis est suppo humane
nature pincone et ualet p
cedit et quantum ad esse actua
le eculem dictam homi et ideo
illa dicta no dat ei esse simplr
sz tale ee aduenit cui ypo si
iam cplete in ee et ideo no pt
in eam plisi ¶ Ad illud q obi
q una na in plibus psonis
facit ee unum et̃c. dd q non
est sile quia na diua sit est
in psonis plibus q deqnalibz
pdicat non solum in cretione sz i
abstractione et ideo cum ipa sit
una nate est illas tres ypostas
esse unum quod due aut na
ta queniunt in una psona ro
ne tam huana natura predicatur
non ualeat in abstractione sed
magis in cretione adiecta suppo
et quia h nature no i unuantur
sz uniunt ideo no pt una psona
dici plura sicut plures psone
in diuinis dicu una natura ¶ Ad
illud q obiat q ppt unionem
est cõicatio ydiomatum dd q uerum
est Si aut cõicat quod e pcet
ydiota dd est q nec nr nc sz
q cõsiderant in abstractione sed
ypostasis diuine nate cõicat sibi
ydiomata scdm q est ypostasis
in huana na non quia ipa
in se sit diuisa sz quia diuisis
naturis est suppo ubi cõicat ipe
nc scdm q due in cretione sint

sibi ipis ydiota cõicare ut dicat
deus est homo et homo est deus
et quod intelligitur sit accipi di
ne res nature que qui medium te
net int natura abstractione cõsi
deratam et ipam ypostasim et hoc mo est
ibi uere cõicatio ydiotum quia est
ibi diuisitas int res nc hito i ut
adiectas naturas ¶ Et si tu alucias
as q xpus tunc non debz dici
nec unum nec duo sz medium tenens
int dualitate et unitate dd q quam
uis res nc habeant rom medij
plus tamen quantum ad unitate
se tenent tum ipa ypostasi ex
ro hmoi est duplex pma uidelz
quia res nc pz de ipa ypostasi
sz no pz de ipa natura abstractione
cõsiderata nec cõ alia ro est quia
denominatio sit a termino uno aut
ordinat tamqm ad terminum et quia
in xpo res in una ypostasi uni
unt ideo res nc in xpo non
ponit i nrm ut ppt ipas dicat
xpus esse duo ¶ Ad illud q obi
q xpus est aliquid q est pater
dd q cum dica xpus est aliquid
scdm q homo aliquid no dicat
ipam nam abstractam sz nc sup
positum uel cum dica xpus ee
homo ulo implica intrinsecus sit
igi non ualet xpus est essencia
que est pz et est psona que no
est pz ergo est duo quia eã non
ponit i nrm impsona nec diuina
formal tum eo q dica scdm ulam
Sic non ht uigore aliqn illa
ro ramus pdec uel pterea illius

illationis reduci potest ad locum so-
phisticum qui est figura dictionis
Secundo queritur utrum persona Christi
sit una unitate simplici
aut composita sicut dicebat secunda
opinio et quod habeat in se unitatem
compositam primo videtur per illud quod
dicitur in symbolo Nam sicut anima
rationalis et caro unus est homo
etc. sed homo est compositus compositione
et tamen ergo Christi persona est com-
posita compositione et quantitate
Item damascenus in 4° libro capitulo Ihesu Christi
duas naturas cognoscimus unam
ypostasim compositamque compositam. Si
ergo secundum ipsum idem est ypostasis
et persona ergo etc. Item intellectus
persone per suppositum intellectum. Nunc sed si
est compositio in eo quod persone supponuntur
necesse est compositio in eo quod supponit
tamen ergo natura humana in Christo
sit composita necesse sequi videtur quod et
persona et compositio dici debeat. Item si
Christus esset solum corporea tempora-
li et tamen haberet ypostasim com-
positam ergo tamen habet in se
animam et tamen et divinitatem per
locum a minori. multo magis vi-
detur habere compositam ypostasim
Item Christus est homo aut simplex
aut compositus constat quod non simplex
quia hic est tantum natura humani-
tatis. est ergo homo compositus
sed homo non predicatur de Christo nisi ratione
suppositi et ypostasis ergo videtur quod per-
sona in Christo debeat dici composita
Sed contra omnis compositio compositione tempora-
li est temporale. si ergo persona

Christi est composita. et non nisi compositione
temporali. ergo persona Christi est
temporalis non ergo eterna sed hoc
est falsum etc. Item ubicumque est
compositio de novo ibi est mutatio
si ergo in incarnatione sunt Christi
sunt composita necesse sequitur quod sunt
mutata sed persona ubi mutatio
est impossibile ergo etc. Item ubicumque
est compositio ibi est imperfectio in utroque
componentium quia ex duobus entibus in
actu non fit unum et componibilia
possibilia sunt respectu compositi sed nec
in natura ubi nec in persona potest esse
aliqua imperfectio ergo nec compositio
Item ubi est compositio compositum
non predicatur de aliquo componentium sicut
patet quia homo nec est anima
nec est caro. ergo si persona Christi
composita est compositione et humanitate
ergo Christus nec est deus nec est
homo nec creator nec creatura
quod si hoc est falsum restat quod persona
Christi non est composita Item non
est compositio unius componentium non predicatur
de altero unde cum homo componitur
ex anima et carne nec anima
est caro nec econverso. ergo si persona
Christi esset composita nec homo esset
deus nec deus homo quod si hoc
est falsum restat etc. Respondeo dicendum quod
compositio dupliciter potest dici. uno modo
proprie dicitur compositio unio aliquorum
duorum habentium mutuam inclinationem
ad constitutionem tertii et hoc
hoc modo sicut omnes audiunt
persona Christi non potest dici composita
multa enim sequuntur inconvenien-
tia videlicet quod persona illa esset

unitatem et quod esset impassibilis et quod esset temporalis in esse producta et quod etiam non esset coequalis patri et ideo secundum modo dicere personam Christi esse compositam non tamen esset simplicem unius esse sed heteroclitam. ¶ Aliomodo dicitur compositio large simul cum alio per se et sic personalis unio potest dici compositio et per hunc modum dicebat secunda opinio personam Christi esse compositam, non quia ipsa sit composita naturis constituta sed quia persona illa ante incarnationem subsistebat in una natura simpliciter, post incarnationem autem per suppositum sunt due nature et humane et habet aliquid illa incarnatione scilicet in ipsa sed sola composite nature humane sicut consimilem sunt in prima distinctione huius libri et ideo opinio ista que dicebat personam Christi fuisse compositam modo sunt et sanum habent intellectum. quia tamen verbum catholice est prius quam compositionis vocabulum consueverit accipi primo modo et ideo doctores posteriores eius ipsius huius opinionis retinuit declinationem compositionis vocabulum in persona Christi non est compositio ipsa dicta unde circa deinde sunt rationes que inducte sunt ad istam partem. ¶ Ad illud vero quod obicitur in contrarium de auctoritate Symboli dicendum est quod non est omnimoda similitudo inter animam et carnem et divinitatem et humanitatem non enim est similitudo quantum ad compositionis speciem sed quantum ad hoc quod anima et caro conveniunt ad unitatem persone sicut etiam divinitas et humanitas

in Christo in unitatem persone conveniunt querimus secundum fiunt alio et alio modo. ¶ Ad illud quod obicitur de auctoritate Damasceni dicendum quod Damascenus accipit ibi ipse compositionem secundum large nimis et illud simul est componere quia fortasse non ita inesse simul in lingua greca sicut in latina verum dicit hypostasis compositam ex duabus naturis non quod constet ex duabus sit constituta sed quia in sacramento incarnationis factum est ut hypostasis que erat sub una tantum natura in duabus et subduabus fieret unde magis proprie dicitur hypostasis esse in duabus quam ex duabus naturis. ¶ Ad illud quod obicitur quod intellectus persone ponit intellectum dicendum est quod veritas est de eo que dat primum esse persone et talis est divina non vero respectu persone Christi et propter hoc humana natura licet sit composita non sequitur quod propter hoc persona Christi compositionem habeat. ¶ Ad illud quod obicitur quod si Christus esset sola divina et tamen haberet hypostasim compositam dicendum quod verum est quia tunc haberet personam esse hypostasis eius cuius humana natura quedam composita est. nunc autem non est sic quia persona Christi primum esse primo habet ex divina natura que quidem est omnino simplicissima et ideo humana natura superveniens sicut non dat persone esse simpliciter sic non facit eam esse compositam. ¶ Ad illud quod obicitur quod Christus est homo compositus dicendum quod verum est. sed quod subiungit quod homo predicat verum hypostasis dicendum quod si ita intelligatur quod homo in predicato verum hypostasis predicatur veritate non valet quia

regulam philosophi quoniam terminus subi
ectus vero supponit predicatum vero
forme et ideo si adiectivum communis
teri istud terminus homo non nominat
compositum quoniam ad suppositum sed quoniam
ad formam et materiam non potest colligi
inferri quod persona Christi sit composita

Tercio queritur utrum Christus sit
quod homo sit. Circa an homo
predicetur per modum habitus et accidentis
sicut dicebat tercia opinio et quod Christus
dicatur homo per modum habitus dicit
philosophus in habitu inventus ut homo
propter quod ulterius dicit glossa dicitur. Non
fuit ille habitus tamquam homo sed ut
homo. ergo videtur tamen colligi verbo
quod dicit habitu tamen homo sed ut homo
ergo videtur tamen colligi verbo quod dicit
habitu tamen et hoc quod dicit ut homo
quod importat similitudinem quod Christus alio
modo dicitur homo quam alii homines
et ita videtur quod dicatur per modum habitus
non per modum substancie. ¶ Item Augustinus libro
83 questionum dicit et habetur in libro quod
quartum genus habitus competit huic
composicioni et illud quartum genus est
tale adhuc quod dicitur per modum habitus
ut esse vestitum et calciatum quod est
in quadam adiacencia ergo etc. ¶ Item
sic quod videtur vere quod advenit alicui
tamen iam in esse completo est illi accidens
et predicatur per modum accidentis sed humana natura
advenit verbo persone iam in esse
complete ergo videtur quod ei adveniat
ut accidens et predicetur per modum acci
dentis sed humana natura advenit persone
Christi iam in esse complete ergo videtur
quod ei adveniat ut accidens et predicetur

per modum accidentis non ergo per modum
substancie. ¶ Item quod predicatur per modum
denominative est accidens et predicatur
per modum accidentis sed humana natura
predicatur de Christo denominative unde
filius dei dicitur humanatus quod quidem
non potest dici de alio homine
ergo videtur quod non dicatur de Christo
per modum substancie sed per modum accidentis
¶ Item impossibile est diversa genera pre
dicari de eodem essencialiter ergo in
toto nunc cum Christo divina natura
et humana convenit eidem essencialiter
sed ergo Christus essencialiter loquendo
est deus videtur quod homo dicatur
solummodo per modum accidentis sive
per modum habitus. ¶ Item que sunt
diversas differencias non possunt pre
dicari de uno et eodem essencialiter
sed deus et homo diversas sunt
differencias ergo cum deus dicatur
de Christo essencialiter homo non dicetur
de eo substancialiter sed solum accidentaliter
¶ Contra est quod videtur alio modo cum
Christus perfectus sit deus et per
fectus sit homo quia temeritate
auderet aliquis dicere quod Christus non
est aliquid secundum quod homo ergo
secundum substanciam alio modo homo predicatur de
Christo per modum substancie. ¶ Item substancia
nullius est accidens ut vult philosophus
Sed humana natura in Christo est substancia
ergo nulli accidit ergo non accidit
persone verbi. ¶ Item si humana natura
accidit Christo aut accidit Christo deo aut
Christo homini. Christo homini non quia
nulli homini est accidentale esse hominem
Christo simpliciter secundum quod deus accidere
non potest quia nullum accidens potest

Christo in esse verae divinae naturae
ergo nullomodo videtur quod possit pri-
mo modo accidens. ¶ Item nichil est
univocum substantiae et accidenti. ergo
si de Christo dicatur secundum accidens et
de aliis hominibus secundum substantiam. ergo
non dicatur univoce vel equivoce. Sed si
hoc verum est non videtur quod sit de
vero genere nec mors eius nostre
redemptionem perficeret. ¶ Item substantia
nobilior est accidente. ergo si homo
de aliis dicatur primo modo substantiae et de
Christo primo modo accidentis habitus. ergo
esse hominem minus nobiliter convenit
Christo quam aliis quod si hoc est
impium dicere restat idem quod prius
quod homo non dicatur de Christo primo modo
habitus sed primo modo substantiae. ¶ Item quod
primo modo habitus et accidentis non
primo modo substantiae. unde quamvis
homo dicatur vestitus numquam
dicitur vestimentum. ergo si filius dei
dicatur humanatus primo modo habitus num-
quam dicetur homo quod si hoc est
falsum restat idem quod prius. ¶ Respon-
deo quod cum dicitur quod homo dicatur de
Christo primo modo habitus et accidentis du-
pliciter potest intelligi. aut ita
quod praedicatio illa sit pure accidentalis
ita quod non substantialis. aut ita quod
aliquomodo habeat vocem praedicationis
accidentalis et tamen secundum veritatem sit substantialis.
Si hoc ultimo modo intelligatur sic
veritatem habet pro eo quod humana natura
in Christo quodammodo proprietatem habet
accidentis scilicet in hoc videlicet quod sub-
stantificatur in supposito alieno
naturae ita quod non dat illi supposito pri-
mum esse sed advenit completo iam

sicut albedo non substantificatur
in albo quod sit in genere qualitatis
sed magis in substantia nec illi dat esse
sed iam completo advenit. Sed hic quon-
dam conformitate est reperire circa
Christi humanitatem quae substantificatur
in divina persona sicut praedictum est
quod alia via quam corporea quantitate
videlicet quod divina et ipsa non
doctores dixerunt quod humana natura
in Christo vergit in accidens secundum conformi-
tatem et hoc si intelligatur sane se-
cundum subtiliorem et tacitorem magis aut
inter omnes modos accidentis modum
habitus sed pro eo quod habitus nominat
adiacentiam unius substantiae respectu alterius
quae quidem potest esse utrumque separata
proprietate et ideo apostolus prudentissimus
fidei praedicator et Augustinus subtilis
fidei defensor maxime aut aliquis
alius ipsum dicit hominem secundum habitum
non concluderetur propter hoc quod homo
dicatur de Christo secundum substantiam. Alio modo
est intelligere quod Christus dicatur homo
secundum accidens ita quod modus ille praedi-
candi sit accidentalis et non substantialis
substantialis et hic modus dicendi licet
aliquis visus fuit habere opinionis probatae
manifeste apparet in se habere erro-
ris temeritatem unde et illa tertia
opinio quae posuit hominem ab aliquo
reprobata est nec in unitate quod
veritati illius unionis repugnat
hoc enim dicit fides vera quod divina
natura et humana unitae sunt
in una persona ergo deus dicatur de
Christo tamquam de ipsius supposito et hominis sup-
positum. Sed homo cum praedicatur de aliquo

sicut de ipso suppo[sito] subalternato predicat
et post ipsum de quo dicitur esse aliquam
substantiam et ideo corpus Christi fundamento
licet sequitur quod sit aliquod subiectum quod ho
unde remanet accidentia sunt que
adhuc inveniuntur ¶ Ad illud quod 2°
ad oppositum de auctoritate apostoli et Aug[ustini]
iam patet solutio per hiis que iam
dicta sunt ¶ Item et si homo habeat
aliquem modum habitus non tamen
est omnino hic cum humanitas adve
niat iam completo intelligimus sub
stantificatum in illo tamen in ipso suo
supposito quia dei filius qui est
suppositum divine nature prius fecit
id suppositum humane nature per gratiam
¶ Ad illud quod obicitur accidens est quod ad
venit iam completo respondendum dicendum quod si
applicatur in hoc quod advenit iam
completo non tamen omne quod ac
cidens omne adiacet contingenter
et dicitur modo extendi sed humana na
tura advenit illi patet quod non adiacet
contingenter nec dicitur modo extendi
tur habens ypostasis subiectam et
unitam ¶ Ad illud quod obicitur quod 3° de
nominatione dicendum quod predicatio denomi
nativa potest esse in quatuor modis Primo
modo in inherentia ut cum dicitur iste
est albus 2° modo per supposicionibus
ut cum dicitur petrus est dealba
tus Tercio modo per passionibus ut cum
dicitur agnus sacrificiorum et per iun
ctionibus ut cum dicitur ferrum
ignitum vel ignem unitum tunc ergo
dicitur quod predicatio denominativa est
accidentis dicendum quod verum est quod est primo
modo in inherentis sed 4° modo unio
nis et ceteris et ideo non sequitur

quod humana non sit accidens nec
sequitur eo hoc quod persona divina
sit mutata quia quamvis unita
sibi subsistentia in accidente ponat ali
quid in se ipso introductio tamen quan
titatis in esse potest esse commutatio
sed in altero homo ¶ Ad illud quod
obicitur quod impossibile est diversas ge
neratione predicari de eodem subiecto
dicendum quod verum est de illis in quibus
que habent oppositionem et distinctionem
sicut sunt que in creaturis reperi
untur solo autem est de divina na
tura et humana quia cum humana
omnino sit passibilis et in omnimoda obe
dientia nichil impedit quod humana
natura et divina simul conveniant in u
na persona ita quod de eadem persona
predicetur deus eternaliter et homo
et de illa eadem predicatur homo
temporaliter per unionem gratuitam
et per hoc deus sicut potuit et
voluit se fecit suppositum nature
humane quod quidem se habet simi
liter sicut similiter est homo
sibi inde in ista supposicione in uno
multo specialius sed consideratur
eius summa potencia et creature
obediencia ¶ Ad illud quod obicitur
quod deus et homo diversas habent
differencias dicendum quod non sunt
diverse ita quod non possunt conveni
re in supposito uno Sed deus
facere voluit illud pro eo quod multo
magis pendet et indiget
humana natura respectu divine persone
quam aliquod accidens respectu sub
iecti Non est ergo deo impossibile in uno

ualde credibile et probabile. Primo enim quod dei filius fecit se in humana natura in incarnatione personam et ypostasim et suppositum. Et quicumque hoc intelligit manifeste uidet quod istarum trium opinionum media magis accedit ad complicandum incarnationis sacramentum. Nam tertia opinio que negat proprie aliquid esse secundum quod homo negat esse personam filii ypostasim esse humane nature suppositum recedit a ueritate. Prima uero opinio que dicit in christo duo esse supposita a ueritate deuiat. Media uero que dicit unam personam siue ypostasim duabus naturis esse suppositum ueritatem dicit. Unde omnes doctores communiter tenent hodie opinionem mediam ut loco eius quod dicebat illa opinio unam personam compositam duabus naturis et compositam nunc dicatur una persona duabus naturis esse supposita non mutando sensum. Sed uerba que [illegible] sunt in tali materia obseruanda. Ex hiis igitur que dicta sunt colligi potest que sit predictarum opinionum diuersitas et in qua earum sit maior probabilitas ueritatis.

ar 29 Quarto queritur de qualitate et nobilitate illius unionis ex qua consurgit diuersitas istarum trium opinionum. Circa quam queruntur tria. ¶ Primo queritur de illa dignissima unione quantum ad terminum. ¶ Secundo uero queritur de ipsa quantum ad modum. ¶ Tertio uero queritur de eadem quantum ad gradum.

Circa primum sic proceditur et queritur de illa unione quantum ad terminum et queritur utrum terminata sit ad unitatem persone an non. Et quod sic uidetur. Johannis viii: ego principium qui et loquor uobis. Sed ego est pronomen demonstratiuum; ergo etiam demonstrat personam, et quia est nomen relatiuum ergo et eandem refert personam. Ergo una erat persona que erat principium et que loquebatur. Sed principium erat secundum diuinam et loquebatur secundum humanam. Ergo unio illa ad unitatem personalem uidetur esse terminata. ¶ Item talis dei filius est unitus humane nature, sed filius dei non differt a patre nisi in persona. Ergo necesse est illam unionem sic terminari [in] unitate personali. ¶ Item unio est uia ad aliquam unitatem. Ergo si non sit illa unio frustra ad aliquam unitatem peruenit. Sed non peruenit ad unitatem nature quia nec diuina natura potest fieri humana nec econuerso nec compositum potest fieri tertia. Ergo necesse est quod unio illa terminetur ad unitatem persone. ¶ Item cum aliqua duo uniuntur quorum unum predominatur alteri, predominans trahit ad se id cui predominatur. Sed dei filius unitus est humane nature cui predominatur. Ergo trahit eam ad suam unitatem. Sed non trahit eam ad unitatem nature sicut probatum est. Ergo trahit ad unitatem personalem. ¶ Sed contra: terminus non potest esse terminus rei temporalis. Sed unitas personalis filii dei e-

eterna. unio non fuit temporalis
ergo illa unio non potuit terminari
ad unitatem personalem. ¶ Item medium
unum et idem est medium et ex-
tremum et tunc in eadem actione. Sed
persone unitas in illa unione
habet rationem extremi. ergo non videtur
quod habeat rationem medii. ¶ Item omnis
simplicitatis et dignitatis est perso-
na divina sicut et natura. sed propter
dignitatem et simplicitatem illius unitatis
unione illa impossibile est terminari
ad unitatem nature ergo impossibile est termi-
nari ad unitatem persone. ¶ Item sicut
divine nature videtur persona incre-
ata sic humane nature videtur per-
creata ergo cum tunc unionis termini
qualiter sic habeat ad communia et unus
illa non posset terminari ad unitatem
persone create propter rationem videtur quod
non valeat terminari ad unitatem
persone increate ergo simpliciter est verum
quod unio illa non terminatur ad unita-
tem persone. ¶ Ad oppositum quod quedam
est unio in qua est unius inclusio
in natura alterius commixtio et hoc
est quia unum est ad aliud repug-
nantia et predominantia sicut si
gutta aque uniatur amphore vini.
Quedam vero est unio in qua est
utriusque unibilis alteratio et tamen
non predicatio et hoc quia est ibi re-
pugnantia et non excellens pre-
dominatio sicut uniuntur elementa
ad constituendum corpora mixta. Quedam
vero est unio in qua non est mu-
tua transmutatio sed tamen constitutio
et hoc est quia unibilia non habent
repugnantiam habent tamen mutuam
dependentiam sicut unitur corpus

et anima ad constitutionem hominis. Que-
dam vero est unio in qua nec est
transmutatio nec etiam constitutio
sed unum unibilium sustentatur tam-
quam in alio et hoc est quia nec est ibi
repugnantia nec etiam dependentia
est tamen excellens predicatio sicut
quando arbor una inseritur stipiti al-
terius arboris tunc utraque ar-
bor facit unum ipsam. et tamen una
arbor sustentatur et substantificatur in sti-
pite alterius arboris ita quod unus
est stipes utriusque. hoc tertio quar-
to unionis que fit unio in
divina humane quia cum nulla est
repugnantia inter naturam divinam
et humanam. ideo nulla est ibi trans-
mutatio nec commixtio quia nec
non est ibi mutua dependentia
non est tamen nec constitutio sed quia est
ibi alterius excellens nec predicatio
necesse est quod divina natura humanam
naturam trahat ad unitatem sui
quia ad unitatem non potest tra-
here sine transmutatione et confusione
necesse est ergo quod eam trahat ad
unitatem persone et una et eadem
ypostasis sit divine nature et humane
ut quam humana natura sustentet
et substantificet in divino stipi-
te et ideo unitas appellatur is-
ta unio et unionem que est per
insitionem. propter quod est fortassis
dictum hoc Jaco. i. In mansuetudine
suscipite insitum verbum. Concedendum
est igitur quod illa unio terminatur
ad unitatem persone. ¶ Ad illud
vero quod obicitur quod unitas illius
persone est eterna dicendum quod persona

nominat illud suppositum in eo
pacione ad unum tantum subiicitur
Sic et dignitas persone atten
denda est respectu nature per quam
persona illa comparatur ad diuinam naturam
et sic eius dignitas est eterna
potest comparari ad unum diuinam rem
et humanam et sic quotat aliquid
temporale et racione illius quotatur
diuina et tamen unionis illa eius
unio non fecit ut illa persona eet
alia una esset sed fecit quod persona
que erat una in una simpliciter esset
una in una duplici ¶ Ad illud quod
obicitur quod unitas personalis est
communis quia non est tamen dicendum quod
secundum una comparacionem quam habet in
deum ad diuinam naturam est communis
secundum autem comparacionem quam habet
ad naturam humanam est unionis
tamen quia per illam unionem facta
est ut persona ubi est homo
Secundum autem comparacionem quam habet ad
utrumque tenet racionem
medii Nichil autem impedit unum
et idem diuerso respectu habere co
paracionem medii et communi tamen et
persona quod medio in proposito
intelligendum est ¶ Ad illud quod
obicitur quod summa simplicitatem
diuine nature non potest uniri hu
mane nature in unitate nature
dicendum quod non est simile quia plures
naturas in una unitate cedere re
pugnancia repugnat simplicitati nature
Sed plures naturas uniri in
unitate persone non repugnat
simplicitati persone duplici de causa
una quidem est quia sicut plures

persone possunt esse in una na
tura quod non impediunt nature simplicitatem
ergo plures nature in una persona
Alia uero racio est quia persona
diuina [diuina] potest sibi suppositum huma
ne sola racione humane nature
ad ipsam que quidem racio nichil ponit
nouum tamen in persona ubi sed solum in natura
assumpta et ideo unio naturarum in uni
tate persone non repugnat Non
sic autem est quod unio tractatur
ad unitatem nature ubi non solum
non esset respectus sed eciam nature
que sit in forma et hec non potest
fieri sine composicione sine trans
mutacione aliqua ¶ Ad illud
quod obicitur quod unio illa non potest
terminari ad unitatem persone creatam
dicendum quod non est simile quia diuina
natura non potest substanti
in persona creata quod eum substan
tificat et ideo quia maiori modo
est eius et per se stans natura
diuina quam humana non posset
uniri nature create et ideo potest
fieri unio in unitate persone in
creata quamuis non posset fieri
unio in unitate persone create
est et alia racio quia persona semper
habet denominari a digniori parte
et ideo diuina natura et humana
in unum conuenerunt ypostasim et
tamen semper nature sit diuinam naturam
excellere dignitate non potest
fieri unio in unitate persone crea
te licet possit fieri unio in uni
tate persone increate et ideo patet
quod non est simile quod assumunt persuasiones
sed valde dissimile

Secundo queritur de illa unione
quantum ad modum et est
ergo utrum modus illius unionis
sit singularis an reperiatur ali-
quis unionis modus ei con-
similis et quod sit singularis videtur
auctoritate ipsius algazelis in sua me-
taphysica ubi ponit modos unionis
ubi enim dividit unum simpliciter
et unum secundum quid unum simpliciter
dividit in tres dicens primo in
uno indiviso non est multitudo
nec actu nec potentia ut punctus
et unitas secundo in uno indiviso
non est multitudo actu quamvis
sit potentia sicut linea tertio in uno est
multitudo actu et potentia ut
lectus et membra in quibus sunt
actu multa unum autem secundum quid
in quinque dicens habet dividi videlicet
in unum genere ut est homo et bos
in unum specie ut sortes et plato
unum in accidente ut est nix et cer-
sa quarto unum proportione ut sunt auri-
ga et nauta quinto unum subiecto sicut
dulce et album in aliqua substan-
tia sed nullo istorum modorum
ut patet in discurrendo per singula est
illa unio que est in christo ergo vide-
tur quod modus illius unionis conce-
dat omnibus unionibus modis. Contra
sicut ipsum in auctoritate. Aliter qui dicit
unum in prima parte in uno re et
in uno secundum actus unum per accidens
dicit sicut duo accidentia in uno subiecto
unum unum autem ipse dicitur uno mo-
do secundum continuitatem quorum tertius unus
unum specie vel forma ut sortes
et plato in homine unum genere ut
homo et bos in animali unum differen-

tie ut illa que habent eandem dif-
ferentiam vel quorum unum est differentia
alterius unum in diffinitione ut pre-
tus unum numero ut singulare unum
simpliciter ut centrum vel ille unum
totaliter vel proportione ut totus
unum proportionaliter ut auriga et nau-
ta unum materia ut anima corporea
sed nullo istorum modorum est unio
in persona christi ergo videtur quod sit
unio non singularis et propterea. Contra
sicut ipsum iudicat auctoritas b. ad Sing-
ularem ubi distinguunt unum quinque
modis sic ut ait sic est unitas
collectiva ut videlicet multi lapides
faciunt unum acervum est unitas
constitutiva ut cum multe partes uni-
tatem quam constituunt est unitas
coniugativa qua fit ut duo iam
non duo sed una caro sunt
est unitas nativa qua anima
et carne unus homo nascitur
est unitas potestativa qua
homo mutabilis non instabilis
non dissipatur sed unus sibimet
utitur inveniri est unitas con-
sentanea ut cum per caritatem
multorum hominum est cor unum
et una anima est unitas na-
tiva cum anima omnibus natis
deo adherens unus spiritus est
est unitas dignativa qua
limus noster dei verbo in una as-
sumptus est personam est supereminens
unitas trinitatis de qua ipse
Bernardus subdit vere et quod sine ad-
dito unum. Ergo si unitas ista
qua dei verbo unitur est tamen
speciali dono dicitur unitas dignativa
videtur ergo quod unio predicta singulariter

modum habet. ¶ Item hoc ipsum
videtur auctoritate prophetia ubi dicit
ead Iohannis xxx po. Regnum
faciet deus super terram hoc inguetur
dicitur de illa unitate creata si non
esset nomen sic simile hic videtur
ergo quod inter omnes uniones
sit unio singularis. ¶ Sed contra
Eph. v° Erunt duo in carne
una sacramentum hoc magnum est
ego autem dico in christo et in ecclesia
glossa. Prima christus qui deus e-
rat apud patrem per quod et facti
sumus factus est per carnem particeps
ut illius capitis corpus
essemus ergo videtur quod unitas illa
que est ibi ad carnem sit consimilis
que est viri ad uxorem non
ergo est unitas singularis. ¶ Item
illa unitas qua aliud est un-
um carni est unitas personalis
sicut supra ostensum est sed unitas
illa qua anima unitur carni
que est unitas nature est unitas
personalis ergo videtur quod illa
unitas quam sit cum aliis cre-
aturis. ¶ Item unitas illa qua
deus unitur carni est ex summa
potestate dei unde inquantum sequitur
ea potestate non natura sit cre-
ator creatura ergo videtur quod illa
sit unitas potentie. ¶ Sed iste modus
competit et reperitur in creatura
ergo etc. ¶ Item aut illa unio que
est unitas unitur quantitatis est
naturalis aut gratuita si naturalis ergo
continetur unitatibus que a philosophis as-
signantur si gratuita ergo cum
unitas gratuita sit unitas
non sic dicit [illegible] videtur quod iste

modus unitatis divine non sit vocat
specialem unitatis divinam. ¶ Responsio dicendum
quod sicut nulla creatura perfecte deo
assimilatur sed quodammodo est similis quo-
dammodo dissimilis et in una creatura
habet similitudinem frequenter sed alia
dissimilitudinem et plurimum modum
intelligendum est circa hanc sacra-
tissimam unionem. Si enim loquamur
de ipsa quantum ad speciales eius co-
ditiones singulariter acceptas sic
post hanc quemcumque tali modo
unitur in creaturis reperitur. Si
autem loquamur quantum ad collectionem
suarum perfectionum sic dicit modum
unitatis singularis et hoc patet sic in-
habet enim unionem et est considerare
distantiam unibilium unionis per-
unionis finem et unitorum unitatem
Quantum ad distantiam unibilium qua
unitur creator creature convenit b-
unitas nature quantum ad unionis
perfectionem convenit cum unitate potentia
qua talis unitas est secundum
virtute et mera gratia. Quantum autem
ad unionis finem quia tunc unitate
nature que quantum tria ad unitatem
persone quantum autem ad unionis
vinculum quia tunc unitate congruitatis
inqua est vinculum perfectum et in
divina copula. Quantum autem ad conditiones
sic collectas in illa mo-
dum habet unitatis sibi consimilem quare
sic concedit omnem viam et omnem
aliam contra quem videlicet quod dicit
unio ad et humana unitatem in
una tamen in dispositione predicti patrem
et ideo concedendum est quod talis unio
sine excellit omnem considerationem philo-
sophorum nec minus qua ad ipsam

unus coniungit vere personae eleva
ta Et ideo ¶ secundum istam unionem
assignant specialem unitatis dif
ferentiam notamus enim unitas dig
nitatis Contra dicta sunt igitur rationes
que sunt ad partem istam ¶ Ad
illud quod quod obicitur in contrarium quod si
unitas est unionis coniunctionis ergo prop
positio vera et si sit similitudo quan
tum ad unionem non tamen
est similitudo quantum ad terminum vel
distantiam unibilium ¶ Ad illud
quod obicitur quod simplex est unitas nature
ideo quod est unio in persona. Dicendum quod
et si sit similitudo quantum ad terminum
non tamen quantum ad unibilium
vel distantiam unibilium ¶ Ad illud
quod obicitur quod est simplex unitas paternitatis
tunc dicendum quod si sit similitudo quantum
ad principium quia utrobique est per
virtutem divinam dissimilitudo tamen est
quantum ad unibilia et quantum ad ter
minum ¶ Ad illud quod obicitur quod est
simplex unitas nature cum sit perfecta
dicendum est quod est alia que differt quia
anima unitur deo perfectione per
sonam et qua natura humana uni
tur in unitate persone non tamen quantum
ad hoc est divina sed etiam quantum ad
unibilia et quantum ad terminum et
ideo ista unio facit singularem modum
Et autem queritur sufficientia modorum as
signatorum dicendum quod ista quo alibi habet
suum locum et singula suis locis
tractanda sunt ¶ Illorum tamen ex
modorum unitatis quos ¶ assignat
pater ergo sufficientia ¶ Est enim
unitas naturalis et gratuita et
unitas supra utramque constituta
unitas autem naturalis est in quadru

aggregationem
plici quedam enim est per aggregationem
rerum differentium distinctarum et sic
unitas collectiva quedam enim
est per colligationem rerum formaliter
differentium sive per communem causam generalem
et sic est unitas constitutiva quedam
per commixtionem differentium secundum compositionem
convenientium et sic est unitas
coniugativa quedam per unionem dif
ferentium naturaliter in unione convenien
tium et sic est unitas nativa
unitas autem constituta supra naturalis naturam
est differentias autem enim est unitas
consensus animae ad se secundum statum
dispositione et sic est unitas pa
tativa aut maiorum homini adi
unitate secundum caritatem et sic est
unitas consentanea aut anime
ad deum per voluntatis conformitatem
et sic est unitas notitia aut
humane nature ad divinam secundum per
unitatem et sic est unitas dig
nitatis unitas autem supra utram
que constituta videlicet supra naturalem et gra
tuita est una sola videlicet
unitas trinitatis quam quidem
unam esse decet solam ut in ea sit
status omnium unitatum

Tertio queritur de illa unione
quantum ad gradum et est
quo utrum illa unitas excellat
omnes unitates totas et quod sic
videtur autem ¶ Bernardus ad eugenium
in v° ubi [illegible] que vere dicuntur
unum autem tenet unitas
trinitatis ¶ Item illa precellit qua
tres sunt in una persona [illegible]
go unitas qua quod est unus ad

unitates creatas excellit iste
tanto magis aliquid unitur quan-
to inseparabilius sunt unita Sed
unio illa in Christo unitur tanta inse-
parabilitate qua maior esse non potest
ergo videtur quod unitas illa ad quam
terminatur unio illa maxima sit
inter omnes unitates creatas
¶ Item tanto magis aliquid aliqua
unitur quanto magis communicant
sibi suas proprietates et ydiomata Sed
in Christo est perfecta ydiomatum communicatio
ergo videtur quod ad summam unionem
terminetur illa unio ¶ Item unio
illa terminatur ad unitatem in persona
persona autem illa est persona ultima
Sed persona ultima infinite et non
limitate infinitum excellit omnem uni-
tatem creatam ergo videtur sicut quod prima
unitas ad quam terminatur unio
dignissima ¶ Item que magis
distant minime sunt unibilia et
que minime sunt unibilia minime
faciunt unum Sed talia sunt deitas
et humanitas ergo videtur quod unio
que est in Christo terminetur ad gradum
unitatis infimum ¶ Item quanto
aliquid ex paucioribus constituitur
tanto magis est unum Sed in Christo
reperitur maiorum numerorum pluralitas
quam sit sub celo ergo videtur quod uni-
tas illa infimum teneat unitatis
locum ¶ Item magis est unum
quod est unum in natura et persona quam
quod est in persona tantum Sed quilibet
homo unitate est in persona et
natura Christus autem unitatem
habet in persona et natura tamen non
in una ergo maior unitas persone

reperitur in quolibet homine quam in Christo
¶ Item magis est unum quod non est
multiplicabile nec multiplicatum quam
quod est multiplicabile et multiplicatum Sed
unitas et perfectio sunt unitate
que nec est multiplicabilis nec multipli-
cata in Christo autem reperitur actu-
alis numerorum multitudo et differentia ergo videtur
quod in Christo sit unitas minima ¶ Re-
spondeo dicendum quod est loqui de unitate qua ali-
qua dicuntur unum per convenientiam in persona
et est loqui de unitate qua aliqua
dicuntur unum persona per convenientiam
in natura Sic est dicendum quod in Christo talis
unitas quodammodo est nulla quodam-
modo magna est quodammodo parva
est quodammodo est summa Si enim
comparetur divinam naturam ad huma-
nam sic nulla in Christo est unitas
nature pro eo quod iste due nature non
possunt facere in una natura convenire
Si autem loquamur de natura Christi compo-
te corporis sic parva est unitas
propter partium multiplicitatem Si autem loqua-
mur de unitate quantum ad animam
sic est in eo unitas magna propter
anime simplicitatem Si autem loquamur
de eo quantum ad divinam naturam sic
summa est in eo unitas propter illius
nature simplicitatem et excellentem
quantum ipsius ad unitatem nunc secundum
diversas conditiones est in Christo
unitas summa unitas nulla uni-
tas parva unitas magna Sic
enim decet reperiri in eo qui est pri-
cipium exaltatus et infra angelos
humiliatus ¶ Si ergo fiat sermo de
unitate qua aliqua dicuntur unum per
convenientiam in persona sic simpliciter loquendo uni-

tas illa que est in christo unitas
est summa omnium unitatum secundum
et hoc quadruplici comparatione videlicet
propter illius persone simplicitatem propter in-
violabilem dignitatem propter unitorum inse-
parabilitatem et propter unionis singularitatem
propter persone simplicitatem quia unio
est in persona ubi quicquid est
simpliciter est. propter inviolabilem dignita-
tem quia tam nature assumentis quam
assumpte inter cetera que sunt habet
excellentiam. propter inseparabilitatem
unitorum quia tanto vinculo
fortificata est illarum naturarum unio
ut numquam fiat nec possit fieri
separatio. Natura enim illa inter ce-
teras naturas adhesit eterno verbo
quod portat et sustentat omne quod
est subiectio. propter singularitatem
quia numquam illa unio fuit sicut
unioni filius hominis cum sint excel-
lentissime dignitatis et ideo
nomine dignitatis et dignationis
sibi appropriat ut dicatur unitas dig-
nativa et quod cum de unitate
christi loquimur ad quam unio terminatur
est sermo de unitate persone non
de unitate nature. Ideo simpliciter conceden-
dum est unitatem que est in christo
omnium unitatum creatarum superexce-
dere unde et concedende sunt tres
conclusiones habent premissorum inducte ¶ Ad
illud vero quod obicitur quod que maio-
ris distant minus sunt uni-
bilia dicendum quod deus ab omni creatura
maximam habet distantiam in natura quan-
tum tamen ad influentiam et cre-
ature substentationem nulla est
creatura maxime sibi approximat
et ideo maxima potest esse unitas
inter creatorem et creaturam quantum

nature unitas nulla intercedit
¶ Ad illud quod obicitur quod maius
est unum id quod compositionibus eo
constituitur dicendum quod verum est de illa u-
nione cuius unitas resultat
ex partium constitutione non resultat et
ideo quamvis in eo sit naturarum
pluralitas non ponitur quod sit in
eo unitas diminuta. Ad illud
quod obicitur quod magis est unum
quod unum in persona et natura
dicendum quod verum est quando unitas per-
sone sequitur unitatem nature tunc
enim compositio in natura facit composicio-
nem persone. Non sic autem est in
christo quia unitas persone in
christo antecedit unitatem nature
assumpte ita quod nulla inducat
compositionem nature assumpta sicut
enim sunt post. ¶ Ad illud
quod obicitur quod magis est unum
quod non est multiplicabile dicendum quod
verum est de illa unitate et mul-
tiplicatione que habent aliquam oppositio-
nem cum oppositum cum
suo opposito permanet. Non sic
autem est in proposito quia ut
supra dictum est pluralitas in natura
non repugnat unitati in per-
sona et sic patet responsio ad omnia
quesita

Iuxta istam sunt dubitationes
circa litteram. Et primo queritur
de hoc quod dicit Sacrificium ecclesie
duobus constare visibili elemen-
torum specie et invisibili domini nostri Ihesu Christi
carne et sanguine. Sed hoc cum
verbo primo videtur esse insufficiens quia
ad constitutionem sacramenti altaris
non solum concurrunt duo immo

tertia videlicet eius continens corpus
Christi verum et corpus Christi misticum.
¶ Item videtur in verbo suo esse repugnan-
tia cum dicit in visibili carne
et sanguine caro eius et sanguis
non sunt corpora ergo et res visibi-
lia. si ergo caro Christi vera sunt
restat igitur quod sunt visibilia ¶ Re-
tio vult quod illa similitudo sit in qua-
ta quantum sacrum et res sacramenti
in veritate persone non conveniunt
secundum quod deus et homo ergo non
videtur ibi recta similitudo applicatio ¶ Ad
secundum quod in sacramento altaris duplex
est res videlicet significata et contenta
et signata tantum et dicitur in parte
ista non loquitur de re significata tan-
tummodo est corpus Christi mis-
ticum sed de re significata et contenta
tantummodo est corpus Christi verum
quod tantum sola est que facit ad
propositum videlicet ad intelligendum
unionis et incarnationis mis-
terium et hoc patet similitudinem
utrobique reperiri reperitur ac-
tus similitudo triplex videlicet quan-
tum ad componentes unitatem quantum
ad differentias sive dispositione et
quantum ad finem sive utilitate
¶ Sicut enim in sacramento altaris est species
visibiles et caro Christi invisibi-
lis presens est sub illo sacramento
sic in Christo est humanitas natura sensibilis
et divina que solum est intellectualis
¶ Similitudo certa est quantum ad
differentias quia sicut species visi-
biles et caro Christi invisibilis
presens est sub illo sacramento sic
in Christo est sicut humanitas vos
invicem non conveniunt ad consta-
tuendum tertium sed conveniunt ad unum

suppositum quod est unum per ordinem et
hoc significatur ad propositum ¶ Sic et in
Christo divina natura et humana non
constituunt aliquod tertium sed uniuntur
in una ypostasim que utriusque nature
suppositum est et utraque utriusque
natura suo modo subsistentis et
quantum ad hoc non est incommoda
similitudo ¶ Sed partim similitudo et partim
dissimilitudo ¶ Tertia similitudo est quia si-
cut res sacramenti venit cognicionem
¶ Si ergo ut interne illa cognoscitur
et ad utilitatem nostram computatur
¶ Sicut divina natura unitur humane
ut in ea cognoscatur et inde est
quod talis unitas similis est iste
unitati qua copulatur verbum ipsi non
ut ab aliis possit cognosci
et per hoc patet responsio ad obiecta ¶ Se-
cundum valet quod olim deus insufficientia
quantum ad propositum sufficiunt illa duo
videlicet carne et sanguine in visi-
bili sumptum sed presens sunt sub sacra-
mento contenta vel illud quod olim
de illarum opinionum ad invicem
disconveniencia quia non vult dicere
quod illa sunt omnino similia sed quod simi-
litudinem habent quantum ad tria predicta
¶ Item contra tertiam opinionem que dici-
tur ¶ Quintum et alii qui incar-
nationem vel ubi [illegible] ¶ Nondum quod tertia
insinuatur in textu illius opinionis
que valde sunt improbabilia probatur
unius cum dicit compositione et anima
aliquam rem compositam desistentem
et ideo conveniat esse insensibilia quam
conformitas et materia resultat unum
compositum ¶ Si ergo anima habet natura-
lem inclinationem ad corpus sicut
ad propriam materiam quam perficit nature

ceret operatione et anima in corpore
aliquo tamen constitutum illud dicitur
dicitur est substantia aut accidens. accidens
non constat quia substantia non est
per accidens nec contingit quod fiat
inde substantia. Secundo impossibile est in hoc
quod dicit illis duobus velud in
dumentis ipsum dei vestitum ut mor
talium aculis congruenter appareret
si enim hoc verum esset tunc anima non
appareat oculis non accepisset ani
mam et etiam si corpus apparebat
esse et non erat verus homo
alienus apparebat quam esset. ergo aliqua
falsitas et aliqua deceptio fuit
in corpore quod anima obsurdissimum
est in rebus enim non falli potest
nec fallere. Item etiam impossibili
le est in hoc quod dicit illa duo sun
que [?] ipsum verbum dei assumpsisse quod
illis duobus accidentibus non est
persona unus autem sed tamen hoc
verum esset tunc columba in qua
spiritus sanctus apparuit non amisit unam
personam in divinitate assumpta est
in unitate persone quod inconveniens est
dicere et item tunc aliqua anima
unitur deo per voluntatis confor
mitatem et unionis necessitas ergo
hoc in divinitate unus personarum que
libet anima sancta assumetur a verbo
in unitate persone igitur quilibet
sanctus esset deus quod quidem dicere est
omnino prefanum et prava iste modus
dicendi sicut ergo liber colligit repudi
atus est tamquam erroneus nec
credendum est unquam fuisse deceptione
mone ista nec dicere hoc asserendo
vel approbando sed aliorum opinio
nem recitando hanc aut oppositum

sicut et aliorum non omnino approbat
nec omnino reprobat nondum enim
claruerat eius falsitas majore
tamen indiget superius scripta et
fundata. Item quintum dicit
quod dicit multis modis sumitur
divisio etc. Primo enim distinguit
sumitur in tria membra. Secundo non
distinguunt alia distinctione per
minora membra igitur vel una est
superflua vel alia diminuta. Item
videntur aliqua membra secunde di
visionis esse in comprehensibilia
dicit enim quod quedam accidentia quod
mutat sed non mutantur. Sic
sapientia hoc videtur esse impossibile quia
et si ergo aliquo accidente adve
niente mutatur subiectum. Ideo quod ipsum
multo magis debeat dici mu
tatum ipsum quia de ente in ipso
fit eius in actu. Item aliud
membrum simile quod dicit quod quedam
accidentia que nec mutat nec
mutantur videtur impossibile. Nichil enim
videtur novum accipit acqui
sit sine aliqua mutatione ad
convenientis vel adquisiti ergo impossibile
est quod aliqua dicta sumitur in tres
ducatur in esse quia non fuit multo
in subiecto in forte. Ad secundum dicendum
quod duplex distinguitur sumitur du
pliciter. Uno modo in se per diversas
species que recipiunt sumitur
quantum ad esse et iste sunt tres
Dicitur enim quod hec aut sustentativus
aut contentivus aut pro
ventivus pro contentivus. Secundo modo
intelligitur pro diversis sumitur dicitur
ut statum et disciplina. Si non

potius sit dicendum spiritum corpori
que potentius corpori accomodari
sicut ex vestitu et calciatum
Si quodammodo intus quodammodo
potentius sit dicendum aliud alio
validiore vel fortiorem et hic
tenet medium inter duas divisiones p
vs positas et ad istam tres
divisiones reducuntur vii illi modi
sunt quos assignat philosophus
in v° phisicorum Sed quia iste modus
distinguendi primum valet ad propositum
ideo ponit Aug aliud modum
distinguendi primum valet ad propositum
membra que vestiant ipsum spi-
ritum quantum ad fieri Et hec
divisio est conveniens secundum magis
convenientias sufficientes et in
mediatas Unde enim quod accidit
alicui aut mutat tamen et non
mutatur sicut sapientia aut mutat
et mutatur ut cibus aut nec
mutat nec mutatur ut anulus
aut mutatur sed non mutat ut
vestimentum et illud quartum mem-
brum valet ad propositum et per hoc
patet responsio ad primum obiectum Iste enim
magis divisiones reducuntur ad illas tres
ideo nec iste sunt superflue nec
ille diminute Ad illud quod obicitur
quod sapientia mutat sed non mutatur
dico quod adhuc quod quamvis fiat sapiens
convenit sapientia creata et increata
atque potest adhuc quod fiat gratus
convenit caritas creata et increata
que est actus anime tamen at
Aug dicit quod sapientia non mutatur
non intelligit de sapientia creata
que est actus anime sed de sapientia
increata et hic frequenter advertendum

in libris Aug tamen loquitur de sapientia
et quia patet ex hoc ubi intelli-
git de sapientia creata sed tunc non
loquitur Aug de quacumque mu-
tatione sed de illa mutatione que est
de una dispositione ad aliam ut po-
te de mutatione que est de una dis-
positione ad aliam ut pote de mu-
tatione que est secundum formam et tunc
non habet instantiam in sapientia quia
sapientia actus non alteratur quamvis
sapiens secundum illam alteretur et per hoc
patet tertium obiectum Non enim concludit
omnem motum Aug sed illum motum
alterationis qui est secundum qualitatem
absolutam hic autem non est in co-
niunctione animi adiungitur Sed so-
lum que est mutatio secundum locum
vel situm distinctio vii

[primam] Secundum partem [...] dicit deus filius
est Super ista variant magi-
strorum opiniones In hac parte ap-
plicat ad principale propositum videlicet
ad explicandas ambiguas locu-
tiones dividitur enim pars ista in partes
tres secundum illas opiniones in
prima explicat locutiones ambi-
guitatis secundum opinionem primam
In secunda secundum opinionem secundam
in tertia in prima sicut [...] dicens
[...] non secundum tertiam ibi In hac
legi prima sic dicitur deus factus homo est
Prima pars dividitur in duas In p°
[...] primam primam ambiguas
locutiones proponit In secunda
ea que predicte opiniones videntur
contraria dissolvit ibi Hinc at
[...] apparent Secunda pars prin-
cipalis dividitur in partes tres ingz

prima locutiones premissas com-
planat. Justicia non auctores pre-
poitas complanat ubi Declinat
aut auctores que premisse etc. Contra
non alias auctores que videntur
adversari reducat ad concordiam
ubi Si hys videntur adversari etc.
et illa per secundum utras possit
dividi partes secundum utras aucto-
ritates sicut in libro patet Ter-
cia post principalis divisionis in par-
tes tres inequales prima complicat
locutiones premissas secundum tenorem
suum. Justicia non dicat compromiss-
quidam alia locucionem non esse
recipiendam ubi Et licet dicatur
homo deus etc. Intus non et ultra
ondit se respectu opinionibus
supercilia tenuisse primum Justicia
quod ad ullam predictarum opinionem
declinavit magis quam ad aliam
ubi Satis diligenter modo dictarum
suas etc. Et per hoc patet quod non
est impossibile magistro quod fuit cum opi-
nione tercia Nota quod in tota parte
ista has duas locutiones compla-
nat homo factus est deus. Et
Christus predestinatus est esse
filius dei. Prima enim opinio con-
cedit quod deus factus est homo
et econverso quia homo in Christo est
quedam substantia que cepit esse deus
per graciam. Secunda non opinio conce-
dit quod deus factus est homo et e-
converso quia deus cepit esse subsis-
tens in duabus naturis et
per hoc factum est ut subsistens in
duabus naturis sit deus. Ter-
cia opinionum dicit deus factus homo
et econverso quia deus accepit hominem

Et per hoc factum est quod filius hominis
est deus. Similiter prima opinio
concedit quod Christus predestinatus
est esse filius dei quia ille homo
est filius dei non per naturam sed per graciam
Et hic quod ab eterno fuit persona
Secunda non opinio dicit quod Christus
est predestinatus esse filius dei
quia persona illa inquantum homo
vel inquantum subsistens in dua-
bus naturis scilicet anima et carne
predestinatus est. et ita ratione
humanitatis non divinitatis. Ter-
cia non opinio dicit quod Christus
secundum quod homo est predestinatus
non quod homo ille sit predestina-
tus nec quia persona illa sub-
sistens in duabus naturis sit
predestinata sed quia quod predestina-
tum est ei ab eterno collatum est
ei in tempore per graciam Nam cum huma-
nitate sunt homines ab eterno
sed per graciam accepit ex tempore sed
quod deus providetur eternaliter

Di. A. Ad intelligenciam autem huius
partis in qua dicit hic quod circa
duo secundum duo genera locucionum
que in libro ponuntur Primo
queritur de locucionibus complicabilibus
per eam unione. Secundo queritur
de locucionibus compatibilibus unio-
nis predestinacionis. Tercio pri-
mo queritur tria. Primo queritur
de hac locucione deus est homo
et homo est deus. Secundo non
queritur de hac deus factus est
homo. Tercio queritur de hac
homo factus est homo

ar. 1. Circa primum sic proceditur
et queritur de hac locucione
deus est homo et homo est deus

et quod sit vera vide per illud quod dicitur
in simbolo deus et homo unus
est christus. christus ergo et de se
deus et est homo et est unus
Sed quecumque dicuntur de uno et eo
dem non nisi dicuntur de se invi
cem ergo deus est homo et ho[mo]
est deus. Item Augustinus in libro ad
Eug. Tanta et tam copiosa fu
it unionis vis quod perfecit ea
persona qua deus et homo unus
est christus ut si duo de se pre
dicentur non erres. Item sicut
christus [illegible] sunt illa unio
[illegible] ad unitatem personalem sive
ypostasis Sed quotienscumque aliqua
duo uniuntur in supposito de se in
vicem praedicantur ergo sic
deus denominat divinam naturam
incarnatione et homo etc. Vide
quod ubi sit mutua praedicatio ut
dicatur deus homo et homo deus
Item medium quod optime conget
homini ad utrosque extremorum quasi
similitudine substantiae [illegible] praedicat
[illegible] Sed ergo christus persona media
atque est inter deum et hominem
ergo deus et homo tale quasi
similitudine respectu eius sed quae
tale quasi similitudine respectu eius
dem dicuntur de se invicem
ergo homo praedicatur de deo et deus
de homine. Sed tamen maior e[st]
unitas personarum in divina natura
quam sit unitas in christo in una
persona quia sicut dicit Boethius
illa unitas alte tenet super omnes
unitates. Sed ratione unitatis
non est verum dicere quod una sit persona
altera ergo ratione unitatis personae
non est verum dicere quod deus sit homo

et quod homo sit deus. Item ista
quae conveniunt ea quae sunt eiusdem
generis et uniuntur in natura et persona
[illegible] quae sunt diversorum generum et
uniuntur in persona tamen sed anima et
corpus sunt in genere substantiae et uni
untur in eodem homine tamen est eius
dem naturae et unius personae. Divini
tas autem et humanitas non sunt
eiusdem generis nec uniuntur in unitate
nisi solum in unitate personae ergo [illegible]
licet sit falsa anima est corpus et e
contra et licet homo est deus et deus
homo. Item dicitur deus est homo
aut homo praedicatur de deo et de persona
unitate aut causaliter. Si unitate ergo ad
est unio creatori et creature
quod est impossibile. Si causaliter ergo non
videtur proprius homo ad genus hominum
[illegible] aliquis homo deo et alias
non dicit uniformiter. Item cum
dicitur deus est homo aut homo prae
dicatur per se aut ratione si per se et
quod per se de eo [illegible] supposito
ergo cuilibet persona divina est homo
Sed ratione ergo videtur quod aliquid ac
cidat deo quod animi filii est sicut
probatum est in primo libro. Item cum
dicitur deus est homo aut homo
praedicatur de deo absolute aut relative
Si absolute ergo dicitur de tribus
quia nomina absoluta dicuntur de tribus
sicut vult Augustinus et hoc dicitur filium
Si solum verum Sed [illegible] relative
dicitur respectu alicuius ergo homo dicitur
respectu alicuius Sed hoc est plane
falsum ergo non videtur quod homo aliquo
modo praedicetur deo. Item si homo
praedicatur de deo aut est plus aut minus

aut i e q Si i unit ergo quilibet homo
est deus et non conuertitur Si i plus
ergo quilibet qui deus est homo est
Si in eo ergo redit idem inconueniens
¶ Item hoc nomen deus aut supponit
pro persona filii aut non Si pro persona
filii supponit eadem ratione et pro persona
patris ergo si hec est vera pro persona
filii deus est homo et hec pro persona
patris. ergo si hec est vera pro persona
filii. ergo cum in illa persona sit v-
no predicato loco erit simpliciter falsa
¶ Item plus distat deus et homo
quam homo et non homo sed deus
nunquam facit quod homo non sit ho-
mo ergo non videtur quod possit facere
nec per unionem nec per incarnationem quod hec
sit vera deus est homo ¶ Iste
triplex est modus predicandi
quod enim predicatur de alio aut predicatur
per essentiam aut per inherentiam aut per ex-
trinsecum tunc ergo dicitur deus est
homo aut primo per essentiam et tunc
deus et homo erunt eiusdem essen-
tie quod est impossibile aut per inherentiam
et tunc accidit deo esse hominem
aut per extrinsecum et tunc pari ratione
poterit dici quod deus est lapis quando
ita est causa lapidis sicut et
hominis Nullo igitur modo videtur posse
se concedi hominem de deo posse
predicari ¶ Responsio dicendum quod secundum katholicam ve-
ritatem absque dubio verum est con-
cedere hominem esse deum et deum ho-
minem pro eo quod due nature ille uni-
te sunt in una persona que aut
in uno supposito unitur ratione dicte
unionis predicantur Si accipiatur
concrete secundum illa maxima qua dicitur
concreta sunt et eadem sunt eadem

unius se sunt eadem propterea etiam
fundatur hec veritas sibi composito
quod probat philosophus in libro Periarmenias
Sed que dicitur de uno et eadem
predicari de se inuicem Si igitur
unus est Christus qui est deus
et homo necesse oportet concedere
deum esse hominem et hominem esse
deum et hoc quidem attestantur scrip-
ture et generaliter fatentur doc-
tores theologie Sed de modo tamen pre-
dicandi diuersi diuersimode senserunt
quidam enim dicere voluerunt quod hoc p-
dicatum non sit in recto sed in ob-
liquo ut sit sensus deus est
homo et homo est deus hoc est
hominem et hoc modo dicitur velabitur
ad illam opinionem que dixit hominem
predicari de eo secundum habitum que etiam
superius improbata est manifes-
tum est etiam quod illud non est
sufficienter dictum quia si diceretur
deus est homo id est habens hominem
eadem ratione diceretur tamen quia
habet carnem et pes quia habet
pedem Et ideo alii dicere voluerunt
quod talis predicatio est in recto
uniuersaliter nec est predicatio formalis nec
causalis nec accidentalis sed per ydemptitatem
et est sensus deus est homo
id est deus est ille qui est homo
ille autem qui est homo id est filius
dei de deo predicatur per predicationem
ydemptitatis Sed nec adhuc id
plene saluat quia quelibet impli-
catio claudit in se predicationem
et ideo cum dicitur deus est ille
qui est homo ad hoc contingit
querere de illa implicatione que
est composite sibi adiuncta predicationem

hec reduci et tunc ut oppor-
tet ire in infinitum multiplicando
illorum reducere ad aliud modum
predicandi et ex parte est tercius modus
scilicet ut cum dicitur deus est homo
hic est singularis modus predicandi
non enim est talis predicacio per
essenciam vel per causam vel per inherenci-
am sicut videtur ideo ultima. Sed
est predicacio per unionem secundum quod enim
homo predicatur de eo quod unitur ei in
unitate persone et quia hec unio
est singularis non est mirum si sin-
gularem modum exigit predicandi et per
hoc patet illud quod ultimo querebatur
quia talis predicacio non reducitur
ad alios modos predicandi con-
suetos licet sed in se unitatem
sicut audivit racionis ad hanc
partem inducte. ¶ Ad illud vero
quod obicitur quod propter unionem in natura
una potius non predicatur de alia quamvis
illa unio sit excellencior quam sit
in persona dicendum quod non sequitur uni-
tas enim continetur maior est quan-
tum ad racionem similitudinis et conformi-
tatis non autem quantum ad racionem
mutue predicacionis pro eo quod illa
que conveniunt in una natura
non predicantur de se ita mutuo
sicut illa que conveniunt in una
persona persona pro eo quod natura
dicit quid tamen ypostasis autem
dicit suppositum proprium quia autem
essencia tenet abusionem ad
suppositus et non eo modo contrarie
subicitur iste homo potest subici
hic econtrario subicitur homo potest
subici aliter. Sed eo modo non sequitur
de quolibet patet aliter patet et homo
vero est illi quamvis ideo quod una

ypostasis subicitur duobus racione est
illa sibi mutuo subicitur et sic per
prius patet quid autem una racio dicitur
de pluribus non est racione illa de se
mutuo predicatur. ¶ Ad illud quod obicitur
quod anima et caro conveniunt in una
persona et natura non tamen predicantur
de se mutuo mutua predicacione. Dicendum
quod non est simile dupplici racione
scilicet primum quia conveniunt in
unitate persone atque nature tamen
quam partes constitutive quarum neutra est
per se dictata vel prius de se invi-
cem non sit divina natura et humana
sicut in precedentibus visum est
alia est eciam racio quia anima
et caro significant partes constitutivas in
abstraccione deus autem et homo
non in abstraccione sed in concrecione
significat et hac de causa possunt de se
mutuo dici quamvis in abstraccione
de se mutuo non possunt. Hec enim est
falsa deitas est humanitas sicut hec
caro est anima quamvis ista sit vera
caro est animata intelligendum tamen
tamen quod deus est homo si significat uno
racione concreto enim pro re dicta requiritur
in tercio dicatur. ¶ Ad illud quod obicitur
quod si homo predicatur de deo aut predicatur
univoce de deo aut equivoce. Dicendum quod
ipse non univoce nec equivoce non est certe
quia non est diversa hominis signifi-
cacio secundum quod dicitur de deo et de
creaturis univoce non quia et si homo
retineat eandem significacionem cum dicitur
de deo et de petro alio tamen modo
comparatur ad petrum et paulum alio modo
ad paulum dicitur ad petrum comparatur
secundum racionem filii et exemplari ad deum

non in unitate persone. Ideo ad
nostrorum predicatorum modorum prout ille
duo primos plerumque reduci licet
aliquid possit dici reperiri de uno
predicatorum modorum aliquid de alio.
¶ Ad quod obicitur quod cum dicitur Deus est
homo aut predicatur per se aut per
accidens. Dicendum quod nostro modo accipi-
endo per se et per accidens propositionis nostri non
potest cum non sit convenientia habitudo
unius ad alterum per accidens non patet quia
unum non est accidens alterius nec
illud est ingenerans qua tales modi
dicuntur predicandi sub predicatione divine non
habet comprehendi possibilitas. Tamen di-
ci quod unum humane nature compe-
te dici non dicitur accidens sed compe-
te nature assumpte vel quodam
modo talis predicatio possit dici per
se quodam modo per accidens per se quan-
do dicitur unum ad personam in qua
est unio de qua per se patet per accidens
possit dici humanam naturam quan-
do ad personam cum licet unum per-
sonam ¶ Ad illud quod queritur utrum
hoc predicatur absolute vel relative.
Dicendum quod dici relative est dupliciter
vel relatione implicata vel expli-
cita. Cum ergo dicitur Deus est ho-
mo patet de Deo quodammodo absolute
vel relative quantum ad predicationem illi-
us [illegible] est eius sicut Deus
est homo vel Deus est unitus
humane nature unitate persone.
Tamen cum homo de Deo et Deus
licet dicatur de homine ¶ Ad illud quod
obicitur quod si predicatur homo de Deo
aut predicatur in pluribus aut in uno
aut in [illegible] dicendum quod quedam [illegible]
predicationis inquantum inquantum per se

-plum sic habet ut concedenti-
a et concessa ut cum dicitur
homo est albus [illegible] de suppo-
sito vera et si homo dicatur de
aliquo supposito dici non tamen
dicitur de quolibet nec [illegible] sicut
non omnis homo est albus
nec omne album est homo ¶ Ad
illud quod obicitur quod sicut illa est
vera [illegible] ubi Deus est homo
ita [illegible] est vera Deus
non est homo dicendum quod non est
simile quia sicut in primo libro
dictum fuit [illegible] Deus [illegible]
tum licet non tamen quemlibet
suppositorum pluralitate personarum natura
que dicitur [illegible] forma
[illegible] et ideo quia unum habet
tamen quemlibet locutionem [illegible] vera
de vera primo supposito quia
non [illegible] idem
non refert si [illegible]
[illegible] vel in neg-
atione [illegible] supponit [illegible]
in affirmatione patet [illegible] possit
de locutionibus nam [illegible] so-
lo et ideo hec est falsa Deus
non est homo [illegible]
[illegible] est
[illegible] filio et [illegible] hoc [illegible]
[illegible] affirmativa [illegible] sit vera
[illegible] Deus est homo [illegible]
[illegible] est ista propositio Deus
est homo [illegible] est quod per
[illegible] singularis indefi-
nite [illegible] singularis et
hoc est [illegible] subiecti
¶ Sed non [illegible] in qua materia
sit utrum in naturali vel remota
vel contingenti dicendum quod in materia

gtm̄ p̄tū et filiꝫ sc hnt
sicut ꝯcedentia et ꝯcessa et
sic est in ꝓposito et p̄dca ꝓpo
verum habet ad m.ꝫ illa sup
pit tamen aliq̄ de natia nale
et ꝓp̄t hoc ille v̄e gntū est de
sic sunt ad inuicē disparate sed
p gnā innominis sunt ꝯuerte
et q. nales facte.

Sedo queritur vtrꝫ hec sit ad
mittenda deus factus ē
homo et q sic vr̄ Joh. j. verbum
caro factum est sꝫ caro ut dicit
Aug. no stat nisi p parte sꝫ pro
to homine ergo si hec est vera
verbum dei factum est caro multo
magis hec erit vera deus factus
est homo ¶ Item in simbolo quicū
vis et homo factus est ¶ Item
Aug. tanta fuit illa vnio q
faceret hominē deum et deum hominē
ergo si vnio illa fecit deum esse
hominē tunc omnis actiua infert
suam passiuam ergo deus factus
est homo ¶ Item post incarna
tionem deus est homo et ante
incarnationem non erat homo sꝫ
quicumqꝫ nunc est homo et prius
non erat homo est factum homo ergo
si deus ē homo deus factus
est homo ¶ Item idem ē hu
ari q hominem fieri sꝫ hec simpliciter ꝯce
ditur deus est humanatus ergo simpliciter
ꝯcedendum ē deus factus est homo ¶ Sꝫ
contra mutatum esse est suppositum
ad factum esse sꝫ hec simpliciter est falsa
deus est mutatus ergo et hec
deus est factus homo ¶ Item
factum verum presupponit fieri et fieri
dicit imp̄fectionem ergo ꝯsequenter

est dicere factum esse est dicere imp̄
fectum sꝫ hec dicere de deo ē falsum
ergo et ista est falsa deus factus
est homo ¶ Item quemcumqꝫ dicitur
hec sit illud tunc hꝫ rationem ꝯplementi
respectu eius de quo sit ut cum
dicitur ho sit albus notatur albedinem
esse ꝯplementum hominis ergo cum dicitur
deus fit homo notatur hominem ꝯplementum
dei sꝫ falsum est q homo aliquod
ꝯplementum deo tribuat ergo pre
dicta locutio simpliciter erit falsa
¶ Item adiectum ponit rem suam
circa suum substantiuum sꝫ hec adiec
tiuum factus cum cadit circa filium
et p̄tū pacius saluaret subo
qui p̄ter q pꝫ quia dr̄ verbum caro
factum caro ergo iste terminus factus
ponit circa diuinum suppositum rem
suam ergo predicta locutio notat
aliquam factionem circa deum sꝫ hec est
falsum cum nulla circa deum poterit esse
factio vel innouatio ergo falsa erit
predicta locutio ¶ Item quemcumqꝫ predi
catur aliquid de aliquo cum deter
minatione non diminuente potest predicari
simpliciter sꝫ iste terminus ho non diminuit
de ratione eius q est factus ergo
si hec est vera deus est factus
homo hec erit deus est factus
sꝫ hec est contra simbolum q dicit
q nec factus nec creatus sꝫ ge
nitus ¶ Ad q cum queritur
de hac locutione deus factus est
homo primo illud q ꝯsuetum
est predicta locutio multiplex est dis
tinguenda ꝯ hoc q illud participium
potest ponere rem suam super totum
vel circa alterum ergo modo absolute

vel circa unum commune in comparatione
ad alterum. Si ponit rem suam
sub ratione suppositi tantum nec erit locu-
cio et est sensus deus factus est
homo i. factum est ut deus esset
homo et hec quidem facta sunt in o-
peratione incarnationis. Si autem
ponat rem suam circa alterum communiter
absolute ut parte circa primum tunc
est sensus deus factus est homo
i. deus est homo cum quidem fac-
tus est sive productus et hoc quan-
do verum est. Si autem ponat rem su-
am circa unum commune in comparatione ad
alterum sic est sensus deus factus
est homo i. deus fecit seipsum
hominem per humanitatis assumptionem
sicut homo facit seipsum doc-
tum per doctrine acquisitionem. Et pri-
mus quidem sensus est verus
et conceditur secundum usum communem no-
tum et secundum locutionis virtutem
quia hoc participium quod est factus cum
sit masculini generis et adiectivum
et adiective retentum non potest
ponere rem suam circa copulatum
sed necessario ponit quantum est de virtute
sermonis circa subiectum vel circa primum.
Secundus autem sensus est verus
quidem et sive potest per sermonis vir-
tute et proprietate est tamen preter
usum quem tenet cum dicimus quod deus
factus est homo non volumus dicere
quod deus sit homo cum productus
est sed volumus exprimere quandam
incarnationem in sive unione divine
nature ad humanam. Tercius non sen-
sus licet et secundum quem usum et
per locutionis proprietatem licet tamen
in se aliquam proprietatis et aliquam

improprietatis et hoc patet quod cum dicitur
iste factus est bonus et hic homo
participium factus tria importat
videlicet antecessionem respectu sub-
iecti et inceptionem respectu predicati et
transmutationem respectu utriusque quan-
tum enim est communis sermonis pro-
quod factus esse implicat si supposi-
tum est respectu antecessionem respec-
tu subiecti et inceptionem respectu predicati
sed non est respectu transmutationem
in supposito dei et ideo factus hic
cadit a propria significatione quantum ad to-
tam continentiam nec importat trans-
mutationem sed unionem non sig-
nificat quod filius dei sit supposi-
tum transmutatum cum dicitur deus
factus est homo. Sed quod est supposi-
tum licet patris et filii unite habet hu-
manam sermo quocunque in alteri
ipsius aliquam habet improprietatem quia
veritate in hominem recipiatur
quia in confessione fidei nostre ma-
gis considerabitur sermonis veritas
quam sermonis proprietas ea enim
que sunt fidei nostre ut dicit
Augustinus melius intelligimus quam
exprimimus unde Gregorius quod excelsa
dei balbuciendo resonamus.
Concedendum est igitur sermo predi-
ctus et verus esse hec (?) audiunt
quia asserunt veritatem. Ad id
quod obicitur primo in quibus quod verita-
tem esse est simpliciter ad factum esse
dicendum quod verum est secundum quod factum esse
et sic accipit esse hic autem est
tamen dicit transmutationem cum circa
ipsum supponitur. Non sic autem
est in proposito. Vera (?) quod in incar-
natione opere factus est ut dicitur
est homo non secundum aliquam trans-

strum in deo sed filium tamen sumpta
tamen strum in alto quo modo ¶ Ad
illud quod obiicitur quod fieri esse proprie
conuenit sed et fieri dicit in instanti
Dicendum quod fieri dicit in instanti ita id
quod dicat mutationem in instanti aut
non dicat ita dum mutationem
nec in instanti [illegible] sed solum
ita homo [illegible] ita illud conuenit in
instanti [illegible] tempore sed natura
quam filii sunt est fieri et factum
esse ¶ Ad illud quod obiicitur quod [illegible]
[illegible] est complementum Dicendum quod id
[illegible] est [illegible] illud quod natura fieri
ita principium uel suppositum fa
ciat aliquam innouationem [illegible] ali
quam proprietate absoluta non sic
aut est in proposito quia sicut
[illegible] est [illegible] dei non
dicit [illegible] ¶ Ad
illud quod obiicitur factus est [illegible]
[illegible] conuenit [illegible] ita filium
[illegible] dici [illegible] est factum tamen
Dicendum quod et si trahat nomine [illegible]
tum quia non respiciat ipsum abso
[illegible] in relatione ad [illegible] ideo
non est necesse quod ponit [illegible] ipsum
aliquid absolutum [illegible]
tem sufficit [illegible] ita filium [illegible]
[illegible] antecessio et unio respon
[illegible] et hoc quod requiritur in propo
sito ¶ Ad illud quod obiicitur quod homo
non dicitur de ratione [illegible] quod est
factus Dicendum quod [illegible] est tamen non
licet inferre est factus homo
ergo est factus non [illegible] sed [illegible]
denominationis mutatio. Vnde con
cedimus iste est albus [illegible]
[illegible] est albus non quia denominat
de ratione eius quod est albus sed quia
aliud denominat albus tamen dicit
cum adiuncto aliud tamen dici abso
lute. Sic et in proposito intelligendum
est et hoc patet in proposito.

Quarto queritur utrum hec sit con
cedenda homo est factus deus
et quod sit [illegible] primo [illegible] Aug ta
lis fuit illa unio ut faceret deum
hominem et hominem deum. ergo si fecit
hominem deum homo ergo factus est deus
¶ Item homo est deus et ante incar
nationem non fuit deus. et incar
natio non est dei opus ergo per
incarnationem homo factus est deus
¶ Item sicut hec est uera deus factus est
homo ita eius conuersa. homo
est deus. ergo per unionem hec est
uera deus factus est homo. hec
erit uera homo factus est deus ¶ Contra
hominem esse deum est uerum aut est
uerum in tempore eterno aut in tempore
temporali. Si in tempore eterno ergo ab eterno
uerum fuit dicere hominem esse deum
sed hoc est falsum ergo etc. Si in tempore tem
porali ergo hominem esse deum est tem
porale et omne tale est factum ergo est
factum hominem deum esse ergo homo
factus est deus ¶ Sed contra filium
fieri sed [illegible] substantificatum
[illegible] ipsum tamen sed homo
dei neutro modo [illegible] habet ergo hec
est falsa simpliciter homo est factus deus
¶ Item cum dicitur homo est deus
factus aut homo tenetur ratione suppositi
uel ratione forme ~~si ergo est [illegible] intelligitur ratione suppositi uel ratione~~ for
me. ratione forme non quia non
predicatur deus est homo ratione for
me ypostasis sed ypostasis illa
est ypostasis filii dei et illa est

Si ergo [illegible] ratione suppositi [illegible]

creatura. ergo dicta illa est falsa simpliciter dicen-
do quod homo unitus illius fiat
filius dei homo. ¶ Item quia deus
filius est homo deus est homo
novus ergo a simili si homo filius est
deus homo est deus novus
sive recens sed hoc est impossibile ergo etc.
¶ Item generatio est ydiomatum ergo si
homo filius est deus deus est
filius dei sed hoc est falsum ergo et primum.
¶ Dicendum quod predicta locutio qua dicitur
homo filius est deus distingui-
tur pluribus modis quorum distinctio
est predicta deus est filius homo
eo quod vox homo principalis filius
poni potest circa totum vel circa primum
vel circa utrumque communiter. Primo sen-
su locutio est vera et est sensus
homo filius est deus id est factum est
ut homo sit deus et hoc quidem
verum est. Si autem determinet primum terminum
est sensus homo est deus qui
filius est et hoc quidem falsum est. Si
autem cadat circa utrumque communiter et
dicat ordinem fieri ad primum tunc
est sensus homo factus est deus
id est qui primus erat homo factus
est deus postmodum et hoc quidem ad
hoc falsum est quia esse hominem illo
modo antecessit in illo suppositio esse
deum et deum esse aliquando inchoo-
atur et sic patet quod ista locutio si
aliquomodo possit concedi in primo sen-
su in duobus aliis concedi non
potest nec dici. Unde magis est
impropria homo est est deus quam
hec deus factus est homo et va-
rius invenitur scriptura. Si autem aliqui

bi legatur vel inveniatur tunc
secundum primum sensum est accipienda
eo quod probationes patent ostensa ad utrumque
partem inducta. Unde rationes que
ad primam partem inducuntur proce-
dunt secundum primam viam aliter
enim non concluderent sicut patet. Rationes
vero ad aliam partem inducte pro-
cedunt secundum alias duas vias
videlicet prout prepositio cadit inter
communia vel prout determinat primum. Sic
patet conclusio. ¶ Ad illud tamen
quod obicitur ultimo de generatione ydio-
matum dicendum quod cum dicitur quod unio illa
facit communicare ydiomata dicendum quod ab
hac generaliter excipiuntur illa nomina
que important unionem. Unde non
sequitur divina natura assumpsit humanam
naturam ergo homo assumpsit divinam
naturam. Sic etiam nec in proposito
sequitur tamen. Tu enim dico hominem
esse factum deum dico hominem esse
deo unitum et tale ydioma deo
non communicatur per unionem propter quod
ipsa unio est invariabilis importat
dimpsitatem et distinctionem et eam
presupponit ergo ad ydiomatum commu-
nicationem et ideo talia ydiomata
unionem importantia non sunt
communicabilia et propter hoc videri potest
ad ultimum obiectum et consimilia.

29 art. Quarto queritur ad secundum arti-
culum generaliter de locutionibus
competentibus unionis predestina-
tionis et circa hoc queruntur tria.
¶ Primo queritur utrum hec sit con-
cedenda filius dei est de pre-
destinatus. ¶ Secundo non queritur de
hac filius dei est predestinatus etc.

homo ¶ Tercio queritur de hac
homo predestinatus est esse fi-
lius dei

Queritur primo sic probatur et queritur
utrum filius dei sit predesti-
natus et quod sic videtur quia concedi-
tur filius dei est homo Sed omnis
homo aut est prescitus aut predesti-
natus sed filius dei non est
prescitus ergo predestinatus ¶ Item
compositis vocabulis inpositalibus
ratione nominis est se ydiomatum
communicatio sed vocabulum predestina-
tionis ratione non importat quod
tamen est de se ergo tamen ille homo
sit predestinatus et ille homo sit filius
dei necesse sequitur quod filius dei sit
predestinatus ¶ Item magis re-
pugnat temporale eterno quam et-
nunc eternum sed esse predestinatum dicit
quid eternum sed ante conceptum et na-
tum est quid temporale sed hoc conceditur
dei filius est natus de virgine
ergo et hoc filius dei est predestinatus
¶ Item multi non concedunt aliquem
nisi cum tempore pro eo quod esse dicit
temporale sed simpliciter conceditur filius
dei est in carne missus ergo
multo magis ista concedi debet
filius dei est predestinatus ¶ Iste
predestinatio non est aliud quam
preparatio gratie in presenti et glorie in futuro
sed filio dei christo collata sunt gratia
et gloria in tempore et preparata sibi
conferri ab eterno sed contingit quod
inest diffinitio et diffinitum ergo
videtur esse filium dei concedere esse
predestinatum ¶ Item hec est vera
filius dei est predestinatus secundum

quod homo sed ista determinatio homo non
diminuit aliquid circa filium ergo ipsa sub-
tracta licet inferre filium dei simpliciter
esse predestinatum cum ergo adiuncta non
sequitur in verbo videtur quod locucio pre-
dicta scilicet filius dei est predestinatus
tamquam vera sit concedenda ¶ Sed contra
Augustinus predestinatus qui non dominus
est hec verba dicit contra illos qui in
unigenitum dei dicunt iniquitatem
putant eum [illegible] eum intelligunt illos esse
quandoque qui antequam fierent pre-
destinati sunt ut essent ergo im-
proprium est dicere filium dei esse predesti-
natum ¶ Item secundum illud ad Romanos
quos predestinavit hos et vocavit
glossa predestinavit non existentes vo-
cavit diversos si ergo predestinatio
est non existentis et filius dei
semper existit nunquam videtur predesti-
natus esse ¶ Item predestinatio
de ratione nominis dicit antecessionem pre-
destinantis ad predestinatum sed filium
dei nichil antecedit cum sit eter-
nus ergo nullo modo convenit ei inter
predestinatos connumerari ¶ Iste illud
secundum ipsum predestinatur Sicut enim
alius est qui creatur alius est qui
creat Sic et qui predestinat et
qui predestinatur ergo nullatenus
est concedendum filius dei esse pre-
destinatus ¶ Ad primum dicendum quod quamvis hec
sit concedenda christus est predestinatus
pro eo quod christus nominat ypostasim in
duabus naturis et hoc christus est pre-
destinatus in quantum homo ratione
determinationis adiuncte hec tamen quia
non recipit filius dei est predestina-
tus et non homo est propter repugnantiam in

ma

tellectuale quecumque inuenitur inter
subiectum et predicatum. reperitur autem ibi tri-
plex repugnantia. nam vocabulum pre-
destinationis tria importat. certam
praedestinationem videlicet habitudinem ef-
fectus respectu cause. ¶ Acceptionem
persone gratie et inchoationem quantum
ad esse et primum intellectum habet
quia descendit ambo passiones
subiecti non intellectum sed quia depen-
det ab actu diuine ordinationis in
fine. ¶ Tertium intellectum habet quia par-
ticipare diuine antecessionem sicut
abhac persone. prius ergo filius dei
dicit illam personam ut causam non ut
effectum. Dicitur enim illa persona prout
competit illi filiatio primum non per
gratie donum dicit etiam illa personam
ut eternam non ut futuram inuentam
et sic composite est repugnantia in-
tellectualis inter subiectum et predicatum et post
repugnantiam ista reducuntur ad tri-
plex genus oppositionis videlicet
contradictionis contrarietatis et relationis
et propter hanc triplicem repugnan-
tiam non admittitur ista predica-
locutio unde concede sunt voces
ad partem istam. ¶ Ad illud ergo quod
obicitur in contrarium primo quod hec conce-
ditur filius dei est homo. Dicendum quod non
est ibi repugnantia intellectualis
primo potius conuenientia. hoc enim
nominat unionem duarum naturarum ad unionem
non sic autem hic predestinatum predestina-
tum et ideo non sequitur ergo hec
quod si filius dei est homo quod propter
hoc sit preuisus vel predestina-
tus non addit ei predicatum quod homo

¶ Ad illud quod obicitur quod conceditur
nominatur est in omnibus con-
ceptis nominibus importantibus habi-
tum. dicendum quod non solum illa con-
cernunt nomina sed etiam vocabula
illa cognominibus coniungit intellectualem
repugnantiam et tale est voca-
bulum predestinationis et consilia
sicut melius manifestabitur infra
d. xl ubi queritur utrum hec sit con-
cedenda filius dei est creatura.
¶ Ad illud vero quod obicitur quod magis
repugnat temporale eterno quam
eternum eterno. dicendum quod verum est de eo
quod est pure eternum. de eo autem quod est
sic eternum quod de suo primario in-
tellectu dicit et nominat aliquid
temporale quod ~~directe habet~~ non
sed inter tale magis inest quod sic impor-
tat illud temporale quod directe
sed opponitur ad eternum sic est hic predestinatus
predestinatus. ¶ Ad illud vero quod
obicitur de inmissione quod quamuis sit
temporale conceditur filius dei est
inmissus. dicendum quod non est simile
quia et si inmitti dicat quid
temporale. tamen illud temporale non
dicit priorem causam diuinam personam
sed circa aliquid creatum circa
non diuinam personam ponit solum
eternitatem sed predestinatio circa
ipsum predestinatum triplicem ponit
intellectum quam repugnat persone
eterne et ideo quamuis sane pos-
sit concedi filius dei est mis-
sus non sane potest concedi fi-
lius dei est predestinatus. ¶ Ad
illud quod obicitur quod filius dei para-
ta fuit gratia in presenti et gloria
in futuro. dicendum quod si Christo parata fuit

gnid vone humane nature non tn
vone dine et ideo sicut prima lo
cucio negatur que dicit filius
dei est predestinatus nisi addatur
secundum quam et vone tamen atten
ditur ipsa predestinacio. Sic ne
ganda est alia locucio in qua
ponitur predestinacionis diffinicio
nisi addatur hec determinacio secundum quod ho
¶ Ad illud non quod obicitur quod hec declara
cio facit quod homo non dicitur
dd quod quamuis non dicitur de voce
predestinacionis facit tamen quod pre
destinacio vere sua ponit tamen
ypostasim xpi vone humane
nature non vone dine et sic
tollit repugnanciam intellectuum tamen
aut sumptum ipsum et dicit filius
dei est predestinatus tamen filius
dei denominat personam xpi secundum
diuinam naturam tamen est ibi repugnancia
intellectuum. et ideo non tenet ista
processus non quia non est ibi paralogismus
sed quid et simpliciter sed est ibi paralogismus
secundum accidens quia cum conuenit pro
vone humane nature est conuen
vone diuine

Secundo queritur de hac filius
dei predestinatus est esse
homo et quod sit verum probatur. per rationem
in libro qui dicit enim secundum quid
tamen communiter esse concedendum ¶ Item
sed ipsum nude vone tamen repugnat
vel amplius filio dei si quod pre
destinari sed hec concedit filio dei
est factus homo ergo et hec filius dei
est predestinatus esse homo ¶ Item
prophecia illa qua dicitur ysaie vii. ecce
virgo concipiet dicit ecce prophecia

predestinacionis ergo quod aliud tamen
fiet sicut ab eterno fuit prophetatum
et in ipso loco ita et ab eterno pre
destinatum. ergo sicut ab eterno factus
est homo ita et ab eterno predestina
tus est esse homo ¶ Item filius
dei est homo aut per graciam aut per
naturam non per unionem ergo per graciam
sed omnis gracia quecumque datur
alicui ab eterno preordinata fuit
et preparata alicui. sed hec non est
aliud quam predestinari ergo videtur
quod hec filius dei est predestinatus
esse homo est concedenda ¶ Sed contra
predestinacio est respectu gracie et glorie
non respectu nature sed esse hominem
dicit predicatum predestinatum nature non
dominum gratuitum ergo respectu illius
nullus dicitur predestinatus ¶ Item
unicuique conuenit iste predestinatus est
gracie gracie et glorie. ergo est pre
destinatus. Sed hec est neganda
filius dei est predestinatus sic
enim est simpliciter ergo etc. ¶ Sed predicta pre
destinacio dicitur ad respectum non
solum respectu tamen sed etiam respectu
predestinati. sed quamuis diuina persona per
assumpcionem humanam naturam non tamen
processit diuinam personam ergo sine
dicitur ab eterno sine respectu huma
ne nature negandum est filium dei
predestinatum esse ergo falsa est pre
dicta locucio scilicet filius dei predesti
natus est esse homo ¶ Item
quicumque predestinatur ad aliquid do
num gratuitum preparatur sed filius
dei cum factus est homo nulla
fuit facta gracia illi persone filii
dei sed solum nature humane ergo videtur

q nullo filio dei competat ista p
destinacio ¶ 2o dz q cum hec pro
positio predestinatus dicat anteces
sionem tamen potest tam impetare ul
respectu subiecti ul respectu predi
cati ul respectu totius copulatum Si
aut impetat antecessionem respectu
subiecti tunc est sensus filius
dei est predestinatus esse homo
i filius dei ante prius esse
homo quam esse filius dei et hoc
modo falsa est predicta locucio Si aut
impetat antecessionem respectu predi
cati tunc est sensus filius dei prius
est esse homo i cognitus ul
prius fuit esse homo non ante
quam filius dei esset Et anteq
esset homo Si aut impetet ante
cessionem respectu totius dicti tunc
est sensus filius dei est predesti
natus esse homo i predestinatum
est ut filius dei sit homo Sic
igitur patet esse triplicem sensum pre
dicte locucionis et unus quidem
falsus est duo aut sequentes sunt
veri et quantum ad primos duos sen
sus sequentes recipit predictas lo
cucio diversibus opinionibus
ut magister dicat in litera et ideo sic
sumit sensum concedendum est veram esse
veram ¶ Ad illud uo q primo ar
guitur in genere q predestinacio est
respectu gratie et glorie non respectu
nature dz q cum vocabulum
predestinatus ipse prefertur claudet
in se intellectum gratie et glorie ut
puta ut cum dicitur aliquis esse prima
predestinatus tunc aut addit et
dicit gratior salva retinet intell

lectum prima post ut dz predica
tionis sine premissionis unde cum
dicatur iste est predestinatus hic
gratiam et gloriam predestinatus tum
valet dicere quantum premissus et est
simile cum dicitur cedere ipse tunc valet
quantum locum dare. Sz cum dicitur cede
locum cede sz salvo intellectu alio
et ideo cum dicitur filius dei predes
tinatus est esse homo predestina
tus salva impetit premissionem ul
ordinationem et ideo impetat
salva gratia sz per eam possit tum
dici q si esse hominem de filio
dei predicet esse nature gentis
gratia unionis et ideo tale predicatum
non opponit rationem predestinationis
¶ Ad illud q obicitur q si est predes
tinatus esse homo q est predesti
natus dz q non sequitur quando
cum predestinatus ponit nec
subiectum et predicatum pot dicere antes
sionem tam respectu unius quam
respectu alterius Sz cum ipse predica
dicitur antecessionem respectu subiec
ti et ideo non sequitur est predes
tinatus esse homo ergo est pre
destinatus sicut nec sequitur
filius dei est predestinatus sic
q homo ergo est predestinatus nec
est simile de aliis quam predestinat
ad gratiam et gloriam quia in eis
predestinacio non tunc dicat an
cessionem respectu eius ad q pre
dicatur sz etiam respectu eorum quam p
destinatur non sit dicit est impo
sito ¶ Ad illud aut q tu obicit
q predestinacio dicit antecessionem respectu

predestinati dicendum quod verum est quod simpliciter et proprie de aliquo dicitur sed in comparatione dicitur ad preteritum quod tunc potest dici antecessionem respectu illius preteriti et hoc modo dicit in proposito et ideo non cogit illa obiectio. ¶ Ad illud quod primo quod quicumque predestinatus est ei sit aliqua gratia dicendum quod predestinatio respectu eius importat rationem collationis respectu cuius importat antecessionem. Cum autem dicitur filius dei predestinatus est esse homo non conceditur quia predestinatio importat antecessionem respectu subiecti sed solum quod importat respectu predicati et ideo non [illegible] quod aliqua gratia fiat ipsi filio dei sed filio hominis et hoc quidem verum est et ideo illa obiectio et cetere precedentes concluderent nisi secundum illum sensum predicta locutio non reciperetur.

Tertio queritur de hac homo predestinatus est esse filius dei utrum sit concedenda et quod sic videtur Rom. i. Qui predestinatus est esse filius dei in virtute secundum hoc dicitur aut de filio hominis aut de filio dei sed non de filio dei ergo de filio hominis. ¶ Item magis predestinatus est Ihesus ut qui filius erat in carne filius dei esset in virtute filius dei secundum quod nominat illum hominem ergo homo ille est predestinatus esse filius dei. ¶ Item quanto maior est gratia tanto maior secundum illam debet attendi predestinatio sed gratia unionis per quam homo ille factus est dei filius maxima fuit que sibi in se continuat gratiam et gloriam. Et si homo primus est filius dei esse per gratiam illam unde quod predestinatus est esse filius dei. ¶ Item predestinatio non attribuitur filio dei propter antecessionem que quidem non convenit filio dei secundum quod deus sed talis antecessio bene competit homini sed quod homo gratia recte unde quod ratio competat sibi predestinatio ergo si non tamen detur illi homini gratia per quam sit liber sed etiam per quam sit filius dei unde quod hec sit concedenda homo est predestinatus ut sit filius dei. ¶ Sed contra si homo est predestinatus esse filius dei et filius dei est homo ergo filius dei est predestinatus esse filius dei sed hec est falsa ergo et illa ergo qua sequitur. ¶ Sequitur autem ex hac homo est predestinatus esse filius dei ergo [illegible]. ¶ Item predestinatio non est nisi persone ergo si homo est predestinatus esse filius dei aliqua persona est predestinata esse filius dei. Aut igitur persona creata aut persona increata. ¶ Sed non persona creata quia tale non est reperire in Christo ergo persona increata sed persone increate non convenit predestinari ergo videtur quod non debeat recipi predestinatus homo iste si homo est predestinatus

esse filius dei. ¶ Item quoniam predestinatio antecedit illud ad quod predestinatur tempore aut natura, sed homo nec tempore nec natura antecedit filium dei, ergo videtur quod homo predestinatus non debeat concedi. ¶ Iste terminus dicitur homo est predestinatus esse filius dei aut hic intelligitur scilicet quod homo aut scilicet quod deus; non scilicet quod deus hic, ergo constat intelligi scilicet quod homo. Sed quicumque est aut predestinatus aliquando fuit predestinatus esse filius dei. Sed iste terminus homo supponitur verbo de preterito, ergo supponit pro preterito. Ergo si aliquis fuit aliquando predestinatus esse filius dei, aliquando aliquis fuit homo. Sed hoc est falsum, ergo et primum. ¶ Ad primum dicendum quod ista locutio distinctionem habet pro eo quod plures distincta fuit primus posita[?], quo eo videlicet quod hec particula predestinatus potest dicere consecutionem respectu subiecti et respectu predicati vel respectu totius copulati. Si dicat respectum consecutionem subiecti non est locutio et est sensus homo antequam esset homo predestinatus est esse filius dei. Si autem notat consecutionem respectu predicati sic est locutio est enim sensus homo predestinatus est esse filius dei antequam filius dei esset. Si autem notat consecutionem respectu totius copulati est vera est enim sensus homo predestinatus est esse filius dei, id est predestinatio est ut homo sit filius dei et iste sensus ab omnibus opinionibus recipitur et ideo sine aliqua [?] locutionem concedi potest

predestinatus homo[?] et quecumque sunt vera que hic audiuntur. ¶ Ad illud vero quod obicitur primo in contrarium quod si homo est predestinatus esse filius dei quod tamen filius dei est predestinatus esse filius dei, dicendum quod sequitur quia sicut predicatum est quoddam ad mutabilitatem[?] predestinatio non est communicatio idiomatum[?] quia est scilicet accidens in predicto[?] sicut non enim sequitur dicendo[?] virgo predicatur[?] filius virginis ergo scilicet quod est filius dei. ¶ Ad illud quod obicitur quod predestinatio est respectu persone dicendum quod si est ratione persone non est ratione personalitatis sed alicuius nature. Et ideo non oportet ad hoc quod semper habeat unitatem predestinatione[?] quod antecedat persona semper sed sufficit si antecedit causa ratione alicuius nature. Et ideo cum dicitur homo est predestinatus esse filius dei non intelligitur quod illa persona sit predestinata nisi ratione humane nature, tamen non dicitur quod persona eterna non est predestinata. Dicendum quod verum est scilicet quod eterna, potest tamen ei convenire ratione nature temporalis assumpte. ¶ Ad illud quod obicitur quod predestinatus antecedit illud ad quod predestinatur dicendum quod verum est et illud non habet instantiam quia predestinatio actum[?] nostrum[?] ipse respectu gratie et glorie suppositis[?] aut non predestinatis extendit ad statum preventionis[?]

rone determinationis adiuncte
scilicet quod in preterito prolate visum
est possit tamen dici quod predictum
verbum intelligendum est quod vo-
cabulum predestinationis dicat
antecessionem non solum respectu
subiecti sed etiam respectu predica-
ti sit aut non est inpositio
oportet ergo intelligere dicere ad quem
quem predestinavit sit sed inquantum
ad quem non semper predestinatur
Non enim oportet quod ille qui predesti-
natur sit ante gratiam vel gloriam
simpliciter sed solum quod est in eo et sic
non habet instantiam inpositio illa
et sic filius dei precedat hominem
tamen non prius in esse humano
quam homo primo per naturam pri-
us est humanitas quam unitas
persone ubi ¶ Ad illud quod obi-
citur homo sit predestinatus
esse filius dei aut scilicet quod est
deus aut scilicet quod homo dico
quod sic quod homo et sic sunt ab
eterno nec valet ergo supponunt
pro preterito hoc enim intelligo de verbo
preteriti temporis quod non habet vim am-
pliandi ampliandi ad futurum sicut
enim que habent vim ampliandi ad
futura pro eo quod claudunt in se
actum de futuro predicta regula
non habet locum et sic est inpo-
sito quia predestinatio connotat
preparationem alicuius futuri et ideo
non oportet quod tamen homo
respectu talis preteriti supponit pro
preteritis alia est etiam ratio quia
ampliat ad omne tempus quia
predestinatio non ponit rem sed

in predestinato sed in predestinante
sicut laus non in laudato sed
in laudante et ideo sicut laus
non est de preterito sed etiam de preterito
et futuro et ita et predestinatio
preteriti potest esse de eo quod est futurum
et ita clarescunt inclusus pro ea
que in primo libro dicta sunt
In ista parte sunt dubitationes
circa litteram et primo queritur de
hoc quod dicit Magister pro explicatione
est insistendum huius unionis
que non est res parum vide- enim
illa unione esse preter et pre-
quam sit Remota vero decima pa-
tem loco glo decima prius
esse est humanitas ipsius esse aut
inmensa tum maior significat
virtutem et sicut se habet signum
ad signatum ita significatum ad significatum
sed signum est prius signato ergo et signi-
ficatum prius significato ergo humanitas
Christi prius ¶ Item in simbolo dicitur
sicut anima rationalis et caro unus
est homo ita deus et homo
unus est Christus. sed anima et caro
sunt priores homine ergo humanitas
et divinitas sunt priores Christo contra
quem tradidit dictum ¶ Ad hoc dicendum quod
prius multis modis dicitur unum
dicitur scilicet quod tenet esse quod tenet
in comparatione alicuius sine secundum
veritatem comparationem sine secundum honorem
et hoc non illa que cadunt in
diffinitione dicuntur esse priora rei noti-
ficate aliquando dicitur prius illud quod re-
lut in constitutione alicuius secundum
rem et non sine hoc quod intuitu
sine non et hoc modo anima prius est

D

vel unitate. Tercio modo dicitur pars
magis proprie illud quod venit in con-
stitucionem alicuius secundum rem et
naturam et secundum quantitatem continu-
am vel discretam sicut manus et
pes est pars corporis et binarius
pars quaternarii. Quarto modo dicitur
pars magis proprie quod venit in con-
stitucionem alicuius realiter vel quanti-
tate sed creata vel terminata me-
diam ita quod aliquotiens sumpta
reddit totum et ista pars dicitur
aliquota omnium propriissime quod venit in te-
ro partis. Cum ergo queritur utrum
humana natura sit pars Christi dicendum quod
si pars accipiatur quantum ad primum modum
concedi potest quod est pars. Sed cum
quis velit notificare quid sit
Christus dicit unum unam ypostasim
in duabus naturis divina scilicet
et humana. Si autem pars proprie accipia-
tur humana natura non dicitur pars
Christi et hoc modo intelligit illud
magister in littera et per hoc patet responsio
ad omnia in talibus cum non est simili-
tudo omnimoda. Item queritur de
hoc quod dicit Damascenus Non hominem
deificatum dicimus sed deum hominem
factum. Videtur enim falsum dicere sicut
enim divina natura humane unita
est ita et humana divine ergo sicut
deus dicitur humanatus ita et hominem
deificatum. Item in unione duarum
naturarum ad humanam divina non
est immutata sed humana est ex-
altata ergo humana natura magis
[illegible] est ad conformitatem divine
quam divina ad conformitatem humane
ergo [illegible] dicitur in Christo huma-
na deificata quam divina humanata

Contra dicitis quod esse humanatum
[illegible] significat sicut dicit tercia
opinio sed non solvit quia non
tantum dicitur humanatus sed dicitur
factus homo. Ergo si debemus
dicere quod homo est deus et deus
est homo videtur quod nullum incon-
veniens sit dicere hominem esse
deificatum. Ad secundum dicendum quod hoc ad
verbum humanatum non solum pre-
dicat [illegible] sed etiam unionem
unde aliud est dicere deum
esse humanatum quam carnem uni-
tum hoc autem quod est deificatum
hoc est factum esse deum et quod huma-
nitas divinitate non conceditur.
Ideo Damascenus hanc non concedit
hominem esse deificatum vel dicendum
quod Damascenus non negat simpliciter
sed quod non est ita proprie homo est
deificatus sicut deus est
factus. Unde ipse dicit tercio libro
[illegible] sive quod non secundum converti-
bilitatem [illegible] vel confusionem caro
deificata est tantum [illegible]
dicere carnem esse deificatam quan-
tum deitatem esse [illegible]
non negat [illegible] tamen
[illegible] simpliciter sed non est
ita proprie sicut et [illegible]
[illegible] posset [illegible] fieri in hoc
quod dicitur hominem quia [illegible]
[illegible] ypostasi [illegible] non
[illegible] forma non sit aut
ypostasis huius hominis est
deificata cum semper fuit
deus sicut est humanata cum
non semper fuit homo et sic patet

utraque obiectio. Item queritur de hoc quod dicit quod non dicitur homo dominicus et videtur quod sit contra illud quod dicit quod dicitur in libro retractationum quod homo dominicus est ut illa etiam bona consistent que sunt in homine dominico sed eius intelligi de christo. Si tu dicas quod retractatum esse alibi contra hoc quia supra sed Beda vide .i. distinctione glosa Bede quis est iste homo nisi homo dominicus ergo si hoc potest dici de aliis hominibus multo magis de christo. Item dico quod hoc nomen dominicus sumitur quandoque secundum dominium possessionis et filiationis unde dicitur homo dominicus qui possidetur a domino vel qui est filius domini et quia secundum utrumque compositionem distinctionis et dispositionem eius de quo dicitur a domino respectu cuius dicitur tum propter quod deus non est contra esse hominem christum dominicum. Est eius ipse verus dominus et ideo hoc retractat Augustinus credens quod sit male quia ex intellectu posset tamen intelligi ratione humane nature que a domino possidetur et dicitur assumpta et a domino temperatur et ideo sic retractat Augustinus quod hoc modo potest habere sanum intellectum. Item illud quod obicitur de aliis hominibus dico quod non est simile non enim est tanta disparitas illius hominis a domino distantia est aliorum hominum. Distinctio .viii.

Post predicta inquiri debet utrum propter egre ingredi

coniunctione ubi quantum ad unionem naturarum et quantum ad unionis modum. Dividitur ergo pars intendit agere quantum ad generationem ydiomatum et compactationem et dividitur in partes tres. In quarum prima agit de generatione ydiomatum et compactationem et respiracionem. In secunda de generatione compactationem et ydiomatum respiracionem. Prima in distinctione. Solet autem a quibusdam queri utrum. Prima pars dividitur in duas partes in quarum prima inquirit unum divine nature compactat sed prima nasci de virgine que quidem est compactas humane nature. Secundo non inquirit utrum caro christi debeat adorari adoratione latrie que quidem est compactas divine nature. Ibi distinctione ix. Investigari etiam oportet. Prima pars que continet presentem distinctionem dividitur in partes tres in quarum prima comparat nativitatem christi de virgine ad divinam naturam. In secunda non nativitatem temporalem ad eternam comparat ibi: Et si etiam solet utrum christus debeat dici bis natus. Prima pars dividitur in partes duas in quarum prima inquirit questionem et determinat. In secunda non adducit auctoritates contra determinationem suam ibi: Verum autem posse probari. Secunda autem pars similiter dividitur in duas in prima movet questionem in secunda determinat ibi: Ad quod dici potest. Reliqua subdivisiones autem partium manifeste sunt in littera. a2 li. 1.

Ad intelligentiam huius partis videtur quod nos circa duo primo queritur de natura temporali in comparatione ad divinam naturam. Secundo queritur de eadem in comparatione ad nativitatem eternam. Circa primum queritur

no

tata. ¶ Primo quid utrum tenen-
da sit diuina natura esse de vir-
gine nata ¶ Secundo quid utrum
nasci de virgine esse dicat de nouo
assumpta ¶ Tertio quid utrum esse
geminum conveniat predicte de diuina
natura

Quantum ad primum sic proceditur et
queritur utrum hoc sit conceden-
dum quod diuina natura est de virgine
nata et quod sic videtur primo auctoritate
Hyll. in 10 de trinitate Nichil
natum habet filius sed est diuina
natura ergo est nata. Praeterea quod na-
tum est eternaliter in christo compatre
natum est temporaliter de matre
sed ergo diuina natura est huiusmodi per hoc ergo ¶ Iste
compositus Damascenus in libro iii capitulo
theotocon. id est dei genitricem et
proprie mariam virginem predicamus
sed deus est nomen diuine nature
ergo virgo maria erit genitrix
diuine nature ergo diuina natura est
nata de virgine ¶ Item per compositionem
duorum defi. adiectiuorum natura eterna
atque diuina non possit temporaliter
concipi et nasci in se suscep-
tione vitalis humane ergo videtur
quod vere et proprie debeat dici con-
cepta et nata de virgine ¶ Iste
incarnationis ordinem a duobus natiuitatem
unam et personam ubi ideo nata est
quam incarnata et ~~conceditur~~
debet concedi quod diuina natura sit incarnata
nata ut dictum est supra d. v. ergo
et concedi debet quod sit de virgine
nata ¶ Item assumere carnem nichil
aliud est quam nasci in utero sed hoc
concedit quod diuina natura assump-
sit carnem de virgine ergo concedi
debet quod nata sit in utero vir-
ginis sed ad natiuitatem in utero
subsequitur natiuitas conceptionis
ergo si diuina natura fuit in virginis
utero sequitur quod fuit nata ergo
virginis utero ¶ Item magis con-
firmat diuine nature nasci de
virgine quam persona conveniat uni-
tati et infirmari conveniat fortitu-
do sed Greg. dicit quod in illa unione fuit
fortitudo infirmata ergo multo
fortius concedi habet diuina
natura esse nata de virgine
¶ Sed contra Damascenus in libro iii. Cognos-
cimus quod nasci non est nature
sed ypostasis ergo nasci de virgine
nature non competit sed solum persone
¶ Item nobilior et prior est natiuitas
eterna quam temporalis sed si diuina
natura non dicitur esse nata per
filii natiuitatem eternam ut supra
libro 1o ostensum est ergo multo minus
non debet dici nata per temporalem
natiuitatem ¶ Item cuicumque
competit nasci competit esse ab
alio sed si diuine nature non competit
esse ab alio ergo diuina natura
nec eternaliter nec temporaliter
debet dici nata ¶ Item cuicumque
competit nasci competit vere filia
tionis ergo si diuina natura dicitur
esse nata de virgine diuina natura
dicitur filia virginis ¶ Item sicut
se habent proprietates diuine nature
ad humanam sic proprietates humane
ad diuinam sed hoc est simpliciter falsum
humanitas in christo est eterna
ergo et ista diuina natura in christo
est de virgine nata ¶ Item quod
nasci de aliquo est a conferens

tum eo ex quo nascitur si ergo
divina natura nata est de ma-tre
videtur quod divina natura et virgo
maria sint eiusdem nature quod
est falsum et impossibile ¶ Ad 2m dicendum quod
sicut magister in littera dicit non recipi-
tur hec propositio. divina natura est
est de virgine nata et hoc propter
duo videlicet propter vitandam confusionem
proprietatum personalium et proprieta-
tum naturalium sive essentialium que
duo precipue sunt observanda
circa sermonem catholicum et verita-
tis fidei expressionem. ¶ Non igitur
recipitur quod divina natura sit na-
ta de virgine propter hoc eciam
non concedit quod sit nata de patre
et hoc est quod dicit magister in littera
que vox non est de patre genita
non videtur de matre nata nec
vox aliqua filiacionis non habet
in humanitate que illud non te-
neat in divinitate propter vitandam
etiam confusionem proprietatum naturalium
non recipitur ¶ Sicut enim in divinis
summa trinitate distincte sunt
persone ad invicem et earum proprieta-
tes sic in christo nature sunt distinc-
te ad invicem et earum proprietates
quamvis conveniant in supposito et ideo
proprietas unius nature non de-
bet predicari de altera natura in abstrac-
tione considerata ne possit intelligi
quod divina natura et humana sit una
essencia quod enim predicatur de alio in
abstractione non intelligitur convenien-
re ei racione solius suppositi verum eciam
racione forme et ideo predicta
locucio recipi non debet etc.

concedende sunt vere hec ordines
¶ Ad illud libro Hylarii dicendum quod aliquid
habet nativitatis et debet sic exponi
nativitatis habet filius nisi natus i. nichil
habet quod non nascendo acceperit
et hec melius in 3o libro explanata explanatur
sunt ¶ Ad illud quod obicitur de Damasce-
no quod virgo maria est dei ge-
nitrix dicendum est quod concedendum est quod
deus natus est de virgine ex
hoc tamen non sequitur quod divina
natura sit de virgine nata propter
quod hoc nomen deus quamvis significet
essenciam supponit tamen non sic
divina natura que significatur in abstrac-
cione unde et hec conceditur deus
generat quamvis hec non concedatur
Divina natura vel essencia generat ¶ Sed
in omnibus talibus proposicionibus
est sophisma secundum accidens aliter enim
et aliter significat secundum divinam naturam
et per hoc nomen deus et aliter per
hoc nomen natura ¶ Ideo in nullo cogit
auctoritas illa ¶ Ad illud quod obicitur
quod divina natura dicitur corrumpi et nasci dicendum
quod sicut dicit magister in littera Augustinus
Vel ostendit nomen [illegible] ut stet nature
in loco persone et hec quidem multociens
facit sed quamvis usus talem modum
loquendi non admittit ideo consta-
li auctoritate non debet argui sed
pocius debet exponi ¶ Ad illud
quod obicitur quod incarnacio est una ad
nativitatem dicendum quod verum est ad nati-
vitatem persone que est suppositum nature
[illegible] assumpte sed non oportet quod sit
una ad nativitatem nature incarnacionem
non facit generacionem unde racione
convenientie in natura sed pocius racione

generacionis in persona ¶ Ad illud
quod obicitur quod assumere carnem est nasci
in utero etc. quod unum esse factum quod
assumere idem est quod in unitatem sui
accipere et hoc modo assumpsit est proprie
filium. Aut quod assumere dicitur quod
divina natura accipit largius et
hoc modo assumere non est idem
quod in utero nasci sed precedit tem-
pore virum. ¶ Ad illud quod obicitur
quod fortitudo est infirmata et
sic de aliis etc. quod verba illa non
sunt trahenda ad gravitatem. Aliter
enim convenit aliquis dicere quam ei qui
vult comparare devocionem et eleva-
re in admiracionem quod tamen
reprehenderetur in eo qui sermone
tractat proprietate et veritate. In
quantum Boecius etc. et aliter videtur quod
non est simile quoniam cum hoc
nomen eterna vel natura non suppo-
nat pro persona tamen appropriata
ut virtus et sapientia pro persona
supponunt et locucionem veram red-
dunt. Unde sensus est fortitudo
est infirmata id est persona cui appropriata
fortitudo Christus videlicet qui est
dei virtus et dei sapientia verbum
scilicet patris cui competit esse dei virtu-
tem et dei sapientiam et ideo quoni-
am talia predicata conveniunt et attri-
buuntur nominibus appropriatis non tamen
sequitur quod attributa possunt convenire
vel nature proprie et vere

Secundo queritur utrum nasci de vir-
gine vere dicatur de natura as-
sumpta et quod sic videtur. Cuius est ge-
nerari eius est generare. Sed non eius
idem modo. Sed generare est actus proprius
nature ergo et generari. Sed cuius est generari
eius est nasci. Ergo si generari com-
petit nature assumpte igitur eius nasci
de virgine. ¶ Item licet sequitur
iste generat hominem hominem ergo hominem
sed hominem hominem dicitur est persona
hominem non ergo licet sequitur
si persona est nata quod natura est
nata. ¶ Item omne quod incipit esse
aliquo genere mutacionis incipit
esse sed humana natura in Christo inci-
pit esse nec est dare aliud ge-
nus mutacionis quam generacionis
ergo fuit concepta et nata. ¶ Iste
Christus natus est de virgine
aut racione suppositi aut racione nature. Sed
non racione suppositi quia illud est
eternum ergo racione nature. Ergo natura
humana proprie dicitur nata de Maria
virgine. ¶ Sed contra sicut se
habet divina natura ad nativitatem eternam
sic natura humana ad nativitatem
temporalem. Sed divina natura non
est nata nativitate eterna ergo nec
humana natura in Christo nativitate
temporali. ¶ Item nativitas ad
nichil terminatur nisi ad eius completum
sed eius completum dicitur persona ergo ge-
neracio non terminatur ad naturam sed
ad personam. ¶ Item actus et operacio
non terminatur nisi ad hoc aliquid. Ergo
si hoc aliquid non dicit naturam sed
racionem ypostasis videtur quod humana
natura in Christo non debeat
dici nata nec concepta. ¶ Item
humana natura dicit simul carnem
et animam sed sicut caro est per se
generata ita et anima per creacionem
ergo sicut hoc non recipit quod hu-
mana natura in Christo concreat in ce

procreationem. Ista tamen debet concedi quod concurrit in eius generationem. Ergo non videtur esse admittenda humana natura nata est nata. ¶ Ad primum dicendum ad predictorum intelligentiam est notandum quod humana dupliciter potest accipi. Uno modo ratione partium constituentium. Alio modo ratione forme quibus constitutis totum compositum, et utroque modo est verum dicere quod humana natura est assumpta ambobus. Verum est enim quod assumpsit carnem et animam. Verum est etiam quod assumpsit formam quam eam compositum videlicet humanitatem. Utroque earum predictorum modorum contingit dicere humanam naturam de virgine natam. Nam si humana natura dicatur compositum, hoc modo potest concedi quod sit nata de virgine non ratione totius sed partis scilicet carnis que in utero virginis concepta fuit [illegible] virginis prodiit. Si vero natura dicatur forma quibus [illegible] totum compositum sic concedi potest quod ad hoc sunt nata in Christo non ratione sui sed ratione suppositi in quo habet consistere et in quo habet [illegible] quod etiam dicit [illegible] quod [illegible] in productione talis forme occulte hic [illegible] quando enim homo homo generat hominem. Sit igitur concedendum est naturam humanam in Christo natam esse de virgine utroque predictorum modorum sed uno modo dicitur esse nata ratione partis constituentis [illegible] alio modo ratione partis [illegible] et sic quodam modo [illegible]. Concedende sunt igitur rationes ad hanc partem inducte licet alique earum procedant sophistice. ¶ Ad illud quod obicitur quod divina natura in Christo non est nata ergo nec humana, dicendum quod non est simile quia divina natura non multiplicatur in suppositis sed est una in generante et generato et ideo non recipit realem distinctionem. Natura vero humana multiplicatur habet et plurificatur et imperfecte et [illegible]. Unde est quod generatio [illegible] terminatur ad personam in creaturis non solum ad personam verum etiam ad naturam. ¶ Ad illud quod obicitur quod generatio terminatur ad ens completum dicendum quod verum etiam est per se et primo. Quod hoc tamen non sequitur quod ad naturam non possit terminari sed non terminatur ad naturam [illegible] et hoc quamvis verum est et per hoc patet responsio ad sequens. ¶ Ad illud quod ultimo obicitur quod anima concurrit in esse procreationem, dicendum quod et si sola per hominis [illegible] videlicet [illegible] totius hominis dicitur nasci et generari pro eo quod [illegible] non terminatur ad alteram partem per se sed prout hec coniungi et perficiant [illegible] et ideo totus homo dicitur natus quamvis tamen [illegible] parte traducatur non enim intendit homo generare carnem sed hominem. Si vero queratur quare non dicitur [illegible] in esse per creationem sicut per generationem, dicendum quod generatio non concludit creationem particulariter, creatio nec tamen sit [illegible] alia concludit productionem [illegible] creature et immediatam eductionem.

Tercio queritur utrum homo natus dicatur de divina natura et quod sic videtur. Hec est vera: divina natura est persona filii dei propter summam simplicitatem et ydemptitatem que est

que est in deo sed de quocumque predicatur filius dei predicatur homo igitur hec est vera divina natura est homo ¶ Item homo est divina natura hec est vera quia aliquis homo ut puta christus est divina essentia vel natura ergo et conversa simpliciter quia divina natura est homo ¶ Item deus et divina natura convertuntur igitur de quocumque predicatur unum et alterum sed hec est vera deus est homo. ergo hec est vera divina natura est homo

v aut ¶ Item divina natura vel est homo aut non homo si est homo habetur propositum si est non homo sed filius dei est divina natura ergo filius dei est non homo quod si hoc est impossibile restat quod hec vera divina natura est homo ¶ Sed contra sicut se habet humana natura ad esse dei sic se habet divina ad esse hominis sed hec est simpliciter falsa humana natura est deus ergo et hec est simpliciter falsa divina natura est homo ¶ Item de quocumque predicatur esse hominem predicatur esse mortale. ergo si divina natura est homo divina natura est mortalis ¶ Item de quocumque predicatur homo inest ei humanitas cuicumque inest humanitas informatur humanitate ergo de illo solo predicatur homo respectu cuius humanitas est forma sed humanitas non est forma divine nature ergo hec est simpliciter falsa divina natura est homo ¶ Item si divina natura est homo aut ratione essentie aut ratione persone non ratione essentie quia humanitatis et deitatis essentie simpliciter sunt distincte non ratione persone quia natura non supponit pro persona

sicut supra primo libro dictum est ergo hec est simpliciter falsa divina natura est homo ¶ Ad dicendum quod sicut in primo libro habitum fuit in divinis est reperire predicationem per ydemptitatem et per denominationem licet non utramque quamque proprie ¶ Differt autem predicatio per denominationem a predicatione per ydemptitatem quia cum aliquid predicatur per modum denominativum predicatur ratione forme ut cum dicitur pater generat. Cum autem predicatio est per ydemptitatem predicatur ratione suppositi ut cum dicitur divina essentia est pater sensus est divina essentia est ille qui est pater et hoc modo non predicatur ratione suppositi vel illud nomen ... ut se substantivatum habet igitur duplici modo predicari reperimus in divinis secundum catholicorum modum loquendi ut aliquid predicatur ratione forme aliquid ratione suppositi cum ergo queritur utrum divina natura sit homo. Dicendum est quod quia iste terminus homo dupliciter potest intelligi predicari quia si intelligatur predicari ratione suppositi tunc est vera et est sensus divina essentia est homo id est divina essentia est ille qui est homo et reducitur ista predicatio ad predicationem que est per ydemptitatem cum ad principalem ... predicatione divina essentia est filius dei per ydemptitatem sed filius dei est homo per unionem. Si autem sit predicatio ratione forme sive per modum cuiusdam denominationis falsa est et est sensus

divina natura est homo et divina natura
est quantitate informata et sic neque
homo est filia licet secundum sensum
proprie habeat unitatem sicut audiunt
rationes ad primam partem inductae
¶ Ad illud ergo quod probat alia quod sic
se habet quantitas naturae ad esse divinae
naturae dicendum quod falsum est pro eo quod humana
natura non praedicatur de sua hypostasi
hypostatice sicut divina natura praedicatur praeter
summa simpliciter unde haec est falsa
Christus est humana natura quamvis
haec sit vera quod si Christus est divina
natura et ideo non sequitur
haec est falsa humana natura est deus
quod haec sit falsa divina natura est homo
¶ Ad illud quod alia quod de quocumque
praedicatur esse hominem praedicatur esse mortale
dicendum quod hoc est verum quantum ad prae
dicationem qua homo praedicatur per modum
denominandi quantum non ad prae
dicationem in qua praedicatur vere suppositi
non sic unitate homo cum tamen
sit nomen substantivum vere sup
ponit sicut praedicatur mortale quod cum sit
nomen adiectivum adiective reten
tum ponit rem suam circa illud
de quo praedicatur et sicut non sequitur
divina essentia est pater ergo divina
essentia generat sic non sequitur
divina essentia est homo ergo
moritur vel nascitur ¶ Ad illud non
quod alia quod de quocumque praedicatur homo
in est ei quantitas dicendum quod verum
est de illo in quo praedicatur quo praedicatur
vere formae sed non de illo quo
praedicatur vere suppositi ¶ Tunc cum
non sequitur quod quantitas insit
ei de quo praedicatur sed quod in est alicui quod

hic hypostatice cum eo de quo praedicatur
¶ Ad illud quod alia quod sic non est
natura vere se habet vel hic divina natura
est homo dicendum quod et si divina natura
non supponat pro se homo tamen pro
persona potest supponere. divina enim
natura sicut vere sui ita quod in
tate habet vere utriusque vere
unius corporeitate sed vere non alterius
corporeitate praeter videlicet vere personae
Quaeritur de nativitate temporali ar[ticu]l[u]m 2
in comparatione ad aeternam et circa
hoc quaeruntur tria ¶ Primo quaeritur
supposito quod in Christo duplex sit na
tivitas utrum concedendum sit Christum
bis natum esse ¶ Secundo quaeritur utrum
in Christo sint filiationes duae ¶ Ter
tio quaeritur utrum sit natus filius
vere utriusque nativitatis temporalis
et aeternae
Circa primum sic proceditur et quod
non utrum concedendum sit Christum
bis natum esse et quod sic videtur
Augustinus de spiritu et anima Unigenitus
dei natus est semel generatione sed
generatione sed praeter et secundo nasci non
est nisi bis natus. ergo videtur quod filius
dei bis natus est ¶ Item Damascenus
in Christo duas nativitates veneramur
sed ubicumque est duplex nati
vitas ibi est duplex nasci et ubi
cumque est duplex nasci ibi est bis
nasci ergo etc. ¶ Item Christus est
semel genitus ergo praeter secundum illud
psalmi semel locutus est deus glossa
id est filium genuit et semel natus
est ex homine et constat quod illud semel
et illud non est unum sicut temporale
et aeternum ergo ponunt in numerum. sed

ergo simul et semel fuerunt. Bis
ergo prius est bis natus ¶ Item actio
generata generat passionem passive
ergo si alia est generatio qua pater
et alia qua mater genuit, ergo
alia et alia vice genitus est
Christus a patre et a matre. ergo est pluries
vel pluries natus sed non ter vel quater
et sic de aliis ergo bis est natus
¶ Sed tamen bis dicit consimilis actus
generationem unde non dicitur aliquis
aliquid fecisse bis eo quod legit et disputavit
sed generatio eterna et temporalis
non est idem actus nec consimilis
ergo racione illius duplicis nativitatis
non potest dici bis natus ¶ Item
sol et bis dicitur incepit idem
quod est aliquid bis fieri et quod dicatur
bis in aliquo fit sed apud filium
non cadit tempus … incepit
obumbratio ergo non debet dici
bis natus ¶ Item bis dicit actum
interruptum unde dicitur aliquis
bis fuisse papa si non continue
dicitur bis fuisse homo sed generatio
que est eterna propter continuitatem
sui interrupta. ergo videtur simpliciter
esse falsum prius bis natus est
¶ Item hoc adverbium bis importat
actus terminacionem quia de actu
qui non terminatur non est dicere quod
bis generetur sed generatio eterna
non habet terminum quia filius semper
generatur a patre ergo etc. ¶ Item hoc
adverbium bis importat successionis
ordinem sed circa processionem generationis
eterne respectu temporis aliquis
nulla cadit successio. Si ergo
aliquis non dicitur bis natus qui

qui simul generatur a patre et
a matre sed ita non est quod Christus
dicatur bis natus cum sit unica
persona dicitur generari a patre et a matre
pater enim unico generat filium et in
tempore nativitatis sue virgo
maria genuit ¶ Item unico
tempore et non continuatus non
est … unius cum unum clauditur
in alio ergo cum filius natus
est a patre in unico continuatis et
a matre in unico tempore non
videtur quod debeat dici bis natus
vel genitus ¶ Responsio. Dicendum quod potest
videri pluries actus multiplicari
secundum materiam videlicet subiecti et tempore
et ista sunt tria unde actus
multiplicari dicitur aut quia est
in alio et alio subiecto aut quia
in alio et alio … aut
quia in alio et alio tempore
sive mensura tunc igitur ad
libitum inveniendi dicatur unum
actus aliquo istorum modorum
necesse est ut importet …
vel adverbium eius cum sit adverbium
… ubi subiectione ubi …
… quod est primus
actus secundum quod actus hoc est
ex parte temporis sive durationis
et iste est unus qui est ex parte
mensure. Et quod hoc adverbium
bis importet unum actus ex
parte mensure patet per primum modum
loquendi. Non enim dicitur bis
comedisse propter duas res quas
comedit vel propter pluries ex parte
subiecti sed propter multiplicitatem
ex parte temporis sive mensure
quia comedit in alio et alio tempore
quid igitur generatio sive Christi nativitatis

eterna mensura quia eternitate
et eternitatis temporalis que que
ita quod illa completionem habet in nunc
eternitatis ista in nunc temporis
hinc est quod concedi potest et dicitur
proprie lux esse natum et conce-
dendi sunt doctores et auctores
ad hoc inducte ¶ Ad illud quod
quod primo obicitur in contrarium quod lux
dicit eiusdem actus generationem
Dicendum quod non oportet quod dicat genera-
tionem eiusdem actus secundum univo-
cationis sed sufficit quod dicat
secundum quandam analogiam unde
sicut concedi potest quod generatio proprie
deus et homo sunt duo entia
vel res non quod dicantur due res
et duo entia equivoce sed analogice
ita concedi potest quod generatio proprie
et eterna et temporalis sunt duplex
generatio et sic potest concedi quod
sit lux genitus quia tamen se ex-
tendit unius ad ulteriorem mutationem
respectu illius generationis unius mutationem
novam respectu unum etc. Ad id
quod obicitur quod semel et lux dicit
incipere. Dicendum quod illud non est
verum de significatione generali sed semel dicit
actus completionem quod autem dicit
incipere hoc patet est quia adia-
cet actui temporali et ideo quia
generatio proprie eterna non subiacet
actui temporali non est necesse
quod conveniunt ad illa dicant incessi-
tudine ¶ Ad illud quod obicitur quod lux
dicit interruptionem. Dicendum quod illud verum
est in illis actibus qui non
inveniuntur sine interruptione sicut
lege vel morari prius vel aliquo

tale ¶ [illegible] aut actibus qui sine
interruptione inveniuntur potest non habere
veritatem sicut celo dicitur de lux re-
volutio et tamen motus eius non
dicitur esse distinctivus vel inter-
ruptus unde cum revolutione
non venit quod motus distinctivus
sed secundum circulationis completionem
et secundum illam circulationis completio
est mutatio dierum et temporum et talis
mutatio importatur per adverbium et quod
generatio proprie opposite et mutatione modo
hic unum mutavit ut predictum est ideo
sane potest concedi proprie lux natum
esse ¶ Ad illud quod obicitur quod lux
importat terminationem actus. Dicendum quod ter-
minatio actus dupliciter dicitur primo modo
per completionem aliquam quod desitionem
tum ergo dicitur quod lux importat illa
tamen intelligatur terminatio quantum
ad utrumque modum. Dicendum quod verum est sed
aut dicatur terminatio per desitionem
non habet veritatem hic enim accidit
mutationem aliquam alii actus qui non
possunt esse sine actus desitione
sicut tactum est ¶ Ad illud quod obicitur
quod lux dicit successionis ordinem
Dicendum solum quod hoc non est de necessitate sed
quod importat actus generationem et
successionem respectu eiusdem princi-
pii. sic autem non est reperire hic
et sic patet illud ¶ Ad illud vero quod
ultimo obicitur quod nunc temporis et
nunc eternitatis non possunt in unum
Dicendum quod si loquamur de nunc proprie accep-
to veritatem habet si autem large accipi-
tatem habet eternitatis enim et temporis
sunt dimensiones simul per comparationem ad ducem

que mensurat tempore est alia a
productione que mensurat eternitate
et prius posterior illa et ideo iste due
productiones possunt dici et mensu
re due quod valet quod una claudi
in alia sed non est repugnantia
que tollat unum sicut generatio prius inter
tatum sed per quandam superpositionem
que quandoque requirit ordinem per dis
tinctionem

Secundo queritur utrum in Christo sunt
filiationes due et quod sic
videtur quia est ibi sue causa fi
liationis sicut sicut actio causa
relationis sed in Christo est duplex generatio
ergo est duplex generatio filiatio
multiplicata cum causa multiplicatur videtur
et effectus ¶ Item multiplicato uno
relatorum necesse multiplicari et reliquum
eo quod relatorum est ad aliud se habere
et quotiens dicitur unum correlativorum toti
ens dicitur reliquum sicut vult philosophus
sed Christus secundum generationem eternam est
filius patris secundum generationem temporalem
est filius matris ergo et cetera ¶ Item
diversitatem productionum diversi sunt
termini sed generatio temporalis et eter
na sunt diverse productiones ergo
si utraque terminatur ad Christum secundum
quod est filius necesse est Christum esse
filium alium et alium ergo in eo sunt
filiationes plures ¶ Item idem
est esse natum et esse filium sed
si aliqua sunt eadem uni et
unitate reliqui ergo si Christus est
bis natus habet duplicem filiationem
¶ Item abstracta filiatione eterna
est intelligere filiationem tempora
lem et econverso ergo si illa sunt diversa
quorum unum est intelligere abstracte

to alio ergo filiatio eterna et tem
poralis est alia et alia in Christo
¶ Sed contra filiatio est proprietas
personalis sed in Christo non est
nisi una persona ergo non est
nisi una filiatio ¶ Item sicut
Christus habet patrem et matrem ita
quilibet alius est natus ex patre
et ex matre sed nullus dicitur habere
duas filiationes quia genitus
est ex patre et matre ergo pari
ratione in Christo non erunt due
filiationes quia natus est
Christus ex patre et ex virgine
¶ Item constat quod aliquis magister
habet plures discipulos hodie
unum et cras alium non habet
diversos magistratus ergo pari ratio
ne et Christus debet dici quod plures
filiationes non habeat quia genitus est
a patre primus et a matre postea
¶ Item si alia persona nata esset
de virgine esset confusio nisi haberet
illius proprie pluralitate filiationis sic
dicat ~~dicitur~~ dicitur filii ergo in materia
natura ubi nulla fieri est pluralitate
confusio videtur quod nulla sit fieri
filiationum pluralitas ¶ Item una
ca proprietate una ratione ut sunt
due albedines sunt duo alba
ergo si sunt due filiationes sunt
duo filii ergo si in Christo sunt due
filiationes sunt duo filii et si
Christus est duo filii ergo Christus
est duo sed hoc est falsum sicut in
plurata est supra et habetur in sym
bolo non duo tamen sed unus est
Christus ergo filii est duas filiationes
filiationes

esse in christo ¶ Respondeo dicendum quod quamvis concedatur in christo duas esse nativitates non tamen concedi debet duas esse filiationes et ratio huius est quia cum filiatio sit relatio comparatur secundum actum ad subiectum in quo est et ad eum a quo est et ad principium a quo est. Primus autem relationis si dicatur forte sunt specificatio comparatur accipitur a quo est sicut paternitas et dominium sunt due relationes in aliquo homine que multiplicantur non ratione eius in quo sunt principaliter sed ratione eius a quo sunt. Unde possunt esse due relationes in homine respectu eiusdem personae multiplicatio autem relationis secundum numerum non venit principaliter ratione eius a quo est nec ratione ad quem sed ratione subiecti eius in quo quod proprietas subiecti manifestat ratione suppositi quod subiectum filiationis est una persona non natura ratio. Hinc est quod cum in christo non sunt plures persone non possunt esse plures filiationes ideo concedende sunt rationes ad hoc inducte ¶ Ad illud quod secundo quod primo obicitur quod generatio est causa filiationis idem patet Respondeo quia relatio non multiplicatur comparative ad causam sed comparative ad subiectum. Si autem queritur quare multiplicatur generatio in christo et non filiatio cum utraque respiciat personam. Dicendum quod generatio significatur per modum actionis actio autem et passio non solum recipit numerum comparative ad subiectum sed etiam comparative mensure et comparative principii et quia aliud est principium et alia est mensura temporalis et eterna

ideo alia potest dici et alia generatio quamvis non filiatio. Alia causa est quia et si generatio respiciat personam tamen per quos respicit principium et naturam unde humana nativitas in christo potest dici nativitas non tamen potest dici filiatio quia filius proprie respiciat personam. Dicendum quod generatio significat per modum actionis actio autem et passio non solum recipit numerum comparative subiecti sed etiam per comparative mensure et comparative principii et quia aliud est principium et alia est mensura temporalis et eterna et ideo alia potest dici et alia generatio quamvis non filiatio. Alia causa est ratio quia et si generatio respiciat personam tamen per quos respicit potest et naturam unde humana natura in christo potest dici nativitas non tamen potest dici ¶ Et quia in christo est pluralitas naturarum et unitas persone ideo possunt dici plures generationes quamvis non possunt dici plures filiationes ¶ Ad quartum dicendum quod obicitur quod multiplicato uno relatorum multiplicatur et reliquum dicendum quod hoc est verum est de relationibus forte et de eo correlativo a quo dependet correlativum dependens eiusdem quod autem correlativum multiplicatur multiplicatione alterius non habet unitatem sicut est quod unus homo generat plures filios et unus magister docet plures discipulos tamen cum relatio que est in uno non pendet ab uno quamquam causa in dependentia accidentali et defectiva. Unde salvatur relatio in altero unde quamvis quod quis generat ... primum filium alium non nascitur in eo nova paternitas sed prime paternitati innascitur novus respectus quia patet est plenum quod

quam prius erat. Sic est intelligere
dum inposito unde christus generatione
temporali non acquirit novam filia-
tionem, sed incipit esse filius al-
terius vel virginis. ¶ Ad illud
quod obicitur quod diversitas productionum divi-
si sunt, dicendum quod verum est quod ille
productiones disparate sunt ita quod
quod una non supponit aliam. Secundo autem
non est inpossibile quia nativitas
temporalis non presupponit eternam
nativitatem et ideo non oportet
filium esse alium et alium qua-
libet alia et alia generatione. Quia
sufficit cum ut dictum sunt ad plura-
litatem generationum pluralitas natura-
rum. Non sic autem ad pluralitatem
filiationum. ¶ Ad illud quod obicitur
quod idem est esse natum et esse fi-
lium dicendum quod et si de eodem dicatur tamen
filiatio proprie dicit relationem et na-
tivitas sive generatio speciem productionis
vel actionem et actio comparatur alia et alia
tempora sicut variari et ideo non
sequitur quod si plurificatur productio
quod plurificetur filiatio. ¶ Ad illud
quod obicitur ultimo quod intelligit
filiationem temporalem abstracta filia-
tione eterna dicendum quod hoc non est
propter diversitatem relationis ipse tamen
sicut si aliquis sit pater duorum
potest intelligi esse pater unius ita
quod non alterius et si aliquis vide-
atur a duobus potest intelligi videri
ab uno ita quod non ab alio. ¶ Ex hoc
tamen non potest concludi quod sit diver-
sitas secundum rem sed solum rationem diver-
sitatis autem secundum rationem non ita illa
que sola est secundum consideracionem

Tercio queritur utrum christus
sit filius naturalis ratione utrius-
que nativitatis videlicet tempora-
lis et eterne et quod sit videtur de generatione
eterna non est dubium de genera-
tione vero temporali ostenditur sic qui
conformis est in natura ei a quo
generatur est filius naturalis sed filius
dei conformis est matri a qua
est natus ergo est naturalis filius
ipsius. ¶ Item qui trahit natu-
ram ab eo a quo generatur est fi-
lius naturalis ipsius. Sed christus
a virgine naturam traxit substanciam
ergo est filius naturalis ipsius vir-
ginis. ¶ Item natura est principium
rei generande et filiationis eius-
dem ex parte mulieris ex hoc quod
concipit mater et parit et hoc
totum virgini competit respectu
christi ergo christus est eius filius
naturalis. ¶ Item si christus esset filius
virginis aut ergo naturalis aut
adoptivus. Quia tunc non esset no 2
vera mater nec ad virginem spec-
tat filium adoptare nec deus
adoptari potest a creatura in fi-
lium sed magis econverso ergo videtur
quod sit naturalis eius filius. ¶ Sed
contra nullus qui est filius per
graciam est filius naturalis quia natura
et gracia ex opposito dividuntur. Sed quod
christus fecit se virginis filium
hoc fuit dignationis et gracie
ergo non est filius naturalis. ¶ Item
nullus qui voluntarie generatur
est filius naturalis quia natura et voluntas
sunt principia disparata. Sed christus
voluntarie genitus est de virgine

ergo non est filius eius naturalis
¶ Item nullus est filius naturalis cuius
generatio fit supra naturam · sed generatio
filii dei conmatre fuit per miraculum
supra naturam et naturales principia ergo non
est eius naturalis filius ¶ Item nullus
filius naturalis est prior suo pro-
generante quia si prior est acti
ei quod producat ab illo · ergo non
est naturalis filius sed christus prior
fuit quam virgo que ipsum conce-
pit ergo quantum ad partem temporalis nativitatis
christus non potest esse eius filius
naturalis ¶ Ad hoc dicendum quod penes utrumque
sed nativitatem christus est filius naturalis
et ideo humanus est quod utraque na-
tivitas consistit in productione
filius consimilis secundum similitudinem
per convenientiam in natura unde secundum
nativitatem eternam generatur filius patri
secundum nativitatem temporalem generatur
filius matri ideo utraque nativitas
est naturalis et ratione utriusque nativitatis
christus naturalis filius debet dici
Si autem queras quam similitudinem dicit
iste terminus naturalis dicendum quod magis dicit
similitudinem principii quam similitudinem
forme Dicitur enim filius naturalis
qui est naturalis et qui trahit na-
turam ab aliquo non quia ipsa
filiatio sit proprietas quedam ipsam nature
sed magis persone est enim proprietas
persone unde hoc est magis proprium
christus est filius naturalis in natura
quod christus filius est eternalis vel
filius eternus Natura enim plus
dicit in similitudine principii vel
cause quam dicit in similitudine forme Sed

tendum est ergo christum filium natura-
lem esse virginis ratione temporalis na-
tivitatis sicut rationes ad primam
partem concludunt et ideo concedende sunt
¶ Ad illud ergo quod obicitur in contrarium quod ille
qui est filius per gratiam est filius per
naturam dicendum quod si illud intelligatur de gratia
adoptionis verum est Si non intel-
ligatur de gratia unionis non est
verum quia sicut scitum est supra ista
fuit quodammodo isti homini naturalis
Aliter causa potest dici quod unum est secundum
eandem naturam christus autem nominat
ypostasim in duabus naturis
et secundum illam duplicem naturam naturalis
est filius patris et naturalis est filius
matris ita quod secundum divinam naturam
comparatur ad patrem et secundum humanam compara-
tur ad matrem Si autem contra fiat
comparatio ut ypostasis illa secundum
divinam naturam comparatur ad matrem
et secundum humanam comparetur ad patrem
sic non dicatur esse filius naturalis potest
tamen dici naturalis filius per gratiam
unionis que facit naturales proprieta-
tes invicem communicare ¶ Ad illud quod
obicitur quod generatio christi est supra naturam
dicendum quod licet ita est supra unum quod est secundum
naturam ut dictum est supra / quia ibi
divina potentia in nullo preiudica-
bat nature et ideo modus ille operandi
non concludit hic operationem nec aufert
sibi naturalem filiationem ¶ Ad illud quod
obicitur quod nichil generatur naturaliter
quod generatur voluntarie dicendum quod falsum
est secundum quod natura voluntas coo-
peratur unde esset quod esset omnis
obediens ipsi voluntati sicut et

in adam erat idem generante patre
volente et non operante et quod vo
luntas filii non tollit unam genera
tionem naturae. Ideo non sequitur quod si
voluntarie corpus nascitur quod non
naturaliter nascitur. ¶ Ad illud quod obicitur
quod nullus filius est prior suo pa
tre generante, dicendum quod verum est secundum
eam naturam secundum quam est filius eius
et sic non habet instantiam in proposito
quia Christus secundum humanam naturam pos
terior est virgine quae ipsum concepit.
Si autem simpliciter intelligatur habet in
stantiam in proposito quia Christus licet
habeat duas naturas secundum quarum
unam procedit ex natura quae creatura quod
inde principium. Ubi autem instantia
est in proposito ita quod non in alio fun
data est secundum pluralitatem documento

In parte ista sunt quaedam circa
litteram et primo quaeritur de hoc
quod dicit res quae non est de patre
genita non videtur de matre nata.
Sed contra humana natura non est ex
patre genita ergo non est de matre
nata. ¶ Item Christus secundum humanam
naturam conceptus est de spiritu sancto
et natus de maria virgine ita
quod spiritus sanctus non est eius pater
licet virgo sit eius mater ergo
non videtur procedens primo intelligens
... ¶ Ad secundum dicendum quod magister loquitur de
illa nativitate qua res aliqua de
nominatur ita quod non dicatur filius secundum
tamen pure denominationem filiationis.
Humana autem non habet humana natura
in Christo et ideo non est vera instanti
a ad illud quod dicit magister in littera.
¶ Item quaeritur de hoc quod dicit Una

nativitate ex patre venimus quod est
supra tam rem et tempus et modum
sed contra generatio filii dei ex patre
est generatio naturalis sed generatio naturalis
est secundum modum non supra naturam
ergo etc. ergo male dicit quod sit supra
naturam. ¶ Item sed quaeritur per res
quae distinguuntur illa tria quae
in auctoritate ponuntur. Videtur enim quod non
sit nisi in rebus quantitatis. ¶ Ad primum
dicendum quod natura non accipitur ita
generaliter sed pro natura unde non vult
dicere quod generatio filii sit supra
naturam creatam. Creatura quae est
natura naturans sed est supra
naturam creatam quae generaliter
dicitur natura naturata. ¶ Et nota quod
ista tria distinguuntur sic ut
causa referatur ad virtutem ange
licam vel ad virtutem humanam et tem
pus ad virtutem caelestem et modum
ad virtutem inferiorem vel creaturae
inferioris ut sit sensus generatio
illa est supra naturam causae
id est virtutem angelicam et rationem
id est virtutem humanam et tempus
id est operationem caelestem et modum id est vir
tutem inferiorem vel aliter ut cau
sa referatur ad virtutem agentem
vel etiam ad potentiam agentis sententiam
et tempus ad mensuram limi
tatam naturae ad modum operandi
consuetudinem. ¶ Item quaeritur de
hoc quod dicit Christus natus
est contra ... in tempore conceptionis
videtur enim filius dei quia cum
conceptio non fuit in tempore sed in
instanti. ¶ Item si conceptio sua
fuit sibi ... quantum ad tempus

quod non videtur verum quia subiungit quod
fuit super legem nature conceptionis
Responsio dicendum quod conceptio dupliciter accipitur
uno modo dicitur conceptio corporis christi
ut informatio corporis usque ad
perfectionem anime. Alio modo dicitur
conceptio large in initiatione et per-
fectione corporis usque ad partum et
egressum ipsius de ventre. Si
igitur primo modo dicatur conceptio large
supra fuit sed non quia ipse mem-
bris instructus fuit et tenuit
in utero matris ut alii homines
augmentum nascitur et sic sufficien-
ter solutum est supra

di. 9. Preterea investigari
oportet etc. Supra egit ma-
gister de comparatione divine nature ad
proprietates humane nature. Hic vero agit
de comparatione humane nature ad pro-
prietates divine inquirens utrum natura
humana in christo sit adoranda
adoratione latrie. Dividitur autem
pars ista in partes duas. Quia in prima parte
sequitur istam opinionem. Secunda
opinionem. In secunda non prosequitur
eam secundum opinionem aliorum et sanctorum
auctoritates ibi Aliis placet christi
humanitatem etc. Prima pars dividitur
in partes duas. In prima ponit. In secunda
determinat ibi Ideo quibusdam
videtur etc. Secunda pars in duas divi-
ditur. In prima subiungit illorum aliorum
opiniones. In secunda vero inducit
illius opinionis confirmationem
multiplicem sanctorum attestationem
ibi De hoc Jo. Ita agit duce
sunt verba christi. Illa secunda pars pars
iterum adhuc dividitur in duas partes

in prima confirmat auctoritate greci
In secunda auctoritate latini videlicet
Aug. ibi De hoc Aug. in sermone
domini ubi agit etc.

Ad intelligentiam huius partis ar. 1
inquirit hic quod de adoratione
in comparatione ad deum cum est exhibenda.
Secundo vero queritur in comparatione ad vir-
tutem per quam exhibetur. Circa primum
queruntur sex. Primo queritur
utrum cultus qui est latria debi-
tus divinitati sit exhibendus christi
humanitati. Secundo queritur utrum sit ex-
hibendus eius ymagini. Tertio
queritur utrum sit exhibendus eius
matri. Quarto utrum sit exhi-
bendus eius cruci. Quinto utrum
sit exhibendus eius membro. Sexto
et ultimo utrum sine peccato exhi-
beri possit eius adversario.

Circa primum sic proceditur et queritur
utrum cultus latrie sit exhi-
bendus humanitati sive carni
christi. Et quod sit videtur primo auctoritate
Damasceni ipsius est persona deus et
persona homo que adoramus
una adoratione cum patre et
spiritu et incarnata carne eius
ergo si persona christi adoranda est
latria videtur quod similiter caro eius.
Item super illud ps. Adorate
scabellum pedum eius. Glossa Aug.
suscepto terra i. carne sine impietate
adoratur quia nemo carnem
eius spiritualiter manducat
nisi prius adorat. Item eodem
timore timetur ignis et ferrum
ignitum igne quia si magis timeatur
dimittas carnem quam ignis ipso

videtur quod eadem veneratio sit
exhibenda cuius humanitati quae ex-
hibetur divinitati. ¶ Item eadem ado-
ratione adoratur caro anime uni-
ta qua adoratur ipsa anima
ergo si non anime intime unit-
ur verbo christi carni quam anime eadem
adoratione qua adoratur verbum ado-
ratur caro assumpta. sed verbum ado-
ratur latria ergo etc. ¶ Sed contra
Luce iiii. Dominum deum tuum ador-
et illi soli servies. glossa exponit de
servitute cultus latrie. ergo soli deo
est exhibenda non ergo carni chris-
ti. ¶ Item Augustinus x de civitate dei lo-
quens de christo. Cum in forma dei
sacrificium cum patre sumat cum
quo et unus est deus tamen
in forma servi maluit sacrificium
esse quam sumere et illud. Unus
sacrificium censent ii ei quem deum
aut sciunt aut putant aut
fingunt ergo humanitati illi non est
sacrificandum sive carni christi ergo
nec ille cultus est offendendus
qui offertur deo. ¶ Item glossa
super illud psalmi adorate scabellum
pedum eius caro christi non est ado-
randa illa adoratione latrie que
soli deo debetur sed illa dulie
que dignior est ergo etc. ¶ Item
humana natura in christo quantumcumque sit
sublimata non excedit terminos cre-
ature ergo nec veneratio exhiben-
da ei debet excedere terminos crea-
ture. Si ergo latria est cultus
qui excedit omnes fines creature
videtur quod qui exhibet latriam carni
christi committit ydolatriam. ¶ Item mi-
nor minori veneratio est exhi-
benda et maior maiori secundum
rectum ordinem. sed christus secundum quod
homo minor est patre et humanitas
minor deitate quantumcumque sit uni-
ta. ergo minor veneratio est ei ex-
hibenda. Si ergo latria est ve-
neratio summa videtur quod humanitati
christi non sit exhibenda. ¶ Item
nullus est adorari adoratione
latrie cuius est adorare sed huma-
nitatis est adorare ipsam propter
suam unitatem ergo non debet ado-
rari adoratione latrie. maior
probatur per hoc quod nulli debetur
latria cuius est servire alii. minor
probatur quia eius est adora-
tionis est orare christus autem
orabat sicut legitur in diversis
evangeliis. ergo etc. ¶ Responsio dicendum quod
caro christi multipliciter consideratur
uno modo caro christi dicit totum
ille homo iuxta illud quod dicitur
Johannis 1. Verbum caro factum est
et hoc modo quia ille homo
deus est vere propter unionem
adorandus est adoratione latrie.
Alio modo caro consideratur prout
nominat ipsam partem humanitatis
ipse non ut unita et hoc modo
exponunt carnem considerate non de-
betur adoratione latrie sed dulie.
Tercio ~~Quarto~~ modo consideratur caro q-
uarto modo prout nominat ipsam na-
turam creatam prout divinitati
unita et hoc modo exponunt qui-
dam quod est adoranda dulia digni-
ore quam est yperdulia. Et ratio
huius est quia solum dei est

adorari latria et ita non qui
tat aliquis nunc sua ydiomata unde
sicut non est dicendum humana natura
esse in xpo eterna quia est uni
ta eterne et sic hoc modo dicen
dum quod natura humana non est
adoranda latria quamvis sit
unita maiestati summe ¶ Alij
vero dixerunt aliter quod si consideretur
caro et anima preter unita illi
persone adoranda est adoratione
latrie propter quod secundus est de con
silacione honoris et parcialibus
alijs honor tamen non respiciat
hanc partem vel illam sed respiciat
totam personam unde communiter pur
pura et vestimentum non perciperet
potestes regis alios quomodo tamen
in honore et reverentia sicut dicit
Augustinus magister veritatis in libro et
ideo quia est una persona in
xpo tamen debetur reverentia sum
ma una adoratione adorandum
est scilicet latria quantum ad utrumque
nunc scilicet deitatem et humanitatem
sicut eadem adoratione adora
tur in uno homine caput et pes
generaliter quod quod non solum xpo
homo adorandus est latria sed
etiam humanitas eius inquantum
est verbo unita quamvis propter
se consideretur tamen ei debe
tur dulia et quia caro xpi
nunquam est separata a verbo ideo
semper consideranda est ut con
iuncta et semper adoranda est
latria licet humanitas ut per se con
sideratur non debetur nisi dulia et ideo
secunda opinio melior est quam
prima et antiquorum prior magis est

persona Et ideo concedendo sicut rationes
que sunt ad partem istam ¶ Ad id
ergo quod primo obiciunt in contrarium quod latria
est cultus soli deo debitus
dicendum quod propter hoc non concluditur humani
tas xpi sicut enim cum dicitur solus
petrus est hic unus non conclu
ditur manus vel pes eius Sic
cum dicitur solus deus est adora
dus latria non concluditur humanitas
quia humana natura et divina in una
conveniunt persona unde et hec adoratio
non partitur in unum et illa ¶ Ad
illud quod obicitur quod caro per se non
est sacrificanda dicendum quod verum est per se
sed non prout est divinitati coniuncta
quia tota xpo sacrificandus est
et quod dicit Augustinus quod volunt pro
sacrificio suo sed offerre dicendum
quod hoc non dicit quod non debet
in carne adorari et ei sacrificari
sed quia volunt intelligere dam
nationes nec aliam creaturam con
siderari honor divinus ¶
¶ Ad illud quod obicitur de gloria quod caro
non est adoranda latria dicendum quod
verbum illud intelligitur de carne vi
bi prout mee unde considerate conside
ret et hoc est quod dicit Augustinus De ho
minis separatis adeo illi inique
credo nec fuero sed aut non ob
miltit quando sed quod unita est adora
da sit latria verum Damascenus non ut
nudam carnem adoramus sed ut u
nitam divinitati in una ypostasim
dei verbi ¶ Ad illud quod obicitur quod cre
atura non convenit honor creature
dicendum quod verum est tamen sui et ideo
honor tamen sui honor non conve

creature sed quia uenit in una
ypostasi dei ubi cum debetur
unitus honor inquantumque sit na-
tura est quod debet sibi latria ¶ Ad
illud quod obicitur quod minori minor de-
betur reuerentia dicendum quod uerum est quando
minor et maior sit per se sunt quod sit
diuersorum honorum susceptibiles hoc
autem est quando sunt diuerse persone
gradu dignitatis distantes
hic autem in proposito non est persone
quia cum una sit in christo perso-
nalitas et illa attenditur secundum
naturam supremam unita et su-
ma debetur ei reuerentia qualis-
cumque sit natura ¶ Sicut enim honor
debetur regi inquantumque sit indu-
mentum honor eius non respiciat
dignitatem et propter illud quod circumamictum
ei sicut corpus uiri sancti hono-
rari debet secundum dignitatem anime non
secundum equalitatem proprie nature
¶ Ad illud uero quod obicitur quod christi est
adorare dicendum quod secundum quod oratio est
ascensus intellectus in deum non sit
proprie ad christum non pertinet pro eo quod
anima quecumque uoluit fecit et
nihil eciam plus habet per animam sua-
cius quecumque uult anima eius ¶ Eo-
tamen orandi et adorandi debitum
secundum animam inferiorem in sua oratione
et ideo non sequitur quod non debeat
adorari sicut cum ipse baptizat
interius et tamen baptizatus
fuit ut aliquos informaret ¶ Sic
orauit et adorauit ut alios in-
duceret quia sicut uult damascenus ¶ ypo-
humana natura non tenet naturam

ancille aut eius sit serua esto
carne sed non est uincta uerbo dei
semel tamen uincta secundum ypostasim
qualis erit ancilla uirum eiusdem
corporis non potest esse seruus sui-
ipsius et dominus eius ergo erit ser-
uus / ipsius non quia quecumque sunt
patris sunt filii et ita quando dicit
ipsum esse suum distinctum facit unum
corpus in duo per modum nestorii et
ita ad christum non pertinet adorare
sed adorari quia magis competit
ei uero deo quam seruitus ¶ Ali-
ter possit dici quod quamuis esset
ipsius adorari non tamen sequi-
tur quod non debet ad hoc adorari
adoratione latrie quia nos qui
debemus adorare non debemus
aspicere ad eius humanitatem sed
ad personae dignitatem et in hac
ultimo consistit summa quarum
predicta

Secundo queritur utrum cultus
latrie exhiberi debeat
ymagini christi et quod sic uidetur
primo per damascenum iiii° li° honor y-
maginis refertur ad prototipum ergo
idem est adorare ymaginem et cu-
ius est ymago · ergo si christus
colendus est cultu latrie uidetur
quod eius ymago similiter ¶ Item
abraham adorauit tres uiros
et in hiis adorauit sanctam trini-
tatem secundum quod glossa exponit ¶ Si-
militer illi tres uiri non erant
trinitas summa sed eam signi-
ficabant · ergo latrie cultus non
solum debetur rei signate sed etiam

signo. Cum ergo ymago Christi sit eius signum videtur quod ei sit cultus latrie exhibendus. Item homo loquitur ad ymaginem in simili vocabulo quo loquitur ad ymaginem sicut ad personam rationalis creature. Igitur sic loquitur ad ymaginem Christi sicut ad Christum et sic loquitur sic colit et adorat. Ergo debet adorare ymaginem Christi sicut Christum. Item eandem reverentiam exhibemus et exhibere debemus ymagini beate virginis quam ipsi virgini et sic de aliis sanctis. Ergo et eadem reverentia exhibenda est ymagini Christi sicut ipsi Christo. Sed Christo exhibetur cultus sive honor latrie. Ergo debet exhiberi ymagini sue. Contra Exodi xx in precepto mandato: Non facies tibi ymaginem neque sculptile etc. Si ergo prohibitum est ymaginem facere multo magis et adorare. Item Damascenus de ymaginibus: magne impietatis et insipientie est signare quod divinitatis est. Ergo maioris impietatis est adorare tam figuratum. Item melior est creatura vivens quam non vivens quia similior est summe vite. Si ergo huiusmodi ymagines non sunt viventes nunquam sunt digne honore quam talpe et vespertiliones. Si ergo impium est adorare vespertiliones et talpas multo magis et huiusmodi ymaginationes. Item nobilior et melior est ymago divinitus impressa quam ab homine sculpta. Sed si quis ado-

raret dyabolum vel hominem peccatorem in quo est ymago dei impressa peccaret. Ergo multo magis qui adoraret huiusmodi ymagines. Item fortius fugiendus est ritus ydolatrie quam legalis cerimonie. Sed etiam fugere ritum cerimonie legalis ne videatur iudaizare. Pari ratione ergo debet fugere ritum ydolatrie ne videatur ydolatrizare. Ergo si cultus ydolatrie consistebat in veneratione ymaginum et picturarum videtur quod talia non sunt adoranda. Item cum huiusmodi ymagines neque in veteri neque in novo testamento appareant videtur quod earum introductio fuit vana et superflua. Si ergo talia sunt superflua videtur quod talia non sunt colenda. Respondeo dicendum quod ymaginum introductio in ecclesia non fuit absque rationabili causa. Introductio enim fuit propter triplicem causam scilicet propter simplicium ruditatem et propter affectuum tarditatem et propter memorie labilitatem. Propter simplicium ruditatem inventae sunt ut simplices qui non possunt scripturas legere in huiusmodi sculpturis et picturis tamquam in scripturis apertius possunt sacramenta nostre fidei legere. Propter affectus tarditatem similiter introducte sunt videlicet ut homines qui non excitantur ad devotionem in hiis que pro nobis Christus gessit dum illa aure percipiunt saltem excitentur dum eadem in figuris et picturis tamquam presentia oculis carnis conspiciant. Plus enim excitatur affectus per ea que videt quam per ea que audit. Unde Horatius

carnis

introductio
introducti

No

d

Segnius irritant (irritat) animos di-
missa per aurem quam que oculis
subiecta fidelibus et que ipse sibi
tradit spectator. Propter memorie
labilitatem quia ea que audiuntur
solum facilius traduntur oblivioni
quam ea que videntur. Frequenter
enim invenitur in multis illud quod
consuevit dici verbum intrat per unam
aurem et exit per aliam. Propter hoc non sine
causa est provisio quod beneficia nobis prestita
ad memoriam reducantur per libros.
Ideo de dispensatione divina factum est
ut ymagines fierent precipue in
ecclesiis ut videntes eas recorde-
mur de beneficiis nobis impensis
et sanctorum operibus virtuosis. Quia
igitur ymago introducta est ad re-
presentandum Christum qui pro nobis cru-
cifixus est nec affert se nobis
per se sed pro illo, ideo omnis reveren-
tia que ei affertur exhibetur Christo
et propter ymaginem Christi debet cul-
tus latrie exhiberi et hoc est
quod dicit Augustinus in libro tertio de doctrina
Damascenus. Dum veneratur tale signi-
ficantius institutum cum sanum
signum quod intellexit non hoc veneratur quod
videtur sed transit ad illud propter quod cun-
talia cuncta rescinda sunt. Con-
cedende sunt igitur rationes que
hoc ostendunt. ¶ Ad illud ergo quod ar-
guitur quod prohibitum est ne quis
faciat sibi ymaginem dicendum
est quod pro eo tempore prohibitum est
in quo deus humanam naturam non
assumpserat tunc enim cum deus
omnino spiritus esset ut erat infigurabilis
et idem ymagine figurare erat error

et impietatis et pro illo tempore
loquitur Damascenus cum dicit quod in
tempore et impietatis est figura-
re quod divinitatis est. Verum est sic
quod divinum est quod est incircumscripti-
bilis et infigurabilis. Sed non est sic
postquam ad humanam naturam deus
se iunxit quia deus postea incarna-
tus sive factus est homo et
cum hominibus conversatus est
miracula fecit passus et cruci-
fixus est. Hec ad memoriam homi-
num scripta sunt et ad doctrinam
nostram quia non omnes nos-
cunt litteras neque lectioni vacant
decreverunt patres velut quosdam
triumphos ymaginibus describere
ad velocem memoriam. ¶ Ad illud
quod obicitur quod creatura vivens no-
bilior est non vivente dicendum quod verum
est de nobilitate reali. Sed non oportet
quod hoc sit verum de nobilitate signi-
ficationis quia res parum valens
rem nobiliorem signare potest. Cum
ergo adoratur ymago non adoratur ratione
nobilitatis quam habet in se sed
ratione nobilitatis signate in se. Et
si obicitur quod lapides et ligna
dicuntur in divinis dicendum quod non dicuntur
sic nec sunt principaliter instituta
ad hoc sicut ymagines et pic-
ture. ¶ Ad illud quod obicitur de y-
maginibus dicendum quod in persona [illegible]
patet responsio quia cum talis homo
sit creatura nobilis offert se
magis per modum rei quam per modum
signi et ideo honor qui ei in-
fertur non omnino refert ad primum

Ymago

No(ta)

commemorat sicut honor qui defert
ymagini picte vel sculpte. Si
aut aliquis colet ipsa figmenta
et tamquam rem magis cura
ret quam quam colet creaturam
spiritualem. unde Aug. de doct.
xpiana. Servitor alcius est deni-
cos qui opera hominum pro deo co
lunt quam qui opera dei ut sta
tuam quam stellam. ¶ Ad illud quod
obicitur quod illud videtur esse ydola
trie dicendum quod verum est si adora
rentur tamquam sui ita quod crederetur
aliquid divinum ibi esse. Nunc autem
non est sic ymmo quamvis aliter
nectos fideles venerantur et ideo
non sapiunt ydolatrie vicium et
et si tunc obicias quod sunt occa-
siones dicendum quod et si licet fuere
sunt et sunt ipsis in hodier-
num diem et etiam alie creature
occasiones non tamen propter hoc
sunt hec delende et creature de-
struende quia secundum divinum iudicium
est ut boni sunt in bonum ma-
li autem in mala quantum sic
et in ymaginibus est intelligendum
¶ Ad illud quod obicitur quod illud non habetur
auctoritate in scriptura dicendum quod multa
apostoli tradiderunt que tamen
non sunt scripta unde apostolus
laudabat eos qui tenebant
suas tradiciones et etiam sicut
ut fideles que ab apostolis acce
perunt. Narrat enim Dam. duo
que sunt ad ymaginis confir-
macionem. unum est quod quedam hys
toria refert quod dominus Agaro re-
gi qui pictorem miserat ymaginem

pingeret

quam dei filius pictare et figu-
rare nequeunte pictore propter corru-
scantes a facie claritates ipsum
vestimentum proprie faciei divine su-
perponens in vestimento illo sui ip-
sius ymaginem sculpsisse et
ita eam picti Agaro misisse co-
ncupiscenti [illegible] Lucam evangelistam
depinxisse dominum et matrem eius
et sic patet quod non sunt adinven-
ciones in hiis ymaginibus sed di-
vine tradiciones et apostolice
sanctiones

Tercio queritur utrum cultus
latrie matri eius debe-
at exhiberi et quod sic videtur
per illud quod dicit Dam. in c. de yma
ginibus honor [illegible] ad
eum qui est exemplar [illegible]
redundat ergo si honor latrie ex-
hibendus est ymagini xpi quia
refert prothotypum xpi racione [illegible]
virginem honor latrie exhiben-
dus est cum honor filii exhi-
bitus ad filium referatur ¶ Item
ex hoc quod virgo maria effecta
est mater dei effecta mater
omnium creaturarum ergo filius qui
tiat matri dominum maiestatis
ergo eadem latria sit cultus maiesta
ti debitus pro racione [illegible]
ci latrie cultus ¶ Item caro xpi
consistens fuit [illegible] et [illegible] carni
virginis sed corpus eius [illegible]
natura adorandum est adora
cione latrie ergo pari racione huma-
nata in virgine in eius matre
¶ Item filius dei exhibuit reverenciam
et honorem ipsi virgini sicut sue
matri ergo si prebeat se velit no

propter quod quod unum secundum propriam eidem
substantiam et quod honor qui impen
ditur ei impendendam si ergo huius
est latria videtur etc. ¶ Sed contra
virgo beata adorat filium suum
adoracione latrie sed unum et eius
dem speciei eandem non est
adorare et adorari ¶ Si ergo in
beata virgine est una tum natura
videtur quod ipsa non sit latria ado
randa ¶ Item beata virgo est pu
ra creatura ergo non debetur
ei honor nisi qui est inter terminos
creature sed iste est honor dulie
non latrie ¶ Item honor latrie
redditur deo ratione summe maies
tatis sed hanc non est reperire
in virgine ergo non videtur quod sit
cultu latrie adoranda ¶ Item
qui adorat aliquem cultu latrie
confitetur ipsum esse deum ergo qui ado
raret virginem cultu latrie confi
teretur ipsam esse deam ergo si hoc est
impietatis maxime videtur quod etc.
¶ Responsio dicendum quod et beata virgo maria
pura creatura est et ideo ad hono
rem et cultum latrie non ascendit
quamvis excellentissima nam est ita
quod excellencia pure creature que
non potest ideo non tantum debet
ei honor dulie sed yperdulie hoc
autem nam est quod virgo existens
dei mater est quod quidem est tante
dignitatis est quod non solum mili
tantes sed etiam comprehensores non
solum homines verum etiam angeli
revereantur quadam prerogativa speciali
liter ex hoc enim quod mater dei est
prelata ceteris creaturis tam pre

teris doctoribus est honorari hec
autem honor a virgine convenit
yperdulia vocatur et accipitur ubi
illud de glosa super primum Regum viii u
bi dicitur dulia maior et dulia
minor concedende sunt igitur rationes
quod virgini matre non sit con
ferendus cultus latrie ¶ Ad
illud vero quod primo obicitur in contrarium
quod honor matris refertur ad
filium dicendum quod referri honorem ad
aliquem est dupliciter aut sub sicut
ad finem aut sicut ad finem honor
autem qui exhibetur matri refer
tur ad filium sicut ad finem honor
autem quo adoramus ymaginem
Christi refertur ad ipsum sicut ad
finem unde qui adorat Christi yma
ginem Christum adorat non ymaginem
qui non adorat Christi matrem adorat
Christum et matrem suam ¶ Ad illud
quod obicitur quod communicat divine maies
tatis dicendum quod est divine providen
tie et divine maiestatis et omnipo
tencie. cum ergo dicitur quod filius
communicat matri divinam intelligitur
de divina providencia cum vero
subiungitur quod deo redditur cul
tus latrie intelligitur de divina
maiestate et potencia et
hoc quidem deus nulli communicat pu
re creature ¶ Ad illud quod obicitur
quod consuetudinis nature est cultus ce
lebrare virginis cum tamen Christi
ubi. dicendum quod tamen ubi non ado
ratur adoracione latrie iniquum
est tamen humana sed iniquum est

tam assumpti licet autem tam
virginis conformis sit tam in-
bus quantum ad conformitatem ve-
rum tamen conformis est quantum
ad gratiam unionis in impressio-
ne illo est paralogismus accidentis
secundum quod alia et alia comparatione
comparatur cum virgine et debetur
sibi adoracio latrie ¶ Ad illud
quod obicitur quod Christus honorabat
matrem suam etc. quod verum est sed
Christus non adorabat eam ado-
racione latrie sed yperdulie nec
eam adorabat eam ut deam sed ut
filius matrem suam ideo licet se-
quitur quod Christus vere virginem scilicet
debet honorare adorare et venera-
ri sicut decet matrem dei sed ex hoc
non sequitur quod velit illum honorem
matri exhiberi quem vult exhiberi
sibi ipso quod ita est inter quod ancilla
et persona matris minor inferior
est persona filii ideo si debeat vel
tum adorari et amari in infinitum
minus deus adorari et amari secundum
legem iustitie et rectum ordinem quam
filius eius qui est ipse rex regum
et dominus dominancium

Quarto queritur utrum cultus
latrie sit exhibendus cru-
ci Christi et quod sic videtur sic ado-
ramus crucem sicut oramus sed
crucem adoramus illa adoracione
que facienda est soli ei soli qui
adorandus est cultu latrie ergo
adoranda est cultu latrie maior
manifesta est minor probatur per id
quod cantat ecclesia O crux ave spes
unica hoc passionis tempore auge
pijs iusticiam et reis dona veniam sed auge-
re iusticiam et dare veniam est solius
dei ergo etc. ¶ Item sic adoramus
sicut alloquimur sed alloquimur crucem
quasi intelligentem hoc non est racione sui
eo quod sit lignum purum ergo hoc est racione
crucifixi in ea sed crucifixum ado-
ramus adoracione latrie ergo et
ipsam crucem ¶ Item sic adoramus
crucem sicut reliquias Christi sed re-
liquie eodem honore honorande sunt
quo honoratur ille cuius sunt re-
liquie si ergo Christus adorandus est
adoracione latrie videtur similiter quod
crux Christi debeat adorari ¶ Item
efficacius ducit nos ipsa vera
crux Christi quam aliqua eius ymago
ergo sed ymago Christi eo quod ducit in
Christum adoratur eadem adoracione cum
ipso videlicet latria ergo eadem racione
nobilissima eius crux ¶ Sed contra
crux Christi est pura creata non
unita verbo ergo si latria non de-
betur nisi soli deo per se et ut as-
sumpte racione persone videtur quod exhibe-
re cultus latrie ipsi cruci est ydola-
trare ¶ Item mater Christi plus
approximat Christo quam crux eius et
melior et nobilior est creatura
Si virgo mater non est adoranda
latria ergo nec ipsa crux ¶ Item si
crux Christi adoranda est latria quia
fuit lectulus eius ergo eadem racione
sit eius sedes et terra scabellum
pedum eius ut dicit propheta ergo
sunt adoranda latria sed hoc est
inconveniens et impium ergo videtur quod
cruci eius cultus latrie non sit
exhibendus ¶ Item crux Christi vel ut

meruit vel demeruit et non
magis sentit laudem vel vituperi
um sicut res insensibiles ergo si
honor debet exhiberi cruci non rei lau
de digne et reverencia rei etiam
que distinguunt inter honorem et con
tumeliam videtur quod ei nulla reveren
cia sit exhibenda ¶ Item queritur
qualiter sit adoranda et veneranda
¶ Ad hoc dicendum ad peritorum intelligenciam quod
hic est triplex modus dicendi quidam enim
dicunt volunt quod ipsi cruci debetur
honor qui dicitur yperdulia et racio
huius quia ipsa crux fuit instru
mentum totius redempcionis hu
mane ¶ In ipsa enim salus et redemp
cio totius humani generis est facta
et ideo omnes homines debent ei esse
subiecti subieccione naturali et spiritua
li et spiritualiter dicunt debere eam adora
ri excellenciori adoracione quam sit
dulia que debetur racionali creature
et tamen crux ista non sit deus vel
ipsi deitati aliquid unitum ideo
non est ei cultus latrie exhi
bendus. Ipse hoc quod tenet medium
inter latriam et duliam adoracio
ut dicitur yperdulia sed quia adoracio
sicut allocucio videtur esse solum modo
inter res racionis capaces adoracio
enim quedam oracio est ad aliquid or
dinatum unde adorari est aliquid
orare crux autem ipsa oracionem tunc
non ¶ Ideo alii dicunt eam non
esse adorandam nisi inquantum in ea
adoratur Christus nec aliqua est ei ho
noris reverencia exhibenda nisi
tunc crucifixi sicut nec ymagini
nisi tunc ymaginati et ideo di
cunt quod cruci ipsi est cultus
latrie exhibendus et nullus
alius nec dulie nec yperdulie
rem enim insensibilem stultum est
honorare et per indifferencia habet
honorem et vituperium et hic intus
confirmare per Damascenum in tercio libro de sacris
imaginibus ubi dicit quod non
crucem adoramus sed typum id est
figuratum et sic non videtur
hic crux adoretur inquantum est
res aliqua sed inquantum est signum
Christi si considerimus ubi Damascenus
in tercio dicere videtur quod non solum ipsa
crux ipsa prout est signum sive
inquantum typus est sed in re videtur
exhibenda sit reverencia quia non
solum est veneranda sed figura
sed est tamen signum vel lignum crucis
in quo dominus pependit ¶ Aliis
non crucibus veneranda est solum
figura non materia dicit enim sic ipsum
quidem preciosum lignum crucis vene
rabile in quo se ipsum preciosus Christus
optulit ut hostiam sanctificatum tactu cor
poris et sanguinis deterit est
adorandum et post si aut ex alia
materia factum est non materiam ado
ramus absit sed typum unde et
si aurum et preciosi lapides fuerint
post typi dissolucionem non sunt
adoranda ex quo colligitur quod aliqua sit
ipsi cruci solum reverencia exhi
benda excepta adoracione latrie
et hoc signum est quia eciam sol
lempnizat in crucis inuencione
et exaltacione sic in festum
ipsorum et ideo verum peritorum
modorum videtur sufficiens ¶ Ipsi
intelligendum est hic duplex mo

alicui exhibetur honor. Alius
in obsequium reverencie et iste
est honor veneracionis. Alius in testimonium
summe virtutis et sanctitatis quasi la-
trie et iste est honor adora-
cionis. Uterque autem honorum istorum
offertur ipsi cruci. Nam crucem
adoramus et cruce veneramur.
Secundum hoc est dicendum quod honor ve-
neracionis exhibetur ipsi cruci tan-
quam instrumento nostre salutis unde
sicut exhibemus reverenciam sacra-
mentis quia est in eis aliquo modo
nostre salutis causalitas sic
cruci Christi et clavis eius ali-
qua reverencia est exhibenda
et respectu istius honoris licet
crux aliquid in se habeat quod dig-
num sit honore. Honor autem adora-
cionis offertur ipsi cruci ut
ymagini crucifixi. Nemo enim
intendit ei placere vel aliquid
impetrare ab ea sed ei qui in ea
affixus fuit et sic debe-
tur ei adoracio latrie. Hic enim cru-
ci Christi duplex honor debetur
et quidam est latria alius
non. Non oportet dicere nisi latria vel
dulia quia non est species ado-
racionis. Sed vocari potest honor
veneracionis. Concedendum est igitur
quod crux Christi est adoranda la-
tria. Ad illud ergo quod obicitur
quod crux Christi est pura creatura
dicendum quod crux non adoratur ut res
sed ut signum rememorativum du-
cens in crucifixum sicut ymago
ergo reducens ad ymaginatum.
Ad illud quod obicitur quod mater Christi
plus appropinquat ei dicendum quod mater
Christi debetur adoracio quamvis cum ipsa
sit racionis capax unde nunquam
alloquimur eam adorantes et eius
benivolenciam captantes et desiderantes.
Non sic est de cruce. Cum enim eam
adoramus placere intendimus cru-
cifixo non eius signo. Ad illud
quod obicitur quod celum est sedes et sca-
bellum dicendum quod non est simile
quia celum et terra ducunt in deum
sed in generali modo quo creatura
ducit in creatorem. Non sic autem
est de cruce. Immo est quoddam
specialissimum memoriale crucifixi.
Ad illud quod ultimo obicitur quod crux
nec meruit nec indiget dicendum
quod sicut duplex est laus sic duplex
est honor. Aliquid enim laudatur
propter excellenciam sue nature sicut
res pulcra et bona propter suam
naturam. Aliquid laudatur propter
virtutis strenuitatem et hec quidem
laus respicit merita prima non.
Hic est duplex est honor quidam
exhibetur in testimonium virtutis et iste
non est exhibendus cruci nisi
ut ymagini crucifixi cuius virtus
et militia et excellencia est pre-
cipua. Alius est honor qui ex-
hibetur in signum alicuius nobilitatis
et excellencie et hic non honor
non exigit merita nec requirit
virtutem in honorato vel cognicionem
sed aliquam rem dignitatis obliquam de-
bent sibi reverenciam exhibere et hoc
modo quedam nobiliter recensens legimus
crucis nobilitatem dum in ea pepen-

demeruit

dit et ymnis hinc inde libabant
et deo trino laudanm et vene
ram qui ista nobilitate et metaphoras
eius laudes dictantat cetera et per
pecia illius preciosissimi ligni
impensa sunt beneficia et mira
bilia et sic patet obiecta

Quarto queritur utrum latria exhi
benda sit membris christi et
quod sic videtur primo auctoritate et exem
plo primus abrahe qui magno
[illegible] tres viros vidit et unum
adoravit et quod angeli quod ponit quod
viri illi angeli fuerunt sed tamen illos
adoravit deum et optulit eis ado
racionem latrie ergo si deus habitat
in membris christi videtur quod eis cul
tus latrie debeat exhiberi ¶ Item
apo. dicitur quod jo. cecidit in faciem
suam ut adoraret angelum et in
dicitur quod angelus non permisit autem
ergo jo. adorare voluit adora
cione latrie aut dulie si latrie
ergo tamen jo. non fecit non rephendendus
tamquam ydolatria adoracio latrie
non exhibenda creature ergo
si propter dignitatem sunt angeli et
membra christi videtur quod membris christi
exhibendus sit cultus latrie si
dicatur quod jo. voluit adorare ado
racione dulie contra dulia debetur
angelis et hominibus ergo male facie
bat angelus quod prohibebat ab a
doracione quam debebat quod si angeli
unquam male fecerunt restat quod p
cedentis membrorum est verum ¶ Item
deus adorandus est adoracione
latrie in templo suo sancto quod dicitur
ps. introibo in domum tuam et ado

rabo etc. sed quodlibet membrorum christi
est templum spiritus sancti sicut dicitur
i. Cor. ergo quodlibet christi membrum
adorandum est adoracione latrie
¶ Item corpus christi verum restat
sed corpus christi misticum tamquam
signum ad signatum ergo si signatum
sit nobilius signo corpus christi
misticum est magis id quod nobilius
quam corpus christi verum sed verum cor
pus christi adoratur latria ergo et
corpus christi misticum ¶ Item
eadem adoracione adoratur caput
corporis et alia membra sed christus
est caput ecclesie et adoratur ado
racione que est latria ergo et
alia eius membra ¶ Item quodlibet
membrum christi est ymago christi
nec est ymago tamen sed etiam
ymago assimulata per gratiam
sed hoc ymaginis secundum ut Damascenus
ad prothotipum ergo si prothotipum
adoratur adoracione latrie mi
quod et membra christi magis est re
bire ymaginem hic et plus quam
¶ Sed contra non sunt membra christi
nisi quedam ad creature ergo si la
tria est cultus deo debitus
videtur quod latria membris christi
non conveniat ¶ Item membra christi
ad invicem habent proportionem sed a
doracio latrie requirit habitudinem
et gradum dominii et servitutis inter
adorantem et adoratum ergo videtur
quod unum membrum non debeat alteri
cultum latrie ¶ Item non est
eadem adoracione et honore
venerandus dominus et servus sed
membra christi sunt subiecta servituti

xpi et dei ergo adoracione latrie non debent adorari ¶ Item maior est auctoritas et potestas in uno prelato quam in beato subdito non debetur latrie adoracio ergo multo minus subdito qui est membrum xpi ¶ Ad 2m dicendum quod absque dubio cultus latrie membris xpi non est exhibendus propterea quod membra xpi sunt solum secundum naturam et sic sunt membra ut tamen eo membri non tollat racionem sub(iec)tutis nec ponat racionem singularitatis dignitatis et quamvis latria debeatur creatori racione sue maiestatis et excellencie sicut dictum est membris xpi non competit cultus latrie multa enim distancia distat capud a corpore racione dignitatis virtute unde quod dicitur sunt raciones ad hanc partem inducte ¶ Ad 1m ergo quod obicitur quod adoravit tres angelos dicendum quod isti angeli et creature racionales erant et tamen ad representacionem trinitatis ipsi abrahe apparuerunt et utroque horum ipsi abrahe notum erat cum igitur creature racionales erant exhibuit ei abraham non adoracionem latrie sed reverenciam ypodulie et insignum honorificencie. inquantum autem figuram trinitatis erant exhibuit abraham cultum latrie non inquantum figure sed ipsi figurato ad hoc enim specialiter apparebant Non sic autem est de membris xpi quamvis et si in eis possit cogitari trinitas non tamen sic representant et speciali institucione vel impressione divina eo modo dicat eis exhibenda latria

nec quantum ad illud quod sunt nec quantum ad illud quod presentes intellectus ¶ Ad illud quod obicitur quod 3o noluit adorare angelum dicendum quod noluit eum adorare adoracione latrie sed dulie et quod dicitur quod non debent eum exhibere dicendum quod in eo triplici racione Primo quamvis est propter dignitatem hominis Jo(hannis) qui excellencior erat multis angelis Secunda non propter vitacionem erroris ne aliquis ex hoc crederet quod angeli adoracione latrie debent adorari Tercia non racio est propter manifestacionem exaltacionis dignitatis generis humani eius enim humanum exaltatum fuit per xpm super naturam angelicam unde quamvis angeli in veteri testamento paciebantur se ydolatrie adorare ab hominibus in novo tamen post glorificacionem humane nature in xpo non paciuntur sibi illam naturam subici quam viderent tempore addeptam pius et hoc est non specialis licet gregorii ¶ Ad 4m non quod obicitur quod deus adorandus est in templo dicendum quod secus est de templo ab homine fabricato et de templo a spiritu sancto fabricato quia templum illud factum est inductum in aliud et insistentium propter aliquid aliud ita quod in se non habet aliquam racionem quare debeat adorari sed racio factum eius quod in eo colitur non sic autem de templo anime fidelis enim aliquid licet in se racionem tamen potest esse capax et particeps honoris ¶ Ad illud quod obicitur de corpore mistico quod nobilius est dicendum quod si loquimur de corpore xpi non potest dimitti unitum est

uo

quia humanitas illa non habet unitatem ymo
multo nobilius est corpus Christi
nam corpus Christi non est dimi-
nutum in unitate persone sicut corpus
dei unitum et ideo non tanta est ei ex-
hibenda honoris excellencia et si alle-
gas quod figura est signum dico quod illud
verum est quod figura est tantum signi
Non sic autem est in proposito ¶ Vel
corpus Christi dicitur esse signum non in-
quantum latet sub sacramento et voce
[illegible] species continentem et sensi-
bilibus apparentem ¶ Ad illud quod obi-
citur quod eadem racione adoracionis adoratur
caput regis et membra alia dico
quod non est simile et quia caput re-
gis cum membris aliis simpliciter
est eiusdem nature corpus autem
quod est caput nostrum preter [illegible]
[illegible] continet nobilem
naturam scilicet divinam que semper
excellit omnem creaturam et ideo
racione illius talis honor ei de-
betur qualis nulli creature est
decens exhiberi ¶ Ad illud quod
obicitur quod in membro Christi est appla-
cio figurarum dico quod verum est ex hoc
tamen non sequitur quod debeat a-
dorari adoracione latrie sicut
in ymaginibus sculpta et hoc
quia ymago illa non ideo se of-
fert tantum ut ducitur in aliud sed
ut rem [illegible] et excellentem et
dignam honore et ideo honor sibi
exhibitus non totaliter refertur
ad prothotypum id est ad principale fi-
guratum sicut in ymagine sculp-
ta unde est duplex [illegible]
tume et apte adorantis et apte a-

dorari non debet deus in
ymagine que est homo latria
adorari videlicet ne adoratus
superbiat et extollatur per inanem
gloriam et quia honor ille sibi in-
pendi et fiat ne adorans ca-
dat in ydolatriam assuescendo
tum ad eorum honorem

Sexto et ultimo queritur
utrum cultus latrie pos-
sit exhiberi Christo adversario
sub specie Christi et quod sic videtur esto quod
angelus sathane transfiguret
se in angelum lucis ut dicitur
ii Cor. xi. [illegible] 96 ad hunc
et diligenter [illegible] quod sit peccatum
sed ignorancia facti adhibita dili-
gencia excusat ergo videtur quod
talis excusatur a peccato si eum ado-
ret ¶ Item qui [illegible]
intendens [illegible]
manifestatur ergo qui adorat ange-
lum tenebrarum credens adorare
Christum non meretur penam maiorem
[illegible] secundum regulam iuris
civilis ¶ Item [illegible]
in [illegible] accidens [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] et in [illegible]
libro [illegible] ergo [illegible] qui a-
dorat luciferum putans Christum
adorasse [illegible] non adorasse
¶ Item [illegible]
et credulitate ergo si aliquis cre-
dens luciferum esse Christum adora-
ret luciferum cum intencio eius
ad Christum ferat [illegible] adorando Christum
meretur [illegible] ei esse [illegible]

IX

Secundo contingit ydolatria cum adorat
ydolum credit ydolum esse deum
et tamen consciat non deum deum
adorare sed magis ydolum. Non
committit ydolatrie peccatum ergo pari
ratione cum quis adorat lunam
fecem credens illud esse christum propter
credulitatem non cadit scelus y-
dolatrie. Item dyabolus transfigurat se in angelum lucis
ut adoretur ab homine sed hoc non
faciet nisi videret hominem in illa
adoratione peccare ergo non in-
consistit possibile aliquid pro cultum
latrie afferri dyabolo. Item latria
est de hiis que sunt ad salutem
necessaria sed error vel ignorantia in
hiis que sunt necessaria ad salutem
non compatitur caritatem ergo videtur
quod ille qui adorat dyabolum cultu
latrie non compatitur caritatem. Item
in quodam decretali dicitur quod plus peccat
nullus sacerdos qui non consecrat
et simulat se consecrare quam ille qui
consecrat et simulat se non con-
secrare pro eo quod facit populum ydolatra-
re. Ergo ille qui adorat hostiam
non consecratam est ydolatra vel
compatitur ignorantia ergo pari
ratione qui adorat lunam fecem cre-
dens esse christum. Item huius hoc quod
quando illud ulterius habet auctoritatem quod
sacerdos possit facere populum ydola-
trare tunc enim esset in potestate
sacerdotis facere populum peccare vel
non velle quod absurdum est dicere.
Responsio dicendum quod honor latrie potest con-
exhiberi dyabolo vel adversario christi

duplex aut simpliciter aut sub condicione. Si
simpliciter dico quod non potest esse sine
peccato. Offertur enim cultus latrie
alii quam deo et ideo est ibi peccatum
ydolatrie non cum compatitur ratione igno-
rancie. Est enim triplex adiutorium
per quod potest error devitari. Primum
est remedium provocationis sacre scrip-
ture que instruit sicut dicit quod multi nomine
christi venturi sunt mendaces.
Secundum est remedium orationis intime
quia addendum dum homo recurrit ut
cor eius illuminet. Tercium est super-
no credulitas sive. Non enim debet
homo omni spiritui credere sed probare an
a deo sunt. Qui enim cito credit vel
credulus levis est corde et fortassis
est inflatus corde dum ad tales
visiones et revelationes ydoneum
se esse estimat. Unde tales appari-
tiones periculose sunt formidande
quam desiderande. Narratur enim de quodam
sancto patre quod cum ei dyabolus in specie
christi appareret ille clausis oculis
dixit se in hac vita nolle christum
videre. Ac dyabolus eius humilitate ~~conf~~ confusus
statim evanuit. Econtrario de simplicibus
narratur qui se ad huiusmodi visiones ydoneos
reputaverunt et desideraverunt qui in ta-
les insanias et errores ~~et erro-~~
~~res~~ precipitati sunt et ideo si simpliciter
quis adoret christi adversarium non
excusatur a peccato etiam si credat ipsum
esse christum. Si autem adoret sub condi-
cione hec potest esse duplex aut
quia est illa condicio habitualis
aut actualis considerata sive apposita.
Habitualiter hic non adorat ipsum lunam

Ex(emplum)

no(ta)

sexto secundum magis proprie quando non stat
adoracio in sanctitate condicionis. et ad
eam refertur adoracio ad quam refert
adoracionibus in primo hoc. Si autem illa
condicio sit sub condicione spirituali
secundum non sufficit adoracio precatum
ydolatrie respectu huius ap-
parentis sine suffigacionibus suf-
ficit tamen respectu sacramenti al-
taris. Nam talis suffigacio est
insolita et ideo non debet adeo
perplexitatem facere adoracio secundum communem
modum et pura oracione sit consecra-
cio hostie est consueta ideo suf-
ficit quod adorans in spiritu habeat hanc
specialem condicionem videlicet si consecra-
cio debito modo facta est. Unde pau-
ci vel nulli vel fideles in hac ado-
racione peccant dummodo eam attendunt
et condicionem istam. Quod autem credit
quod sacerdos faciat eos ydolatrare
hoc intelligit quantum in se est quia per
ipsum non manet sicut eum prohi-
bet adorandum quod sciat adorandum non
esse. Patet igitur quod cultus latrie
non potest conveniri proprio adversario
sine precio ydolatrie et concedende
sunt raciones ad hoc inducte. Ad id
ergo quod obiicitur quod ignorancia facti
excusat adhibita diligencia. Dicendum quod
tamen licet fiat adorat [illegible] de-
bita diligencia adhibet. Nam si-
cut dictum est triplex remedium est
contra hoc inveniri. Ad illud quod
obiicitur quod emens cuprum intendens
emere aurum non dampnificatur.
Dicendum quod intencio emendi aurum
aut potest esse solum in mente aut
in sermone. Si solum in mente ut
nulla precedat mencio in sermone non

habet ius repetendi. Si autem in sermone
fiat mencio de auro sit contra-
vencio ab alio et quia contrac-
tus quantum ad verba et intencionem
impeditur circa aliam materiam ideo
non dampnificatur. Sed mira [illegible]
aut non sciunt quod precium ydola-
trie non protenditur adoracioni dyg-
num. Secundum quod non protendunt circa
[illegible] adeo [illegible] vel [illegible]
spiritualia. Ad secundum quod obicitur de ma-
[illegible] in errore persone pro-
videri [illegible] potest et dici quod
non est simile quia sit non [illegible]
[illegible] error ille sicut iste [illegible]
eum homo ad vitandum hunc er-
rore adiutorium [illegible] se. Ad
illud quod obicitur quod opus [illegible]
credulitate et intencione. Dicendum quod
verum est in hiis que non sunt
mala secundum se in aliis autem
sicut dictum est in secundo libro de
[illegible] Ad [illegible] quia credu-
litas qua credit hunc esse proprium
temeraria est et ideo ad opus
temerarium deducit ut [illegible] hic
quod indicat adorat quia eum in-
credulitate et intencione non so-
lum excedit opus secundum esse hoc quod in-
det ideo hanc conclusionem a-
liquando determinat adhuc ideo
nec recta sunt intencio vel cre-
dulitas nec recta est adoracio.

art. 29 Quantum quartum de secundo prin-
cipali videlicet de ipsa latria secundum
illud quod est et circa hoc queruntur
iiii°. Primo quantum utrum latria
sit in genere virtutis. Secundo utrum
sit virtus generalis vel specialis.
Tercio quantum utrum latria sit virtus

cardinales vel theologica. Dubito
quitur utrum sit virtus diuisa
ab alia

Circa primum sic proceditur et q
uritur utrum latria sit ali
qua virtus et quod sic videtur
reddere alicui quod suum est est ac
tus virtutis ergo si maioris vel
gradus dignitatis est deo red
dere quod suum est erit igitur actus vir
tutis sed per latriam reddimus deo
quod suum est scilicet reuerentia et hono
rem ergo latria virtus est. Item
tria opera laudabilia et difficilia
maxime consistit virtus sed cole
re deum est virtus actus huius et hoc
est proprium latrie ergo latria est
virtus. Item virtus maxime
necessaria est circa opera uictoria vite
eterne sed deum colere et adorare
est victoria vite eterne et hoc est
proprium latrie ergo etc. Item circa
opera precepti maxime habet esse
virtus sed deum colere et adorare
est in precepto ergo circa hoc maxime
habet esse virtus et hoc est proprium la
trie ergo etc. Contra Augustinus x
de ciuitate dei latria semper aut frequenter
dicitur seruitus que pertinet ad colendum
deum sed omnis virtus vel virtus est
consistit in libera voluntate ergo
nulla virtus est seruitus sed latria
est seruitus ergo latria non est
virtus. Item quando latria dif
finitur latria est cultus soli deo
debitus et consilitus et accipitur
cultus Augustinus illud sed cultus non
est habitus sed ipsius si ergo latria
est cultus non est virtus sine
habitus sed motus. Item latria
idem est quod pietas ut dicit Augustinus in

x de ciuitate dei pietas proprie cultus dei
dici solet quem greci theosebiam
vocant sed pietas quam vult habitus
donorum ergo videtur quod latria potius
sit donum quam virtutis habitus. Item
latrie est deum venerari sed donum timoris
facit nos venerari deum est enim timor
reuerentie ergo videtur quod aut latria
superfluit aut est idem quod timor
igitur latria non est virtus. Re.
Dicendum quod latria ut vult Augustinus nominat
illud quod colit deus quo aut colit
deus hoc per intellectum dupliciter aut per
actum aut sicut habitum ideo vel latrie
equiuoce dicitur et aliquando stat pro habitu aliquando
pro actu. Secundum aut quod stat pro habitu
ipsius anime habilitante ipsum ad cul
tum dei sic est habitus virtutis
inquantum est circa bonum et difficile et
victoriam et ad salutem meritum et circa
huius opera precepto consistit vir
tutis habitus et ideo sunt concedende
rationes que hoc ostendunt. Ad illud
quod obicitur quod latria est seruitus dicendum
quod est seruitus qua seruitur homini et
est seruitus qua seruitur deo et iterum
est seruitus necessitatis et est seruitus
que est contraria voluntate. Dicendum
igitur quod seruitus illa que fit homini
contraria aliquo modo derogat homini
libertati et ideo non habet in se excel
lentiam meriti. Seruitus que contraria
voluntate sit deo ponit hominem
in statu altiori et tanto magis
facit hominem liberum quanto magis
elongat hominem a peccato et talis
est seruitus latrie et ideo nichil
impedit talis seruitus latriam
quin sit virtus in actibus completa. Ad
illud quod obicitur quod latria est cultus

o

soli deo debitus Secundo quia speciebus se
se diffiniuntur per actus et notifi
cantur sed hec non est predicamentalis
sed talis et ideo non sequitur latria
si sit cultus quod non sit species
possumus tamen dicere ut prius quod la
tria aliquando accipitur subiective aliquando
effective sicut hec frequenter reperitur
in potentiis et actibus anime que
habent unum vel tres vel plures aliquando
accipit nomen intellectus subiective
aliquando effective sicut et amplius volun
tate eodem modo Augustinus et alii doc
tores utuntur nomine latrie ¶ Ad
illud quod obicitur quod latria idem est quod
pietas Dicendum quod sicut dicit Augustinus x. de ci-
vi. dei Pietas dicitur tripliciter Uno modo
pietas idem est quod theosebia et
sic idem est quod cultus dei Alio modo
dicitur pietas affectus parentibus exhibitus
Tertio modo dicitur pietas una que
ponitur in operibus exhibitis debilibus
p. 82 aut dicitur de pauperibus et secundum quan
dam tamen analogiam secundum quod dicitur
illud quod in omnibus est cultus di
vinitatis cum dicitur de cultu divino dei
virtute qua colitur deus et sic patet
quod pietas secundum diversas acceptiones
potest esse idem quod latria et differre
a latria Cum autem dicitur quod pietas
est donum ergo non pietatis nomen
ubi cum non accipitur pietas pro vir
tute illa qua colitur deus ¶ Ad illud
quod obicitur quod reverentia dicitur est proprius
timoris Dicendum quod reverentia reperitur
tam in honore quam in timore est
resilitio [illegible] in ho
nore non est testificatio vel exhibitio
alicuius testificantis et confitentis

ipsam maiestatem reverentia autem
que est latrie proprius est ho
noris quam timoris et sic patet
quomodo differt a timore [illegible]
ma latria non est donum sicut
timor magis enim est donum vir
tutis cum latria consistat in ex
hibitione timor vero in resilitione
et sic latria plus consistit in
actione timor in passione et hec est
una diversitas donorum a virtutibus ut
inferius patebit
Secundo queritur utrum latria sit
virtus generalis vel specialis
et quod sit specialis videtur virtus que habet
obiectum speciale est virtus specialis
sed latria est huiusmodi ergo est virtus
specialis ¶ Item circa actum specialem
consistit virtus specialis sed adoratio
est actus specialis ergo circa ipsum
consistit virtus specialis hec autem
est latria ergo etc ¶ Item sicut
difficile est credere in summam verita
tem et sic et honorare summam ma
iestatem Sed ergo habemus virtutem
specialem qua credimus in primam
veritatem fidem sic sit qua hono
ramus summam maiestatem hec
autem non est nisi latria ergo latria
est virtus specialis ¶ Item latria
et ydolatria sunt opposita sed ydo
latria est vitium speciale ergo ab
oppositis latria est virtus specialis
¶ Sed contra Augustinus in enchiridion dicit quod
quando colitur deus fide
et spe et caritate sed virtus qua
colitur deus est ipsa latria
ergo latria comprehendit in se fidem
spem et caritatem ergo latria non
est virtus specialis sed generalis ¶ Item

Aug. x. de ciuitate dei c. vi. Verum
sacrificium est omne opus quod ge
ritur ut sancta societate inhereamus deo
sed sacrificium est cultus soli deo
debitus sicut illud dicit Aug.
hec autem est species latrie afferre
ergo videtur quod omne opus bonum
sit latrie ergo latria est virtus
generalis ¶ Item quicumque obedit
deo servit deo sed servitus soli deo
debita est latria ergo omnis actus
quo deo obedimus est actus latrie
ergo latria se extendit ad actum
omnis virtutis et precepti quare non
est virtus specialis sed generalis ¶ Item
quecumque facit quis ad gloriam dei
facit ad cultum dei sed omnia que
cumque benefacimus facimus ad gloriam
dei ut dicit apostolus i. Cor. x.
omnia in gloriam dei facite ergo
omne opus laudabile est opus la
trie ergo latria videtur esse generalis
virtus ad omnes virtutes ¶ Sed contra
quod latria nominat virtutem que ordinat
circa cultum dei. atque ille virtus
ordinatur cultus autem dei potest
accipi tripliciter generaliter et proprie et magis
proprie. Uno modo dicitur cultus actus
directus in debitum subiectionem fi
nis sic est omnis virtutis Alio
modo dicitur dei cultus vel actus indi
rectus non solum circa finem
sed etiam obiectum sic est virtutum theo
logicarum Tercio modo cultus dei dici
tur magis proprie actus directus in
deum non solum sub ratione finis
et obiecti sed etiam sub ratione honoris et
talis actus est actus adora
cionis et sic est actus specialis
virtutis

et hoc modo species est latrie sicut
enim ydolatriam non dicimus quodcumque
peccatum sed illud quo creatura ado
ratur sic latria non dicitur quecum
que virtus sed ille sed que cultus
adoracionis exhibetur et ideo con
cedendum est quod latria est specialis
virtus propter hoc quod ad ipsam spectat
cultus dei secundum quod dicitur magis
proprie videlicet per ipsum adoracionem et
tercio dicte sunt raciones ad hec inducte
¶ Ad illud quod obicitur in contrarium
quod sacrificium offert deo in quolibet
bono opere dicendum quod sicut cultus dei
multipliciter dicitur sic et sacrificium est
enim sacrificium bonorum operum et
sacrificium devote orationis et sa
crificium immolacionis primum est vir
tutum omnium secundum virtutum theologicarum
tercium spectat ad ipsam latriam ipsius
enim latrie est sacrificium afferre
deo et hoc sacrificium soli deo de
betur sicut dicit Aug. et latria est
cultus soli deo debitus ¶ Ad illud
quod obicitur quod deus qui deus colitur
fide spe et caritate dicendum quod
cultus dei non accipitur ita proprie
vel stricte sicut in differencia latrie
ut est probatum et ideo non sequitur
quod latria sit generalis virtus ad
tres virtutes theologicas ¶ Ad illud
quod obicitur quod qui obedit deo servit
deo dicendum quod verum est cum hoc tamen
non sequitur quod omnis obediencia sit
latria quia obediencia non solum est
servitute debita ipsi deo sed etiam
servitute debitum hiis qui
sunt loco dei ut prelatis la
tria autem dicit servitutem soli deo
debitam et ideo ratio illa non valet si p

rett secundum quos. ¶ Ad aliud quod obiicitur quod omnia que fiunt ad gloriam dei fiunt ad cultum dei patet in ipso per unam distinctionem quam cultus accipitur vel generaliter pro actu ordinato in deum tamquam in finem indifferenter aut latrie accipitur magis stricte secundum quod dictum est

Tercio queritur utrum latria sit virtus cardinalis an theologica et quod theologica videtur Augustinus x de civitate dei ca. iiii. Sacrificamus deo hostiam humilitatis et laudis in ara cordis igne fervide caritatis et hic est dei cultus hec vera religio hec recta pietas et tantum deo debita servitus ergo videtur quod sicut omnia bona loquitur latria nichil aliud est latria quam ipsa caritas ergo latria est virtus theologica ¶ Item Augustinus xviii de trinitate sapientia est verus ac precipuus cultus dei que uno nomine grece theosebia appellatur quod ut nos pietate dixerunt et pietas apud grecos usitatius theosebia nuncupatur sed latria ut dicit Augustinus de civitate dei non est aliud quam theosebia et theosebia non est aliud quam sapientia. sapientia autem se tenet ex parte virtutum theologicarum non cardinalium ergo et ipsa latria ¶ Item latria est virtus per quam deus colitur eo cultu qui est adoratio sed virtus dictans nobis deum esse adorandum est ipsa fides vel etiam caritas quia sicut Rabanus super Regum adorare est eum qui adorandus est tota mentis intencione querere ergo videtur quod latria sit virtus theologica scilicet fides vel caritas ¶ Item in latria est impletio primi precepti sed precepta prime tabule implentur virtutibus theologicis sicut patet quia deus quod impletur per fidem dicitur quod impletur per caritatem ergo videtur quod si primum impletur per latriam quod sit virtus theologica contra hoc dicunt virtutes cardinales et theologicas quod cardinales consistunt in medio circa superfluum et diminutum in theologicis autem non est requirere superfluum sed circa latriam quam est deum colere non est superfluum invenire ergo videtur quod latria non sit inter virtutes virtutes cardinales sed theologice ¶ Item virtus theologica dicitur quia habet deum pro obiecto sed latria habet deum pro obiecto sicut enim fides credit summam veritatem et caritas diligit summam bonitatem sic latria veneratur et colit summam maiestatem videtur igitur quod latria sit virtus theologica ¶ Sed contra religio est virtus qua colitur ille qui est superioris nature sicut dicit Augustinus x de civitate dei et Tullius in primo rethorice sed religio est species iustitie ut dicit Tullius ibidem et iustitia est virtus cardinalis sed ergo latria continetur sub specie religionis latria est de genere virtutum cardinalium ¶ Item sicut obediencia respiciat debitum mandati sic latria honoris divini est enim latria cultus deo debitus sed obediencia quia respicit debitum precepti est virtus

cardinalis continetur sub debita iustitia non theologica. quia per rationem et ideo latria. Est nullus virtutis theologice actus cadit sub ratione. Credere enim non patet quia non volens. si actus latrie cadit sub ratione, ut adorare et thurificare. patet ergo quod latria non continetur sub genere virtutis theologice. Item omnis virtus theologica aut est fides vel spes vel caritas. sed latria non est fides. patet quia non considerat summam veritatem. similiter nec caritas quia non considerat summam bonitatem. sed magis summam maiestatem. nec spes. Sic constat ergo. Ad predictorum intellectum est notandum quod licet latria notificetur per cultum sive per servitutem. ut dicitur latria est servitus sive cultus deo debitus et ista duo quamvis proprie accipiantur differunt tamen sic. Accipiantur cultus enim dicitur respicit actum interiorem et exteriorem et magis interiorem quam exteriorem. servitus non proprie respicit actum exteriorem et ideo tamen latria determinatur. Sive nominaliter idem sit quod servitus propter quod proponit Augustinus in libro de civitate. latria proprie respicit actum exteriorem theosebia non vel eusebia idem est quod cultus divinus sive bonus cultus et ideo proprie respicit actum interiorem et quam virtus que respicit actum exteriorem separatur quando non caritatem et est in genere virtutis cardinalis. Sic est quod latria est virtus cardinalis et quia considerat actum exteriorem sub ratione debiti et in comparatione ad alterum et sic est pars iustitie. ideo latria continetur sub virtute cardinali que quidem est iustitia vel sic quod est species iustitie secundum quam ordinatur ad venerandum unum superiorem. est ideo religio secundum quod dicit Tullius. Sic est quod latria non solum est in genere virtutis tamquam in genere remoto sed in genere virtutis cardinalis tamquam in genere subalterno in genere non iustitie. Sic igitur proximo in genere non religionis sicut in genere proximo et sic est quod dicit Augustinus de civitate dei. x. libro. dicit quod idem est apud grecos latria quod apud nos religio ergo. Cum quod nomine religionis est in pluribus enim dicit quod cultus deo debitus in (?) nominibus non exprimitur duobus apud grecos et duobus apud nos apud grecos namque dicitur latria et theosebia sive eusebia apud nos non dicitur pietas et religio ita quod ista duo nomina videntur illis duobus licet quodammodo sint in plus quam tamen admodum convenit differunt autem latria et theosebia. sed proprie accipiuntur licet alii accipiuntur pro eodem quia theosebia dicit cultum interiorem qui proprie spectat ad virtutis theologice sed latria servitutem exteriorem que spectat ad iustitiam sive virtutem cardinalem concedendum ergo latriam esse virtutem cardinalem concedendum sunt et argumenta sed probantia. Ad duas autem (?)

Augustinus patet ibi. Respondeo. Ad id quod dicitur quod
dicit Augustinus quod cultus dei debitus
est ipsi deo vel proprie loquendo
de cultu interiori. Quod autem dicimus
latriam esse cultum intelligimus de
de cultu exteriori ubi notatur ab
interiori et hoc patet per oppositum quia non
dicitur ydolatria quando credit ydolum
esse deum vel amat ipsum sicut
deum sed infidelis. Tunc autem dicitur
ydolatria cum exterius colit et
sic per oppositum intelligimus in proposito.
Ad illud quod obicitur quod virtus per quam
adoramus deus est fides et caritas
dicendum quod sicut est cultus interior et
exterior sic et adoratio interior et
exterior. Adorare interius est tota
Nota mente in deum intendere sic dicit glossa. Ta-
[liter] autem adorare exterius est aliquam
reverentiam corporalem exhibere. Quod
ergo dicitur quod per fidem et caritatem
adoramus deum dicendum quod verum est de
adoratione interiori que incipit ma-
net in fide et terminatur in caritate
sed non loquimur de adoratione
exteriori que oritur licet a virtute car-
dinali. Et si tu obicias tamen fi-
des quam caritas dictat tamen in-
terius quam exterius adorandum dicendum
licet quod aliquis actus potest esse
alicuius virtutis ut virtus aut sicut im-
perantis aut sicut elicientis. Licet autem
exterior adoratio sit imperium fidei et
caritatis sicut imperantis ma-
xime fidei que dictat deum adoran-
dum actus tamen est ut elicientis
scilicet latrie que quidem elicit actum sub-
iectionis debite ideo continetur sub iu-
stitia que est virtus cardinalis. Ad
illud quod obicitur quod impletio primi
precepti pertinet ad virtutem theologicam
sicut impletio secundi. Dicendum quod imple-
tio secundi videlicet non assumas
tibi nomine dei tui in vanum quan-
tum ad actum exteriorem est virtutis
cardinalis quantum ad actum inte-
riorem impletur virtute theologica que
quidem est fides per hunc modum
intelligendum est in isto precepto
et quia latria implet preceptum
exteriore ideo non est necesse esse
eam virtutem theologicam. Ad id
quod obicitur quod circa actum latrie non
consistit superfluum vel diminutum Re-
sponderi potest quod falsum est quia licet
quantum ad actum interiorem non
contingit excedere in colendo deum
tamen quantum ad actum exteriorem
et modum eius contingit excessus
ut patet sicut si aliquis sacer-
dos vellet plures missas in una
die cantare ad laudem dei non ser-
varet modum. Ad illud quod obicitur
quod latria habet obiectum divinum dicendum quod si
latria habet hoc obiectum divinum aliqu-
id tamen hec respicit aliquod
creatum sicut obedientia que quidem
obedientia deo respicit ipsum deum
ut cui obediendum est ipsum autem
mandatum et eius obligationem
respicit sicut illud quod implendum
est. Sic et ipsa latria respicit
deum ut cui honor exhibendus
est respicit etiam cultum exterio-
rem exhibendum respicit etiam
rationem exhibendi videlicet tamen
debiti et hoc est quod formaliter ipsam

et est quod cardinalis sunt et quod cardinalis
virtutis secundum rationem in speciali vel in genere for-
li vel comparatione obiecti quia licet bonum
formale et materiale et quod latria est in
genere virtutis cardinalis scilicet secundum obiecta
quod ergo obiectum quod virtutis theologice
est illa que respicit obiectum incrit-
tum sed quod obiectum principale virtutis
theologice non est aliquid creatum scilicet
est bonum increatum scilicet deus omnibus
increatis que quidem sunt summa
bonitas et summa veritas hic autem
non est reperire in proposito et ideo
non tenet ratio illa hic ad dela-
tria dicitur sunt secundum quod proprie acci-
pitur prout significet dilectionem adoratio
quando dico quod proprie dicitur servitus
dei et adoro et hoc modo non est
eadem latria et theosebia ut apparet
per dictum est ¶ Et si autem latria di-
catur cultus interior tunc ille con-
sistit in credendo et diligendo et
sperando deum sicut dicit Augustinus in
Enchiridion sic non pertinet ad virtutem
cardinalem sed theologicam non inquantum aliqualiter
distincta sed quod adornat illas
sed hoc modo non accipitur ita proprie sic
modo predicto cum latria proprie lo-
quendo sit species religionis sicut
dulia et non eius imparium sunt
assumere sicut dictum fuit ab initio
utroque tamen modo generaliter requiri-
tur dicitur et secundum quod dictat doc-
tor pariter inveniuntur diversi-
ut quidem ponunt eam speciem vir-
tutis cardinalis vel iustitie quidam
non virtutis theologicis contemplate et
utrumque non potest dici sine contradictione
proprie diversas manerias accipiendi

Quarta questio utrum latria sit
sit virtus distincta a dulia
et quod non videtur super illud psalmi dicit
deus meus ante passionem gloria dicit
passionem tunc debetur dulia deus
cum perceptorum tunc debetur latria
ergo si domino deo non debetur nisi una
species adorationis scilicet latria · ergo la-
tria dulia non sunt diverse species
virtutis ¶ Preterea eadem est species vir-
tutis qua creditur esse credendum scilicet
ipsa fides · ergo eadem est species vir-
tutis qua colitur esse colendum sed
huiusmodi sunt latria et dulia ergo etc.
¶ Item eadem est species virtutis qua
amatur esse amandum videlicet proximus
caritas ergo eadem ratione eadem est species
virtutis que adoratur esse adorandum
sed huiusmodi est latria et dulia ergo etc.
Si vero dicatur quod non est simile quia
non sic est una ratio adorabilium
sicut amabilium obiecto contra quia
sicut proximus non est amandus
nisi inquantum imago dei sic etiam
non est adorandus nisi inquantum
est imago dei ergo sicut est unus
amor sui et sue imaginis secundum
speciem sic et unus honor ¶ Item
sicut magis et minus non diversifi-
cant speciem sed latria et dulia dif-
ferunt sicut maior honor et mi-
nor honor · ergo videtur quod non sunt
diverse species virtutis ¶ Sed contra super
illud psalmi adorate scabellum pedum
eius etc. ¶ Latria est adoratio que
soli deo debetur dulia est adoratio
que cuilibet creature exhibetur soli hu-
mane propter quod si ergo dulia licet duas

species adorationis que creature de
betur multo fortius latria et du
lia que sunt species virtutis diverse
¶ Item habitus diversificantur per actus
et actus per obiecta. ergo si latria est
cultus qui debetur deo et dulia qui
debetur creature ut creatum est in
quod latria sit species virtutis distincta a
dulia ¶ Item superna et spiritualia sunt
diversa sunt dona secundum que dignum
ad temporalia et creata si ergo latria est
cultus debitus eterne maiestati
et dulia honor et reverentia debita
creature temporali videtur quod sunt di
versi habitus in genere virtutis ¶ Item
si per eundem modum fiat honor creature
quo fit creatori iam non erit ac
tus virtutis sed peccatus [illegible] sicut
cum sacrificaret haud tamen in
dolatrie committeretur [illegible] propter
de ydolatria [illegible] latri
latrie vel dulie ergo si diversitas mo
dorum in actibus virtutis introducat
diversitatem in habitibus videtur quod latria
et dulia differant specie dicendum ¶ Ad
dictorum intelligentiam quod se
nomine latrie secundum Aug. x. de ci.
dei importat cultum debitum maiesta
ti divine nomine tamen dulie tripliciter
dicitur uno modo dicitur dulia secundum quandam
analogiam. Alio modo secundum antono
masiam Tercio modo secundum significationem propriam
Cum autem dicitur secundum analogiam
tunc importat cultum debitum ut
superiori sive creatore sive creatori
secundum aliquam rationem secundum quam crea
tor convenit creature ut potest [illegible]
tamen dominum et hoc modo accipitur
in glo. super i. pe. [illegible] benedicta

dominum glo. deo tu debes latriam
domino tu debes duliam ¶ Cum autem
accipitur secundum antonomasiam sic
dicit debitam reverentiam creature
iuncte vel assumpte per quem modum accipi
tur illud ps. adorate scabellum
pedum eius ubi dicitur quod hyperdulia ma
ior debetur soli humanitati Christi ¶ Sed quando
autem dulia secundum significationem propriam
pie dicitur dulia honor vel reverentia
debita rationali creature absolute
et illo modo convenit dulia accipi
secundum quem nunc et hoc modo est
quod utraque latria vel dulia sunt
diverse species virtutis et ad hoc con
veniente videtur quod sic et ro
nibus est quia latria et dulia
considerant [illegible] cultus [illegible]
formalem [illegible] secundum quod na
ture et creatori [illegible] est
modus adorandi creatorem et
alius adorandi creaturam et alia
ratio motiva et ideo alia virtus
directiva in hac et in illa et
ideo concedendum est quod latria et
dulia sunt diverse virtutes que de
sunt eis rationes ad hoc induc
te ¶ Ad illud vero quod obiicitur contra
rium de glo. dicendum quod dulia acci
pitur ibi secundum qualem significationem
et analogiam secundum quam genus
est ad latriam et ad duliam species.
dicendum et si tu queras quare ma
gis dicat latriam debitam deo et du
liam domino cum idem sit deus
et dominus dicendum quod dominus connotat
creaturam et creatorem et crea
tura dicitur analogice deus autem
non ita convenit ¶ Et si dicatur
creatorem et creatam dicitur equo

et proprie dicitur latria debetur deo
et dulia creature ut non signifi-
cetur quia alia specie adorationis
adorandus sit magister deus
et alia magister dominus sed ut in-
notescat diversitas horum notabilium
et similium diversa inveniuntur quantitas
¶ Ad illud quod obicitur quod una est virtus
qua credimus omnia credenda dicendum
quod unum est credendum quod habet
diversarum rationum movetur ad credendum se
ut sunt in unitate summa tamen modo
sunt articuli fidei sed si credenda
habent rationes diversas ut potest
tamen credo homini sicut veraci et
et deo quia verax est hec fides
et illa non sunt unius eiusdem
rationis nec speciei una enim est fi-
des que est virtus theologica alia
que magis spectat ad genus
virtutis cardinalis que quidem ma-
gis proprie appellata est fidelitas quam
fides et quia latria et dulia di-
versas considerant rationes honoris
in creatore et creatura. Sunt
est quod potius si bene attendatur
sunt diverse virtutes quam una
¶ Ad illud quod obicitur quod eadem caritate
diligimus omnia diligenda dicendum quod simile
est quia caritas unum habet
obiectum principale videlicet summum bonum
quod quidem amat sive diligendo
deum in se sive diligendo bonum in proxi-
mo qui est dei ymago. Latria
autem et dulia aliud et aliud respi-
ciunt cultum et modum et ideo non
est simile de dilectione et adoratione
vel de voce ymaginis hinc et inde
et illud melius manifestabitur

inferius cum agetur de ydolatria ¶ Ad
illud quod obicitur quod magis et minus non
diversificant speciem dicendum quod hoc licet in sta-
tia et non licet intuitive quantum ad speciem
in genere moris sed non licet in natura
in quo non est alia divisio quam per ma-
gis et minus sit autem non est in propo-
sito quia latria et dulia non
differunt solum quantum ad intensionem
et remissionem sed etiam quantum ad aliud
et aliud colendi modum [illegible]
modo plura sunt ad hoc que nunc sed
ista sufficiant ne nimis elon-
gemus nos ab intentione [illegible]
[illegible] cum videas satis potest fi-
eri [illegible] dispendium prolixius quod dicitur in
libro

I[n] parte ista sunt quomodo etiam
latria et primo quantum ad hoc quod di-
citur cultus divinitatis consistit
in dilectione et sacrificio oblatione
et veneratione quantum ad qualiter distinguuntur
ista tria et videtur quod non sufficienter
dicat quia magis videtur consistere
in adoratione dicit enim Rabanus
sic cum ipsi adorandum est latria
sicut [illegible] sed non omnium [illegible]
quem non adoramus cum prostratione intra
sicut credamus quod nos creavit
[illegible] ergo videtur quod potius prostra-
tio intra pertineat ad cultum dei
quam predicta ¶ Item non videtur quod
non tamen colitur deus dilectione sed
etiam fide quod quantum ad qualiter distin-
guantur ista tria predicta ¶ Respondeo dicendum
quod sicut perfectum est supra deus
taliter colitur interiori et exteriori
[illegible] autem [illegible] ergo [illegible] utroque cul-
tum dicitur quod consistit in dilectione quantum ad

prostrati

s. ad cultum interiorem ita q in di
lectione intelligunt tres theologi
cas virtutes s. caritatem et alias di
as principales quas ad cultum
exteriorem dicit q tollit sacrificio ita
q sub sacrificio comprehendit omnem
reverenciam que exterius exhibetur
soli deo per hoc autem q subdit re
verenciam comprehendit utrumque et sic
patet duo hoc tamen quia dilectio
refertur ad cultum interiorem sacrificium
ad exteriorem verum adulterque vel alia
dilectio refertur ad principium motivum
sacrificium refertur ad actum vel
ad formam et modum ¶ Ad illud q
obicitur de adoratione et prostratione dicendum
q illa potest comprehendi nomine sac
rificii et potest dici q illa non venit
quia non est cultus deo soli de
bitus non enim tantum prosternimus coram
deo sed et coram homine unde non
est intelligendum q Rabanus velit
dicere q non debemus coram homine
prosternere sed q prosternendo nos coram
homine non debemus prosterni nos et
creaturis tamen humanitatis sed dum
dicit et postea q adoratio comprehen
dit publice q dicit verum tamen sic et
fides intelligit predilectionem et sic
patet responsio ad primum ¶ Item quid
de illo verbo damasceni unica adoratione
tam patre et spiritu sancto una adoratione
sed contra pater et spiritus sanctus sunt
persone distincte et cuilibet competit dilectio
una adoratio propter quod si actus multiplicatur
obiecto sequitur multiplicatus actus unde
q ille persone sunt multiplicate non uni
ca adoratione adorandi ¶ Item

adoratio sub sequitur directionem
fidei sed fides distinguit inter
personas ergo et adorans sed
q hic distinguit inter personas et
si hoc verum idem q prius ¶ Ad
dicendum q tres persone unica et sim
plici adoratione sunt adorande
et ratio huius est quia illud quod
competit adorari videlicet summa
maiestas est unica nullo modo
multiplicatum et ita sicut unica
dilectione diliguntur quia in eis
est una summa bonitas sic u
nica adoratione adorantur ¶ Ad
illud q obicitur q ille persone distin
guntur dicendum q si distinguntur ratione
emanationis et originis non
tamen ratione adorationis sed q
habeant diversas relationes et hoc
quod dicit fides sana quam eo
sequitur adoratio et per hoc patet
responsio ad obiectum sequitur
fide non inquantum distinguit
tres personas s. relationem pluralitate
sed inquantum unit per unam
maiestatis unitatem ¶ Item quid
de hoc q dicit ego do
ne in christo adoro q divinitate
susceptam est sed in christo a
doro divinitatem et humanitatem et
in aliis personis divinitatem videtur
q magis sit adorandus christus
quam alie persone ¶ Item plus
tenemur christo ratione passionis
incarnationis quam ante ergo ma
gis debemus ipsum adorare et
venerari ergo si hoc magis tene
mur adorare filium incarnatum
quam non incarnatum et si hoc magis

silicet quam speciem vel speciei scilicet
Si tamen dicas quod magis honorac
demus aliud nec interserue sed con
trarie quod plura bona panis
beneficia magis sunt apparencia ergo
plus honorabilia magis sunt re
verenda et honoranda. Ad xº
dicendum quod non magis adorandus
est corpus quam panis vel species panis
nec aliud incarnatus plus debet
adorari post incarnacionem quam
ante et huius racio est quia adoracio
respicit maioritatem et dignita
tem et quod alibi nulla erant dig
nitas conjunctione nature assumpte
ideo non debet adorari maiori
adoracione nec valet nec obicitur quod
plura bona panis sunt eidem
sed aut secundum multiplicem instanciam
una est quod unum apponit alteri eidem
tamen unum unde sicut tenere equum
et frenum non est plus tenere
quam equum sic adorare deum et car
nem non est plus adorare quam
adorare deum Alia instancia est quod
unum illorum bonorum est incorporo quod
ad aliud tamen cum non addit
ut faciat ipsum maius prout nec
punctus addit ad lineam ut faciat
eam maiorem et hoc modo creatura
sicut se ad creatorem. Ad 1m quod obicitur
quod tenemur ad maiorem graciarum accionem
dicendum quod non est simile quia graciarum
accio magis tamen respicit excellenciam
dantis sed circa excellenciam mune
ris non sic autem est de adora
cione. Item quidam dicebant quod dicit
Nemo carnem eius manducat
nisi prius adoret. Sed contra ratio
nem corporis est quod non fiat

caro non per se quod ergo si non prodest non
est manducanda nec adoranda. Preterea
caro Christi non est sub sacramento ergo
non manducatur tamen sub sacramento
sumpta sed ab ipso adoratione partem
bonam potest esse sacramenta sumpta per eo
quod est non manducanda. Ad xº dicendum
quod aliud illud intelligitur de mandu
cacione spirituali que dicitur manducacio
non quia non idem sed efficacia unde
manducare nisi hoc est man
ducare efficaciter et hoc modo nec
illud manducat nisi quam adorat
quia manducat efficaciter nisi
quam manducat venerans et per hoc
patet responsio ad alia. Vel per hoc enim de
manducacione sacramentali et illud
intelligi de manducacione spirituali
Ad illud quod obicitur quod caro non prodest
quantumcumque dicendum quod caro dicitur carnaliter
intellecta sicut dicit Augustinus caro non
prodest quantumcumque ipse si aspicitur separata
sed prodest unita est vnita alio
et deificata et hoc modo est ado
randa adoracione latrie non
dulie sicut dicebat autem plenius habetur
in quarto libro
Solet etiam queri aliquando secundum dominum dicit dist. 10.
Magister agit magis de gracia
unionis per comparacionem ad unum hic
agit de gracia eius unionis in
comparacione ad primum et quia talis spe
cialis unionis quedam sunt que
sonant in nobilitate et dignitate
quedam non in defectibus quedam dicendum
propter ista dividitur in duas partes
prima determinat de primis in secunda
non de secundis et incipit secunda parte
etiam hic dicitur. Vnde si queritur

utrum christus secundum quod homo habeat duas
Prima pars habet duas
inspiciendum videtur nunc utrum condi-
cio personalitatis conveniat christo
secundum quod homo sive secundum humanam
naturam. Secunda [illegible] utrum filiatio
adoptionis secundum humanam naturam
conveniat eidem. Et non quaeritur an christus
sit filius utriusque aut horum dig-
nitate et voluntate unitatis. Videtur
tamen personalitatis condicio quam
adoptionis filiatio. Prima pars habet
partes duas. In prima inquirit quaestionem et deter-
minat illam. In secunda non dupplicat
[illegible] sophistica quae intellectum deci-
pere insinuat ibi Sed intuen-
dum hic aliud est. Secunda pars habet
principales duas. In prima determinat
quaestionem qua quaeritur utrum christus sit
filius adoptivus secundum humanam
naturam in secunda [illegible] hoc opponit et de-
terminat ibi Sed ad hoc opponitur sic
etc. Subdivisiones autem secundum [illegible]
sunt in lectura [illegible] aut intellectus
distinctionis ad duo ... scilicet
in isto quod nec personalitas neque
nec adoptionis filius convenit
christo secundum quod homo.

xlii. 1.
Ad intelligentiam huius partis in-
tendit [illegible] ergo quod duo ¶ Primo
quaeritur de [illegible] christi hominis
ad condicionem personalitatis. Secundo
non [illegible] eiusdem ad filiationem
adoptionis ¶ Circa primum breviter
quaerenda sunt tria ¶ Primum est
utrum haec sit concedenda christus secundum quod
quod homo est deus ¶ Secundo quaeritur
utrum christus secundum quod homo est persona
¶ Tertio quaeritur utrum haec sit concedenda
christus secundum quod homo est individuum
Circa primum sic proceditur
et quaeritur utrum haec sit ad

mittenda christus secundum quod homo
est deus et quod sic. Unde phil. ii.
propter illud dedit illi nomen quod
glossa inquantum homo assumpsit no-
men dei non usurpative sed
vere sed quod vere assumpsit vere
habet ergo si secundum quod homo assump-
sit nomen dei secundum quod homo
est vere deus ¶ Item christus
sunt praedestinatus esse filius
dei in virtute sicut dicitur ad ro.
i. si ergo est illud secundum quod ho-
mo quod praedestinatus sunt secundum quod
homo Si ergo praedestinatus sunt
esse filius dei secundum quod homo christus
est deus et dei filius secundum quod ho-
¶ Item christus secundum quod homo
est deus et homo secundum gratiam unio-
nis et quaelibet gratia convenit christo
secundum humanam naturam ergo si secundum gratiam
unionis est deus et secundum quod habet
humanitatem [illegible] gratiam unionis
ergo secundum quod homo est deus ¶ Item
christus secundum quod peccata dimittebat
est deus sed secundum quod homo peccata
dimittebat ergo secundum quod homo
est deus maior nota est minor
probatur per illud quod dicitur mathei ix. ut
autem sciatis quia filius hominis
habet potestatem in terra dimittendi
peccata etc. ¶ Sed contra Quaeritur illud
quod convenit alicui secundum quod ipsum
aut est per se causa aut diffinitio
sive per diffinitionem sed deus
non sic habet hoc modo ad
hominem sive humanam naturam ergo
etc. Prima maior nota est per doctri-
nam demonstrativam secunda non manife-
sta est per se [illegible] ¶ Ite quae sunt

disparata non prius dicto quod secundum
idem sed ut alterum et esse diversum sunt
primo disparata si ergo esse aliud conve-
nit ipsi christus secundum quod homo ergo
esse diversum non convenit eidem secundum
humanitatem ¶ Item christus secundum
deus caret principio ¶ Si ergo
est deus secundum quod homo sequitur
quod deus secundum quod homo careat
principio sed sed quod homo habet principium
ergo secundum quod habet principium caret
principio ergo oppositum est in
suo opposito quod est absurdum
¶ Item si aliquid primo convenit alicui
secundum se aliquid illo remoto non
convenit ergo christus est deus secundum
quod homo si christus non esset
homo non esset deus sed non fuit
homo nisi ex tempore ergo christus est
deus solum ex tempore ¶ Sed constat quod hoc
est falsum ergo falsum est quod christus
secundum quod homo est deus ¶ Ad
primum quod predicatio in qua dicitur in celo
quod ideo secundum intellectum facit
intellectum pater eius mysterii
similitudine tamen ut in deo est sine
unitate contrarium concomitante si
dicatur similitudine tamen sic alias
quia dubio falsum est loquendo per
quod contradictio apposita nullo est
tempore primo vero secundum quod
ergo per se tale primo inest illi
subiecto ¶ Si autem dicatur in quantum
humanitate sic potest hic intelligi
tamen omne dico quod christus sic dictus
secundum quod homo non est aliud
quam dico quod esse deum competit per
se per se convenit in humana natura
ita quod deitas et humanitas concomitantur
se in separabiliter communicantur

eandem personam iste autem modus
accipiendi hac dicitur secundum hoc
est ita quasi et christus sic prae-
cedens licet inveniatur quoque et
sic patet quod homo positus sed christus
secundum quod homo est deus secundum
divisa intelligentia hoc propositiones
secundum quodammodo potest concedi quodammodo
negari Negari enim debet sed quod dicitur
tamen sunt termini formaliter et secundum
ista una praecedunt termini ad se ip-
sum et quia una concluduntur
secundum illam unam ideo concedendae
sunt ¶ Ad illud quod primo alicui in-
venio quod assumpsit nomen dei secundum
quod homo dicendum potest quod secundum dicitur in
communicationem per indistinctum unionis
quia ratione unionis illa facit hominem
~~deum~~ ideo dicitur assumpsisse non suppositum — suppositum
secundum quod homo ¶ Aliter potest dici quod
tamen dico assumere nomen dei ~~fieri~~
~~quod homo~~ dico dico secundum nomen
impositum et primus nomen
acquisitum tunc ergo dicitur quod assump-
sit nomen dei secundum quod homo replicatio
reduplicatio non dicit viam unionis
sed ad acquisitionem Nam christus
secundum divinam naturam hoc nomen
quod est per se autem nomen per quam
non per acquisitionem sunt assumptionem
et ideo conclusio non licet inferre
ergo est deus secundum quod homo ac-
cipiendo secundum eandem acceptionem quae
est accepta in illo processu ¶ Ad
illud quod obicitur quod praedestinatus fuit
esse filius dei secundum quod homo
non licet videatur quod nunc domine
est quia hoc dicitur secundum praedicationem dicit
concomitantiam sed compositionem concomitantis non

quando diceret hic nomine tunc vel potest
dici quod ille sermo dicat vanam
circumscriptionis que importatur in vo-
cabulo predestinacionis que in-
quantum non est respectu Christi secundum
divinam naturam sed solum secundum humanam
non sit autem esse dictum quod esse
dici et ideo complures defensus est
in hac ratione sic importante. ¶ Ad
illud quod alius de gratia unionis
secundum quod Christus significat personam in
duabus naturis et illa persona
deus est per unam non per gratiam uni-
onis dicitur attamen sit quod sit deus
et homo per gratiam unionis. ¶ Concedo
tamen quod ista sit concedenda iste
homo est deus secundum gratiam unio-
nis ex hoc non sequitur quod sit deus
secundum quod homo quia gratia unio-
nis non convenit illi secundum quod homo
simpliciter sed secundum quod homo unitus
sunt secundum assumptam personam verbo
¶ Ad illud quod ultimo obicitur quod dimit-
tebat peccata secundum quod homo sic per
hunc locutionem de circumscriptione
peccata filii est non accipiatur hic dicto
sed per hoc importat concomitanciam vel
potest inferri ex illa autoritate filius
hominis habet potestatem dimittendi
peccata habent enim potestatem et si in
se habeat in forma hominis non
tamen habebat secundum hominis formam
et inquantum homo sed inquantum ha-
bat formam dei. ¶ Sed non dimissio
peccatorum attribuitur alicui quantum
ad unitatem tunc posset concedi
quod conveniret Christo secundum quod homo
sed ex hoc non sequitur quod sit deus
inquantum homo quia hac non
est dei proprium.

Secundo queritur de hac Christus sit
quod homo est persona. Et
accipitur illa de termino secundum
quod homo ipse natura in aliis ac-
ceptis non est dubium quin habeat
veritatem secundum quod dicitur in generali locu-
tio et quod sit vera unde Christus non est
homo inquantum est iste sed Christus
secundum quod est iste homo est persona
quia proprium est pronominis pro pro-
nomine ponere et certa designare
personam. Ex hoc est vera. Est tamen
concedenda Christus secundum quod homo est
persona. ¶ Item Christus sed quod homo
est res completa ad complectionem quod
sit requiritur in rationali creatura
sed personalitas et dignitas et
proprietas nobilitas requisita in tali
rationali completa ergo requiritur
in Christo secundum quod Christus est homo.
¶ Item nobilior et perfectior est unio
secundum quam ubi unitur cuilibet de
iuste sed unio per gratiam in hiis tan-
tum nulli tollit personalitatem dignitatem
unio quando homo iustus sit quod est
persona ergo multo fortius Christus.
¶ Item unio divina valet ad gratiam
nichil tollit dignitatem que tamen dicat
humilitatem et multo fortius nichil
tollit humanitatem cum humanitas
dicatur per illam unionem ergo albata
sed hec est vera Christus secundum quod
deus est persona ergo multo fortius
hec erit vera Christus secundum quod homo
est persona cum hic nichil perdat
dignitatis sed adquirit per unio-
nem illam. ¶ Item ostendo per impossibile
quod verbum dimitteret hominem tunc
ille homo qui dicitur Ihesus secundum quod
homo esset persona. Sed constat

quod inconueniens sibi accideret propter
illam separationem ergo necesse est unum
quod ihesus est quod homo est persona
¶ Sed aut intelligi conuenit christo secundum
quod homo quod non sit assumptum
uel coassumptum sed filium dei assump-
sisse personam est falsum et hereticum
sicut supra dictum est ut dicit magister et
Augustinus et multorum sunt probatum
ergo falsum est christum esse personam
secundum quod homo ¶ Item christus secundum
quod homo est persona et humanitas
cepit in christo ergo et personalitas
ergo christus cepit esse persona ergo non
est persona eterna ergo non est uni-
genitus filius patris cum filius
sit coeternus patri sed hoc est impossibile
ergo restat quod illud ex quo sequitur
est falsum ¶ Item impossibile est idem
per se in esse eidem sed hoc est imme-
diatum ergo restat naturas differen-
tes tamen ergo christus sit persona
secundum quod deus aut non conueniret
ei esse persona secundum quod homo aut
illa persona erit secundum quod homo
et si alia persona est secundum quod homo
et alia secundum quod deus ergo christus
est due persone ergo non est unus
et ita non est sed hoc est falsum re-
stat igitur quod illud membrum est uerum
scilicet quod christo non conuenit esse persona
secundum quod homo ¶ Item personali-
tas talis rei in est ratione cuius
quod est in persona ipsa dignissimum
pertinet cum nomine ratione cuius
quod est in persona ipsum dignissimum
persone ad nobilem dignitatem sed con-
stat quod dignissimum in christo non

est humana sed diuina ergo falsum est christum
secundum hominem siue secundum humanam
naturam esse personam ¶ Item hoc
ipsum ostendit persuasionibus catholicis sic
cum arguit Augustinus in libro de persona di-
cens ipse sanctus ut ipse unum intelligit
aut tale aliquod conueniens saltem dignitati
ergo si humana natura in christo uniretur
dignitati ergo si humana natura in christo
sed diuine in eo ¶ Ad primum dicendum quod absque
dubio si hoc deo sed creatura potest in
portat conuenit sicut uel esse nega-
da est simpliciter pro eo quod personalitas
christo secundum humanam naturam que non
potest ipsi cum coniuncta est rei digniori
et ideo non potest hic conuenire persone
que attenditur secundum excellenciam
dignitatis in eo de quo dicitur uel tamen
coniuncta est rei digniori quantumque conue-
niente sed conueniencie siue unione persona-
li et ideo necesse est esse in christo ut
duarum naturarum unam personam sed ea
non potest attendi penes naturam
creatam et penes naturam assumptam
necesse est igitur personam attendi secundum
naturam assumentem et increatam et
propterea hec admittitur christus secundum
quod deus est persona hec respuitur
christus secundum quod homo est persona
sicut probant rationes ad secundum in
contrarium et ideo sunt concedende ¶ Ad illud
quod obiciebatur christus secundum quod homo
est persona ergo etc. dicendum quod hec est
distinguenda quia iste potest denotare
naturam humanam in alio homine secundum quod po-
situm ergo illa anima et illo corpore
et hoc modo falsum est christum secundum quod est
iste homo esse personam nec ualet
quod obicitur quod pronomen denotat per ...

persona persona est ibi tantum valet quantum suppositum unde quecumque dicitur ista albedo. ¶ Si autem sic quod est iste denotat personam tunc est vera et est sensus christus scilicet qui est iste qui est homo est persona sed tunc non sequitur ergo secundum quod homo est soph. secundum alios generaliter aut posset resisti isti modo arguendi. Non enim sequitur peccatus est individuum secundum quod homo. ¶ Ad illud quod obicitur quod christus secundum quod homo est res completa omni completione dicendum quod verum est de completione absoluta de completione autem respectiva que est dignitas suppositi excellencie in natura non habet. Unde humana natura in christo non est nobilissimum omnis sicut in aliis hominibus nec ex hoc sequitur quod minor sit dignitas in christo secundum quod homo quam in aliis hominibus propter hoc quia illa dignitas recompensatur a dignitate maioris dignitatis. Non enim minus nobilius est esse personam per se etiam quam personaliter creata. ¶ Ad illud quod obicitur quod unio personarum non tollit dignitatem persone dicendum quod non est simile quia cum aliquis personarum unitur vel dignitatis secundo non tamen unitur unione illi sed magis voluntatis nec unitur in unitatem ypostasis sed in conformitate nobilitatis et ideo non est necesse proprium esse unum persone cum anima quam in habitacione sed conformitas nobilitatis non sit et est in christo unio personalis. Unde ¶ Ad illud quod obicitur quod quamvis natura sit unita humane tamen post est persona secundum quod deus dicendum quod non

est sibi dignitas quam pro quanto duo dicuntur supposita in quantum natura et haec sua eminentis dignitatis et in singularitate unione utriusque horum reperitur in christo secundum quod deus. Unde ypostasis divina est illa in qua substantificatur tota esse christi non humana proprietas eciam dignitatis in est illi secundum illa non que non patitur vincere dignitatem utriusque autem horum deficit humane nature quando ipsa substantificatur in ypostasi alterius nature. Propter quod sicut est dicatur dignitas in actus vincit etiam dignitatem nature in ypostasi alterius nature et ideo quia sine unione et nobilitate caret proprietate persone. Secundum sic quamvis non careat unio habeat in assumente. ¶ Ad illud quod obicitur quod si aliud dimitteret humanam naturam quod tunc sic scilicet quod homo esset persona dicendum quod verum est quia tunc illa natura haberet aliud modum existendi. Non enim esset unita alii digniori nec haberet suppositum alterius nature nunc autem est contrario et in illo processu nulla est necessitas inferendi quia non similiter quemadmodum. Et si tu obicias quod nulla dignitas accrescat dicendum quod cum ille homo sit persona secundum quod homo habet non est propter dignitatis eminentiam sed propter unionem ab illa separatione quia tunc natura illa prius habet per se suppositum personam eternam. Nunc autem post separationem habet personam temporalem multo autem dignius est habere personam eternam alterius nature quam personam temporalem sibi unitam

qualem Adam primo in prima persona faciebat ipsum vere dici et esse dominum. Sed pro modo homo per se.

Tertio quintum de hac propositione: Christus secundum quod homo est individuum et quod non sit videtur: Christus est aliquid secundum quod aliquis homo sicut haeresis est implicatum aut ergo quid universale aut quid singulare; sed non universale quia Damascenus dicit quod filius dei assumpsit humanam naturam in athomo hoc est in singulari et hoc est individuum ergo etc. ¶ Item Christus secundum quod homo habet proprietates quarum collectio numquam est in alio reperire; hoc autem est individuum sicut patet per notificationem individui quam dat Porphyrius: individuum est quod constat ex proprietatibus quarum collectio numquam est in alio reperire; sed hoc convenit Christo secundum quod homo ergo etc. ¶ Item Christus secundum quod homo praedicatur de uno solo sed singulare et individuum est illud quod de uno solo praedicatur ergo Christus secundum quod homo est individuum. ¶ Item haec est vera: Christus est homo; aut ergo praedicatur hic praedicatio universalis aut particularis non universalis quia constat est homo non dicitur de Christo sicut et de aliis hominibus sed particularis ergo vel est genus vel species vel differentia non genus est differentia ergo species sed species specialissima praedicatur de individuis solum sub ipsa contentis ergo Christus est individuum hominis. ¶ Item hoc est natura Christus secundum quod homo est substantia dividendo sufficientiam divisionis dictae ab Aristotele per primam et secundam aut ergo Christus est secunda prima aut secunda

non secunda quia non genus vel species ergo prima sed prima substantia idem est quod individuum ergo etc. ¶ Item hoc est vera: Christus secundum quod homo est albus et albedo in Christo secundum quod homo sed accidentia prima et per se sunt in individuis ergo albedo est in Christo secundum quod est homo individuum. ¶ Sed contra idem est esse individuum substantiae et hypostasim sed in Christo sola una est hypostasis quae in hypostasi fit unio sicut dicit Damascenus et talis hypostasis est divina non humana vel praeter humanam ergo si haec est falsa Christus secundum quod homo est hypostasis haec similiter est falsa Christus secundum quod homo est individuum. ¶ Item si Christus secundum quod homo est individuum et secundum quod deus substantia individua hoc convenit et secundum rationem individuationis est in duplo ergo Christus est duo; sed hoc est falsum sicut oppositum est supra ergo etc. ¶ Item dicitur individuum est per se unum et unum unio; sed nihil tale est unitum alii substantiae antecedenti secundum se ergo cum humana natura in Christo sit unita verbo aeterno videtur quod rationem individuationis non teneat in Christo. ¶ Item quia quod dicitur de filio hominis dicitur de filio dei ergo cum individuum dicat collectionem proprietatum quae impossibile est in alium reperiri et de alio individuo impossibile est quod Christus sit aliud et aliud individuum scilicet quod homo et quod deus ergo sicut in Christo est unitas personalis ita et unitas individuationis quare sicut haec est falsa Christus est persona secundum quod homo ita et videtur haec esse

flad species est individuum secundum quod homo
¶ Dicit igitur declarat et de generalibus
videlicet utrum sint generalia species et indi
viduum secundum quod homo species et suppositum
secundum quod homo species est hypostasis secundum
quod homo et de aliis consimilibus que
intentiones habent et quid proprietatis
¶ Secundo dicit quod accipiendo proprie hec dicun-
tur prout dicat habitudinem cause
quedam vocabula rationalia sunt pro-
prie et improprie quedam sunt dicta de
deo quod habeat aliquid proprietatis et
aliquid improprietatis hec enim est
flad [illegible] et in ista species secundum quod homo
est persona et hoc similiter species secundum
quod homo est hypostasis. ¶ Comparatione flad
quadruplica causa. tum quia proprium
importat proprietatem dignitatis. tum etiam quod
importat fundamentum tantum ex
existentie naturalis [illegible] aut horum
in est Christo [illegible] assumpte sed
assumptis. ¶ Secundo vero est flad al
tera illarum comparationum quod et si hypos
tasis non dicat proprietatem [illegible]
[illegible] tamen fundamentum existentie
quod autem in Christo non est anima vel
caro nec ex utroque compositum sed
illud intellectum et [illegible] predicte due
locutiones improprie sunt et false et
si legantur alicubi sunt exponende
et secundum aliam acceptionem illius denomina-
tionis secundum quod homo sunt intelligenda
quod autem dequa [illegible] est homo scilicet
species est individuum secundum quod homo
et quod species est suppositum secundum quod homo
possunt habere proprietatem et improprietatem
secundum diversam intentionem illorum vo
cabulorum. Dicitur enim aliquid individuum
dupliciter [illegible] quia dicitur de uno solo

et secundum modum albedo petri est individuum
et secundum modum individuum dicitur quod est
indivisum in se et sic absolute dicitur
species secundum quod homo est indivi
duum in se. Alio modo dicitur individuum
quod est ab aliis divisum et subsis
tit in se et per se hoc modo accipi
endo individuum humana natura
in Christo non est individuum est
enim unita verbo in creato sicut
suo supposito. Et per hunc eundem modum
distinguendum est tum dicitur quod homo
est suppositum est enim suppositum in quo
et suppositum de quo si dicatur suppositum
illud de quo aliud predicatur et quod
subicitur species secundum quod homo
est suppositum. Si vero dicatur illud sup
positum in quo tantum esse vel sta
bilitur et fundatur sic non est concedendum
speciem esse suppositum secundum quod homo
non accidit vel supponit ut si
dicatur suppositum accidentium et pro
tantum accidentalium unde quia
in unita sui acceptione tantum non
individuum quod nomine suppositi compre-
hendit hypostasis false sunt predicte lo
cutiones ex eadem causa ex qua
et locutio predicta scilicet species est hy
postasis secundum quod homo sequeretur
enim quod in Christo essent duo supposita
et duo hypostases et ita non esset
unum vel [illegible] in ea [illegible] unio
Secundum autem aliam acceptionem possunt
concedi et per hoc dissolvuntur rationes
que inducuntur ad utramque partem
rationes enim que inducunt ad
primam partem procedunt <s>de individuo</s>
de individuo secundum quod individuum dicitur

quod de uno solo dicitur unitas non
ad partem sequentem procedit de in-
diuiduo scilicet quod non solum non diuiditur
in alia sed etiam inquantum diuiditur
ab alio supposito et hoc quidem non
habet in Christo et hic totum patet
pertractanti singulas unitates Ex
hiis patet quod ulterius querebatur
que sint locutiones in hac materia sint
admittende et que non Ille
enim concedende sunt que sic unita-
tem et proprietatem nature importat
quod illi persone unioni non preiudi-
cant inquantum quidem suum est uno
in persona ubi non solum incommu-
nicabilis dignitate proprietatis sed in-
quantum dicit suppositi integritatem siue
personam ypostasim tunc tamen
est contraria predicatio et ydioma-
tum communicatio et hic tamen pro-
ductiuo principio est humanum
quia in ista unione licet per se ubi-
stat sed suppositum humane nature
sicut pluribus in precedentibus dic-
tum est et per tanto humana natura
in Christo dicitur uigere in actibus et
ideo aliquando post quod dicat modum
existendi nature attribuuntur nobis
secundum humanam naturam quod tamen non vere
attribuuntur secundum humanitatem quod tamen
non vere attribuuntur secundum humanitatem
sed secundum diuinitatem dicere esse personam
et esse ypostasim esse suppositum
esse indiuiduum secundum quod nota yp-
postasis equipollens licet secundum
largiorem modum accipiendi duo
ultima sunt attribui ut patet

tum est Sed contra predicta per ra-
tionem possibilia quia unde scilicet quod homo
nature et ipse sit indiuiduum sicut enim
secundo huius capitulum est sicut indiuiduatio
est compositione nature et forma et in-
notescit licet partium collectionem
Christus autem secundum quod homo componitur
et tamen componitur sicut et alii homines
ergo ita nature et ipse habet indiuiduationem
sicut et alii homines non uidetur
igitur quod predictum est sufficere propter hoc
est quod quantum sit de proprietate indi-
uiduationis quoniam causa quod absurdum
est penitus tamen Christus secundum
quod homo sit uera substantia Ad quod dicendum quod circa
principiis accidentibus et proprietatibus
que indiuiduationem non faciunt sed
ostendunt indiuiduum est principalius in-
tus secundum quod unum constituit suppositum
in quo totum esse rei stabilitur et
quia congeries illorum principiorum constituit
indiuiduum et resultat forma totius
que est forma specifica hec est
quod quemadmodum dicit Boetius quod species
est totum esse indiuiduorum propter quod
aut anima et caro sint materia et for-
ma uiuunt non solum in eo per quod constituunt
sed eciam in ypostasi ubi etiam et ideo
forma predicta non dicit totum esse
Christi ac per hoc Christus secundum quod homo
non habet omnimodam rationem indiui-
dui unde quasi medium tenet inter
indiuiduum proprie dictum et indiuiduum secundum
quod accidens dicitur aliquid indiuiduum Illa
indiuiduo proprie dicto est principiorum sub-
stantialium unio et per se in supposita
constitutio in se ipso non in alio nec
esse subsistens medio modo et in

O

Christo ubi proprie conveniunt secundum humanam
naturam tamen primo et principaliter est alterius
naturae. non ab eius constitutivo et
sic patet quod in virtute horum quae praedicta
sunt ad hoc autem valent praedicta
natura ho. q. d. iii

ar. 29 Quarto quaeritur de tertio puncto
principali scilicet de filiatione ad-
optionis et circa hoc incidunt tria
inquirenda ¶ Primum est utrum filius
adoptionis sit in Christo ¶ Secundum
est utrum sit in aliis praeter Christum ¶ Ter-
tium est utrum sit in nobis per comparationem
ad Christum

Quantum ad primum sic proceditur et
quaeritur utrum filiatio adop-
tionis sit in Christo quod est quaerere
utrum Christus sit filius adoptivus
et quod sic videtur Hil. de trin. Po-
testatis dignitas non adimatur
dum carnis humanitas adoptatur.
Si ergo hoc dicat quantum ad assump-
tionem humanae naturae ambo videtur
quod in Christo humana natura sit ad-
optata ¶ Item spiritus caritatis
est ille qui facit filios adoptivos
nos sicut patet Ro. viii° Non ac-
cepistis enim spiritum servitutis in
timore sed spiritum adoptionis filiorum
sed Christus habuit spiritum caritatis sed
prae aliis quae et accepit per sonum ergo
in quantum homo ergo est filius ad-
optivus ¶ Item aut Christus est
filius dei secundum quod homo aut non
si non et alii homines sunt filii
dei ergo maioris dignitatis sunt
alii homines quam ille qui est deus
quod absurdum est Si igitur est filius
dei secundum quod homo restat ergo quod

sit filius adoptivus ¶ Item
omnes sumus filii dei per gratiam
sed hoc non impedit quin possimus
esse filii per adoptionem modo do-
na gratiae ergo pari ratione quamvis
Christus sit filius dei per aeternam
generationem nihil impedit quod sit
filius dei adoptivus per sus-
ceptionem gratiae datae in tempore
Si tu dicas quod hoc est propter culpam
per quam facti sumus filii irae quae
non fuit in Christo Sed contra angeli
sunt filii per adoptionem quod pa-
tebit Iob xxxviii Cum me
laudarent astra matutina
et iubilarent omnes filii dei ergo etc.
¶ Sed contra Phil. ii. Dominus noster Iesus
Christus in gloria est dei patris ubi glossa
in quantum homo assumpsit nomen
dei non per gratiam adoptionis
sed per gratiam unionis Item de-
tas quod non negat Christum esse
quantum unionis filium adoptivum
sed negat Christum esse adoptivum
dum tamen sit deus verus Sed
contra sicut Christus est deus ve-
rus ita est filius dei verus
ergo sicut unitas deitatis non pa-
titur Christum dici deum per adoptionem
sic unitas filiationis non admit-
tit gratiam adoptionis ¶ Item
Ambrosius tractans illud Ro.
i. qui praedestinatus est etc. Le-
gi et relegi scripturas illum filium
dei nusquam adoptione inveni Sed
non debemus Christo attribuere
quod non possumus per scripturas
auctoritatis aut rationes naturales

confirmare ergo animo est veraciter
Christum esse filium dei adoptivum
¶ Item Aug. de ecclesiasticis dogmatibus natus
est secundum veritatem nature deus dei
dei filius secundum veritatem nature
de homine hominis filius ut non
adoptione non appellatione sed
in utraque nativitate filii nomen
nascendo haberet si ergo tamen filius
dei qui virginis non adop-
tione non nuncupatione sed ve-
ro natus est filius adoptivum
¶ Item quicumque adoptatur de non
filio fit filius si enim esset filius
iam non adoptaretur in filium sed
Christus aeternus fuit filius secundum
divinam naturam statim cum fuit fi-
lius fuit secundum humanitatem ergo etc.
et quia multe adhuc induci possent
auctoritates in hac ista sufficiant
¶ Ad secundum dicendum quod absque dubio hoc non
admittitur scilicet Christum esse filium dei
per adoptionem sive per gratiam simpliciter
sine tali declaratione ut posse
si addatur in quantum homo ¶ Ratio
autem huius est quia filiatio respi-
cit proprie personam sicut dicunt sancti
super sed adoptio in adoptante
presupponit convenientiam et ponit quam
affiliationem et ordinat ad posses-
sionem hereditatis et ista sunt
tria secundum ... propria adoptionis ¶ Ad
hoc ergo quod aliquis sit filius per
adoptionem non requiritur quod per
illa habeat ad adoptantem aliquam
convenientiam quia non adoptantur
filii proprii sed alieni. Ratio est causa
quod recipiat donum gratiae per quod or-
dinatur ad possidendam hereditatem
quibus autem Christo competunt duo

ultima scilicet gratie susceptio et heredi-
tatis secundum naturam assumptam convenientias
autem non competit illi nature convenien-
tis est affiliationis qui non est filius
¶ Non filius aut potest dici vel ne-
gative vel contrarie non filius negative
dicitur qui non habet filiationem dei sive
habeat oppositum filiationis sive non. Non
filius contrarie sive privative dicitur ille
qui est filius ire ad hoc ergo quod aliquis
persona fit adoptabilis necesse est quod secundum
suam primam originem vel sit indifferens
ad filiationem gratie vel ire vel habeat
filiationem ire et quia per Christum nullo
istorum modorum causa secundum naturam
assumptam. habet convenientiam quam re-
quirunt habent nec hoc potuit dici
aut alie persone habentes gratiam per quod dicitur
quod sunt filii adoptivi quia excepta sola
persona Christi omnes iam dicta con-
ditiones sunt in omnibus adopta-
tum ¶ Ad illud ergo quod primo obi-
citur dicendum quod in Christo humanitas adop-
tatur. dicendum quod humanitas dei dicitur ad-
optari non tamen illius singularis
nature que assumpta fuit ad illam uni-
tatem persone sed tamen conformium que
per illam unionem adoptati sunt alii
homines ¶ Ad illud quod obicitur quod spe-
cialitatis fuit illos adoptivos
dicendum quod non est in hiis que habent con-
venientiam aliquam et quia hanc esse
oportet requirere in Christo non ideo
tenet ratio illa quia procedit ab in-
sufficienti ¶ Ad illud quod arguitur quod Christus
sit filius dei scilicet quod homo potest con-
cedi quod sit et quia utrum sit filius
per gratiam vel per naturam dicendum quod secundum quod homo
est filius per gratiam. sed tunc sequitur

ergo est filius adoptiuus quia hic non est proprium ad optauus [illegible] complicatus fuit sed proprium unionis que multo est excellencior. Nec [illegible] repugnat ad filiacionem nec am[illegible] nec [illegible] sicut gratia adoptio nis fuit complicata fuit. Item dicitur quod alias quod filii creacionis sunt filii per adopcionem ergo quod non est simile quia filii creacionis sunt filii per adopcionem ergo quod non est simile quia filii creacionis quibus non sit [illegible] adeo tamen sunt esse [illegible] si [illegible] sunt filii dei alia uero creacione sunt ipsi filii quia non sunt filii [illegible] ingeniti non sit aut ergo dicendum quod qui per generacionem est filius ille [illegible] non est [illegible] nec pater fieri nec pater [illegible] et ideo non pater per adopcionem filius dei de nouo fieri et ideo [illegible] non ualet quia non est simile [illegible] et unde

Secundo quia [illegible] filiacio ad opcionis datur nobis per christum et quod [illegible] unde Joh. 1. dedit eis po. filios dei fieri his qui [illegible] in no. eius [illegible] quod christus [illegible] in [illegible] tato ergo unde quod per christum nos sumus filii dei sed non a[illegible] filii qui adoptiui ergo. Item ad Gal. 4. misit deus filium suum [illegible] ut per adopcionem filiorum reciperemus ergo si filius ad hoc missus est in carne unde ergo per christum sumus filii adoptiui. Item [illegible] per [illegible] adopcionem sed filii per adopcionem sunt filii patris respectu filii naturalis qui [illegible] et [illegible]

est filius ergo si solus christus est filius naturalis unde quod ulterius ad optare in filium non proprium. Item [illegible] proprium sumus filii dei esse ergo [illegible] sumus filii dei ueto [illegible] sed [illegible] sumus per christum [illegible] 2 Cor. 5. deus nos [illegible] [illegible] per christum ergo unde quod adoptati sumus per christum. Contra [illegible] non attingit [illegible] sed per adopcionis filiorum ergo unde quod [illegible] filiacionis ad opcio [illegible] attribuenda sit [illegible] non per christo. Item Joh. 3. [illegible] renatus fuit ex aqua et spiritu sancto et [illegible] sic est [illegible] quod natus est ex [illegible] sed [illegible] natiuitas eius attribuenda est filiacio si ergo per [illegible] renas cimur spiritualiter unde quod per [illegible] non per [illegible] adoptemur in filios. Et si tu dicas [illegible] te utique arguitur [illegible] quia [illegible] non [illegible] christo sed [illegible] debiant [illegible]. Item aut christus incarnatum deus [illegible] filios sicut [illegible] de salone sit ille [illegible] sed [illegible] filius dei in carne [illegible] ergo si christus filius dei non [illegible] incarnatus unde quod non sumus filii dei per christum. Item quicumque sic filius natu[illegible] ulterius tamen est filius ad optiuus nisi qui suscipit [illegible] ergo [illegible] suscept[illegible] [illegible] incarnatus est filius ergo [illegible] uel remota [illegible]

filii dei salva manet racio ad
optionis vnde igitur quod nec ad
optionis filiacio non fuit facta
per opus ¶ Quarto quintus per quod do
num gratie efficacius filii adopti
vi vnde eum per caritate sic
dicit Aug. Sola caritas est que
discernit inter filios regni et per
dicionis vnde tercia quod per fidem
sicut Jo. i. dicitur Dedit eis pot
estatem filios dei fieri hiis qui cre
dunt in nomine eius vnde michi
quod per timorem sicut illud Ro. viii Ac
cepistis enim spiritum s. [illegible] glo
timorem castum qui est bonus
et perficiens generat nos filios
vnde est quod per gratiam baptisma
lem per auctoritatem domini Johannis iii
Nisi quis renatus fuerit ex
aqua et spiritu sancto sed hic est per baptis
mum datur ergo cum istarum gratiarum
sive donorum attribuitur ipse
filiacio adoptionis Et si [illegible]
bus quod non quem cum magis
ipse ¶ Ad [illegible] dicendum quod cum queritur utrum
sumus filii adoptionis per Christum
hoc potest dupliciter intelligi quia
per illa potest importare causam
efficientem vel motivam sive dis
positivam Et si tamen motivam
vel dispositivam importat absque
dubio verum est quod sumus filii
adoptionis per Christum ipse enim
nobis meruit gratiam per quam su
mus filii adoptivi inquantum
est caput ecclesie et hoc non
solum respicit divinam naturam
sed etiam naturam assumptam Si
vero importat causam efficientem Sic
adhuc verum est quia cum nos

hic

adoptavit pater filium et spiritus sanctus Et si
per appropriacionem loquamur pater filium ad
optavit quia admonendo [illegible] per
spiritum sanctum quo ad [illegible]
enim adoptionem duo concurrunt scilicet
redempcio que facta est per filium mis
sum et gratificacio que facta est
per missionem spiritus sancti Et hoc est
quod dicit in lib. decima et spiritum
s. in super per filium et spiritum sanctum ad nos
duo descendunt Pater siquidem
tradidit filium quo redimeret nos
misit spiritum sanctum quo sumus adoptaret
in filios filium dedit in precium re
dempcionis spiritum sanctum in pignus
adoptionis Et sic patet quod [illegible]
modo sive per dicat verum dispo
sitivam sive efficientem et hoc sive per
proprietatem sive per appropriacionem verum est
quod sumus filii adoptivi per Christum
et concedendum est tamen quod
hoc credunt ¶ Ad illud ergo quod per
alium in genere de spiritu s. dicendum quod fi
liacio adoptionis [illegible] spiritum s. et
appropriatur pater et [illegible] gratificaci
onis sed per hoc non concluditur
quod [illegible] filius Si cum per proprietatem
loquamur [illegible] diversi sunt opera
trinitatis si vero per appropriacionem nichil
impedit quin aliquid [illegible] sibi
tamen possit pluribus personis
et appropriari Et per hoc patet sequens
obiectio ¶ Ad illud quod obicitur quod filii
adoptivi fuerunt ante adventum
Christi dicendum quod et si fuerunt ante ad
ventum eius verum non tamen
ante fidem venturi fuerunt filii
adoptivi quia sicut dicit Aug.
Nullus salvari potuit sine fide

mediatoris patet ante christi aduentum non fuit plena vero filiacionis quia nullus hereditatem posset assequi quousque iustus esset. Et si tu obicias de angelis qui sunt filii dei dicendum quod et si non sunt filii mediatoris ut nos christi habemus sunt tamen per affectum et conformitatem filii dei. Respondeo cum sicut dicit augustinus nos in filios adoptat unum qui est filius per naturam ¶ Ad illud quod obicitur quod in incarnacione precita preciunt filiacio vel remota remocione dicendum quod hoc non arguit non adoptacionem christum non esse tamen sed ostendit incarnacionem non esse totam causam qua completur filius in missione spiritus sancti ¶ Ad illud vero quod ultimo obicitur quod per quod donum gratie fiamus filii adoptivi dicendum quod filii dei sumus in quantum sumus conformes ymagini filii dei naturalis secundum illud Ro. viii Quos predestinauit conformes fieri ymagini filii eius. Hoc autem est duplex aut per remotionem a malo et hoc est per gratiam baptismalem que est inquantum est sacramentalis medela est contra malum. Aut per ordinacionem ad bonum et hoc potest esse duplex aut quo ad partem intellectus et sic fides aut quo ad partem affectus et sic caritas. Si autem timor vel humilitas faciant filios hoc est dispensative.

Tercio queritur utrum filiacio adoptionis sit in nobis per comparationem ad christum et hoc est querere utrum simus filii adoptivi tocius christi et quod sic videtur. Sicut enim in ewangelio vocat duos discipulos suos filios et illos quos curabat Confide fili fides tua saluum te fecit. Si ergo ut dicebat illi non erant filii christi sed non naturales ergo adoptivi ¶ Item super illud Ephes. iiii Unus deus et pater omnium glosa deus est pater omnium creatione, sed fidelium regeneratione sed christus creauit et regenerauit ergo christus est pater omnium infidelium et fidelium. Sed fidelium est per adoptionem pater ergo etc. ¶ Item filii adoptivi efficimur per gratiam inhabitantem. Sed cum habitat in nobis una persona necesse est quod inhabitet et reliqua ergo si sumus filii unius persone necesse est quod totius trinitatis ergo christi ¶ Item unus est amor quo amamus patrem et filium et spiritum sanctum. Sed amor est ille qui facit nos clamare abba pater ergo pater et filius et spiritus sanctus sunt unus pater noster. Sed contra illius solius est adoptio cuius paternitas est generare. Sed in diuinis solus pater generat non filius vel spiritus sanctus ergo sumus filii adoptivi solius patris non ergo christi ¶ Item illius filii sumus adoptivi cuius christus est filius per generationem eo quod sumus eius fratres et coheredes. Sed idem christus est filius solius patris ergo nos sumus filii adoptivi respectu unius solius persone scilicet patris non ergo filii christi ¶ Item solus filius est incarnatus. Nec si alius incarnatus esset congruo competeret sibi filiacionis

tinsuet ad aliam personam. ergo si
filiatio non debet in divinis con
venire alii persone quam persone filii
propter hoc nec paternitas ¶ Item
respectu illius solius dicuntur
filii qui refertur ad nos nec
incepit. sed filius dei non dicitur
ad nos nec dicitur filius noster sicut
scriptum est in secundo libro. ergo
nec nos dicimus dicti filii ip
sius filii. Si tu dicas quod et
si non refundit sub nomine
patris obicitur contra hoc quia
esse patrem et fratrem sunt relatio
nes impossibiles. respectu eiusdem sed
spiritus est frater noster. ergo non est
pater noster ergo non sumus filii eius
¶ Ad questionem dicendum quod absque dubio filia
tio per adoptionem competit nobis
respectu trinitatis a qua sumus
creati et recreati et sic con
petit nobis respectu nobis christi
unde christus potest dici pater noster
Sicut enim nomen nostri princi
pii accipitur essentialiter ut
patet cum dicitur respectu creature
Accipitur etiam notionaliter cum
dicitur respectu persone sic nomen
nomen patris si dicitur respectu
persone dicitur personaliter Si vero
dicitur respectu temporalis creature
essentialiter dicitur. unde sicut
pater et filius et spiritus sanctus
sunt unum principium creature
bone productionis nature sic
sunt unus pater nobis collec
tiue que laude sunt igi
tur ad hec inducte ¶ Ad
illud quod primo obicitur quod illius est ad
optare etc. dicendum quod illud licet locum
in eis qui nati sunt sive filios
per naturam generamus Deus autem
non solum licet filium per productionem
generationis unum esse multos filios
formavit filios per productionem crea
tionis et sicut tota trinitas il
los creavit dando unum Sic re
creavit dando gratiam et sic ad op
pus ad totam trinitatem spectat
¶ Ad illud quod obicitur quod eiusdem filii
sumus nos et christus dicendum quod non
est verum quod eiusdem sumus filii
patris eterni generatio quamvis pat
ernitas vocata et intra naturam
non tamen illius solius quia
aliter nos sumus filii aliter christus
christus enim est filius per generationem
que est actio personalis nos autem
per creationem et gratificationem
que est actio essentialis et communis
per hoc communicat toti trinitati ideo
non sequitur quod si eiusdem sumus
filii cum christo quod nullius
alterius verum est tamen quod pater
nitas ipsius persone patris aliquo modo
terminatur quod dicitur respectu nostri ¶ Ad
illud quod obicitur quod nomine paternitatis
communicatur alii persone indu
cit confusionem dicendum quod illud in relatione
licet quod nomine paternitatis sic commu
nicatur quod nunquam ut patet si duo
filii essent in trinitate licet autem con
tingeret si alia persona esset incar
nata. Si enim spiritus sanctus esset
natus de virgine filius esset et a

unus filius qui sit proprius. Aut
aut non est sic. Si non et si proprie
et spiritus sanctus dicantur esse pater
noster per adoptionem, non tamen sunt
alius et alius pater, immo tota
trinitas est unus pater noster quamvis
una sola persona sit pater
proprie. Ad illud quod obicitur quod non
dicatur filius noster vel si sic noster, dicendum quod
ad hoc quod aliquis sit noster pater
non oportet quod ad nos referatur
sub isto nomine, sed sufficit nomine
quod est pater. Hoc autem modo dicendum
est quod filius dei sit pater noster quamvis
non sit filius noster. Nec valet
quod obicitur de suppositione in homine
quod idem sit pater et frater, dicendum quod in
Christo impedit diversitas et omnimoda
disparitas relationis in esse idem
secundum diversas naturas, et sic
est in proposito. Nam proprius est
pater noster secundum divinam naturam
et frater noster secundum humanam naturam.
Hoc autem non facit confusionem proprietatum
nec relationum, quia nec
fraternitas illa nec paternitas proprietates
personales important.

In ista parte sunt quaestiones circa
litteram et primo quaeritur de illa distinctione
quam ponit magister
in littera, scilicet quod aliqui conveniunt
quandoque natura, aliqui unitate,
alii similitudine, alii etc. Videtur
enim ista distinctio esse inartificialis
et superflua et diminuta. Inartificialis,
quia membra ista nulla
videntur habere convenientiam. Superflua

videtur quia eadem [illegible] in quo importat
proprietatem naturae importat simplicitatem
et unitatem personae. Diminuta est,
videtur dicendum quia sicut importat
similitudinem ita etiam potest importare
[illegible] quia accidens [illegible] quod videtur quod
his membris unum membrum debuerunt
adiungi, scilicet quod [illegible] sic
diversitas [illegible] tamen non videtur
hic tot intellectus. Respondeo dicendum quod et
si haec distinctio videatur esse indiscreta, tamen
est [illegible] et si attendatur
super quod fundatur. Videtur primo ista
secundum quod potest importare convenientiam vel
tamen. Si tamen importat tunc est
quartum membrum. Si convenientia sit simpliciter
potest importare aut secundum inhaerentiam
aut secundum amorem aut secundum
adhaerentiam sive assistentiam. Si
secundum inhaerentiam sic importat proprietatem
naturae, nam proprietas inhaeret
ei cuius est proprietas. Si autem unione
sic importat proprietatem personae. Si secundum
assistentiam sive adhaerentiam sic
dicit similitudinem. Quartum autem membrum
quod est secundum [illegible] dicimus magister
non subdividit. Potest tamen dividi
secundum quod [illegible] omnibus
eis his modis. Hoc dico si convenit
accipi sicut potest per exempla
monstrari. Si enim dicas proprie
secundum quod homo fuit passus sic in-
portat proprietatem naturae. Si dicatur
proprius secundum quod homo ascendit [illegible]
sic importat unitatem personae.
Si dicatur quod proprius secundum quod homo
fuit vestitus et calceatus, et ut
homo [illegible] sic importat [illegible]

Si dicatur quod Christus secundum quod deus
creavit mundum et secundum quod homo
predicavit divinum verbum sic instat
tamen efficaciter. Si dicitur Christus secundum
quod homo deus est supposito divine nature
et secundum quod homo ~~predicavit divinum~~
~~verbum~~ est animal rationale ergo in-
stat tamen formaliter. Si dicatur Christus
secundum quod deus et homo est pre-
destinatus sic instat tamen
finaliter prout dicit et multa de his
dicta comparatione inveniuntur. De ca-
dit nisi secundum divinam naturam
non contingit invenire secundum aut
humanam eadem ~~congruit~~ convenit ut si di-
catur Christus secundum quod homo conceptus
sunt de purissimis sanguinibus
virginis. ¶ Item queritur de hoc
quod dicit Ad nos dicimur filii ad-
optivi quia tamen naturales fuimus
filii ut per gratiam sed sumus filii dei
Si enim hoc verum est tunc an-
geli boni et homo in statu ~~in~~
~~statu~~ innocentie non fuissent
filii adoptivi ergo nec nos ha-
buissent in hereditate regni quod ab-
surdum est ¶ R°. Dicendum quod magister lo-
quitur de adoptione secundum plena-
tionem et sic preveniunt adventum que
secundum actum est que quidem communitas
est elongatio et alienatio a deo
per culpa et hoc quidem modo non conve-
nit angelis nec filiationis
largitione accipiendo communiter
prout quantum ad culpam que in-
est sive quia potuit in esse se
extendit ad omnes filios adop-
tivos et hoc quidem modo angeli
possunt dici filii adoptivi ¶ Item

queritur de hoc quod dicit Christum esse
filium virginis naturalem et per gratiam
videtur enim quod ista duo non sunt
compossibilia. Si enim hic esset naturale homo
fieret idem non esset gratuitum
et econverso ¶ R°. Dicendum quod gratia virginis
non repugnat nec naturalis est
tamen proprietate naturali homo fiat
cum generatur et magis loquitur
hic de ipsa unione unde potest dici
quod gratia et natura hic sunt de eadem
re dicta per comparationem ad diversa et sic
est in proposito. Nam Christus inquan-
tum homo est naturalis filius vir-
ginis inquantum dicit deus est fi-
lius virginis non per naturam
nec per adoptionem sed per gratiam unio-
nis ¶ Item queritur de hoc quod
dicit Hyll. Ad ille Christus est filius
origine non adoptione in utilitate
non nuncupatione etc. Videtur enim
quod sit ibi incompleta generatio. Idem
enim est esse filium origine et na-
tivitate ¶ Item videtur quod sit
superfluitas. Nam omnis filiatio
aut est naturalis aut gratuita
g° ~~aut~~ per originem vel adoptionem igitur
superfluunt alia membra ¶ Ite-
rum quid est quod dicatur aliquis filius
nuncupative aut enim vera est nun-
cupatio aut falsa. Si vera ergo vel per
adoptionem vel per gratiam si falsa ergo
non debet inter membra predicta
reponi ¶ Item si observationem
dicitur filii tamen ergo omnes sunt
a deo creati erunt filii dei quod ab-
surdum est ¶ R°. Dicendum quod in predicto
verbo Hill. sunt notabiles modi
filiationis dicas quatuor sufficientia
potest sic. Ille enim dicitur filius

alterum qui est ab ipso et ei
conformat. Hoc autem potest esse dupliciter:
aut emanatione naturali et in unitate
essentiae, et sic est filius unigeni-
tus patris, quem dicit Hylarius esse filium
origine et fortitudine unitate et sta-
bilitate naturae generatum, et hoc in
primo modo fuit [illegible]; aut potest
esse ab alio voluntarie sive liberaliter, et hoc
potest esse tripliciter secundum triplicem modum
conformitatis: aut enim conformatur in
natura imaginis, si descendat per
de ordinationem naturae, sicut homo
pater; et sic est filius incorporatio-
nis. Ex his patet differentia filia-
tionis. Patet intellectus verba-
rum praedictorum; dicendum quod non in caelo [illegible] sed val-
de rationabiliter dicitur, patet ex praedictis. Ad ob-
iecta: non enim sine causa dicuntur
illa tria nomina communibus personis
accipi pro origine et nativitate,
non tamen frustra ponuntur unum
cum alio, quia cum est proprie heres de-
cendas. Ad illud quod obicitur: omnis
filius aut est filius per naturam
aut per gratiam; dicendum quod filius est nisi
[illegible] naturae et gratiae ad
illud quod est communis dilectionis benevolen-
tia, et ad illud quod habet quibus ab ori-
gine, et hoc quidem vel filiatio per cre-
ationem potest dici quodammodo esse
per naturam, quodammodo per gratiam; sed non
sequitur propter hoc quod talis sit filius
adoptivus vel naturalis. Ad illud
quod quaeritur de filiatione participationis,
dicendum quod ille sic dicitur filius qui habet
per conformitatem nomen imaginis sed
difformitate per culpam, et hoc quidem modo

incorporationis ista quidem modo habet
unitate quodam modo non quia quo-
dam modo est filius quod adoptio-
nis, et ideo sola incorporatione dicitur
filius, sicut Abraham dixit ad
divitem damnatum: Recordare
fili etc. Ad illud quod primo obicitur
quod si pater est peccatorum, dicitur
per bestiam; dicendum quod non sequitur,
quia non quaecumque creatio facit
aliquid dici per bestiam filium, sed
creatio illa in qua confertur
insigne divinae imaginis per quam
configuratur homo deo et idoneus
efficitur ad hoc quod sit filius adop-
tivus. Item quaeritur de illo
verbo Ambrosii in libro de adoptione
[illegible] filii ille non proprietatem
[illegible] cum enim sanctorum proprietate et
[illegible] non immortali
sed communicatione, sicut homo pu-
[illegible] et homo [illegible] in homine
[illegible] filiatio [illegible] et corpus
[illegible] et hoc [illegible]
confirmari per illud quod dicitur Jo. xx:
Ascendo ad patrem meum et patrem
vestrum, deum meum et deum
vestrum; sed tamen hoc est quod corpus
dicitur [illegible] sed non dicitur [illegible]
sed non dicitur [illegible] si [illegible]
essemus filii. Ergo etc. Item
cum dicitur deus est pater Christi,
aut eadem proprietate aut alia; si
eadem, ergo si proprietas dicitur uni-
formiter patrem tene et filii. Si
alia, ergo in persona patris sunt
duae proprietates, quod [illegible] ab-
surdum est. Respondeo. Dicendum quod nos
et corpus dicimur filii dei [illegible]

omnes eque nec ambo uni
uoce in unitate quia alia est
filiacio temporalis et contingens a
lia naturalis et eterna non eque
quia mediante illa filiacione et per
filiaz conformitatem ad illam filii efficimur
adoptiui sicut enim a patre
omnis paternitas in celo et in
terra nominatur sic a filio omnis
filiacio. Similiter si queratur utrum
uniformiter dicatur deus pater
noster et filii dei quod nec ambo
uniformiter nec ambo differenter
quia per dictam filii prioritate et
nali et personali. pater non in eo
tempore eternaliter et post eter
nos ponit in unum cum persona
ut sicut res due sic nec una
prioritas tamen alia ut sint due
res sic nec una paternitas sed
alia ut sint due prioritates
Et sic patent raciones et obiecta
ad utramque partem. Non enim valet
illa obiectio de homine predicto et
verbo nam homo proprius [illegible]
habet deitate hominis filius
aut adoptiuus aliquid scilicet de
itate filii quamuis non sit fi
lius naturalis

Deinde si queritur utrum pre
destinacio etc. Circa istud c
quit magister quedam dicit Christus illa
predicta que semeliter uidentur in
complemento et dignitate. Intellectio
non parte inquirit de hiis que dicit
alii desunt talia autem sunt
que notant intrinsece et signant
Christum esse post non esse. talia
aut sunt in triplici differencia quia
quedam importat in characteres

in esse implicate et tamen quanta
ti ut uocabulum predestinatur que
dam implicate sed tamen sunt primum
significata sicut principalis significata ut
libet tamen di quedam complicate
et tamen sunt primum significata sed non
magis dicitur predestinacio. Sed ista sunt partes
tres in quibus primo inquirit utrum predesti
nacio dei dicatur in Christo de nouo ad
dendo. Secunda non inquirit utrum Christus
sit creatura in quantum homo. Et sic solu
cio querit utrum debeat simpliciter dici etc.
Tercia non querit utrum ille homo
aliquis incepit an semper fuit. Ubi
primo predicta quinto etc. primo aut
et ultima parte veniat media
sed maior. per diuisionem i.e. primo
[illegible] et determinat in secunda
[illegible] per auctoritates sanctorum confirmat dicens
Christum non esse filium dei etc.
[illegible] non dissoluit dicens sophis
tica que [illegible] esse contraria
[illegible] Si ergo Christus
secundum hominem dicitur creatura etc. ar. 1.
Ad intelligenciam autem huius
partis notandum quod quo circa
duo. Primo quantum ad Christum pre
destinatum. Secundo non quantum de
hiis que uidentur circa Christum pone
incepcionem. Circa primum queruntur
tria per que pertinent ad predestinacionem
Christi. Primum est utrum predesti
nacio Christi sit in predestina
cionis. Secundo utrum sit nunc
predestinacionis forma compla
[illegible] Tercium est utrum [illegible] pre
destinacionis sit in eo [illegible]
[illegible]

Quarta utrum sit prec(isa) et q(uod)
utrum predestinacio Christi sit
nostre predestinationis conformis ita quod
nostra et sua predestinacio dicantur
secundum rem una et quod sit u(n)i-
versus per diffinicionem predestinacio-
nis predestinacio est preparacio gra-
tie et glorie sed hec conveniunt Christo et
nobis ergo etc. ¶ Item quod convenit
Christo secundum naturam humanam con-
venit quantum fortius nobis cum sit
eiusdem nature et speciei nobiscum sed pre-
destinacio convenit sibi ut humanatus
ergo nobis similiter competit secundum eandem
rationem ¶ Item conformari Christo in
unito et non conformari in unito
necesse est conformari in primo ergo par-
tem et in duo prie(n)to sed hec est
predestinacio ergo etc. ¶ Item Aug(ustinus)
de predestinacione sanctorum quicumque homo gratia
sit Christianus sicut ille homo ab
inicio factus est Christus ergo si eo-
dem deus alios homines Christianos
fecit per quem modum et illum hominem
Christum fecit et eodem modo pre-
destinavit quomodo fecit ergo per eun-
dem modum predestinavit nos et
Christum ¶ Sed contra Aug(ustinus) de predestinacione
sanctorum predestinacio est consortium in-
cendi sed respectu eius non est in-
cendi consortium in quo nullus co-
tingit requirere peccatum si ergo talis
est Christus nunc quod non secundum eandem
racionem dicatur predestinacio de nobis
et de Christo ¶ Item predestinacio sic
notificatur quod predestinacio est pre-
paracio gratie in presenti et glorie in fu-
turo sed in Christo simul fuit gratia et

gloria ergo predestinacio non convenit
nobis et Christo secundum unam racionem
¶ Item predestinacio est in nobis
ratione tantum humane nature vel et
humane persone sed in Christo est pre-
destinacio humane nature assumpte non
humane persone cum illa sit eterna
ergo etc. ¶ Item ille homo Christus
predestinatus fuit esse deus
sive dei filius secundum quod dicitur Ro. i.
Qui predestinatus est filius dei
in virtute etc. unde et datus
est ei spiritus non ad mensuram nos
autem predestinati sumus ad gratiam
creatam et finitam ergo si creatam
tantum et finitam non conveniunt in
aliqua eo quod creato et infinito
necessario sequitur quod predestinacio sit
alia et alia cum dicatur de nobis
et de Christo ¶ Respondeo dicendum quod predestinatio
Christi quantum ad quedam habet conformitatem ad
nostram predestinacionem quantum ad quedam non
difformitatem quod patet si attendantur
ea ea que circa predestinacionem
sunt attendenda eo quod predestinacio
importat comparacionem ad predestinantem et ad
predestinatum et ad terminum et ad medium
talem statum. Sic ergo consideretur
predestinacio secundum comparacionem ad
predestinantem tantum et conformis
nostre est predestinacio Christi
nostre predestinacioni. Eodem enim modo
quo ipse deus predestinavit Christum
predestinavit et nos. Si loquamur
in comparacione ad statum a quo
primo est differencia. Nam nos per gratiam
predestinacionis eripimur de statu
peccati et de massa perdicionis se-

dicit glossa super illud Ro. viii Quos
predestinavit hos et vocavit
et predestinationis indicat hic
aut status non est requirere in
Christo aliquomodo et sic quantum
ad primum est simpliciter convenientia quia
adultus scilicet quantum ad statum dicta
quantum in addito intermedia
praeterea est dicta praeterea convenientia
in nobis enim est predestinatio in-
ita et etiam in persone et magis
apte respicit persone quam nature
in Christo autem est predestinatio in-
ita nature assumpte que requirit similiter
dispositiones non vere persone et
ita quodammodo est convenientia quo-
dammodo dicta respiciendo predestinati
respectu et in consilium etc. Nam nos
sumus predestinati ad gratiam et ad
gloriam ex operibus si nos sumus pre-
destinati ad gratiam et ad gloriam
ex operibus sed nos sumus predestinati
ad gratiam per se singularis operibus aut
ad gratiam unionis et singularis
persone. et ita tamen licet quantum
nos et hic indicat an nos sit per hoc
quodammodo convenit quodammodo ex-
cedit unde est intelligendum quod predesti-
natio Christi quodammodo est con-
formis quodammodo difformis
et si notificatur secundum illud magis
conformatum est unumquodque secundum
aut quod discrepuerint non eo per hoc
patent verba adutrumque parte
Nam patre que audiunt quod
quod sit nostre predestinationis conformis
procedunt aperte predestinatis vel pre-
destinati quantum ad unum vel ex
parte in quantum ad gratiam et gloriam
et sic verum concludunt Verba vero ad
oppositum procedunt de ipsa predestinatione ex
parte status inicialis vel aperte predes-
tinata vere persone vel aperte tali-
ter unionis divine et sunt ipsis
comparate sunt singularia

Secundo queritur utrum predestinatio
Christi respectu nostre predestinatio-
nis sit forma exemplaris similiter quod sic
unde Ro. viii. Quos predestinavit
conformes fieri imaginis filii sui
secundum illud [illegible] vos conforma-
ri et configurari est exemplar eius
ergo si predestinati sumus ut conformemur
Christo videtur quod eius predestinatio sit
nostre predestinationis exemplaris
ratio Item Augustinus de predestinatione
sanctorum preclarissimum lumen nostre pre-
destinationis est Christus sed lumen
habet rationem dirigendi et notificandi si ergo
hoc competit forme exemplari videtur quod pre-
destinatio sit nostre predestinationis
exemplaris et ratio agnoscendi Item vita
Christi et modus vivendi sunt nor-
ma et exemplar sic vivendi ipsis
membris Christi sed sicut se habet
communicatio ad communicationem ita se
habet predestinatio ad predestinatorum
ergo si vita sua sunt regula et
exemplar vite nostre pari ratione pre-
destinatio sua predestinationis nostre

Item Christi gratia sunt ratio exemplaris
omnibus emanationibus quia in illo que
deus genuit omnia disposuit ergo
pari ratione eius predestinatio sunt ro

exemplaris omnis predestinationis
¶ Sed contra super illud Job xxxviii
Numquid nosti ordinem celi glossa nosse
ordinem celi est superiorum dispositionum
occultas dispensationes videre ergo in
predestinatis et dispositionibus est ordo et
distinctio ergo unus predestinatus secundum
suam perfectionem predestinationem distinctam
tamen a predestinatione Christi et sic alia
ratione predestinatus est Christus
et alii ergo non est exemplar
predestinationis aliorum ¶ Item predestinatio nichil aliud est quam
preparatio sive dispositio sed hec pertinent ad exemplar si ergo exemplar non est
exemplatum ergo predestinationis nichil est
exemplatum ergo predestinationis nostre non
est exemplar predestinationis Christi
¶ Item que sunt simul unum non est
ratio exemplandi alterum sed
omnes predestinationes simul et ab
eterno fuerunt in mente divina ergo predestinatio Christi nullatenus potest
esse exemplaris forma ¶ Item
si predestinatio Christi est exemplar
nostre predestinationis aut ergo ratione
principalis significati aut ratione connotati si ratione principalis significati
cum id sit deus sive divina essentia
divina erit exemplatum et idem erit
exemplar sui ipsius Si ratione connotati quod exemplar prius sit non
sequitur quia multi habuerunt graciam
finalem que est effectus predestinationis antequam Christus susciperet
graciam ergo non videtur quod predestinatio
Christi singulis aliis predestinationis

sint exemplaris forma ¶ Respondeo
dicendum quod est loqui de predestinatione Christi
et hoc dupliciter aut quantum ad
principale significatum quod quidem est divina
essentia sic nulla predestinatio
exemplar sed alia alia cum omnes
unum sint in divina essentia sicut una
predestinatio Si autem loquamur quantum
ad connotatum quod quidem est gracia
et gloria tunc distinguendum est quod duplex
est exemplar quoddam intrinsecum
in mente artificis sicut ratio secundum
quam artifex producit sua opera
quoddam extrinsecum ad quod aspiciens ille
qui ignorat artem quodam modo regulatur sicut isti artifices intuentur
aliquas formas exteriores secundum
quas dirigunt sua opera
sicut patet in hiis qui faciunt talia
Si ergo primo loquamur
de predestinatione Christi ratione quantum ad
hoc predestinatio Christi non est nostre predestinationis exemplar Deus enim
non predestinavit nos respiciens ad aliquod aliud a se sed
unumquodque producit in se et disposuit
secundum rationem sapientiam Si vero loquamur de exemplari secundo modo sic predestinatio Christi est exemplar nostre
predestinationis exemplar instructivum
in nobis in conspiciendo quam etiam
in operando Primo enim est in nobis vere gracia dei qua ipso efficiente
conformes et talia etiam per ipsum
futura sunt corpora nostra qualia
Christus sua ratione monstravit
sicut quod sicut dicit et nos ipsi si non

linum ad ultimum predestinationis
Illud invenire volentes demus auc-
torem fidei et consummatorem aspice
qui corpus dedit nobis ut quemad-
modum ipse fecit et nos faciamus
quemadmodum enim petrus dicit i. c. ii.
xpistus passus est pro nobis vo-
bis relinquens exemplum et propter tanto
dicit augustinus quod ipse preclarissimum
lumen sit predestinationis quod
quod dicitur ad romanos quia nunc dicitur
aspice et fac secundum exemplar
quod tibi in monte monstratum est
hoc est in xpisto cuius omnia
illa sunt certa exemplaria fuerunt sig-
na et in hoc sensu concedi potest
quod predestinatio xpisti exemplaris
forma sit nostre predestinationis
Ad illud quod quod obicitur ingenium quod
sunt distincte et ordinate et
quod collo ubo hic quod nostre predesti-
nationis ante quotiens est dis-
tinctio sic tamen quod non est ordo
et ideo quoniam nostre predestinatio-
nis effectus ab effectu predestina-
tionis xpisti sit distinctus sic tamen
sic ordine adiungitur secundum quem
est directio et regulatio et pro
hoc est quedam vero concedi Ad
illud quod obicitur quod predestinatio ipsa
est exemplar et quod unum est de
ratione prius signi et quantum ad
hoc non concedendum est quod una pre-
destinatio non est exemplar
alterius sed ratione quo est contra
sicut liber primo factus ab arti-
fice et nichil prohibet aliquis ex
quidam posterius et quidam prius
sicut liber primo factus ab artifi-
ce est exemplar respectu librorum
deinceps fiendorum sed contra sunt ab
arte conte in mente sic et in effec-
tu predestinationis ut intellectum est Ad
illud quod quod predestinationes sunt
simul iam patet et hoc enim ut
quantum ad prius signetur sed quantum ad
quo intrate non habet et ideo
nichil impedit quin possibilia per aliquem
contingat recipere posterioritate Ad id
quod obicitur quod potest predicere contra et
quod et si xpistus ipse lapidi sua virtu-
tem dedit forma et corpus in hiis
qui sancti fuerunt tamen subquibusdam
velaminibus figuraliter dedit
perfectum quod nobis dat aperte et tunc
hoc contulerunt specialiter et fideliter a vir-
tute et spiritualibus per hoc xpisto conformi-
tatem multa quod et nondum vi-
derunt in carne viderunt tamen fide
propter illud Joh. viii. Abraham exul-
tavit ut videret diem meum vidit
et gavisus est et ita quoniam non
processit re processit tamen prefigura-
te et credite et illud sufficit ad ratione
exemplaris qualecumque persona prima
et si quantum ad figuram non processit
tamen quantum ad figuram processit et
ratione istius tamen istius ratione
contra sic enim predestinatio respectu
omnium ipse enim est primogenitus
in multis fratribus primatum tenens
in omnibus

Tercio queritur utrum in predestinatione
xpisti notare sit via vel causa

et quod sic videtur. Ephesiorum 1: predestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum; sed non nisi per Christum predestinatio, ergo etc. ¶ Item Augustinus dicit quod predestinatio innititur orationibus sanctorum; ergo si importat plus efficacie habet oratio nostra unita Christi quam aliquorum sanctorum. Restat quod non solum per Christi predestinationem nostra predestinatio innititur … ¶ Item sicut se habet Christi resurrectio ad nostram resurrectionem, sic se habet predestinatio ad predestinationem; sed resurrectio Christi causa nostre, sicut dicitur in glossa super 1 Cor. 15; ergo et predestinatio Christi est causa nostre predestinationis. ¶ Item eatenus sumus predestinati per quod sumus salvati; sed salvati sumus per Christum. Tit. 3: Secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis, quem effudit in nos per Iesum Christum; et Ephes. 4: Qui descendit ut adimpleret omnia. Restat igitur quod per Christum sumus predestinati. Sed Christus non esset nisi eius predestinatio precessisset; ergo predestinatio Christi est causa nostre. ¶ Contra: nulla eterna habet causam; sed predestinatio cuiuslibet hominis est eterna; ergo a nullo est causata; ergo predestinatio Christi non est causa nostre. ¶ Item non potest esse causa nostre predestinationis. Si tu dicas quod hoc est ratione connotati temporalis, sed contra: nullum posterius est causa prioris; sed effectus predestinationis Christi est posterior effectu predestinationis

nostre; ergo etc. ¶ Item Christus non fuit predestinatus nisi secundum humanam naturam; sed secundum humanam naturam non habuit nos … ergo predestinatio non potest esse causa nostre predestinationis. ¶ Item si predestinatio Christi est causa nostre, aut ratione principalis significati aut ratione connotati. Ratione principalis significati non, hoc constat; ergo ratione connotati, scilicet gratia et gloria; apostolo dicitur est tamquam causa. Non ergo predestinatione Christi. ¶ Item … non est eadem; sed si ante adventum Christi necesse fuit aliquos predestinatos fuisse, illos videlicet qui mortui sunt cum gratia Christi aut post fuerunt non in caritate vel … et ideo necesse esse predestinatum; ergo predestinatio eius non potest causa esse aliorum. ¶ Respondeo dicendum quod si loquamur de predestinatione Christi et nostra ratione principalis significati, neutra neutrius est causa, cum utraque sit eterna … Si autem loquamur ratione connotati, tunc distinguendum est: gratia tamen in genere efficientis que proprie dicitur causa de qua nunc loquimur, et hec est in triplici differentia, scilicet efficiens, dispositiva et … Nunc enim quod efficiat vel disponat vel … dispositive vel efficienter aliquomodo potest efficere vel causare. Si autem loquamur de illis efficientia, sic predestinatio Christi ratione connotati non potest esse causa nostre quo ad effectus predestinationis. Apostolo

deo est tamen apud effectivo
gratiam eius et gloriam dabit deus
Sed non loquamur secundum alias du
os modos scilicet de causa dispositiva
preparativa uniti et concomitativa secundum
effectivam predestinatio Christi quantum
ad gratuitatem est causa nostre pre
eius per suam gratiam meruit nobis
gratiam et gloriam Christus causa per se
gratie et glorie communicata manifes
tam comparatur ad currendum ad
superna per viam ad quam preordinati
sumus secundum eternam causam et hac
via precedunt omnes que audiunt
predestinationem Christi esse predestina
tionis nostre causam et ideo concedende
sunt ¶ Ad illud quod primo obicitur
in contrarium quod predestinatio nostra est
eterna etc. Dicendum quod verum est vere prin
cipalis significationis non tamen vere con
notati et si obiciat quod effectus pre
destinationis aliquorum precedat
predestinationem Christi Dicendum sicut in
precedenti probatum quod et si precedat
quantum ad effectum gratie non tamen
quantum ad effectum glorie rursus
quibus precedat re non tamen unitio
et acceptabilitate unitio eius Christi in
terram adprimitus vel futuros sed est
bone fidei se extendit ad plures
quod melius est manifestalius suo
loco ¶ Ad illud quod obicitur quod Christus
secundum humanam unionem non est cau
sa gratie vel glorie Dicendum quod non est
causa effectiva est tamen dispositiva
vel concomitativa et hoc modo dicendum est
predestinatio Christi nostre predestinatio

nis esse causam Et per hoc patet solutio
ad 2 quod gratia et gloria a deo est tamen
a causa verum est si dicatur de effectiva
aliis autem modis non licet intuitive
¶ Ad illud quod obicitur quod contingens non
est causa necessarii Dicendum quod verum est si in
telligatur de causa effectiva et consequen
ter non tamen oportet esse verum de causa
concomitante Potest tamen et aliter dici quod e
necesse simpliciter unionem quod est neces
se et simpliciter alicui quod e necesse ...
quod tu sis ut positum sicut me esse sup
posse hodie et illud dicitur multa
est contingens et propter hoc nichil im
pedit ipsum hic causam contingentem
¶ Potest etiam distingui in contingente quod quod
dam est contingens quod pendet a libertate
voluntatis humane et causa crea
te quodam propter libertatem et in divinam
divine voluntatis que potest facere et
non facere et quamvis primum contingens
non possit esse causa necessarii nichil
tamen impedit de secundo modo ac
modo dicitur vide venerabiliorem et si tu
obicias quod illud non salvat quia
posito quod Christus non esset incarna
tus adhuc alius modus erat
deo possibilis reparandi genus humanum
esset liberatum quo remota predes
tinatione Christi adhuc salva esset
predestinatio nostra quod non est causa
Dicendum quod licet non sequitur quod non sit cau
sa quod non sit tota causa per omnem
modum causandi est tamen per aliquem
modum sicut deus facit per aliquem ho
minem aliquod bonum et si ille non
esset nichilominus faceret et tamen non se

O

propter hoc quod ille non sit causa
non enim valet hic modus digni-
tatis voluntatis et hec sufficiant de
predestinacione christi a parte rei secundum
[illegible] .iiij. que secunda sunt de ipsa a parte
hominis

art. 29 Quarto queritur de hijs vocabulis que
videntur in christo incompetenter
et circa hoc tria sunt dubitabilia primo que-
renda ¶ Primo queritur utrum simpliciter
concedendum sit quod christus sit crea-
tura ¶ Secundo utrum concedendum sit
quod ille homo cepit esse ¶ Tertio quod
iste homo cepit esse deus

Circa primum sic proceditur et queritur
utrum hec sit concedenda christus est
creatura et quod sic videtur multe
auctoritates Augustinus ad Dardanum qui dicit
[illegible] genuit creator est christus
per ad hominem accepta creatus est
christus ¶ Item Leo papa Nova et in-
audita conditio deus qui est et
qui erat sit creatura [illegible] et ego
ipse non scandalizabit de nomine
creature [illegible] creature que sibi
[illegible] aut virginem aut [illegible] natu-
ralia nominant ¶ Item etiam ipse
[illegible] ineffabilibus quod creature [illegible]
et plasmatore plasmatore plas-
matur hec de fide [illegible] in quadam
[illegible] participante non natura sit cre-
ator creatura [illegible] hijs omnibus
una tamen auctoritas efficaciter videtur
concludere quod christus sit creatura ¶ Item
auctoritas apostoli ad Galatas iiij misit
deus filium suum factum de muliere
et similiter ad Romanos [illegible] omne factum est
creatura filius autem dei est factus
est ergo etc. ¶ Item christus videtur

in christo est unitas increate et
increate et christus nominat
ypostasim utriusque increate sed hic est
natura divine et humane nature christus
est creator et ille homo est
creator ergo pari ratione et hic christus
est creatura ¶ Item de quocumque
predicatur inferius et superius verum
quia sed creatura est superius
respectu hominis et alius sed hec est
vera simpliciter christus est homo
et hic christus est animal ergo et hec
vera est vera christus est creatura
¶ Item si christus est homo aut
creatus aut increatus non
increatus hoc constat quia christus
est in [illegible] ergo est homo cre-
atus. Sed homo creatus est
creatura ergo etc. ¶ Item sicut caro
christi fuit concepta sic anima christi
fuit creata ergo sicut ratione car-
nis hec fuit vera christus est
creatura [illegible] virginis et con-
ceptus de virgine ita erit hec
vera christus est creatura dei vel
creatus [illegible] si dicas quod non
est simile propter repugnantiam in-
tellectuum que est in hac christus
est creatura quam maiorem repug-
nantiam est [illegible] patet de [illegible]
[illegible] creatura de christo sed hec
est vera christus est passibilis et
in mortuis est mortuus ergo etc.
¶ Sed contra [illegible] iiij. Vanitati sub-
iecta est omnis creatura [illegible]
[illegible] sit deus non est vanitati
subiectus ergo etc. ¶ Item in [illegible]
hec nova creatura est esse deum
christo sed hec repugnat christo [illegible]
christus fuit ab eterno ergo non est

concedendum Christum esse creaturam
¶ Item omne creatum incipit
esse sed Christus fuit ab eterno quia
ipse eduxit filios Israel de Egyp-
to ergo etc. ¶ Item si Christus est
creatura aut hoc est ratione nature
aut ratione persone ratione nature non quia
natura non predicatur de Christo ratione persone
non quia persona Christi non est cre-
ata sed potius creatrix ergo nullo mo-
do verum est quod Christus sit creatura
¶ Respondeo dicendum quod predictus sermo ab ortodo-
xis theologis quamvis non recipiatur
Christus sive filius dei est crea-
tura videlicet cum illius negatio
in tota nova autem quare non recipitur
est quia talis sermo est propin-
quus errori. errori autem appropin-
quat et quia male aliqui intel-
lexerunt abiectas arrianus et
secundum quod de se male intelligit-
ur. arrius namque dixit filium dei
esse creaturam ~~non determinans~~
et quod Christus nominat personam
filii dei qui dicit Christum esse
creaturam non determinans sed quo-
modo intelligat unde ipse dicere
quod arrius impie sensit ¶ Est
etiam male intellectus de se propter
repugnantiam intellectuum ¶ Creatu-
ram quantum est de ratione sig-
nificationis dicit respectum ad creatorem et
aliquid quod habet esse post non
esse dicit etiam quod habet esse
aliunde per voluntatem procedens
ergo in tali locutione intellectus
propter repugnantiam intellectum
propinquus subiecti scilicet triplicem
dispensatio et propterea predictus s[ermo]

non est male intellectus et fuit
male intellectus et propter hoc cum eius
ri propinquus et quod sermo theologicus
debet esse catholicus et usitatus
ab intellectu non diversus et rei de
qua loquitur consonus propterea pre-
dictus sermo non recipitur nisi deter-
minetur unde verba concedenda sunt
que audiunt predictum sermonem
non esse admittendum ¶ Ad id
ergo quod primo obicitur in contrarium de
sacris auctoritatibus dicendum quod sancti aliquando
multa compassive loquuntur amplius
quam admittit communis usus ab aliis
exponendum et tales sermones non
sunt extendendi sed potius magis sunt
exponendi et sic est in predicto sermone
tamen dicit Christum esse creaturam
sed autem dicunt secundum hieronymum nomine
et sic loquuntur non tamen oportet
sermonem istum trahi ad consequentiam
¶ Ad illud quod obicitur de verbo apostoli
quod dicitur factum de muliere dicendum quod ipsa
dictio de muliere et est dictio
que dicitur ad Ro. I Qui factus est ex
semine David secundum carnem tra-
hunt si vocabulum factus ad statum
sive ad potentiam ut secundum rem natura
assumptam et ideo non sequitur propter
hoc quod tales locutiones sint
sine determinatione concedende ¶ Ad illud
quod obicitur quod si conceditur sine de-
terminatione Christus est creator
dicendum quod non est simile quia Christus
nominat personam ubi que est
increata et est etiam creatrix
nature propter quam et non ...
non ita convenienter attribuitur ei

vocabulum creature sic creato
ris quia non est talis intellectum
disponam propter ille sermo non ita ap
proximat veneno erroris sicut ser
mo presentatus et ita patet quod non
est respondendus ¶ Ad illud quod
obicit quod denominatio predicatur inferiori
et superius dico quod verum est quando
de virtute alius verum sic hec est vera
petrus est homo absque dubio
verum est petrus est animal sic esset
concedi potest quod si vere est homo
quod vere est creatura non tamen
patet quod si aliqua locutione utendo
est cum inferiori quod utendo sit
ea cum superiori propter diversos mo
dos fingendi in quorum uno intel
lectus invenit convenientiam in alio re
pugnantiam et quia predictam locu
tionem magis reprimunt doctores
propter hoc quia potest esse via in fal
sitatem vel errorem propter malum modum
intelligendi quam quod ipsa de se sit
falsa vel erronea ideo pa
tet ratio et per hoc patet ratio et per hoc patet
ratio ad sequentem obiectionem quamvis
enim ista admittatur et conceditur
christus est homo creatus non
tamen simpliciter conceditur quod sit creatus
ne intelligatur et tale predicatum simpliciter
attribui et totaliter hoc est vere
utrumque ¶ Ad illud quod obicit
quod est conceptus vere carnis et
ita similiter creatus vere anime
dico quod non est simile quia si con
cepto dicat conditionem rei in esse non
tamen rei repugnat propter quod intel
lectus illius vocabuli sicut intellectus

ubi candi et ideo hoc est quia
conceptio aliquid presupponit et
hunc determinatam convenit rei deinde
dei sed respondet inter sine ma
teria dicitur cum conditionem valere sed non
sit creatio vel creatura ¶ Nam
creatio dicit actum qui potest
in tanta rei forma quidem quod crea
simpliciter potest esse ullam causam de
notatam non convenit ¶ Dicitur et
respectu ipsius creatur et con
trariam voluntatem imputat hoc
est quod multo magis repugnat
patet ex nota [illegible] concludi quam con
cipiendi quod si obicias quod non
magis repugnat quam si di
catur immortalis est mortalis
dico quod et si non magis repug
net quando ad conceptum nomen
tamen magis repugnat re
pugnanter diuerte in errore cum
eundem dicat immortalis et mortalis
quia mortalis presupponit [illegible]
venite et vere illius ¶ Predicta ideo
non ita repugnat et propterea
iste sermo probatus erit sed non
deberet intelligi nisi promovere
sed cum dicat christus est creatura
nec presupponit nec sermo unde
intelligi promovere primo unde
pretendit dicere totum esse sibi et
propter unum tales actus qui
consueverunt esse in toto et sic
patet quod non est simile et quod va
de venerabilis augustinus dicit pre
dictum sermonem non esse trahendum
ad usum quamvis non possit fa
cile quia ipsum esse simpliciter
et absolute esse falsum ¶ Difficilioris

cum et efficaciores sunt vocis
ad oppositum
Secundo quantum ad istud quod sit co-
cedenda iste homo inci-
pit esse / Christus demonstrato et
quod sit verum dicit Augustinus super Johannem ante
quam mundus fieret nec nos eramus
nec mediator dei et hominum
homo Christus Jhesus · si ergo non
erat ante mundi constitutionem
ergo incepit esse ¶ Item incipere
et quando est mutari secundum substantiam
et producti de non esse in esse sed
idem est quando produci in esse
et incipere esse tunc ergo hec
sit vera iste homo incipit et
hec iste homo in esse producitur
et hoc erit vera iste homo inci-
pit esse ¶ Item ante mundi con-
stitutionem hec est vera nullus
homo est et hec est falsa ali-
quis homo est ergo et hec falsa
iste homo est demonstrato Christo et
hoc modo est vera ergo primo non fue-
rat subito et postea non conveni-
bat ergo incepit convenire ergo hec
est vera iste homo incepit
esse ¶ Item bene sequitur iste ho-
est ergo iste est homo preterea quod ergo
homine [illegible] claudit implica-
tionem [illegible] implicationem ¶ Sequitur
cum homo albus erat ergo homo
est albus ergo sequitur homo est
vel fuit aliquis ergo iste fuit
aliquis homo ¶ Sed hec est falsa
iste demonstrato Christo aliquis fuit
homo ergo et hec iste homo est
vel fuit aliquis et mihi est vera
Restat igitur quod inciperet esse vera

ergo hec est vera iste homo incipit
esse ¶ Sed quod Johannis viii Antequam
Abraham fieret ego sum pro ratione
et antequam celum fieret ergo si idem
demonstrat per hoc pronomen ego et
per hoc pronomen iste videtur quod hec
sit vera iste homo fuit ante
mundi constitutionem ergo hec est falsa
iste homo incepit esse ¶ Item
magister concedit quod iste puer creavit
stellas sed tamen non attribuitur
creare celum nec attribuitur esse
esse ergo iste puer semper fuit
ergo hec est falsa iste puer inci-
pit esse consimiliter negatur secundo
iste homo sine Christo est creata
licet hoc non est ab aliquo nisi
[illegible] creature [illegible] de non
esse in esse ergo pro ratione ubi vel
tofor[illegible] hec est falsa iste homo
incepit esse ¶ Item primum est
pronomen [illegible] nomine primum et
etiam de [illegible] respondeo ergo tunc
dicatur iste homo hoc pronomine iste
demonstrat primum sed persona Christi semper
fuit et numquam incepit esse ergo
hec est falsa iste homo incepit
esse ¶ Si tu dicas quod [illegible] large
accipitur ad hoc aliquid quod demonstrat sine quod quod
suppositum sine primum persone videtur
quod ad hoc falsa est loco quia Christo pro
hominem ubi incepit esse est hoc inci-
pit esse hoc non est sed prius non
fuit ¶ Si ergo hec est vera iste
homo incepit esse sed incipit et
ergo hec est vera iste homo modo est
et prius non fuit ¶ Sed quarumque
modo accipiatur falsa est hec locutio
iste homo prius non fuit sed eius
per [illegible] eius suppositum est vera iste

d

homo prius fuit similiter si ista propositio
vera est iste homo prius fuit propositio
generalis negative exposita Sed non licet negare
de aliquo quod nec affirmatur sine pro-
prietate nec sine primitione hec enim
simpliciter est falsa homo non est
deus quia eius opposita est vera
primitione. Cum igitur aliquando ista sit
vera iste homo semper fuit ideo hec
aliquando est falsa iste homo incipit
esse. Item sicut supra dictum fuit
et iste terminus homo deus est de
se quodammodo habet unum terminum accidentalem
quia iste terminus accidentalis supponit pro composito
sed forme. Sed et in comparando est
recipere. Sed non datur quod terminus accidentalis sup-
ponens ubi deputata parte suppositione pro
partibus vel compositis itaque indifferen-
ter parte reddere locutionem veram pro hiis
vel pro illis nec propterea hec distinguen-
da intra quia non comparatur ad illa
tamquam ad significata sed tamquam ad supposita
Sed tales locutiones dicuntur habere plures
causas veritatis tunc ergo dicitur iste
homo fuit semper est iste qui
est homo fuit vel iste qui fuit
homo fuit. Sed hec simpliciter est vera
iste qui est homo aliquando fuit
ymo et hec iste homo aliquando
fuit ergo hec est falsa simpliciter iste
homo incipit esse et nullatenus
distinguenda. Ad intelligentiam
huius locutionis quod predictum est Christus
incipit incipit enim videtur dicens
quod ad hanc locutionem non est conceda
Christo sine distinctione. Propterea ad hoc dis-
tinguitur. Sed dicitur quod incipit esse quan-
tum ad unum licet non quantum ad primum

incipit esse secundum humanam naturam
sed non incipit esse secundum divinam na-
turam. Sed contra iste modus dicendi non
sufficit apponere incipientiam quia licet
enim sit multiplicitas et quod semper
fuit deus licet quantum est de hu-
maniore et hec non potest dici quod
aliud incipit ad aliquid. Propterea
temporaliter est distinctione. Sed quo-
modo possumus aptare predictas lo-
cutiones convenienter distinguendo modo
videtur aut predicta locutio posse
distingui ex eo quod aliud incipiendi
potest notare incipientiam respectu
veritatis tamquam dicat vel potest in-
portare incipientiam rei pro parte respectu
subiecti. Si primo modo tunc esset semper
iste homo incipit esse hec est
locutio ista si iste homo est incipit
esse vera et hec absque dubio vera
est. Si autem dicat incipientiam
esse rei eius quod denotatur per hoc
nomen iste cum aliquid habeat esse
eternum vel temporaliter unum vel pro generatione
tamen exposita tunc locutio falsa
Sed hic modus dicendi calumpniabilis est
tamen quia non videtur quod verbum
incipiendi habeat sic pro tanto eius
multiplicitas sit quod reddit ergo suppositum
tamen etiam quia non est ergo intellectio
illa incipiat esse vera sed
est ergo intellectio rei temporaliter pro hoc
quod dicitur iste homo incipiat esse
et sit modus iste dicendi non videtur
in se valere nec etiam quantum tenet.
Propterea alius potest esse modus
distinguendi et hec semper supposito quod in-
cipit dicat incipientiam rei etc.

bile sine actus in pto respondeo
¶ Hec pot esse dupl. uel quia
pot notare incepcionem respon
dei in ptate p remocione sedis se
uel sublacione implicat. implicat
enim forma significat cum dicat
iste homo i iste qui est homo
et si dicat incepcionem respondeo
sibi sine remocione in ptate p p
mocione sedis se/ sicut e homo qu
pcessa illa non lz esse post
non esse ¶ Et ideo respondeo implicat
tamen nec est locucio est enim
sensus q iste incipit esse ...
quia iste s quia homo sine
sedis ... significat et pot ponere
... si sentio plus fiet ...
de albedine ... est dupl. sentio al
bum incipit esse ... predicto
modo dicto s ad h iste modus
dicendi non ... est talis ...
procedens pro q h locucio ¶ Sentio
album incipit esse h ... p
has duas sentio album est et
h non est dupl. et alia que e
sentio album ... non fuit et
h est falsa quia eius assumpta
est vera sentio album ...
non fuit et h est falsa quia eius
assumpta est vera sentio album
fuit s album enim cum sit ...
... pot ... ... uel p
... p ... differenciam ... principali
... si dicat homo albus
incipit currere incipit ... pont
... est dum ... incep
cionem ... albedine s ... tempus

et ideo ad hec iste modus dicendi
talis ... ... ¶ Est ea
ad hoc tamen modus dicendi q hoc p
... iste pot denotare p ... uni
uel singularis homo et si denotat
singularem hominem ... gradus
... iste homo incipit esse et hoc
iste homo est albedinis sicut con
ceditur q iste homo est mortalis
et inmortalis s unum dicit p ...
... alium ... p potestate nature
si enim est ... naturis aliquis
homo ... de non esse in esse
nec est q aliquis homo incipi
at esse s non est unum ... ho
mine ... iste homo iste homo
incipit esse potestate ... s ...
albedinis ... esse quia est deus
qui est albedinis. si ergo iste homo
denotet ... homo ... ...
vera est predicta locucio ¶ Et aut
denotet ... ... falsa est ...
quin ad potestate ... quia ... u
... ... natura est ... ...
... ...
... quia tale ... ...
... ...
intellectum et h ... dicendi ...
est et ... talis ... predicta et
plus facit ad ... et magis
... ... dicat
... predicte distinctionis ...
illa non ponat nec ... modi
... ... amplius
oportet magis ... ...
importunitate ... ¶ Debat
enim ... q iste homo incipit
esse ... q homo non ... s

quod ulterius. ¶ Quod autem est aliud dicen-
dum quod per illud pronomen potest demonstrari
singularis humanus vel persona filii dei
secundum hoc autem igitur distinctione non omnis
concedenda est propositio locutio vel omnis
neganda. Contradictio enim potest secundum unum
sensum et negativa secundum aliud
et ideo rationes que probant in ali-
quo sensu esse falsam profusum sunt
quia propositam dissolvunt. ¶ Secundum
enim diversa membra utriusque verum
concludunt sicut sunt due prime
rationes ad primam partem et prime due
ad partem secundam. ¶ Ad illas vero que
concludunt locutionem esse veram simpliciter
vel falsam simpliciter dicendum est. ¶ Ad primum
vero quod obicitur quod ante mundi constitu-
tionem hec est vera nullus homo
est dicendum quod verum est. Sed tamen non
oportet quod ista non sit vera ullus
homo fuit et ratio huius est propter
variationem suppositionis termini. Nam
sicut tactum est iste terminus homo
in Christo habet modum suppositionis termini acci-
dentalis. Sed aliud argumentum non valet
hic fuit falsa album disputavit ergo
hec est falsa album disputaverunt
variatur enim modus suppositionis quia
terminus nunc enim habebat veritatem sup-
positionem in secunda duplicate unde quamvis
ista sit falsa iste homo est ante
mundi constitutionem tunc tamen est
vera iste homo fuit quia semper
potest esse talis iste qui nunc est
homo ante mundi constitutionem fuit
deus non vero illa vero. ¶ Ad aliud
quod obicitur quod implicatio sequitur ad

positionem in qua implicatur dicendum quod
verum est secundum conditionem temporis
secundum quam implicatur unde bene
sequitur si homo albus currit
homo est albus. Sed tamen
hec implicatio est respectu ubi
dispositio tamen habet duplicem sup-
positionem quia supponit pro preteriti-
bus et presentibus et ideo non sequitur
iste homo abiectus fuit ergo ab-
iectus fuit homo sicut non se-
quitur hoc album fuit ergo hoc fuit
album quia verum est quod cum hoc ap-
ponens verbo restringit secundum
designationem verbi cuiuslibet temporis
verbo appareat non autem sit
determinatio ex parte subiecti et per illa
ratio procedat concludere supponens.
¶ Ad alias autem rationes ad oppositum
non oportet videre quia procedunt
secundum alium sensum sicut ipse
demonstrat personam per non conclu-
dunt quod propositio sit falsa quia
possunt hec simul stare quod iste
fuit et quod incipit esse secundum
diversas naturas. ¶ Ad illud
quod arguitur quod pronomen demonstrat
personam dicendum quod persona accipitur
large pro eo quod reddit determina-
tum suppositum verbo potest enim dici
hec albedo et sic bene potest de-
monstrare singularem suppositum hominis scilicet
anthropum vel humane quod assumptum
est a verbo vel ipsum ypostasim
secundum demonstrative non ad sensum
sed ad intellectum. Et si obiciatur
quod in utroque sensu est falsa quia
hoc in utroque sensu esset vera

iste homo semper fuit ?? quia
in talibus terminis tollit negatio
quam ponit affirmatio oppositu
hec enim simul stant pz (patet) propter
esse mortale et immortale. Sed
iste due locutiones non simul
stant xpus (Christus) est mortalis xpus
non est mortalis quia negatio
magis negat et removet sig-
nificationem eius quod est mortale quam
immortale sibi oppositum et
propter eandem modum intelligendum
quod insuper negat in hac iste
homo non fuit quam in hac iste
homo incipit esse que est af-
firmativa licet claudit negationem
hec enim simul possunt esse vere is-
te homo est eternus et iste non
incipit esse sed iste due non
iste homo est eternus iste ho-
mo non est eternus ea ratione qua dictum
est et ideo non potest concludi quod lo-
cutio sit falsa simpliciter. ¶ Videndum
quod obiectum quod homo in xpo habet
modum suppositi non accidentis dicendum quod
hoc potest concedi in comparatione
ad personam xpi que est suppositum
humanitatis insinuatur per dictionem
formam humanitatis. Sed in comparatione
ad singulare hominis naturale non
habet unde quod iste homo de-
monstrat singulare hominis nature ad
idem tempus refertur suppositum
in persona per pronomen et forma
in persona per nomen et ideo hec est
falsa iste homo fuit ab eterno
non intelligatur per predicationem contra-
riam per proprietatem nature est dicere

quod iste homo cepit de novo esse
in esse per generationem et sic pz (patet) tempus ad
totum Summa igitur responsionis tota
summa in hiis tribus consistit ut
intelligatur qualiter possunt dupliciter pre-
dicari per personam ubi vel singulare
hominis intelligatur in homine quamvis
differentiam suppositi manet licet tamen
accidentaliter et realis respectu ubi dependentia
quamvis propter hoc non sit differentia
intelligenda eadem quod possibile est duo opposita
affirmari de eodem in xpo ita quod unum
dicatur primum alterum per proprietatem nature
sive de eo sive de homine Veruntamen
tamen ipsarum non potest negari plus
enim tollit negatio quam ponit affirmatio
ponit dicitur aliter et faciliter posset
videri

Tercio queritur debeat homo inci-
pit esse deus utrum sit conce-
denda et quod sic videtur ista est vera
Deus cepit esse homo ergo a simili con-
versa homo cepit esse deus
Item hoc est verum Deus incipit esse
homo per unionem sed unio est re-
ciproca et mutua sicut homo unitur
deo et quod deus homini ergo si unio
reciprocatur et incipit que sit unio
nem fundatur ergo sicut hec est vera
deus cepit esse homo ita et hec
homo cepit esse deus ¶ Item similiter
in instanti in quo filius dei in-
carnatus est hec vera homo est
deus et tamen hoc homo non fuit deus
ergo homo cepit esse deus similiter
sic fuit vere ergo concedo quod similiter
ex parte contrario ¶ Item ante quam ho-

esset nec homo erat homo nec
aliud. Sed homo cepit et homo et
homo non potuit antea esse deus
quin esset homo, ergo si homo cepit
esse homo, homo cepit esse deus.
¶ Contra hec est vera iste homo
fuit aliquando deus et assumpcionem
hominis sequitur homo, ergo homo
deus fuit aliquando, ergo hec est falsa
homo incepit esse deus. ¶ Item
si homo cepit esse deus aut
ergo iste aut ille. Consequens dealbus [?]
sed non est dare nisi de isto et iste
homo semper fuit deus, ergo non
cepit esse deus, ergo hec est falsa
homo cepit esse deus. ¶ Item
concessum est in ydiomate, ergo si homo
incepit esse deus. Videtur quod hec
sit concedenda dei filius inci-
pit esse deus. Sed hec est falsa
simpliciter, ergo et prima. ¶ Item certum quod
filius dei deponet hominem quem
assumpsit per impossibile. Tunc quero de hoc:
iste homo desinit esse deus. Si
est falsa ergo per oppositum et hec est
falsa homo cepit esse deus. Cum
assumpsit applicato [?] in terminis. Nunc e
converso ergo correlativo in ydiomate est.
Ergo si filius dei semper erit filius
dei et homo semper erit deus
sequitur necessario // iste homo iste semper
erit deus et hec similiter filius
dei semper erit homo, ergo et hec est
falsa homo desinit esse deus
et hec deus desinit esse homo per
racionem et hec sunt falsa iste homo
incepit esse deus et deus incepit

q h est
va

esse homo. ¶ Hic dicitur quod absque
dubio hec conceditur deus cepit
esse homo. Sed de hac homo ce-
pit esse deus dubium est utrum
simpliciter sit concedenda. Quidam magis
volunt eam distinguere, concedo [?]
quod hoc verbum incepit potest attri-
bui huic termino homo racione
suppositi vel racione forme. Si at-
tribuitur racione forme tunc iste
terminus homo habet supposicionem
simplicem et tunc est sensus quod
deus incepit participare de homine quia
nunc prius et primus non participavit
et sic locus habet intellectum. Si vero
respiciat ipsum racione suppositi
pro quo dicunt quod hec est falsa locu-
cio quia suppositum semper convenit
esse deum hunc aut sic assignant
sicut si dicerem album incepit esse
scutum [?] ea quod scutum primum fuit
et postea dealbatum. Si enim incep-
cio attribuatur huic nomini album
racione forme non est locucio si
racione suppositi falsa est quia quod est
album fuit primus scutum. Si at-
tenta [?] racio huius intelligitur dicit
eam esse preiacere quod illud
incipiendi claudit in se negacionem
et illa potest intelligi precedere totam
et sic facit ipsum habere simplicem
supposicionem vel personalem et sic respiciat
ipsum gratia suppositi. Unde quamvis
respectum aliquorum actuum vel verborum
terminus subiectus dicitur habere
supposicionem simplicem aut personalem
tamen respectu huius ubi incipit
utraque non potest supponere et hoc non

ponit incipit in tercio supposita
sed in tota locutione contraria ne
homines comparare. Hec autem distinctio ca-
sus est vera si sane intelligatur
simpliciter supposito ut si dicatur tunc
hic simpliciter suppositum sub quo
non habet descendere sicut cum
dicitur solus homo currit vel simpliciter
suppositum hic quod pertinet vel aliud
in[illegible] respiciat ipsum gratia for-
me. Licet autem non sit predicta
distinctio repellenda attamen non
dissolvit plene ambiguitatem locutionis
proposite quia si respiciat ipsum ratione
suppositi ad hoc quod locutio intelligatur.
Si enim hec est vera iste homo
incipit esse in aliquo sensu
ut prius probatum est absque du-
bio verum est quod incipit esse deus
et propter hoc intelligendum quod ad hoc
predicta locutio sit intelligenda secundum quod
illud incipit respiciat tamen subiectum
gratia suppositi. Unde attendendum
est quod iste terminus homo respondet
[illegible] tamen sed non formaliter accidentalis
[illegible] naturam terminum substantialis. Naturam
in [illegible] terminum actualiter respondet personae
que per se consistit unum terminum personalis
respondet singularitas hominis quod sci-
licet incipit propter quod iste terminus
homo habet suppositionem personalem hominis
[illegible] ubi nisi quod gratia unio-
nis et quod pro supposito singulari hominis
quod quidem est aliquis sed locutio in-
telligitur quoniam non habet pro supposito
quod est persona sed hominem est quod predicta
locutio recipi potest tamquam simpliciter

vera et concedende sunt iones ad
hoc. Ad illud quod alias quod hec est
vera iste homo aliquando fuit deus
dicendum quod si iste demittat personam vera
est et in illo sensu falsa est hec iste
homo incipit esse deus. Si vero
suppositum hominis respiciat adhuc ut
potest esse vera ratione sue significa-
tionem. Sed tamen cum hoc non sequitur
quod ista sit falsa iste homo incipit
esse deus [illegible] ut dicitur enim
sicut prius dictum fuit hunc homi-
nem mortale et immortale sine
contradictione et per hoc patet solutio ad alia
vel obiectum quia si homo incipit esse
deus aut iste aut ille dicatur potest
quod iste. Sed iste ibi non demittat per-
sonam sed singularitatem hominis sicut prius dictum
fuit. Unde non est simile si dicatur
albedo incipit esse [illegible] quia albedo
non sed nisi unum [illegible] accidentalis
nec sed suppositum per quo posset reddi
locutionem veram nisi ipsum continuum
non sic autem est in homine respectu
[illegible]. Ad illud quod alias de generatione
[illegible] dicendum quod in [illegible] generatione
[illegible] regula est attendenda quam omnia
[illegible] divaricat corporibus
que consistunt [illegible] unionem vel
que claudunt intellectum [illegible]
[illegible] erroris [illegible]
[illegible] autem [illegible] est quia [illegible]
[illegible] fundat super ipsam unionem
et ordinatam ad fidei catholice compo-
sitionem et ideo non [illegible] illa que
impetrant unionem [illegible] quoniam hec
est vera filius dei est incarnatus
hec est falsa homo est incarnatus

Similiter intelligendum est de hiis que repugnantiam intellectum important sicut sunt esse creatura et omne predestinatum et similia et quando dicitur homo incipit esse deus importatur unio ideo talis ydiomatum non est communicatio. ¶ Ad illud quod queritur si per impossibile homo dimitteretur a deo videtur hec esse vera homo desinit esse deus dicendum quod sic nec valet homo semper erit deus ergo non desinit esse deus sicut tactum fuit prius iste due sunt simul vere homo desinit esse deus et homo semper erit deus quia per ydiomatum communicationem hec est vera homo semper erit deus et tamen tunc erit vera quando dimittetur unio. Si vero eius solvatur unio tunc nec per ydiomatum communicationem nec aliomodo est verum dicere quod homo sit deus et si tu obicias quod desinere implicat non esse ita potest simul non concedi de christo erit et non erit dicendum quod sicut dictum fuit prius negativa non est compatibilis cum implicita propter hoc ista concedi tamen vera iste homo est immortalis demonstrato christo in statu passibilitatis quamvis non concedatur iste homo non est mortalis et sic patent ea que in hac parte queruntur et alia ydiomata communicantur.

Iuxta predicta ista sunt questiones circa litteram et primo queritur de illo verbo Augustini liquido apparet non esse factum per quod facta sunt omnia etc. Videtur ista auctoritas esse falsa in se et ad propositum non valere quia cum dicimus

quod corpus et per ipsum sunt omnia ergo si omnia sunt corpus ipse nichil est, constat quod hoc non sequitur ergo per idem non sequitur omnia facta sunt per ipsum ergo ipse non est factus. ¶ Item videtur quod non valeat ad propositum quia Augustinus loquitur de filio dei secundum divinam naturam cum autem queritur utrum christus sit vera creatura hoc est secundum naturam assumptam videtur quod auctoritas illa et alie sequentes sunt adducte valde inepte. ¶ Respondeo dicendum quod auctoritas vera est in se et ad propositum valet in se quidem vera est quia causa prima claudit in se ipse prima causa cum talem impossibile est ipsum esse aliquid creatorum tamen causandi que non potest competere creature tamen universalitas prima causa que non potest competere veritate nec valet ista instantia corpus sunt omnia etc. Quia omnia pertinentia distribuit et deus non est de universo sed superior universo et ideo non sequitur quod sit nichil. ¶ Ad illud quod obicitur quod non valet ad propositum dicendum quod christus nominat personam illam ut in duabus naturis et quando nomen impositum est persone filii dei quia filio dei repugnat repugnat etiam christo et ideo auctoritas inducta et alie sequentes ad propositum quid faciunt sed hoc est per accidens alio etiam modo faciunt ad propositum quia auctoritates inducte sunt

in tercio que sunt contra erro
rem arrianam et quod predicatur
secundo simpliciter et sine determinacione
superlativus sermonum arrii est propter
dicitur ideo quia cognita auctoritate
inducte affirmant predicto sermoni
et contraria valent tamen inse quod
ad propositum ¶ Et super quintum dicitur
quod dicitur et si christus secundum quod homo
est creatura non tamen simpliciter
est predicandum racio quia quod ut de
alio predicatur cum determinacione
non dicitur nec predicatur de ipso
simpliciter sed hoc non dicitur de tempore
christi ergo si aliquid dicatur de
christo secundum hominem videtur quod simpliciter
dicatur de ipso ¶ Item quod aliquid
natum est in esse solum secundum cor
pus non dicitur de toto simpliciter sed quando
cum ad corpus dicatur ergo pulcri
tudine si aliquis natus est in esse
christo secundum humanitatem videtur quod
nova sit creatura quod ei simpliciter et
absolute ¶ Ad [illegible] dicendum quod cum aliquid
dicitur de aliquo simpliciter et cum determina
cione hoc potest esse dupliciter aut ita
quod simpliciter dictum non ponat locum
rem suam quod cum ponitur cum
determinacione et tunc [illegible] inferendum
aut ita quod locus ponat rem
suam quantum est de se sicut quando
verba pertinent et tunc quicquid
potest negari sic non sequitur si
inferatur iste est albus secundum pedem
ergo iste est albus probatum non
dicitur non sequitur quod creatura esse cre
aturam secundum hominem attribuitur
christo tamen hoc assumpte prelatum [illegible]

simpliciter unde ei cum quomodo [illegible] ac
prescriptum cum est nomine creature
est intelligi que non inducta sit
de non esse in esse. et sic patet ¶ Ad
ad obiectionem [illegible] vel dicatur
sicut supra dictum fuit distinctione vii de
predestinacione christi quod non sequitur est
predestinatus secundum hominem ergo est
predestinatus simpliciter non quia hoc dicitur
minus sed quia varia attribucio
proprietatum ut eius propriis attribuantur humane
nature postmodum attribuuntur
divine persone et ideo talis modus
predicandi inducat [illegible] in aliquibus
sanctorum que personam communicacione [illegible]
[illegible] inferius patet ¶ Item quintum
dicitur quod dicit Victorinus probare
christum esse aliquid secundum divinitatem videtur
enim quod magis habeat [illegible]
[illegible]
quia cum christus sit deus [illegible]
non recipit [illegible] christus est homo dominicus
[illegible] ergo [illegible] cum christus
sit deus [illegible] admittenda
christus est aliquid divinum ergo eius
opposita est vera [illegible] christus est ad
non divinum ¶ Item videtur quod argumentum
illa sit vera si christus est ali
quid non divinum quod christus sit ad
non divinum ad esse enim [illegible] nota
sequitur esse aliquid sicut ergo
sequitur est homo albus ergo aliquid
album ita necessario sequi videtur
est [illegible] non divina ergo aliquid
non divinum ¶ Ad [illegible] dicendum quod hec est
vera christus est aliquid divinum et h[oc]

ista Christus est aliquid non divinum
nec est simile de hoc nomine divinus
et de hoc nomine divinus. Nam
et si incomplexum sit possibile tamen dicitur
importat tamen illud de quo dicitur pos-
sum aliquid per modum possibilis di-
cendo divinus adiectivum vel pos-
sessio sed divinum non solum per modum
possibilis sed per modum actionis
quia divinum dicitur quod habet divinitatem
per quem modum convenit dicere persona
divina per modum actionis et propter hoc
concedit ista tamen ita Christus
est aliquid divinum quia est persona
divina et tamen magister haut negat
Christus est aliquid non divinum et
dicit quod haec consequentia non tenet Christus
secundum quod creatura est aliquid non
divinum ergo Christus est aliquid non
divinum quia in prima tenetur pro divi-
nitate ad creata sed in conclusione
tenetur absolute. Si autem quaeratur
utrum haec sit concedenda Christus est
homo divinus dicendum quod non. Nam
tamen sic dicitur divinum non potest dici
divinitate per modum informantis nec
passivi per modum actionis sed solum
per modum passivi propter quod modo di-
cimus Paulus vel divinissimus
[illegible] sunt tales lo-
cutiones de Christo et propterea magister
concedit casus oppositas cum dicat
Christus secundum hominem est aliqua
substantia non divina id est non informata
divinitate quia est substantia creata ideo
sane concedit premissas et negat
conclusionem [illegible] esse in tali illa-

tione. Item quaeritur de hoc quod
dicit: Ex quo tropicis locutionibus
non est vera argumentatio nec
processio ymmo tamen videtur quod ubi
illud modus faciat ad propositum
quia nulla predicatio humana est
tropica nulla tamen ubi est tro-
pica ymmo secundum proprietatem sermo-
nis dicitur. Item videtur esse
falsum quod ex tropicis locutionibus
non est recta argumentatio vel pro-
cessio quia aut sunt verae aut
sunt falsae si verae conversio [illegible]
inferre nec ergo recta potest
ex talibus locutionibus argu-
ere si falsae sed ex falsis potest recte in-
ferre falsum potest etiam et verum
videtur igitur quod modus sit idem hoc quod
magister dicit hic est modus falla-
ciae videtur in auditu quia non est
per interpretationem nec per dictionem
nullus tamen locus sophisticus est
nec in dictione nec extra dictionem dissolu-
tionem secundum haec magistri. Ad
dicendum quod tropicus sermo duplex
potest dici [illegible] namque tropi-
cus dicitur sermo in quo est aliquid
[illegible] aliquo tropo compensatum
est tamen tropus figura et
figura est [illegible] compen-
satum. Alio modo dicitur sermo tro-
picus quilibet sermo qui habet
aliquam improprietatem sed tamen com-
pensatur per aliquam determinatio-
nem ergo dicit magister quod iste
sermo Christus est creatura secundum
hominem est tropicus hac de causa
quod aliquam habet improprietatem co-

surgente comprehensionum intel
lectum que remouent per determina
tionem adiectam et propterea notat
magister predictas locutiones tropicas
posset etiam dici quod notat eas tro
picas accipiendo tropum pro
figura possunt enim dici tales
locutiones sinodoche qua quod
est partis attribuitur toti et ac
cipitur largo modo pars et totum
ut dicitur humana natura quodam
modo est pars respectu Christi licet im
proprie et sic potest dici quod tales
locutiones tropice sunt et quod
figuratiue sunt per sinodochen
secundum quod sinodoches est figura
locutionis sicut enim dicit Pris
cianus Sinodoches alia est
figura locutionis alia est figura
constructionis verum igitur dicat magister
in predictis predictas locutiones esse tro
picas verum est dicat quod constructio
eis non est rectum argumentum per
oppositum et ideo … aliquid
negatur aliqua locutio propter impro
prietatem et tamen aliquis similia con
cedatur sub alia forma sicut
propositio ad sermonem sub alia for
ma sub qua non inueniunt contra
dictionem propter … alteratione que
competit ad eam que non habet
contradictionem et sic talis proces
sus impeditur sicut si procedatur
a … ad … unde illud argumentum
non valet iste est albus secundum
pedem ergo est coloratus pede
quamvis enim ad eamdem album sequatur
esse coloratum tamen processus
pedis non valet quia color

non est natum in esse corporis sed
in alterum sicut albedo et hoc est
quod vult dicere magister in proposito et hoc
est quod alias consueuit dici quod locu
tiones in ista non sunt extenden-
de ad consequentiam trahende sed
magis supplende et exponende et
attendo ille demonstratio inferatur
veniat ad maiorem … XII

Solet etiam queri utrum aliud
homo esset. Superioribus
determinauit magister de incarnatione
filii in ista … hac parte determinat
de ipsa incarnatione prout ordinatur
ad nostram redemptionem et durat hec
pars usque ad finem xvii usque ad
xxiii distinctionem et continet xi distinctiones
sicut et pars precedens diuiditur
autem hec pars in duas In prima
parte agit de hiis secundum que ipsa
incarnatio ordinatur ad nostram re
demptionem In secunda agit de ipsa
redemptione que facta est per pas
sionem scilicet distinctione xix Hic autem queritur
quare per mortem ipsius etc et quia
ordinatio incarnationis ad nostram
redemptionem in maiori consistit scilicet
in conformitate … gratiae
… passibilitatis et in usu vir
tutis … pars ista habet in … partes
In prima parte determinat magister de gratia hominis
assumpti utrum fuit … ade
In secunda agit de plenitudine
gratie scilicet distinctione xiii In … Sciendum est preterea
… In … agit
de defectu passionis scilicet distinctione xv Illud
quoque … et … habet
partes tres In prima parte magister de

d. 12

condicionem nature assumpte quantum ad
genus Iusticia de condicione nature
assumpte quantum ad liberum arbitrium Secundo non
non in uno quantum utrumque ille con-
iunctio non agit de condicione nature
assumpte quantum ad sponsum Solet
etiam queri quomodo curiose con- pro
pro hoc quod duas impressiones mouet q[illegible]
et determinat iusticia non auctoritate con-
firmat ibi ut eciam dicit Augustinus con-
Secundo iusticia pro hoc quod duas impressiones
determinat ueritate in iusticia dissoluit
sophisticas rationes ibi Quando tamen
probare conatur Secundo tota pro
hoc quod duas impressiones quomodo et
determinat iusticia confirmat et hoc
ibi eciam Augustinus in libro [illegible] q-
Ar 19.1 Ad intelligenciam autem huius
partis sciendum tota que magister de-
terminat includit hic ergo tota tota
Primo querit de congruitate nature
assumpte quantum ad genus Secundo
non querit quantum ad liberum arbitrium
Tercio non querit de ipsa nature assump-
ta quantum ad congruenciam sponsi
Circa primum queruntur duo Primo
querit utrum debuit assumere hominem
qui esset de genere Adam Secundo
non utrum congruum fuisset assumere
ipsum Adam
Circa primum sic proceditur et queritur
utrum filius dei debuit
assumere humanam naturam de massa
peccatrice sine de genere Adam et
quod non uidetur alterius qualitatis
et nature debet esse morbus
et medicina ergo si Christus, tunc nature
assumpte fuit humanam quibus medica-
ri uidetur igitur quod in tanto non de-
buit formari de massa cor-
rupta Item nobiliori forme
nobilior debet aptari ergo si
anima Christi fuit purissima et
inmunis ab omni peccato uidetur
quod caro Christi debuit esse ab omni
corrupcione aliena non ergo
de massa corrupta ac per hoc non
de genere Adam Item imperfec-
tionum redundat in plenum stadium
quod dicat sapiens Si Christus debuit
animo esse inmunis ab omni pec-
cato uel peccati ipsius ergo non
debuit esse de genere hominis peccatoris
Item debitum peccatum imputatur
[illegible] Si mediator debuit esse in-
munis absque omni debito ut
eius salutis dono acceptaretur
[illegible] sicut dicit Apostolus ergo non
debuit esse de genere Ade Sed
Sed contra Hebreos [illegible] sufficiat
et qui sufficiat omnino unius
Si Christus est qui sufficiat quia
non [illegible] sunt filii Adam
uidetur igitur quod sicut alii sunt de
genere Ade ita Christus fuit et
debuit esse Item pro culpa ho-
minis non decet nisi hominem satis-
facere ergo pro culpa omnium filiorum
Ade et primus Ade nullus debet
satisfacere nisi qui sit filius
Ade Si Christus satisfecit pro cul-
pa nostra ergo debuit esse de ge-
nere nostro Item si homo satis-
facit nulli alii generi creature
est obnoxius tamquam pro ipsum ha-
beret stare ergo si homo per Christum
renouatur in pristina dignitate [illegible]

quod nulli alii quam creature sit
obnoxius tamquam prius repugnet
sed proprium repugnet ergo videtur
quod oppositus predicti tamen debent esse
de genere carnis Ade ¶ Item
tanto convenientior est mediator
quanto propinquior est utrique quam
sed ergo convenientissimus mediator
fuit ipse Christus inter homines
et patrem deum ergo debent esse
de genere hominum peccatorum ¶ Ad secundum dicendum
quod aliquis diluo dei filius potu-
isset carnem assumere quam aliunde
quam de massa corrupta sine ali-
unde quam corporis quem precesserunt
de genere Ade magis tamen convene-
bat quod de genere Ade carnem assumeret
et licet multe sint convenientie
que nos latent iuxta multa
forte secreta dei tamen secundum ista
et dicta sanctorum maior possunt ra-
tiones convenientie assignari ¶ Primum
est propter conservandam rectitudinem
iustitie ut videlicet eiusdem generis
esset satisfactor et placator
Nam et si alterius generis esset
non attribuitur eidem quam satis-
factio cum et offensio ad placat-
ionem recte servaret iustitie recti-
tudo que ab illo genere requirit
emendata in quo recepit peccatum
offensa ¶ Secunda est propter manifestandam
dilectionem unitatis ut videlicet
ipse dominus qui ab homine con-
temptus fuit tamquam ab adversario
et inimico ipse adam quam humano
unitur in Christo in unitate persone
iusto manifesta unica dei ro-
nna

descendentibus in hoc quod ipse genus humanum
sibi unitum quamque volunt videns
solum unicum iuxta illud quod
dicitur Romanos v° commendat autem caritatem
suam deus ¶ Tertia ratio est
ad declarandam veritatem vel ordinatorum
sapientie que quidem ordinatio nullo
potest infringi vitio decreverat enim
deus et ordinaverat ut genus humanum
in toto multiplicaretur et dis-
seminaretur communi propter reputationem
illius ulius primi quod deus est una
per hoc peccati infringi debent et ideo
Christus mediator dei et hominum tho-
netis non aliunde sed de massa to-
tius generis humani debent forma-
ri ¶ Quarta ratio est ad commen-
dandam altitudinem ut humane quam dominus
in tanta dignitate condiderat
ut nulli alii quam creature sed soli
deo esset obnoxia si ergo non modi-
cum est obnoxia redemptori debetis
est aut redemptor aut solum
esset deus aut si fieret in se genus
una creature hoc esset de genere illius mas-
se que ortum habet a lumbis Ade
ipse has igitur maior rationes convenien-
tie quo apparent manifeste et aliis
sanctorum fuit firmitate concedendum est
quod non solum fuit congruum quod Christus
assumeret carnem de massa generis ad repara-
tionem humane nature verum etiam
magis fuit congruum quam quod aliunde
faciat licet aliunde facere posset ra-
tiones hic probantes fuit concedende
¶ Ad illud ergo quod primo obicitur quod alterius una

o

dz esse morbz et medicina. Ad quartum
dicendum est pro tempore in quo vos sit
dici medicina alterius nisi quibus
non competit ad unum sed competit ad
unum curativa et sic fuit in christo
quia ipse non erat infectus cor-
ruptione generis sed habebat in se ple-
nitudinem gratie unde et apostolus dicit
quod primus homo fuit de terra terrenus
secundus homo de celo celestis ideo
est diversitate vel ut medicina sed propter dif-
ferentiam competit ad qualitatem vir-
tutis et meriti gratie et culpe quia si-
cut instare quod morbus et me-
dicina sunt diversarum naturarum principiis
Ad quintum quod hic habet locum in medicina tamen
ergo operans est per unum vel per actum
voluntatis deliberative ¶ Ad illud
quod obicitur quod nos non debemus videre no-
biliori forma dicendum quod unum est deum dz
videre disposita dispositione ultima
que est veritas sed deum remota
non oportet quia anima nobilitas pro-
cedit conformis ipsi materie per additam
et quia massa habuit quibus non
est proprium respectu anime ipsius ideo
non sequitur quod corpus ipsius non fu-
erit de illa massa sed caro organi-
zata et perfecta complexione aptata
fuit illius anime et debebat bene hic
inferre quod valde nobilis fuit et
ad nobilissimam animam aptata erat
unde optime fuit complexionata
et absque corruptione et fedi-
tate generis aliena quod hoc tamen non li-
cet inferre quod non fuit sumpta
de illa corruptionis massa ita u.

propria fuit illa caro per virtutem
spiritus agentem sicut si de ecclesia
sublata sumpta fuisset ¶ Ad illud
quod obicitur quod in persona puritatem re-
dundat in filium dicendum quod unum est cum
filius est imitator patris prin-
cipium autem ei conveniens et apparentius
competit ad mores non debet in
eum iuste redundare nisi ipse
filius mora sua benignitate impie-
tatem patris portare velit et sus-
tinere et sic in proposito intelligendum
est fuisse unde christus non co-
acto vel invite sustinuit im-
perium ade sed gratia sua benigni-
tate ut dum ipse sustineret pro
alio quod ex se non meruit alios
liberaret ab imperio quod ex sua
culpa incurrerunt ¶ Ad illud quod
obicitur quod debitum parentum imputatur
prolis dicendum quod unum est hic dum plures
succedit parentibus in hereditate
et quia christus spiritualibus generatis
non hereditant per quam homo ob-
ligatus est pene hinc est quod nullius
pene fuit debitor sed liberalis et
voluntarius persolutor
Secundo queritur utrum congruum fue-
rit ipsum adam assumere et
quod sic videtur quia christus debuit
esse de genere ade ut satisfaceret
pro toto genere quod processit de
lumbis ade ergo pari ratione quod
~~processit de lumbis ade debuit~~ de
filius ipsum adam assumere ut
pro ipsius ade concretissime
satisfaceret ¶ Item nullus magis
decet sustinere penam pro culpa quam

cum qui culpam commisit. De-
cimo homo assumptus primum
debuit pro peccato ade sicut et factum
est. videtur quod nullum alium hominem
adeo decuit assumi sicut primum
hominem. ¶ Item efficacius curat
morbum qui curat ipsum in sua
origine quam qui curat in ramis
sed morbus corruptionis humani
generis ortum habuit in adam et
curatus fuit in christo ergo perfec-
tius curatus fuisset si filius
dei assumpsisset primum hominem
quam assumendo alium de eius genere
sed decet summum medicum facere
omnino quod detestatur peccatum me-
dicine ergo etc. ¶ Item ad hoc quod anime
curentur per adventum spiritus sancti necesse
est quod spiritus sanctus in eandem animam
descendat inquantum primus habitat
culpa. ergo pari ratione sed per adventum
filii dei debuit primum parentem purifi-
care debuit videtur quod ipsum
debuit assumere magis quam alium
Et si dicas quod non decuit propter
culpam perambulatam ¶ Sed contra
spiritus sanctus sic purificat animas
quod nulla est indecentia ut in-
habitet in anima inquantum primus fuit
culpa sic etiam sanctificavit carnem
illam ut in nullo derogaret christo
qui fuit de una massa. ergo videtur
quod sic anima ade potuit purifi-
cari et caro et in ipsius as-
sumptione in nullo derogaretur
excellentie ipsius filii dei ¶ Sed
tamen non decuit deum facere ut

aliquis de mulieribus sua reciperet
quomodo sed si adam ipse reparatum fu-
iendo de culpa commissa assumeret
ambos reciperet in esse [illegible] quemadmodum
ergo hoc est contra divinam iustitiam sed
hoc non decet deum ergo etc. ¶ Item
talis debuit satisfacere qui nullus
esset debitor pene sicut dicit Anselmus
quia satisfactio est cum sit opus
alias indebitum sicut dicitur in libro de
regulis fidei. sed adam fuit pene
debitor propter culpam quam commisit ergo
nullatenus decuit ipsum ad satis-
faciendum assumi ¶ Item quod quis fit
de aliis [illegible] vel dicitur peccatorem [illegible]
nullo modo decet deum si ille primo fac-
tus [illegible] generationem ergo si adam as-
sumptus fuisset a dei filio filius dei
esset et diceretur novus peccator si ergo
hoc nullo modo decet videtur ¶ Item si adam
assumpsisset cum deus decrevisset
genus humanum propagare
mediante filia eva. ergo aut decretum
sine defectu non mansisset aut
ipsius copulatione cum femina
generasset sed utrumque est omnino inde-
cens ergo omnino indecens fuit dei
filium assumere hominem primum ¶ Re-
spondeo dicendum quod absque dubio non sic decuit
dei filium assumere ipsum adam sicut
aliquem aliam personam eiusdem generis sic
ex corpore [illegible] deus et idem homo
est quia non conveniebat omnino crea-
tori nec conveniebat primo homini ut
recipiebat humano generi creatori om-
nino non conveniebat ut persona dei ho-
minem assumeret peccatorem tamen ipse [illegible]

assumpta debet peccatores actus
iudicare et eum de peccato nullatenus
arguere posse sine peccato. Nam assumen-
tem sine peccato naturam assumptam
sine peccato quoque utique competebat ei po-
tius iudiciaria potestas. Primo homini non
congruebat ut ille qui tantum se deiecerat
per culpam sua conditione ut deus esset
sufficiebat utique filio et condece-
bat ut saltem dei deus reconcilia-
retur nec dicendum quod ille deus efficere-
tur Christi etiam homini non conde-
bat quia cum ille homo esset pe-
ne debitor ut patet ille qui reus
erat cum aliunde iudeis non esset
eius passio adeo deo grata sicut
si omnino esset innocens et ideo eo
sufficeret ad satisfaciendum pro se nec
dum quod aliis satisfaciendum sua passione
communicare concedende sunt igitur rationes
probantes quod non decuit filium dei
assumere personam hominis. ¶ Ad illud
ergo quod primo arguebatur quod de
genere humano debuit satisfacere dicendum
quod non est simile quia potuit
aliquis esse de genere hominum qui con-
versaretur cum hominibus in natura
non tamen contraheret culpam
non sic autem est de adam quia eo
quod peccavit necesse fuit ipsum pec-
casse et si filius dei ipsum assump-
sisset eum qui pene debitor erat
assumeret ideo non est simile. ¶ Ad
illud quod obicitur quod nullus magis decet
puniri quam eum qui peccavit dicendum
quod verum est de pena divine ultionis
sed non est verum de pena divine pla-
cationis magis enim deus placa-
ri potuit persona innocentis
quam persona rei et iniusti et talis
punitus est propter peccatores nostros unus.
Nullus enim alterius pena potuit
esse sufficiens nature satisfacto-
rius quam qui esset expers nostre
divine ultionis. ¶ Ad illud quod obi-
citur de curatione morbi in ra-
dice dicendum quod verum est quod infectio de-
curritur in radice ita potest puri-
ficari sicut ramus sic autem
non est in proposito. Nam et si
adam adeo purificari posset ut
nullam culpam actu haberet nunquam
tamen sic purificari potuit ut
nullam culpam contraxisset et hic quod
decebat hominem dei et hominum media-
torem ut sua oblatione suffi-
cienter placaret severitatem divine
iustitie. Alie etiam rationes sunt
quare morbus in sua origine
curari non debuit sed ille assig-
nate sunt in secundo libro in trac-
tatu de originali peccato et alique
in quarto in tractatu de sacra-
mento baptismi. ¶ Ad illud quod obi-
citur quod non purificantur persone per se
de nocte per mortem dicendum quod non est
simile quia aliter purificantur
persone aliter per ipsum. Sed per ipsum
utique purificantur sicut per causam
efficientem sed per personam tamquam per causam
materialem et quia aliquis potest
moveri aliter dicere a se hinc est
quod non oportet mediatorem dei et
hominum sic omnibus moveri sed sed
est etiam dicendum in amore quia

cuius spiritus sanctus illabitur nobis ita tamen
quod non unitur nobis unione personali
que facit ydiomatum communicationem unde
non est peccator quamvis illabitur
peccatori sed filius unitur unione
personali in qua est ydiomatum commu-
nicatio et ideo non sit de eo sicut
ipsum uniri anime peccatrici sic
dicitur spiritus sanctus uniri in eam [illegible] que
primus fuit peccator et sic patet
totum ar 29

Quarto queritur de conditionibus
nature assumpte quantum
ad li. ar. et circa hoc incidunt duo
dubitabilia ¶ Primo queritur utrum
ille homo peccare potuit ¶ Secundo
utrum possibilitatem peccandi habuit

Quantum ad primum sic proceditur et queritur
utrum christus potuit pecca-
re et quod sic Eccli. xxxi dicitur in
laude viri iusti Qui potuit
transgredi et non est transgressus
sed omnis laus competit christo que
competit alicui eius membro
ergo videtur quod illud potuit dici
in laude christi ergo etc. ¶ Item
duo meliores indicavit deus
homines si ei deservirent libera-
liter et necessitate liberaliter deservire
si non possent eum offendere vol-
lent ergo si christus optimum fe-
cit et optimum indicavit videtur
quod christus peccare potuit ¶ Item
[illegible] tunc dependet quando deficere
potuit sed inferioris gradus
est qui potest peccare quam qui non
potest ergo videtur quod christus in illo
statu fuit ¶ Si dicas quod hoc

intelligitur respectu carnis quod dispo-
sitionis convenit disponi li. ar. sic
patet in Adam et in nobis ergo sic
christus assumpsit carnis passibilitatem
ita videtur quod li. ar. vertibilitatem ¶ Item
christus erat in statu viatoris ergo
tum ad statum viatoris pertineat
posse peccare sicut ad statum con-
prehensoris peccare non posse videtur
quod christus peccare potuit ¶ Item nullus
laudatur in hiis que facit de necessitate
sed christus erat laudabilis in operibus
suis ergo non faciebat ea necessario
ergo poterat abstinere et ad [illegible]
operibus et hoc est obmittere ergo
potuit et hoc est peccare ¶ Item christus
potuit dicere aliquam orationem negativam
et veram sed qui potest dicere locutionem
negativam potest dicere affirmativam sibi opposi-
tam sed illa dicitur falsa ergo christus po-
tuit dicere locutionem falsam sed hoc
est mentiri in eo quod novit locutionem
esse falsam ergo videtur quod christus mentiri
potuit ergo potuit peccare cum men-
tiri nullomodo potest sine peccato fieri ¶ Con-
tra Hebr. 4. Eum qui per omnia
temptatus est glossa Natura humane
mentis quam deus assumpsit et que
nullo peccato depravari potuit solus
deus maior est ergo nullo modo anima
christi potuit infici aliqua macula
peccati ¶ Item christus ab instanti con-
ceptionis fuit comprehensor et beatus
sed de ratione beatitudinis est quod sit bo-
num inamissibile ergo christus nunquam
illam beatitudinem potuit perdere ergo nec
anima christi peccare ¶ Item christus

ab instanti conceptionis tanta gratia
suscepit quod maiorem illa habere non
potuit ergo ab instanti conceptionis
habuit gratiam confirmationis sed nullus
potest peccare qui illam gratiam habet
ergo etc. ¶ Item si christus potuit
peccare peccavit quia posito possibili posito
nullum accidit impossibile sed posito quod
christus sive homo ille peccaverit
possumus concludere quod dignus fuit etiam
in dampnacione ergo vel deus dampnare
vel homo ambo separentur
Sed utrumque est omnino impossibile ergo im
possibile fuit illum hominem peccare
¶ Ad secundum dicendum quod absque dubio anima christi
non potuit dampnari aliqua cul
pa et ratio huius est triplex. Sim
pliciter quia fecit quod iste homo scilicet
christus secundum humanam naturam habuit
gratiam confirmationis sed illa gratia
adeo hominem confirmat ut nullo modo pos
sit infirmari per culpam sed ipsum fa
cit confirmatio secundum gloriae quam quidem
fuit in christo a prime conceptionis pri
mordio status enim fuit bonus et cum
semper et post bonus non potest
dampnari. Sed etiam non potest privari
tantum ac peccat in christo nulla potuit
esse secundum animam macula peccati propter
terminos sed efficaciter facit unio divine
nature et humane in unitate persone
que unio facit ut persona divina contineret
et ipsa non potest frangi. Sed igitur deus
non potest esse peccator et si non potest
esse homo planum est quod illa unio
nullatenus sustinet christum secundum
humanam naturam peccare posse sed

rones sed audientes sunt contente
¶ Ad illud ergo quod obicitur primo de
laude viri iusti dicendum quod laus illa
virtutis per quas dicat perfectam inhaerere
sed quod non est transgressus quia aliud
per se dicat aliquam defectibilitatem [p da]
¶ Cum ergo dicitur quod omnis laus at
tribuenda est christo dicendum quod et si
sit aliquomodo secundum veritatem de laude
perfecta sive ratione eius conditionis
perfectae quam attendit perfectio non
tamen oportet quod ratione eius
conditionis secundum quod est imperfe
ctionis et alie dici quam sicut
dicit magister ista laus est capitis
in membris ita quod perfectae competit christo
ut capiti in se sed contra est illi
defectibilis competit ratione membrorum
¶ Ad illud quod obicitur quod meliores
iudicavit deus homines id est dicendum
quod hoc verum est de toto quod habent
in secundum aliquam meliorationem
que attenditur in ordine universi
tatis sic enim decebat hominem
in universitate constitui ut in summo
sui constitutionem haberet liberi
arbitrii secundum legem communem. Sed
christus habuit aliquid supra hominem
ideo dicunt quod sibi fuit aliquod
privilegium speciale ut esset in eo li
bertas absque omni sine vertibi
litate arbitrii sicut et in divina
voluntate videmus quod liberalius
nobis bona impendit et facit
nulla tamen est in eo ponenda ver
tibilitate et propter hoc illud
Aug. secundum quod liberalis vocat
vertibilitatem ad quam non sit optima

dic ad inchoationem quod attendit
secundum privilegium speciale si secundum
legem communem. Sed quis ante ve
lit dicere quod ibi intellectus intellec
liberalis id est voluntarie ordinat
ei liberum sensus et ideo proposito illud
quia Augustinus super illud dicat ut red
dat rationem quare deus talem
fecit hominem ut posset male
dicere. Ad illud quod obiicitur debet quod
descendit communem descendere po
tuit dicendum quod intelligitur de personis ordina
ta que suppositum convenientia de
cuit tunc deum condescendere ad mi
seriam. Sed nullomodo decuit descen
dere ad culpam realem et si miseria
filio dei non competat in se tamen
propositum ut est ordinata ad fine
m redempcionis culpe aut
vel ordinacio ad culpam in actu
vel in habitu ullo aliorum modorum com
petit sibi et ideo decens non
potuit se humiliare adeo ut ad
statum peccati secundum actum vel habitu
se deus inclinaret hoc videlicet quod de
de passibilitate quod videtur vilitati
anime dicendum est enim quod hoc non est
secundum instantiam quem Christus
passibilitatis carnis assumpsit dis
pensative sicut in filio fuerat
descendit. Ad illud quod obiicitur
quod Christus erat in statu viatoris
dicendum quod et si erat in statu via
toris non tamen omnia habuit eius
aliquid de statu comprehensoris
unde Boneventura dicit quod Christus de omni
statu aliquid assumpsit de sta
tu ante culpam puram assumpsit in
nocenciam de statu post peccatum
assumpsit penam de statu comprehensoris
impeccabilitatem quia ergo Christus
purus viator non erat ideo non
sequitur quod peccare potuit sicut pos
sunt et alii et alii viatores. Ad
illud quod obiicitur quod nullus laudatur
in hiis que necessario fiunt dicendum quod est
necessitas que repugnat volunta
ti sicut necessitas coactionis que
venit ab contrario et est que venit
a voluntate id est immutabilitate tamen ergo
dici quod laus non est in operibus
necessitatis dicendum quod verum est de necessitate
primo modo dicta sed non de secunda secunda.
Ad illud quod obiicitur quod potuit facere
dicere locum flavum dicendum quod dicere est dupliciter
uno modo idem quod ore proferre et hoc
modo absque dubio potuit proferre
locum flavum quia talis prolacio est
possibilis. Alio modo dicere idem est
quod asserere sive affirmare et hoc modo
non potuit quia veritas ad falsita
tem determinare non potuit et hec
quod non fuit impossibile ymo ma
gis potencie.

Secundo queritur utrum Christus pote
state peccandi habuit vel assumpsit
et quod sic videtur Damascenus. Omnia
que in natura nostra plantavit deus
assumpsit dei verbum sed ergo potestatem quia
peccavimus et beatificamur deus ab
eterno in nobis plantavit videtur
quod eam contempserit dei verbum assump
sit. Item idem Damascenus totum me
assumpsit ut me totum redimeret
ergo eciam naturam plenam et om
nia sua potenciam sed potencia pec
candi est potencia vitalis anime
que non potest reperiri nisi in creatura

valde nobili ergo videtur quod Christus
eam habuit ¶ Item potentia peccandi est
potentia rationalis et illa est ad
opposita ergo eadem erit potentia bene-
faciendi Sed cujus non est aliud
quam liberum arbitrium et Christus liberum arbitrium assump-
sit ergo et potentiam peccandi ¶ Item
salus illud curatum est in nobis
quod punitum et afflictum fuit fuit
in Christo sed in nobis curari ma-
xime indigebat potentia peccandi
quia illa est que egrotat per culpam
ergo videtur quod in Christo passa fuit
et afflicta et si hoc ergo a Christo fuit
suscepta et assumpta ¶ Sed contra Christus
secundum humanam naturam habuit plenam
libertatem sicut et plenam gratiam
sed potentia peccandi adimit libertatem
eam diminuit sicut dicit Anselmus
in libro de libero arbitrio ergo potentia pec-
candi non fuit in Christo ¶ Item
dı ~~omnis~~ potentia aliquis est potens
ergo si in aliquo est potentia peccandi
ille potest peccare sed Christus non po-
tuit peccare sicut prius ostensum
est ergo nec potentiam peccandi habuit
¶ Item potentia peccandi est principium
culpe sed inquantum contingit re-
perire principium/possibile est reperire illud
eius quod ex illo principio creatur ergo et si
Christus habuit potentiam peccandi/habuit
potuit peccare ergo potuit esse dampnatus
et dei inimicus fieri quod
si hoc est impossibile restat quod et
primum ¶ Item Christus secundum magis
fuit deo similis inter creaturas ce-
teras quam magis fuit cuius anima

dei forma si deus non habuit
potentiam peccandi ergo videtur quod ea
non habuit nec assumpsit Christus
¶ Respondeo dicendum quod potentia peccandi dupliciter
venit in dici potentia peccandi id est potentia
qua peccatum et sic potentia peccan-
di nominat ipsum liberum arbitrium vertibile
quod quidem potest in bonum adverte-
re et quia per se unum est di-
fficile hunc est quod illa potentia
que facultas dicitur potest potentia
benefaciendi et potentia peccandi nullus
enim peccat nisi per illam Alio modo
potentia peccandi dicitur potentia ordinata
ad peccandum ut potentia nominet ad a-
liquid medium inter potentiam et
peccati actum per quod potentia illa po-
tuit converti in peccati perpetrationem
Si ergo primo modo dicatur potentia pec-
candi sic absque dubio fuit
in Christo et sic procedunt rationes
ad primam partem que ostendunt
Christum habuisse potentiam quia assump-
sit integram naturam humanam et
cum quibuslibet ~~potentiis~~ naturalibus ideo rationes
ille concedi possunt ~~ra~~ vera enim
procedunt et verum concludunt Si
vero potentia peccandi dicatur pote-
ntia ordinata ad peccatum perpe-
trandum sic non est concedendum quod
Christus habuit potentiam peccandi
pro eo quod peccare non potuit et
talis ordinatio ymmo deordinatio
diminuit de plenitudine libertatis et
per hoc patet responsio ad primum aliorum
in contrarium ¶ Ad illud quod obicitur
quod omni potentia est aliquis potens

Ad quintum est si potencia dicatur
de ordinacione ad actum sed si di
cat solum naturalem habitudinem
non habet virtutem quia potest
impediri per oppositum eius sic
gressus sed naturalem aptitudinem ad pro
dicendum et actus ad videndum quo
tum ipse tunica etc. potest impedire
et sic dampnati habent potentiam ne
videri sed tamen meritum non potest
quia impedit in eis ordinacio
illum potencie sine actibus in tale
actu sic et in proposito intelligendum
est quia anima christi ponere in ac
tum peccati est impossibile quamvis illud
eandem potentiam habeat quam habet peccator
et hoc propter perfectam gratiam non
sustinentibus tale egressum sine de
fectu. Ad illud quod obicitur quod posse
peccandi est principium culpe.
Ad quintum est sicut est in quantum
deficiens sine in quantum sibi relin
quitur in christo autem non potest sibi
relinqui propter inseparabilem unionem
tamen divinitate et ideo non potest
culpa peccare et quod non est
in christo subiecta unione qua habet
proprie et ideo non sequitur quod cul
pa aliqua possit esse in christo.
Ad illud quod obicitur quod christus fuit
similior deo filium dicendum
quod et si similior fuit anima christi
deo et sic ceteris creaturis
eius inferior distat a deo quantum
deus tamen sit summe potentis
ipse perfecte et posse non potest defi
cere nec habere potentiam deficiendi nec
quantum ad ordinationem nec quantum ad

radicem sed anima christi est creatura
sicut et alie anime et posse ipso per
naturam suam est perfectibilis et
defabilis et potentiam habet deficiendi
sed quod non deficiat habet beneficio
eius qui longe distat ab omni
defectu et ideo non sequitur quod quia
christus caruerit omnipotentia peccandi
sed quod caruit ordinatione ad talem
actum sine defectu et illud dominum
quod faciebat christum esse dei filium.

Queritur quantum de eadem unione dist. 12 q. 3
utrum assumpta quantum ad sexum
et tria hoc duo queruntur. Primo
queritur utrum deum debuit assumere
mulierem. Secundo utrum debuerit
carnem assumere de sola muliere.

Quod primum sic proceditur et queritur
utrum debuit deus assumere
mulierem sexum ad reparandum genus
humanum et quod sic videtur quia or
do reparandi per oppositum debet
videre lapsum sed ira prima
fuit per mulierem ergo velocius et
[illegible] factum est primum assump
tam ergo etc. Item ideo assumpsit
deus non fragilem ut deus sua
fragilitate videtur forte et invalidus
in hoc dei posse videtur si ergo fra
gilior est sexus mulierum videtur
quod magis eius posse fuisset manife
stata si in sexum mulierum divina
assumpsisset ergo magis congruum fuit
mulierem quam virum assumi dilectio
dei. Item spiritus vitalis ita vivificat
indifferenter sexum mulierum
ut virilem ergo et propter unionem et spiritus
incarnatus ergo indifferenter se habet

sponsus utique ad unionem quantum
est ex parte nostra. Si ergo sponsus inte-
llectus magis dispositus erat in
uniendo quam virilis tamen dei
filius incarnatus fuit ad naturam
imperitiam relevandam unde quod
magis debuit assumere sponsum
femineum quam virilem. Item plus
appropriari debet suo principio sed Christus
natus fuit ex sola virgine ma-
tre. ergo si ex femina traxit carnem
magis debuit appropriari matri quam
alii. ergo si non dedignavit portare
debuit portare talem sponsum quem
gerebat virgo quam alium. Item con-
tra philosophus in libro de animalibus dicit
quod femina est vir occasionatus hoc est
imperfectus. ergo si homo assumptus
debuit esse perfectissimus non ergo
debuit mulier esse sed tantum masculus.
Item quod mas est caput mulieris i Cor.
xi dicitur quod caput mulieris est vir
non econverso sed homo assumptus est
caput totius ecclesiae. ergo ipse debuit
esse sponsus femineus aliquin fieret
perversio ordinis quod quando ipse de-
buit deus in fine in terminatione
facere quod prius destructum or-
dine debuit reparare. Item prin-
cipium creationis generis est sexus
virilis. Nam ex uno viro omnes
sed homo assumptus debuit esse
principium creationis generis spiritua-
lis non ergo sexus muliebris
sed virilis. Item si assumpsisset
sexum muliebrem cum fiat com-
municatio idiomatum debet dici dea
et debet dici filia. Sed ergo non

debet esse nisi deus et filius
in summa trinitate non dea aut
filia nullo modo. decuit deum assumere
feminam. Respondeo dicendum quod ab ipso domi-
no non ita decuit deum assu-
mere sponsum femineum sicut vi-
rilem in unitate personae et ratio
huius est quia muliebris sponsus
non est tantae dignitatis sicut
virilis. Excellit enim sponsus
virilis muliebrem quantum ad dig-
nitatem imperandi et quantum ad vir-
tutem in agendo et quantum ad
auctoritatem in praesidendo. Quantum
ad dignitatem principiandi quia
omnes tam viri quam mulieres
ex uno viro fuit unde est
corpus ipsa recipiatur egressus vel
ab illo uno principio primo et su-
mmo. Quantum ad virtutem in agendo
similiter praecellit quia viri
est agere et mulieris est pati unde
plus habet sponsus virilis de vir-
tute activa propter quod et robus- nomin
tior est et vir et ~~ro~~ Quan-
tum ad auctoritatem in praesidendo
praecellit. Nam secundum rectum ordinem
non mulier viro sed vir praefi-
citur tamquam caput corpori si-
cut dicit Apostolus. Quia ergo in
verbo assumpto natura humana
est praecipua dignitas imperandi
et virtus in agendo et dominium
in praesidendo. Hinc est quod magis
decuit sponsum virilem quam mu-
lierem assumi ambo unitatis
quam illi necessario assumpta debuerit

hec tria genera corpcionis et ideo gerde sunt veniens ad hanc partem. Ad illud quod ... in genere quod prima fuit mulieris dicendum quod quamvis in sponsu mulieris prima via fuit inchoata in ipso tamen virili est consumata et quia via reparacionis in viro assumpta tunc consumari hunc est quod secundum rationem convenientius magis debent utro quam mulierum assumi. Ad illud quod obiectum de fragilitate dicendum quod sic corpus fuit ipsius unicum ... in passione ut ... virtute in resurgendo et ideo ... in tale debent assumi quod ... fragilitas esset ad tempus ... qualitate et ... ad virtute ordinabilis secundum qualitatem ... et talis fuit virilis sexus magis quam mulieribus. Ad illud quod obiectum de unione spiritus racionalis ad utrumque sexum dicendum quod non est simile ... quia spiritus unit corpori ita quod compositum fit unum et non est ... ideo non sic autem deitas ... quod manet in sua ... tamen ... assumpto ... ad quas ... magis sexus virilis quam mulieris ... erat ... non est simile quia spiritus est nobilis ... et ... unit sibi ... natura ... est nobilius ... et ideo ... assumi non sic autem est de

... racionali. Ad illud quod obiectum quod plures debent assumi sive ... dicendum quod illud est verum quod ... plorum ... secundum ... virtute ... sic non sic autem est in ... Nam virgo ... et ad ... spiritus sancti et ideo magis ... plus ... quod ... in matre ... in tali ... est de ... magis nobilitas quia non est ... mulieris ... sponsum virilem ... magis ... in ... natura ... filium ... quam ...

Sed ... utrumque magis debent tamen assumi de ... et matre quam de ... et ... de ... et ... debent ... filius assumi sexus ... prima ... consistit in ... ergo ... quod sicut alii ... et matre quod et ... ipsius ... natura assumpsit ... ut nos curaret a morbo originali ... si ergo originale peccatum ... per ... de masculo et femina videtur quod sic debent ... ut sicut sua morte nos a morte ... liberavit sic sua origine ... origines ... sanaret. ... ipsius ... ad sanandum utrumque sexum ... videtur quod debent utrumque sexum assumi vel ... neutrumque ... vel in ... ...

qua tunc esset homo fradetus (?) quod
est abhominabile vel in dualibus et
tunc esset superfluitas ergo de-
buit humanam naturam ex utroque
sexu sumere ¶ Item nobilius
principium generationis est vir quam
mulier si ergo alii generantur ex viro
et muliere et Christus ex sola muliere
nobiliori modo sunt alii homines
generati quam Christus sed ergo non de-
cet ut aliquis ipsum in nobilitate
generationis excedat etc. ¶ Con-
genti (?) secundum nullam propagationem
ex viro et muliere contrahunt mor-
bum originale sed Christus ab illo
morbo debuit esse omnino immu-
nis ergo non debuit decuit ipsum
assumere carnem ex utroque sexu.
¶ Item dignitas precipue est in
virgine Maria ut sit mater
et virgo si ergo Christus non debuit
matri dignitatem adimere sed auge-
re videtur quod sic debuit ex ipsa nasci per
conceptionem ¶ Item Christus venit
nos regenerare nativitate regenerare et
spirituali ergo novo modo et spiritua-
li nasci debuit sed modus nas-
cendi de viro et muliere est car-
nalis et consuetus ergo etc. ¶ Item
si Christus sic esset genitus ergo ha-
buisset patrem in terris et matrem
in celis si ergo non decet unum
filium habere duos patres restat quod
non decuit Christum hoc modo assu-
mere carnem ¶ Rx. Dicendum quod absque du-
bio Christus potuit carnem assu-
mere si voluisset de viro et mulie-
re vel etiam de viro tantum sicut as-

sumpsit de muliere tantum sicut
enim purificavit operatione spiritus
sancti uterum virginalem sic et puri-
ficare et sanctificare potuit semen
generativum in viro patre et muliere
ut ex eis semen et immaculatum (?)
nasceretur absque aliqua feditate
potuit itaque sine inconvenientia (?)
si voluisset carnem assumere se-
cundum legem institutam de viro et
muliere sed tamen non fuisset ita
congruum sicut nunc et hoc multis
patet rationibus congruentie ob quas
congruus decebat ut carnem sumeret
de sola muliere. Prima est ad servan-
dum dignitatem matris que ob
conceptionem filii dei non amisit
privilegium virginitatis ¶ Secunda
est propter servandam honorificentiam
patris quia Christus eum solum genitorem et-
ernum habebat patrem et ideo ille
pater sibi sufficit in celis non
decuit in terris patrem querere
sed solam matrem ne duobus patri-
bus filius existens [illegible]
filius esset plene et sic [illegible]
[illegible] patri quod non fieret ¶ Tertia
est propter complendam perfectionem uni-
versitatis in modis educendi
hominem in esse quia cum essent
quadruplex modus educendi ho-
minem in esse scilicet de viro et muliere
nec de viro nec de muliere de
viro sine muliere et de muliere
sine viro tres primi precesse-
rant et ideo non restabat
nisi ut deus quartum modum ad-
deret quod non fecisset si alio modo
conceptus esset ¶ Quarta ratio

ipse condicionem conformitatis
lapsus et reparationis ut sicut
lapsus est in utroque sexu scilicet
primo in muliere est inchoatus
et in viro consummatus sic esset
in reparatione ut mulier creden-
do et concipiendo in aperto [illegible]
superare in absconditis et ipse
eius filius in manifesto eum
vinceret in duello et in crucis
patibulo et ideo descenderet [illegible]
nos quae adduceret ad patrem
istum. Ad illud quod primo
obicitur in contrarium quod deceret ipsum
secundum sexum assumere dicendum quod
virum est [illegible] quae ad nostram
salutem et eruditionem sunt or-
dinati. sed tales modus nas-
cendi nec nostre saluti nec nostre
eruditioni [illegible] competit sicut
ille quem christus elegit et ideo
[illegible] nascendi modo non
debuit [illegible]. alia ratio est
quia nos per modum talis [illegible]
di [illegible] morbum [illegible] christus
[illegible] medicus [illegible] a
morbo debuit esse. Hinc est
quod in tali modo nascendi non
debuit nobis assimilari nec no-
biscum convenire. Ad illud quod
obicitur quod debuit christus nasci
ut nos curaret dicendum quod deus
sic venit curare et sic dis-
posuit ut curaret primo non ut
curaret [illegible] nam [illegible] me-
dicina christi non [illegible] in nobis
efficacia in actu [illegible] in actu
[illegible] quae [illegible] regna
non est [illegible] carne et sanguine
sed [illegible] et [illegible] et ideo

non oportet nec decuit eum sic
nasci sicut nos nascimur eum illo
modo nascendi non disposuit
in [illegible] ad ventum ut
fidos [illegible] aliquo dis-
ponderet fidos [illegible] post
mentum sicut alias et [illegible]
et [illegible] Ad [illegible]
quod obicitur quod [illegible] veniat salva-
re utrumque sexum dicendum quod virum est
[illegible] sexum tamquam dig-
niorem quam minus magis debuit
pensare et sexum [illegible] assump-
sit quia magis competens fuit
sed quia inter [illegible] eius redemp-
tionis sufficiat [illegible] erat con-
cludenda ideo assumpsit carnem
de muliere [illegible] Ad illud dico non
est sufficiens quae dicat aut
debuit assumere utrumque sexum
aut de utroque sexu est enim [illegible]
[illegible] aut unum [illegible] sicut [illegible]
[illegible] et tunc [illegible] valet [illegible]
sed de utroque et amplius [illegible]
dat veram [illegible] Ad illud quod obicitur
quod [illegible] est nobilius [illegible]
quod christus [illegible] non est [illegible]
[illegible] sed [illegible]
[illegible] excellentia et dignitas
inestimabili [illegible]
[illegible] creatum et ideo quod alii sunt
[illegible] christus [illegible]
hoc non est [illegible] dig-
nitate aliorum [illegible] habet
eum [illegible] alio loco [illegible] cre-
ati quam ideo est nobilius ut
[illegible]
in celo et in terra
Iste ista pauca [illegible]

O

quecunda sunt preter quod satis patet hiis visis que predicta sunt. Dubitatur autem post de illa distinctione quam facit ibi magister distinctione operum an debeat intelligi etc. Videtur enim quod distinctio ista nulla sit quia ergo quo natura illa fuit unita non potuit non esse unita sed natura illa unita peccare non potuit ergo non videtur quod aliquo peccare potuit. Item anima prima beata est et non potest non esse beata ergo si beata anima semper et absolute non potest peccare videtur quod frustra quod nec anima christi ergo ulla non oportet esse distinctionem. Dicendum quod predictum intellectum eorum qui attendit eorum (?) superioribus nullam eorum facere distinctionem pro eo quod ergo est de anima christi unita utroque genere libertatis arbitrii nimis magis confundit autem distinctio ad removendum impertinentes sophisticas oppositiones et vocabulorum tibi quantum utrumque ille homo peccare potuit cum verbum propositionis sit pro tunc temporis indeterminate potest extendi se ad ante peccatum et ad tempus ante unionem ac etiam unione post fuit verbum illud hominem creari et tamen verbo non unitum post fuit quod licet licere substituere et ita quod peccare potuit. Si autem pro tempore post unionem peccare non potuit quia non potuit non esse beatus aut non esse deus quorum neutrum patitur in persona aliquid esse peccatum et peccati totum. C. XIII

Preterea sciendum est si homo

Cum igitur magister de humana natura assumpta a verbo quantum ad conditiones naturales non inhabitat nunc post agit de eadem quantum ad plenitudinem gratie et sapientie. Dividitur autem pars ista in duas in quarum prima agit de plenitudine gratie et sapientie simul. In secunda non qualis de plenitudine scientie in christo per se. Hic quidem opus est cum anima christi etc. Prima pars in duas dividitur in quarum prima determinat veritatem. In secunda removet dubium sive dissolvit obiectionem que videntur veritati determinate contraire ibi hic autem modo obviare etc. Prima pars indivisa potest remanere absolute veritate sed secunda potest dividi in tres partes in quarum prima magister dissolvit et complanat auctoritatem evangelii que contraire videtur predicte veritati. In secunda non opponit quod sicut solum et opponit per auctoritatem ambrosii ibi alibi scriptum reperitur etc. In tertia et ultima complanat qualiter predicta verba ambrosii sane et pie possint intelligi in hoc verba ambrosii pia diligentia etc. Subdivisiones autem partium patiuntur textum completa.

Ad intelligentiam huius partis intendit quod ergo de gratia christi quam inquirere de scientia et de imperfectionibus humanis sit de gratia tamen omnis restant hec duo quecunda primum est de gratia christi ut persona secundum est de gratia sua que est capitis ecclesie. Circa primum principaliter tria sunt quecunda primum est utrum gratia singularis sit in christo

d 13

sit
simul creata ¶ Sed dato quod sic
creata utraque sit finita et incre-
ata plena
Quia primum sic procedit et que-
ritur utrum in Christo gratia sin-
gularis persone sit gratia creata
vel increata et quod sit creata vi-
detur in nullo incipit habitare spiritus sanctus
nisi per aliquem effectum gratie quem dona-
vit donetur anime sed in anima Christi ha-
bitavit spiritus sanctus et habet non
semper sed cotempore ergo anima Christi
habuit in se effectum gratie per quem
sine statum que dicitur spiritus sanctus
inhabitare sed illud donum dicitur gratia
singularis persone et est donum cre-
atum ergo etc. ¶ Item nulla creatura
placet deo nisi deo conformetur et
completur per gratiam informantem
ipsam et efficienter dei conformem sed gratia
animam informans et deo con-
formans non potest esse nisi gratia
creata ergo nulla anima deo pla-
cet nisi gratiam creatam in se habeat
sed anima Christi deo placuit per gratiam
illam quam dicimus gratiam singularis
persone ergo etc. ¶ Item unitio de-
ordinat ad aliquid magis per aliquid
quod reddat deo acceptum sed quod red-
dit deo acceptum non potest esse
sine gratia quod non ordinat ad ma-
lus non potest esse nisi creata
ergo unitio non est nisi per donum
gratie create sed unitio fuit in Christo
ergo habuit gratiam creatam per quam
meruit et illa est gratia singularis
persone ergo etc. ¶ Item Christus ha-
buit duas voluntates potentie
inferius patebit creata et in-

creatam et constat quod utraque fuit
perfecta sed perfectio voluntatis create
est per gratiam creatam que meritum dicitur
dicitur gratia singularis persone ergo
in Christo non tantum gratiam creatam
sed etiam increatam necesse est ponere
¶ Sed contra gratia creata non est
nisi in persona creata ergo cum gratia
singularis persone sit in persona ergo sin-
gularis gratia non est nec potest
esse nisi in persona creata sed persona
Christi non est creata sed increata
ergo in Christo non est gratia creata
requirit que inquam sit gratia singularis
persone ¶ Item quia Christus est filius
naturalis non potest esse filius per gratiam
adoptionis ergo per te natura assump-
te ergo cum Christus sit ante dilectus
ut persona increata videtur quod nulla
sit in eo gratia proprie dicta creata per quam
fiat acceptus ut singularis persona
¶ Item ad hoc datum nobis gratia
singularis persone ut per illam effi-
ciamur deo similes sed ille non tan-
quam deo similis proprie est deus ergo
non videtur quod indigeret dono
create gratie ¶ Item ubi increatum
unitum anime Christi et eius poten-
tiis potest eas efficaciter regere et ad
bona opera perfecte elevare sed non oportet
fieri per plura quod sufficienter et perfecte
potest fieri per pauciora videtur ergo quod
in Christo non sit ponenda gratia
creata ¶ Respondeo dicendum quod absque dubio
in Christo est ponere donum gratie quod
quandoque gratia dicitur gratia singularis persone
et hoc quidem donum est creatum et ra-
tio huius est quia tale donum gratie creaturam

aliquis habilis alio qui non fuisset ydonea ad unionem

deo assistat et ad bonas opera-
tiones et miracula elevandas
habilitat quia igitur anima Christi fuit
deiformis et ad bene operandum nec
ad miracula perficiendum ideo necesse fuit
in anima Christi recipi donum ta-
lis gratie et eo habet eadem ratione
necesse fuit ipsum esse creatum ut
animam posset informare tamquam
perfectio sive perfectibile informare
potest et ut potest habilitare posset pro-
qualitas sive forma qualificativa habet
et ideo sunt gradiende ratione
habitudinis ¶ Ad illud autem quod
primo obicitur quod gratia singularis persone
creata est in persona creata dicendum
quod gratia singularis persone est in persona
increata dicendum quod gratia singularis persone
non dicitur quod sit in persona secundum
rationem personalitatis in qua fundatur
persona sed quia inest ei ratione
alicuius partis ita tamen quod gratia
sic dicta respiciat illius persone
unitatem [illegible] quamvis autem in Christo
sit personalitas increata tamen illa
persona habet naturam creatam animam
videlicet et carnem et nihil impe-
dit quin gratia creata possit esse in
Christo secundum eius animam que cre-
ata est et que est eius pars
ratione humane nature ipsius aut obstat
si talis gratia esset in persona
non ratione alicuius partis sed ratione
personalitatis ¶ Ad illud quod obicitur secundo
quod filiatio adoptionis non potest
stare cum filiatione naturali ergo etc. dicendum quod
non est simile quia filius est pro-
prietas que respicit ipsam personam
et ideo adoptio importat aliquam

conveniente et imperfectionem et sic
non est de gratia singularis persone
que respicit ipsam animam et
non imperfectionem et convenientem
sed magis complementum et deifor-
mitatem importat et gratia illa
animam importat respectum ad illam
eternam acceptationem sicut ad op-
us respectum filiationis naturalis et ideo
non est simile ¶ Ad illud quod obicitur
quod cum Christus sit deus non in-
diget deo assimilari dicendum quod ille non
esset deus nisi corpus eius
et anima assumerentur Verbo nec
anima esset ydonea ut assumeretur
Verbo nisi esset deiformis et
ideo assimilata perfecta per gratiam et
ideo secundum quod ille homo est deus de-
iformitatem gratie exigit non ex-
cludit quam per eam [illegible] proportionem
et si tu obicias de ratione ad
quam non requiritur gratuita dis-
positio ad hoc quod uniatur Verbo
ad hoc sunt [illegible] et [illegible]
[illegible] quam caro habet convenientia
ad unionem [illegible] sine ad
animam et ideo non oportet
quod dispositionis convenientia requiratur
primo mediante sufficit quod sit con-
veniens anime ¶ Ad illud quod obicitur
de Verbo unito quod potest regere dicendum quod
Verbum est quantum est ex parte principii
ubi unitum sed defectus est ex parte
[illegible] quod indiget debita dispo-
sitione ad hoc quod requiratur principium
ubi se valeat conformare indi-
get etiam dispositione debita ut
possit ipsi Verbo uniri in una per-
sona unum absque dubio deiformior
est illa anima per [illegible] gratie

sibi datam quin sit alia creata
ad hoc quod ad minorem sit ydonea
ad hoc autem intelligenda valet
illa que determinata sunt in primo
libro decima tercia et in secundo dist.
ubi ostensum est que necessitas vel
utilitas est ponere graciam creatam
Secundo queritur utrum in christo sit
gracia finita vel in mensa
et quod in christo sint gracie sine men-
sura videtur sic Jo. iii. Non ad
mensuram dat deus spiritum et Aug.
dicit quod illi homini datus est spiritus
non ad mensuram sed quod caret men-
sura est immensum et infinitum
ergo etc. ¶ Item magister in libro senten-
ciarum posuit ipsum tanta gracia acce-
pisse plenitudinem ut ei confer-
re deus plenius non potuit
sed cum finito potest deus aliquid
maius facere ergo videtur quod ille accepit
graciam infinitam ¶ Item tan-
ta est gracia quantum est virtus
precedens corpus sed virtus christi fu-
it infinita quia nullatenus potest
exhauriri et sufficeret infinitis
milibus hominum secundum dicit Aug. ergo
gracia per quam meruit videtur esse in-
mensitate ¶ Item finitum non
excedit aliud finitum in infinitum
in eodem genere si ergo gracia christi
est finita ergo in proportione excedit gra-
cias aliorum hominum ergo si alii homines
possent quantum proficere videtur quod
possent ad equam perfectionem et ipsum
excedere quod si ulla magis potest ad per-
fectionem eius attingere quantumcumque
proficiat videtur quod eius gracia sit in-
mensa ¶ Item tanta est gracia

disponit quantum est illud ad quod
disponit secundum veram similitudinem et
proporcionem sed gracia illius hominis
disposuit ipsum ad hoc quod esset deus
gracia aliorum hominum disponit ad hoc
quod fruantur deo. si ergo esse deum
est bonum infinitum et maius in-
finitum esse deum quam frui deum
videtur quod gracia illius hominis sit
infinita in se et quod omnes gracias
in infinitum excedat ¶ Item anima
christi aut potest ampliorem graciam de-
siderare aut non sed potest desiderare
ampliorem graciam ergo videtur quod non sit
perfecta cum ei posset fieri additio
Si non potest cum ergo omne finitum
posset aliquid maius desiderari
videtur quod eius gracia sit immensa ¶ Sed
contra omne virtus talis actus pon-
dus numerum et mensuram secundum illud
quod dicitur Sap. xi. sed gracia illius hominis
in christo est creata ergo etc. ¶ Item quam-
vis gracia non semper videatur va-
lere per equalitatem sequitur tamen
secundum debitam proporcionem vel non esse de-
fectus apte sumptus sed naturalia christi
non sunt infinita nec excedunt
in infinitum naturalia cuiuslibet hominis
ergo nec gratuita ¶ Item infini-
tas increatura tollit bonum et per-
fectionem quia quod est infinitum caret
fine et termino ergo bonitate et
complemento sed gracia christi hii duo per-
tinere sunt ergo videtur quod conditio
finitatis ei proprie competat ¶ Item
infinito maius est ergo si gracia
christi secundum quod homo esset infinita
ergo gracia creata non esset maior
illa ergo creator et creatura equa-
rentur in nobilitate et excellencia quod si

O

h' est impossibile restat ergo ¶ Ad 2m dico
quod aliquid mensura carere sive i-
mensum esse dupliciter est vel absolu-
te in se vel in comparatione. Si igitur
loquimur de gratia Christo collata secundum
quod est singularis persone in se sic di-
cat donum creatum nostro finitum
est et mensuratum finitas autem
et mensuratio circa creaturam
potentie dicit complementum quod perfec-
tionem. Si autem loquamur de com-
paratione ad gratias aliorum hominum sic
in proportione excedit ratione unionis ad
personam ubi adquam unionem gratia
illa disposuit Christi animam gratia
enim illa propter quantitatem summam cum
ubi etiam habet excedere infinitum
+ gras il id est incommensurabiliter gratias aliorum hominum
excellit secundum quantum ad virtutem ha-
bitus et quantum ad usus et quantum
ad effectum. Quantum ad habitus nunquam
enim aliqua creatura potentia tam pro-
fice quod tam nobilis et perfecta habitus
sit capax sicut anima coniuncta deo
in unitate persone. Quantum ad usus
virtutum quia omnes virtutes in
Christo fuerunt usus suos que spec-
tant ad perfectionem et propterea dicuntur
fuisse in eo omnes sensus quia
usum habuit completum similem donis
excellentie in quam nunquam adhuc per-
tingere posset aliquis. Quantum
ad effectum sive in proportione excedit
gratia Christi quia propter hoc quod ille
homo erat dei filius virtutem illius
tempus secundum dignitatem illius per-
aqua cepit opus et propterea virtus
passionis sue in infinitum excedit
virtutem passionum ceterorum et ideo fuit
quia deus erat mors eius pen-
sata fuit et eo quantum erat ille quod

per membra et ideo quantum
ad sufficientiam si infinita milia
hominum essent creata astricta per
illius passionis effectum potuis-
sent esse liberata concedendum
est ergo quod gratia Christo secundum quod habitus
est finita et mensurata quia
creata est in numero pondere et
mensura et concedende sunt ratio-
nes ad utramque istam ¶ Ad illud
autem quod obiicitur quod datus est
Christo spiritus non ad mensuram
dico quod si intelligatur de datione
eternitatis vel de datione per unionis ra-
tionem tunc privatur a men-
sura simpliciter. Si autem per spiritum da-
tum intelligamus ipsum donationem
donorum spiritus sancti sic non
privatur illa mensura simpliciter
sed commensuratio respectiva nam a-
liis datur spiritus sanctus ad usum
aliquorum donorum debitate secundum
spiritus distributionem quasi modicum
dicitur per Cor. xii alii datur
per spiritum sermo sapientie alii sermo
scientie ergo sed Christo omnia da-
ta sunt illa dona sine ali-
qua artatione et pro tanto dicitur eius
dedisse spiritum sine mensura ¶ Ad
illud quod obiicitur quod deus non po-
tuit dare plenius dico quod deus
non posset aliquid maius
fecit facere hoc potest intelligi tri-
pliciter comparando quod autem est ex
parte dei operantis aut ex parte
facti aut ex parte propter limitationem a
suscipientis cum ergo dicitur
quod si potuit plenius conferre
hoc si non est intelligendum
propter immensitatem dei collate
vel finitatem done potentie sed propter

limitatam potentie susceptiue quia
cum sic creata est capacitatis
finite et non potest nisi finitum
suscipere et si tu obicias quod po-
tuit dare capacitatem maiorem dico
quod necesse est quod creatura eo ipso
quod creatura est habeat capacitatem
finitam et rursus quia crea-
tura est in tali specie vel genere li-
mitatum sed ultra quam genus
illud vel species se non potest
extendere et sic impossibile intel-
ligendum est ¶ Ad illud quod obicitur
quod unitum ipsi est infinitum dico
quod infinitas unitatis consurgit ex
unione illius anime ad personam
divinam aliquam unione sed non
tantum homo sed et deus non
dicitur sed ipsum unitum illud est in in-
finitum non ratione gratie create
ipsi sed ratione infinite dignitatis
persone verbi et hoc vult Anselmus dice-
re cum dicit ¶ Oportuit illum
qui satisfaceret posse esse deum
et hominem ¶ Ad illud quod obicitur
quod finitum non excedit aliud fi-
nitum in infinitum dico quod illud habet
veritatem quando non sunt eiusdem
generis ¶ Sed si non sunt eius-
dem generis proportio non servatur licet
sicut patet quod linea infinita excederet
finitam et superficies lineam gratia
autem ipsius non tamen disponit
ad fruitionem solum quod alie gratie
vero et ad unionem et hinc est
quod tamen unum additate sit unius
et singularis modus divine con-
iunctionis et unionis in creatura
gratiam ad hoc potest attendi
excessus sine mensura ¶ Ad
illud quod obicitur quod tanta est gratia

gratiam est illud ad quod disponit
dico quod illud licet parte unitate sed dis-
ponit per modum unitatis sive con-
dignitatis sicut unitum adiunctum
sed gratia singularis ipsam disponit
ad unionem dispositione congruitatis
illa enim vero non tamen gratuita
sunt sed ut eius gratias ut dicat
Augustinus potius tamen ratione gratie
prevenit gratiam et ipsius dicit quod
nulla anima sufficeret potuit
tam perveniente ipse hoc non est
quod si esse deum est bonum infinitum
simpliciter quod gratia ad hoc operans sit fi-
nita posset esse et aliter dicitur quod esse
deum dupliciter dicitur de aliquo aut per
se predicans essentiam aut per unionem
¶ Si primo modo per essentiam tunc secundum predicat
bonum in latitudine ¶ Si per unionem
tunc predicat infinitum bonum non
circa illud de quo predicatur sed et
illud quod propter unionem cum dicitur iste homo
est deus vel iste homo est bonum
infinitum idem est ac si diceretur
iste homo est unitus deo im-
menso in unitate persone et tamen
homo remanet in sua finitudine et
deus in sua immensitate quamvis
enim homo unitus exaltetur non tamen
desinit esse creatura ¶ Ad illud
quod obicitur utique anima ipsius posset
ampliorem gratiam appetere dico quod non
quia adeo per illam gratiam deo uni-
tus est ut omnis eius appetitus
sit in ipso bono immenso quie-
tatus et satiatus quietatione perfecta
¶ Sed ergo obicitur quod cum finito potest
aliquid maius appeti dico quod uni-

defuncto ipse sed de illo fonte qui
ordinat et vivit homo infinito
inctura et ordinatione perfectam non
habet virtutem quia quietatur pt
et stabilitur vane eius aquo et
ad quod vadit sicut gratia christus sit
nauitas inquantum creatura sed
tamen anima stabilitur vane et
bona aquo procedit et aquo non
separatur nec recedit sicut eam
quietatione post vane eius cui
immediate et inequalibiliter coniungit

Tercio quia utriusque gratia sin
gularis persone in christo fuit
gratia plena atque perfecta et quod sic
unde ysa. xi. replebit eum spiritus
timoris domini dicitur de christo constat
quod humana natura sed cetera dona gratie
sunt equaliter quia pari ratione reple
bit ipsum spiritus amoris gratie et sic
de aliis sed dona talia spectant
ad gratiam singularis persone ergo etc.

Item Jo. i. vidimus gloriam eius
quasi unigeniti a patre plenum gratie et veritate
sed christus secundum humanam naturam non
est susceptibilis gratie nisi eius
pura essentiam quia hic dicitur secundum hu
manam naturam quod fuit ipse gratia
plena. Item capacitas tantus
plenitudo erat et perfectione ergo ubi est
pone perfectam est pone plenitudo
sed in christo secundum quod est singularis
persona est pone omnimoda perfectio
tamen virtutis et gratie ergo et
gratie plenitudinem. Item nullus
pro aliis gratiam perfecte quievit
et influit sine defectu et diminutione
nisi prius ipse perfecte habeat gratie
plenitudinem sed de christo plenitudine

eius accepimus et eius si
plenius esset posset accipere ut
aliquis defectus inveniat quod
unde quod christus ipse plenitudine
gratie fuit. Contra tamen plenitudo
gratie consistit in omnibus habi
tibus virtutum sed christus non habuit
fidem et spem ergo christus non
habuit omnis gratie plenitudinem. Item
status viatoris est ordina
tus ad proficiendum sed christus fuit
in statu viatoris quod potuit
proficere sed qui potest proficere in gratia
non est gratia plenus ergo
unde quod christus in hac vita
plenitudinem gratie non habuit. Item
filius dei ideo humanam naturam
assumpsit ut daret nobis exem
plum proficiendi ad patriam sed
via proficiendi ad gloriam est per
ascensum de virtute in virtutem
sed qui de virtute in virtutem as
cendit proficit paulatim et non
habet gratie plenitudinem ergo etc.
Et dicitis quod christus videbat
proficere exterius sicut dicitur Luc. et
ingenio et ideo exemplum debat.
Contra aut ergo secundum veritatem
proficiebat interius aut non
si sic ergo non erat plenus
gratia si non ergo aliud ostendebat
quam verus se habet ergo mendax
erat sed hoc est inconveniens
contra ipsam veritatem mendatium
ponere ergo etc. Item christus mul
ta bona opera faciebat aut ergo
unitate in eo crescebat demi
gratie aut non si non ergo tunc
bonitas operum ordinis ad perfectam

[me]ritis frustra operabatur si perficiebat quo ad plenitudinem deficiebat. ¶ Item sicut anima Christi unita fuit divinitati ita et corpus eius, et sicut ad perfectionem unionis requiritur perfectio gratiae ita ad perfectionem unionis perfectae caritatis. Sed Christus secundum corpus crescebat aetate et implebatur, ergo videtur nec habuit a principio plenitudinem unionis sive caritatis, ergo nec plenitudinem gratiae. ¶ Item dicunt quod potentia capacitatis aliqua impleri poterit adveniente capacitate non minuitur sed augetur. Sed gratia adveniens non minuit sed auget capacitatem animae, ergo videtur quod numquam posset capax impleri, ergo nec in Christo nec in alio est reperire plenitudinem. ¶ Ad hoc dicendum quod absque dubio in Christo secundum humanam naturam ab ipsius conceptionis primordio fuit gratiae perfecta et consummata plenitudo. Non enim decebat Verbum incarnatum uniri animae perfectissima unione qualis est unio personae in unitate personae, quin anima esset deformis secundum quod erit (?) peccato, et ideo non tantum deformitate (?) habuit gratiae et gloriae sed etiam semper omnem gratiam et gloriam. Nec tamen sunt in ea plenitudo sufficientiae sicut in sanctis de qua plenitudine dicitur Actus vi: Stephanus plenus gratia et fortitudine. Nec tamen plenitudo praerogativae sicut in virgine Maria de qua plenitudine dicitur Luce i: Ave Maria gratia plena. Nec tantum plenitudo universitatis et copiae sicut est in terra etiam de qua plenitudine Ephesios iiii: Ascendit super caelos ut adimpleret omnia. Ubi sed etiam plenitudo superhabundantiae de qua Iohannis i: Vidimus gloriam eius quasi unigeniti a patre plenum gratia et veritate. Plenitudinem superhabundantiae propter quod subdit ad hoc probandum: et de plenitudine eius nos omnes accepimus gratiam pro gratia. Descendit (?) igitur viventes sed ascendit Christus ab instanti conceptionis suae et gratia plenum et habuisse in se plenitudinem gratiae. ¶ Ad illud ergo quod primo obicitur quod non habuit fidem et spem dicendum quod fides et spes habent secum imperfectionem mixtam et habent indigentiam aliquam perfectionis et ideo eius quod habent, demptis imperfectionibus, plenitudinem plus obviant quam ad plenitudinem faciant vel evacuantur in gloria. Sed ratione eius quod perfectionis est in eis si quid est reperiri habent esse in Christo et ideo illarum virtutum absentia plus attestatur plenitudini quam diminutioni. ¶ Ad illud quod obicitur quod Christus fuit in statu viatoris dicendum quod Christus fuit simul in statu viatoris [et comprehensoris sed in statu comprehensoris] secundum partem inferiorem et secundum rationem (?) et quantum gratiam secundum suam communem et complementum respiciat partem superiorem et mentem. Verum est quod Christus magis habuit gratiam perfectam quam diminutam quia gratia magis respiciebat statum perfectum. ¶ Ad illud quod obicitur de exemplo Christi dicendum quod Christus dedit nobis exemplum in operibus perfectionis et in operibus virtutis perfectae sed illa opera perfectum in Christo erant perfectionum, perfectum indicium in nobis

non sunt ad perfectionem producti et
quibus opera contraria pretenderit
cuius perfectio non tamen erat me-
dicus quia nulla perfectionem indica-
bant que non erat in eo si vero per
opera non indicabat perfectionem suam
similiter nec erat sufficiens probatio
de sua virtute et caritate quia quod
sic et competit ipsi maiorem utilita-
tem ¶ Ad illud quod obicitur quod multa
bona opera faciebat dico quod ipse illa
numquam non credebat nec tamen opera-
batur frustra quia non competebat
suum intentum secundum quod ipse non illa
faciebat verum et nobis maiorem
quomodo recipiebamus ¶ Ad illud quod
obicitur quod corporibus sunt defectus sim-
plicibus in etate dico quod non est
simile quia defectus etatis in cor-
pore faciebat ad humilitatem et non naturam
dignitatem et sic ad fidei confir-
mationem sed defectus gratie in anima
in nullo nobis proderet nec deum
deceret et ideo non est simile ¶ Alia
ratio est quia dispositio ad unionem
se tenet ex parte anime non ex parte
carnis sicut prius ostensum est
ideo magis perfectionem oportuit
esse animam quam carnem ¶ Ad primum
quod obicitur quod gratia ampliat capacitatem
dico quod capacitatem ampliare contin-
git duplicius aut ratione possibilitatis ma-
terialis in suscipiendo aut ratione
virtutis in cooperando eadem enim
est ratio quod gratiam suscipit
et gratia suscepta cooperatur ¶ Si lo-
quamur de amplitudine capacitatis quan-
tum ad virtutem cooperandi sic verum
est quod gratia ad merendum auget li-
...ampliat virtutis bona habitualis et
capacitatis ¶ Si vero loquimur de possi-
bilitate in suscipiendo sic secundum sufficientiam
quam gratia est sicut actus et
complementum et quanto plus da-
tum datur de actualitate tanto plus
recedit a possibilitate verum et nos
dicimus quod quamvis multum sunt de spe-
tie competit agere pluribus habet
de materia tamen competit pati et sus-
cipere quia in corpore vero habitualis
ad bonum est respectu gratiam perfectionem
ad complementum producta hinc
est quod omnis capacitas est
impleta sicut dicimus de perfe-
ctione quod complet appetitum materie quia
materia eius non appetit esse sub
ulteriori forma adhuc formis que
statuunt ei in actu complecta
¶ Sic in gratia Christi et sic ratio
intelligendum est verum secundum quod dicitur
nulla imago quam non im-
pleret anima deum gratie sicut
locus vacuus implet corpore
secundum potentias sicut possibilitatis
non complet actualitate forme
(ar. 29) Quarto queritur de gratia capitis
de qua queruntur tria primo
queritur de ipsa quantum ad essentiam
quid sit ¶ Secundo quantum ad diversitatem
utrum differat ab alia gratia ¶ Tertio
quantum ad influentiam utrum
redundat in totam ecclesiam
Circa primum sic proceditur
et queritur quod sic gratia
capitis statum earum utrum unde
licet sit quod creatum vel increatum
et quod sit quod creatum videtur
dicimus gratia que recipit esse

in christo est quid creatum sed
gratia capitis recipit esse in christo
quia christus recipit esse caput
secundum quod dicitur ephesiorum v° ipsum dedit
caput super omnem ecclesiam ergo
etc. ¶ Item omnis gratia que
est in christo secundum quod homo est
gratia creata sed gratia capitis
est huiusmodi ergo etc. maior patet minor
probatur per hoc quod gratia capitis
in est christo secundum quod caput sed unum
hec sunt caput et membra ergo
christus est caput secundum humanitatem
non ergo etc. ¶ Item illa est gratia
capitis de cuius plenitudine
accepimus sed de gratia christi creata
accepimus gratiam pro gratia ipse
enim omnibus meruit et pro omnibus
satisfecit ergo etc. ¶ Item illa est
gratia capitis secundum quam attenditur universitas sensuum in
christo enim sicut in capite omnes
sensus vigent sed gratia secundum quam
attenditur diversitas sensuum et
secundum quam colliguntur in christo est
gratia creata ergo etc. ¶ Contra
nichil creatum influit motum
et sensum ergo in membra sed gratia
capitis est secundum quam est influxus
motus et sensus in membra
christi ergo gratia capitis non
potest esse quid creatum ¶ Item
nichil creatum non potest esse infinitum
infinitum est omnino increatum [illegible]
sed christus infinitum est caput et
quorumlibet sanctorum membrorum infinitorum
quod non potest esse caput
secundum aliquam creaturam si ergo caput
est secundum aliquam gratiam videtur quod

illa sit gratia increata ¶ Item
caput est membrorum principium et
origo sed christus non potest esse aliorum
principium nisi secundum divinitatem ergo
gratia est caput secundum illam ergo
si caput dicat quid increatum
videtur similiter quod gratia capitis
quid increatum sit secundum suam
communem(?) ¶ Item caput est simul cum
membris vel antecedit membra
ergo gratia capitis quam membrorum
vel precedit vel concomitatur sed gratia christi
creata non antecessit gratiam membrorum
nam cum humanitas in christo non
prius fuit quam erat in multis patribus
sed longe post ergo gratia capitis
non potest esse gratia creata ¶ Ad
primorum intelligentiam est notandum
quod caput in spiritualibus transsumptive
dicitur a capite in corporalibus omnes
autem transsumentes secundum aliquam similitudinem
transsumunt et ideo caput in spiritualibus
dicitur secundum convenientiam ad aliquam
proprietatem capitis naturalis in capite
autem naturali hec tria reperiuntur
scilicet quod est membrum conforme est membrorum
principium est etiam influxivum
sensus et motus et ultra
in ipso reperiuntur omnes sensus perfectiori
modo quam in aliis membris
omnes autem has proprietates est
in christo reperire respectu donorum
et ideo valde rationabiliter secundum apostolum
tria dicit christum esse caput ecclesie
prima proprietas scilicet conformitas
competit ei ratione humane nature
unde et dicitur iohannis xv° ego sum vitis vos
sunt vites et palmites propter quod
cum deus esset cum ipse sumus nos

Margin notes: nota | nota de capite

[illegible]

ius fons est homo ut in illo
esset virtus humana una tamen et
nos esse palmites possemus
Quinto cum idem decapite quod de
iure intelligitur est Secundo autem perfec
tas secundum quam dicitur competit vere diui
nitati solum quod est anima principium
vnde Tertio per ipse caput corporis
ecclesie quia est principium vel dux glorie
quia est principium solum diuinitate
id est fundator ecclesie qui ab abel vs
que ad vltimum iustum conuincuntur virtute
diuinitatis illuminantur Tertia vero
perfectas secundum influentiam motum et sensum
competit ei vere diuinitatis et vere
humanitatis. Duplex enim contingit
sensum et motum quod est influere
aut per modum operantis aut per
modum impetrantis Secundum per modum operan
tis sic est proprius christo vere hu
mane nature in qua passus
est propter nos et patiendo satis
fecit et remouit inimicicias
et dispositionem ad suscipiendam gratiam per
fectam Secundum per modum impetrantis ef
ficientis sic est proprius christo vere
diuine nature quia solus deus
est qui illuminat per alias mentes
solus est qui baptizat interius
sic quod mentes non in mente ab
ipsa veritate formantur sicut sepe
dicit Augustinus et ita influere per
modum operantis est christo hominis
per modum impetrantis est christo dei
id est per alia verba et in idem redit in
fluere per modum merentis christo homini
per modum efficientis christo dei uel influere
quantum ad remissionem penae
hominis quantum ad remissionem
culpe christo dei et sic influ
endo nos respiciat christum solum
non creatum non nos sed non incre
atum Tertio Ergo gratia capitis dicitur
illa gratia solum quam christus habet
influere motum et sensum in me
bra restat hic esse probandum quod gratia
capitis vnde nos nominat gratiam
increatam aliquo etiam modo non tamen
nominat increatam sed gratiam crea
tam sicut ostendunt argumenta ad primam
partem et ideo sunt concedenda Ad
illud vero quod obicitur quod non potest
esse gratia increata quia non possit
influere eam patet Secundum quia quamuis
non possit influere essentiam et
naturam potest tamen influere vnito
nem et dispositionem solum nam huius
Ad illud quod obicitur quod christus sit
quod caput est indiuisibile dicendum
quod est vnus per vnionem nature
vel est vnus per fidem et dilectionem
dicendum est igitur quod vnus christus ad corpus
nostrum est per fidem et dilectio
nem ergo dicitur quod caput est in
diuisum a membris dicendum quod in dictis non
perit distantia localium sine separa
tione corporum sed separationem et dispo
nentiam mentium et affectionum et
ideo colligere non possumus per hoc
solum quod corpus sit in capite
quia idem potest esse in vno lo
co tamen et tamen per cognitionem
et amorem in cordibus diuersorum
vnde Apostolus in Ephesiis habitare christum per
fidem in cordibus vestris Ad
illud quod obicitur quod caput est me
brorum principium dicendum quod caput sit
principium quantum ad esse non sic

dignitate capitis et corporis ipsa conformitate non habet esse respectu in Christo secundum humanam naturam sed secundum divinam ut predictum est supra. Preterea licet tamen dicatur aliquomodo Christus principium membrorum suorum quantum ad esse gratie et secundum humanam naturam prima tamen aliquibus fuit gratia [illegible] non habet Christum in corde ut fundamentum quod collocatur per fidem fundamentum enim aliud nemo potest in membris Christi ponere preter illud quod positum est quod est Ihesus Christus et sine hoc fundamento nemo potuit habere gratiam quia nunquam fuit aliquis salvus sine fide mediatoris et hoc est quod dicitur Cor. iii. qui est principium et glosa secundum humanitatem dicitur potest primum caput ecclesie quia sua fide humanitatis eius ecclesia fundata est.

¶ Ad illud quod obicitur quod gratia capitis vel generat vel prior potest dici quod sicut dictum est de unione quod caput spirituale non oportet unionem materialem sed spiritualem per cognitionem et amorem. ¶ Et per eam intelligendum est de antecessione. Unde adhuc quod Christus sit caput antiquorum precedentium non oportet quod generat re sed fide et sic utique fuit prima fides Christi per respectum mediatoribus salvandorum et sic patet quod capitis vero et gratia similis quantum ad personam similitudinem respectat in Christo aliquid increatum respicit ecclesia aliquid creatum ita quod ad personam tenendum capitis intelligendum

unione est utroque communiter.

¶ Secundo queritur de gratia capitis quantum additam utrum videlicet sit alia quam gratia singularis persone et gratia unionis et quod sit alia videtur quia secundum doctores in Christo conveniunt quod dicitur prior sub gratia singularis persone gratia unionis et gratia capitis. Si ergo divisio esse debet per oppositum vel saltem disparata videtur quod ista dicta gratie ab aliis sit divisa. ¶ Item gratia capitis aliis generat gratiam non singularis persone vel unionis. Christus aliis non generat quia respiciunt ipsum solum ergo sunt gratie differentes. ¶ Item quod sit alia quam gratia singularis persone videtur quia esto quod humanitas separetur a divinitate adhuc tamen remaneret gratia singularis persone sed non remaneret gratia capitis ergo differt a gratia singularis persone. ¶ Item quod sit alia quam gratia unionis videtur quod gratia unionis non habuit esse nisi [illegible] in plenitudine temporis gratia capitis a primordio habuit effectum in sanctis ergo unione est cuius adiunctione differunt. ¶ Sed contra in unica anima una est gratia gratum faciens sicut una est intellectus ergo si anima Christi est una aut gratia capitis non est gratum faciens aut non differt a gratia unionis et singularis persone sed est gratum faciens ergo etc. ¶ Item idem est habitus scientie quo quis novit ipse et quo paratus est docere alios ut intelligant ergo pari ratione idem habitus gratie

quo ipse perficiatur et deo unitur
et quo influunt in membra et eis
unitur. Secundum primus habitus gratie
dicitur gratia singularis persone et unionis
Secundus uero dicitur gratia capitis. Ergo gratia
capitis et unionis sunt una gratia
tamen gratia singularis persone. ¶ Item
eo ipso est ille homo caput ecclesie
quo assumptus est a uerbo in unita-
tem persone. sed hoc est per gratiam unionis
ergo gratia unionis et capitis sunt
una gratia. Minor manifesta est. Ma-
ior probatur per illud quod dicitur Ephes. i.
Ipsum dedit caput ecclesie. Glossa. Nullum
maius donum prestare posset deus
hominibus quam ut uerbum suum per se
condedit carnem faceret illis caput
ut esset filius dei et filius hominis
unus deus cum patre unus homo
cum hominibus quod hoc corpus habet
quod eo quo est ille homo caput quo
a uerbo assumptus deus in unitate
persone. ¶ Item quod perfectius dicitur in
uno soli competit. sed gratia unionis est
summa gratia ut dicit Aug. xiii
de trin. et habetur in primo sent. d. In
rebus per tempus ortis et gratia
capitis est summa sicut habetur in ante-
cedenti. ergo gratia capitis est summa
non differt a gratia unionis. ¶ Item
quod uero sit gratia singularis persone uidetur
quia christus est caput secundum illam
gratiam secundum quam est in ipso sensus
integritas et perfectio et hoc est secundum gratiam
singularis persone ergo etc. ¶ Item secundum
illa quam christus est caput secundum quod
pro nobis satisfecit nobis quod sumit
gratiam quantum ad motum et sensum

ad nos deriuari. sed si hoc sunt secun-
dum gratiam persone singularis quia quicquid
ad illam attendi uidetur ergo etc.
que primus ¶ Responsio. ad predictorum intel-
ligentiam est notandum quod gratia singu-
laris persone primo nominat habitum secun-
dum quem anima est deo similis et accep-
ta. secundum gratia unionis dicitur tertio sicut
predicti sunt supra uno ramo mo-
do gratia unionis quem facit uni-
one et sic nominat dignitatem eminen-
tie que sola est illius unionis. ¶ Tertio
alio modo gratia unionis dicitur
gratia disponens ad unionem de
congruo et sic nominat quali-
tatem creatam. secundum habitum animi.
¶ Tertio modo dicitur gratia unionis. i.
ipsa unio gratis facta et sic no-
minat ipsam relationem. ¶ Et hoc est
intelligendum quod gratia capitis potest
his tribus modis accipi. Uno modo
potest nominare perfectum effectum sen-
sus et motus spiritualis in mem-
bris corporis et sic nominat ipsum
donum et per apparatum spiritus. secundo alio
modo nominat ipsum quod disponit
per modum uite et perfectionis ad
influxum motus et sensus respe-
ctu membri et sic nominat
habitum anime christi per quem christus
nobis meruit. ¶ Tertio modo gratia
capitis potest dici ipsa conuenientia per
quam deus gratis fecit
uerbum suum nobis prelatum sicut
caput membris. ¶ Prioribus duobus
modis indiuisis sanctorum auctoribus
et glosis inuenitur gratia capitis
accipi. Sic ergo gratia capitis et
unionis nominat principium effectiuum

illius gratiae unionis et inde sancti-
ficationis spiritualis sit idem non
variatur et idem sunt quantum ad
principale significatum scilicet ipse deus
vel spiritus sanctus et est dicta sola
quantum ad connotatum ad connotatum quia
gratia unionis connotat effectum circa
Christum gratia capitis effectum circa
membra Christi et differunt
aliqua singularis personae sicut inca-
tum creatio sicut divina essentia
absolute quae quando infundit si-
dicitur gratia unionis et capitis
ita unio gratuita et providentia
sic sunt diversae relationes et connota-
tiones quae tamen non sunt fun-
datae super aliud et aliud sed super idem
homo cum ille eo ipso est caput
aliorum hominum quo est verbo divi-
nitatis et sic non differt gratia
unionis et capitis aliqua sin-
gularis personae sicut illud ad quod
ordinatur dispositio differt ab ipsa
dispositione / quia cum singularis personae
sua perfectione reddit illa nun-
idoneam ut deo uniatur ac per hoc
ceteris sanctis perficiatur sicut caput
membris ¶ Sed non gratia unionis
et capitis dicatur habitus dispositivus
ad unionem et aliorum sanctificative sic
quod singularis personae dicitur habitus
sanctificans animae et deo applicative sed
non ista triplex gratia non est tri-
plex ratione diversitatis habitus sed ra-
tione diversae connotationis eiusdem habitus
sanctificantis animae ¶ Ita ille habitus di-
citur singularis personae inquantum dispositivus et
ad deum assumptive et inquantum facit
animam deiformem et per hoc ipsum quae

dispositiva ad unionem perfecte et dicitur
gratia unionis et quia per hoc ipsum
dispositive ad redundantiam super intellectum influentiam
motus et sensus in cetera membra
Christi et sic dicitur gratia capitis et sic
patet quod gratia capitis in substantia habitus
non differt aliqua singularis personae
et unionis secundum habitum dimensitatem
sed secundum connotationem multiplicem unde con-
cedende sunt rationes ad hanc partem
¶ Ad illud ergo quod obicitur in contrarium quod in
Christo ponitur gratia secundum triplicem gradum
dicendum quod illa divisio non est data
penes diversam gratiae quantum ad di-
versitatem habitus sed quantum ad diver-
sitatem operum atque utrumque sine con-
fusione quantum sic habitum quae non diver-
sificant essentialiter habitum ¶ Ad illud
quod obicitur quod gratia capitis connotat dicendum quod
gratia capitis non sic connotat
aliis ut eis sit gratia capitis
sed ut efficaciam habeat circa alios et
sic quod aliquis dubio comparat gratiae
singularis personae et unionis quia
ratione cuius nobis meruit et pro
nobis satisfecit quamvis autem gratia
Christi quocumque modo dicta efficaciam habeat
in nos tamen non quocumque nomine dicitur
intelligitur efficacia in nos sed solum per
hoc nomen quod est gratia capitis sic
enim nominatur ratione virtutis et efficaciae
influendi ¶ Ad illud quod obicitur quod re-
manet gratia singularis personae si depo-
neretur natura assumpta sed non gratia
capitis dicendum quod verum est sed ex hoc non
sequitur quod gratia capitis ab illa
differat per essentiam sed verum est per aliquam
comparationem et efficaciam quam in Christo non

comparationem

non est requirere propter peccatum gratia
enim capitis que attenditur in in-
fluxu et presidentia christi respectu a-
liorum in ordine supponitur unione
bone, tamen ille homo ceteris in ef-
ficacia antecelleret. ¶ Ad illud quod ar-
guitur gratia unionis habet efficaciam solum
infinite temporum ergo quod si efficacia gratie
unionis attenditur in hoc quod anima
christi reddatur ydonea ad unionem verbi
est quod solum implenda est temporis
efficaciam habent. Si autem efficacia gratie
unionis attendatur quantum ab a-
liis creditur qui mediante illa fide iu-
stificantur sic efficaciam habent a prima
et hoc ipso gratia capitis potest ap-
pellari secundum unam suam acceptionem
que communior est secundum suam accep-
tionem communem habitus non differt
ab aliis sed solum secundum rationem quoniam
ut visum est

Tercio queritur de gratia capitis
quantum ad influentiam et cir-
ca utrum mediante illa gratia deus influ-
at sensum in omnem aliam creatu-
ram habentem gratiam sive angelicam
sive humanam et quod sic videtur Ephes. 1.
ibi Proposuit omnia instaurare in
christo que in celis et que in terris
sunt glossa que in celis sunt id est
numerum angelorum diminutum adimple-
re et que in terris id est homines qui
propter dampnati erant reconcilia-
re sed illi mediante christo sensum et mo-
tum suscipiunt qui per ipsum instau-
rantur in esse perfecto ergo si hec sunt
celestia et terrestria homines et an-
geli mediante ipso suscipiunt gratiam et
gratia capitis in hos et illos re-
dundat. ¶ Item paulo post ibidem
ipsum dedit caput super omnem
ecclesiam sed caput influit omnia
membra ergo christus homo per suam
gratiam in totam ecclesiam habet influ-
entiam sed ecclesia continet suas illa-
nes angelos sicut dicitur Ephes.
3o ut innotescat principatibus
et potestatibus per ecclesiam multi-
formis sapientia dei ergo videtur
quod influentia gratie christi ad omnes
electos habeat extendi. ¶ Item ma-
licia principis tenebrarum non
tantum se extendit ad demones
immo magnam efficaciam habet ad homi-
nes unde illorum principaliter efficitur
princeps. Si ergo bonitas
gratie multo sit excellentior et
efficacior et communior videtur quod ad
omnes electos sit se extendens per
efficaciam sive sint homines sive
angeli sive viatores sive beati.
¶ Item iste est ordo divine sapientie
et legis ut dicitur vacat et ultra
dionysius quod infima reducantur per media
et media per suprema unde et an-
geli ordinum inferiorum suscipiunt
purgationes et perfectiones ab an-
gelis superiorum ordinum sed ipse
est super omnes tam archange-
los quam angelos sedet enim ad
dexteram dei tanto melior est
angelis factus quanto pre illis dif-
ferentius nomen hereditavit. Si
ergo omnibus electis preeminet excel-
lentia perfecta videtur quod in omnes gratia
eius habeat efficaciam et influentiam. ¶ Sed

tunc caput non influit in cor
sed magis econtra. Sed ergo secundum istas
suppositiones gratia illa que in alios
redundat dicitur gratia capitis non
videtur quod influat in totum corpus
ecclesie aut si in totum influit
peccatores debet gratia cordis
quam capitis appellari. ¶ Item
gratia capitis non influit nisi
in eos qui iam sunt membra
et nulli sunt membra nisi con
iungantur ei per fidem et caritatem
ergo in nullos influit nisi in ha
bentes fidem et caritatem. Sed ha
bentes fidem et caritatem habent
motum et sensum. Ergo videtur
quod gratia capitis in illos non
influat nec motum nec sensum
ergo nec est aliud dare quod in
fluat ergo etc. ¶ Item gratia ca
pitis in eos solos influit quorum
ipse est caput. Sed
Christus secundum naturam humanam non
est caput angelorum quia unius
nature est caput et membra ergo
nulla fit in angelos influentia
¶ Item esto quod filius dei non esset
incarnatus angeli essent bea
ti nec propter Christi incarnationem sunt
aliqui eorum redempti et li
berati ergo videtur quod nichil eis confe
rat gratia Christi. ¶ Item nichil agit
nisi dum est. Sed nunc gratia non
fuit ante adventum Christi ergo
videtur quod in illos qui Christi adven
tum precesserunt gratia illa nullo
modo fluit. ¶ Item si ita influ
ebat ante adventum sed in fide quod

precesserunt sicut nunc in nobis
est effectum ergo sicut illud dicitur esse
plenitudinis propter redemptionem a plenitudine
Christi ita videtur quod tempus illud de
beret tempus gratie dici. Quod si non
dicitur videtur quod influentia gratie Christi
non se extendit ad illos qui pre
cesserunt. ¶ Ad primum dicendum quod ad probandum istud
est notandum quod sensus in spiritualibus
attenditur quantum ad cognitionem mo
tus non quantum ad affectionem et
dilectionem que est pondus inclinans
unumquodque spiritum et trahens ad locum
sibi debitum influere ergo motum et
sensum est creare in nobis fide et
dilectionem sine fidem operantem per
dilectionem sine cognitione et amorem.
¶ Attendendum autem quod cognitio et di
lectio est triplex. Dicitur quedam
que respicit statum vite et hec
dicitur gratuita. Quedam non in qua
consistit premium et hec dicitur glo
ria. Quedam que est utraque media
que nec dicitur eterna merita nec pre
mium sed debita esse. Secundum hanc
triplicem differentiam cognitionis et di
lectionis est dicere quod gratia capitis
influat in membra gratia merita
ta effective. Sed gratia creata intrinsece
et dispositive. Nam propter meritum passio
nis Christi primum primus parentibus parce
tibus dedit deus gratiam reconcili
ationis et propter contributio dat nobis
gratiam reconciliationis fundamentum
in qua et propter quod gratia est sensum
cognitionis et motus affectionis
et rursus propter illam passionem
aperta est ianua ut omnibus membris

xpi detur dilatio et cognitio glo-
rie. Singulis consistit perfectio motus
et sensus et quia eos angelis mis-
teria multa revelant et gaudia
multa conferunt de restauratione
sua que inveniuntur facta per ipsum et
ideo accipiunt ipsi motum et sensum
non magnum illum qui est de essentia
gratie et glorie qui est debitum esse ad
perfectionem. Concedendum est igitur quod gratia
capitis redundat in omnes sine
tempore licet secundum plus et
minus. Nam magis in homines
qui redimuntur quam in angelos qui
beatificantur magis quam in eos
qui sentiunt eius adventum quam
in eos qui precesserunt quia clarius
vident et credunt et carisma-
tum dona amplius percipiunt
propter hoc quod si passio Christi profuit
illis valuit ut illos primam
salutis perduceret cum passio ex-
hibita et soluta hoc debuit facere.
Propter hoc concedendum sunt rationes
ad primam partem inducte. ¶ Ad il-
lud quod obicit quod generalior est influ-
entia cordis quam capitis. Dicendum
quod generalior est secundum veritatem sed
tamen influentia capitis generalior est secundum
manifestationem. Propterea quod in capite omnes
sensus apparent et eminentiori situ
sunt et in eo sunt cellule apte
ad cogitandum et illi apti ad servandum
et memorandum ita quod illi apti ad sen-
ciendum apte anteriori videntur cogno-
sci et illi apti ad motum apte po-
steriori et quod turpissimos ad mani-
festandas proprietates latentes si-
militer debent a re manifestari. Hic
est quod proprie generalem influentiam

magis dicitur corpus capitis quam
dicatur cor propter quod eciam concedunt
medici vel discordant a naturalibus.
Dicunt enim medici quod principium
sensus et motus est in capite
licet naturales qui considerant prin-
cipia rerum interius dicant quod
horum principium est cor et sic patet
illud. ¶ Ad illud quod obicitur quod ca-
put non influit nisi in unita
membra. Dicendum quod solum habet
veritatem in eo capite quod habet
determinatam potentiam quod non potest sibi
membra unire et de non me-
bris membra facere et ideo hic non
habet locum in capite Christi quia
potest secundum divinam naturam de non
membris membra facere et secundum hu-
manam naturam potest hoc mereri
et impetrare et ita per sensum
et motum influere concedendum. ¶ Ad
illud quod obicitur quod angeli non sunt
membra quia non sunt conformes
in natura. Dicendum quod et si angeli non
debuerint dici membra tamen membrorum
influentia potest esse a Christo in ange-
los non solum secundum divinam naturam
secundum quam est caput omnium sed secundum
humanam naturam perficiens tamen quod
influendo et reddendo membra
sua reparat Christus ruinam ange-
licam. Quod ergo dicitur quod gratia ca-
pitis non influit nisi in mem-
bra. Si intelligatur membra proprie
sic non habet veritatem nisi dicatur
influentia ad influentiam proprie dictam cuius-
modi est influentia gratie et glorie.
¶ Ad illud quod obicitur quod angeli essent
beati etc. si Christus non esset
incarnatus. Dicendum quod hic non cogit quod

christus nullo modo influat sed quod
non influat quantum ad intellectum et
sensum que sunt contra legem gratie
et gloriae aliquo tamen modo potest influ-
ere quod faciat ad bene esse sicut
prius ostensum est ¶ Ad illud quod
obicitur quod non potest influere
quod non habet etc. dicendum quod verum est
de influentia primo et principali
effectiva de influentia autem primo
enim non habet veritatem suf-
ficit enim quod sit in fide et dilec-
tione credentibus ac per hoc dum
creditur et amatur ab ipso cre-
dens et amans reficietur
et dum permittitur corporali permis-
sione divina sanctitatis rigor
aliquo tempore placatur ut benignitatem
sua videat ¶ Ad illud quod obicitur
quod tempus precedens debet dici
tempus gratie dicendum quod in tempore pre-
cedenti gratia christi non defuit
actu non debet illud tempus
gratie sed umbre dici quia non erat
tanta quanta veritas gratie que re-
latione figurat effugaverat et om-
ne legis allevaret. Nunc autem cum
manifesta est veritas et per amorem
spiritus alleviata sunt mandata
hoc tempus est gratie advenisse
Unde christus efficitur sicut in hiis
qui precedebant et sequebantur ut
botrus in palo portabatur ab
antecedentibus et sequentibus sed
precedentes ferebant et non videbant
sequentes non ferebant et aperte
videbant Sic similitudine misterio
intelligendum est

Post ista sunt quinque ca-
pitula et primo queritur de hac

dicit christus est caput in quo
sunt omnes sensus in sanctis non
quod solus tactus etc. Sed quod dicit
super librum distinguunt quinque sensus
spirituales correspondentes quinque cor-
poralibus et ibidem dicit quod omnes
illi sensus sunt in unius sanctis
et spiritualibus ergo male dicit quod in
sanctis est solus tactus ¶ Item in
spiritualibus tactus est sensus
nobilior et perfectior proprio quod ma-
gis [illegible] correspondet ei in quo
est summa nobilitas ut patet de co-
gnitione ergo multo magis quam
tactus debent alii sensus in unus
sanctis reperiri est ergo queritur quod omnes
sunt necesse quinque sensus spirituales
et modo hec qui sunt sensus spiritua-
les et qualiter distinguuntur ¶ Re-
spondeo dicendum quod sensus nominat usum aliquem
potentie cognoscentis in re iuncte et ad-
iuncte quod vim perficit et modo
in spiritualibus sensus dicit usum donorum
contemplativorum que quidem dona consistunt
vitalia que sunt contemplativa patris filii ibi
sensus accipitur large pro quolibet
usu gratie perfecte et eminenti et sic
accipit Augustinus in libro, cum dicit quod in
christo sunt omnes sunt sensus
in aliis non solus tactus quia
christus habuit dona gratiarum quantum
ad habitus et eorum usus in omni
modo plenitudine nobilitatis et per-
fectionis alii non habent quantum suf-
ficit ad usum vite spiritualis et
quia tactus est sensus eadem
necessarius vite ideo dicit quod in aliis
sanctis est solus tactus unde
sicut animal perfectum concedit alia
imperfecta in nobilitate vite et in

unitate sensuum sit opus in
gre plen^{re} connexionis hic respon
dens stocis Alit' uisus sensus pot
dici spiritus et sic sensus spiritualis
di^r uisus gre inferior respectu primus
dei secundum apostolum adquiriens sensus
et sic accipit aug et b^{rs} unde
hic in intellectu et affectu pro eo q
aug^{ne} comparabile dicit ss quidam
magistri tenent s comparatione intellectus
ut uisus et auditus et quod
comparatione affectus ut odoratus gustus
et tactus et sufficientia patet sicut
quia comparatione intellectus contra duplici
ter cognoscere aliquid ul contra aut
vt corr — per se inuentum et sic est uisus
aut aliena comunicatione siue in
structione et sic auditus circa
affectum uero triplicem contingit
respicere scilicet aut in remotione
et sic odoratus aut in appro
ximatione et sic gustus aut in
unione et sic tactus qui est per
fectior inter omnes sensus et spiritu
aliter propter hoc quod maxime unit
ei qui est summus spiritus unde
dicitur .i. cor. vi. Qui adheret deo
unus spiritus cum illo patet littera et
R^o ad quesitum Alit' quod aug ac
cipit sensus quod aug et b^{rs} patet
etiam illud quod ultimo querebatur
Item quare de hoc quod dicit Ne
fas dat deus spiritum ad mensuram
contra Jacob. i. Qui dat omnibus
affluenter Glo^{sa} omnia dat omnibus
non in mensura ergo etc. Item
eadem largitate et liberalitate dat
gratiam membris qua dat gratiam
capiti sed per unum fecit largitate
in mensa ergo et secundum R^o dicendum
quod cum dicit deus dare spiritum non
ad mensuram siue non in men
sura hec duplex potest intelligi
uel quia fiat pura mensure
respectu doni dati et sic accipit
aug cum dicat quod filius con
uenit illud quod dicitur de christo
Ne datum sit ei spiritus non ad
mensuram Alio modo potest intelli
gi pura mensure respectu largitatis
ipsius inspirantis et sic intelligit
illa glo predicta quam non inten
dit dicere quod gratia collata unicui
que sit sine mensura cum dicat
apostolus unicuique sicut mensus est
deus mensuram fidei sed uult dicere
quod illa gratia confertur cum libera
litate in mensa tamen signum
est quod omnibus dat sufficienter
et non indigerat et sic patet
responsio ad obiecta Potest etiam dici
quod aug intelligit respectu singularis
persone sed predicta glo^{sa} respectu
totius ecclesie et ideo non est co
trouersia quod in ecclesia est plenitu
do gratie que condecet immensam
pullulationis sicut dictum est supra
Item queritur de hoc quod dicit Do
cepimus de plenitudine non secundum com
sed secundum plenitudinem unde eius falsum
dicere quod secundum hoc posset dici
quod recepimus de plenitudine gratie
per secundum plenitudinem homines eius
gratiam scilicet et Item hinc
opponi uidetur littera sequens in
textu cum lex nunquam etc dicitur
addicitur lex per moysen data est
g^o et ueritas per ihesum christum facta
est sed moyses illam eandem legem
gratiam aliis quam suscepit ergo

Christus eandem gratiam ¶ Item nos
participamus carnem et sanguinem
eius per virtutem et probam ergo par-
tem et gratie aut si non/queritur
quare non ¶ Respondeo dicendum quod cum dicitur
aliquis accipere de aliquo de pot-
est importare habitudinem partis ad totum
sicut cum aliquis accipit de vi-
no quod est in dolio vel potest im-
portare habitudinem principiati ad prin-
cipium sicut si aliquis accendit
candelam ad ignem alterius can-
dele dicitur accepisse de eius lu-
mine. Iustitiaque aut habet communem quia
ipso de imputat aliquem unionem
et generat hominem in prima natura que
veniat in selva et natura ipsa
non natura quamvis in modo formata
quadam que attenditur secundum ali-
quam convenientiam ergo gratia Christi non
fuit transfusa in nos per decisi-
onem partis aut per se sed efficaciam
sicut ut deus nobis consimilem
gratiam causet intra quia Christus hic
est quod insinuat nos dicit accepis-
se de gratia Christi non quantum ad
totum sed quantum ad similitudinem
conveniencia volens per hoc conclu-
dere redundanciam et influenciam gratie
capitis sed volens aufferre dicere
et transmutacionem gratie ab uno
subiecto in aliud nec sic intelle-
gimus illud verbum evangeliste
nec est sicut de lege et corpore
Christi respondetur quia tamen loco
quantum Christi corpus potest transferri
de manu in manum non sic gratia
de subiecto in subiectum et per hoc patet
totum ¶ Item queritur de hoc quod sa-
no pace dicit ipsum secundum habitudinem

accepcione accepisse gratie plenitudinem
quam super illud Luce iiij. Ihesus autem
plenus est spiritu sancto dicit glosa pre
omnibus suis unctus est unctione
spirituali que descendit super eum spiritus
sanctus in specie columbe sed hoc fuit
quando iam erat Christus annorum tri-
ginta ab yncarnacione ergo non ab ynca-
rnacione habuit plenitudinem ¶ Item si
ab yncarnacione habuit plenitudinem
frustra ergo descendit super eum
spiritus sanctus dum baptizatur a Iohanne
sicut dicitur Luce iij. et Marci j. ¶ Respon-
deo dicendum quod est loqui de plenitudine secundum existenciam
et secundum apparenciam et secundum redundanciam.
Dico ergo quod in Christo ab instanti con-
cepcionis fuit plenitudo secundum existenciam
quia ante habuit gratie perfectionem
secundum autem apparenciam fuit in descen-
su columbe ubi testimonium habuit de
celis quod ipse esset unigenitus
filius dei. et tunc apparuit quod
quantum gratia plenus plenus fuit
cum spiritus sanctus in specie columbe
super eum requievit unde etiam in
quibus retroactis pertinet convictoria
apparebat perfectio sed tunc apparuit
quantum bono repletus esset. Secundum redundanciam
fuit extunc et deinceps debuit
quia extunc aliquos sanctificavit
et illos intra dissemina(vi)t et nec pri-
mos reparacionis ministerium consumma-
vit et sic patet quod non est contrarium
sicut quando illa glosa intelligitur quantum
ad redundanciam vel apparenciam non sic licet
perfectus. ¶ Item queritur de illa visione
magistri qua complanat verba ambro-
sii vel ceterorum dicens perficiebat evange-
lia suis in eo secundum contrarium aliorum affectum
operationem videtur enim insufficienter dicere

quia ita possit dici de sensu divinitatis
quod patiebatur secundum quosdam. Iste
non videtur ista opinio sufficere
ad intellectum Ambrosii, quia Ambrosius
videtur probare duas voluntates et duos
sensus in Christo per hoc quod Christus
patiebatur. Si ergo veritas naturae
non probatur nisi per veritatem effec-
tus vel affectus animi, videtur velle
intelligere Ambrosius quod Christus perfecit
veram passionem. Respondeo dicendum quod absque
dubio magister veritatem dicit, sed aliquid
plus Ambrosius voluit dicere. Non
tamen voluit dicere quod ille illa
sanare videretur. Unde omnino in his
verbis confitetur quod Christus secundum
humanam naturam habuit ignorantiam
quae compulsa fuit per scientiam addi-
tam ... quod sciendum quod non videtur id
dicere, sed hic vult dicere quod sensus com-
munior perfecit naturae quantum ad cog-
nitionem convenientem; unde si dicat
illud primum ignorasse, quod non est
aliud dicere quam in corporeum esse,
et per hoc satis probatur veritas hu-
manae naturae, quia talis conve-
nientia competit ei secundum naturam
assumptam. Sed hic melius erunt ma-
nifestanda cum agetur de Christi
scientia, quod quidem fiet in distinctione
proxima.

XIIII

Hic quia unus est cum anima
Christi etc. Superius egit magister
de plenitudine gratiae et scientiae quam habuit in hac
nostra parte; agit de plenitudine scientiae
specialiter. Dividitur autem pars ista in
duas partes. In prima parte ostendit magister
in Christo fuisse omnem scientiam secun-
dum naturam. In secunda ostendit
utrum anima Christi omnipotentiam sicut

omniscientiam habuit. Si non quaeritur
quare ei Deus non dedit pa-
tientiam. Pars ista habet tres magnas:
primo ponit quaestionem de omniscien-
tia Christi; secundo non ponit de-
terminationem aliorum; tertio cum
determinatione probat quod nec pie-
tatem dominus contra Iudaeos non determinat
secundum suam opinionem, ostendens animam
Christi habuisse omniscientiam. Dubi-
tationes incidentes dicimus. Sunt
secundum partes principales. Sed tres
articulos in quibus determinat magister
quaerit: anima Christi non habet omnipo-
tentiam sicut scientiam. Secunda non ap-
ponit contra suam determinationem.
Ibi: Sed si nunc illa non habet contra
tertia non dissolvit et solutionem
suam ... quamvis ad aptat.
Ibi: Dicitur quod illud esse actiones.

Ad intelligentiam autem hu-
ius partis incidit hic quaestio quod cir-
ca primam sunt quaedam de scientia
quam anima Christi habet de verbo. Se-
cundo de scientia quam anima Christi habet
in verbo. Tertio de scientia quam anima
Christi habet in verbo. Circa primum
quaeruntur tria. Primum est utrum
anima Christi aliquid cognoscat ha-
bitu quod sit ipsum verbum. Secundo
est utrum anima Christi magnus se-
cundum comprehendat verbum. Tertium
est utrum anima Christi designat as-
pectum in ipsum lumen aeternum.

Circa primum sic proceditur
et quaeritur utrum anima Christi
cognoscat verbum. Videtur quod anima
sive alia capiat verbum, quia quod
verbum increatum non tamen est sa-

cognitione alia quam illa que est ipsum
verbum. Et quod cognoscatur verbum ab
illa anima sive ab alia sapientia
increata videtur quia verbum increatum
non tantum est sapientia sed etiam fons
sapientie sicut dicitur i Eccli. Sed sapientia
unita anime non cognoscit
increatam aliam quia sic esset abire
in infinitum. Tunc ergo verbum quod
est sapientia sit anime Christi unitum
videtur quod se ipso cognoscatur et non
per aliquod creatum medium. ¶ Item ad
cognitionem unius vel plures requiruntur in cog-
noscentibus et cognoscibilibus et unio unius
cum altero. Sed verbum increatum unitur
ipsi anime Christi omnino immediate ergo
videtur quod sicut se ipso unitur ita
se ipso absque medio ab anima Christi
cognoscatur. ¶ Item eque intimum
vel magis est verbum unitum ipsi
anime sicut anima sibi vel sicut
aliquis habitus qui sit in anima.
Sed anima Christi cognoscit se ipsam
per suam essentiam et habitus
qui sunt in ipsa se ipsis non
per medium ergo pari ratione et verbum
sibi unitum. ¶ Item natura humana
in Christo unita est verbo in unitate
persone et ypostasis ergo cum talis
unio faciat communicationem proprietatum
eadem ratione cognoscat Christus homo ipsum
verbum increatum quo verbum cog-
noscit se ipsum. Sed verbum cognoscit
se ipsum non per aliquod creatum medi-
um ergo et Christus homo. Sed in-
scit Christus nisi quantum ad natu-
ram humanam nam quia anima
Christi cognoscit ipsum verbum per

sapientiam que est verbum. ¶ Sed contra
sapientia sive cognitio est perfectio in-
tellectus et illud quo intellectus
formaliter. Sed verbum increatum non po-
test uniri anime sicut perfectio perfe-
cto ergo necesse est quod preter sapientiam que
est ipsum verbum anima Christi habeat
habitum creatum sive ad cognoscen-
dum verbum sive ad alia. ¶ Item deus
est intimus omni anime et presentes
sunt non tamen ab omnibus videtur
sed solum a beatis. Hoc autem non est propter
diversitatem ipsius cogniti ergo propter di-
versitatem aptitudinis cognoscentium ergo
si hoc est per aliquid creatum datum videtur
ergo quod ad hoc quod anima cognoscat
deum necesse sit aliquod lumen creatum
ei infundi. Hoc sic in una et non
in alia ergo videtur quod anima Christi verbum
sibi unitum cognoscat per aliquod crea-
tum lumen vel adminiculum. ¶ Item quam-
vis verbum increatum sit unitum
oculo Christi et omnibus partibus
corporis non tamen cognoscitur ab oculo et
hoc quia in eo non est dispositio ad
cognoscendum rem spiritualem ergo
pari ratione contra si verbum incre-
atum unitur anime Christi nisi anima
sit disposita ad videndum deum per lumen
quod quamvis faciat deiformem intelligen-
tiam intellectus ergo videtur quod verbum
increatum cognoscatur per habitum medium.
¶ Item quanto deus clarius videtur
tanto necesse est acutius esse magis
dispositum. Sed anima Christi clarius
super omnes creaturas videt
verbum sibi unitum ergo necesse est in-
tellectum eius esse magis proxime disposito

situm ad hoc sed non potest ad hoc
disponi nisi per aliquem habitum medium
quo non ¶ Ad secundum ad propositum intelligendum
est notandum quod cum quaeritur utrum cognitio
qua anima christi cognoscat verbum sibi
unitum sit ipsum verbum an aliquid
creatum si intelligatur de cognitione actu
absque dubio creatum est quod est alia
quam hec cepit esse et est actus anime
et ab anima verbum autem est eternum et
non est ab anima sed a deo ¶ Si autem
cognitio dicatur quo intellectus cognoscens sic
sunt diversitates opinionum ¶ Quidam
enim doctores volunt quod non solum
in christo verum etiam in aliis beatis
omnibus sapientia qua cognoscunt deum
est sapientia eterna et isti etiam ponunt
quod dilectio illa qua deum diligunt
sancti et beati simul est ipse spiritus sanctus
significamenti enim sicut quod illa sa-
pientia vel dilectio sit eterna et
non subita est sed nobilior creatura
¶ Iterum significamenti sicut quod illa sa-
pientia et dilectio faciat animam
cognoscere et amare et ipsa non
cognoscat et amet cum nobilior
sit res cognoscens quam cognitio per-
significamenti etiam sicut quod beatitudo
nostra que est bonum supremum con-
sistit in actibus sed ad hoc omnia sed
brevium est libro primo di. xvii et secundo
di. xxvii hec enim positio improbata est
Unde et communis opinio tenet
quod tamen enim sapientiam crea-
tam que est habitus et dilectionem crea-
tam et gratiam creatam et etiam ce-
teras virtutes valde enim absur-
dum esset dicere quod si deus esset fi-
des vel spes et sic de aliis virtu-

tibus vel hic talis diceretur et ...
hic pro inter species communicas ...
inveniunda est ... quod minima ...
cedit anima quam ¶ Et ideo al-
volunt doctores quod quemadmodum alii ho-
mines cognoscunt verbum increa-
tum mediante habitu cognitionis creato
et christus etiam quantum ad statum
comprehensionis in qua communicat
cum aliis hominibus vel quantum
ad statum // comprehensionis in-
communicat cum aliis hominibus
unionis in qua habet ipsum verbum sibi u-
tunc unitum cognoscat absque omni
alio habitu medio cum enim habeat
supernam increatam sibi unitam
non per medium sed per se ipsam cognoscit
potest se ipsa et hic est solus illi
anime communis que anima est ...
tu sola enim hunc modum cognitio-
nis sicut in eo sola reperitur ex-
cellentia talis unionis sed illud
videlicet magis probabile quam pre-
dictum tum hic auctoritate declarat si
quis intueatur verbum enim non
unitur anime christi in illa beata
unione sicut cognitione quantum vel si-
cut habitus potentie vel perfectio perfecti-
bili sed est unio in unitate persone
que potest esse absque cognitione sicut
patet in carne christi que unita
est verbo et tamen ipsum non cog-
noscit alium modum unionis nec-
esse est esse ad hoc quod anima cognos-
cat verbum sibi unitum in unitate
persone hoc autem est per assistentiam co-
ad cognitionem et etiam per aliquid influ-
entiam que ipsam animam cognoscen-
tem faciat deo similem ac disfo-

mem et ita per aliquem habitum ip-
sam animam informantem quia
quicumque habitus non potest esse nisi
aliquid creatum. Nam quod incre-
atum non potest esse ut forma
intrinseca anime. ¶ Et propterea dicendum est
tertio modo quod anima Christi sicut et anime
aliorum sanctorum illud increatum cog-
noscit per sapientiam creatam que dis-
ponit ipsas animas predictas ad cog-
noscendum et conformes reddit ut
idem lumine eterno cognoscant
nec aliter potest intelligi quod eum
potest anima lumine eterno cognoscere
et claritate summam intueri quin
ipsa efficiatur clara lumine suo. Anima
autem Christi quia a verbo est assump-
ta maiorem habet deiformitatem de-
per hoc perfectiorem et eminentiorem
cognitionem quam aliqua anima beata
receperit unde non est intelligendum
quod sola ratione distinguatur a sua
comprehensione. quia non sit per
aliquem habitum medium sed quia excel-
lentior et amplior deiformitas
et claritas collata est anime Christi
ex hoc quod verbo unita quam ex hoc quod
simpliciter est beata concedendo sunt igitur
tres probantes quod anima Christi cog-
noscat verbum cognitione aliqua for-
mali que tamen non est ipsum ver-
bum sed effectus verbi quod verbum
facit in anima Christi beatissima. ¶ Ad
illud quod primo obicitur in contrarium
quod ipsum verbum est sapientia et sapientia
cognoscitur se ipsa dicendum quod ipsum verbum est
sapientia qua creata cognoscunt
tamen ipsum verbum quam ea que sunt
ab ipso. Sed attendendum est quod ille ab-
latiuus potest construi formaliter vel

causaliter. Si formaliter sic sapientia
eterna est ipsa filii verbo cognos-
cendi. Si causaliter sic anima cog-
noscit ipsa qua facit notitiam
cognitam formaliter autem non potest
intelligi quia non potest esse for-
ma cognitionis creata nisi dicatur forma
quaevis et quod animus actus cognitionis
perfectus est a sapientia non tamen
effective sed sicut a forma perfectiva
ipsam subiectum cognoscere hinc est quod
ad cognoscendum summe sapientie requi-
ritur sapientia que de illo summe
dicatur nec est per eadem in infinitum
quia ibi est status scilicet in sapientia vel
scientia que est forma et habitus
anime. ¶ Ad illud quod obicitur quod ibi
est cognitionis et cognoscibilis et uno
dicendum quod non quia uno cognitis ad
cognoscibile sufficiat ad cognitionem ymmo
requiritur quod unianter per modum cognitionis
sicut enim in oppositum monstratum
est deus est in omnibus creaturis
et intimus omnibus et tamen a
paucis cognoscitur et ideo quamvis
illud increatum sit anime unitum
non tamen cognoscitur per hoc quod
unitur in unitate persone sed per hoc
quod intellectus anime sibi unite ef-
ficitur ei conformis per influentiam
luminis nec enim est intellectum a-
liquando formari et informari
ab ipsis intellectualibus ad hoc quod ipsum cog-
noscat. ¶ Ad illud quod obicitur
de anima et scientia quod se ipsis cognoscunt
et illa que essentialiter sunt in anima
dicendum quod anima non dicitur cognoscere se
ipsa quia ipsa sit scientia qua cog-
noscit se sed scientia se ipsam cognoscit.

O

quod ipsa est unita ypo. qq^te i
finitum est cognoscens de perpetua
ante increata sed tamen est tamen
quia ipsa est propter animam cognite
et ideo oz elevari per gratiam cum cor
quia talis unio non sufficit
nisi alius modus unionis con
curat ¶ Ad illud quod obiicitur de gratia
creatione ydiomatum dico quod licet
quod verbum increatum ille homo cognoscat
verbum increatum propter aliud proprie
increata sed communis ydiomatum gratia
illi homini non tamen conveniet
anime christi licet aut non conveniunt
uno de cognitione que dat illi homini
per ydiomatum gratiae sed que competit se
natam anime ambo assumpta

Secundo queritur utrum anima christi
comprehendit ipsum verbum filii
unitum et quod sic videtur. v. ante
apli Coll ii. in quo plenitudo di
vinitatis corporaliter inhabitat loquitur
de christo sed ita cognoscat anima christi
verbum filii unitum sicut habitat in
ea cognoscat ergo omnem plenitudinem
eius et hoc non est aliud quam
comprehendere ergo etc. ¶ Item ysidorus
in de trinitate Veritas filii pale
nova est et homini assumpto aut
ergo loquitur de notitia qualis
est visionis aut perfecte compre
hensionis si primo modo loquitur
falsum est quia multis angelis
et hominibus est nota loquitur ergo
de cognitione comprehensionis ergo etc.
¶ Item hoc ipsum Dam in iii. incar
natione dei ubi anima omnem com
munitis in una pars ypostasi
sum incarnatum esse ergo totum

dei verbum unitum est humane
nature in christo sed eo modo natura
est ab anima christi cognita per que
modum potuit uniri. ergo si totum
potuit uniri videtur quod in toto habeat
cognitam sed hoc est comprehendi ergo etc.
¶ Item simpliciter totum attingitur totum
attingitur pro eo quod non habet partem
et partem. Si ergo verbum increa
tum est simplicissimum videtur
quod totum et totaliter ab anima
christi attingatur si aliquomodo attin
gitur sed attingitur ergo aliquomodo
ergo comprehendit si tu dicas
quod non valet quia infinitum est
et ideo incomprehensibile, sicut vere
est infinitum ita vere est simplex
illud verbum eternum ergo sicut ponitur
incomprehensibile ratione immensitatis
ita debet comprehendi ratione sim
plicitatis ¶ Item anima christi cognos
cit ipsum verbum aut quia aliquid
est declaratione et veritate et pulcri
tudine quod non cognoscat aut nichil
si aliquid ergo in deo est aliquid
a christo cognitum et aliquid incog
nitum ergo aliquid et aliquid et
ita pars et pars quod non est est in
telligibile si nichil dico quod non
cognoscat quia totum est idem illud
videtur quod totaliter intra suam
cognitionem deum claudat et hoc est
deum comprehendere ergo etc. ¶ Item
si anima christi non cognoscat ipsum
verbum in sua plenitudine adhuc de
fiat cognitio aliquid de verbo
quod possibile potens ergo est magne in
perfectione ergo cum desiderat deum per
fecte nosse vi. quod desideraret anime

xpi non sit impletus et q ipa
non pueniet ad bti^mus statu p
sentis ¶ Item salus ille est bti^us
qui cphu q nos credimus et spa
mus sz nos credimus ipam ulti
in mensitate si go xpus est
et fuit btus vide^r q ipam i me
state ulti cmphendit ¶ Sed
cont^a dam hac salus intelligi^r
dedco q in cphensibilis est si si a
nima xpi ipm cmphendet in
telliet ipm non incphensibile
sit cphensibilem ¶ Si go hera
num pot intelligi non pot
ulus moratus ab aia xpi co
phendi ¶ Item aug de viden
do deo illud cmphendit cuius
fines circumspici pnt sz fines
diuie immensitatis a nullo circu
spici pnt go deus a nulla aia
pot cmphendi ¶ Item ome
q cmphendi^r est finitu cphen
dente go q cmphendit a finito
est ei finitu et nichil est finitu
finito nisi q est finitu simp^r
sz deus est infinitus simp^r
aia xpi cum sit creatura e
finita go no pot cmphende
immensitate ulli sibi vnita ¶ Ite
q cmphendit altiu est maius
illo ul saltem ei equatur alio
quin ipsu claude intra se non
poss sz impole est creatura
nec p vnione nature nec p aliu
modu equari creatori go impos
sibile est q cmphendat crea
torem go aia xpi ulli sibi
vnitu non cmphendit hijs
eisdem racionibz ostendi pot q
nulla aia ¶ Item ulli verbe

ctum sic est vnitus aie xpi
q poss vniri alti sic habitat in
ipa q in nullis alijs go sic
est in aia sibi vnita q cu^a
est go tam sic vbiqz go sep
cpendit ipam quandam cffectud
go si tm ul plus est co circu
qui intra vide^r q aia xpi
non claudat ipam ac p hoc
non cmphendat ¶ Item si aia
xpi poss ulli moratu cm
phende poss p quas aliquid
maius cogitare quo cum cum
eundis cognoscimus possimus
intellige aliquid addi · sz deus
est quo maius cogitari non pt
ut dicit ansel^m go ulli ve
tum aie xpi non cmphen
detur ab ipa non esset deus
sz est deus go non cmp
hendit ¶ Ad pdcorum intelli
genciam est notandu q aliqui dice
nolunt q ulli moratu et
ipe deus non solu ab aia
xpi sz eciam ab alijs bonis
angelis habz cmphendi et
aliquo mo est incmphensib^s
Comphendi cm habz quantum
ad actu mo dicunt que est fi
nita et ideo finita quia inse
ipa simp^r et p hoc dicu^t et e
incmphensib^e quantum ad pacem
que respiciendo infinita ingni
cio pot in tot quin ampliora
et p hoc dissolue uolunt auc
toritates scorum et scripture
que videntur uniuersa repugn
are ¶ Alij cm dicu^t q deus e
incmphen^s aliqu cm dicu^t q d
bti hnc cogit^e cmphensiones
et sunt cphensores sz iste

modus dicendi in primo libro 3 dist. in
pluribus sunt quia impossibile est
quod pars contradicat cum unde im
possibile est rationem esse simpliciter infi
nitam substantia et essentia composi
te finitae et illud multipliciter os
tendit quod divinum esse non so
lum in relatione ad res sed etiam
in se ipso habet immensitatem et
ideo iste modus dicendi stare
non potest et qui hunc primo dixe
runt postmodum retractant. ¶ Alii
vero dicere volunt quod anima Christi
et si sit finita tamen obligatam
unionis sublimatur ad aliquid
infinitum habet tamen aliquid quod
est supra omnem creaturae gra
dum et quo nihil potest cogi
tari excellentius et ideo illa vir
tute potest comprehendere verbum simpli
citer et hoc est contra ipsius
salvatoris ipsum et praeterea dicit
dixisse Ysidorum quod trinitas
non est sibi soli et hoc as
sumpto. Sed nec illud stare potest
quia quamvis gratia unionis
dicat aliquid infinitum ratione
alterius extremi tamen ratione
animae unitae semper dicat quid
finitum et ideo virtutis fini
tae quia anima Christi manet in
terminis creaturae et sic est
virtutis finitae quomodo potest im
mensitatem comprehendere vel
divino infinite et excedentis
eam in infinitum. Propterea est
tertius modus communior et pro
babilior et verior quod nec anima
Christi nec aliqua creatura com
prehendere potest immensitatem ibi

increati sine terminis dei et tamen
ipsum totum cognoscat et pos
sunt ista duo simul stare. Unde
necesse est ponere quamvis difficile
sit intellectui meo capere. Si enim
dicere ponimus divinam simplicitatem
ipsum quia necesse est sic cre
dere et ponere sic cognitum nec non
scitum partem et partem sed totus
cognitus. Ideo si deum ponimus
immensum quia hoc credimus et
fatemur necesse est ponere quod nunquam
ab intellectu finito comprehenditur
totaliter. Et sic deus a quacumque
creatura ipsum cognoscitur totus
cognitus sed tamen non totaliter. Si
autem queratur quomodo illud possit
intelligi, dicendum quod difficillimum est
intelligere quia plus requiritur de
increatum de dei similitudine
quid de pluribus intelligimus tamen
gratia exempli aliquo acu
tius aspectus ut sic animo
clarius et intelligimus ali
quid aliud tamen intensio in lumi
nositate et claritate coloris ocu
lus ille videlicet illud album
totum oculum tamen eius illius
albedinis non comprehendit. Sic
suo modo imperfecto intelligendum.
Sed non modica est huius diffi
cultas quia in illo albo qua
litas differt a claritate quod
autem est divino idem et ideo ad
exemplum convenit propterea imperfec
tum quoniam ratione suae simplicitatis to
tus attingitur ab una linea
circumferentia tamen comprehenditur quia
potest infinitas lineas terminare

Obiciet ad hoc est illud simile
quia in puncto aliud est virtus
aliud centra non sic est in deo
in quo est omnino idem et ideo
tale exemplum ponendum est in substantia
spirituali que est ymago dei quia
ipsa tota est in una parte cor-
poris et tamen in illa non diffi-
nitur quia tamen sue simplicitatis
sic est tota in parte illa quod to-
ta est contra illam in parte alia sic
et deus in una creatura to-
tus et totus contra predicta. Hinc
etiam modum oportet intelligere com-
parationis intellectuum sed hic includis
intellectum tamen quantum possum sup-
ponere. Si quis enim videt quod in
deo simplicitas non opponitur
infinitati videre potest quomodo deus
augustinus potest totus et tamen
non comprehendi. Ad primum hic nota
quod infinitum accipitur secundum quan-
titatem ut dicit philosophus Augustinus
autem dicit quod est quantitas mo-
lis et quantitas virtutis et ita
secundum utrumque potest accipi infini-
tum sed differentia quia cum quan-
titas molis est partibilis et sup-
ponibile fundata. Ideo infinitum
secundum hanc quantitatem oppositionem
habet ad simplex et impossibile est
quod aliquid idem et secundum idem
sit simplex et infinitum quia
non quantitas virtutis reperitur
in simplicibus ymmo quanto aliqua
paritatis tanto simplicitas hic
est quod infinitum sed hanc non
repugnat simplicitati ymmo necessario
requirit quod si aliquid sit simplicitatem
quod aliquid sit infinitum simpliciter
dare igitur possumus videre quia
in deo secundum idem potest esse su-
ma simplicitas et summa in-
finitas et ideo necesse est ponere
ac predicta quod deus totus videtur
sed tamen non comprehenditur
ab aliqua creatura nec unita
nec separata et concedende sunt
rationes ad partem istam. Ad i
quod obicitur quod plenitudo divinitatis
habitat in Christo et de Damasceno quod
tota est incarnata dicendum quod apostolus
in illo libro vult ostendere plenitudinem bo-
nitatis que est in Christo et in
nullo alio quia persona divina
plena et perfecta non solum aliter
sed etiam corpori Christi fuit unita
et Damascenus hoc ipsum vult dicere
per hoc quod dicit dominum intelligit
divinam scilicet naturam ut perfectam
completam tamen non potest infir-
mari comprehensionis quia
sicut tactum est in illa plenitudine
est simplicitas ratione
cuius potest habitare et uniri rei
finite est incarnatus et infini-
tas ratione cuius necesse habet
contrahere et impossibile est comprehen-
di et sic patet quod illud procedit ex
insufficienti plenitudine cum dicat com-
prehensio et sic patet quod illud pro-
cedit quia cognoscitur plenitudo vel per-
fectionis simpliciter cum augmentum
addit inclusionem sive continentiam
tamen sine quam simulationem quo
deus non videtur. Ad aliud quod obicitur

de ysidoro sine quin eius similitudinem
quod trinitas nota est filii et homini
assumpto dicendum quod non vult concludere
amorem cognitionis sed perfectam cognitionem
dei attribuere filio soli et non as-
sumpto ipsi namque communiter attribuunt
perfectam cognitionem simpliciter sed homini
assumpto in quem creature illa
cum anima creata inter ceteras
creaturas congruit simpliciter et
ita perfecte sicut unquam potuit
vel familiariorem cognitionem quam
habuit illa anima inter creaturas
dicit ysidorus quod ei soli nota
est trinitas magis autem hoc
quod quam per perfectionem. ¶ Ad illud
quod obicitur quod simplex totum attin-
gitur dicendum quod verum est vel totum
non secundum partem et partem in
simplicitate cum non est dare totum
vel per particularem comparans partem
sed ex hoc non sequitur quod compre-
hendatur quia sicut deus est sim-
pliciter simplex stat infinitus qui
non patitur adequari ab omni intellectu per-
fecte creato nec ullo modo necessitate
sequitur incomprehensibilitas de
ipsa natura divina primaria ad
simplicitatem non tamen cum possit
esse simplicitas quod nec dicimus
quod ipsa faciat comprehendi immo
propter suam excellentiam reddat
incomprehensibilitatem. ¶ Ad
illud quod obicitur quod aliquid latet
de deo etc. dicendum quod non est intel-
ligendum in deo sicut intellectum in
aliqua re composita cuius una
pars non apparet et alia manifes-
tatur dicendum quod in divina essentia non

est aliquid et aliquid sed est
aliquid unum quod cognoscatur infinitus
vel quod illud illud sit quod a creatura
de deo videtur sic illud videtur
quod tamen comprehendi non potest
unde idem ipsum licet et patet
quod ad intuendum sed latet ad com-
prehendendum sicut si quis eundem deum
est in lapide est re aliquid
dei contra lapidem et aliquid
intra dicendum quod non est secundum ali-
quid sine deo et secundum aliquid sine
intra sed totus intra et totus
extra sic et incomparabiliter
oportet. ¶ Ad illud quod obicitur quod si
non comprehendit adhuc potest
perfecte incognitam dei dicendum quod
illud non sequitur pro eo quod sta-
tus est impossibilis cognitionis
aliquam comprehensionem vel comprehensione que
non potest melius cognoscere aliquam
comprehensionem comprehensibilis quam non est melius
cognita et sic est status in Christo
et in aliis beatis sed aliter in Christo
quam in aliis quia Christus ita pro-
fecte cognoscit quod sicut nullus capere
potuit sed alii sancti ita perfecte
sicut dispositi sunt primitivi quam
nec possunt ultra perfecte quia non
sunt in statu merendi nec ultra
desiderare amplius hic quam habent
propter illius summi boni sufficientiam
et affectum ordinatum sed summe
iustitie regulata et libera sed
quiescunt quiete perfecte plena
tenent eum que desiderabant
¶ Ad illud quod secundo obicitur de compre-
hensione dicendum quod comprehensio dicitur triplici-
ter uno modo dicitur idem quod caritate

adherere et sic accipit b. Aug. ad
Eug. Si deus est comprehendi
sic alio modo tunc quod clare videre
et perfecte amare sicut ad phil. in
Si quomodo comprehendam in quo et com
prehensus sum. Tercio modo comprehendi
idem quod terminos rei claudere. sic
deus est incomprehensibilis. Con
cedo dicens quod sancti sunt com
prehensores in patria et quod Christi sunt
comprehensores. Dico quod medio modo
accipitur et sic habet intellectum.
nam Christus videt dei immensita
tem nec tenet hoc fide sed etiam
cognoscit hoc est nouit deum im
mensum. et si tu queris utrum
positiue vel priuatiue. Dico quod quo
damodo positiue quantum se exte
dit capacitas sue intelligencie
priuatiue deinceps admiratur
cum sumat illa summa profunditate
immensitatis diuine sicut dicit
propheta mirabilis facta est scientia tua ex me
confortata est et sic patet totum
Tercio quia licet anima
Christi intuitu diuino defi
gat aspectum in ipsum lumen
eternum an tamen ad ipsum et quod non
videat ipsum finite lumen id est tenebre.
luce habitat in accessibile quam nullus
hominum vidit sed nec videre potest. ergo
Christus patet quod homo in quantum diuina
in sua luce vidit nec videre potest
Item Jo. 1. deum nemo vidit um
quam super illud locum dicitur crisostomus solus
filius eum vidit id est spiritus sanctus qui autem
creabilis est nunc qualiter videre potest
increabilem sic ergo anima Christi nec
est filius nec spiritus sanctus sed magis
creatura non videt quod illa lucem
videat inaccessibilem. Item quan
tum distat finitum ab infinito
tantum distat creatum a creatore sed
propter infinitam distanciam nulla
virtus finita potest cognoscere deum
ut immensum ergo pari racione
propter infinitam distanciam nulla
virtus creata patitur cognoscere et
videre lumen increatum ipse ymm
Item preter ad cognoscere comprehen
sionis requiritur quamquam proportio
quedam ita ad cognoscere aperte visio
nis requiritur applicacio congrua
sed quod in nullo quomodo non potest
applicari ergo creator non potest
a creatura in se ipso videri cum
nec habeant commune. Item multo
plus excedit claritas diuine lu
cis aciem anime Christi quam sol
excedat claritatem oculi noctue
sed aciem nunc noctue non patitur
lumen corporale infinite propter
excellenciam ergo nec intellectus Christi
Item sicut etiam lux in se ipso
est infinitus et immensus
sed finitus non potest infini
tum ergo cum virtus anime Christi
sit finita non potest actus
eius se extendere usque ad ipsum ergo
non potest ipsum cognoscere in se
ipso ergo videtur quod nec anima
Christi nec alia anima cognoscat
deum in claritate sua. Sed contra
super illud. Cor. iii. Nos reue
lata facie gloriam quod est ymago
patris eandem cum illo in quantum tan
dem. id est ut eum in celo videamus

D

Si ergo christi anima fuit ad
quod intimum pervenit. ergo deum vi
dit in substantia et non. Item plus
est unum alteri in unitate persone
quam in unione facientis quia unitate
sed anima christi verbo eterno immediate
iuncta est in unitate persone
ergo multo fortius ipsi unita
et luci iunctur per cognitionem ipsius
in se ergo sine aliquo modo deum
vidit. Item incognitione quod medi
um est quoddam sed patet in cognitione
per speculum et in enigmate est quia
anima cognoscit colores per medium
per lumen non cognoscit sine medio si ergo
anima christi cognoscat deum mediate
aliquo ergo non cognoscit incog
nitione dei et si non cognoscat
in deo tunc deus sit summus vel
summus non est beata si ergo beata
est necessario sequitur quod cognoscat
divinam lucem in se ipsa sine racione
et omnis anima beata. Item intel
lectus apprehensus sunt clara
quantum assensus quamvis secundus
sit in mea pater que ratione ignorantie
sed christus fuit perfectissimus com
prehensor tunc ergo ipse diliget
summa dei bonitate in se ipsa
eam esse conspectu sine racione
luce et veritate in se ipsa vide
bat absque medio. Item quod in
mediate videt aut per medium si im
mediate hoc propositum sed per medium
aut per medium superiorem aut inferiorem
sed per medium inferiorem quod aut est
creatum aut increatum increata
tunc non quia ideo est unum solo si ea

tunc ergo creatura potest esse superior
creatori et si hoc non aliud im
pediat quin creatura possit vide
deum in sua substantia. Restat quod anima
christi sit eum vidente potuit et vi
debat. Item si per medium aut
illud est superius anima christi beata
aut inferius. Si inferius ergo
immediatior est anima christi deo quam sit
illud quod tu dicis medium ergo illo
circumscripto melius videbit deum
si superius ergo aliquid est quod ex
cellens non habeat mentis in christo
sed hoc est impossibile quia omnia sunt
subiecta pedibus eius. Restat
igitur quod anima eius immediate et in
ipso fonte videbat et videt lu
men eterni hoc contra ratio[ne]s
audi pro declaracione anima beata
Ad cuiusdam intelligentiam est notandum
quod aliqui voluerunt dicere quod deus
a nulla creatura videbitur nec vide
in sua essentia vel natura nec nec
videlitur mediante sua tamen
tantus sit fulgor ipsius in me
ritatis lucis quod ad contuendum illius
fulgoris illius oculus creature
possit pertingere hunc errorem con
tinet quidem in moralibus tractans
illud Job xxxvi Non ad equa
litur ei aurum vel vitrum vel aut
sic sunt qui dicunt in illa re
gione beatitudinis in claritate
sua deum conspecta et non in uo ind
sed non est aliud claritas aliud
natura sed ipsa natura est clari
tas et ipsa claritas est natura
et ideo iste error non multum co

nabil(is) est quia male intellet
lume et(er)n(u)m in se non differt
essentia luc(is) et ipse actus lu
cendi ¶ Ideo fuerunt alij modrni
res qui dixerunt nullam creatu(r)am
posse accipi lume et(er)n(u)m infini
te sue claritatis s(ed) in quibusdam
condescensionibus et theophaniis
et hoc p(ro)pt(er) importunitate impote(n)te
oculi ad illam summa(m) lucem q(ue)
p(ro)p(ter) sui intensitate(m) opprim(er)et qui(n) dolorare(t) oculu(m) creature
que se habet ad ipam sicut ocu
lus noctue et ideo oportet q(uod) de(us)
se contemperet ipi anime sicut sol
contemp(er)at(ur) oculo me(dian)te nube ¶ S(ed)
hec mo(dus) d(icend)i non unq(ua)m auctorita
te dominat q(uonia)m p(ro)cedens unde
eius p(ro)p(ri)um irreplicat magis hugo
s(uper) angelica(m) ier(archi)am ¶ Aliud est
inquit theophaniis d(e)u(m) vide(re)
et aliud illas no(n) videri ¶ S(ed) cum so
la ymago semp(er) videt(ur) intelle(ct)
nunq(uam) vide(t) ¶ Tollant ergo fantasi
as suas quibus lume me
rum obtenebrare intend(unt) neq(ue)
nobis d(eu)m nunq(uam) s(e)c(un)d(u)m ver(itatem) q(ua)litatis conte(m)pla-
tionem suaes int(er)ponant / quia
nos sicut sentire pot(est) aliquid
p(re)t(er) ipm sic nec (fista) p(ot)est
aliquid ultra adip(iscendu)m ¶ Et ideo
hijs duobus modis tamq(uam)
erroneis abiectis d(icend)um q(uod) e duo
modo vere et taliter q(uia) a(n)i(m)a
xpi lucidissima et alie anime b(ea)te
videntes ipm lucis fonte(m) inmu(n)o
reficiunt(ur) quiescunt et delectant(ur)
et quodam mo(do) actuitate illius
luminis absorbeant(ur) ut d(icit)

abiss undiq(ue) circu(m)dat(ur) et vi
dent(ur) etiam in ip(s)o et h(oc) p(ro)ptr(er) ip(s)e
vide(n)t in anima xpi et ideo con
cedende sunt rones ad hanc
p(ar)tem inducte ad intellectum
dicit autem adducta(m) igitur
et consilium notandum est q(uod) quattuor mo
dis h(ab)et opposit(um) autores s(ecundu)m
que videntur dic(er)e d(eu)m i(n) sua sub(stanti)a
non posse videri ¶ Primo mo(do) sic
non pot(est) videri s(ed) invisibil(is) inv(isibil)is
p(ro)pt(er) sui imme(n)sitate(m) dei und(e) sup(er) illud
i. thi. vi. luce(m) habitat inaccessi
bilem glo(sa) inaccessibilis est
invisibilis inv(isibil)is // inaccessibilis
est omnibus sui(s) ¶ S(ecun)do
sic no(n) pot(est) videri sub(stanti)a s(ed) i(m)ma
teriale sup(er) illud i thi vi q(uod) illa
ha(bet) vidit pot(est) glo(sa) patet et
alij et sic illud exo(di) xxxiij
Non videbit me homo et vi
vet ¶ Tertio mo(do) sic non pot(est)
sub(stanti)a vid(er)i i(d est) plene comprehendi
unde sup(er) illud iob xi forsitan
vestigia dei comp(re)hendes glo(sa)
cui(us) et(er)n(u)m a nullo plene videt(ur)
plene s(ed) co(m)p(re)hendes ¶ Quar
to mo(do) sic non pot(est) vid(er)i sub(stanti)a
i(d est) vo(cabu)lo sp(eci)e unde de(us) i q(uod) no(tandu)m
est dei glo(ria) vo(cabu)lo sub(stanti)e (quia) (qu)o(d)
latet omn(em) creatura(m) et hoc
modo pot(est) dici trinitas sibi
soli nota esse ¶ Quinto mo(do) sic
nemo dei s(e)c(un)d(u)m nouit vel
aliq(uid) tale quia no(n) facit nosse
xxxiiij ¶ De die aut(em) illa et
hora nemo nouit neq(ue) angeli
celi sicut fauor ... dicitur quia
no(n) manifestat q(uod) hab(e)t in se

[illegible]

Et sic dicit Gregorius quod angeli
non vident quid sit deus et
sic patent due auctes quia
prima currit secundum primum modum
et secunda secundum quartum modum
et quintum ¶ Ad illud quod obicitur
quod tunc distat finitum ab infinito
dicendum quod distancia dicitur quod convenien-
ciam ¶ Convenientia autem uno
modo intelligitur dupliciter quantum ad
presens sufficit ¶ Est enim convenien-
cia commensurationis sive ad-
equacionis et quedam proporcionis a-
licuius generis et convenientia or-
dinis ¶ Dico ergo quod si distan-
cia dicatur per privationem conven-
ientie adequationis et proporcionis
infinita est distancia creati
ad increatum sicut finiti ad in-
finitum ¶ Si vero dicatur distancia
privationem convenientie ordinis
dicendum quod falsum est quia creature in-
mediate ordinantur ad deum sicut ad
principium et sicut ad finem maxime
creatura rationalis ad simpliciter
aut quantum sufficit quod sit con-
venientia ordinis sed ad cognitionem
comprehensionis requiritur convenientia
proporcionis quedam adequacionis sive
equalitate et ideo non sequitur
quod si anima creata non possit
comprehendere infinitum quod non pos-
sit virtus lucis finite et per
hoc patet sequens ¶ Dicit enim quod ad
cognitionem requiritur assimilacio
dicendum quod non oportet quod sit assimilatio in
natura sed sufficit quod unum sit
similitudo alterius sicut in speculo
homo sunt determinatum de primo et tercio

et proximo ¶ Ad illud quod obicitur
quod procedit celum lumine illud dicendum
quod est excellens consumens et est
excellencia corrumpens excellencia
consumens est in sensibilibus sed cor-
rumpens in obiectis corporis et
racio huius est in primo de anima debata
et apte obiecti et apte modi
comprehendendi et ideo non est
simile ¶ Ad illud quod obicitur quod fi-
nitum non patitur propter infinitum
dicendum quod anima in cognoscendo deum plus
est in suscipiendo quam in agendo
primo omnibus potencie anime recipien-
da licet se in tenue passivi ut
de potentia cognitiva que que
de sua tenue dicat quodammodo pas-
sionem sicut dicit philosophus et per et
ideo tunc intelligit deum non agit
anima in deum sed deus influit in
animam nunquam influencia deus eo
descendit per gratiam et animam ele-
vat et efficit deiformem et ipsa
deiformitas est disposicio faciens
oculum anime aptum ad videndum
deum non quia facit proporciona-
bilem quantitate sed sequitur illud lu-
men procedit in infinitum sed quia
facit proporcionalem qualitate quia inpe-
ditur ipsi anime aliquid ut po-
test similitudo quia ipsam animam
et intellectum anime tunc deo facit
consimile et reddit intelligentem
¶ Et si tu obicias quod licet in ipso et
cognitio incipiant a passione
compleretur tamen in actione tunc ad
ipsorum duo concurrat recepcio
et iudicium ¶ Ad illud autem sentencia
lucis nulla potest creata agere
quia ipsa a nullo potest pati Sciendum

de illo fonte luminis aut veritate
summa nullus potest iudicare sicut
dicit Augustinus de vera religione et
ipso deo dictat seu iudicamus a
liquo modo considerat iudicato ullo
modo videtur sustinere posse quod
anima separata vel alia anima beata
intueatur ipsum primum lumen fon
tem. Item secundo videndum est quod et si
ad perfectionem cognitionis aliquo
generat non solum passio sed etiam
actio non tamen generatur actio que
quidem sit per aliquam intelligentiam vel in
fusionem ipsius cogitatis in cognoscente
sed solum per quandam protensionem sic
ut patet in dilectione seu amo
re aliqua amando aliquos non a
git nichil nichil tamen influit in
amatum vel dilectum aliquid pati
vel recipit ab amante sic intelli
gendum in cognitione. Similiter cum dicat
visionem sive cognitionem perfici in
duobus scilicet quod verum est sed ad hoc quod vi
deamus deum non oportet quod de
ipso iudicemus in se sed sufficit ad
claram visionem alicuius fontis luminis
illuminati et illuminantis actu in ip
sum protendere intuendo et iudicare
de ipso intuitu seu non posset at
tingere ad hoc quod de ipsa summa ve
ritate iudicet sed secundum ipsam iu
dicet anime de se ipsa et de sua cog
nitione. Nichil tamen impedit
aliquamvis accipiendo iudicium secundum
quod requiritur ad visionem quin posset
concedi quod anima beata etiam summe
iudicet illud esse summum bonum
quod intuetur sicut magister libro primo facit sententia
et hec non repugnant illud Augustinus
quantumcumque eius sive intuitus

sive iudicium videatur inesse hic
viatoribus seu respectu dei vel
divini luminis aliquo tempore est pas
sio et effectus. Unde quod anima vi
deat deum in se hoc non est quia
possit supra deum sed magis quia
deus possit supra ipsam adeo ut
anima per illud potentia et influ
entia elevet supra ipsam. Hec autem
que dicta sunt de anima separata qua
liter valent ad quandam decisionem di
cti que scitur. ar. 29

Quarto queritur de cognitione
qua anima separata videt in verbo
et circa hoc queruntur tria. Primo
queritur utrum in eodem instanti cognoscat
verbum et alia in verbo. Secundo queritur
utrum anima cognoscat in actu in verbo
que cognoscit simul. Tertio queritur
utrum in verbo noscat anima quecumque
novit verbum.

Circa primum sic proceditur
et queritur utrum anima separata
eadem cognitione qua cognoscit verbum cognoscat
alias res in verbo et quod eodem modo
Augustinus super Genesim ad litteram dicit quod an
geli simpliciter cognoscunt res in
[illegible] in verbo de re distincta est
cognitione quam angelus habet de se
re in se ipso sed angelus in se
ipso cognoscit res per species aliquas
sibi datas ergo videtur quod ea cognitione
que est in verbo cognoscit res non
nisi aliquas similitudines ipsius rei preter
illam que est in verbo ergo eadem
cognitione qua cognoscit verbum cognoscit
rem aliam in verbo. Item verbum
est sufficiens ratio cognoscendi omnia
alia a verbo tamquam exemplar
est ratio cognoscendi ergo sed cognoscere

O

sufficienter verumtamen alterius si non
est aliud quam cognitio rei ipsa res
eadem enim est cognitio veritatis cog-
niti et primus veri cogniti ergo eadem
cognitione qua anima cognoscit
verbum cognoscit res alias
in verbo ¶ Item melius cognoscit
res in divino quam quae cognoscuntur
in se melius etiam cognoscitur per divinum
quam quae cognoscitur per propriam
similitudinem sed eadem cognitione
qua quis cognoscit similitudinem
rei cognoscit ipsam rem ergo
etc. ¶ Item si similitudo rei in spe-
culo nullo modo differret ab ipso
speculo eadem cognitione qua cognoscitur
ipsum speculum cognoscitur ipsa similitudo
rei et ipsa res ergo cum in verbo
eterno non differat similitudo rei ab
ipso verbo immo ipsum est ergo etc. et ratio
cognoscendi. unde quod eadem cognitione
qua quis novit verbum cognos-
cit et res in verbo igitur anima
propter eundem statum cognoscens
cognoscit verbum et alia in ipso
¶ Item si anima propter cognosceret
rem in verbo per statum alium et
alia similitudine quam cognoscit ipsum
verbum aut illa similitudo esset una
aut multe. una non potest esse
quia unaquaeque res creata habet
similitudinem sibi propriam in genere cre-
ature si multe ergo cum non sit
status in multis sed in uno
cognitio aliarum rerum in verbo in
ipso verbo non spectat ad cogni-
tionem quae unica est status
et quies si igitur hoc est inconveniens
restat quod eodem statu cognitionis
quo cognoscit ipsum verbum

cognoscuntur et alia in verbo tamen
ab anima propter quam ab alia crea-
tura ¶ Sed contra sicut se habet aliquid
sed ad formam ita intellectus possibilis
se habet ad res quas quis cognos-
cit sed impossibile est quod primum eius
dat esse ipsi materie non imprimendo
aliquam formam creatam ipsi materie
diversam a se. ergo impossibile est quod primum
verbum faciat intellectum possibilem
aliquid actu intelligere non imprimat
ei speciem in similitudine ipsius rei cog-
nite ergo cognitio aliarum rerum
in verbo in ipso verbo aliquid plus
exigit quam cognitionem ipsius
verbi et est per aliam rationem cognoscendi
quam sit cognitio ipsius verbi ¶ Item
cum quod intellectus aliquid intelli-
gat necesse est ipsum assimilari rei
cognite cum ergo cognoscat
alia in verbo necesse est ipsum assimilari
non solum ipsi verbo sed etiam aliis
in verbo sed aliis in verbo non potest
assimilari nisi per susceptionem aliarum
similitudinum ergo ad hoc quod intel-
lectus aliquis creatus sine sensu sive
sine aliis cognoscat alias res
in verbo non sufficit cognitio
ipsius verbi ¶ Item si approximatio
ad aliquid non aggravet in me
similitudo illius rei sumite [?] si ap-
proximem ad speculum non solum
aggravatur in me similitudo speculi
sed etiam similitudo rei ergo si verbum
eternum continet in se ideas rerum
omnium ita generaliter similitudines
rerum in anima approximante ipsum sicut
si anima continet ipsas res. ergo
videtur quod res in verbo non tantum
cognoscuntur ab intellectu creato per ipsum

verbum sed causa perfectionis in
perfectas ergo per cognitionem aliam
et aliam ¶ Item contingit cognoscere
ipsum verbum ut lucem et contingit cog
noscere ipsum ut exemplar suo
aut cognoscitur verbum ut lux quod
cognoscitur in se tunc aut cognoscitur ut compar
quod in ipso cognoscitur alia sed impossibile
est cognoscere ipsum verbum ut lucem
quin infundatur nobis lumen
quod faciat nos conformes ipsi
luci ergo impossibile est ipsum cognoscere
ut compar quin infundatur
nobis cognitio quod faciat nos
conformes ipsis eternis ydeis et
rationibus ergo nec anima Christi
nec alius intellectus quin isto cognoscit ¶ Si tu
dicas quod idem est et quod applicatur
ipsi verbo ut luci et verbo ut ex
emplari tamen possibile est cognoscere ipsum
verbum et tamen non cognoscit
vos eternus verbum est compar quo
videtur quod alia sit ratio per quam
quis conformatur ipsi verbo ut luci
et ipsi verbo ut exemplari ¶ Item in
telligamus quod aliquis in verbo
cognoscat rem aliquam vide
do ipsum verbum et primo desinat
videre sicut fuit in raptu pau
li possibile est tale postquam de
sinit videre reparare verbum cum habere
memoria eius vel ipsius quod vi
dit in illo hoc aut non esset
nisi vos in verbo cognosceret alia cog
nitione quam ipsum verbum ergo anima
Christi et animus alia anima si cog
noscat vos in verbo hoc est non
per eandem cognitionem sed per cognitionem
aliam et aliam ¶ Ratio ad probandum
intelligentia est, nondum quod ha
bitus cognitionis maior sed priores

rerum cognitionem quod quod ergo verbum
eternum est sufficientissima ratio cognoscendi anima
alia a se quod patet quia secundum Au
gustinum omnia cognoscit quod aliquis
cognoscat vos in verbo non oportet
tamen in ipso esse cognoscendum cognitionem
tamen ipsius verbi et ipsius rei
cognite cognoscendum dico quantum
ad habitum cognoscendi aliter hac quod
habitus deiformitatis glorie per
quem cognoscat ipsum verbum sed
habitum quo possit cognoscere alia
ita quod habitus ille per quem dicitur
esse ubi et aliorum ambo non
differt in sola comparatione per idem
enim quo ipsum verbum eternum est
lux et veritas ipse est exemplar
aliarum rerum et ideo qui habet
unum conformem ipsi prime veritati
verbo conformem rei cognoscendi anima
quam ergo verbum eternum per idem est
ratio cognoscendi se et alia et ideo
dico quod anima Christi eodem habitu
quo cognoscat ipsum verbum cog
noscit vos in verbo consistentes
sola differentia quantum ad comparationem
sui in ratione cognoscendi sunt igitur
rationes que hoc adducunt ¶ Ad
illud quod primo obicitur in contrarium quod
necesse est intellectum possibilem formari
ad similitudinem rei intellecte respondeo
dico quod non est simile quia quo
niam deus nullus posset
esse forma perfectiva per hoc tamen
esse ... et ratio cognoscendi ideo
divinus non perficiat materiam
per se ipsam dando ei esse et com
pletum per hoc tamen per se ipsum
intellectum facit cognoscere aliud quod
creatum Et si tu obicias quod

necesse est ad hoc intellectum posse
aliquando formari ad hoc quod
aliquid intelligat in actu. Dicendum
quod sic est in proposito forma enim
ab aliquo sed hoc non est aliud
quam ipsa influentia luminis
communis per quam efficitur dei formis
et conformis ipsi verbo quod est ro-
cogitari alia et ideo per genus ef-
ficitur in actu respectu aliorum
cognoscibilium ambo et per simili-
tudinem verbi quod quidem verbum si-
militudo cum efficiatur quodam-
similis omnibus ideo non oportet
ei dare novam speciem ad cog-
noscendum et per hoc patet responsio ad
secundum quod obiciebat quod necesse
est cognoscentis aptitudo cog-
noscibilis quam aptatio que suffi-
cit ad cognitionem non tan-
tum non tribuitur a species ac-
cepta a re vel creata per speciem
comparationem ipsi rei verum creata et
per applicationem ad illud quod est co-
cogitari creata. ¶ Ad illud quod obi-
quod si appropinquem ad rem aliquam
acquiritur in me similitudo rei
et similiter si ad speculum generatur
in me similitudo speculi et ipsius
rei. Dicendum quod si in speculo non
differret similitudo rei ab ipsa
forma speculi, non oporteret
quod in me acquireretur alia simili-
tudo cognoscendi respectu ipsius
speculi et respectu ipsius rei
relucentis in speculo et sic
intelligendum est in proposito quoniam
ydea in deo nichil aliud est
quam ipsa veritas eterna sicut os-
tensum fuit in primo libro

¶ Ad illud quod obiciebatur quod in principio libri est
quod licet cognoscit lucem eternam
quando fiam ei conformis per influ-
entiam luminis. Dicendum quod hoc verum
est sed quia deus per idem ipsum
quo est lux in se est exem-
plar aliorum ideo non oportet quod per
aliud et aliud fiam conformis
ipsi ut est lux et ut est ex-
emplar sed per idem. Alio modo
potest dici. Idem enim lumine glorie
habilitat mentem animam ad cognos-
cendum ipsum verbum eternum ingenitum
lumine comparatur ad ipsum verbum
sub ratione lucis. Idem enim habili-
tat mentem animam ad cognos-
cendum alia ambo in ipso verbo in-
quantum comparatur ad ipsum verbum
ut est exemplar aliorum et quia
verbum est exemplar voluntarie
representans ideo lumine illud non
comparatur nisi ad illa que ipsum
divinum exemplar representant vo-
luntarie. Hinc est quod per illud lu-
men et si cognoscat verbum non
oportet ut cognoscat omnia alia
ambo quorum ipsum verbum est ex-
emplar. Et si tu obicias quod
quamvis in deo idem sit sapientia
et bonitas tamen aliud et aliud
est in me per quod ego conformor divine
sapientie et bonitati, ergo pari ratione
aliud erit per quod conformatur intel-
lectus ipsi verbo secundum quod lux et
secundum quod exemplar. Dicendum est quod non
est simile quia veritas et
exemplaritas in eodem est differens
sola ratione ipsum enim exem-
plar non est aliud quam veritas
eterna ut est ratio cognoscendi

alia. ¶ Ad illud quod obicitur ultimo
de memoria que remanet dicendum quod
si aliquis intellectus videt aliquid
in verbo cognitione glorie et desinat videre
illud non memoratur de cognitione
illarum rerum nisi ceteris quatenus
memoria de cognitione illa nisi
alias habuit cognitionem illarum re-
rum nisi per speciem vel nisi deus
dispensative infunderet tunc enim non
est oportunum sed sicut dictum est
ad hoc quod aliquis intellectus con-
tentus totus cognitione rerum in ver-
bo sive proprii sive alius sufficit
quod habeat deiformitatem glorie proportionatam
sit sibi ipso verbo nec oportet
ei dari rerum similitudines aut habitus
propter hoc quia magis sibi suffi-
cit ipsa summa veritas ad cog-
noscendum omnia quam omnes rerum
similitudines speciales vel limpidi-
us cognoscit angelus et etiam
anima Christi res in verbo quam cog-
noscat in se vel in proprio genere.

Secundo queritur utrum anima Christi
cognoscat in verbo actu
omnia que cognoscit anima in
habitu et quod sic videtur quia secundum
quod dicit Augustinus in 10 de trinitate in
beatis non erunt volubiles cogita-
tiones. Si ergo anima Christi inter
ceteras animas beatas beatissima est
non ergo habet cogitationes volubiles ergo
si aliquid solum in actu cogitat
vel cognoscit semper illud cogitat
vel cognoscit ergo quidquid cogitat in
habitu cognoscit in actu. ¶ Item
gloria est habitus in actu ipsa enim
est eius habere esse beatum et

alii cessare ab actu visionis
divine. Si ergo cognitio qua
cognoscit anima Christi res in verbo
ipso cognitio gloria videtur quod cognitio
illa semper habeat habitum coniunctum
actui ergo quidquid cognoscit in
habitu cognoscit in actu. ¶ Item
perfectius est habitus coniunctus ac-
tui quam separatus propterea quod actus
est complementum habitus sed anima
Christi cognoscit res in verbo cog-
nitione perfectissima ergo quidquid cog-
noscit ibi in habitu cognoscit
in actu. ¶ Item una et eadem
cognitione qua cognoscit anima Christi
ipsum verbum cognoscit alia in verbo
sed nihil de ipso verbo cognoscit
in habitu quod non cognoscat in
actu. ¶ Contra sicut vult philosophus
cum plura sciamus intelligimus unum
solum. Hoc autem ob aliud non
est nisi quia scire nominat cog-
nitionem in habitu sed intelligere in actu
ergo ad plura se extendit habitus
quam actus pervenit et si hoc non
est necesse quod in Christo habitus per-
ficiatur actu quod non est necesse
quod quidquid anima Christi habitu cognos-
cit in verbo cognoscat in ac-
tu. ¶ Item sicut perfectio est cog-
nitio anime Christi ita perfectio est
eius gaudium sed anima Christi non
gaudet de omni eo in actu de
quo gaudet in habitu gaudet
enim semper uno peccatore penitentiam a-
gente licet non actualiter in eo
letaretur quando peccabat ergo pari
ratione non est oportunum quod de
quocumque cognoscat in habitu cognoscat

O

in hitu in actu ¶ Item actualis
consideracio rerum cogitarum in ultimo
in xpo subiacet voluntati qui
potest non considerare aliquid cre
atum quod non sit de essencia glorie
nec etiam non considerare ergo si
sit illius rei hitum non necesse
est quod habitus semper sit coniunctus
actui respectu eius quod cognos
cibilis ¶ Item aut anima xpi
actu considerat omne quod ultimum
eius natum est ei representare aut
non Si actu considerat omne
quod ultimum eius natum est oportet
tet representare tunc illa sit infi
nita videtur quod anima xpi incon
siderando actu perfusit infinita
quod est impossibile virtuti finite sed
non actu considerat omne quod ver
bum sibi unitum natum est sibi re
presentare ergo aliquam habet aptitudinem
anima xpi ad aliquid respectu
cuius non semper est in actu
sed omnis eius aptitudo est com
pleta per habitum glorie igitur
aliquid cognoscit in hitu quod non cog
noscit in actu ¶ Item quando ali
quid se extendit ad infinita
impossibile est quod ipsum totaliter sit in
actu si differunt in eo actus
et potencia sed habitus cognitivus in
xpo se extendit ad infinita
ergo impossibile est ut omne quod cog
noscit in habitu cognoscat in
actu maior manifesta est quia
cum continuum sit divisibile in infini
tum impossibile est ipsum totaliter di
visum esse in actu minor probatur
ubo in hoc quod xpus in verbo eterno
scit omnes species numeri per suas divisi

biles esse in duo equalia et
sic novit in hitu de qualibet eius
specie Si ergo species numeri sunt in
finite quas novit habitu infinita
¶ Item nichil novit anima xpi
in actu sic quod non terminat se
actualiter sed intellectus eius et
appetitus semper est et finitus
sed et finitus ad quod se terminat
totaliter se terminat ergo si actu
se terminat ad unum impossibile est
quod simul et semel actu se termi
nat ad illud quod sit ab illo dispa
ratum igitur anima xpi non omnia
cogitat in actu que cognoscit
in hitu ¶ Ad predictorum in
telligenciam est notandum quod anima
xpi habet cognicionem aliquarum
que sunt de essencia glorie et ali
quorum que non sunt de essencia
glorie Si ergo loquamur de cog
nicione eorum que sunt essencia
lia glorie dico quod anima xpi omnia
que cognoscit in hitu cognoscit
in actu quia gloria est habitus in
actu unde sicut non potest anima
eius non esse gloriosa sic non potest
esse actualis consideracio eorum que
sunt de essencia glorie in ipso inter
rumpi Si aut loquamur de cogni
cione eorum que non sunt essencialia
glorie sic non est necesse quod anima
que cogitat in hitu cogitat in
actu et huius signum est quia
deus licet ostenderit beatis in gloria
hoc est beatis angelis revelat
ostendit in se quod plures tamen non
ostendebat et ideo statui glorie
non repugnat considerare aliquid nunc
quod prius non considerabam nec re

pingueat circa perfectum secundum creatę
quam creatura perfecta hoc est eius ca
pacitatem implet creatura aut plus
est capax secundum cognitionem
habitualem quam secundum considerationem
actualem sicut in opposito mon
stratum est et ideo non solum in
angelis verum etiam in anima Christi
hoc verum est quia plura cognoscit in
habitu quam cognoscat in actu et
ideo concedendum est quod non omnia
considerat vel actu que habet in
habitu quantum ad ea que non
sunt de substantia glorie et tamen de se
habentes que sunt ad perfectionem in
statu ¶ Ad ultimam tamen racionem
potest videri ne det occasionem
errandi quod cum dicatur quod intellectus
simplex et finitus ad quod sit cum
tulit totaliter se cui intendit non
cogit quia intellectus anime
beate et maxime anime Christi di
latatur per gloriam et quod plus est
in verbo perfectum et idem cognos
cit distincte multa et ideo in
tellectus glorificatus cognoscit multa
in verbo non dividitur sed unitur
quia non applicatur ad hoc vel
ad illud primo in mente sed in mente
verbo cum omnia non sit unum
durat in multa cognoscendo alie non
habentes que ad hanc perfectionem inducuntur
te sunt concedi potest ¶ Ad id
ergo quod obicitur in contrarium quod in beatis
non sunt cogitationes vel locutiones
in considerationes. Dicendum quod ubi in
illud intellectus delectans que sit
in patria glorie quia illa semper e
runt in actuali cognitione actu co
gitatione delectans aut quorum cognoscit

non est de essentia glorie non
oportet hic venire. Potest etiam
aliter dici quod voluntas cognitionis
duplex est quedam per inquisicionem
et in itinere que dicit sinum quo
quis venit in cognitione vel in cognitione
et talis voluntas non erit
in beatis. Est et alia voluntas
perfectiva considerationis unius vel
inconsideracionem alterius et talis
voluntas non auffertur ab e
is Aug. Si auctoritas intel
ligitur de prima voluntate et non
de secunda et ideo tali auctoritate non
potest concludi quod anima beata quod
hoc cognoscit in habitu cognos
cat in actu quod gloria est habitus
in actu ¶ Ad illud quod obicitur
quod gloria est habitus in actu dicendum
quod hoc verum est secundum complexionem non solum
quod anima cognitio que est in glo
ria sit in actu continuo sed de illa so
lum que est de essentia glorie et
quam multa cognoscat anima Christi
in verbo et alie anime que vero
non sunt de essentia glorie. Hinc
est quod non oportet quamlibet animam
considerare in actu que novit
in habitu ¶ Ad illud quod obicitur quod
habitus in actu est perfectior quam
habitus preter actum dicendum est quod verum
est quod est in actu nobilissimo quod
debetur ipsi habitui actus aut
nobilissimus debetur ipsi glorie
est actualis consideratio summi
veri. Non autem actualis considera
cio cuiuscumque in verbo vel creati ideo
adhuc quod anima Christi habeat habitum
cognitionum perfectum non oportet

q actualr considet esse verum
sz sufficiat q actu considet vm
summu ¶ Ad illud q obicit q eadem cogne qua cognoscat verbu cognoscat alia in verbo ut dd
q illud vm est de cognicione quantum
ad habitum sz non est optimum
de cognicione quantum ad actum
actual eius cognicio et considatio
verbi etiam est ipi glorie essential
non sic aut actual cognicio alio
rum in verbo et ideo non sic oz
q sic alia considet actualr sz
q actualr considet ipm verbum
sz habitualr habitus eius ille essen
tialiore sz operacionem respectu verbi
q est cognitio prīc quam respectu
aliorum cognitorum in verbo que
sunt cognita q concomitancia secunda
rio

Tercio queritur utrum anima
xpi cognoscat omnia in verbo
que cognoscat verbum et q sic vide
Anima xpi littera habent spiritum non
ad mensuram secundum q dicitur Joh
iii sz spiritus est ad cognoscendum
et diligendum ergo habent spiritum ad
cognoscendum sine mensura et
sic ergo deus illi anime inclusit
celat cognitio ergo omnia alia in
verbo que cognoscat ipse deus

¶ Item illi anime cognita res in verbo
ipm verbum est ro cognoscendi
sz verbum est ro cognoscendi volun
tarie se offerens preparat re vel
pro illa vel quacumque alia si ergo
verbu etiam anime unite sibi of
fert se plena oblacione cum
ipsum sit ro cognoscendi omnia vr
go anima xpi omnia cognosce
bat in verbo sibi unito ¶ Item
verbum etiam perfectissime unitum
erat ipi anime xpi secundum q verbu
go in ratione perfectissime erat unitum
ipi secundum q contemplatur sz secundum
q contemplatur faciebat animam
xpi cognoscere alia ergo si per
fectissima unione uniebatur sibi
qua nulla potest esse perfectior videtur
q ei comunicabat cognitionem
omnium quam habebat ¶ Item anima
xpi cognoscebat aliqua in verbo
et cognoscebat aut ergo potest cognoscere
plura aut non sz potest cognoscere
plura ergo possibilitas eius non
est omnino completa quia potest addi sibi
ce de die in diem sz non potest
cognoscere plura quam cognoscat sed
omnis spacius res in uno dedicata
to potest scire plura quia sabilita
se non coangustant in anima
cognoscente unde si scit aliqua potest
ad hoc scire reliqua Si ergo anima
xpi non potest plura scire videtur
q cognoscat infinita et omnia que
cognoscit ipsa summa dei sapientia
¶ Item anima xpi multo familiarior
est ipi verbo eterno et maiori a
micicia iuncta quam essent apli
xpi xpo homini adeo est famili
aris est ei q non potest esse
familiarior ergo eum vero dat ei no
ticiam quam ipsa potest accipere Sz
anima umquam scit tot quin posset
ad hoc scire plura ergo videtur
q verbum increatum animam sibi v
nitam facere posse infinita ¶ Item
aut anima xpi novit illa sola

que fuit et erunt aut plura
hiis que solum illa novit igitur
si deus aliquid faceret preter ea que
facere disposuit anima Christi illud
ignoraret ¶ Si novit plura hiis
sed qua racione novit aliqua ex
hiis que deus facturus non est
eadem racione novit omnia ergo
videtur quod omnia cognoscat que cog
noscat eterna sapiencia ¶ Item ultimo
potencior est anima Christi ad cognoscen-
dum propter verbum sibi unitum
quam sit aliqua alia ad cognoscen-
dum perfectissimum creaturam sed anima per-
fectissima creatura cognoscit omnia
ad que se extendit ille perfectus
ergo anima Christi per verbum incre-
atum sibi unitum cognoscit omnia
que cognoscit ipsum verbum ¶ Con-
tra Aug. in xii de civitate dei
Quod scitur scientis comprehensione
finitur sed anima Christi cum sit finita
non potest comprehendere infinita
ita quod illa infinita sint sibi fini-
ta quia impossibile est infinitum
esse finitum finite sed verbum eternum
cognoscit infinita ergo impossibile est
quod anima Christi omnia cognoscat
in verbo que cognoscit ipsum ver-
bum ¶ Item cognicio debet ad-
equari rei cognite secundum quod cog-
nita est sive sit cognicio in habitu
sive sit cognicio in actu Sed nullo
necesse est quod adequatur potencie et potenciam
necesse est adequari substancie ita quod
ea non excedat improporcionaliter
infinitum aut improporcionaliter excedit
finitum Si ergo substancia anime Christi

finita est necesse est et potenciam eius
ostendi in ea esse finitam et
cognicionem finitam ergo necesse est cognicionem
esse finitam Si ergo eterna dei sa-
piencia cognoscat infinita in ve-
ro ¶ Item cognicio anime Christi
quam habet in verbo est creata Si-
cut substancia anime Christi est creata
per racionem et cognicio ¶ Sed omnia creata
sunt in certo pondere numero et men-
sura et omnia talia sunt finita
ergo necesse est cognicionem quam habet
anima Christi esse finitam sed cognicio
finita non est nisi finitorum ergo
anima Christi non cognoscit nisi
finita et verbum cognoscit infinita
ergo etc. ¶ Item nichil creatum
excedit in infinitum aliud crea-
tum eiusdem generis sed anima Christi
et eius sciencia est creata et eius-
dem generis cum qualibet alia crea-
ta et eius sciencia ergo anima Christi
non excedit in infinitum scienciam
cuiuslibet alterius anime create
Sed sciencia verbi in infinitum excedit
scienciam cuiuslibet anime beate ergo
videtur quod anima Christi nequaquam tot cog-
noscat quod cognoscat ipsum verbum ¶ Pre-
terea sicut cognicio verbi est in [illegible]
intensive ita est et extensive quia
sicut habet limpiditatem infinita-
tem eciam cognoscit infinita Sed
impossibile est quod anima Christi com-
prehendat infinitatem ipsius verbi
intensive et quod ita limpide cog-
noscat sicut ipsum verbum ergo im-
possibile est pari racione quod cognoscat omnia
que cognoscit ipsum verbum vel verbum

cognoscat infinita. ¶ Item sicut intellectus anime christi per unionem sui ad verbum eternum habet cognoscere multa plura et ipsa substantia anime christi per unionem ipsius ad verbum est nata esse in multis locis sed impossibile est quod anima christi sit ubique et verbum quamvis ei uniatur ergo impossibile est quod intellectus eius cognoscat omnia que cognoscit verbum quamvis ei uniatur ¶ Item quanto substantia simplicior tanto plurium est cognoscitiva sed substantia verbi increati in infinitum excedit quantum ad simplicitatem animam christi ergo impossibile est quod anima christi unquam verbo similiter quod cognoscat tot quia cognoscit ipsum verbum ¶ Item si anima christi cognoscat omnia que verbum cognoscit aut hoc est per ipsum verbum in mente non potest sicut impossibile fuit ostensum quia necesse est ipsum intellectum informari a re quam cognoscit si per aliquid creatum sit sibi superadditum aut hoc est lumen procedens a verbo aut species aliqua rei cognite. Si est lumen procedens a verbo cum quod illud non excedit in infinitum lumine quod confert aliis animabus. Si alie anime non cognoscunt nisi finita necesse est quod anima christi non cognoscat nisi finita ergo si cognoscit omnia que verbum cognoscit. Si per species sibi donatas ergo tot species habuit quot sunt cognoscibilia et si hec cum cognoscibilia sunt infinita erunt in anima christi infinite species in actu ergo si impossibile est infinita

actu esse in creatura impossibile est quod anima christi cognoscat infinita sicut anima que verbum cognoscit ¶ Item ad cognitionem rei duo requiruntur scilicet receptio et iudicium ergo ad hoc quod aliquis cognoscat aliqua necesse est quod habeat posse iudicandi super illa sed iudicium anime christi est finitum ergo nec ipse nec per quietem suam cum verbo iudicat de infinitis quia nulla virtus finita potest in operationem infinitam nec ipse nec cum alia. Non enim potest in aliqua infinita operatione cui contrarium. Ergo impossibile est animam christi iudicare de tot de quot iudicat verbum eternum et sic hec non potest anima cognoscere que verbum cognoscit ¶ Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum quod ad istam questionem propter sui difficultatem adversus diversi de ... videtur et quia quidam videntur simpliciter concedere quidam autem distinguendo sunt narrationes sunt triplici modo dicendi. Quidam enim dicunt quod anima christi cognoscit omnia que verbum cognoscit preter quod verbum eternum non cognoscit nisi finita non enim est exemplar nisi eorum que sunt vel fuerunt vel erunt et hec omnia finita sunt. Sed iste modus dicendi stare non potest quia sicut ipse Augustinus dicit et in 3o libro ... est etiam dei sapientia cognoscit infinita sicut placuit esse quia cognoscat omnes numeros species cognoscit etiam omnia que potest facere

Alius modus dicendi est quod anima
Christi cognoscit omnia que cognoscit
verbum et cognoscit infinita quia
unus et eadem cognoscit anima
in verbo et hinc est quod non solum
anima Christi actu cognoscit infi
nita sed quelibet anima beata que in
tuetur ipsam lucem eternam sicut quod
affluit et illud nec racionem gonat
nec auctoritatibus sanctorum quia omnia scientia
non attribuunt alii anime quam
anime Christi. 2º quia virtus finita
non videtur posse continuari(?) intuitu
infinite incomprehensione infinitorum
que quidem est opus infinita.

¶ Tercius modus dicendi est quod anima
Christi cognoscit infinita in verbo
quia per verbum cognoscit alia
non modo participando sapientiam sic
alie anime sed possidendo ipsam
sapientiam et illud videtur sensisse ma
gister Hugo de sancto victore in libel
lo de sapientia Christi ait enim sicut
plenam ac perfectam ac totam dei
sapientiam in anima Christi fuisse cre
dimus et ipsam sapientiam eandem animam
plene et perfecte sapientem non quod
ipsa participando sed totum possidendo
quam singulariter possidet et comprehen
dit ineffabiliter et paulo post
hec ipsum indubitanter affirmo quod
aut alia sapientia in Christo non fuit
aut si fuit equalis illi non fuit
et ita dicit quod anima Christi aliquid cog
noscit quia sapientia Christi non fuit
alia quam illa sapientia qua deus
est sapiens Hugo tamen est
dicta quod deus est illa sapientia
anima autem Christi non est illa sa

pientia sed illi sapiencie personaliter
unita Iterum deus est sapiens
illa sapientia primum anima aut 3º
perfectam unionis Sed quali(?) verbum
illud Hugonis convenit satisfaciat
difficile est apparere quia sicut
incomprehensibilis fuit omnium ad
hoc quod anima Christi cognoscit verbum
illum necesse est invenire sapientiam
creatam que quidem est dispositio
et habitus ipsam animam ad inve
niendum verbum nec est ipsa summa sa
piencia sed influxus ab eo procedens
Ad necesse est ponere quia si non
sed per impossibile separetur a verbo esset
illa anima ignorans et ideo tem
perandum est sic quomodo potest alius
modus rationabilis inveniri
quam aliquis trium predictorum ¶ At
tendendum est igitur quod alii tempo
taverunt predictam opinionem fundare
distinctione et hanc distinctionem sequitur
triplici modo distinctionis. ¶ Quidam
enim dicere voluerunt quod in Christo duplex
est modus cognoscendi quoniam habet
in verbo unus per gratiam unionis
alius qui est per gratiam comprehensio
nis et illo quidem modo qui est per
gratiam comprehensionis non cognoscit
anima que cognoscit verbum sed
illa que spectant ad gloriam suam
alio vero modo qui est per gratiam u
nionis cognoscit anima que
cognoscit ipsum verbum quia quod ver
bum // cognoscit anima que cog
noscit ipsum verbum // Item comminu
untur est gratia sine mensura et
gratia infinita et ideo non est mes

si cogitat sed illa infinita est
anima que verbum cognoscat Secundus
iste modus dicitur non videtur esse
intelligibilis de facili primo quidem
quia si anima Christi cogitat quidquid
quod cogitat pluribus creatis vero
est pluribus aliis creaturis in tota
Christi quam anima cognoscat ipsum
verbum vel in ipso verbo in pluribus gloriae
comprehensoribus quia illo tantum
spiritu etiam nichil cogitet in verbo
unio cum non faciat dumtaxat vel
cogitatio aliquando nisi unio sed
gloria comprehensionis Nam caro
est unita verbo quamvis non cog
noscat ipsum verbum si ergo aliquid
Christi cogitat anima que cogitat
verbum vere est quod cogitat per illa
cognitione que quidem est pluribus com
prehensoribus. Secundo quamvis sit gratia
unionis sive creata sive increata
quantum anima Christi semper est infi
nitior creature quod omnis virtus
cognitiva semper finita est ergo numquam
cognoscat in pluribus et sic redit
quod prius obiectum ¶ Alius vero modus
dicendi est quod in deo ponitur secundum duplex
modus cognoscendi vel ipse divisibilis
apte veritatis cognitionis secundum apte co
notati dicitur cum in eo esse scientia
visionis et scientia intelligentie
et scientia visionis est respectu omnium
corporum que facere potest et vult quia dicitur
disponit Scientia intellectus vero
omnium corporum que facere potest et non vult
quod dicitur omnis scientia quamvis scientia
visionis sit futurorum scientia in
tellectus infinitorum Disponit enim
facere finita sed potest facere infinita
Adiungo dicit utrumque ipsius scientie

que etiam vocant verbum sed intelle
gatur de scientia visionis tantum
dicunt utique quod anima Christi omnium
illorum que facere cupiverit fuit
et omnia quantitatem scientiam omnium il
lorum que facere disponit ipse magis
vero sine libertate et ipsius anime ca
pacitate Secundus autem intelligatur de scientia
intelligentie sic dicunt quod non anima
cognoscat que cognoscat ipsum verbum
quia ille extendit se ad in
finita et anima Christi in cognitione non
stat in se finita Deus autem non
quantitati illi anime nisi quantum
potuit capere et per ipsum scientiam
disponi per varios aditus quia
prout est hoc quidem modus satis
facilis est et variabilis vero
in adhuc non querit modus
dubitantibus qui esse quod deus aliquid
in mundo faciat quod tamen facere non
disposuit sicut mundum mundum latet
Christi sequitur contra quod Christus
aliquid de novo possit addiscere
et ita non habet plenissime scientiam
et vero tum gratia non se extingu
tunt in anima Christi numquam videtur
quod tot sciat anima quin possit adhuc
plura scire quamvis ergo essent scien
tius quoque capacitatis creature
¶ Tertius est tercius modus dicendi
quod quatuor aliquis cogitatio cognitione habitu
ali et cognitione actuali sine
cognitione que est sic scientia et cog
nitione habituali que est sicut con
siderare Sed nunc loquamur de cog
nitione quantum ad actum considerationis
primo dicitur est quod anima Christi non omnia

tot cognoscat q[uod] cognoscat
ipsum verbum [et] p[er] illum eius gl[ori]am
pot[est] adeo sublime sublevari c[re]a
tura ut simul et in actu vide
at de infinitis eius h[abe]t sit infini
te virtutis. Si v[er]o loquamur
de cognitione habituali. Sic g[ra]d[u]
pot[est] q[uod] sit anima que cognoscat
ipsum verbum sibi unitum et h[oc]
p[ate]t sic quia cum anima Christi
cognoscat ipsum verbum habitu
glo[rio]so ita p[er]fecte q[uod] non pot[est]
ipsum p[er]fectius cog[nosce]re et ipsum
verbum etiam comp[re]hendat h[abe]t volu
tatem ad applicandum illi anime
omnia que in ipso relucent
nec aliquid in ipso relucat
q[uod] non sit natum cog[nosce]re a[nim]a
Christi anima Christi h[abe]t aliquid quo
facile est ad cognoscendum omnia
que verbum cognoscat et h[uius]
signum est quia ad h[oc] q[uod] cog[nosca]t
aliquid q[uod] verbum cognoscat q[uod]
q[uod] illud sit non o[porte]t q[uod] detur ei
novus habitus cognoscendi. Sed cum
q[uod] velle in eo pot[est] legere. Si g[ra]n
tu queras de illo habitu utru[m]
sit habitus finitus vel infini
tus. Dico q[uod] est finitus sed tamen
respectu ad infinitum, nec hoc
est impossibile ponere in creatura
infinitas eius p[ri]mum non pot[est]
infinitate actualem sicut
non ponit co[m]p[re]hensionem realem. Si
iterum tu queras unde veniat
illa infinitas respectiva circa
habitum cognitionis anime Christi
Dico q[uod] venit ex voluntate sic
tali sibi uniti q[uod] voluntate
comp[re]hendit h[abe]t anima applicanda ei

que relucent in se hac aute[m]
non facit alicui alii anime et
ideo de sola anima Christi conce
di pot[est] debet q[uod] sit cum sciens
quantum ad cognitionem habitualem
et tantum dicta sunt rationes que sunt
ad istam partem. ¶ Ad illud q[uod] p[ri]mo
obicitur in contrarium q[uod] q[ui]c[quid] q[uod] p[ate]t pat[e]r
comp[re]hendere fecit dico q[uod] illud in
telligitur de notitia actuali que
quidem consistit in actuali comp[re]
hensione q[uod] t[ame]n convenit in ipsa anime
de habituali aut[em] non o[porte]t q[uod] habeat
veritatem nec o[porte]t ad h[oc] q[uod] habeat ve
ritatem de cognitione habituali actuali
s[ed] de ea que est p[er] comp[re]hensione[m] q[uo]n[i]a[m]
nos eum deus cognoscat ab
anima non t[ame]n o[porte]t q[uod] sit finitus
ipsum anime cognoscenti immo simpliciter
est infinitus. ¶ Ad illud q[uod] ob[icitur]
q[uod] cognitio d[ebe]t adequari cog[nosci]bili p[atet]
responsio p[er] illud q[uod] dictum est q[uod] hoc
verum est de cognitione comp[re]hensiva
et de ea cognitione que actu
videat dicto cog[nosci]bili tali ac
modo cognoscendi non cognosc
it anima Christi anima que verbum
cognoscit. ¶ Ad illud q[uod] a[rguitu]r q[uod] cog[nitio]
qua h[abe]t anima Christi est finita
ergo non pot[est] esse infinitorum
Dico q[uod] in cognitione anime Christi
est tria reperire vel considerare
videlicet p[ri]mam rationem cognoscendi que
est ipsum verbum et ipsum habitum
secundum ipsum p[ri]mam habitus et ordinem
illius habitus ad cog[nosci]bile. Dico
ergo q[uod] quamvis habitus ille sit
finitus tamen ro cognoscendi infinita
est et p[er] illam habitus ille habitus
sit finitus ordinem ad infinita n[on].

in actu sed in aptitudine et hoc modo philosophi cognoscunt finitam esse respectu infinitorum. Ex quo patet non ponit aliqua infinitas esse in creatura in actu sed ponit actualis infinitas solum in rectore. ¶ Ad illud quod obicitur quod actum non procedit aliud creatum eiusdem generis infinitum dicendum quod illud verum est de illo processu qui est in ipso creato secundum se et absolute de illo non processu qui est bone caritatis et etiam in hac unitate et isto modo non decet scientia christi in infinitum sit maius in actu quam hunc aliarum animarum sed quia ipsum verbum eternum in infinitum se imprimens complebet ad manifestandum ea que in se sunt ipsi anime christi quam aliarum aliarum anime. ¶ Ad illud quod obicitur quod anima christi non potest cognoscere in immensitate impediretur scilicet cognitionis divine ergo nec in immensitate respectu cognitionis. Dicendum quod non est simile de ipsa de causa unde quando quod anima christi quod quod cognoscit in habitu de ipso verbo eterno cognoscit in actu cum cognitio ipsius verbi in se sit de essentia generis non sic autem est de cognitione aliarum rerum que relucent in verbo per ipsum verbum est infinitum et quod quod de verbo intelligit totum est infinitum non sic autem est de cognitione infinitis quia cuiuslibet ipsarum in se finitum est et cognoscitur per a substantia et virtute finita et in habitu finito unde quamvis anima christi cognoscat verbum que verbum cognoscat numquam tamen equatur ei in cognitione quia numquam illa anima comprehendit actualiter secundum quod ipsum verbum eternum pro uno aspectu de omnibus indicat et anima intuetur. ¶ Ad illud quod obicitur quod anima christi quamvis sit unita verbo non tamen est ubique et verbum ergo nec cognitio ad omnia que cognoscit verbum. Dicendum quod non est simile quia esse hic vel ibi dicit actum compositionis et ideo si anima christi esset ubique est verbum iam esset immensa et consequenter eius adequaretur consistere verbo. Non sic autem est de cognitione quia multa cognoscit anima christi in habitu que numquam considerabit in actu ideo nec propter hoc ponitur adequatio nec ponitur immensitas circa potentiam eius cognoscitivam. ¶ Ad illud quod obicitur quod simplicitas anime numquam elevatur ad simplicitatem verbi. Dicendum quod illud verbum intelligit non tamen de cognitione habituali verum et de consideratione actuali et quantum ad hoc verum est quod numquam anima ascendit ad tot consideranda ad quot ipsum verbum considerat et si tu obicias quod nec habitu nec actu videtur posse pertingere ad omnia que verbum cognoscit tamen in omnibus creator excedit creaturam. Dicendum quod ponit de eius sunt habitus cognitionis infinitorum non ponit infinitatem in habitu cognitionis et ideo nec ponit adequationem ipsius cognitionis anime christi respectu cognitionis ipsius verbi. ¶ Ad illud quod queritur utrum anima christi cognoscat omnia que cognoscit verbum

Dd q p[ro]ponit aliquod sibi da
tum hoc aut non est quia lu
men illud sit infinitum s[ed] quia
est ad infinita sc[ienti]a g[e]n[er]atiuu[m]
ip[s]e p[ro]mptitudinis exemplaris
sibi uniti ¶ Ad illud no[n] q[uod] ult[imo]
obicit[ur] quia imaginarie est
recep[tu]s et inditum Dd q[uod] illud in
telligit de actuali c[on]sideratione de
habituali aut non est uer[um] q[uo]d
q[ui]b[us] inducit in actu de o[mn]ib[us]
que nouit in h[ab]itu s[ed] q[uo]d potest
et habz facultate[m] indic[an]di p[er] aliq[ua]s
ra[ti]ones que sibi insite sunt ad
hoc q[uod] possit inducere de illis
cognitionibus ¶ Et q[uia] summa pre
dictorum que pluribus dicta s[un]t
breuiter p[er]stringa[m] c[on]cedendum est
q[uod] anima xp[ist]i habituale cognitio[n]e[m]
h[abe]t infinitorum et omni[um] eorum que cog
noscit ip[s]u[m] u[er]bu[m] sibi unitum
h[abe]t no[n] h[abe]t actuale[m] et illa q[ui]d[em]
habitualis cognitio non pariat
infinitate[m] actuale[m] in ip[s]o h[ab]itu
u[e]l in ip[s]is cog[nosci]te ¶ S[ed] solu[m] r[ati]one
cognoscendi ut incomparabile
h[ab]itus cog[nosce]ndi ad ip[s]a cognoscibilia
h[abe]t a[n]i[m]a i[n] mod[o] c[on]cedendi mag[is]
tralibus p[ri]mi tene[n]t q[ua]m q[ua]ntum
iacet q[ua]ntu[m] sit ad ty
p[ro]p[ri]e a[u]ct[orita]tis sacrorum q[ui]bus est in
dicendis c[on]cedendis p[ro]prie intend[end]u[m]
tu[m] et[iam] p[ro]pt[er] reuere[n]tia[m] ip[s]i[us] xp[ist]i om[n]i[u]m
que gratuitu[m] p[er]pere et gr[ati]ae
passiu[m] debemus attribuere et q[uan]tu[m]
tam q[ua]ntum ad intelligimu[s] ad ip
sius reuerentiam et honore[m]

ar[ticu]l[us] 39

Q[ue]ritur qu[e]rit[ur] de s[ci]e[nti]a qua[m] a[n]i[m]a
xp[ist]i h[abe]t a u[er]bo et tunc

h[abe]t que ru[n]t[ur] tria ¶ P[ri]mo q[ue]rit[ur]
utru[m] aliq[ui]s s[ci]e[nti]am h[abe]t a[n]i[m]a x[risti]
a u[er]bo p[re]ter illa[m] q[ua]m h[abe]t i[n] u[er]bo
¶ S[ecun]do q[ue]rit[ur] utru[m] s[ci]e[nti]a illa p[ro]
fecit aut ab i[n]itio h[abe]t ca[m]
p[er]fecta[m] ¶ T[er]cio q[ue]rit[ur] utru[m] de[m]o[n]s
a[n]i[m]e xp[ist]i debuit c[on]ferre a[n]i[m]e
xp[ist]i de q[ua] scie[n]t[ia] s[ic]ut c[on]ferunt
a[n]i[m]ab[us] s[an]c[t]orum

Q[ue]rit[ur] p[ri]mu[m] sic p[ro]ceditur
et q[ue]ritur utru[m] xp[ist]e h[abe]t
alia s[ci]e[nti]a[m] a u[er]bo p[re]ter illa[m]
q[ua]m h[abe]t in u[er]bo / et q[uod] no[n] fuit
aliqua n[ecess]itas h[ab]endi alia[m] u[idetur]
p[ri]mo p[er] id q[uod] dicit Dam[ascenus] Duo[rum]
mod[orum] ca[usa] h[o]m[in]is s[ci]e[nti]a[m] p[ro]p[ri]am
natura[m] non est unificata
dic[itu]r aut[em] a[n]i[m]a unita s[ci]e[nti]a ypos[tatica]
ip[s]i dei u[er]bo unific[atio]n[is] f[ac]ta est
p[ro]p[ri]a que est s[ci]e[nti]a ypo[stat]ica sun
unione et ita et h[uman]a natu[ra]
q[ua]m d[icitu]r no[n] possidz futurorum
cognitione[m] de[i] c[on]iunct[a] dia p[ro]p[ri]e ca
que est addu[n]tu[m] u[er]bu[m] unione[m]
dictata est futurorum cog[nitio]ne ergo
s[ic]ut ca[usa] xp[ist]i non p[otes]t uni
ficare nisi ip[s]e unione sua ad
u[er]bu[m] ita a[n]i[m]a ei[us] no[n] cog
noscit aliquid n[isi] in ip[s]o u[er]bo
¶ Item unu[s] s[ci]e[nti]a una no[n] est
una p[er]fecto s[ed] intellect[us] a[n]i[m]e
xp[ist]i p[er]fect[us] fuit s[ci]e[nti]a cognos
cendo a[n]i[m]a in ip[s]o u[er]bo ergo
unde q[uod] sup[er]fluu[m] sit ei attribuere
alia[m] cognitione[m] ¶ Item maior
lum[in]is est ab[s]orbe[re] mi[nus] si q[uo]d
cognitio q[ua]m a[n]i[m]a h[abe]t in ip[s]o
u[er]bo fuit p[er]fecte lum[in]o[s]i[ta]tis q[ua]m
fuit in ip[s]o fonte lucis u[idetur]
q[uod] tunc no[n] potuit simul cu[m]

ca stare aliud genus cogni-
tionis in anima Christi ¶ Item qui-
cumque quod perfectius est creatura quod
Christo tribuere est sed cognitio ipsius anime
Christi in verbo est cognitio perfectissima
cognitio vero rerum in proprio genere
est cognitio minus perfecta. ergo si Christus
abunde habuit cognitionem perfectissimam
que est in verbo videtur quod alia non
habuit locum in ipso ¶ Et contra sicut
Augustinus dicit super Genesim ad litteram trac-
tans illa tria verba Genesis scilicet fiat
fecit et factum est angelus cog-
novit res in verbo in se et in ipso
genere. Sed intellectus anime Christi non
fuit minus perfectus quam intellectus
angelicus ergo non tantum habuit cog-
nitionem rerum in verbo verum etiam
in se ipsis ¶ Item Christus assump-
sit quod dignius erat de omni statu
scilicet de statu glorie et de statu innocen-
tie et de statu nature lapse ergo non
tantum habuit cognitionem convenientem sta-
tui glorie verum etiam convenientem statui
innocentie. Sed ergo Adam habuit cog-
nitionem omnium rerum creaturarum divinitus
sibi datam in se ipsis videtur
quod preter cognitionem gloriam Christus
habuit illam secundam ¶ Item anima
Christi in omni dono gratie debuit
precedere omnes alias animas et non
tantum in dono gratie gratum facientis
verum etiam in dono gratie gratis da-
te. Sed ergo habere notitiam rerum
in se ipsis hoc est donum gratie gra-
tis date videtur quod Christus habuit
cognitionem habuit preter eam cog-
nitionem que est in verbo ¶ Item

sicut ratio superior dicitur habere suam per-
fectionem ita etiam ratio inferior in
Christo sed ratio superior nata est nos-
cere res in ipso verbo eterno inferior
vero nata est eas considerare in proprio
genere. ergo sicut habuit cognitionem
superioris ita etiam inferioris por-
tionis ¶ Item Christus simul erat perfectus
viator et comprehensor sed utrique
statui necessaria est cognitio ergo sic
habuit statum debitum statui com-
prehensoris cognoscendo res
in ipso verbo ita videtur quod habuit con-
venientem statui viatoris co-
gnoscendo res in se ipsis ¶ Respondeo absque dubio
concedendum est quod preter cognitionem
quam habuit anima Christi in ipso verbo
que est cognitio glorie habuit cog-
nitionem aliam que est cognitio
gratie gratis date qua scilicet cogni-
tione cognoscit Christus res in se
ipsis perfectius ei inditas ab ipso
conditionis primordio sicut fuit
in intellectu Ade vel etiam in intel-
lectu angelico. Ratio autem huius est perfec-
tio ipsius anime Christi que non tantum
debuit esse perfecta secundum superiorem
partem verum etiam secundum inferiorem
et secundum partem sensibilem non tantum
quantum ad statum patrie verum etiam
quantum ad statum vie que duplex
est videlicet innocentie et nature lapse et
secundum hoc habuit Christus triplicem cog-
nitionem iuxta triplicem statum convenien-
tem videlicet cognitionem glorie cognitionem
nature et integre et cognitionem penitentie
convenientem ut de quolibet statu a-
liquid habere liceat. ¶ Ad primum quia per-
fecta fuit anima Christi quantum ad eius

cognitionem non solum respectu cognoscibilium
sed etiam modorum cognoscendi. Ideo cum
tres tantum sint cognoscibilium gradus quia
res habent esse, habent etiam esse in verbo,
habent esse in intellectu creato, habent
intelligibiliter esse in proprio genere, ideo ad
hoc quod intellectus anime Christi ple-
nam de rebus cognitionem haberet
res cognoscit ista triplici cog-
nitione et sic patet quod anima Christi
non tantum habet cognitionem rerum
in verbo sed etiam rerum in verbo cogn-
itionem [illegible] non tantum propter
notitiam verum etiam complementi patet
etiam harum trium cognitionum suffi-
ciencia necessitas et distinctio quia per
sui vel comparatione(?) [illegible] superiores
rationes inferiores vel comparatione sta-
tum videlicet glorie innocentie
et nature lapse vel comparatione modorum
cognoscendi scilicet in verbo in se in genere proprio
et sic patet quod anima Christi habet cog-
nitionem rerum que sunt in verbo habet
aliam cognitionem in verbo et [illegible]
deinde sunt rationes ad hoc. ¶ Ad
illud quod obicitur primo de amore dam(?)
dicendum quod Damascenus non vult assignare simili-
tudinem quantum ad omnia sed quan-
tum ad hoc quod sicut caro Christi
non esset vivificata nisi fuisset
in verbo unita sic anima Christi
ignorans esset et imperfecta nisi
fuisset unita cum sapientia perfecta
sed propter illam unionem habuit anima cog-
nitionis perfectionem. ¶ Ad illud quod
obicitur secundo quod unum veri una est
perfectio dicendum quod verum est secundum unum
modum et statum et perfectionem sed quia
in anima Christi est considerare di-

versitatem plurium statuum et modorum
cognoscendi ideo nichil impedit quin secundum
diversitatem horum diversas habeat
perfectiones cognoscendi (?) perfectiones. ¶ Ad illud
quod obicitur quod superfluum est facere
per plura quod potest fieri per pauciora dicendum quod verum
est si fiat eque bene et eque sufficienter.
Sic autem non esset in proposito quia non
ita haberet anima Christi complete
cognitionem secundum omnem modum et sta-
tum sed secundum alterum illorum cog-
noscendi haberet. ¶ Ad illud quod obicitur
maioris luminis est absorbere minus
dicendum quod illud alicubi habet veritatem
ubi est de luminibus que sunt eiusdem
rationis et eodem modo irradiant
et secundum eandem partem, non sic autem
est in proposito sicut intelligitur(?) harum
cognitionum diversitas(?) est. Potest quod dicatur
quod maius lumen absorbet minus
quantum ad actum(?) quantum ad consistenciam
sed quantum ad apparentiam et licet hoc
sit verum in lumine corporali non tamen
est verum in lumine spirituali precipue in natura
re in proposito que reperitur in lumine
spirituali quam in corporali. ¶ Ad id
quod obicitur quod cognitio comparatione non
manet cum cognitione perfecta dicendum
quod verum est quando cognitio comparatione non
manet cum cognitione perfecta dicendum
quod verum est quando cognitio comparatione habet
imperfectionem annexam sic cognitio
enigmatica et de hac verum est quod non
fuit in anima Christi. Si autem dicatur
cognitio comparatione que nichil imperfecti
est quantum cognitio que non respicit
ea nisi(?) et de hac verum est quod
non fuit in anima Christi, ideo pos-
terius [illegible] est status ut sit

est in statu patrie
Secundo queritur utrum Christus profecit
secundum illud genus augmentis
et quod sic videtur Hebreorum 5 Didicit ex
hiis que passus est obedien-
tiam, discere est proficere in scientia ergo
Item secundum illud Luce 2 Profici-
ebat Ihesus etate et sapientia glo(sa)
sicut verus est etate profice-
re ante gratia et sapientia ergo sic
Christus profecit secundum veram cres-
cendo in etate ita videtur quod se-
cundum animam profecit crescendo in
cognicione. Item Christus assumpsit
quod plantavit in natura nostra sed Christus
plantavit in natura nostra ut ex multi-
tis sensibus fiat una memoria
ex multis memoriis una experi-
encia ex multis experimentis univer-
sale quod est principium artis et scientie ergo
si iste modus procedendi fuit animam
proficere in cognicione videtur quod anima Christi
in cognicione profecit. Item aut in-
tellectus agens in Christo potuit
abstrahere formas universales a fantasmatibus
intellectus aut non si non potuit
ergo fuit impotens si potuit ta-
lis modus abstrahendi fuit in
cognicione videtur quod Christus in cognicione
profecit. Item qui ad apprehen-
dit et retinet quod prius non apprehen-
debat vel comprehendebat et ymaginationem prius
in Christo totum illud retinebat
ergo videtur quod anima Christi proficiebat
et addiscebat. Sed contra Beda
super illud Luce proficiebat Ihesus
etc. proficiebat non quod ipse sapi-
entior fiet ex tempore sed eadem
qua plenus erat sapientia te-
teris exteriore paulatim demonstrabat
Item Damascenus dicit eum profici-
entia non tamen que est secundum ypostasim
unione veniant ergo si quis
dicat Christum profecisse in scientia et
immunitatem facit sapientie maledicte
sit unitati. Item Christus habuit
non solum plenitudinem gratie gratum
facientis sed etiam gratis date
si ergo cogniciones quas habuit anima
in se ipso fuit cognicionis gratis
data ergo plenitudo fuit in Christo a
sue conceptionis principio quod
non crescebat in eo. Item anima
Christi habuit species rerum cognoscendarum
que nunc habuit species unius et
eiusdem nature et eum sed impossibile
est duas formas eiusdem speciei
esse in eodem et secundum idem ergo im-
possibile fuit quod anime Christi novas
formas sive novas species reci-
peret ergo non potuit in cognicione
proficere. Item unum non est possibile
ad formam quam habet in actu preterea
quod omne recipiens debet esse de-
nudatum a forma recepta. Sed si
anime Christi a principio habuit in se
omnium rerum creatarum species et notici-
am quod amplius non potuit cognicionem
novam recipere ergo nec in cognicione
proficere. Respondeo ad predictorum intelli-
genciam est notandum quod preter scien-
tiam quam anima Christi habuit in verbo de qua
prius dictum est modo sicut predictum fu-
it habuit eam cognicionem simplicem noti-
am intellectualem et cognicionem experi-
mentalem in sensu et cognicionem simplicem noticiam
consistebat in habitibus et specie-
bus quas anima Christi inditas a prin-
cipio sue conditionis ...

conductoris cognicio non compre-
hensive consistebat in visibilibus
sensum potiora quam que licet
et species impresse sunt ipsi anime
Christi in comoda plenitudine. Sic
est quod Christus perfecte non potuit
cognoscere simplicitas notitie quia
non sensus potior ad aliquid co-
niectabat demonis ad quod Christus
commissus non fuit. Sic est
quod cognitione comprehensive perfici-
ebat juxta quod dicit Ambrosius quod
in eo sensus perficiebat humanus.
Et Apostolus dicit: Et didicit ex
hiis que passus est obedientiam.
Et glosa super illud psalmi: Dum tri-
bulat inimici intellectum usque ad
mortem circumdant me. Inferior
pars secundum carnis assumpte ut cooperi-
ret tenebras mortalitatis.
Et sic anima Christi quamvis non
perficeret secundum cognitionem simplici-
tas notitie perficiebat tamen secundum
cognitionem comparativam. Ille autem
perfectus sue comparabilis in Christo
in duobus differebat a perfectu cog-
nicionis nostre. In uno videlicet
quod Christus non perficiebat nunc
nondum in notitia rei prius in-
cognite sed quod prius agnoscebat
nunc secundum perfectionem notitiam
cognoscebat aliud secundum comparationem. In
alio etiam differebat quia perfectus
noster est secundum comparationem, perfectus
non Christi erat solum secundum appre-
ciationem et secundum hoc patet responsio ad quam
propositionem patet etiam responsio ad rationes
ad utramque partem primam
partem. Rationes vero que concludunt
quod Christus non perficiebat in cog-
nitione sine scientia procedunt de perfectu

sed non solum secundum appreciati-
onem sed etiam secundum comparationem non per-
fectum secundum cognitionem comparative
unde est secundum cognitionem simplici-
tas notitie et ideo rationes ille
sunt concedende quia viam con-
cludunt. ¶ Ad illud vero quod primo
obicitur in glosa de auctoritate Apostoli
et de auctoritate Bede in glosa dicendum
quod utraque auctoritas intelligitur
de cognitione comparative. ¶ Ad 2ᵐ dicendum
quod obicitur quod hec est utilis videlicet
quod comulatis sensibus fuit una
memoria dicendum quod duplex est modus
cognoscendi per comparationem. Unus qui
est via in acquisitionem scientie. A-
lius vero qui est via in comparatione
scientie ut quod prius scibat theorice
postmodum sciat practice et primus
modus scientie requirit in scientia incre-
mentum. Secundus vero consistit in usu scien-
tiam adepte et primo est mo-
tus ab incognito ad cognitum. Se-
cundus vero est via sine processu a
cognito ignoto ut cognoscat
alio. Et primus modus repperi-
at in statu nature lapse propter
ignorantiam annexam. Secundus vero
repperiat statum innocentie maxime
licet sine processu usum et cog-
nitio simplicis notitie per comparationem cog-
nitionem comparative et iste modus
fuit in Christo et non alius quod
sicut infra patebit de statu
nature lapse Christus non de-
buit assumere defectum ignorantie propter
autem imperfectionem progressu cognicio-
nis procedit secundum statum nature
lapse quod in Christo non oportet reperire.
¶ Ad illud quod obicitur quod intellectus

agens in corpore non potuit
abstrahere ... quod abstractio specierum
a conditionibus materialibus quedam
ordinatur ad cognitionem scientiarum que
dam non consistit in iudicio eius
quod apprehensum est per sensum iudi
cio inquam facto ab intellectu et
quando non fuit in corpore eo quod in
tellectus eius fuit scitus et
species vero illa aut abstractio
ordinatur ad acquisitionem scien
tie et sic non deest ad esse et ita
fuit anima deserta de scientiis ig
norancie ¶ Secunda non in corpore fuit
sed postea non sequitur quod aliquis
dedisset demonio vel in scientia
efficit sed solum quod aliquid consi
derant intellectum operatur apud i
feriora ¶ Ad illud quod obicitur quod se
cundus eius patitur apprehendere et tenere
dico quod illud non facit propter causam
incomprehensibilem speculationis sed causa
tione corporalitatis quod illa que
sensus apprehendebat aut dividebat
apud intellectum erant ma
gis cognita non solum quantum
ad esse sed etiam quantum ad appre
hensiones scientiarum quas apprehendebant
et dicebant super formaliter va
riari unde sensus est decogni
tione vero in corpore et inquocaz
angelis ¶ Angelis enim patiuntur
persicere in cognicione vero compo
sitione et divisione et confundendo cum sim
plicibus naturae quamvis non reci
piunt novas species corporis nec
enim propter cognitionis plen
itudinem et perfectionem quam de
derunt eius animam sive appli
care conditionis

¶ Tercio queritur utrum deus
coniunxit anime christi
complexionem fortem conferunt ei cum
sciam et quod sic videtur ad primum
quod dedit illi naturam quae super
omne nomen ergo si non dedit
ei naturam sine te dedit ergo illa
virtute super omnem virtutem et po
tentia super omnem potentiam ergo de
dit ei complexionem ¶ Item omnium
tamen tria sunt in anima po
tentia et voluntas ut ulterius dico
voluntas presupponit scientiam
et potentia presupponit potentiam ergo
que est capax scientie est capax
potentie ergo que est capax om
nis scientie est capax omnis potentie ¶ Item
amplioris comprehensionis est scien
tia quam potentia ¶ Dicitur enim quod de
potest scire sed non contrarie sed quod est
capax est rei maioris est ca
pax rei minoris ergo si anima
christi fuit capax omnis scientie
fuit etiam capax omnis potentie
ergo debuit deus ei coniungere om
nem potentiam ¶ Item posse scire
unum scibile est potentie ergo po
sse scire duo scibilia est ma
ioris potentie et sic procedendo
ergo posse scire infinita scibilia
est summe et infinite potentie
sed anima christi potuit scire in
finita scibilia ergo deus coniunxit
ei omnipotentiam ¶ Item artifex
naturalis non solum coniungit filio
suo scientiam simpliciter notam sed etiam
scientiam practicam ergo multo fortius
hoc deus coniunxit anime christi

sed per practicam scilicet operum connectam et opus scilicet primum summa. Ergo si deus conveniunt anime secundum speciem practicam, anime vero conveniunt, ergo ei omnipotencia. ¶ Item sicut intellectus anime Christi communicatus est divine sapientie, ita et virtus illius anime communicata est divine potencie. Dicimus enim Christum dei virtutem et dei sapientiam. Ergo sicut intellectus anime Christi propter coniunctionem eius ad summam sapientiam facta est sciens ad plenum, ita et virtus propter coniunctionem cum summa potencia debuit fieri omnipotens. ¶ Sed contra anima Christi creature sequitur propriam substantiam create, sed omnipotencia sequitur substantiam increatam, quia prius est producere quam esse. Ergo nulli creature convenire potest omnipotencia. ¶ Item nichil habens potentiam potest ab aliquo excedi vel superari, quia nichil est maius omnipotente, sed necesse est omnem creaturam a deo excedi et superari. Ergo impossibile est alicui creature omnipotenciam convenire. ¶ Item nullius substantie finite potest esse virtus infinita. Ergo nulli substantie finite potest convenire omnipotencia, sed anima creata est substantie finite, cum sit creata in numero, pondere et mensura. Ergo etc. ¶ Item nulla virtus entis creati transcendit esse eius, sed omnipotencia transcendit omne quod potest de nichilo entem facere eius. Ergo impossibile est alicui virtuti creature dari omnipotentiam. ¶ Respondeo dicendum quod nec anime Christi nec alicui creature potest omnipotentia convenire nec est verum quod convenit ei in

et excellencia divinitatis est propter communicationem ydiomatum que oritur propter connexionem unionis. Sic enim possumus dicere quod homo est deus, ita possumus dicere quod homo est omnipotens. Et sicut excellentia divinitatis nulli convenire potest sicut forma et proprietas eidem inherens subiective, sic eciam nec omnipotencia. Et ratio huius est quia omnipotencia convenire non potest alicui creature. Est enim omnis creatura eo ipso quod compunibilis est deficit a summa stabilitate, unde non consistit per se ipsam; deficit a summa simplicitate, unde distat potest in ipsa virtus ab essentia; et quod in se non subsistit nec per se sustentatur a causa, potest ideo impossibile est ipsam esse omnipotentem. Non enim potest se ipsam sustinere virtute quam esse totam non agit, non potest in totam rei substantiam, et ideo non potest esse omnipotens, cum non possit totum producere. Postremo quia virtus distat a subiecto, tantum potest elongari quod omnis deficiat, unde non potest in omnia. Sicut igitur soli deo convenit summa stabilitas, summa simplicitas, summa et immensitas, sic eciam omnipotencia, quam necessario sequuntur ista tria. Et ideo omnipotencia convenire non potest alicui creature nec anime Christi. Ad hoc et verba que huius adducuntur sunt concedenda. ¶ Ad illud ergo quod obicitur quod dedit illi nomen quod est super omne nomen, dicendum quod dicto illius nominis fuit per communicationem ydiomatum

ut homo ille dixit et deus
et dei filius dehat at generare
non intelligit ad prius ideo auctoritas
illa nichil facit ad propositum ¶ Ad
illud quod obicitur quod potentia antecedit
scientiam. Dicendum quod potentia dicitur dupliciter re-
spectu actus interioris et respectu actus
operationis. Dicimus enim aliquem pos-
se scire et velle. Dicimus etiam posse
operari cum ergo dicimus quod in crea-
tura potentia antecedit scientiam hoc verum
est respectu actus interioris non
respectu quia potentia operativa con-
sequitur scientiam. Cum autem dicitur omnis
potentia esse in aliquo hoc non
intelligitur respectu actus interioris
tantum sed etiam respectu operationis ideo
non sequitur quod si in aliquo sit sci-
entia quod in eo sit omnis potentia

ampius

¶ Ad illud quod obicitur quod simpliciter ex-
tensius est scientia quam potentia. Dicendum quod ex-
tensionis maioris extensionis est dupliciter
vel respectu obiecti vel respectu obiec-
ti. Si loquamur de extensione respectu
obiecti maioris extensionis est
omnis scientia quam omnipotentia quia res-
pectu plurium est. Si vero loquamur
de extensione respectu subiecti
maioris amplitudinis est omnipotentia
quam omnis scientia quantum est de separa-
tione utriusque. Nam omnipotentia
ponit subiectum suum omnino immen-
sum et infinitum. Omnis scientia vero
non, sicut in prioribus fuit ostensum
et ideo quod si alicui subiecto [?] crea-
te possit communicari omnis scientia quod
propter hoc possit ei communicari om-
nipotentia communicatio enim potentie plus
respicit amplitudinem subiecti quam obiecti

¶ Ad illud quod obicitur quod posse fa-
cere simpliciter est omnipotentie. Dicendum quod cum
anima cognoscit in verbo cog-
nitionis anime plus est in re-
cipiendo ab ipso verbo quam in agen-
do in ipsum verbum et ideo posse fa-
cere aliquid simpliciter in ipso verbo est po-
tentie utriusque active et passive sed ac-
tive competit verbo illuminantis pas-
sive non competit anime susceptivum.
Cum ergo infertur quod posse fa-
cere infinita sit potentie infinite
Dicendum quod ex hoc non sequitur quod in cre-
atura sit infinitas potentie
active sed in ipsa est infinitas
potentie passive et hoc quidem non re-
pugnat creature licet ei repug-
naret infinitas potentie active. ¶ Hinc est [illegible] alicui
creature quod ut anima possit
scire non tamen conceditur ut possit
omnia facere. Et si tu obicias
quod scire non tantum est pati verum
etiam agere. Dicendum quod hoc verum est de
scientia actuali que quidem consistit
in actu intellectus et illa quidem propria
esse est solius dei nec potuit
alicui creature communicari sed non
est verum de cognitione spirituali sicut
in precedentibus fuit ostensum ¶ Ad
illud quod deus communicare debuit
Christo non tantum scientiam speculativam ve-
rum etiam practicam. Dicendum quod scientia prac-
tica dicitur duobus modis. Uno modo
dicitur scientia practica que est de
opere sicut mens moralis philosophia
dicitur de opere que est de operibus
procedentibus a libera voluntate
Alio modo dicitur scientia practica que

est de opere et in opere sicut fabri
qui fabricat de hac cognitione
practica fabricandi. Primo modo
conveniunt deus scienciam practicam
anime Christi quia virtutis cogni-
tionem sunt eius operum divina-
rum secundo non conveniunt et ideo
quod quia Christus in omnibus suis operi-
bus non potuit ei equari ideo
non est simile de artifice et
eius filio quia filius artificis
potest equari in sciencia et vir-
tute non sic autem anima Christi
verbo sicut autem erit si loquamur
de Christo secundum divinam naturam per-
cuius omnia dedit filio et quecumque
pater facit hec omnia et filius
facit sicut dicitur Johannis v°. ¶ Ad
illud quod ultimo obicitur quod ita vin-
citur virtus virtuti sicut intel-
lectus sapientie dicendum quod non est simile
sicut iam predictum est eo quod quo
intellectus est in superiori comparacio-
ne potencie active indiget amplius
virtutis in agendo et huius signum
est quia multo excellencioris
virtutis est tamen aliquid posse
facere quam posse nosse multo
enim difficilius est facere unam for-
micam quam cognoscere celum et terram
cognoscens enim eo ipso quod cognos-
cit non influit in ipsum cogni-
tum potens vero in eo ipso quod
potens est comparatur ad ipsum
possibile sicut ad effectum et hinc
est quod virtus operandi vel opera-
tiva in Christo non est sicut omni-
potens sicut intellectus eius
sciens est omnisciens

Ex parte ista sunt quedam contra-
rium et primo quantum de hoc
quod dicit quod in nullo creatura
creatori adequatur videtur enim
filium in duratione ex parte post
sicut enim deus durat in infini-
tum ita et creatura. Sed finitum
aut infinitum non est minus
¶ Item fertur instancia in uno per-
fonato quod tractamus operatur
ternario. et in multis creatu-
ris contingit ternarium invenire
ergo videtur quod in aliquo contingat
creaturam creatori equari ¶ Ad primum
dicendum quod pensatis condicionibus
in nullo potest creatura creato-
ri coequari perfecte nec est in
aliquo sive instancia et quod
de perpetuitate creature non valet
quia perpetuitas creature pendet
ex perpetuitate creatoris perpetuitas
creatoris et hic dicit Augustinus tracta-
tus illud verbum quod legitur in Can-
tico cco ducs .i. in c. et ultra
Secundum quod obicitur de uno persona
2m non valet quia in divinis persona
est non distinctio tamen personarum a
unitate et hinc non in creatura
potest reperiri perfecte simile vel equa-
le licet aliquo reperiatur ubi de
similitudine ¶ Item quantum de hoc quod dicit
nemo novit que sunt dei nisi
solus spiritus dei videtur hic enim videtur
esse filius quia filius scrutatur
omnia que sunt patris non ergo
solus spiritus ¶ Item perscrutatio est
actus pertinens ad cognitiva ergo
si sapiencia appropriatur filio potius
debet dici solus filius perscru-

ca quam spiritus sanctus ¶ Ad 2m dicendum
quod ibi non illud intelligit tamquam
dicat cum solus filius patre sciat
sanitatem et secunda dei quia sapientia
nos illa sanitate et quia pater
et filius operantur in nobis per
spiritum sanctum quae ad nos mittitur dicitur
hinc est quod quamvis dicatur de solo
spiritu sancto intelligitur tamen de patre et filio
et ideo cum dicit solus spiritus sanctus
non excludit filius ¶ Ad illud
quod obicitur quia magis appropriatur
spiritui sancto dicendum quod hic est propter dona
gratiarum quae spiritui sancto attribuuntur
in quorum collatione spiritus sanctus
dicitur ad nos mitti ¶ Item quaeritur
de hoc quod dicitur non ita clare de
se ipso anima capit ut deus
quia cum videtur esse falsum quia anima
Christi est speculum clarissimum et
mundissimum ergo anime illud quod in
ea resultat adeo clare videt
ut deus ¶ Item si non ita lim
pide videt hoc non provenit nisi
propter privationem obscuritatis sed
obscuritatis causa est peccatum
ergo videtur quod anima Christi habuit
obscuritatem peccati quod si hoc est falsum
ergo et cetera ¶ Ad 2m dicendum quod respectu sui
mentis omnis creatura te
nebra est sicut dicit dominus eo
ipso quod comparatio est verum sicut
non potest pervenire ad summam sta
bilitatem non potest ita non potest pe
rvenire ad summam luminositatem ¶ Ad
illud ergo quod obicitur quod est specu
lum clarissimum dicendum quod non dicitur
speculum clarissimum simpliciter sed respectu
aliarum creaturarum inter quas cera

net principaliter ¶ Ad illud quod
obicitur quod cum virtutis claritatis
est obscuritas quae quidem est per
peccatum dicendum quod minor claritas duplex
potest dici in creatura vel respectu
dei vel respectu illius claritatis
quam creatura nata est habere si
respectu illius quam nata est habere
sic talis obscuritas est ex peccato
et hoc quidem non fuit in Christo si respectu
dei sic talis obscuritas venit
ex defectu creaturae eo quod creatura
numquam potest creatori venire ex de
fectu creaturae eo quod creatura
numquam potest creatorem cognoscere sicut ipse
illa non tamen non videt ita lim
pide ergo habet aliquam obscura
tionem quia videre unum dicitur esse
in alio propter maiorem accessum ad
summum sui generis quia opposita
eius non est aliqua nisi secundum privatio
nem aut dici quod minus et magis
est per remissionem quod hoc intelligitur
in oppositis quorum utrumque positivum
est aliquid ¶ Item quaeritur
de hoc quod dicit Non est datum
ei posse facere omnia re hoc enim
videtur esse falsum quia dicit Christus
ubi data est michi omnis potes
tas in celo et in terra ¶ Item legitur
quia si potes credere omnia possibilia
sunt credenti ergo si possibilia
sunt credenti multo magis
possibilia sunt anime Christi comprehendenti
¶ Ad 2m dicendum quod est potentia impetran
di et est potentia presidendi et potentia
faciendi cum autem dicit Christus
ubi Data est michi etc. intelligitur
potentia presidendi omnibus omnium
quae sub deo sunt prout est Christus

etiam secundum humanam naturam que est super angelos exaltata. Secundum autem dicit quod constat in omnia possibilia sunt credenti. Intellige de potentia impetrandi. fides enim firma impetrare potest omnia miracula. Unde illud quod dicitur 1 Cor. 13. Si habuero fidem ita et transferam sz quod in praedictis nulla est contrarietas.

Illud autem praetermittendum non est. Secundum inspicit ... ne et tangens. C. XV.

In ipso corpore quantitatis subiacet non parte intendit agere de defectu passibilitatis. Dividitur autem pars ista in duas partes in quarum primo agit de defectibus a Christo assumptis in generali. Secunda vero agit de passione doloris in speciali ibi Vincit tamen magis. Movetur autem difficultas. Assumit quomodo primo pars haec dividitur in 4 partes in veritate complanat. Secunda vero veritate complanata triplici auctoritate confirmat ibi Sed quia non vult. Prima pars habet tres partes in quarum prima parte agit de defectibus receptis in Christo quantum ad convenientiam omnis quia congruum fuit Christum tales defectus in se habere. Secunda vero agit quantum ad qualitatem in qua utrum omnis defectus contingat in Christo recipere ibi Tertio autem auctoritas quod dominus. Tertia vero declarat quantum ad totalitatem omnes tales defectus in Christo non fuisse a ... ibi Hos autem defectus non ... sive ... similiter praedicta in qua confirmat praedicta habet partes tres in quarum

prima addit auctoritates quod faciunt ad veritatem. Secunda vero adiungit auctoritates quae videntur contra veritatem ibi quaedam autem reperiuntur in sanctorum auctoritatibus. Tertia vero complanatur auctoritates in praedictis non esse contrarietatem. Illa autem in sacris litteris aliqua diversa diversitas subditionis autem patent manifeste sunt in littera. xl d. 1.

Ad intelligentiam autem huius partis incidit hic quaestio circa duo. primo enim quaeritur de aliquibus defectibus in speciali. Circa primum quaeruntur tria. primo quaeritur de defectibus assumptis a Christo quantum ad convenientiam et congruitatem. Secundo vero quantum ad qualitatem. Tertio quaeritur de his defectibus quantum ad causalitatem.

Circa primum sic proceditur et quaeritur utrum congruum fuit tales defectus in Christo recipi. et quod sic videtur hebr. 2. Debuit per omnia fratribus similari ut misericors fieret et fidelis pontifex ad deum. Si ergo decebat Christum ipse habere quae sunt facientia ad fidelitatem et misericordiam et haec sunt illa in quibus nobis assimilatur secundum statum miseriae cuius modi sunt defectus et penalitates. igitur huiusmodi in Christo recipi debuerunt. Item hebr. 4. Non habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris temptatum per omnia pro similitudine absque peccato. Ex quo verbo arguitur ita. bonus pontifex debet ... hos qui ignorant et errant. Sed Christus assumpsit

humanam naturam ut fieret noster pon-
tifex / ergo debuit ea in se assu-
mere que faciunt ad compassionem
hominum ut sunt defectus et pe-
nalitates nature / ergo ¶ Item Christus
ad hoc assumpsit humanam naturam
ut nobis in illa mereretur integri-
tatem quam primus parens nobis
abstulit Sed meritum proprium con-
sistit in tollerancia passionum et
defectuum humanorum Si ergo decuit
Christum proprio merito mereri / decuit
Christum hiis defectus et passiones
in ipso recipere ¶ Item ad hoc as-
sumpsit Christus humanam naturam
ut eam curaret satisfaciendo et
curando satisfaceret Sed proprium quod
facit ad culpe curationem et satis-
factionem est penalis humiliatio ergo
videtur quod decuit hiis recipere in se
¶ Sed contra / sicut summe iusticie re-
pugnat defectus culpe sic summe
potencie repugnat defectus
fragilitatis et impotencie / Sed deum summe ius-
tum non decuit habere defectum cul-
pe nec in se nec in natura assumpta
ergo pari ratione nec defectum penalitatis
et impotencie ¶ Item / sicut culpa sine
pena subsequente est inordinata
sic pena sine culpa precedente
/ Sed non decet deum facere aliquid in-
ordinatum nec in se nec circa sibi uni-
tum / ergo si nullam habuit culpam
nec in se nec in natura sibi unita /
videtur quod nullos debuit defectus
assumere neque penalitates ad culpam
consequentes secundum rectum ordinem ¶ Item
Christus assumpsit humanam naturam
ad curandum eam non solum a culpa

sed etiam a defectibus et passionibus cu-
pam generalibus Sed quia contra-
riis curantur tam in corporalibus
quam in spiritualibus ergo magis de-
cuit assumere fortitudinem et im-
passibilitatem ad curandum nostram debili-
tatem et infirmitatem quam defectus
nostros tales et hoc est quod videtur
propheta petere Ysaie lii consurge con-
surge indue fortitudinem brachium
domini ¶ Item Christus venit ad pug-
nandum et devincendum adversarium
sed defectus huius plus sunt ordinati
ad deficiendum quam ad devincendum
maxime impugnat adversarium
contra forte adversarium ergo videtur
quod potius tales defectus debuit
Christus vitare quam in se assumere
¶ Respondeo Dicendum quod absque dubio congruum
fuit Christum assumere nobiscum commu-
nem defectibus et passionibus
et hoc triplici de causa principali
videlicet propter pretium nostre salutis
propter exemplum virtutis et propter fulcimen-
tum nostre fragilitatis ¶ propter pretium
nostre salutis quia proposuerat nos
redimere non corruptibilibus auro et
argento sed precioso sanguine suo
et dumtaxat solvendum pretium parabi-
mus ad hoc autem non esset ydoneus
nisi nobiscum defectus et passiones as-
sumpsisset et precipue defectus nostros
et penalitates debuit in se reci-
pere ¶ Alia etiam de causa congruum
fuit hoc ipsum videlicet propter exempla
virtutis operationis humilitatis
pacientie et pietatis quibus mediantibus
pervenitur ad celum in quibus Christus
voluit nos imitari ipsum secundum
illud Mathei xi discite a me

quia iniciis suis humilis est
cia vero est ipse fulcimentum in
firmitatis obiicitur nam vero habz
ipse difficultatem ad credendum et
in via ad superandum actus et comparabiles
ad amandum bonum et ideo voluit x°
non tamen voluntas sitiar in natura
sed etiam in defectibus et penalitatibus ut
manifestando ipse veritate humane
nature perficit fulcimentum in veritate
ad actus ostenderet indigenciam in
menssitate sue nunc per susceptionem
nature humane perficit vim fidelitatis
ad superandum offendendo magnitudine
sue bonitatis perficit compatibilitatem
ad se amandum et
ideo licet ingenium indicat humilitas
defectus reperiri in xpo si ipse co
siderentur tamen si ad finem referantur
magna reperitur ingenuitas
pertinencia et ideo concedende sunt
rationes que sunt ad partem istam
Ad illud vero quod primo arguitur in contrarium
quod sicut summa iusticia decebat
ipsum sic summa potentia decebat
infirmitatem dicendum quod hic similitudo tenet
si comparet infirmitas et culpa
ad utramque duarum in utraque eius duarum
sicut nulla potest esse iniusticia
sic nulla potest esse impotencia si autem
comparetur ad naturam assumptam sic non
est veritate pro eo quod ipsa infirmi
tas potest esse materia ostendere virtutis
virtus enim fortitudinis ostenditur per
tolerantiam impressionis tribulationis corporis
maxime que mortem inducunt
culpa vero et iniquitas animo ad
imputatur iniustitie et vituperabile reddit
plenum magno est infirmitas vero
reddit magis laudabile quod eo

niecta est inferiori virtuti at
statum viti et ideo non est sim
ilis et inde ¶ Ad illud quod obicitur
quod pena sine culpa est inordinata
dicendum quod est pena naturaliter inflicta
et est pena voluntarie assumpta primo quo
pena inordinata est nisi culpa
precesserit in eo qui punitur ¶ Secunda
non ordinate licet sine culpa pre
cesserit in eo qui punitur sine
in eo per quo ille velit puniri
et sic est in proposito Nam xpus
voluit humanos defectus et pena
litates in se hic propria hu
mana natura ¶ Ad illud quod obicitur
quod xpus assumpsit humanam naturam ut
eam curaret dicendum quod unum est ¶ Et
obicitur quod gratia contrarius curatur dicendum
quod illud veritate licet si fiat compo
sicio ad eam et principaliter ostenditur
et sic non licet instancia impo
sito quia principium curans de
tinus humane non fuit dolor in
ordinata in esu ligni vetiti
ideo defectum et penalitates nature
contrarium gratia et adiuvant pen
sata eius tamen et originaliter ¶ Ad
quod dicitur quod cum dicitur gratia contrariis
curantur licet intelligi quantum ad principaliter
curantem sicut est gratia que cu
rat culpam quantum ad proximam
non veritate non licet quia dolor
est medicina doloris sic et
in proposito intelligendum est ¶ Ad
illud quod obicitur quod defectus plus
valent ad defensionem quam ad vin
cendum dicendum quod est virtus naturalis et
est virtus moralis et secundum hoc
duplex est pugna et duplex est
victoria prima que virtute naturali
respiciat altera que virtute mora

lem/ pugna igitur et victoria que est specialiter periculorum spectat ad virtutem moralem/ Christus autem dominus venit ad vincendum ad victoriam venit ad compugnandum et devincendum proprio/ et ideo competebat ei virtus moralis que per hoc perficere/ virtus autem naturalis in nullo conferebat ad hanc victoriam/ quia propter eius oppositum maior est eius virtus et promeritum et dicitur in humilitate et paciencia quod dicitur in secunda Cor. xi. virtus in infirmitate perficitur/ tunc ergo dicatur quod defectus plus valent ad sanitatem quam ad devincendum dicendum quod illud non habet veritatem intelligendo de propriis et victoria in eodem genere in quo sunt illi defectus et ideo non habet locum in proposito ubi est pro victoria pro virtute iusticie non pro fortitudine proprie et de hac fortitudine dicebat apostolus inducere fortitudinem brachium domini potest tamen intelligi de fortitudine proprie ad fortitudinem enim iusticie in presenti in Christo persequitur fortitudo proprie maxime sicut patet in Christo quia et si passus est cum infirmitate suscepit? tamen cum virtute

Secundo queritur de his defectibus quantum ad qualitatem et est quod utrum Christus assumpsit omnes defectus nostros preter defectum culpe, et quod sic videtur per Damascenum qui in libro iii° ait quod totus totum assumpsit me ut toti michi salutem congratificaret ergo si omnes defectus nostros venit curare videtur quod omnes debuit assumere. ¶ Item quod fuit inassumptibile fuit incurabile ergo si aliqui defectus non fuerunt assumpti inassumptibiles

pen

sunt incurabiles si igitur omnes sunt assumptibiles ergo videtur quod assumpsit omnes. ¶ Item in assumpcione defectuum manifestatur divina [illegible] ergo in assumpcione plurium defectuum est maior misericordia et in assumpcione omnium est maxima sed maxima misericordia dei ostensa fuit in assumpcione nostrarum infirmitatum et defectuum ergo videtur quod Christus omnes defectus debuit assumere. ¶ Item in maiori defectuum assumpcione fuit humilitas sed tanta fuit humilitas quantum potuit secundum quod dicit Bernardus descendit quantum descendere potuit si igitur maior est humilitas in assumpcione plurium defectuum quam paucorum et in assumpcione omnium quam quorumdam videtur quod Christus assumere debuit universitatem defectuum nostrorum. ¶ Sed tum? in nobis videmus defectus meliores aliquos seu sunt optiores sicut visus et [illegible] sed tales Christus non assumpsit nec decuit ipsum assumere quia nec decuit ipsum assumere omnes defectus nostros penales. ¶ Item in nobis reperiuntur contrarie qualitates sicut patet in febribus et aliis infirmitatibus reperiuntur contrarie egritudines incurabiles ergo si contraria non possunt esse simul in eodem videtur quod omnes defectus nostros penales nec potuit nec debuit simul assumere. ¶ Item fames et penalitas adulterium non est culpa quia potest esse in nobis iam culpa deleta sed Christus talem defectum non habuit nec habere potuit quia n

potuit peccare quia necesse ad pec
catum prioritate nature et ita re
dit idem quod prius ¶ Item obicitur
de difficultate ad bonum quod est
defectus in nobis penalis in
Christo autem tales defectus non fuerunt
nec esse potuit quia igitur
in generali quales defectus assump
sit si non omnes assumpsit ¶ Dicen
dum quod absque dubio Christus non
omnes defectus nostros assumpsit
sicut dicit magister in littera sed illos
tantum quos ipsum assumere decuit
et nobis expediens fuit solum
quia sicut isti defectus ad hoc opere
indiget sicut et primum et in
venit magister illos defectus de
cuisse et expediunisse illum as
sumere qui faciunt vel ad in~~fir~~mitatis
hominis assumpte ostensionem vel ad
opus Christi quod veniat consumatum
sed ad hoc qui sunt isti defectus
difficile est discernere Voluit
autem aliquis dicere quod isti sunt
defectus quos deus plantavit
in natura nostra ¶ Unde tales defectus
sunt qui ortum habent ab secun
dum se sicut ignorantia et rebellio
carnis ad spiritum et consimiles ¶ Quidam
dam autem sunt qui non solum
non habent ortum habent sed etiam
compassione virum constituendum si
cut fames sitis mors dolor
et consimilia que ortum habent non
tantum a culpa sed compassione quod humana
natura est originis constituta et
tales defectus sunt qui faciunt
ad intus nature assumpte mani
festacionem et ad opus suscepte
consumacionem alii non immune sed i
ad hoc libet caluspnia Christi habet quod

egritudines multe ortum habent
ex complexione hominis quod constat
Christum non assumpsisse quod ideo omnes
defectus nostros penales magis
videntur secuti ex contraria trans
gressione et divina punitione quod
ex prima plantatione ¶ Et ideo propter
ea alio modo potest dici quod quidam
sunt defectus qui sunt consequentia
quidam qui sunt ex culpa et ad
culpam sicut pronitas ad malum
et difficultas ad bonum illos
autem defectus qui non tantum sunt
consequentia sed etiam mouent ad culpam
non decuit Christum assumere quia
Christus fuit misterium iusticie omnino
segregatus a peccato ¶ Alios autem
defectus ipsum assumere sed non omnes
quia quidam sunt defectus naturales
quidam personales defectus autem naturales
voco illos qui respiciunt totam
naturam humanam universaliter sicut fames
et sitis et defectus consimiles ¶ Perso
nales autem defectus sunt qui
respiciunt aliquas personas
specialiter sicut diverse egritudines
et egritudinum species quia igitur
Christus venit humanam naturam
redimere quantum sine personarum dis
tinctione humana est quod defectus
naturales non personales defectus pena
les tantum non maioris decuit
in se habere sicut auditum vanos
ad hanc partem addunt ¶ Ad
illud quod quod obicitur ingeritur de dam
quod tantum assumpsit ut tantum cura
ret dicendum quod hoc intelligitur de his
que sunt de constitutione nature non de
his que pertinent ad defectum nature

no

no

no

et si ipsum album insumat Nec
sequitur quod curari dicatur esse natura
morbus non est illud a quo
curatur quia morbus expel
litur et natura sanatur et per hoc
patet ad secundum quod dicitur quod in
assumptibile est incurabile hoc enim
intelligitur de natura et eius partibus
que sequitur debet curari non de de
fectibus qui potius debent eo
assumi quia assumi magis
est debet expelli quam sanari
¶ Ad illud quod obicitur de ostensione
nostre sanctitatis quod unam semper se osten
dit salva veritate iusticie et or
dine sapientie ideo illos defectus
debuit assumere qui non essent
ordinati ad nostram perfectionem et ex
pedicionem nostre salutis multi
est sunt qui potius impedimenti
sunt quam in nisset sicut defectus
membrorum vel sensuum et aliorum
consimilium et ideo non sequitur illud
¶ Ad illud vero quod postremo obicitur
de singularitate dicendum quod complet quod omnis
singularitas virtuosa et laudabilis
decorem habet commendacione virtutis
non enim pecatum debet comparari
tamen secundum comparacionem venalitati et quia
de aliquibus defectibus voluntate non
erat ut corpus se pro eorum assump
tione singularet quia se po
tius ex illa singularitate inuti
lem quam utilem reddidisset
sicut si fuisset cecus vel gibbo
sus et huiusmodi ideo tales nullo
modo debuit assumere sed illos so
lum de quibus superius dictum est
videlicet illos qui respiciunt nature

naturam et pertinent vera ad na
turam non ad culpam
Tercio queritur de simul de
fectibus quantum ad causa
litatem et est quod utrum in Christo
fuerint a natura an a voluntate et quod
non a voluntate sed a natura videtur Sapientie
primo deus mortem non fecit si non
fecit mortem ergo nec penalitatem vel
defectum ordinatum ad mortem ergo
si in Christo fuerint tales defectus
videtur quod non fuerint a voluntate assu
mentis sed ex defectu nature
assumpte ¶ Item defectus nun
quam causam efficientem sed deficientem sed vo
luntas assumentis non potuit causa
deficiens alicuius ergo tales de
fectus non potuerunt esse a voluntate
assumentis et fuerunt a voluntate
tate assumentis vel condicione
nature assumpte ergo etc. ¶ Item
quod non est alienum a sua naturali ori
gine non est ei preter naturam sed huiusmodi
defectus nisi Christo a sua prima
origine ergo videtur quod non sunt ei
a natura ¶ Item illud in quo
plus assimilatur matri fuit
pura est naturale proli pro eo quod
natura est nisi insita velud
ex similibus similia procreantes sed
Christus in defectu passibilitatis
assimilatur matri sue aqua tra
xit originem ergo videtur quod huiusmodi
defectus et penalitates sunt ei
naturales ¶ Item per naturam prius
fuit illud corpus formatum
quam esset unitum sed corpus in
statu ut fuit formatum fuit
passibile vel impassibile sed constat

quod non fuit impassibile quod passi-
bilitas prius primum habet quam vin-
citur anime Christi et ipsi divinitati
ergo videtur quod tales passibilitas
non fuit a voluntate assumentis
Si tu dicas quod hoc fuit a volun-
tate sed sic stat cum passibilitate
et pene Si ergo spiritus sanctus super-
veniens operacio sanctam passibilitatem
videtur quod potens defectum passi-
bilitatis sustinuit quod tenuit ergo
defectus hii in Christo non a voluntate
sed potius fuit Contra quod magister in
libro 3o sola voluntate in (...)
nis in se tunc sustulit veram infir-
mitatem sicut accepit veram car-
nem Item omnis defectus
et penalitas que in Christo fuit pas-
sibilitatis fuisse dicitur sed assumere
est actus voluntatis non nature
ergo penalitates ille in Christo fuerunt
non naturales sed voluntarie Item
qualitas corporis prius attribu-
enda est prius essendo sed spiritus
sanctus fuit prius principium essendo
corporis Christi ergo qualitas passi-
bilitatis magis debet attribui
spiritui sancto quam nature sed spiritus sanctus se ope-
rans per voluntatem ergo tales de-
fectus fuerunt in Christo a volunta-
te Item penalitas non sequitur
secundum legem quam ut natura
(...) et corrupta penalitas
sed caro Christi in nullo fuit a (...)
(...) culpe ergo in nullo fuit
a (...) defectu passibilitatis ergo
si defectus passibilitatis habuit
hoc non fuit a natura sed a voluntate
Item quod est in nobis a natura contra-

rium dicitur esse contractum ergo si hii
defectus essent in Christo a natura
contractus essent ergo in ipso con-
tracti sed ergo hoc non concedit Christum
defectus tales a natura contraxisse
videtur quod illos non habuit a natura
sed a voluntate Ad 3o dicendum quod sicut
dicit magister in libro 3o alia et
alia de causa sunt isti defectus
in nobis et in Christo in nobis
enim sunt penalitates contracti sed
in Christo penalitates assumpti et hoc
sic Nos enim istos defectus
(...) trahimus ex lege
propagacionis et lege corrupte que
militant in illis melius vel
passibilitas generat passibilitatem
et habet lege corrupte corrupta-
tionis corruptie in sunt proba-
bilis penalitates et propterea dicuntur
iste penalitates in nobis contrac-
te quod congressu duorum contracte in
delectacione propagacionis et corrup-
tionis corruptie In Christo autem se-
cus est ipse enim veniens non
fuit propagatus nec secundum propa-
gationis leges naturales nec secundum
carnis libidinis sed spiritus sancti
adveniens in propriam virginem et
propriam secundans carnem eius
ab omni feditate corruptionis
purificavit passibilitate (...)
(...) aut carne (...) prius
sed ipse filius dei edificavit
sibi corpus in magistratu et id
corpus univit sibi et anime
rationali que quidem in unitate
habuit a culpa et in se et in car-
ne cuncta et sicut in unitate ..

sunt a reatu culpe sic secundum
ordinem divine iustitie in immunitate
sunt deliminati a passibilitate mi-
serie quia ergo in carne illa
remansit penalitas hic sunt
ex dispensacione ipsius assumen-
tis concurrente simul compassione illi-
us anime vel licet que in primo in-
stanti sue creationis sunt in
summa cognitionis et placuit
sibi tali corpori uniri propter salu-
tem humani generis et sic patet
quod tales defectus in christo fuerunt
non necessitate generationis sed voluntate
dispensationis voluntate magis
divina permittente sed voluntate create
consentiente. dico autem ipsos fu-
isse a voluntate divina non tamquam
ab infundente vel affligente
de novo sed tamquam relinquente et
acceptante eos in eius proprietate
et anima etiam defectus illos compla-
cente unde consequenter sunt ideo que
sunt ad propositum. ¶ Ad illud
vero quod primo obicitur in contrarium quod deus
mortem non fecit patet [illegible] quia
deus illum defectum mortalitatis
christo non inflixit de novo sed
non abstulit eos tamen sunt illi
a suo originali principio ideo tales
defectus non dicuntur esse a volunta-
te assumentis sicut ab efficiente sed
sicut assumente tamen posset
excludere ¶ Ad illud quod secundo obicitur
quod defectus non habent causam efficientem
sed deficientem dicendum patet ideo
quia tales defectus non habent
causam efficientem sed deficientem ab actione
dei agentis sed passionis ex defectu
nature ipsius virginis concipientis

magis eos attribuunt nostri quam
attribuat nature propter hoc quod illud
corpus constitutum plus fuit preter-
supernaturalem quam per naturalem ¶ Ad
illud quod obicitur quod illud est a natura
quod est secundum naturali origine dicendum quod licet
non sit veritate non intelligatur
aliquid esse a naturali origine ut
quod principio non solum dicatur accidere sed
etiam casu illorum aut defectus in-
fuerunt christo in primo sue originis
non tamen infuerunt secundum propa-
gationem naturalem secundum eum propaga-
tionem naturalem tales defectus [illegible] or-
tum habent a natura viciata in quantum
natura illa agit quandoque non valet
et quod modo viciose hic autem non
fuit in veritate in generatione christi que fuit
preter modum et supra eum ¶ Ad
illud quod obicitur quod ipsius in passi-
bilitate appellatur malum dicendum
quod et si aliquomodo appellatur cum
eis cum eos in modo et causa
requirunt dicimus Nam virgo pas-
sibilitate habet per modum peccati
originalis [illegible] christo
non passibilitate habent absque aliquo
reatu in ipso respectu sed ex sola dis-
pensatione divina et ideo non
dicuntur fuisse in christo a natura
vel tamen fuerunt omnino preter na-
turam de natura eius matris erat
tale filium quale ¶ Ad illud non
quod obicitur quod illud corpus prius
fuit formatum quam vivificatum dicendum quod
et si prius fuerat secundum naturam
vel secundum ordinem intelligendi tempore
tamen simul fuit formatum et vivificatum
utrumque autem secundum formationem et

humane perfecit voluntas ubi
tale corpus formatis et appe
mentis et voluntatis utrobique con
tentata est et ideo cohoo non
pot excludi quod defectus passibili
tatis in carne perfecit actum
sine imperio voluntatis operacio
enim ipsius sed ipsius in virgine
que quidem fuit secundum voluntatem
ubi fecit ipsam scilicet corpus conceptam
et purgatam ab omni feditate. Pro
ut valet quia virtute divina et
cum tali purgacione non debet stare
penalitas secundum legem quem scilicet
quia immunis a culpa immunis
debet esse a pena unde quod ipse
subiungit quod purgacio simul stat
cum passibilitate dico quod et si ali
qua purgacio sine possit stare
cum passibilitate sicut purgacio que
est a parte post peccatis illa tamen
puritas que fuit in Christo stare
cum possibilitate sicut purgacio que
est a parte prius peccatis illa tamen
puritas que fuit in Christo stare
non potuisset penalitate nisi intervenis
set divina dispensacio et voluntaria
acceptacio et sic patet responsio ad que
sita

Quarto queritur de defectibus a
Christo assumptis in speciali et
circa hec tria queruntur primo quam
utrum Christus habuit ignoranciam in racionali. Secundo
utrum Christus habuit tristiciam in concupiscibili. Tercio
utrum Christus habuit iram in irascibili
bili

Quantum ad primum sic proceditur et queritur
utrum Christus habuit ignoranciam
in racionali et quod sic videtur primo

ante diem oportet scire quod similem
et ignorantem velut assumpsit loquitur
de verbo incarnato ergo non assump
sit in ipso habuit ignoranciam vel fuit
ignorancie habuit igitur defectum igno
rancie. ¶ Item dubium in primo
libro de spiritu sapiens incipit inpruden
ciam quod adhuc non didicit igno
rat ergo habuit ignoranciam ¶ Item
Beda super ... in omelia de epiphania Adora
verunt infantem in nullo aliarum
qualitate dissimilem secundum quam alii
infantes sunt ignorantes ergo et
Christus in sua infancia habuit ig
noranciam ¶ Item scilicet inflat
secundum Christus pure se humiliavit et
defectus illos assumpsit qui fuerunt
ad humilitatem ergo habuit in se de
fectum et in opinione fuerit secundum iste
defectus est ignorancia ergo et cetera ¶ Item
Christus in sua infancia habuit de
fectum eloquencie quamvis esset ver
bum patris ut infirmitatem humane
nature in se ostenderet. ergo pari
racione quamvis esset sapiencia patris
secundum humanam naturam debuit habere
defectum sapiencie sed hoc est ignoran
cia ergo et cetera ¶ Item quamvis Christus esset
virtus patris manifestum illud quod dicit
Apostolus 1 Cor 1 dicens Christum dei
virtutem et dei sapienciam habuit
tamen defectum virium usque congen
ta humane nature videtur igitur
pari racione quod habuit defectum sapiencie
¶ Contra assumpcio carnis fuit
opus divine sapiencie sed sapiencie
quod sibi non est principium igno
rancie ergo Christus non assumpsit
defectum illum qui est ignorancia
¶ Item Christus venit nos docere

sz ignoratis non est docte quo
no debuit ignorantia assumere
¶ Item nulli nisi scienti credendum
est sz xpus ad hoc venit in car
nem ut crederemus ei et ut cre
deremus in eum quo videtur quod timi
scientia debuit venire non tamen
ignorancia ¶ Item anima illa non
potuit uniri verbo quin esset dei
formis sz deiformitas tollit
obscuritate ignorancie quo videtur
quod impossibile fuit xpum secundum humanam
naturam defectum ignorancie assu
mere ¶ Ad 9o dicendum quod sicut dicit magister
in libro xpus non habuit defectum
ignorantie et vero habuimus est quam
nec ipsum decebat nec nobis
expediebat ipsum non decebat quia
anima eius debuit esse deifor
mis ac per hoc repleta luce sapientie
et rectitudine iusticie ignorantia
autem peccatum est sapientie et potentie
una in errore et obliquationem
a rectitudine iusticie ac per hoc
xpo non competebat nobis etiam
non expediebat quos venerat
redimere et dirigere Si enim defec
tum ignorancie habuisset nos redi
mere nescivisset dirigere etiam ne
scivisset quia et si cecus ceco
ducatum prebeat ambo in foveam
cadunt et ideo nec ipsum decebat
nec nobis expediebat quod tale
defectum assumeret concedendum
est igitur xpum defectum ignorantie
nequaquam in se habuisse et rationes
ad hoc inducte sunt concedende ¶ Ad
illud vero quod obicitur de Dan quod as
sumpsit naturam similem et igno

rantie dicendum quod ignorancia et sim
ilitas non attribuuntur hic assumpt
ione illius singularis sed hic que fuit
verbo copulata in unitate persone
sz quantum ad alias nostras consiles in
specie q. d. assumpsit unam naturam
que est ignorans non in nobis
sz in nobis ¶ Ad illud Ambrosii
quod dicitur xpum ignorare quod non di
dicit dicendum quod quedam est scientia sim
plicis notitie quedam experientie
Ambrosius autem non loquitur de ig
norancia prout dicitur privatione cog
nitionis sue sz prout dicitur privationem
experientie secundum quod in predicabili
determinatum est ¶ Ad illud quod obicitur
de leone prophete quod insipiens ille in nullo
erat ab aliorum qualitate distinctus
dicendum quod leo prophete loquitur quantum ad ea
que exterius apparebant Nam
quantum ad ea que interius late
bant in multis ab aliis differe
bat ¶ Ad illud quod obicitur quod scientia
inflat dicendum quod est loqui de scientia prout
ut est abstracta a caritate vel prout est
caritate iuncta Vel prout est a
caritate divisa sicut dicit apostolus
quod inflat Si autem prout est caritati
iuncta sic non est nata ad infla
tionem sz potius ad rectitudinem
et edificationem et etiam ad humilitatis
conservationem cum dei et sui co
gnitio per fontem humilitatis et hoc
modo non fuit in xpo ¶ Ad illud
quod obicitur quod in xpo fuit defectus
eloquentie quo similiter et sapientie
dicendum quod non est simile quia in de
fectu eloquentie sicut in aliis nati
vitatibus infantibilibus manifes

talibus unitas ut assumpte de
fectus aut superne internus latet
ideo ad nichil valuisset si in Christo
fuisset et ideo non est simile ¶ Ad
illud quod obicitur quod Christus est unitus
sunt defectum nostrum dicendum quod non est
simile eo quia defectus nostri cor
poris assumebat et in carne erat
defectus non superne internus erat
in scientia que ad unionem sunt tamen
illo a principio debuit esse per
fecte disposita nam certa quia de
fectus nostri esset in contrarium de
virtutis non sit aut defectus in
vanum est cognoscimus quod post impe
dit ideo non est simile hunc unde

Secundo queritur utrum in Christo fuit
passio tristicie et quod sic
videtur Mt xxvi Tristis est anima
mea usque ad mortem ¶ Si ergo ve
ritas falsitatem dicere non poterat
nisi quod vere tristis erat ¶ Item
Christus flevit super urbem sedem quod
dicitur Luce xix sed fletus signum
est interioris meroris. ergo si Christus
nichil fecit per duplicem veritatem sunt
in se affectum tristicie ¶ Item Christus
amabat et desiderabat nostram sa
lutem sed qui amat aliquid tristatur
de eius amissione. ergo cum Christus
videret multos salutem negligere
unde quod pectus suum sensit in se
affectum tristicie ¶ Item quanto est
in aliquo maior misericordia pietatis
tanto magis compatitur afflictis
et quanto magis internus compatitur
tanto magis merore afficitur
sed Christus sunt in se habundantissima mi
sericordia pietatis ergo videtur quod in eo

immutabilis videtur et interiore sunt
passionem tristicie ¶ Sed contra Ysa
xlii Non erit tristis neque tur
bulentus dicitur de Christo ergo Christus
neque turbacionem neque tristiciam
sunt in se ¶ Item Prov. xii Non
contristabit iustum quicquid ei acci
dent sed Christus fuit iustissimus
ergo videtur quod Christus de nullo sibi
accidente fuit contristatus ¶ Item
Seneca probat multiplici ratione quod tri
sticia non cadit in sapientem
et fundamentum sue rationis est quia
virtute nichil potest ledere sicut nichil
potest eam auferre ergo si Christus
vere sapiens fuit et virtute
in consumptam sunt videtur quod passi
one tristicie in se non sunt ¶ Item
nullus tristatur de eo quod fit con
tra voluntatem suam sed contra volun
tatem Christi nichil patiens si quia in
omnibus impleta sunt. ergo non
videtur quod in se veraciter tristiciam habuit
¶ Ad hoc dicendum quod absque dubio sicut dicit
magister in littera et doctores etiam
communiter confirmat quod in Christo fuit
vera tristicia non tamen omnis que in
nobis est enim quedam tristicia
que est propter rationem imperium et est
tristicia que est contra rationem in
dictum rectum et est tristicia que
est subiecta rationi imperio et in
dicio et ista tria pariter rationis
imperium que consurgit ex quadam
naturali et providencia sicut ista
tus primum et hec quidem communis est
sapientibus et insipientibus et bonis
et malis illa non tristicia est contra
rationis iudicium rectum inquantum ideo

D

subiecta sensualitas nec tamen turbatur sed etiam perturbatur. illa autem est secundum rationis imperium et iudicium qua quis tristatur ratione ducente et suadente ipsum tamen et talia propter aliquo debet tristari. Dico ergo quod in Christo fuit tristicia tamen ista tantum non quia de nullo tristatus fuit nisi secundum quod dictabat ratio et hoc idem innuitur Johannis xii Jhesus autem infremuit spiritu et turbavit semet ipsum inquit auctoritas quod turbatio et tristicia rationem non tantum precedebat sed subtrahebat. primus autem duobus modis non fuit in Christo tristicia et per hoc patet responsio ad rationes ad utramque partem adductas. Nam rationes ad primam partem procedunt de tristicia secundum tercium modum rationes vero ad oppositum procedunt secundum primum modum et hoc patet discurrenti per singulas quod enim dicitur Ysa. xlii non erit tristis etc hoc non excludit quamcumque tristiciam sed tristiciam perturbantem. Similiter illud quod dicitur Proverbiorum xii Non contristabit iustum etc intelligitur de illa tristicia que statum mentis evertit non de illa tristicia qua quis tristatur operando aliquid vel etc refugiendo ad mala illata sibi. Similiter illud quod dicit Seneca intelligendum est. Seneca enim non vult probare quod tristicia turbans non sit in sapiente sed quod non est in sapiente tristicia perturbans. perturbatio autem dicitur deflexio rationis ab equitate et hoc modo sapiens non tristatur nec perturbatur. non vult autem ostendere de sapiente quod sapiens ullo modo tristetur

secundum eam quod est impossibile in aliquo prave et sic nec turbari nec non tristari de quibus homo debet illud non est sapientie sed duricie cum dicat Apostolus ad Romanos xii gaudere cum gaudentibus et flere cum flentibus. Ad illud vero quod nichil evenit voluntate Christi contra evenit Dico quod hoc est verum de voluntate rationis absoluta non autem verum est de voluntate sensitiva vel de voluntate concomitante tristicia aliqua in tamen surgit de motu rationis absoluta sed etiam sicut alias dicitur sicut melius manifestabitur infra cum agetur de voluntate Christi.

Tercio loco queritur utrum in Christo fuit passio vel affectio ire et quod sic videtur sequentibus. passio ire zelus vindicte est passio ire sed in Christo fuit zelus vindicte sicut patet quando eiecit ementes et vendentes de templo quare videtur quod fuit in se affectum ire. Item detestari non est aliud quam irasci a malo sed in Christo fuit mali detestatio ergo in Christo fuit passio que est ira. Item potentialis ordinatur ad dispensandum sicut irascibilis ordinatur ad vindictam sed sicut in Christo concupiscibilis fuit usus prudentie sic concupiscibilis fuit affectio ire. Item plus competit ira statui vie quam statui patrie sed Deus in die iudicii irascetur malis ut scribitur in capitulo etc. quo multo fortius affectio ire fuit in statu viatoris. Ex quo patet illud Job v Virum stultum interficit iracundia & in

perturbacio actum mentis contactat
ira per zelum turbat sed oculus
mentis in Christo nec contactatur post
nec perturbari tamen in Christo esset
in continuo usu contemplacionis ergo
non videtur quod in eo aliqua affectio
ne fuit. ¶ Item Damascenus diffini-
ens iram dicit quod ira est indoxo-
lose concupiscencie et iterum quod ira est de-
siderium repunicionis sed in Christo
nec fuit lesio concupiscencie nec amor
vindicte. ergo nec in eo fuit pas-
sio ire. ¶ Item passiones sunt ita
perfecte mentis sicut et humiles sed
in Christo ita fuit perfecta humilitas
quod nulla fuit superbia. ergo ita fuit
perfecta mansuetudo quod nulla fuit
ira. ¶ Item ira secundum naturam
est accensio sanguinis circa cor
sed quod vult philosophus et Damascenus ex eva-
poracione fellis ergo sit dicta passio
fedata que scilicet secum inquietacionem
et perturbacionem concitat videtur
quod talis passio in Christo non sit
fedata. ¶ Resolucio. dicendum quod ira uno modo dicit
per affectionem et sic dicitur ira affectio
detestacio vel alicuius mali vel ap-
petitus mali. Alio modo ira dicit
affectionem cum pena et sic ira scilicet in-
quietacionem et perturbacionem animi
animi. Hec autem potest esse in triplici differencia
quia aut perturbacio illa solum
tangit potencias inferiores et nullo
modo tangit actum mentis. aut
tangit actum mentis ad tempus tur-
bando sed non contendendo. aut actum men-
tis attingit ipsum perturbando et
obnubilando. et secundum hoc motus ire
in medio dicit requirit secundum
quod tangit porcionem propo. Uno modo

pure dicitur affectio detestacionis et
hoc modo potuisset esse in Adam
in statu innocencie. Alio modo dicit
motum detestacionis cum inquie-
tudine et perturbacione partis sen-
sitive sine aliqua perturbacione men-
tis et hoc modo fuit in Christo affectio
ne sicut evangelista dicit quod infremuit
et conturbavit semetipsum. Tercio modo dicitur
affectio detestacionis vel commocionis
et perturbacione non solum partis
sensitive sed eciam racionis ad tempus
et hoc modo reperitur in viris iustis
qui ira sanctus ira per zelum de quo
dicit Gregorius quod inde mens tur-
bata perfunditur ut clarescat sicut
oculus perfectius in inmissu ad
tempus turbatur ut per modum clarior
efficiatur. Quarto modo ira dicit affectionem
detestacionis cum commocione sensus
et commocione mentis ita quod motus illa
scilicet secum perturbacionem mentis animos
dum vel ad illa est ordinata et sic
est ira per[illegible] vicium et reperitur
in peccatoribus et prohibetur ab eo
et per hanc distinccionem patet tunc ad questionem
et ad raciones ad utramque partem
quod enim modo fuit in Christo pas-
sio ire sive affectio ire videlicet
prout dicit affectionem detestacionis
et commocionem partis sensitive que tamen
subiecta est racioni et sic procedunt
raciones ad primam partem inducte
probantes affectionem ire in Christo
fuisse ut apparet patet et ideo sunt
concedende quodam alio modo non fuit
videlicet prout dicit perturbacionem
oculi mentalis et prout dicit af-
fectionem repunicionis inordinate ille af-

fervor est zelabilis undique non
a zelo iusticie sic enim est pas
sio perturbans et hoc modo pro
cedunt due prime rationes ad secun
dam partem et contraria secundum illam ma
nieram concludunt et concedi possunt. ¶ Ad
illud quod obicitur quod in Christo nulla
sunt supplicia ergo nulla debent
esse vera quia sunt per se tristia in man
suetudine sicut in humilitate dicendum
quod non est simile quia supplicia
[illegible] vocat [illegible] et ideo oportet
[illegible] licet cum humilitate et contraria non
potest stare cum perfecta humilitate
ira autem non potest nisi vicium primo
et vocatur virtute ideo non sic op
ponitur licet cum mansuetudine et propter hoc
non sequitur quod non sint perfecte man
suetudinis quod propter hoc non habuit af
fectum ne. ¶ Ad illud quod obicitur
quod vera est concupiscentia sanguinis
certa dicendum quod [illegible] est in nobis
in quibus caro repugnat spiritui
et sensualitas rationi que non tan
tum habuit tormentum penalitatis verum
etiam feditatis hoc autem non opor
tet esse in Christo si quis tamen dicit
in Christo fuisse aliquo modo sanguinis
secundum modum non videtur esse incon
veniens

Ex parte ista sunt questiones circa
literam et primo queritur de hoc
quod dicit simpla accepit ille
vetustate ut nostram duplam con
sumeret videtur enim secundum inquirentem
[illegible] quia simile non consumitur
per simile primo augetur ergo
vetustas nostra non consumitur per vetustatem
Christi assumptam. ¶ Item quod consunt
aliud eius illo patitur ergo si
vetustas Christi assumpsit nostram

potius debent esse dupla in
uno quam una dupla respectu se
¶ Item vetustas Christi non assump
sit nostram nisi per modum unius secundum in
de [illegible] ergo nec simpla
nec dupla debent esse respe
ctu secundum equales. ¶ Respondeo dicendum quod tam
pena quam culpa ad vetustatem ho
minis pertinet quia [illegible]
[illegible] fuit [illegible]
absque culpa et pena et secundum
duo in nobis est duplex vetustas
in Christo autem fuit eius pena si
ne culpa et ideo vetustas sim
pla fuit eius pena tamen quam
et contraria per penam Christi tamen quam
nos meream liberari a culpa et
pena ita quod vetustas pene ve
tus [illegible] consumit duplicem
vetere [illegible] salvati in
[illegible] ideo ubi
[illegible] est et ideo. ¶ Ad
illud ergo quod obicitur quod vetustas
apponitur [illegible] dicendum quod [illegible] est
sibi opponitur tamen ratione non
[illegible] et propter hoc [illegible]
qua ratione [illegible] illa
simpla consumit nostram duplicem
propter hoc etiam quod Christus [illegible]
[illegible] meruit liberationem a pena et a cul
pa. ¶ Item queritur de hoc quod
dicit hos defectus assumpsit
ad [illegible] humanitatis
si isti defectus non sunt [illegible]
tate humane nature [illegible]
[illegible] ostendendum quod autem [illegible]
[illegible] ad veritatem humane nature
ostendit [illegible]

natura unita non est in statu
statu termini ergo non sunt de
veritate humane nature ¶ Item
Christus post resurrectionem veram hu
manitatem ostendit et tamen ipsis apostolis
defectus et penalitates non ostendit
ergo non videtur quod huiusmodi defectus
faciant ad veritatem humane na
ture ¶ Ad secundum dicendum quod est ondere
veritate humane nature simpliciter
vel secundum statum dico ergo quod
huiusmodi defectus assumpta fecerunt
se tenent ex parte quantitatis secundum
statum viatoris propter causas
et sic Christus volebat ostendere
volunt enim se nobis conformare
in passione cum homo sanus est ut
dicit apostolus et habitu inventus
est ut homo ¶ Ad illud ergo
quod quando quod istud non facit ad ostendere
nove humanitatis quod non est de veritate
te humane nature dicendum quod plura
est aliquid enim anguo alicui
statum humane nature potest esse
de substantia veritatis actu enim magis
proprie conferunt ad cognoscendum quod
quid est quamvis non sint de
essentia vel ¶ Ad ultimum patet responsio
per ea que dicta sunt ¶ Item que
ritur de intellectu veritatis illarum
auctoritatum quas adducit in illo capitulo
quedam tamen reperiuntur in scripturis sanc
tis [illegible] videtur enim quod ille
auctor non dicat que dicunt
Christum non timuisse scribitur
enim i. Johannis iiii perfecta caritas
foras mittit timorem sed Christus
perfectissime habuit caritatem ergo in
in eo non videtur timor fuisse ¶ Item

Augustinus li. lxxxiii q. q. perfectissime
perfectionis est nullus timor
sed in Christo fuit summa perfectio
ergo nullus omnino fuit in eo ti
mor ¶ Item nullus timet
quod potest effugere sed Christus certus
erat eam penam se posse ef
fugere ergo videtur quod nichil time
bat ¶ Ad secundum dicendum quod timor est
in triplici differentia quidam enim est
gratuitus quidam libidinosus seu
quidam naturalis qui est inter utrumque medius
timor autem gratuitus est in tri
plici differentia quidam enim est timor
pene quidam est timor offense
quidam reverentie prima et secunda differentia
non fuit in Christo propter eo quod perfecta
caritas foras mittit timorem
utrumque sed ~~tertia differentia~~ fuit in Christo — tertia differentia
quia sic a perfecta caritate non
expellitur sed potius consummatur secundum
illud Ysa. xi Replebit enim
spiritus timoris domini et secundum istam
speciem Timor domini sanctus permanet in seculum
seculi et per hoc patet responsio ad primum
aliud ¶ Est etiam alius timor li
bidinosus et iste [illegible] in multa
differentia est et quia est timor mun
danus et timor humanus et
nullus istorum fuit in Christo nec
etiam in viro perfecto et sic intelligitur
illud Augustini quod sequitur perfectionis
est nullus timor et per hoc patet
responsio ad secundum ¶ Est etiam tertius — de tertia
~~[illegible]~~ differentia timor scilicet naturalis et
iste est in triplici differentia quidam est
corporis proveniens ex [illegible] ¶ Quidam
sensualitatis proveniens ex [illegible]
[illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

o'

non contempt
timoris p[er] vi[r]t[ute] et quod non
in ordinate [con]tinuo et timens
sedens non est n[on] [contra] s[ed] [contra] or
di[n]e quod igit[ur] in [christ]o q[uo]niam est
defectus passibus non tamen fuit
defectus in ordinationibus et inn
o[bs]tatis et hinc est q[uod] fuit
in eo timor in[si]c non non sed
ut talis et p[ro]pter hoc p[ate]t t[ertium] aliquid pa
tent ex auctoribus que in loco de
timent Nam omnes ille auctores
que dicunt [christ]um non timuisse
se h[abe]nt non q[ui]a volunt a
[christ]o omnem timorem removere
tum auctas ipsa[rum] d[ic]at q[uo]d
s[ed] quod non fuit in eo timor
qui racionem eius p[er]turbaret vel
rationem eius p[er]turbaret p[ro]timoris
sine cum fuit et bene nouit
q[uod] nichil poterit sibi evenire vel
inferri q[uod] ipsa prius non desi
deraret et vellet ¶ Item quod
de hoc q[uod] dicit[ur] vere contristatus
est s[ed] non passio eius durat
animo vero passio est [contra] hoc
cum vult dicere q[uod] in [christ]o fuit
passio ¶ S[ed] contra super Math[eum]
in dicit glo[sa] q[uod] passio est [con]tra
rius motus cum ex ratione non
[con]sentit s[ed] talis motus non
p[re]veniens rationem q[uod] illi i[n]venit[ur] et
iste non fuit in [christ]o ergo passio
non fuit in eo ¶ Item sub
iectum est illud q[uod] p[er]venit motu
cum rationis et q[uod] est [con]corruptio
s[ed] [christ]us nichil p[er]ruptionem ergo
non habuit in se motu[m] subi
tum q[uod] vere passione ¶ Item [christ]us
timuit mortem non ob aliud nisi

quia perdidit eam s[ed] non per
didit eam nisi secundum rationem er
go timuit eo timore q[uo]d est
secundum rationem et iste timor est pas
sio non passio ergo nulla fuit
in [christ]o ¶ R[esponsi]o d[icendum] q[uod] passio
fio secundum generalem rationem sui ac
ceptionem dicitur esse passio dimi
tatis h[abe]t aut est illa que sistit
in ratione ut dictum est et ista passio
dicitur passionem p[ro]prietatis sensi
bus et virtus naturalis eo hoc
modo vult dicere magister et quod hinc
passiones esse in [christ]o erant
cum ex eius sensibus non ra
tionis p[ro]prias inquietudinem rationalis
¶ Ad illud non q[uod] dicit[ur] q[uod] diffinitio
passionis q[uod] est motus subitus
d[icendum] q[uod] i[sta] diffinitio passionis s[ecundu]m q[uod] est
in nobis in quibus sensualitas
non p[re]venit rationem ratione [christ]o
aut non fuit h[ic] et ideo patet
R[esponsi]o ad illa duo que primo obici
untur ¶ Ad illud non q[uod] obicit[ur] q[uod]
timor mortis non potuit esse
nisi in ratione d[icendum] q[uod] licet p[ro]venie
bat morte instante sicut
ymaginationem mortis in ipsa
parte sensualis q[uod] quid facta p[re]
mota fuit et horrore mortis
[con]cussa et si tu dicas q[uod] h[ic] non
est ordo cognitionis ut deue
niatur a ratione ad sensibilitate d[icendum]
q[uod] h[ic] est verum in nobis in quibus
est sua p[ro]p[ri]a inquisitiva aliquando
ori in [christ]o aut aliter esse po
tuit qui fuit plenus scientia
et in quo fuit ob[ie]c[tu]m p[er]fectum inter
inferiora respectu superiora R[esponsi]o nos

ipsi humanitatis passionis quam nolus
gerimus non possumus quod nolus
sentire contrarius et ipsa / timor
in Christo de morte futura potuit
esse in parte sensualitatis ut visus secundum
dictum et ingressus posse et dicat
dicta passio. Distinctio XVI

Verumptamen magis movent
ac difficiliorem assumunt quorum
rationes. Superius egit magister de passibilitate
in Christo respectus inquantum corporalitate
pulsat aut parte spirituali. Spiritualiter descendit
addictiamen de doloris
passione et passibilitate. Dividitur autem
pars ista in duas particulas. Prima
inquirit utrum passio doloris fuit
in Christo secundum utramque. Secunda vero
utrum fuit in eo secundum portionem rationis naturalem
tate / ubi hic oritur quoddam contradictio
vel quasi secundum doctorem XVI. Prima pars
dividitur in partes tres / in quarum prima parte
movet dubium circa passionem doloris
in Christo que consuluit. Hic oritur
secunda vero subiungit verba hylarii
que videntur esse dubia. Ibi Hylarius
dicit enim sic Hylarius in X libro de trinitate.
Tertia vero illa verba complanat
ibi Audisti lector verba hylarii
Secundum pars in qua agit de passione rationis
certe tres hic partes in prima mo
vet dubium. Secunda vero ponit
determinationem illius quamvis ibi Ad quod
dicta patet Christum non tenere. Tertia
non subiungit quedam dicta non solu
le ad maiorem predictorum complanationem
ibi et est hic notandum Christum
in omnem statum hominis etc.

Ad intelligentiam autem huius

partis notandum hic quod de passione
doloris in Christo circa quam principa
liter queruntur duo. Primo inquirere
dum est de passione doloris in
Christo / circa quam principaliter queruntur
duo. Primo enim inquirendum est
de passione prout respiciat animam et etiam
naturam. Secundo non prout respi
cit animam spiritualem. Circa primum
queruntur tria. Primo queritur de do
loris intrinsece. Secundo non de do
loris admixtione. Tertio non de
dolore prime partis naturae

Circa primum sit prima et quarta
utrum in Christo fuit vera pas
sio doloris / et quod sic ostendit ysa
ias. Vidimus eum novissimum vi
rorum virum dolorum et scientem infir
mitatem / sed constat quod non intelligit
quodam de scientia simplicis notitie
sed intelligit de scientia experientie
/ ergo vere expertus est passionem
doloris. Item in persona eius
dicitur in psalmo: ego sum pauper et do
lens / sed Christus vere fuit pauper
et mendicans temporaliter / ergo vere
dolore fuit afflictus. Item
anima coniuncta corpori passibili vere
dolet corpore patiente / sed anima
Christi unita fuit carni que vere
tunc fuit passibilis / ergo etiam
passa / ergo vere dolore fuit oppressa.
Item satisfactio facta est per vera
doloris / sed Christus veraciter satisfecit
/ quia vere languores nostros
ipse tulit et dolores nostros ipse
portavit / ergo veraciter doluit. Item
non est magnum quod hic pa

paciatur in illa passione que nullum inferret dolorem, sed paciatur christus multam gaudiam in tollerancia passionis. Ergo videtur quod christus verum dolorem in semetipso persenserit.

¶ Item, aut vere paciebatur et dolebat aut non. Si sic, habeo propositum. Si non vere paciebatur et videbatur pati, ergo seducebat oculos astancium in sua passione, sicut docte et inqualibus alia opinione, et platonicum errorem est indicatum, et eius maledicta facta, et fides christi circa carnis personam Origenis heresis sunt ficta et erronea. Restat ergo,

¶ Sed contra: Hylarius in x. libro de trinitate: virtus corporis sine sensu pene vim pene in se desevientis excepit. Sed verus dolor non est sine sensu pene, ergo in christo non fuit verus dolor.

¶ Item Crisostomus ad populum civitatem: Absit ut ego ita insaniam ut credam sanctos aliquid pati, si tortoris passiones solum indicare ipsos sentire credo. Si ergo hic unum est, sed non sentiunt passiones nisi sancti indicium, non ergo sancti compaciuntur, ergo paciendo non habent dolorem verum, ergo multo forcius nec sanctus sanctorum christus.

¶ Item Moyses ieiunavit xl diebus et xl noctibus sine aliqua corporis lesione propter continuam contemplacionem. Si ergo perfecto contemplacionis aufferet passionem et sensum famis patiendi, videtur quod auferat sensum doloris in carne passibili. Sed in christo fuit continua contemplacio et perfectissima, ergo videtur quod nulla fuit in eo doloris copia.

¶ Item virtute virtus agentis prestancior est paciente, et virtus assumpta prestancior est anima. Ergo non videtur quod aliqua virtus possit affligi vel ledi.

¶ Item vestis que est ablata, sed manus christi curaverunt alienos dolores solo tactu, ergo videtur quod nullum dolorem potuit pati.

¶ Item si anima christi ponitur in infernum ab ignibus non cruciare quia non habet in se tamen principium dolorem, ergo si anima christi ullam causam passionis in se habebat, videtur quod nullum dolorem senciebat in carne quantumcumque passibili. Si ergo dolor est passio principaliter anime, potius quam carnis, sic dicat, dicitur, videtur quod in christo non fuit dolor verus.

¶ Responsio: dicendum quod absque dubio sicut ewangelium dicit et fides katholica sentit, vera doloris passio fuit in christo, in ipso enim fuit caro passibilis et perforata. Fuit etiam virtus senciendi secundum quam anima compatitur corpori leso. Cum igitur hec duo verum dolorem faciant, scilicet vera lesio et verus lesionis dolor sensus, et hec duo vere fuerunt in christo, indubitanter tenendum est quod in christo fuit vera doloris passio. Nam si aliquis aliter dicat, scilicet quod quedam heretica dixit, est error antiquus farrateno(rum), quod christus etsi videtur pati et dolere, non tamen

veritas sentit dolorem et passio
nis sensum non solum euacu
at fidem xpi et xpus euangelium
sed etiam euacuationem redemptionis
nostre / et dicit xpum non esse
xpum / dominum eciam dicit ipsum vera
citer non fuisse passum dicit
ipsum non satisfecisse ac per hoc
non genus humanum esse redemp
tum / dominum vero dicit ipsum simulasse
se pati dicit ipsum mendacem
esse / et ita nec fuisse dei fi
lium / nec dei nuncium / et ita nec
mediatorem sed pocius deceptorem
Et propterea qui dicit xpum non
veraciter doluisse vel passum fuis
se et si videatur ipsum honorare
tamen in veritate blasphemat ipsum ne
quissime / Caveas ergo ponentes
ipsum veraciter doluisse sunt corri
gende ¶ Ad illud quod primo obicitur
de auctoritate hyllarii triplex videndum
quod eciam dicimus hyllarium verba illa
retractasse unde audivi parisi
ense [?] ipsum guillelmum referre se
libros illius retractacionis vidis
se et perlegisse ¶ Aliter potest dici
quod hyllarius in libro predicto et in aliis
illud potius non concludit sen
sum doloris a xpo secundum humanam
naturam sed secundum divinam / unde
verba illa referenda sunt ad xpi
personam et hoc quod confirmatur quia
sicut dicitur deum hyllarii intelligencia
doctoris comparatur est assumenda Dicendum
hyllarius in ullis premissis concludit
non errore arrii [?] qui dicebat
xpum secundum se totum passum

fuisse ¶ Eciam nos videtur quod
hyllarius non vult dicere xpum non
sensisse vim doloris sed non sensisse
tamen dolorem et hoc quod modo
sciencie dicitur [?] purgatorium in terra
et satis est verum secundum quod in
comparacione lucis melius appellat
¶ Ad illud vero quod obicitur de auctoritate
dyonysii Dicendum quod dyonysius non voluit
dicere nec sensit quod beatus Johannes
et alii sancti non senserunt do
lorem in tormentis ~~[...]~~ sed vult dicere
dicere constanciam mentis que non
magis commovebatur quam et corporis
sensus qui commovetur consola
cione et iudicia rationis
¶ Ad illud quod obicitur de moy. Dicendum
quod et si dulcedo contemplacionis
quadraginta diebus ipsum reficeret et a se
plus potionibus abstraheret
adeo non valens viventes quod
modo confortaret ut non ita consu
marentur et talia requirunt ideo
quod tanto tempore remanat sine
aliqua sui lesione hoc fuit per
specialem [?] et divina virtu
te [?] / et ideo hoc non habet locum
in proposito / quia xpus in passione
sua non dormivit [?] una dea [?] pro
se pocius ipsius est animus pa
ciencie ¶ Ad illud quod obicitur / quod in
agens prestancior est paciente Dicendum
quod illud non oportet intelligi quod sit uni
versaliter sed solum secundum aliquam con
dicionem quia eciam lapis ledit
pedem non oportet quod lapis sit no
bilior pede sed sufficiat quod excede
dat in aliqua condicione ut

D

clau9

tc in duricia et soliditudine
et sic est in proposito quamvis cri-
stallus uel esset nobilior car-
ne christi erat tamen durior et
solidior ¶ Et si tu arguis obicia-
s de anima que non posset
pati dolorem quia anima patiebatur
passiones secundum comparationem carni vel
secundum dictum [?] in iii. unusquisque anima
fuit auctrix patiendi corporaliter
nisi per se pati prout ratione accep-
ta aliunde potest etiam dici quod illud
verbum hic intelligi secundum institu-
tionem nec non secundum dispensatio-
nem et prima ratione iustitiae quorum pri-
ma respicit animam christi beatam
animam peccatricem sicut in pl-
in d. iii. li. sententiarum scripsisse
¶ Ad illud quod obicitur quod manus christi
fuit creatura dolorum dicendum quod hic
fuit virtute latentis divinitatis
secundum illa virtute credo bene
quod pati non patitur nec dolet ergo
hic tamen non sequitur quod si sit dolo-
ris corporis erat enim ibi alia vir-
tus creata secundum quam dolet potat [?]
si per animam sensitivam ¶ Ad illud
quod obicitur quod anima petri non patitur
in inferno dicendum quod non est simile quia
anima petri post purificationem pri-
mam non est passibilis contra
propria nec per dispensationem divina
propter salutem alienam Non autem sic
est de anima christi que dispensative
et voluntarie passibilis fuit cum tamen
passibile [?] fuit sicut valet
tamen peccati [?] fuit

Secundo quaeritur de doloris acerbi-
tate et est quod utrum in christo
fuit dolor acerbissimus et quod sic
Item ... O vos omnes qui transi-
tis per viam attendite et videte si est dolor
sicut dolor sicut dolor meus
dicitur in persona christi ergo videtur
quod nullus alius dolor comparat
quare ¶ Item in ps. alius fluc-
tus induxisti super me dicitur
in persona christi sed non omnes in-
duxit quantum ad naturam ergo omnes
induxit quantum ad quantitatem
vel acerbitatem ¶ Item ratione videtur
quanto complexio nobilior est tanto
passio doloris in ea est acerbior
sed corpus christi nobilissimum fuit complexione
nobilitas enim complexionis respondet
nobilitati animae ergo cum corpus christi
nobilissimam animam habuit fuit
ergo in passione maximum doloris
afflictionem ¶ Item quanto semper
tactus est vivacior tanto dolor
quia est secundum sensum est acutior
unde in illis melius ingeniis
viget sensus tactus est dolor
acutissimus sed in christo fuit sen-
sus tactus vivacissimus prout
dicitur cum alius est homo ut
dicit philosophus et inter omnes christus
cum fuit optime dispositus
ergo dolor quem sensit super
omnes dolores fuit acutissimus
¶ Item quanto est magis bonum
quod amittit tanto maiorem infert
dolorem ei qui cognoscit habet
ipsum bonum sed vita christi erat
nobilissima et passio illa vitam
perimebat ergo dolorem illi animae

acutissimum infligebat ¶ Iste tanto pena est acerbior quanto velocius virtute nec deciat maxime non ad meliorem propinquatum non corpus sit si christus in cruce suspensus adeo cito fuit mortuus ut etiam miraretur pilatus / ergo videtur quod dolor eius gravissimus fuisset ¶ Sed tertio hoc aliud considerantur primo apte quantus pene / quia pena ignis acutius affligit quam pena ferri si laurencius et vincencius combusti fuerunt in igne / ergo videtur quod maiorem dolorem senserunt quam christus ¶ Iste hoc primo videtur apte voluntatis passio quia quanto aliquis magis desiderat pati tanto minus dolet in passione / sed christus vehementer desiderabat pati propter quod dicitur luce xii. baptismo habeo baptizari et quomodo coarctor usque / ergo videtur dolor eius valde parvus debuisse fuisse ¶ Item hoc primo ostenditur apte adiutorii / quia quanto homo maiorem habet caritatem tanto facilius sustinet cruciatum pene sed christus maxime caritatis fuit ergo facillime tormenta portavit ergo et valde parum doluit ¶ Item hoc primo videtur apte boni amissi / quia quanto minus est bonum quod perditur tanto minor dolor est ei qui amittit / sed passio perdidit vitam que est minus bonum quam sit vita ista corporalis / ergo videtur quod minor sit

dolor in uno quam in alio et penitente quam fuit in christo patiente ¶ Iste hoc primo ostenditur apte recompensationis / quia quanto alicui sit maior et melior recompensatio de bono amisso tanto minor est dolor sed christo pro dolore passionis composite vite sue restituebatur stola glorie in se et membris eius ergo usque ¶ Item hoc primo ostenditur ex parte spei quia quanto aliquis certius expectat liberationem tanto minus affligitur in passione sed christus certissime erat de liberatione proxima ergo videtur quod afflictio eius erat valde modica ¶ Respondeo dicendum / quod dolor passionis christi inter ceteros dolores et passiones fuit acerbissimus et acutissimus / et hoc patet si illa considerentur que dolorem passionis acriorem reddunt / hec autem sunt tria / videlicet causa passionis / et modus patiendi / et conditio patientis · ¶ Si consideretur causa ob quam christus passus est / fuit in eo dolor afflictio magna / non enim perturbabatur propter culpa propria in modo patiendi / non parentis tamen sed etiam proximis / sed etiam plures quos videbat ingratos ¶ Si autem consideretur modus patiendi fuit in eo passio doloris acerbior / tum propter qualitatem quia omnibus membris affligebatur / tum etiam propter continuitatem quia suspendium eius continuabatur et clavi adeo affligebant pendentem

conditio
11

sicut afflixerunt qui manus
et pedes eius confodiebant in
quibus maxima erat afflic-
tio propter nervos et musculos ibi-
dem convenientes quibus specia-
liter sensus viget. Si autem consideretur
qualitas sive conditio passionis
maxima erat afflictio propter
maximam complexionis equali-
tatem et propter sensus vivacitatem
unde quia nullus potuit esse
quam nec equalitate complexionis
nec vivacitate sensus dolor illi-
us cum dolore fuit acutissimus
et ideo verba que hic audiunt re-
cordamur et ei gratias quantas pos-
sumus et simus qui possumus re-
servamus si quomodo docemur
nobis ut tam gravis passionis
compaciamur. ¶ Tercio nec que obici-
ebatur ad quintum que hic audiunt mi-
tigationem doloris christi non ob-
viant veritati si recte intelli-
gantur quod cum anima christi ad beatitudinem
in dolore quantum ad duo unde
licet quantum ad superiorem sen-
sus et quantum ad [illegible] ra-
reputatio cionis licet autem in christo fuit ma-
xima doloris afflictio quantum
ad superiorem sensus [illegible] tamen
ex mediatis reputabantur animi
[illegible] illos tamen non aufere-
bat a beatitudine sed nimis submer-
sione et per hoc patet responsio ad alias
caritas in quo virtus illas que ponunt
ex parte voluntatis defectus ex
parte [illegible] admirationis ex parte
corporis [illegible] ex parte corporis
tactus [illegible] ¶ Ad illud quod obicitur

ex parte generis pene dico quod vo-
luntas procedit ex eo sufficienti ad
beatitudinem [illegible] pene non tantum
pensatur ex parte agentis quam ex
parte pacientis actus eius actu
est in patiente disposito et quia
qualitas in christo reddebat
ipsum ad maiorem dolorem dispo-
situm ideo bene concedo quod do-
lens ferveus multo plus [illegible]
afflixit christum quam ignis
laurencium. ¶ Ad illud quod obicitur
quod dolor [illegible] excedit dolo-
rem in christo propter quantitatem [illegible]
[illegible] dico quod dampnatio [illegible]
in inferno dolorem sed sensus dam-
natorum [illegible] autem [illegible] mi-
nus bonum amittit quia tunc
non magis sentit sed unus [illegible]
sequitur quod magis doleat in-
[illegible] valde eum [illegible] af-
fugit [illegible] magnum dolendi
habet [illegible] et tamen
Tercio queritur utrum christus
in carne assumpserit pa-
tiendi et quod sic videtur ad hebreos
ix. Quod statutum est hominibus
semel mori post autem hoc iu-
dicium sic et christus semel ob-
latus [illegible] eadem [illegible] et in
natura [illegible] ergo [illegible] hac mor-
tuus est christus secundum statum
[illegible] sed qui sic moritur [illegible]
habet [illegible] ¶ Item
dicitur ad [illegible] talem [illegible]
nem quale habuit adam in primo
statu assumpsit christus [illegible] sa-
[illegible] christus non esse [illegible] pa-

sed nec filius carnis peccati si ergo
Christus fuit filius carnis constat quod
non assumpsit carnem secundum statum
nature institute sed secundum statum
nature lapse sed sic caro habet necessitatem
moriendi ergo etc. ¶ Item Brocard(us)
in libro de dualibus naturis et una
persona Christi dicit quod Christus de sta-
tu innocentie assumpsit penam in-
mortalitate de statu nature
lapse est penalis necessitas ergo etc.
¶ Item spiritus sanctus tunc virtute
illud corpus fabricatum fuit de
uteris virginis gloriose et si puri-
ficavit a sordibus corpus non tamen
purificavit ab esse passibilitatis
ergo passibilitate habuit pro eo
modo propter quod virgo que eum genu-
it concepto reatu peccati sed virgo
habuit necessitatem moriendi et pa-
tiendi ergo et caro Christi ergo et
Christus ¶ Item Christi corpus ita
fuit passibile sicut fuit animale
et terrestre sed Christi corpus propter
animalitatem et terrestreitatem necessi-
tate habuit naturalem pronitatem cadendi
et tendendi deorsum Similiter
eum stare non potuisset nisi per
miraculum pari ergo ratione sue
passibilitatis habuit necessitatem ad
patiendum et moriendum ¶ Item
Christus assumpsit omnes defectus
naturales et generales conceptis
ipsis qui ordinant ad penam sed
necessitas patiendi est defectus
in nobis naturalis et generalis ut
cum ordinat ad penam ergo
Christus eam assumpsit ¶ Oppositum

Johannis x potestatem habeo ponen-
di animam meam et iterum sumen-
di eam et paulo ante nemo
tollet eam a me sed ego pono
eam a me ipso ergo pati et mori
erat in libertate voluntatis
Christi ergo non videtur quod Christus ali-
quam ad hoc necessitatem haberet ¶ Item
Augustinus super illud Ysa. liii. Quando de
suspirium venit super omnes est
de suspirium venit quia de al-
titudine humane necessitatis ad penam
accepit verbum dei humanam naturam
sed in statu illo non habebit hu-
mana natura necessitatem ad mo-
riendum ergo nec potuit fuit as-
sumpta a Christo ¶ Item Anselmus in
libro Cur deus homo quia
voluntas dei nulla necessitate
facit aliquid sed sola potestate
et voluntas Christi fuit voluntas
dei nulla ergo necessitate mortuus
est sed sola potestate ¶ Item hoc ipsum
audivit alia ratione tali omnis
necessitas aut est coactio aut
prohibitio que due necessitates con-
veniunt ad invicem quia sicut
necesse et impossibile non Sed in Christo
non fuit coactio ad mori vel
prohibitio ad non mori ergo in Christo
nulla fuit necessitas ad mori-
endum et ita nec ad patiendum ¶ Item
quecumque aliqua coniunctus necess-
ario est alicui principio comparatur ad
illud sicut adam et filium
sed passio non habuit causam
in Christo ergo non fuit necessaria

pati ergo christus non assumpsit
necessitate paciendi. ¶ Item quod ne-
cessarium non est alicui non est ei
velit nolit ergo si in christo fuit
necessitas ad paciendum passus
fuisset vellet et nollet. Sed nichil
tale est ponere voluntarium et
invitorum ergo christus in paciendo
non habuisset plenam virtutem quod si
hoc est falsum restat quod et primum
videlicet quod christus habuit necessitate
ad paciendum. ¶ Respondeo ad predictorum in-
telligenciam est notandum quod ad hoc
volunt aliqui videre distinctionem
necessitatis secundum magistrum quia quatuor
Est enim necessitas secundum causam
materialem secundum quam dicitur quod necesse
est talem in summo caumili ad ig-
nem. Est necessitas secundum causam
efficientem que dicitur necessitas secundum
violenciam et coactionem et secundum
hanc dicimus quod lapidem fortiter
impulsum necesse moveri. Et est
necessitas secundum causam finalem
secundum quam dicimus necesse est esse
dentata que est ad dividendum
solida et dura et secundum hoc est
quadrupliciter dicta necessitas solo
in tercio modo necessitas paciendi fuit
in christo videlicet propter nostram re-
dempcionem consequendam. Cum ergo fuit
necessitate ad paciendum non
habuit quia nec fuit in eo materia
nec condicionis corrupcio nec
potuit esse coactio et ideo non
potuit ei convenire necessitas secundum
alia tria genera causarum. Licet ab
modus distinguendi satis vanus est

in se et ad quandam comparationem va-
riabilis applicatur. Ad autem questionem
de necessitate paciendi in christo fuit
necessitas paciendi in christo non
tantum includit tempus post as-
sumpcionem sed eciam ante assumpcionem
et hoc est si queratur utrum non
fuit christus omnes penalitates
assumere tunc eciam verum est dicere
quod non fuit necessarium nisi necessitate
finis et hoc modo istam questionem
tractat lectura dominus sed magister
aliter tractat istam questionem in
littera quando enim utrum ille de fi-
nem est necessitas paciendi eciam
sit in nobis per generationem fuit in
christo per voluntariam assumpcionem
Ideo ergo dissolvi non potest per
adeptam distinctionem. ¶ Et ideo
aliter oportet dicere non quia predicta
modus distinctionis sit malus sed quia
non valet ad nostrum propositum.
Dicimus igitur similiter magister
in loco dicere possumus quod christus
assumpsit istum defectum qui est
necessitas paciendi. Quantum enim
erat de lege nature corporis id
erat vero solum et mortale et nisi
fuisset conservatum miraculose ali-
quando defecisset. Attendendum est tamen
quod non omnino fuit modus pa-
ciendi in christo prout modo fuit
in nobis sed quoddammodo sic quo-
dammodo non. Aliter quod enim necessitas
paciendi comparari ad tria videlicet
ad causam et ad subiectum et ad vir-
tutem corporis regitivam. Si con-
sideretur per comparationem ad causam

sic est in nobis quod ipsa ca-
videlicet propter feditatem corpo-
ris culpabilis et propter qualita-
tem naturalis complexionis / ideo Christus
cum necessitate ad patiendum quia
caruit originali peccato contractum
et quia contrariis agentibus
et pacientibus contrariatur sunt / ita quod
contrarie in corpore suo sit resolutio
Christus autem necessitate huius sol-
vebatur causa / passibilis enim
fuit non propter reatum originalis peccati
sed propter modum talis complexionis Sicut
per comparacionem ad statum aliorum est
necessitas paciendi fuit per comparationem
ad necessitatem nostram fuit per comparationem ad
primum parentem autem necessitas erat
ad patiendum non per comparationem ad per-
sonam quia nulla potest assu-
mi necessitate quia omnia erant
ei subiecta Sed per comparationem ad naturam
assumptam Similiter per comparationem ad
virtutem vegetativam Nam est in nobis
necessitas paciendi et in Christo / Est
enim in nobis virtus vegetativa
corrupte nature et aptitudo voluntatis
vegetative et respectu utriusque est
necessitas paciendi in nobis quia neque
natura nec voluntas potest in
nobis passiones prohibere patimur
enim nolumus nolumus in Christo
autem necessitas fuit respectu vir-
tutis naturalis sed non respectu vo-
luntatis Nam cum virtutis
sustinuit nec persistere patitur
quia non meruit / et sic patet
quod necessitas paciendi assumpta
fuit a Christo et in Christo fuit per
assumptionem. tamen non eo modo

quo in nobis solet perturbare
eam / Ideo Christus quasi medium
tenet inter nos et statum nature
institute Nam in nobis natura
et voluntas passioni sub-
est / In Adam non tamen natura
quam voluntas passionem precavit
in Christo non passioni subierat
sed precavit voluntas / et hoc est
quod dicit Damascenus quod in Christo et si pas-
siones fiebant secundum legem
nature / non tamen coacte sed
voluntarie / Concedendum est
igitur / quod in Christo fuit necessitas
paciendi et moriendi / non
contracta sed assumpta / Consequenter
ergo sunt rationes et auctoritates
que sunt ad partem istam Ad
illud non quod obviat in contrarium Iohannes
x. ego pono animam meam et cetera
Dicendum quod illud est verum pro se
filii dei tamen non fuit necessitas
paciendi vel moriendi nullus
enim eum patitur ledere nisi ipse
voluntarie permitteret unde verum
illud non intelligit oppositum Sed
presumpcione nec concludit neces-
sitate respectu nature sed respectu per-
sone Ad illud Augustini quod dicitur
quod assumpsit carnem de altiore
condicione nature Dicendum quod hoc intelligit
Augustinus sicut exponit Boetius
quantum ad peccandum in immunitate
non quantum ad passibilitatem
dicit enim idem Boetius quod de omni
statu aliquid assumpsit de sta-
tu innocentie peccati immunitatem
de statu glorie peccandi impos-
sibilitatem de statu nature

lapse passibilitate unde secundum
passibilitatem plus applicatur nature
lapse quam nature institute
¶ Ad illud quod Anshelmus de volunta-
te Christi etc. patet. Anshelmus non enim ex-
cludit necessitatem simpliciter sed neces-
sitatem respectu voluntatis divine
et per hoc patet ad tertium. Ad sequens quod dicitur
quod duplex necessitas una est prohi-
bitionis aut coactionis. Dicendum enim
quod hic intelligitur de necessitate que repug-
nat voluntati sicut dicit com-
mentator. De ea autem necessitate que
voluntati subest non sed necessitate.
Ideo vero illud non probat quod ulla
fuit in Christo necessitas paciendi sed
quia non fuit aliqua eius vo-
luntati contraria. ¶ Ad illud quod obicitur
quod appetitus necessario in hominibus alicui
competit ad illud sicut ad finem et
tamen videri potest quod verum est cre-
ditur asserit quod passio non habebat
tamen in Christo. Dicendum quod causa passi-
onis dupliciter potest deciari vel in
genere moris vel in genere nature. In genere
moris causa passionis est vi-
tium peccati in nobis et hoc verum
est quod non fuit in Christo. Causa
vero in genere nature est compositio contra-
riis secundum statum pugne et ac-
tionis mutue et hec in Christo
fuit mera voluntate et propter hoc
causa dicitur in Christo fuisse paciendi
necessitatem et hinc est quod pacien-
di necessitas in Christo voluntatem
non excludit sed potius inclu-
dit. ¶ Ad illud quod obicitur quod illud
quod necessario inest alicui inest ei ve-
lit nolit. Dicendum quod illud non habet
veritatem nisi de ea necessitate que e-

contra voluntatem non de ea que
est cum voluntate et subest volun-
tati et talis necessitas non diminuit
devotionem nisi sicut ponit Anshelmus
secundo de eo qui vovet se obligat
ad opera supererogationis et si
obicitur quod ista duo non possunt
simul stare quod aliquid sit necessarium
et voluntarium cum voluntarium
possit sic et aliter se habere necessarium
non. Minor. Dicendum quod illud verum est
de voluntate que habet se secundum
utrumque vertibilitate sed de voluntate
invertibili non est verum. Christus
enim voluntarie benefecit et ta-
men fuit ipsum benefacere sicut
et voluntarie passionem nostram
assumpsit ita quod impossibile fuit eum
penitere de hoc quod assumpsit desti-
talem.

Quarto queritur de passibilitate
et dolore Christi anime in
speciali et circa hoc queruntur tria.
¶ Primo queritur utrum Christus passus
fuit secundum rationem. Secundo utrum
passus fuit fuit secundum partem
inferiorem et superiorem. ¶ Tertio da-
to quod secundum utramque queritur utrum
penalius passus fuit secundum
rationem quam secundum potentiam sensitivam.

Circa primum sic proceditur et
queritur utrum Christus passus
fuit secundum rationem. Dicitur tamen secundum se
et quod secundum rationem passus fuit in-
anima passa est patiente corpore
quia unitur corpori sicut perfectio. Sed
anima rationalis est perfectio corporis
non tamen secundum sensitivam sed etiam secundum rationem

In solo secundum sensitivam ¶ Secundo dato
quod passus fuit secundum rationem

ergo utroque modo passa fuit corpore
paciente ¶ Item maior est com-
paracio unionis anime ad invicem quam
sit anime ad corpus sed paciente
corpore patitur anima ergo paciente
una potencia patitur alia ergo dolore
existente in sensitiva necesse est et
in racionali ¶ Item maior est unio
potenciarum anime in ipsa anima quam
sit membrorum corporis in ipso corpore
sed paciente uno membro compaciuntur
cetera ergo si patitur potencia sensibilis
necesse est quod racionalis et racionabilis
¶ Item quod in est anime secundum substan-
ciam et essenciam per quam redundat
in omnibus potenciis sed anima Christi pa-
ciebatur paciente corpore propter essencialem
unionem ipsius ad corpus ergo
necesse fuit eam pati secundum se to-
tam ergo secundum potenciam sensibilem
et racionalem ¶ Item Christus sua passi-
one non tantum nos liberavit a pas-
sione qua patitur corpus sed etiam
a passione que patitur anima se
pati sed anima separata non tantum
patitur secundum sensitivam sed etiam patitur
secundum se totam [illegible] secundum partem
intellectivam cuius habet usum et
operacionem Si ergo Christus pro liberacione
nostra in se suscepit huiusmodi passio-
nes videtur quod non tantum passus
fuit secundum sensitivam verum etiam secundum
racionem ¶ Sed contra quod nullius
potencie corporis est actus non pa-
titur corpore paciente anima secundum
potenciam racionis nullius potencie cor-
poris est actus ut dicit philosophus
ergo numquam patitur corpore paciente ergo anima

in Christo si passa fuit non fuit
passa nisi solum secundum sensitivam
¶ Item quod non corrumpit ad corrup-
cionem alterius non patitur ad pas-
sionem alterius quia passio est
via ad corrupcionem sed anima Christi
secundum racionem non potuit corrum-
pi ad corrupcionem corporis ergo nec
pati corpore paciente ¶ Item quod
nullo modo habet contrarium aliquid nec habet
aliquid superius non potest pati ab
aliquo agente vel ledi sed anima
Christi secundum racionem nec habet aliquid
contrarium nec habet aliquam creaturam se ipsa
superius. ergo nullo modo secundum racionem pa-
ti potuit vel affligi ¶ Item nichil
idem et secundum idem de eodem gaudet
et tristatur de eodem sed anima Christi
secundum racionem gaudebat de dolo-
ribus et passionibus quas corpus
perferebat aliquam non incurrerent
ergo paciente corpore non paciebatur
nec affligebatur ¶ Item omnis passio
attingit usque ad racionem non tantum
est propassio immo est completa et
perfecta passio que non potest cadere
in sapiente Ieronimus quod probat Seneca
et Augustinus Aut igitur Christus passus
non fuit aut si fuit anima
eius secundum racionem tamen compassa
non fuit ¶ Responsio ad predictorum in-
telligenciam est notandum quod sicut
dicit Augustinus de civitate dei duplex est
dolor in anima unus qui inest
anime secundum se alius qui inest
anime per carnem et utroque dolore
constans est in anima Christi fuisse
et de illo quidem dolore qui inest

anime secundum se non est dubium
quin Christus fuit passus secundum
rationem compassionis cum fuit et do
luit pro peccatis nostris et iste dolor
in voluntate vel ratione erat procedens
ex consideratione rationis videlicet
et recognitione peccatorum nostrorum De
alio autem dolore qui in est ex re
cognitione non est inconveniens cum
dicens Distinguit magister inter quod
quod ratio duplex potest considerari videlicet
ut ratio et ut natura Si consideret
ut ratio sic passiones que ei at
tribuuntur sunt ex tractu deliberationis
et hoc modo anima Christi
corpore patiente non compaciebatur
immo multum gaudebat et gra
tulabatur vehementer cum placuit
ei pati pro salute generis humani Si
autem consideretur ratio ut natura
sic cum habeat naturalem appetitum et
inclinationem ad corpus ut potentia
perfectio ad perfectibile patiebatur corpore
patiente anima cum naturaliter
non tamen est perfectio corporis humani
secundum partes sensibiles cum corpus
humanum sit ordinatum ad nobili
orem perfectionem quam sit corpus bru
tale nam secundum se totam hoc est
secundum complementum sue essentie et secundum
suorum universitate est corporis
perfectio et habet ad ipsum naturalem appe
titum et inclinationem et coniunctionem
ac per hoc delectationem et compassionem
Concedendum est igitur quod anima
Christi compassa fuit secundum rationem secundum
quod consideratur ratio ut natura compas
sio corporis fuit aliqua sicut

concursum fuit supra et concedendum
sunt rationes que sunt ad partem
istam inducta ¶ Ad illud vero
quod obicitur primo in contrarium quod anima
secundum rationem illius partis corporis
est actus Dicendum quod philosophus in illo
libro non vult negare naturalem co
niunctionem ipsius intellectus ad corpus
sed hoc vult dicere quod intellectus
non determinat sibi organum
in quo eius egrediatur in actum proprium
et potior non potest inferri quod cor
pori non compaciatur passio cum
illa non habet ortum ex determina
tione organi sed potius ex coniunc
tione vel unione naturali ¶ Ad illud
quod obicitur quod vel compatitur alii patienti
quod non corrumpitur cum illo Dicendum secundum
Augustinum negat illud dicta dicit propor
tionem sicut instrumentum cum habet
in se principalem vero illud vel
non habet initiate nisi de illa passione
que magis sensum alterat aut patiente
vel compatiente ¶ Ad illud quod
quod anima Christi secundum rationem non habet
gaudium nec habet penam Dicendum quod habuit
gaudium vel penam dicitur per duplex
videlicet per se vel per accidens quamvis
autem nec se ad invicem et convertuntur
anime Christi secundum se adinvicem
tamen et contraria ratione unum cor
quod cum ledit perfectibile ledit per quam
et ipsam perfectionem ¶ Ad illud quod
obicitur quod anima Christi secundum rationem
gaudebat de passionibus corporis
Dicendum quod nichil impedit quod ratio
de aliquo gaudebat et vero co
tristetur ut natura propter quod aliquis

prout repugnat rationi secundum appetitum naturalem et conformatur rationi secundum appetitum deliberativum sive quantum ad voluntatem liberam ad refugiendum que naturaliter appetit et appetendum que naturaliter refugit Christus et impossibile est intelligi ¶ Ad illud quod obicitur quod passio que attingit rationem non cadit in sapiente dicendum quod rationem attingit per modum rationis repugnantis perfectioni sapientie non autem attingit per modum nature hoc enim est quod facit hominem cadere a statu et perfectione sapientie videlicet quod eius ratio cedat et succumbat passionibus non autem quod sentiat passiones et ita pati per modum nature non aufert rationem passionis aliud enim est passionem compati aliud a passionibus perturbari. Perturbari enim est subici compassioni autem pati aliquas passiones et eas sufferre et sic fuit in anima Christi que secundum rationem ut natura passiones corporis compatiebatur dolore acerrimo secundum rationem ut deliberativa passionibus corporis sufferebatur gaudio virtuoso

Secundo queritur utrum anima Christi passa fuerit secundum superiorem partem rationis et quod sic videtur Christus assumpsit totum hominem ut totum curaret sed totus homo curavit et quantum ad superiorem partem rationis quantum ad inferiorem et hoc quantum ad passiones ergo passus est quantum ad animam partem rationis ¶ Item ubi est culpa ibi debet esse pena sed culpa Ade fuit in superiori parte rationis propter completivum consensum si ergo Christus penam sustinuit pro culpa Ade ergo penam sensit in suprema parte rationis ¶ Item plus iungitur ratio superior inferiori quam iungatur inferior sensualitati Si ergo inferior patitur passione sensualitatis ergo ratio superior patitur passione inferioris ¶ Item ratio superior unionem habet ad deitatem et unionem habet ad carnem sed ~~propter unionem suam ad deitatem et unionem habet ad carnem~~ / sed propter unionem suam ad deitatem numquam est perpetua tamen delectationis naturaliter est eam delectari ergo pari ratione propter unionem suam ad carnem passibilem naturaliter fuit eam pati ¶ Sed contra Paulus in raptu suo propter plenam conversionem rationis ad deum abstractus fuit omnino a passionibus dolentibus carnis Sicut ipse dicit nescio utrum in corpore an extra corpus Sed superior pars rationis in Christo omnino fuit ad deum conversa ergo videtur quod nihil de afflictione carnis sentiebat ¶ Item eadem non potest esse in eodem et secundum idem sed gaudium et dolor sunt affectiones contrarie ergo si Christus secundum rationem superiorem gaudebat ergo videtur quod sic illum dolorem non compatiebatur nec sentiebat ¶ Item

albus est quod est magis impermixtus. Ergo ubi est summum gaudium ibi nullus est dolor. Sed in superiori portione rationis Christi summum gaudium erat quia perfectissime deum comprehendebat. Ergo videtur quod nihil de dolore secundum illam partem sentiebat.

¶ Item sicut culpa opponitur gratie ita beatitudo opponitur miserie. Sed culpa non potest stare in eodem et secundum idem simul cum gratia. Ergo nec beatitudo et miseria secundum eandem anime partem. Sed beatitudo erat in Christo secundum portionem anime superiorem. Ergo impossibile fuit secundum illam partem esse in Christo aliquem dolorem.

¶ Item pars alia simplex erat, ergo adeo se coniungebat secundum eandem partem totaliter scilicet beatitudini. Sed ergo quantum ad superiorem portionem Christi erat coniunctus ad deum et habundabat gaudium. Videtur quod secundum illam portionem nullum sentiebat cruciatum.

¶ Item superior portio rationis distinguitur ab inferiori in hoc quod ratio applicat ad superiora sed ad inferiora. Si ergo Christus nullam materiam doloris habebat a superiori sed solum ab inferiori vel ab infimo, videtur quod superior portio rationis nullo patiebatur in Christo.

¶ Contra dicitur quod secundum quendam sanum intellectum passio Christi non solum stetit in sensualitate nec tamen pervenit ad rationem inferiorem sed extendit se usque ad superiorem portionem. Sicut enim anima coniunctione sui ad corpus infecto toto corpore et tota inferiori secundum animam sui unam et secundum animam partem scilicet tam superiorem quam inferiorem, sic anima Christi coniunctione sui ad corpus patiens et afflicto toto patiebatur et affligebatur ut per illam passionem et dolorem illum tota penalitas anime cruciaretur. Et sic dolor fuit vel passio in Christo secundum superiorem rationis partem quamvis in ea fuit gaudium fruitionis. Licet autem hoc teneatur tamquam verum, difficile tamen est ad intelligendum qualiter in anima Christi secundum eandem portionem et secundum eundem statum potuit fuit dolor et gaudium, nec dolor superveniens distrumavit gaudium, ymmo fuit simul, nec etiam quod maximus est dolor intensus valde fuit gaudium esse minus perfectum.

¶ Ad hoc autem intelligendum tria oportet supponere que sunt vera et probabilia. Videlicet quod gaudium fruitionis et dolor passionis non sunt affectiones contrarie quia non sunt respectu eiusdem nec circa idem, cum sunt eiusdem sed unum est per se alterum per accidens. Quia gaudium per se est de incommutabili creatum ratione sue deitatis, sed dolor per se de malo commutabili utpote cum carne. Et quia non sunt affectiones per se contrarie possunt in anima esse secundum eandem partem. Alia suppositio est quod non tantum dolor et gaudium non potest

contraria sed unum est nichil respectu
alterius et ideo simul eidem inesse
poterunt sicut in uno penitente
videmus quod simul dolet et de do-
lore gaudet. Sic anima Christi secundum
naturam corporis patiebatur et compatie-
batur et de illa passione et com-
passione letabatur. Et ratio est
quia Christus simul erat viator et
comprehensor ita quod viatoris cog-
nitio non impediebat comprehen-
soris cognitionem nec affectus
affectum et illud sunt in Christo signi-
ficavit officium medii que dece-
bat corpori et divina et humana
unde sicut simul et semel potuit
prestare cuncti ad deum et conversa-
tio ita quod una illarum conversionum alteram
non impediebat nec retarda-
bat sic potuit secundum eandem par-
tem anime sue et semel gaudere
in deo et compati suo corpori
ita quod nec dolor a gaudio nec
gaudium a dolore patiebatur aliquam
diminutionem sine remissionem. Conce-
dendum est igitur Christum secundum superiorem
portionem doluisse in passi-
one inquantum tamen ratio illa
consideratur primo modo nec etiam conce-
dende sunt rationes ad hanc
partem inducte. Ad rationes in
oppositum similiter est prima que
dicta sunt. Unde ad illud quod
primo obicitur de exemplo Pauli
dicendum quod non est simile quia Pau-
lus non sic potuit hic esse simul
viator et comprehensor sicut
Christus qui erat homo et deus.
Ad illud quod obicitur quod gratia non potest
inesse eidem dicendum sicut dictum

est quod dolor et gaudium in Christo
non habebant contrarietatem propter quod
unum erat nichil respectu alterius
quia hoc ipso Christus gaude-
bat in domino quo sentiebat
se pati et dolere pro domino. Ad
illud quod obicitur quod gaudium dolori
permixtum est magis inten-
sum dicendum quod illud verum est de do-
lore apparato gaudio. Sed de do-
lore qui datur occasionem gaudendi
non oportet illud habere veritatem et ideo
in proposito non concludit illa ratio.
Ad illud quod obicitur quod beatitudo opponitur
miserie secundum quod gratia culpe dicendum
quod verum est quod beatitudo miserie op-
ponitur secundum legem contrariorum et non
reperiuntur in aliquo simul gloria
et miseria et ratio huius est
quia unum contrarium est in suo sta-
tu non incompatibile sed quia Christus
in duplici statu erat vel quia non
tenebat duplicis personam sicut
in primo statu est quo libet statum
sine repugnantia. Sic beatitudo cum
miseria non est simile omnino de
gratia et culpa quia non respi-
ciunt diversos status sed directe
sunt opposita et in quo simul esse non
forte quis intelligat de culpa
veniali que in eodem simul potest
reperiri cum gratia que non scilicet opponuntur
directe compellitur vel omnino veni-
alis culpa cum efficit gratia sic et a Christo
ablata sunt passionibus miseria
que permixta sunt eius gloria.
Ad illud quod obicitur quod post illa passio
est dicendum quod nimis primum post semper
non posset addi in ipsa cuncti vero

cpter disformitate glie po le
est add amplius ut simul pos
sit et addunsa coniuncti et ita
dunsa afficia et sic impatiua
cris alij et intellus est sus
se nuncio ¶ Ad illud quod obi
quod racio superior non dicitur in
quantum coniuncta ad superiora dico
quod hoc licet non est unum pro eo
quod ad superiorem partem racionis per
tinet regere inferiorem et vero ip
sam residet regimen et imperium
respectu omnium virorum anime que
sunt aliquo modo racioni obaudientes
et ita premodo hec colligata potentiis
aliis et ipsi corpori licet naturaliter ta
men pacificate et ideo pati licet con
formiter quod autem dicitur quod ratio superior
attenditur secundum aspectum ad superiora
hoc dicitur quantum ad principalem actum
quod non concluditur conuersio et col
ligacio ipsius ad inferiora

Tercio quantum in qua parte
anime christi fuit dolor in
tensior utrum in parte racionali an
in parte sensitiua et quod in parte sensi
bili uidetur quod magis patitur ad
presentiam afflictiuam quod magis est
passibile sed sensualitas in christo
erat magis passibilis quam ipsa
racio quia erat fragilior ergo uidetur
quod magis affligebatur anima christi
secundum sensualitatem quam affligeretur
secundum racionem ¶ Item omne illud quod
magis est impaciens consolacione
elongatum magis patitur et affli
gitur sed sensualitas plus re

cedebat a gaudio in passione
quam ipsa racio sicut manifes
tum est ergo etc. ¶ Item in magis
uiget passio timoris illud ma
gis intenditur passio doloris sed
christus plus timebat secundum sensua
litatem quam secundum racionem secundum
eius racionem feruens erat licet
sentiens formidaret ergo per hoc ubi
plus dolebat christus parte sensuali
quam racionis ¶ Item sicut gaudium
est in coniunctione conuenientis cum
conuenienti ita dolor est in separa
cione ergo ubi est maior dolor
ubi est separatio magis concreta
sed anima plus conuenit cum car
ne secundum sensualitatem quam se
cundum racionem sicut dicit Augustinus in libro
de spiritu et anima ergo etc. ¶ Item
quod magis colligatur alteri et plus
indiget illo magis patitur et
affligitur in illius corrupcione
vel amissione sed sensualitas ma
gis alligatur carni et plus indi
get carne ad suam operacionem
conseruandam quam racio ergo paciter
carne plus affligitur anima in parte
sensualitatis quam in racione ¶ Sed contra
sicut dicit Augustinus dicitur dei dolor
est testimonium bone nature ergo in
meliori natura intensior est
dolor sed melior est natura que
secundum racionem quam secundum sensualitatem
ergo intensior est dolor pro par
te racionis quam pro parte sensualitatis
¶ Item quod compluribus causis dolet
intensius dolet quam quod communiter
tamen sed dolor erat in sensualita
tem comparatione racionis non tamen

dolebat tamen secundum sensitivam et nobis ergo videtur quod intensior erat dolor in ratione quam in sensitiva.

Item ubi est amor intensior ibi est intensior dolor. Sed Christus magis diligebat in nobis in tantum gratie quam in se diligeret in tantum vite ergo magis dolebat de hoc quod nos amisimus in tantum gratie quam de hoc quod ipse amittebat in tantum vite sed primus dolor erat in ratione secundus in sensitiva ergo magis doluit secundum rationem quam secundum sensitivam.

Item in ea parte intensior est dolor que habet maiorem causam dolendi sed sensualitas non habebat causam dolendi nisi propter afflictionem carnis sue ratio vero habebat causam dolendi propter dehonorationem maiestatis divine sed magis dolendum est de dei inhonoratione quam de carnis afflictione et Christus dolebat sicut debebat ergo intensior dolor erat in Christo quantum ad partem rationalem quam quantum ad partem sensibilem.

Item Christus diligebat alios secundum se ipsum quia perfectam habebat caritatem ergo tantum dolebat de separatione aliorum a deo quantum si ipse separaretur ab ipso sed constans est quod omnis amans recta plus dolet de separatione a deo quam de separatione a corpore proprio. Ergo anima Christi plus patiebatur aliis quam propter se tamen si ergo compassio respectu aliorum erat in ratione compassio respectu carnis erat in sensitiva ergo intensior dolor erat secundum partem rationale quam secundum sensitivam.

Ad predictorum intellectum est notandum quod in Christo duplex dolor fuit propter quod dicunt sancti videlicet dolor passionis dolor compassionis et uterque dolor intensus fuit et acerbus multum enim in se doluit et multum nobis condoluit et utrique istorum dolorum et in sensitiva fuit et in ratione sed ordine permutato. Nam dolor passionis et carnis primo attingebat animam secundum sensualitatem et deinde secundum alias vires. Dolor vero compassionis primo erat in ratione et ex ratione redundabat in sensitivam.

Sicut enim ratione nostra dolente propter peccata nostra gemunt sensualitas et lacrimas. Sic et Christus quia multum propter peccata nostra doluit et de peccatis nostris flevit. Cum ergo comparamus dolorem sensitive ad dolorem rationis hoc potest esse in duplici genere.

Et si quidem intelligamus de dolore passionis cum ille primo sensitivam attingeret concedendum est animam Christi secundum partem sensibilem magis doluisse sicut ostendunt rationes ad primam partem.

Si vero intelligamus de dolore compassionis quo interius affligebatur propter scelera nostra ob ille ortum et originem habet a ratione concedendum est ipsum magis in ratione doluisse sicut ostendunt rationes ad partem secundam inducte et sic patet responsio ad questionem propositam patet ergo quod ratio

No

ad oblata membra eius humana co
mis sunt se port concedentia
et concessit et oblata vini concludit
scilicet diversas vias sed quibus
aut ultimus erat sed vero et pen
sualitas scilicet duo quia dolo
res mutuo se concedunt quibus
corpus fuit interior in Christo v
ero videlicet dolor passionis vel
compassionis Videtur potest quod dolor
compassionis fuit interior et
vero huius est quia quamvis
magna causa esset dolendi i
temporate propter separationem animae a
carne. magna etiam esset dispo
sitio ad dolendum propter optimam complexi
onem ad dolore tamen compassio
nis amplior erat vero dolendi
propter zelum honoris dei et separationem
mirum actu. maior etiam erat
dispositio ad dolendum propter dilectionis
immensitatem scilicet eius quod dilectio maior
est sed hoc fuit plage compassio
nis maiores unde multo plus
compassio Christi concessit aliorum
passiones quam passio passiones
sicut in eo maior excellencia
dilectionis quam passionis respectu
aliorum licet in utroque multum
concedit et quod ille dolor interior
fuit colligitur ex duplici signo. v
num est quod maluit animam suam
a corpore separari quam nos esse
adeo separatos aliud vero signum est
quod flevit propter nos sed non flevit pro
penis corporis sui sicut Wilh
dicit planctus aut est signum
immensitatis doloris et ideo hoc

eius

nimietate

elegant compsunt cancellarius
Philippus in quadam prosa valde
de mirabile et devota ait eius e
go unde quod prae pavore ad te
clamo quia prae merore unde
penas quibus afficior unde
clamor quibus confodior ex
sic tantus dolor ocior interior
quod planctus est gravior tam
ingratitudo diud te exprior

Isti prae ista sunt dubitationes
circa textum et incidit quod in
ulla hylarius que videntur
esse et dubia et erronea que
si dicamus esse retractata mi
nus quod plus erronea fuit remota erit
omnis calumpnia quia in scriptura
huius retractationis non est
prolata ideo sunt ulla hylarius
scilicet quod passionem significandam
Prima est dubium de illo v
bo Passus quando Christus dum
ceditur dum suspenditur dum
moritur etc. unde eius dicit di
gna quod in corpore Christi fuit vera
passio et tamen non fuit verus
dolor quod non videtur esse intelli
gibile corpus animatum vere pateretur
et tamen vere non doleat et
si tu velis dicere quod hoc intelligit
quantum ad partem ubi hoc non est
quia sicut dolor est alicuius
animae ubi ita et passio et Hyll
dicit quod passus fuit licet non
fuit dolens sentiendo si tu velis
dicere quod non doluit i. non sunt tam
vel intuitu doloris Secundo patet
dicere quod non sunt vicem passionis
Ad hoc dicendum quod ista ubi Hyll et si

videtur esse contra fidem tamen
pro fide sunt et hoc patet si atten-
datur cum dicitur contra eum illos
loquitur hyl qui dicebant christum
omnino subiectum esse passioni
et a passione esse separatum con-
tra quos dicit hyl quod et si christus
vere passus est fuit non tamen
doluit hoc est passionibus non
succubuit non enim vult nega-
re sensum et compunctionem passio-
nis secundum unum et dampnum passio-
nis et quod iste sit intellectus patet
per eum loquendi et consuetudine verborum
et conformitate verborum et dolor
dicit compassionem ad voluntatem sed quod
dicit Aug. super dictum dicta quod do-
lor dissensus ab hiis que nobis
nolentibus accidunt quia con-
tra voluntas christi divina nec voluntas
creata passionibus succubuit
ideo non concedit hyl christum
doluisse hoc est christum voluntate
passionibus subiacuisse unde et
hic virtus corporis sine sensu
pene vim pene in se desevientis
hoc virtus corporis dicitur vo-
luntas rationalis regitiva illius
corporis hoc excepit vim pene sine
sensu pene hoc est sine dissen-
su a pena quia volunt pati
et hoc audit sequens hoc sequitur
probat eum quod corpus illud non
potuit dolere quia patuit nudis
perferre constat enim quod corpus
christi non perfodebatur nudis
verum vulnus perfunctorie corporis quod
pondere suo erat secundum perversum vo-
luntatis hoc ergo sed per animam vim
suam subdidit quia caro christi non

recepta fuit perversum id est dissensum sed
ideo ille homo fuit huius corporis
ad patiendum secundum unum non habuit adde-
lendum compassionem bonae et hic intellectus
manifestatur esse verus quod primus dic-
tum est quia eum caro illa recep-
ta fuit dissensum sed ideo passibilis habuit
non quod voluntate sed contra voluntatem
et hoc est quod dicit huius corporis
ad patiendum passus est subiacet
contra voluntatem secundum unum non huius addolendum
id est ad plangendum quod dissensum voluntatis
¶ Item dubitabile est de hoc quod dicit tor-
bis sed timor ut verus timor sit
fiat in vilis contra fiducia co-
nueniens in sanctis unde eum que dici-
tur quod dicitur Math. christum cepit eum
timere pavere et tedere unde est eum
contra alios sanctos qui dicunt eum
non timuisse unde eum contra sibi
ipsi qui dicit quod christus et apostolus
tristatus fuit usque ad mortem
si tristis fuit quare non sim-
liter timuit ¶ Respondeo dicendum quod hyl non
intendit timorem removere a
christo sed eum quod timore ei attri-
buunt scriptura et sancti secundum sensum
quod attribuebant heretici qui di-
cebant eum timuisse ex defec-
tu securitatis et talis timor
est pusillanimitatis de quo indubi-
tanter verum est quod non fuit in
christo unde valde attendendum
est quod hyl a christo non removet
tristiciam removet tamen timo-
rem quia timor convenit con-
suetudine ex defectu virtutis et pusillanimitate
tristicia non surgit frequenter

o

corruptione et pietate et quod iste
sit intellectus patet comparacione
sequenti probat enim quod in christo non
fuit infirmitas nec fuit pusil
lanimitas. pusillanimitas non fuit
quia animaliter obviis perdit in
firmitas non fuit quia adeo
decorpus constituta per ingenium ag
ma supernaturalis corporibus gra
derunt unde non concludit a
christo timorem sed timorem obviante
nota. Sic etiam et dolorem secundum
appetitum sensitivum licet. Item dicte
est textus de hoc quod dicit in nota ha
bituata de synodis pati potuit
et passibile esse non potuit unde
enim aliud illud implicare contradictionem
quia cum est proprium eius et actus
ergo si fuit passibilis potuit
pati et si potuit pati fuit pas
sibilis quia passibile nichil aliud
est quam potens pati ergo vi
quod in predicta locutione idem nomen
esse. Respondeo dicendum quod predicta licet com
poni potest triplici modo secundum tri
plicem modum componendi pre
dicti nominis ut referatur ad
usum intrinsecum de qua concedit
hilarius quod potuit pati sed non esse
passibile quia licet passionibus se
subdiderit non tamen est diminutam
patiendo. Alio modo potest componi sic
componit nominis ut per hoc quod est
possibile notetur dispositio contingens
coniuncte nature quam removet hylarius
a christo quoniam in eo non fuit
passio. Tercio modo potest componi
ut per hoc quod est passibile notetur

plena subiectio patientis respectu
passionis et secundum in christo fuit
non fuit. Tercio mens et vol
untas passibilitatem suscepit et quod iste
sit intellectus patet per plurimum sequ
tem ait enim sic pati potuit
passibilis est non potuit quia passi
bilitas non infirme est sequens
passio autem est corporis que fuit
illata propositio et sic voluit christus
attribuere passionis sufficientiam
et remotionem subiacentem. Item
queritur de hoc quod ultimo dicit pro
de omni statu hominis aliquid
accepisse quia secundum hoc videtur
quod christus fuit in quadruplici
statu non autem non ponimus
christum fuisse nisi in statu innocentie
et comprehensoris. Item filius vi
dere tamen dicit quod christus quod christi
dicitur statu assumpsisse plenitudinem
gratie. Item quia gratia non perficit
nisi per gloriam inde illud quod dicit
apostolus i Cor. xiii. Cum venerit
quod perfectum est evacuabitur quod ex
parte est ergo plenitudo gratie non fuit
assumpta secundum statum vie sed sine
statum patrie. Respondeo dicendum quod ille
quadruplex status vedua habet
addimentum sub statu enim vie con
prehendunt tres status scilicet
status innocentie et nature
lapse et status sub lege gratie
illos autem in quo status eximit
magister ad meliorem declarationem conti
nuis non assumpsit. Ad illud quod
obicitur quod plenitudo gratie non habet

nisi secundum statum gratie dd quod e
plenitudo gratie vel simpliciter vel
respectu operis intitori plenitu
do gratie simpliciter spectat ad statum
vie et de hac intelligitur ing
in littera sicut patet aperte XVII

Post predicta considerari O
oportet circa sumptum erit
intra deitati assumpta quantum
ad donationes et quantum ad ple
nitudinem gratie et quantum ad de
fectum passibilitatis hic incipit
quarta pars in qua agit quantum ad
unionem virtutis et quantum usus vir
tutis operum sed ad naturalem aqua
equidem et ad partem quam incitur
scio pars ista sed duas partes in prima
determinat de voluntate christi et
in secunda determinat de merito De
merito et promittendum non est
et quando assensus voluntatis dis
uncta per petitionem orationis ideo
magister simul determinat de volunta
te christi et de oratione christi Dividitur
autem pars ista in partes tres in quarum prima
monet dubium in secunda ea determi
nat in tertia variam sententiam tocem
in quo sua ambiguum non est
divisas in christo circa Intentio huius
dicte diligentius quam prepo
sita complanat in tertia oppositum
sentit specialem vel illud et igitur
non est quod sentit primum et ultima
parte remanentibus in divisis
media dividitur in partes tres in
prima parte quam probatam determinat in
secunda non determinatam suam auctoritatibus
sanctorum confirmat vel coaffectu
christi humano quod de virgine attra

xit Intentio vero quedam auctoritatem
dubia dubiorum manifestat vel
exterius non parum nos' monet in
ea nimis dubio circa dubitatio
nes autem prenotatur manifeste sunt
in littera

Ad intelligentiam autem huius Art. 1
partis incidit hic quod circa
duo et primo quantum de voluntate christi
secundo vero quantum de oratione christi
Circa primum queruntur tria primo
queritur utrum in christo fuerint plures
voluntates Secundo vero queritur
de earum numero et sufficientia tertio
queritur de illarum voluntatum
concordia vel contrarietate

Circa primum sic proceditur
et queritur utrum in christo fuerit voluntatum
~~va~~ pluralitas et quod sic videtur
dicit veritas Non veni facere volun
tatem meam sed voluntatem eius qui
misit me. ergo alia est voluntas
ipsius christi et alia voluntas
mittentis. sed voluntas christi secundum
divinitatem eadem est cum vo
luntate mittentis ergo necesse
est quod christus habuit voluntatem
secundum humanitatem et secundum divini
tate ergo habuit plures voluntates
Item damascenus in libro hic eadem duas dicit
in duabus naturis duplicia
ea que sunt duarum naturarum
naturalia duas voluntates naturales
et divinam et humanam Item
tamen nunc intellectualiter videtur voluntas
sed in christo fuerunt plures naturae
intellectuales sicut in precedentibus mo=
stratum est ergo plures volun
tates Item christus meruit
sed meritum non est nisi secundum vo te

creatam xpe est omnia creant
sz creare non est nisi a volunte
increata ergo xpus habet vote
increata et creatam ergo habet
plures voluntates ¶ Contra
damas in li. iii° quorum substantia e
eadem horum et voluntas e ea
dem et quorum diversa voluntas
horum diversa substantia sz divina natura
et humana uniuntur in xpo in per
sona ypostasi que est substantia in
dividua ita quod in xpo non sunt
plures ypostases nec plures
voluntates ¶ Item voluntas
facit volentem ergo plures vo
luntates faciunt plures volentes
sz xpus est unicus volens
ergo unicam tantum habet voluntate
¶ Item voluntas est illud in homine
per quod residet regnum et
dominium sicut non est eorum que a
guntur in ipso et per ipsum sed ante
in xpo non potest esse nisi unum
solum quia non possunt esse plura
dominia in uno et eodem absque
controversia. ergo necesse est in xpo
esse voluntatem unam ¶ Item
in xpo est tantum una personalitas
et pluralitas dicit voluntatem quandam
que reperitur in substantia rationali
sz voluntas est volun et super
una substantie rationalis. ergo sicut
in xpo est una tantum personalitas
ita videtur quod sit tantum una volun
tas ¶ R. d. quod tamen in xpo sunt
plures vel intellectuales videlicet
divina et humana necesse est in xpo
plures esse voluntates sicut
enim in una corporali non volunt ...
ta duo se concomitantur videlicet lux

Dominium

et calor sic in una spirituali per
necesse est duo reperiri habens duo
eorundem videlicet cognitionem
et affectum sz cognitio est actus
rationis et affectus voluntatis
ergo in xpo sunt plures nat
spirituales necesse est in xpo p
plures intellectus et plures
voluntates et hoc manifeste
negat in libro pernitiosas
auctores unde et concedendum
sunt rationes ad hanc partem
inducte ¶ Ad illud quod obicitur
quod quorum substantia est eadem et vo
luntas est eadem dicendum quod substantia
dicitur esse multipliciter uno modo dicitur
substantia idem quod essentia vel natura
alio modo dicitur substantia idem quod suppositum
damascenus autem in predicta auctoritate
capit esse substantiam per essentiam vel naturam
dicitur non in quantum adductum pre
cedit de substantia per suppositum vel persona
que est individua et hoc patet
per ipsum damascenum ipse enim dicit persona
nales et non ypostaticas .i.
personales asserimus voluntates
et hoc probat ipse quod in tribus
personis una est voluntas
non propter unitatem in personis
sz propter unitatem in natura ¶ Ad illud
quod obicitur quod voluntas facit vole
ntem dicendum quod hoc verum est loquendo intel
lectu de natura. personis autem intelligitur de
persona et quod plures nature
possunt esse in una persona habet
est quod ad pluralitatem naturarum et si
consequatur pluralitas naturarum non
tamen consequitur pluralitas personarum
ideo non sequitur sunt plures
voluntates ergo plures qui

volunt secundum litteram sequitur sunt plu-
res non scilicet quibus in sunt et hoc
est quod dicit Damascenus quia duas
naturas Christi eius naturales voluntates
et naturales actus dicimus quia quidem
autem duarum naturarum est ypos-
tasis unum dicimus et volentem
et agentem naturaliter secundum ambas
¶ Ad illud quod obicitur quod voluntas dicit
illud penes quod residet regimen
et imperium ceterorum que sunt
in ipso volente dicendum est quod est
imperans et dominans per prelationem
coactivus et est imperans et
dominans per rationem subiectionis
primo modo dicitur imperans que
est ipsi voluntati generalis et
hoc modo possibile plura imperan-
tia reperiri in eodem magno re-
periuntur plura a coactione libe-
ro in Christo est reperire libera arbitria scilicet
divinum naturam et humanam Si
autem dicatur imperans et domi-
nans per prelationem subiectionis
Sic bene concedendum est quod necesse
est esse unum solum secundum tale im-
perium non convenit divine volun-
tati non enim competit voluntati
humane que debet esse subiec-
ta divine secundum illi voluntati competit
que nullum habet superius et ideo
per hoc non potest argui quod in Christo
sunt plures voluntates sed
quod non sunt plures volunta-
tes divine ¶ Ad illud quod obicitur
quod voluntas est perfectius spectans
ad dignitatem sicut et personali-
tas dicendum quod aliter et aliter dicitur quod
perfectas et illa ad dignitatem spec-
tare quod per superhabundantiam dicitur

disparatis absolute sicut albissimum
id est valde albus in comparatione sic
dicitur albissimum omnium quod dicitur per super-
habundantiam absolute potest pluribus
convenire quod autem dicitur per superhabun-
dantiam in comparatione quod uni soli
Dico ergo quod personalitas dicitur
penes dignitatem excellencie
respectu omnium que sunt in ipsa
persona et ideo in uno non potest
esse nisi una personalitas vo-
luntas autem non sit quia dicitur
potentia sicut virtualis nobilis
et perfectum et ideo sicut plures
non nobiles possunt se compati in
una persona in Christo sic et plu-
res voluntates

Secundo queritur de voluntatibus 2o
unio et sufficientia ostendit
cum numerus voluntatis Christi in
tria membra quorum unum est
voluntas divina aliud vo-
luntas rationis et tertium voluntas
carnis seu sensualitas sed quod
ista divisio sit superflua videtur per
auctoritatem Damasceni in tertio libro duas
nuncupamus naturas Christi duas eius
voluntates et naturales actus
dicimus ergo si divisio Damasceni est com-
pleta que est per duo membra
videtur quod predicta divisio sit superflua
¶ Item plus dicit in eodem decima
et … in capitulo quod voluntas in so-
la … ergo nulla voluntas
videtur esse sensualitas et si hoc
tertium membrum predicte divisionis super-
fluit Item penes voluntates
attenditur libera arbitria sed in Christo non
sunt nisi duo libera arbitria ergo non
nisi due voluntates etc. ¶ Item

voluntas consequitur naturam sed
in Christo tantum due sunt nature
ergo tantum due voluntates ¶ Sed
contra quod non sunt tantum due sed sunt
plures quam tres videtur Augustinus
Hugo in libello quem fecit de volu[nta]tibus
Christi ubi ait sic in Christo sunt volun-
tas divinitatis et voluntas ra-
cionis et voluntas pietatis et volun-
tas carnis ergo integre dicte voluntates
¶ Item sicut sunt sensualitate ita
sunt synderesim et sicut sensualitas
est appetere bonum carnis ita
synderesis est appetere bonum hone-
statis ergo sicut ponitur aliqua
voluntas in Christo secundum sensualitatem
ita videtur quod debet poni secundum
synderesim et ita integre voluntates
dicte ¶ Item voluntas secundum Dama-
scenum dividitur prima divisione in thelesim
et bulesim et hec est in naturalem
deliberativam iste due differre con-
stat quod sunt in Christo sicut et
supradicte ergo videtur quod Christi sunt
voluntates plures quam tres
¶ Item voluntas sequitur cognitionem sed
in Christo est reperire quatuor genera
virtutum cognoscitivarum quia
in ipso cognoscebat sensus exte-
rior cogitabat sensus interior cog-
noscebat intellectus humanus cog-
noscebat intellectus divinus ¶ Ergo
cum cognitionem sequitur affectio
et cum affectionem voluntas videtur
quod in Christo sunt quadruplex voluntates
dicta est ergo quod dependet divisionis
sufficiencia ¶ Ad predictorum intelli-
gentiam est notandum quod voluntas
Christi potest considerari aut secundum
naturalem voluntatem aut secundum

racionem per quam quis vult aut sic
modum volendi et secundum racionem
triplicem consideratam triplex est divi-
sio voluntatis in Christo ¶ Primo quod quo-
ad unum dividitur sicut divisione bimem-
bri dicitur enim in Christo est voluntas
divina videlicet et humana secundum du-
as naturas et sic considerat Da-
mascenus voluntatem Christi cum eam dividit in
duo membra ¶ Si autem conside-
retur voluntas secundum racionem per quam
quis vult sic dividitur sicut divisione
trimembri ¶ Nam in Christo sunt
racio divina et racio racionalis crea-
ta et racio sensualis vel sensualitas per
quarum quamlibet in actu volendi
exibat et sic dividit magister in
littera per tria membra ita quod illa
tria sunt reduci ad divisiones du-
as bimembres que sunt predicte
immediatas quia voluntas
in Christo sunt aut divina aut humana
et si humana aut sequens cogni-
cionem sensualem aut sequens cognicionem
intellectualem et sic patet sufficiencia pre-
dicte divisionis aut tria membra
perperam aut voluntas ad modum
volendi sic intelligitur voluntas
in Christo divisione quadrimembri et
sic considerat magister Hugo voluntatem
Christi cum eam per integre inclu-
dunt ait enim sic in Christo sunt
voluntas divinitatis et voluntas
racionalis et voluntas pietatis
et voluntas carnis voluntas
divinitatis per iusticiam sententiam dicta-
bat voluntas racionalis per obe-
dienciam veritate approbabat vo-
luntas pietatis per compassionem in
malo alieno supplicabat volu-

tas carnis p[er] passionem i[n] malo
p[ro]p[ri]o inclinabat et sic patet p[er]
dictus modus dividendi vo[lun]tatem
xp[ist]i unus et sufficiens quia s[ecundu]m
diversas considerationes voluntas
hic uno dicione humanebir uno
dicione rationebir uno dicione q[ui]
divinebir sunt aliqua repug[nantia]
et in hoc manifesta est r[esponsi]o
ad obiecta p[ro]p[ri]e adducta
hug[onis] et dam[asceni] ¶ Ad illud vero
q[uod] obiicit[ur] de verbo ph[ilosoph]i q[uod] volun-
tas est in sola ratione d[icendu]m q[uod] ph[ilosoph]us
accipit voluntatem stricte in
dicens p[ro] appetitu vocato magis at
et sancti accipiunt voluntatem
large ad omnem humanum affec-
tum sive precedat rationem sive
precedat consensum ¶ Ad illud q[uod]
obiicit[ur] q[uod] vere vo[lun]tate attendi-
t[ur] h[ic] ar[ticulus] consilii uno prudens q[uo]d
h[ic] intellig[itur] de vo[lun]tate p[ro]p[ri]e dicta
et sic verum est q[uod] in xp[ist]o non
fuit nisi duas dicis magister
aut accipit nomen vo[lun]tatis pro
appetitu ¶ Ad illud q[uod] obiicitur
q[uod] vo[lun]tas consequitur n[atur]am d[icendu]m q[uod]
voluntas consequitur naturam sicut
p[otenti]a consequitur s[ub]stantiam quia i[n] una
s[ub]st[anti]a possunt esse plures p[otenti]e
n[on] impedit in xp[ist]o reperiri plu-
res voluntates corporee magis v[er]e
s[ecundu]m n[atur]e humane et una corporee divi-
natur[e] et ita in universo tres
¶ Ad illud q[uod] obiicit[ur] q[uod] multo plures
debent esse p[ro]ut aucte hug[onis] et
inter prudesim et thelisim et
bulesim d[icendu]m q[uod] [illegible] autem
non pot[est] argui q[uod] in xp[ist]o sint

plures vo[lun]tates q[uam] tres nisi
accipiat[ur] dicat vo[lun]tas s[ecundu]m modos
vo[lun]tatis p[ro]p[ri]e modus rationalis voluntatis
[illegible] habet in vo[lun]tate rationis
et pietatis h[ic] est studium [illegible]
et absoluta dividi et hic in
n[atur]alem et deliberativam s[ed] p[ro]pter hoc
non pot[est] argui q[uod] p[re]dicta divisio
sit insufficiens quia accepta
est s[ecundu]m p[ro]pos[itum] uni cum possunt
videri plures modi vo[lun]tatis ¶ Ad
illud q[uod] o[biicitur] q[uod] quadruplex est in
xp[ist]o cognitio et ita quadruplex d[ebet]
esse affectio d[icendu]m q[uod] cognitio sensitiva
potior non h[abe]t p[ro]p[ri]am appetitivam
interiori sicut eam vult hug[o] vo-
est p[ro]p[ri]a virtus cogitativa organi-
ca et ubi non a[ppetit] interior intellectus
cooperans unum est cum alio sic
dicit in libro de [illegible] illam
aut intentionem vocat hug[o] sen-
sualitatem dicens q[uod] sensualitas est illa
p[ar]s qui intendit magis sensum
corporis h[abe]t attendit appetitum
carnis et ideo magis cooperatur
cognitionis sensitive una tantum
ponit vo[lun]tatem s[ci]l[icet] vo[lun]tatem sensualitatis
Si tamen accipit studium sensus
exteriores unum et una s[ed] h[abe]t
q[uod] essent voluntates studium
duas sensuum exteriorum
Tertio queritur de illa vo[lun]tatum
conformitate et concordia
et queritur utrum iste voluntates
essent in xp[ist]o conformes vel re-
pugnantes et q[uod] sint repugnantes
videtur p[er] [illegible] qui
dicebat non sicut ego volo

sed sicut tu vis ergo aliud vole-
bat christus secundum quod homo et
aliud secundum quod deus ergo vo-
luntas humana non erat con-
formis divine ¶ Item Aug. super
ps. xxxv Quanto distat ab
homine tanto distat voluntas
dei a voluntate hominis unde gerens
hominem christus ostendit privatam quan-
dam hominis voluntatem ergo
si privata voluntas est vo-
luntas repugnans voluntati divi-
ne ¶ Item flebat de destruc-
tione ergo volebat civitatem non
destrui et secundum divinam iustitiam
volebat eam destrui ergo vo-
luntas humana adversabatur divine
¶ Item videtur quod voluntas rationis
et sensualitatis adversantur sibi in-
vicem quia secundum quod dicit Aug. de
trinitate voluntates sunt contrarie que
sunt contrariorum volitorum sed voluntas
rationis volebat mori volun-
tas sensualitatis volebat vivere
ergo sensualitatis et rationis erant vo-
luntates contrarie ¶ Item pavor
et securitas sunt contrarie affectiones
sed in voluntate rationis erat securitas
in voluntate sensualitatis erat timiditas
ergo contrarie videtur afficiebatur
voluntas rationalis et voluntas
sensualitatis sed tales sunt voluntates
sibi invicem adversantes ergo etc.
¶ Item aut ratio afferebat sen-
sualitati refugienti mortem aut
repugnabat si afferebat
ergo afferebat in contrarium volun-
tati divine ergo peccabat mor-
taliter si repugnabat ergo vo-

luntas rationis et sensualitatis
sunt in christo repugnantes
¶ Contra voluntas humana
secundum rectam ordinationem ordi-
nata est subiecta divine ergo si ei
repugnabat videtur quod in christo
erat inordinatio et culpa ¶ Item
omnis motus qui adversatur
voluntati divine est motus ad
illicitum et omnis talis motus
est peccatum ergo si christus secundum hu-
manam aliquid volebat adver-
sum voluntati divine ergo in christo erat
peccatum sed hoc est falsum ergo etc. ¶ Item
aut voluntas sensualitatis in christo sub-
iciebat omnino rationi aut adver-
sabatur sed omnino subiciebat
ergo nulla erat ibi repugnantia
sed adversabatur in aliquo ergo ra-
tio in christo compatiebatur adver-
sarium sed non nullo modo est
tamen caro concupiscit adversus spiritum
ergo in christo fuisset mors et pec-
catum ¶ Item eque ordinatus
vel ordinatior fuit christus in se
ipso sicut adam in statu inno-
centie sed in statu innocentie nulla
fuit in adam repugnantia vo-
luntatum ergo nec in christo fuit
aliqua repugnantia voluntatis sen-
sualitatis ad rationalem nec rationis
ad divinam ergo nulla ¶ Ad
predictorum intelligentiam est notandum
quod conformitas voluntatis ad
voluntatem in duobus consistit
videlicet in volito et in ratione vo-
lendi conformitate in volito dico quando
diverse voluntates unum et idem
volunt conformitate in ratione

vero dico quod idem eodem modo
volunt vel altera eorum vult illud
eodem modo quo superior vult ea velle
tunc igitur ad propositum conformitate
iste duo conveniunt alterum eorum
est de veritate conformitatis. Unde
conformitas in modo. Aliter vero
alii de veritate alii de conformitate
alii per veritate et conformitatem
Unde conformitas in volito potest
esse cum quod voluntates sunt con
formes ita quod una subsistit alteri
et tamen non volunt idem quia
voluntas superior non vult in
feriorem velle quod ipsa vult sed magis
velle contrarium. Dicendum igitur conformitas
in ratione volendi fuit in omnibus
voluntatibus Christi quia sic vo
lebat sensualitas sicut vole
bat eam ratio velle sic volebat
etiam ratio Christi sicut divina voluntas
volebat ipsam velle. Ideo conceden
dum est quod in Christo fuit voluntatum
concordia et consonantia quamvis quo
ad parte voliti non esset conformi
tas quia unaquaeque voluntas
quod suum erat volebat et hoc est
quod dicit magister Hugo secundum divinam
voluntatem quod iustum erat voluit
secundum voluntatem bonus iustitie
consensit et iustitiam approbavit
secundum autem voluntatem pietatis
sue ex intimo condoluit mi
serie quam ad maiorem secundum volunta
tem carnis iustitiam non accu
sabat sed penam recusabat. Una
quaeque voluntas quod suum erat
operabatur et quod ad se pertinebat
sequebatur voluntas divina iustitiam

voluntas rationalis clementiam vo
luntas humanitatis misericor
diam voluntas carnis naturam
neque altera alteri contraria erat. Quo
modo? Dum divinitatis erat iustitiam
non deserere sic carnis erat
naturam sentire et pietatis ali
enam miseriam non amare. Ius
tum itaque carnis erat quod passionem
suam nollet quia sic erat secundum
naturam et iustum deo erat quod
passionem illam vellet quia sic
erat secundum iustitiam et sic patet
quod licet diversa essent volita volun
tates tamen in Christo fuerunt consonan
tie. Concedende sunt igitur
rationes ostendentes quod voluntates
in Christo non fuerunt repugnantes
nec humana voluntas contra
rationem sensualis rationali alioquin sequeretur
in Christo fuisse peccatum transgres
sionis et morum corruptionis
sicut alibi fuit quorum utrumque
est alienum a Christo in quo fuerunt
omnes motus rationales recti
et omnes motus sensualitatis
pacati. Unde illud quod dicit Augustinus
significatum fuisse per illa que sunt
in archa Noe quieta et paca
ta. Ad illud vero quod primo obicitur
in contrarium de oratione domini non sicut
ego volo sed sicut tu vis. Re
spondent aliqui quod cohortatio non se
quitur concludit contrarietatem volun
tatum fuisse in Christo pro eo quod ali
us et alius modus volendi non
indicat contrarietatem. Potest consi
derari secundum idem comparatum quia unde
alius et alius modus volendi condicionem

tura aliam et aliud voluntate
ideo non inclinavit contrarie-
tatem nec repugnanciam sed iste modus
videndi non sufficit quia si ali-
qui duo homines qui haberent du-
as voluntates contrarias mutuo se
haberent circa aliquod volitum
dicerent hic voluntates contrarias et
oppositas. Potest aliter dici quod conformi-
tas voluntatis ad voluntatem
divinam attenditur aut secundum assi-
milacionem vel secundum subieccionem.
Dicitur autem a voluntate sensitiva
non requirebat conformitatem
assimilacionis ut idem vellet quod
ipse vellet sed conformitatem sub-
ieccionis ut idem vellet quod
deus ordinavit eum velle. Ideo
dominus in predicta peticione tollit
conformitatem assimilacionis cum
dicat non sicut ego et ponit con-
formitatem subieccionis in hoc
quod addit se velle divine volunta-
ti esse. Unde in predictis verbis in-
sinuatur duplex voluntas in christo
una videlicet racionis que erat
subiecta divine voluntati. Altera vero
sensitiva que non subiciebat
voluntatem divine licet ipsa sen-
sualitas contrarium appeteret et ita
humanus non erat sibi subiecta erat tamen
subiecta ac per hoc non erat
contraria. ¶ Ad illud Augustini quod di-
cit quod racionis humana in christo dis-
tabat a voluntate divina dicendum quod
Augustinus intendit ibi ponere distan-
ciam quantum ad dissimilitatem vo-
luntatum et quantum ad distan-
ciam volitorum non autem quantum
ad subieccionis ordinem in volendo

et ideo illa distancia non
importat contrarietatem. ¶ Ad illud quod
obicitur quod deus volebat rem
desiderari voluntate humana dicendum
quod sicut Hugo dicit quod illa
voluntas pietatis que condo-
lebat quod mortem diligebat
et quam deus sic volebat eam
velle non divine voluntati non
repugnabat erat enim ibi con-
formitas in ratione voliti quia
mors non esset in volito quod eum
sic velle sed habebat ad quod deus
volebat eum sic velle. ¶ Ad
illud quod obicitur quod voluntas sen-
sualitatis repugnat rem quam
volebat deus dicendum quod contrarietas
ex parte voliti non dicit contrarie-
tatem in voluntate nisi sunt tales
voluntates que non tamen sunt na-
te conformari per subieccionem sed
est per ydompte ex parte voliti.
¶ Ad illud quod obicitur quod contrariis af-
fectibus disperciebantur ut
puta serenitate timore et gau-
dio et tristicia dicendum quod una illarum
affectionum subiecta erat alteri
et quod non malis sicut dam-
nant super quod gaudium in christo
non contrariebatur dolori et gaude-
bat de ipso dolore sic et in
parte intelligendum est. ¶ Ad
illud quod obicitur quod id contrariebat sen-
suali aut displicebat dicendum
quod quod non conformabat quod
non displicebat solum quod ali-
quis potest aliquod duplicem con-
sentire aut voluntate idem quod ipse

wlt aut uo[lunta]s di[vin]a ipm vollet
vo aut sensualitas contrariabat ea
sic movit et hoc idem erat li
bitum sensualitatis unde no[n] volebat
nisi licitum no[n] aut contrariabat
volito idem ipm quod sensualitas
sic erat etc illatum voluntati di
vine et sic non ponebat aliquam
contrarietatem adipiscens ipm sine re
bellione sensualitatis ad deum illa
enim rebellio ponit utrosque dis
sensum unde nemo quod dissensum
erat esse sensualitatis ad deum et
contrarium ad volitum. et quantum
ad actum uo[luntatis] et sic idem pertinet
ad naturam lapsam. secunda et cul
pam et est ponere contrarium quan
tum ad utrumque ita quod sensualitas
reluctabatur deum et hoc pertinet
ad naturam insipientem. et est ponere
medium ita quod contrariat ro[...] sen
sualitas respectu actus uo[lunta]ti[s] sed
non respectu voliti et sic pertinet
ad naturam Christum ponere absque cul
pa quales sunt via appositio as
sumpta que aliquid habent de via
institutum aliquid de via lapsa

Consequenter queritur de oratione Christi
et circa hoc queruntur tria
primo queritur utrum deceat Christum
orare. Secundo queritur utrum in
aliqua oratione sua fuerit exauditus
Tertio queritur utrum illa verba quae
oravit in passione fuerint sensu
alitatis aut [illegible]

Circa primum sic proceditur
et queritur utrum Christum deceat
orare et quod sic videtur Luce
vi. Exivit in montem orare et
erat pernoctans in oratione dei sed Christo
nihil fecit nisi quod ipsum decet
ergo conveniens fuit ipsum orare
Item cui competit sacrificium of
ferre eidem competit orare sed Christo
maxime competebat oblatio sacri
ficii pro salute generis humani ergo
ei maxime competebat orare
Item nulli competit magis ora
re quam ei qui est pontifex et
sacerdos sed Christus fuit pontifex
et sacerdos secundum quod dicitur ad Hebr.
ergo sibi maxime competebat oratio
Item oratio spectat ad perfectionem vite
contemplative sed decuit habere
perfectionem in utraque vita etc.
Item nullum decet magis ora
re quam eum qui est dignus exau
diri et sanctus prout [illegible] impe
trare sed nullus est dignior
exauditione quam Christus ergo [illegible]
quod sibi maxime convenit oratio
[illegible] Sed contra Augustinus decet
[illegible] et [illegible] nemo querit ab
alio quod ipse potest sed Christus omnia
poterat per se ergo nihil debuit ab
alio petere. ergo non orare. Item
oratio est actus persone insufficientis
respectu eius quem orat sed persona
Christi est equalis patri ergo non
decuit Christum orationem fundere ad
deum. Item oratio est ascensus
intellectus ad deum sed intellectus Christi
semper erat coniunctus sic deo
unitus et [illegible] fruitionis
actu ergo non videtur quod competeret ei
[illegible] Item eadem in-
sunt opera trinitatis ergo imple

o

cis peticionum spectat ad tantam
dignitatem ergo qui petit aliquid
ab una persona petit et ab omnibus
sed non decet christum petere
aliquid a se ipso nullus enim
proprie orat vel petit aliquid
a se ipso ergo non videtur quod deceret
christum aliquid orare pro
eorum impetracione ¶ Item voluntas
christi secundum hominem erat per
omnia conformis voluntati patris
ergo nichil petebat nisi quod sciebat
patrem velle ergo etiam si
non peteret nichilominus quod petebat
impleretur ergo frustra petebat
aliquid sed nichil debet christum
frustra facere ergo non decuit christum orare ¶ Respondeo dicendum quod absque dubio decens fuit christum orare maxime
in dictis tribus sive non autem
hominem conditionis Augustinus potest quam
dupliciter videlicet propter nostram instructionem propter
virtutis exemplum propter intercessionem
argumentum et propter officium complendum
propter instructionem quia sua peticione et
postulatione nichil nobis quam
minime conveniunt circa ad percipiendum
eorum beneficiorum dei propter exemplum
ut scilicet discipulos suos et per eos
sepius alios imitaretur ad orationis studium unde quasi instancia
prime scriptura ad usus propter
quod dicebat discipulis Luce xxii
vigilate et orate ut non
intretis in temptacionem | in alta
vos argumentum ut ostenderet se esse deum
et hominem et non adeo immissum
propter quod dicit Iohannes xi pater gratias ago
ergo tibi domine quoniam audisti me
ego autem sciebam quoniam me semper
audis sed propter populum istum qui circumstat
dixi ut credant quia
tu me misisti. propter officium quia
christus habuit dignitatem sacerdotis
et pontificis unde pontifex
ad suum officium pertinebat sacrificium
offerre pro nobis ita et pro
peccatoribus exorare unde ad Hebreos
v. omnis pontifex ex hominibus
assumptus pro hominibus constituitur
et post infra vii. talis
decebat ut esset nobis pontifex
sanctus impollutus segregatus
et excelsior celis factus hic
igitur decens fuit et decens
eius orationis in christo reperire
unde et omnes que sunt in
ducte sunt concedende ¶ Ad
illud quod obicitur quod nemo petit
ab alio si possit id implere quod
petit dicendum quod illud verum est solum
quod peticio et impletio attribuuntur
eidem ratione eiusdem nature. Hic autem
non est in proposito nam petere
et orare competit christo secundum naturam
assumptam sed posse implere debet ei
non secundum naturam assumptam sed
assumentem vel aliter potest dici quod
sicut aliud est propter supplendam
indigenciam propriam. aliud propter
supplendam indigenciam alienam
sic et peticio et oratio cum autem
aliquis orat propter propriam indigenciam
supplendam verum est quod dicit
Augustinus nemo petit ab alio quod ipse

frustra

argumentum

nota

pot ipse imple cum aut pe
tit ipse supplenda indigenciam
alienam non requiritur defectus quoad
nos quoniam impetrat si petens
defectus aut ydoneitatis in eo pro
quo petitur qui quidem defectus
suppletur complemento ipsius orationis
cum enim aliquis dignus orat
pro indigno quodammodo acquirit
ydoneitatem ex suo ordine in
eo ¶ Ad illud quod obicitur quod oratio
est actus persone inferioris
dicendum quod hoc verum est attribuendo
inferioritatem persone scilicet ea vero sine
qua competit ei oratio. oratio enim est
actus quemcumque persone racio-
nalis et sic non habet instanciam
in proposito quamvis quoniam persona divina
racione divinitatis sit equalis patri
sed tamen humanitate minor est
patre in illud Joh. xiiii. Pater
maior me est ¶ Ad illud quod obicitur
quod oratio est ascensus intellectus
in deum secundum Damascenum dicendum quod ascensus
potest dici large vel stricte sed
quod large dicatur sic potest dici in-
tellectus ascendere in deum quando fer-
tur in eum qui supra se est con-
plorando i. plorando ipsum que est
supra se aut velle in inferiorem
qui est infra se et hoc modo ac-
cipiendo non tamen competit nobis
verum est Christo et sic cadit in dif-
finicione orationis Alio modo ascen-
sus in deum dicit motum de con-
sideracione inferiori ad contemplationem elevacionem
intellectus vel a dicendo predicandum
tem quam dicitur a consideracione creature
ad consideracionem creatoris et hoc
modo non cadit in notificacione
orationis nisi secundum statum maioris
primo modo accipiendo ascensum
fuit in Christo Secundo non modo ac
cipiendo quodammodo fuit et quo
dammodo non. fuit quidem continuo
adhuc quod Christus in actu orationis
se venerabat ab compassione in
te active ut totus esset in re
bus inferioris opus inte co
templacione continuo aut ad hoc
quod ipse erat quamvis comprehensor sine
vacavit actum sive cessavit
ab actione Sic non dicitur in eo fu-
isse innovatio ascensionis per
eum modum prout est in nobis
¶ Ad illud quod obicitur quod postulatio
orationis respiciat totam trinitatem
dicendum quod verum est quamvis licet que
dam orationes dirigantur ad patrem
quedam ad filium quamvis aut sibi tamen
quod nemo petit aliquid a se dicendum quod
verum est in eo qui est unius tantum
nature sed qui est duplicis nature
bene potest petere aliquid a se ita
quod secundum unam vero sit petens
et secundum aliam sit concedens
secundum divinitatem ¶ Ad illud quod obicitur
quod Christus nichil petebat nisi quod
sciebat deum velle dicendum quod verum est
sed Christus bene sciebat quod deus
quedam volebat quia sciebat
Christum ea nobis impetraturum per
suam orationem et ideo orando et
petendo quod deus volebat non
frustra orabat quia hoc ipsum
quod deus disposuit fuerat nobis sua
oratione impetrabat cum enim
deus disposuit ut vult aliquid

facit per dispositionem in omne ma
lum sed per suppositis generalibus
antecedentibus potest disponi
nos salvare si tamen velimus
per bona merita salutem acquirere
sic in proposito intelligendum est

Modo queritur utrum Christus
in omni oratione sua fuit
exauditus et quod sic videtur
per illud quod dicitur Joh. xi. Ego autem
sciebam quia semper audis me
sed illud audire non est aliud
quam exaudire ergo etc. ¶ Item
super illud ps. desiderium anime
eius tribuisti ei et voluntate labiorum eius
non fraudasti eum glossa voluntate
labiorum id est verborum eius hoc est
petita plata non fraudasti
eum quod quia cum dicit fraudatum est
ergo etc. ¶ Item Christus magis
debet exaudiri quam membra
eius petentia in nomine eius sed
dicitur Joh. xvi. quod quodcumque petieritis
patrem in nomine meo dabit
vobis ergo multo fortius que
quod ipse petiit obtinuit ¶ Item
voluntas Christi fuit divine vo
luntati conformis ergo nichil de
sideravit et petiit nisi quod deus
voluit sed omne quod deus voluit
fecit et facit ergo omne quod Christus
petiit impetravit ¶ Item
quod Christus petiit pro persecutoribus
et ad salutem nec tamen in aliquam
memoriam comperte sed quicumque
petit sic impetrat quod petit
ergo omne quod Christus petiit obti
nuit ¶ Sed contra in ps. dicitur
de Christo Deus meus clamabo

per diem et non exaudies me ergo
non exaudivit ipsum in eo quod
clamavit non ergo exaudivit
ipsum in omni eo quod petiit ¶ Item
in ps. ubi dicit Christus clamans non
exaudit ad salutem corporalem
bonum quod petiit ut non morere
tur sed melius erat ut morere
tur ergo Christus non fuit in omni
eo quod petiit exauditus ¶ Item
Christus petiit et oravit ut talis
transiret calix sed talis non transi
vit ergo non in omni eo quod petiit
exauditus est ¶ Item Christus
oravit pro suis crucifixoribus
nec tamen omnes salvati sunt
ergo non fuit exauditus in ali
quibus ¶ Item Christus oravit pro
discipulis suis ut servaret
a malo secundum quod dicitur Joh. xvii
non tollas eos sed serves eos qui
credituri sunt etc. sed non omnes
servati sunt a malo ergo non in omni
bus que petiit exauditus
fuit ¶ Ad. dicendum quod tunc oratio procedens
sit procedens ex voluntate et de
siderio secundum quod voluntas humana
fuit in Christo secundum triplicem differentiam
sic et oratio ¶ Nam quedam oratio
fuit conformis sive procedens
a voluntate rationis. quedam a vo
luntate pietatis quedam a volun
tate carnis ¶ Oratio procedens a volun
tate carnis procedebat a voluntate
sed quod requirebat exaudiri
et talis oratio in omnibus est
exaudita. tunc quia hoc ista vo
luntas erat per omnia conformis
voluntati divine. tunc quia erat adeo

petebat digne et scte quia caritatis
erat exaudita pro sua reverentia
et dignitate oro et ideo aut procedens
a voluntate pietatis et voluntate
rationis non fuit in xpo exau
dita quia omnino tunc quando hac vo
luntate non conformabat deo
in omni volito sicut dictum est
prius tum etiam quia illa pe
ticio plus ordinata ad nostram in
structionem quam ad suam exaudi
tionem magis etiam sic pete
bat voluntate ut nos crede
ret quod ut dicitur ad secundam petitionem
inclinaret corpus patris ad eorum
compassionem et ad rationes adoriam
ad primam Concedendum est aut quod
xpus exauditus fuit in omni
petitione qua petiit ut exaudi
retur hoc est in omni eo quod pe
tiit voluntate rationis sine voluntate
absoluta Unde rationes que ad
primam partem inducuntur non con
cludunt concedendum est nichilominus
quod non in omni eo quod petiit vo
luntatis vel pietatis fuit exau
ditus sicut ad rationes ad secundam
partem inducte ondunt non enim
petebat ut exaudiretur sed ut
nos exaudiremur sicut petiit
calicem a se transferri et pro suis
crucifixoribus condonari unum
a voluntate rationis ad comparationem vo
luntatis assumpte alterum a voluntate
pietatis ad animi benignitatem
et ante Ad illud tamen quod obicitur
de ante patris dicendum quod sic dicit deca
pite rame melioris sicut ysa
illud proparaut et multa consilia
reperiri conveniunt in scriptura

ad tres rationes sequentes patet responsio
per idem dictum quia non fuit in
stantia per quartam orationem xpi
sed pro salute quam petebat a vo
luntate vel pietatis sicut patet
aspicienti

Tertio queritur utrum illa oratio
qua orauit in passione
ut calicem transferret a se fuit
a ratione an a sensualitate et quod a sensualitate
unde ante legitur in littera stantem
a passione sensualitatis xpus non vo
luit nec optinuit quod stantem ysti
affectum petiit ergo unde quod petitione
illa a voluntate sensualitatis processit
Item sed xpus audit quod ordine
librorum tunc dicat non sicut
ego volo sed sicut tu vis aut
sed dicat rame voluntati sensualitatis
aut rationis quoniam a voluntate
rationis non dicat quia illa erat
a omnia dive voluntati conformis
ergo sed dicat quoniam a voluntate
sensualitatis ab illa ergo voluntate pete
debat postulatio rationis propositi
Item nullus sapiens
petit vel orat quoniam eius quod velit
sed non volebat mori ergo peti
tio de evasione mortis non
erat petitio rationis et erat sen
sualitatis vel rationis ergo sensualitatis
Item petitio est aliorum appetere quod
est petitio appetere sed appetere non
moni petitum esset in voluntati
rationali ergo si illud petiisset
petiisset sed non potuit ergo non
petiit ergo petitio illa fuit a voluntate
sensus Sed contra oratio sic dif
finitur oratio est ascensus intellectus
tus in deum sed sensualitatis non

est ascendere in deum ideo sensus
non est orare. ergo predicta oratio
non potuit esse sensualitatis ¶ Item
aliquo differunt oratio et ratio est
primus mentis affectus in deum
directus sed sensualitas non habet
fri se in deum. ergo quantum ad actum
sensualitatis non consistit unus verus
¶ Item solus verus est conferre
sed predicta oratio fuit cum collatione
quedam sicut patet cum dicitur non si
cut ego volo sed sicut tu ergo
non processit a sensualitate sed a ratione
¶ Item solus verus est futurum
precognoscere sed oratio illa qua pe
tebatur calix futurus transfer
ri erat de futurorum precognitione
ergo non erat sensualitatis sed ra
tionis ¶ Responsio dicendum quod de predicta oratione
contingit loqui dupliciter aut quantum
ad materiam aut quantum ad formam
si loquimur de ipsa quantum ad ma
teriam orationis respiciat deside
rium petentis talis petitio fuit
petitio sensualitatis tamen quia tunc desiderabat
[illegible] erat ad non moriendum Si
autem loquimur de predicta oratione quantum
ad formam sic forma petitionis
respicit dispositionem conditionis et
talis modus conditionalis fit ad ratio
cinationem verus consequens est quod talis
oratio fuit rationalis et per hoc
patet responsio ad conditionem et con
sequentia ad conditionem [illegible] quia
non est semper consequens quia talis
oratio fuit semper verus ut semper
sensualitatis sed quodammodo [illegible] quod
modo illius sensualitatis quantum ad
materiam sed verus quantum ad formam
¶ Item sensualitatis ut [illegible] sed

verus ut [illegible] ¶ Item sen
sualitatis ut [illegible] sed verus ut
[illegible] unde [illegible] et [illegible] conveniunt
[illegible] quod verus fuit advocatus sensualitatis
sed [illegible] dispositioni veritatis advertatur
[illegible] qui procedunt hiis dualibus
[illegible] sicut patet [illegible] sed tunc
restat quod quo [illegible] verus sicut se
[illegible] in hac petitione non [illegible]
[illegible] nec digna [illegible] ut
[illegible] qua petebat [illegible] deum
[illegible] quomodo hanc petitionem
[illegible] et [illegible] allegant [illegible]
ad [illegible] quod [illegible] verus fuit [illegible]
ma [illegible] naturalis [illegible]
assumpte que naturaliter refutabat
passionem et in hoc credimus
veram fidem ¶ Secundo verus ad [illegible]
[illegible] veram [illegible] ut
non diffidamus si passionibus [illegible]
[illegible] et in hoc credit
veram [illegible] ¶ Tertio ut ostendat vo
luntatem veram divine voluntati esse
[illegible] subiectam quod ostendit [illegible]
conditione apposita non sic ego
volo sed sicut tu et in hoc or
dinavit in nobis [illegible] qui
affectum nostrum divine voluntati
[illegible] subiectam unde
magis orant in illa oratione
[illegible] qui orant [illegible] ¶ Et
attendendum est quod oratio in petitione
illa servavit formam predictis
et fidelibus ad [illegible] quod desiderium
sensualitatis [illegible] formam
[illegible] subdit [illegible] divine quod
omnis appetitus debet esse deo
subiectus et per hoc patet de
[illegible] patet ex predictis
orationis finis et utilitas

Istic ista sunt de bonis
curia lib'ij et primo quantum
debet q dicat relinquunt
affectu infirmus quia nemo
vult mori quia adeo nalis est
h' cum vide' filij quia multi
accidunt semet ipsos sicut
patet in desperatis et deside
rant mori. no ergo vim e
q dicat Item aug' notat
de quod in li' de ci' dei q te
acto plonis li° v de i mor
ame disputante se p' capite
dedit deinceps ut debat vita
inquiret ad eam quam reddidt
R° dd q est affectus nalis
et est affectus deliberatinus
affectu nali nemo vult mori
ymo omnis homo refugit
morte Affectu cum deliberatino
pot quis appete morte et ef
fuge vitam no quia h' sit mors
et illa sit vita s3 vane aliorum
q est dampnu vel estimatinu
esse ampliorum sicut desperati
et violenter tenuisse in vita
illo cssupare ampliori refugiunt
vitam sic et est de alijs i q
modis persistunt mod et alij
qui appetunt morte quia per
morte accidunt quieste et gau
dere sicut est in illis dequi
bus affirmant inquibus no st
instatum etc nulla aug' au
ctoritas loquitur ipse lo' et de ap
petitu nali no deliberatino
Item quintum dehoc q dicat q
primus mentis affectus appe
tit dissolui et esse cum xpo

q quod vi' ij. Cor. v. Nolu
mus expoliari s3 supervestiri Con
tra dicas q cumque nali sem
per vult nolebat expoliari. s3
vult' ronis sine deliberatina
cupiebat dissolui attendentum
tamen hoc q dicat phi. v prima
ne ant in carne necessarium est propter
nos s3 apostolus voluntate delibera
tiua id magis appetebat et
volebat q erat fructus mag
norum. go illa voluntate vult
q no appetit dissolui aut pl
appetebat dum contra R° q in
carne viva est duo respice videlicet
miseriam vite et infirmitate ag
gravante animam sicut q dicat
aug' xiij de ci. dei q corpus
aggravat animam non quia
corpus s3 quia corruptibile est
q dicat nolumus expoliari est
h' dicat quantum ad miseriam carnis
nam de qua dr ad Ephe vlt Ne
mo unquam carne sua odio ha
buit quantum ad infirmitatem
aggravante dr cupio dissolui
est ? sic nulla est ibi contrarietas
Ad illud q obicitur q quintum quo
petebat simul dissolui et per
manere in carne dd q est vo
luntas absoluta et voluntas
condicionalis et nichil impedit
duo opposita velle quorum unum
velit voluntate condicionali alterum
voluntate absoluta volebat igitur
apostolus in carne permanere propter
utilitatem fructum voluntate abso
luta. volebat nichilominus dis

salui et esse cum xpo sed h'
no ab sat' sed inquitum in sc
ciat cum quedam mentis an
gustia et hoc modo duplicia desi
deria ppt quod dicit doctor quod
duobus desideriis hiis dissol
ui et esse cum xpo ¶ Item
queritur de illo verbo Ambrosii
ut homo dubitat ut homo
locutus est ut cum esse filii
quod xpus habuit sicut cum fu
turorum et sub omni' quod uidetur
quod de nullo potuit dubitare
¶ Item ingenuus cadit dubitatio
unde pat ignorantia et error
sed nullum istorum potuit in xpo
cadere quod uidetur quod non potuit
dubitare ¶ Rx dd quod dubitatio
ppe dicit in animo uidetur transis
versa uel transgressa partibus contrariis
ita quod neutra pars eligatur alteri
et hoc modo accipiendo dubitacionem
in xpo non fuit dubitatio sed
homo dicitur dubitatio in dicendo q
dam partis sensualis ad sequendum
a ffend ut inclinante uel trahe
impante et tales dubitationes
potuit esse in xpo et debet
intelligi Ambrosius de alia non con
obd ¶ Item queritur de illo verbo
hill non sibi tristis fuit ut
sibi orat calicem transire sed dis
cipulis ut eum sensit esse filium
propter istam orationis sperare aut eum
transeat aut calicem iste sed pe
tit calicem transire aut quod uidetur
quod ipse orauit ¶ Item sic pete
bat sicut valebat sed xpus
conabatur se aliquid velle quod
non velle pro sicut ipse dicebat

Non sicut ego volo sed sicut
tu si ergo aliqua voluntate
siue calicem passionis fugiebat
uidetur quod cum petiit calicem tran
ire a se ipse orauit ¶ Rx dd
quod orare per aliquid quod duplicatur
aut secundum formam orationis aut
secundum intentionem orantis secundum
formam orationis xpus orabat
ipse .i. voluntate sua sensuali
Secundum aut intentionem orantis
in illa peticione xpus ipse non
orauit sed magis voluntas eius
cum crediderit se in peticione a
liqua obtenturum ipse nec etiam
voluntas obtinere sibi liberationem
a passione sed propter eius orauit
ob triplicem nostram utilitatem sic
in precedentibus tactum est hill
ergo loquitur isto secundo modo
non secundum sensum quem posuit
in libro referendi sunt ad prin
cipalem intentionem xpi omnis aut
obtentionis erunt secundum unam pri
orem D xxiiij.

D eceuto xpi est pertinet
tenendum non est. Augus
egit magister de voluntate xpi in
hac parte agit de sensu voluntatis
quem consistit in perfectione mem
di. Diuiditur aut pars ista in duas
partes in quarum prima agit de unitate
xpi. Secunda non agit de modo
ad utramque utilitatem ordinato
ubi ad quod ergo voluit pati et
mori ibi. Prima pars diuiditur
in tres secundum quatuor questiones
quas determinat. Prima dicitur
ut cum nimis principaliter omnes
quod aliquid meruit sibi secundo
determinat quam meruit incepit es

tenendum quod ab instanti concepcio
nis i. Nec solum hic meruit ro
Iusticia non determinat quid me
ruit credens quod non tantum glo
riam in passus sed etiam exalta
cionem nominis sui. Nec tamen
glorificationem impassibilitatis ro Supponat
ta non determinat qua ratione
meruit ibi. Si non queritur utrum
Christus ro Secunda non potest prin
cipalis dividi in 3 partes. Pri
ma pars ponit efficaciam meriti
Christi respectu nostri. Secunda racio
multiplicat auctoritate confirmat ibi
Sed quamvis per mortem nos ro
dimporales per eum manifeste sic
in litera.

Ad intelligenciam autem huius
partis inquiruntur aliqua de merito
Christi. Incidit hic quo circa duo. Pri
mo queritur de primo merito quan
tum ad usum sive exercicium.
Secundo quantum ad premium sive fruc
tum. Circa primum queruntur tria.
Primo queritur utrum Christus meruit
ab instanti concepcionis. Secundo
queritur utrum aliquid meruit post
concepcionem. Tercio queritur utrum ali
quid meruit in passione.

Circa primum sic proceditur
et queritur et utrum Christus
meruit ab instanti concepcionis
et quod sic. Videtur Ieremie xxxi
Novum faciet dominus super terram
mulier circumdabit virum. Ergo
Christus fuit vir ab instanti con
cepcionis sue. Sed constat
quod non fuit vir quantum ad eta
tem, ergo fuit vir quantum ad ani
mi vigorem huius quantum ad caritatem
virtute et operum tamen perfectionem sed

hic consistit in merendo. Ergo Christus
meruit a sue concepcionis pri
mordio. Item hic ipsum videtur
auctoritate Ebre. et ingreditur in litera
non solum meruit Christus quod
patri obediens cruce subiit
sed a prima concepcione eo quod homo
factus est et hic ipsum probat etiam ab
auctoritate precedente. Item Christus
ab instanti concepcionis sue fuit
liberus, sed libertas est habitus in
actu. Ergo a primo instanti con
cepcionis sue habuit actum glo
rie, sed qua racione porcionem ha
buit actum gloriosum, eadem
racione porcionem habuit actum vir
tuosum. Ergo videtur quod a primor
dio sue concepcionis Christus me
ruit. Item liberum propter suam
nobilitatem et dignitatem in eodem
instanti incipit esse et liber
ergo si anima Christi liberior non
liberior et potencior et dei fortior
est. Videtur quod ab instanti eodem
in quo cepit esse cepit habere
operacionem sibi debitam. Sed talis o
peracio meritoria. Ergo ro. Item
sicut anime nostre se habent eadem
ita anima Christi se habet
ad vitam. Sed anime nostre in primo in
stanti infusionis habent reatum
culpe originalis. Ergo anima Christi — a primo instanti con / cepcionis et infu / sionis habuit / merita virtutis
Sed contra prius est esse quam
agere. Si ergo meritum est agere
anima Christi prius habuit esse con
plecionem quam habuit unitam ipse
ergo non meruit a primordio con
cepcionis. Item anima quod convertit
ab actu in actum prius quiescit
quam agat et anima talis prius
est quam operetur. Sed anima Christi

incepit mereri. ergo deus operan-
te fuit est operandum ergo in merendo
concurrunt dilectio in actum ergo pri-
us convenit ergo non meruit ab
instanti conceptionis ¶ Item vir-
tus est absolute deliberativa
inquantum deliberativa est sed non
est deliberatio ubi est collatio. ubi
autem est huius ibi est temporis suc-
cessio. ergo non videtur quod virtutem
Christi potuit esse a prima conceptionis
principio. ¶ Item angelus non po-
tuit a primo instanti sue cre-
ationis et tamen ita certo apud
beatum Augustinum sicut aliqua anima
rationalis creatus esset magis
incommutabiliter perfecte. ergo per rationem
videtur quod nec anima Christi ab in-
stanti conceptionis mereri po-
tuit. Item illud quod anima Christi
ab instanti conceptionis a primor-
dio conceptionis sue habuit ab a-
liquo intus orta habuit a beato Au-
gustino informata ergo non videtur
quod usum virtutis habuit ab ipso con-
ceptionis primordio. ¶ Ad pro-
blema intelligentia est notandum
quod ad perfectionem virtutis duo concur-
runt videlicet ipse habitus gra-
tuitus et ipsius habitus actus
vel usus. Si ergo loquamur de
virtute quantum ad habitum quem red-
dit habentem dignum premio premio
sic absque dubio concedendum est
quod a primo sue conceptionis Christus
meruit quia eum beano et pre-
mio dignus fuit propter plenitu-
dinem gratie quam deus anime sue
intulit et infudit et ad hoc non

discordat aliquis doctor ca-
tholicus. Si autem fiat sermo de
virtute quantum ad virtutis actum
sive usum in quo proprie attenditur
completa ratio merendi sic est duplex
modus dicendi. unus quod Christus me-
ruit statim post principium
conceptionis non autem in primo
instanti et ratio huius est quia
opus dicit recipi esse subiecto ideo nec-
esse fuit animam Christi prius esse quam
ageret propter deliberationis que
spectat ad usum voluntatis deli-
berativo talis autem est actus
meritorius et ideo si dicant
aliquem Christum a primordio sue
conceptionis meruisse dicunt verum
esse secundum quod dicit ordinem ad prin-
cipium contra suppositum non intra
¶ est et alius modus dicendi quod
Christus quantum ad virtutis usum
et actum meruit in ipso conceptio-
nis principio. huius enim datum est ei per
gratiam perfectissima ut in primo
instanti in quo incepit esse
non tantum haberet habitus virtutum
sed etiam actum. unde sicut cepit
esse et usum comprehensionis
habere et anima Christi in eodem
instanti habuit creari et infun-
di et gratia informari et converti
in actum virtuti quemquid consistit
in motu bone voluntatis. Integri
tamen istorum modorum uterque est
verus. Primus tamen facilior est et
communior et secundum istam viam plana
est ad obiecta. Ad primum quod
dicitur Christus ab instanti concepti-
onis sue fuisse viator et dicitur ab

+

instanti creationis sue meruisse sed dicit quantum ad situm et hoc i[n]venit ipsum ubi gregorius dicit non sibi plus operis meruit peccaturis praecabulo quam ad ipsum co[n]ceptione praeterium virtutum non le[go] est quod dicat praeventu gratiam non praeventu usum habuit eius gratiam applicatio ita quod in ipso prima pro ipsum non habuit approximatio ita quod post principium et si tamen obiectas de latitudine et deluxo quod hic tenent generaliter videtur quod in omni creatura esse prius operari tam in corporali quam in spirituali tam in actu nature quam in actu gratie tam etiam in actu glorie. Nec obstat illud quod obiciatur de infuso anima cum sit originale peccatum in sua infusione per modum habitus non autem quantum ad actum et sic secundum istam viam patet [ad] 2o ad quod obiecta. ¶ Si quis autem velit in aliud tenere videtur quod in christo in primo instanti sue creationis habuit usum liberi arbitrii per correctionem gratie donum et quantum ad actum viatoris et quantum ad actum comprehensoris satis faciliter potest ad obiecta in contrarium videre.
¶ Ad illud enim quod primo obicitur quod prius est esse quam agere dicendum quod id habet veritatem si intelligatur de prioritate quantum ad ordinem nature. Si autem intelligatur de prioritate quantum ad durationem non habet veritatem secundum quod apparet sic dicit Augustinus super Genesim ad litteram ubi dicit quod in luce corporali esse non praecedit agere et in an-

gelis de quibus dicit quod in primo instanti sue conditionis cas[us] res recognoverunt non ut simul cum eis in esse prodierunt et i[n] dictum est quod si ignis esset eternus splendor aliquis ex eo radians esset eternus et ideo satis rationabiliter potest dici quod illud non habet veritatem de ordine durationis sed de ordine nature. ¶ Ad illud non quod obicitur quod substantia que manifeste agere incipit ab otio in actum dicendum quod illud non habet generaliter veritatem nisi intelligatur de operatione sine qua substantia operans potest esse de illa autem non habet veritatem pro eo quod creatura sine incipit esse et operari nec incipit operari quia exit ab otio in actum sed quia exit a non esse in esse. Hoc autem potest intelligi in christo quo quantum ad actum gratie et virtutis. ¶ Ad illud quod obicitur quod minimum est ante deliberationem dicendum quod quamvis secundum processum nature dilatatio indigeat successione et tempore tamen secundum plenitudinem gratie et glorie potentie est ipsi anime in instanti diffinire quod alias non posset facere sine gratia et tempore et sic perfectione glorie intellectus potest simul plura intelligere quamvis prius non intelligeretur nisi unum solum simul et semel et quia anima christi erat impleta intuitu gratie et glorie hinc est quod non indigebat mora temporis ad dispositionem quid eligere quid vitare quod anima christi. ¶ Ad illud quod obicitur de angelo dicendum quod non est simile non enim sic potest simul et semel cogitare plura sicut anima

D

Christi cum perfectionem virtutis quem scilicet per-
catum dicat motum deordinatum
in contrarium naturali rectitudini sed me-
ritum dicat motum de naturalis rec-
titudinibus complementum et licet non
decuit aliquam creaturam creari cum
actu contrario rectitudini naturali de-
cuit eam creari in actu et cum ac-
tu consonante ipsi nature et eam
complente maxime illam in qua
deus a primordio sue conditionis
perfectionem habitaret sicut fuit anima
Christi ¶ Ad illud quod obiicit quod id
quod in est a primordio conditionis
non est aliunde dicendum quod si illud in-
telligatur proprie ita quod anima Christi
sic haberet solum suo primordio supra-
dictis et nullomodo cooperantibus
non haberet veritatem possibile enim fuit virtu-
tem ipsi anime dari ut coopera-
retur deo statim cum fuit et
ita quod aliquis haberet in se quod non
tamen esset aliunde vel iam causa a se
et sic posset esse in actu virtutis
et operationis meriti. Si quis igitur
velit sustinere huiusmodi modum dici-
mus videtur multum derivare a pluri-
bus vel causa a pietate fidei
que quanto plus potest ipsi Christo gratie
et honoris attribuunt

Secundo queritur utrum Christus
aliquid meruit post conceptionem
et quod sic videtur philosophus ii. humilia-
vit semetipsum usque ad mortem
et post propter quod et deus exalta-
vit illum etc. sed humilitas non est
causa exaltationis nisi per modum
meriti. Si ergo hoc fuit post conceptionem
ergo Christus post conceptionem aliquid me-
ruit ¶ Item Augustinus tractatus super
illud propterea humilitas claritatis
est meritum claritas humilitatis
est premium si ergo humilitas in Christo
subsecuta fuit premium post conceptionem
ergo et sequitur quod meruit post-
quam conceptus fuit ¶ Item in libro
de regulis fidei meritum ita diffi-
nitur meritum apud deum dicitur
quod nulla necessitate compulsus hoc fa-
cit quod facere debet sed hoc fecit Christus
post suam conceptionem ergo apud
deum meruit ¶ Item opera Christi
sunt multo valuliora quam fue-
runt aliorum sanctorum si ergo opera
aliorum sanctorum sunt digna retribu-
tione videtur quod multo fortius
opera Christi ergo videtur quod Christus apud
deum meruit ¶ Item nos si non me-
ruit apud deum postquam conceptus
fuit ergo videtur quod frustra deo s-
ervivit postquam et quod frustra
fecit quidquid fecit post conceptionem si
ergo hoc est inconveniens dicere necesse
est Christum post conceptionem si ergo
aliquid meruisse ¶ Contra meritum
est facere opus digne laudabile
sed potentia determinata ad unum tamen non
habet laudem in actu illius sicut
patet in omnibus potentiis natura-
libus sed liberum arbitrium Christi ab ipsa
conceptione determinatum fuit ad bonum
ergo non potuit exire in opus
digne laudabile. ergo nec in opus
meritorum ¶ Item meritum est opus
remunerabile iam non facit ulla
opus ulterius remuneratione dignum
sicut patet in beatis sed tale fuit liberum
arbitrium Christi cum esset in statu com-
prehensoris ergo videtur quod post conceptionem

sed li. ar. id quod est in statu remu-
nerationis

XVIII

fuerunt nichil omnino mereri potuit
¶ Item quicumque meretur proficit
in bonis omne sed in gratia et glo
ria sed Christus non potuit proficere
supra illud quod accepit a conce
ptione ergo non videtur quod post
conceptionem mereri potuit ¶ Item
quicumque meretur aliquid de non
suo facit suum per opus et ob
sequium et de eo quod est sibi in
debitum facit debitum sed Christus
nichil potuit facere de indebito de
bitum et de non suo suum omnia
enim sua erant per gratiam concepcio
nis sicut ipse testatur omnia
mea mea tua sunt. ergo non
videtur quod post conceptionem aliquid
meruit ¶ Item quod eodem modo se habet
nunc et primus natus est gsiles
operis efficere sed h. az. in Christo e
odem modo se habet post conceptionem
et post resurrectionem et gratia sunt
et hec duo sunt principia merendi si ergo
post resurrectionem non meruit ergo nec
post conceptionem ¶ Si tu dicas quod
aliter et aliter se habet quantum ad
opposite caritatis sed non valet quia
meritum non respicit statum car
nis sed statum caritatis ergo si Christus
post conceptionem habuit caritatem patrie
eque nobilem et perfectam sicut modo
habet nec est eius caritas na
nata si non non habuit sed ipsum
merendi videtur quod nec tunc habuit
¶ Respondeo ad predictorum intelligentiam notandum
est quod mereri contingit tripliciter. Uno modo simpliciter
et absolute. alio modo pro tempore ipse
et pro tempore ipse ¶ Tertio modo simpliciter
ipse. simpliciter absolute mereri dicitur

qui facit ad opus digne bono
rum facit illud malo modo. i. mala
intentione sicut ille qui dat cla
rum munere. talia enim opera aliquando
remunerantur adeo quod in mensa
sua largitate sicut i mutetur de na
turalibus ¶ Ille non meretur pro tempore ipse
pro tempore absolute qui facit opus
digne honore et bona inten
tione. unmerito non quantitate
sicut aliquis peccator facit opera
digne honore ipse dum in quibus
degenerans se disponit ad gratiam
Ille non meretur simpliciter ipse qui
facit bonum opus et bona in
tentione et caritate et plenum quod
meritum licet dicitur meritum in ipsa tamen
specie dicitur meritum congrui. tunc dicitur
meritum condigni tamen ergo quantum
ad opus meruit non contingit
de primo et secundo modo sed quod de tertio
modo hic ergo videndum quod mereri conti
gitur tribus modis contingit. Uno modo
mereri est quod de indebito facere debi
tum sicut meretur quis in gratie
infusione et motu h. az. ¶ Alio
modo meretur vel mereri est de debito
magis facere debitum sicut contingit
de perfecto imperfectum de virtute in vir
tutem ¶ Tertio modo mereri est de debi
to uno modo facere debitum alio modo
de debito per habitum facere debitum
per usum et de debito per unum actum
facere debitum per alium eque bonum a
liis huius modis opus meruit.
meruit ad nobis gratie infusionem
meruit et gratie promotionem meruit
bonorum et honoris operum multiplicationem sibi
aut non meruit in tertio modo tamen

post acceptationem ipse enim non po-
tuit facere sibi de indebito de-
bitum sed cum homo esset dignus
non potuit facere de debito magis
debitum cum enim gratia aliqua
comparatione esset plenus. Secundo quia erat
debitum uno modo fecit debitum
pluribus modis et ita meruit
secundum tertium modum. Dicendum meritum so-
lum non potuit impetrare apertionem ianue me-
renti sed potuit impetrare apertionem ianue me-
rentibus et hoc est quod dicitur in littera
non perfecit opus secundum meritum
quantum ad virtutem meriti perfecit
tamen ad numerum meritorum plura enim
sunt merita in passione quam in sua
conceptione. Concedende sunt igitur rationes
arguentes oppositum post acceptationem
ipsius et conclusionem meriti fuisse.

¶ Ad illud quod obicitur quod potentia declarata (?)
ad unum non facit opus dignum
laudabilius dicendum quod determinatio potentie
ad unum potest esse duplex vel ex necessitate
nature vel per confirmationem gratie
si sit per necessitatem nature tunc tollit a-
liquam libertatem ac per hoc tollit dig-
nitatem meriti. Si autem sit determinatio per
confirmationem gratie cum talis con-
firmatio simul stet cum libertate volun-te
Hec non tollit ab ipso opere boni-
tatem moris cum sit voluntarium
ac per hoc nec qualitatem meriti
in proposito autem fuit hec determinatio
ad unum non per necessitatem nature sed per con-
firmationem gratie. ¶ Ad illud quod
obicitur quod Christus numquam in gloria non fa-
cit opus remunerabile dicendum quod illud verum
est quando aliquis est simpliciter in
statu patrie sed Christus non tantum est
in statu comprehensoris verum etiam
in statu viatoris tunc opus
eius potest esse remunerabile. Potuit sta-
tum vie et sic est recipere in
corpus secundum divinam dispensatio-
nem sicut anima Christi potuit co-
niunctionem sui cum divinitate habere
statum vie (?) sicut potuit coniunc-
tionem sui cum carne habere statum
vie et impetrare et pro illo tempore
et ideo sicut potuit esse in sta-
tu viatoris simul et comprehenso-
ris sic habuit gloriam ad comprehendendum
et gratiam ad merendum et est simile
de angelis in quibus ponimus vim
administrativam et contemplativam
secundum quarum unam merent et secundum
alteram fruuntur et premiantur. ¶ Ad
illud quod obicitur quod quicumque meri-
tum merendo perficit dicendum quod perfice-
re est duobus modis vel in merito
spiritus in merito actum vel per
alia ubi est perficere quantum ad vir-
tutem merendi et quantum ad meritorum
numerum accipiendo perfectum
non competit. Est nunc dicendum meritum perfectum
quod tertio modo dicitur meruisse Christus
alio modo accipiendo perfectum con-
petit sibi sicut patet per supra dictam
distinctionem. ¶ Ad illud quod obicitur
quod meritum est facere de indebito
debitum dicendum quod illud est verum quantum
ad aliquem modum merendi sed non quantum
ad omnes sicut primus dictum est
et ideo non habet locum in proposito.
¶ Ad illud quod obicitur quod hec arguit con-
dicio (?) non habet se tunc et prius dicendum quod
verum est per comparationem ad primum statum
ad diem (?) non est tamen verum per com-
parationem ad inferius scilicet ad carnem

passibilem optimus convenientie
tamen li. ar. quia contra ipsum perfici
eius scilicet pertinet ad statum ute
scilicet cum unum est per se loquendo facit
tamen ad utrum unde non valet
illud quod obicit detractione quod non est
principium merendi scilicet cum unum
est per se loquendo facit tamen ad
utrum dum facit ad statum ute
uti sicut patet in generatione anime
ad carnem et eius separatione ana
enim nihil statum secundum dum a carne se
patitur amplius non habet merendi
vel demerendi statum

Tercio queritur utrum christus
aliquid meruit in passione
et quod sic videtur primo per textum
apostoli humiliavit semet ipsum usque
ad mortem propter hoc et deus exal
tavit illum etc. secundum illum tractans
vel dicit apte dicit apostolus propter
christum exaltatio per i passionis gloriam
qua est humiliatus in passionis
obedientiam ergo meruit in passione
Item augustinus exponens illum pre
dictum ut christus clarificaretur in resu
rectione prius humiliatus est passione
videtur ergo quod in merito passionis
pervenit ad gloriam resurrectionis
Item nichil est magis meritorium
quam opus patientie propter quod dicitur patientia
perfecta opus perfectum est secundum pa
tientia consistit in tolerantia pas
sionum ergo videtur quod christus in pas
sione multum meruit Item in
tantum est satisfactorium nisi quod
est meritorium secundum passio christi fuit
satisfactorium sicut dictum est ergo
fuit meritoria ergo christus meruit

patiendo Item omnis qui pati
tur passionem pervenit aut per
passionem meretur alioquin patitur
sine iustitiam patitur et frustra
secundum christus non meruit passionem
quia immunis fuit a culpa cum
meruit ergo passionem alioquin
passus esset iniuste et frustra
quod esset magne impietatis et in
famie Sed contra passionibus
sicut dicit philosophus ii° laudamur nec
vituperamur secundum prave per quas meremur
laudamur ergo passionibus non mere
tur ergo christus patiendo non meruit
Item passio est effectus et illatio
actionis secundum qualis est causa talis
est effectus si ergo actio passionis
inferens non fuit meritoria vide
tur quod nec ipsa passio meritoria fuit
ergo christus in passione non meruit
Item nichil est meritorium nisi quod
est voluntarium nichil autem est
voluntarium nisi quod a principio est in
trinseco sicut patet per diffinitionem volun
tatis quam ponit philosophus in ethi
cis voluntarium est cuius prin
cipium est in ipso secundum passio christi fuit
ab extra sicut patet ergo non fuit meri
toria Item nichil est meritorium
nisi quod est secundum virtutem secundum passio
est motus contra virtutem sicut dicit
damascenus ergo impossibile est passione
mereri ergo etc. Item omne meri
tum ortum habet ab aliqua virtute
omnis autem virtus consistit in ratio
ne ut verum est ergo omne meritum
consistit circa rationem ut verum est sed
passio christi solum non fuit circa
sensualitatem et circa rationem per modum

Po

nec ego non video quod Christus in passione aliquid meruisset. ¶ Ad secundum dicendum quod Christus non tantum meruit in actione sed etiam in passione non enim passus fuit frustra sed ex racionabili causa nec passus fuit propter demeritum culpe sed propter amorem veritatis et iusticie. Et propter hoc notandum quod in passione est duo considerare videlicet passionis causam et passionis sustinentiam passionis causa est violentia agentis sed passionis sustinentia est a voluntate pacientis. Unde ad primum passio non est meritoria nec demeritoria quia est aliquo modo contrarium ad sciendum potest esse meritoria et demeritoria. Meritoria autem si aliquis eam perferat cum voluntate bona demeritoria autem si quis eam sustineat impatienter et contra voluntatem. Quia igitur Christus passionem pertulit non tantum voluntate bona immo etiam cum voluntate optima, hinc est quod passio eius fuit meritoria non solum sicut passiones sanctorum sed ut dicunt multi tenuit principatum et eminentiam sicut vincens que hic audiunt. ¶ Ad illud vero quod obicitur quod passionibus nec laudamur nec vituperamur dicendum quod verum est secundum quod sunt pure passiones sed ut adiuncta est eis voluntas bona vel mala sic sortiuntur rationem meriti et demeriti laudis et vituperii et sic fuit in passione Christi qui oblatus est quia ipse voluit et libenter et patienter passiones sustinuit quia ut dicitur cum lacrimis oravit. ¶ Ad illud quod dicitur

quod passio est effectus actionis dicendum quod verum est contrarium est actioni sed tamen in genere vero potest tamen in eadem est effectus voluntatis in eo contrarium ad voluntatis placentiam et potest passionem in genere moris et quia voluntas passionem acceptantis fuit bona quamvis voluntas passionem inferentis fuit mala et hinc est quod cuiusque actio displicet passio tamen grata fuit ideo non sequitur quod si actio fuit demeritoria quod propter hoc passio actio enim non erat causa passionis in genere moris. ¶ Ad illud quod dicitur quod passio fuit voluntaria dicendum quod quamvis hoc sit verum contrarium ad voluntatem que est aliquo modo non tamen est verum contrarium ad sustinentiam que est ab ipso et ideo ratio illa non concludit quod ullomodo passio Christi esset meritoria non enim tantum erat aliquo modo sed etiam quodammodo erat voluntaria per complacentiam et sufferentiam. ¶ Ad illud quod obicitur quod passio est contra naturam dicendum quod esse contra naturam est duplex aut quia est contra naturale dictamen rationis aut quia est contra naturalem appetitum salutis. Primo modo accipiendo naturale sic illud quod est contra naturam est meritum vel forte sit passivum sicut est in assensu fidei. Secundo modo accipiendo naturale sic illud quod est contra naturam potest esse meritum quamvis sit penale et hoc modo accipit Damascenus cum dicit quod passio est contra naturam. ¶ Ad illud quod obicitur quod cum meritum consistit circa

rectum virtus dd quod verum est
sed aliquid esse circa actum vi-
rtus contingit tripliciter vel per mo-
dum eliciencie vel per modum impe-
rantis vel per modum acceptantis
primus autem passio Christi non erat
in ratione per modum eliciencie vel per
modum imperantis cum autem
per modum acceptantis ex hoc da-
batur ipsi passioni virtus vi-
delicet quia passionibus virtus vo-
ne consilii et per hoc que dicta
sunt potest dissolvi illa racio
que querit utrum passionibus
conveniat mereri vel demereri

Quarto queritur de meritis Christi
quantum ad fructum sive
quantum ad premium et circa hoc queruntur
tria ¶ Primo queritur utrum Christus
meruit sibi deiformitatem ¶ Se-
cundo queritur utrum meruit corporis
glorificationem ¶ Tercio utrum meru-
it nobis ianue apertam

Quarta primum sic proceditur
et queritur utrum Christus me-
ruit sibi dei formitatem sive
premium substantiale et quod sic videtur
quia sicut se habet gracia ad gloriam
sic se habet meritum ad premium sed
Christus habuit graciam ordinatam
ad gloriam ergo habuit meritum ordi-
natum ad premium sed gloria con-
sistit in dei formitate que est
premium substantiale ergo etc. ¶ Item
quanto maior caritate tanto
quis magis meretur quanto ma-
iore habet caritate sed caritas
Christi fuit maxima ergo ei de-
betur maximum premium sed
maximum premium non est nisi premium
substantiale quod deus est ergo etc. ¶ Item

gloriosus est habere premium pri-
ncipaliter quam sine meritis sed Christus
in gloria excellit omnes sanctos
ergo si alii sancti habent premium substantia-
le premiata multo fortius videtur
de Christo ¶ Item angeli sancti habue-
runt premiata premium substantiale secundum
quorundam opinionem cum sed ange-
li simul habuerunt graciam et gloriam
sicut in secundo libro ostensum
fuit ergo si non fuit maioris
efficacie gracia in Christo quam in
angelis videtur quod Christus substantiale
premium meruit cuius merita
sanctorum patres premiata non possent
¶ Item cum deus inducit aliquam
formam subito quam creatura
adquirit per successionem meritis amit-
tit deus de illis dispensationibus
quas non introducit successive
sicut patet si deus subito de
aqua faceret ignem introduceret
in naturam aque raritatem et
siccitatem et caliditatem ergo si crea-
tura nata est pervenire ad pre-
mium glorie premiata gracia videtur
quod merita non defuerunt Christo quam-
vis gloriam collatam sibi fuit a
sue concepcionis primordio ¶ Sed
contra Augustinus xiii libro de trinitate

In rebus per tempus ortis illa
summa gracia est qua homo in
unitatem coniunctus est deo et
in euangelio dicitur quod nullis precedentibus
meritis homo ille copulatus
est deo sed illa copulacio non
potuit esse sine dei formitate
que est premium substantiale ergo non
videtur quod premium substantiale habuit Christus

D

per aliquod meritum ¶ Item Aug. in
enchiridion sicut est quodammodo gratia
ipsa illi homini naturalis qua nullum
posset admittere peccatum sed gratia
talis est gratia consummata que
non est aliud quam gloria sive
premium substantiale ergo premium substancia-
le fuit in Christo quodammodo natura-
le sed nichil tale adquiritur per
merita ergo etc. ¶ Item meritum
naturaliter antecedit premium sed ipsi
vel actus virtutis naturaliter sequuntur
habitum cum ergo habitus gratie
et glorie simul fuit in Christo unde
quod merita subsecuta sunt substancia-
le premium ergo non ordinantur
in Christo ad substantiale premium promeren-
dum ¶ Item dispositio naturalis an-
tecedit illud ad quod disponit sed
deiformitas glorie disponebat
gratiam animam Christi ad unionem
divinitatis dispositione ymmediata tamen naturalis
ergo deiformitas est in Christo
naturaliter precedebat unionem Christo
naturalis quamvis simul esset tempore
sed uno prioritatis naturaliter in
Christo antecedebat meritum et hec
arguitur ergo in Christo merita sub-
sequebantur substantiale premium secundum
ordinem nature videt ergo etc.
quod prius ¶ Item meritum premi-
um substantialis precipue consistit
in actu et affectu caritatis
secundum quod anima hic videmus meruit
sed secundum illud affectum Christus non
erat in statu viatoris sed in
statu comprehensoris si ergo non
meruit in quantum comprehensor
sed in quantum viator non meruit

secundum illud affectum caritatis in
quo consistit meritum premium substantia-
le ergo videtur quod substantiale premium non
meruit ¶ Ad dicendum quod quamvis non
teneatur quod Christus sibi meruit
substantiale premium et hoc melius tenetur
in libro sententiarum cui posse vero autem
bene est Nam meritum debet ordinari
ad premium sicut dispositio ad complementum
intrinsecum sicut via ad terminum et
ideo necesse est meritum precedere
premium vel tempore vel secundum ordinem
naturale necessario autem non debuit
in Christo precedere nec precessit propter
hoc quod Christi anima non erat ad
unionem ydonea nisi esset lu-
mine et deiformitate quod quidem
fit per glorie influentiam. Si ergo
necesse fuit unione illa antecedere
animam unitam secundum ordinem naturale
necesse etiam fuit deiformitate glorie
in Christo precedere animam ipsam et ideo
gloria in Christo precessit animam uni-
tam propter summam dignitatem que
fuit in anima Christi a sua creatione
videlicet competit unionem ipsius ad
verbum et ideo concedendum est quod
Christus proprie loquendo non meruit
sibi substantiale premium et concedende
sunt rationes que ad hoc induc-
te sunt ¶ Ad illud quod obicitur
quod sicut gratia ordinatur ad gloriam
ita meritum ad premium dicendum quod quo
ad hoc est simile quo ad quid non
simile enim est quo ad conditionem dis-
positionis sed non est simile quantum ad
originem propter quod tamen gratia quam
gloria est habitus infusus divinitus

nec absolute sed unitum est ipsi
precedens a li. ar. gratia informa
te ideo in Christo potuit esse ordo
gratie ad gloriam salvo ordine ut
ipsius ad unionem. Non sic autem
est de ordine uniti ad premium
sicut ante visum est primo. ¶ Ad
illud quod obicitur quod maxima cari
tas meretur maximum premium
dicendum quod illud est verum si caritas
teneat viam merendi solum quod ma
xima sed caritas Christi solum meri
tum ipsius mediantis quia erat
maximus et intensissimus prius
tenebat viam premii quia unita
premio erat ipsum premium ideo tunc
esset ipsius premium non merebat
ipsum premium substantiale ¶ Ad illud
quod obicitur quod gloriosius est habere p
remium premiata dicendum quod illud veri
tatem habet in eis qui solum sunt
uniti deo per conformitatem affectio
nis in istis enim est gratia et
gloria quasi accidens et premium adqui
situm et a natura sua nata sunt
indifferenter esse bona et mala
Secus autem est de humana assump
ta a verbo quia non tantum unitur
deo per deiformitatem affec
tionis sed etiam unione persone ut
non dicatur deificatus sed est deus et
pro tanto ista humanitas que est quo
dammodo naturalis et multo gloriosius
est ei habere gloriam a sua prima
creatione quam habere eam per adqui
sitionem sicut multo gloriosius
est esse deum quam esse dei
ficatum et ideo auctoritas illa non
habet locum circa Christum ¶ Ad illud
quod obicitur quod angeli sunt simul
gratiam et gloriam meriti et pre
mium dicendum quod non est simile quia
in angelis unus li. ar. pre
cessit infusionem gratie et ideo in
illa infusione gratie motus
li. ar. quo informatus in quo
consistit meritum naturaliter precedit premium
premium solum ordine non quia
mus esset simul tempore Secus
autem est in Christo qui prius
ordine non habuit deiformitatem
glorie quam unionem nostre debilitatis
sicut prius visum est ¶ Ad
illud quod obicitur quod deus subito
faciendo multa omittit debitis
que sunt naturaliter exiguntur in operatione
creature dicendum quod omnis creatura
inducit aliquam perfectionem vel for
mam duo est ibi considerare vi
delicet qualitates et dispositiones
apte susceptivas et operationes
apte agentis et patientis tunc
ergo dicendum quod deus multa omit
tit operando subito debitis quod
non introducat hoc est verum de
qualitatibus et dispositionibus infor
mantibus susceptibile sed non est verum
de dispositionibus passibilibus ad illas
dispositiones et ideo contrarie hac
non potest concludi quod unita in
Christo precesserunt premium tunc meri
tum consistat in opere procedente
a voluntate sed hoc potest concludi quod
in Christo sunt perfectiones virtutum
et habituum que animam habilitant
ad gloriam sive ad substantiale premium

Secundo queritur utrum Christus meruit sui corporis glorificationem et quod sic videtur quia anima Christi in loco unita humanitati et anima in passibilibus facta est et caro in mortalibus ergo Christus meruit in mortalitate carnis ergo glorificationem corporis. ¶ Item sicut per humilitatem devenit ad exaltationem sic passio sua est promerendi ad impassibilitatem corporis ergo illa passio promeruit. ¶ Item efficacionis maioris quando sibi quam aliis sed non habet instantiam de sanctis que sunt multa eadem subiuncta sed Christus meruit aliis resurrectionem corporis glorificationem ergo multo fortius meruit sui corporis glorificationem. ¶ Item magis pertinet requiritur ad rationem meriti nisi merendi principium et status et ordo meriti ad premium sed hec omnia reperiuntur in Christo respectu glorificationis corporis habebat enim caritatem que erat principium et bonum operis causa statum merendi corpore inferiori quo comparabat corporis glorificationem corporis de futuro si ergo anima ista convenit que requiruntur concurrunt videtur quod Christus glorificationem corporis sui merebatur. ¶ Sed contra premium est compensationis merito quia deus remunerat super condignum sed caritas Christi super excedebat glorificationem corporis ergo opus comparatum illa precedens dignum erat maiori remuneratione ergo non ordinabatur ad glorificationem

Sed Christus humilitate non promeruit ad impassibilitatem

corporis sicut ad premium. ¶ Item anima Christi beatificata fuit absque meritis ipsius unione propria additate ergo pari ratione videtur quod corpus Christi absque meritis debuit esse glorificatum. ¶ Item Christus numquam habuit tributum mortalis ergo videtur quod ipsi corpori Christi deberetur gloria immortalitatis non ergo videtur quod eam per merita adquisivit. ¶ Item aut gloriosius erat Christo habere gloriam corporis sine meritis aut per merita si sine meritis et quod gloriosius est Christo est attribuendum igitur Christus gloriam illam sibi meruit si per merita pari ratione erit et de gloria anime si ergo illa non meruit videtur quod nec istam. ¶ Item aut maiorem erat Christo maior gloria corporis an non sed si erat maiorem tunc Christo illa fecit sicut meritoria non videtur quod Christus gloriam illam adquisivit per meritum sed non erat ergo sine meritis indigebat ad sui glorificationem. ¶ Sed contra quoniam deus glorificat parvulos per sola gratia absque meritis suis ergo si meritorum maior gratia fuit in Christo non videtur quod ad sui glorificationem meritis indiguit. ¶ Item si Christus meruit sibi gloriam corporis sive stolam secundam ergo patiebatur ad utilitatem suam non ergo solum patiebatur pro nostra indigentia et si hoc verum est tunc non tenemur ei ad tantas gratias agendas ad quantas

teneat si michi sibi meruisset
sed solum pro nobis incarnatus est
Ad 3m dicendum quod absque dubio christus
sibi meruit glorificacionem corporis
non solum in agendo verum eciam
in paciendo sicut magister compositor
dicit in libro 3o autem huius est
quia christus dei et hominis media
tor simul debet esse comprehensor et
viator comprehensor secundum suam
dignitatem et viator secundum suam
naturam et ideo partim debuit esse
in statu glorie partim in statu mi
serie In statu autem miserie non
debuit esse secundum superiorem partem
sed secundum inferiorem id est secundum carnem
et ideo secundum diversam disposicionem
nature sunt differenter corpus christi
glorificatum ut christus esset in sta
tu misere probabilis posset me
ri et satisfacere Sed autem christus
non mereatur et pro nobis satisfa
ciebat faciebat opus deo pla
centissimum et ita venit secundum
aliam partem glorie et ideo venit
non posse quamvis ad stolam
primam sed quantum ad stolam secundam ve
debuit utique christus proprii corporis
gloriam unde tamen decet sunt vo
ces que sunt ad istam partem
Ad illud vero quod obicitur quod primum
est excellencius merito Dicendum quod illud
non semper verum est et si cum
sit vim sit de primo publice quod dicendum
veniat homines per quem condignum non
tamen oportet quod utique habeat locum
maiori cum bono potest merceri homo
minus bonum et ideo non valet
ista vero in merito quod requirit

secundam stola posset tamen alit
dici quod primum est excellencius
merito secundum quod fit gratis ad statum
et illud opus per quod opus meretur 9b
et sic non est instancia in proposito
nam status corporis fuit nobilior
post glorificacionem quam ante gloria
cum corpus concedebat in bono
labores corpus quos christus
sustinuit. Possunt eciam tercio modo dici
quod illud est intelligendum de merito quod
ordinatur ad primum finalem et cum
pasione sic autem non est in
proposito nam christus principaliter
non merebatur per corpus sui glori
ficationem sed per gloriam quamvis repa
tionem Ad illud quod obicitur quod anima
sine meritis habuit stolam primam
Dicendum quod non est sic quia vero
dicitur ad quam pertinet pars
in perfectam completam carnis que com
pletur anime per hoc quod est in ea
venia moris bonum ut meliore
pot habuit coniunctus que habita sunt
in precedentibus ideo quamvis gloria
anime possessit omnia mitia gla
tamen corporis potuit secum ac
per hoc meritis multis adquiri
Ad illud quod obicitur quod corpus illud
non habet vel non habebat debitum
mortis Dicendum quod ex hoc non potest con
cludi quod christus gloriam corporis
non meruit nisi eo modo Dicendum
merito quo quis dicitur demereri debi
to facere debitum hoc autem modo
christus sibi non meruit sicut pro
bus dicendum est sunt sed alio modo
merito quo quis de debito uno modo

fecerat debitum alio modo et ideo
licet in mortalitas debeatur christo
in conditionis tamen immortalitas
potuit eadem subiens merito
isto modo accepto ¶ Ad illud quod
quaeritur si erat magis gloriosa
gloria prima quam sine meritis
glorificationem corporis dicendum quod hic erat
maxime gloriosum quia conveniebat christo inquantum redemptor
et mediator quod quidem est affirmatio
magne glorie et excellentie videlicet
ut per similitudinem passionis sue
vincet ipse cum membris suis ad
sublimitatem visionis et ideo non
est simile ex parte anime quia non
sic decebat mediatorem dei et hominum
habuisse statum victoris
secundum partem superiorem anime sicut
ex parte corporis ¶ Ad illud quod obicitur
si erat necesse vincere gloriam
corporis dicendum quod necessarium aliquando dicitur
pluribus modis videlicet indigentia
et sufficientia ¶ Indigentia proprie
dicitur necessarium est aliquem comedere ad
hoc quod possit vivere et isto modo
non fuit necessaria merita christo quod
eis indigeret sed fuit necessaria nobis
¶ Alio modo dicitur necessarium ex sufficientia
sicut necessarium est lucem corpoream
diffundi per partes diversas et
hoc modo necessarium est christum mereri
quia cum esset confirmatus in bono
et esset in gratia magna poterat
mereri necessarium erat ipsum tunc
facere que essent deo placita
et remuneratione digna ideo patet
quod non est simile de primis qui
steterunt in ministerium et in pedem as

sonant gloriam primam alicui
ut potest primam christi sic contingit
... praecedit primam passionem ¶ Ad
illud quod obicitur quod meruit sui cor
poris glorificationem quod passus est
ipse dicendum quod pati ipse potest aliquis
dupliciter aut ita quod utilitas passio
cedat sine principaliter merentem
et hoc modo si christus passus fu
isset ipse non liberaliter passus est
non quod cedimus ei obligati ad
gratias agendas ¶ Alio modo pati ipse
potest sive utilitate passionem non prin
cipaliter merentis sed quodammodo co
ntrariante et consequenter et hoc
modo non diminuit deliberationem beneficii
et sic christus passus fuit ipse
quia per hoc aliquid meruit si
licet non pateretur propter quod
sed propter vitam nostram sine passione
cum christus in se habuit suffecit glo
rificari non solum in anima sed etiam
in corpore non modo sine passione
deberet habuissemus non solum
ex parte anime verum etiam ex parte
corporis in decens aliquo pro
nomen

Tertio quaeritur utrum christus
meruit nobis ianue apertionem
quod sic videtur auctoritate Augustini super epistolam
ad Hebreos per aliam hostiam non
potuit nobis aperiri aditus
et si salus nisi per mortem unigeniti
tum tanta fuit humilitas et
paciencia ut eius merito pateret re
demptis in eum aditus regni
¶ Item hic videtur auctoritate magistri in littera
christi humilitas qua morte gustavit
meruit ingressum regni celestis
omnibus suis impleto dicto

aperire volunt quod si verum est re-
dit idem quod prius ¶ Item illis
introibat inclusa anima xpisti
pateretur et moreretur sed descen-
debant ad limbum sicut patet
per vetus testamentum sed modo
ascendunt ergo videtur quod modo
aperta sit ianua per xpistum nobis
¶ Si autem aliter quam per xpisti merita
potuissemus introire in gloriam
paradisi ergo sine morte et passi-
one xpisti possemus salvari et sic
ergo xpistus mortuus esset gra-
tis quod si hoc est inconveniens constat
quod non fuit aperta ianua paradisi
nisi per merita xpisti ¶ Sed contra si
xpistus meruit nobis apertionem
ianue paradisi aut ergo paradisi
terrestris aut celestis terrestris
paradisi non quia mortui non
ingrediuntur illuc et si enoch et
helyas ingressi sunt ante xpisti ad-
ventum paradisi celestis non quia
in celo nulla porta fuit custodia
vel clausura homo enim non fuit
de ea eiectus ergo non videtur quod per
merita xpisti sit aperta ianua ce-
lestis paradisi ¶ Item si xpistus
aperuit nobis ianuam meritis
suis aut ergo meritis actionum aut
meritis passionum si meritis actionum
ergo videtur quod frustra fuit pas-
sus quoniam actiones sue suffi-
ciebant ad introitum ¶ Si
passionibus ergo videtur quod xpisti
constat introitum ¶ Item
omne meritum consistit in radi-
ce caritatis et caritas in xpisto
erat ergo omne quod xpistus meruit
ab initio meruit sed aditum regni
ab initio nobis non meruit
alioquin non expectassemus passionem
ergo inquam videtur quod aditum regni
potuissemus nobis deinceps inve-
nire ¶ Item aut iuste nobis erat
ianua aperta aut iniuste si iniu-
ste ergo temporibus iustis
xpisti debebatur nobis prius aditus
regni ¶ Si iuste sed xpistus nichil
meruit nisi iustum ergo xpistus
non meruit in nobis apertionem ¶ Item
caritas meretur gloriam quo dignus
sed abraham habuit caritatem sicut
nos habemus aut ergo deus iniu-
ste cum eo egit aut eum in
gloriam introduxit et si hoc aditus
regni patuit ante adven-
tum xpisti non ergo aperta fuit
ianua per merita eius ¶ Item fi-
des xpisti ante adventum xpisti ita
introducebat hominem a statu
culpe in statum gratie sicut et
post adventum ergo et per eam
sic debuit introducere a statu
vie in statum glorie tunc sicut
nunc ergo sicut nunc fidelibus
morientibus patet ingressus in reg-
num celorum videtur quod et ante ad-
ventum xpisti ergo ianua celi non
fuit aperta per eius meritum ¶ Ad
ad predictorum intelligentiam est nota-
dum quod est paradisus terrestris
et est paradisus celestis et adam
peccante utriusque ianua clau-
sa fuit clausio autem ianue pa-
radisi terrestris signum fuit clausio-
nis ianue paradisi celestis / est

aut paradisus celestis apta in
spo dei / clausus aut tamen sūmus
sunt impossibilitas ~~ind~~ [indeci] demi
sitate ad faciem que impossibili
tas ꝯsurgebat ꝯmissio peccata
ade et dedecoratio diuine sine q̄
sꝫ deus decueniat hominem ad
sui aspectum admittere nisi facta
esset sibi emendacio satisfactio
p illo peccato quia emenda et satis
factio facta est ei per xpm sicut
melius manifestabit / hinc est
q per meritum xpi patuit nobis
ingressus in celum unde ꝯtre
deinde sunt dictos et vaues
que h audiunt ¶ Ad illud vero
q obicitur de paradiso celesti et ter
restri dicendum q per meritum xpi pa
tuit nobis aditus in paradisum
celestem cuius tamen clausio
facta fuit nobis per dampnationem se
tencia sicut predictum est et inge
reatat in loco ppter hoc ratio in
ducta procedit per suppositionem fl ¶ Ad
illud q quiritur utrum meruerit
nobis apertum tamen actione
vel passione dicendum q ppassionem
ppassionem cum satisfecit et precium
persolvit ner secundum ppter hoc q
in mundo perfecit quam non sibi sꝫ
nobis meruit et ideo non pat
gelendi ꝯphat q ipse perfecit sꝫ
q nos perfecimus ¶ Ad illud quod
obicitur q meritum totum consistit
in radice caritatis dicendum
q est meritum adoptionis hominis et
hec et est meritum dimissionis pe
ne et meritum uite eterne ꝯsistit
in radice caritatis meritum aut remis
sionis pene non tamen ꝯsistit in
radice caritatis meritum aut remis
sionis pene non tamen ꝯsistit in
caritate sꝫ etiam in passionis a
cerbitate apertio aut tamen principa
consistebat quantum ad meritum dimi
sionis pene pro eo q illa apertio
fieri debebat per opus satisfactionis
satisfactio aut fit maxime per
opera penalia ¶ Ad illud q obicitur
q aut erat iustum aut iniustum
nobis ianuam aperiri dicendum q ante
satisfactionem reatu introitus in
iustum erat ianuam nobis claudi
sꝫ satisfactione iam facta iustum
erat ianuam nobis aperire in
opus satisfactio sicut nobis de
indebito debitum ac per hoc iure
et ppter nobis meruit aperiri
celum unde q dicitur q opus meritum
meruit nisi iustum dicendum q hoc est
veritate si intelligatur q illud rete
neat rationem iustitie post in
terius intuendam sic aut non e
habet sicut visum est ¶ Ad illud q
obicitur q caritas meretur gloriam
eternam ꝯdigno dicendum q post lap
sum hominis caritas non meretur
nisi per ambulo meriti fidei
fides aut aliqua non sufficit
nisi sit fides creatoris et media
toris sine qua nemo potest iu
stificari ideo efficacia omnis
meriti fundata est super merita
xpi et propterea non sequitur q ca
ritas mereatur gloriam celestis
tis meritis xpi ut introducat
in gloriam pro eo q meritum caritatis
non concludat meritum xpi
sꝫ passionis includat ¶ Ad illud
q obicitur q fides xpi cum passionis

introducebat in gloriam. ergo pri-
vone et in gloriam. Dicendum quod non est
simile quia status gratie sive ...
patitur secum obligacionem ad
penam non sic autem status glorie
qui concludit omnem imperfectionem
pene et culpe. ideo quamvis dos
darent gratiam propter satisfactionem
sufficientem non tamen debuit dare
gloriam nisi satisfactione soluta
et ideo patebat ingressus in
regnum nisi prius interveniret
passio Christi per quam solveretur pre-
cium satisfactorium et nos non
tamen liberarentur a culpa sed etiam
absolverentur a reatu. hec autem melius
infra manifestabuntur.

Ex parte ista sunt questiones circa
literam et primo queritur de hoc quod
dicit meruit acceptione non
in gloriam impassibilitatis corporis
sed circa impassibilitatem anime quia
nisi unum propter alterum ...
tum sed immortalitas non est in corpore
nisi per animam sicut vice versa
passibilitas est non est in anima
nisi per corpus cum anima sit
sola immortalis restat ergo quod eadem
ratio meruit impassibilitatem corporis et im-
passibilitatem anime. Item si corpori competere
impassibilitatem necesse est animam esse
impassibilem. ergo non videtur quod impas-
sibilitas corporis debeat ...
ri impassibilitati anime. Responsio
sed quantum ... per prius in ... in-
passibilitas et quod carni ... quamvis
impassibilitas est dos corporis quod ab
anime ... quia gloria est per influ-
enciam anime in carnem. Ad ... dicendum
quod in anima passibilitas duplex est

genus passionum unum quod pati-
tur se per affectiones aliud quo com-
patitur corpori propter corporis le-
siones. Ad hoc autem quod anima ef-
ficiatur perfecte impassibilis necesse
est quod ab utraque passione efficiatur
perfecte immunis et ita duplex
impassibilitas requiritur in anima una
que est proprie ipsius anime. Altera
quam contrahit ex corpore et istas
duas intendit magister in litera de-
clarare vel comparare et sic patet responsio
ad primum questionem. Ad illud vero quod queritur
de secundo dicendum per prius inesse passibilitas
dicendum quod per prius in est anime sicut et
passibilitas quantum ad eam primam
ut patet in homine primo integro
per corruptionem anime facta est corrup-
tio corporis quamvis in aliis anima
efficiatur passibilis propter generationem
sui cum carne corrupta e contrario
non est gloria impassibilitatis que
quidem est a priori et magis in
est corpori ratione anime quam e contrario
quod etiam alibi quod impassibilitas est
dos corporis dicendum quod dos corporis
est sed non sic per se est corporis
quod non sit anime dicitur tamen ma-
gis esse dos corporis quia anima
... dotes ... sic ... contelle-
riores. Item queritur de hoc quod
dicit quod meruit ei sibi donari
nomen quod est super omne nomen
... videtur falsum quia nomen
illud non est super omne nomen
sunt aliud. Si tu dicas quod me-
ruit illius nominis manifesta-
cionem in ... videtur
esse falsum quia demones ... ...
frequenter dicebant ipsum esse filium

dei sicut colligi^r ex multis locis
quod iam nomen eius ante passi
onem erat manifestatum. ¶ Item
in lege promissus erat filius
dei sicut dicit ysa. ix. voca
bitur admirabilis consiliarius deus
fortis. ¶ Item i. Cor. ii. Si cog
novissent dicit glo. quod maiores
iudei sciverunt quod esset christus ergo
videtur quod nomen eius ante passionem
fuit manifestatum. ¶ Sed contra
hoc est quod dicit^r i. Cor. ii. Si cog
novissent numquam filium dei cruci
fixissent. et aug. in li° de civitate dei
homo dicit quod tantum scelus sicut
est filii dei crucifixio numquam principes
perpetrassent nisi ignorancia con
traxissent. ¶ R^o. Dicendum quod absque du
bio christus per passionem suam meruit
sui clarificacionem. clarificacio
autem nominis ipsius christi in hoc
consistit ut omnibus hominibus nota
veniret illud quod in humana natura
apparebat esse filium dei et redemp
torem mundi. ¶ Ad illud vero quod
obicitur quod illud iam notum erat
dicendum quod est noticia certa et est noti
cia per quandam coniecturam et christus
ante passionem cognitus fuit
sive nomen quod est super omne nomen
noticia coniecturali sed noticia
certa^{li} non nisi post passionem et
per hoc dissoluuntur primo rationes et
auctoritates adutroque parte. vel aliter
est noticia vulgi et certa noticia
perfectior^{us} quamvis christus esset no
tus aliquibus quod esset verus christus
tamen non fuit vulgo cognitus
nisi post passionem. vel aliter
est noticia nominis duplex quantum

tum ad naturam et quantum ad impo
sicionem quantum ad naturam tunc cognos
citur quod aliquis sic vocetur
et sic multi cognoverunt christum vo
cari ihesum ante passionem sed tamen
quare sic vocaretur videlicet quia
veniret salvare populum suum multi
eorum non cognoverunt nisi post
passionem et per clarificacionem nominis
christi est manifesta cognicio
huius de christo quia cognoscitur et
dei filius et christus et ihesus et
quolibet istorum est nomen super omne
nomen nam filius dei nominat personam
in una natura christus autem et ihesus
nominant personam in duabus natu
ris sed christus nominat personam in huma
na relata ad divinam quia dicitur
unctus ihesus autem nominat per
sonam in divina natura relatam ad humanam
quia ihesus dicitur salvator esse
et ideo in nomine ihesu christi debet
omne genu curvari sicut in nomine
filii dei et per hoc R^o ad quam
stionem quod nomen filii dei tri
pliciter dicitur clarificari secundum tri
plex eius nomen sive quantum
ad certificacionem sive quantum ad
diffusionem sive quantum ad vo
cis nominandi expressionem ita quod
certificacio respiciat noticiam nominis
filii dei diffusio noticiam nominis
christi expressio vero noticiam
nominis christi ihesu per coniunc
tionem ad alterum quia christus
secundum hec tria nomina fuit cog
nitus quando non fuit etiam
quando non ignoratus secundum eun
modum secundum quem ignoratus fuit

meruit nomen suum per passionem
clarificandum etc. ¶ Item queritur
de hoc quod dicit In qua forma eum
sponsus est in ea forma exalta
tus est etc. quia exaltatio Christi
est ad equalitatem patris sic dicitur
in psalmo Dixit dominus domino meo sede
a dextris meis sed non est equal(is)
patri secundum formam suam sed secundum
formam divinitatis ergo secundum eam
exaltatus fuit ¶ Item ei com
petit exaltatio cum flectitur omne
genu celestium terrestrium et infernorum
sed hoc est divina natura ergo etc. ¶ Solutio
quod hoc est quod eius est exaltari
cuius est humiliari sed divina natura
non patitur humiliari sic dicit Augustinus
in libro de incarnatione ubi ergo nec
exaltari ¶ Preterea quod est altissimum
quomodo potest exaltari si igitur divina
natura est summa in etc. ¶ Respondeo dicendum
quod potest nominatio debet per suam
vel alicuius nunc. Sic est exal
tatio. Sed attendendum quod exaltatio
duplex. Sed intellectualis Christi aut secundum
rem aut secundum nostram cognitionem
¶ Exaltatio Christi secundum rem est su
blimatio Christi de statu peius in statum
ad dexteram patris et hec quidem fu
it in ascensione et hec quidem ex
altatio convenit ei secundum humanam
naturam que fuit elevata in
celum et sic exaltari ad dexteram
patris est sublimari ad potiora
bona patris. Alio modo est exalta
tio secundum nostram cognitionem et
sic dicitur Christus exaltari in cordibus
hominum qui credunt eum equalem
patri et sic exaltari ad dexteram

patris est exaltari ad equalitatem
patris et hoc modo exaltatio que
licet Christo secundum eam naturam secundum quam
equari ipsi patri et secundum hanc
distinctionem patet dictio contrarie ap
parentis inter Augustinum et Ambrosium. Patet
etiam Responsio ad obiecta Augustinus enim loquitur
de exaltatione reali et sic currunt
rationes ad secundam partem. Ambrosius
vero de exaltatione secundum cog
nitionem nostram et sic currunt
rationes ad primam partem ¶ Item
queritur de hoc quod dicit Nam
illi homines debitores erant et
[illegible] utrum sufficie
bat solum cum ante hoc patet hoc
quod dicit Augustinus in libro Cur deus
homo [illegible] patet homo ma
gis honorem dare deo quam cum
se tradit morti ad illius hono
rem si ergo summa quanto ma
gis debita tanto minus gratia
videtur quod homines non sunt
debitores mortis ¶ Item quilibet
est debitor eius quod est
et quod potest quia totum a deo ac
cepit ergo videtur quod nullus possit
aliquid apud deum mereri nec
merendo nec aliud faciendo ¶ Iste
Christus debebat obedire patri
sed pater preceptum preparabat quod mo
reretur pro salute humana ergo
videtur quod Christus esset debitor mor
tis ¶ Respondeo dicendum quod est debitum ex caritate
et est debitum ex necessitate
debitum ex caritate non tollit perfectum
meriti debitum vero ex necessitate quo
damnum diminuit quid ergo omnes
alii debitores erant morti de

lutis necitatis q quod pre
nit gravatu et obligatione cul
pe ideo dicat ungr q nullus
potuit deu placare quia volu
ntarie
pferendo morte posset deo place
tere p° aut quia fuit delito
mortis ptulit morte et place
potuit et placere placere quia
ex bona voluntate placare
n quia pter necitate ¶ Ad
illud q obicit primo de Aug dd
q sicut pz ex ipsa serie textus
Aug loqui pter hoc q homo n
fit delutor mortis quia pot
homo facere p bona voluntatem
deuitare necitate p aliquis est
morendi modus adq non
sumus necario obligati et p h°
pz obiecti sequens quia debitum
non tollit necitatem simplir sed
necitatem ipsius pfite placatoris
qua deus reconciliatus est
toti humano generi ¶ Ad illud q
obicit de obediencia iam patet
ex° pter ea que dicta sunt ¶ Ite
quod dehac q dicit Ambrosius
saluari nos possumus nisi uni
genitus dei filius morietur
p nobis debitoribus mortis q
nullus debitor mortis est
dignus vita. ergo si abraha
fuit debitor mortis non ergo
fuit dignus vita ¶ Item
quero de qua morte intelligit
aut de corporali morte aut de
spirituali Si de morte spirituali falsum
est quia viri iusti non sunt
digni morte spirituali. Si de mor
te corporali aut naturali aut vio

lenta de violenta non quia vix
quia non omnes debitores fuerunt
talis mortis. si de naturali tunc
videtur q nichil faciat ad propositum
quia mors illa naturalis non im
pedit necitatem nec aliquis ali
bilitatem propter omnes eum mo
riuntur ¶ Ad ad q mors dicitur
multipliciter est enim mors separacio
anime a corpore et est mors se
paracio anime a deo propter peccatum et
est mors separacio anime amissi
one dei inspectionum et est mors
separacio anime a visione dei ad
tempus cum ergo dicat Ambrosius
q christus mortuus est pro debi
toribus mortis accipit mors
p° et quarto modo omnes enim
fuimus debitores mortis primo
et omnes debitores erant mor
tis quarto et nos ipsi debito
res essemus nisi precium solutum
esset et per hoc pz responso ad ea
que obicit quia debitum talis
mortis non apparuit dignitati
vite eterne patet ergo omnes
mortis fuimus debitores et
si obicit q mors naturalis non
tollit perfectionem meriti dd q si
cut prius dictum fuit q non
tollit perfectionem eminenciam meriti
sed inter pfite satisfactionis pro
salute generis humani

c. 19 Nunc restat querere ce
quomodo per morte christi
Supra egit magister de christi in
carnacione et de hiis que incar
nacione habeat ordinari admixt

reparacionem. Tractat vero parte agit
de redempcione nostra que facta
est per passionem. Dividitur autem ista
pars in duas partes. In prima parte agit
de Christi passione. In secunda de mor-
te que consecuta est passionem
Christi. Post predicta considerandum
est utrum in morte etc. Prima pars
dividitur in duas partes. In prima parte agi-
tur de efficacia eius et utilitate. In secunda
vero agitur de congruencia et ne-
cessitate Christi passionis. Circa vero queritur
utrum aliquando passio etc. Prima
pars quo continet partem de divi-
ditur in duas partes. In prima parte agitur
de efficacia passionis. In secunda vero
agitur de persona redemptoris
ibi verum ipse vere dicatur mundi re-
demptor. Prima pars dividitur in
quatuor partes. In prima audis efficaciam
passionis et remissionem peccatorum.
In secunda vero delecionem cyrogra-
phorum ibi utrumque in Christi sangui-
ne qui solvit que non rapuit.
In tercia vero de liberatione a potesta-
te dyaboli ibi victus est igitur
hamo mortalis. In quarta in
absolucione pene ibi aqua pe-
ne temporali et eterna. Secun-
da pars principalis in quatuor scilicet
partes. In prima parte declaratur
quare dicatur redemptor. In
secunda quare dicatur mediator ibi
Non solus dicatur mediator etc.
In tercia vero quare solus filius
dei dicitur mediator ibi Sed cum
peccata deleat non solum filius.
In quarta secundum quam naturam

dicatur mediator ibi verum et me-
diator secundum humanitatem in subdi-
visiones autem partium in littera satis
apparent. ar. 19. 1

Ad intelligenciam autem huius
partis incidit hic questio circa
duo. Primo queritur de efficacia
passionis. Secundo vero queritur de
persona redemptoris et medi-
atoris. Circa primum queruntur
minora iuxta ea que prius tac-
ta sunt. Primo queritur utrum per
passionem fuit peccatorum remis-
sio. Secundo vero queritur utrum fi-
at cyrographorum delecio. Ter-
cio queritur utrum per passionem fuit li-
beratio a potestate dyaboli. Quarto
queritur utrum per passionem fiat ab-
solucio a pena peccati.

Circa primum sic proceditur
et queritur utrum per passionem
Christi fiat remissio peccatorum. Et
quod sic videtur Apocalypsis I Lavit
nos a peccatis nostris in sanguine
suo. Sed peccata absolute non est a-
liquid peccata remittere sine iusti-
ficacione ergo a passione est pec-
catorum remissio et iustificacio.
Item ad hebreos IX. Omnia pe-
ne mundantur in sanguine et si-
ne sanguinis effusione non
fit remissio peccatorum et illud
sanguis Christi qui per spiritum sanctum
semet ipsum obtulit immacu-
latum deo emundabat conscien-
cias nostras ab operibus mortuis.
Sed opera mortua sunt peccata ergo per
passionem Christi fit emundacio a
peccatis. Item in canone misse

D

dici et trahit(ur) q(uod) c(ommu)n(i)o hic
est calix nam et e(st) n(ovi) testa-
m(en)ti p(ro) vob(is) et multis eff(undetur) i(n) re(missionem)
pecc(at)or(um). ¶ Item sacra iustificant
s(ed) o(mn)ia sacra(men)ta iustificant
h(abe)nt a passione xpi. ergo inter o(mn)es
factores xpi passio est effi-
cax in iustificando. ¶ S(ed) contra
ad ro(manos) iiii traditus est p(ro)pter
delicta n(ost)ra et resurrexit p(ro)pter
iustificac(i)o(ne)m n(ost)ram. ergo videt(ur)
q(uod) iustificac(i)o sit a resurrectione
n(on) a passione. ¶ Item ysa(ias) xl-
iii ego sum qui deleo iniq(ui)-
tates tuas p(ro)pter me. ergo delecio
peccator(um) n(ost)ror(um) est a solo deo n(on)
ergo a passione xpi. ¶ Item
iustificacio actualis est p(er) g(rati)e
i(n)fusione(m) s(ed) solus deus est q(ui)
p(otes)t g(rati)am infundere sicut in
p(rim)o li(bro) et in iiii° audiet(is) ergo
solus deus p(otes)t culpa(m) delere
et h(omine)m iustificare. ergo culpe
delecio et iustificacio n(on) est a
passione. ¶ Item nichil corporale
influit iusticiam in rem sp(irit)ua-
lem s(ed) passio xpi fuit corporalis
ergo non p(otes)t animam iustificare
sine aspectu mundare. ¶ Item re
esse est iustificans esse cau-
motiva iustificacio s(ed) passio xpi
est q(uo)d animam ergo non p(otes)t
iustificare animam. ¶ Item si
passio xpi est causa iustifi-
cacionis anime aut ergo p(er) mod(um)
cause mal(ici)s h(oc) g(rati)a quia pas-
sio non est n(ost)ra iustificacio
n(ost)ris n(on) formalis quia v(ero) est
g(rati)a non effi(cien)s quia illud

est deus non finalis quia
illud est gl(or)ia eterna ergo non
Si tu dicas q(uod) passio xpi e(st)
iustificacionis i(dest) xpus paciens ead(em)
r(ati)one et ambulo et p(re)dicando
dicimus nos iustificare et pec-
cata n(ost)ra delere quia xpus
ambulans et p(re)dicans nos
iustificavit et pecca(ta) n(ost)ra de-
levit q(uod) t(ame)n non conced(itur) est ig(itur)
ergo qualit(er) xpi passio e(st) cau-
sa n(ost)re iustificacionis et si
tu dicas q(uod) p(er) mod(um) meriti tunc
est q(uo)d qualit(er) resurrectio p(otes)t
esse causa n(ost)re iustificacionis
cum xpus n(on) meruit resur-
gendo et si utraq(ue) e(st) causa
s(ed) tam passio q(ua)m resurrectio
quare t(ame)n s(cri)p(tu)ris g(rati)a et p(re)va-
lere. ¶ R(esponde)o ad p(ro)batio(nem) intelli-
gencia est notand(um) q(uod) n(ost)ra ius-
tificacio attribuit(ur) tam pas-
sioni q(uam) resurrectioni sicut h(abe)t(ur) in
textu et glo(sa) in pluribus locis
unde ad ro(manos) iiii dic(itur) q(uod) ip(s)e illud
mortuus est p(ro)pter n(ost)ra delicta
et utraq(ue) s(cilicet) mors et resurrec(tio) p(ro)
delicta n(ost)ra tollunt et utra-
q(ue) iustificant / Actu(m) venit n(ost)r(u)m
resurrectionem vel passionem p(ro)-
pter / caritas iustificacionis si-
ve delecio culpe / quia n(on) in-
venit(ur) p(ro)pter aliq(uo)d genus
cause sicut in affirmato causa
est / s(ed) h(abe)nt tamen mechanica ali-
q(ua)m consolidate in hoc q(uod) h(abe)nt
aliquam cause p(ro)prietate(m) attribu-
untur eid(em) hys iustificacio n(ost)ra
p(er) mod(um) meriti meruit q(uia)

quod habet dispensans virtutem
et reduci licet ad causam meritorie per
modum exempli provocantis et
excitantis quia quod licet reduci
ad causam meritorie et efficienter per
modum excitantis regulantis quia quo-
dam licet reduci ad causam formalem
per modum tamen quietantis quia quod
licet reduci ad causam finalem et ita
hiis duobus attribuitur iustifica-
cionem pro proprietate singulis generibus causae
actum vero inchoandi iustificationem
attribuitur soli passioni, vero bonum
vero timendi et quietandi at-
tribuitur resurrectioni ad quam ordinatur
iustificatio inter passionem duo vero
intermedia scilicet excitatio et regu-
latio attribuitur utrique. Nam pas-
sio excitat nos ad dei dilectionem
et ultimus imprimit nobis quali-
ter mori debeamus peccatis et in
est excitans provocans et exemplar
regulans et quod sit exemplum
habetur expresse Petri ii Christus pas-
sus est pro nobis vobis relinquens
exemplum quod sit excitativum ad Romanos vi
si complantati sumus similitudini mortis
eius etc. Similiter et resurrectio
habet vim exempli provocantis
et excitantis dirigentis provocat
enim nos ad iustitiam per quam ad
continuamus illam gloriam quam cre-
dimus Christum habuisse in sua re-
surrectione ut talia sint cor-
pora nostra qualia Christus in sua
resurrectione monstravit sicut
dicitur in quadam glossa dirigit etiam
nos dicens ad omnes conversacionem
vero ambulare in novitate. Super illud

quod dicitur ad Romanos vi quomodo Christus re-
surrexit a mortuis per gloriam pa-
tris ita et nos in novitate
vite ambulemus et sic tamen si-
militer vis licet tam excitantis et
regulantis respectu nostre iusti-
ficationis sed duo que in nostra
iustificatione habent considerari scilicet
ablacio mali et collacio boni
ablacio mali assignatur ipsi pas-
sioni collacio vero boni ipsi resurrectioni
et hoc est quod dicitur in glossa cru-
cis opus quod delicta nostra re-
movet Christi sola mortis vete-
ris significat et in resurrectione
sola nova vita significatur
ex hiis igitur que dicta sunt patet
Ad secundum ad quam questionem videlicet
qualiter nostre iustitie sine culpe
deletio sit a passione Christi est
enim ab ea per modum meriti et per modum
excitantis ~~et sic igitur~~ / patet etiam qualiter
sit a resurrectione et passione sine
aliqua contrarietate ut superius ostensum
est. Ad illud quod obicitur quod so-
lus deus est qui delet iniqui-
tates etc. dicendum quod verum est per mo-
dum efficientis principaliter tamen non conclu-
ditur quod alii non possit conve-
nire per modum merentis et cooper-
tantis sicut dictum est convenire
passioni Christi. Ad illud quod ar-
guitur quod iustificatio est per gratiam que
infunditur a solo deo dicendum quod et
si gratia a solo deo habeat infun-
di inchoamus tamen Christus per suam
passionem potuit causa nobis
promereri et sic dicitur a passio-
ne iustificari. Ad illud quod obicitur

O

q iustificatio illius q(ua)l(ite)r in
fluit iusticiam in p(ro)ximo. D(icendum) q(uod) q(uem)
admodum caro Christi p(er) se non est
p(rinci)pium anime ipse tamen est
aliquo modo instrumentum p(ri)mus ad d(iui)na(m)
naturam sic et passio Christi et si non
h(ab)eat p(ro)p(ri)um iustificandi ingenium est
passio corporalis h(abe)t tamen ius(?)
a voluntate optima p(ro)cedebat
eius tolleranda et h(ab)ebat fieri
ita p(er)sona dignissima que est
omnis iusticie et sanctitatis p(ri)ma
p(rinci)pium et causa. ¶ Ad illud q(uod) obi(citur)
q(uod) iustificans debet esse co(n)iunctu(m)
iustificato. D(icendum) q(uod) aliquid co(n)iungi alii
pot(est) dupl(icite)r videl(icet) p(er) substanciam et
p(er) efficientiam q(uam)uis aute(m) passio Christi
nobis non co(n)iungatur p(er) substanciam co-
niungi tamen pot(est) p(er) efficaciam et si tu
obicias q(uod) vide(tur) q(uod) non possit co-
niungi p(er) efficaciam nisi aliquomodo co(n)iungatur
p(er) substanciam. D(icendum) q(uod) non est neces-
sarium co(n)iungi p(er) substanciam s(ed) sufficit
q(uod) co(n)iungatur mediante fide p(re)dicta(m)
et hoc est q(uod) dicitur ad Ro(manos) iii Que(m)
p(ro)posuit deus p(ro)piciatorem p(er) fide(m)
in sanguine eius. Glo(sa) fidem
et passionem sunt co(n)iungit qua(m)
ue(n)tes sine altero valet. ¶ Ad
illud q(uod) obicitur unquam gr(ati)e ac pas-
sio Christi sit p(ri)ncipium u(er)e iu-
stificacionis iam p(a)t(et) r(es)p(onsi)o ex
hiis que dicta sunt. Non enim
est causa p(ro)pter hoc licet aliquando
h(ab)eat p(re)cedere tempore sicut p(ri)mus
q(uo) planatur est in p(ri)ncipio S(e)c(un)d(u)m
n(on) etiam determinatio est qualit(er) dif-
ferunt modo iustificationis passionis et
iustificatio -tionis

virtuti Christi h(ab)ebat attribui
Secundo queritur utrum p(er) passionem
Christi facta sunt cyrographa
deleta et q(uod) non s(ed). P(ri)mo auct(oritas)
ap(osto)li ad Coll(ossenses) ii(o) donans nobis
delicta et delens q(uod) adu(er)sum no(s)
erat cyrographum decreti q(uod) erat
contrarium nobis. ¶ Item h(oc) ipsum mo(n)strat
auct(oritas) Aug(ustini) q(ui) in gen(ere) p(ro)mit(tit)
in libro fuso sanguine sine culpa
omnium culparum cyrographa deleta
sunt. ¶ Item anima vincta et de-
vincta fuerunt carne indice
nisi illud q(uod) dicitur Ier(emie) xvii. p(ec)-
catum Iude scriptum est stilo fer-
reo in vngue adamantino s(ed)
p(assi)o Christi liberauit nos a venta-
[illegible] ergo delevit omnes culpas
cyrographa. ¶ Item an(te) aduen-
tum Christi etiam sancti patres [illegible]
ti detinebantur in lymbo h(oc) au(tem)
non erat nisi p(ro)pter peccatum Ade q(uod)
processerat ergo peccatum illud ad-
huc remanebat in memoria
tamquam in scriptura s(ed) post pass-
ionem Christi non detinebantur quia
videtur q(uod) scriptura illa p(er) quam
obligati sunt deleta fuit. Res-
tat igitur q(uod) Christus in passione
sua delevit culpas omnes cy-
rographa. ¶ Sed contra ad h(oc) (est)
aliqua peccata p(ro)pter que dyabolus
detinet homines hic et in futuro
ad luenda supplicia ergo si tene(n)t
p(ro)pter aliquam culpe memoriam non
q(uod) p(er) passionem Christi non sunt dele-
ta omnes culpas cyrographa
ergo p(ro)pter sunt omnia alia remedia

quod si est sicut restat. Item cru
cifigentes Christum et passionem eius
procurantes in ipsa passione gra
viter peccaverunt ergo non videtur
quod per passionem deleta sint culpa⁊
ipsa⁊ cirographa sed potius
inscripta et roborata. Si tu dicas
quod deleta sunt quantum ad mentem
per passionem contra tamen malum fuit
sicut actio Christi quantum bonum fuit
mors Christi ergo malicia occidentium
equabat solum pretium ergo non videtur
quod per passionem Christi posset scripta
culpe ipsorum deleri. Item ciro
graphum decreti aut est culpa aut
est pena si culpa ergo idem est
delere cirographum et delere culpa
ergo male distinguit apostolus Coll
ii inter hec duo dicens donans
nobis delicta et delens quod ad
versus nos erat. Si pena contra ciro
graphum obligat sed pena non obligat ergo
videtur quod cirographum non possit
stare per pena vel per culpa si igitur
passio Christi non est nisi contra
culpam et contra penam per passionem
Christi non habet delere culpa⁊
nostrarum cirographum. Item cirographum
illud aut habebatur a deo aut
ab angelis aut a dyabolo si a deo ergo
videtur quod deleri non poterat quia
a nullo potest separari divina iustitia
nec infringi divina sententia si ab angelis
habebatur ergo videtur quod non esset
adversus nos si a dyabolo sed dyabolus
nullum ius ad quesierat in nobis
ergo nullum adversum nos habebat
cirographum. Item quantum ad ista hec

que sit differentia inter cirographum
decreti et inter cirographum culpe cum
uno nomine nominet apostolus et
que sit illa scriptura et qualiter
per passionem Christi abscisa sit ancia
Ad predictorum intelligentiam est notandum
quod sermo iste est methaphoricus quo
dicitur per passionem Christi deleri ciro
graphum culparum. Dicitur enim cirographum
a ciros quod est manus et graphia
quod est scriptura que dicitur cirographum
decreti et cirographum culpe diversimode
potest assignari secundum diversas com
parationes que innuuntur super secundum
ad Coll ii cum comparationem quale ma
gis commendat verbo apostoli et dicto
Augustini. Dicendum est quod cirographum cul
pe dicitur esse memoriale quo anima
tenetur astricta et obligata alicui
pene sicut aliquis qui obligat
se alii facit ei cirographum. Delecta
sunt quibus debitores a dyabolo
tenebantur. Et dicitur illud cirographum
et hoc innuit Augustinus in libro cum
dicit culpa⁊ cirographa dele
ta sunt quibus debitores a
dyabolo tenebantur. Et dicitur illud ci
rographum culpe et cirographum
decreti quia talis obligatio con
surgit contra culpa tamquam
commisso et divina sententia tamquam
condicto et sic cirographum id
dicitur esse memoriale id quo quis
per peccatum manet quantum ad reatum
unicuique divina iustitia tamquam
condicto et sic cirographum illud dicitur
esse habet nos puniri dyabolica
malicia potest accusare et detinere

et cum scriptum inde potest tamen nos
rememorare et illud cyrographum
adversum nos habet inscriptum
non solum peccatis nostris actualibus
sed etiam peccato primi parentis et hoc
huius dyabolus habet in nos aliquam
potestatem vel semper vel ad tempus
quod igitur christus passionem suam
non solum impetravit nobis
remissionem culpe quantum ad
maculam sed etiam quantum ad reatum
hinc est quod dicit Apostolus et Augustinus
quod christus passione sua delevit
cyrographa culparum sed Apostolus dicit
singulariter delens cyrographum de-
creti quia loquitur de memoria de-
licti transgressionis primi parentis Augustinus
vero pluraliter quia loquitur de remis-
sione omnium peccatorum quantum ad
reatum ut ipsum contineat in
se vis passionis efficacia gratie
igitur quod passione christi delentur
cyrographa culparum tamen dicendum etiam
sunt rationes que hoc concludunt
¶ Ad illud vero quod primo obicitur in
contrarium quod dyabolus multos detinet
ad luenda supplicia dicendum quod duplex
est loqui de efficacia passionis vel
aut quantum ad satisfactionem aut
quantum ad efficaciam. quantum ad
sufficientiam sic se extendit ad omnes
homines et ad omnes culpas. Sed
vero quantum ad efficaciam sic se exten-
dit solummodo ad eos qui bapti-
zantur in nomine eius qui ab-
solvuntur a reatu originali et actuali
ita quod dyabolus non potest amplius

tenere vel forte si ex voluntate sua
renuant et nolunt quod eos salvari
eorum ¶ Ad illud quod obicitur quod si
deleta sunt culparum eorum passio-
nem quod suffecerunt vel remedia
dicendum quod illud non sequitur quia re-
missio passione habet efficaciam nec
passio delet efficaciter hiis qui
non intuebantur illa remedia ¶ Ad
illud quod obicitur quod non sunt cru-
cifixorum sed peccatis sequitur
dicendum quod deleta fuerunt in ipsis cru-
cifixoribus quantum ad sufficientiam
et quantum ad unitum licet multi-
plicis eorum non sunt deleta quan-
tum ad efficaciam et quantum ad
actum peccati eorum non conciliam. et si-
cut obicias quod quantitas transgres-
sionis eorum equalia quantitatem
satisfactionis dicendum quod excusabilia
signorum sicut dicit Augustinus si eum
cognovissent numquam dominum glorie
crucifixissent. Alia causa potest
dici quod numquam ille crucifixores
tantum mala voluntate christum occide-
bant quam quod bona voluntate christus
passionem sustinebat et ideo lon-
ge potencior erat passio christi
ad satisfaciendum quam esset illorum
culpa ad obligandum ¶ Ad aliud
quod queritur utrum cyrographum deletum sit
culpa vel pena dicendum quod proprie loquendo
nec est culpa nec est pena
sed est reatus quasi culpam
qui est obligatio ad penam que
quidem dicitur cyrographum inquantum tenet
obligationem respectu pene et rea-

memorie reatum culpe pertinet et
propter cum frequenter fuit actu et
remanet reatu sicut patet in peccatis
parvulis qui detinebantur in lymbo
quoniam in parvulis deletum erat orig-
inale peccatum ad culpam sed adhuc re-
manebat in eis reatus propter
quod ianua erat clausa ¶ Ad illud
quod arguitur quia habebat illud cy-
rographum dei sicut tactum fuit
quia et deus et homo et dyabolus
habebat sed deus ut iudex homo
ut reus dyabolus ut accusator
et sicut latro sedet in insidiis ro-
borat se sic homo cavit se ipsum
obligabat ideo nec propter illud cirographum
conquerebat animas dyabolus quoniam
non homo iuste detinetur ipse
autem iniuste detinebat licet
illius deletione secundum est aliquid
pro iudicium divine iustitie sed pos-
sit secundum est ei in illusionem unde
redemptoris ¶ Ad illa vero que
concludebant ultimo patet dicto per ea que
dicta sunt in hac questione prin-
cipali sicut probandum est pertractanti

Tercio queritur utrum per passionem
liberati sumus a potestate dyaboli
et quod sic videtur Apocalypsis xx vidi
angelum descendentem de celo et
apprehendit draconem qui est dyabolus
et per consequens per istum angelum sicut
ecce propria quod patet intelligere christus
si ergo ab isto angelo dyabolus
est religatus in eius passione
videtur quod amiserit super nos
potestatem ¶ Item Ioh. xii Nunc
iudicium est mundi nunc princeps
huius mundi eicietur foras Si ergo
dyabolus foras propter passionem est eiectus
videtur quod a potestate eius liberati sumus
¶ Item corpus christi vicit
dyabolum sed victoria ducis est vic-
toria totius exercitus ergo videtur
quod dyabolus a toto genere humano sit
superatus et ita videtur quod per passionem
christi amiserit suum posse respectu
generis humani ¶ Item quando dyabolus
superavit primum hominem per quem
superavit totum genus humanum
ergo per rationem videtur quod cum super-
atus est a christo superatus sit
a toto genere humano ergo per passionem
christi totum genus humanum libera-
tum sunt a potestate dyaboli ¶ Sed
contra Eph. v° Non est nobis collu-
ctatio adversus carnem et sanguinem
sed adversus mundi rectores tene-
brarum harum ergo adhuc demones
nos impugnant et hunc mundo
principantur ergo a potestate dyaboli
liberati non sumus ¶ Item ii Thi.
iii dicitur quod in novissimis diebus
instabunt tempora periculosa et hoc
idem dicitur ii Thess. ii et i Dan
et in Apo. quod in tempore antichristi ha-
bebit dyabolus maximam potestatem
ad temptandum et vexandum ergo non videtur
quod per passionem amiserit posse super
genus humanum ¶ Item potestas
dyaboli maxime in duobus consistit
videlicet in obsessione corporum et
excecatione mentium sed post christi
passionem adhuc multi a dyabolo
sunt obsessi multi etiam sunt
huiusmodi excecati ergo videtur

quod potestas dyaboli non sit in aliquo
diminuta per passionem christi quia aut
dyabolus multorum corpora obsidat dorum
concupiscentia quia aut multorum men
tes ceteret probatur per illud quod di
ii Cor iiii. deus huius seculi ex
cecauit mentes infidelium. ¶ Iste
potestas dyaboli uel est ad nocendum
uel est ad temptandum sed nunquam potuit
nocere nisi permissus nunquam etiam
potuit impetum superare nisi
prebeat ei voluntas consensus
et hec usque pars uno. Si ergo ali
cui nunquam potuit clamp numquam idem
quod prius. ¶ Re. dicendum quod sicut dicit
magister in libro per passionem christi summa
captiuitate dyaboli liberati sumus suum
[illegible] ad sufficientiam sed isti soli
qui sunt de eius corpore quod est ecclesia
[illegible] ad efficaciam et hoc patet sic
Dyabolus enim ante passionem christi ha
bebat duplicem manum videlicet
attrahentem et impellentem ma
nus attrahens erat sua potestas
trahendi ad limbum etiam iustos
et sanctos. manus impellens erat
potestas peccandi in malo vel per
fallaciam vel per violentiam quia tem
ptabat ut draco temptabat
ut leo et prima manus sic attracto
[illegible] erat tante potestatis ut
nullus posset ei resistere et hec fuit
ei [illegible] per passionem
christi nullus iustus potest ad
limbum trahi quia per passionem christi
deleta est eorum potestas. Ma
nus aut impellentem habebat vel

forte ut cum magna difficulta
te posset quis ei resistere et ideo in
multis regnabat prius fere
in omnibus animis enim vel superali
per fraudulentiam vel per violentiam
et hec potestas debilitata est per passionem
per quam hominis virtutis aperiuntur quod
dyaboli fraudulentias. Aperiunt
aut homine virtutis et interius
per divinam inspirationem et exteri
per humanam instructionem. Iam enim
omnibus fere virtus est propalata
et ideo destructa est ydolatria
que prius regnabat ad multorum
etiam virtutis attribuuntur per gratie in
fusionem que respiciunt complexiam
et per euangelica predicatione que re
spiciunt et respiciunt potestates adu
ersas et hec ideo virtute passionis
christi tunc multi nobis sunt
sancti mittunt etiam et ipsi ange
li sancti ut superetur aduersarium
nam dyabolus plus omnia abhorret
memoria passionis et signum
crucis per quam summa captiuitate eius
liberati tamen igitur hec credentes
credende sunt. ¶ Ad illud ergo
quod prius obiecit restat nobis aduer
sus mundi rectores etc. dicendum
quod quamuis nobis incubat pugna
non tamen eloquia a victoria
in incipiat nostra vestra fides
quod dicitur i ad Cor x fidelis
deus qui non patietur vos temp
tari eo sed faciet cum temptatione
prouentum et ideo excella ante
non potest hoc quod nobis presideat
potestas dyaboli quamuis nos gaude
re desistat. ¶ Ad illud quod obi

quod in novissimis diebus instabunt
tempora periculosa. Sed quia quan-
tum per passionem sit potestas dya-
bolica superata, tamen in nobis
est vires dare hosti et nos sub-
iugare potestati dyabolice. Et quia in
novissimis diebus habundabit
multorum perversitas et refrigescet
caritas, tantas vires su-
met dyabolica potestas et iusto
dei iudicio permittetur amplius
ad malum intellectum quam permissum
fuit in tempore preterito. ¶ Ad i-
d quod obicitur quod ad hoc potest incorpora-
tum corporum et contractum me-
tum. Sed quod ad hoc non potest ho-
mo quibus ei contradicit vires suas
tribuat, sicut sunt illi qui sa-
cramenta Christi contempnunt. Qui
vero humiliter et devote sacra-
mentis et sacramentalibus se subi-
ciunt, que a passione Christi ha-
bent virtutem, non formidant
dyabolicam potestatem. Tanta est enim
virtus sacramentorum ecclesie ut etiam
se extendat usque ad infideles.
Unde nec tot hodie dyabolus
obsidet quia dyabolus compugnat
obsedit, sicut habetur in Gregorio in
Dyalogo: quidam Iudeus qui-
cum vellet dormire in loco de-
serto munivit se signo crucis,
et demones supervenientes cum
vellent ipsum offendere, a signo
crucis compulsi sunt et dixe-
runt ipsum esse vas vacuum
sed signatum. ¶ Ad illud quod obi-
citur quod nobis potestas nisi per divinam permissionem
aut sicut et nunc. Sed quod demones

ipsum amplius permittebat
quod iusto suo iudicio et quamquam
tunc amplius ei subiciebat,
quod tunc nondum per hanc quam regnabat
ignorantia regnabat et concu-
piscentia deficiebat et veritas
deficiebat et gratia. Sicut
enim dicitur Iohannis primo: lex per Moysen
data est, gratia et veritas per Ihesum
Christum facta est. Et sic patet
qualiter per passionem Christi liberamur
a potestate dyaboli.

Quarto queritur an per pas-
sionem Christi liberamur vel ab-
solvimur a pena peccati. Et quod sic
videtur primo Petri ii: peccata nostra pertu-
lit in corpore suo super lignum, quod
quod peccatis mortui in iustitia vivamus,
quod portare penam nostram hoc est por-
tare penam peccatorum nostrorum. Et hoc
confirmatur per illud Ysaie liii: vere
ipse languores nostros ipse tu-
lit et in fine: iniquitates ipse portavit.
¶ Item Zacharie ix: Tu autem in san-
guine testamenti tui eduxisti vinc-
tos de lacu in quo non erat aqua.
Si ergo educi de lacu sine aqua
est liberari a pena, videtur quod per
sanguinem Christi liberemur a pena
peccati. ¶ Item passiones Christi maxime
fuit penales et deo placita
et preoblata et fuit salutaris. Sed
quod talis condignus est maxime
habuit liberare a pena. Ergo etc. ¶ Item
tolerantia pene plus ordinatur
ad relaxationem pene quam ad de-
lectationem culpe. Cum igitur per passio-
nem Christi sit iustificatio sicut
supra ostensum est multo fortius

sit penarum relaxacio ¶ Secundo quia
meritum Christi est causa nostre resur
reccionis sicut dicitur in glosa primo
Cor. xv. sed per virtutem meritum ha
bemus liberari a pena et a miser
ia ergo videtur quod respectu Chris
ti passio liberet nos a pena
¶ Item Christus patiendo dedit nobis
exemplum et materiam compaciendi
si ergo pena consistit in passio
ne et compassione videtur quod pas
sio Christi pacientis sit causa
pene quam liberativa a pena
¶ Item prima causa penalis est
nam penitencia est pena tenere
si ergo per passionem Christi liberati sumus
a pena videtur quod iam non sit aliqua
pena sed hoc est falsum ergo primum
¶ Item si passio Christi liberat a pena
aut ergo a temporali aut eterna
a temporali non / quia eisdem penis
temporalibus subiacemus nunc
quibus subiacebant hii qui e
rant ante passionem / ab eterna
non quia nullus qui erat in in
ferno dampnatus per passionem Christi
sit liberatus ergo videtur quod per
Christi passionem non sumus ab a
liqua pena liberati ¶ Ad primum dicendum
quod passio Christi nos liberavit a
pena temporali et ab eterna et
ab ea que est inter utramque me
dia a pena inquam temporali nos
liberat [illegible] virtute illius condo
nando nobis peccata non solum quan
tum ad culpam et reatum pe
ne eterne sed etiam quantum ad dimis
sionem pene satisfactorie sicut
patet fieri in sacramento baptismi

a pena eterna nos liberat libe
rando a culpa dum eum per pass
ionem Christi nobis gratiam impetra
vit per quam culpa dimittitur nobis
debitum pene eterne mortis re
laxatur. liberat etiam a pena que
quodammodo est inter utramque
istarum penarum media quia quando
sunt carencia visionis divine
commissa propter peccatum Ade et illa quamvis
et si fuit ad tempus ipsius grava
recepta in omnes qui detinebantur
in limbo debebat tamen habere
eternitatem sicut respectu ad cul
pam Ade unde quantumcumque per
se dilata esset divina per senten
tiam sed ei sibi structa nisi deus
adinvenisset aliam viam et ab hac
pena liberati sumus per passionem
Christi et sic patet quod primum inconve
niens esse passionem Christi efficacem
esse ad liberandum nos a pena per
et rationes que hoc ostendunt con
cedende sunt ¶ Ad illud non quod
primo obicitur in contrarium quod resurreccio
Christi nos liberat a pena magis
quam passio dicendum quod sicut supra
dictum fuit de iustificacione quod
iustificacio per attribuitur pas
sioni ratione eius a quo sumit vir
tute amocionis mali et resur
reccioni ratione eius ad quod sive ratione collo
cacionis boni sic etiam glorificacio
que est liberacio a pena et mi
seria utique per attribuitur re
surreccioni liberacionis a pena per
attribuitur passioni ¶ Ad illud
non quod obicitur quod passio Christi pro
ficit nobis exemplum patiendi dicendum quod

[...]i passio xpi liberat a pena non
tamen liberat aliquem pene. libe
rat enim a pena oppressiva sed non
liberat a pena punitiva. et quod
pena iusta cogitetur peccata et
illud sine peccato est punitiva
ideo passio xpi ab illa non li
berat sed ad illam aiat et aian
do facit ut pena illa non pos
sit oppressive et penalis et isto
modo possumus dicere quod dum liberat
nos ab illo que pene non ut nos
affligat sed ut non penaleat
¶ Ad illud quod a quod passio xpi non
liberat a pena pure dico quod penitentia
liberat quantum est de se sed secundum
dici in tota in baptismo omnis
pena que peccati debebat penitus
relaxatur sicut homo peccato
tur reddit se indignum de tan
tis beneficiis et ideo transgressionem in
moratur non remittitur ei tota
pena sed moratur secundum quod dici
in tota quantum decet et congruit
aliud diuina iustitia ¶ Ad illud
quod obicitur quod non liberat a pena
temporali nec eterna dico quod illa pe
at secundum quod non sunt sequitur
sed si hac modo non liberat a pena
temporali et eterna quod apparet in aliquibus
qui non liberat a pena eterna e
hos qui sunt in malo obstinati
liberat tamen eos qui uolunt
et possunt ad opus eum uenire ¶
hos quamvis non liberat a pena
temporali in presenti ista a fame et
siti liberabit tamen in futuro quia
...issima eum destruxit in
mortem mors liberat etiam ab aliquibus

penis temporalibus ad quas tamen
obligati in hoc peccatorum mortem
nisi interueniret passio xpi

Queritur quid de persona re
demptoris et mediatoris
per quid sciendum est veritatis et tria
sunt queruntur dum quod unus aut utrum
solus filius sit redemptor
aut etiam pater aut spiritus sanctus ¶ Secundum
est si quis unus est mediator

Quantum ad primum sic proceditur
et ostenditur quod solus filius
sit redemptor Apocalypsis v° rede
misti nos domine deus in sangui
ne tuo ex omni tribu et lingua
ua. ergo si solus filius pro nobis
sanguinem fudit solus filius
nos redemit ¶ Item ille solus
nos redemit qui pro nobis satis
fecit sed solus filius pro nobis
satisfecit ergo etc ¶ Item redemp
tio ubi facta est transgressionem ergo
ad illam solam personam spectat re
demptio ad quam pertinet spectat pas
sio sed solus filius est passus
ergo etc ¶ Item opus rede
mit nos aut ergo secundum diuinam
naturam aut secundum humanam naturam
sed secundum diuinam ergo frustra ad
sed suscepit humanam naturam si
secundum humanam ergo sed solus filius
humanam naturam assumpsit ergo so
lus filius nos redemit ¶ Con
tra. opera trinitatis sunt indi
uisa ergo sed redimere est opus
et genus filio noctis est quod conue
niat pater et spiritus sanctus ¶ Item illius
est redimere cuius pretium
est pretium dare sed pater dedit uni-

genitum suum pro salute quorundam
hominum secundum quod dicitur Iohannis 3 Sic
deus dilexit mundum
ut filium suum unigenitum daret.
Pater igitur nos redemit. In ge-
nerali filius est redemptor.
¶ Item ille est redimere cuius
est redemptum possidere. Sed trini-
tas nos possidet ergo tota tri-
nitas nos redemit. ¶ Item
hoc videtur auctoritate magistri in littera re-
demptor est alius pater et spiritus
sanctus dicitur in scriptura. Ergo si scrip-
tura non dicat nisi verum et ca-
tholicum redimere non spectat
ad solum filium. ¶ Respondeo dicendum quod redemp-
tionis opus dupliciter potest attri-
bui aut sicut princi-
pali auctori aut sic consequenti
et utroque modo competit christo deo
competit sicut auctori christo homini
competit sicut consequenti.
Cum ergo dicatur aliquis re-
demptor hoc dupliciter potest dici aut
ab auctoritate redemptionis aut
ab auctore sic et consummatore si
ab auctore sic non tantum competit fi-
lio unius est patri et spiritui sancto
propter quod divisa sunt opera tri-
nitatis. ¶ Si autem ab consummatione
sic respicit humanitatem quam a solo
filio assumpta est et hoc modo
competit soli filio et hoc est quod
magister dicit in littera redemptor
alius pater et spiritus sanctus dicitur sed hoc propter
opus potestatis non propter exhibi-
tionem humilitatis. ¶ Nam secundum
potestatis simul et obedientiam ipsum
filius esse redemptor dicitur et

post concludit est igitur redemptio
insertum deus potestatis usu
... homo humilitatis effe-
ctus. Patet qualiter esse redemptorem
convenit filio et secundum quod unum quo-
dam modo convenit ei secundum hu-
manam, unum quodam modo secundum divinam,
et primo modo competit soli filio,
secundo competit una cum patre et spiritu
sancto. Et per hoc patet responsio ad quedam
argumenta patet et responsio ad in-
stantias ad utramque partem procedunt
enim secundum has duas vias sicut
aspicienti apparet.

¶ Secundo queritur secundum quam naturam
christus sit mediator. Quod
secundum humanam videtur auctoritate Augustini
de civitate dei: mediator inter nos
et deum mortalitate oportuit ut ha-
beret ... et beatitudinem permanen-
tem sed unde utraque haec competit
christo secundum humanam non ergo etc.
¶ Item hoc idem videtur auctoritate
auctoritate magistri in littera mediator
dicitur secundum humanitatem non secundum
divinitatem. ¶ Item debet esse inter
extrema ergo mediator dei et hominum
debet esse sub deo et super omnes
homines sed christus secundum divinam
naturam non est inferior deo
ergo secundum divinam non potest esse
mediator. Est igitur solum media-
tor secundum naturam assumptam. ¶ Item
medium debet habere convenientiam cum omnibus
sed christus secundum divinitatem convenientiam
unus cum patre ergo non videtur
quod secundum divinitatem habet esse me-
diator. ¶ Item una est offensa

ius trinitatis sicut una est
maiestas sed ei fit satisfactio
cum facta est offensa notum est
quod satisfactio fiat toti trinitati
et si hoc ita sit satisfactio filio
sicut patri sed constat quod alius
est alius non est satisfactionem of
ferre et satisfactionem suscipere ergo
si Christus satisfaciat secundum quod homo
et eo ipso est mediator quo satis
faciat inde est quod sit mediator solum
secundum humanam naturam ¶ Sed quia hec
est auctoritas quam magister adducat
in litera Christus secundum vos alie
na una cum lex natura unde
medius erit nisi ita sit me
dius ut deus sit particeps naturae di
vinitatis et homo particeps naturae hu
manitatis ergo esse mediatorem com
petit Christo secundum utramque naturam ¶ Item
Christus est mediator non propter naturas
propter personam sed mediator propter personam est
medium propter participationem utriusque
ergo Christus non potest esse media
tor dei et nostri nisi propter hoc quod est
deus et homo ergo mediator est
secundum utramque naturam ¶ Item me
dium numquam iungit extrema nisi per
tineat quod habet convenientiam cum utroque
ergo numquam Christus nos recon
ciliaret deo nisi esset deus et
homo redit ergo idem quod prius
¶ Item medius tenet rationem medii sed
quod tenet rationem extremi sed Christus
tenuit rationem extremi secundum humanam
naturam quia humana natura recon
ciliata est deo ergo non est me
diator praesertim secundum illam ¶ Item
Christus est mediator secundum humanam

naturam hoc non potest esse nisi quia
in quadam proprietate conveniat no
biscum in quadam cum deo sed
angeli boni et angeli mali in
aliqua proprietate nobiscum conveniunt
in aliqua cum deo ergo possunt
dici mediatores inter nos et
deum si ergo mediatores non dicuntur nisi
quia mediatio non convenit Christo
secundum convenientiam proprietatum sed secundum
participationem duarum naturarum ergo convenit
Christo esse mediatorem
secundum divinam naturam sicut secundum
humanam ¶ Ad primum ad praedictorum intel
ligentiam est notandum quod differt
esse medium et esse mediatorem
medium namque dicit convenientiam
cum extremis mediator autem no
men dicit convenientiam sed etiam dicit
officium reconciliationis aliter igitur
dicendum est cum quaeritur qualiter
Christus sit medius inter humanam
naturam et divinam aliter cum quaeritur
qualiter sit mediator si enim quae
ratur qualiter sit medius videndum
est potest quia medium inter duas
naturas potest aliquid dici tripliciter
aut ita quod in eo conveniant duae
naturae sicut in una tertia aut
ita quod in eo conveniant duae naturae
sicut in persona aut ita quod in eo
conveniant proprietates duabus na
turis conformes primo modo accidit
medium nec potest esse inter humanam
naturam et divinam nec Christus
nec aliud quia non potest ex humana
natura et divina constitui aliquid tertium
secundo modo accidit medium sic

R°

D

xpistus est medium inter humanam
naturam et divinam inquantum
est una persona in duabus na-
turis / non tamen humane natu-
re nec tamen divine sed tamen utri-
usque racionem accepit. Secundo medium
xpistus est medium inter deum et
homines secundum quantitatem inquantum
scilicet inter mortalitatem et beatitudinem /
mortalitate inquam in qua convenit cum
hominibus \ beatitudine maxime in
qua convenit cum deo ¶ Tercio con-
veniencia qualitatis et secundum quid. Nam

officium

xpistus sit mediator tamen media-
tor dicat officium reconciliacionis /
et mediator debeat differre ab
illis quos reconciliat et xpistus
secundum divinam naturam sit ille cui fit
reconciliacio. Ideo quod non potest esse
mediator secundum divinam naturam
sed secundum humanam in qua fuit re-
conciliatorie secundum diversas proprietates
in quibus convenit cum deo et
cum homine / habebat enim iusticiam
et innocenciam in qua convenit
cum deo / et mortem in qua conve-

mortalis

nit cum homine et dum mortis co-
niungit iusticie in eodem / peccator homo
confederatur et mortalis deo
iusto et immortali / reconciliatur con-
sciencia deo per mortem hominis in-
nocentis. Quarto sunt igitur raciones
ostendentes quod xpistus est media-
tor secundum humanam naturam ¶ Ad id
quod obicitur quod xpistus est medi-
ator unius divinitatis et humanitatis
idem patet in ipso per ea que dicta sunt
non enim est idem dicere esse me-
diatorem et esse medium inter

mediatorem esse non posset nisi
medius quod enim filius et semel
homo et mortalis sed quia homo
et deus est / unde hee due proprietates
proprietatem conveniunt ei secundum huma-
nam naturam scilicet quod mortalitas que
humane nature in se et beatitudinis
competit ei inquantum est unita
¶ Ad illud quod obicitur quod mediator
proportionaliter non utriusque nec secun-
dum deum est sed circa per convenien-
ciam inferioris et xpistus secundum hu-
manam naturam habet proprietates
communicantes divine nature per se et
humane ¶ Ad illud quod obicitur quod
deus non impetrat communia nisi per con-
veniencia quam habet cum eis. Ideo quod la-
tet vel quia conveniencia secundum
tate est illa que per communia
tonalitate maior aut communia quia
habet per illud medium et perdita
conformitate nostris in adconfor-
mitate nostra per xpistum cum homo re-
conciliatur deo ut sit beatus et ita
ut fiat de mortali immortalis
de peccatore iustus de iniusto
bono ut reconciliatus fiat de-
iformis ipse xpistus sit deus ¶ Ad
illud quod obicitur quod xpistus est me-
diator secundum humanam. Ideo quod filius est. Na-
tura humana natura in xpisto indi-
indiguit reconciliacione unde
non erat reconciliata sed recon-
ciliavit sed quod dicitur in ad corinthios
deus erat in xpisto filius reconcili-
ans mundum alterius cum gd omnis
erat una humana in aliis habet
alterius in xpisto qualis cum pec-
cator in xpisto aut erat in ...

ab omni culpa ¶ Ad illud quod
obicitur quod si mediator dicatur
propter convenientiam in proprietatibus
quod demon debet dici mediator
dico quod non est simile quia non
habet proprietates mediatori convenientes
secundum quod exponit Augustinus
in libro de civitate dei ix. Aliquantulum
propter hoc habetur quod Augustinus innuit quod non sit
mediator inter deum et homines
mediatorem oportet habere consimilitudinem
et beatitudine permanentem ut
per illud quod consimile est cum veniret mo-
rtuus et ad illud quod permanet
prevenerit consimilit. Consimilis mortuus
bonum igitur angeli inter inmortalis
et mortales et bonos et inmor-
tales medii esse non possunt
quia illi quoque beati et mortales
sunt cum ipsis et miseri
cum istis aliis habens convenientia
mediator bonus qui adversus
sortem in mortalitate et miseriam
et mortalis comparatur ad spiritum nos
[illegible] et bonos in eternitate
[illegible] et quod sunt [illegible] ipse
[illegible] amplius quod ad hoc
imponit se medium in mor-
talis et miser ut ad immortalis
statum consimile non pervenit. Ad hoc
[illegible] se interponit mortalis et
[illegible] ut morte consimilata
mortuus facit inmortales
et sic patet quod convenientia esse
[illegible] in Christo faciat ad officium
bonum mediatoris in demone
non [illegible] faciat et sic patet Responsio ad
quesita

Respondeo ista sunt de bonis
[illegible] et primo quid de

per dicat apostolus per eius mortem
salvi sumus quia per eius
mortem commendat nobis caritatem
dei unde causa vero nulla esse
quia cum plenitudo dei gratie
det nobis caritatem dei sic
per passionem Christi vero quod per plenitudinem
dei iustificationem apostolus ponit
per passionem Christi. ¶ Item marti-
res passione comitant nos ad
credendum et amandum deum. Ergo
si passio Christi dicit nos iusti-
ficare quia nos accendit
ad caritatem pari ratione et passio
aliorum martirum. ¶ Item si hoc
verum est tunc videtur quod iusti-
ficatio non competat passioni
Christi nisi solummodo per actus
videlicet bone caritatis. ¶ Res-
ponsio dico quod ingenium in predicta ratione
non tangit [tangit] causam iustifica-
tionis totam sed preter causam
presupponit eum in ipsa passione
non intelligi per quod passio Christi est
fons gratie salutis per illam enim
plenitudo gratie Christi in nos re-
dundat et illa presuppositione addun-
git aliam rationem videlicet rationem
comprehensionem provocationis et excita-
cionis et hoc quod bona ratio
est et sufficiens preter presupposita
prius autem non sufficiat et ideo
omnes ille rationes procedunt con-
sequentur et per hoc patet responsio ad
alias tres rationes obiectas.

¶ Item queritur de hoc quod subiungit
deum per mortem Christi iustificari
quia per fidem mortis eius a
peccatis mundamur hoc enim videtur falsum

D

qua multi sunt articuli preter
articulum passionis sine quorum
fide non possumus iustificari
ergo sicut passio christi dicitur nos
iustificare inquantum est credita
per rationem et assensio et adue
tus admodum ¶ Item sicut
fides et caritas requiruntur
ad iustificationem ita etiam et alie
virtutes ergo sicut dicitur iustifi
care per fidem et caritatem passi
onis ita per humilitatem et alias
virtutes quibus assimilamur christo
paciente ¶ Cuius hoc quod cum
magister assignet ad hoc tertiam
rationem quare dicitur iustificari per pas
sionem videlicet quia passio iustifi
cabat sicut more sacrificii obla
ti pro peccatis quia fuit sufficiens et
dignissimum illorum tamen dicitur virtutem ¶ Ad
id quod nec istam tertiam assig
nat magister tamen videtur sed ad
istam reducuntur illam qua
passio dicitur iustificare per modum
meriti et illa assignat cum dicit
quod christus morte sua tamquam vero
verissimo sacrificio quicquid erat
culparum in nobis destruxit
et ita tres rationes sunt secundum
quas passio christi dicitur iustificare
iustificat enim ut hostia ob
lata ut credita ut amata
et iste tres rationes reducuntur
ad illas tres que primus dic
te sunt videlicet quod passio christi
iustificat per modum meriti dis
ponentis et per modum exemplaris
dignitatis ut sit in et inquantum
inquantum hostia oblata dicit
tamen inquantum credita et amata

inquantum amata sicut triplici
genere cause et sic passio
dicitur iustificare nos per fidem
et caritatem quia in hiis
duabus virtutibus unimur
passioni tamquam fonti salutis
et sic patet ¶ Ad illa tria que
primo cum obiciuntur prodit aliquis
sita sicut non dissolvuntur secundum
tamen sicut non cum est se
de fide et caritate et aliis vir
tutibus illud cum quod contra quod
manifestum est ¶ Item quia
dicitur quod dicitur hic adam in potes
tate huius seculi qui seduxit
adam et cepit qui incarcero
hic cum videtur esse filius sua
et dolus nullo debent patro
cinari ergo si diabolus hominem de
cepit videtur quod ei non debent
dominari ¶ Item diabolus multum nos
habebat in nobis quia non videtur
quod aliquo iure nos possideret
¶ Item nos eramus servi dei quia
non erat in potestate nostra facere
nos diaboli si igitur nec deus fa
cit nos servos diaboli nec nos po
tuimus nos facere nec diabolus
potuit nos subiugare non vi
detur auctoritas predicta esse
¶ Ad id quod ab istis dubio homo
iuste detinebatur sed diabolus nullo
cum iusto titulo detinebat nec
possidebat quia de male fidei pos
sessor fuit sed deus qui est
iustus iudex iusto iudicio
pro hiis puniat iustum cum erat
ut ille qui se voluntarie sub
iecerat peccato per culpam eidem

in voluntate subderetur propterea
quod obiciat quod dyabolus non potuit
possidere quia iniuste nos habe
bat dico quod non valet quia multi
possident iniusto tytulo quorum
dyabolus princeps et dominus est quum
est caput fraudis et malicie
et furtus et dolus ei parato
rum alba quia ad malum suum ex
retinebat sicut furtus et latro
nes ad tempus ea possident que
furantur ¶ Ad illud quod obiicitur quod
homo non potuit se facere servum
suum ex in alterius iure dominio
constitutus dico quod deus reliquerat
hominem in manum consilii sui et
sicut ei permittebat ut posset
se inducere in servitute peccati Sic
et ei permittebat ut posset se
nichilominus ducere in servitute dyaboli
¶ Item queritur de hoc quod dicit
unde ipse vere dicitur mundi redemp
tor unde cum esset filius nemo
eum emit quod suum est si ergo deus
dominus est hominis non amise
rat non quod adeo redemptio ho
minis non spectabat ¶ Item
querit agnus et ysaac redemit
Si tu dicas quod redemit adyabolo
sed ei solvit precium agnus re
demit sed redemit nos precio
sanguinis sui ergo unde quod per
precium sui sanguinis solvit dy
abolo Si tu dicas quod redemit
adeo adeo quod nullus redemit
ubi emit aliquid a se ipso ¶ Ad
dico quod homo in mundatus erat
ut faceret malum in conspectu domini
et se ipsum faciat servum peccati et
supplicii ¶ Iudicis autem diabolus
detinebat angelis divine sententie
et iustitie et ideo precium redemptio
nis ei oportebat offerri qui dampnum
vel et iniuriam passus erat et
qui hic est deus ideo Christus
in effusione sanguinis sui deo
redemit nos a servitute dyaboli
peccati et supplicii ita quod manus
eius redemit hominem de manu
servitutis et iustitie tradiderat
hominem homo per culpam suam de una
manu ad aliam et per hoc patet
Responsio ad obiecta ¶ Item queritur de hoc
quod dicit quod redemptor dicitur pater
et spiritus sanctus ipse vero non potestatis Si
cum deus auctoritas habent potestatem
videtur quod auctoritas sunt in redemptor
¶ Item augustinus dicit quod in una re
demptione non erat unus potestatis
sed paritas iustitia ergo non unde
quod ratio illa recte assignatur ¶ Responsio
dico quod in redemptione et fuit u
nius potestatis et fuit unius humilitatis
sed unius humilitatis apparuit in pri
mordio unius potestatis apparuit in
fine vitae cum morte et aucto
rem mortis prostravit et resur
gendo leges vapis infernalis at
tribuam soli Christo tamen quod opus vir
tutis debetur toti trinitati et
ideo dicitur magis quod tota trinitas est
redemptor non potestatis ¶ Ad secundum
quod obiicitur quod potestas deo sunt ab
eterno dico quod non dicit quod sunt
redemptor propterea sed conveniunt potesta
tis et hoc quod non habent ab
eterno sed ex tempore ¶ Item queritur
de hoc quod dicitur redemptor dicitur sed

No

humilitate quam in ea suscepit
illa sacramenta que sunt causa
nostre redemptionis. Secundo quia prima et
confirmatio et extrema unctio sacra-
menta dominum redemptionem et
tamen Christus in ea non suscepit
¶ Respondeo dicendum quod sacramenta hic non notantur
illa que sunt signa et nasci-
tur in quibus confertur gratia sicut
sunt vii sacramenta ecclesie. Secundo sacramenta
dicuntur sacra misteria siue sa-
creta que ordinata sunt ad
nostram redemptionem sicut Christi incar-
natio natiuitas passio et re-
surrectio
20 di. 20 Si uero queritur utrum alio mo-
do deus egit misericordiam de
passionis efficacia. Diuiditur autem
ista pars in duas partes in quarum prima comparat
passionem Christi eandem prout quam
passus est. In secunda uero comparat quam
eandem ad quam fuit passio et ipso-
rum Christum quam sacerdotes eandemque hos-
tiam. Prima pars diuiditur in duas
partes in quarum prima ostendit quod modus iste
redemptionis scilicet per passionem valde fuit
congruus et conueniens. Ostenditur quia si
tamen non per passionem genus humanum
redimere uoluit. In secunda parte os-
tendit quod alio modo si uoluisset
redimere potuit. Sed enim ille tres
in quem... [illegible] Sequitur secunda pars
in duas partes in quarum prima inqui-
rit a quo sit passio Christi. Osten-
dit quod traditus fuit a patre a se ipso
a iuda et a iudeis. Secundo uero in-
quirit utrum fuit bona uel mala
... et fuit actus unde et unde
... malus actus non ... et pre...

bonus sunt ut melius di-
stinguit illas causas diuer-
sas bonitate et malitia
subdiuisiones autem partium ma-
nifestant in littera
Ad intelligendam autem huius
partis incidit hic quod de
conuenientia nostre redemptionis
primo per passionem et circa hoc vi ...
bilia sunt querenda. Primo
queritur utrum congruum fuit re-
parari humanam naturam. Secundo
queritur utrum magis fuit con-
gruum reparari humanam naturam
per satisfactionem quam per aliam ma-
¶ Tertio queritur utrum aliqua creatura
satisfacere potuit deo pro humana
natura. ¶ Quarto queritur utrum
... homo purus potuit. Quin-
to queritur utrum deus satis-
factionem de morte Christi debuit acceptare
¶ Sexto et ultimo queritur utrum a-
liud genus humanum potuit
liberare
Circa primum sic proceditur
et queritur utrum congruum
fuit naturam humanam reparare
et quod sic videtur per maiorem suppositam
manifestam que etiam patet
... In ii ... decimo ...
homo primo est hic immutabilem
decet summa stabilitate pri-
... infirmari
... est hic immutabilem decet
... bonitate ... non ...
... positate eius semper ...
... dampnari. Tertia est ...
... decet summa sapientia
nobilissima creatura per ...
... fundari. Quarta ...

[in]ullate nimis deceret summam vir-
tutem permittere suum sum ab alio
iniuste detineri. Secunda arg(umentum)
... si non deceret d(eu)m proprie[tatem] in
... et deus proposuit homine(m)
[pro]duce(re) ad beatitudinem p(er)dita non
[es]t quidem manet instabili vin-
[cul]o ergo indecens est hominem
in tali statu manere. Ergo secundum
est hominem in tali statu relinqui
ergo ab oppositis decens est ipsum
reparari et revelari. Ex secunda ar-
guitur sic non decet passitate(m)
... sempiternalis dampnacionis prepara-
tum hominis sed tota sempiter-
nalis dampnacionis in repro[bis] mane-
ret ergo congruum fuit et decens
ut deus hominem repararet. Ex tercia
arg(uitur) sic non decet summam sapi-
enciam permittere ut nobilissima crea-
tura fine suo frustrari sed nisi re-
paracio interveniret omnes homines
fine suo erant frustrati et ita
omnes filii hominum essent co(n)-
[fu]tati quod divine sapiencie non congruit
[er]go ... incongruum fuerat ergo rel(inquitur)
... quod valde congruum fuit genus
humanum reparari. Ex quarta ar-
guitur sic non decet summam vir-
tutem permittere suos suos iniuste
[e]t violenter ab adversario detineri
sed nisi reparacio intervenisset ita
... dei et sui detinerentur in ...
... ergo congruum fuit et decens
reparacionis beneficium subveni-
re generi humano. Sed contra hoc obi-
citur si indecens fuisset genus
humanum non reparari et ingens

et ... ingenuis sic
dicit Augustinus in libro ... deus ...
... et impossibile ergo fuit impossibile
deum genus humanum non reparare
et ... dicit Augustinus ingens
... quod deus non reparavit ge-
nus humanum propter ... sed post
... indecencia. Aliud quod
non reparavit ex liberalitate sed
necessitate quia si ... est non teneri
... ad tantas grates acciones
... et ...
Item nobilior est creatura e[st]
angelus quam homo et propter beati-
tudinem est factus sicut homo sed
non decuit deum revocare ange-
lum a suo lapsu ergo nec decuit
reparare genus humanum. Item
sicut decet divinam sapienciam et
bonitatem revelare sic eciam de-
cet se eciam decet sustentare sta-
tum sed non decuit deum tenere
genus humanum in ... ergo
videtur quod non decuit ipsum revelare
post ipsum lapsum. Item non
decet ipsum facere contra suam ius-
ticiam sed homo cum peccavit me-
ruit adeo ... separari si ergo
per reparacionem dicta habet quod ...
quod numquam decuit genus humanum
reparari. Item sicut homo me-
ruit per peccatum mortem carnis ita
eciam meruit mortem sempiterne
dampnacionis sed non decuit
deum sic reparare genus humanum
ut non moriatur morte carnis
ergo non decuit sic reparari ut non
moreretur morte sempiterne damp-

nationis ¶ Item non decet deum
facere contra dispositionem sue sapie(ntie)
sed deus talem fecit hominem ut
si vellet stare staret et si vel
let cadere caderet ergo sicut non
decet deum facere destantem ut ca
dat ita non decet ipsum facere de
cadentem ut resurgat ergo non de
cet eum reparare humanam naturam
¶ Ad o(ppositum) quod absque dubio congruum
est et decens reparari genus huma
num congruum inquam est et decens
non solum ex parte dei sed etiam ex par
te hominis ex parte dei quia decet
dei potentiam sapientiam et bonitatem sicut
in opposito monstratum est supra ex
parte vero hominis congruentia est
similiter si consideratur dignitas
hominis conditi et modus la
bendi et status lapsi Dignitas
nempe hominis tanta erat ut
propter ipsum facta sunt universa Si
ergo homo careret suo fine omnia
alia essent suo fine defrau
data. Modus vero labendi fuit
quia humana natura totaliter cecidit
alio peccante et alio suggerente et
ideo decens fuit ipsum per aliud re
levari ut sicut filii peccaverunt in
parente et parentes peccaverunt dyabolo
suggerente sic etiam homo repararetur
domino revelante Status etiam
lapsi reparationi congruit quia in
illo statu simul fuit prima tu
miseria quodam modo placabat
divinam iustitiam miseria vero pro
vocabat misericordiam et sic patet
quod per omnem modum congruum fuit re
parari genus humanum congruum
inquam ex parte opificis et congruum
ex parte operis sed congruitas ex parte
operis puta congruentia est ita quod
non ponit necessitatem congruitas
vero ex parte opificis ponit neces
sitatem / necessitatem inquam immutabilitatis non
compulsionis que dividitur in coactio
nem et prohibitionem sed necessitatem immutabilitatis
que consurgit ex stabilitate et im
mutabilitate divine dispositionis habentis
non cogit divinam potentiam ad oppo
situm sed eam determinat ad tale
propositum Unde dicit in libro cur
deus homo cum deus dicitur
aliquid facere necessitate intelligendum
est quod hec facit necessitate servande
honestatis que necessitas non est
aliud quam immutabilitas hone
statis ex quibus que dicta sunt
patet responsio ad opposita Nam
Si enim queratur utrum congruum fuit
reparari genus humanum ante
dictum est supra quod verum est Si
vero queratur utrum necesse non est
supra videndum distinguendum est enim
necessitatem ex parte dei non ex parte
mundi non ex parte dei quacumque ne
cessitate in verbis que non oppo
nitur libertati voluntatis ad
hoc nec gratie nec liberalitati et per
hoc responsio ad primum obiectum non
enim sequitur si deus reparat neces
sario in verbis quod propter hoc non
reparat ex liberalitate sive benignitate quia
eius simul potest stare ¶ Ad illud
quod obicitur quod creatura angelica non

bilior est etc. Dicendum quod quamvis an-
gelus nobilior sit creatura non
tamen est adeo ad reparandum ydoneus
sicut homo propter modum labendi
et statum hominis lapsi. Homo
enim penituit, angelus vero obsti-
natus fuit. Hic totaliter angelus per
ierat; cecidit homo per alium
angelum persuasum et hec sunt
que faciunt angelum ad reparan-
dum minus ydoneum. ¶ Ad illud quod obicitur
quod non decuit deum tenere hominem
ne caderet, dicendum quod si homo voluis-
set stare, numquam domino deliquisset
enim ut caderet. Sed quia stare no-
luit, non debuit ipsum compellere in-
vitum. Sed quia homo post lapsum
voluit resurgere, ideo decuit deum
sibi manum porrigere ita quod manus
ipsa ad illos se extendit qui
voluntarie resurgunt, non ad eos
qui nolunt resurgere. ¶ Ad illud
quod obicitur quod non decuit deum facere
contra suam iusticiam, dicendum quod verum est.
Decuit tamen aliquid ipsum facere prae-
ter rigorem iusticie quia reparatio
humani generis non repugnat
divine iusticie, concurrit enim in illa
simul misericordia et veritas sicut vide-
bitur infra. Unde quod dicitur quod homo
non meruit reparationem, immo meruit se
parari, ad hoc verum est quantum
est de se, possunt tamen alia in-
venire intercessione que infugent
illam obligationem et inquantum se
valuit ardor iusticie divine. ¶ Ad
illud quod obicitur quod reparationem meruit
homo ita puniri pena sempi-
terne dampnationis perpetue

mortis, dicendum quod non est simile
quia de pena mortis statuta fuit
sententia lata, de pena non sempiter-
ne dampnationis. Ad hoc dif-
ferentur sententia et quia divina sententia
est irrevocabilis, propter quod quamvis lata
est, licet mutari possit sententia per
applicationem predicatam, sicut patet in
Iona. Ante quam fertur potest remedium
inveniri, ideo reparari potuit ge-
nus humanum ut non incurreret
penam dampnationis sempiterne
in aliqua eius parte. Quamvis non
fuit liberatum ut non incurreret
penam mortis. Et si tu queras
quare sententia ista fuit lata et
illa dilata, cum hoc meruisset
utrumque de se, dicendum quod prima est circa
naturam, secunda non aufferet locum penitentie,
ideo non debebat secunda sententia in-
ferri contra hominem quamdiu erat
in statu vie. ¶ Ad illud quod obicitur
quod non decebat deum facere contra
ordinem sue sapientie, dicendum quod humana
natura genus reparandum quod separatum sic-
ut non fecit, quia consapientia sua
fecit ipsum reparabile prudens
eius lapsum. Nec valet illud quod
obicitur: ~~nec~~ non decuit facere de stante
ut caderet, ergo non decuit de labente
ut resurgeret, quia quamvis nullo
sapienter fiat homo deterior, aliquo
tamen sapienter potest fieri melior. Et licet
non deceat deum de bono facere
malum, decet tamen de malo facere
bonum.

Secundo queritur utrum magis congru-
um fuerit genus humanum reparari
per satisfactionem quam [illegible] aliam viam

et quod sic ostenditur per quatuor suppositiones quorum prima est hec: illa via magis conveniens fuit ad reparandum ad reparandum quam quibus minus magis servatur ordo divine iusticie. Secunda est quod illa via magis congruit congruit reparacioni quam quibus minus magis servatur ordo divine sapiencie. Tercia est quod illa via magis convenit reparacioni generis quam minus magis servatur providencia divine pietatis. Quarta est quod via illa magis convenit reparacioni quam quibus minus magis servatur honorificencia divine maiestatis. Primus suppositionis arguitur sic: magis servatur ordo divine iusticie cum malum punitur quam cum relinquitur et impunitum, sed cum peccatum reparatur per satisfactionem malum punitur, cum sine satisfactione relinquitur impunitum; ergo magis servatur ordo divine iusticie in reparacione per satisfactionem quam sine satisfactione; ergo per primam suppositionem via ista magis convenit reparando quam quam. Item secundo arguitur sic: ordinacio providencie in pluribus sine peccato in pena manifestat decorem divine sapiencie que non patitur universum aliquid sine parte turpi; sed cum peccator relinquitur per satisfactionem ad culpam sequitur pena; cum ergo sine satisfactione culpa non ordinatur per penam, ergo reparacio generis quam per satisfactionem plus congruit divine sapiencie quam sine; ergo per

secundam suppositionem via ista reparandi magis est congrua et ydonea. Item tercio arguitur sic: si homo non puniretur et relinqueretur sine aliqua satisfactione et iniusticia, nulli loci subveniret et quod si hec divina pietas non omnino procedit sicut peccato succidenti, eciam peccator subveniret pene ante divine iusticie; ergo in modo reparandi genus humanum per satisfactionem magis relucet providencia divine pietatis quam per aliam viam; igitur per terciam suppositionem via ista magis est congrua. Item quarto arguitur sic: peccator cum peccat per substractionem debiti honoris inhonorat; si ergo peccatum dimittitur sine satisfactione, peccatum relinquitur absque honoris ablati recompensacione; cum autem satisfactio redditur, honor recompensatur; ergo in modo reparandi genus humanum per satisfactionem magis servatur honor divine maiestatis quam per aliud medium; ergo per quartam suppositionem hec via reparacionis magis congruit generis humani quam videntur. Ex hiis eisdem racionibus non solum potest concludi quod hec via sit magis congrua, sed eciam quod alia non potest esse congrua. Ad primum: non sunt ita efficaces ad probandum, sed solum ad probandum propositum, quia preter has congruencias sunt et alie, vel quia iste sunt magis excellentes.

Ad secundum: magis docet deum facere quod magis facit ad ostentacionem sue bonitatis et misericordie; sed dimittere

prout omnia absque aliqua satisfactione pene que est maioris misericordie quam exigere ab illis penam. Sicut deus est misericordissimus et benignissimus adeo ut benignior cogitari non possit. Videtur ergo quod modus ille reparandi qui est per satisfactionem magis conveniat divine excellentie. Item modus ille magis convenit reparationi humani generis qui magis est ostensivus divine iustitie. Sed si sic deus genus humanum repararet quod ullam requireret satisfactionem magis appareret divina iustitia videtur enim quod emendatione morum et bonorum morum non indiget. Ergo modus reparandi absque omni satisfactione magis esset conveniens humano generi. Item ille modus magis convenit reparationi humane qui magis est ostensivus divine potentie, pro eo quod reparatio est quedam recreatio. Sed si deus esset absque omni satisfactione solo verbo reparasset genus humanum, sicut fabricavit mundum maior esset divine et virtutis ostensio. Ergo magis convenit iste modus humano generi reparando. Item convenit reparationi generis humani in quo magis astringitur ad amandum et laudandum deum. Sed si deus culpam et penam homini relaxasset absque omni satisfactione et pena esset magis amandus et laudandus ab homine. Homo enim plura adeo recepisset. Ergo tunc talis modus reparationi generis humani quo magis induceretur humane magis conveniret.

Item modus ille magis convenit reparationi generis humani qui magis erudit hominem ad observandum divina mandata et imitationem dei. Sed homo debet remittere et condonare alii culpam et penam. Ergo si deus hominem debuit dare exemplum perfectionis videtur quod magis deum decuit reparare genus humanum totaliter relaxando quam satisfactionem aliquam exigendo. Item ille modus reparandi magis decuit deum qui est a deo immediate quam qui est a deo mediante adiutorio creature. Quia sicut decuit deum magis ipse per se creare sic magis videtur esse decens ipsum per se recreare. Sed reparatio per satisfactionem est mediante creatura sufficientia. Ergo videtur quod magis decuit deum reparare genus humanum absque omni satisfactione ipse per se quam mediante satisfactione per creature adiutorium.

Sed contra quod absque dubio magis conveniens fuit genus humanum reparari per satisfactionem quam per aliam viam. Sicut dicit Augustinus et Augustinus et ratio hominis est opus dei et opus decuit cum opere magis dei quam universe vie domini misericordia et veritas cum ipso simul sunt iustus et misericors et ideo in reparatione generis humani que est excellentia maior dei conveniens est ut simul concurrit misericordia et iustitia, et ideo decens fuit ut deus ab homine satisfactionem exigeret iustitia sibi facta, et si homo non posset tunc misericordia subveniret dando sibi mediatorem qui pro eo satisfaceret. Et iste

medius magis sunt congruus
quam alius nam si deus cul-
pam non dimisisset sed vindictam
exegisset non manifestaretur
eius misericordia sicut omnino dimisisset
sine satisfactione exegisset non
manifestaretur iustitia si ergo iste
due conditiones sunt in dei opera-
tione unde proprie magis congrue-
bat humanam naturam reparari per satis-
factionem quam per aliam viam ex parte
dei reparantis / magis etiam con-
gruebat ex parte nostra / pro eo quod re-
paratio nostra ad hoc erat ut nos
reduceret a culpa ad iustitiam a
iniustitia ad gratiam / sicut ergo
genus humanum cecidit per culpam
deum inhonorant per prevaricationem
et inordinatam dilectionem / sic tamen
redit a culpa ad iustitiam decens
est ut deum honoret sustinendo
penam et in hoc magis reparatur
ad normam iustitie / Tertius sicut
gloriosus est adquirere mediante certa-
mina quam sine meritis / sic glo-
riosius est virtualiter ideo per satisfactionem
quam sine / modus igitur reparandi per satis-
factionem plus congruit nostre iu-
stificationi et nostre glorificationi
Si igitur hec duo principalia con-
siderantur in reparatione generis huma-
ni / planum est quod hic modus
reparandi medius magis conve-
niens est tam ex parte dei reparan-
tis quam ex parte generis humani re-
parati unde rationes que hic adduntur
convincende sunt / Ad illud vero quod
obicitur de maiori benignitate et mi-
sericordia dicendum quod summa benignitas

et misericordia in deo non concluduntur in-
iustitiam et ideo non sic debent ma-
nifestari in opere reparationis quod iu-
stitia non habeat locum sed vide-
bunt manifestare divina misericordia
sic tamen hic ostenditur divina iustitia
et hic idem factum est cum deus
reparavit genus humanum per mor-
tem filii sui ubi fuit maxima
equitas in exigendo tante sa-
tisfactionis pretium et maxima beni-
gnitas in tradendo unigenitum
filium suum / Ad illud quod obicitur
quod magis manifestatur divina
si non exigeret satisfactionem dicendum
quod sicut deus exigit a nobis
mandatorum suorum observantiam
non propter suam indigentiam sed
propter ordinatam iustitiam qua debemus
ei tamquam domino obedire / Sic
et peccatorum exigit emendam non
propter hoc quod indigeat sed ut nos
reducat ad ordinem debitum et
ideo omnia illa procedebant ex perfectio-
ne sed cum dicebatur magis s-
ine satisfactione divina sufficienter
manifestatur / Ad illud quod obicitur
quod modus alius magis mani-
festaret divinam potentiam dicendum quod et si in
opere creationis ostendatur divina potentia
in opere tamen reparationis magis
manifestatur benignitas et mise-
et quod ipsa iustitia eius ampli-
et ideo cum possit uno verbo genus
humanum reparare maluit cum re-
parare cum difficultate et penalitate quia
magis optimum erat illi osten-
dere maiorem quam potentiam precipue cum pa-
claruerit in creatione sed adh-

latebat unum quam ostendebat
deus in hominis reparatione ¶ Ad
illud quod obicitur quod reparatio per unam
satisfactionem magis astringimur
nos ad amandum et laudandum de
um dico quod fuit est plus enim
nos astringit ad amorem et lau
dem dei hoc quod dedit unigen
itum suum filium quam si aliquis
homo condonasset nobis et penam et
culpam multo enim magis fuit
quod deus filium subiecit quam
penam non condonavit multo est
magis fuit nobis dando fi
lium quam condonare quam si simpli
citer condonasset quia cum ipse fi
lio suo non pepercit sed pro nobis
omnibus tradidit illum quomodo
non omnia nobis cum illo do
navit sicut dicitur ad Ro. viii° et
per hoc patet illud quod ipse movit et
responsione facta ¶ Ad illud quod obicitur
quod si satisfactionem non exegisset
magis servasset formam imitan
di etc dico quod et si debeamus deum
imitari in aliquibus non tamen
imitandum est imitari in omnibus ad
deum enim spectat querere gloriam
et vindictam secundum quod dicitur ad Ro.
xii mihi vindictam et ego retribuam
ad nos autem non pertinet quia
nostrum non est iudicare sed iudica
ri et ideo in hoc non debemus
servare formam imitandi etc aliter
possit dici quod deus exigendo
satisfactionem magis servavit no
bis formam quam si non exegisset
servavit enim nobis formam prelatis
et subditis subditis in hoc quod
voluit et pepercit prelatis non

hoc quod emendata requisierunt ut
decet iustitie servire quod spectat
ad eos qui iudicant terram secundum
illud Sap. 1 diligite iustitiam
qui iudicatis terram ¶ Ad illud
quod obicitur quod decentius fuisset
reparare genus humanum sine ad
iutorio humano et ita sine satis
factione dico quod hoc est secundum summe
eius bonitatis est quamlibet crea
turam operibus nobilibus sicut quod
ipsa nata est suscipere et creata
aliquid potest facere in reparatione
humani generis salutis dei sit operari in
pluralitate vero predicatione in non
est opus in aliquo minus placen
tem

Tertio queritur utrum aliqua crea
tura pura potuit satis
facere pro peccato generis humani et quod sic
videtur una creatura pura potuit
totum genus humanum inficere
per culpam cuius pena quare si igitur
pura satisfactio sicut culpa
pura inficiendi videtur quod aliqua
pura creatura per se quam potuit
satisfacere pro peccato generis humani
¶ Item non plus exigitur in ista
parte quam exigitur fuit in culpa
sed ergo genus humanum lapsum
fuit per transgressionem pure cre
ature videtur quod pura creatura po
tuit satisfacere pro genere humano
¶ Item dyabolus iuste perdidit genus
humanum quia contendit manum
suam in innocentem ergo si potuit
esse aliqua pura creatura quae in
nocens quae se pro salute generis
humani exponeret et dyabolus in eam
manum extendit videtur quod aliqua

pura creatura redimere potuis-
set ergo homines de dyaboli pote-
state et ita satisfacere pro eis
¶ Item plus pensat deus mala
et animam unius iusti quam mala
et animas in malitia peccatoris.
Ergo si aliqua pura creatura
innocens et sancta se deo et patri
obtulisset pro omnibus hominibus
statim esset recompensacio iusta
ergo et satisfactio debita ¶ Praeterea
certum quod si christus fuisset pura crea-
tura et mortuus fuisset in
cruce sicut et mortuus fuit
queritur tunc an fuissent detenti
in limbo aut non constat quod in lim-
bo detenti non fuissent quia
non haberent reatum peccati originalis
ergo apertum fuisset eis celum mortuus
esset ergo propter eos aperiendum ianuam
si ergo ianua non habet aperiri
nisi per sufficientem satisfactionem
unde quod pura creatura satisfacere
potuisset pro peccato generis humani
¶ Sed contra si pura creatura esset
aut esset homo aut non homo
si esset purus homo ergo esset
peccator et debitor ergo non potuis-
set esse mediator et reconcilia-
tor cum ipse indigeret reconciliatione
si esset non homo sed pro homine
non debet satisfacere nisi homo
quia ad eum pertinet satisfactio
cuius fuit transgressio ergo
si nec purus homo nec non
homo potuit satisfacere pro peccato
generis humani unde quod nulla pura
creatura potuit ¶ Item satis-
factio debet esse secundum quantitatem offense et in-

iurie sed tanta est offensa
et iniuria quantus est ille cui
infertur cum igitur deus sit in-
finitus offensa et iniuria dei
est infinita sed nulla creatura
nec eius operatio est infinita
ergo nulla pura creatura potuit
satisfacere pro offensa et iniuria
deo illata sed talis fuit iniuria
ade et posteritatis sue quia deum
contempsit ¶ Item nullus satis-
facit nisi restituat totum et am-
plius quam abstulit sed nulla pura
creatura valet totum ergo huma-
num quod peccato ade fuit adeo spolia-
tum ergo nulla pura creatura
potuit satisfacere pro ipso ¶ Item
nullus potest satisfacere pro omni
homine nisi possit influere in omnes
homines iustitiam sicut primus pa-
rens transfudit culpam sed nulla pura
creatura potest aliis influere iusti-
ciam vel dare gratiam sicut in primo
homine fuit omnium ergo nulla pura
creatura potest satisfacere pro peccato ge-
neris humani ¶ Item non minus ob-
ligamur pro beneficio recreationis
quam pro beneficio creationis si igitur
pura creatura genus humanum
redemisset tantum eidem essemus ob-
ligati quantum uni creatori ergo
tenemur diligere creaturam quan-
tum creatorem. Si ergo impossibile
est nos adhuc obligari impossibile
fuit puram creaturam satisfacere
pro peccato generis humani ¶ Resolutio ad
predictorum intellectum est notandum quod de
duobus competit sibi satisfactio
et requiritur videlicet de iniuria

et de dampno. Si igitur deus
requirit satisfactionem ab humano
genere, aut requirit pro utroque aut
pro altero horum. Si pro utroque, planum
est quod impossibile est alicui pure
creature deo satisfacere pro huma-
no genere, propter quod tam grauis est
iniuria que infertur deo ab ex-
cellentissima eius dignitate,
quod nulla pura creatura potest recom-
pensare aliquid illi equale. Si uero
exigit sibi satisfactionem de solo
dampno condonando iniuriam,
nec sic potest pro toto genere humano
satisfacere aliqua pura creatura,
aut enim illa creatura esset homo
aut non esset homo. Si esset ho-
mo, nullus purus homo posset
equiualere toti generi humano, talis
homo offendendo seipsum deo nunquam
recompensaret dampnum quod adam
intulit decipiendo totum genus
humanum. Si esset non homo, nec sic
posset dampnum recompensare. Pro
ad hoc: Si pura creatura esset
ac si posset, non tamen satisfa-
ceret, quia ad illud genus spec-
tat satisfactio ad quod spectat
transgressio, ac si hoc posset, non
tamen deceret, quia natura humana
in statu pristino non renouaretur,
esset enim quasi subiecta alii crea-
ture. Et ex hoc habetur quod non
solum pura creatura non possit
deo satisfacere si esset alterius
generis, sed etiam nec si esset adeo
perfecta conueniret ut pro humano
genere satisfaceret. Et ideo cum pura
creatura non possit pro toto hu-
mano genere satisfacere nec alterius
generis creatura deceret ad hoc assu-
mi, consequens est ut persona satisfa-
ciens esset deus et homo. Contra
deinde sunt quattuor rationes ostenden-
tes quod nulla pura creatura possit
satisfacere pro toto genere humano. Ad
illud quod obicitur in contrarium quod pura
creatura potuit totum genus
humanum inficere, dicendum quod non est
simile, quia aliqua pura creatura
potuit esse principium totius
generis humani secundum propagationem
carnalem per quam genus humanum
corrumpitur et inficitur, sed nulla pura
creatura potuit esse principium
totius generis humani secundum rege-
nerationem spiritualem. Ad illud quod obicitur
quod non plus exigitur in iusta pe-
na quam quantum est culpa, dicendum
quod culpa non solum consideratur ex
parte condicionis peccantis, sed ex
parte eius in quem peccatur, et licet
peccans sit creatura pura, ille ta-
men in quem peccatur fuit crea-
tor. Cum ergo exigitur ut satisfa-
ciens non sit pura creatura, hoc
non est propter illud quod commissum
est in culpa, oportet enim quod per-
sona satisfacientis pro peccato generis
satisfaciat secundum omnes condiciones
secundum quas lex aggrauatur. Ad
illud quod obicitur quod dyabolus iu-
ste amisit genus humanum quia
extendit manum in eum in quem non
habebat ius, dicendum quod non in hoc
consistit satisfactio uel satis-
factionis sed modus uindicandi(?)
… et licet uerum est quod aliqua

Q

pura creatura mundus sed po-
tuisset dyabolum vincere. Sed tu potes hoc
non sequitur quod possit deo satisfa-
cere cum plus est respondere
deo illatam iniuriam quam vincere dya-
bolicam fraudem. ¶ Ad illud quod ar-
guitur quod plus computat animas iustorum quam
animas in malitia perditorum dicendum
quod deus recompensacionem in satis-
factione non querit de genere hu-
mano secundum quod est in statu peccati
sed secundum quod fuisset si non peccasset
et hoc modo nullus purus homo
contra deum tunc appareat sed
totam generationem humanam. ¶ Ad illud
quod queritur si Christus fuisset pura crea-
tura vtrum moriens meruisset
mediator dicendum quod sic, post hoc tamen non sequitur
quod meruisset ianuam aperiri pa-
tentem vnusquisque fecit sibi clausam
per suppositum quod non haberet peccatum ori-
ginalis reatum aliqui non qui re-
atum peccati originalis habebant propter
hoc non fuissent mediatore intro-
ducti et ita adhuc remansisset
ianua clausa pro eo quod non fuisset
sufficiens satisfactio persoluta.

Quarto queritur vtrum aliquis
adiutus gratia potuisset
satisfacere pro se ipso et quod sic videtur
quia tres sunt partes penitencie contritio
confessio et satisfactio. Sed homo
gratia potest de peccato suo conteri et ip-
sum confiteri ergo potest satisfacere
pro se ipso. Si tu dicas quod potest de
actuali sed non de originali. Contra magis
est actuale quam originale quia maior
est ibi inclinatio voluntatis
originalis ergo quibus puniatur pro
actuali quam pro originali. Si ergo
per adiutorium gratie potest satisfacere
pro suo actuali multo fortius vi-
detur quod pro suo originali. ¶ Item satis-
facere secundum quod dicit Anselmus est ho-
norem debitum deo impendere sed
quilibet homo adiutus gratia potest
honorem deo debitum impendere
ergo quilibet potest pro peccato suo satisfa-
cere. Si tu dicas quod non potest
impendere honorem quantum debet pro
iniuria prius facta quia nulla iniu-
riositas exigit ab homine plus
quam potest ... sit cum quantum de-
bitum perpetrare impossibile ergo nullum
honorem debitum deo reddere quod non pos-
sit. ¶ Item homo existens
in gratia potest mereri summum bonum
quod deus ergo sed multo magis est
mereri summum bonum quam recon-
ciliari sibi et concedere videtur quod mul-
to magis pro quolibet peccato suo pos-
sit satisfacere non solum actua-
li sed et originali. ¶ Item homo
in gratia aut non erat dignus
aliqua pena aut temporali pe-
si ergo debitor pene temporalis
potest illa pena solui videtur
quod homo pro quolibet peccato quod habet
possit satisfacere ergo pro originali.
¶ Item gratia adveniens in animam
eque bene delet culpam actualem
sicut originalem sed sicut se habet
gratia secundum communem ad culpe deletionem
ita se habet secundum opera ad satisfacti-
onem. Si gratia adveniens in animam
delet tam culpam tam ori-

penale quam actuale ergo moriens
mundus potest satisfacere pro omni cul
pa prius deleta ergo quilibet homo
potest satisfacere pro se ipso ¶ Item gratia
in qua homo possit per se ipsum satis
facere ergo prius gratis moriturus
est. Si ergo hoc est in genere et ab
modo restat quod et illud quod primo
proposuimus ¶ Item sicut immunia pecca
toris quas humana est infecta
tione eius tam que est sic et
illa que in quolibet peccato est
singulari ergo si aliquis purus
homo non potuit satisfacere
pro toto genere humano pro se ipso
unde quod non possit satisfacere
pro se ipso ¶ Item impossibile est quod
aliquis satisfaciat pro culpa quam
remanet in eo radix et causa
culpe. Satisfactio enim est sicut
dicit Augustinus causas peccatorum ex
cidere sed manet humane origi
nis sequela actualis peccati ergo in
nullus homo qui originale pecca
tum possit satisfacere pro origina
li maior manifesta est per Augustinum
minor manifesta per hoc quod
quilibet generat filium cum origi
nale peccatum ¶ Item ad hoc quod
fiat satisfactio necessarium est quod
fiat dampni recompensacio. Sed
per peccatum originale quilibet habet
necessitatem moriendi et corpus
mortuum est propter peccatum sicut dicit
apostolus ergo si quis debet satis
facere pro originali peccato tenetur
reddere animam pro anima. Sed quilibet
est mortis debitor pro origi
nali peccato quod non unde quod ali

quis qui peccatum originale con
traxit possit satisfacere pro illo
¶ Item quod originale peccatum sit cul
pa licet quam contraxit a voluntate
Ade. Si ergo requiritur satisfactio
pro ipso secundum quod culpa nullus
potest pro originali peccato satisfacere
nisi satisfaciat pro culpa Ade
Sed pro culpa Ade nullus potest
satisfacere secundum quod originale est
nisi satisfaciat pro toto genere hu
mano ergo a simili nullus potest
satisfacere pro peccato originali alicuius
hominis nisi satisfaciat pro toto
genere humano. Sed hoc non potest ali
quis purus homo ergo nullus
potest satisfacere pro originali peccato
suo ¶ Respondeo dicendum quod est satisfactio
plena et est satisfactio sem
plena. Satisfactio plena est qua
simul fit satisfactio de iniuria
et de dampno. Satisfactio non
semiplena est quando remissa in
iuria pro offensa satisfactio fit
pro dampno. Intelligendum est igitur
quod pro nullo peccato mortali fit dampnum
adeo ~~adeo~~ quod possit satisfacere ali
quis purus homo satisfactione
plenaria nec pro se ipso nec pro
alijs propter hoc quod offensa et in
iuria illa semper excedit puram
creaturam. Sed non loquimur de satis
factione semiplena illa videlicet
in qua remissa offensa requiritur
emenda de dampno. Et dicendum quod
homo potest satisfacere pro suo ac
tuali sed non pro originali. Ratio autem
huius est quia peccatum actuale dependet
depravacionem voluntatis sed originale

dicat determinacionem nature. In hoc autem
differt determinacio nature a determina-
cione voluntatis quia corrupcio
voluntatis respicit personam primo
ut est individuum sed corrupcio nature ut
est alicuius principium. ¶ Item
quia voluntas est variabilis et
corpus in ea corrupcio est faci-
le mobilis quia non ita unanimo-
modo [illegible] in ea corruptio
est difficile mobilis. Quod igitur
de ordinacione voluntatis intro-
ducta per actuale est proprie sin-
gularis et facile mobilis re-
cuperari potest per purum gratie
tantum suffragiis que respiciat perso-
nam singulariter. Quia non determinacio
nature est respiciens progeniem et ita
universam genus et ulterius eradica-
ri non potest omnino deo providente
in illa nemo potest satisfacere
preterquam singularis persone illa enim
non tollit omnino peccati originalis
radicem alicui in quo est nec per
se nec per usum suum et ideo non
potest omnino tollere reatum et ob-
ligacionem impossibile est. Igitur fuit
quod aliquis a peccato originali ali-
cuius hominis satisfaceret nisi
a peccato originali omnino immunis
esset et non tamen liceret gratiam quare
hic est gratiam capitis omnis plene
intuendo relata est in alios re-
dundare. Tales autem non potuit
esse nisi homo et deus unus.
esset aliorum caput sic in peccati-
bus fuit autem quia nullus nisi
deus potest influere aliis motum
et sensum et sic patet quod pro primo
peccato originali nec quenquam ad

corpus
corpus

satisfaccionem plenariam nec quis
ad satisfaccionem semiplenam potu-
erunt satisfacere nisi Christus qui
homo et deus. De actuali non
potest quidem purus homo ad integrum
gratia satisfacere sed satisfaccione
semiplena que supplete et que
plenitudo recepit a passione Christi.
Christus enim satisfaciens pro omni
offensa omnibus impetravit
gratiam quantum ad sufficienciam
et unicuique illius satisfaccionis
homo suscipiens gratiam satis-
facit pro ea deo pro lesione qua
intulit sibi actualiter culpa et
offensione. Patet quod qualiter passio Christi
influit in sacramenta et quomodo am-
plius influit in sacramentum baptismi
quod est remedium contra originale quam
in sacramentum penitencie et hoc est fun-
damentum multorum que in quarto li-
bro determinantur et supponuntur ab hoc
libro concedendum est ergo quod nullus
adultus gratiam satisfacere potuit
per se propter quod concedende sunt et rationes
que hoc ostendunt, concedende
sunt. ¶ Ad illud vero quod obicitur
quod satisfaccio est pars penitencie dicendum
quod ipsa penitencia sicut et agnita est
efficaciter a passione Christi non
solum post passionem sed eciam
ante tamen quia Christus passi-
one sua omnibus impetravit
gratiam penalem et deus prece-
dentibus patribus dedit gratiam
per satisfaccionem passionis per
unionem sequentibus non [illegible]
solutam et sicut nos iustificat
in fide passionis preterite ita

propter iustificabantur in fide passio
nis future. Unde et qui preibant
et qui sequebantur clamabant
osanna filio david. Unde ergo
licet non liceat quod aliquis suf
ficienter possit satisfacere pro pec(cato)
... concludit de illa non concludit
de originali sed solum de actuali pre
sertim cum non est quod originale
sed tantum actuale ... videtur
quod gravius est originale quam
actuale. Dicendum quod et si originale
in possibilitate sit magis quam actuale
quantum ad suam originem, peccatum
originale valde sunt gravius tamen
actuale ... infertur satisfactio ac
peccata originalis requirat quam
originale. Et ideo dico quod difficilius
... sunt satisfacere pro originali
quam pro actuali, quia non potest
... satisfactio pro ipso originali
quia fuit per ... non sic est
in peccatis actualibus. ¶ Ad illud
quod obicitur quod satisfacere est honorem
debitum deo reddere. Dicendum quod est debi
tum quo tenemur deo ... conditio
nis et est debitum quo obliga
mur deo ratione prevaricationis. Dico ergo
quod debitum quod cadit in notitiam satis
factionis est debitum secundo modo
dictum et hoc quando ... non potest
aliquis per seipsum ipse cum reddere
... se impotentem et ideo nisi
provideret ei divina misericordia salvari
non posset et ideo non obligatur
ad impossibile quamvis sit ei impossibile
ipse est tamen ei possibile per divinam
misericordiam. ¶ Ad illud quod obicitur
quod homo conditus in gratia potest
mereri summum bonum. Dicendum quod non est

simile quia gratia singularis bene secundum
ordinationem ad hoc quod faciat homi
nem summa beatitudine sed non
ad hoc quod faciat hominem satisfacere
pro culpa originali sicut primus
homo fuit. ¶ Ad illud quod obicitur
quod omnis in gratia non meruit nisi
penam temporalem. Dicendum quod verum est
sed tamen ulterius peccatori datur gratia
in virtute satisfactionis et passio
nis Christi. Unde gratia collata satisfacere
originale non facit sed presupponit.
Ideo non sequitur quod aliquis per gratiam
possit satisfacere pro originali vel
... ¶ Ad illud quod obicitur quod gratia
... delet omnem culpam ergo
equaliter satisfaciat pro omni culpa
deleta. Dicendum quod non est simile, propter
hoc quod deletione culpe attenditur
in imaginis reformatione et ...
... deletur omnis cul
pa una gratia delet omnem cul
pam; satisfactio non respicit
obligationem ad penam et ... est
quod una obligatio ad penam sol
vitur ... ideo non sit in
differenter comparata gratia ad satis
faciendum pro omni culpa sicut
ad delendum omnem culpam.

Quarto queritur utrum deus de
buit modum satisfaciendi
per passionem Christi acceptare et quod sic
videtur. Debitum mortis nullo
melius solvitur quam per mortem
gratuitam sed omnes erant debi
tores mortis ergo optime est
satisfactum deo per mortem illius
qui non erat debitor mortis.
¶ Item nullo melius curatur

peccatum perfecte quam per suppliciorum acer-
bitatem. Si igitur peccatum hominis gravius
fuit commissum per gustum et suavitatem,
si ergo lignum vetitum, videtur quod decen-
tissimus modus satisfaciendi fuit
per supplicium crucis. ¶ Item gene-
metissimus (?) modus satisfaciendi
est per difficultatem peccato quod
commisit multa facere. Sed facil-
limum fuit primo homini abstinere
a peccato. Ergo difficillimus modus satis-
faciendi fuit illi peccato conveniens.
Sed hic est sustinendo mala usque ad
mortem. Ergo et hoc modo satisfecit
Christus. Ergo etc. ¶ Item decentissimus
modus satisfaciendi de elatione est
per abiectionem et vilificationem. Sed
nulla maior vilificatio fuit quam
que fuit in sustinentia supplicii
crucis. Ergo talis modus satis-
factionis magis conveniebat me-
lioris (?) infirmitati (?). Ergo debuit deitati ipsum
a summo medico acceptari. ¶ Sed
contra: magis crudelis est hominem
iustissimum morti tradere. Sed Christus
fuit iustissimus. Ergo crudelissimum
fuit deo cum causa tradere
ipsum morti. Ergo talis modus
satisfaciendi nullatenus debuit deo
acceptari. ¶ Si tu dicas quod non
tradidit eum morti. Contra hoc est quod
dicit apostolus ad Philippenses ii: factus est obediens
usque ad mortem, et in multis
aliis locis dicitur idem. ¶ Item
maxime prudentis (?) est vel (?) iuste
est damnare innocentem ut ab-
solvantur nocentes. Sed nos omnes sic
omnes eramus; ipse non peccatum habens (?)

fecit. Ergo videtur quod iniuste fecerit
dominus cum in eo plus fuit inno-
centia (?) quam vita. ¶ Item deus
mortem non fecit nec delectatur
in perditione vivorum. Si ergo non
delectatur in perditione, non de-
lectatur in aliqua morte. Non
videtur quod debuit acceptare mor-
tem Christi pro satisfactione. ¶ Item
multo melius est vita Christi
quam eius mors. Ergo si mors
Christi potuit deo satisfacere
pro nobis, multo magis vita
eius debuit satisfacere. Ergo ma-
gis deus debuit acceptare vitam
ad satisfaciendum quam mortem. ¶ Item
non est modus ordinatus
satisfaciendi in quo additur peccatum
super peccatum. Sed Christus occidi non
potuit sine gravissimo peccato.
Ergo inordinatus modus satis-
faciendi videtur esse per mortem Christi.
¶ Item gravius fuit peccatum occi-
dentium Christum quam esset peccatum Ade.
Ergo si non potuit satisfactio fieri
pro peccato nisi Christus semel moreretur,
videtur quod non potuit satisfac-
tio fieri pro peccato occidentium Christum
nisi Christus bis occideretur, pari ratio-
ne de occasione illa iterum usque
occideretur et sic in infinitum.
Ergo non videtur quod talis modus
satisfaciendi sit completus nec ad
acceptandum. Ergo etc. ¶ Respondeo dicendum quod mo-
dum (?) vel (?) citius debuit deus
acceptare, quia nobilius est omni-
bus qui possent esse vel excog-

tari. Fuit enim acceptissima ad pla
candum deum / congruentissima ad cu
randum morbum / efficacissima ad
trahendum genus humanum / prudentis
sima ad expugnandum genus
humani inimicum. Secundo quidem
fuit acceptissima ad placandum deum
iuxta quod dicit Anshelmus in Cur
deus homo capitulo xi. Nichil asperius
et difficilius potest homo pati
ad honorem dei sponte et non
ex debito quam mortem et nulla
tenus potest magis seipsum da
re homo deo quam cum se mor
ti tradit ad honorem ipsius et
hoc est quod dicitur Ephesios iiii. Tra
didit seipsum oblacionem et hos
tiam deo in odorem suauitatis.
Secundo et fuit congruentissima
ad curandum morbum. Primus enim
homo peccauit per superbiam et
gulam et obedienciam secundum Gregorium
in 4o libro. Fuit ausus voluit
enim deo assimilari per superbiam gu
stare ligni suauitatem et trans
gredi precepti domini limitem et
quia curacio fit per contrarium ideo
modus satisfactionis congruentissimus
fuit per abiectam humiliacionem
et diuine voluntatis impletorem
et hec omnia satis relucent in ipsa
passione et de hiis dicit apostolus
ad Ephesios ii. Humiliauit semet
ipsum factus obediens usque ad
mortem mortem autem crucis. Tercio
aut fuit efficacissima ad attrahendum
genus humanum hiis enim salus

passio ad salutem valebat quia
in ea voluntate per amore deo
adherebant. Non enim decuit deus
aliud genus humanum saluare et
ut scilicet notatur et nullo alio modo
saluo notatur deus homines
magis potuit attrahere ad amo
rem suum quam suscipiendo pro eis
patibulum iuxta quod dicitur Iohannis xii.
Ego si exaltatus fuero a terra
traham omnia ad meipsum et hu
go de archa sponse ut ostendit
tibi quantum te diligeret ui in morte
amorem te liberaret in tu pie
tatis impendet beneficium uin
cat tantis monstrauet affectum. Quarto
et fuit aduitem aduersarius
prudentissima. Decebat enim ut
sic sua prudencia superaret dya
bolum sicut dyabolus sua astucia dece
pit hominem primum iuxta quod dicitur
Iob. Prudencia eius percussit
superbum et alibi tunc produxisti
Leuiathan hamo iuxta quod dicit
Ezechiel. Venit redemptor et
victus deceptor. Tetendit ipse
muscipulam crucem scilicet posuit ei
quasi escam sanguinem suum. Ex
hiis iam omnibus satis apparet
quam modus iste satisfactionis prouide
fuit congruentissimus et adeo ma
xime acceptus. Et quot sunt voces
que hic audiunt. Ad illud ergo
quod primo obicitur quam magne
crudelitatis fuit hominem iniustissime
tradere morti. Dicendum quod deus eum non
tradidit iniustissime morte vel pro pi

Margin notes: valebat; vt; ingrediendo; et quod fecit redemptor; inflingendo

cedo aliis quod ipsi eum traderent
sed permittendo et voluntatem ipsius
acceptando et ideo nulla fuit in
deo crudelitas quia non sangui-
nem christi sitit sed voluntatem
eius acceptavit sicut et summa
Rainus Anselmus in libro cur deus
homo unde si dicatur pater alium
eum tradidisse tradidisse mor-
ti vel voluntate patris passus
esse et ad conplemento permisso in-
telligendum est non quia pater ei
eius eum iniunxit sed quia suspe-
rit voluntarium et devotum
¶ Ad illud quod obicitur secundo quia im-
pium est dampnare innocentem
et nocentem absolvere dicendum quod verum
est si innocens dampnatur invi-
tus sed si innocens velit se
offerre et exponere pro salute no-
centis nichil prohibet quin oblatio eius
debeat acceptari et isto modo in proposito
intelligendum est factum fuisse quia christus
non coacte sed voluntarie pro
salute nostra passionem sufficientem
sustinuit ¶ Ad illud quod obicitur
quod deus non delectatur in perdi-
tione aliorum dicendum quod verum est quod
deus non delectatur in pena secundum
quod est afflictiva et nociva contraria
delectatur tamen et placet sibi op-
tima voluntas per quam pena sus-
tinetur et ad honorem dei ordinatur
et ad absolucionem hominis rei
melior ¶ Ad illud quod obicitur quod mediator
fuit vita christi quam mors dicendum
quod absque dubio verum est tamen
non sequitur quod magis debuit satis-
facere duplici de causa primum quia
quia satisfactio debet esse pena-
lis et maxime satisfactio maxime
penalis secundo vero quia maioris
perfectionis est velle mori ad ho-
norem dei quam vivere et conversa-
ri tantum perdit et timor i-
magis concedit et ideo vita illa
non tangit ¶ Ad illud quod obicitur
quod non est ordinatus modus
satisfaciendi ubi peccatum additur su-
per peccatum dicendum quod verum est quando peccatum
additur super peccatum conpter eius qui
debet satisfacere sic autem non est
in proposito nam iudei christum moriendo
non peccaverunt sed quando in se fuit
contra peccatum debebant Et si tu di-
cas quod tale modo eligere debuit
in quo nec ipse nec alius pecca-
ret dicendum quod illud non oportet in
hoc enim manifestatur summa dei
sapientia quod sicut de malis non tan-
tum eligere bona verum etiam optima quod
maxime fecit in morte christi
preciosa ¶ Ad illud quod ultimo obicitur
quod graviora peccata fuit accidentem
christum etc. dicendum quod quod quod degeneracione
quia de hoc ad presens non est
questio tamen esto quod gravius fuisset
non oportebat propter hoc secundo
christum pati Nam unica christi pas-
sio non solum sufficiebat ad sa-
tisfaciendum pro actuali ade sed etiam pro omni-
bus peccatis multitudine unde mors
christi ipsis occidentibus valebat
si vellent ad christum converti in in-
finitum cum fuit magis virtus
christi patientis quam erat delictum

inde tridentis iudei instiga
as et gentilis tunacifigentis
satis q xpus plus hobat debon te
qm illi hrent de malicia P. sic
dicit dns exprobabat eos ig
norancia alio mo poset dicu
est sup et ideo ppais corp non
oportebat xpum ytu pati B sic
dicit aplus ad hebre. ho vnd
oblone gsumauit in semet ipm
saficatos

Sexto et ultimo quitur vtro
aliomo potuit deus genus
hu~manum saluare et q sic videtur
primo pillud q dicit leo pp in
quod) simony in ramus palmaro
ampo fily dei que ppe eandem
tuciam est equalis patri potu
iss libare genus huanum solo i
pio voluntatis sue u in diuinis
opilus maiorme gyrumsset ve
nesmac hostilis aduisitas eo
pro que vicerat vinceretur ¶ Ite
h ppm dicit aug decim et hz
in lira diuina aliud mod possi le
do fuse cuius potes cuncta sub
iacent B iure inferre sana dr
quamecontra aliud non fuisse
¶ Item h ppm audit qo pssimus anc
tus. Greg pp in moralibz dr
nos fecit qo yste qo incsla remo
uare etiam sine morte et pass
one sua potuit ¶ Item h ppm
audi pdeductiom ad inquentes
quia si non potuissz nos aliomo
libare qo tunc fuiss diua po
tencia et p xpi passioni sibiect
ta q omnio est absurdh qo et d

qoquo sequitur sup illud ad hebr
xvi. decebat auctore salutis c
orp ppassionem gsuari glo ii xpe
moriet homo no redimetur et
no redemptus puret et frustra
esset omnia fcta Di qo h est impo le
restat q plenum est impo le salu
xpum non mori psalute generis
huiam et si h impo le fuit alio
genus huanum libare qm pmor
tem xpi ¶ Item dns in lc. tur
deus homo no potuit capere
talioe u libet non quia no pos
set vitare morte si vellet Qz
pont diciu est impo le fuit alit
saluare mund) redit ergo idem
q prius ¶ Item sicut dicit dns
aug nullus alius modus fuit
isto gruencior Si ergo optimi
est optima adducere sicut homi
est bona face vide q ueram fuit
summa) bonitate istu mod elige
Si ergo ueru fuit elige istum
mod impo le fuit alio mo sal
uari ¶ Item deus cu sit sume
iustus negare se ipm no pot
qo si debz repare genus hua~
nate est q repat p viam iusticie
B reparacio p viam iusticie no pot
esse nisi p satisffactiom sic prius
ostensum est Satisface aut p toto
gue huano non pot nisi deus
et homo modus satisfacdi et
suffictus esse no pot nisi ut sol
uat anima pauna et detur vita
punita qo aps impo le fuit q do
huanum genus repairet alia via
¶ Ad qd q cu quitur vtro alio gen

o

humanum potuit reparari quam per
mortem christi potest queri vel de potentia
dei loquamur vel absolute genus huma
num reparari Si absolute dei loquamur
sic absque dubio potuit genus
humanum liberare et reparare sic
sicut dicit et magister Hugo de sancto
victore alium modum assignat in libro
de sacramentis et magister recitat in
libro non enim est limitanda divina
potentia primo et sicut solo intui
mentis et imperio voluntatis po
tuit creare ita et potuit repa
rare Si autem queritur de potentia absolute ge
neris humani reparari Sic dico quod
sunt detrimenta sibi posse adequa
tam et isto modo intelligendo
concedi potest quod genus humanum
non potest aliter reparari sicut con
ceditur quod nullus homo posset
salvari nisi credat in christum non
enim patet nobis alia via salutis
nec est aliud nomen sub celo
in quo oportet nos salvos fi
eri potuisset tamen deus si voluisset
aliud nomen dare in quo salu
tem consisteret contra de sunt igi
tur ad secundum partem que os
tendunt alium modum non salutis
dea fuisse possibile quantum est ex
parte divine potentie ¶ Ad illud
ni quod obicitur in glossa de gloria et
de aliis dico quod ille auctores intel
ligunt quantum est ex parte nostra
presupposita dispositione divina qua nos
sic et non aliomodo liberare decrevit
per hunc etiam modum intelligendus
est Auctor Ambrosius que ponitur
e ma sup de xviij c ulc tm

ligunt sunt plerum unum ut s
nari non possemus nisi unige
nitus dei filius moreretur pro nobis
de luctuali mortis hoc magister intel
ligendum est quia deus nos ali
ter non decrevit salvare per hunc etiam
modum intelligende sunt auctoritates a
lie ¶ Ad illud quod obicitur quod op
est optima producere dico quod est op
timum simpliciter et optimum in genere
potest esse magis magis et magis
bonum et deus addunat optima
in genere et ideo sic facit omnia u
cum posset facere meliora et mi
bona et ideo quamvis iste modus
esset non iustitie conveniens nobis
oportuit quod ipse ita eligeret ip
sum modum quod non posset elige
re alium modum ¶ Ad illud quod obicitur
quod deus non potest facere contra suam
iustitiam et iustitia non potest preter
satisfactionem culpam dimittere Re
spondeo per incompositionem duarum propositionum
quarum propositionum quarum prima est hec
quia non potuit liberari genus h
umanum nisi per viam iustitie potuit
enim liberari per viam vere nec in h
fuisset factum preiudicium iustitie
Si hoc facere voluisset potuisset
enim divina decentia dele et homi
nem in priori statu constituere nec remi
sisset aliquid in ordinatum in uni
verso nec etiam impunitum peccatum qui
fecit penam suam secundum propter ordinatam
et ita si sine satisfactione genus
humanum liberasset non propter hoc contra
iustitiam fecisset potest etiam videri
per incompositionem illius quod nullo ali

non posset satisfacere nisi per mor-
tem quamvis enim hoc esset magis quam
quaevis fortassis modicum supplicium
in tam nobili persona sufficeret
ad humani generis reparationem sed deus propter
liberandos semper exigerant ipse quod di-
citur copiosa apud eum redemptio
esto tamen quod non alio modo potuisset
satisfacere pro genere humano nec genus
humanum aliter redimi sicut multi
concedunt tamen ex hoc non sequitur
quod alio modo non potuimus deliberari
de liberatione enim fuimus certo
quo autem modo potuimus liberari de re-
demptione hic nec nego nec audeo
affirmare quod temerarium est eum declina-
re agi tamen perfugio ei aliquis
enim potest quod nos possimus cogitare
Est praeterea ista sunt dubitationes circa
litteram et primo quaeritur de hoc quod dicit
iuste illo desponte peccantem
propter auctorem illecto i. iniuste hic enim
homo in gentes deum sicut adam pec-
cavit in consensu sic ita diabolus pec-
cavit in secundo ergo sicut iustum
fuit hominem tradi in potestate diaboli
ita iustum fuit diabolum tradi in
potestate hominis. ¶ Item quamvis
peccavit propter auctorem quam consensus
in peccatum ergo multo fortius debu-
it tradi diabolus in potestatem hominis
quam homo in potestatem diaboli. ¶ Ad
secundum dicendum quod ad hoc quod tamen diabolus quam adam
inmisit sive indicans consentiens
utrique enim primitus fuit
sicut habetur in ... tamen
magis declarabit secundum ordinem

dine iustitiae hominem diabolo subi-
ciam quoniam ergo ipse hic quod homo
sponte subiecit se illi consensu ¶ Iste
quaeritur de hoc quod dicit remissio
peccatorum per sanguinem Christi data
a diabolo eruunt ut sit iustitia diaboli
mediat non possum videre enim secundum
hoc quod deus posset facere per iustitiam
aliquid et non per potentiam et ergo sed quaeritur
hoc est quod est summe iustus et
summe potens ergo nihil potest facere
nisi iuste et potenter. ¶ Item
est quod deus fuisset vilis potentia
in liberatione hominis cum diabolus
nullum ius habet in eo nullam
iniuriam fecisset diabolo. ¶ Ad primum dicendum quod
in auctore praedicta non separantur
iustitia a potentia ita quod una sit sine
altera in operatione divina sed ex hoc ve-
niunt quod aliquid est opus magis
per excellentiam manifestum iustitiae
aliud magis per excellentiam manife-
stum potentiae et deus istum modum
elegit in quo manifestam iustitiam
ut nobis daret vincendi formam
¶ Ad illud quod obicitur utrum si liberasset
per potentiam fuisset iniustia dicendum quod sic
sed tamen non fuisset ita mani-
festa. ¶ Item quaeritur de hoc quod dicit
legimus quod Christus traditus sit a patre
et quod ipsius se met ipsum tradidit
hoc enim videtur falsum Si enim deus
tradidit eum in mortem videtur
quod iudaei eum occiderunt auctore
dei ergo deus particeps fuit in illo
homicidio. Si tu dicas quod tra-
didit eum quia permisit eum occi-
di. Sed nunc possibile dicitur de quo liberet

qui occideretur quia quilibet qui oc-
ciditur permittit deus occidi. ¶ Iste
qui potest alium liberare de commissione
et non liberat dicitur eum occidere inter-
pretatiue ergo cum deus pater potuit
liberare filium ut non occideretur
videtur quod saltem interpretatiue videtur eum
occidisse. ¶ Respondeo dicendum quod mors est
privatio vite et habet habet comparationem ad
inferentem et ad eum qui sustinet
et secundum hoc aliquis potest dupliciter
tradere alium in mortem aut quia
facit ut alii inferant ei mortem
aut quia facit ut ipse sustineat
mortem. Quod igitur sustineret mor-
tis fuit a deo patre et fuit a
Christo quia deus pater voluit quod
ipse sustineret mortem et ipse volun-
tarie sustinuit. Hoc est quod tradi-
tus dicitur a patre. Traditus etiam
dicitur a se ipso. Sed quia Iudas et Iudei
procurauerunt ut alii inferrent mor-
tem hinc est quod traditus dicitur
a Iuda et a Iudeis et quia sustinere
mortis fuit laudabile, illatio autem
fuit vituperabilis, hinc est quod
traditio dei et Christi laudatur, tradi-
tio Iude et Iudeorum vituperatur et
sic patet quod mors a parte sustinentis
fuit deo placita et accepta sed
a parte infligentium fuit etiam per-
missa et per hoc patet responsio ad primum obiectum.
¶ Ad illud quod obicitur quod permittitur
permittens alium occidi cum possit
prohibere est particeps homicidii
dicendum quod illud fallit in deo qui per-
mittit peccata prohibere et non prohibet
hoc enim spectat ad regimen sue
providentie sicut in primo et in secundo

libro fuit expositum. ¶ Item quod
dolat quod dicat actus Iude et
Iudeorum mali quibus operati
passionem que bona est
cum implicet duo opposita. Si
actus concipit denominationem
actiui et passio ipsius Christi fuit
videtur ergo quod actus eorum fuit
bonus. ¶ Item mors et vita opponuntur
sed ipsius vita et gratia fuit
bona ergo mors et corruptio
est mala. ¶ Item nostrum quod que-
ritur simpliciter dicendum sic quod ipsius passio
fuit bona vel mala cum enim
habeat actus bonum et malum
superius dictum est non est in-
conveniens quare magis ab
uno ab illo debeat denominari.
Verum quia etiam dato quod passio
sit bona utrumque concedendum
quod Iudei operati sint bonum.
¶ Respondeo dicendum quod cum quinque de bona
passionis non quinque de bona
vel malicia in genere nec. Si igitur
mors dicat igitur bonitatem
quia dubio est concedendum quod pas-
sio Christi fuit bona simpliciter
.u. preciosa est in conspectu dei
mors sanctorum eius multo magis
mors Christi fuit preciosa
aut contrariam debet dici mors
Christi simpliciter bona una conditio
in virtutis ex parte sustinentis
bat cum illa passione
qua quia ... et constantia
Secunda est utilitas redemptionis
ex parte ... quia ...
tanti generis humani est

Tercia est honestatis tempore mo
riendi mortuus fuit cum pro
bitate dicendi unde pylatus
scripsit rex eorum causam Ihesus naza
renus rex iudeorum Quintum autem
passio christi sit bona simpliciter tum
ratione iudeorum nec propter bonita
tem passionis que inde secuta
est bona dicendum est hoc enim fuit
preter intencionem ipsorum per operacionem
quarum per quam deus de multis
malis eliciat bona ultra et per
hoc patet responsio ad obiecta primum
enim patet quod non est ibi implica
cio in passionibus sicut iam dictum
est Secundum enim patet quod mors
christi non consonat in genere
moris sed in genere nature Tercium
patet quamvis passio christi dicatur simpliciter
bona passio enim dicatur ut est
in paciente et ideo dicitur magis
passio esse bona ut est ab ea
voluntate pacientis quam mala
ut est a mala voluntate infe
rentis Quartum illud quod quod ultimo
dicitur nos concedimus sicut quod in
[illegible] operati sint bonum dicendum quod est
opus operans et est opus opera
tum et quo quantum nos iudi
caui sint bonum. bonum potest
[illegible] bonitate cum opus ope
rans vel cum opus operatum si
[illegible] opus operans simpliciter est nec
[illegible] quia tale opus in inde
[illegible] simpliciter facit malum Si vero
opus operatum quod quidem fuit
mors et passio christi hoc dupliciter
potest intelligi Aut primo et per
se et per [illegible] quod iudei operati sunt
bonum bonum illud opus opera

tum bonitate non habent com
tencione iudeorum Si autem intel
ligatur per accidens et cognita pos
sunt [illegible] iudei tum operati sunt
passionem christi que quidem fuit
maxime bonum et saluberrimum
toti mundo

Capitulum XXI

Post predicta considerandum est
Sextus egit magister de sacra
tissima dei passione Nunc hac
parte agit de eius preciosissima
morte que consistit in separacione
anime a carne Dividitur ista pars
in duas In prima parte determinat de illa
separacione In secunda sequitur de quibusdam
questionibus [illegible] secundo sic
quod iterum in illo triduo et cetera
Prima pars dividitur in duas par
tes In prima parte agit de separacione
anime a carne in comparacione ad dei
tatem In secunda agit de separacione
anime a carne secundum comparacionem quam
habent ad invicem Descendente non
divina per mortua est caro christi
Prima pars dividitur in duas par
tes [illegible] prima inquirit utrum in mor
te anima vel caro sit separata
ambo determinans veritatem In secunda
parte hoc confirmat per auctoritatem ibi
Sicut augustinus docet Secunda pars prima
pars dividitur in [illegible] partes [illegible]
[illegible] ponit [illegible] et op
ponit ad partem [illegible] In secunda
non subiungit determinacionem ibi
[illegible] videmus illam se
paracionem [illegible] In [illegible] respondet [illegible]
partes adverse ibi Illud quoque
[illegible] In quarta
et ultima ponit determinacionem
et questionem [illegible] quibus
[illegible] in hiis verbis [illegible]

Subdiciones aut aliarum prin-
cipatus manifestantur in libro

xlvi. Ad intelligenciam autem huius
capituli incidit hic questio
circa duo. ¶ Primo enim queritur
de ipsa separacione que facta est
in morte per passionem ad unionis
vinculum. ¶ Secundo per separacionem ad ef-
fectum unionis separacionis. ¶ Circa
primum occurrunt tria. ¶ Primo queri-
tur utrum in morte fuit anima separa-
ta a deitate. ¶ Secundo utrum dei-
tas fuit separata a carne. ¶ Ter-
tio queritur utrum verbum fuit unitum
carni et anime duplici unione.

Circa primum sic proceditur
et queritur utrum in morte
anima separata fuit a deitate et
quod sic videtur Joh. x. Potestatem habeo
ponendi animam meam et iterum
sumendi eam. Sed ponere illam animam
non est aliud quam deponere ipsam
si iste sensus est per sermonem filii dei
videtur quod filius dei animam deposuit
in morte ergo in morte anima a
verbo fuit separata. ¶ Item unio
facit communicacionem ydiomatum sed in
morte ydiomata dei non conveniebant
anime ergo in morte non mansit
unio anime ad deitatem. ¶ Item
in morte dividitur que in vita
coniunguntur sed divinitas iuncta est
ipsi anime Christi in tempore concepcionis
et nativitatis in vita ergo separata fuit
ab ea in morte. ¶ Item divinitas
non patitur anime esse unita
quin anima ipsa fruatur et delecta-
retur in ipsa sed in morte remo-
ta fuit delectacio ab anima quam
habebat in ipsa sed in morte remo-
ta fuit delectacio ab anima quam
habebat in ipsa divinitate ergo separa-
ta fuit etiam ab anima. Maior
ipso prius manifesta est. Minor
probatur per illud quod dicitur Math. xxvi.
Tristis est anima mea usque
ad mortem. Gloria remota delecta-
cione divinitatis tota humane na-
ture tristitia afficiatur ergo secundum istam
gloriam delectacio remanebat
ergo unio solvebatur. ¶ Contra
Aug. et Dam. anathema sit qui
dicat verbum deposuisse quod semel
assumpsit. Si ergo animam assum-
psit numquam deposuit animam. ¶ Item
filius dei dicitur descendisse ad
inferos post mortem sed constat
quod secundum deitatem non potest hoc dici
ergo nec secundum carnem ergo oportet quod
dicatur secundum animam ergo anima post
mortem fuit sibi unita non ergo
in morte fuit separata. ¶ Item
si anima fuit separata in morte
a verbo cum non liceat gratiam fru-
icionis nisi per unionem sine addei-
tate ergo anima Christi desiit esse
beata et si desiit esse beata num-
quam fuit beata quia beatitudo est
bonum quod numquam potest amitti. Si ergo
hoc est inconveniens anima non
fuit separata a deitate. ¶ Item
si separata fuit aut volens aut
nolens. Si volens cum hoc
non meruisset sed fuit sibi in-
iuria. Si nolens sed velle se-
parari adeo non potest homo nisi
iniuste ergo anima illa fuit in-
iusta cum ergo hoc sit falsum et
impium restat etc. ¶ [illegible]

q in morte non sunt anima se
parata ambo et vero huius est quia
nec dum decebat nec nobis ex
pediebat nec illi anime conve
niebat Decens non decebat quia in
dissolubiliter unio sibi carnem coniunxerat
unde postea non decet virum re
linquere uxorem Et non decuit
verbum dei ab anima separari Nobis
non expediebat quia si facta
fuisset separatio anima illa nec
habuisset potentiam ad accipiendum genus
corporis humani mediatoris officium
ad reconciliandum et mediator erat
nobis expediens sed per omnes (?)
oportunum anime illi non conve
niebat tum quia innocentia tum
quia beatissima erat non poterat
velle separari ambo quia unio
certissima erat non potuit contra
voluntatem suam separari ab ea
et ideo concedendum est quod in mor
te anima separata ambo non sunt
Nam si quis contrarium dicit in unica (?)
facit deitatem et nobis et anime
corpori et ideo dignus esset ana
themate ut quod Damascenus dicit quod quicum
que hoc dixerit anathema sit con
cedende sunt igitur rationes que
sunt ad partem istam Ad illud
vero quod obicitur in contrarium dicendum quod si
cut Augustinus ubi illud est proprie si
dei verum tamen accipite et
si tu obicias quod tamen non co
petat animam ponere tu non ha
beat posse sed ipsam dicendum quod hoc at
tribuitur ipsi tamen (?) verum manen
tis in se deitatis unde atte
dendum est quod est ibi deponens
et unde deponens deponens

nec utens divina unde aut de
ponit est carne assumpta velu
ti cum ipsa animam suam separa
vit a se sed actione sua sicut
dicendum est de ponere supra in tractatu de re
surrectione Ad illud quod obicitur
de idiomatum communicatione dicendum quod
unio facit idiomatum communicari
non pro libus vero immobilibus sed ma
gis ipsi vero nunc que unit to
tam naturam in supposito unde
ydiomata filii dei non conveniunt
ipsi anime sed conveniunt ipsi homini
et quia anima unitur ipsi verbo
ut per se humane nunc et ideo non
omnes ipsi ydiomata communicantur Ad
illud quod obicitur quod illa dividuntur
in morte que coniuncta sunt
in natura dicendum quod est coniunctio natura
lis vera et est coniunctio supra natura
lis quam ergo dicitur illa in morte
dividuntur que in natura coniuncta sunt
hoc intelligitur de naturali unione non
autem deitatis ad animam non erat
naturalis vera sed supernaturalis et ideo
verum illud de illa unione non
est intelligendum intelligi Ad illud
quod obicitur quod remota est delectatio
in morte ab anima dicendum quod postea
illius dupliciter potest obfuscari vel
in se vel in sua irradiatione Sic
delectatio potest dupliciter removeri
ab anima vel ... aut quia ipsa
desunt in se delectari aut quia
desunt redundare in partem in
feriorem tum ergo dicitur quod de
lectatio deitatis remota sunt
in morte ab anima corpori hec at
non intelligitur et verum quod mors
eius despexit fruitionem deitatis sed quod

desperatus sibi tracta fuit ve
rum dictaria in partem sensualem
et deposita fuit passioni aut
quam ipse quod clamat in passio
ne deus deus meus ut quid
me dereliquisti quod non intelligitur quod
dereliquit solum non unitatis unio
nis sed deposicionis ad supplicium pas
sionis

Secundo queritur utrum in morte
divinitas sit separata a car
ne et quod sit in sublato medio
solummodo ... sed illam unionem
carnis mediante intellectu sicut dicit
Damascenus et habitum est supra distinctione ...
Si ergo in morte separata fuit
anima a carne restat quod divinitas
separata fuit ab anima eadem ¶ Item
destructio prioris destruit et poste
rius sed unio carnis ad animam
prior est naturaliter quam sit unio car
nis ad divinitatem quia prima est
naturalis secunda gratuita et natura prior
est gratia ergo soluta unione
anime ad carnem necesse est solui
unitatem carnis ad divinitatem
¶ Item divinitas non est unibilis
nisi insensibili et incorruptibili sed caro
post separacionem anime facta est in
sensibilis ergo non videtur fuisse
ydonea tunc ut uniretur divinitati
videtur igitur quod in morte unio illa
fuit soluta que erat divinitatis ad
carnem assumpto ¶ Item omnis unio
terminatur ad aliquid unum si ergo
caro unita erat divinitati aut ergo
ista unio faciebat unum in natura
aut unum in persona in neutrum non
hoc constat in primo non ut videtur

quia non est dicere quod filius et
persona carnis ergo non videtur
quod aliquo modo unionis in mo[rte]
divinitas fuit unita carni ¶ ...
contra Leo papa tanta est unio
et hominis ut nec supplicio
possit dirimi nec morte distin
gui sed de integritate ... ut ...
non tamen anima unita est caro
in morte non fuit separata ...
ambo hic ipsum dicit Augustinus contra
... auctas lz in littera
¶ Item vere videtur Christus in
... dicitur iacuisse in sepulcro
sed hoc non diceretur nisi vere caro
... ergo in triduo caro fuit
iuncta divinitati ¶ Item quecumque
aliqua duo unita separantur a...
elongantur ambo secundum dupplicem
eius elongacio est per ... nec fuit
elongata secundum ... quia ubi
dei est ... ergo in morte non
fuit soluta unio divinitatis a
carne ¶ Item nichil unitum ca[rni]
in passione separabatur a carne
quod non patietur carne patiente sed
divinitas patiente carne non pa
ciebatur ergo in passione et morte
ab ea non separabatur ¶ Respondeo dicendum
quod in morte non fuit divinitas
separata a carne et ratio huius
triplex est videlicet liberalitas assu
mentis dignitas assumpti assu
... ex parte assumpcionis liba
litas ... ex parte assumentis quo
niam deus dat aliquid donum non
subtrahit illud sine culpa Si
ergo nulla culpa intervenit non
debuit divinitas liberalitate carnem

quando sibi libertate uniuit separa
re a se. Dignitas et proprietas a se
ipsis sunt in eo quia ista unio non
debuit separari racione eius illa non
debuit separari verbo corrupcionis
Ad illud quod dicitur in psalmo non dabis
sanctum tuum videre corrupcionem sic
intelligo nunquam debuit separari ab anima
sicut nunquam debuit separari
a quibus separari ut dictum est aut ex
parte assumpcionis ad hoc quod fa
ciebat ad hoc cum fiebat illa unio
diuinitatis ad humanitatem et car
nis ad animam ut procuraretur
nostra salus et quia separacio car
nis a diuinitate in nullo faceret
ad nostram salutem pro eo quod non posset
per eam fieri satisfactio cum diuini
tas non possit sentire dolo
rem et penam in separacione corporis
a carne. Similiter est quod non tenet
in quantum caro separari a di
uinitate non posset sentire
dolorem. Unde ad hoc propositio non ha
bebat aliquo ordine quam dicta sunt
quia racionis inducte ad istam partem
Ad illud quod obicitur quod salutacio mea
salutacio continua dico quod illud habet
ueritatem de mea necessitate non autem
de mea contingentia. Secundum non solum certa
medicina vite gracionis secundum
actum sed eciam secundum habitum et ha
bitua non esset unita carni in
morte erat tamen ei unibilis
et propter hoc caro erat unibilis di
uinitati. Ad illud quod obicias
essencia per uoci destruitur et per
tinus dico quod illud uerum est ubi per
tinus dependet ceualiter a parte

ubi aut aliud preter aliud sicut
dispositio contraria non oportet quod remaneat
in eadem et sic similiter in proposito non
unio diuinitatis ad carnem sine
carnis ad animam non dependet
ceruicis sine dependencia necessitatis
ab unione illorum duorum ad in
uicem sed si illam sequerent hoc est
quedam et congruitatis quedam.
Ad illud quod obicitur quod diuinitas non
est nisi unibilis uiuo et insensi
bili dico quod si tunc caro Christi ca
reret uita et sensu haberet tamen
ordine ad animam que uiuen
et sensum in se habet et si tu obi
cias quod illud non sufficiat quod quod
est potencialiter ad anime unionem uel
ad hoc quod congruum sit uniri tunc
diuinitate dico quod absque dubio hoc
non sufficeret in primordio incar
nacionis ymo simul debuit di
uinitate uniri caro et anime
non coniunctis secundum autem est in mys
terio nostre redempcionis quod qui
dem debuit comparari per mortem
et vitam eius congruum fuit ut
illa que primus ualde coniuncta
erant non nunquam contrarie essent
ad tempus disiuncta caro scilicet
et anima et pro illo tempore sufficiebat
ipsius carnem unibilitas
ad animam loco congruitatis red
dentis eam ydoneam ad unita
tem cum diuinitatis una. Ad
illud quod obicitur quod unio terminat
ad aliquam unum dico quod est uerum tale
cum unio tendatur ad unum non
nam caro unitur duae naturae
in unitate ypostasis et per hoc sic dicitur

D

attendendum quod aliud dicitur illa ypo
stasis carnis et ypostasis hominis
ypostasis enim hominis dicitur non
solum in obliquo sed etiam in recto
est enim ypostasis que est homo
sed ypostasis carnis dicitur in obli
quo non quia esset caro sed quia
habebat carnem unde illa poterat
dici caro verbi et hoc est quod dicit
Damascenus Si mortuus est ut homo
et sancta illa anima abiens corpore
diuisa est diuinitas tamen insepara
bilis ab utroque permansit neque
ita una ypostasis in duas diui
sa est et enim corpus et anima
a principio verbi ypostasi habent sub
sistentiam et in morte ab se inui
cem diuisa manebat sed in quolibet
aut eorum unam ypostasim verbi
habent neque enim corpus neque anima
propriam habent ypostasim preter ypos
tasim verbi et sic patet

Tercio queritur utrum verbi uni
tum fuit carni et anime
duplici unione et quod sic videtur
unio enim uniatur preterea uni
bilia sed caro et anima sunt diui
sa unibilia hic enim est corporale et
illud spirituale ergo si uniuntur verbo plu
ribus unionibus uniuntur ¶ Item
si aliqui uniuntur alicui aliquibus
alterorum diuersis uniuntur eis diuer
sis unionibus sed ypostasis verbi
unita fuit in morte carni et
unio alterutro dimissa ergo uniebantur
eis unionibus diuersis Sed caro
non unita fuit deitas carni
et non in unitatem et in morte
et post mortem quia illa unio non
fuit variata ergo si post mortem

uniebantur diuersis unionibus in
tegraliter quod in ipsa in ipsa car
¶ Item ubicumque est ordo prioris
ad posterius ibi est unitas et
distinctio sed prius unitur anima
verbo quam caro caro enim unitur
mediante anima ergo si in hac unione
est ordo ibi est distinctio ergo pluribus
unionibus uniuntur ¶ Item anima
unitur diuinitati et unitur carni non
unitur carni et anime duplici
unione unitur Si tu dicas quod
est simile quia ergo dicitur et carnem
non sit una sicut fit potentia
et anima tunc obiciatur ergo quod
carne et anima non fiat unum
sicut fuit in morte ergo videtur
quod illa tamen non sit una unio
sed due Contra unio terminatur
ad unum sed caro et anima uniun
tur verbo in una persona ergo
videtur quod uniantur ei unione una
¶ Item unio fundatur super assump
tionem ergo ubi est una assumptio
ibi est una unio sed verbum assump
sit totam naturam humanam unita
suppositione ergo uniuntur sibi carne
et anima una unione ¶ Item
sicut totus homo comparatur ergo
carne et anima ita totum corpus
comparatur corporalibus organicis
ergo si erunt diuerse uniones
carnis et anime ad unum diuinam
prius ratione essent diuerse uniones
manuum et pedis ad eandem
et aliorum membrorum quod si hoc
est inconveniens restat quod carnis
et anime una est unio ad deita
tem ¶ Item cum caro et anima

vniunt' vnione nali vna vni
one vniunt' . g° pt rone qu v
niunt' vnione psonali cu ita
bn sit pnum illud q est vno i
psona sicut illud q e vnu in
s caro et aia vniunt' isto v
nione psonali g° vniunt' vnio
ne vnita no vnione mltiplici
Ad. ad scd'o mltiplicitatem est no
tand q vnio dr tribus mod'
vno mo dicit vnio acto vniet'
alio mo dicit passio vnibl' . t'
cio mo dr velo vnitoz tum
ergo qrit' vtz aia et cor
pus vniant' ipi ypos' vbi v
nione duplici Dicendu est q si
loquam' de vnione actione no
est ibi n vnita vnio vnica eni
vnione vniunt' filii vbm caz
nem et aiam sicut vnica assup
cione assupsit corpus et aiam
Similiter si loquam' de vnione pas
sio non sunt nisi vnita vnio
caro eni et aia no sunt vni
ta ipi vbo in vnionis pmor
dio ut diuisa s ut qiuncta in
vna pliam et vnu vbo assup
ta et vnita fuerunt assupta e
t vnione vnita Si aut loquim'
de vnione scdm q est relacio vni
bilis sic dicendu est q tu relacio
non vniret' p qotrema eo mo
q vniloqu' quo habz plificari
ipm vnibile qn igi vnibile
corpe huane nature sunt vni
factu et pla vnio huma go
vnu illud erat huana natura
constans corpore et aia que co
nerebat in vnu scdm actum

et potuit esse diuisa et dis
tincta hnc est q qmdm cor
pus et aia sunt qiuncta vni
ta vnione vniebant' vbo vni
ta nisi in actu s plibus i pote
cia qn no ad inuice sunt sepa
ta in morte vniebant' vni' l'
plibus caro eni dicebat' vnita
vbo et aia vnita et h vlo go
pte carnis et aie erat alia
et alia intellco . n . q caro non
esset vnita ad h poss intelle ee
vnita aia et scdm h pz Rd'
ad qom ptrarium vnionis eni mo
contendi pot q caro et aia vni
antur dicit' mltiplici vnione
h i q qsueuit dici q t' sunt
ibi vnio vna dicit' ad carne
alia dicit' ad aiam alia aie
ad carne et scdm istu viam p
cedunt rones que ondunt ibi
fuisse vniones plures alys at
modis dd est q ibi sunt vna
tm vnio et scdm hanc viam
pcedunt rones ad oppositum
et sic pz totum s qm alig de
viribus ad pma ptem i dict'
sophisice sunt et qcludunt con
vnione plifi'tz simpl' ideo ad
eas oz rndere Ad illud ergo q
pmo obicit' q caro et aia sit
diuisa vnibilia quia vnu spua
le altm corpale dd q licet caro
et aia diuisitate hant int' se
sunt tn ptes qstitues vnu i es
sencia et nu et quia i vnitaz
vnu qcurrunt hnc est q in illa
vnione q dr filius huana natura

assumpsit vincam tenet unio quo
in ¶ Ad illud quod arguitur quod in morte
illa unitas erat duobus divisis
et divisa dico quod et si illa erant loca
liter divisa erat tamen secundum naturalem
inclinationem unione coniuncta et ratione
illius ordinis caro erat ydonea
ut esset unita deitati. Si. esto quod plu
res essent uniones per mortem
secundum quod unio unitat utramque naturam
tamen sequitur quod prius erat unita
quia coniunctis unio maxime sit unifor
mis et immutabilis quantum ad unionem
facta est tamen quedam immutatio in
altero coniunctorum scilicet in humana na
tura partium constituentium fuit in mor
te sic mutata tamen tamen essent unita
unita ¶ Ad illud quod alia que e
lin ordo ergo distinctio dico quod quidam
est ordo qui parit simpliciter dis
tinctionem quidam est ordo qui at
tendit secundum sponsionem et coniunctionem
naturarum consilius temporis ergo qui a
liqua sit ordinata quod illi est
unum post alium non oportet illi esse in
mutationem sicut si teneo equum
per frenum per prius teneo frenum
quam equum quia equum teneo mediante
freno non tamen dupliciter teneo te
neo utrumque sed unita et sic patet
quod non cogit illa ratio non tamen
est omnino simile de hac tentione
et de unione sed hoc inductum
est ad illius rationis dissolutionem
¶ Ad illud quod obicitur quod anima unitur
divinitati et carni duplici unione
dico quod non est simile quia dei
tas et caro non sedent immediate
natura ymmo naturalitate et essentia
liter sunt distincta non sic autem
est deitatis et anima quia ut
natura constituunt et ideo non
oportet quod deitas esset divisis unioni
bus unitatur
Circa quintam dubitationem scilicet de effectu separationis
et circa hoc queruntur tria
¶ Primo queritur utrum per istam
separationem anima Christi impassibilis
fuit effecta ¶ Secundo utrum per
istam separationem caro fuit mor
tua ¶ Tertio queritur utrum propter
mortem carnis mors sit persone
illi attribuenda
Circa primum sic proceditur
et queritur utrum post istam
separationem anima Christi impassibilis
sit effecta et quod sic videtur anima
Christi non fuit passibilis nisi propter
unionem ad corpus ergo statim quando
fuit separata anima sit passibilitas
ergo statim fuit impassibilis ¶ Ite
nichil patitur nisi secundum ordinem ut
sicut quando patitur generatione vel secundum
ordinem divine iustitie sicut peccator
patitur ab aliquo afflictionem vel
secundum dispensationem divine ut sicut
redemptor passus est pro sana
tione morbo sed nullo istorum
modorum post separationem passo
potuit in esse anime Christi non
enim quod viva sunt nec fuit peccatum
et consummata erat iam redemp
tionis misterium sicut dicit Johannes
xix consummatum ergo nullo modo
pati poterat restat ergo quod
statim impassibilis est effecta
¶ Item anime sanctorum qui non habent
aliquem reatum statim efficiuntur
impassibiles ergo si anima Christi

merito velocius dicit eius ex
glorificacione quam quevis alia a-
nima unde quod statim impassi-
bilis est effecta ¶ Item nulla pa-
potuit esse in Christo que vacaret
merito sed anima Christi statim post
separacionem cum sit viatrix sine sta-
tum merendi ergo statim cum sic
premium percepit ergo statim facta est
impassibilis ¶ Et quod sicut passibi-
litas in erat anime Christi pro ret
pena debitum ita et tam ergo si-
cut velocitas collata est impas-
sibilitas anime ita velocitas debuit
conferri ipsi corpori sed impassibilitas non
est collata ipsi corpori usque ad
tercium quo resurrexit ergo simili-
ter nec anime ante tempus ¶ Item
ponderetur quod anima eius unita illi
corpori fuit statim in quo tempore
desinit ubi argumentum sic ¶ Si anima
impassibilis corpori unitur esset passibilis
sed anima Christi potest uniri illi
corpori ante glorificacionem quando ve-
ro impediebat ergo ad hoc potuit
pati non erat impassibilis ¶ Item
nichil novum collatum est anime
in ipso instanti separacionis a car-
ne ergo si prius non habebat impassibi-
litatem unde quod nec tunc habuit
ante diem veniens ¶ Item anima
que impassibilis fit statim cum
a corpore recedit evolat sed anima
Christi non statim evolavit
nec ascendit statim ad celos
sed descendit ad inferos ergo
non statim post instans resur-
reccionis facta est impassibilis
¶ Responsio dicendum quod consuetudo [illegible] amoti

non est nobis determinatum utrum
anima Christi statim post separacionem
impassibilis fuit effecta sicut
magister tangit primo distinctione xviii tamen
sine periculo fidei potest quivis utrum-
libet sentire utrum impassibilis
effecta est statim post separacionem
vel in ipsa corporis glorificacione vero-
tamen probabilius videtur magistro esse
verum unde quod statim post separa-
cionem habuit impassibilitatem
sed enim non patiebatur anima Christi
nisi dispensative et propter nostram
salutem si iam non erat locus
et tempus merendi iam anima
Christi probabile est quod statim post
separacionem a corpore facta fuit im-
passibilis sed circa de gloria anima-
rum sanctarum in qua non reperitur
veritas aliorum propter idem rationes
que ad partem istam sunt satis
probabiliter possunt concedi ¶ Ad
illud ergo quod arguitur in contrarium quod corpus
non statim impassibile fuit dota-
tum dicendum quod non est simile dispar
ergo causa ¶ Similiter quidem quia anima
propinquior erat glorie quam caro
erat enim beata propter aliquam sui
partem ¶ Ad iii quando dilacio
impassibilitatis in carne faciebat
ad fidei nostre confirmacionem unde
licet ut crederetur corpus vere
passum et mortuum fuisse non
sic dilacio impassibilitatis in anima
ergo dispensacione divina ¶ Ad
illud quod obicitur quod anima illa ipsum
uniri poterat corpori passibili
dicendum quod quedam anime separantur
a corpore separacione diffinitiva sive
finali quedam non separantur a corpore

+

ad quos propter gloriae manifesta
tionem sicut est in illis qui resu
scitantur ad statum vite prioris si
cut fuit in lazaro et in aliis
miraculose suscitatis que primo
vnde separantur ingrediuntur nouum
statum, que ut secundo iterum separantur
secundum diuinam dispensationem ad
quem a statu suo retardari con
tingit nec obstat reatus proprie sta
tum efficit impassibilitas non vnius
sunt corpori passibili quamvis secundum
aliud miraculo alii habent con
iungi et propterea hoc modo christi separata
fuit quia deus non decebat
eam ulterius viuere carni pas
sibili et ideo post ista nulla est
non enim poterat carni passi
bili vniri non quia aliquid
creatum id impediat sed quia di
uina iustitia illud non permittet
¶ Ad illud quod obicitur quod nichil tol
latum est anime dicendum quod illud non
constat quamvis non legamus nec
gratia cogit anima cum christi per
hoc quod habebat corporalia separatione
a carne passibili iam carnem
aptitudinem passionis. et ita reddita
est impassibilis nec oportet propter
hoc aliquid nouum sibi confir
(suffiachat) satis cum suffocabat passio
nes et passibilitates sibi auf
ferri ¶ Ad illud quod obicitur quod anime
que statim post separationem ef
ficiuntur impassibiles statim
euolant dicendum quod illud ueritatem
habet nisi post christi ascensionem sed
ante non habuit veritatem differe
bat cum aliquo animarum eius
lacus sive scrophus primum propter primam
causam obligationem anime non christi
differebat propter bonorum creditorum
et vere fidei confirmationem et
certificationem et carnis propter magnam
glorificationem
¶ Secundo queritur utrum corpus christi in se
paratione carne fuit mor
tua an post eam habuit vitam
et quod vitam habuit videtur esse quod est
vnitum vite viuit per participa
tionem sed caro christi post separa
tionem erat vnita ipsi vite
scilicet verbo dei quia ab ipso vniuersa
si tu dicas quod hoc est verum de
vita creata non increata contra
potentior est vita increata
in vniuersis quam vita creata quia
ipsa est fons vite ergo si anima
nulli corpori potest vniri quin de
ei vitam multo fortius videtur
quod nec persona diuina posset vni
ri carni nisi tribuat ei vitam
¶ Item impossibile fuit animam christi
vniri verbo quin reciperet vitam
ab ipso ergo si suo modo caro erat
(vmbilis) impossibile fuit vniri verbo
quin reciperet vitam ab eo ¶ Item
nobilior est forma vniens forma
non vniente sed nulla caro erat
nobilior carne christi eciam post
separationem anime ergo si vitam re
cipiunt in alia carne multo magis est
ut caro christi vniretur cum anima
separata ¶ Item caro illa non
poterat videre corruptionem ergo ne
cesse erat eam ab aliquo ve
getari sed non nisi a diuinitate ergo
eam ita vegetabat sicut anima

Sed anima eius regebat et dabat ei
vitam ergo per recessum eius illa vive-
bat per dictam influentiam in corpore
¶ Sed dicitur in symbolo dicitur quod Christus
mortuus et sepultus sed hoc non
dicitur nisi ratione carnis ergo caro
Christi fuit mortua anima separa-
ta ¶ Item omnis vita est ab
aliqua informante sed caro post
separationem anime non vivificabatur
ab aliqua vivificativa per modum forme
ergo per separationem anime caro non
habebat vitam ¶ Item anima quod
vivit habet aliquam operationem vite vel
potentiam ut alimento vel sensu vel
motu vel intellectu sed nullam istarum
corpus caro Christi habebat per separa-
tionem anime ergo non vivebat
¶ Item nichil vivum suscitatur vel re-
surgit quia suscitatio et
resurrectio non est nisi mor-
tui sed caro Christi resurrexit et
suscitata fuit ergo per separationem
anime mortua in hoc fuit ¶ Responsio dicendum
quod absque dubio caro Christi post
separationem anime mortua fuit
carne carens tamen usu vel com-
plemento vite vel eius corporal-
ter est vita vivificativa vel a ba-
liqua forma spirituali ipsam com-
plente et corporaliter [illegible] quia ergo in
ipsa separatione anime caro Christi ca-
ruit hac forma ideo vere fuit
mortua et [illegible] sicut dicitur [illegible]
tem [illegible] non tamen ab eterna
vivificabatur non fuit deserta
a parte vivificatis sed a parte [illegible]
a parte vivi [illegible] Rationes igitur que ad
[illegible] partem inducuntur sunt con-
cedende ¶ Ad illud vero quod obicitur

in contrarium quod unitum vite vivit
etiam patet responsio hoc enim intelligitur habenti
qui vivit ei secundum potentiam [illegible] sic per
formam sic autem non unitur caro
Christi ubi et ideo non est simile
de ipsa anima et de persona divina
¶ Ad illud quod obicitur quod anima non
potuit uniri ipsi verbo quin vivifica-
ret aliquid ergo nec caro dicendum
quod non est simile propter quod ipsa
anima cum sit ymago dei et
in medio nata fit medium capax
eius est et particeps esse potest
et vita in medio [illegible] ab illo et in
illo vive per cognitionem et amorem
non sic autem est de carne non
enim est nata dum cognoscere vel ama-
re ¶ Ad illud quod obicitur quod nobilior
est forma vivens forma non vivente
dicendum quod verum est ceteris aliis paribus
sed caro Christi licet careat vita
caruit tamen dicta vita et hoc
quod preponderat multis aliis dig-
nitatibus [illegible] cum dicitur quod nobilior
est forma vivens forma non vivente
hoc intelligitur de forma que caret
vita simpliciter caro Christi autem non
carebat vita simpliciter sed ad tempus
unde sicut nobilior esset filius
regis captivus et incarceratus
filio rustici in libertate sua con-
stituto sic etiam intelligendum
est de carne Christi que modico
tempore caruit complemento vite ut
per eam nobiliori vita resurgeret
¶ Ad illud quod obicitur quod caro illa
non potuit moveri dicendum quod divina
virtus ipsam conservabat sed tamen
illa conservatio non erat vivifico

uel opus uite consummacio eius et
vegetacio que est operacio uite
procedit a forma completiua
operante per modum nature sed illa con-
summacio que erat in carne Christi
ut corrupcio erat a virtute divina
operante supra naturam et ideo non
cogit illa ratio

Tercio queritur utrum proprie mor-
tem carnis sit mors Christi
ubi attribuenda et quod sic quod dicitur
dicitur enim in symbolo passus sub
poncio pylato crucifixus mortuus
et sepultus hoc autem dicitur de filio dei
unigenito et hoc ipsum dicit Ambrosius
exposuisse et hieronymus super [illegible]
tum fuit preciosum nimis ut salua-
ri non possemus nisi unigenitus
dei filius moreretur pro nobis de-
bitoribus mortis ¶ Item hoc ipsum
in vere carne nascente et cru-
cifixa filius dei natus dicitur
et crucifixus ergo per vere carnis
mortem filius dei debet dici mor-
tuus ¶ Item satisfactio pro peccato
nostro fuit per passionem et mortem
sed nullus potuit pro peccato nostro
satisfacere nisi esset deus ergo si
peccatis nostris per mortem illa satis-
factum est ut filius dei fuit
mortuus ¶ Item unio illa
facta tantum [illegible] uel ydiomatum sed propter
separacionem anime a carne uera et
naturam fuit illa homine mori ergo
etc. et conueniens fuit mors at-
tribui dei uerbo ut dicatur filius
dei mortuus et sepultus pro
nobis ¶ Sed contra Augustinus dicit

et hec in libro ultimo capitulo Sicut qui
dixit atque credidit deum passum
anathema sit sed cum non possit at-
tribui passio non potest attribui
mors si igitur non est credendum
filium dei passum sicut dicit non
est credendum neque filium dei esse
mortuum ¶ Item ydiomatum proprietas non
conuenit persone ubi eius con-
dicio fuit separata ab anima non
tamen proprie hic filius dei separatus
fuit ab illa anima quam assumpsit
ergo si passionem Christi non
est mors attributa nisi sola caro quia
anima semper vixit non uidetur
quod filio dei ueraciter possit attribui
mors aut si attribuitur [illegible]
tamen est quia qui non semper attri-
buitur ei separacio ¶ Item proprie re-
pugnat ydiomatum non recipit quod
filius dei esse creatura sed
multo magis repugnat mors
uite quam intencio creature in-
tencionem creatoris ergo si filius
dei est ipsa uita unde quod nullo
sit mors ei attribuenda ¶ Item
quicumque dicit summe sapientem
esse stultum blasphemaret Similiter
qui diceret summe bonum esse iniquum
similiter qui diceret summe poten-
tem esse infirmum sed hic dicit
qui dicit filium dei esse mor-
tuum ergo qui hoc dicit blasphe-
mat dominum ¶ Respondeo dicendum quod absque
dubio concedendum est filium dei [illegible]
bus fuisse mortuum et hoc quod
sibi uere attribuitur non secundum
naturam diuinam sed secundum diuinam huma-
nam per carnem aut per unionem

5

sed proditoria condempnacione et hoc in nullo
derogat divine dignitati et nichil
tamen confirmat pietatis illius cum in
libri maioris dignitatis reponat
re pat in auribus cordis nostri
quando quod unigenitus dei filius
mortuus fuit pro nobis debi
toribus mortis et ideo non tantum
est hoc credendum et asserendum tamquam verum
sed etiam frequentissime recolendum
et gratiarum actiones sunt reddende que hic
audiunt. ¶ Ad illud vero quod obicitur
de auctoritate Augustini super "Quemadmodum
videt magister in libro non enim
intendit removere passionem a Christo
ubi simpliciter sed secundum divinam naturam.
¶ Ad illud quod obicitur quod proditoria pa
tris non convenit persone ubi dicitur
quod mori non tantum convenit carni
sed etiam toti homini assumpto in
separatione cum divine anime a car
ne non solum moritur caro sed
etiam totus homo et ideo racio
illa procedit ex suppositione falsa. ¶ Ad
illud quod obicitur quod proditoria patris
non convenit persone ubi dicitur
quod mori non tantum convenit car
ni sed etiam toti homini assumpto
in separatione cum anime a carne
non solum moritur caro sed etiam
totus homo et ideo illa procedit.
¶ Ad illud quod quarto obicitur quod non convenit proditoria
ubi non est repugnancia dicendum quod verum est
ubi est talis repugnancia que non
tolli meretur convenientia. Hic autem
non est impositio mortis cum dat
pro utilitate humanitate que fuit
repugnancia. Potest dici de persona Christi
unde filius dei dicitur fuisse mor
tuus quia fuit homo inquantum fuit

passio mortis. ¶ Ad illud quod
obicitur quod blasphemia est dicere
filium dei esse mortuum dicendum quod hoc
in auribus infidelium secundum
quod dicitur I Cor. I "Iudeis quidem scandalum"
ipsum crucifixum et racio huius
est quia non credunt unionem huma
nitatis dei filii benignitatem dignationis
nec intelligunt illius humilitatis
altissime racionem si enim hoc intel
ligerent viderent quod illud quod in
firmum est dei fortius est homi
nibus et illud quod stultum est dei
sapientius est omnibus hominibus.
Hiis ergo duobus pensatis
videlicet racione ubi in incarnatione
et racione obsequii incarnatus est
non est blasphemum immo laus
dicere quod filius dei pro nobis fuit
mortuus secundum naturam assumptam
preterea cum decentissime sicut in
precedentibus ostensum est repa
ratum est ergo humanum nec est
simile de stulticia et malicia
non enim valebant ad nostram
redemptionem sicut passionis et
mortis tollerancia et per hoc patet
quesita.

Incepte ista sunt contra eorum
... quintum dicit quod dicit
Nemo tollet animam meam
sed ego pono eam a me ipso. Si
ergo nemo potuit animam suam
tollere nemo potuit eum violen
tiam occidere ergo ipse non fuit mor
tuus per alienam violenciam sed per
propriam potentiam ergo fuit homici
da sui. ¶ Respondeo dicendum quod deus in isto
verbo non vult concludere violentam
... respon... sed respon...

voluntatis divine et in hoc in-
ducitur quod nemo posset ipsum occi-
dere nisi ipse vellet mortem sustine-
re secundum dispensationem voluntatis
sue unde ponere animam suam non
est per contrarietatem sed per voluntatem
permissionem et sic patet illud. Item
queritur de hoc quod dicit caro
animam posuit quando corrumpuntur
videtur enim quod potius debet dici
econverso quod anima posuit carnem quia
plus habet virtutis anima [illegible] super
carnem quam caro super animam. Item
in ratione potius dicitur anima re-
posuisse carnem quam caro animam
ergo in morte potius debet
dici anima posuisse carnem quam
econverso. Respondeo dicendum quod magis dicitur debet-
re quod posuit animam quam econver-
so non quia caro virtute habuit
super animam sed quia carne remanente
anima actione discessit et quia
per animam intelligitur vita que ma-
gis habet rationem perfectionis et tamen in anima
perdidit carnem ideo magis dicitur
debere deponi quam econverso et per
hoc patet responsio ad obiecta non enim
caro dicitur posuisse animam quia
hoc caro propria virtute fecit sed
quia virtus divina adeo carnem
sine cuius permissione anima non
vacat deponi carnem. Item
queritur de hoc quod dicit idem pa-
tiebatur et non patiebatur moriebatur
et non moriebatur hoc enim falsum vi-
detur quia principium primum contradictio-
nis philosophia quod impossibile est simul et
semel de uno et de eodem dici duo
contradictoria opposita. Ergo si hec vera

xpistus moriebatur hec simpli-
citer falsa xpistus non moriebatur.
Si tu dicas quod non est inconveniens
quia hec attribuuntur ei secundum du-
as naturas et ad hoc quod sit contra-
dictio oportet quod opposita cum ... sola
attribuantur eidem secundum eandem secun-
dum idem hoc non solvit quia si ali-
quis dicit petrum esse album
quia est albus secundum corpus
et non esse album quia non
est albus secundum animam nichil
dicit. Prima enim esset simpliciter vera
secunda simpliciter falsa. Ergo si hec est
vera secundum humanitatem xpistus
ergo mortuus et ista erit
simpliciter falsa xpistus non est mor-
tuus. Item hec absque dubio
vera xpistus est homo passus
et mortuus si ergo est commu-
nicatio ydiomatum hec erit vera deus
est mortuus ergo xpistus homo
et deus est mortuus si igitur
hec est vera eodem modo xpistus mor-
tuus erit oppositum eius simpliciter falsum.
Respondeo dicendum quod absque dubio illud
quod convenit xpisto secundum huma-
nam et secundum divinam simpliciter et vere
potest ei attribui unde vere dicitur
xpistus est creator omnium xpistus
natus est de virgine vere et
dicitur xpistus est mortalis xpistus
est in mortalibus. Quicumque autem ali-
quid convenit xpisto secundum naturam
assumptam quod non convenit ei secundum
divinam naturam non potest tamen
simpliciter removeri ab eo quia plus
tollit negatio quam ponat affirmatio

et ideo affirmativae concedendae sunt tamen quamvis negativae non negandae sunt tamen sic exponantur ut intelligantur cum additione determinante unde si haec est vera Christus non est mortuus secundum divinitatem haec autem simpliciter prolata Christus non est mortuus falsa est Ambrosius autem et magister praedictas locutiones intelligunt cum determinatione connotata quod patet per sequentes auctoritates post go hoc ipso quod exponunt istas simul moriebatur et non moriebatur accipiunt partes affirmativam ad humanam naturam et negativam ad divinam ideo non est contradictio quia non est secundum idem et hoc patet satis ~~Textus~~ ad oppositum.

Distinctio XXII

Hic quaeritur utrum in illo triduo etc. Superius egit magister de separatione facta in morte Christi hic autem non parte agit de quibus separatum. Dividitur autem pars ista in tres partes in quarum prima inquirit magister utrum Christus fuit homo in triduo. Secunda non ubi fuit in illo triduo ibi hic quaeritur si Christus in morte alicubi erat homo. Tertia non ad maiorem explanationem quaerit utrum concedendum sit illud homo descendisse de caelo ibi Solet etiam quaeri si convenienter dici potest etc. Prima pars in qua inquirit utrum Christus in triduo fuit homo dividitur in duas partes in quarum prima opponit et in secunda disponit ibi Cum enim vere qua lege homo mortuus fuit. Secunda non pars principalis in qua quaerit ubi fuit homo secundum hic duas in quarum prima inquirit ubi fuit secundum humanitatem secunda non inquirit ubi fuit secundum totalitatem ibi et ideo totus eodem tempore erat etc. Tertia et tertia pars in qua inquirit utrum filius hominis descendit de caelo hic dividitur in quarum prima quam praedicatam determinat secunda non parte determinatam in totali parte ista quae loquitur ibi ad haec quidem de trigra altiandi etc. quae quidem pars dividi potest in tota partem praecedentem sed sub aliis partibus diffuso ibi tamen haec sufficit ad intelligenda dictionis compositionem.

Ad intelligentiam autem huius partis advertendum est quod in distinctione ista primo quaeritur utrum Christus in triduo fuit homo. Secundo quaeritur utrum secundum quod homo fuit in loco determinato. Tertio non quaeritur de resurrectione corporis in sepulcro. Quarto quaeritur de descensu animae ad inferos. Quinto quaeritur de liberatione animarum de inferno. Sexto et ultimo quaeritur de eductione naturarum ad caelos.

Circa primum sic proceditur et quaeritur utrum Christus fuit homo in triduo et quod sic videtur Augustinus talis fuit illa susceptio quae faceret deum et hominem et hominem deum sed illa susceptio non mutata mansit in triduo sicut prius ostensum est ergo Christus in triduo fuit homo. Item magister Hugo de sancto Victore. Dicunt sententiales quod homo tamen designat quid esse inquantum compositum argumentum ita cum

ergo homo factus est incipit esse
vivus quia est esse utriusque sed
tissime est dicere quod tunc desinat
esse ergo de quolibet homine post
mortem verum est dicere quod sit homo
ergo multo fortius hoc debet con-
cedi et dici de Christo ¶ Item de
quolibet humana natura est homo sed
Christus in triduo erat quedam humana
natura ergo Christus in triduo erat
homo maior et minor per se ma-
nifeste sunt ¶ Item quotiens
anima et corpus uniuntur in una
ypostasi faciunt hominem sed in triduo
anima et corpus uniebantur in
una ypostasi in Christo ergo Christus
in triduo erat homo ¶ Item
hoc est verum Christus in triduo iacebat
in sepulcro aut ergo secundum quod deus
aut secundum quod homo sed non secundum
quod deus ergo secundum quod homo ergo Christus
in triduo erat homo ¶ Item
Christus in triduo non desiit esse
sacerdos ergo Christus in triduo non
desiit esse homo probatur per psalmum quod
dicit in psalmo tu es sacerdos in eter-
num et quod habetur ad Hebreos Christus habet
sempiternum sacerdotium intras [?] ille
in hoc audit quod sacerdos erat secundum
quod homo ¶ Item Christus propter assump-
tionem anime rationalis rationalis
erat rationalitate creata sed Christus in
triduo habuit animam rationalem sibi
unitam ergo Christus in triduo e-
rat rationalis ratione creata ergo erat
anima et angelus vel homo sed
non erat angelus vel anima
ergo erat homo ¶ Ad oppositum contra
mortuus desinit de ratione hominis
ergo quicumque est homo mortuus

est deficiens de completa ratione
hominis sed completum non predicatur
de diminuto ergo si Christus in tri-
duo erat homo mortuus hoc est falsa Christus
in triduo erat homo ¶ Item se-
cundum philosophum homo est compositum
ex anima rationali et carne ergo
Christus in triduo non erat homo
vere ¶ Item nulla forma predi-
catur de toto formali quia forma
est qua totum compositum est si ergo
homo predicatur de Christo necesse est
quod nominet formam contentam totum
compositum sed in Christo soluta erat
compositio in triduo ergo in triduo non
poterat dici homo maior propositio
manifesta est per inductionem et
per auctoritatem Avicenne qui eam ponit
et per auctoritatem Boethii qui dicit
quod species est totum esse individui
¶ Item corruptio simpliciter corporalis non
est corruptio in infernis sed esse vivi
simpliciter est ad esse hominis et est
eius terminus quia vivere est esse vi-
ventis ergo si Christus in triduo
desiit esse vivens Christus in tri-
duo desiit esse homo non ergo
Christus in triduo erat homo ¶ Item
Christus in triduo nec videre poterat
nec audire nec loqui ergo si erat
homo erat homo cecus sur-
dus et mutus sed hoc est absur-
dum dicere de Christo ergo falsum est
dicere quod Christus in triduo fuerit
homo ¶ Item sicut unio divine
nature humane facit deum et hominem
ita unio anime ad carnem facit
esse animatum ergo cessante unione

tame ad tame cessat ee anima
tum et si cessat esse animal tunc
cessit esse animal et si cessat
esse animal non cessit esse ho
ergo ap° tum in xpo fuit sep°
ratione anime intriduo xpus
desiit esse homo intriduo non
ergo fuit homo intriduo Et te
ad h ipsum sunt rationes magistri in
lira que sup h fundatur omnis
homo aut est mortalis aut i
mortalis omnis est homo est a
licubi homo s xpus intriduo
non erat mortalis nec erat im
mortalis nec erat alicubi homo
quia non in sepulcro qui non erat
ibi ii corpus non in inferno cum
non erat ibi ii anima ergo xpus
non fuit homo intriduo Et ad
dictorum intellectum est notandum quod circa
hoc fuit triplex modus dicendi
primus est quod ita sol ue xpus
intriduo possit dici homo sed
etiam hoc pot dici de quolibet homine
mortuo Secundus modus dicit
quod hoc non debet concedi de aliis
sed pot concedi de xpo Tertius
modus dicit est quod illud nec debet
concedi de xpo nec de aliis homi
nibus et primum modum dicit tenuit
mr hugo de sco victore Secundum
modum tenuit magister sententiarum Tertium
modum tenent quamplures opinio doctorum
parisiensium Et quis aut voluit
diligenter considerare quibus modis
dictorum aliquis secundum veritatem tenendum
dicendum hoc dicendum est pot dici aut
secundum esse actuale aut secundum esse aptitudinale
aut primum secundum esse actuale primum

secundum aptitudinale primum cum aut dicit
omne quod aut actu sub tunc
est primo secundum ee actuale quo secundum
est eius in actu et forma prima ac
tu inheret sibi et est eius actu
sicut homine constitute dicit ho est
animal tunc aut est primo secundum
esse aptitudinale quod nec secundum nec actu
nec forma prima actu inheret sibi
secundum nec ordine unum ad alterum
fundata super primum u sicut illa
rosa aptitudinale contenta esse rosa da
ta est flos. tunc aut est primo
primum aptitudinale et secundum primum secundum esse
actuale quod suppositum est in actu
sed non pri non in est ei secundum
aptitudinale i. secundum naturam ordinem fundatum
tam super prima u tunc ergo quod
utrum xpus sit homo in triduo
secundum loquamur de xpo secundum ee aptitudinale
non tunc est vere de xpo secundum etiam
de omni homine mortuo quia secundum
veritate fidei nostre et secundum theologice
quod homo moritur remanet prima
eius ingenitus salva est ordinatio
non salva v forme hominis sed
etiam homo alioqui non
esset ne vir. Si aut loquamur de
xpo de primo actuali primo aptitudinale
sic pot concedi de xpo quod fuit
homo intriduo quia erat primo in
actu quamvis forma humana tres
inhereret in aptitudinale quaestionis aie
et carnis secundum hoc non pot dici
de aliquo alio homine Si aute
loquamur de xpo secundum actuali
nec de xpo nec de alio homine
est vere dicere quod sit ho quia dum e
anima separata a carne nichil cum sit

hominem esse in actu nisi actu-
alis coniunctio anime cum carne
Si igitur isti tres modi dicendi intel-
ligantur secundum tres predictos mo-
dos predicandi sic in omnibus
reperitur veritas et nulla est inter
eos contrarietas et verum sensit hug-
de s. victore et verum dixit magister
si intelligunt ita per singulos
modos et verum tenet communis
opinio et propter hoc ad omnes tres
ad utramque partem adductas satis
potest patere. Ad rationem si ubi
hug. volumus autem considerare unde
inde eum sensisse christum fuisse hominem
in triduo et coniunctionem anime hominem
mortuum non solum coniunctum ad esse
aptitudinale sed etiam coniunctum ad esse ac-
tuale posuit enim quod post mortem
saluatoris esse homines et quod anima
separata esset persona et quod iterum multo
fortius debet homo dici anima
quam corpus si hoc admittet ipse
unde arguit in hunc modum
cum homo ex anima et corpore
consistet tamen propter unam partem
que est corpus dicitur homo corporeus
multo ergo magis propter partem
illam que est anima debet dici
anima et in hoc dixit magister hug-
non consentiendum nec enim anima
separata est persona sicut ostensum fuit
supra nec homo est anima sua
nec verius est homo tamen moritur
quam cum unitur coniunctum ad esse
nec licet fortassis possit angeli ...
esse sine nec corpus sed quia est
pars integralis hominis pertinet de
homine et ideo non sunt tanquam o-

ptionem magister hugonis quia op-
ponebat in parte ista magister de-
sinamus non solum volunt dicere
quod christus inter duo fuisset hominem
propter partem actualem partem aptitu-
dinem nec et actualem et volunt
aliquem hoc imponere ei quod hoc dixit
quia fiat de tertia opinione que
dixit christum hominem secundum hoc
tamen non volebat dicere quod actu
esset homo quia actu habebat
unum tantum sed hoc non est impo-
nendo quia error est sicut in
precedentibus ostensum fuit ne-
que ubi magister potest opposuisse hu-
gonem alia de causa hoc dixit intel-
lexit enim in christo duas fuisse
uniones unionem anime ad carnem
et unionem divine ueritatis et huiusmodi
et unio diuine nature et humane fa-
ciebat christum esse hominem in triduo
illud quod dicit aug. tales sunt
illa susceptio ut faceret deum et
hominem. Unio uero anime ad
carnem faciebat hominem illud unum
quia ergo in triduo mansit
unio diuinitatis ad humanitatem
et soluta fuit unio anime ad
carnem hinc est quod posuit magister
quod christus in triduo non desinit
esse homo sed desinit unione eius
unum est secundum quem dicere deposuit
quod fuit homo in triduo et quod fu-
it homo mortuus quamuis non
potest dici de aliquo alio et in hoc
etiam magister deficit quia ad hoc
quod aliquis sit homo necesse preex-
igitur et exigitur unio anime
ad carnem tamen homo dicatur forma
sit totius sine coniunctionem totius co

cretum unde nequaquam illa
susceptio fecisset deum hominem et
hominem deum nisi deus assumpsisset
corpus et animam ut coniuncta
ad invicem et propter hoc peccatio ingra-
tiae non sustinet in parte ista
c pro est ingratitudo hugonis non quia
unio sit falsa loco praedicta scilicet
contradictio sunt homo sed quia
...litate habet intellectio de praesenti
... esse actuale secundum quem praesentiam
... inconfusionis circa praedicam
... et isto modo non tamen tracto
... ingenio hugonis et ingenio sinaps
... quibus opinio ingeniosa et sic
... magister dicat circa istius ingen-
... item iuvenes audientes
... hominem esse falsam quae sunt de
... praecedunt cum secundum hanc
... ¶ Ad illud ergo quod obicitur
... quod talis fuisset illa sus-
ceptio dico quod sed fuit non quando
assumpsit corpus et animam tamen
eadem quando assumpsit corpus
et animam unita et ideo desiit
esse homo quando sit unita unio
... ad carnem sed quando soluta
sunt unio animae et carnis ad
invicem ¶ Ad illam auctoritatem hugo-
nis dicendum quod nemo desinit esse quod
... esse magister dico quod michil
... hibet quod unitas esse dicitur
... eorum dimidie unitatis
... naturalis sicut videmus quod unde
... virtutis naturalis frequenter
... virtus moralis et ideo
... quod si homo inciperet esse
... secundum animam quod propter hoc non
... sinit esse homo ¶ Ad illud

quod obicitur quod omne suppositum humana
natura est homo dico quod nomine
humane nature aliquando intelligitur
praedicata constituta hominem aliquando intellec-
tur humanus completiva quae dat
ipsi supposito completionem et opinio de-
bita ibi speciei secundum illud quod dicit
Boetius natura est unicuique rem in-
formans specifica differentia. Si ergo ac-
cipiatur natura primo modo loquendo est falsa
sed secundo loquendo est vera sed isto modo
non fuit corpus humana natura
inter duo et ideo non sequitur quod
fuit homo ¶ Ad illud quod obicitur
quod quando anima et corpus uniuntur
in eadem hypostasi faciunt hominem
dico quod unire animam et corpus
in eadem hypostasi hoc potest esse dupliciter
aut ita quod illa hypostasis sit composita
constituta et per talis hypostasis
quae sit ... et unitur et isto modo
non potest uniri in eadem hypostasi
quin remaneant ad invicem et per hoc
quin faciat hominem aliquo modo potest
uniri in eadem hypostasi ita
tamen quod illa hypostasis composita non
constituatur immo uniuntur eius et
localiter separatis et hoc modo uniuntur
in eadem hypostasi non necessario
faciunt hominem quia non est ibi
unio perfectiva nec talis qualis
est unio materiae et formae quae
requiritur ad hominem esse et
quia isto modo unita erant
anima et corpus in Christo in tri-
duo non tamen ... ideo non
sequitur quod Christus inter duo fuit
homo ¶ Ad illud quod obicitur quod Christi

interdum iacebat in sepulcro
dicendum quod talis locutio est vera per
synodochen dicitur enim christus
iacuisse in sepulcro quia pars
eius humanitatis iacuit in se
pulcro unde nec iacuit illud
secundum quod homo nec secundum quod deus
sed secundum aliquid hominis sicut enim
non sequitur petrus est in tu
mulo est ergo petrus est ho
sicut enim intelligendum est in
proposito ¶ Ad illud quod obicitur quod
christus in sempiternum fuit sacer
dos dicendum quod sacerdotium christi dicitur
fuisse sempiternum non quia
semper fuit sacerdos in actu
sed quia illi sacerdotio nullum
aliud successit ¶ Ad illud quod
obicitur quod christus interdum ha
bebat animam rationalem sibi
unitam ergo erat rationale dicendum quod hoc
non sequitur nisi intelligatur per syno
dochen quod ea quae ydiomata sunt
hominis non conveniunt hypostasi
nisi in ratione toto composito ra
tione ipsa et quia christus tunc
non erat homo ideo nec po
terat dici albus vere neque
nec rationalis vere sive nec
per synodochen videlicet quod ha
bebat corpus album et animam
rationalem quod ergo dicat quia ha
bebat animam rationalem sibi
unitam // quod ergo dicit // est rationale
dicendum quod hic intelligitur sed intelligatur
de unione quae est formae ad ma
teriam hoc autem modo non uniebat
anima christi ipsi interdum unde
non sequitur quod fuisset homo inter
duo

Secundo quaeritur utrum christus si(t)

quod homo fuit in loco deter
to an utrumque et quod fuit in lo
co determinato videtur quia christus
quod homo non fuit nisi ubi fuit
eius et caro sed anima eius
non fuit nisi in loco determinato
ergo nec christus secundum quod homo
¶ Item christus secundum quod homo
super sit humana natura in
uno sed humana natura in a
uno est humana natura in individuo
et individuum est nunc ita
nunc et ita in loco determinato
ergo christus secundum quod homo est
loco determinato ¶ Item conve
niunt mori secundum locum
ei esse in loco determinato sed christus
secundum quod homo descendit ad
inferos et ascendit ad celum
ergo etc ¶ Item quod christus sit
pluribus locis secundum quod homo
non habet nisi quia est sub sacra
si ergo tunc est sacramento
erit ergo in aliquo loco
corpore oportebat ¶ Sed contra
quaecumque sunt unita in supposito
aliquo ubicumque unum est et reli
quum humana natura unita est in su
bstantia et erit tunc verbo dei
est ubique ergo si verbum est ubique
et humana natura in verbo ¶ Item
quaecumque sunt idem in supposito
ubicumque est unum et reliquum
si enim aliqua duo actu un
iuntur in uno supposito est
quod unum alicubi esse nisi non sit
reliquum sed humana natura et divina
uniuntur in una hypostasi si ergo

sime na est ubiqz et no in
loco determinato necessario sequitur
p humana na in xpo sit ubiqz
item hec est vera iste homo
est filius dei ubiqz ergo a pari
ista quia filius dei est ubiqz
homo ß ubicuqz est homo ibi
est eius eius humanitas ergo cor
tem demonstret quicuqz locus
xpus est i aut ergo est ibi
homo aut non homo homo
ad et no homo apparuit in
ce ß non est ibi no homo
est ibi homo ergo xpus e
ubiqz homo igitur secundum humanam
naturam non est in loco deter-
minato nec sunt in triduo ¶ Iste
ad sequitur q no est et no est
homo ergo sumpsit vnde sequitur
xpus sunt ubiqz et no. sunt
ubiqz homo ergo sunt ubiqz no
homo ß hec est falsa ergo aliquid
impossibile si no in ista xpus
no sunt ubiqz homo ergo eius
ppa na xpus sunt ubiqz ho
ergo idem quod prius ¶ Item quod
filio quamvis dei pro nunc quic
ut illi homo per quem omnis
a h sit na filius dei est ubi
hec primo erit na iste homo
est ubiqz ß hic sequitur homo
albus est ubiqz ergo est ubiqz
homo et est ubiqz albus ergo
hic sequitur homo albus
est ubiqz ergo est ubiqz homo
dicit ergo idem quod prius ¶ quod xpus
secundum humanitatem nec tunc nec
in triduo sunt esse in loco de-
terminato ¶ Ad primum dicendum quod quo ista ut

esse dicere et pot esse d simoe
tunc est quod dicere quia quamvis
ut humanitas xpi sunt ubi
tamen sunt divinitas et ad istam
quam deplano tudendum est q
non quia divina na est in men-
sa et infinita vnde nullum lo-
cum sibi determinat ß humana
natura cum dicat sit creata et
finita tamen nullum locum sibi de-
terminat vnde na erat ubiqz di-
vinitas erat ß ul in sepulcro
tamen corporis ul in inferno
tamen anime sicut dicitur magister in
libro et tunc sunt tamen humani-
tatem est de se in uno tamen
loco est quod non est in pluribus
hic est sub sacro secundum quod dicitur uno
tenemus secundum quod xpus dicitur esse
alicubi sacramentaliter alicubi simpliciter
alicubi localiter est modo sacra-   localiter
liter in altari personaliter ubiqz   //
et sic humana na in xpo habz
ut sit in loco determinato et
sic si dicere fiat ergo pars plura
est etc. ¶ Ad autem fiat ergo de hac
hic est si queratur de veritate istius
iste homo est ubiqz et iste
est ubiqz homo hic videndum est
quod iste terminus homo potest subici
ul quod quia subicitur tunc est
locutio na et ideo hic est quia
tamen dicitur iste homo est ubiqz
hic pronomine iste potest determinare
personam xpi ul singulariter homo
si primum xpi sit absqz dubio
na est iste homo est ubiqz
si ergo singulariter homo ad hoc na
est ß non per propriam naturam sed
per communicationem ydiomatum quia

q̄rta

q conuenit filio dei per naturam
conuenit isti homini per gratiam. Si
aut planetarum corpore parua tunc
est locus solus quia iste tunc
homo predictus tamen forme et
hoc adiunctum ubique determinat partem
et ita sequitur per hoc quod forma
quantitatis se extendat ad omnem
locum in corpore et hoc quidem falsum
est eo quod habet locum determinatum
vnde sicut hec falsa Christus est
fuit homo quia sequitur ex hoc
quod quantitas corporis non fuit prin-
cipium in tempore ita similiter hec
est falsa Christus est ubique homo
quia ex hoc sequitur quod humanitas Christi
corporis sit ubique cum dicitur sit
nos audientes quod humanitas Christi
corporis sit in loco determinato et fu-
erit in tertio. ¶ Ad illud quod dicitur
quod quecumque sunt unita inseparabiliter
extendunt se ad omnem locum et
qualitatem. Dicendum quod illud habet veritatem quando
aliqua duo unibilia sic uniuntur
quod unum non excedit reliquum
tunc autem unum est maioris am-
bitus quam reliquum non habet
veritatem sic autem est in proposito quia na-
tura diuina est in massa sed natura hu-
mana est limitata et est sicut quando
aliquis in sepulchro ponitur dicitur
tamen aliquid esse alibi non est
homo. ¶ Ad illud quod obicitur quod ista
que sunt unum in supposito quan-
tum est in omni loco in sepulchro
Dicendum quod condam est sufficiens
est quod non excedit formam
suam et de tali supposito habet verita-
tem sed non suppositum excedit non est
suppositum quod excedit aliquam formam

unius de suppositis sicut ipsius Christi
corporis sit secundum respectum humane na-
ture quia primum esse non secundum ante
humana sed diuina natura et deita-
tis suppositum non secundum veritatem. ¶ Ad
illud quod obicitur quod hec est vera
iste homo est filius dei ubique
quia eius conuersa est vera ubique
dei filius est homo. Dicendum quod hic
sicut quibus attendit non est con-
uersa et hoc patet quia in con-
uersione alicuius termini qui de-
terminabat primum terminum sicut determina-
tio ex parte subiecti aliquando non fa-
cit conuersio sicut patet apparet
et ideo cum in hac locutione
homo est filius dei ubique de-
terminatio determinat predicatum tamen
illius attributi quod est esse filium
dei eius conuersa non est hec
filius dei est homo ubique sed
quod ubique determinat hoc attributum
hoc est esse hominem sed hic filius
dei eius ubique est homo et
hoc quidem est vera tamen eius in
tamen predicta videtur arguere a
simpliciter conuersa non tamen ar-
guit. ¶ Ad illud quod obicitur
quod si Christus est hic et non est
homo ergo est hic non per homo.
Dicendum quod illud tenet in hiis que
sunt unum numero tamen tunc
sunt ubicumque sunt in Christo
hoc non tenet quia non solum
habet naturam humanam sed diuinam
per quam potest esse alicubi ubi
non est per humanam unde impro-
prie illo est per eum sed quod non
est hic homo ergo est hic non

homo ista cum sit tres cas
unitatis non est homo hic quia
quia non est hic aut quia non
est homo aut quia est hic et
est homo sed tamen quantitas
eius non est in isto loco et in
isto sensu sit locus unitatem
et si obiciat quod homo et non
homo apponuntur in modo terminorum dicendum quod
non est contrarium est dicere sed non
est non additum determinatione quam
do non apponuntur in medio al
bus homo et albus non homo
quia neutrum horum nec predicatur de
homine nigro ¶ Ad illud quod obicitur
quod bene sequitur est et non est homo
ergo est non homo ergo similiter bene
sequitur est hic et non est hic
homo ergo non est homo dicendum
quod non est simile quia pluribus
de causis potest ista verificari de a
liquo iste non est hic homo
quam ista iste non est homo propter
determinacionem adiunctam et ideo in
primo processu est acceptio sed quibus
a pluribus causis unitatis ad unam
¶ Ad illud quod obicitur quod hec est vera
iste homo est ubique ergo iste est
ubique homo dicendum quod non sequitur
quia in prima attribuitur ei esse
ubique ratione divine nature in secunda ratione
humane nature est simile de hac
quod obiciat de homine circumdato albo
quia suppositum istius albus cor
pore hic et nunc non se extendit
ad aliquem locum ad quem non extendi
tur se eius proprietas non sic
quibus est de persona illa et de
natura humana

Tercio queritur de Christi mente corporis
in sepulcro et quod utrum
corpus Christi per triduum fuit in
sepulcro et quod sic videtur Mathei
xii sicut Ionas fuit tribus
diebus et tribus noctibus
in ventre ceti ita filius hominis
erit tribus diebus et tribus noctibus
in corde terre ergo corpus eius fu
it tribus diebus et tribus
noctibus in sepulcro ¶ Item
Iohannis ii solvite templum hoc
et in tribus diebus excitabo
illud et subiungit evangelista quod
hic intelligebat de templo cor
poris sui ergo redit idem
quod prius ¶ Item in symbolo tercia
die resurrexit a mortuis ergo
corpus eius iacuit per triduum
in sepulcro ¶ Item hoc ipsum probatur
per consuetudinem ecclesie ab servatam que
mortem eius in die veneris cele
brat et resurrectionem eius in die ter
cia scilicet in die dominico sed ergo iacuit
in sepulcro a morte usque ad re
surrectionem patet ergo ¶ Contra quod figura
debet videre veritati sed resurrectio Christi
prefigurata fuit in Sampsone
de quo legitur Iudicum xvi quod dor
mivit usque ad mediam noctem
et tulit portas civitatis ergo
videtur quod Christus usque ad tantum
diem in sepulcro non requie
vit ¶ Item dicit Hieronymus quod de
suscitavit a mortuis impossibile
quod impossibile erat detineri cum
si non potuit detineri ergo videtur
quod statim resurrexit alioquin

D

detentus fuit. Item corpus
nostre redempcionis statim post
mortem conservatum fuit quod glo-
rificato corpori xpi iam non
debuit amplius differri et
ita corpus xpi non debuit in
sepulcro per triduum relinqui.
Item anima xpi in illo triduo
aut appetebat uniri suo cor-
pori aut non. si non appetebat
quod non habebat naturam aliarum
animarum. si appetebat quod retar-
dabatur a contemplacione propria quia cor-
pus eius non reddebatur ei. Sed
hoc est inconveniens. quod videtur
quod statim corpus eius debuit
suscitari. Est igitur quod de tempore
et hora resurrectionis. Nam ali-
que glosse videntur dicere quod xpus
surrexit in media nocte. alie
vero quod in mane. Rursus quod est
quare xpus prevenit in hoc aliorum
mortuorum et corpus eius non
fuit nisi per triduum in sepulcro
cum corpora aliorum mortuorum
habeant quod persistent usque ad diem
communem. Ad x ad primum intelle-
gencia est notandum quod non conveni-
ebat corpus xpi statim post
mortem suscitari. licet tamen conveni-
ebat suscitacionem eius usque ad
generalem in hoc differri et ra-
cio huius est quia nostre fidei certitudo
qua credimus nos resurrecturos
fundata est super veritatem in hoc
xpi. Ad hoc autem quod constet nobis
de veritate resurrectionis duo con-
currunt. Primum est quod certum
est de quod constet de veritate mortis.
Secundum est quod oportet quod constet de ve-

ritate [illegible] veritate ani-
me et carnis. Veritas mortis [illegible]
constitisset nobis si xpus statim
surrexisset. sed potuisset aliquis
suspicari ipsum finxisse se
[illegible]. Veritas vitae quemadmo-
dum non constitisset si xpus ad hoc
resurrexisset. ymo prius [illegible]
desperare quam expectare [illegible]
[illegible] si non resurrexisset fides
apostolorum omnino defecisset nec aliquis
fuisse xpum diu crederet sed hesi-
tarent. Necesse igitur fuit [illegible]
fidei veritate et firmitatem
resurrectionis xpi declarari [illegible]
[illegible] quam manife-
tum veritatis mortis [illegible] usque
ad tercium diem sustulit et [illegible]
[illegible] qua per tempus illud
patuit manifestam fuisse [illegible]
[illegible] requirit igitur sicut [illegible]
fides nostra per triduum in sepul-
cro tamen per tres dies integros
et completos sed per ultimam partem
diei veneris et primam partem
dominice diei et per totam diem sabbati
ita quod requiescio illa per triduum
intelligenda est per synodochen
et in hoc casu secundum concordantiam
luce de hora temporis videtur
esse contrarietas. Nam quidam vi-
dent dicere quod surrexit in media
nocte quidam vero quod surrexit
in aurora. [illegible] huius diversitatis
est pro eo quod considerant diversimode
in illa dilacione quia [illegible]
[illegible] ad numerum horarum. Nam
aliqui incipiunt tempus computare
ab hora sexta qua crucifixus est

et tenebre facte sunt super universam
terram et iste protendunt tempus
usque ad mediam noctem inter diem
sabbati et diem dominicam iste computat
xxxvi horas quia tunc
erat equinoctium in quale quo Christus
dominus passus est aliqui incipe-
runt computare a sexto in quo
positus fuit in sepulcro et pro-
tendunt ad tempus usque ad dilu-
culum dominico diei et tamen isti quam
illi eandem considerant convenientiam
tante dilacionis spiritus enim deus
distulit per xxxvi horas ut in
hac significaret quia liberacio et vic-
toria per ipsum ille enim verus est
senario uno in se ducto quod
quidem unus est primus numerus perfec-
tus secundum arismetricam est et a-
lia convenientia quia in xxxvi
horis sunt due noctes et unus
dies ita quod salvum est ubi Christus
simplici ad duplum ut dicit Augustinus
libro 4o de Trinitate quod Christus una simpla
sua vetustate abstulit duas nostras
vetustates que quidem intelliguntur
per duas noctes et hanc racionem
assignat Augustinus in libro de Trinitate secundam
racionem assignat super illud Luce xxiv
oportuit Christum pati glossa merito
uno die et duabus noctibus
in sepulcro iacuit quia lucem
videlicet sue mortis que tunc
in carne erat tenebris nostre du-
ple mortis que in carne et anima
erant copulavit et secundum ymnum dicitur super
illud Iob? in hoc sedentes quia
noctis horam ... glossa quiescit

in sepulcro uno die et duabus
noctibus quia nostre vetustati dupla
sua simpla consumpsit et ideo
licet videantur differre in tempore
hora quando tamen in assignando temporis
convenientia nec tamen in hora
sibi contradicunt quia dupliciter dicitur res
fieri aut quando fit secundum veritatem
aut quando innotescit et illi qui
hora media noctis assignant re-
surrectionem tempus determinant
quando primo fuit qui non mane
assignant tempus determinant
quando ~~primo fuit~~ innotuit vel certe
ideo fuit inter horam medie
noctis et mane diei dominice
et quia medium denominatur ab extremis
ideo aliqui dicunt fuisse in
media nocte aliqui in mane sine
aliqua contradictione concedendum est igitur
quod Christus iacuit per triduum in
sepulcro ita quod per synodochen
hic intelligatur convenienter sunt enim
omnes raciones que hic inducuntur
Ad illud quod primo arguitur de Sampso-
ne iam patet responsio quia esto quod media
nocte resurrexit non tamen
propter hoc sequitur quod Christus non qui-
everit per triduum in sepulcro quia
media illa nox fuit pars diei dominice
et per synodochen per media illa
noctem tota dies sequens com-
putatur cum nox cum die sequenti
post Christi resurrectionem preterea non
oportet quod veritas in omnibus videat
figure quia nulla figura est
ita similis veritati quin sit ex a-
liqua sui parte dissimilis. Ad

illud quod obiicitur quod impossibile fuit eu
detineri Dicendum quod detencio dicit vio
lenciam christus autem distulit re
surgere usque ad tercium diem non propter
violenciam sed propter meram voluntatem
et ideo non erat detencio sed volunta
lis possessio ¶ Ad illud quod obiicitur
quod iam opus nostre redempcionis
consumatum erat Dicendum quod licet consuma
tum esset secundum virtutem non tamen
nobis innotuerat adhuc aut quod nobis
valeret non erat quod nobis innotes
ceret adhuc aut quod nobis credendum
innotesceret necesse erat differri
ideo non absque causa sed propter salutem
nostram resurrectionem distulit in ter
ciam ¶ Ad illud quod obiicitur quod anima
christi si appetebat unire corpori
retardabatur a perfecta contempla
cione Dicendum quod hoc non oportebat propter nimi
am ipsius dileccionem et tantam
plenitudinem gracie que in ipso erat
ut non solum separata a corpore sed eciam
consistens in corpore passibili non
retardaretur a contemplacione divina
non sic autem est in aliis animabus
requiritur necesse est invenire sed illa anima
inter animas habuit privilegium privilegia
singulare

Quarto queritur de descensu
anime christi ad inferos
et quod anima christi illuc descendit
ostenditur primo per illud quod dicitur Actuum
ii quem deus suscitavit ut so
lutis doloribus inferni etc ergo
videtur quod in inferno fuit anima
eius ¶ Item in symbolo apostolorum
descendit ad inferos tercia die re
surrexit a mortuis Nichil hoc christus

sibi dici potest ¶ Item dampnus de
scendit ad infernum anima Dicit sic sta
tuit quemadmodum hiis qui in terra sunt
ita et hiis que in inferno sunt
et in tenebris et in umbra mor
tis sedent super lucescat ergo de
scendit ad inferos ¶ Item sicut
christus nos decuit per adventum
suum in carne ita et detentos
in inferno liberavit per egressum suum
a carne sed adveniendo in terris
nobiscum conversatus est et mortuus
ergo moriendo ad inferna de
scendit ¶ Sed contra Augustinus ad Dar
danum et sic agere ad literam in
fernale inpropter nomine inferni
in bono inveniatur si ergo christo
nichil mali attribuendum est videtur
quod corpus christus ad inferna non
descendit ¶ Item optimo debetur
optimus locus sed anima christi erat
optima et infernus erat locus
vilissimus ergo numquam videtur fuisse
conveniens quod anima christi descendit
ad infernum ¶ Item maioris potesta
tis est liberare subditos de manu
adversarii sola voluntate et vir
tute quam presencia corporali ergo si
christus iam triumphaverat mor
te de dyabolo videtur quod non oporte
bat ipsum ad infernum descendere
ad liberandum nos ¶ Item per mor
tem christi illi qui prius descen
derant ad infernum merebantur a
scendere in celum ergo si idem non est
causa oppositorum videtur quod christus
moriendo non descenderit ad in
feros ¶ Ad hoc nomine inferni

alii mittuntur pena alii locus
pene et secundum hoc dupliciter aliquis
potest dici descendere ad inferos vel
quia quia descendit ad penam
aut quia descendit ad locum pe-
ne. Primo modo non convenit in ce-
cum licet sint pena dampni vel
sint pena sensus. Secundo vero mo-
do competit Christo descendit enim quantum
ad illa potentiam in qua erant iusti
qui detinebantur unico peccato primi
parentis quia quantum ad illam que convenit li-
bus applicari ad illa magis proprie
descendit non compulsus necessitate
sed sua voluntate et potestate vo-
luit quia voluit descendere ad eri-
piendos illos qui tenebantur
illius compedibus [illegible] et posset
facere hoc [illegible] descendere fuit duplex
videlicet propter consolacionem victorum
propter confutacionem adversariorum propter
consolacionem victorum quia magna
fuit eis consolacio de presencia ipsius
anime ihesu christi et maior fuit dig-
nitatis ostensum in hoc quod ipse per se
voluit descendere ad eos propter quod dicitur
Dan[illegible] qui descendit ut hiis qui in
tenebris et in umbra mortis
sedent [illegible] luceret sicut in sua
[illegible] descendit ut luceret hiis
qui erant vinctis propter confutacionem
adversariorum ut ipsi demones con-
funderentur [illegible] [illegible] et sicut
vicerat eos infra in [illegible] assumpta
sic anima eius de eisdem trium-
pharet apud inferos ipsos vinc-
tos [illegible] [illegible] sunt igni voces
et [illegible] que [illegible] adhuc

¶ Ad illud vero quod primo obicitur in con-
trarium quod infernum nomine vel de-
facili invenitur in bono dicendum quod verum
est quod ad infernum nullus descen-
dit preter solum Christum nisi ad penam
dampni vel ad penam sensus. Chri-
stus ipsum non de facili invenitur in
bono quia hic convenit soli Christo
¶ Ad illud quod obicitur quod optimus dele-
ctus locus dicendum quod verum est de
loco qui debetur alicui pro re-
muneratione operis aut non descen-
dit ad infernum tamquam ad locum
remunerationis sibi debitum sed
potius descendit ad ipsum [illegible]
gendum et consolandum ¶ Ad illud
quod obicitur quod maius est triumphare
in absentia quam in alia presentia dicendum
quod licet hoc non sit convenientia ten-
te virtutis tamen est convenientia ma-
ioris dignitatis Christus aut
in liberatione vera potius inten-
debat nobis ostendere dignitatis
affectum quam virtutis [illegible] va-
lebat enim quod hic [illegible] dilec-
tionis et amoris quam [illegible]
virtutis et timoris ¶ Ad illud
quod obicitur quod mors Christi inchoabatur
a scensum [illegible] dicendum quod est
descensus ordinatus ad ascen-
sum et hoc modo descendit Christus
quia descendit ut faceret alios
ascendere et iste descensus non
est contra ascensum nec est co-
causa contra ipsum et alius descen-
sus qui venit cum [illegible] ascen-
dendi et hic descensus repug-
nat ascensui et de hoc descen-

sunt opponunt et de hoc concedi potest quod isto modo Christus ad inferos non descendit sed alio modo sicut predictum est.

Quarto queritur de liberatione animarum ab inferno et est questio utrum omnes animas que in inferno erant liberavit et quod sic videtur. Job xvii: In profundissimum infernum descendent omnia mea, sed constat Christus eripuit Job de inferno, ergo eripuit aliquos de inferno profundissimo, multo fortius de parte superiori inferni, ergo videtur quod totum infernum despoliavit. Item in psalmo: Eruisti animam meam de inferno inferiori, aut secundum Augustinum in persona Christi aut in persona aliorum aliquorum, sed quocumque modo intelligatur aliqui eruti sunt de loco inferiori, quia Christus non descendit nisi ad locum illum ubi animas erant, ergo multo fortius eruti sunt de inferno superiori, ergo de toto inferno. Item Zacharie ix: Tu autem in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu in quo non erat aqua; glossa: eos qui tenebantur vincti catenalibus ubi nulla misericordia eos refrigerabat quam dives ille petebat tu liberasti, sed tales erant dampnati in inferno, ergo videtur quod illos liberavit, ergo omnes eduxit. Item si solos bonos de inferno liberavit et malos reliquit, cum plures essent mali quam boni, videtur quod Christus non plenam sed semiplenam victoriam de dyabolo obtinuit. Item

Christus pro omnibus passus est in cruce, sed ad illos liberandos ad infernum descendit pro quibus passus fuit, ergo videtur quod omnes eduxit de inferno. Si tu dicas quod non est passus quantum ad efficaciam nisi pro bonis, licet quantum ad sufficientiam pro omnibus, contra: hoc est quod dicitur ad Romanos v°: Christus pro impiis passus est, et constat quod inter peccatores multi passionis Christi liberantur de potestate diaboli, ergo videtur quod multo fortius illi sunt liberati qui fuerunt ibi a Christo innocenti. Sed contra ysaie ultimo dicitur de dampnatis: Vermis eorum non morietur et ignis non extinguetur, ergo videtur quod reprobos et malos Christus ab igne inferni non liberavit. Item Luce xvi: Chaos magnum firmatum est inter nos et vos, ergo multo fortius inter Christum et dampnatos, ergo non videtur quod Christus descenderit ad illos liberandos. Si enim alii sancti non compaciebantur dampnatis propter sanctitatem iustitie, multo fortius et ipse Christus qui est iudex iustus compatiebatur cum illis sicut dicit Gregorius in collatione de compassione. Item Judas et alii in mortali peccato decedentes dampnati erant per finalem diffidentiam, sed deus numquam finalem suam diffinitionem retractat, ergo etc. Item passio Christi non tollit liberum arbitrium, ergo nec mutat liberum arbitrium, ergo si aliqui erant ibi dampnati

pdemta sui lr az qz unqz
mto passionis xpi delbent
unde cum et libiari ¶ Item
aut ista peccatores qui modo
moriuntur in peccato liberantur de
inferno aut non Si liberantur
go nichil est derogare diuine
iusticie si non liberant et illi
sunt liberati go peioris condicio-
nis sunt illi qui secuti sunt
passionem xpi quam illi qui p
cesserunt ß hoc est falsum go illi
reprobi liberati sunt est quod quo
quos liberant et unqz infer-
num descendit et specialiter du-
bium est de paruulis qui decesse-
runt in peccato originali Si
enim illi non habent aliud peccatum
nisi peccatum ade et pro illo satis-
fecit xpus et merita xpi va-
lent illis qui non utuntur li-
bero arbitrio quod eos eripuit de in-
ferno aut si non eripuit quare
quare non eripuit ¶ Ad hoc dicendum quod
dampnati in inferno non liberantur nisi
animas electorum suorum et eorum qui
erant membra ipsius quoniam
eius passio quamuis sufficit
non tamen influit nisi in eius
membra et ideo soli per passionem
saluati sunt qui uel erant
eius membra quando passus est
uel futuri erant per assumptionem
ad ipsum quia igitur illa erant in
inferno qui nec membra xpi
erant nec membra xpi futuri
erant quia non erant in statu
merendi ideo non omnes dampnati eri-
puit de inferno ß tantum electos
et hoc est quod dicit gregorius in quadam

omelia in octaua pasche aut eum
sic quod ante passionem suam dixit
in resurrectione sua deus impleuit
Si exaltatus non a terra omnia
traham ad me omnia enim tra-
xit qui de electis suis apud in-
feros nullum reliquit omnia
abstulit utique electa unde et
recte per osee dicitur ero mors
tua o mors morsus tuus
ero inferne quia enim in electis
suis funditus occidit mortem
mors mortis extitit quia non
in inferno partem abstulit et
partem reliquit non occidit
funditus ß momordit infer-
num occidendo et ita quod xpus
in suo descensu ad inferos non
omnes liberauit de inferno et
concedendum est verius quod inducitur
ad hoc ¶ Ad illud uero quod primo dicitur
in contrarium de uerbo Job qui dice-
bat sic descendent in profundis-
simum infernum dicendum quod per profundissimum
infernum potest dici uel statum
inferni inferioris qui est contra
uel respectu ad infernum qui est
supra terram Et primo dicit
tunc in profundissimum infernum de-
scendent impii et dampnati
qui in loco illo inferiori est quidam
locus deputatus hiis qui
puniendi sunt pena dampni
et pena sensus Et quidam locus
deputatus hiis qui puniendi
sunt solum ad tempus sine sit pe-
na dampni sine sensus sicut
ille in quo erant sancti patres et
alii qui decesserunt cum gratia

et circa limbus sive sinus
abrahe dico ideo quia Christus solum
ad illud descendit unde suos
inde eripuit et ita ad superiorem
partem non autem ad mediam vel
ultimam. Alii homines accipiunt pro fun-
do inferni vel infernum qui est
supra terram sicut respectu aeris
caliginosi qui est infimus
demonum qui dicitur profundus
vel talis comparative locus non est
re dicitur profundior locus necessario
infra terram respectu horum dicitur
profundissimus et sic non dicebat
Iob scilicet in profundissimum infernum
descendent partes per hoc patet responsio ad
secundum quia cum dicitur eum sicut aras
mea confusio non autem respectu
status inferni quia ibi est in-
feriori nulla est redemptio

inferiori quia dicitur [illegible] ipsis [illegible] quia dicitur infimus ille inferior non [illegible]

Ad illud quod obicitur de glossa zach
ix dicendum quod glossa illa sumpta est in
propria per tunc exponi ut per
hoc quod dicitur nulla eos aqua re-
frigerabat non intelligatur lo-
cus inferni quantum ad partem
illam in qua erant liberandi sed quantum
ad partem illam in qua non erant libe-
randi. quod dicit eruisti vinctos
de inferno in quibus erant comprehenditur cum
malis quos sicut malos nulla
refrigerabat aqua pars eum
ius inferni in hoc quod dicitur una
quia in limbo non erat una
liberatus quamvis esset una re-
laxans et de illa una intel-
ligitur non de alia. Ad illud quod
obicitur quod si non eripuit nisi bo-
nos quia simpliciter habent vi-

toriam dicendum quod filii est male et
pro peccatum quia malis sed sunt et a
domino esse tendunt et ideo non
descendit in inferiorem compendio et
perfecta in nullo minuitur plena
victoria si ipsi non liberantur sicut
in nullo diminuta est plena di-
gnitas proprie per absentiam ma-
lorum. Ad illud quod obicitur quod illos
liberavit pro quibus passus est
dicendum quod potest dici quod hic intelligitur
de illis pro quibus passus est quantum
ad efficaciam et illi soli erant
electi qui erant in inferno et si
tunc obicias passus non solum pro eo
sed etiam pro impiis mortuus est
dicendum quod hic intelligitur de impiis qui
erant in statu vie non autem de
illis qui erant dampnati per dif-
finitivam sententiam quales erant illi
qui erant in profundissimo infer-
no de inferis. Ad illud quod ulterius
querebatur de parvulis qui debuerunt
liberari dicendum quod nec ipsi potuerunt li-
berari quia non erant in statu in
quo essent capaces gratie Christi
nec unita Christo potuerunt eius sa-
cramenta nec passio eius
perfecta ad eos habebat potentiam
ad illos cum se extendit quia
membra eius efficiuntur per membra
fide vel per aliquod sacramentum fidei vel
sicut parvuli decedentes in origi-
nali carent imperpetuum vita be-
ata sic et illi qui tunc in inferno
erant de inferis alia non que
rebant per ea que dicta sunt pa-
tent manifestari

Sexto et ultimo queritur de tri-
ductione animarum quas li-
berauit de inferno ad celos et est
quod utrum statim post mortem intro-
duxit eos in celum et quod sic videtur
per illud quod dicitur Luce xxiii dixit
dominus ad latronem hodie mecum
eris in paradyso et constat quod illud
non intelligitur de paradyso terrestri quia
non ingressus est ille anime esse
in illo paradyso ergo intelligitur de
celesti ¶ Item statim post mortem
Christi aperta fuit ianua et mortu-
fuit omnis retardatio ergo videtur
quod anima Christi cum aliis animabus
statim in celum evolavit ¶ Item
locus superior competit statui glorie
sicut inferior competit statui
culpe ergo sicut anime dampnate
statim descendunt in inferos ita
anime beate statim debent evolare
in celum sed statim post mortem Christi
anime ille que fuerunt in inferno
fuerunt beate simpliciter intuitus ma-
state ergo statim debuerunt in celum
traduci ¶ Item nulla anima prin-
or fuit quam anima Christi sed anime sanc-
torum aliorum qui non moriuntur sta-
tim evolant ergo anima Christi statim
evolavit in celum sed non ascendit
caput sine membris ergo alie anime
post mortem Christi statim ad celum fuerunt
deducte ¶ Sed contra Michee ii ascen-
det [illegible] pandens iter ante eos dicitur
de Christo sed Christus non ascendit
in celum nisi ad xl diem post re-
surrectionem ergo nec anime aliorum sanctorum
qui erant in limbo ¶ Item re-
surrectio debuit precedere ascensionem
sed non resurrexit statim post

mortem ergo videtur quod nec anima
Christi nec alie anime ascende-
runt in celum ante diem tercium
¶ Item in quadam collecta in die
Pasche dicitur Deus qui per unigenitum tuum
nobis aditum eternitatis morte re-
serasti ergo videtur quod ante diem
resurrectionis non fuerunt anime
educte de limbo inferni ¶ Item
Christus cum resurrexit dicitur ab in-
feris reduxit ad superos sed si ani-
mas statim post mortem alias ani-
mas duxisset in celum non ab in-
feris reduceret ad superos sed magis
de superis descenderet ad inferiora
quod non videtur quod anime sanctorum sta-
tim post mortem Christi producte fuerunt
in celum ¶ Respondeo dicendum quod anime sanctorum
non statim post mortem Christi producte
fuerunt in celum quantum ad locum
statim statim sed tamen post resolutionem anime
a corpore in Christi descensu ad in-
feros viderunt lumen eternum et
beate facte sunt et patefactum est
celum eis quantum ad premium unde
in loco [illegible] infernali existentes ha-
buerunt paradysum et aperta dicitur ianua
que non aliud quam intra-
re(?) licet autem beatitudinem sta-
tim post mortem Christi habuerunt non
tamen locum beatitudinis statim adepte
sunt quod quia per Christum debebant in
celum per introitum venire et per imagi-
nem esse in velut [illegible]
tamquam caput cum illis ante
Christum et eius ascensio differri de-
buit propter maiorem fidei confirmationem
ideo etiam dilata fuit ita ut
crederetur quod [illegible] Christus mortuus
fuit et ideo [illegible] dilata fuit

ascensio ut per multa argumenta
ostenderetur quod vere resurrexerat
secundum quod dicitur Actuum 1 prebuit se
vivum ipsum in multis argumentis
apparens eis etc. Quando ergo nulla causa
debuit in celum ascendere cum proprium
et ipsi ascensio quantum ad nostram salu-
tem debebat differri similiter est
quod anime sanctorum nec statim fuerunt
de limbo educte nec statim in
celesti paradiso fuerunt locate de
una dispensacione hoc facien-
te ad nostram salutem. ¶ Ad 3
quod obicitur de anima latronis in Luca
dicendum quod sicut dicit Augustinus hic ubi
exponitur paradisus non dicitur
non locus empirei celi nec
locus paradisi terrestris sed ipsa
dei visio vel utrumque cum homo
sit deus tamen dicitur aperte videat
se deum esse in paradiso. ¶ Ad 4
quod obicitur quod statim anime fuerunt
apte quantum ad nuntium sed in re-
surrectione quantum ad egressum
de limbo in ascensione non quantum
ad ascensum in celum unde
in omnibus hiis tribus dicitur anima
fuisse apta tamen tamen alia
ratio quod dicitur quod non erat retardanda
ratio unum est quod non erat retar-
dans quantum ad violentiam erat
tamen aliqua retardans rationabi-
li causa videlicet dilacio ascen-
sionis christi que differri habebat
propter suam dictam. ¶ Ad 5 quod obicitur
quod locus superior competit statui
glorie dicendum quod verum est ac tamen sic
angeli beati competenti multitudine decorum

sum ad nostram salutem servatorum
quaerimus in quantum beati sunt eis
competat locus supremus. Sic
etiam locus glorie differri potuit
propter causam illis animabus ad tem-
pus. ¶ Ad illud quod obicitur quod ante
aliorum sanctorum nunc vel statim evo-
lant iam patet etc. quia caput
eorum est supra nec est aliquid
ex parte ipsorum vel ex parte nostra quod
eas debeat retardare et ideo
non est simile.

Iuxta ista sit questio circa litte-
ram et primo queritur de hoc quod
dicit lux nova superne illumina-
bat infernum. Videtur enim hoc esse
falsum quia sicut obscuritas re-
pugnat celo empireo sic
luminositas repugnat inferno
ergo sicut celum numquam habet obscurita-
tem sic nec videtur quod infernus umquam illu-
minari. ¶ Item dampnati debu-
erunt carere omni consolatione et ma-
xime consolatione que est in aspec-
tu lucis eterne. Ergo si lux illa
corporalis non erat quia sine cor-
pore ad inferna descendit sed erat
lux spiritualis videtur quod in inferno
irradiare non debeat. ¶ Respondeo dicendum
quod sermo est de irradiacione
lucis intellectualis in mentibus nam non
irradiatio non lucis spiritualis in
mentibus voluntarie unde illus-
tratio videtur nisi cum se ostendere
voluerit et ideo lux ista potuit le-
dere dicitur in inferno et infer-
num illuminasse quia aliquos
de inferno irradiabat non
tamen omnes quia nec omnes

nolebat illuminare nisi omnes ha-
bebat oculos corporales. Ad
illud vero quod obicitur de comparatione
dico quod non est simile quamvis enim sit
bonum animo inpermixtum malo
non tamen oportet quod sit malum animo
inpermixtum bono. Et propterea dice-
bat Dominus eos qui erant in tene-
bris illuminare, non tamen qui erant
in limbo obscurati. ¶ Item quantum
de hoc quod dicit ubique totus eodem
tempore erat in infernum, hoc enim
videtur falsum, quia cum hoc quod est to-
tum refertur ad naturam vel ad personam
ad unum, quia corpus suum totum
unum non erat simul in celo et in
inferno. Si ad personam ad hoc vero falsum
quia sicut supra dictum est quod per-
sona composita continebat substantias
et duabus naturis et est illa com-
posita in compositionibus. Ergo corpore erat in ce-
lo et in inferno, nisi quod ille dicit non
semper erat in celo et in inferno. Si
ad primum ad hoc videtur quod falsum est et
absurdum. ¶ Item dicam quod convenit
assignari inter hoc signum omne et
hoc signum totum, quia omne
distribuit pro partibus subiectivis
et totum pro partibus integralibus, sed Christus
non habebat partes integrales in
se secundum humanitatem; nunc ergo dico quod to-
tus corpus fuit in celo et in in-
ferno implicatur hoc de corpore secundum
naturam humanam quod pungitur et falsum pro
tempore illo. ¶ Ad hoc dico quod hoc no-
men totus aliquando tenetur ut signum
aliquando ut adiectivum secundum quod tenetur
ut signum sic distribuit nunc aliquas
partes ut cum dicitur totus Petrus est
albus secundum quod accipitur ut nomen
adiectivum. Sic totum uno mo-
do dicitur idem quod perfectum alio modo idem
quod habens partem et partem, cum ergo
dicat magister quod Christus totus erat
in celo totus ibi dicitur perfectus quia
persona Christi perfectissima simul erat
in celo et in terra et in inferno.
¶ Ad illud quod obicitur quod persona illa
erat composita, dico quod nec propterea erat
composita nec sic nomine totus ac-
cipitur ibi collective vel distribu-
tive, quia non sequitur collationem a-
dictionum sed ponitur perfectum et per
hoc Christus ad sequens. ¶ Item quantum
de hoc quod dicit totus est ubique
sed non totum, videtur enim illa dictio esse
inproposita, quia totus et totum
idem significat. Ergo si totus erat
in celo et inferno necessario sequitur
quod totum. ¶ Item ubique ergo si-
militer est ut esse totum quod pro-
ratione una de corpore quia ubique est
aliquid, necesse est esse illud omne
quod natum est in eo. ¶ Ad hoc dico quod
sicut magister subiungit totus
refertur ad personam sed totum
ad naturam et vero hominis est distinctio
personis imputata per genus masculinum
et confuso per neutrum, et quamvis perfec-
te corpus secundum se totum ubique erat
tamen erat cum sit unita et sim-
pliciter nunc non solum
sit in corpore simplex ut potest divina
sed etiam composita ut potest humana
nec illa possit esse ubique ideo con-
cedit magister quod totus erat ubi-
que sed non totum quia totus re-

D

fertur ad dimitatem totum ad dimi-
tatem et quantitatem. ¶ Ad illud quod
quod obicitur quod totus et totum idem
significant dicendum quod unum est quantum est
de impositione prima secundum rationem distri-
butionis imponere pro quibus congregatis
in ratione unius unum convenit
referri ad personam et aliud ad
naturam ¶ Ad illud quod dicitur quod ubicumque
ego sum necesse est me esse totum
dicendum quod non est quia in me
persona non se extendit ultra
naturam sed aliter non est in Christo si-
cut in praedicabilibus dictum fuit
¶ Item quaeritur de hoc quod dicitur Nemo
ascendit in caelum nisi qui descen-
dit de caelo. unde cum hac esse
filium quia si solus Christus descen-
dit de caelo. ergo Christus solus ascen-
dit in caelum et nullus alius quod est
haereticum dicere ¶ Item haec unde filius
aliqua ratione possit dici descendisse
de caelo aut hoc cum vel secundum naturam
divinam aut secundum humanam secundum di-
vinam non quia secundum illam non
mutat locum secundum humanam non quia
secundum illam non fuit in caelo ¶ Re-
spondeo dicendum quod ascendere ~~ascendere~~ uno modo
idem est quod propria virtute scandere
sine auxilio virtutis alienae
et hoc modo soli Christo convenit alio
modo ascendere idem est quod propria
scandere et hoc modo convenit aliis
sanctis [illegible] aut [illegible] ac-
cipitur proprie. vel aliter est
ascendere in caelum empyreum et
est ascendere in caelum trinitatis cu-
ius [illegible] nemo ascendit [illegible]

ascende[re]

dicitur continuum ad ascensum corporis
vero secundum continuum ad ascensum in cae-
lo trinitatis et iste ascensus
non est ascensus ad locum sed potius
ad dignitatem et aequalitatem patris
nec est secundum ascensionem non
dicitur in Christo sed potius manifesta-
tionem eius quod fuit ab aeterno unde
filius dicitur descendisse non propter
hoc quod in eo fuit divinitas inno-
vata sed propter hoc quod in assumptione
humanitatis apparuit incarnata
sicut etiam dicitur ascendisse quia
in ascensione eius sua humanitas
est manifestata. unde iste de-
scensus et ascensus convenit
vel dicitur personae secundum duas naturas
relata tamen ad humanam et per hoc
patet responsio ad utraque obiecta. primus sta-
tutus [illegible] de ascensu et
descensu locali ¶ Item quaeritur
de hoc quod dicitur hic de corrigia calcia-
mentorum quid intelligitur per cor-
rigiam et quid per calciamentum et
quid per regem Idumaeae et quid
per ossa eius ¶ Respondeo dicendum quod calcia-
mentum est humanitas Christi tegens
pedem divinitatis corrigia vero
calciamenti est unio divinitatis
et humanitatis. Rex Idumaeae est
Christus in ratione ut mortalis assumpta
in [illegible] illud quod in psalmo dicitur in Idu-
maeam extendam calciamentum me-
um ossa regis Idumaeae sunt
sacra Christi occulta et difficilia
ad perscrutandum hoc usque ad cineres
consumuntur quod per igne curiositatis
adeo vult quis ea penetrare
usque ad nimia ut de rebus [illegible]

tinet et hec quod dicit magister non
est faciendum quia tunc loquitur de
ipso Christo ad eius incarnationem
et passionem vel eius cogitationem re-
plet devotus devotione ut dum tam
magna et immensa beneficia cor-
de audito cogitationibus per claram
intelligentiam et per ingratitudinem aversa-
mus si quis ad hec tam ymaginabi-
lis secreto facium considerunt repente
dicit cum Jesu non sum dignus
ut solvam corrigiam calciamenti eius
credo enim quod hec calciamenta
alligatura que curiosius etiam scru-
dari eam quis solvere valet
tanto strictius alligat Ideo
secundo magister hominis innuit
tam sermone de Christo quantum ad in-
carnationis et passionis myste-
rium quod excedit omnem sensum
humanum.

Quam vero sequitur hic textum sit
proprium est Sicut a primo
dictum sunt in hoc libello inten-
dit magister declarare qualiter deus
qui est dives in misericordia glorificat
nos per Christum et quid hec idem fa-
cit proprium assumentes naturam
humanam et dantes nobis naturam
que idcirco totus iste liber a
principio dividebatur in tres partes
generali divisione In quarum prima
agit magister de natura quam Christus
pro nobis assumpsit quam etiam pro salu-
te nostra morti exposuit Secunda
vero agit de natura que quam nobis
contulit prima parte determinata que
durat usque libri usque huc

hic incipit secunda que durat
aliquo loco usque ad finem et quia
Christus nos per gratiam in duabus consi-
stit videlicet in virtutum et donorum con-
tinuatione et in impletione divinorum
mandatorum Ideo pars ista in du-
as partes dividitur principales in
quarum prima agit magister de habitibus
gratuitis Secunda vero agit de pre-
ceptis decalogi infra distinctione xxx
vij. Et iam dicto decalogi et
et quia habitus gratuita distin-
guit et quorundam ideo prima pars
dividitur in duas in quarum prima
agit de habitibus gratuitis in
communi ad invicem distinguit
secunda de eisdem magister alium
communi quarum scilicet distinctione xxxvj Sci-
licet tamen quod inter virtutes sunt
fides gratie et quia habitus gra-
tuiti sunt in triplici differentia quidam
namque sunt que ordinant
in finem ut sunt virtutes theologice
quidam vero in ea que sunt ad finem
ut sunt virtutes cardinales quidam
vero non expedunt in utrisque
ut dona septiformis gratie
ideo ista pars dividitur in tres in
quarum prima agit de virtutibus
theologicis Secunda agit de cardi-
nalibus scilicet distinctione xxxiij post
predicta de iiij virtutibus Tercia
vero de vij donis spiritus sancti
scilicet distinctione xxxiiij Nunc de septem
donis spiritus sancti et quia virtutes
theologice sunt tres scilicet fides spes
et caritas ideo pars prima dividitur

564

D

in tres in quarum prima agitur de
fide secunda de spe. i. d. xxvi
Est autem spes virtus etc. Ter-
tia vero de caritate infra d. xxvii
Cum autem Christus fidem et spem
non habuit etc. Et quia in fide est tria
considerare scilicet quantum ad suam essentiam
et quantum ad obiectum sive materiam
et quantum ad sufficientiam ideo prima
pars dividitur in tres partes secundum
tres distinctiones in quarum prima
agitur de fide quantum ad eius
essentiam secunda quantum ad eius
obiectum sive materiam i. d. xxiiii
hic queritur si fides sit de non
visis est etc. Tertia de eius suf-
ficientia infra d. xxv predictis
adiciendum est de sufficientia fidei etc.
Prima pars que continet presentem
distinctionem dividitur in partes tres. s. q. p.
[illegible] dicendis continuatur. Secunda vero
fidem describit sive notificat ibi
fides est virtus qua creduntur
etc. Tertia vero distinctionem complanat
ibi accipitur autem fides tribus
modis etc. Primis autem duabus
partibus indivisis relinquitur tertia pars
subdividitur in duas secundum duas
partes illius distinctionis quas com-
planat. Primo enim intendit complanare
qualiter fides sit virtus secunda
vero qualiter per fidem creduntur que
non videntur quod est in illa dif-
finitione loco dicte ibi notandum quod
quod fides de novo appellatur etc. Prima pars
dividit in tres partes in quarum
prima complanat qualiter virtute habet
quod dictum est fides est virtus cum

enim fides dicatur in textu ubi acqui-
sita et hic non per qualitatem scilicet
habitu quoniam informatio secunda vero
cum fidem contingat esse infor-
mem et formatam comparat unam
istarum ad alteram ibi. Si vero queritur
utrum illa informis qualitas
Tertia vero cum dictum sit fide dici-
tur credit eadem et unitatem? [illegible]
tamen ibi quia diversimode dicitur
fides etc. Dividitur illa secunda pars
in qua complanat qualiter fide cre-
duntur que non videntur habet
partes tres in quarum prima ponit
illius membri complanationem
secunda vero complanationem suam con-
firmat per diffinitionem apostoli quam
fidem notificat ibi dicit enim
apostolus fides substantia rerum. Tertia
vero inquirit de illa descriptione
utrum sit convenienter assignata ibi. Si
vero queritur an hec descriptio speci-
ficat etc. Subdivisiones autem partium
manifeste sunt in littera

Ad intelligentiam autem huius
partis incidit hic quod tractan-
dum. Primo enim queritur de ipsa
fide simpliciter dicta sive formata.
Secundo vero queritur de fide quodam
modo diminuta sive informi.

articulus primus

Circa primum queruntur v.
Primo enim queritur utrum fides
sit virtus simpliciter dicta. Secundo
queritur utrum sit in parte anime
affectiva vel cognitiva. Tertio
queritur utrum sit virtus una.
Quarto queritur utrum sit tante
certitudinis quante certitudinis est scientia
Quinto queritur devotissime [illegible]

apostolo assignatur

Circa primum sic proceditur et queritur utrum fides sit virtus et loquimur hic de fide qua quis credit in deum et audit quod sic quia est principium nostre salutis habet rationem virtutis sed fides est huiusmodi secundum quod sepe dicitur in ewangelio fides tua te salvum fecit ergo fides est virtus ¶ Item quod est principium purificationis cordis habet rationem virtutis sicut enim cor non inquinatur nisi per peccatum sic non purificatur nisi per virtutem sed fides est principium purificationis cordis secundum quod dicitur Actuum xv fide purificans corda eorum ergo etc. ¶ Item omnis habitus quo est placitus domino acceptus habet rationem virtutis maxime cum respicit determinatum genus actus sed fides est huiusmodi secundum quod dicitur xi ad hebreos sine fide impossibile est placere deo igitur fides plena et perfecta in se continet rationem virtutis ¶ Item quod directam habet contrarietatem ad vitium et peccatum virtus est sed fides est huiusmodi quia directe contrariatur heresi et infidelitati que sunt vitia et peccata ergo fides est virtus proprie dicta et hoc ipsum potest probari expresse per auctoritatem Augustini in libro ¶ Contra in omnibus generibus sunt extrema et medium per ea quod medium participat utrumque extremorum sed fides est medium inter opinionem et scientiam sicut dicit magister Hugo in libro de sacramentis

ubi dicit quod fides est certitudo de rebus absentibus supra opinionem et infra scientiam constituta ¶ Si igitur nec opinio nec scientia nec in genere virtutis ponitur necessario sequitur quod nec fides in genere virtutis continetur ¶ Item habitus distinguuntur per actus et actus per obiecta sed hoc autem distinguuntur virtus et scientia secundum philosophum quia virtus est in bono et scientia est in vero sed fides est in vero ratione veri ergo fides non est in genere virtutis sed magis est in genere scientie quia autem fides sit in vero satis patet quod fidei est assentire prime veritati propter se et super omnia ¶ Item vituperabile est cum habitu ingenii rationis velle aliquid sine ratione ergo vituperabile est rationale credere sine ratione sed fides qua credimus in deum non inquirit rationem ergo talis fides vituperabilis est sed nichil quod est vituperabile habet rationem virtutis ergo non est fides non potest esse virtus in nobis ¶ Item quanto actus aliquis est rationabilior tanto est virtuti proximior ergo credere per rationem cogentem plus appropinquat ad virtutem quam credere sine ratione Si igitur credulitas qua quis habet ex parte materia rationis non est virtus nec actus virtutis multo fortius videtur quod ipsa fides que rationem non sequitur nec rationi innititur careat perfectione virtutis ¶ Ad id quod obicitur de illo ipsa fides quod

in deum credimus. Nec tamen est
virtus una et auriga vir-
tutum sicut de prudentia dicit
Bernardus. Ad argumentum: virtus quidem
est quia in ea consistit recti-
tudo mentis secundum regulam iustitie
iustum. Cum est ut intellectus in-
terius captivet et subiugat
summe veritati sicut affectus
debet subiugare summe bonitati,
nec potest esse anima recta nisi
intellectus summe veritati propter
se et propter omnia assentiat et
affectus summe bonitati adhe-
reat. Hanc autem rectitudinem no-
bis quibus valemus nemo enim
plus credit deo quam sibi ni-
si hoc quod vult intellectum suum cap-
tivare in obsequium Christi. Ex qua
captivatione intellectus in obse-
quium summe veritatis spectat
ad rectitudinem mentis voluntas
qua quis vult se sic captivare
est voluntas recta et habitus
qui inclinat ad hoc expeditum et
adiuvat facit ad voluntatis
rectitudinem. Et ideo iustitia non
est aliud quam voluntatis recti-
tudo et fides non est aliud
nisi habitus quo intellectus in-
voluntarie captivatur in obsequi-
um Christi. Restat quod habitus fidei
spectat ad rectitudinem mentis
secundum regulam iustitie et ideo
licet in se recta virtutis nec et
proprie nec solum licet in se rectus
virtutes nec sit auriga virtutum
quarumlibet tamen theologicarum videlicet
quam cardinalium sine fide [illegible]
est [illegible]

sine cognitione aut summi ce-
leri bonum non potest esse vo-
lens expectatio et dilectio cu-
ius preambula est et dirigit
affectum ad expetendum et ad de-
siderandum et ita vero fides spes
et caritate precedit tamen re-
gula et auriga operum virtutum
sine cognitione summi boni
non potest esse recta intentio
hoc solum cum fit recta intentio
quod fit ad gloriam et honorem dei. Sine
recta vero intentione nullus
actus recte incedit. Quia igitur
habitus fidei est quo mens sum-
mum bonum a ceteris veris
agnoscit, hinc est quod fides
dirigit nostram intentionem et
hec regula est omnis operationis
bone et omnis virtutis, unde
hoc est quod non tamen debet
dici virtus contra quam etiam
virtutum generalitas regula
et auriga et precedere sunt
auctores et vivores que sunt
ad istam partem. Ad illud vero
quod primo obicitur quod fides
tenet medium inter scientiam et
opinionem. Dicendum quod fides assignare
quod medium inter scientiam et opi-
nionem ab hiis non removetur
construitur cum illis duobus sed
medium construit ab extremis. Sed
quod medium locum tenet quantum
ad certitudinem est cum
magis certa quam opinio et
minus quam scientia sicut videlicet
inferius. De hoc autem medio non
est necesse quod sit in eodem genere
[illegible] cum extremis. Pass

etiam dici quod hic non sit nobilitate
in moribus. Praeterea quod medium re-
peritur in genere virtutis et communia
sunt in genere meliorum. ¶ Ad illud
quod obicitur quod speciam distinguitur in hac
a virtute quia ipsa est in vero et
virtus in bono, dicendum patet quod philosophus
loquitur ibi de virtute morali quae
consistit circa actiones et pas-
siones de qua dicit quod virtus
est in passionibus et operationibus
aliorum operativa et ligatur virtus
ordinat in hiis quae sunt ad fi-
nem de virtute autem intellectuali quam
maxime est sapientia et intelligentia
quae ordinat in ipsum finem non
sed veritate et hoc modo fides est virtus
non modo praemisso. ¶ Sed hic modo dicendum
videtur esse catholicius prius in hoc
quod non tantum de virtute morali im-
specialiter de causa alia virtute subiecte
virtutis. videtur posse hic dici quod
aspicitur respectu speciei et operatione dicendum
est quod aliud obiectum est veri fidei
aliud obiectum spei et caritatis. nam obiectum
est quia est veri universaliter, confidere
autem est obiectum quia est veri non
inquantum non visum sed salutiferum
quia enim est in visio requiritur
ad ipsum cognoscendum alius ha-
bitus quam sic habitus spei quia sa-
lutiferum ideo habitus ille ad salu-
tem ordinat et adiuvat liberam
et ideo sed tamen virtutis comple-
tam et sic patet quod nichil impedit
quin fides possit esse in viro et
tamen necessario est virtus. Praeterea
quod aliquando est in vero quem scien-
tiam duplicem secundum quam assigna-
tam est eius intellectus in virtute

non visa et veritate salutifera
quia cum non visa est creditur
voluntate et intentione quae duo
aliena sunt appetentibus sperare in
et virtus magis quam est fides est
virtus fidei pietate quae quidem
non est catholicus sed ignota sunt
philosophis. ¶ Ad illud quod obicitur quod
credere sine ratione est intemporale
dicendum quod illud verum est ubi auctoritas
non supplet locum rationis, ubi vero
auctoritas supplet locum rationis
non est intemporale sed valde com-
mendabile sic autem est in fide quam
et si non assit intellectum ipsius
credentis vero scit quam debeat
veritati assentire ad summe ve-
ritatis auctoritas quae cordi sim-
pliciter suadet quam etsi summa veritate
scimus mentiri non posse et
ideo impium est ei non credere
propterea hoc non tollit ymmo po-
tius confert fidem esse virtutem. ¶ Ad
illud quod obicitur quod quanto magis
aliquis est rationale tanto magis
conformatur virtuti, praeterea dicendum quod rationa-
le tanto magis est aliquid dupliciter
aut quia conforme est rationi de-
nante et illustrante alie virtus
superne aut quia conforme est
rationi gubernante ad cognitionem scilicet
Et primo modo dicta rationale ma-
gis instauratur sed secundo modo dicta
rationale certitudinem habet quam
frequenter vero ad sensibilia quia ipsa
iudicat esse vera quae sunt
falsa et e converso bona quae sunt ma-
la et e contrario unde multi videntur
sibi rationabilia quae sunt valde
[illegible] sicut patet quia multa

invisibilia philosophi viderunt que tamen videntur valde invisibilia ex propriis ut cum continue et cum meditacione et studio et quoniam precellit iudicium viri iudicium pueri tunc precellit iudicium pueri ex proprio iudicio unius philosophi et iudicium rationis supra ... quare iudicium rationis ad inferiora depressum et cum hoc non impedit fidem esse virtutem quia credit aliqua que videntur esse invisibilia hominum alius sunt ... visibilia hoc principaliter immo hoc facit ad rationem virtutis ut credat sine ratione si enim credit propter rationem cogentem illa credulitas non esset voluntaria sed necessaria et sic non esset virtuosa nec meritoria sicut melius manifestabitur inferius.

Secundo queritur utrum fides sit in parte cognitiva an in affectiva et quod sit in parte cognitiva videtur primo per Augustinum qui sic diffinit credere in libro de predestinacione sanctorum credere est cogitare cum assensione ad illa igitur virtutem pertinet credere ad quam pertinet cogitare sed cogitare est potencie cognitive ergo et credere. Cum igitur in illa potencia est fides cuius actus est credere videtur quod virtus sit in parte cognitiva. Item ad Romanos x. fides est ex auditu. Glossa dicit intellectum ... de auditis intellectus illustrat fides est per auditum et fides illuminat mentem et tamen audire quod illuminat spectat ad partem anime cognitive unde quod fides sit in parte anime cognitiva. Item re...

formatis ymaginibus sit particeps per tres virtutes theologicas sed ... tunc consistat in potencia affectiva virtus et in potencia cognitiva non est aut aliam dare nisi fidem. Si ergo virtus est in ea parte que reformat videtur quod fides sit in potencia cognitiva. Item in eadem est virtus continua et dos illi succedens in gloria sed visio que succedit fidei est in potencia cognitiva sicut manifestum est ergo in ... in illa particula anime est virtus tamen in se ... cuius actus complicat difficultatem ... cum in ea potencia collocatur ad tantum opus habilitat. Si ergo per fidem captivatur intellectus in obsequium Christi ergo fides complet actum ... potencie intellective est igitur in ipsa tamen in subiecto. Item contra ... diffiniens virtutem dicit quod virtus est habitus voluntarius ergo si fides est virtus est habitus voluntarius sed habitus voluntarius est in voluntate tamen in subiecto ergo et fides. Item Augustinus de moribus ecclesie virtutem diffiniens dicit quod virtus non est aliud quam amor ordinatus ergo si omnis virtus est amor ... omnis virtus est in ea potencia cuius est amare sed hoc est potencie affective non cognitive ergo omnis virtus est in potencia affectiva. Item magister Hugo in libro de sacramentis dicit quod in affectu fide

opera requiritur. Sed in ea potentia est virtus tamen in subiecto proprio immediate requiritur omnis opera si igitur hec est potentia affectiva igitur etc. ¶ Item in illa potentia est virtus fidei que posset cogi quia sicut dicit Augustinus cetera posset homo nolens credere non potest nisi volens. Sed potentia cognitiva potest cogi igitur fides non potest esse in potentia cognitiva sed in potentia cognitiva vel affectiva igitur etc. ¶ Item in illa potentia est virtus sicut in subiecto que est principium actus et operis illi virtuti debite. Sed nullus assentit veritati nisi ipse nisi quando vult. Si igitur sit principium actus credendi hec orta a voluntate necesse est esse fidem in ea tamen in subiecto proprio. Sed tu dicas quod simul est in intellectu et affectu. Contra hoc est quia unus habitus simplex non potest esse in duabus potentiis. Sed affectiva et cognitiva sunt diverse potentie sicut omnium est simplex in fide hec. Ergo si fides est habitus unus non potest esse simul et semel in illis potentiis duabus et ideo per hoc non salvatur quia ad hec restat quod in qua illarum potentiarum sit primo et principaliter quia quorum horum doctorum videntur obviare rationes que sunt ad oppositum. Item ¶ Ad hoc ad quodlibet intelligentiam est notandum quod circa hec diversi diversa senserunt quidam enim dixerunt quod fides est in sua cognitiva et intellectu speculativo sed quod est speculativus. et non totorum est

quia intellectus speculativus dicitur esse ille qui tendit in verum sub ratione veri fides autem facit intellectum credere articulos non quia boni sed quia veri ita enim quis credit dampnacionem malorum sicut glorificationem bonorum et ideo caritas et fides distinguntur in obiecto quantum ad rationem materie eo quod caritas tendit in deum sub ratione boni. Notandum est quod fides tendat in deum sub ratione veri credendo assentit summe veritati non quia bonitas sed quia veritas quod igitur intellectus speculativus respicit verum sub ratione veri hinc est quod dixerunt fidem esse in intellectu speculativo inquantum est speculativus nec obviat hiis verba philosophorum quia ipsi de veritate fidei non intellexerunt. ¶ Alii autem aliter videntur esse dicendum dicentes quod fides est in intellectu practico intellectus enim practicus dicitur esse intellectus extensus secundum quod vult plus quam intellectus speculativus extensione sit practicus. Contingit autem intellectum extendi tripliciter vel per coniunctionem sui cum affectione ad quam inclinat vel per coniunctionem sui cum affectione quam inclinat vel per coniunctionem sui cum operatione quam dirigit et regulat. Omnibus autem hiis modis contingit fidem ponere in intellectu extenso sive practico secundum varios status fidei. Nam fides simpliciter dicta que est in simplicibus sine for-

¶ Intellectus triplex extenditur

v

inclinata que facit hominem credere
deum in hiis que non videt est
in ipso intellectu inquantum inclinatur
ab ipsa voluntate non enim crederet
nisi vellet Et fides autem forma-
ta qua quis credit in deum
est in ipso intellectu inquantum incli-
nat affectum ad hoc enim quod ali-
quis credat in deum per fidem for-
matam oportet ut in ipsum aman-
do tendat secundum quod habet virtus
fidei aut perfecta de qua dicit
apostolus quod est operans per dilectionem
illa quidem est in ipso intellectu
inquantum mediante affectu dirigit
opus et sic patet quod secundum istos
fides est in intellectu practico
sive extenso secundum diversos ipsius
fidei status sive intellectus prac-
ticus dicatur idem sive quasi sive
magis idem secundum quod magis et
magis habet extendi Racio autem
que movet istos hec racio non
facta est ubi philosophus qui dicit
quod virtutes sunt in intelligencia
practica Et eciam ipsa esse recta
que dicit quod virtus non potest
esse nisi habitus voluntarius
cum tamen in ipsa consistat laus
et meritum et ideo impossibile est quod
virtus fidei sit in intellectu nisi
inquantum intellectus inquit affectum
intellectus aut affectum inclinatus
et ipsum per ipsius dicatur esse intel-
lectus extensus vel intellectus prac-
ticus et ideo dicunt ipsam fidem
esse in practico intellectu Restat
tat ad hec tercius modus dicendi vide-
licet quod fides nec est omnino in

potencia cognitiva nec omnino in potencia
affectiva sed quodammodo in hoc et quo-
dammodo in illa et hoc est quod dicit
magister hugo de sancto victore in libro de
sacramentis duo inquit sunt in quibus
fides consistit cognicio videlicet
et affectio in affectu quidem substancia
fidei reperitur in cognicione [illegible] non in-
Racio autem que movet ad hoc posi-
est quod actus voluntatis est essen-
ipsi fidei cum enim esset virtus prin-
cipalis nisi esset voluntarium dicit
et augustinus dicat quod virtus non est
aliud quam amor ordinatus Si
ergo fides est virtus requirit
actum voluntatis ut sic essen-
cia et ex illa habet essencialiter ra-
cionem nisi esset voluntarium unde et augustinus
dicit quod virtus non est aliud quam
amor inordinatus si ergo fides
est virtus quod sit essencialiter Rursus quia
ipsi fidei cognicio essencialis est
et illuminacio per quam intellectus diri-
gitur in summam veritatem et ei sub-
icitur ideo ipsa fides essencialiter
requirit actum racionis et propterea di-
cunt illi qui sunt huius racionis
fidem esse non tantum in racione sed
eciam in voluntate cum utrumque actum re-
quirat essencialiter quia nec ac-
tus racionis requirit actus volunta-
tis est nullus cum non inclinetur a voluntate
ideo et dicunt quod in racione in-
fidei reperitur in affectione et [illegible]
omnes aut huiusmodi dicendi a
magnis clericis prefuerunt [illegible]
et quibus ergo hic satis racionabiliter sunt

dicantur et si quis recte intelligat inveniet quodlibet corpus habere aliquid veritatis ut autem hoc planius fiat attendendum est aliquas adhuc subiectum virtutis in generali quod quidem virtutem possumus partes plane quibusdam pro suppositis virtus enim est subiectum quam consistit laus et meritum sicut culpa secundum quam attenditur meritum et demeritum. Virtus autem est habitus reddens potentiam finalem respectu alicuius actus. Si ergo virtus principium est laudis et meriti necesse est illam potentiam in illa potentia anime que est principium primum operationis laudabilis et meritorie nam si ponetur in potentia inferiori tamen virtus potentialis inesset generaliter virtuti. Si ergo li. ar. principium est meriti et demeriti necesse est omnem virtutem in li. ar. ponere. Rursus cum habitus sit in ea potentia cuius actui complicat difficultatem et virtus sit habitus necesse est eam reperiri in ea potentia sicut in subiecto quam ad opus habilitat quam quia quedam virtutes complicant generis rationalis quedam actus concupiscibilis quedam actus irascibilis ideo quasdam necesse est ponere in rationali quasdam in concupiscibili quasdam in irascibili. His presuppositis finale est si videre quod est subiectum fidei. Si cum fides virtus est circa quam consistit laus et meritum necesse est quod ipsa in li. ar. ponatur. Rursus si fides habitus est per quem intellectus captivatur in obsequium Christi et inclinatur pure veritati propter se et hoc modo dicitur intellectus quodammodo sub-

dilatum necesse est quod habitus fidei quodammodo sit in intellectu speculativo quod habet verum speculativum et quia intellectus non habilitatur ad assentiendum prime veritati pure secundum suum iudicium sed secundum voluntatis imperium ideo fides non respicit intellectum tamquam pure speculativum sed necesse est quod ipsa sit in ipso intellectu secundum quod quodammodo est extensus et ab affectu inclinatus. Rursus quoniam ipsum velle credere est conveniens ipsi fidei hinc est quod habitus ille non tantum respicit intellectum ut speculativum simpliciter veritate nec etiam inclinatum ab affectu sed etiam ipsum affectum complexus patet quod non est repugnans inter predictas positiones si quis recte intelligat ymmo ex omnibus quod colligitur una veritas integra quod fides ut est virtus et principium meriti respicit li. ar. ut subiectum inquantum vero habitus est quodammodo respicit intellectum speculativum et cum actus qui est credere verum quia verum quodammodo intellectum extensum ut eius actus qui est credere voluntarie sive credendo tendere in deum quodammodo respicit affectum et eius actus qui est velle assentire ei ad quod ratio comprehendere non potest attingere. Si tu obicias quod ista non possunt simul stare quia cum fides sit habitus simplex et unus habitus simplex sit in una potentia tamquam in subiecto non videtur quod possit omnes illas potentias tamquam unum subiectum respicere. ¶ Ad hoc dicendum est quod nichil impedit dicere unam et eandem

o

virtute esse simul in li. ar. et
racione et voluntate sicut in subiecto
li. 9o. cum sint li. ar. non est
potencia distincta a racione et voluntate
secundum rem et tamen unius secundum quod
vult licet dicatur li. ar. completi-
ones tres potencias s. irascibilem et
concupiscibilem et volubilitatem et ideo
nullo inconveniens est quod una que-
libet virtus que respicit in una-
quaque illarum potenciarum secundum quod habitus
in li. ar. respondeat secundum quod virtus
et unita principium simpliciter nullo
est inconveniens ponere unum habitum
esse in racione et voluntate ita
quod una illarum potenciarum respiciat
habitum ad actum materiale alteram
habitum ad actum formale sicut
patet quod habitus sapiencie quo aliquis
respicit memoriam sed qua ad reten-
cionem et quo aliquis intelligenciam
quo ad facultatem commissionis et
tamen dicitur unus habitus simpliciter
quamvis eius potencie distincte sit
[illegible] contrarii habet in una sub-
racione sicut potest esse in eis uni-
tas [illegible] sicut una sanitas
potest esse in multis membris
corporis interius et una honesta-
tas in multis potenciis [illegible]
potest [illegible] et [illegible] quod sit
[illegible] virtutis quod sic eadem
[illegible] sine [illegible] potest
[illegible] determinatio [illegible]
[illegible] quod sit [illegible] fidei [illegible]
[illegible] virtus [illegible] sit
esse in li. ar. [illegible] tamen habitus
[illegible] potest [illegible] est quod

dammodo in potencia cognitiva sicut audiui-
mus ad primam partem quoniam ad
fidem pertinet cognitive ad fidem
pertinet illuminare et racionem refor-
mare et intellectum captivare unde ex
fidei succedit unde quamvis
respiciant cognitivam ideo racionis
ad partem illam inducte sunt
et de nec eius obviant racionis
ad oppositum quoniam hec fides respi-
ciat actum potencie cognitive non tamen
ipsum respiciat omnino prime sed in
quantum est affectione generatur
et quodammodo possidetur et ideo
carum vero est ponere quod fides qui-
dammodo sit in affectione sicut dicit
magister sententiarum de fide [illegible] et hic quod
est habitus voluntarius et ani-
ordinatus et talis est actus
eius quod ad ipsum nemo potest [illegible]
[illegible] et ideo concedi potest
racionis que sunt ad partem [illegible]
tem que racionis sibi invicem
non obviant sed utrumque veritatem
concludant patet clare potest unde
sed quis potest capere quod adesse fi-
dei virtutis concurrit actus simul
simul et voluntas quod bene innuit
apostolus in epistola notificacione fidei cum
dicat fidem esse substanciam rerum spe-
randarum argumentum non apparentium ta-
gens quod est in ea cognitivum et quod
est affectivum unde cum fides
esset virtus concurrens intellectum
illuminaret non eius voluntatem quo-
dammodo rectificaret sicut patet [illegible]
[illegible] qua illuminat intellectum
ad eadem ad que illuminat fides et
tamen non potest esse virtus qu-

in illa illuminacione non cooperatur
voluntas secundum hoc quod cooperatur
in fidei assensu et actu quo hoc
parte possumus ea que obiecta sunt
et consimilia que contra hoc obiecta sunt

Tercio queritur utrum fides sit
virtus una et quod sic videtur
Ephesiis iiii° dicitur unus deus una
fides et unum baptisma sed baptisma
virtute habet secundum speciem quod quidem
est sacramentum fidei ergo multo
multo fortius quod et ipsa fides
Item i. ad Corinthios xiii° Nunc ma-
nent fides spes et caritas tria
hec sed spes et caritas sunt vir-
tutes secundum speciem ergo et fides
Item fides ille assentit nisi prime
summe veritati et summa veritas
tamen una est que ratio credendi est
una sed habitus diversificantur per formam
et speciem a parte rationis motive
et motionis si ergo ratio movendi est
una necesse est virtutem fidei qua
creditur esse una specie ¶ Item
qui credit in deo non videtur
esse fidelis nisi credat in omnibus
articulis sed fides virtus facit
unumquemque tunc fidelem ergo non
est vera fides virtus nisi per
ipsam omnia credibilia credantur
et in unum colligantur sed non col-
ligentur in unum per se nisi fides
esset virtus una ergo necesse est
quod fides una sit respectu omnium
credibilium ¶ Item non est alia
obediencia secundum speciem qua obedit
deo in mandatis prime tabule
et in mandatis secunde legis man-

data prime tabule ordinant
ad deum mandata non secunde ordi-
nent ad proximum ergo pari ratione
non erit alia fides qua assen-
titur prime veritati in articulis
respicientibus deitatem et in articu-
lis respicientibus humanitatem et non
est dare aliud secundum quod fides
multiplicetur et diversificetur ergo ne-
cesse est fidei virtutem esse una
secundum speciem ¶ Sed contra habitus
diversificantur per actus et actus per
obiecta sed obiectum fidei non solum
est verum increatum ut pote quod
deus sit trinus et unus sed eciam
verum creatum ut pote quod Christus
sit natus et passus Si ergo
creatum et increatum videntur esse
esse plurimum differunt essencialiter
et formaliter necesse est ponere quod
fides qua credimus deitatem
et fides qua credimus humani-
tatem sit alia et alia secundum speciem
¶ Item sicut voluntas se habet
ad volita et spes ad speranda sic
se habet fides ad credenda sed vo-
luntas diversificatur et variatur
secundum diversificationem diversitate volitorum
sicut et spes secundum diversitatem speran-
dorum ergo racione consimili quod fides di-
versificari habeat secundum diversitatem
credibilium et sic videtur idem
quod prius ¶ Item donum sapiencie
et sciencie sunt diversa dona et
hoc non ob aliud nisi quia unum est
de eternis et aliud est de temporalibus
si ergo fides est de istis et
de illis videtur quod et ipsa formaliter

habet diuisionem. ¶ Item timor
et spes sunt affectiones for-
maliter differentes et hoc quia
timor est de futuris malis spes
autem de futuris bonis. sed fides
non tantum est de futuris bonis
ut patet de gloria eterna sed etiam
de futuris malis ut patet de
suppliciis eternis ergo videtur quod fides
de hiis et illis habet formaliter
diuisionem. ¶ Item nulla virtus
habet plures veras virtutes in ea
quantum ad vera intentione respe-
ctu finis sed fides est que dirigit
intentionem ergo verum est quod
fides omnes virtutes continet
quantum ad earum fines ergo si
virtus que omnes virtutes
continet non est virtus specialis
sed virtus generalis ad omnes
videtur consequenter posse colligi fidem
non esse virtutem unam specie.
¶ Ad oppositum quod fides sine
in eius sine individuis una est
specie. Item patet quod tunc dicitur in
spes quibus in duas diuisificatur
specie unum et hinc vero est quod
unitas virtutis attenditur specie
unitate actus principalis unitas
autem actus principalis attenditur specie
unitate obiecti primi et quia obiectum
primum fidei unum est hinc est
quod verum est unitate fidei esse
unam. hoc autem planius patet ex com-
paratione in consimili sicut enim vide-
mus in habitu videndi quod virtus
visiua habet obiectum per accidens
sicut dicimus videns equum vel
hominem habet etiam aliud per se
sicut dum videt album et nigrum
hoc est obiectum non solum non proprie
sed est primo sicut dum videt la-
pidem et huiusmodi obiectum per accidens
sunt obiectum ulle ipsius visus
diuisificat nisi specie sicut equus
differt specie ab homine et est
obiectum per se specie differt sicut
album specie differt a nigro non
tamen habitus videndi specie diuisificatur
quia vero obiectum primum videlicet prima
vero lumine [illegible] una est in omni
visibili et per se et ex proposito in-
telligendum est quod licet fides
habeat multa obiecta per accidens
sicut omnia que continentur ad
articulos multa etiam obiecta per
se sicut etiam ipsos articulos plures
et distinctos quia tamen una
est ratio credendi in omnibus videlicet
licet ipsa summa veritas tamen ipsa
fides in intellectu per se et primo
omnia vero ipsa fides est specie
una quantum quod reperiatur in cre-
dentibus diversis et est simile si ego
credam alicui homini veritatem
quia verax est eadem credu-
litate qua credam ipsum esse
veracem credam omnia esse ve-
que dicat quantumcumque de diuersis
materiis logice philosophie
[illegible] ex proposito intelligendum
et vero concedendi sunt
credentes fidem habere unitatem
specie. ¶ Ad illud quod ob-
icitur in genere quod actus diui-
sificantur per obiecta iam patet quod
hoc non intelligitur de quocumque ob-

sz de obo q est obiectum ipse et
primo q quod non tamen habet
verum interius sz est verum actum
et motum h aut non non de obiectum
fidei nisi quia sunt veritas sic
infra inclinus patebit tamen
de obiecto fidei inquirere. Ad illud
q obiicitur q sicut se habet fides
ad credibilia sicut voluntas
ad volita et spes ad speranda dd q
non est simile quia spes in di
versis salz diversas intue vo
nes et diversa media per que illa
cognoscat sum^s voluntas
in diversis volitis diversa intue
appetibilia ipse q illa appetit
ideo tamen voluntas quam spes diver
sificantur penes illa q appetit
et cognoscit fides aut intue
unum solum q omnia credibilia
credit et ideo ipse diversitate
credibilium non sz diversificatur
Ad illud q obiicitur q donum scientie
et sapientie diversificatur dd q non
est simile quia sapientia cognoscit
rem eternam solum rationes eternas
et scientia res temporalia solum ratio
nes temporales et ideo diversifi
catur quia cognoscit solum ratio
nes alias fides autem non sic
unum tamen rem creatam quam et
increata respicit solum dictamine
veritatis eterne et ideo non sic
sz diversificatur Ad illud q obiicitur
q timor et spes diversificantur
quia sunt de bonis et malis
dd q non est simile quia timor
respiciat malus solum q malus
et spes donum bonum sz q bo

et ita solum rationes diversas
fides aut bona et mala non
considerat nisi inquantum cadunt
sub dictamine veritatis et ita
sub ratione una ita cum credit
malos puniri sic bonos
premiari ita cum est unum verum
sicut et reliquum et ita dictat
veritas unum sicut alterum Ad
illud q obiicitur q fides dirigit
omnes virtutes dd q [illegible] non
sequitur q fides sit virtus gene
ralis [illegible] q contingit virtutes
se ipsas [illegible] obiectum [illegible]
virtutes bene potest esse [illegible] al
terius virtutis ita ad invicem
distincte sunt quia distinguntur
penes obiecta ipsa que non tamen
habent verum interius verum est verum
motum obiectum cum [illegible] fa
cit generia inesse nec [illegible]
et ipse non sequitur q fides
sit genus alijs virtutibus quia
fides respicit certa obiecta et
simus cum illa solo non primo
dum [illegible] quando [illegible] obiectum
tum [illegible] et primum hic distinc
tum ab alijs virtutibus solum
tamen [illegible] unitate [illegible] ponere
fidem esse unam solum [illegible]
sicut in precedentibus [illegible]
est

Quarto queritur utrum fides
sit certior quam scientia et
q sic videtur Augustinus [illegible] et ce
[illegible] fides [illegible]
q fides maior est vel saltem
equalis [illegible] q scientia ipse

phus. virtus est certior omni arte sed fides ponitur in genere virtutis scientia autem et ars sunt in genere eiusdem generis ergo maior est certitudo in fide quam sit in habitu scientie. Item certius cognoscitur quod cognoscitur in lumine increato quam quod cognoscitur in lumine intelligentie sive veritatis create sed quod cognoscitur fide cognoscitur in lumine veritatis prime quod autem scientia cognoscitur in lumine intellectus create ergo maior est certitudo fidei quam scientie. Item certius est illud in quo minus cadit error quam circa quod contingit errare. sed fidei non permiscetur error cum autem philosophorum multa errores permiscentur ergo maior est certitudo fidei quam sit certitudo alicuius scientie philosophice. Item certior scientia certius habet fundamentum quanto aliqua scientia nobilior est per consequens tanto certior est sed scientia theologie est omnino scientia altissima et nobilissima ergo certissima si ergo fides est fundamentum certius scientie theologice necesse est ipsum esse certissimum est igitur in ea maior certitudo quam in aliqua scientia. Sed contra magister Hugo de sancto victore fides est certitudo quedam animi de absentibus supra opinionem et infra scientiam constituta ergo minor est certitudo in ipsa fide quam in habitu scientie. Item certius cognoscitur illud de quo non potest dubitari quam illud de quo potest dubitari sed quod quis cognoscit scientie cognitione sic novit quod de eo dubitare non potest quod autem novit aliquis certitudine fidei potest de eo dubitare sicut patet ergo maior est certitudo scientie quam fidei. Item certius cognoscitur quod cognoscitur aperta ratione quam quod cognoscitur sola credulitate sed per scientiam cognoscitur aliquid aperta ratione per fidem sola credulitate ergo certior est scientia quam fides. Item quanto aliquid cognoscitur clarius tanto cognoscitur certius sed fides cognoscit per speculum in enigmate scientia autem revelata facie ergo maior est certitudo quam habet scientia quam illa quam habet fides. Item certius cognoscitur quod potest probari quam quod non potest probari quam quod quis cognoscit habitu scientie potest probari aliquo argumento ad negantem et eum convincere necessario ita quod non possit contradicere non sic autem est de fide ergo fides non habet tantam certitudinem quantam habitus scientie. Respondeo dicendum quod cum comparamus certitudinem fidei ad certitudinem scientie potest intelligi dupliciter. Nam uno modo scientia potest dici acquisita et alia infusa dei in patria et hoc modo non est dubium quin scientia isto modo precellat incertitudine ipsam fidem sicut gloria precellit gratiam et status patrie statum vie. Alio modo dicitur scientia cognitio quam quis habet in via et ista potest esse dupliciter aut ratione illorum respectu quorum est fides aut in

aliorum cognoscibilium. Si respicitur illorum respectu quorum est fides, sic simpliciter loquendo certior est fides quam scientia. Unde si aliquis philosophorum cognosceret aliquem articulorum, verbi gratia dicendo ut sciret deum esse creatorem vel deum esse remuneratorem, nunquam ita certitudinaliter cognosceret per scientiam suam sicut verus fidelis per suam fidem. Si autem loquamur de scientia secundum quod est cognitio aliorum cognoscibilium, sic quodammodo certior est fides quam scientia et quodammodo econverso. Est enim certitudo speculationis et est certitudo adhesionis, et prima quidem respicit intellectum, secunda vero respicit ipsum affectum. Si loquamur de certitudine adhesionis, sic maior est certitudo in ipsa fide quam sit in habitu scientie, pro eo quod vera fides magis facit adherere ipsum credentem veritati credite quam aliqua scientia alicui rei scite. Videmus enim veros fideles nec per argumenta nec per tormenta nec per blandimenta inclinari posse ut veritatem quam credunt saltem ore tenus negent. Quod nemo sciens sane mentis faceret, ut aliquis qui cognosceret, vel magis doctrina fidei dicit non esse faciendum. Stultus certe esset geometer qui pro quacumque conclusione geometrie auderet subire mortem. Unde verus fidelis certe si sciret totam scientiam philosophicam mallet totam illam scientiam perdere quam unum solum articulum ignorare, adeo adheret veritati credite.

De certitudine igitur adhesionis verum est fidem esse certiorem scientia philosophica, et hec certitudo respicit veritatem et doctrinam fidei pro veritate, et de hac certitudine concludunt rationes ad primam partem inducte. Si autem loquamur de certitudine speculationis que quidem respicit ipsum intellectum et evidentiam veritatis, sic concedi potest quod maior certitudo est in aliqua scientia quam in fide, pro eo quod aliquis pro aliquo scientiam ita certitudinaliter novit quod nullo modo potest de eo dubitare vel aliquo modo dissentire nec in corde suo illo modo contradicere, sicut patet in cognitione dignitatis et principiorum primorum, et hoc modo procedunt rationes ad partem sequentem sicut per tractatum patet. Et hoc modo procedunt rationes ad partem. Per hoc patet. Responsio ad questionem propositam patet ex supradictis. Ad alia procedunt enim secundum diversas vias. Nam rationes ad primam partem inducte concludunt de certitudine adhesionis, rationes vero ad oppositum de certitudine speculationis. Unde per rationes ad primam partem inducte videntur concludere de certitudine speculationis quod illa certitudine sit fidei certior scientia, quod falsum est; ideo tempus est eas dissolvere. Ad illud primum Augustini quo dicit quod nichil est homini certius sua fide dicendum quod nichil facit ad propositum, quia non loquitur de certitudine qua quis habet per fidem sed qua quis habet de fide quam habet in mente, et illa est certitudo scientie. Scit enim

habens fidelis secundum hanc fidem
¶ Ad illud philosophi quod virtus est
certior omni arte dicendum quod ipse loquitur
de virtute et arte secundum quod comparantur
ad id ad quod utraque inclinat sic aliquis
invenire medium per habitum vir-
tutis quam per habitum prudentie cogi-
tamus non autem generaliter intel-
ligendum quod virtus sit certior certitudine
principiorum aliquarum quam aliqua scientia certa
simul ¶ Ad illud quod obiicitur quod per-
ceptus videre quod videre in lumine veri-
tatis increate quam quod videre in lumine
veritatis create dicendum quod illud verum
est quando lumen veritatis increate
irradiat plene sicut erit in
patria quando autem non plene ir-
radiat non est necesse quod sciat
veritate sicut patet quia certius homo
potest videre ad lumen candele quam
ad lumen solis ubi sol non plane
irradiat Sic et in proposito intel-
ligendum est licet enim fiat irra-
diatio mentis in fide ab ipsa veritate
eterna non tamen est irradiatio
plena quamdiu manet speculum et
enigma ¶ Ad illud quod obiicitur
quod certior est cognitio que non
permiscetur errori dicendum quod verum
est sed sicut fidei non permis-
cetur error ita etiam nec scien-
tie quantum scientia sed hic est solum quod scien-
tiam aperte cognoscit sic etiam
quilibet in ipsa fide aperte credentes
sicut patet in infideli qui propter
distorsionem intellectus a cognitione
fidei labitur in heresim dum credit
vere permiscet se credulitas scientia
unde probat non potest concludi quod

fides sit certior quam scientia quod
tamen verum est quod doctrina fidei
magis naturaliter est tradita quam
aliqua scientia philosophica quia
prius scriptis et ipse sapientes qui do-
cuerunt veritate fidei et sacre
scripture in nullo falsum dixerunt
nec in aliquo possunt reprehendi
quod de nullo philosopho arbitror nec per
se dici in traditione aliorum
doctrine ... inveniuntur vero
multa falsa permiscuisse ¶ Ad id
quod obicitur quod quanto scientia nobilior
est tanto certior dicendum quod illud non
habet veritatem nam sicut dicit philosophus
minor est scientia mathematice scientie
divine et tamen nobilior est divina
quam mathematica hoc autem est propter
defectum aperte intelligentis quia
sicut dicit philosophus sicut se habet
oculus noctue ad lucem ita in-
tellectus noster ad manifestissima nature ubi
illa que sunt certissima in se
cognoscit aliquis dubie et tamen
illa cognitio unius certitudine magis
est nobilis et perfecta quam est
de minus nobilibus melius et cum
nec modicum quod de eo scire quam
celestium et terrestrium notitiam
habere ... non ad oppositum par-
tem contrarie sunt concludunt cum
certitudine speculationis sicut satis
clarum est et perscrutanti appa-
ret

Quinto queritur de descriptione fidei
ab apostolo assignata quam ipsa
mentis certioris est magis ante...
diffinit autem apostolus fidem sit

Ad hebr. xi fides est substantia rerum sperandarum argumentum non apparentium ... aut ista descriptio in generali assignata ...

[illegible]

eundenat ¶ Item vesilhen inde
esse defectuum suffic. quia fides non
tantum est de futuris verum etiam
de preteritis et presentibus ut dicit Aug.
sed ergo speranda non solum modo
sunt futura unde quod in suffici-
enter diffiniat cum diffinit sola
modo res sperandas ¶ Item fides
non tantum est fundamentum speciei rerum
etiam caritatis et totius edificii
spiritualis ergo ita est substantia vel fun-
damentum caritatis et rerum dili-
gendarum sicut speci et sperandarum
unde ergo insufficienter dixisse
cum dixit eam esse fundamentum
rerum sperandarum ¶ Cum enim nobi-
lior sit caritas quam spes ma-
gis debet diffiniri fides per res
diligendas quam per res sperandas
et ita esse insufficiens datis defectus pre-
dicta descripcio unde esse penitus
abiicienda et repudianda ¶ Ad
ad predictorum intelligentiam est advertendum
quod tunc diffinicio sive notificacio
est recte assignata quando includit
sufficienter in diffinito et hoc est
quando propriam notificacionem primus dif-
finita tamen plene indicat et a-
perte manifestat et ab omnibus
aliis separatur hoc autem est reperire
in presenti si quis attendat ¶ Na-
m ipsa fides secundum tamen suam
aliquid respicit cooperte intel-
lectus aliquid cooperte affectus scilicet
cum affectum stabilire et intellec-
tum illuminare et insuper af-
fectum stabiliat dicitur substantia sive fun-
damentum insuper autem intellectum

illuminat dicitur argumentum ut ergo plene fi-
dem comprehenderit apostolus eam
diffinivit sive notificavit ut diceret
esse substantiam simul et argumentum ¶ Dicimus enim
diffinitio tota comprehensum diffiniti in
se claudit ¶ Debet etiam insuper
aperte notificare et quia species
virtutis eius notificare habet videlicet
per finem ultimum et per suum obiectum. Spes
autem usus fidei consistit in
eterna beatitudine quam speramus
et ita in rebus sperandis. obiectum
autem consistit in veritate non visa
et ita in rebus non apparentibus
ideo apostolus tamen sunt fidem diffiniens
per res sperandas et non apparentes
ut sic notificacio fidei non
solum comprehendit diffinitum complecteretur
plene per intellectum et affectum
sed etiam manifestaret aperte per
finem et obiectum ¶ Debet etiam diffinitio diffi-
nitum ab omnibus aliis separare et
quia fides formata distinguitur
habet a fide informi ¶ Distinguitur
non etiam habet ab heretica cunctis
aliis virtutibus a fide in qua
informi distinguitur in quantum sus-
tentat totam fabricam spiritualem et
ab aliis autem virtutibus in quan-
tum veritati et dicto in se facit
adherere ¶ Ideo quantum dicit duo
dicta substantia rerum sperandarum ut
distinguitur a fide informi et
argumentum non apparencium ut distinguatur
ab heriticis aliarum virtutum et
sic patet quod predicta diffinicio includit
continet sufficienter vel diminuta
nec est in ea clausula nec
dicitur ~~verbo~~ nec sillaba ociosa
ymo
etiam

Notandum est igitur quod principium esse inconveniens et secundum arte assignatum ita quod in se habet veritatem convenientem evidentiam et sufficientiam adeo perfecte et complete ut nec intelligi per philosophos possent et cum artificialiter et complete assignare. Ad illud quod primo obicitur in quantum quod sicut dicitur fides esse substantia dicendum quod substantia dicitur dupliciter scilicet proprie et transsumptive. Proprie quando dicitur minor modus [illegible] substantia in substantia forma substantia compositum substantia que est essentia unius cuiusque. Transsumptive vero dicitur substantia illud quod habet aliquam proprietatem substantie dicendum aliquo istorum modorum tunc autem dicitur fides est substantia hoc non dicitur secundum quod hoc nomen substantia ponitur in predicamento substantia sed secundum quod sumitur in significatione transsumptiva. Dicitur enim substantia quia est fundamentum fulciens et principalis ad similitudinem materie que pluribus fulcimentum formis et accidentibus et quod ita accipiatur patet per notificationem datam in loco eius quod dicit apostolus fides est substantia sperandarum rerum argumentum sicut fides est causa quod sperantur res et videntur. Causa vero que non videntur. Ad illud quod obicitur quod substantia dicitur etc. et argumentum similiter quod argumentum dicitur duplex uno modo proprie et transsumptive proprie quando argumentum accipitur secundum quadruplicem acceptionem. Nam uno modo dicitur argumentum ratiocinatio secundum quod dividitur in quatuor species unde in sillogismum inductionem entimema et exemplum. Alio modo dicitur argumentum complexe sumpta [illegible] medium in quo consistit tota virtus argumentationis. Tertio modo dicitur argumentum propositio maxima in qua consistit virtus totius illationis consequentis aut huius. Accipitur vero argumentum dicitur quod mentem arguit et illuminat ad aliquid intuendum et ei firmiter adherendum et secundum hanc proprietatem potest transsumptive dici argumentum quod quidem illud sit quod mentem arguit et illuminat ad intuendum aliquid occultum et hoc modo dicitur fides esse argumentum. Vero non apparentium quia ita facit intellectum eius assentire sicut argumentum verum facit assentire conclusionem probate et per hoc patet responsio ad illa que arguebat per duas diffinitiones. Ad illud vero quod obicitur quod illa per transsumptionem diffinitione est diffinitio quantitatis dicendum quod predicta notificatio non convenit speciei et quamvis speratio aliquomodo posset dici substantia rerum sperandarum non tamen potest dici fundamentum sicut fides quia non est substantia rerum virtutum licet hoc aliquomodo posset ei attribui tamen sequens pars diffinitionis que est argumentum non apparentium convenit soli fidei que intellectum facit assentire ipsi veritati. Hoc autem nec speciei competit nec caritati licet eis competat quedam connexio certitudinis in ipsis [illegible] maxime ipsi spei. Ad illud quod obicitur quod credulitas

D

supplicatorum non est substantia verorum
sperandorum sed magis timendorum
Dicendum quod fides dicitur esse substantia verorum
sperandorum non tamquam substantia sed
tamquam finis sicut predictum est
quamvis autem credulitas supplicatorum
sit verorum timendorum per modum obiecti
est tamen verorum sperandorum per modum
finis ideo tamen quamvis cre-
dit etiam supplicia ut assequatur
bona speranda. ¶ Ad illud quod obicitur
quod est ibi defectus etc. quia fi-
des diffinitur per posteriora et igno-
ta dicendum quod semper est diffinitio eius
per finem et obiectum sicut prius ostensum
est licet autem finis ipsius fidei
que consistit in rebus speran-
dis que sit posterior ipsa fide
quantum ad assecutionem est tamen
prior quantum ad intentionem
licet etiam obiectum ipsius fidei quod
consistit in rebus sperandis
in veritate non appareat sic tamen
infideli incognitum nichilominus
cognitum est homini fidem habenti
quamvis etiam sit incognitum quale
sit notum tamen est ipsum non ap-
parere sic patens est predicatio no-
tificationis non est per posteriora et in-
cognitum ymmo per priora et nota
¶ Ad illud quod obicitur quod in ea est
contrarietas quia prius debet dici
argumentum quam fundamentum ab hac
quod intellectus precedit affectum
dicendum quod et si actus intellectus
precedit actum affectus nichilominus tamen
impedit quod intellectus illud sequatur
affectum ut patet quando incli-
natur ad assentiendum alicui
veritati per imperium voluntatis

aliquid

et hoc modo dicitur est supremus
sive in actu fidei quod ideo habi-
tum virtutis quia assensus
ille est appropriatio voluntatis
et ideo apostolus rectissime ordi-
navit quando illud fidei quod respicit
affectum premisit ei quod respicit
cognitionem. ¶ Ad illud quod obicitur de
defectu sufficientie quia debet dif-
finiri per diligenda sicut per spe-
randa ita per timenda sicut per futura
etiam patet responsio quia quamvis fides
sit de preteritis et futuris similiter
etiam de desperandis et amandis
de speculandis est tamen
de fine ad quod tendit et per hoc
quod diffinitur hic fides per comparationem ad
finem et complementum tocius edi-
ficii spiritualis datur per quod in-
telligi eiusdem edificii tota
subiectum et per hoc patent illa
duo obiecta patet etiam quod magis
dicitur esse fundamentum verorum speran-
dorum quam credendorum vel timen-
dorum per hoc etiam quod dicitur sperandorum
magis datur intelligi finis
virtutis qui est ipsa beatitudo
consecuta quam per hoc quod dicatur
credendorum vel amandorum vel timendorum
nam isti actus non tendunt
sunt in fine sed circa ea que
sunt ad finem.
Quoniam queritur de fide infor-
mi circa quam queruntur
quatuor. ¶ Primo queritur de eius quidditate
¶ Secundo queritur de eius origine ¶ Ter-
tio queritur de eius subiecto ¶ Quar-
to de eius duratione ¶ Quinto et

ulterius de eius informatione

Circa primum sic proceditur et queritur de fide informi quantum ad genus suum utrum videlicet sit in genere virtutis aut non et quod sit in genere virtutis videtur primo per illud quod dicit Augustinus in libro qui intitulatur ab aliquibus dena inuocata dicit etenim virtutes possunt bonus et malus esse quos sola dilectio est propria et specialis virtus propria atque sancta ergo fides est virtus communis bonis et malis sed in malis non reperitur nisi fides informis ergo fides informis est virtus. ¶ Item secundum quod vult philosophus circa difficilia et ardua necessaria est in homine vel intellectu ars et virtus sed articuli fidei difficiles sunt ad credendum ad hoc quod faciliter credantur necessaria est ars et virtus sed fides informis facit articulos faciliter credi sicut patet in multis peccatoribus ergo fides informis vel est ars vel virtus sed non est ars nec scientia ergo relinquitur quod sit virtus. ¶ Item maioris difficultatis est credere articulos fidei quam continere ab actu libidinis quia illud potest vir ex voluntate hoc autem scilicet credere non potest nisi supra se elevetur sed continentia est actus virtutis ergo et credere sed illud est credere fidei informis ergo etc. ¶ Item quod directe opponitur vicio et peccato virtus est sed habitus fidei informis directe opponitur ipsi heresi et infidelitati que sunt vicia et peccata nec potest tunc eis stare ergo necesse est fidem informem esse virtutem. ¶ Item humilitas qua quis humiliat se vel affectum suum sub mandatis divine maiestatis habet rationem virtutis ergo pari ratione et illa humilitas qua quis se humiliat sub regula divine veritatis etiam preter caritatem habet rationem virtutis sed fides informis est humilitas sive quedam captivatio intellectus in obsequium Christi ad assentiendum in omnibus articulis ergo fides informis est in genere virtutis. ¶ Sed contra Jacobi ii fides sine operibus mortua est sed nichil quod est mortuum habet in se rationem virtutis si ergo fides sine gratia et caritate caret operibus virtuosis fructuosis et sic mortua est iam ergo non habet rationem virtutis. ¶ Item sicut dicit Augustinus et habetur supra in secundo libro xxvii virtus est bona qualitas mentis qua recte vivitur qua nemo male utitur sed fide informi male vivitur et multi non recte utuntur ergo fides informis sub genere virtutis non continetur. ¶ Item omnis virtus aut est cardinalis aut theologica si ergo fides informis est virtus aut est cardinalis aut theologica sed non est theologica cum non tendat in deum non est cardinalis cum non sit circa bonum creatum ergo non est in genere virtutis. ¶ Item

qui unus hereticus credit x
articulos et alios discredit
quamvis illi articuli sint pari ra-
tione et fides qua credit
illos non dicatur virtus esse ergo
si eadem fide qua creduntur x
articuli sunt et omnes credi videtur
quod fides informis in malis
christianis nullo modo tenet rationem
virtutis. Item cum discipulus
credit et assentit magistro in hiis
que sibi non videntur et sunt
supra suum intellectum quamvis as-
sentiat in hiis que sunt supra
se non tamen illa credulitas
dicitur esse virtus ergo pari ratione vi-
detur quod homo non indigeat aliqua
virtute ad hoc quod ipsi superne veri-
tati assentiat sed fides informis
nichil aliud facit nisi quod facit
assentire superne veritati supra se
et super omnia ergo videtur quod fides
informis non sit virtus. Ad quartum
R° dicendum quod virtus dupliciter accipitur
uno modo dicitur aliquis habitus et
virtute perfecte videlicet et quasi proprie
ut nunc dicitur virtus recta ratio
perducens ad finem et hoc modo vir-
tus est principium operis merito-
rii et dicitur solummodo de habitu in-
formato sine quo non conve-
nit pervenire ad finem glorie. Alio modo
homo dicitur virtus quicunque habitus
c. potentia rectificans potentiam aliquam recti-
tudine iusticie et vigorans
eam circa opus difficile quamvis
non perducat eam in finem et
hoc modo accipiendo virtute habitus pol-
liciti informes dicuntur esse vir-
tutes hoc modo fides infor-
mis que quidem est in malis
christianis bene esse in genere vir-
tutis. Ipsa enim habitus quidam
non rectificat intellectum humanum
dum captivat in obsequium christi
ad assentiendum superne veritati supra
se et super omnia. Vigorat etiam
ut credat vera non dubitanda
et vitet erronea et falsa
sicut apparet in multis christianis
carentibus caritate qui libenter
et humiliter audiunt verba spectancia
ad doctrinam fidei et constanter
et viriliter abhorrent hereticam
pravitatem et sic concedi potest quod
fides informis sit in genere
virtutis secundum quod nomen virtu-
tis accipitur large et extenditur
ad habitum rectificantem et vigo-
rantem potentiam in hiis actibus
circa quos consistit sua iusticia
et quia hii non perducunt animos
ad perfectionem ultimam ideo concedende
sunt. Ad illud quod obicitur quod fides
sine operibus mortua est dicendum
quod non dicitur mortua quia ca-
reat omni utilitate et efficacia
sed quia caret vita gratuita
que est vita perfecta et ideo
propter hoc non potest concludi quod non
sit simpliciter virtus sed quod non sit
virtus perfecte dicta. Ad illud quod
obicitur quod virtus est qualitas
bone mentis etc. dicendum quod Augustinus
ibi diffinit virtutem perfecte dictam
sive virtutem gratuitam et hoc modo
concedendum est fidem informem non

continui sub virtutis genere posuit ty-
non sequitur nullo modo ad continui
sub virtutis genere secundum quod virtus
large accipitur ymmo est ibi locus
sophisticus consequentis ¶ Ad illud quod obicitur
quod omnis virtus aut est cardina-
lis aut theologica dicendum quod illa divisio est
virtutis formate secundum quod ibi
accipitur virtus cardinalis et
theologica et sic fides informis
non continetur sub genere virtutis posset
tamen dici quod sicut fides infor-
mis habet rationem virtutis incomplete
sic habet rationem virtutis theologice quia
quodammodo in deum dirigit hominem
incomplete ¶ Ad illud quod obicitur
de heretico quod credit x articulos
dicendum quod si hereticus habeat aliquam ha-
bilitatem ad illos credendos illa ha-
bilitas habilitas et credulitas
non debet dici virtus quia nec
perfecte rectificat nec vigorat
non rectificat propter hoc quia non
captivatur intellectus eius ple-
ne in obsequium veritatis similiter
non vigorat quia per illam non
resistitur facilitati opponendi veritati
a et hec duo requirebantur ad hoc
quod habitus sortiretur nomen et rationem
virtutis non sic autem est de fi-
de informi que est in malis
christianis quia ipsi assentiunt
et adherent prime veritati propter
se et super omnia ita quod in illo
habitu est rectificatio et vigor
et cohibet quedam perfectio unde
sola illa fides informis est
in genere virtutis qua credunt
articulos vel complexe vel im-

plicite que etiam resistunt ad-
versos hec enim sola est que
habet ipsam quandam perfectionem recti-
tudinis et vigoris ¶ Ad illud
quod obicitur de discipulo assentiente magistro
quod non indiget habitu virtutis
dicendum quod non est simile quia cre-
dulitas illa qua discipulus
assentit magistro ita potest esse cum
falsitate sicut cum veritate propter
quod magister omnis potest verum et falsum
asserere non sic autem est de cre-
dulitate qua quis assentit prime
veritati que nullo modo potest esse nisi
nisi in veritate et rectitudine
et ipsa hoc quia deest est recti-
ficativa mentis et credulitas qua
christianus assentit deo est vera
salutis ita quod nullo modo deest or-
dinatio ad appetitum boni ideo ma-
gis sortitur nomen virtutis quam
illa credulitas qua discipulus
assentit magistro que quandoque potest
esse erroris etc.

Secundo queritur de fide infor-
mi quantum ad originem et
queritur utrum fides informis sit habitus infusus
i. Cor. xii alii datur fides in eodem
spiritu etc. et constat quod apostolus
ibi loquitur de donis gratie
gratis datis ergo loquitur de fide
condistincta caritati et hec est fides
informis ergo fides informis
est a spiritu sancto ¶ Item i Cor.
xiii Si habuero fidem ita ut
montes transferam ibi glossa que
fides dei donum dicitur potest
quia in malis quedam dona dei
sunt si ergo illa est fides

informis ergo fides informis
est donum dei ¶ Item Ro. viii.
Non accepistis spiritum servitutis iterum
in timore sed adoptionis filiorum. Sed secundum
glossam est timor servilis et filialis
et uterque est donum spiritus sancti. Si ergo
timor servilis est donum spiritus sancti et
timor servilis oritur ex fide in-
formi, ergo fides informis
est donum spiritus sancti. ¶ Item per
multa habitum naturalem vel adqui-
situm elevatur intellectus supra se
sed per habitum fidei informis ele-
vatur intellectus supra se ut
apprehendat que naturaliter sunt supra se et
supra naturam ergo habitus fidei in-
formis non est adquisitus
vel innatus et est adquisitus
vel innatus vel infusus ergo est
habitus infusus ¶ Item quod pat-
ratur que sunt contra naturam
nec est a natura nec est ab adqui-
sitione sed habitus fidei informis
patitur una alia facta sicut
per exempla clarum quod mala fa-
ciunt in alia et ex opposito dicitur Math.
vii. et i. Cor. xiii. Igitur fides
informis nec est innata nec
est adquisita, relinquitur ergo quod sit
infusa ¶ Sed contra Ro. x. ergo
fides ex auditu sed que nomi-
nus audiendo ab aliis nomi-
nus per adquisitionem ergo si fi-
dem habemus per auditum fidem
habemus per adquisitionem ¶ Item
Aug. quod credimus debemus auctoritati
quod intelligimus rationi sed doctrina
que doctrina auctoritate aliene in-
nititur ab alio adquiritur. Ergo

cognitio fidei innititur auctoritati
videtur quod per adquisitionem habeatur in
nobis omnis ¶ Item alias vir-
tutes informes possumus habere per
adquisitionem sicut continentiam et in-
fantia ergo pari ratione videtur quod et fi-
dem informem per adquisitionem
simul possumus habere ¶ Item ali-
quis tuscientes de fidelitate ad
heresim credit aliquos articulos
fidei et hic quidem sine aliqua in-
fusione habitus cum deus non in-
fundat heresim sed propterea adqui-
sitionem doctrine sed qui ratione
per cognoscere unum articulum eandem
ratione potest cognoscere alium ergo si per
adquirere potest cognoscere aliquos ea-
dem ratione videtur quod possit cognoscere
omnes ergo videtur quod fides informis
de omnibus articulis per adquirere possit
haberi ¶ Item si fides informis
est habitus infusus cum habitus
infusi ita infundantur parvulis
sicut adultis ita erit habitus
fidei informis in parvulo baptizato
sicut est in christiano iam perfec-
to sed in christiano iam perfecto si
peccet mortaliter nichilominus tamen
remanet in eo fides informis
esto quod nichil ultra addiscat
ergo pari ratione parvulus si peccet
cum ad adultam etatem pervenerit
fidem informem habebit si nichil
ab aliis doctus et hic est mani-
feste falsum quia si talis poneretur
inter sarracenos antequam aliquid
didicisset nichil plus haberet de fide

quam si nunquam baptizatus fuisset. Ad propositum intelligentiam enim quod cum credere sicut dicit Augustinus sit cogitare cum assensu, ideo ad hoc quod habitus fidei plene et integre habeatur necesse est quod intellectus instruatur de credibilibus ut possit illa cogitare et inclinetur ut possit illis assentire. Et primum quidem est materiale in fide, secundum vero est formale et utrumque requiritur tam in fide informata. Non enim dicitur informis quia careat omni forma sed quia careat forma gratie gratum facientis. Cum ergo queritur utrum fides sit habitus acquisitus vel infusus, dicendum est quod si loquamur de fide quantum ad id quod est materiale in ea videlicet quantum ad cognitionem illorum quorum cognoscimus que sunt articuli fidei et ceterorum quod est quasi materiale dicitur sic concedendum est quod fides est per auditum et per acquisitionem secundum legem communem, nemo enim scit que et quot sunt articuli fidei nisi didicerit vel audiendo vel legendo nisi forte hoc habeat per privilegium speciale. Si autem loquamur de fide quantum ad formale videlicet quantum ad id quod facit assentire, sic dicendum est quod quedam fides informis est per acquisitionem, quedam per infusionem. Nam quidam assentiunt veritati audite motu humana persuasione ut propter amorem et reverentiam docentis vel propter miracula vel propter rationes et argumenta

et talis fides est simpliciter acquisita nec dicenda est habere rationem virtutis quia nullus est impossibilis nec roboris publicata de medio propter humana ratione. Quidam autem assentiunt veritati fidei propter divinam illustrationem sicut illi qui innituntur prime veritati super omnia et propter se sicut multi christiani qui non habent caritatem et in talibus fides est per infusionem voluntarie cum assentiunt gratie divina illuminatione. Illuminatione enim quod ratio elevat in hiis que sunt supra rationem, unde sicut illuminationem ad futura vel cognoscenda dicimus esse infusam, propter hoc quod in ipsa cognitione anima super ea que sunt ei naturalia sic intelligendum est et in parte ista. Concedendum est igitur fide informe secundum quod virtus est esse donum divinitus collatum et habitum infusum, unde concedende sunt omnia rationes que hoc ostendunt. Ad illud ergo quod primo obicitur in contrarium quod fides est ex auditu dicendum quod illud dicitur de fide non ratione eius quod est formale et completivum sed ratione eius quod est materiale ut patet ratione huius cognitionis quia cognitio quod est quasi materialis dicitur que quamvis non habet nec in fide formata nec in informi nisi per acquisitionem aliter. Vel dicendum aliquibus esse dicendum quod illud verbum apostoli intelligitur de fide informi que innititur humane rationi que quidem non habet hoc rationem virtutis. Ad primum

modus dicendi verisimilior et in consideratum intellectum apostoli. Ad illud quod obicitur quod credere debetur auctoritati dico quod credere secundum quod est actus fidei virtutis debetur auctoritati non tantum humanae sed auctoritati divinae cui quidem auctoritati nemo assentit prout oportet et sicut anima nisi per divinam illuminationem et sic talis credulitas non est acquisita sed infusa. Illa non credulitas quae innititur verum creatae principaliter non spectat ad ipsam fidem secundum quod fides est virtus et de hac verum est quod potest esse acquisita. Unde attendendum est quod dupliciter aliquis potest inniti per fide sacrae scripturae: sacrae aut quia credit sacram scripturam a spiritu sancto fuisse inspiratam et editam spiritu sancto quod dicit II Petri I spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines et sic talis credulitas spectat ad fidem virtutem. Aut ideo credit sacrae scripturae quia plures sunt concordantes aliquorum sententiis nolunt credere et homines humana ratione probat communiter nec est talis credulitas fidei virtutis sed potius consideranda acquisita. Ad illud quod obicitur quod aliae virtutes informes fiunt per acquisitionem dico quod non est simile pro eo quod actus aliarum virtutum concordant ipsi rationi secundum naturale dictamen unde ratio naturalis dirigit ad opera virtutum moralium. Non sic autem est de fide quae dirigit ad aliqua credenda

Nota

quae sunt supra et contra et supra iudicium rationis ideo non sic probatur eius acquisitio secundum quod aliae virtutes morales. Ad illud quod obicitur quod aliquis de infidelitate conversus adhesionem acquirit cognitionem aliquorum articulorum dico quod non est simile quia sicut idem ipsum potest amari amore divinitus infuso et amore connato et similiter sic et intellectualiter refert utrum aliquid sit ut praeciatur sic etiam intelligendum est de cognitione quod idem ipsum aliter et aliter potest credi vel ex persuasione rationis humanae vel ex illustratione veritatis aeternae et haeretica quamvis si cognoscit aliquos articulos hoc est ex quadam persuasione humanae rationis proprio sensu suo et si secundum illam omnibus articulis fidei assentiret adhuc tamen virtutem fidei non haberet cum est intellectum in captivitatem obsequium Christi. Ideo non est simile de cognitione articulorum in vero fideli et in vero infideli et propter hoc non sequitur quod si illa cognitio in haereticis est acquisita quod propter infidelibus non sit infusa. Vel dico tamen de fideli et catholico fiat haereticus et remaneat sibi cognitio alicuius articuli non habet tamen per acquisitionem nec tamen dicendum est haec veritate quia illuminatio prior permixta est quod non sic tamen errores et ideo non

pfectam qpetente virtuti ¶ Ad 2^m^ q obicit de paruulo qui credit vadit de gracia antequam ad de fide acquirat Dicendum quod paruulus habet ħitum fidei quantum ad id quod est in ea formale hoc est aliquid quo paruulus erit et facilis ad assentiendum omnibus articulis fidei si ei proponantur cum ad adulta etatem peruenerit caret tamen ea cognitione que est materialis respectu fidei sine si illud fuit forte possit ut animabus paruuli infundi non tamen potest radicam et stabiliri et perfici si cum ad adulta etatem peruenerit proponatur ei cuius pubicone credibile facaliter compollitur ħitus fidei et ita de facili assentiat ac si ħitum fidei nunquam ħuisset propter quod licet ar ppter assuefactionem nescit illo uti et ille ħitus non sunt impo radicatus quamuis esset in ea infusus de hac autem in quarto libro ħetur sufficit

Tercio quibus de qstio fidei informis et est quo utrum fides informis sit in demonibus et quod sic videtur Jacobi ii demones credunt et contremiscunt si ergo fides que est que est principium timoris hec est fides que est virtus informis videtur quod fides sedum quod est virtus sit in demonibus ¶ Item super illud Ro. 1 iusticia dei reuelatur ex fide in fidem glosa fides demonum est et nacturam opiniorum ſʒ in eis que sunt nacturam ſpeciam est fides informis tamen in ſpeciali quo et in demonibus ¶ Item Mar. 1. quid nobis et tibi ihesu nazarene et sepe in euangelio demones clamabant christum esse filium dei ſʒ constat quod omnes diuinitate non potant ita et hoc est proponens quod deus fiet homo ergo videtur quod hoc non nauant nisi cognitione fidei quo videtur quod ħent fidem ¶ Item cognitio veritatis et virtutis super hac est sicut in primo libro ſʒ demones cognoscunt deum certum et unum ut est cognitio fidei ut est cognitio ſʒ qphorum s. cum ergo demones non ħeant cognitionem comprehensionis de ipsa trinitate ħabent ergo cognitionem fidei ¶ Item super illud ii Cor. vi quę conuentio christi ad belial dicat glosa sicut christus anima bona sic dyabolus anima mala ſʒ credere fidei informis est actus virtutis et actus bonus s. ergo si demon est anima mala facere videtur quod actum non spectat christum credere ergo nec ħic fidem informem ¶ Item fides informis est ħitus infusus et donum dei si ergo demones ħent fidem aut infusa est eis ante lapsum aut post lapsum non quia tunc non erunt in statu in quo est eis fides

operatione post lapsum non quia
tunc obesti sunt ut dona dei
non sunt restituere ergo si amisit
habitum fidei infusum
et fides informis est per infusi
onem non ergo habet fidem infor
mem ¶ Item credere quod est actus
fidei informis est voluntarius
quia cum certa possit homo
nolens credere non potest nisi vo
lens sed demones quod est contra
per voluntatis sue repugnat
cum veritati et cum bono si igitur
ipsa fides informis facit cre
dere voluntarie videtur quod demones
non habeant ipsam ¶ Item fides
informis est principium timoris
servilis et timor servilis facit peccatum
fugere si ergo fides infor
mis esset in demonibus esset in
eis saltem aliquam peccata si ergo
nullo peccatum fugiunt videtur quod habi
tus informis in eis non reperiatur
¶ Respondeo dicendum quod sicut predictum est
fides informis dicitur duobus
modis ¶ Una dicitur intus pure vir i mitit
tute propter se cognitus in ipsam non
tendat amandum ¶ Alia est fides
informis que i mitit ipso veri
tati articulorum propter aliquam causam creatu
ram et prima quidem dicitur fides
informis quia non caritat for
ma fidei secundum quod est virtus sed
solum secundum quod est virtus gratuita
et de hac dictum est primus quod est
habitus virtuosus et habitus infu
sus ¶ Secundo non dicitur fides in
formis quia caret forma fidei

et secundum quod virtus est et secundum quod
gratuita est ¶ Nam illa credu
litas qua quis assentit ar
ticulis propter causam creatam principaliter non
solum caret intentione habitus gra
tuiti sed etiam intentione habitus
virtuosi ¶ Nullus enim virtutis
videtur esse credere eis quibus credu
litatis persuasioni quod videtur
si igitur sic fides non accipiatur infor
mis fides sic cantendi potest
tam reperiri in demonibus sicut
enim aliqui naturali et credulita
tem diversis et credulitatibus
que quidem fides potest sic dici sed
credulitas propter quod id non est in
eis nisi aptitudine et illa quidem
cognitio potest esse sunt eis indita
a prima conditione per quod est con
quisitione aptum cum contra
sua habent cognitam aliquam de
articulis pertinentibus ad veri
tatem que et si tamen non merito
dici fides ymo potius cog
nitio contemplativus propter al
tissima cognitionis potentie sed nunc
ante contra cognitionem subsequente illa
cognitio meruit dici fides tan
tis cognitio cognita de hiis que
spectant ad divina quod autem
ad articulos spectantes ad hu
manitatem est in eis cognitio de
quisita per multa miracula et
experimenta et quod concerta necessitate
quadam dum eam demones
videant apte eos qui ipsum cre
dunt et ei conformant non pos
se dubitare manifesta veritate
cogunt credere fidem credentium

in xpistum verum esse ac per hoc
per eius credunt unum esse verum
que xpiani credunt et quoslibet
articulos fidei sicut ipse quod dicit beatus
Iacobus quod credunt et contremis-
cunt. Si non loquimur de fide in-
formi secundum quod accipitur pro mo-
do videlicet est habitus utrorumque
et habitus infusus et eciam
voluntarius. Unde et si re-
periatur in hominibus naturaliter
tamen non potest reperiri in de-
monibus tum quia ipsi non
sunt apti ad suscipiendos ha-
bitus infusos. tum quia vo-
luntas eorum magis prona est
ad impugnandum veritatem fidei propter pie-
tatem quod ad assenciendum et evi-
dencie sunt racionis que hoc oste-
dunt. Ad illud vero quod obicitur
in contrarium de dictis Iacobi et
de glosa quod informis qualitas
est in demonibus dicendum quod in utrisque
quod fides sed tamen aliter et aliter sic-
ut dictum est xpiani cum no-
minetenus voluntarie assenciunt
et illa fides potest eis esse meritoria
ad virtutem et quodammodo vetti-
ficat eorum mentem et si non
plene non sit autem est in de-
monibus quia ipsi credunt
coacti et quasi tamen quodammodo inviti
mune. Ad illud quod obicitur quod
confitebantur xpistum esse filium
dei dicendum quod sicut dicit Augustinus in libro
de civitate dei. Ipse xpistus innotuit
demonibus non per illud quod e-
ternitas et lux sed per quedam sue
virtutis effecta unde quia ipsi
videbant multa xpisti virtutem
in suis effectibus cui nullatenus
possent resistere cognoscebant
ipsum non purum hominem sed eciam
deum esse. Illa tamen credulitas
non erat fides informis quia
quod fides informis est virtus
quia non adherebant ipsi prime
veritati ipse sed Ad illud quod obicitur
quod cognoscebant deum esse
trinum et unum dicendum quod illa cog-
nicio in demonibus erat derre-
licta ex acumine quam habent in propria
sua condicione secundum eum quod
dicit dyonisius in libro de divinis nomini-
bus capitulo iiii data demonibus dona
nequaquam ipsa mutata esse
dicimus sed sunt integra et splendidissima
quamvis ipsi non videant clarita-
tes in se divinas et spectaculares
virtutes et sic non oportet in demo-
nibus ponere habitum fidei infu-
sum tale noticia habent a per-
petuali sua condicione licet cum
habeant quodammodo invincibilem virtutem ipse
suorum motuum obiectacionem oblectacionem

Quarto queritur de ipsius
fidei informis duracione
et est quod utrum fides in-
formis animo compellatur per ad-
ventum gracie et quia sic videtur
melior est conveniencia fidei for-
mate ad gloriam quam sit fidei
formate ad fidem informem per co-
quod gloria est aliud quam gra-
cia consummata sed gloria superveni-
ens evacuabit habitum fidei
formate sicut vult apostolus

pro superveniente fide formata
tollitur fides informis et eva-
cuatur ¶ Item maius lumen ab-
sorbet minus lumen ergo si lumen
gratie gratum facientis superveni-
at in equali lumen gratie gra-
tis date videtur ergo quod fides in-
formis per gratiam supervenientem
habeat expelli ¶ Item fides infor-
mis nunquam est nisi in peccato-
re et in anima in qua est fides for-
mata sed gratia gratum faciens
nunquam potest esse cum peccato ergo
nunquam potest esse cum fide infor-
mi ergo necesse est in adventu
suo expellatur ¶ Item aut lu-
men gratie gratum facientis suf-
ficiat ad credendum aut non si non
ergo gratia gratum faciens non suf-
ficit ad promerendum salutem si suf-
ficit superfluum erit facere per plura
quod potest fieri per pauciora ergo videtur
quod superveniente gratia gratum faci-
ente superfluit habere fidem infor-
mem ¶ Item omnes virtutes
simul infunduntur ergo cum infun-
ditur caritas infunditur fides
formata sed impossibile est duo ac-
cidentia eiusdem speciei esse in
eodem subiecto ergo impossibile est duas
fides esse in eadem anima ergo
necesse est fidem informem ex-
pelli ad adventum gratie ¶ Sed
contra gratia non expellit nisi cul-
pam vel quod est ad culpam sed fides
informis nec est culpa nec
quod ad culpam ergo fides infor-
mis non expellitur a gratia pre-

veniente ¶ Item sicut se habet
actus ad actum ita se habet habitus
ad habitum sed gratia gratum faciens
facit credere in deum gratia autem
gratis data facit deo credere
si igitur credere in deum non expellit
credere deo sed potius presupponit
videtur quod gratia gratis faciens non
expellit fidem informem ¶ Item
magis conveniunt dona infusa
cum infusis quam infusa cum
acquisitis sed gratia gratum fa-
ciens infunditur non expellit ha-
bitus acquisitos ergo multo fortius
non expellit habitum fidei infor-
mis qui est infusus ¶ Item
sicut se habet culpa ad fidem for-
matam ita se habet gratia ad fidem
informem sed culpa cum superindu-
citur et si expellat formam
fidei non tamen expellit ipsam
fidem quia etiam facit hominem
infidelem ergo pari ratione gratia gratum
faciens cum superinducitur et si
tollat informitatem fidei non
tamen tollet ipsum habitum ¶ Item
si habitus fidelis informis
tolleretur in iustificatione impii ergo cum
aliquis redimatur impius aut
efficitur infidelis aut datur ei
novus habitus fidei si infide-
lis non efficitur sicut patet nec no-
vus habitus datur quia non
decet non peccanti in ipso actu
peccati infundi donum gratis
datum ergo non videtur quod habitus
fidei informis per gratiam super-
venientem habeat expelli ¶ Ad
predictorum intelligentiam notandum est

quod tunc dicto fidem in formem
duo tria videlicet habitum et ipsius
habitus usum et defectum amicicie
sive caritatis principium sufficien-
ciente et sic habitum triplicem
modum intelligendi tres sunt
et opiniones ¶ Quidam enim
quod dicunt volunt quod ad superven-
iente fides informis compellitur
non solum quantum ad informatis
defectum sed etiam quantum ad usum
sed etiam quantum ad habitum et hoc
quod dicunt quod quia gratia
superveniens semper fert omnes
virtutes et quia non oportunum
est possibile in eodem esse duas
fides cum fides formata super-
inducta cum gratia et quantum ad
forme complementum et quantum ad
usum et quantum ad habitum et
ideo ad eius ingressum fides
informis omnino compellitur et
sic ponunt eam compelli [illegible]
possibilitate et incompatibilitate
et si tu obicias eis quod tunc
penitens efficitur homo infidelis
¶ Respondent dicentes quod deus sua
gratuita bonitate quia non permit-
tit hominem totaliter cadere infun-
dit ei habitum fidei informis
ne omnino pereat in eo fundamentum
spiritualis edificii unde sicut ex
malis eliciuntur bona sic contin-
git in culpe transgressione
aliam infundi habitum informe
¶ Sed quia illud non videtur
rationabile quia deus dona gratie
post peccatum et [illegible]

fundat in ipsa questione ¶ Secun-
dus modus est dicentium quod sicut
caritas non introducit habitus
informis sed introducit defectus
et illius credendi modus est
etiam principium non concludit
usus fidei informis habitus
sed solum usus et defectus et si
tu obicias quod frustra erit ha-
bitus sine usu dicunt quod non
frustra est pro eo quod cedit in dis-
positione respectu fidei formate
et per consequens ut homo vari-
tate habeat de eo in tempore oportuno
quod actus et usus fidei in-
formis est credere et assentire
prime veritati in omnibus auctoritati
et iste usus potissime competit
usui gratie cum aliquid non tollitur
nisi per suum oppositum non videtur
rationabile usque quaque dicere quod per
adventum gratie tollatur usus
fidei informis ut ponemus
videtur in ea perfici et compleri
¶ Et propterea tertius modus dicendi quod
videtur probabilior esse predictis quod
fides informis per adventum
gratie concluditur quantum ad solum
defectum salvo habitu et usu
¶ Et hoc quidem videtur sicut vult
gratia opponitur habitui illi in-
fuso solum ratione informitatis sic
habitus apparet per actionem con-
cedende sunt igitur rationes asse-
rentes habitum fidei informis
per supervenientem gratiam non compel-
li ¶ Ad illud quod obicitur in contrarium
quod maior est incoherentia fidei

for ad gloriam quam informis ad meritum. Dicendum quod maior convenientia dupliciter potest accipi aut secundum comparationem aliquam in genere gratuiti aut secundum ordinationem habitus ad actum. Si primo modo, sic maior est convenientia fidei formatae ad gloriam quam ad fidem informem quia utraque est gratiae gratum facientis. Si secundo modo, sic maior est convenientia est fidei formatae ad informem quam fidei formatae ad gloriam, pro eo quod actus fidei informis non habet oppositionem cum actu fidei formatae, sed actus fidei formatae quamvis sit certe non apparentia et inde propter credulitatem in enigmate mirum repugnantiam habet cum statu gloriae. Ideo non sic evacuavit sicut evacuatur. Hoc autem infra melius manifestabitur cum de evacuatione fidei agetur.

¶ Ad illud quod obicitur quod maius lumen absorbet minus lumen, dicendum quod illud non intelligitur de luminibus quae sunt ad invicem ordinata sed de his quae habent quandam oppositionem et repugnantiam, vel intelligatur absorbere quantum ad apparentiam et quoad lumen fidei informis ex dono habet ad lumen gratiae non apparens. Hinc est quod absorptio non absorbet sed magis in esse solidat.

¶ Ad illud quod obicitur quod fides informis non est in impeccabilibus et cum peccato, dicendum quod licet verum est ea ratione qua fides informis nominat defectum formae, non secundum quod nominat habitum. Et ideo possibile non potest concludi quod per gratiam advenientem tollatur fidei informis habitus sed solum quod tollatur informitatis defectus.

¶ Ad illud quod obicitur quod omnes virtutes simul informantur, dicendum quod verum est quantum ad illud quod est in eis formale quia advenit sive ad habitum sed substantialiter non habet veritatem in quo non invenit habitum in subiecto quae informat et ideo cum gratia adveniens invenit habitum fidei informis non oportet quod semper inducatur nova fides.

¶ Nec ideo illa in alio deficit quia gratia gratum faciens cum gratia gratis data non est eiusdem speciei et ita procedit contra suppositionem.

¶ Ad illud quod obicitur quod lumen gratiae gratum facientis debet sufficere ad credendum, dicendum quod sufficit gratia gratum faciens sed per suppositionem cum gratiae gratis datae dona. Cum gratiae gratum facientis non excludunt dona gratiae gratis datae, immo illa magis in suo adventu complent et perficiunt et quaedam non habentes inveniunt et perficiunt. Ideo non sequitur quod advenientem gratiam gratum facientem superfluit habitus fidei informis hic remanere et habitum informem propter hoc lumen gratiae gratum facientis sic insufficiens verum quia cum donum dei sufficiens est secundum secundum illud ad quod habet ordinem.

Quinto et ultimo quaeritur de processu fidei informis

formacione et est quod utrumque virtus adveniente gratia fides informis fiat formata et quia sic antequam aliquis peccat non habet nisi fidem formatam tunc autem peccat tunc incipit habere fidem informem si ergo in peccando non infunditur ei nova fides necesse est quod prima fides formata fiat informis si ergo fides informis ad fidem formatam videtur quod si aliquis restituatur in gratiam pristinam per adventum gratie quod fides informis fiat formata ¶ Item gratia adveniens informat naturam si ergo fides informis plus approximat gratie quam natura videtur quod per locum a maiori fides informis fiat per gratiam informata ¶ Item plus conveniunt habitus infusi cum gratia que est infusa quam habitus acquisiti sed habitus acquisiti per adventum gratie informantur quod patet quia in virtute caritatis et usu homo meretur ergo multo fortius habitus fidei informis formatur per ipsam gratiam supervenientem ¶ Item opera mortificata per adventum gratie vivificantur secundum quod communiter dicitur ergo et pari ratione et habitus mortuus. Si ergo fides informis est huiusmodi videtur quod per adventum gratie fiat informata ¶ Item nichil aliud est dicere habitum unum vivum esse quam per illam mereri eternam vitam posse sed credere fidei informis quod est assentire prime veritati propter se et super omnia superveniente

caritate habet esse necessarium c ad naturam ergo videtur quod si actus eius est informis quod habitus sit vivificatus quod autem habeat esse quod necesse est ad naturam planum est quod ipsum genus operis deserere habet bonum et rectum et sit a caritate imperata ¶ Item omne id quod dicitur esse mortuum proprio de facto aliquo ipso superveniente vivificatur sed fides informis dicitur mortua ob defectum gratie et operum fructuosorum ergo ipsis supervenientibus reviviscat. Sed tunc reviviscat fortior ergo fides informis fit formata et hoc est quod habetur in glossa super illud Jacobi ultimo fides sine operibus mortua est glossa reviviscit cum operibus fides ¶ Contra si fides cum operibus reviviscat ergo cum adventu operum habet vitam et formam sed quia nullum peccatum potest fieri formatum ergo nulla virtus potest fieri informis ergo fides formata non potest fieri informis. Pari ratione nec informis potest fieri formata ¶ Item nullum opus mortuum potest fieri vivum opera enim que in peccato fiunt nunquam reviviscunt propter quod non sunt digna remuneratione vite eterne. ergo si fides informis mortua est videtur quod per gratiam non habet vivificari. ergo nec informari ¶ Item nullus actus potest alterari secundum quod vult [illegible] Sed fides informis est

actus ergo alteram non potest sed oportet
quod de informi sit formata al
teram ergo impossibile est fidem fieri
formatam. ¶ Item quorum habitus qui sunt
diuersa gratie non potest fieri unum per
essentiam sed fides formata dicit habitum
unum per essentiam ergo impossibile est quam
constare ex gratia gratum faciente
et gratia gratis data. si ergo fi
des informis est donum gratie
gratis date non quod impossibile sit
ipsam fieri formatam superueniente
gratia. ¶ Item fides informis
per aduentum gratie non consumitur
uel amittitur. ergo si per aduentum gra
tie efficiatur uirtus formata erit
fidei quod sit formata sed ergo ullo
genere erit species fides non est
species uirtutis preter dictum quod si hoc est
falsum quare et illud. Quoniam sequitur in
uelim quod habitus fidei informis
per aduentum gratie formetur. ¶ Ite
rum sicut se habet anima ad potentias suas
sic se habet gratia ad uirtutes sed quando
tenuiterque anima infunditur secum
fert potentias ergo quotiescumque
quod infunditur gratia fert secum uir
tutes suas ergo cum infunditur
gratia infunditur simul fides forma
ta ergo fides formata non est
eadem cum illa que prius erat
in anima. ¶ Et sic hoc restat quod fides
informis per aduentum gratie non
formatur. ¶ Ad horum in
telligentiam est notandum quod preter illas
positiones que dicebant fidem in
formem et ad aduentum gratie con
cludi secundum illos qui dicunt ipsum

habitum fidei informis remanere
cum gratia superueniente triplex
est ad hoc modus dicendi. ¶ Quidam enim di
xerunt quod habitus fidei informis
non formatur aliqua superueniente
nec ab aliquo quod sit aliqua uel cum
gratia. ¶ Alii non dixerunt quod habitus
non formetur aliqua formatur
tamen ab aliquo quod infunditur simul
cum gratia. ¶ Tertii non dixerunt
quod ipse habitus fidei informis
formatur ab ipsa gratia. Isti autem
horum diuerse positionis est propter diuersum
modum intelligendi infusionem gratie
et uirtutum. ¶ Quidam enim dicere uolue
runt quod sicut anima est per totum
possibile recipere suarum uirium et cum
infundit anima simul secum portat
suas potentias et cum egreditur simul
trahit. ¶ Sic et de gratia dicere uolue
runt quod gratia simul secum fert uirtu
tes ipsas quibus informatur possibile
simul et secum trahit unde illa
uirtus formata efficiatur informis
nec aliqua informis efficiatur for
mata. ¶ Infunditur enim quelibet uirtus
plene et integre cum ipsa gratia
ita quod nichil contingens intrat con
cursus nec quantum ad materiale nec
quantum ad formale. ¶ Sed quia experi
mento uidemus aliquam uirtutem
quantum ad illud quod est materiale
minime infundi ut contingit uidere
in paruulo baptizato qui post gratie
infusionem indiget ad hoc articulos
fidei erudiri ad hoc quod in actu
fidei operari non. unde iste modus
intelligendi infusionem gratie et uir

tutu anime et quiescens unde
licet quod tunc ipsa gratia virtutes
infundat anime quantum ad ipsarum tota
litatem et integritatem hoc est quantum
ad illud quod est in eis materiale et for
male ¶ Supra alius modus
est intelligendi infusionem gratie
quod cum ipsa gratia infundi forte
anime virtutum in genere gratuiti quod
quidem essentialiter differt ab ipsa gratia
sicut potentie anime essentialiter differunt
ab eius substantia et illud quod formale
virtutis simul libere infuse cum
gratia potius est per materiale educere
de potentia in actum. Si non sit adhuc
in actu eductum. Si non iam est
in actu eductum potest ipsum facere
gratuitum et vivum et illi dicunt
et sentiunt quod habitus fidei infor
mis formatur per ipsam virtutem fidei
que simul cum gratia infunditur
et simul efficit informe quod et
quod formale fuit in fide sed cum
gratia recedit et expellitur et
secundum hoc ponunt gratiam generaliter virtutis
gratuita differt ab ea qua
anima dicitur deo grata. Sed quia in
una anima una sola est gratia
gratum faciens secundum quod in secundo
libro dictum est sunt per quam accep
ta est deo anima et omnes potentie
¶ Item est adhuc tertius
modus dicendi et intelligendi in
fusionem gratie et virtutum quam in
genere probabilior et facilior quam
precedentes videlicet quod ipsa gratia gra
tum faciens comparatur ad habitus vir
tutum substractos sicut comparatur

lux ad colores in luce tamen est
dicendum quod lux ista corporalis non
ita efficaciter potest colores educere
de potentia in actum quantum ad esse quod
habet forte color in genere coloris
secundum quod ipsa gratia existens
in ipsa anima potest facere consimiles
habitus virtutum. Ipsa enim gratia
adveniens in animam adveniente
habitibus virtutum se habet sicut ori
ginale principium corporis quantum ad esse
primum. Unde sicut per lumina in
fusa terre habita in se seminaria
facit eam germinare donec ve
niat ad fructum completum. Sic
intelligendum est de gratia respectu
habituum ipsarum virtutum quantum
ad ipsarum esse primum. Non sic
autem potest facere lux super infusa
exterius respectu colorum sed si
comparemus colores ad lucem et
habitus virtutum ad gratiam gratum
facientem quantum ad esse secundum
ut potest quantum ad esse colorum
in genere lucidi et habituum in genere gra
tuiti. tunc est similitudo competens
ut sicut multi colores in
una domo tenebrosa existe
ntes efficiuntur luminosi per unam lumino
sitatem supervenientem et ab illa
informantur et decorantur et re
nitent. Sic habitus virtutum
informes existentes in anima
renitent et decorantur ab una
gratia superveniente et secundum hunc
modum intelligendi infusionem
gratie et virtutum facile est intelli
gere qualiter habitus fidei informis

forcitur per ipsius gratie adventum
dicam cum formari possit color
tenebrosus formatur ad lumen in-
gressum et sicut cum colore et lu-
mine super infuso non fit unum
per se sed unum per ordinationem quan-
dam Sic et cognitio gratuita
faciente et informi fide intelligi-
tur unum nisi secundum quandam or-
dinationem et relationem quia fi-
des informis per adventum gratie
incipit complete ordinari in fine
et indeum tendere et eidem complacere
Concedendum sunt igitur virtutes conce-
dentes fidem informem sed forma-
tam per adventum gratie ¶ Ad illud
vero quod primo obicitur in contrarium quod
nullum peccatum efficitur formatum
quia ratio dico quod non est simile ha-
bitibus cum est aliquid deformari
quam informari quia plura con-
quiruntur ad bonum quam ad malum
ideo non sequitur quod si habitus superi
virtutum possit obliquari quod
peccatum et vitium possit rectificari
et concordare tamen non sequitur
quod si peccatum non potest fieri formatum
quod virtus non possit esse infor-
mis Aliter cum potest dici quod peccatum
tantum dupliciter potest accipi videlicet
abstracte et concrete Si igitur ab-
stracte accipiatur impossibile est peccatum
posse formari cum sit materia
pura Si autem accipiatur concrete ut
dicat peccatum aliquam habilitatem anime
in qua est deformatio malicie
ut patet cum aliquis abstinet

propter inanem gloriam ipsa abstinentia
efficitur ei culpa sed non bone vo-
luntatis subtracti quam deformatur
a culpa potest informari agere et
per hunc modum dicitur virtute forma-
tam effici informem bone volun-
tatis subtracti qui indifferens
est ad statum culpe et gratie ¶ Ad
illud quod obicitur quod opus mortuum
non potest fieri vivum dico quod non est
simile opus cum transit nec ma-
net nisi in sua radice ideo impos-
sibile est aliquod opus vivificari
quod radice vincte ortum non superfit
et per tanto dicitur opera facta in cari-
tate posse reviviscere que autem
contra caritatem facta sunt vivi-
ficari non posse quia cum illa non
possit attingere tunc semper esse
ut impositum non sit autem est de
habitibus virtutum informium que
manent in anima post ipsius gratie
adventum et per ipsam gratiam pos-
sunt reviviscere et decorari et
in fine ordinari ¶ Ad illud quod
obicitur quod nullum accidens potest alterari
dico quod hoc est verum secundum propriam
imitationem sed large sumptis intelligere
alterationem sed in accidentibus vere
alterationes fiunt in subiectis sicut al-
bedo est clara modo et modo
obscura vere alterationes fiunt
in subiecto proprio et color non est
tenebrosus tenebrosus et modo
est luminosus vere transmuta-
tiones fiunt in proprio subiecto
Sic fides non est informis

modo est formata tamen albi[us]
fit in anima que non est gratiam
non potest ipsa per culpam. Ad illud
quod obicitur quod corpus que sunt diversorum
generum non fit unum per se unum ita
patet R° quia sicut predictum sunt in
formatis habitus informis vir
tutis acquisita non est per se essentiale
unum sed magis sicut quidam
ordinatorum et directorum inferiorum
non esse logicis actum non habet
unum et formam sed quod dicitur infor
mis esse in fidei et illud quod supra
inductum esse forma hoc est secundum
quandam comparationem sicut paries dicitur
est de lumine et colore unum sicut
quando dico colore illuminatum dico
duo. tamen per modum unius propter hoc
quod ordinantur ad unum actum videlicet
ad movendum visum. Sic quando dico fidem
formatam duo dico videlicet fidem
et gratiam tamen per modum unius
propter hoc quod ordinantur ad unum opus
meritorium scilicet ad credendum in deum.
Ad illud quod obicitur quod fides infor
mis non consumitur vel accidit
dicendum quod consumitur accidentaliter in genere nature
potest esse essentialiter in genere morum sicut
patet de aliquo actu qui propter naturam
alicuius circumstancie accidentalis est
in genere meriti et peccati est in
genere virtutis per hunc modum
est intelligendum in proposito quamvis enim
illi habitui accidat esse cum gratia
vel sine gratia essentiale tamen est
ei esse cum gratia prout est principium
meriti. Ad 5 ipse habitus fidei infor
mis cum gratia coniuncta tenet

ruinez
gratiam virtutis ideo forte non
potest concludi quin fides sit species gratie
virtutis tamen species gratie. Ad
illud quod obicitur quod sicut se habet
anima ad suas potencias sic se
habet gratia ad virtutes dicendum quod ista non
est omnino similitudo pro eo quod non
est tanta diversitas gratie
ad virtutes quantum ad earum prin
cipium formale sicut anime ad
suas vires quamvis in in secundo
libro quidam sunt qui sunt hoc
pertractata virtutes enim non
dicuntur esse virtutes gratie per
quas ipsa gratia operatur sicut anima
operatur per suas potencias. Nec est in
telligendum quod gratia sit in diversis
speciebus hoc enim ducunt in ymagine
stare in hac videlicet quod gratia dicta
ita veniat in animam et eius potencias
sicut anima venit in corpus et
eius organa tamen enim necessario
oportet quod gratia absente predictarum
compellentur omnes habitus virtutum
quibus secundum defert quod omnia compren
cia plenum est esse simile et ideo
vero illa non concludit quia accipit
simile quod valde est dissimile. Potest
autem accipi simile de infusione gratie
et virtutum et per lumina et terra
seminata sicut de informatione
virtutum acquisita accipit simile in lumine
et colore si enim una pluvia ad
veniat interius inquam sunt plan
tata diversa semina que non ger
minaverunt facit illam germinare
et secundum diversitate seminis diver
sas plantas producit si non ra
tionales germinaverunt sed ipse deferens aq

iam arefacte sunt plante et pluvia demum veniens facit illas plantas virescere. sic gratia adveniens in animam in qua sunt seminaria habituum virtutum facit iam germinare quia ipsa habitu habent vigores et virtutes et consequenter facit illa crescere quousque perducat ad perfectionem. et si contingat virtute peccati humorem gratie auferri habitus ille virtutum efficiuntur quasi aridi et per modum si restituatur pluvia et humor gratie non oportet quod anima iterum de novo germinet sed illa que germinant per humorem gratie advenientem iterum reviviscit sicut satis aperte intelligi potest qualiter gratia cum virtutibus simul infundatur in anima et quare alii simul dicuntur infundi quod habitus predicti sunt plantata in terra mentis rationalis copiose patet hoc ab aug. in multis locis et a B. in x. ca. de amore dei et in li. de collatione sanctorum patrum in aliis locis pluribus. quod quia tamen sit de hoc [illegible] quo ista alibi habet locum ad presens tamen sufficiat exposuisse de questione proposita quia inter [illegible] sententiam et opinionem ingredi illa pro videtur esse verior que dicit quod fides informis per adventum gratie fiat formata sive formatur ab ipsa gratia mediate vel immediate.

Post pre ista sunt declarationes circa textum et primo queritur de illa notificatione qua incipit fides est virtus qua creduntur que non videntur. videtur ista diffinitio non recte assignari quia Jo. xx. dictum est thome quia vidisti me credidisti constat quod thomas credidit non [illegible] fidei ergo ista diffinitio non convenit omni fidei. ¶ Item queritur quare magister dedit predicte notificationi [illegible] fidei que a diversis doctoribus assignantur. unde etiam quamvis uniuscuiusque rei unum sit esse et diffinitio est ratio indicans quid est esse. unde quod fidei virtuti tamen debet assignari diffinitio. queritur ergo per quid et quomodo differenter assignet. ¶ Ad [illegible] quod virtus fidei [illegible] intelligitur [illegible] considerari [illegible] notificari. consideratur enim fides quantum ad genus proprium et sic diffinitur ab aug. fides est virtus qua creduntur que non videntur. consideratur fides quantum ad finem ultimum et sic diffinitur ab apostolo fides est substantia sperandarum rerum argumentum non apparentium et hec diffinitio conplanatur a dam. in li. suo fides est rerum que sperantur hypostasis rerum credendarum que non videntur. consideratur tertio quantum ad obiectum et principium motivum et sic diffinitur ab aug. ad consentium fides est illuminatio mentis ad summam veritatem. consideratur in ecclesia quantum ad actum proprium et sic diffinitur a dam. fides est non inquisitus consensus [illegible] intellectus

vel secundum alios affirmative inquisitus
consensus quia in divinis turpla
tionibus utrumque reperitur et utro
que potest intelligi nec quia cum
videant dire apostoli una complanat
alteram tamen cum dicatur fides con
sensus inquisitus hoc est dire i.
consensus non quesitus et tamen
se tenet per naturam et tamen valet
quantum consensus non inquisitus
hoc est assensus quo quis libere
assentit veritati non intendens aliam
rem. Considerat etiam in ordine ad
scientiam et sic diffinitur ad quam in libro
de di. non c. vii. fides est luminum
credentium fundamentum eos collo
cans in veritate. Considerat etiam in o
pacitate adhesivus alios quantum
ad assentiendi modum et sic diffi
nitur ab hugone in libro de sacramentis fides
est certitudo quedam dubitatibus ab
sentibus supra opinionem et infra
scientiam constituta. Potest eciam
fides hic dividi nam secundum hoc
divisionem considerari videlicet in comparatione
ad genus suum ad finem ultimum
adolenum et ad actum suum ad scientiam
et ad lumen desperationem. Aliud
quam primo de thoma quia vidit et
credidit ubi quod aliud credidit secundum
veritate et aliud vidit secundum humanitate
veritate sed hic melius determinabitur
inferius cum agitur de obiecto fidei. Queritur
consequenter quod dicit quod fides
accipitur tribus modis videtur
enim quod insufficienter distinguat
aliam fidem videmus enim fide
aliquando accipi pro sua conscientia secundum quod
dicitur Ro. xiiii. omne quod non est ex
fide peccatum est quod non continetur sub

aliquo predictorum. Item hic queritur
quot modis fides dicatur. Dicendum
quod fides invenitur accipi x modis.
Aliquando enim accipitur pro sponsione
i. tertio v. primam fidem irritam
fecerunt. Aliquando pro fidelitate. Iere. vii. pe
riit fides et sancti doctrina. Aliquando
pro conscientia Ro. xiiii. omne quod non est
ex fide peccatum est. Aliquando pro sacramento
fidei secundum quod dicit Aug. ad
bonifacium quod non est aliud habere
parvulos habere fidem quam habere
fidei sacramentum. Item pro acceptione
quibus per verum probatur secundum quod dicit
Boecius. Argumentum est ratio rei dubie
faciens fidem. Aliquando pro magne
apprehensionibus secundum quod dicit Ro. i.
iustitia dei revelatur ex fide in fi
dem glossa in fidem spei que ex
fides quia fidentissima et certis
sima est. Aliquando pro habitu fidei in
formis Iacobi ii. fides sine ope
ribus mortua est. Aliquando pro habitu fidei
formate Ro. i. Iustus ex fide vi
vit. Aliquando pro actu fidei secundum quod dicit
Aug. fides est credere quod non vides.
Aliquando pro obiecto fidei secundum quod dicit
in symbolo anathasii hec est
fides catholica etc. Dicendum
autem hiis modis contingit dire
fidem secundum quandam analogiam
licet quod in omnibus reperitur quedam
ratio assensus et credulitatis quam
dam licet non uniformiter. De
hiis autem x modis inquirere solli
citus assunt quia illo sunt qui
faciunt ad suum propositum pro se
videlicet ad predictas diffinitiones
complanandas. Item queritur de hoc
quod dicit aliud est credere in deum

aliud est credere deo aliud credere
deum si enim habitus distinguuntur
per actus videtur quod non sit una
fides anima ista facit secundum diversos
quod falsum est quia una fide anima
hec tria facit. ¶ Item videtur
quod male diffiniat credere in deum
cum dicat quod credere in deum est cre-
dendo amare etc. ¶ Si enim credere
et amare sunt actus disparati
videtur quod unus per alterum non habet
diffiniri. ¶ Item videtur contra intel-
lectum aliorum cum dicit creden-
do amare credendo in eum ire cre-
dendo incorporari idem enim videtur
per verba illa dici. ¶ Responsio dicendum quod sic
distinguuntur aliud et aliud est sunt
alius et alius et alius modus
credendi scilicet credere
deo et deum et in deum et isti modi
actus possunt ad invicem habitus
comparari possunt et comparari ad eun-
dem qui non sunt sic diversi quin
habeant ad invicem ordinem. Nam
credere deum respiciat divinam [illegible]
[illegible]tate ut obiectum. credere deo ut
motivum. credere in deum ut finem
ultimum et iste tres operationes [illegible]
cuiusdam habitum respiciunt et quia
fides non perfecte tendit in deum
tamquam in finem nisi prout est informa-
ta caritate ideo actus credendi in deum
tamquam in finem diffinitur per actum
amandi non tamquam per actum
proprium sed tamquam per annexum et
etiam quia quadruplex quod
actus amando est ipsi fidei
scilicet quod informatur caritate scilicet quadru-
plicem ordinem ideo innuit po-
nit in eius notificatione fidei
cum prout informata est caritate ordinat

ad amandum deum ad faciendum
bonum ad patiendum malum ad dili-
gendum proximum et modo hoc in-
actus prout in illa notificatione
videlicet credendo amare quantum
ad affectum credendo ire quantum
ad bonum opus credendo adhe-
rere quantum ad tollerantiam
mali credendo incorporari membris
quantum ad dilectionem proximi
et sic patet responsio ad illa que querebantur.
¶ Item queritur de hoc quod dicit Augustinus
ipsam fidem videt quisque in
corde suo esse si enim virtutes
ad invicem connexe sunt et aliquis
sciat se habere fidem videtur per quos
quod sciat se habere caritatem cuius
contrarium in primo libro [illegible] fuit
dictum distinctione xvii. ¶ Item si fides videtur
ratione Augustinus eo quod certitudinaliter
sit in anima tunc caritas et
gratia certitudinaliter sunt in anima
est quod quare non cognoscat
[illegible] ab his agendis habetur.
¶ Iuxta hoc etiam queritur de mo-
dis visionis quos assignat
Augustinus in libro videtur enim illa divi-
sio esse superflua cum [illegible] Beda
ad literam in libro xii et in glo-
sa Corinthios xii non distingu-
uant nisi tria genera visionum.
¶ Responsio dicendum quod secundum illud Augustinus fides
certitudinaliter cognoscitur in anima tam-
quam per suam essentiam et hic genus
omnes tenent de caritate aut
quidam dicunt quod videtur certitudinaliter et
scit homo se habere caritatem
quod licet sed nescit utrum in ea per

sciret dicit omnis homo qualiter
esse unum quod de cetibus que sunt
cenaculariter in anima hic anima
certa scientiam qua cognoscit
ea proprie esse sive sit habitus
gratie sive caritatis sive alterius vir-
tutis Sed hec ratio concludit ipse
augustinus confitendo multa sunt
sunt in nobis que nos la-
tent et multe anime sunt de-
formes que suas deformi-
tates nullo modo noverunt et mul-
ta sunt in nobis que patent
et propterea non est dicendum quod omnia
que sunt in anima cenaculariter
tenentur visione et cognitione
ita et de caritate et gratia sic
est planum quia pauci vel nul-
li sunt qui sciant certitudinaliter
se esse in gratia et hoc melius
scitur si inquirantur alicuius sancti
et boni ¶ Quidam alii dicunt aliter
quod dupliciter scitur aliquid videlicet
scientia notitie et scientia distinctionis
eodem quod traditur ab augustino in libro
decimo quod aliud est rem nosse
aliud cogitare et distinguere dicit
ergo quod omnia que continentur sunt
in anima certitudinaliter sciuntur scientia
notitie qua quidem scientia dicit
augustinus quod anima non potest se ip-
sam ignorare dicendum sunt
ut fides quam caritas quam co-
gnoscit Sed si de scientia distinctionis
loquimur sic non habet veritatem
propterea quod ea que cenaculariter sunt
in anima et scientia notitia cogno-
scantur tamen ab aliis non semper
distinguuntur sicut dicit augustinus de ipsa
anima quod et si non possit ipsam
non nosse necesse tamen aliquando se

ab aliis distinguere sicut patet de
illis qui posuerunt animam esse
esse corpus vel aquam vel ignem
et hoc modo non habet quis noti-
tiam de caritate que est ipse
nec de gratia gratum faciente quia
necesse est eam distinguere ab omni-
bus gratiis datis propter ipsius
mentis obnubilationem cum fan-
tasmatibus in volicione sed nec
ad hoc aliud sufficit quia non
solum cognoscit quis habitus
fidei quam habitum scientie natura-
lis et disposicionis et cognicionis
coniungit cum ipsis ab aliis habi-
tibus virtutum ¶ Et propterea aliter
dicendum quod cognitio qua anima cog-
noscit illud quod habet ipsa est cog-
nitio quedam experimentalis sicut
enim cognoscit aliquis se habere
fidem dum ad se ipsum intrare
sibi ingrediens experitur utrum
sit promptus ad credendum sic
de aliis habitibus virtutum et
aliis omnibus que latent in-
trorsus quod ergo anima non potest
habere experientiam nisi de eo quod est
in potestate sua et de eo quod possi-
cit actum anime cum experiencia
dicit ergo aliquem posse habere
esse quod aliquid aliquem sit in anima
que reddit eius potentiam habilem
ad aliquod opus vel constanciam a-
licui opus intrinsecum talia potest cog-
noscere ab ipsa anima certitudinaliter
unde si aliquis habilis ad aliquod
opus ex tempore se novit habere
illum habitum sicut fideles habitum
credendi et amans habitum aman-
di et sic de ceteris quod non aliquem

182

sic sunt in anima quod ipsa prin-
cipaliter non respiciunt ipsum
aliquem pro sicut caritas vel
sicut deformitas culpe p-
tite vel que sunt supra potestatem
ipsius anime sicut gratia inqui-
tum reddit acceptum deo et
caritas similiter quia de talibus
non potest habere anima experien-
tiam non potest habere etiam no-
ticiam ideo cum dicitur quod illa que
sunt essentialiter in anima etiam
anima cognoscit hoc intelligitur
de illis de quibus potest anima su-
mere evidentem experientiam
de aliis aut de quibus non potest
sumere experientiam nisi per coniec-
turam non cognoscit nisi quasi
coniectando et quia de fide fides
quod reddit habilem ad credendum
certitudinaliter potest habere experientiam Ad
aut quod sancti credere est deo ac-
ceptum certa experientia haberi non
potest sed solum coniectura sermo
est quod fides quantum ad habitum
sub tractatu certissime videtur ab
anima magis aut est forma-
ta non cognoscitur nisi per coniecturam
et sic est aliis quoque et per
hoc patet secundo ad illud quod obicitur
de caritate et gratia ¶ Ad illud
quod queritur de sufficientia illorum
modorum dico quod huiusmodi modi
possunt dupliciter distingui vel a
parte virtutis cognoscentis vel
a parte medii si a parte virtutis
cognitive tunc illa sit triplex
scilicet sensitiva cogitativa imaginativa et
intellectiva Sic triplex distin-
guitur visio scilicet corporalis imagina-

et intellectualis Si autem ex parte me-
dii tunc 4 sunt dicte quorum
sufficientia patet sic aut enim
videtur ab anima aut res per
suam essentiam aut res per suam speciem
aut videtur per rem aliam ab ipsa
simpliciter differentem Si per suam es-
sentiam sic quod [illegible] magis quam ponitur
primo loco Si per suam speciem hoc potest
esse triplex nam illa species aut
est omnino concreta vel aut ab-
stracta aut partim concreta partim
abstracta concreta est sicut ap-
prehendit absolute cognitione [illegible] per
illam aliquam abstractionem simpliciter
abstracta prout apprehenditur
ab intellectu medio modo sicut ap-
prehenditur ab ymaginatione et sic sunt
tres primi modi Si autem vi-
detur cognitio per rem ab ipsa differentem
hoc potest esse dupliciter aut quia com-
paratur ad ipsam sub ratione similis
aut in ratione effectus et sic duo
sunt modi videlicet quintus et
quartus ¶ Et si tu obicias
quod ad potest comparari ad alterum vi-
ue differentia vel in ratione contrarii
quod nec disparatum nec contrarium fa-
cit cognitionem alicuius nisi coniunctum
unum aliud modo in ratione similitudinis
quando enim cognoscit quod album
distinguitur per quod cognoscit
quod nigrum cognoscit quia sic
se habet ad oppositum ad opposi-
tum sicut contrarium ad contrarium ¶ Ad
quintum dicendum quod dicit prelatus futura
revelatio quia ita credide-
runt patriarche et alii sancti et
[illegible] dicunt quod fides dicta

arg' h' enim videtur probans ad oppositum quoniam ad propositum dicendum probatur isto quod creditur per auctoritatem patrum tunc videtur quod fides non sit arg' primo probans quoniam quod si fides est arg' non quod non dicitur dicat quod responsio probatur per fide patrum ¶ Item si locus ab auctoritate est infirmissimus et fides trahit fundamentum ab loco ab auctoritate ergo videtur quod fides sit infirmissima ¶ R. dicendum quod sicut aliquos alias [illegible] intelligi licet de fide ad quesita ergo in conscriptione scripturarum non autem de illa que est impressa nata et que innatet ut prima lia causaliter ¶ Sed illud non satis facit quia unde dicit ad expositum illa diffinitio quam apostolus assignat et constat quod apostolus loquitur de fide formata et per ea dicendum est aliter quod sicut quod unde dicat illud quod creditur per fidem proprie fidem probatur ipsum enim quod creditur probatur per auctoritatem doctoris autem nullius est efficacie in probando nisi per fidem et ita tota firmitas argumenti ad fidem redit unde si aliquis querat utrum responsio sit firma tum probatur eam per auctoritatem sacre scripture et publica [illegible] qui ita dixerunt. Sed si querat ultimo ut probem ei quod ipsi non dixerunt debeo ei quod sicut ipsos vero dixisse quia ipsi illuminati sunt et ita certificati sunt per fidem quam adeo acceperunt et nos certificamur de eorum certitudine per fidem quam ab ipsis dominus accepimus et sic patet quod propositio

magis bona est quia per hoc non vult dicere quod fides probetur sed magis quod fides probet ita quod vere et proprie dicta ab apostolo arg' ¶ Item quantum de hoc quod dicit quod fides caritatem precedit h' enim videtur esse falsum quia sicut dicit Ambrosius caritas est mater virtutum et talis non precedit illud cuius est ¶ Item glossa super i. petri noli emulari dicit quod spes est introitus ad fidem ergo videtur quod fides non sit prima inter virtutes theologicas sicut quod dicitur in littera ¶ Item omnes virtutes simul infunduntur ergo non videtur quod reperiatur in illis aliquis ordo ¶ R. dicendum quod est loqui de fide et aliis virtutibus dicendum secundum quantum ad habitum et quantum ad actum si quantum ad habitum sic est in illis [illegible] si quantum ad actum sic est in illis ordo prior quod actus fidei prior ambulatio est ad actum spei et caritatis nemo enim aliquid sperat vel amat nisi quod cogitat et aliquis non credat ¶ Ad illud quod obicitur quod caritas dicitur mater quod illud intelligi quantum ad rationem merendi quia caritas dicitur esse in virtutum non quia illas generet sed quia illas fovet et nutrit ut perveniant ad statum perfectionis ¶ Ad illud quod obicitur de glossa dicendum quod fides non accipitur pro fide virtute vel eius actu sed pro illo quod fidei succedit scilicet pro ipsa [illegible] visione. D. XXIIII 24

Hic queritur si fides tunc de [illegible] visibilis est [illegible] supra

agit magister de fide quantum ad
eius actum in hac parte agit de
ea quantum ad eius obiectum et materiam
Unde inquirit utrum fides sit
de hiis que solum sunt supra
naturalem cognitionem aut de hiis que
sunt naturali cognitioni subiecta et
quod duplex est cognitio naturalis in-
dicitur sensitiva et intellectiva ideo pars
ista dividitur in duas partes in quarum prima
inquirit magister utrum fides sit de
hiis que sensu percipiuntur in secunda
utrum sit de hiis que intellectu co-
gnoscuntur ibi Post hec queritur solum-
modo fides sit de non apparentibus
Prima pars dividitur in tres in quarum
prima movet perplexitatem quandam sub-
iungens declarationem secunda ibi non
quia ad remotionem inducit du-
bitationem ibi Ex hiis apte intel-
ligitur tertia ibi Verum non excedentem
in speciali ad maiorem explanationem
ubi Hic non queritur utrum petrus
fidem passionis habuit tertia secunda
non pars dividitur in tres partes in
quarum prima movet questionem et determinat
secunda auctoritate Augustini confirmat
illam ut Augustinus tradidit dicens tertia
non obviat quidam dicentium
contra ipsa credibilia ibi Ex hiis
apparet aliquid credi que non videntur

ad l. 4 Ad intelligentiam huius partis
inquiritur hic quod de obiecto fidei
et circa hoc queruntur tria Primo
queritur de obiecto fidei secundum se Secundo
queritur utrum fides sit circa verum
creatum an circa increatum tantum
Tertio queritur utrum sit circa complexum

de ipso in comparatione ad intel-
lectum Tertio queritur de ob-
iecto fidei in comparatione ad verum
Circa primum queritur tria
Primo queritur utrum fidei
sit certum verum tamen an fidei possi-
bile sit subesse falsum Secundo queritur
utrum fides sit circa verum crea-
tum an circa increatum tantum Tertio
queritur utrum sit circa complexum
an incomplexum
Circa primum sic proceditur et
queritur utrum fidei obiectum
sit ita verum quod ei non possit sub-
esse falsum et quod fidei possit esse sub-
esse falsum videtur quia sub eo quod contingens
potest subesse falsum quia aliquid
contingens potest esse falsum sed fidei
subesse verum contingens ergo fidei
potest subesse falsum maior patet
per se manifesta et minor probatur
quia fides sunt de passione
Christi et incarnatione et utraque
sunt contingentes non enim erat
necessarium Christum incarnari nec deum
incarnari tamen aliquo modo per
conveniens genus liberari restat
igitur quod quod est ita Item secundum
conformiter obiecto suo circa quod versa-
tur ergo secundum fidei versatur
circa credibile secundum illi conformatur
sed aliquod credibile ut Christum
esse passurum potuit falsifi-
cari tunc erat contingens ergo
secundum fidei quo illud credi-
bat falsificari potuit patet igitur
fidei subesse falsum Item sunt
in me tempore post mortem Abra-
he et ante incarnationem Christi

in illo tempore verum est abraham
credidisse xpm esse passurum pos
sibile erat erat xpm non pati
sed possibile comparatum se cum omni vero
go ista duo stant simul stare
videlicet quod abraham credidisset
xpm esse passurum. et quod xps
non esset passurus et si hoc
tunc fidei subesset falsum go possibile
sunt fidei subesse falsum videtur
qui tunc quod responsio quod ante pro illo
tempore possibile esset xpm non pati
non est simpliciter contingens erat enim
pati tunc dependet a voluntate
inefficaci vero et non est ipso oppositio
contingentis est contingens quod tunc
verum esset quod abraham credi
disset manifestum est quia tunc
dicit assertiva de preterito est verum
si tu dicas quod hoc verum est quod non
pendet a futuro ostendo sit
esse in composito quia credere non est
aliud quam cogitare cum assensione
et progressum abraham cognovit
de hoc duo xpm esse incarnandum
verum fuit de eo cognoscere et progressum
quam assensit verum fuit ipsum as
sentire et postquam convenit in actu
fidei verum fuit ipsum consistere go
semper quod semper verum fuit ipsum
credidisse verum go verum quod fidei ab
sic possit sub esse falsum ¶ Item de
quod subest speciei sub est et fide
sed speciei potest sub esse falsum ut patet
tum aliquis computat in gratia consis
tens computat se futurum inter contra
go ultimo concludit quod fidei sub est
falsum ¶ Item actus caritatis pre
supponit actum fidei sed actui cari
tatis potest sub esse falsum go et actui
fidei maior manifesta est minor
probatur per hoc quod apostolus cum caritate
volunt ire ad hyspanos quod non
iuit et ego cum caritate volo pro
ximum meum esse bonum qui tamen
non est bonus et sic actui ca
ritatis potest sub esse falsum ¶ Item
actus adorationis est actus
fidei go quod substant adorationis
substant ipsi fidei sed contra aliquos ad
orationi alicuius fidelis sub esse
falsum sicut quando adorat hostiam
non consecratam pro consecrata adhibi
ta debita diligentia et talis
adoratio meritoria est non oritur
nisi a fide et caritate go si ei sub
est falsum verum quod et fidei ¶ Item
tantum illius salvus est fides
in via tantus erit visio in patria
sed visioni in patria non potest sub
esse falsum ergo nec fidei in via
¶ Item sicut se habet caritas ad bo
na se habet fides ad verum sed caritas
nunquam appetit nisi bonum go fides
non sed est nunquam facit credere nisi
verum go fidei non sub est falsum ¶ Item
fides assentit prime veritati propter se
et super omnia in credendo sed prima
veritas non potest ei dicere nisi
verum go ipsa non potest assentire
nisi vero go ei non potest esse nisi
verum ¶ Item cognitioni sub
est falsum illa cognitio propria est
propria deceptionis quam illumina
tionis sed fides est illuminatio intel
lectus dicit Augustinus go fidei falsum

non potest subesse falsum. ¶ Item virtus est rectior omni arte atque sciencia sed sciencie non potest subesse falsum si ergo fides virtus est inde etc. ¶ Item fides que innititur prime veritati non potest falsificari ergo nullo modo ergo illa que innititur prime veritati ergo et hec est fides catholica ergo nullo modo potest ei subesse falsum ¶ Dicendum quod cognitus fidei ipsam mentem illuminet ad assensum veritati credat secundum illam sb speciem divine prescientie et divine prescientie non possit subesse falsum quamvis ipsa non possit falsificari necesse est conditione quod ipsi cognitioni fidei nec falsum subsit nec subesse possit que ad modum cum divina prescientia quam de rebus non pendet tamen cognoscit non solum ea que ventura sunt necessario sed etiam contingentia ita quod tamen ea decipi non potest sicut in primo libro dictum fuit sic et fides que cognitione divine prescientie innititur aqua ea illuminatur et dirigitur etiam credulitate et illuminationem habet de futuris tamen contingentibus ita quod illa futura esse possunt non evenire fides tamen nec potest decipi nec prevaricare sicut etiam de eo quod prescitum est evenire concedi potest quod ipsum possibile sit non evenire per se et absolute non potest esse tamen in composito cum prescientie sive opposito quia hec duo non possunt simul stare quod deus presciverit illud quod eveniat oppositum tunc enim falleretur divina prescientia propter hunc modum intelligendum est in assensu fidei qui innititur divine prime

scienti veritati cuius creditur contingens in se possit non evenire sed tamen duo non possunt simul stare quod non eveniat et quod simul creditur et propterea concedendum est quod fidei non potest subesse falsum quamvis non possunt simul stare falsitas in credito et certitas in credente sive in fide et quod de sunt rationes que sunt ad oppositum. Item ¶ Ad illud quod ergo obicitur in contrarium quod eventus sub est contingens potest esse falsum quamvis contingens potest esse falsum ¶ dicendum est per interemptionem quamvis divine prescientie subesse potest verum contingens falsum tamen subesse non potest pendet enim de eius vera contingentia sed tamen illa que prima de necessarium sunt falsa et sic hoc habet instantiam in divina praecognitione et ultimatione que alia pendet qualis est cognitio fidei sicut predictum est ¶ Ad illud quod obicitur quod cognitio cognitionis debet conformari ipsi cognoscibili dicendum quod illud habet veritatem quando cognitio cognoscentis pendet ab ipso cognoscibili secundum contingentiam in ipso que sicut est scientia adquisita secundum causas et rationes inferiores sed de eo que cognitionis quod non pendet ab ipsa re cognita non est necesse quod conformetur ipsi cognoscibili secundum contingentiam sive in se secundum contingentiam sive in tempore et talis est cognitio fidei et prophetie et consimilibus revelationibus divine que non pendet ab eo quod creditur vel quod revelatur sed ab illo lumine per quod ad hoc cognoscendum illuminatur

et quia illud licet dicatur esse
dicere contingentem, tamen est quod cre-
ditum ei fidei conforme et tamen
ei aliquo dependet quod non potest falsi-
ficari nec vacillare propter contingen-
tiam crediti. ¶ Ad illud quod obicitur
quod contingens potest stare cum quolibet
vero, dico quod verum est. Alterum ad illud
quod subiungit quod oppositum alicuius
articuli est contingens sicut ante in-
carnationem contingens erat Christum
non incarnari et non pati. Ex hoc ali-
qui per interemptionem probant quod de in-
carnatione et passione non est
articulus quantum ad eventum
quod ita eveniat sed quantum ad ordi-
nem quod ita congruit unde Abra-
ham non credidit Christum incarna-
ri sed Christum esse incarnandum ut
fiat unus in verbo quia incarnari
dicit eventum sed esse incarnandum
dicit ordinem congruum et conveniens
Christum incarnari sic contingens
quantum ad eventum tamen ad congru-
entiam verum est impossibile est enim
Christum non esse decens et congruum. Sed
hic modus dicendi stare non potest
quia sic fideles crediderunt si-
cut prophete predixerunt et prophete
predixerunt non solum esse congruum
incarnari sed etiam eventum futurum
et rursus sicut nos credimus
Christum incarnatum de preterito ita
illi crediderunt Christum incarnandum
de futuro. ¶ Ideo aliter dicunt alii quod
licet ipsum creditum possit esse
contingens in se tamen secundum quod respondet
attendendum (?) prescientiam que in intellectu
precedit necesse est ipsum evenire

et ideo oppositum eius non potest
stare nec cum actu divine prescientie
nec cum actu fidei nostre. Sed nec
illud solvit quia non est aliquid
contingens quod deus non previderit
si eventurum est nec per prescientiam
suam aufert igitur aliquid de con-
tingentia sua. Ergo quantumcumque deus
previdet aliquid necesse est pariter
quod contingens cum quolibet vero pos-
sit stare si enim non posset stare
cum vero impossibile esset ipsum eve-
nire. ¶ Et ideo est ad hoc tertius modus
dicendi qui concedit quod contingens potest
stare cum vero et quod oppositum
alicuius articuli est vel fuit con-
tingens sed illud quod opponit tuo
loco negat videlicet quod verum fuit
Abraham credidisse Christum esse
passurum et si obicias quod omne
dictum de preterito est verum. Dicendum est
ad hoc quod verum est de eo dicto quod tran-
sit omnino in preteritum sed illud dictum
connotat futurum contingens et quam-
cumque dictum quod claudit in se con-
tingens est. Ideo illud totale dictum
Abraham credidisse Christum passu-
rum contingens est licet enim prolatum
quo sit de preterito quoad (?) est tamen
de futuro et hoc patet sic quia cum
dicit actum hic ac (?) respectum dictatoris
divinus conformis intellectui nostro (?)
divine prescientie unde sensus est Abra-
ham credidit Christum esse passurum
hoc est Abraham illuminatus fuit
ut assentiret et videret hoc quod
deus previderat per quem modo eveniret
et quia impossibile (?) eventus con-
tingentis claudit (?) ... connotat

o'

futurum contingens hoc est quod in
illo dicto despectivo clauditur eventus
futuri contingentis et ideo totum dic-
tum includitur est esse contingens et
si tu obicias quod necessarium est simpliciter
abraham cognovisse de hoc et asse-
nsisse hoc ergo necessarium est simpliciter
abraham cognovisse de hoc et as-
sensisse credidisse dicendum quod verum quod necessarium
est abraham cognovisse de hoc sed non est
necessarium ipsum assentire hoc dicto
contingenti et hoc assensu fidei. fides
enim sic in eo assentiebat sicut deus
providebat sed divina provisio sit pre-
videt quod huiusmodi actus divine pre-
cognicionis non est necessaria sit in
se necessarium cum comparatur terminus ad
futurum contingens non est necessaria
sed contingens propter hoc et modum
intelligendum est quod licet necessarium sit
postquam abraham credidit hoc cre-
didisse motum secundum rem et dicitur
fidei et motum sit illa motum
fuisse mixtum ordinacioni tamen
ipsius ad futurum contingens sunt
sicut est ordinacio divine propter hoc ta-
men est conformis et quia veritatem
credendi et assentiendi claudit in se illa
ordinacio secundum conformitatem
ordinacionis provisionis hoc est quod sic
contingens est abraham credidisse
futurum contingens. contingens est
et ipsum assensisse contingens est et
aliquem prophetam prophetasse in omnibus
enim hiis una est racio que fundatur
super hoc quod hii actus transeunt in
proprietate divine ordinacionis ad con-
tingens futurum et ita connotant
eventum futuri contingentis et ergo illa

connotacione necessarium est dictum totum
indicare contingens sicut in libro primo
... sunt proprietates regulas in
fallibiles in conclusione dependentia
¶ Ad illud quod obicitur quod speciei sub est
falsum dicendum quod speciei sub est falsum dicendum
quod speciei secundum quod virtus est et in
mone falsum non sub est eo enim
species sit certitudo proveniens ex
gracia et virtus ullius simpliciter se habet
terzo intrinseca et circa non eo propter supposito-
ne inferiori et quia efficacia in
ti includit finale perfectionem
hoc est quod in actu implicat con-
dicio perfectionis finalis omnibus en-
im recte simpliciter se intra certitudinem
conspitat si usque in fine perseveranti
ut in gracia et hoc quando verum est
et fides vera dicit et in procedendo
est ad illa venire per intemporaliter
minori qua perfectus non conspi-
tat intra certa simpliciter sed sub con-
dicione quia si aliquis fuit divina
revelacionem absque omni condicione
spet se futurus intra certa hoc
non est motus pertinens ad fidem
et spem sed ad falsam estimacionem
¶ Ad illud quod obicitur quod actus cari-
tatis presupponit actum fidei dicendum quod
verum est quod supponit actum fidei
ut regulantis et dirigentis eius
actum sed non oportet quod presuppo-
nat actum fidei ut generantis propter
illud obiectum divine ... quod caritas ap-
petit fides dicit apprehendere et ita
dirigit eius actum non tamen
dicitur quod caritas appetit fides ac-
dit quia despicibilis contingit dicere

q sunt bō slm tm est dic(er)e q sint
in bonu eud dt aptitudine et
ordinationem habitu(a)l(e) s(ed) vm dicit
in generatione et co(n)tingentia actuale
tunc bonu erat aptum ne ad hypsta
nos q(uam)uis non esset vm et ideo
erat aptt(u)s q(uam)uis non esset cre
dibile q(uam)uis eius fluctus posset
stare cum obiectiva carnis quia
aliq(ui)s pot esse sim et bonu tam
tm pt stare cum obto fidei q(ui)a
non pat id simul esse slm et vero
Ad illud q(uod) obiicit(ur) q adoroem pot
subesse slm dd q adoroem sit s(ecundu)m
directionem et regulationem v(er)itatis fidei
tm(e)n tn subiicit slm pro q fides
go inclinat ador(atur) ce p(ro)ptere ins(un)t de
quo h(abe)tur circa argumento d(e) eo at
deq(ui)o non habz eti(a)m d(e)o adoro
esse p(ro)p(ri)e p(ro)p(ri)etate q(ua)done unde omnis
recte adorans hostiam co(n)secra
tam adorat sub(iect)a co(n)di(ti)one si p(ro)
fecti sunt circa ipsam ea que ad
consecrationem sunt necc(essari)a s(ecundu)m
institutionem diuinam et sic nu(n)quam
decipit(ur) nec errat

Secundo quer(itur) utrum fides sit
circa vm creatum et increa
tum an circa increatum uidet(ur) p(ri)mo
p(ro)p(ter) hoc q(uod) fides est uirtus theologica
omnis enim virtus theologica h(abe)t idem
p(ro)bo et fine si ergo finis uirtu
tum non est quid creatum s(ed)
increatum in(ter) ec ¶ Item h(ab)et ipsum
uidet(ur) p(ro)b(atur) q est uirtus una quia
unica virtus unu(m) debz h(abe)re obiectum
si ergo fides virtus una est
et creatum et increatum sunt
diuisa omnino si ergo fides h(abe)t ce

circa verum increatum non habz
esse circa vm creatum sicut circa
obiectum ¶ Item h(ab)et ipsum uidet(ur) p(ro)b(atur)
q fides est uirtus cuius (pro)pri(um) per
obiectum suum p(ro)p(ri)um et apta nati
onem s(ed) sola ipso vm increatum
est illa que ueritate fidei enarrat
fides enim non enarrat in uni
go uidet(ur) q fides solu(m) sit in vero
increato tamq(uam) in obiecto ¶ Item
fides est virtus qua assentit
ipsi credita p(ro)pt(er) se et sic anima
s(ed) illi non est p(ro)pt(er) se et super
anima assentit nisi que primum vm
et vm increatum ergo solum in
circa illud consistit fidei obiectum
¶ Item h(ab)et ipsum uidet(ur) p(er) diffinitionem
arti(culi) a ricardo datam qua dicit
q articulus est indivisibilis ueritas
de deo arctans nos ad credendum ergo
si articulus est fidei obiectum uidet(ur)
q fides solum sit circa vm incre
atum et est dic(tu)m ¶ Sed contra
est ueritate in simbolo contenta
consistit fides tamq(uam) circa
obiectum p(ro)p(ri)um s(ed) in simbolo non
solum sunt articuli spectantes
ad deitatem verum etiam spectantes
ad humanitatem ergo si humanitas
est quid creatum fides non
solum consistit circa ueritatem
increatam verum etiam circa creatam
¶ Item tante amplitudinis est
fides sicut et caritas vel ma
ioris s(ed) caritas non tantum
nos diligit bonum increatum
s(ed) etiam creatum quia quamvis tan
tum nos diligit deum s(ed) etiam p(ro)
ximum ergo fides non est in vm

increatum sicut in obiectum verum et
in verum creatum ¶ Item multa vera
futura et verum increatum quia verum
increatum est verum increatum sed
fides nostra est circa verum futurum
quia credimus resurrectionem carnis
que nec est nec fuit sed futura
est ergo videtur quod fides non tantum
sit circa verum increatum sed etiam
circa verum creatum ¶ Item si quis
pertinaciter diceret esse falsum quod sacra
scriptura dicit certum esse hereti
cus ergo videtur quod obiectum fidei ex
tendatur ad omnia que in sacra
scriptura scribuntur sed in sacra
scriptura multo plura scribuntur
de temporalibus quam de eternis de crea
turis quam de increatis sicut quod
abraham genuit ysaac et si
milia ergo videtur quod obiectum fidei ma
gis consistat in vero creato
quam in increato ¶ Item ultimatio
fidei sequitur ignorantiam illu
minationem prophetie sed prophetia maxime
et precipue consistit circa verum
creatum tamquam scilicet prenunciatio fu
turorum ergo pari ratione videtur quod
et ipsa fides ¶ Respondeo dicendum quod obiectum
alicuius habitus cognitivi dupliciter
potest dici aut communiter aut proprie
sive perse et principaliter id autem
vocatur obiectum quod secundum quem
acceptionem et obiectum principalis et
per quod habet rationem materialis id
autem dicitur obiectum proprie et perse quod
quod habet rationem motivi secundum hanc
duplicem acceptionem dupliciter contin
git loqui de obiecto fidei. nam
uno modo potest dici obiectum fidei totum
id circa quod fides versatur tamquam

circa illud quod credit esse verum pro
illi assentiat proprie se sive principaliter
aliud et hoc modo non tantum modo est
circa verum increatum verum etiam circa
verum creatum quia fides non tantum
credit ipsi deo immo etiam ipse sed
etiam in hiis que sibi ab eo dicuntur
que sunt multa vera creata
¶ Si autem loquimur de obiecto fidei secundum
propriam acceptionem prout dicitur obiectum
quod habet rationem motivi pro obiecto fidei
est verum increatum et prout con
tingit intellectum in mensu quod huic
dupliciter movet mensum vel prout est
absolutum vel prout est communi in
incorporatum sic ipsa divina veritas
dupliciter movet nostrum intellectum
per fidem illuminatum vel prout sicut
in articulis pertinentibus ad ipsum deum
secundum divinitatem vel ut est veri
tas creature sicut in illis ar
ticulis respicientibus ipsum deum in sua
humanitate assumpta vel in operatione
ab ipso creata sicut in creatione
reparatione glorificatione et conde
dem igitur est quod obiectum fidei proprie
secundum quod habet rationem motivi
est verum increatum et quia hec
probant rationes ad primam partem
inducte ideo concedende sunt
¶ Ad illud quod primo obicitur in contrarium
quod quidam articuli respiciunt
humanitatem sicut quidam divinitatem
dicendum patet responsio quia illi articuli
qui sunt de humanitate et circa hu
manitatem continentur de divina
persona circa quam consistit veri
tas increata et ideo illa parte
habent rationem maiorem nam ideo illa
parte quia consistunt circa increata

notatio licet solum teneri intel-
lectus sicut una est perfectio in deita-
tis naturis creatis videlicet
immaterialis sit una communis intellec-
tionibus que tenet tamen ob-
iecta sicut in animalibus qui respicia-
unt diversitate sicut in hiis que
respiciunt quantitate que quod
in intellectus immaterialitate ¶ Ad illud
obiectum quod addit se extendit
quod se extendit caritas dico
quod et si caritas videatur esse ex-
tensior intellectu et immateriali
tamen est obiectum primum tamen
obiectum proprium sicut infra
manifestabitur non est nisi ex-
tensior intellectu ¶ Ad illud quod a-
fides est de vero futuro dico
respectu carnis futura non
est obiectum fidei primum nisi magis
participatur ad divinam virtutem et
instantiam que corpora resuscitari
ut ut vetustus fiat secun-
dum ita et sic tamen in intellectum
implicari habet tamen obiectum quod
quod verum intellectum quantum est
de se abstrahit a ratione presenti et
futuri licet presentis et futuro
notam causam eius esse quia quod
est de se licet solum teneri in alio
in comparatione ad fidei assensum
secundum quod inspicitur communiter fuit [illegible]
¶ Ad illud quod obicitur quod heretici
iudicantur qui pertinaciter nega-
rent que in sacra scriptura dicun-
tur quod non est quod omnia que
in sacra scriptura continentur tene-
ant tamen obiectum primum et motivum
respectu ipsius fidei sed hoc est quia
consequitur ad eius obiectum primum

quia enim sacra scriptura edita
est ab ipsa veritate et ipsa prima sic
qui contradicit sacre scripture con-
tradicit ei cui fides assentit prop-
ter se ipsi prime veritati et ideo con-
cedo non potest concludi quod fides est
verum creatum licet verum [illegible] sicut
tamen obiectum primum ¶ Ad illud quod
obicitur de illuminatione prophetica dico
quod prophetia non habet principaliter obiectum et
motivum ea que prophetice pronun-
ciat sed solum licet pro obiecto materiali causa
quod ipsa prophetia [illegible] prophetia
non assentit ei quod pronunciat
propter se sed propter veritatem ipsum illumi-
nantem et audientem et propter hoc non potest
concludi quod fides sit creatum verum creata
nisi tamen tamen obiectum materia-
le possit tamen dici quod non est simile
de fide et prophetia quia fides in suo
obiecto cui assentit requirit aliquid
quod habeat tamen motivum sed prophetia
nichil tale inquirit in prophetato
sed tantum tamen sicut cognitionis
sunt abinspirante causa non sequitur
quod si prophetia est de aliquo quod de
illo debebat esse fides sicut
de obiecto

Tertio queritur utrum fides sit
circa ccplexum et quod sit veri-
tas ccplexum unde credere enim
sicut dicit Augustinus est cogitare cum as-
sensu sed assensus tamen non est
nisi in ccplexo sed nisi ccplexum
ergo videtur quod fides sit circa ccplexum
sicut circa primum obiectum ¶ Item fi-
des credit aliquid quia verum
et respuit quia falsum sed verum et
falsum sunt circa ccplexum ergo videtur

O

quod et habitus fidei ipsi in comprehensore
sine continentia habitualiter respiciat ulterius
¶ Item fides est media inter opi-
nionem et scientiam secundum quod vult
Hugo sed tamen opinio quae facta
est circa comprehensorem ergo est medium
sapiat unum extremorum vel simul
quod et fides ¶ Item fides est
opposita errori sed nullus errat in
comprehensore quod attribuunt aliqui alicui
quod non est attribuendum vel removetur
quod non est removendum hoc
autem non fit nisi in peregrinatione
igitur cum error circa comprehensorem
non consistat ¶ Si igitur opposita nata
sunt consistere circa idem videtur
similiter quod et fides non comprehensori
habeat per oppositum ¶ Item si ipsum non
in peregrinatione est obiectum fidei tunc
ergo iudei incredulitate habeant de
incarnatione iudei fide habent
incarnationis quod est in manu et filium
primo curant contra articulum illum
Similiter illi qui credunt venturum
non factum habent fidem de passione
quos tamen circa veritatem constat
errare ¶ Restat igitur quod aliquid inter
peregrinationem non habet esse primus fidei
obiectum et est comprehensori ulterius simplex
dicitur ergo comprehensorum ¶ Sed contra
super illud primae ad Corinthios x. Omnes eundem
potum spiritualem biberunt glossa Augustini
tempora sunt mutata sed tamen non
est fides variata Si igitur non
est fides variata nec obiectum
fidei erit ergo eorum quae creduntur
variata sunt quia illi primo credebant
debere esse passurum nos pas-
sum esse illi incarnandum nos incar-
natum esse ¶ Restat igitur quod fides
est circa eum qui est sine circa comprehen-
sorem, circa obiectum ¶ Item obiectum
est unum in creatura sicut prius
dictum unde videtur Richardus de sancto victore dicit
quod articulus est unitas deitatis
ergo deus est simplex simpliciter
in simplici nulla cadit complexio
in ipso unde videtur quod obiectum fidei non
sit comprehensori sed in comprehensore
dicitur eorum et circa eundem est fides
quae est in nobis futura Sed in nobis est
unum in comprehensione et per modum com-
prehensionis erit circa in nobis pro
intuitus lucis gloriae unde quod
deus sunt constat circa unum in com-
prehensore per modum comprehensionis ¶ Item
spes et caritas sunt circa
circa res in comprehensoribus et per modum
comprehensionis quia spes expec-
tat beatitudinem et caritas ad-
dem ergo cum virtutes theologicae
habeant per obiectum statum unum videtur
quod et ipsa fides circa unum comprehen-
sorum consistat ¶ Item si fides
consistat circa unum comprehensorum
cum ipse passionis praenarrasse
sciunt prius ipsa et in incar-
nationis praenarrassent ipsum
prius in incarnatione praenarrassent
habuissent fidem Cornelius et
fidem non habuisset quem ne sacer-
dotum prius esse in carnem nec
et tamen de illo loquitur
ecclesia cuius placuit deo sine
fide autem ut dicitur ad Hebraeos xi. impos-
sibile est placere deo Si igitur
ista in quem necessaria essent inve-
niens est ponere quod fides cir-

sistat circa complexionem ¶ Ad 2m dicendum
ad proderam intelligentiam quod circa
hanc questionem diversi diversimode sense-
runt ¶ Quidam enim dicere volunt
quod fides consistit circa incomplexum
sicut circa proprium obiectum et isti di-
cebant quod articuli fidei non sunt
enuntiabilia sed res ut patet in carnatio,
passio et resurrectio et ista quidem
omni tempore sunt eadem sicut et ipsa
fides quod autem actus fidei transit
super ipsum enuntiabile sicut super com-
plexum hoc est propter defectum
intellectus qui non potest totum
simplici aspectu intueri sed per
hoc intueretur postea illud com-
ponendo unum alteri ¶ Sed quia actus
fidei est proprie super complexi-
one et ad perfectionem fidei non
tantum oportet cogitare de
incarnatione sed etiam oportet credere
de incarnatione iam fuisse ¶ Ideo
dixerunt alii quod articuli sunt enuntiabilia
et quod fides consistit circa comple-
xum in quantum enim fides quan-
tum ad aliquos scilicet respicit
incarnatum et creatum et de illo
creato posset esse unica fides quod
comparatur ipsi incarnato fidem quod pri-
us habitum est ¶ Sed ergo intellectus
illud non capit nisi per modum com-
plexionis et enuntiabilis videtur
illud ponere dicere quod fides sit circa
verum complexum sive sub ratione
complexi et quod creamus circa
verum in complexo quantum ad diversa
tempora semper tamen indicat hereticus
sicut si aliquis credit resurrectio-
nem iam factam ut incarnationem
futuram ¶ Ideo non solum dixerit
fidem esse circa verum incomplexum
sed etiam circa verum complexum subdistin-
atum diversa tempora et si tu obii-
cias de unitate fidei propter uni-
tatem istorum enuntiabilium ¶ Dicunt
hii nominales quod enuntiabilia non sunt
mutata quia te esse cursurum
te currere te cucurrisse in diversis
temporibus prolata idem significat et
unum est enuntiabile quod una est res
quam significat et unum est tempus
pro quo supponunt et ideo unum sunt sicut
sicut rem et unitatem quibus voca-
bula videntur esse diversa ¶ Alii
videntur esse quod ista enuntiabilia sunt
diversa quia eorum una est unitas
cum fides assentit principaliter et
ratione cuius ista enuntiabilia credit
que quidem non mutatur sed diversi-
ficatur tempore licet ipsa enuntiabilia
diversificentur non propter hoc fides mu-
tatur et diversificatur ymmo in diver-
sis temporibus fides non mutata
consistit ¶ Sed quia post illa nova
bula que dicebat enuntiabilia diversorum
temporum esse unum quantum non
applicat ymmo falsa est sicut impossi-
bile sunt eorum ¶ Ideo videtur mihi alius
modus dicendi sufficiat quia ad fi-
dei unitatem sufficit in unitas
propter rem credendi propter in unitate par-
tione cuius conveniunt in articulis
propter unitatem rationem credendi que est
in eis ¶ Ideo est tercius modus
dicendi quod eum habitus fidei faciat
mente assentire credibili sine ore
dito et assensus autem non fe-
ratur super incomplexum sed super complexum

pertinet ad hoc quod ipsum obiectum fidei sed quia propter illud fertur fides habet rationem complexi, et quia dupliciter contingit fidem ferri in obiectum suum, scilicet aut implicite aut explicite, ideo fidem dupliciter mediante dicto complexo esse obiectum fidei sive fides consistere circa complexionem. Nam fides quandoque ad scientiam respicit complexionem sive incomplexionem implicite non continendo differentiam determinatam temporis dictum unico ad deum qui est ante et in diuinis ad omne tempus sicut Christum fuisse passum. Fides autem explicita respicit complexionem sub differentia temporis determinata sicut nunc oportet credere de incarnatione fuisse et iudicium futurum esse. Sicut ergo explicatio addit fidei non mutat essentiam fidei, sic et variatio temporis determinati non variat fidem ut sit alia et alia fides propterea. Et hic quidem modus dicendi satis est probabilis habet quod consideratio dicentis passionem quod fides proprie consistit circa verum complexionem et concedendo sunt rationes que hoc ostendunt. Ad illud quod primo obicitur in contrarium dicendum quod ratio de mutatione [illegible] quia enuntiabilia que continent determinatam temporis differentiam in diuersis temporibus non mutant et hoc est certe quod habet fides consistere eadem quod fides sed illa enuntiabilia variantur que continent determinatam temporis differentiam et circa hoc consistit fides eadem quam complicita et explicita non potest concludi

quod fides sit alia et alia, sed quod fidei complicatio sit variata in diuersis temporibus. Ad illud quod obicitur quod fides est circa veritatem incommutabilem quod nulla est complexio, dicendum quod sicut in primo libro dictum fuit quamuis deus sit simplex, apprehensio tamen nostra contingit circa hoc et hoc per modum proprium, quod illud complexionem non ponit intellectus circa rem sed circa seipsum intelligente, nec tamen curat quin non potest simpliciter dici esse nisi sub tali compositione et collectione, et per hunc modum intelligendum est in fide. Si fides non tamen est demum incarnatio in se sed est compositio ad incarnationem sicut deum est supra et illa compositio sub quadam complexione est et propter illa non tangit. Ad illud quod obicitur quod de eodem est fides in via et in patria, dicendum quod unum et idem potest apprehendi per modum incomplexi et per modum complexi sicut patet in apprehensione sensus et intellectus: sensus quidem apprehendit rem albam apprehendit per modum incomplexionis quia non ponit sensus [illegible] nec dividit, sed intellectus dum illud idem apprehendit quod sensus apprehendebat sub modo complexionis accipit predicatum et subiectum et comparans hoc illi et dicens hoc esse album et ita complexionem et in complexione non facit diuersitatem aptitudo vel complexio sed [illegible]

te modi comprehendendi quia
unum et idem potest apprehendi sub
modo complexionis et incomplexionis
et propterea non sequitur quod si opinio
est de eodem de quo est fides et
opinio non est sub ratione complexio-
nis ergo et fides unum est illud
fallax sicut dicimus vel est accidens
quia procedit ab unitate rei ad
unitatem modi. Et si tu queras
quare fides non assentit obiecto suo
per modum incomplexi sicut opinio sub
plana est responsio quia opinio patitur
unus et simplicia apprehensio faciet
modi et cognoscit multa et perfecte
tamen quia non sic autem est de
cognitione secundum statum vie quod
quidem statum respicit ipsa fi-
des. ¶ Ad illud quod obicitur de perfecti-
one caritatis dicendum quod non est simile
quia intellectus et negociatur circa
complexum sed affectus est negocia-
tus circa ipsam rem et quia res
in id ipsa licet verum in complexionis
sicut est intellectus licet modus complexi-
onis habet est quod virtutes respi-
cientes affectum quamvis sint circa
obiectum sine ipsius rei complexionis
non tamen propter hoc fides que est
regula intellectus non valet quod
si idem est obiectum virtutum theologicarum
propter hoc incongruum est fidei circa
complexionem sicut incongruum et aliarum
complexionum circa et incomplexum va-
riatur variationem ipsius rei sed solum
ipsius modi sicut superius innuitum est
et quamvis virtutes theologice habeant
idem obiectum secundum rem et substantiam
habent tamen differentias secundum rationem

et modum ¶ Ad illud quod obicitur de
Cornelio cum fuit de ipso quod Cor-
nelius habebat fidem implicitam
et ideo non credebat incarnationem
vel venturam sub determinatione temporis determinata
et propterea non exiebat sed complexionem
fidei sibi deerat ad quam faciendam
misit deus Petrum architectum a2l4 29

Quarto queritur de obiecto fidei
manifestacione ad nostram cog-
nicionem et circa hoc queruntur tria ¶ Pri-
mo queritur utrum fides sit de hiis que
decipiuntur licet ipsis sensibus ¶ Secundo
utrum sit de hiis que decipiuntur habeant
probabilibus opinionibus ¶ Tertio queritur
utrum sit de hiis que decipiuntur habetur
cognitio sciencie.

Quantum primum sic proceditur
et queritur utrum fides sit
de hiis de quibus habetur ipsis
sensibus et videtur quod sic Johannis xx quia
vidisti me Thoma credidisti sed
constat quod Thomas veram habuit
fidem de domino Ihesu quem vidit
et tetigit ergo simul de eodem erat
fides interior et opinio exterior
¶ Item i Johannis i quod vidimus et
audivimus et perspeximus et manus
nostre contrectaverunt de verbo vite sed
ergo de verbo vite apostoli habebant
fidem hoc est de Christo et de eo
habebant sensibilem cognitionem
ergo verum idem quod primum ¶ Item
apostoli viderunt Christum esse passum
et Christum ascendentem et constat
quod Christum esse passum et Christum as-
cendentem sunt articuli ¶ Si ergo a-
postoli fidem et virtutem quendam ad
hos articulos non acceperunt

d

videtur quod ita idem possit esse fi-
des et visio potior. ¶ Item beata
virgo semper proprie novit se
concepisse de spiritu sancto absque viri-
li semine sed constans est quod ipsa
conceptum filii dei credidit de spiritu
est fidei sue ergo simul stabant
in ea cognitio fidei et cognitio
sensus proprie. ¶ Contra est illud
Ioh. xvi vado patrem videbitis
locum glosa Augustini erat deus et patet
locum erat ut videretur latebat ut
crederetur. Si ergo ad credere necesse
est latere videtur quod impossibile sit visi-
onem corporalem circa idem stare
simul cum fide. ¶ Item Augustinus dif-
finiens dicit fides est credere
quod non vides et exposita dicitur hic
tum est quod fides est virtus
qua creduntur que non videntur.
Gregorius in quadam omelia apparita
que videntur fidem non habent
sed agnitionem ergo non videtur quod
circa idem possit esse fides interior
et sensus potior. ¶ Item visio
patrie evacuat fidem et eius
loco succedit manifestationem intellec-
tus credite sed visio corporalis sic
ita manifestat eius humanita-
tem sicut visio patrie eius di-
vinitatem ergo sicut fides divinitatis
non potest esse circa visionem in visione
glorie sic videtur quod fides humanitatis
non potest esse circa visionem visione
sensitiva. ¶ Item actus credendi
secundum quod adiungitur spectat ad
quod est possibile et voluntarium sed
credere quod homo videt oculis co-

rporalibus hoc est faciale et necessarium
ergo non videtur quod aliquid possit
esse simul et semel cognitum in
re et intellectui creditum. ¶ Respon-
deo dicendum quod quedam sunt que subiciuntur
sensui corporali simpliciter et totaliter
et illa videre est clare et perfecte co-
gnoscere et circa talia non potest si-
mul et semel esse habitus sive cre-
dulitas fidei cum visione corporali
propter quod visio sive cognitio illa ex-
cludit omne enigma et cognitionis
enigmata. ¶ Quedam autem sunt que
sic subiacent sensui secundum aliquid
sui ut secundum aliquid sui lateant
ipsum sensum et circa talia bene potest
simul et semel esse visio secundum
quid et credulitas fidei secundum id
quod latent et hoc modo esse
in Christo intelligere nam corpus Christi
naturam assumptam et corpoream absolutam
sensibus apprehendebat secundum autem
divinitatem nullum omnem sensum latebat
et eadem persona et unica subsistens
in duas naturas simul erat visibilis
cognita et incognita ideo simul
poterat esse visa et credita. Et ideo
quod satis facile intelligere si quis
attendat quod circa idem potest
esse certitudo et dubitatio secundum
diversas rationes et diversas proprietates
et diversas conditiones. Exemplum
circa quod hoc sit proprius circa ad
nos et si visu cognoscam ipsum
esse hominem nunquam tamen per visum
cognosco ipsum esse filium dei sed
alius habitus necessarius est ad hoc ut
cognoscam ipsum esse filium dei

et hoc est quod dominus dixit petro
quando dixerat tu es christus filius
dei vivi caro et sanguis non
revelavit tibi etc. Concedendum
est igitur quod fides et visio possunt
esse circa unum et eundem quamvis non
secundum idem et hoc est quod dicit
Augustinus et Gregorius de thoma quod aliud
vidit et aliud credidit hominem
vidit et deum confessus est dicens
dominus meus et deus meus et sic
de thoma dicitur ubi et de ceteris apostolis
et de beata virgine que quamvis
dictum experiencia se senserit eo
concepisse prius vel [illegible] tamen
se ante concepisse [illegible] ubi novit
mediante fide et licet quia [illegible]
articulus implicat aliquid quod unum quod
articulis est [illegible] et illud
quod latet ideo [illegible] [illegible]
videntes quod visio corporalis fidem
non concludit ¶ Ad illud quod [illegible] quod
obiciatur in contrarium quod fidei necessaria est laten-
cia dicendum quod latencia duntaxat hoc est
que necessaria est fidei secundum latenciam hu-
manitatis non est de fidei necessitate
facit tamen ad maiorem actum fi-
dei [illegible] [illegible] cum apostoli
[illegible] sint [illegible] [illegible] fidei et
[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] cum
ab [illegible] quamvis in eius presencia
et [illegible] [illegible] magis laudat
fidem eorum qui non viderunt et
crediderunt quam fidem thome et
beatus petrus in 1 ca. 1 commen-
dat eos qui christum non viderunt
et tamen in eum crediderunt et hoc
est quod vult illa glossa dicens quod dicitur ab

sencia corporalis facit ad fidei
firmacionem et [illegible] non sequitur quod
corporalis visio tollat ipsam fidem
¶ Ad illud quod obicitur de Augustino auctoritate
et Gregorio dicendum quod verba Augustini et Gregorii
sunt intelligenda prout quidam dicunt
fides esse de non apparentibus et
non visis hoc dicitur quia fides de
illis est secundum totum vel saltem secundum
quid non apparent et eo ipso est
de ipsis que non apparent quia secundum
aliquid sui latent secundum quod [illegible] con-
cludit quod [illegible] partibus et per [illegible]
tancia posset dici quod fides sit de
aliquibus que apparent pro eo quod unum
et idem secundum [illegible] [illegible] est
potest simul apparere et latere ¶ Ad illud
quod obicitur quod visio pure tollit fidem
duntaxat dicendum quod non est simile pro eo quod
visio pure concludit omne enigma
et aufert omnem latenciam non sic
visio hic quamvis enim christus appareret
quantum ad [illegible] latebat tamen quan-
tum ad [illegible] unde ipse demonstra-
to ipso patri erat invisus et credi-
tum visus [illegible] demonstrat
[illegible] humane [illegible] secundum creditum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] statim
divine nature ¶ Ad illud quod obicitur
ultimo quod credere est difficile et
voluntarium dicendum quod visio corporalis
[illegible] est quia non tollit
latenciam [illegible] non tollit difficulta-
tem nec tollit arbitrii libertatem [illegible]
[illegible] parte qua latet Vel [illegible] dicendum
quod non est difficile voluntarium
credere quod quis videt dicendum quod verum
est secundum id secundum quod videt secundum tamen
totus christus secundum omnem sui in-
visionem [illegible] [illegible] et ideo [illegible]

illius nisi et propone voluntarium et difficile erat credere facile cum erat credere quod ille homo pateretur ab hiis quos videbat propter peccata sed difficillimum erat credere quod deus esset qui pateretur nec hoc credebat aliquis nisi qui videbat et quia illum actus fidei adiuvabat

Secundo queritur utrum fides sit de hiis de quibus habetur opinio probabilis et quod sic videtur quia petrus in prima epistola cum paratos reddere rationem de ea que est in vobis fide et spe sed ratio probabilis est generativa opinionis si ergo fides patitur secum probabilitate rationem compati ergo et probabilem opinionem ¶ Item petrus archiepiscopus ravennensis non est tantum credere absque ratione ut sine ergo ratio probabilis facit ad fidei utilitatem et firmitatem Si igitur opinio quam habeat ex probabili ratione videtur etc. ¶ Item dicimus scientie intellectus et sapientie simul possunt stare cum fide sed ipsa credimus debemus antea quod intelligimus etc. ergo ratio potest simul stare cum fide sed cum quacumque stat probabilis ratio necessario stat etc. et opinio ergo etc. ¶ Item doctrina theologie stat simul cum fide cum sit fidei explicativa et tamen ea est certa que fides con sistit Si igitur in doctrina theologie multe sunt probabiles rationes videtur quod rationis probabilitas simul cum fide manet ergo potest ratio et proba bilitas opinionis convenientius quare patitur esse in eadem et circa eiusdem intentionem et inquisitionem omnis

est ipsa fides ¶ Sed contra hebr. xi. fides est argumentum rerum non apparentium sed ea de quibus habetur opinio probabilis sunt apparentia probabile enim est quod videtur omnibus vel pluribus ergo videtur quod opinio probabilis et fides circa idem simul esse non possunt ¶ Item augustinus opinionis probabilis tollit ex humana ratione sed procedit contra fides in hoc quod non humana ratio probet et opinet ergo videtur quod probabilis acceptatio auferret meritum ipsi fidei ergo non patitur se compati cum huiusmodi opinione fidei ¶ Item opinio est acceptio unius partis cum formidine alterius ergo non est opinio illud est vacillatio sed fides concludit omnem vacillationem facit firmiter adherere ergo fides non potest simul stare cum opinione ¶ Item opinio adheret rationi probabili unde deficiente probabilitate rationis deficit probabilitas opinionis sed fides adheret ipsi veritati prime propter se super omnia ergo fides et opinio habent repugnantiam ergo non videtur quod simul possint esse in anima circa eandem materiam ¶ Resolutio. Dicendum quod opinio probabilis duplex est quemadmodum accipi uno modo dicitur opinio acceptatio unius partis cum formidine alterius Secundo modo dicitur opinio acceptatio rationis quantum convenientius probabilitatem quod convenit dici quod illo modo accipitur quantum opinione sit ut vel dicitur tamen quantum secundum Si igitur opinio dicatur primo modo prout habet secum annexam formidinem et vacillationem sic non potest simul stare cum certitudine fidei circa eandem materiam

p eo q fides faciat plene con
sentire in alteram ptem ita qd
omo repellat eius oppositum
ptm et circumeo no nec ppt ali
qua ronem sup uenientem possit
ad oppositum inclinari et ideo
cum tollit fluctuacionem opinio
nis isto modo dcte opinionem
opinio sic cum fide non pat
se compati Si aut opinio di
catur solo mo f accepcio de
licta conclusionibus pbabilibus
Sic dd est q circa idem simul
et semel pot esse opinio et fides
qn multi fideles sunt adeo que
credunt multas veri similes ro
nes et multas pbabiles que
sunt generare opinionem quitum ad
sedm mod dcti opinionem et illa
quem acceptal generata fidei non
repugnat ymo sub sunt et sti
mulat est enim in fidei fomitum
quem admi firmos etiam oblecta
mentum quitum ad pfectos Colligis
igit rursus ad quem propositam spectat
et sunt ad oba opinio enim
pbabilis sedm unum mod dcti
pot stare simul cum fide sicut
rones ad prima ptem inducte
ondunt ymo multum confert fidi
pbabilitas ronum sicut dcm
fuit in pma ·i h· Secdm alud mos
dum dcti in ipsum sonat in in
pfeccionem videlicet prout dicit va
cillacionem et i mocionem ymo
assensus sup pbabilitate ronis
ad sedam ptem inducte vna
quam due ultime quo una
supta est eo ipsius opinionis

incertitudine altius no eo ipsius
opinionis stulatur quia pricipal
nimitur ronum pbabilium Ad
illud no q obiciat pmo de ubo
apli q fides est arg no appre
dd q aplus removet ibi acce
dibili approximacione quitum
non tamen removet approximacione
pbabilis opinionis s certitudi
nalis apphensionis sicut ap
paret dolis locis Ad i qd
obicit de ubo grego fides non
lz merita et dd q h intellit
grego q credulitas fidei omo
nimitit eo ipsius ronis pbat
et h mo fides nec no stat cum
opinione ita q imitit opinio
ni tamquam fundatur ymo multo
magis accepto illa pbabilis
conclusionibus ad quesitu de qua dcm
est q pot opinio dici imitit
ipi fidei tamquam firmiori et hs
signum est quia multe rones vi
dent nobis pbabiles et valde
verisimiles circa fidem q videt
esse abusiones quia sunt bonis
infidelibus et magis illa accep
tio nimitir fidei qui eius licet
aliquis foveat fidem et delat
sic dcm est ad quam ultimas
rones eo apte vndere quia
pcedunt de opa opinione sed
alium mod dcti sedm q no pot
simul stare cum fide sicut primus
tactum est

Tercias querit vtrum fides sit
de hijs de quibus scitur vel
sci·l· et q sic vide tali rone Phs
abilius sicut rombus argentibus

d

deum esse unum creatorem omnium post venire ad fidem ita quod non obliviscatur illarum rationum sed sciens illas rationes habet scientiam. Ergo videtur quod possit de eodem simul haberi fidem et scientiam. ¶ Item aliquis cognoscens aliquid per demonstrationem quam sine perfectione si incipiat noscere eam sive per demonstrationem quam sine perfectione, ipse quod non ipse habet amittit priorem cognitionem quamvis unus hec secunda sit nobilior illa. Ergo due cognitiones possunt haberi de eodem unde quarum una nobilior est quam alia et una non expellit aliam neque econverso evacuat. Et si hoc verum est tunc videtur quod simul possit aliquid cognoscere ratione adquisita et illuminatione infusa. Ergo de eodem simul possunt haberi fides et scientia. ¶ Item cognitio intellectiva propter adventum non tollit cognitionem sensitivam licet una illarum sit dignior et perfectior et nobilior altera. Ergo pari ratione videtur de fide et scientia quod simul possunt haberi de eodem et circa eadem. ¶ Item sapientia est proprium scientie sed de uno et eodem haberi potest fides. Ergo de uno et eodem potest haberi fides et scientia. Maior probatur per se. Minor probatur in beata virgine Maria que fide et sapientia cognovit se concepisse de spiritu sancto. ¶ Sed contra sicut caritas diligit deum propter se et super omnia ~~sed quia caritas diligit deum~~ Sic fides assentit prime veritati propter se et super omnia sed quia caritas

diligit deum super omnia et propter se impossibile est quod ipsa compatiatur secum dilectionem qua quis diligit deum propter commodum proprium. Ergo pari ratione impossibile erit quod fides compatiatur secum cognitionem que propter adherentiam ad quesita sed talis est cognitio. Ergo impossibile est fidem circa idem esse cum scientia simul et semel. ¶ Item ipsa scientia tollit fidem propter certitudinem et evidentiam rationis. Si igitur quod cognoscitur per scientiam est certum et apparens, videtur quod impossibile sit aliquid simul et semel esse scitum et creditum. ¶ Item cuiuslibet ullo pacto dispensabile alicui quod nomine habet scientiam non enim potest non credere quod triangulus habet tres angulos equales duobus rectis. Si patet illud demonstrative sed que fide creduntur voluntarie creduntur et sicut possunt credi ita possunt discredi. Ergo videtur quod notitia scientie non possit simul circa idem cum ipsa fide. ¶ Item que scientia cognoscit subiacent rationi sed que fide creduntur sunt supra rationem quia fides est illuminatio rationem elevans supra se. Si ergo idem non potest esse infra rationem et supra rationem non videtur quod possit simul cognosci scientia et fide. ¶ Ad predictorum intelligentiam est notandum quod duplex est cognitio scilicet aperte comprehensionis et manuductionis vel ratiocinationis. Si loquamur de scientia aperte comprehensionis quomodo cognoscit demonstrator in patria sic non compatitur secum fides

ut simul idem sit scitum et creditum
pro quod talis cognitio simpliciter con
cludit eum et hoc melius appa
rebit de q. 23 quare ultra cum agetur
de evacuatione virtutum quia unde
licet et qualiter fidei actus per visio
nem concludatur et evacuetur et de hac
sua scitis auctoritates dicit et quis
opinio magistrorum tenet hic contrarium
quod idem non potest esse simul scitum
et creditum. Si autem loquamur de
scientia manuductionis vel ratiocinationis
sic volunt quidam dicere hoc esse
verum adhuc quod non potest simul
stare cum fide / quia ubi talem
scientiam assentit intellectus ipsi veri
tati cognite propter ipsam rationem prin
cipaliter assentit et non. assen
tit etiam sicut veri que est infra
se tamquam convictus in fide que
assentit prime veritati propter se et vo
luntate elevatus verum super se et
ideo dicunt habitum fidei et scien
tie mutuo se se excludere sicut ca
ritas illum amorem excludit quo
quis amat deum propter temporalia
premia. ¶ Aliorum vero positio est quod de eo
et eodem simul potest haberi scientia
manuductionis vel ratiocinationis cum
habitu fidei unde quod dicit Augustinus 14
de trinitate comparationis illud apostoli
alii datur per spiritum sermo sapientie alii
sermo scientie / hanc scientiam tribuo illud
quo fides saluberrima que ad veram
beatitudinem ducit gignitur nutritur
defenditur roboratur qua scientia
non possunt plurimi fideles licet
habeant fidem et ratio de se videtur
hiat quod ad ea que fidei sunt non

tum possunt haberi rationes probabiles sed
etiam necessarie licet eas invenire con
tingat nos latere unde aliquis
credens deum esse creatorem omnium
si per rationes necessarias moveatur
ipsum idem nosse non propter hoc
desinit fidem habere vel si etiam
plures nossent fides super supponentes
talem cognitionem non expelleret
sicut per experientiam patet. Dico autem
quod licet talis scientia simul stat esse
de eodem cum ipsa fide vel quod una
cognitio aliam non expellat. ¶
Quia scientia manuductionis manuductionis
vel ratiocinationis licet aliquam certitudinem
faciat et evidentiam circa divina / illa
tamen certitudo et evidentia non
est omnino clara quamdiu sumus in
via sicut enim aliquis possit
rationibus necessariis probare deum esse
et deum esse unum tamen cognoscere ipsum
deum esse et ipsam dei unitatem
et qualiter illa unitas non conclu
dat personarum pluralitatem non potest
nisi per lumen fidei evidetur /
unde illuminatio et certitudo talis
scientie non est tanta quod habita illa
superfluat illuminatio fidei immo
... est tamen illa scientia et hoc
signum est quia licet aliqui philosophi de
deo scripserint multa vera / tamen quia
fide caruerunt in multis errave
runt vel etiam defecerunt unde
sicut in precedentibus dictum est quod
fides stare potest cum visione conveni
enti quia illa licet quanta lateat ad
tam personam propter sic intelligendum
est cum habitum fidei et talem mo
dum sciendi quod possunt se simul

in eodem et respectu eiusdem comparati
unde contrarie sunt ymmo que
sunt ad istam partem ¶ Ad illud
2º quod prius obiciebatur in contrarium quod ca-
ritas non compatitur secum dilectionem
que principaliter ad hoc est alia re-
spondetur potest quod non est ~~quia est~~
simile quia amare deum propter crea-
turam finaliter pertinet ad amorem
iniustum et libidinosum quem ~~quia~~ licet
repugnat ad amorem rectum
sed assentire alicui non probato propter
rationem probantem dicendo illa vera sit
vera et necessaria nec dicat parum vel
dicit errorem et ideo non potest habere
repugnantiam ad fidem propterea non
est simile sed ad hoc idem non sol-
vit plene quia quod quis sit de cari-
tate ista duo non videntur se pos-
se compati quod aliquis assentiat
veritati credende propter se et quod assen-
tiat ei propter aliud / propter quod notandum
quod li propter dupliciter potest accipi
uno modo prout notat causam finalem A-
lio modo prout dicit causam moventem
Secundo prout dicit causam finalem Sic non
potest unum et idem credi propter se
et propter aliud sicut amari non potest
propter se et propter aliud Si dicit
causam moventem cum plures possint
esse cause moventes ad assentiendum
unum et eundem sicut potest una con-
clusio probari per causam et per effectum
potest etiam probari per alias intrinse-
cas et per alias extrinsecas Sic
non est inconveniens quod aliquis
assentiat alicui veritati propter se et
propter aliud diversis tamen generibus co-
rdialibus (?) Ad 3m illud ad hoc

plene solvit quia dicitur Jo. 4º
quod dixerunt samaritani credentes (?)
iam non propter verbum tuum credimus
quod est verbum fidei et ita videtur
assensus fidei non compatitur secum
assensum sive qui principaliter in-
nititur rationi ¶ Et propterea non licet
aliquid dicere et si non tollatur tamen cogni-
tionem ad habitum tollatur tamen
ad actum quia non licet iam illud
ipsum nec motum aliud tamen non opor-
tet dicere nec videtur esse inconveniens
quod aliquis habeat habitum et non per-
fectus (?) ipsum maxime cum non
habeat potentiam ligatam per aliquod impe-
dimentum ¶ Propterea dicitur potest quod qui
aliquis est simul sciens et cre-
dens habitus fidei tenet in eo
principatum et ideo talis assentiens
assentit ipsi veritati propter se ita
propter dicit principaliter rationem
recte (?) assensum causa sive assen-
sum propter rationem ita quod propter
~~rem~~ dicit rationem principaliter in-
nitente ipsi quamvis aut non pos-
sit unum et idem credere propter se
et propter aliud ita quod sic et sic ca-
dat principaliter tamen propter se et
propter aliud bene possunt se compati
ad invicem ita quod unum sit principale
et aliud sit subserviens Unde
illud quod dixerunt fideles iam
non propter loquelam tuam credimus in-
telligendum est principaliter ¶ Ad 4m
quod obiciebatur de visione patrie quod tol-
lit fidem dicendum quod non est simile
quia cum omnem concludit latere (?)
etiam iam credulitas fidei non com-
patitur (?) necessaria non sic autem de scientia quod licet

[r]ationem inclinandi tamen. Ad illud quod obicitur quod sciens non potest dissentire ab eo quod scit, dicendum quod verum est quantum ad illud quod de eo cognoscit; quantum tamen ad id quod latet in illo dissentire potest, et tamen illud est necessaria, sicut credulitas fidei aliquibus philosophis, scilicet sciebant plura de deum esse unum, tamen necessaria tale hoc non potest dissentire, dissentire et tamen ad hoc si quis dicit quod illa unitas potest comparari secundum pluralitatem quod quidem eius latet et quod sit unitas cognitionis sue et sic ad illud quod obicitur quod fides est de his que sunt supra rationem et nam de his que sunt infra dicendum quod sicut nichil impedit unum et idem esse latens et patens sic nichil impedit unum et idem secundum aliud et aliud cognoscendi modum esse infra et supra et ita patet et credulitas licet enim simplicitas [illegible] et divinitas nostra possit comprehendi acquisita vel est incomparabilis tamen potest comparari ad pluralitatem personarum ut ad quantitatem quantitas nec quia deus assumpsit animo [illegible] est et [illegible] hic quis eius [illegible] sic unitam necesse credit potest summa unitas secundum comparationem pluralitate personarum vel quod summa maiestas [illegible] possit [illegible] vel quod summa virtus de non operante fiat operans sine [illegible] et certa consilium que [illegible] repugnancie [illegible] secundum philosophiam unde valde parum attingit sciencia [illegible]

contrarie demonstrationi fidei in veritate quia in una et eadem re [illegible] assumendum est fidei quod contrarium est sic. Ad secundum patet quod altissimis et nobilissimis [illegible] quarum veritas latuit philosophos sed demonstrationes mundi dispositio et sapiencia dei que latuerunt philosophos et nunc manifeste sunt christianis simplicibus. Propter quod dicit apostolus [illegible] fecisse deum sapienciam huius mundi quia omnis sapiencia de deo in via absque fide magis est stulticia quam vera sciencia. Ad tertium patet quod perscrutante in curiose nisi digni et illuminetur per fidei illuminationem ratio per ipsam non compellitur sed magis perficitur. ar. 39

Quarto queritur de obiecto fidei quod tamen ad [illegible] [illegible] nomine articuli [illegible] et circa hoc duo queruntur. Primum de [illegible] articuli. Secundum queritur de ratione articuli que ponitur a Ricardo. Secundo queritur de illa que assignatur ab Ysidoro.

Circa primum sic proceditur et queritur de illa ratione Ricardi quam ponit de articulo diffiniens sic: articulus [illegible] est indivisibilis veritas de deo artans nos ad credendum. Contra [illegible] obicitur primo tamen [illegible] [illegible] quod dicitur indivisibilis veritas de deo [illegible] est [illegible] indivisibilis [illegible] articulus [illegible] [illegible] [illegible] sunt [illegible] non [illegible] veritas indivisibilis. Item una tamen veritas indivisibilis [illegible] si [illegible]

veritas est unitas indivisibilis
de deo unum tamen est articulus sed
hoc est falsum ergo et illud ex quo
sequitur. ¶ Item unitas qua deus ipse
deus est unitas de deo sed obiectum
fidei est ipse deus ergo obiectum fidei
non est unitas de deo sed articulus
est obiectum fidei ergo inconveniens dicitur
articulus unitas de deo. ¶ Item
veritatis est fictura est articulus
ergo non est verum de deo si est
verum de creatura ergo illud non con-
tingit generaliter ergo non videtur
competere membrorum predictorum diffinitionis
quod ipse articulo generaliter valet li-
¶ cet secundum preterea notificationis
qua dicitur articulus ad credendum com-
pellimur. Sed unum quod est supra ra-
tionem et accidentium rerum arctat eam ad
credendum sed articulus latet rationem
et est supra rationem ergo non videtur quod
arceat eam. ¶ Item ad intellectum
ad aliud quod mera voluntate in-
clinamur per aliquid arctari sed ad cre-
dendum mera voluntate inclinamur
ergo per intellectum arctamur ad crede-
dum ergo articulus non arctat nos
¶ Item sicut se habet obiectum fidei ad
actum credendi sic se habet obiectum
caritatis ad actum amandi sed obiectum
caritatis non arctat nos ad aman-
dum ergo nec obiectum fidei ad cre-
dendum. ¶ Item sicut articulorum
dicuntur ad actum credendi ita
precepta ordinantur ad effectum obe-
diendi et sicut arctantur ad crede-
dum credibilia ita arctantur ad ope-
randum mandata ergo sicut cre-
dibilia dicuntur articulus ita precepta
debent dici articulus. Si ergo pre-

ceptum non sortitur nomen articu-
li unde sicut quod nec ipsum obiectum fidei
debeat dici articulus. ¶ Ad ho-
rum predictorum intelligentiam est notandum
quod articulus quantum est de se no-
men nominis dicitur ab arctando
dicitur duplex. Sed intellige active vel
de se et passive dicitur enim articulus
quia est quod in se arctatur et
dicitur articulus quia alios arctat
sicut passive dicitur articulus qui
in se arctatur ex eo termino repug-
nantium sicut autem active dicitur
est propter distinctionis et dispo-
sitionis. ¶ Et primo quidem modo accipi-
tur in prima naturali qua dicuntur articuli
membra sive partes que non resol-
vuntur in alias sed in eis stat reso-
lutio sicut dicuntur articuli digitorum
¶ Secundo modo articulus dicitur propter
distinctionis conveniens accipi in
sacra scriptura et in grammatica et in the-
ologia articulus enim in grammatica
est aliqua distinctio faciens di-
ctionem quantum ad genus et quan-
tum ad casum et quantum ad propria ta-
et in rethorica articulus appellatur
distinctio que fit in sermone et in
prolatione. Quod igitur alie facie desi-
nunt theologi sumunt et ipsa pro-
prietate priorum vocabulorum iuxta
illud quod invenit in aliis scientiis
vocate domum quod ergo fides inclu-
dit plura capitula et illa que
capitula continuata est et distinc-
ta natura est quod circa ipsum obiectum
fidei quod est credentia requirere
aliqua ad que reducantur omnia
credenda tamquam ad illa in quibus
stet resolutio omnium credendorum

et tamen ad illa que sunt principalia
directiua in omnibus que credunt
et illa que sunt quasi principaliter
fides credit et que ipse sunt obiectum
fidei et propter ista duplicia ratione de-
bent censeri nomine articuli in-
deles quod sunt tamquam resolutiones
et quod principaliter distinctiones
et propter rationem ipsum articulum
diffiniens vel describens nota-
ficat ab hac duplici proprietate ¶ Vnde
in hoc quod dicit per [illegible] articulus
est veritas in diuisibilis de deo i-
stud quod articulus est tamquam reso-
lutionis. resolutio enim stat ad
indiuisibile. ¶ In hoc vero quod subiungitur
artans nos ad credendum insinu-
atur quod est principium et directiuus
et directiuus artat enim sicut
regula directiua respicit tamen
eo quod quod credenda sunt et sic
ista notificatio vera est aliqualiter
quia non enim est realis descriptio
eo sed est nominis interpretatio ¶ Ad
illud quod obicitur primo quod in quantum
quod nulla veritas complexa est indi-
uisibilis dicendum quod indiuisibile dicitur
de articulo non per priuationem omnis diui-
sionis sed per priuationem eius que quantum ad
rem consistat in credibilium dis-
tinctione quia articulus non dis-
tinguitur in alios articulos vbi
enim status est patet etiam aliter
quia quod ipsa complexio subiacet
veritas indiuisibilis sicut enim de re
sunt plures intellectus est circa
ea que dicta sunt et ideo que sunt
primo simplicia negotia et in-
telligunt sub complexione et quamuis
dicitur quod est deus sic ipse deus

tamen intellectus diuinus intelligit a-
liquid de deo intelligit illud in
ratione sibi et attribuunt ei aliquid
in ratione propria et quia diuersitas ea
attributorum facit hinc est
quod quamdam veritatem primam que vna
est multis modis intelligit
et multis modis enunciat et
propter hoc patet ¶ Vnde addo sequentia
licet enim indiuisibilis veritas
sit vna tamen articuli sunt plures
quia articulus non solum est qua
veritas in re sed prout comparatur
ad aliquid attributum respectu cuius
deus est in ratione sibi sicut
deum esse creatorem deum et trinum
deum esse vnum et trinum hominis
deum esse veritas indiuisibilis
de deo et plures articuli quia
plura enim considerantur de deo et
circa deum que homo est credendo
ipsa fidei ¶ Ad illud quod obicitur
quod carnis resurrectio non est de deo dicendum
quod nunc magister tenet triplicem arti-
culum. ¶ Dicit enim generalem resurrectio-
nem et carnis resuscitatio ad
virtutem diuinam vnde credere carnis
resurrectionem non est aliud quam
credere quod deus carnem mortuam resus-
citabit virgo gente virtute sua infinita
et facta sua potentia ¶ Ad illud
quod obicitur etiam secundum partem quod ar-
ticulus non artat rationem tamen
sit supra eam dicendum quod articulus dif-
finitur secundum magis dignum ad intellectum
non cognoscere sed intellectum informa-
tum fide et secundum natura tamen dicatur
artans nos scilicet fideles quantum
quamuis aut artus sit carnalibus
intellectum quam quamuis non habet

fidem sed etiam super ipsum non tamen
est super intellectum inquantum fideli
lumine et clara ¶ Ad illud quod obicitur
quod credere est per merum voluntatem
et ita non particularem dicendum quod est
articulus que repugnat libertati
et est articulus que repugnat sed
ambiguitati et cum dicatur articulus
quia artat ad credendum hoc non di-
citur ratione voluntatis sed hoc dicitur ratione re-
motionis ambiguitatis quia in ipsa
veritate articuli determinate significata intellectus
credentis ut nullatenus ad partem
aliam inclinetur unde potest dici
vox articulata que ad significandum aliquid est
determinata cum prius ipse non differ-
rens erat ad significandum diversa sic articulus
dicitur quia ipsum oportet determinate credere
et ei assentire remota am-
biguitate et parte alia recalla ¶ Ad id
quod obiciebatur de obligatione aliarum virtutum et
et de preceptis quod artant secundum obedientiam
dicendum quod non est simile quia sicut prius
dictum est articulus non tamen dicitur
quia artat obligando sed quia
artat dicendo et distinguendo et quia
ad ipsum stat resolutio et quodlibet
quod querit in fidei que est virtus
rectificans ipsum intellectum ad quam spectat
pietas et regula dispensationis
sicut est quod solum obiectum fidei venit
dicitur sub ratione articuli
Secundo queritur de notificatione
predicta que talis est Ar-
ticulus est perceptio divine veritatis
tendens in ipsam quam preterea
diffinitionis oppositio sic nulla veritas est
sua perceptio sed dicitur est divina ve-
ritas ergo hec est falsa articulus est perceptio
divine veritatis ¶ Item fides
perceptio divine veritatis ergo si articulus
est perceptio divine veritatis fides est
articulus ¶ Item in eo quod est per-
ceptio divine veritatis ergo videtur quod ipsa
que sit articulus fidei quod simpliciter
est absurdum ¶ Item in articulis con-
tinentur divine virtutes sed creata
divina bonitas et Christi humanitas
ergo non videtur quod prima membra de-
finitionis articuli generaliter conveniat
¶ Contra secundam partem diffinitionis
oppositio sic videtur quod est ipsa divi-
na veritas tendit in divinam veritatem sed
articulus est ipsa veritas divina ergo non
est tendens in ipsam veritatem ¶ Item
articulus qui est respectu fidei bo-
norum et malorum sed mali qui non
recipiunt vel divinam veritatem non tamen
tendunt in ipsam ergo tendere in divinam
veritatem non est commune omni articulo
¶ Item aliqui philosophi habuerunt argumentum
de deo cum quadam dilatione cogni-
tionis habuerunt simul divine veritatis perceptionem
cum quadam tendentia in ipsam tamen
tamen nec fidem nec fidei articulos
habuerunt ergo non videtur quod predicta noti-
ficatio de articulo recte assignetur
¶ Item cum unius rei una sit diffinitio
videtur quod ad notificationem articuli
sufficit notificatio sine diffinitione veri-
tatis predicta sufficit ergo ista predicta
videtur ergo quod est diminutus vel
incompletus ¶ Respondeo ad predicta intelligendum
est notandum quod ista descriptio in
terminis differt a descriptione ipsius
veritatis Nam illa descriptio notan-
di est quam quandam nominis intenta

Hec autem est realis notificatio
Tercio non differt in hoc quod cum
articulus dupliciter possit considerari prout
est in re et prout est apud ani-
mam / notificatio primus ysidorus
respiciat articulum prout est eius apud
animam ideo dicit ipsum esse perceptionem
divine veritatis. Tercia dicta est quia
tunc dupliciter contingat loqui de fide
videlicet de fide in sua generalitate
et de fide formata dupliciter etiam con-
tingit articulum considerari aut prout
est obiectum fidei generalis / aut prout
est fidei formate. Ricardus
diffinit articulum prout obiectum fidei
generalis et ideo dicit quod est veritas
nos ad credendum. Ysidorus autem
diffinit ipsum prout est obiectum fidei
formate et ideo dicit quod est percep-
tio veritatis tendens in deum
et quia fides formata respicit
intellectum prout et affectum quia in-
tellectum illuminat ad credendum et af-
fectum excitat ad tendendum inde
fuit est quod ysidorus diffinit ar-
ticulum primo per comparationem ad actum
intellectus cum dicit articulus
est perceptio divine veritatis. Secundo per
comparationem ad actum affectus cum sub-
iungit tendens in ipsam et quia
utrumque actum comparat in ratione
in ratione motivi. Sed tunc est quod pre-
dicta diffinitio intelligenda est dari
per predicationem talem ut sit sensus
articulus est perceptio veritatis
articulus est illud quod illuminat nos
ad divinam veritatem percipiendam et
que excitat nos ad tendendum in
ipsam unde dicitur perceptio tendens

quia facit nos percipere et tende-
re et movet nos ad percipiendum et
tendendum et per hoc potest fieri responsio
ad omnia obiecta que obiciuntur. Ad
illud enim quod primo obicitur quod veri-
tas est sua perceptio patet responsio
quia non est predicatione essen-
tiali non est primum predicatione causali.
Ad illud quod obicitur quod fides est per-
ceptio et ergo est ipsa que dicitur
quod non est simile quia illud dicitur
predicatione formali sed id dicitur predicatione
causali. Fides enim et ipso est
perceptio sicut obiectum et motivum vir-
tutis perceptive. Possumus etiam dicere quod
sicut intellectus aliquando nominat potentiam
aliquando actum aliquando habitum aliquando obiectum
sicut manifestum est in diversis auctoritatibus
sic et perceptionis nomine potest
intendi ad habitum actum et obiectum
ideo aliter dicitur de fide aliter de articu-
lo. Ad illud quod obicitur quod articu-
lo tantum spectat ad veritatem sed etiam
ad bonitatem nec tantum ad volun-
tatem divinam sed etiam ad humanam. Dicendum
quod et si articulus contineat aliquod
bonum continet etiam aliquid vera-
tum sed illud tamen non habet
rationem motivi sed eo ipso quod habet
in se rationem veri et veri sum-
mi fides propter se et super omnia as-
sentit et quia diffinitio hec articuli
magis est motivum primus fidei ideo
sufficit tangere hoc in eius noti-
ficatione veritatem divinam que
est tota et principalis ratio motivi.
Ad illud quod obicitur de teten-
dencia patet responsio quia predicatio illa
talis est intelligenda articulus

D

cum elevando facit tendere timet
eum in quantum finis et movet inquantum
obiectum et ideo facit tendere ¶ Ad illud
quod obicitur de fide malorum dicendum quod licet
deficiant caritatis in comparatione
ad fidem formatam habet tamen fides
malorum in eodem actu non ten-
dat tamen reddit quodammodo habilem
ad tendendum habet completionem ¶ Ad
illud quod obicitur quod magni philosophorum
aut perfecti tum tendencia dicendum
quod non erat illa tendencia que
est ex fide unde cum plurimorum
poterant pervenire ad salutem ideo
illud ut verius loquamur plerumque carebat
quam tenderent ¶ Ad illud quod obicitur
quod unum verum est diffusum dicendum quod ve-
rum est secundum veritatem comparationem
et considerationem secundum fidem quod aliquando
veritas habet considerari intrinseca
habet notificari ideo nomina et
verbum divina notificaverunt quod
divine condiderunt divinitas aut
mores sunt quantum ad tertia sicut supra
est supra

Postea ista sunt dubitationes circa
laudem et primo quantum de hoc quod dicitur
hec est laus fidei si quod cre-
ditur non videtur Contra circa
laus prima est adveniens quod
ad laudem fidei illud patet quod cum
in homine esset non intellexit ...
ergo videt quod per racionem investigans pro-
cessus reddit fidem intuptabilem
quam quo credibilem ¶ Item si in hoc con-
sistit laus fidei quod credit quod
non videt tunc in gloria nichil
credam nisi illud quod videt videt
quod laudabilior sit fides in via quam
gloria in patria quod absurdum est dicere

¶ Item si in hoc consistit laus fi-
dei quia credit quod non videt secundum hoc
quam stulte et false credit. crede-
re quod non videt ergo quam stulte cre-
dendum laudandum est ¶ Item dicendum quod per ratio-
nes investigans facit ad laudem credere
per suppositam cum rectitudine in pro-
babilitate et hec conditio comparatur
prima sua humilitate et captivitate
intellectus que admovet laude
sicut supplicatio intellectus admo-
vet intrinsecam ¶ Dicendum quod talis
credulitas est amorem voluntatis non di-
que voluntate nullus cum augustino
credere quod non videt et quia laus
intrinseca consistit circa opera vo-
luntaria sicut est quod augustinus dicit
quod laus fidei est credere quod non
videt non ratione per rationem investigans
sed ratione propriam humilitatem et li-
bertatis humilitatis ex parte intellectus
et libertatis ex parte voluntatis
et per hoc patet ad primum quia augustinus non loquitur
de laude quantum ad mecum sed de laude
meriti et hec laus est in statu vie
non patrie et circa actus vie cir-
ca actus patrie ¶ Dicendum quod
ultimum quia hoc non dicitur de qualitate in
ordinatione sed de credendum vera et vi-
ta non stulta et falsa ¶ Item
quantum dicitur quod dicitur cum fides
sit ex auditu non in exteriori sed
interiori videtur cum hec magnificent
dicta quando cum sensus ipsius pro-
ximus est dominus vobis et nobis
hoc sit in quo magis fides debe-
at esse ex visu quam ex auditu
¶ Item fides apostolorum fuit ex visu in
parte ex auditu ergo si omnis fides

subperfectione dicenda sit a fide
ipsorum vnde queritur quod magis debeat
dici consensu quam conceditur ¶ Iste
cum fides sit virtus infusa
vnde quod nullus habeat conceditur
esse ¶ Ad hoc dicendum quod sicut de phisicis
dicimus contingit aliquem addiscere
videlicet per inventionem et per doctrinam
et sensus quidem interius maiore
discunt illa non addiscenda cum est
per inventionem sensus non audiendum
illi non cum est per doctrinam quam cogi
eis que fide nouimus non cognos
simus per inventionem sed magis per
doctrinam nisi non solum predica
toris loquentis per aurem corporis
sed etiam spiritus sancti loquentis per aurem
cordis et hunc est quod in littera dicit
quod fides non tantum est conceditur ex
teriori sed etiam interiori et quamvis multa
multa addiscunt de interioribus propter
multo tamen plura addiscunt audi
endo eum qui loquitur exterius
et qui loquitur eis interius
propter hoc sed et per hoc patet responsio ad primum
et secundum obiectum ¶ Ad illud vero quod
obicitur quod fides est per infusionem non
per auditum dicendum quod fides quantum ad
suum formale per infusionem est sed
quantum ad materiale videlicet quo ad nota
tionem illarum quarum cognitio quidem est
per predicationem dicitur est per auditum ita quod
primum est per auditum cordis et a
liud per auditum corporis vnde generaliter
dicit Apostolus fidem conceditur et
magis prima tamen vere auditus
interioris quam exterioris et sicut
dicit Beda quod in vanum laborat
sunt predicatores in aspectu illustrata
ab doctore interiori ¶ Item quintum
dictum quod dicit Alia sunt que nisi

intelligamus non credimus alia que
nisi credimus non intelligimus
primo vnde queritur quod ista diuisio sit insuf
ficiens quam ipse Augustinus in originali
addit tertium membrum videlicet quod que
dam sunt que credunt et numquam
intelligunt ergo videtur nunc non
sufficienter ponere diuisionem de crede
bilibus ¶ Item videtur implicare falsum quod
quedam sunt que prius credunt
quam intelligant si enim credere est
cogitare cum assensione et cogitare est in
telligere vnde quod omne credere precedat
intelligere ¶ Si tu dicas quod Augustinus
intelligit de intellectu quam in intellectu
tamen sunt vnde queritur quod falsum dicat quod
quedam sunt que prius intelligunt
quam credunt quia dicit ipse in ser
mone alio tamen neque nisi credidit
non intelliget ergo illud intelligere
semper sequitur ipsum credere ¶ Item nota
hoc capitulo quintum que sunt illa cre
dibilia de quibus dicit Augustinus quod cre
dunt et numquam intelligunt ¶ Si tu
dicas quod omnia creditibilia veritatis
sunt probabiles vero sunt ¶ Ad hoc
dicendum quod intellectus dicitur duplex sicut que
nostro venit in littera mansionem in
telligere dicitur large nostrum quod est
quod dicit per rationem et illud intelligere
semper precedit assensum fidei nec
aliquis credit quin ipso modo plus
intelligat Alio modo intelligere hoc est
vere per intima cogitare modo quod dicit
Augustinus quod intelligamus debemus veram
quod credimus autem et de isto intelligit
Augustinus cum dicit quod quedam sunt que
prius credunt et postea intelli
gant sicut sunt articuli fidei que
sunt primo vera quedam sunt que

D

nos plus credunt quam intel
ligant sicut sunt antecedentia
ad fidem et ea que sunt deduc
tiones inferiales sicut deum
esse deum esse beatum. Credita sunt
que credimus et nunquam intelli
gimus quia non possunt reve
lari sicut est hystoria et lectio
gesta preteritis nemo enim
probare potest probam quod abraam
genuit ysaac nisi solo per auctorem
et sic patet quod intellere aliquid pre
cedit fidem aliquid sequitur fidem
primo modo accidit quibus cum
fidem primo semper precedat et per
hoc patet. Responsio ad omnia questi
onem quod primo aliud de insuffi
ciencia dico quod inquisicio inten
dit hic ostendere concludere sed
ostendere quomodo fides et intel
lectus ad idem possunt se compara
ri et qualiter ad idem se habent
concurrit. Ad aliud similiter patet
responsio quia procedit de intellectu
fidem quod primo modo accipitur ultimum
plus patet. Item quia de hoc
quod dicit quod est deum scire nisi
deum mente conspicere firmiterque
probare. Et cum videtur similiter aut lo
quitur de conspectu mentis que est
perspicuum aut de eo quod est perspi
cuum et incognite. Si de eo quod
est perspicuum et in cognoscente
Si de eo quod est perspicuum
videtur similiter quia hic non est
scire sed passus. Si de eo quod est
perspicuum hic videtur similiter falsum
quia tunc non sciret deus in
inspiracione. Damascenus autem dicit quod
cognoscere considerare deum omnibus est

inspecta. Item dicit augustinus per
dicta quod quicquid potest sacientis com
prehensione finitur quod si deus i
nostra sacietas comprehensione
intueri videtur quod nullomodo prop
terea. Item ysaias dicit propter
illud precipue quod deus possunt de
tenebris latibulum suum quo
impossibile deum mente conspicere
Responsio dico quod augustinus hic loquitur de
cognicione comprehensivali quam quis
habet de deo sine inspiracione per
in via inspiracio quam perfecte secundum vi
am quam imperfecte novit. [illegible]
[illegible] ut a mundis corde. In
hac sua sapiencia est quia sci
secundum motum sapore et placat illu
minat intellectus et stabilito affec
tus et ideo dicit quod deum scire
non est aliud quam mente con
spicere firmiterque probare. Ad illud
ergo quod aliud quod non potest intelligi
de cognicione vie vel de cogni
tione patrie. Dico quod primo de cognicione
vie intelligo. Possunt secundum cognicio
vie multos gradus cog
noscit enim deus in vestigio
cognoscitur in ymagine cogno
scitur etiam in effectu que cognicio
[illegible] unionem dei et
anime inspecta quod dicit apostolus
Qui adheret deo unus spiritus
est et hec est cognicio excellen
tissima quam docet ysaias quia
quando est in contemplacione amore
et elevat super cognicionem fide
fidem statum quietem et delectat h
intelligit augustinus et cetera. Ad
illud quod obicitur quod scire est com
prehendere dico quod augustinus diffinit

sive fidem qua quesiuit deo et quia
deus quid sit scit scientia con
prehensionis qua totum verum ple
ne cognoscit quia autem nos non
scimus de amore. Ad illud sed contra
dicis patet responsio quia non vult dice
re quod deus comprehendatur in visione
vel claritate sue essentie sed quod com
prehendatur in effectu gratie et comprehensionis
beatitatis sue per quam angeli
vivunt.

D XXV

Post hec ad videndum est de suf
ficientia fidei etc. Superius
egit magister de fidei essentia et
de eius obiecto et in sufficientia
parte agit de eius sufficientia. Divi
ditur pars ista in duas partes
in prima diffinit de fidei suf
ficientia. In secunda vero iuxta fidem
comparat ad virtutes alias ibi
illud vero est pretermittendum quod
fides spes et caritas etc. Prima
pars in qua diffinit de suffi
cientia fidei dividitur in duas
in quarum prima inquirit de suffi
cientia fidei in quadam generalitate.
In secunda inquirit descendendo ad
speciales divisiones personarum ibi quid
ergo dicemus de illis simplicibus
etc. Prima pars dividit in tres
partes in quarum prima determinat magister
quid est illud de fide sine quo
homines possunt esse salvi. In secunda
determinat quantum sufficiat credere
ibi Sed quidam utrum hic ante adven
tum. In tertia vero probatur auctoribus
confirmat ibi unde Augustinus ad con
tractum illa fides etc. Similiter secunda
pars in qua descendit ad speciales
divisiones personarum habet tres in prima inquirit

quid vel quantum sufficiat credere
simplicibus qui precesserunt Christi ad
ventum. In secunda vero inquirit de pro
vectioribus utrum necesse fuit eos
credere omnia que nos credimus
ibi Sed quidam tamen sine fide me
diatoris etc. In tertia vero inquirit
de fide Cornelii qui fuit ante
evangelium promulgatum ibi Cornelius
enim qui de Cornelio etc. Subdivisiones
autem partium manife
ste sunt in littera.

Ad intelligentiam autem huius
partis sciendum est quod magister
tangit materiam hic quo circa
duo. Primo quidem de fidei suf
ficientia. Secundo vero quidem de fi
dei professione. Circa primum quidem
tria. Primo quidem de fidei suf
ficientia quantum ad quendam sim
bolum apostolicum. Secundo quidem
de sufficientia eorum quantum ad no
titiam eorum qui precesserunt adven
tum Christi. Tertio quidem de suf
ficientia eorum quantum ad illos
qui eius adventum fuerunt secu
ti.

Circa primum sic proceditur et
quidem de sufficientia fidei quan
tum ad continentiam simboli aposto
li et est quod utrum sufficienter con
tineantur ibi omnia illa que oppor
tunum est credere ad salutem et quod
sic videtur. Primo Rufinus Cassianus
ad Laurentium presbiterum libro in simbo
lum latine quod collatio nominatur
quia collata in unum ab apostolis
sunt tamen katholice legis fi
dei quod quia per universum diuerso virtutum

d

corus in mensa sancta fundit replica-
tum in simboli colligitur
beatitate perfecta. Item hec ypsum
auditur verum quia tota fides dis-
sentitur circa deum sicut circa
alium sed non continet pluribus modis
deum cognoscere scilicet quantum ad duas
naturam et gratiam ergo si utroque
modo in simbolo apostolorum tradi-
tur noticia de deo videtur quod fides
illic continetur in integritate per-
fecta. ¶ Item non continet ipse noticia
secundum scilicet nisi per aliquos eius
operum quidem sumus in via sed
omnis divina operatio continetur
sub aliqua istarum trium videlicet
sub ratione creationis vel repara-
tionis vel glorificationis si ergo
deus in simbolo apostolorum absque
hac triplici ratione noticiam quando
auditur illic deus esse crea-
tor et reparator et glorificator
videtur quod tota fides illic continetur
¶ Item secundum ipsum augustinum et professione
auctorum si enim ad simbolum il-
lum componendum convenit cetus apostolorum
qui repleti fuerunt spiritu sancto
et plenam et integram noticiam
fidei habuerunt dicere quod in simbolo
illo continetur fides insufficienter
non est aliud quam dicere quod spiritus
sanctus et ipsius tractatus (?) cetus insuf-
ficientes fuerunt si ergo hoc dicere
est impium et absurdum necesse
necesse est ponere fidem illic contineri
integre et plene. ¶ Sed contra
sicut a doctoribus katholicis
traditur simbolum illud fuit com-
positum super a xii apostolis ita quod
quilibet posuit ibi suam particulam
¶ Si ergo ultra xii fuit barnabas

et paulus qui fuerunt specialiter
et maximi fundatores eccle-
sie et ipsi non posuerunt illic par-
ticulas videtur quod in simbolo
illo sint fides sufficienter tra-
dita vel saltem videtur quod ad illius
compositionem non sufficiebat communi-
tas apostolorum ¶ Item vi-
detur quod non sufficienter continetur illic
articulus credendorum ¶ Si quis e-
nim credit fornicationem vel a-
dulterium esse peccatum mortale in-
curreret hereticus ¶ Si quis etiam
non credit deum esse et multa
talia que in simbolo non continen-
tur incurreret hereticus ergo non videtur
quod sufficienter continentur illic illa
que fidei christiane sunt necessaria
¶ Item secundum ipsum auditur aperte ipsos
doctores quod credere quod corpus
christi sit in altari et quod panis
convertatur in corpus christi hoc
est magis difficultatis et magis
fidei habet maximum meritum
ergo videtur quod illud credibile in sacra-
mento fidei fuit potissime com-
prehendi videtur ergo cum illic non
explicetur in simbolo illud fu-
isse defectivum ¶ Item secundum ipsum auditur
expresse dominus (?) ... et ope-
raretur quod sicut deus ampliatur
ita etiam est in membris et o-
mnibus bonis et sapientibus et sicut
credunt ita distinguit credunt
et confirmant sicut ergo christus in-
carnatus est ita et inter homi-
nes conversatus est sicut su-
posuit ita et post ... apparuit
et discipulis suis ... tangitur
in decretali (?) simboli. Quare videtur

apparet fidei sufficienter tradi quod alia simbola superflua sunt quia si non sufficerent quod in illo fidei insufficienter continentur propter quod ultro et superaddite aliorum simbolorum con

insufficienter continentur cum tamen hec optat negari et addunt hec aliena sunt ad articulos quod prefatos ¶ Item hec ipsum ostenditur ex additione aliorum symbolorum scilicet athanasii et niceni et toletani ¶ Dicitur enim in symbolo continentur addita vel continentur et adveritatem et continentur ad alias duas duo que sunt inter illa ¶ Ad primum dicendum intelligendum est notandum quod doctrina fidei quedam habet antecedentia quedam quia que dam principalia sua obiecta sicut in aliis scientiis videmus ecce quedam principia communia que supponuntur sicut dignitates quedam non sicut principia propria illarum scientiarum ut sunt inturscita principia scientiarum demonstrandum quedam vero sunt sicut quia sicut sunt conclusiones conclusiones et similiter eodem modo in doctrina fidei antecedentia sunt illa que sunt de dicitur unius naturalis ¶ Principia sunt illa ad que fidei illuminatio directe dirigit et ista dicuntur articuli ¶ Consequentia sunt illa que ex illis articulis sunt elicita et ad illos articulos sequuntur ¶ Ad ergo continetur utrum doctrina fidei sufficienter continetur in simbolo in simbolo apostolorum quod si loquamur de doctrina fidei ¶ Quantum ad ea que sunt in ea principalia et propria sicut sunt ipsi articuli sufficienter in ipso simbolo continetur ¶ Hoc enim ipsius sufficientia quadruplici parte monstrari videlicet ex parte ipsorum auctorum componentium

et ex parte articulorum constituentium ¶ Ex parte auctorum componentium quia universitas ibi apostolorum que erat quorum non est dubium aliquid non potuisse latere de hiis que pertinent ad fidei complementum et licet maiorem habuit sicut sunt tamen singuli posuerunt in suas partes et omnes in simul singulas appellavit ut una ecclesia que super apostolos fundari debebat unam fidei credulitatem et confessionem haberet que quidem dicitur fides ecclesia ¶ Hec est fides unitas unus magistri quia omnibus data et ab omnibus apostolis qui erant fundamentum ecclesie constituta unde petrus primo posuit secundum scientiam dicens ¶ Credo in deum patrem omnipotentem creatorem celi et terre ¶ Secundo andreas subiunxit et in ihesum christum filium eius unicum dominum nostrum ¶ Tertio iohannes addidit qui conceptus est de spiritu sancto natus ex maria virgine ¶ Quarto intulit iacobus maior ¶ Passus sub poncio pylato crucifixus mortuus et sepultus ¶ Quinto addidit thomas descendit ad inferna tertia die resurrexit a mortuis ¶ Sexto addidit iacobus minor ascendit ad celos sedet ad dexteram dei patris omnipotentis ¶ Septimo addidit philippus inde venturus est iudicare vivos et mortuos ¶ Octavo intulit Bartholomeus ¶ Credo in spiritum sanctum

vna fidei

D

Nono subiungit mathias Sce-
ctam eccam katholicam et c sen
ctos Credo in spiritum sanctum sanctifica-
torem universale ecclesiam Decimo
addidit symon chananeus Re-
rum gignonem in remissionem
peccatorum quia in spiritu sancto gignone
sit peccatorum remissio Undecimum
super addidit Judas thadeus
Carnis resurrectionem et est sensus
quia deus suscitabit ipsam car-
nem Duodecimus mathias gene-
rat vitam eternam Amen et
sic apostoli in uno duodenario perfe-
cto et integro composuerunt
symbolum qui erant in simul con-
gregati Propterea quod illos significatum
super hunc dicitur primo et illud pre-
figuratum sunt Josue iiii^o ubi dicitur
quod duodecim viri portaverunt
de medio iordanis alveo xii
lapides et posuerunt in loco ubi
castra metata sunt per duodecim
videlicet viros de singulis tribubus
presignaverunt xii apostoli per xii vero
lapides presignaverunt xii partes
symboli que sunt firme et in-
mutabiles quibus unitur sym-
bolum constituitur quod ideo symbolum
appellatur quia complexibus apostolorum
simul sunt constitutum Dicitur enim
symbolum a sin quod est simul et
bole quod est sina inde symbolum
quasi plurimum sina simul constituta
et propterea sunt sufficienter contenta
in symbolo apostolorum ante doctorum com-
ponentium Hoc etiam inchoavimus
sumi apostoli articulorum constituerunt
cum enim omnes articuli sunt de deo

aut secundum quod est in se ipsa aut
secundum quod est unitus humane nat-
ure est quosdam articulos esse
tantos de divinitate quosdam de
humanitate Illi autem qui spectant
ad divinitatem aut respiciunt divina
essentia ipse aut respiciunt divine es-
sentie et hypostases Aut respici-
unt opera eius Si respiciunt ipsam
divinam essentiam ipse sic est unus
articulus scilicet quod unica et simplex
est divina essentia et hic insinuatur cum
dicitur Credo in deum Si autem respi-
ciant divine essentie personas sive
hypostases secundum quod tres sunt
hypostases sic tres sunt arti-
culi quorum unus est credo in patrem
omnipotentem Alius cum notatur cum
dicitur et in ihesum christum filium eius
unicum dominum nostrum Alius cum dicitur
Credo in spiritum sanctum ¶ Si autem
respiciant divine essentie opera
hoc potest esse triplex secundum quod triplex
est eius operatio quarum una est
in collatione nature et hec creatio
Alia in collatione gratie et hoc est
sanctificatio tertia in collatione glorie et
hoc est gloria resurrectio respiciens
et secundum hoc tunc sunt tres
articuli quorum unus notatur cum
dicitur credo in creatorem celi et
terre Alius notatur cum dicitur sanctam
ecclesiam catholicam sanctorum communionem
remissionem peccatorum Alius cum dicitur car-
nis resurrectionem vitam eternam
amen et sic iiii sunt articuli
de divinitate respicientes ipsam divinam
essentiam ipse et in personis et complexibus

sunt et patet ergo sufficientia quam
habet ipsa pluribus modis con-
siderari. Quantum ad quantitatem
non est reperire nisi vii articulos
principales secundum vii actus Christi
redemptoris qui ordinantur ad nostram
reparationem quorum primus est incar-
natio et de hac est unus articulus
qui conceptus est de spiritu sancto. Secundus
est nativitas et de hoc est alius arti-
culus natus ex maria virgine.
Tercius est pro nobis precium solvere
et de hoc est alius articulus Pas-
sus sub pontio pylato crucifi-
xus mortuus et sepultus. Quar-
tus infernum spoliare et de
hoc est alius articulus descen-
dit ad inferna. Quintus est de mor-
te triumphare et de hoc alius
articulus ascendit ad celos sedet
ad dexteram dei patris. Septimus est
ad iudicium venire et de hoc est
alius articulus inde venturus
est iudicare vivos et mortu-
os. Ecce patet quod septem sunt arti-
culi pertinentes ad humanitatem in qui-
bus universitas fidei continetur
secundum quod significatur in primo Apocalypsis ubi dicit
Iohannes se vidisse septem candela-
bra et in medio vii candelabrorum
similem filio hominis et ille habet
in dextera vii stellas per septem
namque stellas luminosas que sunt
de natura celesti intelliguntur vii ar-
ticuli respicientes ad divinitatem per septem
autem candelabra aurea que sunt
de terrena materia unius optima
et depurata intelliguntur vii articuli

respicientes humanitatem et ideo
dicit quod in medio illorum vidit similem
filio hominis. Quod igitur isti xiiii ar-
ticuli continentur in symbolo apostolorum
sicut est quod ipsa fides continetur — simbolo
in illo sufficienter et plenarie quan-
tum ad illa que principaliter sunt
credenda et ideo concedende sunt
rationes ad istam partem. Ad illud — T
quod primo obicitur quod paulus et bar-
nabas nichil ibi posuerunt dicendum quod
paulus et barnabas electi sunt
post electionem apostolorum ad predicandum sicut
patet in actibus apostolorum et quando sym-
bolum debuit constitui ab omnibus
in simul congregatis ut sic singuli
essent apud singulos per compositionem
et totum a quolibet per approbationem
sicut est quod nichil ibi apponitur
quod paulo et barnabe adicitur
nec tamen propter hoc arguitur insuffi-
ciencia quia alii sunt in numero
completo et perfecto in quo nunc deus
elegerat suos apostolos. Ad secundum multitudo
concordantium non facit ad maiorem
perfectionem symboli eandem quamvis
faciat ad maiorem auctoritatem tamen
potuisset unus apostolus in aliqua
librorum scribere credere fidem suf-
ficienter sicut omnes fecerunt
in illo symbolo per concordiam eorum
magis tamen sic facere voluerunt
sicut predictum fuit propter maiorem fi-
dei unitatem servandam et propter ma-
iorem eiusdem fidei firmitatem.
Ad illud quod obicitur quod multa sunt
credenda que in symbolo non continentur
dicendum quod unum est de ~~antecedentibus~~ sicut
antecedentibus

est hoc quod est esse et quibus
sicut sunt multa alia que
de ipsis articulis dicit sacra scrip
tura et doctrina theologica sicut
ipsum a sui conceptione habuisse ple
nitudinem gratie et multa similia
nullum tamen est credibile a fi
de quod non possit reduci ad arti
culos in simbolo contentos sicut
ad principia ~~secundum~~ et stabilia fun
damenta. ¶ Ad illud quod obicitur de
insufficientia ipsorum articulorum quia nichil
de corpore Christi in altari hoc
videtur pertinere ad articulum fidei dicendum
quod iste non est articulus principalis
sed sub aliquo articulo contentus sicut
et alia sacramenta volunt tamen quidam
dicere quod reducitur ad articulum de omni
potentia alii quod reducitur ad articulum
de passione quia ipsum est memo
riale passionis sed melius est ipsum
reducere ad articulum de unitate eccle
sie et peccatorum remissione sicut et fides
de [illegible] aliorum sacramentorum in ipsis enim
sacramentis fit peccatorum remissio
in ipsis enim attenditur tocius eccle
sie unio unde in simbolo ni
ceno additur confiteor unum
baptisma in remissionem peccatorum
unde sicut dicto de hoc sacramento
quod reducatur ad aliquem articulum principa
lem sic intelligendum est de aliis
sacramentis. ¶ Ad illud vero quod obicitur quod prop
ter diversarum conditionum et operationum dicendum
quod conditiones respectu [illegible] divinam essentiam
non faciunt novos articulos
distinctos ab articulo qui est de
unitate essentie divine in hoc enim quod

credo unum esse deum unum credo
ipsum esse immensum et simplicem et eternum
omnisapientem et omnipotentem et sic de
aliis si unum de istis deesset non
esset deus similiter non credentibus
credentibus debent esse articuli
secundum conditionibus principalibus maxime
de hiis que ad nostram reparationem
et salutem ordinantur ad quam dirigit
fides nostra possunt tamen omnes
conditiones reduci ad illas tres con
ditiones aut respiciunt esse nature
aut esse gratie aut esse glorie unde con
ditio potest reduci ad creationem secundum
distinctio ornatus punitio vero
potest reduci ad iudicium vel potest
dici quod non est secundum principalem
intentionem quia non est secundum vo
luntatem antecedentem sed secundum vo
luntatem consequentem. Similiter operationes Christi ut
conversationes et approbationes ad
illas possunt reduci quia approbatio or
dinatur ad manifestationem virtutis
operationis et conversatio ad mani
festandam humanitatem incarnationis.
¶ Ad illud quod obicitur de additione
aliorum simbolorum dicendum quod alia simbo
la duo videlicet athanasii et
niceni concilii addita sunt ad fi
dei maiorem explanationem et ad
hereticorum confutationem sed simbolum
athanasii doctoris precipue maxime
ordinatum fuit contra errorem ar
rii et ideo ibi maxime exponit
unitatem essentie et distinctionem per
sonarum et quod persona est equalis
secundum divinitatem minor patre secundum
humanitatem simbolum vero nicenum co

alii conditi sunt ad confutacionem
multarum heresum pullulancium vnde
addunt aliqua ad maiorem ex
pressionem propter que prius heresis con
futatur et iuxta ad excludendam here
sim manichei non tantum dicitur cre
do in deum sed credo in vnum deum
et tantum creatorem celi et terre sed
et visibilium et invisibilium ad con
futacionem vero heresis arriane non
tantum dicitur credo in ihesum christum dominum
nostrum sed cum addit et in ihesum christum
dominum nostrum filium dei vnigenitum
ipsius dei per quem omnia facta sunt
ad confutacionem vero heresis euticis
et nestorii qui dixerunt spiritum sanctum
esse spiritum patris et filii non tantum
dicitur credo in spiritum sanctum sed additur
dominum et viuificantem qui ex patre
procedit et latini addiderunt filio
que propter errorem grecorum qui cum
patre et filio simul adoratur etc.
et additur qui locutus est per
prophetas ad destruccionem erroris quo
rum qui dixerunt prophete locuti
sunt sicut phanatici et sic patet
quod ista simbola non supplent
nec etiam simbolum apostolorum sunt
diminuta quia quamvis in illo fides
sufficienter contineatur quantum ad explicitam
et simplicem fidei confessionem opor
tuit tamen fuit aliqua addi ad expla
nacionem propter confutandam hereticam
pravitatem. ¶ Ad illud quod quintum vel
tercio dicitur in parte istorum simbolorum
quibusdam ad continenciam et frequentacio
nem patet responsio in magna parte
eorum que dicta sunt nam sim
bolum apostolorum paucorum continet

quantum ad quia est ad precipua arti
culorum expressionem alia vero duo sim
bola sunt ad hereticorum confutacionem
vnde et si in aliis addatur quan
tum ad expressionem quorundam arti
culorum non tamen articuli exprimun
tur magis plene ymmo etiam in
simbolo niceno tamen obmit
titur articulus de descensu ad in
feros sive quia tunc hoc parva
vel nulli errarunt sive quod expressa
confessione descensus christi ad infe
ros posset oriri error ideo ma
luerunt illud obticere et implicare
ipsum intelligere in resurreccione
et inde est quod simbolum apostolorum
dicitur esse maius non quantum ad con
tinenciam simbolorum sed quantum ad con
tinenciam articulorum et quantum ad
auctoritatem composicionis maioris enim est
auctoritatis illud simbolum quam alia
duo hinc est etiam quod simbolum
apostolorum continet ipsum fidei fun
damentum cottidie recitatur in ecclesia
et frequentatur alia vero duo que sunt
ad heresum confutacionem non recitantur
nisi in diebus sollempnibus quando
ad ecclesias conveniunt plures hinc
est etiam quod simbolum apostolorum dicitur
submisse quia est ad proprie con
fitie securitate alia vero duo
dicuntur alte quia sunt ad compescen
dum hereticorum garrulitatem hinc
est etiam quod simbolum apostolorum dicatur
bis in die mane videlicet et sero
quia fides est bonorum operum
principium et scutum adiutorium
temptacionum et operaciones bone
potissime sunt in die et tem
ptaciones insurgunt de nocte

Alia vero duo simbola dicuntur, scilicet et permittitur simbolum Athanasii et dicitur hora prima, simbolum patrum quod dicitur in missa, ideo quod plures ibi hereses eliduntur et maioris sunt auctoritatis quantum cum sint a trecentis et decem et octo presulibus qui prefigurati sunt per CCC XVIII vernaculos Abrahe quos vicerunt qui prostraverunt quinque reges qui Loth cum preda eius captivaverant. Ideo autem magis dicitur in missa quam in alia hora quia tunc populus magis conveniunt et dicitur post evangelium ut ostendatur esse tractatus de evangelii veritate. Dicitur etiam ante canonem ut per ipsam fidem preparentur corda fidelium qui volunt corpus domini suscipere ut possint digne manducare sacramentaliter vel saltem manducent spiritualiter. Et sic patet qualiter simbola diversificantur in situ [?] et continentia que tamen concordant in sufficientia.

Secundo queritur de fidei sufficientia quantum ad eos qui precesserunt adventum Christi et quantum utrosque [?] eos sufficerit ad salutem credere certum [?] quod spectat ad deitatem et quod sic videtur Hebreorum xi: oportet accedentem credere quia est et quia remunerator est. Si ergo apostolus determinat sufficienter illud quod erat fidei optimum, videtur quod illud sufficiebat eos credere. Sed totum illud credi poterat modo credendo de humanitate Christi. Ergo videtur quod tunc temporis ad salutem sufficiebat sola fides deitatis. Item fides que sufficienter dirigit ad operandum et amandum sufficiat ad salutem. Sed fides qua quis credit deum salvatorem et remuneratorem sufficienter dirigit ad operandum et amandum, ergo videtur quod omni [?] fide [?] quantumlibet [?] ergo illa fides solius deitatis ad salutem sufficiebat. Item multi salvati sunt sine fide passionis Christi. Nam cum precesserit in veteri testamento qui crederent filium dei esse crucifigendum pro salute generis humani. Si ergo salvari potuerunt sine fide de passione, eadem ratione sine fide de incarnatione, ergo et sine fide de mediatore. Item nullus tenetur nosse quod ignorat angelus; sed ante Christi adventum ignorabant angeli Christi incarnationem; ergo homines non tenebantur illam credere. De minori patet quia in se manifesta est. Minor probatur primo quod dicitur Ysaie lxiii: Quis est iste qui venit de Edom, in glosa: ante dedicationem [?] per quendam angeli domini [?] implentes [?] misterium incarnationis non cognoverunt. Ephesiorum iii dicitur: ut innotescat principatibus et potestatibus in celestibus et [illegible] spiritualibus [?] pluribus locis patet. Unde Chrisostomus in omelia in spiritu [?]: multum honorati sumus quod nobiscum angeli [?] didicerunt, et idem habetur in glosa super illud Ephesiorum iii: que sit dispensatio misterii absconditi a seculis in deo. Item qui implet in lege cerimoniam quod est de dictamine eius pervenit ad salutem et salva-

de lege moysi erat ergo pro tempore quo implebant que erant de dictamine legis nature ad salutem perveniebant sicud patet per illud apostoli ad Ro. ii. ergo tempore legis nature non oportebat credere nisi ad salutem nisi quod erat de dictamine legis nature sed de incarnacione et mediatore futuro esse non erat de dictamine legis nature ergo non necesse oportebat illo tempore credere. ¶ Item nullus tenetur operari illud ad quod non potest se extendere virtus sue operacionis ergo nullus tenebatur credere illud cuius noticiam non poterat adquirere nec inveniendo nec per doctrinam. si ergo tempore legis nature cognicionem de mediatore non poterant per se invenire nec erat qui eos doceret nec ad hoc erant revelaciones prophetarum videtur quod tunc temporis nequaquam tenebantur credere de mediatore ergo sine fide mediatoris pervenire poterant ad salutem. ¶ Contra hoc sunt auctoritates multe quas magister adducit in littera et hoc primum auditur racione. Christus est caput tocius ecclesie ergo nullus poterit salvari nisi fiat membrum Christi sed membrum Christi non potest fieri nisi credat in Christum ergo sine fide mediatoris nullus umquam salvari potuit. ¶ Item nullus potuit ingredi ianuam nisi aperta ianua sed ianua non potuit aperiri nisi per passionem Christi ergo nullus potuit

salvari nisi virtute passionis Christi sed virtus passionis Christi non sit (?) nisi illis ingenuis communicat Christo si ergo Christus communicat per fidem et caritatem que sunt ad ipsum impossibile fuit aliquem salvari sine fide mediatoris. ¶ Item nullus potest salvari sine remissione peccati originalis sed originale peccatum non potest remitti nisi per fidem vel aliquod fidei sacramentum quod sit ipsius mediatoris signum ergo nullus potuit pervenire ad salutem ante adventum Christi qui non credidit mediatorem. ¶ Item nullus potest pervenire ad salutem nisi qui speraverit sed nullus sperat nisi qui credat ad salutem se perventurum per viam quam spes precedit cognicio et virtutis si ergo illi qui precesserunt Christi adventum salvabantur credebant se per hanc viam salvari aut ergo credebant viam propriam sibi sufficere aut virtutis alicuius indigere. Si credebant propriam sibi sufficere ergo efferebantur et decipiebantur ergo non salvabantur. Si credebant se alicuius virtutis indigere ergo habebant fidem de mediatore ergo nullus salvari potuit post lapsum absque fide redemptoris. ¶ Ad primum dicendum quod sicut multis auctoritatibus probat magister in littera post lapsum ade nullus salvari potuit absque fide mediatoris nullus enim ab illo peccato potuit liberari nisi in illum mediatorem crederet vel ipse per se si esset ad

velut vel alius proprio si esset
pervulus et vero huius est quia
tamen gratia et virtus passionis christi
facta sit et liberacio ab illo pecca-
to sit per unita christi non se exten-
dunt nisi ad illos qui effi-
ciuntur eius membra et ei in-
corporantur per fidem sic impossibile
est aliquem aliter salvari nisi ei
fidei copuletur vel per fidem vel per
fidei sacramentum Sic et impossibile
fuit post lapsum aliquem per-
venire ad salutem qui aliquando
in proprio mediatore non cre-
didit Ideo autem dico aliquando
quia fides mediatoris potest
esse duplex videlicet implicite
vel explicite Explicite ut
si quis credit filium dei assump-
tum in virginis incarnatione nasci-
turum de virgine passurum in cru-
ce resurrecturum tercia die etc
et hoc modo explicite credere
non erat omnibus optimum
sed his solum quibus a deo erat
revelatum sicut sanctissimis pa-
tribus Implicite vero credere
est exspectare redemptorem fu-
turum qualiter autem et quis hic
debeat esse credere secundum fidem
quam illi credebant quibus a
domino est revelatum et sic quidem
erat omnibus optimum et
hoc est quod dicit magister hugo
de sancto victore in libro de sacramentis
Hec sunt inquit quibus ab ini-
tio mundi nunquam recta fides va-
care potuit credere videlicet
unum esse deum creatorem omnium
et rectorem universorum [illegible]

non esse mali auctorem corporis
qui in malis suis unde con-
quirerent et expectare futurum
redemptorem hii simpliciter fide
in unico sufficere credimus con-
tinere fidem nativitatis pas-
sionis eius et resurrectionis et as-
censionis sue Judicat eos imperfe-
ctum esse dicimus qui credebant
et sentiebant hac fide et devo-
cione et adheserunt Sic igitur
concedendum est quod nullus post
lapsum salvari potuit absque
fide mediatoris qua qui pre-
caruerunt suis meritis et virtu-
tibus in hereticis et ideo tamquam
impii et a christi membris et in-
tus separati exclusi sunt a gau-
diis paradisi concedende sunt igitur
rationes ad istam partem adducte
Ad illud vero quod primo obii-
citur de auctoritate apostoli dicendum quod apostolus per
se non intendit determinare
totum quod est ad salutem necessarium sed
illud sine quo non potest esse sal-
vus dicit enim quod hoc est optimum sed
non dicit quod hoc sit sufficiens
tangit autem illa duo potissimum
quia necessaria sunt omni statui vel
non solum statui nature lapse
sed etiam statui innocentie Ad
illud quod obicitur quod fides creatoris
et remuneratoris sufficiebat [illegible]
ad salvandum et damnandum dicendum quod fuit
est secundum statum vel lapse gra-
tiam ipsos precedit commentis sic
in eo modo tactum est si quis pre-
venit salvari convenientis ipsius
sine virtutis mediatoris non recte
sperare sed potius presumet ideo

spes non sufficit d[icendum] q[uod] per
fidem creatoris et mediatoris
sunt nec est tantus quia
non tunc demum amare q[uia] cre-
ator remunerator s[ed] magis q[uia]
redemptor. ¶ Ad illud q[uod] olim
q[uod] multi saluati sunt sine fide
passionis d[icendum] q[uod] si loquamur de
fide explicita uerum est s[ed] de fide
implicita non est uerum omnes
enim saluandi cognouerunt re-
demptorem futurum et eius [?] in suis
sacrificiis et oblationibus q[ue]
p[rae]figurabat in quibus omnibus si q[ui]
corpus offerendum uerum quodammodo
confitebantur fide occulte quamuis
uoce non confiterentur manifeste. ¶ Et
non oportebat incarnationem expli-
cite credere s[ed] sufficiebat credere
quod q[uod] aliquis ueniret qui
genus humanum redimere posset
sciret et uellet. ¶ Ad illud q[uod] d[icitur]
q[uod] homines non tenentur nosse q[uod]
ignorant angeli d[icendum] q[uod] et si an-
geli misterium incarnationis
non cognouerunt ad plenum tamen
nullus fuit horum qui nesciret
genus humanum esse redimendum
et ideo non concludit q[uod] non op-
teat fidem habere de mediatore s[ed] q[uia]
non oportet credere explicite sed
sufficiebat credere implicite. ¶ Ad
illud q[uod] olim q[uod] omni tempore suf-
fecit implicite q[uod] fuit de dictamine
legis illius que erat in illo
statu d[icendum] q[uod] hoc est uerum fidem q[uod]
q[uod] nullus de lege nature uel de
lege scripture fidem q[uod] est adiuncta
laus [?] que sine eum dante gratiam
in nulla lege q[uis] ad salutem pos-
set uenire quamuis aut lex non destituta

auxilio gratie non possit aliquis
stare de ipso mediatore p[ro]ut tamen
est adiuncta regnum dei renouabat
infirmitatem suam et impotentiam
et addiscebat dei iustitiam et maie-
statis stare potest q[uod] homo re-
paratore indigebat et q[uod] diuina boni-
tas dare disponebat unde s[unt]
fuerunt aliqui famosi et cultores
ab initio mundi qui h[ec] p[re]ficiebant
suis oblationibus ad quorum aspectum
eum [?] et post alii potuerunt credere.
¶ Ad illud q[uod] ultimo olim q[uod] non
potuerunt illud scire p[er] ... [?]
et doctrinam ... q[uia] diuina
gratia omnibus ipso creat et in
aliquibus manuducit potuit cognitionem
sue impotentie et curiositatis et
cognitionem gratie quali qui
neque potuerunt omnes qui erant
in cultu dei famosi et ... non
esset tunc p[ro]p[ter] ... et reuelationem
... non tenebantur omnes de fide
explicita indubitanter ... est
q[uod] eius ipso creat in mediatoris
quia optima erat fides congre-
tam temporis ... confirmare ...
... alicui institutione tamen
erat cognoscere in plenitudine que se
offerat omnibus qui eum requirunt
humiliter.

Tertio queritur de sufficientia fidei
aliquarum ad eos qui ante ad-
uentum christi sunt subsecuti et
quo ... omnes tenentur credere
omnes articulos explicite post
aduentum christi et q[uod] sic uidetur
de ... ... q[uod] loca
... ... super
lapides et ibi dicit glossa q[uod] laica
et simplices sunt lapides quo
si ... illa est ...

d

nunc quod laici tenentur legem cogno-
scere et apte. Ergo multo fortius
videtur quod in novo tenentur cognoscere
doctrinam fidei katholice. Item Levitici
xiiij. dicitur de leproso ut offerret
coccinum pro emundacione. Ubi glossa:
coccinus est verissima fidei
confessio vel sic plus effunditur
si unus deficias. Ergo videtur adhuc
quod aliquis possit apertius puri-
ficari quod necesse est habere plenam
mensuram fidei. Ergo videtur quod oportet
sit necessarium nosse omnes articulos
explicite et distincte. Item
sicut se habet obediencia respectu
preceptorum ita fides respectu ar-
ticulorum. Sed non esset fides nisi
distincte et explicite assentiret
omnibus articulis. Minor probatur
per id quod dicitur Galat. iij. testificor autem
homini circumcidenti se quod sit debitor
omnis legis faciende. Et Jacobi ij.
Si totam legem servaverit offen-
dat autem in uno factus est omnium re-
us. Item sicut se habet caritas
ad diligenda sic se habet fides ad
credibilia. Sed caritas quantumcumque
sit parva et imperfecta tamen sit fa-
cultate omne quod est amabile ne-
cessarium est enim tenetur ad salutem
ut diligat deum proximum et se
ipsum. Ergo pari ratione necessarium est fidei
quantumcumque parve omnes articu-
los credere distincte. Item non
vitatur malum nisi cognitum. Sed
quilibet quantumcumque simplex tenetur
vitare errorem circa quoslibet ar-
ticulos. Ergo tenetur scire et credere
quemlibet articulum quod autem teneatur quo-
libet vitare errorem circa quoslibet

articulum. Minor est quia si ignoraret
non comperiat in agendis peri-
tiorem. Unde quod non comperit declarat
in credendis. Esto ergo quod aliqua
simplex et vetula audiat sacer-
dotem predicantem errorem contra aliquem
articulum fidei et credat ei af-
fectus. Constat quod ista non comperit
quia si ad predicacionem sui sacerdotis
committeret adulterium vel homicidium
nequaquam excusaretur. Sed constat quod illum
errorem quem predicat sacerdos inde
non potest vel cognoscere scit oppositum
illius erroris esse verum. Videtur
igitur illud quod plus inscienciam sub
quod omnes articulos fidei distincte
credere omnibus sit necessarium. Item omnes
articuli equaliter exigunt actum a-
ssentiendi omnes enim indifferenter
se habent ad hoc ut per auditum in-
notescerent. Si ergo equaliter obli-
gant quantum ad assensum et equaliter
obligant quantum ad auditum. Videtur
quod credendo omnes articuli se ha-
beant ad fidem credentis. Ergo si
omnes tenentur credere vel nullum
non nullum credere tenentur quia tenentur
credere aliquos. Ergo tenentur credere omnes
et singulos. Item super illud Johannis
vj. Colligite que superfuerunt frag-
menta ne pereant. Ubi glossa: Frag-
menta sunt secreta misteria que
a pluribus quibus capere non potest.
Ergo si ista secreta misteria sunt
maxime ea que spectant ad ar-
ticulos fidei, propterea videtur quod pluribus
non teneantur ad ea cognoscendum.
Item ad hoc quod aliquis sciat scientiam de-
vocionalem sufficiat quod sciat

in ultimo et non oportet quod sciatur
implicite si ergo cognitio fidei con
tenta est minori certitudine qua
sit certitudo scientie demonstrative ut
quo non tenetur quis per fidem credere
omnes articulos explicite ¶ Item
pauci sunt vel sunt laici pueri intelligen
tia qui sciant articulos simbolorum
distincte et memorare si ergo omnes
tenentur articulos fidei scire distinc
te et explicite pauci salvarentur
quod est crudele dicere ¶ Item si omnes
tenentur nunc scire omnes articulos
fidei explicite tunc in veteri testamento non
tenentur sicut supra probatum est videre
quod multo maior est lex evangelica quam
mosaica si ergo ingens est hic dice
re stat quod non tenentur omnes ad cre
dendum singulos articulos explicite
et distincte ¶ Ad 1o dico quod omnes
christiani post adventum christi tenentur
credere omnes articulos licet autem tamen potest
esse aut omnes credere implicite aut
omnes explicite aut quosdam expli
cite quosdam implicite credere omnes
implicite est fidei diminute non enim
sufficit uni alicui qui habet usum
rationis in generali credere redemptorem
et remuneratorem deum cum notitia
quorundam articulorum manifesta est
nulli ullius hominis usum rationis ig
norare nisi omnino negligat et contemp
nat dei cultum et salutem suam cre
dere aut quosdam implicite quos
dam explicite hoc est fidei ad salu
tem necessarie potest enim fidei simpli
cium sufficere ad illos enim tenentur
explicite credendos quos manife
state eos non solum predicando sed etiam

etiam usus consuetudo sicut est
de unitate et trinitate quam possunt
nosse corporis actu consignantes consig
nant enim se in nomine patris
et filii et spiritus sancti sic etiam est de nativitate
passione ascensione resurrectione
et peccatorum remissione quos agere
possunt corporis solempnibus quos etiam ce
lebrant et actibus sacerdotum ¶ Predictorum
absque cognitione et notitia
nullus rationem utens excusatur
nec ignorantia excusat quia non
potest esse talis ignorantia sine
negligentia et contemptu alios etiam
articulos non ita manifestos te
nentur utique credere implicite im
plicite aut non credere nec inge
niali credant ullo autem quod cre
dit precor sed non etiam ita quod
implicitetur in nullo illorum dissen
tiant nec aliqui articulorum distinc
dant credere aut omnes articulos
explicite et distincte esse fidei ca
pacitate licet enim non est generali
fidei necessarie sed si necessarium est alicui
illis est necessarium qui in cognitione
fidei proficiunt et illis potissime
qui fidem aliis explicare et
manifestare tenentur vel etiam
qui officium docendi et predicandi
assumunt sicut sunt curatos ec
[illegible] et predicantes verbum
dei et doctores sacre scripture
et alii quorum cura sacros [illegible]
pro certa fidei veritate licet tamen
non credo esse optimum aliis
qui salvantur ¶ Multi enim sunt
boni simplices qui minus sunt
pure cognitionis sed tamen magne

d crucatur et tales ipsi esse
crede ad salutem puenire et ptea
concedendum sunt quod licet optimum sit
omnibus non solum credere omnes
articulos implicite sed etiam quosdam
explicite propter adventum xpi non
tamen est necessarium omnibus maxime
simplicibus credere omnes explicite
unde concedende sunt rationes que
sunt adiscendum primum ¶ Ad id
vero quod primo obicitur in contrarium quod
sicut lapides debebat scribi lex
unde dicendum quod illud mandatum
non erat datum laicis sed illis
qui debebant eos legem docere
unde concludi non potest concludi
quod simplices teneantur credere
omnes articulos fidei sed quod illi
qui habent curam animarum vel eorum
tenentur fidem manifeste docere
de et aperte ¶ Ad illud quod obicitur
quod sacramentum fidei consistit in
plena confessione eius dicendum quod
sacramentum fidei consistit in
plena confessione eius dicendum quod
sacramentum ille qui sic est confes
sione fidei implicite habet pleni
tudinem sufficientie et plenitudinem
tamen non implicite plene suf
ficie quod quis omnes articulos
credit ita quod nullum discredit
aliquos tamen credit impli
cite et aliquos explicite ita
quod in credulitate sua sive in istis
quos credit implicite sive in
hiis quos credit explicite ni
chil addit nec diminuit de hiis
que credit sancta ecclesia et docet
sacra scriptura et sunt scrip

tamen sit impletum debent omnes
offerre ¶ Tunc autem est plenus
ame qui distincte et explicite
novit et credit ea que pertinent
ad articulos fidei et ea que ad ipsos
pertinent et hec mensura non convenit
aliis sed magis cavendum ¶ Ad
illud quod obicitur tractatur quod sic
erit se habet ob ratione respectu proximi
torum et caritas respectu diligendorum
sic et fides respectu credendorum
Dicendum hoc duplicibus primo modo quod non
est simile quia cum fides consistit
in cognitione et cognitio potest scire
aliquid in universali ita tamen quod ne
sciat in particulari et ita sunt vincendi
et ignorare ¶ Aliquid potest et ipsa
fides aliquid credere implicite quam
non credit explicite non sic autem
de obedientia que consistit in man
datorum executione non enim potest
mandatum implere in universali qui impleta
aut implicite similiter ea que cari
tas diligit ita sunt manifesta
quod non possunt latere ¶ Aliter potest videri
quod quodammodo sit simile quia obediens
non tenetur omnia mandata ex
equi in opere nisi pro loco et tempore
sed sufficit quod se promptum reddat
et voluntarium ad exequendum
omnia cum fuerit locus et tempus
¶ Similiter nec caritas specialiter diligit u
numquodque sed omnes generaliter amplectitur
illud autem specialiter diligit quod specialiter
cognoscit illud autem specialiter non
cognosci non potest concludi quod aliquis
per fidem teneatur generaliter
explicite credere sed implicite explicite

ut credere offert oportunitas ut
vere quod aliquis articulus ille pre
natur et explicite a beo tamen debet
credere. Ad illud quod obiicitur quod non
initiatur malum in cognitio dicendum quod
primum est si cognitio potest esse ali
quid duplex vel in se vel in alio
et fidem habent duplex modum
vel aliquis initiare malum vel
innotitiam propriam vel per notitiam
alienam. Ille autem qui habet fidem
implicitam de aliquo articulo quamvis
non credat illud articulum non
possit omnino initiare per notitiam
propriam potest tamen initiare per noti
tiam alienam in initio cum hijs
qui credunt articulos explicite vel
aliquis simplex homo vel vetula
non credunt audit nomina ali
quid predicari non secundum statum asseri
pro usque nomen id est vel aliter
tenet unde potest venire domine in
predicationibus et orationibus ad quod
recurrendum est habent simplices re
medium humane insania instruc
tionibus ad quod possunt confugere ut
errores valeant declinare
in deus habent et habent aliquos
ministros et famosos qui initia
tionem fidei non solum in se
tamen insinuantibus confirmaverunt dum
simpliciter in initio eius et
credunt. Ad illud quod obiicitur
ultimo quod omnes articuli se habent
equaliter ad assensum et audi
tum dicendum quod et si indirecte se ha
beant omnes articuli ad ipsam
fidem quantum ad assentiendi pen
sum non tamen equaliter se ha
bent quantum ad instructionem quod

eius frequentius ingeratur ante
oculos et in auribus vulgi et
simplicium melius ab illis cognoscitur
et tenetur et aliqui articuli sunt
hij qui ita frequenter sicut est
de nativitate Christi et passione
et pluribus quod si sunt ignoran
tie culpa negligentie non sic autem
est de omnibus alijs et ideo non
oportet omnes equaliter explici
te credere quamvis eius habitus fi
dei sit per infusionem explicito tamen
est per doctrinam et instructionem
ad quem non omnes articuli se
habent uniformiter. Articulus 29

Consequenter queritur de profectu
fidei secundum diversitatem tem
porum et circa hoc queruntur tria.
Primo queritur utrum fides creverit
quantum ad credendorum multitu
dinem. Secundo utrum venerit quantum
ad huius plenitudinem. Tertio
queritur utrum profecerit quantum ad
cognitionis certitudinem.

Circa primum sic proceditur
et queritur utrum fides cre=
verit vel profecerit quantum ad cre=
dendorum multitudinem et quod sic
videtur Ioannes in nomine meo ad
huc non meditatum eius igitur
post tempus patet quod aliquid cogno
verunt posteriores quam non cog
noverunt precedentes quia revela
tum dicitur magis quam non revelatum
patribus ergo videtur quod fides
modo aliquid cognoscat nunc quod
fides prima non cognoscebat
creverit igitur fides quo ad cre
dibilia. Item sicut se habet creatura
se habet ad legem mosaicam quantum

ad moralia sic fides legis nove
ad fidem ve. le. quantum ad cre
dibilia sed euangelium super le. no.
addit multa consilia ergo videtur
quod fides legis no. le. excedit
ad ista credibilia quantum fides
le. ve. ¶ Item incarnacio christi
passio mors et ascensio et huius
exprimuntur omnibus credenda que sunt
in nova lege sed hec non exprimebantur
illis qui erant in lege mosayca
ergo etc. ¶ Item aliquid cognoscunt
circa per adventum christi quod late
bat angelos ergo multo forcius
cognoscat aliquis et credit quod la
tebat homines puros videtur
ergo quod fides crevit quantum ad
ea que per se ipsam creduntur et cog
noscuntur propria manifesta ad
hoc quod dicitur Ephe. iii. ut innotes
cat principibus et potestatibus per
ecclesiam multaformis sapiencia dei
¶ Sed contra tota fides christiana
continetur in le. no. t. et tota lex
nova continetur in veteri quia tota
est in tota secundum quod dicitur Eze. i.
Si ergo fides priorum patrum
ante novum adventum christi clau
debat in se quidquid erat le. no. clau
debat et quidquid erat le. ne
videtur ergo quod fides secundum tem
pora diversa non crevit quantum ad
credibilia ¶ Item mutato obiecto
mutatur habitus ergo si fides secundum
diversa tempora haberet aliquid obiec
tum videlicet si aliquis crederet
quod prius non credidisset secundum diver
sa tempora mutata esset Sed
fides christi diversa tempora non
est mutata sed quod dicit Aug.

eo sit integra quae modo quod in
fecit quantum ad credibilia
tunc quod est unum modo explicitum
fuit unum de futuro ergo sicut
unum est christum esse incarnatum
natum et passum ita unum erat
explicite christum esse incarnandum
nasciturum et passurum et quod modo
nunc est credibile explicito
tunc erat modo credibile de fu
turo ergo non videtur quod crevit
fides quantum ad numerum credendorum
credibilium ¶ Item homines tantum
profecit aliquando fidem inte
rius et servare non tamen pro
fecit quantum ad diligendorum mul
titudinem tot enim fuerunt credi
bilia in ve. le. quot in no.
ergo consilia ratione circa fidem
et credibilia quod circa perfecti
fide credibilia propter hoc non sunt
intelligencia ¶ Ad hoc dicendum quod credibilia
multiplicia duplex potest intelligi
quantum ad numerum articulorum
additionem vel quantum ad expli
cationem articulorum explicationem Si primo modo
intelligatur sic non est concedendum
fidem profecisse quantum
ad credendorum multitudinem
secundo modo sic profecit fides per
processum temporis quia quod uno tempore
credebatur implicite et quasi in
articulo processu temporis expli
catum est et quasi distinctum in
multa credibilia sicut supra
dicebatur quod sufficiebat aliquo
tempore credere redemptorem fu
turum / nunc autem circa ipsum redemp
tionem articuli explicantur et multa
que illis quando erant et eis ambiguo
manifestantur et hoc est quod dicit

mag^r hugo de s^co vic. in li^o
de sac. ante legem inquit deus
creator credebat^r et ab eo salus
et redempcio expectaba^r p^r que
aut et p^r quo eadem salus im
plenda et p^rficienda foret ex
ceptis paucis quibus h^ec per sin
gulare munus datum erat ace
teris fidelibus non cognoscebat^r
sub lege aut p^rsona redemptoris
p^rbatur mittenda non aut ita
p^rsonam foret h^ec est homo vel an
gelus vel deus nondum mani
festabat^r Soli enim h^ec cognouerunt
qui p^r sp^m illuminati sunt sub gra
autem manifeste iam ab omnibus
p^rdicat^r et tradi^r et modus re
empcionis et qualitas p^rsone
redemptoris et sic p^z q^d fides
p^rficit continue ad credibilium in
plicacionem non noua addendo s^z
modo ante implicita explicando quali
tas enim p^rsone redemptoris
et modus redempcionis satis non
pot aperte nisi p^r quadam articulorum
multi^tudine et disti^nccione conte^de igi^r
venies ad p^rmam partem inducte
me condit fidem aliquando p^rficis
secundum credibilium multa^de ¶ Ad
illud non q^d p^rmo obicitur in c^ontra
lege noua in veteri sicut tota in
tota dicendum q^d tota non h^z esse in
tota nisi secundum implicacionem quandam
illud q^d in lege non est explicite
in lege vetere erat implicite vn
 ... non sequitur q^d fides in lege
 ... non p^rficit secundum articulorum mul

tiplicacionem explicando p^rmitus
q^d in uno continebatur implicite
s^z q^d non credit addendo aliquid
co^nuenienter q^d quidquid in lege nova est ex
plicat^e vel implicite fuisse con
tentum ¶ Ad illud q^d obicitur q^d
unitatis obiecti unitatem habitus
etc p^z q^d ¶ dico quia ista multiplic^o
articulorum secundum q^d dicunt fidem
p^rficisse non unitatem obiecti s^z sp^ealiter
s^z solum secundum actus qui multipli
catum complicat et ideo complexio non pot
inferri q^d fides tenendo sit mu
tata ¶ Ad illud q^d obicitur q^d omnia
que credimus de Christo sunt cre
dibilia de futuro dicendum q^d h^ec verum e^st
s^z licet omnia illa que tunc cre
dunt^r ab aliquibus p^rsonis exp^rcia
li munere dei cognoscebant^r et ac
denter explicite in tali tamen impli
non p^rponebant^r credenda nisi im
plicite vnde et plures communiter
expectabant messiam sine redemp
tore nichil cogitantes de filii dei
incarnacione et passione vel resurrec
cione aut hec omnia sunt expli
cata nec tamen sunt credibilia p^rmo
actu credita et ad credendum p^rpo
sita et continue ad h^ec dicitur ea ee
multiplicata licet continuando ad vni
tatem rei non sunt augmentata
¶ Ad illud q^d obicitur q^d tantus non
p^rficit continue ad unum dicendum q^d si lo
quamur de isto modo p^rficiendi con
cedi pot eo modo de tantitate sic
concessum est de fide que in le
ge veteri non p^ropicia diligere in
mundum nisi implicite s^z h^ec in lege

implicit^e

euangelica appliat Christo et in
fide sua non est intelligendum
sicut prius tactum est loquimur
enim hic de perfectione fidei et caritati
vis per comparacionem ad eorum simplicem statum
non quantum ad singulorum specialem
quorumdam perfectionem

Secundo quantum ad vere fidem per
ficitur quantum ad illuminacionis
plenitudinem et quod sic patet videtur quod inno
dicente gregorio in quadam omelia super
illud luce .x. beati oculi qui vident
que vos videtis i. Gregorius secundum
incrementa temporum crevit scientia spiritualis
et spiritualium patrum et quanto adventui
salvatoris viciniores extiterunt
tanto misteria salutis plenius
perceperunt ergo pleniori lumine cog
noverunt sed non cognoverunt nisi fi
de ergo crevit fides quantum ad luminis
plenitudinem ¶ Item secundum processum tem
poris crevit prophetia quantum ad illuminacionis
plenitudinem ergo consimili racione videtur
quod debet reperiri in ipsa fide sed prophetia
processum crevit dicit David propheta super senes
intellexi et iterum super docentes me
intellexi et dicit ei dixit petrus
non sicut estimatis hii ebrii
sunt et hoc est quod dicit per prophetam
Ioelis et erit in novissimis die
bus effundam de spiritu meo ergo secundum
maiorem spiritus effusionem crevit
mentis illuminacio videtur quod ipsa fidei
cognicio secundum temporis diuturnitatem
crevit quantum ad luminis plem
tudinem ¶ Item clarius videtur lumen
post noctem ad occidentem lucis quam ad pre
sentiam umbre sed in veteri lege fuit

umbra veritatis constituta in ve
teri fuit umbra veritatis prefigura
cionibus ergo secundum tempus
nove legis maior fit magni
tudine fidei luminis plenitudo
¶ Item maior illuminacio fidei habe
retur ad superna principiis videtur
quod agitur interius inspirante
et ab ministerio exterius manu
ducente sed tempore legis nove habundan
ciorem est gracie effusio in patribus
et clarior instructio in euangelicis
apostolicis documentis ergo videtur quod in
ipsa fide secundum temporis gracie manife
stis plenitudo luminis ¶ Sed contra
quod est supra tempus non mutatur
nec proficit nec deficit in tempore
sed illuminacio fidei innititur prime ve
ritati que est supra et supra animam que est
anima supra tempus ergo videtur quod
fidei cognicio secundum temporis diu
turnitate nec proficit nec deficit
quantum ad luminis plenitudinem
¶ Item videtur quod fides non solum
non proficit quantum ad luminis
plenitudinem immo processus decre
vit quia maior est illuminacio que
revelat magis occultum quam
que revelat magis magis mani
festum sed fides dum adventum
Christi faciebat [struck: ignorantie] aug-ere re
demptore et mediatore et hec qui
dem revela magis erat occulto
quam post adventum Christi videtur
ergo quod ipsa fides amplior et
perfecciori lumine tunc temporis
perfundet mentem ¶ Item maior
est illuminacio que facit perigrinacionem
quam que facit remcoicari preterita

Et fides in antiquis patribus
faciebat futura praecognosci in
quibus fuit plura revelata ergo cum
pluribus et expressius sunt credita
quam nunc. ¶ Item tanto amplior
est illuminatio et maior quanto
lumine suo magis convincit. Sed fi-
des scilicet ratione confirmata per fidem
patrum praecedentium ergo cum priores
convincunt illuminationem suam poste-
rioribus non est. Unde quod maior
fuit in eis luminis plenitudo.
¶ Dicendum quod secundum diversitatem temporum
crevit fides quantum ad luminis
plenitudinem intelligendo de fi-
de secundum statum communem. Sed autem
non est propter ipsorum temporum suc-
cessionem primo et principaliter
sed propter veritatis consolationem propter
ampliorem gratiae diffusionem propter
planiorem instructionem. Ideo eun-
tes accedentes clarius nunc ea quae
credunt cognoscere sciunt quam an-
tiquus cognoscebat quia ea
est veritas consoluta propter quam ea
tota gratia scilicet amplius diffun-
ditur in sacris novae legis propter
Christi mortem et resurrectionem solutio
idem est unde fides apertius prae-
dicatur et docetur probatur et
defenditur per eundem discipulorum
Christi et eius expositionem doctorum.
Unde Gregorius: Sunt ignes quae
[illegible] audiunt. ¶ Ad illud vero quod
obiicitur quod illuminatio fidei et ipsa
fides est per tempus. Dicendum quod
si sit per tempus quoddam ad rationem
[illegible] quia multi prime ve-
ritatis propter se tum quantum ad ipsum

intellectum credentem et assen-
tientem voluntatem respicit
statum viae et ita quodammodo
temporis varietatem quia status
viae secundum diversa tempora variatur
sed et ideo sicut videmus
quod in uno homine fides crescit
et perficitur paulatim secundum quod homo
magis ac magis se disponit
ad fidei susceptionem. Ideo etiam in
diversis temporibus perficitur fides secundum
statum communem quia secundum proces-
sum temporum efficiebantur ho-
mines magis idonei ad percipi-
enda et ad intelligenda sacra-
menta fidei. ¶ Ad illud quod obi-
citur quod maior est illuminatio quae ma-
nifestat magis occulta. Dicendum quod
illud licet veritate certius probetur
sed aliquis illuminatio adhuc potest illuminare
ad videndum verum manifes-
tius probatum quod concedit illa quae
illuminat ad cognoscendum verum
occulta sicut visio patriae quam
fecerit fidem. Potest etiam aliter
dici quod occultum aliquid dicitur dupliciter
vel a parte cognoscentis vel a parte
rei cognitae. Cum ergo dicitur
quod maior est illuminatio quae facit
cognoscere magis occultum hoc in-
telligitur a parte cognoscentis
et a parte rei cognitae tunc licet
veritate non potest. Sed illud quod
erat occultum facit magis ma-
nifestum et hoc modo non habet
veritatem in proposito quia fides
praecedentium adventum Christi non
faciebat de magis occulto
magis manifestum. Immo quod

erat occultum in se vendente
hoc occultum ipsi cognoscit
¶ Ad illud quod obicitur quod maior
est illuminatio que facit per cog
nitionem futura quam que facit
cognitionem preterita dicendum quod illud est
verum de illis preteritis que sub
iacent humane consideracioni
de se aut que sunt supera
verunt virtutem nostram sed de tali
bus cum conveniunt dici quod non
solum est prophetia futurorum sed
etiam preteritorum sicut prophetavit
Moyses cum dixit In principio
creavit deus celum et terram
et Elizabeth Luce primo Beata que
credidisti etc. et ideo talium est
fides per fidem enim creditur
quod deus fuit passus et mor
tuus et quod resurrexit tertia
die et hec cognitio naturale indu
ctum non est ad huius cognitionem
pervenit homo per ea que
sensu cognoscit sed per ea
que deus inspiravit unde
cuius fides vera sit preteritorum
potius dicitur divina illuminatio
quam dicatur preteritorum cognitio
ratio ¶ Ad illud quod obicitur quod
illuminatio precedens magis
certificat quam illuminatio sequens
dicendum quod hoc accidit sicut
lucerna posita super candelabrum
magis illuminat quam si multe
ponerentur sub modio et per hunc
modum patria vobis et ecclesie
plures movent et dirigit ad

virtutem quam patria aliorum
horum quorum virtus plus de
vivit apud deum et statim ...
modo illuminatio patrum precedentium
magis ... quam illuminatio
sequentium quia sequentes ...
acceperunt quod bene vivendi a
discendi non ... discipuli
doctrinam accepit amplius quam
si homines est ... dicere ... de
unde ps. omnes docentes me in
tellexi

Tercio queritur utrum fides cre
verit quantum ad assensum
certitudine et quod sic videtur quia
assentit ei quod clarius cognoscitur
sed fides cognoscitur ...
per successionem temporis proficit in co
gnitate cognoscendi quam in certi
tudine assensus ¶ Item ... a
sentit ei quando certior est in se
sed ... est quam ...
... quod fides que est de
necessario certior est quam fides
que est de contingenti sed fides qua
credimus Christum esse passum
de necessario fides qua crediderunt
antiqui Christum esse passurum
fuit de contingenti ergo certior est fi
des post adventum Christi quam an
¶ Item certius est aliquid quando
pluribus testibus confirmatur
sed fides certe pluribus testibus
confirmata est quam fuit fides
synagoge fuit quantum ad mi
... fuit quantum ad miracula
fuit quantum ad prophetarum oracula
¶ Item quanto fides est firmius ad
heret tanto certior est sed quanto

fides est devocior tanto fir-
mius adheret sed secundum diversi-
tatem temporum crevit fidei de-
vocio ergo crevit ipsius fidei
certitudo quod autem secundum diversita-
tem temporum fidei devocio creve-
rit manifestum est quia devocionem
ipsius ecclesie adiuncta synagoga
in canticis quod prelata secundum quod glo-
se exponunt et hoc ipsum videri
potest in choris martirum virginum
et confessorum que amplius ha-
bundat post Christi adventum quam
ante ¶ Sed contra certitudo ipsius
fidei pendet ex divina veritate
dicente sed ipsi dicenti divine veritati
dicenti nulla omnino potest acces-
cere certitudo ergo per racionem nec
ipsi fidei assensui ¶ Item cog-
nicio fidei est conformis divine
prescie a qua recipit illuminacionem
sed divina prescia ita est de fu-
turo antequam eveniat sicut et
de preterito postquam evenit ergo vi-
detur quod fides priorum precedencium adven-
tum Christi habebat tantam certi-
tudinem sicut fides eorum qui sunt
subsequentes ¶ Item certe certa est
nostra fides de eo quod cognoscit
sicut et prophecia sed prophecia est divi-
na inspiracio rerum eventuum
immobili veritate denuncians quia
adeo est certa de futuro sicut
et de preterito unde futura fre-
quenter enunciat per modum prete-
riti. ergo pari racione videtur quod et
fides in patribus precedentibus pre
adventum Christi ita certa fuit sic-
ut in quantibus ¶ Item sicut in

fide nostra nullus cadit error
nulla dubitacio sic nec in fide pre-
cedencium patrum si ergo albius di- albius
nigris impositis et ceteris quod
remotum est album dubitare
et ita remota erat fides an-
tiquorum patrum ab errore et du-
bitacione sicut et nostra ergo equa-
liter erat certa ergo fides non cre-
vit quantum ad certitudinem ¶ R. Dicendum
quod de certitudine fidei est lo-
quendum dupliciter scilicet duplex quedam sed
enim fides comparari ad ipsam
veritatem dicentem sed et quandam
ad ipsum intellectum assencientem ¶ Si
loquimur de certitudine fidei per
comparacionem quantum ad veritatem
dicentem sicut est certitudo vel
sed nimium nec augeri quan-
tum ipsa veritas divina certissima
sit et falli non possit quantum
est ex parte racionis dicentis in fi-
de quantumcumque quod assentit divine
veritati propter se et super omnia sta-
tus est certissima nec sed ex illa
parte fides proficit in certitudine
sicut omnino racio certissima hec
propterea inducte ¶ Si autem lo-
quimur de certitudine fidei per comparacionem
ad ipsum credentem sic concedi-
potest quod fides crescat quantum
ad certitudinem tum propter clari-
orem cognicionem tum propter maiorem de-
vocionem illa enim fides certior
est que apercius cognoscit
et devocius adheret et
quantum ad hec duo fides secundum
diversitatem temporum crevit
secundum quod dicit Hugo de sancto Victore

nihil de sacris dum inquit fit
sacrum que fides necesse dicitur cog
nitionis et affectus secundum cognitionem fides
crescit quia credit ad sacram secundum
affectum uero quia ad deuotionem coap
tatur et roborat ad constantiam
et utroque modo crescit fides secundum
diuturnitatem temporis quia eo crescunt
quantum ad deuotionem satis osten
dunt martirum passiones quia
quantum ad scientiam sicut ostendunt
doctorum eruditiones unde
hugo dicit quod illud figuratum fuit
Numeri xiij de botro quem porta
bant in uecte duo exploratores dicit sic bo
trus si quidem in uecte christus
in cruce est tunc uisitandus non
est in facto duo populi portant qui
precesserunt portauerunt sed non ui
derunt quia precedentes aduen
tum eius sacra passionis my
sterium portauerunt sed non omnes per
cognitionem intelligere ualent Se
quentes autem portant et uident quia
fideles post aduentum christi sacra
mentum passionis eius per fidem
susceperunt et per reuelata cogni
tionem iam aperte cognoscunt
Hec igitur patet quod et si credendo fidei
aperte in tribus [illegible] non habet
incrementum tamen perficit aperte in
suis credentibus et secundum hoc per
fectio ad eorum [illegible] patet et
[illegible] ad obiecta quia [illegible]
ad [illegible] plures procedunt fidem
[illegible] et [illegible] ad fidem
[illegible] procedunt [illegible] sicut in
est [illegible] patet [illegible] equali
[illegible] quibus sit modus [illegible]

tendi in qua fidei perficias ex
fides quodammodo potentie quan
tum ad actum [illegible] perficiatur [illegible]
fiat etiam intensiue quantum ad
clariorem illuminationem perficiatur etiam
radicatiue quantum ad certitudinem
et deuotionis adhesionem et [illegible]
[illegible] ad statum quietis
et perfectionis modo perficitur [illegible]
dem homine et etiam in diuersis homi
nibus qui sunt secundum legem
et gradum [illegible] sed fide
[illegible] et [illegible] est quod dicit hugo
de s. uic. [illegible] incrementa fi
dei [illegible] inueniuntur quidam enim
fideles sunt qui sola pietate
credere eligunt sed utrum credendum
sit uel non credendum ratione non
comprehendunt alii uero ratione ap
probant sed fide iam credunt
alii uero quod fide credunt et ratione
approbant puritate mentis
intellectu conspiciunt In primis
fides facit electionem In secundis ra
tio adiungit approbationem In tertiis pu
ritas intelligentie apprehendit certitudi
nem et sic patet [illegible] ad quartum
In ista parte sunt quedam ca
litteram et primo queritur de hoc
quod dicit fides magna dicit
cognitionem et articulorum quantitatem
uel constantiam et deuotionem unde ex
hoc primo esse perplexitas quia
magister hugo non ponit nisi duo
scilicet que attendit perfectus fi
dei uidelicet cognitionem et affectum
magister uero ponit hec [illegible] pro
unde ille sit [illegible] uel iste

Devotione

confessus. Item eadem fide qua
creditur unus articulus creduntur
et ceteri quia non minus quod dicitur magis
ab articulorum quantitate. Ad secundum est
dicendum quod fides duplicem habet mag-
nitudinem unam per comparationem ad obiectum
et sic attenditur in articulorum quantitate
et notatur hic articulorum quantitas vel
potius articulorum dignitas circa
eum non sunt dignitate minus in unitate
sed dignitate summa et per hoc quan-
titas fidei equalis est sicut dicitur
similiter tempore equalis est
circa secundum pluralitatem articulorum
quantum ad illud quod est in eis
principale scilicet quantum ad ipsam
primam veritatem quantum non ad con-
notata licet possit concedi quod
unus articulus est dignior
alio ut illi qui sunt de deitate
digniores sunt quam illi qui sunt
de humanitate. Licet etiam magnitudinem
per comparationem ad subiectum et
prima fides respicit subiectum secundum
triplicem eius vim scilicet secundum potentiam
intellectivam et secundum potentiam affec-
tivam et secundum potentiam intellectivam
in operativam secundum hoc attenditur
in fide magnitudo sicut triplicem modum
videlicet quod per comparationem ad intellectum
dicitur magna cognitione per comparationem
ad affectum dicitur magna devo-
tione per comparationem ad operativam
dicitur magna constantia tunc enim
fides constans est quod aliquis licet
non confiteatur quod credit et pro
[illegible] mortis eius et suf-
ficiat. Item aliter potest dici et magis
secundum intentionem magistri quod tam
fides respicit intellectum et

affectum solum quod super habitum est
licet magnitudo eius sunt
tam comparate habitus quantum comparate
illius actus aut intellectus dis-
plus potest attendi maior mag-
nitudo in fide aut quia clarius
cognoscit ipsum creditum aut
quia cognoscit ipsum in pluribus
sine distinctis. Primo modo dicitur fides
magna cognitione secundo articulorum quan-
titate quia articulos novit
melius distinguere. Quantum vero ad
partem affectus dupliciter attenditur
magnitudo aut quia firmius
adheret aut quia intensius.
Primo modo dicitur esse magna con-
stantia. Secundo dicitur magna
devotione et sic ista maior redu-
cuntur ad illa duo que ponit
magister Hugo et per hoc patet responsio ad
obiecta. Patet etiam quia non est aliqua
quantitas nec est simplicitas.
Item queritur de hoc quod dicit Re-
[illegible] quod sufficeret illis maiores
credere secundum nativitatem et mortem
et vitam et adventum ad iudi-
cium. Cum enim ista articuli ita
latuerunt ignoti sicut alii videtur
videtur quod magis tenerentur cogno-
scere quam alios quia ... magis
debebant ista credere
de medio quam alia. Ad secundum
quod ista maior principaliter debebat
fides illorum quibus inni-
tebatur tamquam magis conatura-
li. Nam primum quod credebant
tamquam primum fidei medio fun-
damentum videlicet ipsam nativi-
tatem. Secundum non videlicet ipsam

passionem ut predicaret ad ac-
cessum. Item non solum ipsum vero
ut publicaret ad passionem. Quar-
tum vero ad adventum admini-
culum ut gubernaret primorum
et quia omnibus erat necessarium ad
salutem vestre credere amare sta-
bile et tunc ideo oportunt ali-
quos in ista istos articulos ac-
certe complicare nobis qui in-
nitebantur credere implicare sal-
vari possent. vel alii quia ullus
potuit mundo suo liberari a con-
tagione vel obligatione peccati
originalis oportuit quod crederet se
per unitum Christum posse salvari et
per satisfactionem eius. Quinto
autem est ista in vero considerandum per
personam satisfacientis et modus
satisfaciendi et eius primum et
primum modum quantum ad personam
satisfacientis / oportet credere in-
carnationem / quantum ad modum satis-
faciendi / oportebat credere passionem
quantum ad primum oportebat
credere iterum quantum ad modum
perveniendi oportebat credere ad-
ventum admonitionem. Item quod
[illegible] de hoc quod dicitur de Johanne Baptista
quod de morte Christi et descen-
su ad inferos dubitasse [illegible] vi-
detur cum morti et ad inferos
dependet est articulus et illos
de hac dubitant non sunt in
fideles. Sed constat Johannem non
fuisse infidelem cum dominus lau-
daret eum ut Math. xi. non
ergo dubitavit. Item Johannes
ei perhibuit testimonium et ca-

[illegible] nota fecerat Christum quia in
unde quod ipse dubitavit cum
misit discipulos suos ad Christum
et hoc est quod dicit textus su-
per Johannes qui ipsum sic dixerit
erat quod quia audierat qui ce-
teris predicaverat qui testimonium
perhibuerat qui columbam viderat
quare sic quaerit. Si ignorat quo
testis fuit Johannes tu ante
post divulgaras non per mo-
rtuos superstitibus tu iam omnibus
quod natus est [illegible] non [illegible]
[illegible] absit. Si dicas quod non
dubitavit sed ad modum dubita-
re habebat [illegible] ob quod [illegible] ante
[illegible] [illegible] ubi sic a
Johannes nomine dei filium sed non
ipsum ad inferos descensurum /
Item [illegible] in glossa pota-
[illegible] vates qui venturus [illegible]
[illegible] non moriturum credidisse
[illegible] ipsum dicat [illegible] in quadra-
[illegible] et tangit in [illegible] Rx [illegible]
quod secundum doctores in hac questione di-
versi videntur. Nam quidam vi-
dentur velle ipsum non dubitasse
et cohac [illegible] [illegible]tate quam [illegible]
[illegible] actam [illegible]
ut dicunt Johannem damnatum
esse quia in fine dubitavit in
fide. Sed contra ad hoc discordat
textus evangelii in multis [illegible]
[illegible] Johannes discordat [illegible]
omnes doctores catholici [illegible]
et [illegible] qui iste [illegible]
[illegible] sed [illegible] precedat et [illegible]
[illegible] natum [illegible] et [illegible] collone
sollempnizat ideo licet sancti
doctores videantur sibi diffe-

tive idem tamen sentiunt secundum veri
tatem quod intelligendum est quod triplex
est modus dubitandi. Est enim
quedam dubitatio procedens ex infide
litate sicut dubitaverunt iudei.
Et est dubitatio procedens ex conta
rietate sicut dubitaverunt discipuli
sicut dicitur Luce ult. O stulti et
tardi corde ad credendum. Et est
dubitatio procedens ex pietate sic
aliquis ex compassione magna
et admiratione ad modum dubi
tantis et sic dicendum quod est quod primo
et secundo genere dubitavit Johannes ulti
mo dubitavit. Dubitaverunt tamen
discipuli eius et sic intelligitur
secundo quia dicit ipsum non dubitasse
secundum discipulos [illegible] compulisse. Non
enim misit eos ad ipsum ut
videntes miracula que faciebat
converterentur ad ipsum. Sed autem Jo
hannes de tertio genere dubitationis
sic dicuntur aliqui [illegible] du
bitasse non dubitare [illegible]
tamen secundum potius [illegible] ad
mirationis et compassionis quam
faciat homines sic hic ad modum
dubitantis et hoc est quod dicit
glossa Luce vii et [illegible] Non
fide sed pietate dubitavit et
per hoc quod nulla est contrarietas inter
auctoritates premissas. Item
quintum dubium est quod dicit quod fides
spes caritas et opus sunt ali
quid equalia sunt. Sed contra con
tingit aliquem habere habitus virtutum
et non operationes ergo videtur quod opera
non equantur ipsis habitibus. Item
i. Cor. xiii. Si habuero fidem
ita ut montes transferam ca

ritatem autem non habeam nichil sum
quod aliquis possit habere magnam
fidem ita quod nullam habeat carita
tem. Ad primum dicendum quod illa
quatuor equalia sunt secundum quod dicitur per
illud Apoc. xxi. Latera ci
vitatis erant equalia. Dicitur enim
ibi quod latera civitatis sunt
fides spes et caritas et opus.
De modo autem equalitatis istarum vir
tutum dicendum in planum ubi est
[illegible] et secundum specialis ad presens at
tendere sufficiat quod hec quatuor
sunt equalia secundum veritatem mundi quando
sunt informata quia tamen caritas
caritas est interna in suo ac
tu quantum ad fides in uno et eo
dem homine similiter [illegible]
opus procedens ab habitu quantum
placet [illegible] habitus quia enim
est gratia gratum faciens quod facit
[illegible] deo placere habitus et
operationes hominis est quod [illegible] est ista
quatuor esse equalia secundum [illegible] acce
ptationem ac [illegible] secundum efficaciam me
rendi. Ad illud ergo quod obicitur
quod habitus possunt esse sine ope
ribus dicendum quod non attenditur hec equa
litas habituum ad operationes [illegible]
sed in hiis que habent habitus sil
[illegible] [illegible] operibus aliquis [illegible]
[illegible] in intellectu [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] que [illegible]
in motu et usu [illegible] et [illegible]
quidam usus bonitate [illegible]
mensura habitus virtutis [illegible]
illa enim [illegible] est que habet
efficiat et opus eius bonum [illegible]
Ad illud quod obicitur quod magis

fides pot hri sine caritate dd
q apl'us ibi loqu(itur) de fide in
formi s(ed) l(ite)ra ista intelligi hab(et)
de fide formata et ista sufficiat
circa l(ite)ram nam illa q p(er)tinet
de fide cornely sat(is) plana sunt

26 D XXVI Est aut(em) spes v(ir)tus etc. In
p(re)cedentib(us) m(agiste)r determinavit
de p(ri)ma v(ir)tute theo(logi)ca videl(icet)
de fide in hac p(ar)te intendit deter(mina)
re de s(e)c(un)da videl(icet) de spe Dividi(tur)
aut(em) p(ar)s ista in p(artes) d(uas). in q(ua) p(rim)a de-
terminat m(agiste)r de ipsa spe s(ecundum) (con)sideram
absoluta ondens q ipsa sit dif-
finit(iv)e. S(e)c(un)do in determinat de ipsa
s(e)c(un)d(u)m (con)sideracionem velata ibi Est
aut(em) spes v(ir)tus S(e)c(un)da ibi Est
eni(m) spes c(er)ta exspectatio etc. S(e)c(un)da
no(n) p(ar)s p(ri)ncipalis dividi(tur) in p(ar)tes
duas in q(ua)r(um) p(ri)ma determinat
de ipsa spe p(er) (com)p(ar)ationem ad alios v(ir)-
tutes h(ab)itu(m) S(e)c(un)da determinat de
ipsa in (com)p(ar)atione ad (pr)i(n)cipium subiectum
ibi p(ro)p(ter) h(oc) s(ed) est investigare etc.
P(ri)ma p(ar)te duo facit p(ri)mo (com)parat
spem ad ipsam fidem s(e)c(un)d(u)m gene-
ram S(e)c(un)do u(bi) s(e)c(un)d(u)m d(i)c(tu)m ibi dist(in)-
g(ui)t(ur) tu(m) fides a spe etc. Similiter et
in p(ar)te velu(ti) duo facit p(rim)o inq(ui)rit
utr(um) spes fuit in (Christ)o S(e)c(un)do in-
q(ui)rit utr(um) fuit in illis p(at)rib(us)
q(ui) fuit in limbo ibi Deanti
q(ui)b(us) in p(at)rib(us) p(ro)b(at) q(uo)d adve-
ntus r(ec)cepta
Ad intelliam aut(em) h(uius) p(ar)tis
inquirit h(ic) q(uo)d de v(ir)tute spei
et c(ir)ca ip(s)ius inq(ui)sic(i)o(n)em duplex
p(ro)cedend(um) est. s(ed) s(e)c(un)d(u)m ip(s)ius inq(ui)r(itur)
P(ri)mo eni(m) q(ua)ritur de ipsa spe s(ecundum)
(con)sideracionem absoluta S(e)c(un)do

q(ua)rit(ur) utr(um) spes sit v(ir)tus car-
dinalis S(e)c(un)do q(ua)rit(ur) de ead(em) s(ecundum)
(con)sideram velata Circa p(ri)mum q(ua)-
rit(ur) q(ua)tuor P(ri)mo q(ua)rit(ur) utr(um) spes
sit v(ir)tus gratuita S(e)c(un)do q(ua)rit(ur)
utr(um) spes sit v(ir)tus cardinalis
an theo(logi)ca Quarto q(ua)rit(ur) utr(um)
aliq(ua) sit v(ir)tus informis an s(e)c(un)d(u)m
formata Q(ui)nto q(ua)rit(ur) utr(um) in
actu suo sit c(er)ta an dubia Cir-
ca p(ri)mum sic,
Q(uod) ad p(ri)mum sic p(ro)bat(ur) eo q(uod)
utr(um) spes sit virtus gra-
tuita et q(uod) sic vide(tur) Ro(manos) viij. Spe
salvi facti sumus Sed aut(em) nos
facit p(er)venire ad salute(m) sicut f(ides)
a p(ri)me tenet ro(manos) v(ir)tutis gratui-
te. Ergo spes est h(abitu)s g(rati)a est v(ir)tus
gratuita Item in p(ar)s bu(m)placitu(m)
est deo sicut timentes eum et i(n) e(is)
qui spe s(unt) in ma(nu) eius S(e)d q(uod) red-
dit acceptum deo vel est v(ir)tus
gratuita vel h(abitu)s excellentior ip(s)a
sicut h(abitu)s doni vel beatitudinis
Si ergo spes no(n) (com)putat(ur) int(er) h(abitu)s
donor(um) et b(ea)t(itu)d(in)u(m) n(ecess)e est q(uod) ip(s)a
computatur int(er) h(abitu)s v(ir)tutum
gratuitar(um) Item h(abitu)s directe
repugnans culpe h(abe)t in se r(ati)onem
v(ir)tutis gratuite. s(ed) spes undiq(ue)
repugnat culpe q(uia) repugn(a)t p(re)-
sumptioni et desp(er)acioni g(ra)a etc. Item
sicut difficile est credere q(uod) e(st) sup(ra)
r(ati)onem Sic difficile est exspec-
tare q(uod) est sup(ra) r(ati)onem q(uod) est
maxime. s(ed) p(ro)pter(ea) exspectare illi(us)
boni q(uod) nec oculus vidit nec
auris audivit nec in cor ho(min)is asce(n)-
dit. g(ra)a sicut fides est v(ir)tus q(ua)
credim(us) in invisibilia Sic inde

quod spes est virtus qua expec-
tant inestimabilia hoc est bo-
na spiritualia et eterna. ¶ Item quod ma-
xime firmat animam et rectificat
et delectat illud potissime est in
virtutibus theologice virtus cum est
virtus potencie regulativus et
confirmativus qui facit ipsam animam
gaudere circa ea que recta sunt
secundum quod vult philosophus. Sed spes est
huiusmodi ipsa enim confirmat delectat
secundum quod dicitur Hebre. vi. fortissimum
habemus solacium qui confugimus
ad tenendam propositam nobis spem quam sicut
anchoram habemus et ad Ro. xii. spe
gaudentes. videtur igitur quod manifeste
quod spes sit in genere virtutis theologice.
Sed contra nulla passio est virtus. spes
una de iiii passionibus secundum quod
dicit Boecius de consolatione ergo spes
non est virtus. Secunda probatur per id
quod dicit philosophus quod cum tria sint in
potencie passiones et habitus vir-
tus non est in genere passionis
sed in genere habitus. Si ergo spes
non est virtus constat quod nec virtus
theologica. ¶ Item sicut contingit ex-
spectare futura sic contingit re-
memorari preterita sed memoratio preteritorum
non est virtus nec circa eam con-
sistit aliqua virtus specialis ergo nec
circa expectacionem futurorum ali-
qua virtus consistat. Sed expecta-
cio futurorum vel est ipsa spes
vel procedit ab ipsa ergo videtur quod ipsa
spes non habet esse virtus. ¶ Item
sicut contingit sperare recte et
non recte similiter contingit timere
recte et non recte. Sed habitus

qui dirigit animam in timendo non re-
ponitur in genere virtutis ut patet
timor ergo nec habitus qui diri-
git in sperando ergo spes est secundum
quod nominat habitum non est in
genere virtutis. ¶ Item omnis virtus
moralis consistit circa bonum et dif-
ficile ut vult philosophus ergo multo
forcius theologica. Sed in expectacione
bonorum promissorum nulla est dif-
ficultas ergo cum spes non con-
sistat circa difficilia non videtur
esse in genere virtutis theologice. ¶ Item
nulla virtus theologica in suo ac-
tu repugnat perfectioni vite. Sed
spes in suo actu perfectioni vite
repugnat quantum perfectione eius pre-
cedit quod omnes sunt deo apte re-
tribucionem futuram quoniam secundum quod
dicit. B. caritas primum non in-
tuetur sed ergo spes facit expec-
tare retribucionem futuram unde
perfectioni vite repugnat ergo non
est in genere virtutis theologice. ¶ Ad
id quod nomine spei potest intelligi
affectio anime in quo illud quod philosophus
et sancti dicunt iiii esse anime affec-
ciones videlicet gaudium et dolo-
rem spem et timorem. potest etiam nomine
spei intelligi ipsa res expecta-
ta in quo illud Tito ii° expectan-
tes beatam spem. potest insuper
sumi pro habitu qui dirigit anime
motum et affectum in id quod expec-
tandum est et isto tercio modo dicitur spes
non tamen est virtus theologica verum
etiam virtutum theologicarum sustentacu-
lum et anchora virtus quidem theo-
logica est quia in hoc quod facit animam

contemplatur ea que sunt super omnem
estimationem humanam, et ea que
promisit largitas divina facit
animam confidere et inniti summe
et immense largitati sicut fides
facit assentire summe veritati et
caritas facit adherere summe bo
nitati et cum anima ipsi immense
largitati innititur erigit se et super
omnia rectificatur et supra se elevatur
et deo accepta efficitur notandum est
ergo quod habitus quo mediante fit ho
minem habeat quietudine virtutis
et quia tamen anima innititur ei quod
non potest deficere commendatur ipse
se deficiens et vacillans fun
datur in perpetuum quod super firmam
petram et ideo dixi quod spes
non tamen est in genere virtutum gra
tuitarum sed etiam est eorum anchora
et sustentamentum unde gregorius
sunt venes que hoc ouchunt.
¶ Ad illud vero quod primo obicitur contra quod
spes est passio iam patet responsio
quia nomine spei est actus
videlicet per quam affectione et spiritum
vigilante per unus affectionis mo
tum unde spes secundum quod est vir
tus est habitus qui est perma
motus qui est abundans passio
aut magis est accidens et secundum
quod motus contemplationem summe
spei abundat est sic potest fieri
recte et non recte secundum unumquidque
hic dicitur et sumitur ad hoc licet circa
ipsum attendi perfectio virtutis vel
deformatio vitii ¶ Ad illud quod
obicitur quod sicut se habet contemplatio
ad futura sic rememoratio ad
preterita dicendum quod non est simile quia quod

sile de rememoratione preteritorum et
de contemplatione futurorum non enim
in ea consistit rectificatio et ob
ligatio anime principalis circa ea
que sunt preterita sicut circa ea que
sunt futura in agenda virtutis
enim magis ipse ordinat ad id
quod agendum est quam ad illud quod ac
tum est ¶ Preterea alia dissimilitudo
est quia rememoratio respicit
actum cognitive contemplatio au
tem affectat affectione recti
tudo aut virtutis non sic atten
ditur penes ea que sunt cognitio
nis sicut penes ea que sunt affe
ctionis unde etsi memoria secundum
quod intelligitur affectum annectitur actus
virtutis ut patet prudentie vel
fidei vel caritatis vel benivolentie
secundum quod recordatione preteritorum factorum vel
futurorum melius agat vel preteritorum
malorum ut doleat vel preteritorum
beneficiorum ut gratias agat ¶ Ad
illud quod obicitur quod timor non est in
genere virtutis etsi in quantum habitus
gratie vel spes dicendum quod non est simile
quia affectio ipsius timoris con
sistit in quadam resilitione sed af
fectio spei consistit in quadam
extensione et ideo affectus timoris
plus sapit de passione affectio vero
spei plus sapit de affectione de actione
et quia habitus virtutum dirigunt
vel dirigant animam in actibus
in quibus consistit rectitudo virtu
tis illud quod dicitur quod virtus est bona
qualitas mentis qua recte
vivitur hinc est quod spes magis
est in genere virtutis quam timor et

et quo hac eadem causa patet quod mi
nus alia affectione spei consistit
scilicet virtutis quam tota aliarum virtutum
affectionum gaudium enim et dolor
quia habent obiecta sibi coniuncta
magis sunt insusceptibile affectio
vero spei in tantum est que plus
habet de ratione agendi et que magis
dicit motum ab anima quibus et
ipsa secundum aliquid sui dicat passionem
tamen dicitur et secundum illud non habet
circa ipsam consistit scilicet virtus vir
tutis secundum magis proprium quod dicit
rationem motus et extensionis
ipsius anime in ipsam rem spera
tam ¶ Ad illud quod obicitur quod sperare
tare bonum non est difficile dico quod
sicut credere quod videtur non habet diffi
cultatem credere tamen futurum simile
quod non videtur habet magnam difficul
tatem. Sic intelligendum est quod quam
vis sperare bona temporalia que ali
quo modo videntur in se vel in suo
simili non est multum difficile bona
invisibilia et eterna que oculus
non vidit expectare cum fiducia
et pulchra temporalia bona contempnere
et hiis omnibus que videntur preferre
magnam habet difficultatem et ma
gnam dignitatem et ideo indubitan
ter est sperare esse in genere virtutis
constitute ¶ Ad illud quod obicitur ultimo
quod spes in suo actu impedit virtu
tem perfectionis dico quod falsum est verum sic
videt apostolus coniungere expectatione
vitam quieto enim aliquis habet ma
iora et meliora vita tanto fir
mius et certius sperat et secu
rius quod contentus premium non utitur

Ad quod illud intelligitur de spe non certo
de spe non aut incerta non habet
virtutem quia maxima caritas
maiore desiderat uniri deo et
sive de spe aut perfecta magis
accipit inde merita de qua
dicit Gen. xvii Deus Abrahe ego
merces tua quam caritatem cum
expectat quibus perfecti scilicet te
nere in patria cum voluntatem
in uniri desiderabat ¶ Aliud est
est modus tendendi distinctio
in intimo quia quibus sunt deo
propter spem quod expectat quia quodam
est intimo quia que constituunt fine
in ipso quomodo et ista est intima
nulla et non procedit ipse recta
et formata quedam est ea que
non constituunt fine in ipso bono sed
totum confert et ordinat ad bo
num ipsum et habet intra se facit spes
que est virtus completa et hec intuito
non relinquat premius tamen magis
dicitur videre esse venabilior quia
spes stare sit perfecta cum in
tentione dilectionis intenditur quantum
tamen cum amor sit perfectus intima
est quod virtus spei coniuncta enim
semper dico est quod expectatio boni
eterni non est intenta nec minuit
ultimum nec facit ad imperfectionem
caritatis vel virtutis nisi in quantum
mens hominis multum afficitur
et intenso appetit ad quandam spem
boni multi autem sunt qui bonum
divine expectant et tamen parum de
se multum autem de deo curant
Secundo queritur utrum spes sit
genus virtutis vel species

specialiter. et quod spes specialiter virtus contraditur ab unitate obiecti sed in uno solo sperandum est videlicet in deo unde illud quod saepe dicitur in scriptura quod in domino sperandum est non in aliqua creatura. ergo videtur quod spes sit virtus nullo modo plurificata. Item merces autem una est et omnes unum et summum bonum expectant in quo non cadit diversitas secundum speciem nec secundum formam. ergo si spes est expectatio eternae mercedis videtur quod expectatio illa nullo modo habeat formaliter diversari. ergo spes non habet sub se alias spes differentes. ergo habet in se unitatem specificam. ¶ Item pauciora sunt speranda quam sunt credenda credimus enim poenam et supplicia sed non speramus nisi tamen praemia. ergo maior videtur esse unitas in spe quam in fide vel est tanta. sed fides est una unitate speciei specialissimae. ergo et spes. ¶ Item spei succedit possessio tentio sicut fidei succedit visio. sed possessionis tentio summi boni est una secundum speciem in omnibus beatis nec habet diversificari per alias dotes specie differentes. ergo nec spes habet scindi in alias virtutes. igitur spes est virtus specialis et habet in se unitatem speciei specialissimae. ¶ Sed contra diversorum actuum diversi sunt habitus sed confidere et expectare sunt actus formaliter differentes. Si ergo ad spem pertinet confidere secundum quod dicitur sperare in domino ad spem etiam pertinet expectare secundum quod dicitur sperare futuram gloriam

videtur ergo quod spes habeat diversificari formaliter et ita subdividi in alias partes vel spes. Item spes est expectatio futurae beatitudinis secundum quod dicitur in magistro in textu et habetur in glossa Ro. v. sed beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. ergo spes expectat omne bonum. sed expectatio diversificatur secundum diversitatem boni expectati et spes non tantum expectat unum bonum praemii creatorum autem bonorum. ergo videtur quod ipsa includit in se diversitatem vel unitatem autem bonorum virtutum. ¶ Item omnis virtus motiva facultatis tendit ad finem suum assequendum quod tamen non nititur habet sed spes est virtus illa qua quis expectat praemium autem motorum. ergo videtur quod virtus spei generalis sit ad omnes virtutes igitur non habet unitatem speciei specialissimae. ¶ Item sicut se habet gaudium respectu boni praesentis sic se habet spes respectu boni futuri. Sed gaudium quo quis gaudet de actu virtutis praesentis non habet distinctionem ab ipsa virtute, immo est omnibus virtutibus generale. castus enim est qui continet et hoc ipso gaudet. ergo pari ratione videtur quod spes de futuro bono sit generalis ad omnes virtutes. ergo virtus spei non habet unitatem speciei specialissimae. ¶ Respondeo dicendum quod quemadmodum fides licet sit ita multa credibilia una est tamen virtus quia una est principaliter uno modo in omnibus credibilibus. Sic et virtus spei quantumque et quantacumque bona expectat una virtus est et unitate

sed spei specialissime quia una est
ratio tamen innititur in expectando
sicut enim fidei virtus assentiendo
prime veritati propter se et super omnia
illa credit que sibi summa veri-
tas dictat esse credenda. Sic
ipsa spes confidendo et innitendo im-
mense et indeficientissime largitati
divine omnia illa expectat que
sibi deus promittit esse in futuro
retribuenda. Et quemadmodum fidei
virtus omnia quecumque credit propter
non solum credit sed etiam de deo et
veritatem divinam. Sic et ipsa spes omnia
que expectat a deo sed eciam expec-
tat illa optime ab ipso deo ut ha-
bendo deum habeat omne bonum
[illegible] quemadmodum fides credit
deo tamquam rei motive et circa
ipsum versatur tamquam circa obiectum et in
ipsum tendit tamquam in finem ultimum.
Sic et ipsa spes et cum unitas
virtutis attenditur penes unitatem
rationis motive et obiecti principalis
et finis ultimi et hec omnia reperire
est in virtute spei sicut et in vir-
tute fidei concedendum est igitur spem
esse unam virtutem specie specialissime et
[illegible] hanc par-
tem sunt concedende. Ad illud quod
obicitur sed diversorum actuum diversi
sunt habitus dicendum quod verum est quando
illi actus sunt principaliter re-
spectu habituum. Sed cum sic est
quod unus principaliter respiciat habitum
virtutis et alius sed ad illum or-
dinatur et quodammodo et quasi va-
[illegible] non oportet habitum diver-
sificari propter illorum actuum diver-
sitatem et sic est in proposito re-

pere ideo cum spes expectat mag-
na certa promissa quia confidit
de immensa largitate promittentis
verum quia unus istorum actuum
est ratio alterius. Unde est quod
pertinet ad diversos habitus sed ad
unum unde unus est habitus
quo speramus in deum et quo speramus
habere deum sicut unus quo credimus
deo et quo credimus deum. Ad illud
quod obicitur quod spes est respectu eius
boni quod sit respectu boni. Dicendum
quod sicut fides credit multos ar-
ticulos beatitudinis et caritas
illam beatitudinem cum bonis in immensi-
tate desiderat et tamen fides
una virtus est quia non fertur
nisi beatitudinem et ea que ad
beatitudinem spectat nisi sub una
ratione. Sic eciam et spes in expec-
tando summam beatitudinem et quod
quid bonum in ipsa est non re-
cedit ab unitate habitus et
virtutis quia una est in ipsa
specie ratio expectandi. Unde habet vi-
delicet quod in immense et indefici-
enti innititur largitati. Preterea quod dicit
quod beatitudo est status omnium bonorum
congregatione perfectus hoc non
dicitur propter bonorum multiplicitatem et
varietatem sed hoc dicitur propter equivalenciam
quia tunc erit illud unicum bonum
quod expectatur quod equivalebit omni
bono. Propter quem modum exposuit dominus
moysi Exo. xxxiii. cum peteret
ut ostenderet ei faciem suam ego
ostendam tibi omne bonum
et ideo propter hoc nec sequitur virtu-
tem spei diversificari quia expec-
tat perfectam beatitudinem. Ad id
quod obicitur quod omnis virtus tendit

et ordinatur ad finem suum asse-
quendum. Secundo quod tendit ad finem
potest esse dupliciter aut percipiendo
aut tripudiando aut expectando.
Primus modus tendendi quo
est communis virtutibus. Sed alius
modus proprius est ipsi spei; nulla
enim virtute expectamus beatitudinem
nisi mediante ipsa spe. Quamvis enim
virtute caritatis beatitudinem expect-
amus mediante tamen spe, quamquam a-
lia virtus actum expectandi
imperare, sed nulla virtus nisi spes
potest elicere. Quia alius virtutis
est iste actus loquendo formali-
ter. ¶ Ad illud quod obicitur ultimo quod sicut
sic licet gaudere de bono presenti ad
alias virtutes sic expectare bo-
num futurum. Dicendum quod non est simile
quia gaudium surgit ex compla-
centia boni presentis cuius autem
virtus inquantum huiusmodi est con-
sistit in plena voluntate quia
quando voluntas complacet sibi
in obiecto vel in actu suo habet
quoddam gaudium. Igitur est adnec-
tum sicut sibi convenit ergo licet est
quod velle plus quam nullus est
vere castus nisi complaceat ergo
illius virtutis actus et ipsius
et si complaceat sibi hoc ipso gau-
det tamen illum actum consequens. Spe-
cus autem est de expectatione
boni futuri prout enim virtutes
ipsius actus cognoscere nichil [illegible]
[illegible] de ratione [illegible] per expectatio
futuri boni actus est diffusus
ab actibus aliarum virtutum; sed com-
placentia ipsius actus virtutis

est ipsius actus virtutis si com-
placentia, ideo non sic distingu-
endum est ab aliis [illegible]
virtutum sicut quod ipsa spes ne-
cesse est omnibus communis et ge-
neralis sicut gaudium.

¶ Tercio queritur utrum spes sit
virtus cardinalis an spe-
cialis et quod theologica videtur. I. Cor.
xiii. Nunc manent fides spes ca-
ritas tria hec quod ab apostolo pro-
nunciatur inter virtutes theologicas;
si igitur vere et proprie nunc est pro-
positum in genere virtutis theologice.
¶ Item illa virtus est theologica que
habet finem cardinalium virtutum pro
obiecto. Sed spes habet finem omnium vir-
tutum pro obiecto expectat enim suam
beatitudinem et perfectam remunera-
tionem ergo est virtus theologica. ¶ Item
virtus que maxime facit ad
contemplationem et facit sursum
tendere est virtus theologica. Sed spes
est huiusmodi quia sicut dicit apostolus
Hebr. vi. Spes incedit usque ad
interiora velaminis; ergo spes est
virtus theologica. ¶ Item spirituale
edificium per virtutem theologicam in-
choatur ut patet per fidem et per
virtutem theologicam consummatur ut per
caritatem ergo per virtutem theologica-
lem erigitur quia cum [illegible] debet
esse medium tamen extremis si ergo
erigitur per spem restat quod spes
est virtus theologica. ¶ Item ymago
ex creationis reformatur per ymaginem
recreationis si ergo ymago
creationis habet [illegible]
tres [illegible] [illegible] [illegible]

q(uod) ymago recreationis non requirit tres virtutes ergo si ymago habeat reformari per virtutes / virtutes theologicales necesse est virtutes theologicas esse tres sed non est aliam dare preter fidem et caritatem nisi spem, ergo spes est virtus theologica ¶ Sed contra nulla virtus est circa cuius actum contingit reperire excessum est virtus theologica immo potius cardinalis quod patet quia impossibile est nimis credere impossibile est nimis amare sed circa actum spei contingit reperire excessum sicut patet in eo qui presumit et plus sperat quam merita exigant ergo videtur quod spes sit virtus cardinalis non theologica ¶ Item virtus que est medium duarum virtutum maliciarum est virtus cardinalis non theologica sed spes est medium inter duas malicias videlicet inter desperationem et presumptionem ergo spes non est reducenda ad virtutem theologicam sed magis ad cardinalem ¶ Item secundum quod communiter assignatur spes duplex videlicet spes venie et spes glorie sed venia et gloria sunt bona ordinata ad finem virtus autem cardinalis consistit circa ea que sunt ad finem ergo spes consistit circa talia ergo spes est virtus cardinalis non theologica ¶ Item sustinere et expectare sunt actus actus longanimitatis et pacientie sed habitus distinguuntur per actus ergo cum expectare sit proprius actus spei

spei longanimitas et spes sunt idem et in eodem genere virtutis sunt reponenda sed longanimitas reponitur sub genere virtutis cardinalis ut patet et assignatur esse pars fortitudinis ergo videtur quod et ipsa spes sit virtus cardinalis ¶ Item ad fortitudinem cardinalem spectat recte ordinate confortificare animam afflictam et quod doceat sed spes est huiusmodi quia facit hominem in tribulatione gaudere et stabilem esse ergo videtur quod spes sit pars fortitudinis cardinalis ergo non est in genere virtutis theologice ¶ Dicendum quod absque dubio spes est in genere virtutis theologice et ratio huius sumitur ex parte obiecti et ex parte actus ex parte quidem obiecti quia sicut fides in credendo assentit ipsi deo ut dicenti verum sic et spes ei innititur ut remuneranti unde sicut ob ipsum nomen fidei quod habet nominatum est quod inuitatur quod deus est verax omnis enim fides ponitur esse in genere virtutis theologice sic et ad quod est continuandum et ipsa spes bonum est potius comparatur illi qua cum anima spiritualiter faciunt reformari habeat per virtutes theologicas et spes sit una de virtutibus facientibus ad reformationem ymaginis cum ipsa trium anime potentiarum superiori necesse est esse speciem virtutum theologicarum unde quadmodum in patria tres erunt dotes potentiarum trium anime virtus quarum una reformabitur cetera

simaliter venale videlicet ipsa
ipso alia comparabiliter videlicet
delectatio tota inassabiliter videlicet
ipsa perfecta tenens ¶ Que et i(n)ma
nifeste est ponit tota virtutis theo
logicales quibus tres sunt
considerare et sic tamen comparate
patet quam comparet obiectum colligitur

spes q(uod) spes subiicit virtus theologica
sed ipsam theologica cum virtutes
duo sunt pro obiecto et superiore parte
anime pro subiecto concedendum est
ergo sunt [illegible] que sit ad i(n)
tam propter ¶ Ad illud vero quod
obicitur tota actu spei contingit
accipere processum dicendum quod tota ac
tum spei contingit recipere pro
cessum propter imminentie et inte(n)
sionem ipsius actus Nemo enim
spe minus potest confidere in deum
sed si sit processu propter defectum
aliorum condicionum que requiruntur
in actu sperandi ut potest si ne
gligentius intus animum presumunt
de misericordia dei sed hoc non fuerit in
ipsum sperare esse in quantum virtutes
cardinales quam quod dicitur vir
tus theologica differt a cardinali
in hoc quod non est in theologica recipi
re processum sicut in cardina
li intelligitur de illo processu qui
quidem consistit in actus intensi
one non de deo qui est in
delecte amicitiamus omissione
Nam hic processus secundo deum
repugnaret hic omni animo virtute
theologica quia hoc obiectum infinitum
ita quod nec potest minus ama
ri nec minus desiderari sed
quod repugnat hoc cum virtute car-
di(nali)

tum obiectum quod bonum creatum est
finitum et limitatum ac per hoc con(tingit)
quod in actu sit modus determi
natus quod si procedat egredi limi
tes ergo secundum determinationem virtutis
statutum ¶ Ad illud quod obicitur
quod spes est media duarum ma
litiarum dicendum quod aliqua virtus potest
dici medium duarum malitiarum
dupliciter aut sicut unumquodque ex
tremorum aut sicut contrarius
quod constituta quietum ad ea que
sunt in eis bona Sed sic me
dium quasi quemadmodum largitas
est ad dementiam in hoc quod ten
tencudia et aliquis de prodigalitate
in hoc quod dat danda sic est in
quantum virtutis cardinalis ¶ Se(cundo)
sic non solum intelligitur ¶ Sic non
oportet eam esse virtute cardi
nale et hoc modo est media spes in
desperationem et presumptionem licet
sunt cum ab illis alio dupliciter
malo sicut fides determinatur
et unitatis libitat ab errore arii
et ab errore sabellii et ideo non
sequitur illa ratio quod spes non sit
virtus theologica ¶ Ad illud quod obicitur
quod spe non tantum speratur gloria sed
etiam gratia et venia dicendum quod non
determinat quantum vel spes ipsius
virtutis per se obiectum quam sit
per se illud obiectum quod hoc ... [illegible]
lustrum quamvis aut ipse in se
tota bona creata que consequi
tur ratione tamen manet non est
aliquod creatum sed aliqua immensi
tas illius summi boni increa
ta cum ... et ideo quamvis

perpetuam quod competit quibus gratiam ple-
nam et veniam perpetuam quia ad ip-
sam compellit spes tamen contra
malitiam propter illa non potest illam
reponi in genere virtutis cardina-
lis sicut impedientibus superius dictum est
de fide et si tu obicias quod obe-
dientia potest esse virtus cardinalis et
etiam latria quia non tendunt in
concernunt obiectum increatum sed etiam a-
liquam creaturam concernunt videlicet
obedientia prepositum latria cultum
debitum ad propter hoc quod ita debeat
esse in spe dicendum quod non est simile
quia tam latria quam obedientia
concernunt aliquam creaturam tali modo
quod ratione illius respiciunt actum
potiorem non sic autem est de spe
spes enim salutem consistit in
offensione multorum quam persistentia (di)
rerum sumit comparatione superiori in
rebus comparatione obiectum increatum. ¶ Ad
illud quod obicitur quod longanimitas est
comparare sed quod spei dicendum quod alia
est expectatio longanimitatis que
est pars fortitudinis quam sic comparet
actio spei nam comparatio spei
consistit in quadam protensione
ad bonum eternum que quidem consur-
git ex confidentia qua anima muni-
tur ex predictis cooperata virtute sua
comparatio longanimitatis est qua-
dam constantia mentis et vi-
gore animo comportat de omnibus
afflictionibus et de tentationibus triumpha-
re et sic actus longanimitatis secundum
quod est fortitudinis differt ab actu spei
quantum ad obiectum circa quod et quan-
tum ad motivum et ideo non se-
quitur quod si longanimitas est in genere
virtutis cardinalis quod propter hoc

virtus spei debeat sub eodem genere
reponi. ¶ Ad illud quod obicitur quod spes
fortificat contra afflictiones dicendum
quod aliquis actus potest esse
alicuius virtutis tripliciter vel sicut
elicitivus vel sicut imperantis vel
sicut ad iuvantis fortiter autem
sustinere tribulationes est proprius virtu-
tis fortitudinis sicut elicitivus sed fidei
est sicut imperantis et dictantis
unde vero quod dicitur Hebr. xi de viris
sanctis quod per fidem vicerunt regna
et fortes facti sunt in bello sed proprie
spei et caritatis est sicut adiuvan-
tis amor enim dei et certa
expectatio future beatitudinis multum
adiuvat virtutem fortitudinis ut pos-
sit omnia mala sustinere unde ve-
rba Gregorii ¶ Spes premii minuit
vim flagelli

Queritur quarto utrum virtus
spei aliquando sit informis
an semper sit formata et quod semper
formata videtur per diffinitionem spei
¶ Spes est certa expectatio future
beatitudinis proveniens ex gratia et meri-
tis sed impossibile est diffinitum se-
parari a diffinitione ergo impossibile est
spem separari a meritis et gratia
¶ Item sed quando cum hiis est semper
est formata ergo impossibile est spem
virtutem esse informem ¶ Contra
sed in contrarium videtur per illud quod dicit
magister in littera ¶ Sine meritis aliquid
sperare non spes sed presumptio dici
potest ¶ Sed presumptio est vitium et
oppositum spei ergo meritis absenti-
bus in mente remanet vitium
oppositum spei oppositum ¶ Sed vitium
oppositum virtuti non tamen contra

dit tam quantum ad eius formam
s3 quantum ad habitum formatum
g° unde q̄ abstracta virtus intellectu
remanet de virtute spei g° non
pot esse informis ¶ Item consistit
fides p̄tum in affectu p̄tum in in
tellectu caritas aut consistit
simpliciter in affectu s3 spes de ordina
tione in affectu p̄tum simpliciter tol
litur caritas cuius non simpliciter
tollitur fides cum aliquis licat
corrupte intellectus unde caritas
non pt esse informis quadmodum
fides pot esse informis g° si
spes se tenet totaliter tenet corpus
et assensus sicut et caritas
non est ¶ Item virtus fidei e
formata qua non tm credit
deo s3 etiam in deum qua cum credu
litas incta est et credere tunc
est fides virtus formata s3
impossibile est q̄ aliquis speret deum
tendat in rem insperata nam
ipsum sperare tendere est g° videtur q̄
spes semper sit virtus formata
¶ Oz tenet duos in hoc dicuntur uno
tenend Cum ecce virtutes sunt
bonis et malis quas dilexit
primi ipse donorum est atque prior
g° virtus spei pot esse communis
bonis et malis s3 mali non habent
virtute cum gratia s3 sine et tales
sunt virtutes informes g° etc
¶ Item sicut se habet fides forma
ta ad spem formatam ita se habet
fides informis ad spem infor
mem s3 fides formata gignit
spem formata g° fides infor
mis gignit spem informem ¶ Item
sicut spes consurgit ex fide
timor sic timor consurgit ex fi
de supplicior s3 timor pot esse
informis et formatus g° et spes
¶ Item multi sunt peccatores qui spe
se ad huc actiuos primam et
aspectiuos veniam et penitentias
ad gloriam constat q̄ illud non est
malum ymo potius ordinat
ad bonum et concludit malum in
dubia desperationem. s3 si hoc est tam
gra. tamen gratia esset actus vir
tutis formate. g° cum sine gratia
possit illud remanere ut aliquis
penitentia spectans se penitentes ad
gloriam videtur q̄ ipsa virtus spei
possit esse informis ¶ R° dicendum
q̄ absque dubio virtus spei pt
esse informis pot enim aliquis
sperare vitam eternam sine gratia ga
fact° sicut manifeste apparet
et iterum ille actus sperandi ab al
quo habitu procedit qui quidem
habitus bonus est et tenet et
quodammodo ratione virtutis qui
q̄ potentiam quam perficit quodammodo
rectificat et vigorat rectificat
quidem dum aliquam inclinationem et
ordinem tribuit ad gloriam tamquam
ad finem ultimum in standum et inqui
escendum vigorat etiam in hoc
q̄ elevat potentiam ad eterna bona g°
spectanda et quoddam stabilitate et tri
buit ne per desperationem succumbat
et ideo sicut fides absque carita
te virtus informis est quia
tribuit anime quandam rectitudi
nem et vigorem quam qualibet habet
et perficit potentie inferiori Quod

intelligendum est et circa ipsam
spem unde et cetera que dicta sunt
de fide informi possunt speci in-
formi applicari convenienter. Sunt igitur
rationes ostendentes speciem virtutem
posse fieri informem. ¶ Ad illud
vero quod obicitur in contrarium quod spes pro-
cedit ex meritis, dicendum quod quadrupliciter
potest quis concurrere in actu spei.
Aut enim sperat habendo merita in
proposito et in radice et in effectu
sicut homo iustus qui deo deser-
viunt. Aut sperat habendo merita
in proposito et in radice non tamen
in effectu sicut ille qui ad bonum
opus virtutem postquam suscepit
gratiam conservat et cum latitudine.
Aut sperat habendo merita in proposito
tantum non in radice nec in effectu
sicut ille qui peccator est qui proponit
multa bona facere et nulla facit.
Aut sperat non habendo merita nec
in effectu nec in radice nec in propo-
sito sicut ille qui faciendo malum
et in malis perseverans presumere
de pietate dei magnam credit se asse-
cuturos gloriam neglectu divina
iustitia. Primus actus est spei for-
mate et consummate. Secundus autem
est spei formate et per gratiam infuse.
Tertius actus est spei informis
et quartus est presumptionis.
Cum ergo dicitur quod spes procedit
ex gratia et meritis, dicendum quod aut diffi-
nitur ibi spes prout est virtus
formata et sic nulla est obiectio
de spe informi, aut si diffinitur
ibi spes generaliter, sciendum quod virtus
dicitur procedere ex gratia et meritis
que quidem vel habentur in re vel

habentur in proposito et sic non est
instantia de spe informi. ¶ Ad
illud quod secundo obicitur iam patet dispo-
sitio per illud quod iam dictum est quod cum
dicatur quod sperare sine meri-
tis est presumere, hoc intelligitur
quando aliquis sperat sine meritis
non solum in re sed etiam in proposito
et hoc modo presumere non pertinet ad spem
informem sed ad presumptionem. ¶ Ad
illud quod obicitur quod fides ideo potest
fieri informis quia habet ali-
quid ex parte intellectus et aliquid
ex parte affectus, dicendum quod ista non est
tota ratio, sed hec est ratio quia habitus
fidei habet aliquam rectitudinem et vi-
gorem in hoc quod facit credere omnia
credibilia et retundit errorem
et infidelitatem qui quidem vigor potest
esse absque gratia gratum faciente
et hoc est reperire in spe que facit
vitare presumptionem et desperationem
et confidenter omnia expectanda
et quia ista ratio reperitur communis
utrobique ideo potest esse spes
informis sicut et ipsa fides. Secun-
dus autem est de auctoritate ponit
sed videbitur pro loco ideo ratio non
concludebat quia non tamen accipi-
ebat [illegible]. ¶ Ad illud quod obicitur
quod spes semper habet secum adiunc-
tam tendentiam, dicendum quod tendentia
duplex est: quedam enim est ten-
dentia plena et ista est aliqua
operante et cooperante caritate facit
virtutem esse formatam; quedam autem
est tendentia civilis et simplex
sicut dicitur de pigro qui vult et non
vult [illegible] et ista quidem tendentia

potest dare aliquam rectitudinem et vigorem ipsi voluntati et fortificationem virtutis generalis accipit non virtutis gratuite et ideo tenet locum virtutis informis non locum virtutis formate. Cum autem dicimus quod tendentia in divinum facit credulitatem esse perfectam formatam, tamen hoc intelligit de tendentia in divinum que est a voluntate plena; hoc autem non potest esse nec in spe nec in fide pregnata.

Queritur quarto utrum spes in actu suo sit certitudinalis an dubia. Et quod sit certitudinalis videtur primo per illud quod dicitur in iii. sententiarum: Certus sum quod neque mors neque vita neque creatura alia poterit nos separare a caritate dei. Sed apostolus non erat de hoc certus certitudine comprehensionis, ergo certus erat certitudine expectationis sive confidentie que est actus spei; ergo spes in actu suo reddit hominem certum. Item hoc ipsum ostenditur per diffinitionem spei quam magister ponit in littera: Spes est expectatio future beatitudinis. Si ergo expectatio est certa, actus spei in suo actu est certitudinalis. Item quod removet hesitationem sive vacillationem habet certitudinem, sed hesitatio que facit hominem vacillare removetur confidentia spei; igitur spes dat certitudinem ipsi speranti, ergo in actu suo est certitudinalis. Item sicut impossibile est summe veritate fallere et decipere sibi credentem, sic impossibile est ipsam decipere quemquam qui ei confideret; ergo sicut credens in divinum certus est de veritate credita, sic sperans in eum certus est de salute expectata. Ergo videtur quod circa actum virtutis spei certitudo consistet. Item si virtus est certior omni arte, ad eo quod cum virtute debet esse certitudo, ergo spes ipsa adeptas virtutes sic habeat quod quedam ancilla. Videtur ergo quod ipsa spes in actu suo sit valde certa. Sed contra: spes fidem sive actum precedit cognitionem vel considerationem generalem et universalem, sed nullus certus est utrum habeat gratiam an non; ergo videtur quod spes in actu suo nullam habet certitudinem. Item magis procedens a libero arbitrio non habet certitudinem, sed spes in libero arbitrio et actus eius et motus pendet a libero arbitrio voluntatis sumitur et primo quod expectat; ergo videtur quod nullam habeat certitudinem. Item nullus est certus de assertione illius rei ad quam magis pervenit, sed multi sunt qui habent fidem spem et caritatem qui finaliter reprobi efficiuntur; ergo in talibus virtus non habet certitudinem, sed quia virtus in talibus non habet nec in aliquo, tamen in omnibus sit conformis et uniformis, igitur in nullo certitudinem habet. Item quia fides certa est, impossibile est quod aliquis in actu vel motu fidei fallatur vel decipiatur; ergo si spes habet certitudinem in actu suo, impossibile est quod aliquis fallatur et frustretur ab eo quod sperat. Sed hoc est manifeste falsum, ergo spes non habet certitudinem circa suum a-

tum. Si tu dicas quod nullus spe-
rans fallitur, pro eo quod spes non fa-
cit simpliciter confidentiam sed sub conditione
videlicet si perseverauit usque in finem.
Contra: spes pertinet ad actum po-
[illegible] et non est conditionem appone-
re tamen esto quod conditio illa appo-
natur cum illa conditio sit val-
de dubia totum reddit dubium
pro sive absolute sive cum conditione
sperat quis. Unde quod circa actum
spei nulla sit certitudo. Item
certitudo opponitur dubitationi. Quo-
niam dubitatio pertinet ad partem
cognitivam et opposita nata sunt fieri
circa idem certitudo solum spec-
tat ad potentiam cognitivam. Sed spes non
est in cognitiva sed in affectiva. Ergo vi-
detur in actu suo non habet certitudinem.
... Ad quoniam intelligen-
dum nota quod absque dubio fidem
bonos et antiquos doctores utrum
spei in suo actu habet certitudinem
... autem sit illa certitudo difficile
est diffinire. Quidam namque dixe-
runt quod certitudo spei non est
alia ... diuersa acti-
fidei. Ymo spes omnem certitudinem
suam trahit a fide sicut conscientia
practica trahit certitudinem a scientia
speculativa. Ideo cum quis nouit quod
nulla est similis quia nouit
quod nulla in universali et sic dicunt
habere spem ad fidem sicut se
habet scientia practica ad scientiam speculativam
sicut cum dicit Augustinus et ... ve-
itat in libro per fidem credit homo
... finaliter bonos esse salua-
dos et de hoc habet quandam certitudinem
per spem autem confidit se saluandum.
Unde quod credens generaliter crede-
bat saluandos per spem sibi applicat
et quia non est certitudo circa singula-
ria nisi in generali referantur ad
universale ideo spes non applicat certitudinem
fidei sibi absolute sed sub conditione. Unde
certe sperans non sperat se omnino esse
saluandum sed sub hac conditione
videlicet si perseverauit usque in finem. Dicunt
ergo quod certitudo fidei non differt a
certitudine spei nisi quia illa est
in universali ista in particulari, illa autem
absoluta et ista conditionata. Unde
certitudo fidei dicitur esse certitudo fide-
litatis, certitudo autem spei est certi-
tudo confidentie. Confidentia autem
non est aliud ut dicunt quam quedam
fidelitas et ad se ... ille autem
confidit de aliquo qui credit ali-
quid obtinere. Sed iste modus dicendi
licet videatur esse probabilis non
sufficit pro eo quod sicut dicit in glo-
sa ... super illud ... oportet
spem, certitudinem spei. Spes ut
... gloria habet ipsam certitudinem
et aliter certificatur homo de salute
consequenda per ipsam fidem aliter certifi-
catur per ipsam spem aliquin si so-
lum differret sicut scientia in particulari
a scientia in universali certitudo spei a certi-
tudine fidei iam non esset ha-
bitus distinctus contra ipsam fi-
dem. Ymo quod debet solum alternari
tamquam particularis sub universali vel speciale
sub generali. Alia est alius mo-
dus dicendi quod ipsa spes certitudinem
habet non solum eam quam mediante
a fide sed etiam aliam que distinguitur

a certitudine fidei et illa distin-
ctio potest triplici de causa videlicet
ratione obiecti circa quod versatur illa certitudo
ratione [illegible] et ratione oppositi cum habet
contrarii ratione obiecti quia fides et
eius certitudo fertur super ipsam com-
plexionem ratione totalis compositionis
est enim circa verum et falsum et verum est
circa compositionem unde dicit philosophus verum et
in praedicatis [illegible] sunt quod omne
complexum est actus [illegible] spes autem et
eius certitudo non est circa complexi-
onem ratione terminus sed ratione rei
attribute [illegible] cum dicatur spes in-
quietum [illegible] circa [illegible] non [illegible]
ubi [illegible] totale sed [illegible] circa
[illegible] et circa certitudo spei respi-
cit ipsam attributionem vel rem attri-
butam sed certitudo fidei ipsam com-
plexionem ratione circa oppositi cum
habet contrarii cadit ubi distinctio nam
certitudo fidei repugnat errori
et dubitationi certitudo autem spei
repugnat diffidentie et hesitu-
dini licet autem iste due certitu-
dines sint diverse tamen in hoc conveniunt
quod utraque est firmitas quedam
fides enim firmat intellectum ne
discredat spes autem affirmat affe-
ctum ne diffidat et ex hoc colligi-
tur diversitas qua differt certitu-
do fidei a certitudine spei quia
non solum differt ratione obiecti
et ratione oppositi sed etiam ratione sub-
iecti una est circa intellectum altera
circa affectum Sed attendendum est
quod certitudo circa intellectum habet
esse duobus modis quedam enim
est que facit intellectum potentem
ad vincendum errorem et repellendum

dubium et talis certitudo est cer-
titudo vie quedam autem est certitudo
que reddit intellectum impotentem ad
errorem et hec est certitudo patrie
sunt etiam modi intelligendi certitudinem
in [illegible] affectus nam quedam [illegible]
affirmat ut non possit nullam
[illegible] vel hesitationem [illegible] est
in via Secunda est tenaciter [illegible]
Sic igitur patet quod virtus spei habet
certitudinem in actu suo patet etiam
et qualis est illa certitudo quomodo
differt a certitudine fidei et [illegible]
est quomodo certitudo gratie non enim [illegible]
certitudo [illegible] confirmationis
sed quedam nobilis adhesionis
convenientie sunt igitur rationes oste-
dentes quod spes in suo actu habet
certitudinem ¶ Ad illud vero quod
obicitur in contrarium quod nulla certitudo
[illegible] et quia [illegible]
spes [illegible] quod quamvis dementis
non habeat certitudo [illegible]
[illegible] potest certitudo [illegible]
[illegible] et [illegible] bone voluntatis confidentia que
consurgit [illegible] bone vo-
luntatis enim conscientie que introdu-
citur per compulsionem dat ipsi anime qui-
dam securitatem et certitudinem
de [illegible] iam inchoato et [illegible]
certitudinem de [illegible] assequendo
¶ Ad illud quod obicitur quod vel [illegible]
[illegible] voluntatis habet certitu-
dinem [illegible] quod verum est si consistat
in ipsa voluntate [illegible] quod vol-
untas mentitur sibi Sed si constat
in ipsa voluntate [illegible] volun-
tas mentitur sibi deo qui est [illegible]
veritas [illegible] quod dicit Augustinus in [illegible]

qui sibi non potest sive velint et
certitudine certa tali modo licet spes
consistere in nostra voluntate faciat [in te de]
cum nos simus firmiter intendentes in ipsa
et de ipsa confidere ac per hoc nobis
quandam certitudinem tribuit de asse
quenda salute. ¶ Ad illud quod obicitur
quod nullus est certus de assecutione
alicuius rei ad quam numquam pervenit
dicendum quod est certitudo ordinis et certi
tudo eventus. tamen quando dicitur quod spes
habet certitudinem in suo actu dicendum quod hoc
verum est de certitudine ordinis quia
efficaciter et infallibiliter via spes
ordinat ad salutem sicut ipse obicit
quod nullus est certus de eo quod non as
sequitur obiectio currit de certitudine
secundum aliam divisionem quae quidem est certi
tudo eventus et ideo non cogit
illa ratio. ¶ Ad illud quod obicitur quod
si spes certa esset non posset falli
sicut nec fides dicendum quod sicut duplex
est necessitas scilicet absoluta et condi
cionata sic duplex est certitudo si
loquimur de certitudine condicionata sic
est in spe certitudo necessitatis et infalli
bilitatis certus est enim unusquisque
infallibiliter quod si perseveraverit usque
in finem in gratia et bonis moribus
ad salutem perveniet. Si autem loquimur
certitudine absoluta sic est in ipsa
spe certitudo probabilis. Cum enim
quando habet gratiam atque propositum proba
biliter potest esse certus quod opera cum
tali voluntate procedentia sunt
apud deum meritoria et per hoc con
fidere se assecuturum vitam eternam
unde quod ipse cadit de illa con
dicione quod est dubia et quod eam
non appareat spes dicendum quod si spes
non appareat ea ipse appareat

tam per regulam fidei dirigentis
et licet ea non sit omnino certa
illa condicio certitudine manifesta
ipse est tamen multa certitudine cum
dam confidencie sicut predictum
est. ¶ Ad illud quod ultimo obicitur
quod certitudo spectat ad cognitiva
tamen patet responsio per ea quae sunt pre
dicta. Nam certitudo non solum
respicit intellectum verum eciam affectum

Quarto quaeritur de spe secundum con [ar. 29]
siderationem relatam et circa
hoc quaeruntur v. ¶ Primo quaeritur
de ipsa spe per comparationem ad timorem
domini ¶ Secundo per comparationem ad amici
ciam ¶ Tercio quaeritur de ipsa per com
paracionem ad caritatis habitum ¶ Quarto
quaeritur scilicet de eadem per comparationem ad suum
obiectum ¶ Quinto et ultimo quaeritur
de ea per comparationem ad suum subiectum

Circa primum sic procedatur et quaeritur
de spe per comparationem ad donum ti
moris et est quaestio utrum timor et
spes sint unus et idem habitus vel
diversi et quod sint idem habitus
videtur posse ostendi primo per simile in
naturalibus quia unum et idem pondus
est per quod corpus recedit ab una
differentia (?) positionis et accedit ad alteram
sed hoc est affectio in spiritibus quod est pon
dus in corporibus ut vult Augustinus
ergo unus et idem habitus affec
tivus est quo quis recedit a
malo et quo tendit in bonum
sed per timorem omnis recedit a ma
lo per spem tendit in bonum ergo
timor et spes sunt unus et
idem habitus ¶ Item hoc idem ostenditur
per simile in disciplinis quia oppositorum
eadem est disciplina ut dicit et

tueri sani et egri ergo si habitus
virtutis est quedam ars quod unus
et idem habitus possit ordinare
habentem et dirigere ad hec opposita ergo
si spes dirigit animam in com-
paracione ad bonum et timor in
relacione ad malum videtur quod spes
et timor sint unus habitus direc-
tivus ¶ Item hoc ipsum videtur
possibile in moralibus quia duarum extremorum
virtutum est medietas una sicut
inter desperacionem et presumpcionem est me-
dietas que est spes et inter hec
audacia est medietas que est timor
ergo spes et timor sunt unus
habitus ¶ Item hoc ipsum videtur
possibile in theologicis virtutibus quia
fides que est virtus theologica
una et eadem est sive prospera
accidant bona sive prospera ac-
cidant mala ergo si spes et timor
conveniunt ab ipsa fide et conveniunt
dz applicari convenienti videtur ergo
quod sicut fides est unus habitus
theologice virtutis ergo et spes et
timor sunt unus habitus direc-
tivus affectivus ¶ Item hoc ipsum
videtur possibile in peccatis actualibus
sicut enim per virtutem declinat homo
a malo et tendit in bonum sic
peccatum actuale divertit a bono
incommutabili et convertit ad commutabile sed
in peccato unus et idem actus
est et una et eadem culpa qua
quis divertit a deo et convertit
ad commutabile bonum ergo similiter erit
similiter erit composite virtutis sicut ergo
per spem tendit quis in deum
et per timorem declinat a malo videtur
quod spes et timor sint unus

habitus ¶ Contra quod secundum sanctos et plu-
riores conveniunt affecciones ani-
me videlicet gaudium et dolor
spes et timor si ergo iste quatuor
sunt necesse est spem et timorem
invicem differre secundum quod sunt
affecciones sed habitus spei diri-
git illam affeccionem que dicitur
spes et habitus timoris aliam
ergo videtur quod sint habitus diversi
¶ Item sicut se habent affecciones
de preterito malo et bono ad invi-
cem sic se habent affecciones de futuro
bono et malo sed affecciones de
presenti bono et de presenti malo
non solum distinguuntur sed eciam
formaliter opponuntur ut gaudium
et dolor ergo cum spes sit de
futuro bono timor de futuro ma-
lo videtur quod spes et timor non
solum distinguuntur sed et opponuntur
ad invicem ¶ Item plus differt
habitus virtutis ab habitibus donorum
quam habitus virtutum ad invicem sed
habitus timoris computatur inter dona
habitus spei inter virtutes secundum
quod dicit Gregorius in moralibus ergo si
spes differt ab aliis virtutibus
videtur multo forcius quod differt
a timore ¶ Item quandocumque duo
habitus sic se habent quod unus evacuatur
et alter non illi formaliter distin-
guuntur sed timor domini sanctus permanet
in seculum seculi spes autem evacuatur
secundum quod dicit magister in textu et in
lectura ergo spes et timor essencialiter
differunt ¶ Item quorum affecciones
sunt ad invicem disparate et ipsa
sunt disparata sed ex contrario et
esse per gaudium opponuntur spes

reddit securum timor reddit
pavidum ideo spes et timor for-
maliter distinguuntur. ¶ Ad X° dico quod
timor et spes sive nominent spe-
cies sive nominent affectiones tunc
contrarietate sunt admixte. Contra-
rietas enim secundum actum attenditur secundum
attenditur penes contrarietatem actuum
principaliumque ergo spes consistit
in quadam confidencia et erectione
timor vero in quadam fuga et re-
silitione. Hinc est quod timor et
spes sunt admixte contrarietate
racione suorum actuum. Contrarietas
autem eorum actuum venit opposite
obiecti in quantum sed [?] racione motu
enim cum anima apprehendat
aliquod bonum pro [?] se futurum in
racione qua talis afficiatur affectione
spei si aspicit [?] propter ... assequendi
illud. Aut apprehendit in racione
consequentis afficiatur affectione
amoris si propter ab illo ... ne
vi et sic patet quod fides spes
differt a timore racione diffici-
lis in actu [?] et eorum in obiecto
concedende sunt raciones que
ostendunt. ¶ Ad illud vero quod per
ultima [?] ... in natura quod idem
est pondus quod facit recedere ab
uno oppositorum et accedere ad
alterum. Dico quod non est omnino simile
in naturalibus amore et in naturalibus po-
tentie quod motus naturalis ma-
teriales non habent duos sed terminos
... terminum ad quem et terminum a quo
... potest ad corpus recedere
... a quo vel tendendo ad terminum
ad quem ... ad unum et eundem ac-
tum ... illa duo quod ma-

nifestum quod unum est in racione pura
... et alterum in racione tamen et
opposita in naturalibus unum est pondus
per quod mobile recedit ab uno situ
et appropinquat ad alterum. Sed in voluntariis
autem secus est quando enim sunt
duo opposita anima potest afficere circa
unum nichil considerans de altero
potest enim affici circa bonum nichil
considerans de malo et circa
malum nichil considerans de bono
et ideo diversis affectibus et moti-
bus fit motus circa opposita
opposita non sequitur quod unus sit
affectus sive sit unus affectus qui
dirigit respectu oppositorum sicut
in naturalibus unum est pondus.
¶ Ad 2m quod aliud quod in ... in prin ... voluntarius
unica est scientia oppositorum, dico quod non
est simile duplici racione, primo
quidem racio est quia voluntas
quando voluntas sequatur ea que
naturaliter sunt coniuncta eundem aliquis
vult amicum et ... nollet quibus quod 2°
autem non sequatur ea que naturaliter
sunt coniuncta ut qui venit amicus
quodam modo venit et quibus quando
ergo per coniunctam in proprio ad oppo-
secuntur opposite proprietates per quas
sunt contrarie ut si album disgre-
gat nigrum congregat. Hinc est
quod unus potest esse sicut affectus
circa ... difficultas est quia po-
tencia cognitiva consili actu et consili-
ari negociari potest simul utrumque op-
positorum iudicat enim de recto
et obliquo per virtutem unius recti
sed affectiva non sic unus si afficie-
tur inde oppositorum reliquum respuit

amat unum reliquum odit propter
(?) et ideo hoc est quia af-
fectio magis unit ipsi affecta-
bili quam cognitio cognoscibili. Unde amor
transformat amantem in amatum
et propterea non sequitur quod si una
possit esse cognitio oppositorum
secundum quod sunt opposita propter hoc
oppositorum possit esse affectio una
vel eadem una virtus affec-
tiva directiva. Ad illud quod
obicitur possibile in malis moralibus
quod duo extrema communicant uni contra medietas
dico quod verum est quod una contra medietas
punctualis sed large accepta medie-
tas sit unitate continua inter duo
extrema multa distantia plures
possunt esse medietates ita quod una
approximat uni extremo et altera
alii et sic potest esse in timore
et spe respectu praesumptionis et
desperationis quia timor ma-
gis approximat ad extremitatem
desperationis, spes autem ad extre-
mitatem praesumptionis. Aliter etiam
potest dici quod illud intelligitur de
medietate quae consideratur contra utro-
que extremo sicut largitas inter
prodigalitatem et avaritiam dicitur esse
medietas. Spes autem et timor
non sunt huiusmodi medietates sicut con-
[illegible] patet per philosophum et [illegible] pro-
[illegible] quia timor et
spes non sunt medietates commu-
nitatum contrariorum sed diversorum. Spes
enim medium tenet inter despe-
rationem et praesumptionem sed timor
inter temeritatem et timiditatem
sive pusillanimitatem et sic non
oportet quod timor et spes sint

in medietate virtutis unius affectionis.
Ad illud quod obicitur possibile in fide
quod non est simile propterea quod habet fi-
des malorum et bonorum tamen est
sub una ratione veritatis sub
ratione veri. Et sic est virtus spec-
tans ad cognitionem quia non
diversificatur propter obiectorum contrarietatem.
Spes autem et timor sunt virtutes
affectivae quae non respiciunt bonum
et malum sub una ratione sed spes
respicit sub ratione convenientis,
timor sub ratione disconvenientis,
ideo non est simile hinc et inde.
Si tu obicias quod principiatum
debet assimilari suo principio, dico quod
illud est verum in genere univo-
co. Nunc autem dicitur fides generare spem
et timorem; hoc non est simile univo-
co, sed hoc est progenitor dis-
paratorum sicut quod virtus
cognitiva generat affectivam quia
ad ipsam spectat et disponit. Ad
illud quod obicitur possibile in conversione
et aversione, dico quod aversio et con-
versio nominant [illegible] nominant actum
aliorum nominant circumstantias
circa actum; secundum quod nominant
actum sic sunt diversi motus.
Alia enim est affectio contemptus
qua anima convertit ab uno et
affectio appetitus quae committitur
ad reliquum. Secundum autem quod nominat
circumstantias sive relationes
circa actum sic possunt esse
circa unum et eundem actum et
circa unum per hoc quia unum et idem
potest simul et semel ad diversa com-
parari et diversis relationibus ad illa r[illegible]

ferri et sic non est simile de af
fectione timoris et spei quia
non potest simul et semel fieri una
nec uno actu circa diversa et
contraria afficientia persona ut sequitur quod
si conversio et aversio possunt esse tan-
tum diversa actorum et formarum quod similiter
timor et spes habent esse et una
et eadem affectione
Secundo queritur de spe propter
adminiculum ipsum et est quod
virtus spes ex bonis meritis habet
ortum et ideo sic unde Ro. v tri
bulatio pacientiam operatur pacientia au-
tem probationem probatio autem spem ergo
si in ipsa probatione consistit meritum
unde quod spes ex meritis habeat or-
tum. Item sicut ipsum oritur per-
dicionem meritum que parit vel lucra-
tur spes est ita desperatio fine
bus prevenientibus congrua et me-
ritis. Item nullus licet virtute
spei vel quasi sperando sequitur dic-
tamine fidei contra fides dicit nullum
adultum salvari posse absque
meritis ergo nullus recte spe-
rat licentiam vel tamen sequetur vi-
ta unde ergo quod spes ex meritis
procedat. Item sicut se habet de-
speratio ad demerita sic se habet
spes ad bona merita sed sic se habet
desperatio ad demerita quod nullus
desperat nisi propter aliquam culpam
commissam mala eius causa est
illa que inducit in desperatio-
nem unde quod similiter spes ex bo-
nis meritis habeat ortum. Contra
dicit Augustinus virtus est bona qua-
litas mentis qua deus in nobis
sine nobis operatur ergo si spes
virtus est sicut ostensum est in

precedentibus deus eam in nobis
operatur sine nobis ergo non
habet ortum ex meritis nostris. Item
illud quod est principium meritorum
ortum habet ex meritis sed spes est
principium meritorum nullus enim
potest mereri apud deum nisi qui
sperat ergo spes ex meritis non habet
ortum. Item omnes virtutes
simul infunduntur ergo si aliqua
virtus precedat merita necesse est
quod omnes precedant et si aliqua
subsequatur necesse est quod omnes sub-
sequantur igitur aut spes non
precedit meritis aut cetere vir-
tutes procedunt cum meritis sed
impossibile est ceteras virtutes ex
meritis ergo impossibile est spem spes
ex meritis oriri. Item quanto quis
perfectior est tanto est humilior et
quanto humilior est tanto minus
presumit sed non confidit de me-
ritis propriis ergo si spes perfecta
iuncta est cum humilitate
perfecta unde quod nec spes nec eius
usus oritur ex merito virtutum
Respondeo dicendum quod spes alii nominant habitum R°
virtutis alii nominant actum alii
alii nominant statum alii tum sive
obiectum. Secundum autem quod spes habitum nominat
virtutis non sic habet ortum
ex meritis sed potius merita ha-
bent ortum ex ea. Secundum autem
quod nominat actum sic oritur habet
ex meritis infinitis nullus enim
sperat recte eternam beatitudinem nisi
qui deo servit vel parat deo
servire. Secundum autem quod nominat
statum sic ortum habet ex meritis
precedentibus et concomitantibus
et hoc modo accipitur Ro. v° tribu-

lacio operatur pacienciam pacientia
probacionem probacio spem glo. i. c.
titudine spiritus addens super prudenciam
certitudine probacionem probacionem opera
vita et majorum protollancia
et sustinencia tribulacionum secundum
aut quod spes nominat spiritum re
speratam sic ordinem habet cum
tribus predictibus et sic patet
quod spes secundum [quod] nominat spiritum re
speratam sic prima accepcionem
simpliciter precedit virtutem tamen vir
torum principium secundum ultima
accepcionem simpliciter sequitur tamen
virtutem primum secundum duas me
dias medio modo se habet quia
quodammodo precedit quodammodo
sequitur. Nam spes prout nominat
motum spiritus precedit virtutem
virtutis et secundum virtute est pri
cipium virtutum sequencium prout autem
spes dicitur quedam certitudo et
status sit secundum virtute convenit
habet ordinem et est mechanicum
advenitur ad perfectionis agendum
vel merendum illa enim certitudo spiritus
consurgit ex perfectione tribulacio
num et vehementer confirmat
et confortat animum ut a tribu
lacionum justicia non recedat et
cetera patet ad quantum quartum patet
mechanicum. Ad obiecta prima spes
quodammodo accepta est virtus co
mentis et quodammodo principium
virtutum et secundum hoc conveniunt ra
cionis ad opposita partes et utre
que secundum diversas vias probatur
et concludunt veritatem ex quibus
duabus ultimis rationibus adiecit
cuius ad utramque partem. Ad 2

cum quod alia de desperacione pro
videri quod non est simile pros quod est
desperacio dicit extremitate pec
cati nullus enim demergitur nisi per
aliquam culpam precedentem desperacionem
non sic autem spes dicit merita
perfectionem secundum generale sui accepcio
nem non oportet quod precedat con
cius prout nominat spiritum virtu
tem vel eius actum sicut desperacio
que est motus demergens in pro
fundum quod porrigit aliud peccatum. Ad al
terum non est simile quia nos
et ea que sunt in nobis et a nobis
sunt principia maiorum non sic
aut est de bonis quia omne
datum optimum et omne donum per
fectum desursum est ideo non sic
oportet spiritum convenire omni virtuti
sicut desperacio dicitur convenire
Ad illud simile quod ultimo arguitur a contra
parte quia vir humilis virtute non
intuetur dicendum quod virtuti virtutum quod
diversimode vel attribuendo sibi vel at
tribuendo quod dicit primum aut
virtute attribuendo sibi hoc est
superbie et vanitatis et sic in
tuetur superbi qui dicit manus
mea excelsa et non dominus fecit
hec omnia contra quos dicit Deut.
[10] Ne dicas in corde tuo propter
iusticiam meam et introduxit
me dominus ut terram hanc pos
siderem. Primum aut virtute referendo
ad dandum gratiam et hoc est humili
tatis et voluntatis et hoc in
motus spiritus convenit virtutum
habet omnis quod modo intuebatur
paulus virtuta sua. i. Cor. v. hum

dampnatus omnibus laboravi ii
autem ergo secundum gratiam dei mecum alia
vero que obiciuntur satis sunt ma-
nifestata

Tertio queritur de spe per comparationem
ad habitum caritatis et est
quod magis spes precedat caritatem
ordine naturali dicit enim et loquitur hic
de habitualibus in comparatione ad actus
et quod spes precedat videtur super illud Matth. i
Abraham genuit ysaac ysaac
genuit iacob glosa id est fides generat
spem spes generat caritatem ergo si ge-
neratus secundum ordinem naturalem prius est
Item constructio edificii spiritualis sicut
est edificatio materialis sed in edi-
ficatione materiali primo fundamentum
precedit edificii complementum sed etiam
paries secundum ordinem tectum antecedit
ipsum tectum. Si ergo fides assimilatur
ipsi fundamento, parieti et spes parieti
erigenti et caritas tecto consum-
mata. Videtur quod spes precedat ipsam
caritatem. Item secundum naturalem ordinem
imperfectum antecedit perfectum non econverso sed
caritas maior est et perfectior quam
fides et spes secundum quod dicitur
i Cor. xiii maior autem horum est
caritas etc. Item nullus potest
amare aliquid supra se et super omnia bona
nisi quod non sperat se posse pervenire.
Si igitur caritas diligit aliquid supra se et
super omnia actus caritatis consequitur
actum spei ergo caritas ipsam
spem. Sed contra quod primo ante ma-
gister in littera: spes est certa expec-
tatio future beatitudinis veniens ex
meritis precedentibus ipsam spem
quam non prevenit caritas ergo secundum

naturalem ordinem caritas est ante
spem. Augustinus in xiiii de civitate dei dicit
quod omnis affectio oritur ex amore
ergo omnis affectio recta ex amore
recto [illegible] ergo caritas diriget
ipsam amore voluntatis virtus
autem spei dirigat unam de maior
affectionibus. Videtur quod spes sit poste-
rior caritate. Item nullus sperat nisi
quod amat quod enim non cupit aliquis
nullo modo sperat ergo rectitudo amoris
precedit rectitudinem expectationis
sed caritas dirigit in amando
spes autem dirigit in expectando
ergo caritas ante spem. Item timor
spes sunt due affectiones [illegible]
[illegible] unde in glosa Deutro.
xxiiii dicit esse due mole sed ordo
timor precedit amorem ergo et
omnis spes. Item spes generata
precedit amorem generato igitur
secundum naturalem ordinem caritas an-
tecedit spem. Item quanto aliquid
est bonus tanto bonus prius
sed omne sperandum est amandum et
non convertitur ergo amor est actus
dilectionis quam actus spei et sic
amor ergo prior. Item iste est
ordo virtutis ad virtutem qui est
ordo dotis ad dotem sed perfec-
tio que est dos correspondens
spei sequitur ipsam dilectionem
que est correspondens caritati ergo
videtur quod in via caritas precedat
spem secundum naturalem ordinem. Respondeo
dicendum quod dupliciter est comparare habitum spei
ad habitum caritatis aut ratione
habitum secundum se consideratorum aut
ratione habitum operatorum ad actus

Si loquamur de speciebus habitibus
spei sic concedendum est quod non habent
ordinem secundum situationem eius cum vir-
tutes gratuite simul infundantur
secundum quod infra manifestabitur
Si autem loquamur de speciebus habitibus
in comparatione ad actus sic unus
habet ordinem ad alterum quia actus
unius preparat et disponit ad actum
alterius et preparando et disponendo
est eius quodammodo principium
et origo et racione talis preparationis
et originis est ibi ordo quia ergo
actus spei preparat et disponit ad
actum caritatis tamquam ad perfectum
et summitatis edificii complementum
Nemo enim diligit aliquod bonum
propter se et super omnia nisi speret se
ad illud bonum perventurum hinc
est quod spes vel actus spei antece-
dit actum caritatis et hinc est
quod habitus spei in comparatione ad ta-
lem actum caritatis prior est unde
predicte sunt raciones ad istam par-
tem ¶ Ad illud vero quod obicitur in
contrarium quod auctoritas augustini quod spem
natam precedit caritas dicendum quod ca-
ritas spes accipitur ibi vel pro re spera-
ta vel pro quodam statu spei non at-
tingens eius actum vel habitum possit
dici quod istud dicat augustinus secundum su-
am opinionem qui credidit cari-
tatem non esse habitum creatum
sed spiritum sanctum qui est principium omnium
aliorum bonorum unde quia in
hac opinione communiter magistri
non sustinent et illud est commu-
niter auctoritas illa nullum habet
robur ¶ Ad illud quod obicitur quod
amor est principium omnium affe-
ctionum dicendum quod verum est de actu
spei statu imperfecto sed sicut ac-
cidit imperfectum status et omnium
affectionum principium pro statu per-
fectionis est amor perfectionum fi-
nalis ut deus amet perfecte
caritas autem non nominat qua-
lemcumque amorem sed amorem perfectum
et ideo ex hoc non potest concludi quod
caritas spei in valore ordine pre-
cedit spem ¶ Ad illud quod
obicitur quod nullus sperat nisi quod di-
ligit dicendum quod verum est sed tamen ex hoc non
sequitur quod spes caritatem sequatur
pro eo quod caritas addit talem con-
sumatam super amorem que non
consequitur actum sperandi et cer-
titudinem sicut prius tactum
est cum enim duplex sit motus
amoris caritatis videlicet amor
amicicie et amor concupiscentie caritas
amore concupiscentie desiderat deum super
omnia amore vero amicicie sibi
diligit deum propter se et super omnia
unde deum concupiscit plus quam
aliud bonum deo est bonum optat
plus quam habens caritatem oportet
sibi sibi amor autem concupiscentie
adeo integrum esse non potest
nisi preambula concupiscentia g.
quod amor amicicie potest esse adeo
clementius nisi precedat confiden-
tia nullus enim vult plus bo-
num alii quam sibi in illud totaliter
confidat nullus enim aliquid b-
onum super omnia concupiscit nisi
quod se ad illud credit perventurum
pervenire ¶ Ad illud quod obicitur quod
timor consequitur amorem ergo et spes
pari ratione dicendum est quod deus est

quod licet hec affectio precedat illam
tamen habitus ille in generatione adactum
non precedit illum [illegible] propria per
fectione quia caritas ponit circa
actum diligendi [illegible] tamen dicitur
quod timor sequitur ad amorem hoc non
intelligitur de quolibet amore sed de amo
re sui ideo cum quis timet
penam quia se ipsum amat caritas
autem non dicit principaliter amo
rem sui sed amorem dei et [illegible]
non sequitur quod quia caritatis actum
precedat actum timoris nec ex
hoc potest concludi quod similiter precedat
actum spei ¶ Ad illud quod obicitur
quod primus est a quo non convertitur
[illegible] dicendum quod illud habet veritatem in hiis
que [illegible] consequuntur ad se inui
cem in hiis autem que se inuicem
[illegible] non habet veritatem et hoc
est quia sequitur [illegible] est [illegible]
[illegible] alterum sed non convertitur [illegible]
[illegible] non precedit [illegible]
[illegible] quod ergo [illegible] et [illegible]
[illegible] sunt actus se invicem [illegible]
[illegible] ideo quamvis actus amandi
[illegible] extendat ad plura diligibilia
[illegible] oportet quod sit primus secundum ordinem
[illegible] quamvis caritas generalior sit
[illegible] tamen spes generalior est
[illegible] est [illegible] sunt
[illegible] quia habet caritate
[illegible] sed non convertitur quia
[illegible] potest esse in peccatore et ideo
[illegible] spei originem precedit actum
caritatis [illegible] a quo utraque
[illegible] sumunt originem et sic [illegible]
[illegible] ¶ Ad illud quod obicitur
[illegible] quod [illegible] tenendo sequitur

[illegible] delectationem [illegible] quod non est
[illegible] hoc quod dotes in patria
erunt equales [illegible] in
[illegible] autem caritas maioris perfec
tionis et dignitatis est quantum
quantum de ratione virtutis quam
sit ipsa spes et ideo non oportet
quod si in [illegible] precedit delectatione
[illegible] quod [illegible] in patria tenendo
precedat dilectionem ~~[illegible]~~
[illegible] cum virtutes equales sunt
quantum ad [illegible] perfectio
[illegible] est actus [illegible] quam [illegible]
[illegible] in gloria perfecte
diligere non est maioris dignitatis
quam [illegible] et [illegible] tenere [illegible]
[illegible] in [illegible] actus [illegible]
[illegible] actum [illegible] non tamen sic
oportet esse in patria [illegible] est [illegible]
[illegible] potest esse [illegible] ¶ Sunt
autem [illegible] et alii modi [illegible] qui
causa brevitatis [illegible] ad pre
sens [illegible] quod trahunt [illegible]
[illegible] ad ordinem et distinc
tionem [illegible]

Quarto queritur de ipsa spe per
comparationem ad obiectum et est
[illegible] utrum spes sit in bonum sub
ratione boni et quod sic videtur primo
[illegible] virtutis in genere quia sic
[illegible] est respectu veri ¶ Sic virtus
est respectu boni sed omnis [illegible]
in verum sub ratione veri [illegible] omnis
virtus est in bonum sub ratione boni
¶ Sed igitur est spes est virtus quod est
in bonum sub ratione ¶ Item hoc [illegible]
[illegible] ratione magis [illegible] quod sumunt
[illegible] virtutis theologice virtutis
cum theologica idem [illegible] et [illegible]

sed bonum et finis eius quo ergo cum spes
sit virtus theologica et bonum sub
ratione boni sit eius finis ergo
bonum sub ratione boni erit eius
obiectum. ¶ Item secundum ipsum Augustinum
ad hoc magis ratione speciali per comparationem
ad alia quam affirmando quia sic
se habet gaudium respectu prae-
sentis sicut spes respectu futuri
sed gaudium est de bono praesenti sub
ratione boni ergo spes est de futuro
bono sub ratione boni. ¶ Item hoc
ipsum ostenditur ad hoc specialiter ratione per
comparationem ad alias species virtutis
quia sicut dicit Augustinus in Enchiridion differunt
fides et spes ad invicem quia fides
est respectu boni et mali spes
est respectu boni tantum. Sed cum
fides sic patet esse boni et
mali pro eo quod non respiciebat bo-
num sub ratione boni sed magis sub
ratione veri spes autem debeat esse
bonum ita quod nullo modo est in
eius oppositum videtur ergo quod ipsa
spes sit ultimum sub ratione boni.
¶ Item hoc ipsum ostenditur ratione magis
speciali per diffinitionem ipsius speciei spes
enim est expectatio futurae beati-
tudinis si ergo beatitudo nominat
bonum sub ratione boni videtur ergo
quod bonum sub ratione boni sit
obiectum ipsius speciei. ¶ Contra quia virtutes
theologicae distinguuntur per obiecta sicut
quod habent propriam rationem sed caritas
est in bonum sub ratione boni ergo
si spes distinguitur a caritate bo-
num sub ratione boni non erit obiectum
speciei. ¶ Item timor respicit rationem bo-
ni et mali ad hoc contingit ti-
morem sicut impatientia dum timebit

non quidem sub ratione mali in
sub ratione boni quia sub illa ra-
tione amabilium bonum quod sub ratione
boni magis generat amorem
quam timorem. Si ergo contingit
timere quod respicit rationem boni et
mali contingit sperare ergo obiectum
speciei non est bonum sub ratione
boni nec mali sub ratione mali.
¶ Item nullus timet malum quod est
ibi sine spe sed quicumque timet
malum timet sub ratione excellen-
tis. Si ergo spes sicut in bono
sicut timor in malo videtur
quod spes non sit in bono sub ratione
boni sed magis sub ratione mali.
¶ Item sicut vis irascibilis appetit illud
malum et detestatur ita et irascibilis
appetit contrarium ad hoc dico secundum
ipsum Augustinum supponendo ergo sic
in ratione est respicere aliquas
virtutes perficientes et dirigentes
ipsam irascibilem respectu in illam
et ut bonum delectantis ut per
fidem et caritatem ita erit in
arduum et excellentis hanc au-
tem non est dare nisi spem ergo ¶ Si-
licet autem virtutes gratuitae
quandoque non eleventur in mente et
sed maxime non faciat virtutes
theologicae elevatio tamen vel excita-
tio ipsius animae proprie com-
petit ipsi speciei ergo si virtus
speciei maxime consistit in eri-
gendo et elevando ipsum animum
cum animum non magnus sit
nec sit nisi erigere se nisi ad
magna et ardua videtur ergo
quod obiectum speciei quantum ad effectum
videtur teneat rationem ardui non

ergo obiectum spei est bonum sub
ratione boni ¶ Ad uerum [X] ad pre-
dictorum intelligentiam est aduertendum
quod quidam doctores uoluerunt obiectum spei
esse bonum sub ratione futuri dixe-
runt enim quod omnes affectiones
anime uel sunt respectu boni uel
etiam respectu mali et sicut gau-
dium est respectu boni presentis
dolor uero qui est affectus sibi
opposita est respectu presentis
mali sic spes est respectu futuri
boni timor uero respectu futuri
mali quod autem mouit hoc ponere
facit quod possunt quod duplex sit
tantum obiectum in quod tendit anima unum
scilicet uerum in quod tendit intellectus
alterum scilicet bonum in quod tendit affec-
tus et ideo tamen spes non sit
in uerum sub ratione ueri noluerunt
dicere quod sit in bonum sub ratione
boni in hoc tamen differt a cari-
tate quia caritas est in bonum
sub ratione boni simpliciter non con-
siderando presens uel futurum et
quia bonum sub ratione boni est
amandum ideo actus ipsius cari-
tatis est amare ¶ Spes autem
est in bonum non tamen sub ratione
boni sed etiam sub ratione futuri
et quia bonum futurum inquantum
futurum est expectandum ideo actus
ipsius spei est expectare et quia
expectare et amare sunt ac-
tus diuersi sequitur est quod spes et
caritatis diuerse sunt uirtutes
non principaliter ratione diuersitatis
obiectorum sed ratione diuersitatis actuum
ipsorum licet autem hic modus
dicendi uideatur aliquid probabilitatis

habere in eius tamen consideratione
non satisfacit dubium nec
consonat ueritati nam quod dicitur
quod non est aliud obiectum motiuum
potentiarum anime nisi uerum sub ratione
ueri et bonum sub ratione boni
simpliciter non habet ueritatem pro eo quod sicut
etiam in oppositum dictum est quem-
admodum irascibilis tendit in suum
et concupiscibilis in bonum ¶ Sic etiam
rationalis uel tendit in arduum
et magnum ¶ Rursus quod dicit
bonum sub ratione boni futuri
esse motiuum alterius affectionis
quam bonum sub ratione boni non
habet ueritatem pro eo quod bonum
sub ratione ~~boni~~ futuri desiderari
et desiderium non est spes sed
magis quedam dicta quietis et
ad ipsam caritatem pertinet desi-
derare amplius quod dicit timorem
esse respectu mali sub ratione ma-
li contingit enim timere sicut in
oppositodo ansum est abstracta
ratione mali sicut timebit deus
in patria si quis malum timere
non timet ut quia excellens
si ergo affectus que est timor in
suo obiecto magis conuenit excelle-
tiam quam maliciam sub ratione mo-
tiui restat sibi quod et affectus
sibi correspondens uidelicet spes
est igitur obiectum spei bonum quidem
sed non sub ratione boni sed ma-
gis sub ratione ardui siue mag-
ni et hoc quidem sit satis manifestum
¶ Spei enim duplex est actus quorum
unus est principium et origo
alterius ¶ Spes enim facit con-
fidere et faciendo confidere facit

O

comprobare nullus aut recte
confidens confidit et innititur
nisi in eo qui uere possit uel ue
lit sibi deficientibus talis autem non
est nisi ille qui est potentissimus
summe in uirtute et munificentissimus
in liberalitate et hoc non scit nisi
per comparationem excellentie uirtutis et largi
tatis eius aut quis totam
fiduciam suam in eum posuit
quia excellentie uirtutis est et
liberalitatis magna ab eo comprobe
tur secundum eam quia ergo spes habet
obiectum magnum et arduum in confi
dendo sicut est quod ipse deus in
promissa magna promittit nobis
in consolationem spei nostre unde quod
dicit abrahe Gen. 15. Noli
timere abraham ego protector
tuus sum et merces tua mag
na nimis q. d. ego protector in
quo debes confidere et merces
tua magna quam debes compro
bare concedendum est igitur quod obiectum
spei est bonum sub ratione mag
ni uel ardui et quia glossa in
nominat magnum scilicet eternum
nominat magnum durabilitate et
intensiue id est potentie secundo ex
tendi sicut etiam quod obiectum spei sit
bonum sub ratione glorie et sub
ratione eterni hoc est sub ratione ex
cellentis et indeficientis quia deus
comparauit ad presentem uitam magni
tudinis premii bonum gaudii sunt
igitur rationes que sunt ad partem
istam. ¶ Ad illud quod obicitur quod
spes habet etiam ad uerum uia uirtus
ad bonum dicendum quod hoc non est om
nino quia cognitiua non habet obiectum
nisi uerum [?] in uno sed af

fectiua per duplicem in duas ui
res diuidit in concupiscibilem et iras
cibilem obiectum habet duplicatas ui
res diuidit bonum quod concupiscat
et arduum ad quod se erigit ¶ Ad
quod obicitur quod uirtus theologica debet habere
pro obiecto [?] dicendum quod si intelli
gatur de [?] quantum ad spem
eo uero est quia ipse deus est
finis et obiectum earum ¶ Quod autem dicitur
loquendum quantum ad rationem mo
tiuam non habet in te nisi in sola
uirtute que est caritas ipsa enim
habet bonum sub ratione boni et propter
et propter finem ideo principaliter tenet
inter uirtutes ceteras sicut infra
manifestabitur ¶ Fides autem et spes
non habent in te et quia in illa
ratione procedit ad ydempnitatem [?]
sperandum et ydempnitate [?] ratio
ideo in [?] illo est perfectum [?]
dicendus ¶ Ad illud quod obicitur quod
sicut habet spes respectu futuri sic
gaudium respectu presentis dicendum quod
similiter bona est quantum ad delec
tationes et presentis sed quantum
ad rationem boni motiui non est
similiter bonum enim sub ratione boni
quod presens est delectat et reficit
ipsum concupiscibilem sed sub hac ratione
non habet eleuare et erigere ipsum
potentias sub ratione excellentis de
lectationem que est in gaudio re
spicit determinatam sed erectio que est
in spe respicit excellentiam ¶ Ad
illud quod obicitur quod spes est respectu
boni tamen ergo habet obiectum bonum sub
ratione boni dicendum quod illud non sequi
tur quia ista non est sola ratio
propter quam aliquis tendat solum in mo

in bonum quia motus eius
est bonum sed eius spei sed quod illud
quod est motus eius habet semper
bonum sibi substratum et sic in
intelligentia est sperare in spe
illud quod est arduum et excellens
ad quod assequendum exigitur aliquid quod non
potest esse nisi bonum ¶ Ad illud
quod obicitur quod spes est expectatio
future beatitudinis dicendum quod spes non
expectat beatitudinem nisi inquantum te-
net rationem magni et ardui quia
est ratio excellentis et indefi-
cientis et quia ista duo inquit
beatitudo de sua ratione prima ratione
sequitur est quod spes magis habet di-
ci per beatitudinem quam alia virtus
sed in ratione illa secundum propriam speci-
ficationis quibus cum beatitudo habeat
rationem boni sic non cadit
proprie sub expectatione spei sub
illa ratione sed inquantum habet rationem
ardui

Quarto quaeritur de spe per comparationem
ad subiectum et est quod utrum
spes sit in parte animae cognitiva
vel affectiva et quod sit in cognitiva
videtur primo per illud quod dicitur I Tim.
I finis praecepti est cari-
tas de corde bono conscientia bona
glossa de conscientia bona id est spe Si
ergo spes est conscientia se tenet
ex parte cognitionis vel cognitivae
videtur quod ipsa spes ¶ Item Bernardus
in quadam anime sermone Cav deus
futurus est bonum verum perfe-
ctum duo bonas voluntatem
ad patrem et memoriam conti-
nuitas sed continua et unitas
se dans confundens comparationem

quibus spei ergo si illa respiciat
memoriam ipsam ergo videtur
quod ipsa expectatio spei in memoria
esse memoria habeat sed hoc est potentia
cognitiva ergo etc. ¶ Item Augustinus
diffiniens spem in libro de ci. dei
dicit quod spes est virtus qua quis
se ad illud quod credit perventurum
praesumit conferat diffinitione unde
quod non est aliud sperare quam fir-
miter credere se perventurum ad ali-
quid arduum et excellens sed tam
credere quam firmiter credere est potentiae
cognitivae quod sperare spectat ad potentiam
cognitivam sed cuius est actus
eius et habitus ergo idem vero de
quo prius ¶ Item ymago creationis
reformatur per ymaginationem
recreationis quae quidem consistat
in tribus et tribus virtutibus theologicis
ve sed ergo si virtutes formatas
sunt in potentiis quas reformant
necesse est quod virtutes theologicas
in illis potentiis in quibus
attenditur integritas ergo ille pos-
sunt intelligentia memoria
voluntas et caritas respicit
voluntatem fides intelligentiam
videtur ergo quod spes respiciat potentiam
cognitivam memoriam ergo est
in potentia cognitiva ¶ Item certitudo
respicit potentiam cognitivam ergo
cum spes sit certa expectatio
future beatitudinis spes est in potentia
cognitiva tamen in spe ¶ Sed
contra in motiva quia affectiones dis-
tinguuntur ab ipsis et ab aliis videlicet
gaudium et dolor spes et timor
ergo si eius affectus est habitus
regulativus affectionis est
in potentia affectiva ergo spes vel vero

ruat affectiuum vel irascibilem di-
rectiuum affectionis. Vnde ergo genera-
liter quod spes sit in potentia affectiva.
¶ Item eiusdem potentie est sperare cuius
est timere, sed timere non est nisi
potentie affective ergo nec sperare
sed cuius est actus eius est et
habitus ergo etc. ¶ Item opposita na-
ta sunt fieri circa idem vnum sed
spes et desperatio sunt opposita
si ergo desperatio est in potentia af-
fectiua videtur similiter quod et ipsa
spes. ¶ Item sicut contingit po-
tentiam rationalem et concupiscibi-
lem obliquari et dirigi ita
et irascibilem ergo sicut est aliqua
virtus theologica in rationali aliqua
in concupiscibili ita aliqua debet esse in ira-
scibili et hec non est nisi spes ergo
spes ergo spes est in irascibili
ergo spes est in potentia affectiva. ¶ Item
obiectum spei est magnum et ar-
duum sicut supra fuit ostensum
sed arduum est obiectum potentie irascibilis
ergo si idem est obiectum habitus
et potentie subiecti in qua est ha-
bitus spes est in potentia irascibili et
hec est affectiva ergo etc. ¶ Ad hoc dicendum
quod absque dubio spes est in potentia
affectiva est enim in yra iras-
cibili que est pars potentie affective
potentie enim irascibilis non tantum est
Peti detestari mala culpe et ~~[struck]~~
mala pene sed etiam aggredi terri-
bilia et erigi ad magna et ardua
et propterea non tantum ponimus in yra-
scibili et patientiam sed etiam fortitudi-
nem cuius species fortitudinis magnanimi-
tatem negociatur circa ea que sunt
ad finem spem autem fidem que se eri-
git in ipsius finis hoc autem solus

spectat aperte contingit enim quod aperte
cognitionis substantie tamen quod a-
perte conditionis admittit tum
quod aperte dotis prosequitur sicut quod a-
perte affectionis substantie quia tum
maiores sunt affectiones videlicet
gaudium et dolor spes et timor
sicut gaudium et dolor sunt
circa eandem potentiam ita circa spes
et timor ex quo igitur planum sit tum
verum esse quod spes potentie irascibilis
non est dubium quin affectio
spei ad potentiam irascibilem pertineat
ac per hoc habitus virtutis spei
dirigentis affectionem illam quod aperte
similiter conditionis et proprie-
tatis amplius hec ipsum spectat sic
aperte videri. Spes enim est stabili-
tas quodammodo affectiue de ardu-
a sollicitudine stabilitas autem
et confirmatio pertinet ad potentiam
irascibilem sicut enim rationabilis se habet
ad claritatem et concupiscibilis ad
voluptatem sic etiam irascibilis ad se-
curitatem cum ergo affectio que
condicio concernens ipsam spem
indubitanter verum est virtutem
spei ad irascibilem pertinere quod aperte
dotis future hec ipsum spectat habitu
sicut enim ad fidem subsequatur
visio ita ad spem subsequatur
spectat tentio firmiter autem tentio
hec est illius potentie cuius est habitu
defendere habent autem non est du-
bium esse potentiam irascibilem et ideo
concedendum est habitum spei esse in
irascibili potentia ac per hoc in virtute
in affectiua sicut rationes conclu-
dunt que sunt ad partem istam

¶ Ad illud uero quod primo obiciebatur
quod spes dicit confidenciam dicendum quod in pro-
cessu illo est peccatum secundum consequens
quia confidencia potest nominare ip-
sam spem et potest nominare li-
men directiuum ad bene agendum
et hoc ultimo modo spectat ad potenciam
cognitiuam alio modo non ideo non
sequitur quod uirtus spei sit in potencia
anime cognitiua sed alius defectus
est in quia nomine confidencie intelli-
gitur spes non quia spes sit confidencia
sed quia spes est causa confidencie
tam scripturis comprobantibus mentis
intellectu aut esse non potest nisi ubi
est conscientia bona ¶ Ad illud quod
obicitur quod deus futurus est memorie
continue eternitatis dicendum quod illud uerbum
hoc intelligitur de uirtute et non proprie nam
quamuis eternitatis respiciat illa uir-
tute tamen est pretermisso transiens et
hoc est potencie mutabilis cuius est
in futuri conseruare et ideo non habet
non sequitur quod spes sit proprie in potencia
memoratiua sed quod aliquo modo ipsam
respiciat uel principaliter uel con-
iunctim ¶ Ad illud quod obicitur quod sperare
non est aliud quam firmiter credere
se habiturum aliquid dicendum quod spes dicitur
et large et proprie large accipitur dicta
spem sic dicit credulitatem quodammodo
firmatam respectu alicuius boni
assequendi siue a se siue ab alio
quemadmodum cum quis uidet aliquem
bone indolis dicit quod sperat ipsum
esse futurum bonum hominem ubi spera-
re idem est quod probabiliter credere
et sic sumitur large et improprie
et sic potest pertinere ad uirtutem cog-
nitiuam Aliomodo sperare secundum quod
dicitur proprie idem est quod confidere
et confidencia cum quadam
securitate tendere ad habendum illud
quod speratur et hoc modo pertinet ad uir-
tutem affectiuam et hoc duo uidelicet
confidenciam illam et securam ten-
denciam complectitur Augustinus sub uerbo
presumendi quod quamuis sequatur
credulitatem cognitiue tenet tamen
se ex parte affectiue et
ideo ex illa racione non potest con-
cludi quod principium cognitiuum sit subiectum
spei ¶ Ad illud uero quod arguitur quod ymago re-
creacionis attendit ymaginem crea-
cionis dicendum quod uerum est quod attendit
inchoaciue tamen ymago recreacionis
plus se tenet ex parte cognitiue ymago
uero recreacionis plus ex parte
affectiue secundum quod dicit Augustinus quod ymago
est in ipsa cognoscendi et similitudo
in ipso diligendi et quia ymago recre-
acionis plus se tenet ex parte af-
fectiue ideo due uirtutes sunt
in parte affectiua totaliter et principaliter
uidelicet spes et caritas et uirtus
spei reformat potenciam irascibilem que est
potencia affectiua quibus reformatur per
memoria quod in actu quiescat cir-
ca uidelicet in actu tenendi et ideo
non oportet quod spes reponatur in me-
moria sicut in subiecto plus de hoc
plenius determinata sunt in hoc secundo
distinctione xxvi ¶ Ad illud quod ultimo obicitur
de certitudine patet responsio quia licet dicta
sint supra pro eo quod certitudo spei non
est pertinens ad potenciam cognitiuam
sed magis ad potenciam affectiuam que
quidem certitudo est quedam affec-
tiua tenens se ex parte potencie irascibilis

patet igitur quid sit sbm spei quantum ad nomen primum ultimus et possit esse hec inquisicio de sbo spei quantum ad sbam et circa hoc possent queri plura dubitabilia Primum quantum utrum spes sit in angelis bonis secundo utrum sit in animabus beatis tercio utrum aliquo modo sit in angelis malis Quarto utrum sint in hiis qui sunt in limbo Quinto utrum sit in hiis qui sunt in purgatorio Sexto et ultimo queritur utrum sint in Christo Sed quia omnes hec questiones in magna parte pendent ab illa questione qua dicitur de enumeracione spei et illa in qua cetera sunt similia ideo questiones iste ad presens obmittuntur quia quedam earum determinabuntur infra quedam earum tangentur in loco ubi sit intencio subtilitas que est in memorie inventa

Restant ista sunt questiones circa literam et quantum primum de illa diffinicione quam ponit cum dicit Spes est virtus qua spiritualia et eterna bona sperantur Si enim bonum eternum est unum videtur quod male dicat pluraliter quia eterna bona sperantur Item nullum eternum est temporale sed omne futurum est temporale igitur cum proprie expectantur futura bona sicut dicitur alia diffinicione videtur quod proprie non expectantur bona eterna propter hoc queritur que sit differencia inter illa duo membra videlicet inter spiritualia et eterna Responsio dicendum quod spes diffinitur hic per comparacionem ad obiectum primum obiectum autem primum spei est summum bonum eternum et quod summum bonum est duplex scilicet increatum et creatum et respectu utriusque est spes principaliter respectu boni increati et secundum hoc debet per intelligi predicta diffinicio et si intelligatur de bono increato sunt spes dicitur expectacio eterna bona que quidem quantum est in se carent principio et fine Si autem intelligatur de bono creato tunc dicitur expectacio bona eterna id est perpetua utroque tamen modo pluraliter dicitur bona eterna non quia plura sunt bona summa sed quia bonum eternum quod est primum in mensa bonitas omnia bona precellit per summam eminenciam et bonum perpetuum quod est beatitudo creata omnia bona comprehendit per modum collectionis et ideo pluraliter dicitur eterna non propter eternitatis multitudinem sed propter boni perfectam omnimodam plenitudinem Ad illud vero quod obicitur quod est expectacio boni futuri dicendum quod nichil impedit aliquod bonum esse eternum in se et temporale alicui hoc est in principio et sic est in mercede que expectatur propter eam quod eterna est in se et tamen futura est expectanti quia ad eam nondum pervenit Ad illud quod queritur que differencia sit inter illa duo membra dicendum quod primum membrum complicatur per secundum quod cum ponitur primum est ut sit sensus spiritualia id est eterna vel potest dici quod per hoc quod dicitur spiritualia distinguitur spes ab affectione naturali per hoc autem quod dicitur eterna distinguitur a virtute caritatis et tangitur perfectio spei que est in bono perfeccione eternum vel potest dici quod per hoc quod

dicitur spiritualia tangitur obiectum genera-
le quia licet rerum malarum quae conveniunt
dici quia spes quaedam est veniae quae-
dam gratiae quaedam gloriae propter hoc
autem quod dicitur etiam tangitur obiectum proprium
[illegible] et formale sive materiale [illegible]
quintum de alia diffinitione quam ponit
liber Spes est certa expectatio
futurae beatitudinis proveniens
ex gratia et meritis quam secundum quod dicit
philosophus ponit quam diffinit illud
quod est in motu per id quod est in genere
et quia secundum expectare est quiescere
sperare quodammodo est tendere in re
speratum male ergo diffinitur per expe-
ctationem. Item omnis notificatio
debet dari per propria sed beatitudo et gratia
et merita sunt communia virtutibus
omnibus ergo inconvenienter spes diffi-
nitur ab illa. Item [illegible] quod quaelibet
rerum unum [illegible] sit unum esse et
ita una diffinitio quoniam differt
[illegible] notificatio ab aliis notifi-
cationibus quae conveniunt assig-
nari de spe. Ad [illegible] dicendum quod spes est
nomen affectionis et est nomen
virtutis secundum quod est nomen affec-
tionis sic diffinitur ab apostolo Spes
est suspiratio futuri boni secundum
autem quod est nomen virtutis et no-
minat habitum sic habet diffiniri
et notificari per suum actum actus
actus autem ille duplex est per comparationem
vel ad obiectum [illegible] et sic est illa dif-
finitio magistri Spes est virtus
qua spiritualia et aeterna sperantur
vel ad [illegible] vel principium et sic illa
ha [illegible] spes est certa expectatio
futurae beatitudinis proveniens
ex gratia et meritis vel ad obiectum [illegible]

tur autem ille duplex est et hinc [illegible] pre-
ambulata et sic est illa Augustini de
c. d. Spes est virtus qua [illegible]
sunt ad [illegible] quod credit proventura pre-
sumunt aliter etiam potest assignari dist-
[illegible] istas tres notificationes quod
prima sit formalis data per genus
et differentias secunda causalis data per actum
et [illegible] tertia [illegible] per [illegible] causalis
[illegible] formalis quod datur per speciem
et alia virtute praeambula scilicet
fidem quae tangitur in verbo cre-
denti. Ad illud ergo quod obicitur quod
expectatio est quies dicendum quod quies
est quies corporis tamen est quae-
dam sollicitudo mentis quam etiam
expectat ad animo tamen desiderant ex-
spectari expectatio vero secundum quod ponitur
in diffinitione spei non est expecta-
tio corporalis sed magis mentalis
quae est quaedam motio et protensio
respectu finis assequendi. Ad illud
quod obicitur quod si notificatio data est
per communia dicendum quod illa communia secundum quod in-
[illegible] diffinitione ponuntur [illegible] appropria-
ntur nam beatitudo appropriatur ipsi spei ra-
tione ultimae dotis quae quidem est
[illegible] tentio correspondens ipsi spei
et ea ratione qua nomine beatitudinis
intelligimus bonum excellens et
indeficiens. Similiter gratia et merita
eidem appropriantur prout insinuant
[illegible] gratia enim respicit dei benigni-
tatem et merita vero dei aequi-
tatem et iustitiam quam vero virtutis
spei est [illegible] respicere ut
libet [illegible] et [illegible]
quae [illegible] intuetur ideo
[illegible] conveniunt ipsi spei quod dicitur [illegible]

cus copia vel virtus / virtus in
quam precedentibus vel in opposito vel
in radice vel in usu sicut virtutes
accidentales sunt omnium ¶ Item queritur
de hoc quod dicit et sicut fides ita
et spes est de invisibilibus videtur
enim falsum dicere quia si fides conveniunt
in omnibus ergo sunt eadem virtutes
¶ Item in temporalibus ita bene potest
quis sperare pecuniam quam videt
sicut pecuniam quam non videt ergo
pari ratione et in spiritualibus ergo spes
non debet dici esse de invisibili-
bus ¶ Item spes respicit primum
affectum visibile autem et invisi-
bile respicit intellectum ergo si obiectum
et habitus respiciant eandem poten-
tiam male dicitur spes esse de invisibili-
bus ¶ Respondeo dicendum quod in eternis bonis
perfecte videre est sicut dicit Augustinus
ipse quod dicit Joh. xvii. Hec est vi-
ta eterna ut cognoscant te verum
deum etc. idem respectu eorundem bo-
norum spiritualium non videre et non
habere se mutuo concomitantur quia
non spes est de non habitis quia
nemo sperat illud quod habet sed illud quod
futurum est et respectu eternorum
bonorum non habitum est non
visum est non visum habitum est
quod magister dicit quod sicut fides est
de invisibilibus ita et spes nihilominus
tamen dicendum est quod fides est de in-
visibilibus secundum quod sunt invisi-
bilia spes autem est secundum quod sunt
respectu non habita sed habenda et per
hoc patet responsio ad obiecta ¶ Ad illud
enim quod primo obicitur quod conveniunt
in omnibus dicendum quod non secundum rationem res-
piciunt illud obiectum sed sub alia et
alia ¶ Ad illud quod obicitur quod in tem-
poralibus bene potest quis sperare quod vi-
det et non possidet dicendum quod non est simile
quia videre corporalia non est illa
habere sed bona eterna videre est illa
possidere ¶ Ad illud quod obicitur quod in-
visibile respicit intellectum dicendum quod
verum est sub ratione invisibilis in-
quantum potest respicere affectum sub ratione
non habiti ¶ Item queritur de hoc quod
dicit spes non est nisi bonarum
rerum et futurarum et ad eum per-
tinentium qui sperare perhibetur enim
obicitur primo ratione primi membri
quia dicit propheta habere ego si pa-
tiar tuum sperare dolore ergo spes
est malarum rerum ¶ Item sicut
concupiscit propriam exaltationem ita
concupiscit adversarii sui confusionem
ergo sicut concupiscit bonum suum ita
concupiscere potest malum alienum ¶ Item
obicitur contra secundum membrum quod dicit non
nisi futurorum quia beatitudo non est
futura nec habenda a presenti ergo si spes
non est nisi rerum futurarum nul-
lus presentis habet spem ¶ Item obicitur
contra tertium membrum quod dicitur ad eum
pertinentium quia Luce ultimo dicitur nos
autem sperabamus quod ipse redempturus
esset Israel ergo contingit sperare bo-
na non sua ergo tamen spes est respectu
boni proprii ¶ Item Augustinus dicit quod de
alterius salute desperandum est dum est in via
sed de proprio convenit desperare et
sperare ergo videtur quod de alio contingit spe-
rare ¶ Item tam fides et cari-
tas possunt non tantum esse de
bonis propriis sed et de bonis alie-

spe non similiter est secundum tempore desspe-
ro. dico quod spes est respectu futuri
boni et respectu futuri boni simpliciter sed
quod accipitur spes pro ipsa virtute respectu
futuri est inquantum distat ergo
gaudio et dolore et convenit cum
amore quia ille due affectiones
sunt respectu presentis sed iste due
respectu futurorum respectu boni
est inquantum distinguitur a timore
quia timor est respectu distan-
nementis spes respectu conve-
nientis respectu boni simpliciter est igitur
non solum distans ab aliis affec-
tionibus sed etiam inquantum distinguitur
ab aliis virtutibus ut patet a cre-
dulitate fidei ipsa enim spes procedit
cogitationem et motus et quod motum
non esse convenit deletitudine sed
eum qui meretur quia [illegible] re-
tribuet secundum merita sua sed unde
est quod per virtutem spei nemo sperat
nisi sibi et secundum hoc patet quod illa
differentia quam assignat augustinus inter
fidem et spem recte et convenienter
assignata sunt cum spes sumitur pro
ipsa virtute. Si autem accipiatur
spes communiter pro ipsa suspicione sic
potest esse non solum boni sed etiam
mali et sic accipit poeta et per hoc
patet responsio ad primum obiectum ille enim est
potentius et impius modus
accipiendi ipsam spem. Si vero spes
dicatur magis communiter de [illegible] ex-
pectatione boni sic potest esse
expectatio non solum simpliciter boni sed
etiam temporis et sic accipit illud
[illegible] et etiam ab augustino et per hoc patet
responsio ad illas duas auctoritates

ut autem accipitur spes pro ipsa spe
que est expectatio venientis con-
gaudii et motus sic non est nisi
respectu simpliciter boni quia nemo vere
securus de salute nisi per merita
ipsa ideo non est sine de fide
et caritate et per hoc patet responsio ad
ultimum obiectum ¶ Ad illud vero quod obicitur
quod si spes est tantum futurorum ergo
spe preteritus non habet spem. Dico
quod futurum dicitur duplex vel quantum
ad eventum vel quantum ad ordinem
quantum ad virtutem dicitur futurum
quod eveniet quantum ad ordinem quan-
tum ad eventum dicitur futurum quod
evenit quantum ad ordinem dicitur
futurum quod est ordinatum ad eventum
ubi futurum dicit eventum semper
non respectu expectationis et
secundum ultimum modum dicitur spes esse futurorum
ipse autem aliter [illegible] primo modo accipit
et ideo non obstat. ¶ Item quintum
dubium quod dicit quibusdam non in-
docte videtur fidem et spem in
christo non fuisse sicut in sanctis ca-
ssificatis beatificatis vel in an-
gelis non sunt alias cum contra-
rium quia in christo fuit due [illegible]
[illegible] dicitur in glossa secundum dicta [illegible]
[illegible] christo ergo christus habuit spem
¶ Item secundum modernos quia christus
fuit simul viator et comprehensor
inquantum viator debet fuit sibi
stola corporis si ergo christus fuit
[illegible] viator sicut et per
[illegible] comprehensor videtur quod de-
buit habere omnia dona gratuita
et omnes virtutes que respiciunt
statum vie ¶ Item obiectum contra
[illegible] de sanctis iam beatificatis
quod dicit apostolus ro quod deum [illegible]

ne contemplarentur ad hoc modicum
tempus ergo si spes est contempla-
tionis vel eorum ¶ Item anime sancte
in patria conspiciunt glorificationem
suorum corporum que est quedam
spes licet minus remanendo cum cor-
poribus contemplabuntur tamen sicut
dicit Augustinus quod anime sancte desiderio
suorum corporum retardantur ne omnino
ferantur in summum celum ¶ Item
secundum quod tamen quod videtur quod angeli ha-
beant spem dicitur .i. petri .i. in
quem desiderant angeli prospicere de-
siderium autem est rei non habite ergo
si de eodem potest esse spes de eo et
desiderium videtur ergo quod angeli spe-
rant ¶ Item angelis accrescit
gloria gaudium et decor de nostra glori-
ficatione et beatitudine si ergo habent contem-
plant et non dum habent videtur
quod habeant spem ¶ Respondeo dicendum quod sicut
nec pueri nec anime beate
nec anime beate nec sancti angeli
proprie loquendo habent spem et ratio
huius est quia spes est expecta-
tio premii finalis omnes autem hii pre-
dicti finale premium habent et ideo
carent spe proprie dicta Alia ratio
ratio est quia spes habet annexam
fidem fides autem est cognitio enigmatica
et quia claritas divine visionis
tollit omne enigma propter quod evacuat
fidem evacuando fidem
evacuatur ipsam spem et obliquet
duplici ratione sicut neque in
venit in terra convertitur dicendum quod nec
pueri nec sancti nec angeli ha-
beant spem ¶ Ad rationes autem
ad oppositum videtur faciliter
patet quia licet in eis non possint

spes proprie dicta sed dicitur quod est contempla-
tionis premii finalis potest tamen
large accipiendo spem pro quanti-
tate contemplatione videlicet finalis
sancte et aliorum gaudiorum accidenta-
lium in corpore et in angelis
et in animabus beatis sed quia spes
virtus theologica non est respectu
premii accidentalis sed finalis et quod est
in sanctis continuatur habitualiter ideo
manifestabitur in angelis quod non
est simile de creaturae dubito
¶ Ad illud tamen quod arguitur de desiderio
dicendum quod non est simile de desiderio
et spe quia spes est respectu
non habiti sed desiderium potest esse
respectu habiti ut continue et tollit
fastidium et sic est in angelis
sanctis ¶ Ad illud quod obicitur de
angelis patet per predicta quod hic
dicitur de corpore vero membrorum
alia parte patet ¶ Item queritur
de hoc quod dicitur de antiquis patri-
bus qui apud inferos tene-
bantur dicitur potest quod fidem et
spem habuerunt prius sed se continuerunt
statum vie sed illi non erant
in statu vie ergo non habebant spem
¶ Item spes datur homini ad hoc
quod mereatur ergo si illi erant ante
statum vite non videtur quod ha-
buerunt spem ¶ Item hoc queritur
de animabus que sunt in pur-
gatorio utrum habeant spem et
quod sic videtur quia adhuc non
habent ipsam visionem propriam ergo
spes non est evacuata in eis
sed contra hoc est quia ipsi certi sunt
quod non possunt dampnari ergo videtur quod

tur indigeant subleuat[ur] sp[er]a[n]do. Ad
s[ecundu]m q[uo]d [con]tra demones aliq[uo]d
h[ab]eant sp[er]em et q[uod] s[i]c videtur
q[uia] dic[itur] Job xl de vehemoth
cat sp[er]es eius frustrabit[ur] eo q[uod] ha
bent sp[em]. Et [con]tra s[ecundu]m[?] sciunt p[ro]
catu[m] suu[m] esse irremediabile
eo desperant eo no[n] h[ab]ent sp[em]
et Aug[ustinus] dicit de dya[bol]o et ad tu
tuliy dampn[ati]o[n]is eius desperant.
R[espon]deo d[icendu]m q[uod] q[ui]a sp[er]es no[n] tolle
nisi p[er] subseq[uen]s p[re]miu[m] et p[er]
[con]tra[rium] h[ab]itu[m] et s[an]cti in lim
bo in purgatorio nec erant as
secuti p[re]miu[m] nec inciderant
in [con]tr[ariu]m h[ab]itu[m] sine indefectu
sine est q[uod] sp[em] h[ab]ebant sic
dicit Beda et h[ab]etur in iiii[o]
li[bro] d[istinctione] l q[uestione] p[ri]ncipes in limbo felici
spe ingressu[m] ianue celestis
expectabant d[e]monis no[n] et
illi dampnati qui h[ab]ent [con]tr[ariu]m
h[ab]itu[m] sp[er]ei vel desp[er]ac[i]o[n]em sp[em]
h[ab]ere non p[oss]unt sicut et beati
assecuti sunt p[re]miu[m] p[ro]p[ter] q[uod] sp[er]es
vacua[n]t sicut infra manifesta
bitur. Ad illud vero q[uod] obicit[ur]
sp[er]es [con]mittit[ur] se statim inc
datur ad veniendu[m] d[icendu]m q[uod] sp[er]
ies quodam modo erant in ma
t[er] no[n]dum p[er]venia[n]t ad p[re]mia
ista virtus non respiciat p[re]
dam sp[em] vetu[m] s[ed] no[n] s[ecundu]m sta
tum. Ad illud q[uod] obicit[ur] q[uod] in
purgatorio certi sunt quod
dampnari no[n] p[oss]unt d[icendu]m q[uod]
hoc non est p[ro]p[ter] assecuc[i]o[n]em
glorie s[ed] p[ro]p[ter] [con]firmac[i]o[n]e[m] li[bero] a[rbitrio]
[quod] est eo statu[m] mere[n]di et

de merendi et illa [con]firmac[i]o
no[n] euacuat sp[em] q[ui]a ip[s]i p[ro]p[ter]
eo statu[m] mutabilitatis ip[s]ius
li[beri] a[rbitrii] et ideo demerent. Ad
illud q[uod] obicit[ur] de vehemoth d[icendu]m
q[uod] sp[er]es accipit[ur] ibi i[m]p[ro]p[ri]e in q[uantu]m
exspectac[i]o[n]e dilac[i]o[n]is iudicii
in quo accionis q[uod] in[de] p[re]mien
dus est p[ro]p[ter] [con]p[ar]tic[i]p[a]c[i]o[n]e[m] dicu[n]t du
ct[or]is [con]stituendi sup[er] p[ec]c[at]ores q[uo]s
utro[rum]q[ue] frustrabit[ur] dya[bol]o in die
iudicii et c[ir]ca eius q[uod] vellet in
dicabit[ur] et [con]s[e]q[ue]ns p[at]et illa du
bia que sup[ra] de s[u]b[iect]o sp[er]ei q[ue]re
bant.

Q[uestio] XXVII

Q[uo]n[ia]m aut[em] ex p[re]missis fidem
et sp[em] no[n] h[ab]ent p[re]s
tendentibus agit magist[er] de duab[us]
v[ir]tutibus theolo[gicis] v[idelicet] de fi
de et spe hic seq[ui]t[ur] t[er]cia p[ro]p[ter]
q[uo]d intendit de caritate. De
inde aut[em] ista p[ar]s in p[ar]tes in
sedy in distinctiones quarum
[con]tinet in q[ua] p[rim]a agit de carita
te q[uan]tu[m] ad eius ess[enti]am et dif
finitorum[?] secunda vero q[uan]tu[m] ad di
ligend[um] modum et distinctionem 2[a]
d[istinctio] xxviii. hic queri potest
utrum illud mandatu[m]. Tercia
q[uan]tu[m] ad diligendi ordinem
i[n] d[istinctione] xxix p[ro]p[ter] p[re]dicta de ordi
ne caritatis etc. Quarta vero
q[uan]tu[m] ad vita p[er]fecc[i]o[n]em i[n] d[istinctione] x
xx hic queri solet q[uod] p[er]fect[us]
sit p[ro]p[ter] q[uo]d q[uod] m[er]cede etc. Quinta
vero q[uan]tu[m] ad ip[s]ius caritatis
durac[i]o[n]em i[n] d[istinctione] xxxi. illud quoq[ue]
p[re]t[er]mittendu[m] non est. Sexta
vero in [con]p[ar]ac[i]o[n]e ad et[er]na[m] dilecc[i]o[n]em
i[n] d[istinctione] xxxii p[re]dicas ad racionem de

21

dilectione dei etc. Prima pars
que continet preceptum dividitur
in partes duas in quarum prima determinat
magister de ipsa caritate quantum
ad eius rem et unitatem. Secunda
vero quantum ad eius actum et
modum ibi quo modo utrumque
differunt ad invicem. Prima pars
dividitur in partes in quarum prima
continuat presentem istam ad precedentes p-
bus manifestam in secunda vero parte
probat caritatis diffinitionem: caritas
est dilectio etc. Tertia vero
comparat eam addendo mediati
dupliciter ubi hec autem lex duo man-
data inquantum non removent
dubium ibi hic quoque de ea ipsa
dilectione etc. Secunda pars
principalis in qua determinat de
ipsa caritate quantum ad actum et
modum dividitur in partes in quarum prima
determinat quis modus circa
actum caritatis requiratur in secunda
vero ostendit ut ille modus impleatur
ibi dilectionis autem mag-
nitudinem etc. Tertia vero inquirit
utrum ille modus in vita imple-
atur ibi istud autem preceptum
penitus non implet etc. Quarta
vero et ultima ostendit quod
hec unum preceptum caritatis in al-
tero implicatur ibi cum autem duo
sunt precepta caritatis sub-
dividuntur autem per [illegible] in littera satis
manifeste sunt

[illegible] Ad intelligentiam autem
huius partis sciendum duo que
tangit magister in media littera quod est
duo principalia. Primo enim queritur
de ipsa caritate quantum ad substantiam.
Secundo vero queritur de eadem quantum
ad eius actum et modum. Circa
primum [illegible] possunt queri. Primo
est utrum caritas sit habitus cre-
atus. Secundum est utrum habitus
virtuosus sit. Tertium est utrum
sit habitus ab aliis virtutibus
distinctus. Quartum est utrum
sit habitus in se ipso indivisus.
Quintum est utrum sit habitus in
se ipso [illegible] continuus. Sextum
et ultimum est utrum sit habitus al-
informans an sit forma formata.
quod duorum primorum veritas satis
patet per librum primum [illegible] quoniam in secunda
huius sunt determinata ubi [illegible]
est quod caritas sit virtus crea-
ta ideo nunc restat determinare
alia in ordine sequentia.

Circa primum de ordine sic
proceditur et queritur utrum cari-
tas sit habitus ab aliis virtuti-
bus distinctus an omnibus
virtutibus communis videtur primo quod
[illegible] i Cor. xiii ubi apostolus
dicit caritas paciens est be-
nigna est etc. et enumerat ibi [illegible]
opera virtutum. Sed [illegible] ac-
tus omnium virtutum est tota et
universalis ad omnes virtutes habitus
autem caritatis est huius. Secundum
quod impossibile [illegible] hec [illegible] ab
virtutibus est eadem. Contra
[illegible] ut [illegible] completur [illegible]
differentia virtutis virtus est cari-
tas qua diligitur omne diligendum
[illegible] diffinitio et diffinitum sunt
equalis ambitus et virtus
sit generalis ad omnes virtutes vir-

similiter quod et caritas ¶ Item Augustinus
de ci. dei et li. de doc. chr. dicunt
quod virtus non est aliud quam ordo
amoris vel amor ordinatus
ergo cum amor ordinatus nichil
aliud sit quam caritas et omnis
virtus nichil aliud sit quam amor
ordinatus omnis virtus est caritas
ergo caritas non est ab aliis vir-
tutibus distincta ¶ Item sicut
se habet preceptum caritatis ad alia
precepta sic se habet habitus carita-
tis ad alios habitus virtutum
sed preceptum caritatis omnia
alia precepta comprehendit sicut
dicitur ad Ro. xiii Qui diligit proximum
legem implevit ergo videtur quod ha-
bitus caritatis contineat in se
habitus omnium virtutum et non sit
ab aliis distinctus ¶ Item sicut
se habet obiectum caritatis ad obiec-
ta aliarum virtutum ita se habet
habitus caritatis ad alios habitus
sed obiectum caritatis ad obiecta
est bonum sub ratione boni simpliciter
vel generaliter quod est quod omnibus obiectis
aliarum virtutum videtur
quod habitus caritatis sit communis
omnibus aliis habitibus ¶ Item
sicut se habet dilectio caritatis in
via sic se habet ad quod necessarium est ad
virtutem quia dicit Augustinus tene ca-
ritatem et fac quicquid vis similiter
sicut se habet datum fruitionis ad
caritatem tantum in patria sic se habet suf-
ficientissime primum frui cum
deo quod dicit Augustinus est amore in-
here ergo si caritas inchoata
sufficit ad virtutem et caritas
consummata sufficit ad premium im-
sine caritate aut certe vir-
tutes superfluunt aut ipsa non
differt ab habitibus aliarum vir-
tutum sed constans est quod alie vir-
tutes non superfluunt restat
ergo quod ipsa ab aliis virtutibus
non differt ¶ Sed contra i. Cor.
xiii nunc manent fides spes
caritas tria haec quia certe generantur
et supponuntur habitus aliis virtuti-
bus distinguuntur ab aliis virtutibus
sed caritas generatur et supponitur
aliis virtutibus ergo ab aliis dis-
tinguitur ¶ Item habitus ipsi ordinantur
ab obiecto quia sicut fides respi-
cit deum sub ratione veri et spes sub
ratione ardui sic caritas sub
ratione boni si ergo bonum sub
ratione boni et verum sub ratione
veri sunt diverse rationes modo
et secundum diversitatem rationum modo
est distinctio in habitibus et acti-
bus videtur ergo quod caritas differ-
at ab aliis theologicis virtutibus
ergo multo fortius ab aliis scilicet
cardinalibus ¶ Item habitus ipsi ostenduntur
ab actu ipso quia constans
est quod diligere et credere et sperare
actus sunt diversi secundum formam
si ergo rationes diversitate actuum
principalium necesse est diversitate
habituum unde quod necesse sit ponere
habitum caritatis ab habitibus
aliarum virtutum sed sicut fides est
in rationali et spes in irascibili sic
caritas et amor est in concupiscibili
si ergo vires concupiscibiles distincta
est ab aliis viribus necesse est quod
habitus caritatis distinctus
sit ab aliis habitibus ¶ Item habitus
ipsi ordinantur per oppositum ad suum op-
positum quare videtur approbatum

cari[tas] disting[uitur] ab aliis incom[m]unicabilit[er] et
parte eciam ab informibus et despo-
sitionibus malorum et maiorum
variae bonorum quibus opponuntur
cum sint per voces unde quod si vi-
tium tale opponitur ab aliis mo[d]is
distin[guitur] consimiliter et habitus caritatis
ab aliis habitibus. ¶ Item hic ipsum
audit[ur] per comparationem ad proximum quia
quemque aliqui sic se habent quod qu[o]-
rumvis perficiat alii evacuantur
necesse est illos habitus per essentiam dif-
ferre sed caritatis habitus impa-
tria perficiatur et consumatur habitus
vero fidei et spei evacuatur sicut
dicitur ¶ primo ad Cor. xiii. et habitum est in dif-
feren[tia] ergo necesse est caritatis
habitum ab habitibus aliarum virtutum
distingui. ¶ Ad secundum ad predictorum intelli-
gentiam est sciendum quod circa hoc re-
perimus triplicem modum dicendi. qui-
dam enim dicere voluerunt quod cari[tas]
habitus est ab aliis virtutibus
indistinctus propter ipsorum habitum con-
sensualem unitatem dicunt enim
ipsos habitus habitum virtutum ab
invicem non differre per essentiam nisi so-
la relatione ad actus et hii quid
dicunt de potentiis anime et quod
sint unum per essentiam inter se invicem
sed per relationem inter propter mutua pro-
prietatum habitum denominacionem. ¶ Eo
enim forme despare nullomodo
possunt se ipsas denominare et vi-
detur etiam denominat ut iusti-
tia est prudens et prudentia
est iusta fides amat et cari-
tas credit impossibile est sibi ha-
bitus virtutum realiter inter se
differre quod habet eadem ratione to-

llende non licet quod non differant
actualiter tamen caritati attribuan-
tur omnium virtutum actus sicut dicit
Apostolus. i. Cor. xiii. et hoc ipsum
dicit concedisse Augustinus in libro de mo-
ribus ecclesie ubi sic differunt
virtute nichil omnino esse virtute
affirmant nisi summum amorem
dei. Nam illud quod quadripartita di-
citur virtus ex ipsius amoris quod
varie affectu quantum intelligo di-
citur quibus tunc hii innituntur autem te-
pore cum omnes virtutum habitus
ad se invicem non differre nisi
sola relatione non video quomodo
possint etiam doctrine catholice
quod cum diversitas sit in potentiis
anime et ipsarum habitus manifes-
tat ipsa diversitas actuum et ob-
iectorum cum una virtus denominat
alteram vel actus unius attribuitur
alteri hoc non est intelligendum
nisi propter commoda ipsorum habitum vel
propter mutua circumincessionem
et concatenationem. Sicut dicitur de potentiis anime
quod se invicem continent tantummodo
et super se mutuo reflectuntur non
quod omnino idem sint sed quia cum
sint in eodem et possunt reflecti super
illud in quo sunt quia anima in-
telligit se et amat se per quas et
super se invicem reflectuntur. et propter
ea quia reflexio non tamen non se-
cundum commoda in diversum quemcumque
verum etiam propter concatenationem quam
ideo non cogunt ponere nec potentias
anime nec habitus sed in quod sint
ad invicem indifferre unde Augustinus
in libro de moribus ecclesie ubi dicit

dicit quod omnes virtutes alias reducit
ad caritatem tamquam ad fundamen-
tum reducit sine quo alie vir-
tutes non sunt vere virtutes
quia ad eternam beatitudinem non pro-
ducunt. ¶ Est et quartus alius modus
dicendi videlicet quod caritas ab aliis
virtutibus non distinguitur essentia-
liter ipsius caritatis qualitate non licet
eam quidem dicere quod ipsa virtus con-
tinue spiritualibus diffunditur per omnes
alias virtutes pro eo quod omnes virtutes
anime appetunt sua obiecta vnde
amor reperitur in omnibus virtutibus
ut dicit et amor ordinatur in omni-
bus virtutibus et quia caritas
non est aliud quam ordo amoris
sicut est quod dicit voluntas caritatem
ob suam qualitatem non distingui-
tur ab aliis virtutibus sed iste illud
videtur venerabile inspiratum nec quo-
modo dicere cum apostolus eam distin-
guat ab aliis nec vero quam assig-
nant multum est efficax pro eo quod
generalis ita est etiam in se distinc-
ta perfectis quod vero et naturalis vnde
quod actus generalis ad actum aliarum
virtutum concurrit hoc non est propter ydemp-
titatem et in dicendum in secundo sed
propter similitudinem ordinis in modo vnde
et qualitatem sine mutabile convenient
aliqui dicta disposita vel propter similitudinem
imperando vel propter caritatem in-
clinando sicut sol dicitur causa lucis
in quia de aliis terris inferiori-
bus primo sed quia alias adiuvat
et mouet et ideo sicut possibile est
quod aliqui habeat racionem qualis mo-
tores respectu aliorum et tamen in se
sit vnum et ab aliis distinctum

in causis naturalibus sic reperitur contin-
git in anime potentiis et virtuti-
bus et ideo quamvis voluntas im-
peret aliis virtutibus anime et
caritas aliis virtutibus non propter
hoc oportet ponere quod ab eis non dis-
tinguatur ¶ Tercius modus
quartus dicendi et usitatus verum et
auctoritatibus satis conformis quod caritas
realiter est ab habitibus aliarum
virtutum distinctus sicut innuit
ipse apostolus et eius distinctio ab
aliis habitibus potest colligi ex
multiplici ipsius comparatione sicut vi-
delicet oppositio fuit demonstratum primo vi-
delicet ex comparatione ad obiectum quod satis vere
modo ab aliis distinguitur secundo per com-
parationem ad actum qui differt ab
actibus aliarum tercio per comparationem
ad suum principium quarto per comparationem ad
oppositum quod ei directe opponitur
ita quod non habitibus aliarum virtutum
Quinto per comparationem ad primum magis
perficitur enim habitus spei et fidei et
naturales Sexto vero et ultimo
per comparationem ad suum principium quod re-
putat consistit enim in recreacio-
nibus interioribus virtutibus theologicis
et in ... que sicut ymago trinita-
tis in tribus potentiis et v-
nitate substantie si ergo ipse possit adhuc
quod sicut ipso recte asserunt
distinguuntur et vna de alia non pre-
dicatur sed in tribus virtutibus theologicis re-
peritur similiter vero eiusdem ymaginis con-
veniens est ponere ipsas ad invicem
distinctas esse concedendum est
igitur caritatem distinctam
esse ab habitibus aliarum virtutum
concedendum est et sunt rationes que

D

sequuntur ¶ Ad illud uero quod primo
obicitur in contrarium de auctoritate apostoli pro
ipso concedendum dicens quod actus
aliarum uirtutum attribuuntur ipsi
caritati non sic elicienti sed sicut
imperanti et sicut motori primo
non sicut motori immediate et ideo
propter hoc non potest concludi quod caritas ab
aliis uirtutibus non distinguatur
quasi naturali qualitate ab il-
las imperando sed solum in modo
¶ Ad illud quod obicitur de auctoritate sancti
quod uirtus non est aliud quam cari-
tas dico quod propositio illa est predicatio
causalis ideo cum omnes uirtutes dif-
finiuntur per caritatem quia amor
caritatis dat eis uirtutem merendi
qua ablata non est perfecte loquendo
alia uirtus est in anima ¶ Ad
illud quod obicitur per auctoritatem Augustini dico
similiter quod notificationes ille et de-
scriptiones ille per causam date sunt
et si tu queras per quod genus cau-
sandi potest quod caritas respectu
aliarum in modo quodam modo licet re-
uera efficientis quodam modo formalis
quodam modo finalis amor autem
caritatis aliis uirtutibus ut in
actus suos exeant imperat et
imperando informat et facit
eos meritorios et informando
dirigit fini et in ipso quietat
dum facit nos deo adherere
et ipso frui et ideo merito merito
gratuita perfectionis amorem
est diffinienda possibiliter et alibi
dicit quod amor ille qui cadit in
diffinitione uirtutis generaliter non
est amor caritatis que est una
de uirtutibus theologicis sed est adhe-

sionibus et ceteris uirtutibus com-
et generalis et ideo impossibile il-
est possibile quantis assumeret ad-
ferunt assumendo ¶ Ad illud quod
obicitur quod preceptum caritatis com-
prehendit omnia precepta dico quod
non est comprehensiue ea per eam
preceptue sed per quandam reductionem
omnia enim precepta reducuntur ad
illa et in illis continentur et ideo
propter hoc non potest concludi quod preceptum
caritatis sit aliis generalis nisi so-
lum per radicationem suam quod dicit
Gregorius quod precepta sunt multa
per diuersitatem operis et unum in ra-
dice dilectionis quia quicquid pre-
cipitur in sola caritate radicatur
hoc autem non est quia solius ca-
ritatis sit concipere precepta in
ta sed quia alie uirtutes sine ca-
ritate non concipiunt diuina prece-
pta secundum acceptionem diuinam ¶ Ad
illud uero quod obicitur quod obiectum cari-
tatis commune est obiectis aliarum di-
cendum quod per intemptionem quia obiectum ca-
ritatis non est commune bonum sed
bonum summum et bonum sub ratione
boni et ita obiectum caritatis dis-
tinguitur secundum speciem ab obiectis
uirtutum cardinalium que habent
obiecta creata ab obiecto non aliarum
uirtutum theologicarum secundum substantiam
non distinguitur sed secundum rationem
modi que quamuis uno modo fe-
rat diuinitate in actu et habitu
et propter suble mote sicut patet
quamuis quamuis unum et idem sit
uerum et bonum tamen cognitio et affec-
tio et affectio et propter cognitiua et
affectiua et habitus fidei et uir-

ritatis sunt ad unitatem dei ¶ Ad
illud quod obicitur quod caritas sufficit
ad proximum et unitatem dico quod caritas
dei sufficit ad unitatem et ad proxi-
mum propter connexionem aliarum vir-
tutum et dotium quia licet eadem cari-
tate licet alias virtutes et quia licet
dote sibi correspondentem licet alias
dotes et ita sufficiant in unitate
et proximo non ratione caritatis tantum
sed ratione aliarum virtutum annexarum
et ideo propter hoc non potest concludi quod a-
lie virtutes superfluant vel quod
caritas sola sit virtus ab aliis
non distincta preterea quod non licet suffi-
cientia propter sola sed prout est cum
aliis connexa et propter hoc patet quod non
potest aliquis sufficienter mereri
nisi speret et credat unde antequam
potest aliquis esse expeditus et
habilitatus ad credendum et sperandum
nisi mediante fide et spe sic mu-
tuo dotes primum intelligendum est

Secundo queritur utrum habitus ca-
ritatis sit unus vel unum vel
pro speciebus multiplicatis et quod habitus
species multiplicetur unde primo probatur
quia etiam diversa volita et obiecta
diversi sunt voluntates sic enim
ut dicitur voluntates diversificantur
per volita sed caritas est amor
dei et proximi si ergo deus et
proximus distant distantia infi-
nita necesse est habitum inclinantem
ad amandum deum et amandum proximum
esse alium et alium ¶ Item hoc ipsum
ostenditur per precepta quia nulla sunt
diversa precepta diversi sunt habitus
habilitantes animam ad illa precepta
implenda || diversi sunt habitus || ma-
nime cum ipsa precepta proprie
respiciant virtutes ¶ Si ergo circa ac-
tum caritatis duo consistunt man-
data videtur quod virtus caritatis non
sit una ¶ Item hoc ipsum ostenditur
per modos diligendi alius enim
est modus diligendi deum quam
diligendi proximum deum enim debe-
mus quantumcumque diligere plus quam nos
et toto corde sed proximum sicut
nos ipsos et ceteris si ergo habitus
virtutis datur ad modum actus
est alius et alius sunt habitus et
inde modus alius et alius est
habitus unde habitus ¶ Item hoc ipsum
ostenditur per simile quia sicut ea que est divi-
ctius aliud est habitus et aliud
donum quam scientia que est de rebus li-
bet et similiter latria que est cultus
dei est alia virtus quam dulia
que est amor proximi ergo pari
ratione alia et alia virtus erit
qua diligitur deus ¶ Item plus
differt vita contemplativa activa a con-
templativa quam differant operaciones
eiusdem vite ad se invicem ergo
similiter plus differt virtus que
dirigit hominem ad vitam contem-
plativam quam alia que dirigit
ad vitam quam due virtutes que
dirigunt ad vitam contemplativam
sed caritas secundum quod est amor dei
dirigit ad vitam contemplativam
prout est amor proximi ad vitam
activam cum ergo caritas secundum
quod est amor dei differt a fide licet
utraque harum sit virtus dirigens
ad vitam contemplativam videtur mul-
to fortius quod amor dei et proxi-
mi huiusmodi distinguitur ¶ Item amor

amicitie et amor concupiscentie sunt
diverse species amoris sed caritas
amat deum amore concupiscentie quia
facit deum desiderare et appetere
proximum vero amore amicitie. Sed
contra ille sunt diverse affectiones
et diverse dilectiones; videtur quod vir-
tus caritatis habeat multiplicatam
speciem. ¶ Respondeo dicendum quod sicut una est
summa caritas increata sicut una
est summa bonitas et sicut fides
animo assentit summe veritati et
propter illam credit quidquid credit sic
caritas animo adheret summe
bonitati et propter illam amat
quidquid amat ergo sicut fides est
una virtus et unus habitus
respectu credendorum ita et cari-
tas respectu amandorum. ¶ Item sic
se habet voluntas ad verum et irascibilis
ad arduum sicut se habet concupiscibilis
ad bonum et sicut alie due vires
habent unitatem virtutis sic et ipsa con-
cupiscibilis sed rationalis in creden-
do verum non habet propria i. una vir-
tute scilicet et irascibilis in respec-
tando arduum ergo similiter videtur
quod concupiscibilis in amando bonum
non habeat nisi unam solam virtu-
tem sed hec est caritas ergo etc. ¶ Item
quanto aliquid est magis unitum
tanto magis habet ipse uni-
tatem sed virtus caritatis inter
ceteras virtutes est propinque u-
nitiva cum ipsa sit vinculum
perfectionis sicut dicitur ad Coll. iii
ergo videtur quod caritas inter ceteras
virtutes teneat unitatem ergo non
habet pluralitatem per alias species. ¶ Item

in omni quo inferius contingit re-
perire ordine motorum necesse est
esse statum in uno sed caritas
omnibus virtutibus anime
imperat et omnes movet tam theologicas
quam cardinales ergo necesse est ipsam
habere unitatem non ergo multiplicabilem
speciem. ¶ Respondeo dicendum quod caritas habitus
est unus et indivisus secundum
speciem licet secundum numerum plurificetur
individuis / individuis enim diversis
plures sunt caritates secundum habitum
et actum inveniuntur tamen simpliciter
in omnibus aut in quibus est
una caritas secundum speciem propter
hoc quod unitas habitus venit
ab unitate obiecti et actus principa-
lis et hoc quod est reperire verum
si quis diligenter velit attendere
actus enim caritatis est diligere
diligere autem idem est quod velle bo-
num suum ergo caritas diligit a-
liquid bonum optat ei quem diligit
istud autem bonum quod caritas op-
tat est unum solum videlicet
bonum et eternum et bonum summum
istud autem bonum summum aliquando
homo proprietate optat deo alii
sibi alii proximo secundum quod optat
ipsum ipsi deo dicitur diligere deum
quia vult quod ipse deus sit suum
bonum et quod habeat omne bo-
num secundum quod appetit illud proxi-
mo sicut dicitur diligere deum quia
proximum quia vult quod habeat aliud
bonum optatum licet multa sint
quibus illud bonum optat et id
est obiectum principale unius habitus
diligendi quod ipsum propter se com-
petit optime caritati ita quod habet

rum obiectum principalis motivus est et fi-
nis quietativus et quia illud est
unum solum sive comparetur ad se sive
comparetur ad eum qui habet caritatem
sive comparetur ad eius proximum sic
est quod caritatis habitus habet esse
unus et concedende sunt rationes
que hoc ostendunt. ¶ Ad illud vero
quod primo obicitur in contrarium quod obiecta sunt
diversa etiam per rationes quia licet
caritas diligat proximum tamen proximus
non est principale obiectum sed est illud ad
quod principale obiectum caritatis comparatur
quia eius proximum est ymago dei et ca-
pax ipsius dei. Ideo virtus cari-
tatis que desiderat summum bonum
sibi ab omni eo qui potest ipsum habere
et ipso frui appetit summum bonum
proximo sicut sibi ipsi in quo
[illegible] et hoc non est esse aliud quam ad
[illegible] proximum per caritatis affectum et
[illegible] obicias quod caritas non tan-
tum facit quod homo velit proximo bo-
num quod deus est sed etiam omne aliud bo-
num quod hoc non est principale et
relative sed quasi concomitative et inquantum
[illegible] manifestabitur inferius magis ap-
[illegible] cum agetur de hiis que sunt
diligenda ex caritate ¶ Ad illud
quod obicitur quod duo sunt precepta ca-
ritatis dicendum quod illa duo precepta non
sunt diversa formaliter sed solum
materialiter unde illorum [illegible] includitur
in altero secundum quod magister dicit [illegible]
[illegible] hoc non sequitur quod habitus
caritatis diversificetur secundum formam
¶ Ad illud quod obicitur de diversitate modorum
[illegible] est quod diversitas illorum modorum
est ex diversitate comparationis illius summi

bonum quod potest diligi vel optari
sibi ipsi et potest optari creature
que est nata in ipso beatificari
unde diversitas illorum modorum non
venit ex diversitate principalis obiecti
sed comparationis comparatione ipsius et propter-
ea non sequitur quod sit diversitas
in virtute modificante quia diver-
sitas comparationis obiecti non sufficit
ad faciendum habitum diversificari ¶ Ad
illud quod dicitur quod sapientia et scientia la-
tria et dulia dicendum quod non est simile
quia sapientia negociatur de eternis
secundum rationes eternas et scientia de
temporalibus secundum rationes temporales
et ideo diversas rationes habent secundum
quas diriguntur in actibus suis
regulantur sed caritas unicam solam
habet rationem motivam videlicet ipsam
summam bonitatem que eo quod sit sum-
me amabilis et quia est in se
et quia participatur a creatura u-
troque modo caritas eam amat et
sic habet unam rationem motivam et propter-
ea non debet sic diversificari sicut sa-
pientia et scientia eodem modo dicendum
est de latria et dulia sicut inferius
videbitur est enim de ipso. ¶ Ad
¶ Ad illud quod obicitur de diversitate contemplative
et active dicendum quod contemplativa et
activa vita nominat statum sive
virtutis exercitium diversitas autem
status vel exercitii non inducit
diversitatem in habitu sed diversitas prin-
cipalis obiecti vel habitus secundum diversos
status et diversa exercitia dirigit
homines in utraque vita sicut fides
dirigit hominem in contemplacione

et operum. Propter hoc non sequitur quod ca-
ritas eo quod ad actum vite et con-
templacionis dirigit et habilitet sit
virtus duplex. ¶ Ad illud quod ultimo
obicitur de amicicia et concupiscencia dicendum
quod sicut dictum est in precedentibus
de actu confidencie et compassionis
quod unus habet comparationis ordinem et unus
alium quodammodo includit. Sic actus
amicicie quodammodo includit amo-
rem concupiscencie. Cum enim est amicus
alicui optat ei id quod bonum est et
dum optat illud bonum et ipsum bo-
num optatum facit concupiscere
et eidem facit adherere. Unde sic
ipsos invicem sunt in necessitate
sine potencia. Sic caritas adheret
et adherere facit summe bonitati
et iste est eius actus primus et
amoris proprius oritur et in quo
includitur amor concupiscencie et amor ami-
cicie et propterea sicut ipsos non di-
versificant propter actum confidencie
et compassionis sic nec caritas
propter actum amicicie et concupiscencie.
Quod autem adherere deo dicitur sit actus
caritatis principalis Augustinus patet
quia ipse dicit in libro de moribus ecclesie
et apostolus I Cor. VI. Qui adheret
deo unus spiritus est et dyonisius de
divinis nominibus amorem sive divinum
sive angelicum sive intellectualem vir-
tutem quandam dicimus unitive et
quia unum est illud bonum ergo cum
principaliter caritas unit. Sic unum
est quod habitus caritatis unitatem
sed sicut prius dictum.
¶ Tercio queritur utrum habitus ca-
ritatis sit unicus concretus an ali-
quid addat vel gratiam sit habitus
aliarum virtutum et quod sit idem cari-
tas omnino quod gratia nichil addens
ultra. Videtur per illud quod dicit Ambrosius
caritas est mater omnium virtutum quia
omnes informat sine qua nulla
est vera virtus. Sed esse formam vir-
tutum gratuitarum proprium quod gratui-
te sunt est proprium ipsius gratie
gratum facientis ergo si hoc competit
ipsi caritati videtur quod in nullo dif-
ferat ab ea. ¶ Item Augustinus XV de trinitate
quod excellentius nullum donum dei est
caritate. Sed gratia gratum faciens
est excellencior omni gratia gratis da-
ta. Ergo videtur quod si caritas est excel-
lentissima inter cetera dona quod ipsa
sit unica et pure gratia gratum fa-
ciens nichil habens ultra. ¶ Item Hu-
go de sancto victore in libro de archa sponse. Dic
anima mea. Quia amor est vita cor-
dis sed amici vivificacione quibus adesse
moris est proprium ipsius gratie gra-
tum facientis ergo videtur quod caritas
sit ipsa gratia unica et pure. ¶ Item
facere gratum et acceptum deo est
proprium ipsius gratie sed cari-
tas eo ipso quod caritas est reddit
deo hominem carum et acceptum et
opus facit meritorium. Ergo videtur
quod nichil aliud nisi habeat quod super
gratiam gratum facientem aliquid
addere faciat vel per quod a gratia
differat. ¶ Item omnis habitus
virtutum qui aliquid addit super gra-
tiam gratum facientem aliquomodo minuit
tamen culpam nec tollunt totaliter
culpam sed caritas omnino tollit
culpam ergo nichil omnino addit super

quod Cetera vero de amore dei
etc. voluntas recipit in amore
amor in caritate et caritas in su
pienda et paulo post inquit ergo
aliud est amor quam vehemens
in bono voluntas ipsa enim bona
voluntas primus est affectus si
quo actus affectus vehemens
est de ratione caritatis et affectus
hic aliud est quam gratia quo habitus
caritatis addit aliquid ultra Item
inquit quale sit spirituale nisi per aliquid
additum sed gratia gratis et tamen
est ad omnes virtutes caritas autem
est specialis virtus quo non est ca
ritate aliquid addit ultra gratiam
Item habitus qui communis est in ratio
ne suo differens est ab eo quod non
est communis in suo actu sed gratia
est communis ergo caritas autem non
est communis in actu suo quod est dili
gere quo caritas et gratia aliquo modo
differunt aliquid ergo habet in se caritas
quod est agere diuisum tamen ergo
sit habitus continens videtur quod ali
quid addit super ipsam gratiam
Item habitus alias virtutes dicuntur
ipsas potentias et ipsarum operati
onem ultra gratiam gratum facien
tem sed ex comparabilibus actu in
diget operationi sicut et ratio habi
tum sic ampliata et inferiorata sic
ergo virtus perficiens rationalem
ut fides continet aliquid gratiae
gratis dare videtur similiter in ratione
eius multo fortiori caritate ali
quid addit super gratiam gratum
facientem Item omnis habitus
qui perspicaciam et frequentiam
reddit potentiam facilem ad actum
suum augmentum gratiae gratum faciens

aliquid continet ipse post gratiam gra
tum facientem sed caritas est huiusmodi
sicut patet quo caritas aliquid addit
super gratiam ... probatur per hoc quod tanto
habitus est perfectior quanto potentiam
reddit faciliorem et expeditiorem
ad actum sed ergo habitus caritatis
aliquo modo perficit perfectiorem perficientem
gratiam gratum facientem necesse oportet
ponere quod differat alia Ad pre
dictorum intelligentiam est notandum quod
circa hoc est duplex modus olim dicendi
quidam enim dicere voluerunt quod caritas
est omnino idem quod gratia per rationem dif
ferens sola ratione dicitur enim gratia
inquantum respicit totam animam
caritas vero inquantum regit et di
rigit voluntatem et hunc modum signi
ficandi caritatis nomine et aliquos in
venit et ratio approbare nomine quod
significare videtur quia caritas
dicitur a karis quod apud grecos idem
est quod gratia unde tamen habet virtus
non sicut aliam nominatam agere
non videtur quod aliquid reddit statim rationem
Ampliusque cum in summa videtur tamen
cum ceteris virtutibus differunt ampliavit
et praeterea ponit hic eam non facit nisi
magis pure habet rationem boni et hic
ipsum ipse inquit i venit quod alie vir-
tutes possunt esse informationes et
recipere ad minorem malitiam caritatis
vero minime et propterea videtur caritas
statim testimonium apostolicum esse mera
quia ipsa gratia gratum faciens cui
sit bonum purissimum et excellentissimum
primum non est approbare videtur quod
tamen ipsa voluntas sit suppositum
in divina aqua possibiliter tota ra

ipi

uirtutum infusarum et que in mente
sunt iussu dei sed ipsa gratia que perficit
alias potentias anime spirituali modo
perficit voluntatem et ipsa habet hoc
alias potentias perficiat tunc habitu gratie
gratis date ipsam potentiam diligere
dei perficit ipse et secundum quod ipsa illa
perficit sic caritas appellatur
et sic videtur satis tenibile dicere
quod gratia et caritas idem sunt per
essentiam et differentes sola ratione et
tunc illius rationis gratia cum
aliis virtutibus et aliis distinguitur
et quodammodo specificatur et per hoc
declinari satis videntur faciliter
rationes ad oppositum que concludunt
quod caritas aliquid addat super gratiam
non enim concludere videntur nisi quod
caritas addit aliquid aliquatenus tamen
ad omnia illa in generali declinandum
sufficiens videtur esse quod addat solum
respectum ad opus determinatum
¶ Et est alius modus dicendi quod cari-
tas uel gratia gratum faciens
dicit aliquid habitum qui inclinat ipsam
sit ipsa potentia diligendi ad actum
proprium et hii quidem dicunt esse necessarium
proportionem connaturalem divinam que
est inter alias virtutes et cari-
tatem quecumque non potest esse per divi-
nitatem que sit in gratia gratum facien-
tem ipsa sit una sicut in fide ha-
bitus est et non propter actus ip-
sius specialis et difficultatem respec-
tuum requirit habitus specificans
et determinans gratiam voluntate ipsius
et habituans potentiam ut exeat in ac-
tum suum et hii non dicunt satis sed
concordat auctoritas Bernardi quod dicit in li-

¶ de amore dei quod libera voluntas
data est homini que est ad animam
concordat que virtutis accipit per-
fectum et ideo et amor efficitur cum
non sibi dimissa sed ipsa sine ulla
sui in se ipsa patitur defectum et
quod magis tunc maior sortitur
nomen non ut cupiditatis ama-
bilem consequenter quod aliquid est
parte voluntatis nisi quod adveniente
gratia sic virtus et non est nisi
virtus caritatis de qua loquitur ergo vir-
tus caritatis nisi gratia secundum ipsum
aliquid dicit satis clare videtur
sed pro conclusione tamen quia sicut
fides concernit assensum sic ca-
ritas concernit affectum et sicut
argumentum aliquid est differens a gra-
tia gratum faciente sic caritas et de clari-
tate sicut fides tenetur augmentum
vel caritas affectum secundum quod dicit
Augustinus caritas est voluntas amici
affectus qua diligitur deus propter se
et proximus propter deum et idem ipse
dicit in libro de disciplina et anima cari-
tas principaliter ordinandi sunt animi
affectus ad illud quod decet uti in
virtutes perficiens sunt et paulo
post amor vero ad eum sui perficiat
in amore dei et proximi satis
ergo videtur verum consequens sic per-
ficiat in amore dei et proximi sed
quod sicut virtus fidei aliquid habitum
concernit sic gratum gratia facien-
tem et habitus caritatis et hii pro-
videntur rationabiliter concludere rationes
ad istam partem adducte Sed quia
ipse nolit hanc partem sustinere
sic potest faciliter ad rationes que
adducuntur in contrarium videre ¶ Ad i.

ens quod prius aliud quam caritas informans ceteras virtutes quod est primum principium gratie. Dicendum quod est loqui de virtutibus quantum ad esse et quantum ad bene esse et quantum ad bene operari. Si loquamur de virtutibus quantum ad esse sic quelibet virtus habet in se ipsa propriam formam per quam differt ab alia ut fides a spe. Si autem loquamur de ipsis quantum ad bene esse sic formantur a gratia que facit ipsas gratuitas et deo acceptas. Si loquamur de virtutibus quantum ad bene operari sic informantur a caritate que est pondus inclinans et faciens tendere operationes aliarum virtutum ad bonum finem et pro alio modo informat gratia alio modo caritas et propterea non sequitur quin inter caritatem et gratiam ulla sit convenientia diversa. ¶ Ad illud quod obicitur quod caritas est donum excellentissimum dicendum quod quia caritas inter [illegible] agit quantum aliquid addat ultra ipsam ideo excellentia que gratum faciens attribuitur caritati et hinc est quod ponitur et nomine gratie et premiatur [illegible] virtutibus [illegible] quantum ad eius excellentiam [illegible] dignitate et propterea non sequitur per ipsa modus addito ulterius gratiam [illegible] in illa comparatione non comparatur ad dona gratuita secundum quod gratuita sunt sed secundum quod sunt [illegible] gratis data et hoc modo [illegible] premiatur quia nunquam separatur caritas a gratia quemadmodum alia possunt separari alia dona gratuita et ideo [illegible] donum excellentissimum

esse inter dona [illegible]. ¶ Ad id quod obicitur quod amor est initium actionis dicendum quod sicut in initio vite viventis dicitur duplex vivendi principium est actus primus alioquin principium est actus secundus et primum est ab anima essentia et secundum non ab anima [illegible] intelligendum est quod in esse moris quod vivit principium est actus primus est ab ipsa gratia vivificante ipsam animam totam sed principium est actus secundus est ab ipsa virtute et quamvis possit attribui cuique virtuti gratuite ut patet in ipsa fide secundum quod dicitur Ro. i. Iustus ex fide vivit. Potissime attribuitur ipsi caritati propter magnam affinitatem quam habet ad gratiam. ¶ Ad illud quod obicitur quod caritas reddit deo acceptum et gratum dicendum quod sicut hoc fiat virtute gratie sed ex hoc non sequitur quod [illegible] sic gratia quia caritas non [illegible] idem acceptum reddit sed est aliquid prius comprehendere et aliquid actum specialem et determinatum habilitate virtute cuius aliquid addit ipsi gratie quod est ipsius gratie substantia et [illegible] sicut in precedentibus ostensum fuit de fide. ¶ Ad illud quod obicitur quod caritas animam deservit propterea dicendum quod hoc non est quia caritas [illegible] addit supra gratiam gratum facientem sed quia ante peccatum repugnat ipsi habitui substrato caritati et ideo sicut fides totaliter tollitur per infidelitatem quia non solum repugnat ei quantum ad illud q

est in ea gratia gratum faciens
sed caritas quamvis destitutionem sub
tractionem plurimo modo intelli
gendum est quod caritas tollitur
per peccatum propterea illud autem in sequen
ti probabiliter clarius manifesta
bitur

Quarto queritur utrum habitus
caritatis possit esse infor
mis an semper sit formatus
et quod semper sit formatus videtur primo
per Augustinum in libro de vera innocentia
Dilectio dei et proximi est propria
et specialis virtus piorum atque san
ctorum cum cetere virtutes bonis
possunt esse communes et malis sed
alie virtutes non sunt communes
bonis et malis nisi quia possunt
esse informes si ergo caritas
non potest aliquando esse communis
videtur quod nullomodo possit esse in
formis ¶ Item huiusmodi carita
tem nullus potest habere in aliis
sed si posset esse informis ali
quis malus posset eam habere
sed impossibile est igitur habitum caritatis
informem esse ¶ Item impossibile
est formam fieri informem sed cari
tas est forma virtutum secundum quod
dicit super illud Ro. 1 iustitia dei
revelatur glossa fides est informis quali
tas mentis quando sociata non fuerit
caritati sed est forma omnium vir
tutum ergo etc. ¶ Item virtus ca
ritatis est diligere deum propter se et
super omnia sed istum habitum nullus
habere potest qui habet in se mortale
peccatum cum in quolibet peccato morta
li aliquis diligat creaturam plus quam deum si ergo so
la illa virtus potest esse infor
mis cuius actus potest reperiri
in peccatore sicut patet de fide videtur

quod caritas nullomodo possit in
formis esse ¶ Item sicut in
fidelitas repugnat fidei sicut li
bido et amor libidinosus repug
nat caritati sed impossibile est habitum
fidei nec informem nec formatum
simul stare cum errore et cum in
fidelitate ergo impossibile est habitum
caritatis nec informem nec for
matum simul stare cum libidine
sed amore peccati et libidine vel ergo libi
dine secundum quod dicit Augustinus ergo im
possibile est habitum caritatis nec
informem nec formatum reperiri
in peccatore ergo non reperitur nisi
in vero iusto sed in illo non potest
esse informis sed semper formatus
ergo etc. ¶ Sed contra cum aliquis
peccat qui in deum credidit et di
lexit sicut in eo remanet credu
litas sic remanet in eo que
dam dilectio sed non est ita nobi
lis dilectio vel amor quam sit illa
credulitas ergo si credulitas
illa sortitur nomen virtutis pari
ratione videtur quod et illa dilectio sed
non sortitur nomen et nomen alie
virtutis quam caritatis ergo ca
ritas potest esse informis ¶ Ista
aut potest aliquis diligere deum
informiter aut non si non ergo
cum homo sentit se deum diligere
karus sentit se habere caritatem et
esse in gratia quod apud multos potest
esse in dubiis si potest sed quales
sunt actus tales sunt habitus
ergo si actus diligendi potest esse
informis videtur quod et habitus
¶ Item de fide formata oritur
amor et amor utique fortius

ergo tamen quod fides informis possit oriri timor similis quia est timor informis quia etiam habet rationem doni, videtur quod consimiliter possit oriri amor qui etiam habeat rationem virtutis. Videtur ergo idem quod prius videbatur quod amor caritatis informis possit esse. ¶ Item caritas est virtus gratuita. Constans est quod hic dicitur gratuita addit supra virtute. Ergo si remanere potest prius sine posteriori videtur quod caritate desinente esse gratuita adhuc possit remanere virtus sed tunc esset informis. ¶ Item peccata cadentia in peccatum aliquid relinquunt in potentia rationali et irrationali quo sit habilis ad repugnandum ut fides et spes. Ergo peccata venialia relinquunt aliquid in potentia concupiscibili intimo multo fortius cum ipsa magis indigeat. Sed constat quod illud non est magis nobile quam illud quod est in aliis potentiis cum ipsa habeat nobiliorem virtutem informari. Si ergo alie post lapsum in peccatum possident fidem et spem informem, videtur quod et ipsa post peccatum habeat caritatem informem. ¶ Ad oppositum dicendum quod secundum quemcumque modum habitus caritatis semper est formatus et numquam habet esse informis. Et hoc indicat nomen eius, nomen enim eius nominatur cum nomine gratie. Si ergo virtus informis dicitur esse illa virtus que est privata gratia divina, caritatem informem nichil aliud est dicere quam gratuitum esse gratia privatum, quod est falsum et non intelligibile, quia est illud implicans oppositorum. Et ideo quamvis dicatur

quod caritas non potest esse informis licet autem doctores hic communiter consentiant in ratione tamen quare hoc sit est inter eos differentia. Nam quidam volunt dicere quod ideo caritas non potest esse informis quia est quodammodo intricata sive ipse sit fides et spes communes sunt ingenio... licet autem aspectus quamvis non teneat, non est tenenda sicut in primo libro sunt ... ¶ Alii dicere volunt quod caritas non potest esse informis quia est habitus non gratuitus rationis ultra gradum gratie facilitatis in sola ratione et ordine ad actum et finem alie virtutes quia habitus substractus sunt informes et potest sola non caritas que nichil absolutum reddit addit et ideo ipsa sola est que non potest fieri informis. Sed licet istud videatur esse satis probabile, est tamen non modicum calumpniabile difficile enim est sustinere pro parte auctoritatibus et rationibus quod caritas non addat ultra gratiam aliquid habitum quam concupiscibile promptam habilitatem ad amandum sicut impie credentes per liberta sunt ... ¶ Et ideo est ad hoc tertius modus dicendi reddi rationem quare caritas non potest esse informis sicut alie virtutes. Hec enim est quia caritas non solum inquantum gratuita sed etiam inquantum affectio recta sine qualitatem ad habitum substractum repugnat cum peccato sicut fides spiritualis repugnat peccato sibi opposito. Unde

o

sicut fides simpliciter tollitur per vicium
vero et infidelitate et spes per
desperacionem ita quod non remanet
qualitas nec virtus informis
Sed habitus caritatis per unicum
culpam sed tollitur et ideo nunquam
remanet informis quod autem omne
peccatum habeat oppositum cum cari-
tate habitus substracti in
sio sicut enim habitus ipsius fidei
habilitat animam ad credendum omnia
credenda et assentiendum prime veri-
tati propter se et super omnia Sic eciam
habitudo caritatis ad amandum
omnia amanda et adherendum
prime bonitati propter se et super
omnia et ideo sicut error circa
quodcumque articulum oppositum [illegible] opponitur
sed cum fidei habitui sic amor li-
bidinosus circa ea que aman-
da sunt opponitur sed eo ipso quod ca-
ritate tune habitus substracti
quia ergo omne peccatum consistit
in deordinate delectatione aliquo
bono creato et in quadam libidine
que oppositum habet cum recto
amore sicut error cum vera
credulitate hinc est quod omne
peccatum simpliciter excludit carita-
tem et ideo sicut fides infor-
mis non potest reperiri in infi-
delibus et hereticis ergo caritas
informis non potest reperiri in
aliquibus viciis peccatoribus
et iniquis et in filiis illius sed
reperitur virtus informis hec
est quod caritas nullo modo potest esse
informis quia secundum se tota
consistit cum sua quantitate quod non
est reperire in aliqua alia virtute

et si tu queras rationem huius Augustinus
docet in xiiii de civitate dei ubi
dicit quod omnis affectio oritur ex
amore ideo nichil potest obliquare
aliquas affectiones anime quin ali-
quomodo vel principaliter vel concomi-
tanter opponitur ipsi amori et habitui affec-
tus illum ille rectificante que de-
sunt ergo rationes ostendentes
quod caritas non potest esse infor-
mis ¶ Ad illud vero quod primo obi-
citur quod in peccatore remanet
credulitas et dilectio erga deum
dicendum quod quamvis utraque remaneat
non tamen uniformiter quia
credulitas habet rationem virtutis
dilectio vero non et ratio huius est
quia ad hoc quod aliquis habitus
sortiatur nomen et rationem virtutis
necesse est quod habeat aliquam per-
fectionem et vigorem quendam respectu
actus et ideo hoc habet
hec credulitas in uno peccatore
nam ipse peccator assentit prime
veritati propter se et super omnia et
credit omnia credenda secundum quod
credenda sunt nullus autem
peccator est qui diligit deum propter
se et super omnia et diligit omnia
diligenda secundum quod diligenda sunt
et ideo dilectio illa que est in pec-
catore non ita habet rationem vir-
tutis nec sortitur nomen cari-
tatis secundum quod credulitas habet
rationem virtutis et nomen fidei
sortitur ¶ Ad illud quod obicitur
quod contingit diligere informiter dicendum quod
verum est sed sicut credere aliquem
articulum informiter quam alium arti-

tali dispositionem fidem quam faciunt
aliquam habitualem non est actus
virtutis informis quia fides
non est in eis virtus ¶ Sic di-
ligere deum in peccatore non est actus
virtutis licet sit eius ubi perfectio
virtutis quia talis non diligit
omnia diligenda ut est etiam et
vigor quia peccatum actum non
superat nec excludit amorem
libidinosum sibi oppositum sicut est
de illo qui credit unum sine alio
qui per illam credulitatem nec per-
fecte credit quia non omnia
credit nec vigorose credit
quia errorem non dimittit ¶ Ad
illud quod obiicitur quod de fide infor-
mi debet concedi amor informis
sicut et timor dicendum quod non est si-
mile propter quod maioris perfectionis
est amor quam timor et magis
rectificat animam in recte amando
quam in recte timendo et hoc
quia est principium omnium affec-
tionum sicut dictum est supra et
ideo cohabitare non sequitur quod sicut
fides generet amorem informem
quod possit generare caritatis amo-
rem ¶ Ad aliud quod obiicitur quod caritas
est virtus gratuita et esse gra-
tuitum caritati hoc quod est esse vir-
tutem dicendum quod quamvis sit in eius
esse gratuitum et quam esse vir-
tutis verum tamen pro aliqua
quam vero adhaeret quam respectu
alteri quod eadem perfectionem auferat
per quod adveniens quod consequitur
sicut patet quod homo est animal ra-
tionale et si desinat esse rationale
desinit esse animal per hunc modum

potest intelligi et in caritate
quod illi adhaeret hoc quod est gratui-
tum virtuti quod cum desinat esse
gratuita desinit esse virtus
licet aut quare magis adhaeret
in caritate quam alia virtute
ratio est supra ¶ Ad illud quod obicitur
quod in homine cadente in peccatum
quod potest cognoscibilia ad motorem
remanet sicut aliis virtutibus
animae dicendum quod remanet sibi adiu-
torium aliquod sed in suo corpore
multi enim reperiuntur qui habent af-
fectum dilectionis et pietatis
erga deum et homines bonos nihilominus
tamen illud quod remanet in aliis
virtutibus et hoc habitus est ga-
tia facilius corpori et di-
ordinant quam alie virtutes unde
quamdiu peccatum est in anima vir-
tus rectificans eius affectio-
nes non potest esse in ea quam-
vis cum peccato manens peccator
possit esse rectus in credendo
non tamen potest esse rectus
in diligendo d 29
Quia queritur de ipsa carita-
te quantum ad actum eo
modo etiam licet quaerunt quatuor
¶ Primo queritur utrum actus cari-
tatis principalis sit interior quam
actus alterius virtutis ¶ Secundo
utrum possit sit motus caritatis
esse mercenarius ¶ Tertio queritur
utrum idem possit esse motus
dilectionis in deum et in proximum
¶ Quarto queritur quis eorum prae-
cedit alium ¶ Quinto queritur utrum
motus caritatis in deum habeat
modum ¶ Sexto et ultimo utrum
teneamur ad illum modum implendum

O

Quarto probatur sic procedit et
generatur vitae motus ca-
ritatis prius sit intrinsecus
quam actus aliarum virtutum et
quod sic videtur primo per illud quod dicit
Apostolus Ro. xiii. plenitudo legis
est dilectio sed nullus plene ad-
implet ea que sunt legis nisi
qui interiore cura observat si-
gnanter plenitudo legis quam apostolus
attribuit ipsi caritati videtur
quod efficacia merendi primo et prin-
cipaliter circa actum eius consistit. Item
super illud Gal. v. fructus autem
spiritus caritas etc. glossa attende
quod in capite fructuum caput vir-
tutum posuit caritatem que cum alia
inter fructus spiritus connumera-
tur meruit nisi caritas sine qua
cetere virtutes non reputantur
esse virtutes et ex qua omnia bona
nascuntur. Si ergo ex caritate omnia
bona nascuntur et hoc non potest
intelligi nisi de bonis meri-
toriis quod primo nascitur ex caritate
per tempus ratione meritorii ergo prius
est interius actus
caritatis quam actus alicuius
virtutis. Item opus non habet
aliquid viriditatis virtutis boni
operis nisi maneat in radice cari-
tatis ergo radix caritatis om-
nibus operibus tribuit viridita-
tem sed hec viriditas non est aliud
quam efficacia in merendo. Si ergo
hanc tribuit caritas aliis vir-
tutibus prius actum et motum
videtur quod actus caritatis primo
et principaliter sit intrinsecus inter
omnes actus virtutum. Item

meritum est cum virtuti cooperatur
ordinatum in fine sed caritas est
virtus que immediate ordinat
in fine et mediante qua cetere alie
ordinantur. Sed videtur ergo quod circa
actum eius primo et principaliter
contingit actum meriti reperire.
Item nullum obsequium est merito-
rium apud deum nisi quod sit liberale
sed nichil sit liberale nisi quod sit ex
amore quia amore datum magis
omnia alia dona donantur. Si ergo
efficacia merendi consistit in libe-
ralitate et liberalitas primo et prin-
cipaliter reperitur in motu caritatis
et amoris videtur idem quod prius
videlicet quod motus caritatis primo
et principaliter sit intrinsecus. Item
actus fidei non est meritorius
nisi secundum quod fides credit in deum
non credere deo et credere deum que
est fidei informi et fidei for-
mate sed quod fides credat in deum
hoc habet ratione caritatis adiuncte cre-
dere enim in deum secundum dicit Aug. est
credendo amare ergo videtur quod
actus fidei non sit meritorius
nisi mediante actu caritatis. Si ergo
actus fidei est primus inter actus
omnium virtutum videtur quod circa actum
caritatis primo et principaliter
consistit meritum. Sed contra omnis
actus procedens a virtute forma-
ta est deo placitus quia quales
sunt habitus tales sunt actus
sed virtutibus ceteris formatis
prius convenit in actu fides
quam aliqua alia virtus ergo vi-
detur quod actus eius primo sit meritori-
us. Item in omni eo magis primo

consistit racio diligendi primo
sistit racio merendi secundum circa
actum fidei primo consistit racio
diligendi cum ipsa sit directiva
omnium virtutum ergo et circa ipsam primo
consistit racio merendi non ergo circa
actum caritatis ¶ Item quod in merendo
concurrit conformiter li. ar. et circa secundum liberum
arbitrium prius inclinat quam [illegible]
-it ergo [illegible] prius videtur respicere
actum cognitionis quam affec-
-tionis secundum quod prius respiciat ergo pri-
-mo [illegible] ergo videtur quod e-
racio merendi prius inveniatur in ac-
-tu cognitionis quam affectionis
et ita prius in actu fidei quam ca-
-ritatis ¶ Item fides informis
[illegible] operatur miraculorum de
[illegible] in statu peccati [illegible] maioris
maioris efficacie est fides for-
-mata respectu primi attingendi quam
fides informis respectu miracu-
-lorum impetrandorum si ergo impetracio
miraculi primo et principaliter attri-
-buitur actui fidei informis videtur
actum fidei formate primo et prin-
-cipaliter meritum merito debeat
attribui ¶ Item quod magis est
essenciale et magis quam illud te-
-net magis racionem meriti in ma-
-gis motum fidei magis est intra
essenciam quam motus caritatis
[illegible] diligere non est contra
[illegible] sicut credere articulos
articulos ergo videtur quod in actu magis
fidei primo et principaliter consis-
-tit efficacia merendi ¶ Item sicut se
habet prudencia respectu cardina-
-lium ita scilicet fides respectu virtu-
-tum theologicarum secundum rectum ordinem per-
-prius requiritur in actu prudencie
quam in actu virtutum cardinalium
ergo recta ordinacio prius invenitur
in actu fidei quam in actu aliarum
theologicarum secundum illud prius est unitorum
inquantum prius requiritur ordinatio
ergo videtur quod actus sive motus
fidei prius sit meritorius quam
motus caritatis ¶ R° ad pre-
-dictorum intelligenciam est notandum
quod aliqui volunt dicere quod meritum
primo et principaliter consistit in
actum sive motum fidei eo quod ipsa
sit prima virtutum theologicarum et eius
actus prior aliorum alii non [illegible]
dicere volunt quod actus caritatis
primo et principaliter sit meritorius cum
ipsa secundum gregorium et ambrosium sit
caput et radix omnium bonorum
et utrumque istorum potest [illegible] magis
sustineri et si velimus sane in-
-telligere sibi adinvicem non contra-
-dicunt quoniam utrumque vero senciri
potest [illegible] quod notandum quod secundum
quod ulterius philosophus dicit aliquid
alio prius est eo prius altum
alio origine et est prius com-
-plemento et diffinicione Si loquimur
de prioritate originis racio me-
-rendi prius consistit in actu
fidei quam ipse est origo motuum
aliarum virtutum et eum precedit
[illegible] formata dicere est ipsum me-
-ritorium Si ergo motus fidei
formate est meritorius et prior
origine quam motus aliarum vir-
-tutum loquendo de prioritate ori-
-ginis efficacia merendi prius

attribuenda est. Unde cum sine actu ipsius fidei. Si vero loquimur de prioritate completionis sic efficacia merendi actui caritatis cum ipsa completiva sit obiectum et eadem ipsius actu coniunctus. Ipsa enim virtus vero autem caritas excellentior est aliis quia maxime nos efficiat deiformes tum ratione liberationis, tum ratione conformis unitionis, tum ratione finalis quietationis. Ratione liberationis liberat a cupiditatibus quia sicut dicitur eo amore tribuuntur omnia dona. Ideo caritas liberatis

Sic

conquirit omnia dona obiecti et mandata. Ratione conformis unitionis quia sicut pater et filius nectuntur nexu amoris unitur sic homo per caritatem adherendo deo efficitur unus spiritus. Ideo dicitur Iohannis xvii ut sint consummati in unum sicut et nos unum sumus. Ratione finalis quietationis quia cum amor sit pondus faciens in deum tendere et in deo quiescere sicut corporalia per sua pondera in propriis locis situantur et stabiliuntur. Hiis ergo tribus rationibus per caritatem efficitur homo magis deo conformis secundum triplex genus cause secundum quod creatura habet ad creatorem referri videlicet secundum rationem primarii motus forme exemplaris finis quietativi et ratione huius consummationis tenet inter ceteras virtutes secundum quod dicit Apostolus et cetera si loquamur de prioritate completionis motus eius primus et principalis est interius sed

conduntur virtutes que ad primam partem inducuntur et ideo generales sunt. ¶ Ad illud vero quod obiicitur in contrarium primo et secundo et tertio patet quia omnes iste tres rationes sunt sicut intenti assumptis procedunt de cognitionis prioritate et ita non obviant intenti conclusionis quod ad oppositum. Sed addendum est cum quod motus fidei precedit a. b. ar. quod informato quantum motus aliarum virtutum sed tamen non secundum plenam et perfectam conditionem et ordinem infimus quo magis adiungitur ei motus caritatis quam dicitur ei perfici et adunationem cum deo conmixtio caritatis in est ipsi fidei perfecte unio et propterea magis movens sive dicitur quantitates virtutis secundum quantitatem caritatis quam secundum quantitatem aliarum virtutum. ¶ Ad 4 quod fides meretur coram dolores dicendum quod hoc est quod in fide est prima elevatio hominis supra se ideo videtur impetrare a divina virtute ut operetur aliquid aliquid supra viam nature sed ultimum primum consummati non respicit primam primam elevationem sed elevationem summam et completam. Ecce quod non reperitur in actu fidei sed sed magis in actu caritatis. ¶ Ad illud quod obiicitur quod actus fidei est maioris difficultatis et magis carent cum indicante non tamen magis est supra eum concipiens in non multo magis multo enim facilius est credere sine intellectu quod super se et super omnia quam ipsum super se et super omnia diligere et ei soli adherere et omnia propter eam contemnere.

et quia tunc est maximum quod homo possit deo impendere et hec facit sua caritas ideo primo et principaliter vendicat sibi merendi efficaciam ¶ Ad illud quod ultimo obicitur quod sicut se habet prudentia respondentur cardinalis sic fides in theologicis [illegible] quod non est omnino simile [illegible] quod virtutes theologice tunc habent [illegible] intricatum tanto perfectiores sunt quanto magis intime uniunt illi et coniungunt et [illegible] spiritualec [illegible] dicitur fundari in fide et erigi in spe et consumari in caritate sua caritas inter virtutes theologicas est maior [illegible] et ideo actus eius maxime facit homines deiformes et hinc est quod respectu obiecti meritum nobilior est modus apprehendendi per modum tactus et amplexus quam per modum visus intuitus hoc est [illegible] corporalia et [illegible] et [illegible] non tangit illa vera

Secundo queritur utrum possibile sit motum caritatis esse mercenarium et quod sic videtur Luce XV super illud quanti mercenarii in domo patris mei habundant panibus dicit Ambrosius quod multi sunt boni mercenarii qui [illegible] deo serviunt sed nemo deo bene servit nisi qui fecit ei ex caritate ergo possibile est motum mercenarium ex caritate habere ortum ¶ Item Augustinus [illegible] de caritate [illegible] et [illegible] [illegible] cure et [illegible] [illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible] [illegible] caritate finaliter querit [illegible] [illegible] qui querit suam delectationem

quod [illegible] quomodo et omnis talis est mercenarius ergo videtur quod affectus caritatis mercenarius esse possit ¶ Item qui vult implere mandata dei propter retributionem mercenarius est sicut dicitur [illegible] [illegible] inclinavi cor meum ad faciendum [illegible] propter retributionem et ad hebreos [illegible] dicitur de moyse qui aspiciebat in remunerationem Si ergo tam [illegible] quam ille iustus erat ex caritate movebatur videtur quod motus caritatis possit esse mercenarius ¶ Item homo sanctus desiderat dissolvi et esse cum christo ut fruatur eo sicut quod apostolus describebat ad Phil. I. sed desiderium illud non potest esse nisi caritatis cum nullus [illegible] affectus desideret mori ergo si tale desiderium intuetur [illegible] quomodo et delectationem videtur quod possibile sit affectum caritatis esse mercenarium ¶ [illegible] I Cor [illegible] caritas non querit que sua sunt sed omnis mercenarius querit quod suum est ergo motus caritatis non potest esse mercenarius ¶ Item [illegible] de [illegible] [illegible] et si sine premio non possit serviri tamen sub intuitu premii serviendum est et paulo post [illegible] deo in caritate que timorem expellit laborem non sentit premium non requirit [illegible] non intuetur Si ergo omnis mercenarius requirit premium et caritas non requirit premium ergo motus caritatis non potest esse mercenarius ¶ Item amor caritatis est amor gratuitus [illegible] et [illegible] ex opposito

mercenarius

dedimus quia quod sit gratis non sit gratuitum si ergo caritati contrarie est esse gratuitum videtur quod motus eius et actus nullo modo possit esse mercenarius ¶ Item timor qui principaliter oculum habet ad penam est de timore servilis qui non est deo acceptus. ergo ex opposito amor qui habet oculum ad premium non potest esse meritorius sed talis est mercenarius omnis autem affectus affectus caritatis est meritorius ergo nullus potest esse mercenarius ¶ Responsio ad probationem intelligendum est notandum quod mercenarius dicitur ille qui principaliter habet oculum ad mercedem nam si eam appetit non principaliter non propter hoc mercenarius est sed hoc intelligendum quod duplex est merces scilicet separata et increata temporalis et eterna et secundum hoc est duplex mercenarius bonus et malus et duplex mercenaria una laudabilis et alia vituperabilis nam qui principaliter respicit ad mercedem creatam et temporalem malus mercenarius est et hunc vituperat Jo. x. dicens mercenarius autem fugit quia mercenarius est / ille vero qui appetit principaliter ad mercedem eternam de qua dicitur Gen. xv. merces tua magna nimis / bonus mercenarius est / et hic mercenarius [illegible] laudat fidei spei et caritatis sicut dicit Ambrosius super idem Luce [illegible] quot mercenarii etc. depositum [illegible] intelligendo / non est dubium quod motus caritatis non potest esse mercenarius quia ille nec est

a caritate nec tamen caritati / est tamen repugnat de secunda materia dubium est pro eo quod illa potest esse in caritate non est tamen amor [illegible] ut sit a caritate nam quidam volunt dicere quod non est a caritate sed per [illegible] dilectio Amor tamen caritatis ut dicunt cum sit amor gratuitus non intuetur premium proprio [illegible] amor facit hominem servire deo sicut filius patri sed aliis autem videtur quod talis affectus mercenarius possit esse a caritate Desiderium eum [illegible] eternam mercedem et fruendi eterno bono est desiderium quod nec est amor [illegible] nec ad quesiti sed potius amoris gratuiti proprie illud desiderium quo dicebat apostolus cupio dissolvi et esse cum Christo / ad affectum eius caritatis non tamen spectat audire dicit amore amici proprio et amore concupiscentie [illegible] est amor [illegible] / et constat quod finis deus est per caritate et ideo volunt isti dicere et satis probabiliter ut videtur quod motus caritatis secundum aliquod genus materie possit esse mercenarius sed secundum quod consistunt [illegible] suam [illegible] mercatum ad deum sicut ad finale premium [illegible] et desiderat tamen [illegible] bonum sed [illegible] hanc positionem sustinere volumus [illegible] qui probabile satis facile defendere possumus rationes que sunt ad oppositum ¶ Ad illud enim quod primo arguitur in contrarium quod caritas non querit que sua sunt dicendum quod sua ibi vocantur proprium bonum

ita q(uod) concludunt bonu(m) tamen
q(ui)a aut(em) affectat d(eu)m sicut intende(re)
suam no(n) q(ua)erit h(oc) modo q(uod) sum(m)u(m)
est / quia illud bonu(m) est omnib(us)
q(ua)erere querere eu(m) et videre et
amare d(eu)m sicut suam intende(re)
et p(ri)mu(m) no(n) est querere bonu(m) p(ro)p(r)iu(m)
illo mo(do) d(icitu)r p(ro)p(r)iu(m) q(uo)d sonat in
vnum. Ad illud q(uo)d obicit q(uod) deo
sine intuitu p(re)mij est s(er)uiendu(m)
d(icendu)m q(uod) duplex est motus in caritate
videl(ice)t motus amo(r)is et motus
concupiscentie motus amicitie e(st) ille
quo quis desiderat deo placere et
s(er)uire / motus concupiscentie est quo
desiderat d(eu)m h(abe)re et vide(re) tu(n)c co(n)-
dicit. R(espondeo) q(uod) deo sine intuitu p(re)-
mij est s(er)uiendu(m) intelligit(ur) de amo-
re amicitie s(ed) cu(m) p(er) affectu(m) ami-
citie homo s(er)uit amore et eu(m)
diligit sine intuitu p(re)mij sicut
dicit p(ro)ph(et)a multo fortius amo-
re caritatis h(abe)o vult bonu(m) deo
sine intuitu alicuius retributio-
nis s(ed) p(ro) hoc no(n) concludit(ur) quin ca-
ritas amore concupiscentie concupiscit et
desiderat illam su(m)ma(m) mercede(m)
ap(p)rehendere ad qua(m) finalit(er) intendit
p(er)uenire. Ad illud q(uo)d obicit q(uod) amor
caritatis est simplicit(er) gratuitus e(r)go
non p(otes)t esse mercenarius d(icendu)m q(uod)
illud aug(ustinus) bonu(m) est de ea m(er)ce(de)
que repugnat gr(ati)e s(ed) m(er)ce(de)s m(er)ce-
(n)arie non repugnat gr(ati)e p(ri)mo
ille q(ui) sp(er)at quia ad ea(m) sp(eci)aliter
ordinat vnde sicut amor con-
cupiscentie non repugnat amori a-
micitie m(er)cenarie. p(ri)mo quanto mag(is)
quis d(eu)m recte desiderat tanto
mag(is) ad honore(m) anhelat. Et as-
s(er)it s(er)uus merces no(n) repugnat
repugnat. Ad illud q(uo)d obicit de
timore q(uod) ille qui principalit(er)
s(ed) oculu(m) ad pena(m) non p(otes)t e(ss)e
deo acceptus d(icendu)m q(uod) non e(st)
simile nam tunc pena nec sit
deus nec aliq(ui)d dei qui princi-
palit(er) aspicit pena(m) ad fine(m) vl-
timu(m) q(uod) non est recte ordinatus
cum p(ri)ncipalit(er) h(ab)eat intuitu(m)
ad aliud qua(m) ad d(eu)m s(ed) merces et
beatitudo su(m)ma cum ip(s)e deus
et d(eu)s ip(s)um p(ri)ncipalit(er) p(otes)t quis
aspicere et tamen in fine recte or-
dinatus esse et sic p(ate)t q(uod) illud e(st)
i(n)gens d(icitu)r q(uod) motus caritatis
possit e(ss)e mercenarius s(ed) de ea m(er)c(ede)
tenerius co(n)tinetur intendes e(st)
re et veritate et h(oc) m(od)o e(st) vo-
cis ad p(re)miu(m) p(er)tinet. Et aut(em) a(lia)
m(od)o m(er)ce(nari)us dicat(ur) vocis ille
t(er)minus nos fati motu(m) cari-
tatis posse m(er)ce(nariu)m e(ss)e.

Tercio queritur vtru(m) ide(m) mo-
tus caritatis possit esse
in d(eu)m et in p(ro)ximu(m) et q(uod) sic vi-
detur est motus in fine et in
id q(uod) est ad fine(m) quia motus
non (con)tinetur p(er) diuisa(m) m(ateri)a(m) et
forma(m) s(ed) motus caritatis est
in d(eu)m tamq(uam) in fine(m) in p(ro)x(imu)m p(ro)-
ximu(m) tamq(uam) i(n) id q(uo)d e(st) vnus
et ide(m) motus p(otes)t esse in vtro-
q(ue) obiecto. Item n(on) est vnu(m) di-
lectu(m) vbi est vnus motus dilec-
tionis s(ed) cum diligit(ur) deus et
p(ro)ximus vnu(m) est dilectu(m) na(m)
sicut dicit aug(ustinus) in p(ro)ximo d(eu)s
diligit(ur) deus e(r)go respectu vt-
riusq(ue) vnus est caritatis act(us)
et motus. Item vnus et ide(m)
honor quo honora(tur) ymago dei

D

bra petri bonus petrus quia
honor ymaginis refert ad pro
totipum sicut dicit Dam(ascenus) sed dilectio
proximi refert ad deum ergo unus
est motus dilectionis quo amatur
deus et proximus ¶ Item in u
no opere altero involvitur tamen u
num sicut ubi plures unum qui
tenent equum proximum una te
tione tenent utrumque ergo pari ra
tione homo diligat proximum
propter deum una dilectione potest di
ligere utrumque ¶ Item quamvis
plures sint divine persone
tamen una dilectione diligantur
ab omnibus quia in eis est una ratio
diligendi scilicet bonitas summa
similiter una est ratio diligendi
deum et proximum illa summa bonitas
ergo videtur ergo videtur quod uno di
lectionis motu simul amari pos
sit deus et proximus ¶ Sed contra
motus variatur triplex secundum
tempus et numerus sive obiecto sed
alius est terminus sive obiectum dilec
tionis cum amatur deus et
cum amatur proximus ergo motus
dilectionis est hinc et inde a
lius et alius ¶ Item nullus
diligit in deliberatione aliquid nisi
premeditatus sed nullus simul et
semel potest diversa intelligere quia
sicut dicit philosophus intelligimus
unum solum ergo pari ratione simul et
semel non potest utrumque diligere
ergo alius motus dilectionis
amatur deus alius proximus ¶ Iste
unus et idem motus non potest
esse intensior et remissior sed
motus dilectionis in deum est
intensior quam motus dilectio

nis in proximum ergo motus in
et ille est alius et alius
conformatur ¶ Item conformatur in
ratione diligendi petrus et pau
lus quam deus et proximus sed
non potest unus motus dilectio
nis esse in petro et paulo in
eius secundum proprias rationes diversis
motibus diliguntur ergo alius
et alius motus dilectionis est
in deum et in proximum ¶ Item
preceptum respicit virtutis ac
tum et unum sed duo sunt
precepta caritatis secundum quod di
cit Christus unde respicit dei
et aliud respicit proximum ergo vi
detur quod motus et actus dilectionis
respiciunt illarum duarum habent dis
tingui et variari ¶ Solutio Dicendum quod mo
tus dilectionis in deum et proximum
potest esse duplex aut ita quod in
utroque sit tamquam in obiecto et
termino aut ita quod in uno sit
tamquam in obiecto in altero et in
altero tamquam in fine ultimo
si potest esse unus et idem
motus in proximum et in deum
ut patet quia uno actu dilectio
nis diligitur proximus propter deum
et est iste motus quasi collatus
Si autem sit in utroque sicut in obiecto
sic potest esse duplex quia cum ac
tus caritatis sit diligere et
diligere sit velle bonum alicui
duplex secundum quod habet obiectum caritatis
assignatur duplex videlicet ut illud
bonum dicatur obiectum quod optatur
et ille cui optatur potest
ergo motus caritatis ad deum
et proximum comparari in ratione

obiectum duplex vel sub eadem racione et
uniformi ita quod utrumque diligit
sicut illud cui optat bonum vel
difformiter ita quod unum respiciat
sicut illud bonum quod optat et
aliud sicut illud cui optat
Sed respiciat difformiter sic ad hoc
idem potest esse motus dileccio
nis in deum et in proximum caritas
enim in illo motu quo diligit
proximum optat proximo deum Sed ac
respiciat uniformiter sic necesse est
motus dileccionis hinc alium
et aliud in deum et in proximum
Alius enim motus dileccionis
est quo volo bonum deo alius
quo volo bonum proximo quia
alius et alius est dileccionis
terminus et unus est interior
et alius est remissior et secundum
hoc tamen actus dileccionis con
sistunt duo precepta et secundum
hanc viam venies ad pre
ceptum adducte procedunt ideo
concedi potest Ad illud vero
quod primo obicitur in contrarium patet responsio
quia procedit secundum quod actus
dileccionis est in proximum sicut
in obiectum et in deum sicut in fine
et sic non respicit unacionem
secundum quandam relacionem et mutuam
ordinacionem Ad illud quod secundo
obicitur quod idem est utrobique dileccio
similiter patet responsio quia procedit
secundum alteram viam videlicet secundum
quod deus dicitur diligi cum op
tat proximo Si intelligamus
de dileccione ut illud dicatur dileccio
cui bonum optatur non est una
dileccio cum diligit deus et cum
diligit proximum Ad illud quod obicitur
quod eadem est adoracio qua adoratur

ymago petri et petrus dicendum
quod non est simile hinc et inde
quia aliter refertur dileccio proximi
ad deum aliter honor ymaginis ad
prototipum honor enim ymaginis
refertur ad prototipum non solum
sicut ad finem sed eciam sicut ad
obiectum unde totaliter refertur honor
in illum qui per ymaginem signatur
non enim adorat signum quia res
sed solum ipsum signum non sic autem
est in dileccione qua eciam dili
gitur proximus propter deum nec af
ficitur homo qui erga proximum
et aliter quam erga deum Ad illud
quod obicitur quod in unum propter alterum in
finem unum dicendum quod ibi unum est in hiis
que non possunt invicem separari
Sic autem non est in proposito Nam
sic potest homo afficiari circa deum
quod nichil cogitet de proximo Sic
eciam potest afficiari circa proximum quod to
tum afficiatur circa deum et ideo con
sideracio illa non habet hic locum
Ad illud quod obicitur quod eadem est racio
diligendi utrobique potest dici
nos personas dicendum quod non est simile
quia in divinis personis est una
racio diligendi et eadem non com
paratur ad illas tres personas
divinitas non sic autem est in di
leccione dei et proximi quia
quamvis utrobique sit una racio
diligendi differenter tamen modo habet
ad deum et ad proximum comparari et
quia conditiones opponit con
tingit pluralitas ac unum
tate vincus principalis movetur
consurgit unitas habitus hinc
est quod habitus quo amatur deus

et proximus est unus licet motus
eius in deum et proximum sit
alius et alius.
Queritur quintum quis istorum
motuum precedit reliquum
et videtur quod prius sit motus
dilectionis in proximum quam motus
in deum. Probatur per illud quod dicitur 1 Joh.
4°: Qui non diligit fratrem su-
um quem videt deum quem non vi-
det quomodo potest diligere. Secundum
hoc ergo ad destructionem dilectionis
proximi sequitur destructio di-
lectionis dei. Si ergo ad destruc-
tionem posterioris non sequitur destruc-
tio prioris sed econverso, ergo prior est
motus dilectionis in proximum
quam in deum. Item 1 Cor.
15°: Prius quod animale est deinde
quod spirituale, sed dilectio proximi
sensibilior est dilectione dei spiritu-
alior; ergo prius oportet affectum
inclinari ad diligendum proximum
quam ad diligendum deum. Item
processus est a minus nobilibus ad
superiora et ab imperfecto ad per-
fectum secundum rectum ordinem na-
ture. Si ergo dilectio dei perfectior
et superior est quam dilectio proximi,
est via ad illam, sed via prior est
quam terminus; ergo prius est motus
dilectionis in proximum quam in deum.
Item prior est actio quam contem-
platio secundum rectum ordinem,
sed dilectio proximi facit hominem
vacare circa vitam activam, dilectio
dei circa vitam contemplativam; ergo se-
cundum rectum ordinem prior est motus
caritatis in proximum quam in deum.
Contra quia secundum eundem motum cari-
tatis inclinatur homo ad diligendum

deum secundum quod deus precipit, sed
deus precipit primo amare se
et deinde proximum, quia primum est
primum mandatum: Diliges dominum
deum tuum; secundum autem simile huic:
Diliges proximum tuum, secundum quod
dicitur Matth. 22°. Ergo prius mo-
vet caritas ad amandum deum
quam ad amandum proximum. Item
causa prior est suo effectu, sed
dilectio dei est causa dilectionis
proximi, quia non diligit homo
proximum nisi quia diligit deum in
ipso, est et ibi; ergo etc. Item
diligibile quod prius est in intentione
prius est in affectione, sed inten-
tio finis prius est respectu finis
quam respectu eius quod est ad finem,
ergo et dilectio et dilectio. Si ergo
deus diligitur in ratione finis et
proximus in ratione eius quod est ad
est ad finem, necesse videtur quod dilectio
dei prior sit ad dilectionem
proximi. Item amor inclinat
ad illud prius ad quod inclinat ar-
dentius, quia affectus sequitur
inclinationem maiorem, sed caritatis
amor ardentius inclinat ad
amandum deum quam proximum; ergo prius
facit (?) in illum motum quam
in istum. Ad quod dicendum quod dupliciter contin-
git comparare istos motus dilec-
tionis ad invicem caritatis aut
secundum primam inclinationem habitus inclina-
tivam aut secundum comparationem perfectionum (?)
sed secundum primam eius inclinationem
sic concedendum est quod motus dilec-
tionis in deum prior est quam motus
dilectionis in proximum, quia caritas
prius inclinat ad deum quam ad pro-
ximum cum deus sit obiectum principale.

et inclinacio respectu ipsius dei sit
causa inclinacionis vel proximi
caritas cum deum facit diligere propter
se et proximum propter deum ita quod propter
similitudinem cause racionalis et
a movente et inducente. Secundum
quod prima caritatis inclinacio
maior est non solum dignitate
sed etiam origine motus dileccionis
in deum quam motus dileccionis
in proximum. Et non loquimur secundum quod
citacionis perfectam et comparatio
tamen motu dileccionis in proximum
respiciat vitam activam contempla-
tiva non motus dileccionis in deum
respiciat vitam contemplativam et
sic status sit illo inferior et
superior prior quod dileccio proximi
sine dileccione dei quam cum velit
esse perfectus amator dei prius
sed sic operetur in amore proximi
sic qui vult esse bonus contem-
plativus prius debet esse bonus
activus sicut docet gregorius et
in signum huius vel signum huius status
sunt supra scriptus et primo in ietu
Iohannes xxi dicitur. Actus in
quia prius os amore carita-
tis contem in his quod videmus
ut per amorem visibilium in amo-
rem invisibilium rapiamur et sic
sanctum videmus precedunt raciones
que ad apparenciam pertinent inducencium
sicut patet apparencia. Ex his
igitur patet ratio ad quod comparatum
tercio. Ratio ad rationes adducimus
sed patet addicitas procedunt
cum secundum diversas vias sed quos
utrasque res concludunt sic patet
ex his que predicta sunt

Quinto queritur utrum motus
dileccionis in deum habeat modum
et quod sic videtur Sap xi omnia
in numero mensura et pondere
disposuisti. Sed ergo motus
caritatis in deum mensuram habet
et omne quod habet mensuram habet mo-
dum ergo necesse est motum dilec-
cionis in deum esse modificatum
Item omne finitum est terminatum
et omne terminatum est mensura-
tum et omne tale est modi-
ficatum ergo ad omne finitum
habet modum. Sed motus caritatis
in deum est finitus cum sit crea-
tus et a virtute finita ergo necesse
est ipsum habere modum. Item sapiencia
est in creatura sicut dicit Bernardus in libro
de amore dei quod amor perficit
in caritate et caritas in sapiencia
sed in sapienciam oportet habere modum
secundum quod dicit apostolus Ro xii non
plus sapere quam oportet sapere sed sa-
pere ergo sapiencia debet habere modum pari
racione multo forcius quod ipsa
caritas habeat modum. Item modus
species et ordo ad se invicem com-
parantur sicut unum verum et bonum
sed bonum presupponit verum et
verum presupponit unum ergo pari
racione ordo presupponit speciem
et species presupponit modum sed
motus caritatis in deum est
ordinatus ergo et modificatus
Contra Bernardus de diligendo deo causa
diligendi deum est deus modus est sine ds
modo diligere et iterum infideles
tanto plus debet deum amando
quanto me plus estimando ipsum
intelligo sed intelligo quod ipse plus
estimandus est quam ego et in in-
finitum ergo in infinitum est di-
ligendus sed nichil tale habet modum

ergo motus caritatis non habet
modum. Item ratio diligendi deum
est ipsa summa bonitas sed summa
bonitas est infinita non habens
modum neque mensuram ergo et caritas
que movet et inclinat secundum
bonitatem illam videtur ergo quod motus
dilectionis in deum non habet terminum
neque modum. Item caritas est
quasi ponderative cum affectu or-
dinata sed quod equaliter et ordinate
ponderat appreciatur et amatur v-
nde quanto quantum est appreciandum et
amandum si ergo summum bonum in
infinitum excedit omne bonum crea-
tum videtur quod motus caritatis
in deum in infinitum excedit mo-
tum caritatis in proximum ergo non
videtur quod habeat modum. Item omne
quod habet modum per excessum potest
variari ergo si motus caritatis
in deum modum haberet per excessum
variari posset sed nemo intelligitur
est quantumcumque diligat deum affec-
tuose et intense si ergo motus
caritatis in deum non potest varia-
ri per excessum videtur quod in se non
habeat modum. Respondeo dicendum quod triplicem
potest dici aliquis actus habere mo-
dum uno modo per limitationem quod
ad se ipsum alio modo per pregnationem
circumstanciarum tertio modo commensurate
inter superfluum et diminutum. Primo
modo est dicere quod modum habent omnes
actus virtutis create omnis enim
virtus creata finita est et limitata
et ideo omnis actus eius finitus
est et modo loquendo de limitatione
et finitione non solum possibile sed
[illegible] secundo modo est dicere

modum esse circa actum virtutis mora-
lis et intentione quia nullus est
laudabilis nisi adeo conveniat d-
ebito circumstantie. Tertio modo est dicere
quod modum habent actus omnis virtu-
tis cardinalis prout politice sunt
cum in medietate consistunt inter su-
perfluum et diminutum cohibet pro eo quod ut
obiectum creatum et finitum quia enim cari-
tas est virtus creata et vir-
tus gratuita et virtus theologica
habet est quod actus eius modum ha-
bet conditionis limitatione modum c-
habet excedentis circumstanciarum sed
ad secundum ut patet quia modus qui
est circa actum caritatis ut quis
diligat deum super omnia et propter se ex
toto corde ex tota anima et ex
tota mente sed modus ille qui est
commensurate inter superfluum et dimin-
utum quia obiectum eius est im-
mensum et infinitum excessus p
Ad questionem quia motus
dilectionis in deum quodam modo ac-
cipit modum modificatur secundum quendam
non minime et secundum hoc conveniunt
rationes ad opposita per eas rationes
rationes que ad primam partem induc-
tum que ostendunt motum cari-
tatis habere modum concludunt de eo quod
consistit in lumine actus cogni-
tivo ad se ipsum illa tamen ratio de sapientia
non cogit quia sapientia uno modo
dicta est a sapere alio modo dicitur
a sapore ita quod uno modo consistit
in cognitione alio modo in affectione
et secundum quod consistit in affectione
sic dicit Bernardus quod caritas respicit
in sapientiam esse non non secundum variari

proportione et inmensitate perfe-
ctionis. Sed hic modo non est superior
ad caritatem nec illa dignior et
ideo non sequitur quod motus carita-
tis in deum habeat modum secundum quod
modus dicit medium inter super-
fluum et diminutum alie vero virtu-
tes medium concludunt et ideo con-
cedende sunt / ad rationes vero que
ad oppositum adducuntur patet solu-
tio ex visis. Ad illud Bernardi de di-
ligendo deum quod diligendi sine
modo non tollit modum debite
circumstantie sed vel finem virtutis
tenete sed hoc tollit quod nemo debet
sibi terminum in ipso virtute sua pre-
figere quia nemo potest sufficienter deum
diligere et ita aufert modum te-
nendi deum. ¶ Ad illud quod obicitur
quod ratio diligendi deum est bonitas
infinita dicendum quod licet caritas non
habeat conformiter illi rationem secundum quod
potest contingere tamen facit equalem
et ideo quamvis ipsa summa bonitas
sit infinita non tamen propter hoc
oportet quod affectus caritatis que non
nisi secundum illam habeat infinite et
careat omni mensura propter quod
sicut lux claritatis divine quamvis
sit infinite immensa est in se
infinita tamen finite cognoscitur
a nobis et claritas cognoscentis in-
finita procedit claritate vere cog-
nitionis. Sic etiam intelligendum
est ex parte affectionis quod multo
maior erit bonitas illius sum-
mi boni amabilis quam sit affec-
tio amantis. ¶ Ad illud quod obi-
citur quod caritas est cum pondere dicendum

quod verum est hoc etiam verum est quod in
infinitum plus diligit deum quam
creaturam sed tamen non propter hoc sequitur
quod diligit deum omnino infinite sine
mensura quia licet in infinitum
procedit in actu et tamen in se ipsa
finita est. ¶ Ad ultimum quod obicitur de
processu per rectum quia obicitur de mo-
do non solum est ex parte virtu-
tis moventis sed etiam ex parte obiecti
quod etiam medium locum tenet inter
superfluum et diminutum et hinc non est
respectu circa actum dilectionis
dei sicut prius tactum est propter
immensitatem ipsius obiecti.

Sexto et ultimo queritur utrum
teneamur ad istum modum im-
plendum quem deus in precepto implicat
dicit preceptum diliges dominum deum
tuum ex toto corde tuo et ex toto
anima tua et ex tota mente tua
et quod non videtur primo auctoritate Augustini
que habetur in libro cum in est aliquis
carnalis concupiscentia non ex toto to- animo
ta anima diligere deus sed in hac
vita necesse est aliquam carnalem con-
cupiscentiam resistere ergo impossibile est implere hoc
preceptum in hac vita sed nullus
tenetur ad impossibile ergo non tenetur
ad eius impletionem. ¶ Item im-
possibile est aliquem simul et
semel separatis motibus sed
anima dum est in carne habet modum
reflexionis ad corpus quia corpus
quod corrumpitur aggravat animam
ergo non potest totaliter ferri in deum
et si homo quidem est in vita
non potest diligere deum ex toto corde
ergo non tenemur in illo deum dili-

Et in[fra] c° xx diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et cetera

ge ¶ Item in hac vita dum ce
non possimus sine veniali peccato
sed tunc peccat quis venialiter pre
terit motum qui necesse est in deum
non ad illum ordinatus ergo impossibile
est quod homo in hac vita omnes mo
tus suos ad deum referat si ergo
nemo tenetur ad impossibile nemo tenetur
ad illius mandati impletionem // Di
liges dominum deum tuum ex toto corde et cetera
deu. xx° ¶ Si vis ad vitam ingre
di serva mandata. ergo si hoc est
primum omnium mandatorum homo
non tenetur proprie ad illud servandum
ergo tenetur ad illius modi impletionem
¶ Si tu dicas quod hoc non cadit
sub precepto contra hoc est quia si sub
precepto non cadit ergo pravius
modus ille debuit poni inter con
silia quam inter precepta ¶ Item cum
deus precipit aliquid alicui ut fa
ciat tali tempore non solum tenetur
ad illud opus sed etiam ad tempus
similiter etiam cum venit ergo pari
ratione cum deus precipit alicui sic
determinans modum non solum tenetur
quis ad actus exercitium sed
etiam ad modi impletionem ¶ Si tu
dicas quod homo excusatur a te
ratione propter impossibilitatem precepti im
plendi contra hoc est quod dicit
Ieronimus anathema sit qui dicat deum
precepisse impossibile et augustinus secundum pig4
peccatum non dampnaret ¶ Si ergo
nullo si peccant implicet ¶ Item
diliges dominum ex toto corde et ex
tota mente et ex tota anima sed
hoc est diliges dulciter et sapienter
et fortiter secundum ¶ augustinus est diliges

sive errore sive ex ignorantia et sive
oblivione sed hoc totum potest homo
et tenetur facere in statu vie ergo te
netur ad huius mandati impletionem
¶ Si tu dicas quod augustinus intelligit in
tum preparative sed ex positive ut
omnes motus intellectus et affec
tus referat in deum ad hoc vult posse im
pleri quia preceptum affirmativum
non obligat ad semper et illud
semper non posse impleri quod potest
impleri loco et tempore ¶ Sed alii propter
hoc exigere solum deo et circa ipsum
affectum ergo videtur quod modus ille di
lectionis in via debeat semper
et possit impleri ¶ Item hoc quidem
quod si modus ille non posset impleri
in via nec quis tenetur implere
illud ad quod apparet inter pre
cepta divina ¶ Si tu dicas sicut
dicit augustinus quod hoc est ut sciamus
quo tendere debeamus per rationem videtur
quod deus debuit precepisse ut sci
amus quid facere ad facere et quod si
non debuit facere non videtur illa
ratio sufficiens quam augustinus assignat
¶ Ad predictorum intelligentiam est
notandum quod cum alii dicant sancti
doctores modum predictum posse im
pleri alii dicunt quod non posset
impleri/ ex hoc ammonemini si utrique
quidem videre possumus quod uno modo ad
predictum modum obligamur ad imple
dum ¶ homo excitatur ad ipsum
desiderandum unde modus predictus uno
est dispositio in via alio est dispositio
patrie hoc autem est secundum duplicem
modum totalitatis cordis anime et mentis
totalitate

dupl[ici]t[er] enim p[otest] intelligi q[uod] amor
dei possideat totum cor aut ita
q[uod] concludat omnem affectum conc
um et tunc dicatur plene et
perfecte cordi hoc aut[em] est q[uando] om[ne]s
motus cordis p[er] amore[m] referun[tur]
in deu[m] et h[ec] totalitas ponit dom[inu]m
plenu[m] ¶ Alio modo dic[itur] amor dei to
tum cor possidere q[uando] concludit
omne[m] affectu[m] contrariu[m] hoc est q[uod] ni
chil diligit sup[ra] deu[m] vel equalit[er]
ipsi deo et sic diligit deu[m] ex
toto corde q[ui] diligit eu[m] sup[er] se
et sup[er] om[n]ia s[e]c[un]da totalitas que
concludit omne[m] contrariu[m] motu[m]
est p[er]fecta d[omi]n[u]m nec p[otest] hu[m]a-
na acceptione[m] glie nisi ad ipsu[m]
deu[m] aspiciens et in ipsu[m] semp[er]
tendens ¶ Quedam v[ero] totalitas p[er]
h[ec] p[ro]fusione[m] gr[ati]e que est co[m]
pulsiva om[n]ibus mortalis culpe ¶ Et
ergo in illo p[re]cepto intelligat[ur]
deus diligi ex tota anima et ex to
to corde et ex tota mente q[ua]ntu[m]
ad p[ri]ma[m] accept[i]o[n]em totalitatis ¶ Sic
mod[us] ille no[n] obligat ad sui im
pletione[m] s[ed] co[m]p[re]hensor[um] in p[re]cepto ut
sciamus quo p[er] amore[m] debeamus
tendere et ut nemo p[er]fecto se arbi
tretur quousq[ue] illa[m] p[er]fectione[m]
fuit assecutus ¶ Si no[n] ~~dica~~ dicam[us]
diligere ex toto corde s[ecun]d[u]m s[e]c[un]dam
accept[i]one[m] sic tenem[ur] ad illu[m] mo-
dum implendu[m] et q[ui]a s[ecun]d[u]m utra[m]-
q[ue] accept[i]one[m] volunt q[ui]d[a]m s[an]c[t]i
intelligi p[re]d[i]c[tu]m mandatu[m] hinc
est q[uod] q[ui]dam dicunt ip[su]m posse
impleri in via q[ui]dam no[n] d[icu]nt q[uod]
non p[otest] impleri quo usq[ue] p[er]ve-
neat[ur] in p[at]riam et s[ecun]d[u]m hec

p[ro]cedunt voces ad p[ar]tes oppositas
¶ Si aut[em] queratur quare in isto p[re]-
cepto magis exp[ri]mat[ur] quo ten
de[re] debeamus q[ua]m in aliis p[re]cept[is]
r[espon]deri p[otest] q[uod] plen[itu]do legis e[st]
dil[ectio] et finis p[re]cepti est cari
tas et mandatu[m] dilectionis e[st]
p[ri]mu[m] et summu[m] s[ecun]d[u]m d[omi]n[u]m testem
et id[e]o dispo[n]unt s[an]c[t]i s[e]c[un]d[u]s et
ip[su]m exp[ri]mere p[er]fectum et comple
mentu[m] ad q[uo]d singula bona
et mandata ordinant[ur] magis
q[ua]m in aliquo p[re]cepto et p[er] hoc
patent om[n]ia que circa hec que
runt[ur] ¶ Si quis aut[em] attendat
mod[um] illu[m] s[u]p[er]i[us] posse impleri
in via q[ua]liter ad aliq[uo]d tempus
minus p[otest] homo totalit[er] ferri
in deu[m] ita ut nec sint in eo mo
tus caritati oppo[sit]i nec etiam
co[n]tra videri p[otest] q[uod] licet hoc
possit esse et aliq[ui]s sit in aliq[ui]b[us]
p[er]sonis co[n]tinuis non tamen
co[n]tinue rep[er]itur in h[ui]us omnib[us]
¶ Licet sit ibi caritas motum
hic tamen tamen est simplex
et id[e]o defectus est a p[er]fecta to
talitate que est totalitas mo
tuu[m] et temporu[m] et h[ec] est q[ue] semp[er]
concludit motu[m] co[n]trariu[m] et ita
q[uam]vis aliquo modo impleri pos
sit mod[o] no[n] tamen omino sicut
in summa in illo p[re]cepto et hoc
innuit Aug[ustinus] cum dicit dum ali
q[ui]d adh[u]c est carnalis co[n]cup[iscentie] no[n]
omnino ex tota a[n]i[m]a diligat[ur]
deus et hoc ip[su]m vel dicere mi[hi]
tum dicat q[uod] impleri p[otest] h[oc]
modus p[er]fectus s[ecun]d[u]m p[er]fectione[m]
vie que est p[er]fecto conveniens

O

non secundum perfectam perfectionem que
est per statum pervenientium et ita vult
quod impleri possit complete non tamen
omnino perfecte et integre.
Iuxta partem istam sunt dubitationes circa
litteram et primo queritur de illa dif
finitione quam ponit magister in littera
qua dicit Caritas est dilectio
qua diligitur deus propter se et
proximus propter deum et queritur iuxta
hoc cum multe inveniantur diffini
tiones de caritate et unius rei una
sit diffinitio quomodo ad invicem disting
uantur. Preter eam dictam diffinitionem in
venitur diffinitio ab Augustino in libro
de moribus ecclesie sic caritas est
animi ordinatissima affectio coniungens
nos deo. Item Augustinus in solilo
quio caritas est virtus qua deum
videre et perfrui desideramus.
Item in libro de spiritu et anima cari
tas est vita copulans amantem
cum amato. Postremo diffinitur
ab apostolo 1 Thi. 1. Finis precepti
est caritas de corde puro con
scientia bona et fide non ficta. Con
tra primam diffinitionem sic obicitur idem est
dilectio et caritas ergo cum [illegible]
diffinit caritatem per dilectionem dif
finit quod idem per se ipsum. Item
amori naturali competebat ista diffinitio
ergo non videtur esse convertibilis cum
caritate. Contra secundam diffinitionem
obicitur sic affectio animi est aliquid anime
caritas autem non est aliquid [illegible] sed
a deo ergo male dicitur caritas affectio
animi. Item hec diffinitio peccat contra [illegible]
[illegible] quia non recte assignatur [illegible]
veritate. Contra tertiam obicitur sic quia
visio videtur [illegible] fidei et fruitione

est ad omnem virtutem ergo male dif
finitur caritas per videre et frui. Item
desiderium est in absentibus et quando
non possidemus tamen ergo caritas
sit perfectissima male diffinitur per
actum desiderandi. Contra
quartam obicitur sic dicit Dionysius in libro de di[vinis nominibus?]
diffinientes amorem generaliter dicit
quod unitiva est virtus ergo copulans
amantem cum amato non est proprium
caritatis cum sit etiam amore natura
li et aliis. Item vita est proprie ab
soluta copulo amantis cum amato
est caritas respectiva ergo male
dicitur caritas vita copulans.
Contra ultimam obicitur sic caritas est
radix virtutum et principium me
riti et pondus quo quis inclinatur
et tendit ad finem ergo non videtur
quod caritas debeat dici finis. Item
queritur de illis tribus modis qui
adduntur pro quibus stant et quomodo
distinguuntur. Item quare cordi at
tribuitur caritas puritas et conscientie
bonitas et fidei stabilitas cum
puritas cordis sit per fidem dicitur
Act. XV fide purificans corda eorum
et quare fides ponitur ultima cum prima
sit prima. Respondeo dicendum quod caritas sicut
multiplex est sic per multiplicem [illegible]
[illegible] diffinitur licet enim caritas quan
ad olim et sic assignatur diffinitio pro
[illegible] [illegible] sicut idem considerat
[illegible] ad finem ultimum et sic diffi
nitur ab Augustino in soliloquiis. Potest etiam
comparari ad actum [illegible] qui est
unire et adherere et sic diffinitur
ab Augustino in libro de moribus ecclesie
et in libro de spiritu et anima per actum

contemplandi unientis amantem cum
amato videlicet affectum unum cum
deo. Potest etiam comparari ad utrumque
sibi ad invicem quia quodam modo est
utriusque eorum principium et sic dif
finitur ab apostolo cum dicitur caritas
est finis precepti etc. et sic patet
utriusque notificationis compla
tio etc. Nam caritas compara
ta ad virtutes aliarum virtutum theo
ricarum quia unit eas sicut prin
cipatum tenet inter eas et ideo
movet et informat et terminat
sive consummat et propterea dicitur
esse finis precepti et quia finis
est aliarum actus disponunt ad
actum caritatis et ipsa caritas
in mente habitat et ideo tres ibi po
nuntur comparationes et primo quod dicit
caritas de corde puro colligitur
condicio ipsius caritatis cum est
depurare affectum cordis ab inordi
natione [illegible] secundo de conscientia bona
tangitur condicio spei per eam de
dicitur fidei et postea sic ordinantur
principaliter ad actum disponunt et
propter distinctionem et intellectus [illegible]
ficatur diffinitio. ¶ Ad illud ergo
quod primo obicitur quod diffinitio inquirit
quod idem est dilectio et caritas
dicendum quod et si sint idem re tamen
aliqua differentia ratione dilectio enim am
plius est quam caritas unde convenit
assignare differentiam quod amor est in
dilectio et non tamen rationalis et caritas
gratie. Alia est etiam differentia quia
caritas nominat habitum sed dilectio
nominat actum et ita diffinitur ca
ritas per dilectionem tamquam inesse
per magis esse et habitus per suum
actum. ¶ Ad illud quod obicitur quod illa
diffinitio convenit dilectioni instanti

inquantum dicendum quod diffinitio est in modo
diligendi sicut supra patet sic patet quod dicitur
dilectione naturali et ipsa caritate
sunt in secundo libro communiter sunt et
ideo com[illegible] non est sicut illa vero non
bene assignata. ¶ Ad illud quod obicitur
de notificatione Augustini de moribus ecclesie
quod caritas est divinum affectum dicendum
quod ibi est predicatio ubi ideo inquisitio
vone est sophistica secundum actus
ad hoc non quod subiungit quod illa noti
ficatio convenit spei dicendum quod spei spe
loquendo non convenit nisi sed ma
gis eius fidei est enim diligere
et spei eius et caritatis adherere.
¶ Ad illud quod obicitur de diffinitione Augustini
de soliloquio quod caritas non debet
diffiniri per videre et frui dicendum quod sicut
fides cognoscit sibi et aliis vir
tutibus sic caritas desiderat
sibi et aliis et quod perfectio in vi
dens consistit in visione et frui
tione dei sequitur est quod caritas
diffinitur precedendum utrumque
non quia videre sit eius proprium sed
quia desiderium fruendi deum est su
perius caritatis. ¶ Ad illud quod obicitur
quod desiderium est rei absentis
et imperfectis motus dicendum quod diffi
nitio caritatis non que sit secundum
annexam imperfectionem posset etiam
intelligi. Dicendum quod desiderium pro
ut excludit fastidium non solum
non est rei absentis ymo presentis
et hoc nunc large accipitur impo
sito. ¶ Ad illud quod arguitur diffinitionem
Augustini in libro de anima et spiritu quod
caritas est vita copulans dicendum
quod si copulare convenit cum amore
quodam modo tamen sic totum quod est vita
copulans est [illegible]

quod nullus est amor qui ani-
marum dicitur habet unum fidele nisi
amor gratuitus qui copulat
eum deo ipsam animam unum fieri
¶ Ad illud quod obicitur quod non possunt
illa duo simul stare uita et
copula dicendum quod quamuis uita possit
esse actus primus sit perfectio ab-
soluta tamen potest esse actus
secundus habet respectum ad obiectum sicut patet
quia per ipsum alimento uti et in-
telligere sunt dicte eius quod est uiuere
et caritas est uita secundum quod
uita dicitur actus secundus ut in
precedentibus fuit argumentum ¶ Ad
illud quod obicitur de notificatione
apostoli quod non debet dici finis
cum sit principium dicendum quod cum
nichil prohibeat tres causas conue-
nire sic patet in deo respectu crea-
ture nichilominus eius ingenus causata
tamen sunt esse uaduem formam
et finem secundum comparationem triplicis
cause cum bonus perfecte faciat deo
conformes secundum quod supremus
omnium bonorum est ¶ Ad illud
quod obicitur de sufficientia et numero et
ordine et comparatione illarum co-
ditionum que supra adduntur satis
patet uiso comparatione ipsius
diffinitionis et obiectis que in secundo
libro declarata sunt etc. Cum quidem
non erat ad presens respicere et ideo
de illa notificatione apostoli et
aliis sufficiat ad presens tunc di-
xisse ¶ Item queritur de hoc quod
dicit per quo et sunt duo man-
data uidetur enim quod unum solum
debeat esse mandatum quia unum
corpus secundum unam rem unum
debet esse mandatum sed una est
ratio diligendi in deo et in proximo

ergo unum debet esse mandatum
in utroque ¶ Si mandata nu-
merantur et secundum numerum diligi-
bilium cum iiii sint diligen-
da per caritatem iiii debent esse
mandata ¶ Item qui diligit
proximum legem impleuit sicut di-
citur ro. xiii et ibidem dicitur quod omne
aliud mandatum in isto uerbo in-
stauratur ergo uidetur quod unum solum
debeat esse mandatum ¶ Ratio quare
cum mandata diuisim habe-
ant secundum ordinem dilectionis et per
proximum sicut patet per distinctionem prime
tabule a secunda non tamen caritas
habet ordinare respectu utriusque
quod oportet propter distinguere
mandata quia una est ratio dili-
gendi cum patet in altero
impleatur ¶ Ad illud ergo quod obicitur
quod mandata distinguimus per-
nos rerum habitus ipsius dicendum quod
finis est unus preceps modum
ordinis ad alium ¶ Ad illud quod
obicitur quod iiii debent esse man-
data dicendum quod in mandato proxi-
matis includitur dilectio sui
et quia ad hoc homo est ordina-
tus per unum non oportet ad hoc
inducere per diuinam preceptum ¶ Ad
hoc quod obicitur qui diligit proximum
legem impleuit patet uiso quod
apostolus loquitur ubi de impletione
secunde tabule per in mandato
de dilectione proximi mandatur
mandatum de dilectione dei quod
ius tamen unum in altero inclu-
datur non tamen propter hoc sequitur
quod unum ab altero non distinguatur
hoc enim est propter quo questionem et
ordine que non concludit dif-

sanctorum ¶ Item quia videtur de hoc q
dicit Sic condita est mens
humana ut nunq sui non meminit
Contra ph 3 o ai sic memor est
absentis rei et pntis anima aut
est sibi absens et pntia ergo nunq
meminit s ¶ Item c illud q seq
q nunq se non intellexit contra
q anima intelligit alia a se et i
pio etc q sol p spes intelligat
ergo tunc non intelligit se p vel
ita contra se non hre animas que
sit sibi spuales ergo videtur q in
talibz anima non intelligat se
ipam ¶ Item contra tertium q dicit
ut nunq se non diligat s pp
q multi se ipos interficiunt et
vitam suam odiunt ergo videtur totum
illud esse falsum p in ancte seq
n statim subdit quod Damasc
habet iniquitate odit aiam suam
Rx dd q illa tria q tanguntur in
lra dup^r pnt attribui anime
vel actu vel habitu si habitu sic ne
et semp attribui et quod anima
ipsa ipsam nata est sui meminisse
se intelligere et se diligere Si aut
intelligat in actu sic non semp
sibi attribuunt quia non semp
p se cogitat nec semp superna
se committit dns ergo loquitur q
ad habitum non contra ad actum
Ad illud q obicit q memoria
est respectu pteritorum dr q Aug large
gens accepit memoriam quam phi
sicut in primo lo fuit ampli
Ad illud q obicit q non semper
se cogitat ymo de alys ca pati
tunc quia non loquit de intel
ligere sed q dicat actualem
cogitacionem et commissionem sui se
Ad illud q o de dilectione dd q
diligere est dupl affectu et effec

tu affectu nullus e q se ipm o
dicat ymo sic se ipm intimet
h est ut quanto maiore inveni
at si peccat h est quam appetit
delectam suam Si aut loquamur
de dilectione quantum ad effcm sic
multa se ipos odiunt quia in or
dinate se diligendo faciunt sibi
malum et inimicant sicut velu
nolentes fuge confusionem vel
tribulacionem se ipos interficiunt
corpalr et qui nolunt satis fa
ce desideriis carnis interficiunt
se ipos spualr et inimicant
sibi valde crudeliter ¶ Item quia
de hoc q dr dilectionis i summa
tim dicit ex toto corde i ex to
to intellectu et ex tota anima
i ex tota voluntate ex tota mente
i ex tota memoria Diligere enim p
tinet ad affectum non ad intellectum
ergo male dicit intelligere ex intel
lectu et ex memoria ¶ Item dr
de amore dei Unde est amor
nisi vehemens et bene ordinata
voluntas ergo videtur q ex quo di
xit ex tota anima supflunt ad
dere alias condiciones ¶ Item
dr i Jo non ponit nisi duas co
diciones i Joh iii Diligamus o
pe et veritate ergo videtur q in istis
omnibus sit supfluitas ¶ Item
vi q sit diminutio Deut vi ponit
ista condicio et ex tota fortitu
dine que non ponitur hic ¶ Item
Mr xii addit ista condicio p con
dicionem pdictas ex tota virtute
ergo videtur q hic sit diminutio vel h
supfluitas ¶ Conclusio Luce x
addit ista condicio ex omnibus viri
bus tuis quia ergo de illorum tra
distinccione p ordine inno et

sufficiat. Rx° dicendum quod quamvis ca-
ritas in mente respiciat actu
concupiscibilis circa quem primo con-
sistit, mediante tamen actus
aliarum virium respiciat ut dispo-
nentes viam omnes vires anime
quadam modo ordinari ad ipsam
dilectionem sicut ad illud quod habet
rationem completionis respectu omnium
virium et quia superiores vires
anime tres sunt, ideo tres appo-
nit conditiones et rursus
quia tripliciter vires anime dupli-
citer distinguuntur ita quod unus
illorum modorum non discordat
ab alio, ideo conditiones circa
actum diligendi respicientes
vires anime dupliciter distingu-
untur et apponuntur. Sicut enim
quidam distinguunt vires anime
secundum quod in eis consistit imago
et dicunt in mente esse tres po-
tentias videlicet memoria intelli-
gentia et voluntas et sic secundum
istas tres vires apponuntur tres
conditiones quarum una respiciat
intellectum scilicet ex toto corde, alia
voluntatem scilicet ex tota anima, tertia
memoriam videlicet ex tota mente
et sic assignantur iste tres condi-
tiones in glosa xxii et exponuntur
ab Augustino sic: ex toto corde id est ex
toto intellectu sine errore, ex to-
ta anima id est ex tota voluntate
sine contradictione et ex tota mente
id est ex tota memoria sine oblivi-
one. Alio modo distinguuntur vires
anime sic in rationalem irascibilem
et concupiscibilem et secundum has
tres apponuntur tres conditiones
quarum una respiciat rationalem

videlicet ex toto corde et alia con-
cupiscibilem videlicet ex tota anima
et tertia irascibilem videlicet ex tota
fortitudine et sic assignantur in
Deuteronomio vi et exponuntur a Bernardo sic
ex toto corde id est sapienter, ex tota
anima id est dulciter, ex tota fortitudine
id est fortiter, ut non seducamur blan-
diciis, fallis ut non abducamur blan-
diciis, ne frangamur iniuriis et
addit tertia videlicet sed illa tria
que tanguntur 1 Thi. 1: ex corde
puro, conscientia bona et fide
non ficta. Licet est in istis aliqua
repugnantia propter quod ponuntur vires
(t)ibilis et ipsa memoria confor-
mantur in actu et ideo una vir-
tus est utrumque reformativa
et una dos utrumque perficit
et una respiciat principaliter ad
aliam cognita et ideo coincidunt
dicere ex tota fortitudine in glosa dicitur
ex tota mente alio loco ponitur
et sic patet sufficientia numeri et dis-
tinctio illorum que assignantur
circa modum dilectionis et quomodo
unicuique sufficienter et unicuique di-
vidi patet ex predictis obiectis. O

XXVIII

Hic queri potest
circa illa mandata dilec-
tionis proximi et dei cuius est
magis de caritate quantum ad certi-
tudinem et distinctionem. In hac parte intendit
agere quantum ad electorum unum dis-
tinctionem. Dividitur autem primo ista
in tres partes. In prima quamvis quis que
et quot sunt diligenda et qualiter
comparantur per duo mandata. In se-
cunda ibi preterea removet quedam
dubia. In tertia autem hic questiones

de angelis. Contra. Tertia non potest esse
invenit quandam distinctionem que fa
cit ad quinque species cum materiam
evidentiam. Et hec nona est que
ponitur dist. xxviii. Prima pars dividitur
in duas in quarum prima manet communem
et determinat in secunda. Auctoritate Aug.
confirmat illud. Quatuor enim di
ligenda ut ait Aug. ¶ Ista se
cunda pars dividitur in duas in quarum prima
removet dubium de angelis in secunda
non de corporibus id est proximum non inquantum
homo. Ultima non pars remanet
indivisa

Ad intelligentiam autem huius
partis incidit hic questio circa
quas ¶ Primo queritur utrum caritate
diligende sunt creature irrationales
¶ Secundo queritur utrum caritate sunt
demones ¶ Tertio queritur utrum cari
tate diligendi sunt mali homines
¶ Quarto utrum caritate sunt
corpora nostra ¶ Quinto queritur utrum
caritate diligenda sit divina
gratuita ¶ Sexto et ultimo de
modo et sufficientia diligendorum

Circa primum sic proceditur
et queritur utrum caritate
diligende sint creature irrationa
biles et quod sic videtur Sap. xi. Di
ligis omnia domine et nichil odis
ti eorum que fecisti. Sed caritas
facit nos conformes diligere deo.
Ergo si deus qui est caritas di
ligit creaturas irrationabiles videtur
quod et homines caritate habentes
eas caritate debeat diligere
¶ Item creature rationales caritate
diligende sunt propter hoc quod habent
aliquam dei similitudinem sed irra
tionabiles irrationabiles relucet dei simili
tudo licet non ita perfecte quam in creaturis
rationabilibus relucet enim deus
in eis sicut in vestigio. Ergo si
similitudo dei est ratio diligendi
caritate videtur quod etiam creature
irrationales caritate diligende
sint ¶ Item sicut ad fidem per
tinet credere deum esse creatorem
creaturarum irrationabilium ita ad ipsam
spectat ipsum creatorem irrationabilium
et sicut intellectus noster cognoscit
deum mediantibus creaturis ir
rationales licet non plene. Si ergo
fides et cognitio et contempla
tionis dei inducunt respiciunt
ipsas creaturas rationales et irrationa
biles pari ratione videtur quod et ipsa
gratuita dilectio. Ergo videtur quod irra
tionales creature caritate dili
gi possunt cum caritas ita
amet deum sicut fides credit
¶ Item virtus et vicium habent esse
circa idem. Ergo circa quod habet
esse amor malus sive libidinis
et cupiditatis circa idem habet
esse amor gratuitus et cari
tatis. Sed homo potest libidinose
et cupide amare creaturas ir
rationales. Ergo pari ratione videtur
quod vir iustus caritate habet
eas diligere ¶ Item aliquis dili
git bona temporalia ut per illa
serviat deo sicut vir iustus
diligit possessiones ut faciat ele
mosinas. Sed constat quod talis est
amor meritorius sed amor meri
torius procedit a caritate. Ergo
videtur quod talia irrationalia sint
caritate diligenda ¶ Contra
Aug. in libro De doctrina christiana di
cit et hec tamen in [illegible] predictos. Ista

sola sunt ex caritate diligenda
que nobis in speciali quadam
referuntur indiu sicut est homo
vel angelus vel corpus nostrum sed
talia non sunt nisi racionalia ergo etc
¶ Item praeterea obiectum caritatis est
bonum increatum cum caritas sit
virtus theologica ergo tunc caritas
faciat illi bono adherere et ipso
frui nichil in nobis diligit nisi
quod illo bono natum est frui et
in illo beatificari sed creature irraciona
les non sunt in deo beatificari
ergo non possunt ex caritate di
ligi ¶ Item caritas est unitiva
quorundam ergo illa sunt nata
ex caritate diligi que per carita
tem sunt nata talia autem non sunt
nisi illa que sunt nata esse de
unitate corporis christi sed talia non
sunt nisi racionalia ergo etc ¶ Item
nobilior est amor caritatis quam
sit amor socialis sed amor so
cialis non potest esse nec oritur nisi
respectu racionalium creaturarum ergo
nec amor et caritatis ¶ Item
illa solum sunt ex caritate diligenda
que duo dilecti claudit et continet
in duobus mandatis caritatis
sed de eo non creatum nec includit
nec continet et illis duobus man
datis caritatis ergo videtur quod amor
caritatis ad creaturas irracionales
non habeat extendi ¶ Ad pre
dictorum intelligenciam est notandum
quod cum aliquis actus dicatur esse
ex aliqua virtute hoc potest intelligi
dupliciter uno modo sicut a voluntate
et imperante Alio modo sicut ab eli
ciente et informante primo mo

potest dici quod omnia opera meritoria
sunt ex caritate quia caritas
imperat omne opus bonum sicut
ex caritate possum ire ad sanctum
Jacobum et ex caritate levare fes
tucam de terra Secundo modo ille actus
dicitur esse ex caritate qui habitus
caritatis respicit formaliter et di
recte sicut diligere deum et proximum
qui non habet omnia elicite medi
ante alio habitu quam habitu caritatis sed
hic intelligendum quod aliquid diligi ex
caritate potest dupliciter intelligi uno
modo ex caritate imperante et sic
concedi potest quod irracionales creature
sunt diligende ex caritate sic
enim caritas imperat et movet
ad faciendum et deum ad agendum omnia
que spectant ad salutem nostram
et laudem divinam sic eciam imperat
ad amandum unde quia multe ir
racionabiles creature date sunt nobis
in adiutorium ad promerendum opera
meritoria ordinate sunt eciam ad
laudandum deum hinc est quod caritas
que est amativa dei et proximi
imperat tales creaturas diligere
Alio modo dicitur aliquid diligi ex cari
tate eliciente et informante Et sic
diligere ex caritate solum id cui est
formalis et proprius actus ipsius
caritatis tale autem non est nisi
id quod est summum bonum vel quod sit
tum summum bonum natum est ali
quo modo frui propter commune et amore
id cum creature irracionales non
sunt huius modi dei capaces quia
non sunt secundum dei ymaginem per
caritatem non potest eis compati
summum bonum et ideo caritas non

descendit ad illa diligenda secundum suum actum proprium et formalem. Ac per hoc talia non diligimus ex caritate elicitive. Et si tu queras que virtus elicit actum illius dilectionis qua quis diligit creaturam irrationalem, est aliquod? Et dicendum quod hic est quedam pietatis et affectionis naturalis. Sicut enim homo diligit catulum quendam pietate naturali quia videt eum sibi obedientem. Sic et ceteras alias bestias et irrationales creaturas naturaliter quadam pietate naturali creat diligere et favere quantum creat conformia conditione. Unde scitur quod filius reformavit et reduxit ad statum innocentie, secundum hoc magis inpresent sibi huiusmodi creature et ipse tanto eas maiori pietate movet. Sicut de beato Francisco legitur quod erga huiusmodi creaturas nimia pietatis visceribus affluebat quia videbat quodammodo innocentie statum recuperasse et tamquam veri signum creature irrationales eidem obtemperabant. Et secundum hanc distinctionem patet responsio ad argumentum quia creature irrationales sunt ex caritate diligende, videlicet ex caritate imperative, alio vero modo non, videlicet ex caritate elicitive. Secundum hoc etiam patet responsio ad omnia ad utramque partem que procedunt secundum diversas vias sicut intuenti apparet. ¶ Est et alius hic modus dicendi predicto modo non contrarius sed potius consonus, quod aliquid diligi ex caritate potest esse tripliciter. Uno modo ita quod caritas faciat circa ipsum dilectionem ponere affectum et finem, et sic solum deus diligitur ex caritate. Alio modo ita quod caritas circa ipsum dilectionem faciat ponere affectum, non tamen finem, et sic diligitur proximus ex caritate, quia circa proximum affectum caritatis afficitur optando ei summum bonum non propter ipsum sed propter deum. Tertio modo dicitur aliquid ex caritate diligi ita quod caritas circa illud non ponit finem nec etiam affectum intuitu sui sed solum ratione illius propter quod diligit. Et hoc modo creature irrationales in quibus deus relucet diliguntur ex caritate, quia deus diligitur in illis. Per quem modum quis dicitur diligere tunicam amici sui, non quia afficiatur circa tunicam speciali affectione sed quia afficitur circa amicum. Et huius signum est quia affectus caritatis non alligat hominem creature irrationali secundum quod alligat et querit hominem ipsi proximo vel etiam ipsi deo. Unde sicut amor amicitie qui est in amatore se extendit ad amici filium ita quod filius amici amicus sit et dilectus, non autem sic se extendit ad amici catulum ut eius diligatur consimili affectu. Sic intelligendum est quod caritas que est amor dei se extendit ad illos qui sunt nati esse eius filii per gratiam adoptionis, et quia creature irrationales non sunt tales, ideo proprie loquendo non sunt nate ex caritate diligi ita quod caritas circa illas ponit affectum. Unde licet caritas in illis diligere deum in quodam modo potest concedi ut ille creature diligantur ex caritate sed improprie, ideo non sunt numerande inter illas

que caritate ipse diligentur si-
cut rationes ad hanc partem indu-
cte ostendunt ¶ Ad illud quod quia
primo obiciebatur quod deus diligit
creaturas irrationales dicendum quod diu
creaturas irrationales diligere est
eas conservare in esse non sic aliquis
diligere caritate hoc est summum
bonum ei optare et ideo plures
quotat cum dicatur aliquis esse cari-
tate diligendus et aliquis ex deo
dilectus et ideo non sequitur quod si
deus eas diligit quod caritate
amande sint et si tamen obiciatur quod
caritas conformat voluntatem nostram
voluntati divine dicendum quod hoc non est
verum per se et ipse respectu cum operum
et quorumcumque obiectorum sed respectu eorum
que habent capacem similitudinem et
quibus vult deus se dare ipsum
non caritas omnibus quos caritate
diligit optat deum et hoc est quod
dicit beatus Augustinus et habetur de p(er)fe(cta) ita
Hec et nos invicem diligamus
ut quantum possumus adducamus
in nobis deum et dilectione attrahamus
¶ Ad illud quod obicitur quod creature ra-
tionales diligunt caritate propter
ipsorum ad creatorem dicendum quod non convenit con-
silio addendum facit aliquid carita-
te diligi sed illa que facit deo
capacem et hec est similitudo sive yma-
go eius anime id est que est ymago
dei qua eius capax et particeps
esse potest caritas enim optat illud
summum bonum habere alicui quem dili-
git ad illud eum inclinat ante
quam ad suum principale obiectum et
quia similitudo vestigii non facit
creaturam ipsius dei esse capacem

participatum et amore hinc est quod
omne non sequitur quod si miraretur
irrationabilibus reperiatur aliqua ve-
stigii similitudo quod propter hoc ad ipsas
extendatur caritatis dilectio ¶ Ad illud
quod obicitur quod fides ita credit deum
creatorem irrationalium sicut rationalium
dicendum quod non est simile de fide et carita-
te nam fides non tantum est circa ipsum
deum inquantum est finis sed etiam
inquantum est principium in modi-
tum vel irrationalium quam rationalium ideo
utroque modo in deum credit et ipsum
contemplatur caritas autem respicit
deum sub ratione finis et sub ratione sum-
mi boni et quia creature rationales et
irrationales non eodem modo habent tendere
in ipsum summum finem quia rationales
immediate irrationales vero mediate hinc est
quod non sequitur quia dilectio caritatis
ad has et ad illas se habeat uniformiter
¶ Ad illud quod obicitur quod virtus et vitium habent
esse circa idem dicendum quod illud argumentum duplicatur
peccat primo quia quamvis virtus et
vitium habent esse circa idem subiectum
non tamen oportet quod generaliter habeant esse
circa idem obiectum plura enim contingit
adversari quam adiuvare ideo si circa
aliquid potest consistere vitium non propter
hoc sequitur quod et virtus aliis
circa defectus est ubi quia dum ca-
ritas sit motus et amor spiritualis
non oportet quod circa idem consistat
caritas circa quod consistat quilibet
spiritualis motus unde quamvis cupiditas
consistat circa bona temporalia non
oportet quod circa illa sit virtus carita-
tis sed sufficit quod sit virtus largitatis
et ideo non oportet hic temporalia caritate

amare sed prolargitate verum et dis-
pensari. Tum inferiorum valorem
habent eciam apparere. ¶ Ad illud quod
obicitur de eo qui diligit temporalia
ut per illa deo serviat, tamen licet hoc
posita que dicta sunt, quia ille mo-
tus tunc interioris non fit a
caritate elicitive sed quia est actus
imperante sicut vere ad sanitatem labo-
rem vel facit aliud corporis opus in
dei obsequium. Preterea tamen quis diligat
temporalia ad serviendum deo affectus sua
separatur circa eum cui vult servire
sicut primus tactum est et ideo possi-
bile non potest concludi quod talia diligantur
caritate non valde potest conclusio.
Nam supra medium caritate diligi
circa quod caritas non potest affectum
supplere.

Secundo queritur utrum caritate
diligendi sunt ~~homines~~ de-
mones et quod sic videtur Levit. xix
diliges proximum tuum sicut te ipsum
glossa proximus non propter sanguinis
intelligendus est sed societatis racionis
sed demones sunt racionales ergo de-
mones sunt proximi nostri. Si ergo pro-
ximi sunt caritative diligendi videtur
quod et demones. ¶ Item racio diligendi
proximum est quia est ad dei ymaginem
sed hec est in demonibus reperire ergo
cum in eis reperiatur racio diligendi
videtur quod eos debeamus caritate
diligere. ¶ Item angeli ante peccatum
non caritate diligendi erant
propter que habebant in se. Sic dicit
Augustinus quod demones habent sibi data
integra et splendidissima ergo si tunc ca-
ritate diligendi erant propter que
tunc habebant pari racione videtur
quod nunc debeamus eos caritate
diligere. ¶ Item caritate debemus
diligere inimicos qui faciunt ad cumula-
cionem nostri meriti, sed demones nos tem-
ptantes et impugnantes faciunt ad cumu-
lum corone. Ergo videtur quod caritative
diligendi sunt. ¶ Item caritate
diligendum est omne quod facit ad dei
honorem et decorem divine iusticie
sed demones de celo eiecti et penis
subiecti faciunt ad manifestacionem
divine iusticie ergo videtur quod caritate
sunt diligendi. Preterea sicut probatur quod cari-
tas diligit beatitudinem et appetit
beatificari in deo diligit omne id
quod est ad beatitudinem ordinatum. Ergo pari
racione cum caritas diligit dei
honorem et laudem diligit omne id
quod facit ad amplificacionem laudis
divine et talis est malum. Contra hoc
quod in mandato dileccionis proximi
precipitur ut homo diligat proximum
sicut se ipsum quod exponens Augustinus
dicit sicut te ipsum id est quemadmodum
te ipsum nos ipsos autem debemus
diligere ad summum bonum pertingere
si ergo demones ad hanc non possunt
pervenire, videtur quod non sunt diligen-
di caritate. ¶ Item super illud Luce
x. Quis tibi videtur proximus esse
glossa proximus est cui impenditur
vel qui impendit misericordiam sed demo-
nes non sunt tales ergo non sunt
diligendi caritate. ¶ Item Augustinus
viij. de trinitate. Qui diligit homines
vel quia iusti sunt vel quia ut
iusti sint amare debet sed demones
non sunt iusti nec possunt esse iusti
ergo non sunt caritative amandi //
¶ Item natura celestis demones non

diligit sed peccatores odit et detes
tatur ergo si in eis est caritas
maior perfectior et tanto perfectior est
in quanto conformior est illis
qui sunt in patria unde quilla
caritas sit ad demonum dilectionem
potendi deceat ¶ Item nichil est ca
ritas vinculo amplectandi quo
perpetuo separatum abyssus a cari
tate ligant sed demones cum eis
bus proprii sunt sempiternaliter separa
ti ergo nullo modo sunt caritate
diligendi ¶ Ad hoc quod sic in prima
lia ergo caritate non sunt diligenda
elicitive quia non est ordinata ad
illud summum bonum affectum ¶ Ad se(cundum) di
cas caritas sic optat demones
qui sunt alieni in malicia et in
possibiles effici ad perveniendum in bea
titudine eterna diligendi non sunt
potencialiter elicitive caritas autem
nullos facit diligere elicitive nisi e
os quos optat ad summam beatitudinem
pervenire nullos autem optat perveni
re ad illam beatitudinem propriam
tamen meritam distincte et vocabi
nisi eos qui sunt habiles ad perve
niendum vel se ordine vel et secundum
ordinem divine iusticie quod ergo demo
nes et si sunt apta nata pervenire
feliciter et in deo beatificari quia
eis divina iusticia repugnat per quam
sunt dampnati ad sempiternam
miseriam hinc est quod caritas su
um bonum eisdem non optat et
ideo concedendum est quod demones non sunt
potencialiter diligendi eodem modo
ideo est de dampnatis secundum quod po
tencialiter diligere accipiam proprie non
potencialiter diligere accipiam large pro

9ced

ut actus diligendi est potencia
te mutante sic demones sunt
quodammodo diligendi et quodammodo
odiendi ratione culpe odiendi in
quantum sunt deo displicentes diligendi
ratione nature ymago enim summe trinitatis
secundum suam naturam considerata quantum
est de se pulcra est et formosa
eo naturalis affectio amabilis dicitur eo
sibi in unitate quia huius caritatem
tem multum detestatur eorum culpam
et culpa eorum totalis et inseparabilis
possidet eorum culpa nichil hinc est
quod caritas naturalis magis movet
affectum naturalem ad diligendum crea
turas rationales quam ad diligendum
demones concedende sunt igitur rationes
ostendentes quod demones non sunt
diligendi per caritatem ¶ Ad illud
ergo quod dicitur in contrarium quod proximus est
qui communicat in ratione ideo quod commu
nicare in ratione est duplex vel secundum
speciem nature per rationem vel secundum
ordinem vel habilitatem speciei ad gratiam
Dico ergo quod proximitas secundum rationem
nature non est sufficiens ad hoc quod
aliquis dicatur esse proximus secundum
actus diligendi dilectione caritatis qua gra
tuita respiciat ordinationem ad gra
ciam et quia demones hanc perdi
derunt quia redditi sunt ad gratiam
impossibiles ideo per rationem proximorum
non continentur et ideo per illa ratione
non sequitur quod diligendi sunt per
caritatem ¶ Ad illud quod obicitur quod y
mago est ratio diligendi increata dico
quod ymago non est sufficiens ratio
diligendi nisi in quantum est ordi
nata ad gratiam et gloriam ad quam
ordinat caritas et quia hoc modo

non est in demonibus. Unus omne
inordinatum ideo non tangit illa ratio.
¶ Ad illud quod obicitur quod angeli non an-
tequam peccaverunt ex caritate erant diligen-
di, dicendum quod licet tunc cum habilitate
et ydoneitate habebant ad assequen-
dum gloriam, sed tamen non sunt post
lapsum et ideo non sunt nunc
sicut tunc ex caritate diligendi. Et
si tu obicias quod habent data sua inte-
gra et splendida, vel dicendum quod illud dici-
tur quantum ad potentias naturales, quia non
aut quantum ad habilitates earundem respectu
consequendorum inhabiles enim sunt effecti
ad bene faciendum, tales enim habiles eorum
potentias secundum quod vult Augustinus et
in secundo libro sententiarum. ¶ Ad illud
quod obicitur quod quicquid facit ad cumulum me-
riti est ex caritate diligendum, dicendum
quod licet potest esse duplex vel secundum princi-
palem intentionem vel secundum consequentiam
ex predicta proportione veritate passive
sive; de eo quod facit ad cumulum me-
riti secundum principalitatem intentionis
et primariam ordinationem, de eo tamen
quod facit ad cumulum meriti per acci-
dens non oportet sive veritate quia
complures mali et peccatores dantes
iniustas eorum bona et hoc
modo demones faciunt ad cumulum me-
riti persecutionum quia intendunt
nos pervertere ad peccatum virtute di-
vina contra consequentiam nostram
iustos et sanctos ad cumulum addunt me-
ritum. ¶ Ad illud quod ultimo obicitur
quod omne quod facit ad dei honorem
et laudem vel decorem universi est di-
ligendum ex caritate, dicendum quod sicut ex
precedentibus patet, si ipse accipiatur
diligere ex caritate ipso non sequitur

rem. Et si tu obicias quod ordina-
tum ad beatitudinem est diligendum
ex caritate, ergo similiter ad laudem or-
dinatum, dicendum quod duplex est aliquid ordi-
natum ad beatitudinem, aut quia
de ipso se ordinatum est ut perve-
niat ad beatitudinem, aut quia
per ipsum aliud ordinatum est pervenire,
et quod primo modo ordinatum est ad
beatitudinem est ex caritate diligendum,
quod secundo modo ordinatum est non oportet
diligi ex caritate accipiendo ipse
ordinatum. Similiter aliquid ad laudem
dei ordinatum potest esse dupliciter, aut
quia ipse laudat et magnificat
deum aut quia est in laude dei aut
quia est in laudibus divinis, et quod
primo modo ordinatum est ad dei lau-
dem ex caritate diligendum est,
quod vero secundo modo ordinatum est non
oportet quod diligatur ex caritate nisi dicatur
diligo ex caritate impellente ca-
ritas cum impleat hominem ut ve-
lit esse omne illud in universo quod
ex caritate tenemur ad laudandum
et magnificandum deum suum.

Tercio queritur utrum ex carita-
te diligendi sunt mali
homines, et quod sic videtur: dicitur
diligite inimicos vestros etc., sed quan-
do dicit iniustos absque dubio est in-
imicos et multos, ergo si tales sunt di-
ligendi ex caritate in precepto manda-
tum, dicunt mali homines ex cari-
tate diligendi sunt. ¶ Item omnes
predestinati diligendi sunt ex ca-
ritate, sed multi qui sunt mali
sunt predestinati, ergo aliqui mali
ex caritate diligendi sunt, sed necessario
qui sunt predestinati quod prescita dei

in mea sunt ergo omnes mali
sunt ex caritate diligendi. ¶ Iste
omnes pro quibus est orandum sunt
ex caritate diligendi sed orandum
est pro peccatoribus ergo tales ex cari
tate sunt diligendi. ¶ Item
perfectissima caritas fuit in christo
sed tamen eam in iustos et peccatores
dilexit nos si ergo omnes amor
noster debet caritate christi imitari
tamen videtur quod peccatores et iniusti
ex caritate sunt diligendi. ¶ Ex
tamen in psalmo Nonne qui te ode
runt te domine oderam et super ini
micos tuos tabescebam sed hos
non in iusti domini offendunt et
ipsi deo imitantur ergo omnes pec
catores odiendi sunt non ergo
ex caritate diligendi. ¶ Item cari
tas facit nos unitate unum eo
forme voluntati domine sed peccatores et
iniusti sunt odibiles deo secundum
illud Eccl. xii altissimus odio
habet peccatores et iterum sunt ab homine
est deo impius et impietas
pietas eius ergo videtur quod secundum le
gem caritatis mali sunt odi
endi non ergo ex caritate dili
gendi. ¶ Item in quibus sequitur
quod in ipso et sicut se habet
bonitas ad dilectionem sic malicia
ad odium sed hoc est propter quod boni
sunt diligendi ergo et hii mali
odiendi sed odiendum non est dili
gendum ergo mali non sunt ex caritate
diligendi. ¶ Item caritas est
virtutum unitatis ergo illi soli
sunt ex caritate diligendi qui
sunt communicantes nobis in iusticia sed
mali non sunt communicantes nobis in
iusticia ergo non sunt ex
caritate diligendi. ¶ Ad hoc quod
dicitur hominibus duplex est communi

loquimur et duplex est quo eos consi
derare nam in quantum sunt homines
vel in quantum sunt mali sive
in quantum habent in se rationem divine
imaginis sed qui sunt capaces
beatitudinis vel in se non consecuti eternie
perfectione divine similitudinis si pri
mo consideremus homines malos
in quantum vero sunt homines
et habent imaginem secundum quod sunt
capaces beatitudinis sic ex caritate
sunt propter quod liberalitas caritatis
et eius amplitudo omnes recolligit
qui ad illam possunt beatitudinem
pervenire ydoneitate. Si vero conside
remus homines malos secundum quod
mali sunt et privati perfectione
divine similitudinis sic potius sunt
detestandi quam diligendi et sic
eorum homines et odiendi sunt
et diligendi / odiendi quidem vere
in ordinationis culpe diligendi
non vero ordine non quod propter hoc
est ad perfectionem que et hoc est quod
gregorius dicit in quadam omelia
Ac et si indignationem dicimus
ut eius compassionem debemus et
et perdere in hoc debitores
tamen proprium non diligit qui
homines odit bonum et non odit
naturam sed culpam licet ergo
malorum culpam odiamus ipsos
tamen diligamus vel diligere de
bemus et sic concedendum est quod
licet malorum hominum malicia sit
detestanda ipsi tamen mali ho
mines in quantum sunt ad beatitudinem
ordinati sunt ex caritate dili
gendi. Unde et rationes que ad
hoc inducuntur concedi possunt

Ad illud ergo quod primo obicitur quod
prophete odio habebant odientes
deum dicendum quod propheta non odiebat unum
sed eorum culpam propter quod subiungit
perfecto odio oderam illos glossa
id est iniquitates eorum odi non ipsum
quod est enim perfecto odio odisse nec
nec propter vicia homines odias vel
nec propter homines vicia dili
gas. Ad illud quod obicitur quod deus
odit peccatores dicendum quod verum quia
deus non odit eos ratione nature
sed ratione vicii licet enim ratione vi
cii puniantur attamen ratione na
ture hoc est ad bonum ordinati sancti
et ad bonum trahuntur attamen una
secundum id est quod dicit Ro. v. commendat
deus caritatem suam in nobis
quia cum adhuc peccatores essemus
Christus pro nobis mortuus est
Sic enim deus dilexit mundum
ut dicitur Joh. iii ut filium suum
etc. Ad illud quod obicitur quod si prophete
de propheta et apostoli de apostolo dicendum
quod illud bene veritate intelligendum
est et ideo in ratione illa que est
super de fontibus primum quia boni ho
mines sunt diligendi non solum
quia boni sed etiam quia ad bonum
ordinati sunt etiam quia non solum
boni in actu sed etiam quia boni
in potentia et habitu et ideo non sequitur
quod mali sunt odiendi quia ma
li et non sunt boni in actu
sed tamen boni in potentia. Sed esto
quod hoc sit verum quod boni inquantum
boni sunt diligendi propter hoc
non sequitur quod mali inquantum
mali sint odiendi et hoc quod verum
est quod propter hoc ulterius non est in
conveniens quod mali homines non
sunt diligendi quia quamvis sit

in eis malicia culpe que est
ratio odiendi est tamen in eis
bonitas nature que est ratio dilige
ndi. Ad illud quod obicitur quod cari
tas est vinculum caritatis dicendum
quod vinculum dilectionis licet re
quirat duo quorum unum tamen
illorum requirat subiectum alterum autem
sicut terminum nec oportet quod utrumque
requirat sicut subiectum in vi
rtute perfecto vero unionis quam
ergo huius caritate est de unitate
corporis alius non patet esse de u
nitate corporis non huius carita
tem illius quamvis caritas non
sit actu hunc est quod caritas
potest esse in uno respectu alterius
perfecto quod vinculum amicitie ad
sui esse non necessario exigit quomodo eorum
mutuam quamvis multa enim
diligunt qui non diliguntur nec
ad hoc quod caritas sit vinculum
unionis non oportet quod ponat utrumque
sed quorumlibet in actu unum sed
sufficiat quod ponat unum in actu
secundum plurimum magno est reliquum
non in habitu sicut patet sicut
parvuli parente in actu salute
non patent in habitu

Quarto queritur utrum corpora
nostra sunt diligenda
ex caritate et quod sic videtur Johannis
xv. Nemo amat amicum suum
perdit eam sed constat quod anima
non stat ibi nisi per vitam car
nalem ergo si vita carnalis in hoc
mundo est odienda videtur quod odi
enda sunt corpora nostra non ergo
ex caritate diligenda. Item in
tellectus est ex caritate diligendum quod

impediat hominem ad assecucionem
beatitudinis sed caro nostra est
huiusmodi quia caro concupiscit ad-
versus spiritum secundum quod dicitur ad Gal.
v. et ad Ro. vij. invenio in me-
mbris meis que legi repugnant
etc. ergo si corpora nostra impediunt
nos a beatitudine assequenda videtur
quod non sunt ex caritate diligen-
da. ¶ Item caritas numquam exce-
dit ergo videtur quod illa ex caritate
sunt diligenda que numquam ex-
cedunt sed corpora nostra corrumpun-
tur ergo ex caritate diligenda non
sunt. ¶ Item ratio ymaginis sive
compassa appetitiva additum est id
quod facit creaturam rationalem ex ca-
ritate diligi sicut ex preceden-
tibus patet sed in corpore. quamvis cum
brutis nec perfecta ymaginis
invenitur in nobis ex parte corporis
ergo videtur quod corpora nostra non sunt
ex caritate diligenda sicut nec
bruta animalia. ¶ Sed contra Ephe.
v. viri debent diligere uxores
suas sicut corpora sua. si ergo
hortatur apostolus ad diligendas
uxores ex caritate cum sint dili-
gende sicut corpora nostra videtur
quod corpora nostra sunt ex caritate
diligenda. ¶ Item Augustinus dicit in libro
de doctrina christiana quatuor sunt
diligenda et tribus preceptis
subditur quartum quod infra nos est
scilicet corpus nostrum. Hec ergo Augustinus
enumerat ibi diligenda ex caritate
precipue et proprie videtur quod corpora nostra
sunt diligenda ex caritate.
¶ Item omne bonum ex caritate est
diligibile sed corpus nostrum concurret
cum anima in participacione feli-

citatis ergo similiter cum caritate dili-
gi dilectione caritatis. ¶ Item
in ordine caritatis caritatis
consanguinei premittendi sunt com-
neis secundum Ambrosium sed consangui-
nitas non est nisi ex parte corporis
ergo hec consideratio reddit homines
magis amabiles. videtur quod cor-
pora nostra vel ea quorum que sunt
ex caritate diligenda. ¶ Responsio dicendum quod
cum caritas sit pendens incli-
natio ad summum bonum et per-
fectam beatitudinem illud facit di-
ligere quod est bonum vel bonificabile. quod
ergo contingit aliquid esse bonum
bonum dupliciter scilicet per essenciam et per proximam
influenciam et per quandam redundan-
ciam hinc est quod omnia ista sunt ex
caritate diligenda secundum prius
et posterius secundum magis et
minus bonum autem per essenciam est solus
deus bonum per proximam influenciam
est rationalis spiritus bonum demum
per quandam redundanciam est corpus
quoniam quod gaudium quod redun-
dat per glorificacionem sui ad animam
hinc est quod caritas solum facit
nos diligere deum et rationalem
spiritum sed et corpus nostrum con-
cedendum est igitur sicut probatum
est quod corpora nostra diligenda sunt
ex caritate concedendum est sed rationes
ad hoc parte inducte. ¶ Ad illud
ergo quod obicitur quod deus hortatur nos
in evangelio ad vitam carnalem odi-
endam. Dicendum quod in corpore nostro est necessitas
concupiscentie et bonitas nature et
quia necessitas concupiscentie inclinat
ad malum ideo est odienda et
si quis eam diligit odit animam

sectam quia non bonitas naturalis ordinata est ad summum bonum quod deo (?) communicatur (?), ideo est diligenda. Tum quod dominus hortatur ad odiendam animam nostram sine intentione (?) carnalitatis. Dicendum quod hic non concludit quod corpora nostra non sunt diligenda simpliciter, sed quantum ad necessitatem corporis. Et per hoc patet responsio ad rationem; quia caro non repugnat spiritui nec impedit ad assequendum [illegible] sed propter necessitatem corporis contrahit. ¶ Ad illud quod obicitur quod non debent diligi ex caritate ea que corrumpuntur, cum caritas numquam excidat. Dicendum quod quamvis corpus nostrum sit corruptibile ad tempus et statum presentem, statutum est tamen ad perpetuam incorruptionem ordinatum, cum quamvis nunc [illegible] in corruptione repugnet et in corruptione, et ideo quamvis corpus sit incorruptibile quantum ad lapsum naturalem infirmitatis, non sequitur quod non sit diligibile ex caritate quantum ad virtutem adventitiam naturalem statum quam ordinatum est ad perpetuam incorruptionem. ¶ Ad illud quod obicitur quod ratio ymaginis et expressa assimilatio que facit creaturam rationalem diligi ex caritate non invenitur in corpore. Dicendum quod verum est proprie loquendo, quia ratio ymaginis sic facta; licet autem corpus humanum non sit ad dei ymaginem proprie, tamen unitum anime que est ad dei ymaginem unitum unitate naturali, et ratione illius est beatitudinis capax naturaliter, et sic est beatitudinis capabile (?), ideo est diligendum

ex caritate, ea videlicet ratione qua est sicut rationalis anime. Et hoc est proprium corporis humani respectu aliorum corporum (?), propterea non est sic de aliis corporibus et animalibus irrationabilibus.

Quarto queritur utrum ex caritate sunt diligenda dona gratuita. Et quod sic videtur primo per Augustinum in libro de trinitate: Tunc diligit proximum quando propter se dilectionem diligat; ergo si proximum diligat ex caritate, dilectionem diligit ex caritate; sed dilectio qua diligit proximum est donum gratuitum, ergo dona gratuita sunt ex caritate diligenda. ¶ Item omne quod ordinat ad beatitudinem et ad eam perducit est diligendum ex caritate; sed dona gratuita sunt huiusmodi, ergo [illegible] ex caritate diligenda sunt. ¶ Item constans est quod dona spiritualia sunt amanda et a deo petenda, et qui illa diligit diligendo meretur. Dicendum (?) ergo dilectio meritoria est dilectio caritatis, ergo videtur quod talia dona sunt ex caritate diligenda. ¶ Item sicut se habet dilectio gratuita ad dona gratuita, sic se habet dilectio naturalis ad bona naturalia. Sed bona naturalia diliguntur naturali dilectione, ergo pari ratione dona gratuita diligantur dilectione gratuita. Sed dilectio gratuita est dilectio caritatis, ergo videtur quod dona gratuita sunt ex caritate diligenda. ¶ Contra nulla creatura carens ratione est diligenda ex caritate; sed huiusmodi dona gratuita rationem non habent, ergo non debent diligi ex caritate. ¶ Item diligere est velle alicui bonum; sed stultum est quod velle alicui virtuti

vel caritati bona que videntur
quod huiusmodi bona gratuita ex caritate
non sunt diligenda. ¶ Item illud
solum est ex caritate diligibile
quod est alicuius beatificabile sed huiusmodi dona
gratuita non sunt beatifica ergo non
sunt ex caritate diligenda. ¶ Item
Augustinus sufficienter enumerat ea que
sunt ex caritate diligenda sed dona
gratuita non sunt de illis que
Augustinus enumerat ergo videtur quod ex caritate
diligenda non sunt. ¶ Respondeo ad pre-
dictorum intellectum est notandum quod ali-
qui voluerunt dicere dona gratuita non
esse ex caritate diligenda sed quod di-
ligere ex caritate est motus caritatis
ut elicitus sed si ex caritate diliguntur
hoc est secundum quod diligere est ipsius ca-
ritatis imperantis. Nam nisi dif-
fert caritas ab affectu naturali quia
naturalis affectus quiescit in proprio commodo
caritas non secundum quod dicit Augustinus
extendit in aliena et quia quomodo
bonum vere et proprie consistit in spiritu-
alibus donis que ordinant nos
ad beatitudinem ideo amor talium donorum
est a dilectione naturali elicitive sed a ca-
ritate imperative, tamen est imperare
affectibus nostris ut recte moveantur
in suum finem. Sed hoc non sufficit
dicere scilicet quando quia caritas non
semper aliud tendit hic enim cari-
tate propter ipsam finem deus desiderat.
Dico ergo quia quamvis sit verum quod
et amare quomodo nulla spiritualia
aut dona proprie amare hoc non
potest esse nisi dilectionis gratuite.
¶ Et propterea est alius modus dicendi quod
cum bonum sit obiectum caritatis et
actus respiciat proprium ab obiecto in-
tentio actus diligendi variari

sed secundum rationem boni. Bonum autem
dicit aliud dupliciter vel ut in ratione
quia est ordinatum ad beatitudinem
et in fine aliorum abstractive quod
est illud quo quid ordinatur in fi-
nem. Dona igitur gratuita non dicuntur
esse bona primo modo sed secundo quia
melius illis subest rationalis quod ut
in fine ordinata ideo proprie loquendo
magis sunt bonitates quam bona et
magis rationes diligendi quam di-
ligibilia et ideo dicit ista quod super-
tiva horum donorum spiritualium sunt
ex caritate diligenda ipsa vero
dona gratuita non sunt proprie
ex caritate diligenda sed magis
ratione diligendi ex caritate sua pro-
recta et quia actus est obiecto con-
iunctus ideo dilectio istorum donorum
cum dilectione ordinativa spiritualium
non est proprie in anima. Sed illud
ad hoc tale solum est propter eo quod eorum deo
quod est ipsa summa bonitas per
eum continetur inter ea que ex caritate
diligenda et ideo si propter unumquodque
et illud magis sed talia dona spi-
ritualia sunt bona sunt bona propter
que homines diliguntur multo fortius
ex caritate diligenda ipsa videntur.
¶ Ideo ad hoc tertius modus dicendi quod
sicut in predicabilibus tactum est quod
duplex est caritatis motus et
affectus est enim dilectio amicicie
et dilectio concupiscentie dilectione amicicie
illa diliguntur quibus optamus bo-
num dilectione vero concupiscentie diliguntur
que desideramus. Quod ergo deside-
rium bonorum spiritualium est ipsius a-
nime sed quod sancti dicunt quod bona

spiritualia tenent vicem honesti con
cedendum est quod bona spiritualia ex ca
ritate diligenda sunt et hoc ex
presse dicit Aug. in viii. de trin. cum
dicit quod ipsa caritas ex caritate di
ligenda est et expresse docet ipsa
experientia viros spirituales qui
nichil tam desiderant post deum quam
habere perfectam dei dilectionem unde con
cedende sunt rationes que sunt ad
istam partem. Ad id vero quod obicitur
contra quod nulla creatura rationis
expers diligenda est ex caritate dicendum
quod si intelligatur de dilectione amicicie verum
est si vero de dilectione concupiscentie non
est verum et si tu obicias quod tunc
bona temporalia erunt diligenda ex
caritate cum caritas faciat illa
bona concupisci propter obsequium dei
dicendum quod non est simile quia illa bona
temporalia habent rationem commodi
sed bona spiritualia habent rationem hones
ti et ideo concupiscentia sapit imperfectionem
laudandum quoniam concupiscentia perfectionem in
importetur. Preterea bona temporalia sunt minima
bona sicut dicit Aug. sed dona gratuita
sunt dona maxima et ideo de hiis
et istis non est simile. Ad illud quod
obicitur quod diligere est velle alicui bo
num patet responsio quia loquitur de di
ligere secundum quod est actus amicicie. Vel di
cendum quod est etiam actus concupiscentie diligere
non est velle alicui bonum sed ma
gis est aliquod bonum desiderare quod
vel aliquod bonum acceptare et quamvis
non sit concedendum quod caritas faci
at sibi velle bonum facit tamen
se desiderari et acceptari tamquam
verum et bonum. Ad illud quod obicitur
quod inimicus est amandus ex caritate

vel licet dicendum quod illud primum sufficiente
habet instantiam in deo qui est ip
sa bonitas principalis et si interlocutoris a
liquis modo habet veritatem hoc verum est
in hiis que diligenda sunt dilectione
amicicie. Ad illud quod ultimo obicitur
dicendum quod Aug. non enumerat omnia
diligenda sed diligenda dilectione amicicie
et si tu queras rationem quare dicendum quod hec
est quia motus amicicie maioris
liberalitatis est quam motus concu
piscentie et secundum illa caritas ex
tenditur in alterum et ideo secundum illum
modum magis diligibilia distinguuntur
et que diligenda sunt diligi precipiuntur
vel est dicimus quia in illis
ista includuntur.

Secundo queritur de diligendorum
numero et sufficientia. dicit enim
Aug. quod quatuor sunt ex caritate di
ligenda videlicet deus et nos ipsi
proximus et corpus nostrum et videtur
primo quod ibi sit superfluitas quia
que sunt eiusdem speciei non disti
guntur in secundum numerum non debent
facere diversa membra distinctionis
sed nos et proximus noster sumus eius
dem speciei ergo non debet homo habens
caritatem cum proximo suo in diversis
diligibilibus variari. Item sicut scrip
tura sufficienter enumerat diligibilia
in preceptis que dicit sed non enumerat
nisi duo scilicet deum et proximum de quibus
dat duo precepta ergo videtur quod alia
membra sunt superflua. Item in
nichil contingit esse liberum nisi tribus
modis videlicet per essentiam et per primam
influentiam et per redundantiam ergo si cari
tas non se extendit ad diligendum
nisi ad illud quod est liberum in actu vel

d

in po vide q no sunt iiii tra diligenda videlicet deus anima et corpus ergo q sit diuisio vide primo parum bro sententia qui secundum q in proposita dicitur assignat separatim membra in numero diligendorum tertio si ambrosius no sunt in enumerando superfluus vide q dua sunt diuinitus ¶ Iste si comparative diligendum est corpus tuum ita et corpus proximi ergo si anima tua et anima proximi constituunt denario membra diligendorum et vide q corpus tuum et corpus proximi ergo vide q v sunt comparative diligenda ¶ Item sicut comparative diligimus q est super nos et infra nos et iuxta nos sic comparative diligendum est q est contra nos videlicet inimicus seu supra anima est vide q q predictis membris deficiat vnum membrum quod q quare tot sunt comparative diligenda et non plura nec pauciora ¶ Ad dicendum q vnus diligibilium et sufficientia di pot accipi uno modo per comparationem ad ipsam dilectionem ¶ Alio modo per comparationem ad ipsam diligentem secundum ipsam dilectionem pot accipi unus et sufficientia sic cum enim dilectio sit appetitus boni in appetitu autem boni est desiderare ipsum bonum desideratum et ipsum qui desiderat et ipsum cui desiderat bonum ac desideratum hoc est summum bonum ille qui desiderat est hic caritate cui aut desideratur pot esse in quadruplici diuisa aut anima aptat summum ipsi deo aut sibi ipsi aut sibi sibi aut sibi adherendi

ideo iiii^or sunt comparative diligenda quia vnus diligendorum non accipit comparative optantis vel comparative boni optati cum sit unum sed comparative eius cui optatur q cum sit in quadruplici diuisa iiii^or sunt diligendorum membra et hoc est q superius dictum est quia expedita diuisione sumitur unus diligendorum secundum dilectionem amicitie qua dicitur huius diligere aliud cui velit sibi bonum ¶ Alio modo pot sumi vnus et sufficientia diligendorum comparative ad ipsum diligentem nam diligens aut hoc respectu ad se aut ad id q est supra se ad aut ad id q est iuxta se ad aut ad id q est infra se et secundum hoc iiii^or tantum diligenda sunt comparative et secundum hunc modum assignat Augustinus diligibilium numerum et sufficientiam in li. de doctrina christiana nec tamen assignat numerum sed et ordine debitum aut cum sic iiii^or sunt diligenda vnum q super nos est scilicet deus alterum q nos sumus tertium q iuxta nos est scilicet proximus quartum q infra nos est scilicet corpus et quia anima pot reduci ad ista iiii^or membra ideo hoc diligendorum unus et sufficientia ¶ Ad illud ergo q obiicitur q est duplex substantia quia non differunt specie proximus dicendum q quamuis specie non differunt tamen ad nos pertinentes nos caritas non dicitur operatur secundum rationem diligendi et gradum primo enim caritas non facit hunc se tende ad illa et deinde proximum illi optat

tendere ad eundem qui alat. ¶ Ad id
quod obicitur quod sacra scriptura non po-
nit nisi duo diligenda dicendum quod
in primo mandato implicat tria
mandata alia. In hoc quod dicit dili-
ges proximum tuum sicut te ipsum man-
dat homini quod diligat se ipsum et
cum ipse sit constitutus ex anima
et corpore includitur illa dilectio utri-
usque. ¶ Ad illud quod obicitur quod cum
in tribus modis est quod licet
dicendum quod verum est sed tamen caritas que dis-
ponit ad beatitudinem aliquomodo respicit
suum susceptibile. Aliquo modo respicit
illud quod est ei simile per unum ut par-
ticipans. Tertio ut comparans. Ideo
secundum istam diversam comparationem distingui
possunt diversa diligibilia. ¶ Ad
illud quod ultimus ordo quod cum ibi dimi-
so quia Ambrosius assignat in me-
bra dicendum quod illa septem reducuntur ad
ista in quo Ambrosius enim distinguit
unum membrorum istorum in ii videlicet
dilectionem eius quod infra nos est secundum
dilectionem proximi ubi est ubi connectas
quia Ambrosius considerat duas dili-
gibilium accidentales. Augustinus consi-
derat gradus et duas magis
essentiales quas appellat inferius.
¶ Ad illud quod obicitur de corpore proximi
dicendum quod tamen corpus proximi quam
corpus nostrum est infra nos non
conveniet supposito membro nec est simile
de animo suo et animo proximi quia
diversimode habet caritas comparari ad utrumque
quia ad unum sicut ad intrinsecum
ad aliud sicut ad principium ad cor-
pus autem habet comparari uniformiter ad u-
trumque cum comparatur sicut ad infe-
rius. Aliter volunt alii dicere quod di-
lectio corporis proximi continetur sub dilectione

proximi quia uniformiter comparatur
caritas ad utrumque ad animam autem
nostram et ad corpus comparatur sicut ipsum
informans et eidem influens ad
corpus non sicut eidem donans
et ipsum regens. ¶ Ad illud quod obicitur
quod ex caritate diligendum est quod est
contra nos dicendum quod illud continetur sub eo
membro quod est infra nos pro eo quod
et si multa sunt diligenda que
sunt contra nos non tamen diligen-
da in eo quod sunt contra nos scilicet
ratione culpe sed in eo quod sunt infra
nos hoc est secundum conformitatem
nature

Inter ista sunt dubitationes circa
litteram et primo queritur de hoc quod
dicit: Nec solum preceptis opus erat
sed etiam tradi ut quis se vel corpus
suum diligat. Hoc enim non videtur
verum quia si precepta data sunt
ad dirigendum affectiones nostras cum
maxime contingat unumquemque currere circa
dilectionem sui videtur quod de hiis debent
maxime precepta dari. ¶ Item in pre-
ceptis caritatis non precipitur
amor carnalis sed spiritualis sed
difficillimum est se ipsum spiritualiter
diligere sed hoc necessarium est ad salutem
videtur quod hic debent specialiter precipi
si dicas quod non oportet precipere quia
in aliis duobus preceptis includun-
tur quoniam quemadmodum dilectio proximi
includitur sed contra. ¶ Respondeo dicendum quod
triplex est ratio quare non oportet
specialiter mandatum dari de dilectione
sui vel corporis una est quam reddit
Augustinus et habetur in littera quia satis
intelligitur per hoc quod dicitur sicut te
ipsum. Alia ratio est quia ad hoc ipsum
inclinat natura. Tertia ratio est quia de

ligere dominum ex toto corde et ex toto
anima et ex tota mente hoc est se
ipsum spiritualiter amare ille enim
se spiritualiter amat qui cor et cor
pus ad honorem dei totaliter ex
ponit et sic dilectio ipsius im
plicatur in illis duobus mandatis
et quamvis hoc exequitur primum man
datum facte hoc et rectitudinem
hoc ad diligendum se ipsum et propterea
non obtinet tertium mandatum
addi secundum quod dicit Aug et per
hoc patet determinatio aliorum Ad
illud quod obicitur quod circa dilectionem
sui est obligatio et difficul
tas iam patet x° quod satis insi
nuatur homini per illa duo manda
ta ad obligationis et difficultatis
illius remotionem ¶ Ad illud quod
ultimo queritur quare non se
implicite datur mandatum de dilec
tione proximi sicut de dilectione
sui dico quod ratio huius est quia
non est ita inclinatio naturalis et
appetitus naturalis tantum ad alterum sicut
tantum ad se ipsum et propterea dif
ficillimum est proximum diligere
maxime quando est ei adversarius
ideo congruum fuit de hoc speciale
mandatum dari ¶ Item queritur
de hoc quod dicto mandato est omnes
homines proximum esse designandum
obicitur enim de beata virgine si enim
proximus est ille qui est iuxta
nos et beata virgo non tantum supra
nos sed supra angelos exaltata
est non videtur quod tantum diligenda
sit ut proximus sed magis ut domina
¶ Item homo veneranda est beata virgo
speciali honore qui dicitur yperdulia

quo speciali amore amanda non
ergo videtur quod sub nomine proximi in
telligatur propter quod intelligimus illud
quod est iuxta nos ¶ Ex° dico quod nomine
proximi intelligitur omnis homo om
nis persone cuiuscumque dignitatis
cuiuscumque virtutis sit et dilectio
gloriose virginis includitur sub
dilectione proximi ¶ Ad illud
quod obicitur quod non est iuxta nos
sed magis supra dico quod licet sit supra
nos ratione dignitatis gratie et
condicionis nobilitate est tamen
iuxta nos secundum conformitatem nature
et quamvis dilectio respiciat similitudinem
honor autem respiciat sublimitatem
hinc est quod dilectio eius generaliter
sub dilectione proximi continetur
veneratio ipsius aliis superpon
itur est tamen quod ipsa speciali af
fectu ab omnibus diligitur ¶ Sed ex
hoc non sequitur quod dilectio eius non
debeat sub dilectione proximi contineri
quia quantumcumque aliqua creatura
magis affectu sit amanda propter
ipsa tamen caritas ordinat amantem
dum ad diligendum salutem propriam
sicut melius infra manifes
tabitur per hoc patet x° ad obiecta que
ipse arguunt de dignitate sublimitatem
cum obicit quod beata virgo est
supra nos secundum quod est veneranda
sublimitate non proximum continetur quan
tum ad nature conformitatem secundum quod
est diligenda ¶ Item queritur de
hoc maius est praecepto dilectionis
erga sanctos angelos continetur ¶ Et quod
sed angeli quantum ad dignitatem
nature et quantum ad eminentiam gratie et gl

ad excellenciam glorie super nos sunt
quo videtur quod non debeant proxi-
mi sed domini reputari ¶ Item
proximus dicitur noster est qui facit pau-
lominus ab angelis minoratus
secundum quod dicitur in psalmo quo videtur
quod non dicantur proximi ipsi angeli
sunt sicut domini nostri non sicut
proximi reputandi ¶ Responsio dicendum quod
quamvis angeli super nos sint
tunc quantum ad dignitatem nature sive
quantum ad plenitudinem gratie tamen
quantum ad actum dilectionis non
sunt super nos diligendi. propter eo
quod caritas nostra principaliter respiciat
summum bonum inquantum facit tendere
eo ad quod inclinat secundo non solum
quod informat Caritas non respiciat
aliud solum considerare a quo legat quam
tamen creatura sit excellens
in se ipsa tamen secundum legem caritatis
minor est et ideo sub nomine proximi
dicitur contineri ¶ Ad illud quod obicitur
quod super nos sunt sub ratione et nature
et gratie glorie tamen patet Responsio quia quamvis
sint super nos non secundum or-
dinem universi non tamen sunt super
nos secundum ordinem caritatis. preter
et aliter dicitur quod quamvis sint super
nos ratione simplicitatis spiritualitatis et in-
corruptibilitatis sunt tamen infra
nos ratione ymaginis secundum quam
nos et ipsi homines in medietate ordinis
ordinantur et ratione huius possunt
nomine proximi appellari et per hoc patet
Responsio ¶ Ad illud quod obicitur de Christo dicendum quod
illud dicitur ratione passibilitatis assumpte
Item quamvis dictum sit quod debet Christum inqu-

tum homo diligere sicut nos
ipsos quia Christus est caput nostrum
secundum conformitatem nature assumpte sed
caput magis est diligendum quam
aliud membrum quo plus debemus
diligere Christum secundum quod homo quam nos
¶ Item plus debemus diligere redem-
ptorem sed Christus inquantum homo est
redemptor quo Christum inquantum
est homo debemus diligere plus quam
nos ¶ Responsio dicendum quod cum dicitur Christum
inquantum homo diligendus est quam
nos vel plus quam nos hec deter-
minatio inquantum potest importare boni-
tatem persone vel conditionem nature nostre illud
quod donum fuit super debitum nostrum et si im-
portet unitatem persone sic diligendus
est super nos quia sicut super
nos est noster creator redemptor
et salvator si non importet conditionem
nature assumpte sic diligendus est iuxta
nos et sic proximus noster unde
si consideremus Christum solum ratione hu-
manitatis hoc est pure ratione
nature create non debet ei prioritas prioritas
dilectionis sicut nec adoratio latrie
nec sic non dicitur redemptor nisi vel
caput quia tamen ratio redemptoris
quam capitis respiciat personam secundum
utramque naturam et per hoc patet responsio
ad obiecta ¶ XXIX

Post predicta de ordine caritatis
agendum est super dictam ma-
teriam declarate quantum ad certum et
distinctum quantum ad diligibilium unum
et dilectum hic sequitur tercia pars in
qua determinatur de ipsa quantum ad di-
ligendi ordinem Unde ante
pars ista in tertio ... inquirendum debeat
de ordine caritatis ... ad ea

que p[er] caritate diligu[n]t ¶ Secundo
p[ro]p[ter] co[m]parationem ad ea [...] que
p[er] caritatem impediu[n]t ubi unde
et s[e]c[un]d[u]m h[oc] sepe no[n] go ¶ Tercio p[er]
co[m]parationem ad gradus qui in ca-
ritate reperiu[n]t[ur] ubi Sacram[entum] q[uod]
est diu[er]sos esse caritatis ¶ Prima
et ultima p[ar]te veniabus in di-
media p[ar]s dividit[ur] in p[ar]tes duas
in q[ua]rum p[ri]ma ponit magister circa hanc
materiam diversorum opiniones in s[ecun]da
dissolvit incidentes dubitaciones
ubi Solet eciam queri si parentes vestr[i]
¶ Prima p[ar]s dividit[ur] in partes
tres in q[ua]rum p[ri]ma opponit ad p[ar]tem
unam ¶ Secunda no[n] opponit ad p[ar]tem
alteram ubi Ambrosius obiciat [...]
preceptum legis ¶ Tercia no[n] sub-
iungit opinionem suam ubi Verum
quia premissa ubi dubio reor
¶ Secunda alia p[ar]s in qua removentur
dubitaciones incidentes tres hab[et]
partes s[ecundu]m tres dubitaciones
quas dissolvit quarum prima c[on]-
tinetur co[n]tra alia prima dissolvit ubi
Solet queri si parentes ¶ Secundam
ubi Unipsti latebrosa go h[ic]
tercia ubi Solet queri cum deus
precepit inimicos diligere ¶ Prima
harum p[ar]cium patet et manifesta
co[n]gruus q[uod] dicit in littera

Ad intelligentiam autem huius
p[ar]tis querit[ur] h[ic] de ordine
caritatis circa h[oc] aut[em] incidunt
vi. dubitabilia ¶ Primum est de
ordine caritatis quantum respectu
diligendorum ¶ Secundum est de or-
dine ipsius p[er] co[m]parationem ad
deum ¶ Tercium est de ordine eius-
dem p[er] co[m]parationem ad proximum
¶ Quartum est de ordine ipsius
p[er] co[m]parationem p[ar]tis ad filium ¶ Quintum
est de ordine ca[ritat]is p[er] co[m]parationem de
inimicitia ad co[n]venie[n]d[um] ¶ Sextum et
ultimum est utrum ordo caritatis at-
tendat[ur] quantum ad affectum et a[d]
simul ad affectum et effectum

Circa primum sic p[ro]c[edi]t[ur] et querit[ur]
utrum ordo sit in caritate
i[n] diligibilium et q[uod] sic unde ¶ Cant[ica]
ii. ordinavit in me caritatem sed
ordo caritatis non attenditur
nisi in diligendis go [...] ¶ Item
Aug[ustinus] de doctrina christiana d[icit] q[uod]
primo diligendus est deus qui e[st]
supra nos ¶ Secundo q[uod] nos sumus
¶ Tercio q[uod] iuxta nos ¶ Quarto q[uod] i[n]
nos go s[ecundu]m h[oc] p[ate]t q[uod] ordo est
in caritate respectu diligendorum
constat enim q[uod] illa no[n] ordinant[ur]
ad invicem s[ecundu]m ordinem temporis
s[ed] s[ecundu]m ordinem excellencie et dig-
nitatis ¶ Item h[oc] ipsum ondit[ur] ducte
dubio qui assignat in litera ordi-
nem caritatis in dil[igen]do si ergo ver-
te unde q[uod] ordo ponendus sit in
caritate respectu eorum que ca[ri]tate
diligunt[ur] ¶ Item h[oc] unde veme ca-
ritatis est vetificare affectum sed
affectus non est verus n[isi] [...]
manus bonum amori bono et h[...]
dicat ordinem go in caritate po-
nendus est ordo ¶ Item cari-
tas diligit plura diligibilia aut
ergo eque p[rim]o aut no[n] eque p[rim]o h[oc]
constat tum caritas [...] sit
unus et unus [...] unum p[...]
est obiectum ¶ Si no[n] eque primo ergo unum
prius relinquit p[er] posterius go [...]
ibi n[ecess]ario ordo ¶ Item [...]
expetit ordo amori debitus

quam tali. Sed videmus amore
dei fuisse ordinatum esse respectu dili-
gibilium ergo multo fortius videtur
esse caritas amore delibatum sed
talis est amor caritatis ergo etc.
¶ Contra ordo presupponit distinctionem
ergo ubi non est distinctio ibi non
est ordo sed caritas respectu diver-
sorum diligibilium non est distincta
nec multiplicata ergo nec respectu
eorundem erit ordinata ¶ Item ubi-
cumque est ordo ibi est proportio sed di-
ligibilium per caritatem nulla est propor-
tio creati ad increatum medietatum vel
nulla est proportio corporis ad spiritum
ergo si non est ordo vel proportio inter
diligibilia videtur quod caritas respectu
eorum non sit ordinata ¶ Item
ordo maxime spectat ad cogni-
tionem quia sapientis est ordinare
ergo si non ponitur ordo in cognitione vel
cognoscendorum multo magis non debet
ordo poni in caritate respectu di-
ligendorum si tu dicas quod ordo est
in fide obiective de ipsa fide que est cogni-
cio tamen qua credimus diversi
articuli se invicem concedentes secundum
gradum et dignitatem sicut illi qui sunt
de divinitate precellenciores sunt quam
illi qui sunt de humanitate Contra ergo
non ponitur ordo in fide respectu credi-
bilium non debet poni ordo in caritate
respectu diligibilium ¶ Item sicut in
fide una est ratio credendi scilicet prima
veritas Sic in caritate una est ratio
diligendi scilicet summa bonitas sed propter uni-
tatem rationis credendi fides omnibus
articulis assentit equaliter ergo
pari ratione videtur de caritate quod et

ipsa omnia diligenda debeat diligere
equaliter ¶ Item caritas quadam
naturali inclinatione inclinat ad dili-
gendum si ergo ipsa est habitus unus
et idem semper est natum facere
idem in hiis que naturaliter inclinat
ad aliquid unum ergo quod caritas actio
uniformiter et equaliter moveat ad
amandum omne diligibile ¶ Item si
ordo attenditur in caritate aut
attenditur quantum ad habitum aut
quantum ad actum quantum ad habitum
non constat cum ille sit unus
et idem sed quantum ad actum ergo in
quem in dormiente non sit caritas
ordinata cum in eo non concurrat
actum suum est igitur ergo petens quod
attendatur ordo in caritate et
quare magis attendatur ordo in
ipsa quam in alia virtute cum omnes
virtutes sicut dicit Augustinus in libro
de moribus ecclesie sit amor ordina-
tus et rursus cum circa omne
bonum sit motus passiones et ordo et
parvus caritas dicatur ordinata
quam moderata ¶ Ad predictorum
intelligentiam est notandum quod caritas
est vinculum ligans unde illud
quod dicit Apostolus Colossenses iii vo-
cat eam vinculum perfectionis et
Dyonisius in iiiio de divinis nominibus dicit quod
amor est virtus unitiva vir-
tus amor caritatis sit amor
maxime liberalis multa complec-
titur et in unum colligit unde
caritas non tamen venit finem eius
inquam cum sed est quadam modo ligat
ea quod nati est ad eiusdem finem per-
venire nec tamen est caritas vin-
culum ligans sed etiam pondus in

inclinatus quod non est pondus in
corporibus hoc est amor in spiritua-
libus Quia igitur unumquodque per suum
pondus habet ordinari et caritas
pondus est et equa ponderatrix
sicut est quod ipsi caritati maxime
competit ratio ordinis et quia ipsa
est vinculum ligans et complectens
multa ideo non tamen ordinat ipsum
diligentem in fine sed etiam ad ipsa
dilecta secundum quod ratio diligendi ipse
spiritus caritatis diverse competit
ad illa concedende sunt igitur voces
audientes caritatem esse ordina-
tam respectu eorum que sunt ex cari-
tate diligenda ¶ Ad illud autem
quod primo obicitur quod ordo presupponit
distinctionem dicendum quod ordo attenditur in
caritate vere spiritus relati ad
actum et obiectum quamvis autem in
veritate non sit distinctio ex parte
spiritus est tamen distinctio ex parte
eorum diligendorum et ex parte actuum
vere tamen diversitatis man-
data caritatis sicut multiplicari et
ipsa caritas habet ordinari ¶ Ad illud
quod obicitur quod ubi est ordo ibi est
comparatio dicendum quod comparatio dupliciter accipi-
tur stricte et large si stricte dicatur
comparatio sic dicit quandam quesunt
tenem et est rerum eiusdem generis
et hoc modo non habet veritatem pre-
dicta propositio quod ubicumque est ordo ibi
sit comparatio si vero accipiatur large
ut dicitur comparatio est bonum creati
admirativum et est ordo secundum quod cor-
ratis et quantitatis finis cum dig-
nior est et excellentior et propin-
quis que sunt ad finem et quanto

adhuc attenditur ordo in caritate ¶
¶ Ad illud quod obicitur quod ordo magis
videtur spectare ad actum cogni-
tionis sapientis sit ordinare dicendum
quod primo distinguendo quod duplex est
ordo quidam partium in toto et rerum
in universo quidam vero eorum que sunt
in fine ad ipsum finem et primus
ordo principaliter pertinet ad cognitionem
secundus tamen principalius competit
vie affectionis et dilectionis cum est
in fine in inclinare ordo autem ca-
ritatis attenditur per comparationem ad finem
et ideo non est simile de ipsa et de
spiritu cognitionis aliter potest dici quod ordo
in spiritu attenditur per comparationem ad ac-
tum et obiectum sicut prius dictum
est Quia igitur summa bonitas aliter
et aliter habet comparari diversis diligibilibus
et ab eis habet participari secundum plus et
minus ut patet in corpore et spiritu sicut
est quod amor caritatis dicitur ordi-
natus per hunc etiam modum si quis
spiritus cognitionis consideret aliquid
in quibus sit maior et minor
veritatis evidentia utique in tali habet
reperiri ordo sicut prior est prima
principiorum quam conclusionum et sic potest
ad illud videri per interemptionem et si
obiciat de fide dicendum quod non est
simile omnes enim articuli ad sui
notitiam veritate uniformiter comparan-
tur quod a fide accipiunt fides enim
incredendo omnes articulos assen-
tit per unum intellectum tamquam dicenti
et assentit ideo uniformiter et equa-
liter omnes illos credit ¶ Ad illud
quod obicitur quod una est ratio dilige-
di in caritate sicut una ratio

credendi in fide dd q et si una
sit non tamen sit uniformit
hz comparari ipa caritas ad di
ligibilia sicut ipa intas ad cre
dibilia plus enim est optabilis ipa
summa bonitas dei qui nob et
ipm uro qm corpi ideo non
est sile hinc et inde ¶ Ad illud
q obici q idem maius idem
intu est facere idem dd q illud
hz intate d eo q nalit inclina
tum vone sui qm vone sibi ad
iuncti et h respon cuiusd obi nam
quidm diuersitate obiorum sit diuersifi
catio operum sicut sol amp illumi
nat cristallu qm illuminet lapides
ul lignum utrorumz aut horum defiat
in caritate nam ipa caritas vera
est quus voluntatis et simil
tum illa hz modum que quidem
voluntas potie inclinat ad ipa
volita qu unum obiorum est mag
amale qm reliquum sicut unum
corpus est magis illuminat qm
aliud et ad eorum lune magis
illustret ¶ Ad illud q ultimo
obici utro attenda quitum ad ha
bitum aut quitum ad actu et obiu
unde quis habitus caritatis sit
unus tn dr ordinatus eciam
si non sit in actu quia habilitat
animam ad hoc ut ordinate moue
atur unde iustus dormiens
dicat hre caritate ordinata ex
hijs aut que dicta sunt patet
quare caritas magis dicatur
ordinata qm virtus alia magis
ens dr ordinata qm modifica-

h enim est qpprm 3 ipius sil hre
vincem unde ligantis pondis
inclinatis pondus aut ordinem
cernendet
S ed queritur de ordine cari
tatis pproprium uir addin
et est quo utro caritas in dili
gendo ppondat deum nobis et q sic uidetur
primo p illud mandatum Deutro
Diliges dominum deum tuum ex toto
corde tuo ex toto anima tua hoc
dr esse primum et summum madatum
Si ergo nulli alij preponit ut in
pendamus totum affectum n soli
deo uidetur q in dilectione caritatis
deus teneat primum et summum loca
locum ¶ Item hoc idem ondit per
Aug et Ambros quorum utroz sic
in lra ponit in ordine diligendo
deum nob pponit ¶ Item h ipm uidetur
primem quodam pphe q unumquodq est
magis si caritas q q diligit
pprer deum ergo primo et principalit
et maxime diligit ipm deum ergo
secundum ordine caritatis deus ppo
nitur nobis ¶ Item secundum q dicit
phus sic dicitur finis magis est
eligendus qm ea que sunt ad finem
Sz ad ordinem caritatis spectat
ut magis diligat ea que sunt
magis eligenda Si ergo bonum
increatum est finis et bonum
creatum q est ad finem uidetur ergo
q in ordine caritatis semper
bonum increatum q est deus ppo
natur bono creato q nos sumus
¶ Sz contra gra est pfecto nature
natura aut caritatis gra magis
diligit se ipam qm deum Si ergo

d

psos non pertinet ordinem sui ipsa
videtur quod idem ordo in caritate
beati salvari quia caritate magis
debemus diligere deum nos simul ipsos
quam deum ¶ Item si aliquid unum ad
datur aliquibus equalibus utrumque
est illa post additionem esse que
lia sed amor nostri ante adventum
caritatis proponderat amori dei quia
et post ipsius adventum quia secundum
ordinem caritatis magis debe
mus diligere quam deum ¶ Item
affectus amoris sequitur notitiam
cognitionis magis enim non possumus
diligere sed magis cognoscimus nos
met ipsos quam cognoscimus deum
quam deum in statu viae vi
detur quod ad ordinem caritatis spectat
plus nos quam deum diligere secundum
statum presentem ¶ Item videtur
quod saltem equaliter quia quantum ali
quis diligat deum tantum diligit
se met ipsum quantum appetit
frui deo tantum appetit suam bea
titudinem appetit tamen se diligit
ergo videtur quod quantum quis diligit
deum tantum diligit se met ipsum ¶ Item
motus caritatis in deum finitus
est cum sit a virtute finita similiter
motus caritatis in se ipsum et
possibile est motum caritatis in
deum remitti et motum carita
tis in se ipsum intendi sed quando ali
qua duo sunt finita quorum
unum intendit et aliud remittit
ita possibile est illa pervenire
ad equalitatem ergo videtur quod equa
liter possumus nos et deum equa
liter diligere et per consequens idem quod prius

¶ Item amor est unitivus virtus unitiva
impossibile est quod aliquis uniat
alium magis quam sibi ergo impossibile
est magis alium amare quam se
ipsum non videtur quod in caritatis ordine
deus nobis ipsis sit preponendus
¶ Ad oppositum quod secundum ordinem caritatis
deus preponendus nobis est in tan
tum ut amor nostri nec equari
possit nec preponi amori dei salu
bri. Responsio. Hoc caritatis ratio
ne habet esse ista quod caritas
facit deum diligi tamquam finem
in ultimum ultimum et tamquam summum
bonum et quia finis ultimus est
unus solus summum bonum solum
non habet aliquid superius se vel
sibi equale hinc est quod secundum
caritatis legem impossibile est aliquem
plus deo vel equaliter ipsi deo
amare caritas enim qua diligit
deum sicut summum bonum diligit
eum super omnia que diligit ipsum
sicut finem ultimum diligit eum propter
se quod autem diligitur propter se et super
omnia diligitur dilectione fru
itionis quod non propter aliud diligitur
diligitur dilectione usus tamen quia
caritatis sit omnia ad deum tam
quam ad finem ultimum referre
sicut pondus est terre ad locum
proprium inclinare hinc est quod cari
tas facit nos deum plus quam nos
met ipsos diligere unde concedende
sunt rationes que sunt ad illam
partem ¶ Ad illud quod obiicitur quod
gratia est persona non videtur quod in uno
est considerare aliquid primo primum

porcionis et aliquando per modum puni-
tionis et defectus et corrupcio-
nis illud autem quod semper est in
uno per modum porcionis agitur sed perfi-
ci et salvari quod autem est ubi per
modum corrupcionis et privacionis
agitur sed corrigi et suppleri ideo
ergo dicitur quod necesse est prius se ipsam
quam deum diligere dicendum quod hoc non est
conclusio recepta in materia spectantibus ad
eius perfectionem sed processus ad ip-
sius corrupcionem ideo non sequitur
hoc propterea habet amorem ¶ Ad
illud quod obicitur quod si unum addatur
in equalibus ad hoc erunt inequa-
lia eadem in equalitate qua prius
dicendum quod illud habet veritatem quando ad
dictum equale respiciat utrumque illorum
in equali. Hic autem non est in oppo-
sito nam caritas principaliter
respicit illum affectum hominis qui
est in deum quam illum qui est in se
ipsum unde in adventu caritatis
minuitur amor sui et intenditur
amor dei ¶ Ad illud quod obicitur
quod affectus sequitur cognitionem dicendum
quod affectus debet sequi cognitionem
non solum a parte claritatis in cog-
noscendo sed etiam a parte bonitatis
considerante in ipso cognito licet
autem clarius cognoscat se ipsum
homo quam deum tamen nullus sane
caritate estimat se tam bonum
et tam amabilem quantum estimat
deum et ideo dilectio sequens cog-
nitionem ipsum deum habet in dili-
gendo magis quam se ipsum ¶ Ad id
quod obicitur quod quantum quis diligit
deum tantum desiderat frui deo dicendum
quod duplex motu dilectionis contin-

git deum diligere videlicet affectu
amicicie et affectu concupiscencie sive de-
siderii cum ergo dicitur quantum quis
diligit deum tantum desiderat frui
deo diligere potest dici motu amicicie
vel motum concupiscencie si dicatur mo-
tum concupiscencie absque dubio veri-
tatem habet sed hic motus non ponit
in animo tantam dilectionem et
ideo non sequitur conclusio quod equaliter
deum et nos diligamus diligere enim
nos concupiscencie non est aliud
quam summum bonum nobis optare
¶ Si non diligere deum dicat motum
amicicie tunc hoc quod est quantum et
tantum possunt importare proporcionem
ut sit sensus ¶ Si multum vis
deo bonum multum desideras
frui deo vel potest importare propor-
cionis conmensuracionem sive equa-
litatem ¶ Primo modo habet veritatem se-
cundo modo veritatem non habet paritatem
tem enim diligo summum bonum deo
et summum bonum michi ita quod
volo quod deus habeat summum bonum
et pro summo bono precium mi-
chi non commensuracionem et multo ma-
gis opto sibi quam michi et ideo
non sequitur conclusio quod amor dei
possit equari vere salva caritate
sive ex amore alicuius creature
ut potest amor glorie et fruicio-
nis dei sive beatitudinis creature possum
ex videri alias per intemptionem
ad illud quantum desideras frui
deo tantum diliges tenet ipsum potius
quod quantum et tantum dicunt commensura-
cionem quia potest quis desiderare

fini deo propter se et super omnia quia
ius nullo modo concedendum sit quod
operante diligat se propter se et super
omnia. Ad illud quod obiicitur quod mo
dus caritatis in deum est finitus
et in nos ipsos similiter et ita per
intensionem et remissionem possibilem
equari. Dico quod licet utrumque sit finitus
quia autem finita precedit
tamen tamen infinitus obiicitur unum quod
cedit reliquum in infinitum nec
est hic inconveniens quia finitum
potest aliud finitum excedere in infi
nitum sicut linea punctum et super
ficies lineam nec potest infinita
puncta non faciunt lineam equalem. Sic a
mor ipsarum creaturarum secundum le
gem caritatis non potest equari
amori caritatis. Sic enim compu
tis nunquam potest constitui linea sic nec
ex infinitis bonis creatis potest
constitui summum bonum ante venal
amor autem dei salva caritate
nunquam potest sic remitti quod deus
diligatur ut finis et ut primum
bonum nec amor creature ita
potest intendi quod creatura dili
gatur ut bonum ad summum bonum
ordinatum et ideo non sequitur
quod motus ille ad equalitatem
venire possunt. Ad illud quod obiicitur
quod nunquam potest magis alium amare
quam sibi videri potest duplex proprium
quod hic potest intelligi de amore quod
ad malum concernat vel quantum
ad amoris inherentiam primo mo
do verum est secundo modo falsum quia hic se
cundo modo amor dei verus ut
intima. Alio potest dici quod deus

magis est intimus unicuique
rei quam ipsi sibi et plus presens
esse ad conservante quam aliquibus
principiis intrinsecis et complemen
tum beatitudinis spiritus rationalis habet
adeo non a se ipso et ideo cum
dicitur quod nunquam potest alium magis
amare quam sibi ipsi. Si hic intelli
gatur de ipsis creaturis in quantum
huiusmodi potest. Si non intelligatur de ipso
deo in quantum non licet. Deus enim inti
me illabitur ipsi anime et ideo ipsa
quantumcumque medullitus afficiamur licet
deo adherere et tunc licet caritatem
amplius tendit in ipsum quam in se et in
eo requiescit amplius quam in
se quia melius est deus ei quam
ipse sibi

Tercio queritur de ordine carita
tis respectu partium aut ad proximum
et est quod utrum secundum ordinem cari
tatis preamandum sit bonum proprium
bono spirituali proximi et quod sic videtur
per Augustinum super auctoritatem Augustini et Ambrosii in
libro qui in medio est per dilectionem dei
ordinatur dilectionem sui. Item ecc-
lesiastici. Qui sibi nequam est cui a
lii bonus erit. Philosophus in quarto quod non
potest aliquis alium ordinate diligere
nisi prius ordinate diligat se.
Item Augustinus in enchiridion tractans illud
Eleemosynam date et omnia mun
da sunt vobis. Qui vult ordinate
eleemosynam dare a se debet incipere et eam
sibi primo dare est enim eleemosyna
opus misericordie iuxta illud est mi
serere anime tue placens deo. Si
ergo prius debet homo sibi misereri quam

alii videtur quod secundum caritatis amor sui sit amor proximi preponendus. ¶ Item sicut natura appetit suam conservationem sic caritas suam perfectionem, sed natura magis appetit conservationem sui in se quam in suo simili ergo et caritas plus appetit perfici in se ipsa et in anima qua est quam in te aliam appetit perfici in anima aliena ergo secundum ordinem caritatis amor sui premitti debet amori proximi. ¶ Contra. i Cor. xiii caritas non querit que sua sunt et item alibi nullus quod suum est querat sed quod alterius ergo videtur quod caritas secundum suam perfectionem magis inclinat ad amandum alterum quam ad amandum se ipsum. ¶ Item Aug. xxx super diliges proximum tuum sicut te ipsum hoc quod est sicut aut est nota similitudinis aut equalitatis. Si similitudinis tunc tali ratione possem dicere diliges proximum tuum sicut deum sed equalitatis ergo non videtur quod sit ordo dilectionis respectu mei ad dilectionem respectu proximi. ¶ Item Greg. in quadam omelia non habet ad se ipsum quis caritatem dicitur ad hoc enim ut caritas sit necesse est ut dilectio in alterum tendat ergo caritas plus ordinat hominem ad alterum quam ad se ipsum ergo in ordine caritatis videtur quod nobis premitti debeat proximus. ¶ Item caritas est amor liberalis sed liberalitas magis attendit respectu alterius quam respectu sui ergo amor caritatis magis caritatis magis consistit in amando alterum quam in amando se ipsum

¶ Item amor caritatis superveniens tollit naturam ipsi ut sicut patet quia tamen homo plus diligit se quam deum ante caritatem post adventum caritatis vertitur ordo ut plus diligit [illegible] deum quam se ipsum. Si ergo mutat ordinem quantum ad dilectionem dei pari ratione quantum ad dilectionem proximi videtur ergo quod dilectio proximi preeminenter sit secundum ordinem caritatis dilectioni respectu mei. ¶ Item caritas facit nos conformare voluntatem nostram voluntati divine sed deus non magis diligit nos quam proximos nostros immo magis diligit proximos nostros si sunt meliores nobis ergo videtur quod secundum ordinem caritatis plus debet diligere proximum quam me ipsum. Si tu dicas quod deus non vult quod conformemus voluntatem nostram sibi in hoc [illegible] sed quia deus vult quod nos magis desideremus honorem suum quam quam ad [illegible] est quod magis amemus et appetamus illud quod magis est amandum et appetendum sed salus ceterorum animarum magis facit ad honorem dei et magis appetenda est quam salus unius anime. Si tu nomine proximi intelligas animas hoc videtur quod amor proximi preponendus est amori sui et hoc confirmatur per illud quod dicit apostolus Ro. ix optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis. ¶ Contra. Videtur quod secundum ordinem caritatis amor salutis proprie preponendus amori salutis aliene secundum quod dicitur [illegible]

in venit manifeste et specialiter circa
quod corporat et dicit medicum bonus
recte et instructus non vero cum hoc
est quod unumquodque plus appetit per
fectionem in toto ipso quam in suo simili
et quibus pondus plus trahit
corpus in quo est secundum quod debetur
quam trahat aliud corpus illi an
nexum huic est quod caritas primus
desiderat deum nobis uniri et in no
bis habitare et nos in ipsum deum
tendere et in eo quiescere quam appetit
in aliquo alio quam nobiscum habitat alio
quam similitudine concedere. Sic igitur
boni credentes quod in ordine ca
ritatis perfecte diligitur sui dilectione
ipsius proximum et hinc signum est
quod illi reprehenduntur et stulti re
putantur qui salutem propriam negli
gunt et ei preferunt alienam hominis
cuiuslibet signum est quia si homo cum cari
tate debet diligere proximum quam se ipsum
ita quod esset ibi aliqua equalitas
iam duos proximos debet diligere
duplo quam se ipsum et tres in triplo
et sic ulterius ascendendo quod in illa
parte caritate reperitur contingit quam
numquam perfecto ¶ Ad illud quod primo arguitur
quod caritas non querit que sua sunt dicendum
quod primum idem est proprium aut querere hoc
est duplex. Uno modo proprium dicitur cum
passione et concludit bonum quod et
isto modo sonat iniquum et specialiter
ipsam acceptam consueverunt dicere quod
libido est amor boni proprii et contra
ad hunc modum dicit Apostolus quod ca
ritas non querit que sua sunt Alio
modo dicitur bonum proprium quod pertinet

ad se ita quod in appetitu illius boni
voluntas non repugnat divine vo
luntati pendit tamen utiliter sicut et
appetitus salutis proprie et isto modo
diligit quis se ex caritate et sic
accipiendo non negat apostolus quin
homo per caritatem debeat quod primum est quere
re tamen per se nec tamen cupit dissolvi
et esse cum Christo sicut dicit ad Phil. 1.
¶ Ad illud quod dicitur quod secundum divinum manda
tum debet homo diligere proximum si
cut se ipsum dicendum quod sicut non est
nota perfecte equalitatis sive convenien
[illegible] secundum [illegible] similitudinis que nihil
attendit quod homo debet diligere proxi
mum ad idem bonum ad quod diligit se ipsum
et per salutem propriam magis tamen debet
desiderare sicut salutem alienam
et ideo non videlicet idem quod obiicitur quod sicut
debet dici in mandato illo quod dili
ges proximum sicut deum ¶ Ad illud quod
obiicitur de amore Gregorii quod caritas
magis proprie ordinat ad proximum quam
ad se ipsum dicendum quod non est sic dicendum
quod caritas per prius respiciat ordi
nem hominis ad proximum quam ad se ipsum quia
non sufficit quod aliquis amor sit
caritas ut homo amet se ipsum
licet cum amor caritatis a se ipso inci
piat debet in alterum protendi ¶ Ad illud
quod obiicitur quod caritas est amor libera
lis dicendum quod quamvis liberalitas communiter
ad suum inimicum primus respiciat ipsum
quam liberalitate impedit et sic et
una de qua dictum est quod primum debet homo
sui ipsius misereri ¶ Ad illud quod obiicitur
quod caritas proveniens tollet cupidita
tem dicendum quod quedam est caritas non que

sonat in mente et corrupcione
quedam que respiciat ipsius nate
intrinseca inclinacione ¶ 4a est qua
quis diligit se plus quam deum secunda
qua quis diligit se plus quam p
ximum gratia aut supponens per
mam corrigit et tollet secundam non
dirigit re ea tenet et sic racio
illa non valet quod non est sile
sunt et inde ¶ Ad illud quod obicitur
quod debemus voluntate nostram volu
tati divine conformare dicendum quod deus
tamen dicat alterum alio magis dili
ge hoc non est quia intensius di
ligat unum quam reliquum est circa a
morem ipsius nec cadat intens
io nec remissio sed hoc dicitur quia unum
ordinat ad maius bonum quam re
liquum et hoc bene possumus conari quod quis
magis debet diligere proximum quam
se tamen proximus ipsum excedat in
merito sed contra hoc sequitur quod amor
proximi melioris correspondet amori
sui ordo enim caritatis non at
tendit penes magnitudinem
boni optabilis sed penes correspondenciam
amorem affectionis diligentis
et si tu obicias quod deus vult
quod magis amemus honorem suum
quam quemadmodum nostram et magis appe
tenti quod est magis appetendum
dicendum quod verum est quod dei honor plus
debet in corde nostro correspondere
quam nostra quemadmodum cum caritas in
quam respicit honore dei quemadmo
dum spirituali nec est voluntate
divine ut nos petamus aliquid quod
summi deminutio salutis nostre propter
honore suum sicut enim continet quod non

appetere verum ¶ sit carnale et que
appetere deo placere et deo adherere
inter angelis corrigit ut magis
salute aliena quam propriam diligat
et quod dicitur apostolus quod optabat ana
thema a christo esse pro fratribus hoc in
telligitur ad tempus ut sub condicione
videlicet si optabile esset

Quarto queritur de ordine cari
tatis per comparationem patris ad
filium et queritur utrum magis sint
diligendi parentes quam filii an econverso
et quod primo sint diligendi parentes
videtur primo per mandatum dominum
precepit enim honorare parentes honor
ra honora patrem tuum etc si ergo
mandata dei tradita sunt secundum
ordinem caritatis videtur quod amor
caritatis principaliter ad parentes
quam ad filios sit ordinandus ¶ Item
Augustinus ambros quae habet in litera dicit
enim quod primo diligendus est deus secundo
parentes deinde filii ¶ Item hoc ipsum
videtur racione quod secundum lege caritatis
grati debemus esse de beneficiis ac
ceptis sed plura beneficia accepimus
a parentibus quam a filiis ergo magis
debemus eis esse gratos sed qui ma
gis est gratus alius magis ipsum
diligit ergo parentes in ordine cari
tatis sunt filiis preponendi ¶ Item
principatum plus pendet a prima
pro quam consequenti sed ubi est maior de
pendencia ibi est maior inclinacio
et ubi maior inclinacio ibi maior
amoris connexio cum ergo habet
patrem et filium ad patrem comparatur
sicut principatum ad principium ad fi

o

tur. nec sicut ad principium ad prin-
cipiatum. videtur quod secundum rectam ratio-
nem magis debet committi ad patrem
quam ad filium. ¶ Item contra .ii. Cor.
xii. non debent filii thezau-
rizare parentibus sed parentes filiis
sed nemo debet thezaurizare nisi
ei quem debet diligere. si ergo ma-
gis debent thezaurizare parentes
filiis quam econverso. magis debent secundum
caritatis ordinem parentes filios
diligere quam filii parentes. ¶ Item secundum
ordinem nature humor procedit
a radice ad ramos non econverso. si ergo
commissio amoris in voluntate similis
est derivationi humoris in vegetabilibus
et pater comparatur ad filios sicut
radix ad ramos. videtur quod secundum
rectum ordinem amoris sunt dili-
gendi filii quam parentes. ¶ Item
caritas respicit bonum creatorum
secundum convenientiam et conformitatem
sed plus bonum conveniunt parentes
filiis quam econverso. ergo videtur quod amor
caritatis secundum rectum ordinem procedens
et fundamentum reddat habilem
ad diligendum filios quam parentes.
¶ Item gratia est perfectio nature. sed videmus
quod naturaliter homines plus diligunt
filios quam parentes. ergo videtur quod
consimilis ordo debeat esse in amore
gratuito. ¶ Respondeo dicendum quod sicut dicit
Ambrosius secundum ordinem caritatis
parentes preponendi sunt filiis et hoc
intelligendum est ceteris paribus sicut
infra manifestabitur. ratio autem huius
est quia amor gratuitus facit
memorem esse recipientem beneficiorum preteritorum et sic patrem secundum precipue
recipiendo et amando inducit nos
ad prima beneficia recolenda et
quia plura beneficia recepimus a
parentibus quam a filiis nec secundum
nos dicuntur plus eis teneri et
magis eorum salutem diligere. prima
vero debemus et antecedentia sunt
remota que hoc audiunt ad vo-
cationem aut que in apparatum addu-
cunt. ¶ Videndum est quod ille rationes
currunt de dilectione naturali secundum
quam magis inclinatur affectus hominis
ad filios quam ad patrem et ratio huius
est quia natura appetit conservari
in suo simili et magis diligit id
in quo habet principalius salvari
et quia pater habet salvari in filio secundum
ordinem nature et non econverso. hinc est quod
eodem nature ordine maiore habet ad filium
inclinationem quia magis vult ipsum
quam patrem habere prosperitatem. Dilectio
autem gratuita magis respicit bene-
ficiorum collationem et preteritorum re-
cordationem et ad quam indifferenter
parentes et filii comparantur et pro hoc
patet responsio ad illa racionem que primo
obiciebant. ¶ Ad illud vero quod ultimo
obicitur quod gratia debet esse conformis
nature ad quam natura inquantum dicta
natura conformia cum gratia inquantum
dicam ... vero opposita inquan-
tum dicta ... vero dispositiva. ¶ In
hoc enim quod homo plus diligit
se quam proximum non gratia contradicit
sicut supra ostensum est in hoc quod
diligit se plus quam deum repugnat
repugnat. ¶ Iudicat autem quod diligit
filium plus quam patrem quia intendit
salvari in illo procedit quia natura

diuisa et ideo gratia superueniens
ordinem in primo affectu saluat
et perficit. Iusticia similiter imitatur
naturam non nouum ordinem dat
ita tamen quod affectum illum non continuat
cum estimo quod homo plus cari-
tate et plus parentes et filios
diu mouetur affectu gratuito di-
lectionis magis desiderat parentum
salutem dum mouetur affectu natu-
rali magis desiderat filii sanitatem
nec est hic oppositio dilectionis
naturalis contraria sed conditio di-
uisam

Queritur quarto de ordine cari-
tatis per comparationem domesti-
ci ad extraneum et est quod utrum
domesticus est extraneo preponen-
dus et quod sic uidetur per illud quod
dicitur Galatas ultimo operemur bonum
ad omnes et maxime autem ad do-
mesticos fidei et maxime do-
mesticorum fidem negauit et est in-
fidele deterior. Ergo i Thi. v Si quis
suorum et maxime domesticorum curam
(?) potest quod domesticus extraneo debet
preferri primo ordine. Et per ordinem
et per aliam distinctionem. Item
sicut ipsum ostendi auctoritate dubio
que ponitur in loco qua dicitur dome-
sticos collocandos esse uero lo-
co in ordine caritatis extrane-
os uero in ultimo. Item sicut ipsum ui-
demus diffusio caloris corpora-
libus est ad loca propinquiora quam
ad remotiora ergo a simili caritatis
amoris spiritualis primus respe-
ctu alicuius quod est propinquum quam quod est
remotum sed ergo domestici sunt
propinquiores nobis quam extranei uel

minima uero quod in ordine cari-
tatis primo sunt collocandi. Contra ad illos
primus et principalius caritas
ordinat quibus magis astringimur
et ligamur ordo enim caritatis
conseruat legem iusticie sed secundum legem
iusticie magis obligamur domesti-
cis quam extraneis ergo domestici
preferri debent extraneis in ordine
caritatis. Contra Galatas v: Iam
non est Iudeus neque Grecus non
est masculus et femina gentilis
et Iudeus sed omnia in omnibus Christus
ergo si hoc secundum hoc quod ad caritatem
nemo est extraneus ergo secundum le-
gem caritatis nulla est distinctio inter
ordo inter domesticus et extrane-
um. Item Augustinus in libro de uera
religione non sic homo ab homine
diligendus est ut diliguntur car-
nales fratres uel filii uel coniuges
uel affines uel cognati aut
ciues. Ista enim dilectio est temporalis
non enim tales necessitates habemus
que nascendo et moriendo contin-
gunt sed natura non in propriis
et imagine dei manens uitium
corruptionis non religatur. Ergo
uidetur quod ordo caritatis preter
extraneum et domesticum et propinqua
nullationis attenditur. Item
non diligendi proximum cum caritate
est ipsa ymago dei. Si ergo dome-
sticus et extraneus equaliter sunt
ymago dei uidetur quod cum caritate
equaliter sunt diligendi. Item cari-
tas diligit bonum quia bonum
ergo ille qui est magis bonus ma-
gis est cum caritate diligendus sine

sit domesticus sive coniunctus quo
propinquitas vel familiaritas sive coniunc-
tas nulla videntur facere ad or-
dinem caritatis ¶ Respondeo ad predictorum
intelligentiam est notandum quod prius
ordo qui assignatur secundum has duas
que sunt propinquum et remotum do-
mesticum et coniunctum a quibusdam
dicitur esse principium dilectionis naturalis
caritatis autem non est ut tollere
naturis sustinet cum caritas in
via cum sit imperfecta imperfectione
ipsius nature unde hic volunt dicere
quod ordo caritatis qui competit ei
secundum se attenditur penes magis
bonum et minus bonum non autem
secundum propinquum et remotum sed
hic modus dicendi non videtur concordare
verbis Ambrosii nec verbis magistri
ria Ambrosius hunc ordinem assignat
in ipsa dilectione quam tractat de qua
dicit sponsa in Canticis Introdu-
xit me rex in cellam vinariam
ordinavit in me caritatem et magister
ipsum distinctionibus dicit quod peccat
qui prepostere agit et hunc ordinem
pervertit quod non esset si talis ordo
salubris esset caritatis sicut tol-
lerantis ¶ Et ideo est alius modus
dicendi quod ordo qui attenditur penes
proprietates duas non tantum est ipsius
caritatis secundum tolerantis sed etiam
est ipsius sicut regulantis naturam
et ei conservantis quod cum prius
diligant propinquum quam coniunctum hoc
non est nisi in ordine sed prius
de ordine nature sicut cum prius tac-
tum est vetus ordo diffusio-
nis est ut prius quando propin-
quiori eodem de remotiori que

quo caritas venit ordine a na-
tura non ab differt hunc est quod
caritas inveniens illum ordinem
nature perficit et perficiendo dicitur eodem
ordine ordinari non quia or-
do ille competat sibi secundum se sed
quia competit ei ratione nature in-
est ¶ Propter quod attendendum est quod duplex
ordo attenditur in caritate unus
qui ei competit secundum se ipsam et
iste ordo attenditur penes bonum
et magis bonum et maius bonum
unde caritas de se magis mo-
vet ad amandum spiritum quam corpus
et deum summum quam spiritum creatum
alius non est ordo qui competit ei
ratione nature substrate et hic attendi-
tur secundum has duas que sunt propinquum
et alienum propinquum et coniunc-
tum affectus cum caritatis presentiunt
sibi affectum nature et illum perficiat
et regit secundum vero quod hoc in se ve-
ritatem minus concedendum est quo quod
secundum ordinem caritatis domes-
tica preponendi sunt coniunctis vero
aut que hic audiunt concedenda sunt
¶ Ad illud quod obicitur quod in corpore Christi
non est distinctio masculi et femine
servi autem liberi in Christo dicendum quod a-
postolus per hoc non vult concludere
distinctionem gradu et ordine in
membris corporis sed hic vult ostendere
quod in omni persona et etate et con-
ditione quilibet potest proprium per-
venire ad salutem ita quod nullus
excludendus est a fide et proprietate
gratie non hoc quod caritas in dili-
gendo membra Christi non servet
ordinem ¶ Ad illud quod obicitur de

auctor Aug. de vera religione vi-
deri potest quod illud auctorem ipse
retractat in primo retractationum
aliud est propter dicta quod Aug. non
vult removere a caritate consideratio-
nem illarum conditionum simpliciter sed solum vult
dicere quod caritas illas conditiones
non considerat primo et principaliter
secundum quod amor naturalis et totaliter et
hoc patet per illud quod subiungit amare
re enim in homine quod filius est
hoc non est in eo amare quod ad Deum
pertinet sed quod pertinet ad se ipsum
constat quod de eo intelligit qui
diligit filium principaliter quia est
ab eo genitus non quia est ad Dei
imaginem factus et propterea conveniente
illa non habetur quod penes illas
conditiones non attendatur ordo cari-
tatis sed quod non sunt principales ra-
tiones diligendi ex caritate quamvis
autem non sint principales possunt
tamen esse annexae et concomitantes et
consequenter ad caritatis ordinem faci-
entes ¶ Ad 2m quod aliqua quae ratio dili-
gendi proximum est 2o dicendum quod ista
est ratio communis et generalis sed praeter hanc
possunt esse aliae speciales ordo autem
et distinctio quamvis non attendatur
penes conditiones generales attenditur
enim penes conditiones vel speciales et prop-
terea quamvis domesticos et extraneos
sint uniformiter ad imaginem Dei
non tamen sequitur quod sint uniformiter
diligendi ¶ Ad illud quod ult-
imo obicitur quod caritas diligit bonum
quia bonum dicendum quod verum est de ipsa
caritate secundum se sicut enim prius
tactum est ordo eius magis atten-
ditur penes bonitatem maiorem vel
minorem sed in caritate non tantum
attenditur ordo secundum se sed etiam
ratione sui subiecti et ratione illius
assignatur ordo inter domesticum
et extraneum et sic patet quod ratio illa
non repugnat ordini caritatis

Sexto et ultimo quaeritur
utrum ordo caritatis atten-
datur penes affectum tantum an simul
penes affectum et effectum et quod penes penes
est utrumque videtur 1 Joh. 1 diligamus
non verbo neque lingua sed opere et
veritate non est ergo vera dilectio
nisi sit in corde et opere id est affectu
et in effectu ergo pari ratione non
erit dilectionis ordo nisi pe-
nes illorum utrumque attendatur
¶ Item quoque in quadam omnium pro-
batio dilectionis est exhibitio
operis ergo ubi est maior operis ex-
hibitio ibi probatur maior esse dilectio
et cetera si ergo caritas ordinata
est in diligendo necessarium quod ordinari
debeat in corde et in facto ¶ Item
ordinatio in effectu ortum habet
ab ordinatione in affectu si ergo
caritas ordinari debet in effectu
necesse est quod primo ordinatur in af-
fectu sed caritas ordinata est
quantum ad effectum sicut patet per id
quod dicit Apostolus operemur
bonum ad omnes maxime autem
ad domesticos ergo necesse est cari-
tatem ordinatam esse quantum ad
affectum ¶ Item magis pensat
Deus quo animo homo facit quam
quantum facit ergo si ordo carita-
tis est in Deo acceptus videtur
quod non solum consistit in ope-
ratione sed etiam in affectione

Contra quod non consistit in af-
fectu nisi per illud quod dicitur Prover.
xviii. Vir amicabilis ad soci-
etatem magis erit amicus quam
frater. Sed constat quod ista amicicia
ad societatem magis erit amicus
quam frater. Secundum vero sapiens loquitur
non adversatur ipsi caritati primo
potius ei conveniat. Sed secundum istum
dicit quod magis diligitur homo
bone societatis quam frater secundum car-
nem. Videtur ergo quod secundum propinq-
uitates divinas non attenditur or-
do dilectionis quantum ad affectum.
Item delectacio in oracione sequitur
dilectionem et effectum diligendi. Sed
multi sunt qui plus delectantur
loqui cum amico suo quam orando
loqui cum deo. Ergo videtur quod nullus
talis caritatem habeat ordinatam,
quod valde durum est dicere. Videtur dicendum. Iste
quod non attenditur penes effectum.
Videtur quod multi sunt impotentes
ad impendenda opera dilectionis. Ergo
tales non possunt habere ordinem
caritatis, quod si hoc est falsum, restat
vero. Item si ordo caritatis at-
tenditur penes effectum, ergo rec-
te et secundum ordinem caritatis agitur
qui beneficium ecclesiasticum potius dat
consanguineo suo quam alium potiorem,
quod tamen reprehendit propheta:
Ve qui edificat Syon in sangui-
nibus. Et cetera. Sufficiat no-
bis donum ipsum qui introducit
inordinatos in ecclesiam dei et re-
prehenduntur ille qui beneficia eccle-
sie magis conferunt domesti-
cis quam potioribus. Responsio. Ad potiorem
intelligenciam est notandum quod secundum quod
dicit magister in littera aliqui dicere
voluerunt quod secundum ordo caritatis
attendatur solum quantum ad affectum
exteriorem, non quantum ad affectum
interiorem vel propter eorum non addentes
propter proximum aut proximi ad proximum
solum consistit ordo quantum ad
exteriorem effectum et mutuum huius
auctoritates Augustini que in littera ponuntur
in finibus. Videtur concedere sentire
quod ordo caritatis respectu proximi
attendatur solum in exterioris operis
exhibitione, et hoc ipsum videtur dicere
in libro de vera religione ubi dicit quod hec
est perfecta iusticia ut plus potio-
ra, minus minora diligamus.
Quo videtur posse elici quod iste
dicere premissis non fuerant ad af-
fectum dilectionis. Unde propter hoc sicut
dicit magister in littera et verba Augustini
ponuntur voces premisse inducte con-
probant ordo caritatis respectu proxi-
mi ad proximum et unius proximi
ad alium non solum attenditur
secundum effectum verum etiam secundum affec-
tum, et hoc idem intelligendum
est de aliis prelibatis. Si cum
in duobus dilectis est par digni-
tas et unitas quantum est de se,
propinquitatibus et coniunctionibus equaliter
sunt amandi effectu et affectu.
Sed si in altero illorum addatur par-
ticularis propinquitas facit ipsum magis

amabile utroque modo et iste
modo intendit Ambros[ius] carita
tis ordinem assignare respectu p[ro]
ximorum q[uod] vero tum dicit q[uod] do
mestici si boni sunt malis filiis
sunt preponendi si tu queras cu[m]
ad ordinem caritatis contrariant
nunc dignitas et indigencie
optimitas sicut et propinquitas
q[uo]m magis Ambros[ius] assignat or
dinem caritatis penes propinqui
tatem q[ua]m p[ro]p[ter] bonitatem vel indigen
ce necessitate d[icen]d[um] q[uod] condicio boni
tatis n[on] est mobilis ita nota n[on]
est in se ita stabilis et si nota si
cut propinquitatis condicio aliquis
enim qui hodie est malus cras
erit bonus et qui est hodie minus
bonus cras fortasse erit melior
Similiter est de necessitate et optimitate
ideo penes gradus necessitatis boni
tatis et optimitatis non potuit
ita com[m]uniter ordo caritatis assignari
sicut penes gradus propinquitatis
concedendum e[st] q[uod] ordo caritatis secundum
diversas p[ro]p[rietates] assignatas in solo
attendi[tur] quantum ad affectum exteriore[m]
sed quantum ad affectum interiore[m]
et hoc intelligendum e[st] aliis paribus
unde et rationes que hoc ostendunt
concedende sunt. ¶ Ad evidenciam aut[em]
horum que adducuntur notandum
est q[uod] multiplicitur contingit affectum nostru[m]
accipi ut effectum multiplicem respecti
vi ita q[uod] ordo caritatis nec omne[m]
affectum respiciat uniformiter nec
omnem effectum. Accipitur enim aliquando
affectus pro passione aliquando pro

motu ita q[uod] affectus passio dicat[ur]
quedam intrinsecus complacencia Affectus
vero motus dicitur quedam rationalis
eligencia affectus aut[em] motus duplici[ter]
adhuc accipitur. una quidem e[st] caritate
elicitus / quidam vero imperatus Af
fectus caritate elicitus est ille q[uo]
quis alteri optat summum bonum
Affectus vero imperatus est ille quo
quis optat alii aliquod bonum tem
porale q[uod] est ordinatum ad consecutionem
eius. Sic ergo triplex est affectus. unus
unus caritate elicitus q[uo] quidem op
to alteri summum bonum. alius
imperatus quo opto alteri aliquod
bonum temporale Tercius vero amicos
quo delector in alterius bono quem
magis tenet racionem passionis quam
motus quamvis sit triplex respectu
affectus ordo caritatis p[er] assignatus
respiciat Affectum caritate elicitum
principaliter quia magis inclinor de
beo optare bonum vitam quam aliis
et p[ro]ximo magis p[ro]p[ter] amicum quam
aliis et sic ulterius procedendo Af
fectum vero imperatum respiciat minus
principaliter respectu propinquis optimitati
bus et circumstanciis ordo quantum
ad illum affectum potest variari et pro
sterni Affectum vero amicorum
qui est passio intrinsecus minime
respiciat ordo caritatis ille potius
respiciat sensibilem complacenciam quam
racionis eligenciam sicut patet quia
plus plus delectatur aliquis et
gaudet in respectu sociorum quam unde
parentum qui in recolendo p[ro]p[ter]

qui absconsus est quam ... quem magis
Deus diligat eiusmodi signum est
quod a patre facit multo maiora.
¶ ... et ex parte effectus distinguendum
est nam quidam est effectus sive
beneficium quod respicit utilitatem corporis
sicut collatio ceterorum beneficiorum quidam
qui respicit personam singularem et iste
duplex est. Quidam enim est quod respi-
cit animae salutem. Aliud vero quod res-
picit sustentationem vitae presentis et
sic triplex est effectus. Quorum
unus qui est procurationis aeternae salutis.
Alius qui est relevandi temporalis
necessitatis. Tertius vero qui est amis-
so beneficiorum ceterorum qui est quodam
modo spiritualis. ¶ Primum autem istorum ef-
fectuum respicit ordo caritatis
simpliciter primo et debeo plus salutem
meam quam salutem proximi mei
et plus salutem proximi quam alicuius al-
terius et sic deinceps procedendo.
Secundum vero effectum respicit magis
... quia secundum diversas opportu-
nitates ... et debet homo magis
et minus esse beneficus in collatione a-
licuius commodi temporalis. Tertium vero
effectum qui est collatio alicuius
beneficii ceterorum minime respicit or-
do caritatis in collatione enim talium
beneficiorum multum attendenda est
... dignitas et ... aut ...
sanguinis propinquitas ... [illegible]
... valde est ne ... pullo
caritatis affectus labat carnali-
tatis ... patent omnia que
obiecta sunt. ¶ Ad illud enim quod primo
obicit de affectu ... qui est

ad socium magis quam ad filium ...
patet responsio quia illud intelligitur
de affectu qui est cuiusdam inclinationis
complacentiae ... tunc plus delectatur
homo ... cum bono socio
quam cum fratre vel cum consanguineo.
¶ Ad illud quod obicit de hoc quod plus
delectatur homo loqui cum amico
quam loqui cum Deo similiter patet
responsio quia talis delectatio sequitur
sensibilem complacentiam et quia proximum
suum videt Deum autem non videt.
Hinc est quod plus delectatur aliquis al-
loqui proximum quam orare Deum sed licet
multo plus Deum diligit quam ami-
cum suum. Licet autem iste affectus
in viris carnalibus qui huic mun-
do dediti sunt aliquando sit tol-
lerabilis in viris tamen spiritualibus
quorum est conversatio in caelis quam sua-
vis et dulcis est Deus valde est
reprehensibilis et est magis diligenter
cum Deo conversari. ¶ Ad illud quod
obicit quod effectus non est conformitate
... quod et si non sit conformitate
... effectum velle et quod vo-
luntas ... est ... reputatur
et ideo defectus ... in exequendo non
tollit ordinem caritatis qui quantum
ad effectum exteriorem habet attendi. ¶ Ad
illud quod obicit de beneficiis ...
... patet responsio quia quantum ad
illum effectum minime ut dictum est atten-
ditur caritatis.

Item iuxta istam sententiam dubitatur circa
litteram et primo quaeritur de hoc quod dicit
... qui ... agit videtur
... esse ... quod aliquis

exponat se morti pro salute al
terius melioris se et sustineat
penam ut alii melius se prouideat
ad sufficientiam permittit sibi aliud
et tunc non videtur contra caritatem facere
immo valde caritatiue procedere. Item
esto quod faciat pro quo quod debeo non
obligor ad faciendum ei amplius
quam si plus facio alii quam sibi non
preiudico ei nec ordini caritatis
Respondeo dicendum quod quedam est propositio status hiis
ordinis condebita quo ad quedam
preter tamen quedam contra dilectionem
tamen tunc est propositio condebita
tamquam quod quis bonum quod prestat
bono proprio in temporalibus. Sed quando
propositio status multo maior est per
fectior ordinis. Alia est propositio sta
tus preter tamen debita ut si consola
bilitate voluntatis meus magis
me consolabor alicui extraneo quam
domestico et consanguineo et est et
per meos considerando in ipso aliquam
excellentiam magis quam dei non tamen
aut vite dignitate et hec propositio
aufert meritum quia in hoc non
inuenitur tamen non est propositio contra
dilectionem tamen ut potest si pater
meus magis indigeat et ego
possum ei subuenire et non ne
glecto subuenire extraneo et ista
inducit peccatum et de hac intelligitur
auctoritas superior in litera et philosophus per
versio ad oba. Item quod dicit
quod dicit Ambrosius in litera ulterius ca
ritas in ordinata est. Contra ca
ritas non potest esse informis sed
semper formata et caritas for

mata semper est ordinata quod im
plicant oppositum tamen dicit caritas
in ordinata. Item videtur male
dicere in litera quod possidet quod in quo est po
nit tamen vel extremum. Sed cum plus
diligendus est deus quam quod proponit
aliquid deo non sunt caritatem
videtur quod male dicat quod alii sunt
caritate in ordinata. Respondeo quod po
nunt deum tercio vel quarto loco. Respondeo
Dicendum quod nomen caritatis accipitur large et
proprie large ad quamlibet dilectionem que
vulgo dicitur amicitia et ista potest
esse ordinata vel in ordinata. proprie ac
cipitur de caritate proprie sumpta. Item
queritur de illis sex gradibus
quos ponit dicens ante omnia deum
deinde nos ipsos post parentes deinde
filios deinde domesticos post
modum inimicos diligamus videtur
enim in hac linea unus ambrosius
esse superfluus immo quia Augustinus
non enumerat nisi quatuor gradus
Sed aut enumerat in quo videtur
sed Augustinus non sed diminutus quia iste sit
superfluus. Sed si tu dicas quod parentes
fratrum meliorum videlicet subditorum (?)
proximum continentur tunc de illis
[illegible] dicitur tunc quod sit di
minutus quia dilectio corporis
non dicitur nos tangere. Item sicut
gradus sunt in dilectione proximorum
sic videtur esse in dilectione dei quia
similiter debemus diligere deum crea
torem et amplius recreatorem et
maxime glorificatorem quo insufficienter
assignat gradus dilectionis. Item
multe alie sunt differentie magis
[illegible] quia multe conuenientes (?)

preter predictas videlicet zelo uxoris
ad virum discipuli ad magistrum domini
ad servum subditi ad prelatum est
amor. Contra Ambrosius quod videtur
insufficienter diligendorum ordi
nem assignare quinque ergo de uno
et sufficientia priorum graduum. Dicendum
quod sicut dictum fuit ordo ab
Augustino assignatus respicit ipsam
caritatem secundum se. Ideo attendit
secundum principales differentias boni que sunt
bonum supra nos et intra nos
et iuxta nos et infra nos. Ordo
autem Ambrosii respicit ipsam cari
tatem prout est in eo qui diligit
et regit et hic non tantum attenditur
penes differentias boni sed etiam penes
rationem ipsius et alium comparandi et
reuendi [?] et hic ordo multiplex in in
differentias nam caritas aut respicit
bonum simpliciter quod est summum bonum
et sic est primus gradus aut
respicit bonum proprium et sic est
gradus secundus aut respicit bonum
alienum ut in coniuncto et sic qua
druplex est gradus secundum quod qua
druplex est differentia modi coniugandi
aut enim est coniunctio in nostra conformi
tate et sic est ultimus gradus
qui attenditur in dilectione inimicorum
aut in nostra conformitate et conversatione
familiari et sic est penultimus
qui attenditur in dilectione domes
ticorum aut civium et sic in sa
nimus consanguinitate et hic potest
esse dupliciter aut in ascendendo et
sic est filii ad patrem aut in de
scendendo et sic est patris ad filium
et patris hic accipiuntur duo gradus

intermedii et sic patet unius et suf
ficientia illorum in gradum patet etiam
dissolutio obiectorum. Ad illud quod
obicitur de Augustino iam patet quia
aliter assignatur ordo diligendorum
ab Augustino aliter ab Ambrosio. Ad
illud quod obicitur de dilectione cor
poris iam dictum quod hic reducitur ad dilecti
onem. Ad illud vero quod obicitur quod
gradus sunt in dilectione dei
dicendum quod falsum est quia unius est di
lectionis et illi non sunt nisi incre
menta ad diligentis et in
ductus nos secundum plus et minus
que tamen non constituunt oppo
sita diversitate graduum. Ad id
quod obicitur de aliis conditionibus secun
dum quas attenditur amicitia et cogna
tio dicendum quod omnes prout reducuntur ad u
nitas nam uxor cum sit caro
viri et cognatus reddit ad dilectionem
sui patet non spiritualis reducitur ad dilec
tionem patris naturalis tertii compa
renti [?] ad dilectionem filii duus et
servus et magister et discipulus ad
domesticos referuntur et sic patet
quod inter personam unicuique etiam di
lecti in personas considerandas contra.
Item queritur de sacione [?] illorum quo
rum gradum inquit ponunt ubi solet
etiam queri si parentes viri mali
sint et vos boni cum videntur
esse ad utramque partem vincu
lum equitatis videtur quod mali pa
rentes preferendi sunt bonis extraneis
cum parentes ponamus in tertio gra
du bone vero bonis inde quinto
et si tu videas quod non est contra

quia dives velut prius unum
tem sibi proponit et habet se sicut
concordantia et contraria hoc non sol
um quia ad hoc restat quod quis il
lorum magis excellit utrum bonitas
vel propinquitas et quia bonitas vir
tutum caritatis per se et primo respi
cit bonitatem quod autem propinquitas
videtur quod potentius illum attendit
et assignat ordo caritatis ¶ Ad quartum dicendum
quod est amor complacentie et amor be
nivolentie amore complacentie amat
aliquis aliquem quia eius facta ac
ceptat et ipsum approbat et in bonitate
eius complacet sibi / amore vero be
nivolentie amat quis aliquem quia vult
ei benefacere et diligit eum non
tantum quia sit bonus sed ut sit bo
nus quantum ad primum amorem
ponderat bonitas quantum ad secundum
ponderat propinquitas unde esto
quod pater meus sit malus et alius
quidam homo sit bonus magis de
beo velle et desiderare et procurare
quod pater meus sit bonus et in
caritate permaneat quam alius ho
mo licet ipsum et facta eius
quamdiu est in statu peccati non debe
am approbare et per hoc patet responsio
ad quartum principale patet et responsio ad
obiecta ¶ Item queritur de hoc quod dicit
perfecta caritas est hec ut quis
paratus sit pro fratribus mori
contra quia sic esset perfecta
caritas ut sit paratus pro fratribus
mori cum homo in imperfecta carita
te consistens non sit paratus mori
pro deo unde quod perfectus amicus diligit
proximum quam imperfectus deum sed
in contrarium est quia caritas qui

cumque perfecta diligit deum propter se et
super omnia hec autem minus perfectus
facit proximo et ideo hoc quantum
cumque caritas sit nobilissimum opus
dei et dei perfecta sunt opera unde
quod omnis caritas sit perfecta ma
le ergo hoc distinguit pro perfecto et im
perfecto ¶ Ideo hoc etiam posset queri
quoniam caritas imperfecta habet
perfici et augeri sed hoc fuit determina
tum in primo libro distinctione xvii et in secundo
distinctione xxvii ¶ Ad quartum dicendum quod sequitur per
fectionem caritatis et effectus est
promptitudo moriendi pro fratre ista tamen
promptitudo non est caritati salutari
condilectione fratris sed condilectione fratris
relata ad dilectionem dei que perfectus
propter se et super omnia diligit et ob
eius amorem etiam pro ipso fratre vult
mori ideo quamvis hoc non requiratur
in uno imperfecto respectu dei non
tamen sequitur quod minus diligit deum quam
perfectus proximum sed quia minor est
dilectio ipsius respectu dei quam alterius
¶ Ad illud quod obicitur quod caritas semper
est perfecta dicendum quod perfectum dicitur dupliciter
vel in se vel in ordine loquendo de per
fectione in se caritas in suo principio
est imperfecta in se sed per comparationem ad
perfici loquendo autem de perfectione or
dinis qua quidem perfectione omnia
opera dei dicuntur esse perfecta sicut cari
tas in quocumque statu sit perfecta
est quia ordinata est in suum finem
et per consequens debita operatione aliqua
distinguitur perfecta sufficientie et excellentie
prout perfectio sequitur unum et secundum tempus
sicut in quarto libro distinctione ix est compla

habitum ¶ Item queritur de hoc quod dicit

q(uod) caritas eu(m) ad p(er)fectionem venit dic(it) cupio dissolui et esse cu(m) (Christ)o. Narrat hoc est quia beatus Martinus qui valde p(er)fectam habebat caritatem in morte dicebat: D(omi)ne si adhuc p(o)p(u)lo tuo su(m) necessarius no(n) recuso laborem.

¶ Item h(ic) iterum videt(ur) p(er)fectio(?) quia maioris p(er)fectionis signum est appetere laborare et affligi p(ro) aliq(u)o q(uam) appetere quiescere cum eo. Co(ntra) videt(ur) q(uod) ad p(er)fectam caritatem no(n) p(er)tineat dicere cupio dissolui et esse cum (Christ)o s(ed) magis cupio laborare tibi (Christ)o vel p(ro) (Christ)o.

¶ R(espon)s(i)o d(icen)d(um) q(uod) desiderium quiescendi cum (Christ)o pot(est) venire ex duplici causa vel p(ro)pter tedium malorum p(re)sentium vel p(ro)pter contemptum terrenorum et habundantem p(re)gustationem celestium. P(ri)mo no(n) est signum p(er)fectionis [illegible] p(er)fectionis quia sic recusat laborare. Secundo signum est p(er)fectionis quia no(n) recusat laborare. Si p(ro)pter tanto amore (Christ)i desiderio stringit(ur) quia incomp(ar)at inter se et deum inter p(ar)iem corporis p(ro)pterea sustinere(?) vnde hoc sig(num) est q(uod) amet deum p(er)fecte. Alia racio que dum in terra p(ro)fectus sunt plana et quedam co(n)trarius p(ro)fectus declinant(ur) in q(uo)d p(ro)pria. XXX

30 Solet queri quid porrig(?)

Super ista egit magister de caritate quantum ad esse(ntiam) et diffinitionem et quantum ad diligibilium distinctionem et quantum ad ordinem. Hic ponit quedam p(er)tinentia in qua agit de eadem quantum ad initium p(er)fect(ionis) ra(tione)m. Diuiditur aut(em) p(ar)s ista in p(ar)tes duas. In p(ri)ma p(ar)te determinat de p(er)fectione caritatis in vnico quantum ad eius motus co(m)paratos ad inuicem et p(ro)p(ri)e de dilectione amicorum et inimicorum. In secunda no(n) agit de eadem in co(m)paracione ad diligentem. In p(ar)te vnde no(n) q(uod) sequit(ur) magis nos mouet. Ca(pitulum) p(ri)ma p(ar)s diuiditur in tres p(ar)tes. In p(ri)ma p(ar)te mouet q(uestione)m et determinat. In secunda no(n) introducit auctoritates Aug(ustini) q(ue) sue visioni videt(ur) obuiare. Ibi Aug(ustinus) cum sentiret. Videt(ur). In tercia no(n) p(re)dictam auctoritatem explanat ibi Ecce hic h(abe)t vi(detur) q(uod) p(er)taxauimus. Similiter s(ecund)a p(ar)s tres h(ab)et p(ar)tes. In quarta p(ar)te introducit co(n)trarios que co(n)uenit Aug(ustinus) s(ed) origine quam co(n)tinet de dilectione inimicorum in co(m)paracione ad diligentem. In s(ecund)a no(n) p(on)it determinationem quorundam ibi. Tercia no(n) q(uod) h(ic) dicit(ur) p(er)fectorum esse volentes. In tercia co(n)iungit determinacionem suam ibi Atq(ue) in dubio est ut intelligat(ur).

Ad intelligentiam aut(em) huius p(ar)tis notandum h(ic) q(uod) de caritate quantum ad p(er)fectionem merito et cetera h(ic) vi(delicet) breuit(er) p(ro)ut queri(tur).

¶ P(ri)mum est vtrum quis co(n)gratulatus caritate possit quantecunq(ue) temptationi resistere, an hoc sit solius caritatis p(er)fecte.

¶ S(ecun)d(u)m est vtru(m) habens inp(er)fectam caritatem constitutus teneat(ur) mori p(ro) (Christ)o publice.

¶ Tercium est vtrum habens caritatem p(er)fectam teneat(ur) ea que sunt

pfectorius incipile ¶ Quartum
est utrum amus tam pfecti quam
imperfecti teneantur inimicos dilige
quantum ad affectum ¶ Quintum est
utrum amus teneantur inimicos dili
gere quantum ad effectum ¶ Sextum
utrum sit melius et maioris meriti
diligere amicum an diligere inimicum

Quia primum sic proceditur
et queritur utrum cum quantula
cumque caritate possit quis resistere
quantumcumque temptacioni et quod sic
videtur per illud quod habetur in lxxx
ous tm 27 q 1 dist Aug plus dili
git caritas deum quam cupiditas
multa auri et argenti hec est una
cum quantulacumque caritate et si hec quan
tulacumque caritas concedit omnem
cupiditatem sua virtute si ergo
magnitudo temptacionis attenditur
secundum magnitudinem cupiditatis videtur
quod quantulacumque caritate possimus
maxime temptacioni resistere ¶ Item ergo
debilis est hostis qui non vincit
nisi volentem sed quantulacumque habet
homo caritate habet quo potest velle
non vinci ergo si potest velle vinci
resistit omni temptacioni et
temptatori videtur quod per quantulam
cumque caritatem possit homo supera
re omnem temptacionem ¶ Item
potentior est caritas in homine
quam sit culpa in malo sed peccatum
mortale quantumcumque parvum sufficit
ad compellendum magnam graciam ergo
caritas quantumcumque parva est suf
ficiens est resistere temptacioni
maiori ¶ Item caritas quan
tumcumque parva sic facit hominem

diligere deum propter se et super omnia
et facit hominem in deum confidere
plus quam in se sed quando deum propter
se et super omnia amat et idem
confidit habere deum adiutorem et
qui habet deum adiutorem omni temp
tacioni potest resistere ergo homo
cum quantulacumque caritate superare
potest omnem temptacionem ¶ Item
gracia quantumcumque sit modica po
tencior est et excellencior quam natura
sed homo in statu innocencie in
puris naturalibus constitutus potuit
quantecumque temptacioni resistere
ergo consistens in gracia potest quante
cumque temptacioni resistere quantu
lamcumque habeat caritatem ¶ Contra esto
quod aliquis habeat modicam carita
tem et temptatur magna temp
tacione aut potest illi resistere
aut non potest Si potest habeo propositum
si non potest ergo consenciendo tali temp
tacioni non peccat sed hoc est falsum
ergo et illud ex quo sequitur videtur
ergo idem quod prius ¶ Item q 1 Cor
x fidelis deus qui non permit
tit vos temptari super id quod po
testis constat quod sequitur hoc tantum
caritate si ergo deus permitteret
dyabolum temptaret hominem supra posse
suum habentem caritatem ergo non videtur
quod cum quantulacumque caritate possit
homo resistere temptacioni ma
xime ¶ Item per illud psalmus Proba
me domine et tempta me dicit
glossa Aug plus nimis nimis impli
te et prius ea temptacioni permitte
sed hoc non peteret nisi posset temp
tari super vires ergo videtur quod aliquis

temptacio sit cum non sufficiat
resistere virtus caritatis modice
et imperfecte. ¶ Item dubitos in
quadam summa de confessionibus di-
uisa sunt quia in corpore quando sunt
minimi in corpore quantitate comparacio-
nis nolunt agere luctam
sed maiores vires sed caritas
perfecta quam imperfecta ergo si illa
sed lucta sine viribus corporalibus
vinceretur quod aliqua lucta sit supra vires
caritatis imperfecte. ¶ Iste virtus
caritatis maxime relucet in
pugna et temptacionis victoria
ergo si quantulacumque caritas potest
resistere maxime temptacioni videtur
quod modica caritas sit maioris
virtutis et perfectionis quam si esset ma-
nifeste falsum restat quod et illud
ex quo sequitur. ¶ Item magno
certamine attendi solet magnitudo
pugne ergo si modica caritas
resistere posset temptacioni ma-
xime videtur quod maxima corona
debeatur caritati minime sed hoc est
falsum manifeste. ¶ Item pugna
cum victoria perfecta circa
abeuntibus nubibus et statim evolat
in celum sicut est cum perfecta
mors hominem interficiat ergo si mo-
dica caritas possit resistere quan-
tumcumque temptacioni modica ca-
ritas posset omnia venialia de-
lere et statim in celum facere evo-
lare quod si hoc absurdum est restat
idem quod prius. ¶ Ad evidenciam
ad intelligendum est notandum quod cum
quilibet vero quantulacumque caritas

possit resistere quantecumque tem-
ptacioni hoc dupliciter potest intelligi
aut lato aut de virtute caritatis
per comparacionem ad adiutorium divine
providencie gubernantis aut per
comparacionem ad vires liberi arbitrii. Consequen-
ter utraque istorum modorum confirm-
atur duplex modus dicitur. Si enim lo-
quimur per comparacionem ad disposicionem divine vo-
luntatis sic dixerit aliquis quod quan-
tulacumque caritate potest quis resis-
tere quantecumque temptacioni ali-
ter vero quod non et utrumque verum dici potu-
erit et sic contradictione si recte intel-
ligimus. Si enim loquimur quantum ad temp-
tacionis concordium quantulacumque
temptacioni aliquis vero caritas potest re-
sistere quantecumque temptacioni ex
ordine quia deus homines sunt
caritate numquam deserit nisi illo vo-
luntarie abeo recedat quam abeo
recedat peccatis solum quod auget
temptacionis bello operatur de-
us caritas augmentum unde quan-
tacumque sit modica caritas in
homine numquam potest vincitur ab
adversario decia solum quod crescit
bellum crescit adiutorium si homo
faciat quod in se est. Si autem loquimur
de temptacione quantum ad comparacionem
victorie sic non potest esse quod homo
cum modica caritate resisteret temp-
tacioni maxime quia non patitur
ordo divine iustitie quod concordia
magni belli fiat amplificacio
minori unde sicut ista duo non con-
tradicunt sed sibi vera sunt possibile est
quod copiosa caritate indiget temptaci-
onibus et magna infine resistendi

magne temptacionis et ve(r)o
p(ar)ticule est q(uod) co(m)p(ar)a(ta) caritate in
p(ri)n(cipi)o et infine sic no(n) obviant
sibi ille due app(ar)ancie. Sed si lo
quamur de ip(s)o caritatis p(er) co(m)p(ar)ac(i)o(ne)m li(bertatis)
ad unicos l(i)z est coop(er)ancia duplex
sunt app(ar)e(n)tia nam quid duperint
q(uod) co(n)q(ue)t(itu)lacumq(ue) caritate pot
quis resist(er)e q(ua)ntecumq(ue) temptac(i)o(n)i
quidam q(uod) no(n) et ve(ru)m verum est q(u)a(n)
de viribus li. arb. ad meta gr(aci)a
loquim(ur) duplic(ite)r vel q(ua)ntum ad liberta
tem no(stra)s(e) sicut cum ip(s)a volu(n)
tas de se sit libera ad (con)se(n)tiend(um)
et p(ro)pt(er) g(raci)am sit liberata a s(er)vitute
p(e)cc(at)i cogi no(n) possit pot q(ua)ntu(m)
cu(m)q(ue) vel q(ua)ntum ad meam difficul
tatis ad bonu(m) et p(ro)nitatis ad ma
lu(m). Si igi(tur) loquim(ur) de g(raci)a p(er) co(m)p(ar)ac(i)o(n)e(m)
ad lib(er)tate(m) vo(luntatis) sic cu(m) ip(s)a
voluntas de se sit libera ad (con)se(n)
tiend(um) et p(ro)pt(er) g(raci)am sit liberata a s(er)vi
tute p(e)cc(at)i cogi no(n) possit q(ua)ntu(m)
cu(m)q(ue) temptac(i)o(n)i resist(er)e. Si aut(em)
loquamur p(er) co(m)p(ar)ac(i)o(n)em ad meam dif
ficultatis et p(ro)nitatis sic no(n) pot re
sist(er)e impulsui temptac(i)o(n)is for
tis n(isi) caritas adeo fortis sit q(uo)d
suo ingr(ess)u co(n)t(ra) p(ro)nitate(m) resis
tit a malo et co(n)t(ra) difficulta
tem attendat ad bonu(m) li. cu(m) ar
co(m)ua p(ar)te admitti adiutorio g(rati)e
co(n)salia p(ar)te corrupta mas ca(m)
cupie (con)tra co(n)citatur in ip(s)o p(er)
temptac(i)o(n)em impetus (con)cupi(scen)c(ie) statim
q(uod) magis et magis fortis co(n)ci
tatur statim hoc indiget maiori
resiste(n)cia et sic d(icitu)r ins(tan)s (con)sideramus

co(n)cedi ad h(oc) pot dicta(n)te p(er) co(m)p(ar)ac(i)o(n)em
ad li. arb. q(uod) q(ua)ntulacumq(ue) caritas
pot resist(er)e q(ua)ntecumq(ue) temptac(i)o(n)i
et q(uod) no(n) pot quod si (con)p(ar)etur ad
dominium libertatis non p(ot)est si
(con)p(ar)etur ad meam p(ro)nitatis et difficu(ltatis)
et h(oc) in melius p(at)z si quis consi
deret et attendat et (con)q(ue)rito cogitat
statim et (con)fluctum h(uius)m(od)i temp
tatoris co(n)flictus p(at)z. Sic ad (con)t(ra)ria p(ro)
sitam p(at)z et m(od)icum i(n)sp(ect)o ad
obiecta nam r(aci)o(n)es que p(ro)bant
q(uod) q(ua)ntulacumq(ue) caritas pot resist(er)e
q(ua)ntecumq(ue) temptac(i)o(n)i p(ro)cedunt
de ip(s)a caritate p(er) co(m)p(ar)ac(i)o(n)em ad d(omin)i(u)m ip
sam adiunctam et p(ro)p(ter)ea et p(ro)pt(er)
co(m)p(ar)ac(i)o(n)em voluntatis libertate sicut
intuenti ap(ar)ebit in ip(s)o illa r(aci)o
q(ua)m obicit de p(ro)p(ri)o no(n) v(idelicet) q(uod) cu(m)
d(icitu)r q(uod) q(ua)ntecumq(ue) p(ro)p(ter) unu(m) p(e)cc(atu)m suf
ficiat ad (con)pellendu(m) q(ua)ntecumq(ue) g(raci)a
hoc non est quia p(e)cc(atu)m agit in
ip(s)am g(raci)am s(ed) quia facit li. arb.
desist(er)e agere cu(m)plementa (con)sultor
aut non pot inferri q(uod) p(ro)pt(er) hoc
q(ua)ntulacumq(ue) g(raci)a sufficiat ad vi(n)
ce(n)d(um) o(mn)es temptac(i)o(n)is impul
sum quia facilius est desist(er)e q(ua)m
bene fac(er)e infer(r)i t(ame)n pot q(uod) q(ua)ntu
lacumq(ue) g(raci)a (con)pelle(re) pot anime
p(e)cc(atu)m. Ad r(aci)o(n)es v(er)o que ad (con)t(ra)riu(m)
inducunt(ur) manifesta est solutio
q(ui)a p(ro)cedunt eni(m) de ip(s)a caritate
p(er) co(m)p(ar)ac(i)o(n)em ad defectu(m) p(ro)nitatis et dif
ficultatis sicut p(at)z detrahentibus p(ro)ba
tionibus vel p(er) co(m)p(ar)ac(i)o(n)em ad tu(m)
vel (con)sumacio(n)e(m) victorie t(ame)n v(e)n(i)ret

perfecto morti et magnitudo perfectionum
quintum ad excellentiam victorie
et corone resistat temptationum
magne quia non patitur hoc ordo
divine iusticie sicut predictum est
et secundum hanc viam procedunt
tres rationes ultime licet oporteat
amplius hic immorari quia
rationes ille supra satis manifeste
sunt pertractate

Secundo quinto utrum homo
inquitulatus caritate
constitutus teneatur mortem pro Christo sub
ire et quod sic videtur Luce ix Qui
me erubuerit et meos sermones
hunc filius hominis erubescet
cum venerit in maiestate sua sed
Christus neminem erubescet cum
venerit in maiestate nisi pro mortali pec
cato in igitur sua generalis est videtur
quod omnes mortaliter peccant qui in
periculo mortis erubescunt ipsum
Christum confiteri ergo omnes tenentur
mortem pro Christo subire Item i Joh
iii Quia ille animam suam pro nobis
posuit et nos debemus pro fratribus
animas ponere Si ergo Christus pro
omnibus animam posuit videtur
quod omnes tenentur et debent animas
ponere mortem pro Christo et membris
eius subire cum se optulerit oportu
nitas loci et temporis Item quilibet
tenetur plus diligere deum quam
omne creatum quantumcumque sit imper
fectus ergo quilibet tenetur pro honore
dei et gloria impendere se et sua
cum igitur oportunitas temporis se of
fert videtur quod quilibet teneatur mortem
pro Christo subire Item incomparabiliter

plus diligenda sunt bona eterna
quam temporalia sicut incomparabiliter
sunt meliora sed quantumcumque li
benter dat illud quod minus diligit
pro eo quod magis diligit si ergo omnes
tenentur ad diligendum plus vitam
eternam quam temporalem videtur quod omnes
teneantur velle libenter morti oppo
nere presentem vitam ut lucrentur
eternam sed quod homo tenetur velle pro loco
et tempore tenetur facere quando oportunitas se
offerente videtur quod omnes tenentur
mortem pro Christo subire Sed contra
Joh xv maiorem caritatem nemo habet
ut animam suam ponat quis pro amicis suis quod
mortem pro Christo subire videtur perfectio
nis maxime sed homines imperfecti
non tenentur ad opus perfectionis ergo
non omnes tenentur mortem pro Christo
subire Item Ro vi super illud
humanum dico propter infirmitatem car
nis vestre glosa inveniuntur aliqui qui
preponunt iusticie dilectionem voluptati
carnis pro iusticia tamen penas mor
tem quoque formidant sed constat quod secundum
auctoritatem apostoli ut dicit glosa tales
sunt homines iusticie ergo cum tales
mortem refugiant videtur quod non
teneantur mortem pro Christo velle subire
Item Augustinus dicit et habetur in fine
precedentis dist. pro fide caritas hoc est
ut si quis paratus sit perfectus mori
et hoc apparet per hoc quod plures tenentur ad
minorem perfectionem quam subditi et sum
ma perfectio que a prelato exigitur
est ut ponat animam pro subditis
secundum illud Joh x bonus pastor

amicis suis pro pauperibus suis
Si ergo imperfecti non tenentur ad
opera caritatis perfecte unde quod non
omnes teneantur proprio et omnes inclusis
mortem subire. Item maius est
mortem proprio subire quam omnibus
temporalibus abrenunciare sed non omnes
tenentur terrena omnia relinquere ergo
non omnes tenentur mortem proprio
subire quod autem maioris perfectionis
sit patet per illud quod dicit glossa non
magnum est abnegare quod habeo
sed magnum est abnegare quod es sed
constans est quod multo maius est
abnegare se ipsum quam sua et dare
corpus inter quam terrenorum substantiam
Ad primum intelligendum est notandum
quod subire mortem interdum placendi
deo hoc potest esse tripliciter uno modo
quando adest necessitas vel defendendi iusticiam vel committendi interdum alio modo
quando se offert opportunitas manifestandi divinam gloriam et edificandi
etiam. Tercio modo solo propter hoc quod in tota
suam hec occasionem sanctum est iustitie
et veritatis secundum perfectionis et superexcogitationis bonitatis et servitutis et
fidelitatis unde Augustinus illos
qui se semel ipsos perforant perforant et cetera passim collidunt iam
ante plures odium dicit esse et scelera
tissimos homicidas tractans in
libro primo de civitate dei. Cum adest amicus suam
in hoc mundo in vita eterna custodit
eam tamen ergo quamvis utroque omnes
teneantur mortem proprio subire dicendum quod
pro loco et tempore in tali opere dare
vel quod in istorum dextra vel quanta per
datur ubi omnes quicumque sunt in

perfecta tenentur mortem subire et per
eligere magis deo diligere mori quam
ipso assensu vivere in non tales necessitas
tales non imminet nec datur opportunitas
offert se opportunitas manifestandi
divinam gloriam et edificandi etiam
si homo se morti exponat mortem
subire est perfectionis et supererogationis ad quam non omnes tenentur
proprio et secundum istum modum procedunt
rationes concludentes quod non omnes tenentur mortem proprio subire et ideo
sunt concedende. Ad illud quod ultimo
obicitur de abrenunciacione temporalium et expressione mortis dicendum potest quod ita
in casu necessitatis est omnia temporalia despicere tamen homines sicut et
mortem subire ymmo multo fortius
unde hoc datur intelligi per locum
argumenti et ita vero illa ponit et alie non
cogit nisi per tempus intelligentur ita
quod homo mera voluntate promptus est temporalia abnegare et mortem subire. Ad illud vero quod primo
arguitur in quantum quod dicimus in periculo mortis nomine Christi confiteri dicendum quod verum
est si sumus in necessitate positi quod confiteri oporteat vel negare sed potest
esse medium inter hec quia imperfectus
potest subterfugere et se ipsum occultare vel confessio dicitur nomine Christi erubescere sed tunc erubescere dicitur quando
timore mortis negat ipsum Christum
deo tamen omnes teneantur ad hoc
quod nullus neget non tamen sequitur
potest concludi quod omnes simpliciter teneantur ad perfectionem mortem nisi ubi
necessitate superveniente. Ad illud

quod obicit quare possunt animam
suam ponere pro nobis nos debemus pro fratribus
animas ponere Dicendum quod est debitum
necessitatis sed non debitum congruitatis
sive debitum ad quod obligamur et de
bitum ad quod amonemur licet aut
Sed non intelligit de debito primo modo
sed de debito secundo modo quia magis per
tinet ad supererogationem quam ad necessitatem
et generalem obligationem ¶ Ad
illud quod obicit quod quilibet tenetur plus
diligere deum quam omnem creaturam Dicendum
quod verum est tempore illo quo non sequitur
quod homo teneatur propter deum deserere omnem
creaturam quando sunt per hoc propter
et creaturam quam diligit propter eum
homo simul servare corporis vitam
et dei amicitiam quando non potest vel
corrigit hoc loco caritatis propter
dei dilectionem sustineat quod morte
nisi mandat in superioribus dicitur necessita
tem quando oportet eum vel peccatum
negare vel mortem sustinere ¶ Ad
illud quod obicit ultimo quod homo libentius
dat illud quod minus diligit pro quo ma
gis diligit Dicendum quod verum est si illud
aliter adipisci non posset et quando
per homo adipisci vitam et per
martyrium tollerantiam ideo non sequitur
quod omnes teneantur velle propter mori
primo sed per gratiam vivere si aliter
ei placere non possit et hoc solum
est in articulo perfecte necessitatis

Tertio queritur utrum perfectam
caritatem habentes teneantur
ea que sunt perfectionis implere et
quod sic videtur Matthei v° Estote perfecti
sicut et pater vester celestis perfectus
est hoc dicitur videtur et apostolus in

nis quarto videtur quod omnes viri per
fecti teneantur ad ea que sunt perfectionis
¶ Item gregorius in quadam omelia cum
augentur dona rationes crescunt do
norum unde et ambrosius dicit quod cum
plus committitur plus ab eo exigi
tur cum committitur perfecta caritas tamquam
donum exigit actum convenientem ha
bitui unde quod ille teneatur ad opera
perfectionis ¶ Item sicut se habet cari
tas imperfecta ad opera simplicis iu
stitie sic se habet caritas perfecta ad o
pera iustitie consummate sed habens cari
tatem imperfectam tenetur ad ea que sunt
simplicis iustitie ergo videtur quod habens
caritatem perfectam obligetur ad opera
perfectionis ¶ Item caritas aut pro
ficit aut deficit sed habens caritatem
tenetur non deficere ergo tenetur proficere
cum non sit medium inter hec quando at
habet perfectam caritatem non potest pro
ficere nisi in operibus perfectis ergo vi
detur quod omnis in quo est perfecta caritas
obligetur ad opera perfectionis ¶ Sed
contra Matthei xix Si vis ad vitam ingredi
serva mandata igitur sola obser
vantia mandatorum videtur quod homo
possit pervenire ad salutem ergo non
videtur quod ad ea obligetur que sunt
caritatis perfecte ¶ Item iacobus in
I Qui non offendit in verbo hic per
fectus est vir sed nullus tenetur
ad hoc quod non offendat in verbo quia
tamquam sit perfectus perfectio perfectam
caritatis non obligat quemquam ad ea
que sunt perfectionis ¶ Item quanto
aliquis est maiori caritate con
firmatus tanto plus habet deliberate
ipse et quanto plus habet deliberate ipse

tanto peccatoribus vinculis obligare
ergo perfecti non tenentur ad plura quam
tenentur imperfecti quantum autem de per
fectione caritatis si ergo imperfecti
non astringuntur ad opera perfectionis ne
cessarie quia nec illi debeant astringi
qui sunt in caritate perfecta constituti
Item status caritatis perfecte non pro
cedit caritate imperfectam in infini
tum ergo non est procedere veniale
in infinitum quia est veniale imperfec
non est mortale perfecto quantum est
de ipso genere status ergo videtur quod per
fectio caritatis obliget hominem
ad opera perfectionis si enim obligaret
iam videtur quod perfectus non esset
bonus sicut quam imperfectus Ad
predictorum intelligentiam est notandum
quod multiplex est genus perfectionis et
multiplex est etiam eius obligatio Duplex
enim perfectionis genus consuevit distingui
Una est perfectio sufficientie que con
sistit in adimpletione mandatorum
et de hac dicitur [illegible] si vis per
fectus esse vade et vende omnia Se
cunda est perfectio placationis que con
sistit in regimine subditorum et de
hac dicitur Luce vi perfectus omnis erit
si sit sicut magister eius Quarta
perfectio operationis que consistit in ex
tensione exemplorum et de hac di
citur in [illegible] aut iustus actu per
in [illegible] Quinta est per
fectio tranquillitatis que consistit in
consummatione difficultatum et ex
timorum i Joh iiii perfecta caritas
foras mittit timorem et perfectus
dicitur quia perfecta virtus extimorum est
operativa Ad intelligendum ergo quod ro.

modis obligari aliquis ad aliquod
Primum genus obligationis est pre
mandatum divinum Secundum est preter
natum consilium Tercium est preter offi
cium susceptum Quartum est preter
[illegible] scandalum Quintum est preter
conscientie iudicium Cum ergo quin
que homo imperfecte caritate ex
[illegible] teneatur ad opera perfectionis
[illegible] si perfectior accipiat primo modo
videlicet pro perfectione iustitie que con
sistit in impletione mandatorum
non obligari ad illa perfectum sicut
et alii et eo magis de bono et
eo quo magis perficit dominum per
quod possit implere divinum mandatum
si autem loquimur de aliis quibus
perfectionis [illegible] quod non obligari homo
[illegible] imperfecte caritate ad illa quan
tum est ex obligatione divini man
dati nec aliter obligatur nisi inter
veniat aliquod vinculum secundum
videlicet votum per quod obligetur ad
perfectionem religionis vel officium sus
ceptum per quod obligetur ad perfectionem
placationis vel scandalum vitare
eo obligari ad perfectionem [illegible]
vel conscientie dictamine per quod obliget
ad perfectionem tranquillitatis hiis
cum [illegible] super [illegible]
nova obligatio ad hanc quam
perfectionum predictarum sed status cari
tatis quantum est de se novam
obligationem non adducat sicut
[illegible] que ad hanc partem sunt
audiat et ideo concedi [illegible] Ad
illud vero quod [illegible] de [illegible]
[illegible]

quia illud intelligitur de perfectione
iustitie et sufficientie ad quam obligan-
tur omnes tamen perfecti quam imperfecti
¶ Ad illud quod obicitur de dicto Greg(orii)
quod sicut crescunt dona sic cres-
cunt rationes donorum Dicendum quod hoc
verum est quantum ad ea que sunt ne-
cessitatis necessariis Preterea quod dicitur quod ra-
tiones donorum crescunt hoc dicitur quod
deus semper exigit rationem ab homine
tantum quantum potest sed quod exigit de bo-
no et contrario ita quod illa exigentia
non indicat tantum necessitatis sed
congruitatis et eius omissio non
inducit culpam mortalem sed venialem
deus autem non solum exigit ratio-
nem de mortalibus sed etiam de venialibus secundum
illud quod dicitur Mt. xii quod homines
reddent rationem de omni verbo ocio-
so ¶ Ad illud quod obicitur quod sicut
se habet caritas imperfecta ad opera
simpliciter iustitie etc. Dicendum quod non est
simile quia caritas imperfecta ob-
ligat ad opera simpliciter iustitie non
propter ipsius caritatis statum sed
propter divinum mandatum sed non sic
est de consiliis perfectionis quia
non cadunt sic sub precepto
sed magis sub monitione et consilio
¶ Ad illud quod obicitur quod homo carita-
tem semper tenetur perficere Dicendum quod
caritas dicitur dupliciter perficere
vel uno modo propter multiplicationem bonorum
operum Alio modo propter ipsius caritatis
augmentum et progressum ad ulti-
mum statum cum ergo dicitur quod homo
tenetur perficere in caritate et quod
caritas aut proficiat aut deficiat
si intelligatur de perfectione que consistit

in ipsius caritatis augmento
et incremento sic non habet veritatem
quia caritas non augetur in hac
continue Sed si intelligatur de perfec-
tione que consistit in bonorum operum
multiplicatione et iustitie continuatione
sic veritatem habet sed iste perfectus cari-
tatis non tamen attenditur in imple-
tione consiliorum et operum per-
fectorum sed etiam in observantia man-
datorum et ideo conclusio non potest
concludi homo imperfecta caritate
consistens ad opera perfectionis
necessario teneatur obligari

Quarto queritur utrum omnes
teneantur diligere inimicos
quantum ad affectum et sic videtur
Levit. xix diliges amicum tuum
sicut te ipsum per quod dicit Aug(ustinus)
quod nomine proximi et amici intel-
ligitur omnis homo secundum quod ipse
deus innuit Luce x. ergo si illud
preceptum datum est omnibus tunc
omnes teneantur affectu diligere
sic videtur quod omnes teneantur affectu
diligere inimicos ¶ Item Mt. v si
diligatis eos qui vos diligunt
quam mercedem habebitis glossa nullam
in celo quia quantum tunc habet dilectionem
respectu diligentium sic non habet carita-
tem cum caritas non possit esse
sine mercede ergo ad hoc quod aliquis
habeat caritatem necesse est quod ipsius
caritas ad eos qui oderunt se ex-
tendatur ¶ Item super illud Luce
vi diligite inimicos vestros glossa multi-
tudo non sufficiat non odisse si omnes tenet

ad illud quod sufficit ad salutem
ergo omnes tenentur non solum
ad non odiendum inimicos sed etiam
amandum ¶ Item nulli deus dimit-
tit peccata nisi ipse dimittat proximo
suo Mt. vi. et xviii sed
deus dimittit proximo ex corde
nisi quando diligat affectu ergo ne-
mo potest apud deum veniam inve-
nire nisi offendentes se diligat ex
corde ¶ Item plus diligendum
est proximum quam corpus proprium
sed ad adversarium magis et in-
imicum proximum quam ipsa caro mea
ergo quilibet teneatur inimicos
suos diligere unde quod teneatur ami-
cum suum affectu amare ¶ Item
sicut culpa est detestabilis sic
imago dei est dilectibilis sed
quandocumque homo diligat semper
tenetur homo detestari eius cul-
pam ergo quantumcumque peccator ad
inimicum semper tenetur diligere eius
naturam ¶ Sed contra Mt. v.
audistis quia dictum est antiquis
diliges amicum tuum et odio ha-
bebis inimicum tuum et ad mo[rtem]
mortalem obligationem nunc ad quod non
obligaverunt antiqui in lege ergo
si tunc non tenebantur ad dili-
gendum inimicum sed potius ad o-
diendum nunc quod non omnes tenentur
nunc inimicos diligere nisi perfecti
quia super illud Mt. xiii. de quinque
panibus etc glossa non alia quam
que scripta erant per prophetas sed
lege et prophetas misterijs grandia
esse demonstrat et item in. v.

in. fecit unum vitulum fusile con-
tubitorum ubi glossa contra preceptis
in lege antiqua que facte demum
deus composuit sed ergo in nullo
contra preceptorum continet dilectionem in-
imici nec ad aliud obligatum mo-
dernum ad quod non obligaverunt an-
tiqui in etc ¶ Item illud in
diligite inimicos vestros ubi glossa
hoc perfectorum est et item alia glossa
dicit cuncta hii non lacte nutriuntur
sed est simplicium et imperfectorum
sed validiori cibo aluntur robo-
rantur sed ad ea que perfectionis
sunt non omnes tenentur ergo
non omnes tenentur diligere inimicos
¶ Item super illud ps. revela oculos
meos et considerabo mirabilia de
lege tua glossa inter mirabilia
est in mandatis quod diligere ini-
micos sed non omnes tenentur
ad faciendum mirabilia quia
sicut dicit aug. virtutes et mira-
bilia facere non omnibus datum
est etc ¶ Item Augustinus dicit
et habetur in dist. precedenti ubi
actum est de ordine caritatis
quod sufficit quod inimicos odio non
habeamus ergo videtur quod non omnes
tenentur diligere inimicos ex corde
¶ Ad evidentiam intelligentiam
est notandum quod [illegible] duplex est
videndi modus quomodo aliqui
dicere volunt quod duplex est loqui
de inimicis aut secundum statum in quo
essent nunc aut secundum sta-
tum in quo veniunt et petunt
veniam si [illegible]

nemia petunt sic omnes te-
nentur ad diligendum inimicos prae-
cipue illa oratione quam dominus posuit in
oratione dominica Dimitte nobis
debita nostra sicut et nos dimit-
timus Si cum homo homini fuerit iratus
frustra adeo quod non [illegible]
secundum quod dicitur Eccli xxviii Si at
loquamur de inimicis prout sunt
in statu et in actu ledendi et
inimicandi contendendi sic dico nolue-
runt quod affectu diligere inimicos non
est necessitatis sed magis perfectio-
nis nec dominus hoc precepit sed ma-
gis consulit et item communiter
quod predicat magister ponit in littera
sed si interius consideretur [illegible] po-
tius magis sufficiet dicere ideo quod
secundum Doctores patres [illegible] dicit
et ipsa [illegible] apte dicit non est
caritas [illegible] ut diligat omne di-
ligibile diligibile aut caritate et
omne aliud quod est [illegible] ad beati-
tudinem perveniendum ideo non habet aliquis
caritatem nisi diligat omnes illos
qui sunt in statu [illegible] sive sic
amici sive inimici Unde in ps. di-
latum mandatum tuum nimis
quia mandatum caritatis ad omnes
se extendit et sicut longitudo
mandati se extendit ad omnes
differentias temporis sic latitudo ad
omnes personas homines [illegible]
Unde sicut aliquis non habet ca-
ritatem si [illegible] in uno so-
lo die preterire et in aliis [illegible]
quia deficit sibi latitudo man-
dati Sic esto aliquis omnes

homines diligit preter unum solum
quem ad ultimum concludit caritatem
tamen non habet quia deficit sibi lati-
tudo illius mandati Capitulum
Est alius modus dicendi quod diligere
affectu est duplex secundum quod duplex
est affectus amoris [illegible] caritate
ordinata et quidam caritate imperfecta
ille est affectus amoris caritate
ordinatus quo quis optat alicui su-
mmum bonum sive beatitudinem eternam
Alius est affectus imperfectus quo quis
optat alicui bonum temporale et pro-
speritatem transitoriam Amor enim ca-
ritatis facit quod homo velit a-
licui omne bonum [illegible] summum bonum
sed etiam temporale nisi illud sit im-
pediens ad salutem Si loquamur
de primo affectu a caritate ordinato
dico quod omnes tenentur inimicos
et actu et in utilitate diligere et
eis vitam eternam optare Si autem
loquamur de affectu imperfecto quo quis
optat alicui prosperitatem temporalem
sic non omnes tenentur diligere sed
sufficit non odisse et hoc est
quod dicit Ambrosius sufficit quod ini-
micos diligamus et non odio habea-
mus quod vivunt quod cum sit duplex
caritatis affectus uno tenemur
diligere alio non sufficit non odis-
se [illegible] ad non odiendum et in-
imicos et non gaudendum de ma-
lis eorum omnes tenentur sic dicens
dicitur Prov. xxiv cum ceciderit ini-
micus tuus ne gaudeas et Eccli.
viii noli de morte tui mortui gau-
dere Diligere non omnino quoniam ad
affectum est [illegible] imperfectum optando

ei bona eterna et temporalia hec
perfectionis est et super erogationis
Diligere vero ad bona eterna hoc
necessitatis est et precepti et ad hoc
omnes generaliter sunt obligati tam
perfecti quam imperfecti sicut inimicos quod
ad penam peccati inducunt eadem ratione
et quomodo condecende sunt inimicos
Ad illud quod obiicitur primo in contrarium de
Mt° v° diliges amicum tuum et o
dio habebis inimicum tuum Dicendum prout
dicit Ieronimus quod hic loco inimici proprie
odio habere inimicum sed ipsi iudei hec
arguebant ex proprio sensu quia
cum precipiebat eis diligere amicos
arguebant ex hoc quod debebant odire
inimicos Aliter dicitur potest quod est odium
affectus et odium effectus et inimici
inimici Christi sunt fidei et inimici
propheta
cum ergo lex inhibebat in
imicum odio esse habendum hoc intellig
endum de odio affectus neminem precipiebat
odire vel inimicum personale vel ini
micum communem inimicum autem personale
non precipiebat odiri vel odio affec
tus vel odio effectus immo precipue
obligabat ad diligendum ipsum licet
non esset tunc ita expressum tamen
et dominus explicavit in Mt° v° et ipsa
non potest ex hoc argumentum quod non
omnes tenentur diligere inimicos Ad
illud vero quod obiicitur quod hec perfectionis est
dicendum quod videntur aliqui quod illud intelli
gendum de dilectione affectus et effectus non
de dilectione affectus tantum sed utrumque hic
est verum in sequenti probabiliter declara
bitur nunc autem dicamus quod si intelli
gatur de affectu caritatis et imperato
perfectionis est. si vero de effectu eli
cito tamen generaliter necessitatis glosa
vero loquitur de dilectione generaliter
ad utrumque modum Ad illud quod obiicitur
quod diligere inimicos est mirabile ergo quod
mirabile dicitur illud quod est supra
facultatem vel hoc autem est prout ex
dicitur scilicet quod est operatio naturalis simpliciter
et naturalis vel moralis faciant mirabilia
supra posse naturale hoc est preter gratiam gra
tis datam quam vocat apostolus operum
virtutum et hec non omnibus est data
facere ergo mirabilia supra posse
naturale vel moralis hoc est preter gratiam gratum
facientem ut puta per fidem et cari
tatem per fidem enim credimus intelli
gere que nos possemus credere sine
ea et que videntur infidelibus
minus incredibilia et per caritatem
amamus ea que videntur caritate
non habentibus contraria et hec mira
bilia invenimus in novo testamento et in lege
divina et datum est illa facere omnibus
qui volunt in se suscipere gratiam
gratum facientem et pro tanto non
potest argumentum quod non teneantur ad
dilectionem inimici hoc enim est aliud
genus miraculi quam illud de quo
loquitur Augustinus Ad illud quod obiicitur
de auctoritate Ambrosii quod sufficiat sed
odio non habemus dicendum quod dicta
illa auctoritas inducat dicit enim
hec duo simul sufficiat si simpliciter
diligimus et in odio habemus quod
duo valde venalia dicit et disposicione
affectus dilectionis inimici et ad con
firmationem facit plurime Alius pro
quam auctoritas illa potest clare

pot intelligi
Quinto queritur utrum omnes tene
antur diligere inimicos quantum
ad effectum et quod sic videtur primo auctoritate
veteris testamenti Exo. xxiii Si
videris asinum odientis te iacere
sub onere non pertransibis sed sublevabis
bis cum eo et hoc ipsum dicitur
Prover. xxv Si esurierit inimicus
tuus ciba illum si sitit potum da
illi Si ergo mandata ista omnibus
ponebantur videtur quod omnes tene
bantur diligere inimicos quantum ad ef
fectum ¶ Item hoc videtur auctoritate no
vi testamenti Mat. v Diligite ini
micos vestros benefacite hiis qui
oderunt vos et orate pro persequentibus
et ubi dicit quedam glossa tribus mo
dis perficitur caritas etiam odio
habens curacionem corporis cum etiam fa
cit faciat circa diligit benefacit
et orate ergo non est membrum ecclesie
qui non diligit inimicos et affectu
ergo omnes tenentur isto modo diligere
¶ Item hoc videtur per rationem quia dilectio
affectus sine dilectione effectus non
est dilectio vera probatio eius dilectio
nis exhibitio est operis si ergo
vera dilectione omnes tenentur inimicos
diligere videtur quod omnes teneantur
non solum affectu sed etiam effectu
inimicos amare ¶ Item preciosior
operatur inimicus est tamen ira quam
aliquis proximus vel sed tamen
ira repugnante tenentur inimi
re et facere quantum ad eius inimicum
ergo si magis tenentur proximos
diligere videtur inter fratres quod debe

amus eos non solum affectu eos
amare sed etiam effectu eos nutrire
et fovere et beneficia eis communicare
¶ Item non solum in iniuriam homo vin
dictam de alio inflicto malo sed etiam
subtrahendo bonum sed omnes tene
non querere ulcionem secundum quod dicitur
Levitici xix et ad Ro. xii non vos
vindicantes ergo omnes tenentur non
subtrahere aliquod bonum propter acceptam
iniuriam Si ergo omnes tenentur di
ligere eos qui non sunt inimici affec
tu pariter et effectu videtur quod similiter
omnes utroque modo tenentur inimicos
diligere ¶ Sed contra frequenter precepit
in lege quod ipsi mortificarent inimicos
suos sicut precepit Exo. xxiii Non
inibis cum eo fedus etc. ergo videtur
quod inimici lege non tenebantur ini
micos diligere quantum ad effectum ergo
pari ratione nec impresentiarum in novo
¶ Item super illud Mat. v diligite ini
micos vestros dicit glossa Cumulus
perfectionis est diligere inimicos et ora
re pro ipsis si ergo non omnes tenentur
ad cumulum perfectionis non omnes
tenentur inimicos diligere effectu ¶ Item
Aug. in Enchir. et habetur in littera quod
diligere inimicos et benefacere eis non
est tantorum quantum credimus in
oratione dominica Si ergo in oratione
dominica non nos credimus nisi bonum
videtur quod non omnes boni teneantur
inimicos diligere affectu pariter et effec
tu ¶ Item hoc ipsum videtur per regulam
philosophi si oppositum in opposito et propositum
in proposito cum ergo amor sit bene
faciendi per se loquendo videtur quod inimicos

sit malefaciend(um) ¶ Item vide(tur)
in omni re tam animata q(uam) in
animata q(uod) inimicicia est causa pug
ne sicut amicicia est causa concordie
si ergo nemo d(ebet) facere cont(ra) itale
retitu(di)ne videt(ur) q(uod) magis sit rec
tum s(ecundu)m rectum ordinem inimicos
co(m)pugnare q(uam) eos adamare. Co(n)
tra d(icitu)r videt(ur) q(uod) o(mn)es teneantur inimicos
effectu dilige(re) ¶ R(espondeo) ad p(ro)ducendum in
telligenciam est notand(um) q(uod) circa h(oc) est
duplex modus d(icen)di quidam enim volu
erunt q(uod) et si dilige(re) inimicos affectu
sit necitatis i(d est) q(uod) ad illud obligam(ur)
tam p(er)fecti q(uam) imp(er)fecti dilige(re)
tamen affectu simul et effectu sup(er)
erogacionis est p(er)fectionis est vero
ad illud obligant(ur) imp(er)fecti s(ed) tantum
p(er)fecti s(ed) iste modus dicendi in se
ip(s)o co(n)cludit repugnanciam p(ro)prium
quidem quia eod(em) mandato quia eod(em)
mandato p(re)cipitur dilige(re) inimicos
et eis benefacere si (er)go mandatum
illud generale est vide(tur) q(uod) generalit(er) eos
obligent ad utroq(ue) et itum p(er)fecti
co(m)muniter ad obligacionem que e(st) p(er) z
mandatu(m) ad illud obligant(ur) ad
q(uod) no(n) obligant(ur) imp(er)fecti quia ma(n)
data dei o(mn)ib(us) generalit(er) p(ro)mittit
si ergo p(er) illud mandatu(m) obligam(ur)
p(er)fecti ad diligend(um) inimicos tam af
fectu q(uam) effectu videt(ur) similit(er) de
imp(er)fectis idem esse d(icendu)m amor si dileccio
vera non tantum co(n)sistit in corde sed
etiam manifestat in op(er)e d(icendu)m est
q(uod) certi tam obligant(ur) ad diligendum
corde non aut(em) ad diligend(um) op(er)e
tunc se offert loca et temp(or)is opportuni

tas idem vide(tur) dice(re) ac si teneam(ur)
inimicos dilige(re) ficte p(ro)pter h(oc) dileccio ini
micorum claudi(tur) in mandatorum de
dileccione p(ro)ximi et constat q(uod) ma(n)
datum illud intellig(itur) co(m)muniter ad
affectum et effectum et ad illud
mandatum o(mn)es obligant(ur) et p(ro)pterea
p(re)dicto tempore non p(otes)t hic locum
¶ Ideo est alius modus dicendi
q(uod) dilige(re) in effectu co(m)muniter hoc p(otes)t
esse dupl(icite)r aut quandoq(ue) se offert
temp(or)is opportunitas aut qu(ando) incu(m)
bit necitas si loquim(ur) de co(m)plem(en)
tione op(er)is co(m)munior generalit(er) qu(ando)
se offert temp(or)is opportunitas sic
dilige(re) inimicos effectu tumulus
est p(er)fectionis ¶ Si aut(em) loquam(ur) de
co(m)plementione op(er)is qu(ando) incumbit
necitas sic dilige(re) inimicos effectu
est generalis et necitatis obligacionis
quia si quis videt p(ro)ximum suum
sive amicum sive inimicum necitate
p(at)i(er)e et claudit viscera sua ab eo
iuxta s(ente)nciam b(ea)ti Joh(ann)is iam am
plius non est caritas dei in eo
¶ Sic igi(tur) patet q(uod) sicut diligere
affectu inimicos necitatis est alio
mo(do) p(er)fectionis sic dilige(re) effectu
uno mo(do) necitatis est alio modo
p(er)fectionis et sup(er) erogacionis et
s(ecundu)m hunc mod(um) possunt solui
diu(er)se auctoritates que sibi vi
dentur obuiare de dileccione ini
micorum co(n)h(ibe)ns p(er) z tempore ad quam
p(ro)positum p(ro)z cet(era) p(ro) magna parte
tempore ad obiecta nam r(ati)o(n)es que
ondunt q(uod) o(mn)es teneant(ur) inimicos
suos dilige(re) effectu intelligit(ur) in
tanta necitatis anctas no(n) que
in opp(osit)um adducunt intelligunt(ur)

de pollutione operis magis gra-
li vindolis cum se refert optimitas
conuenitatis ¶ Ad illud uero quod obi-
citur quod sicut benefaciendi est amicus quod
malefaciendi est inimicus dicendum quod non
sequitur propter hoc quod amicus non
solum benefactor est propter illud in
quo repugnat inimicus unum est
propter illud in quo conueniunt vide-
licet quia sunt de ymagine dei unde
sicut illud argumentum non valet aliud
est insensibile ergo nigrum est insen-
sibile quia aliud est insensibile propter
illud in quo conuenit cum nigro
sic nec racio proposita ¶ Ad illud
quod obicitur quod secundum ordinem nature
inimicicia inducit pugnam dicendum quod
verum est dicendum quod verum est ubi inimicicia
ordinata est secundum ordinem nature
sicut calidum inimicatur frigido et
humidum sicco sed ubi est inimicicia
preter nature ordinem ibi non est pug-
na secundum naturam sed magis contra
naturam talis autem est in hominibus
quia cum homo sit animal man-
suetum naturaliter secundum naturalem ordinem cum
omnibus debet habere pacem et con-
cordiam unde inimico suo non
debet homo aduersari sed solum
culpam que non pertinet ipsum
naturam quam fecit deus sed maliciam quam
fecit homo ut dicit Augustinus certa-
dum que occurrunt satis mani-
festantur per ea que dicta sunt

Sexto et ultimo queritur
utrum sit maioris perfectionis
et meriti ... diligere amicum an
diligere inimicum et quod diligere inimicum
videtur ... Si diligitis illos qui
vos diligunt quam mercedem habe-
bitis in ullam mercedem sed constat
de dilectione inimicorum magis mercedis
sequitur ergo maioris perfectionis et
meriti est diligere inimicos quam diligere
amicos ¶ Item diligere inimicos est
de supererogacione a domino in consilio
sed deus non super addidit nisi ea
que maioris perfectionis erant videtur
ergo quod maioris perfectionis sit dili-
gere inimicos quam diligere amicos
¶ Item ubi est maior pugna ibi glo-
riosior est victoria et ubi maior
difficultas ibi maior est ratio
virtutis et meriti propter quod ars et
virtus circa difficilia sed maior est
pugna et difficultas in diligen-
do inimicos quam in diligendo amicos
et maior residet perfectio et meritum
circa dilectionem inimicorum quam circa
dilectionem amicorum ¶ Item quanto
homo magis supra se elevatur in
aliquo motu virtutis tanto motus
ille et actus est perfectior et excelle-
ntior sed in dilectione inimicorum plus
elevatur homo supra se et supra ea
que sunt nature quam in dilectione ami-
corum ergo motus circa dilectionem et
inimicos est magis virtuosus et
perfectus quam motus dilectionis er-
ga amicos ¶ Item quanto motus
dilectionis est perfectior tanto tanto
est liberalior et purior amor enim
spiritualis purus est et liberalis
sed motus dilectionis erga inimicos
purior est et liberalior quam erga
amicos purior quidem quia non
est admixtus de carnalitate liberalior
quia non fit de obligacionibus ne-
cessitate ergo videtur quod sit multo perfectior

et deo accepcior et ad merendum effica-
cior ¶ Sed constat dilectio inimicorum po-
nitur ab ambobus in ultimo gradu ergo
dilectio illa maxime accedit ad summum
gradum dilectionis qui est maximus
et nobilissimus sed quanto aliquid accedit
ad summum et summo in illo gradu tanto magis
habet de perfectione et complemento si ergo
dilectio inimicorum magis accedit et
dilectio amicorum magis attendit ergo
videtur quod multo perfectior et excelle-
ncior sit motus dilectionis erga a-
micos quam erga inimicos ¶ Item
quanto dilectio est excellencior tanto
tanto dilectioni dei similior sed deus
magis diligit diligentes se unde
illud quod dicitur Proverbiorum viii° ego diligen-
tes me diligo ideo dilectio amicorum
magis assimilatur dilectioni dei quam
dilectio inimicorum ergo est multo per-
fectior ¶ Item motus dilectionis
tanto melior est et excellencior quan-
to ferventior et frequencior sed motus
caritatis erga amicos ferventior
et frequencior est quam erga inimicos
ergo etc ¶ Item quanto motus dilec-
tionis est rectior et plus habet
de rectitudine et equitate tanto melior
et excellencior est in se sed magis
equum et iustum est diligere amicos quam
inimicos ergo motus iste dilectionis
est melior illo ¶ Item in eo quod me-
lius et perfectius est magis debet
homo se exercere ergo motus dilec-
tionis erga inimicos est melior et
perfectior frequencius debet homo circa
ipsos affici et pro ipsis orare quod si hoc
est inconveniens dicere quod magis debeat
homo orare pro inimicis quam pro ami-

cis quamvis esset ordine caritatis
preceptum ergo restat quod non est me-
lius diligere inimicos quam amicos di-
ligere ¶ Ad primorum intellectum
est notandum quod cum contingat decomparare
istorum duorum motuum dilectionis
quorum unus est erga amicos et
alter erga inimicos dupliciter potest quis
aut prout comparantur ad ipsos obiecta
et radices aut prout comparantur
ad eandem ¶ Sed prout ad ipsa comparantur radices
et obiecta comparantur ita unus motus
sistit tamen ad amicos alter vero se
extendit usque ad inimicos sine aliquo
dubio maius et excellencius est
diligere inimicos quam diligere amicos
et multo perfectioris virtutis indigemus
ad hoc quod possimus exire in istum
actum quam ad hoc ut exeamus
in alterum et hoc est quod dicit Augustinus
in enchiridion et legitur in textu magnum
est erga eum qui tibi nichil mali
fecerit esse benivolum et beneficum sed
non multo grandius et magnificencie
bonitatis ut tuum quoque inimicum di-
ligas ¶ Si vero loquamur de istis ac-
tibus prout ad eandem radicem com-
parantur et ab eadem caritate procedunt
sic quodammodo sunt equales et quo-
dammodo mutuo se excedunt quantum
enim ad racionem merendi respectu premii
substancialis equalitate sunt quia quan-
titas illius premii rendet quan-
titati radicis quantum vero ad racio-
nem merendi respectu premii actualis et
accidentalis quantum ad vigorem
ipsius actus et motus mu-
tuo se excedunt nam motus
dilectionis erga amicos excedit

quantum ad fervorem et frequentiam
motus non dilectionis erga inimicos
est primor et difficilior et vera
quamvis non unus istorum motuum
est maior alio et quantum ad racionem mo
di accipiendi magnitudinem Nam
in dilectione amicorum virtus caritatis
magis operatur intensive sed in dilec
tione inimicorum magis operatur exte
nsive sicut virtus caloris ignis an
plus calefacit propinquiora quam
remotiora et quodam modo plus ap
paret efficacia illius virtutis in hiis
que sunt propinqua quodam modo in
hiis que sunt longinqua racione in
tensionis plus intalefactione
propinquorum et racione extensionis
plus intalefactione longinquorum
sic et in proposito intelligendum est
quod dilectio amicorum et dilectio ini
micorum sunt ab eadem radice pro
cedunt secundum diversas condiciones
et respectus mutuo se excedunt
et secundum hoc dissolvuntur raciones
que adducuntur pro et contra addu
cuntur diversi enim modis procedunt secundum
quas utraque in conclusione sunt
sine propugnacia Sed si ulterius
queratur quis istorum duorum mo
tuum ambobus pensatis excedat
vel reliquum hic sunt diverse opiniones
nam quidam volunt dicere quod mo
tus ille qui est in amicum me
lior est quia intensior est et plus
habet de racione boni et ista media
videtur non magis approbare in textu et
si hunc modum quis pacis videtur proba
bilis sustinere volumus videtur sit
ad racionem que plus inducuntur quod

ab insufficienti procedunt cum enim
dicitur quod motus quanto difficilior et
primor et magis super vires non
tanto perfectior et excellentior Dicendum
quod hoc verum est ceteris paribus sicut
apparet de motu dilectionis inimicorum
qui est hic videre potest quod non sunt
cetera paria quia multo maior et
ferventior est motus dilectionis
erga amicos quamvis ille sit alius
non hic est medius Dicendum quod dilectio
inimicorum est excellentior simpliciter loquendo
et magis in ea commendatur perfectio ca
ritatis et si hunc modum dicendi
sustinere volumus quod videtur doctoris
Augustini ipsum satis probabile facere sic
videtur ad ea que in contrarium addu
cuntur. Ad primum quod obicitur de ordine di
ligendorum dicendum quod preter quod Ambrosius in
gradibus illis non intendit ponere
vel assignare gradus perfectionis in
dilectione sed gradus conditionis
secundum maiorem et minorem obligacionem
Ad illud quod obicitur quod dilectio amicorum
est dilectioni dei similior videtur
potest per contemptum quia perfecto
dilectionis divine magis manifesta
ta est in hoc quod dilexit nos cum
essemus inimici quia si cum essemus inimici
reconciliati sumus deo. Apostolus ad Romanos v.º Commendat
autem deus caritatem suam in nobis
quia cum adhuc peccatores essemus
secundum tempus Christus pro nobis mortuus
est unde et si in dilectione amicorum
caritas videtur esse magna in
dilectione inimicorum maxima nisi illud
[illegible] caritate sua
qua dilexit nos. Ad illud

q obicitur quod tanto motus di-
lectionis est melior quanto fer-
ventior. Dicendum quod illud est verum ubi
est par difficultas et resistencia
ubi autem non est par difficultas
sicut in proposito non habet veritatem
quod patet quia modicus ignis cicius
advirit stramen quam magnus ignis
advirit forte lignum. Ad illud
quod obicitur quod quanto motus dilec-
tionis est velocior tanto perfectior.
Dicendum quod verum est sed tamen apparet quod mo-
tus dilectionis circa amicum magis
est velox et eius tendencia
persistencior quod maior equitas
potest esse duplex aut propter congru-
enciam meritorum et dignitatis apte
dilecti et sic magis est equum dili-
gere amicum quam inimicum aut propter
habundante rectitudine apte di-
ligentis et sic non est magis
equum diligere amicum quam inimicum
ymmo econtrario quia hic est habundancior
iusticie quam illud. Ad illud quod
obicitur quod magis debet homo se con-
ferre in eo quod est maioris perfectio-
nis. Dicendum potest quod in consideracione
alicuius beneficii et potencie
alicuius actus duplici inten-
cione potest homo se conferre aut propter
perfectionem altius aut propter intencionem fi-
nem unde dicit Hugo in operibus su-
is tamen intencionem sum intencionem sed con-
perfectio proprium licet ergo in comparacione
circa dilectionem inimici maior sit ma-
perficiendi et merendi et ad perfec-
merendi quia tamen magis ob-
ligatur homo amico quam inimico
frequentius debet se in dilectione a-
mici se conferre tamen quod dicitur quod magis

nos debemus conferre in hiis que sunt
maioris perfectionis. Dicendum quod illud
non est necessarium quia verum est immo ma-
gis nos debemus conferre in hiis que
sunt maioris obligacionis et
sic patet quomodo prima pars racionis va-
let supra patet pars sustinenda.
Iuxta ista sunt questiones circa
karitatem et primo quantum ad hoc
quod dicit obiectum est etc. quia
non est facile iudicare an idem
et idem motus sit circa amicum
et circa inimicum. Hic tamen videtur simpliciter
esse falsum quia tamen actus diversifi-
cantur per obiecta et amicus et ini-
micus sunt diversa obiecta et di-
versa diligibilia impossibile est quod ami-
cum et inimicum quis diligat uno
motu. Item virtus simplex et fi-
nita ad quoniam se committat to-
taliter se committit sed homo dili-
gendo amicum committit se ad ip-
sum ergo non videtur quod uno
et eodem motu simul et
semel possit diligere inimicum.
Respondeo dicendum quod quamvis id quod dicit magister
hic non sit necessarium quia bene intelligere
possumus tamen utrumque componere
et ipsum salvare duplex potest sic
quod tamen circa aliquem afficitur dupliciter
vel propter et distincte ex comparacione
vel ingradacione qualitate
cum aliis sicut ubi generaliter dupliciter
potest aliquis affici in amando
petro aut quia specialiter afficitur
circa ipsum aut quia qualiter
cogitat amicum hominem diligendum
qualiter circa amicum hominem affi-
citur secundum congruit ordo carita-
tis si primo ...

O

dilectionis in amicis sicut non
potest unus et idem motus qui
est in amicis esse in inimicis pro-
rationes inducte concludunt ¶ Si vero
secundo modo sic potest esse idem eo
quod modus accipit magister cum dicat
quod potest esse unus respectu utriusque
Aliud autem potest distingui sustine-
re distinguamus quod duplex contin-
git unum aliquem motum in obiectum
aut motu simplici et absolute
aut motu collativo et quodam
modo comparativo ¶ Si loquamur de mo-
tu simplici et absoluto sic non
potest unus et idem esse in ami-
cum et inimicum quia divisi sunt
quorum unus est interior et
alter exterior si vero de motu
collativo quo quis afficiatur
circa aliqua duo unum alteri
comparando sic potest esse motus
unus secundum quod dicit magister secundum
aliquid sive interior secundum vero
aliquid exterior et secundum hoc patet
responsio ad ea que obiciuntur nam
illa duo procedunt de actu sim-
plici et absoluto qui est respec-
tu unius obiecti tantum actus autem
collativus potest esse respectu du-
orum sub ratione unius ¶ Ad illud
quod obicitur quod virtus affectiva
non potest simul converti patet responsio
per hoc enim non concluditur quod non pos-
sit esse unus motus collativus
quia in eo vel respicere prius et pos-
terius ¶ Item queritur de illis dictis
qui dicitur in libro lxxx dubiis ubi in-

postulamus sive implent sibi
non ita perficit ut diligat ini-
micum qui rogat ab homine quod
peccavit dimittit sed contra hoc
est quia si non dimittit ali-
quid rogetur servat iram proximo
et si servat iram caritate non
habet ergo in oratione sua non est dig-
nus exauditione vel videtur quod o-
ret recte ¶ Item sicut in supe-
rioribus probatum est omnis tenetur
ex caritate vero rogati assensus
dimittere ¶ Dicendum quod est dimit-
tere rancorem et est dimittere pe-
nam rancoris dimittere rancorem
necessitatis est et ad hoc omnes
obligantur et ad hoc tenetur homo
sive inimicus impugnet sive
veniam petat dimittere autem non
solum rancorem sed et penam ran-
coris hoc perfectionis est nec ad hoc
tenetur homo nisi in casu videlicet
cum devote et humiliter veniam pos-
tulat et de hac dimissione lo-
quitur Augustinus / aliorum non curant
de aliis et per hoc patent ea licet
quam obicitur ¶ Item queritur de hoc
quod dicit quicumque rogantibus non di-
mittit non estimet ad animo
peccatum sua dimitti videtur ergo secundum
hoc quod omnes qui servant rancorem
eorum erga proximum quod contra
se ipsum oret quia cum non velit
alii dimittere non petit consequenter
nec deus dimittat sibi et quod
petit ipse deus non dimittit peccatum
mortale ergo omnis qui dicit in rancore

et dicit orationem dominicam in mor-
tali peccato ¶ Ad 3m dicendum quod omnis
qui orationem dominicam corde dicit
intendit petitionem impetrare tal-
lium bonorum et remissionem malorum
et qui hoc intendit adhuc affec-
tu contrarius est quia penitet aut pro-
ponit aliquid penitere. Licet igitur aliquis
adhuc habeat tale in se dicens orationem dominicam
non incurrit mortalem offensionem
quia non intendit petere quod fiat
sibi secundum voluntatem malam quam
nunc habet sed secundum voluntatem bonam
quam et si tunc non habeat intendit
tamen dei auxilio atque optinere. Si-
militer autem illam orationem dicit magis
proponens ab odio suo recedere quod
nisi non intenderet nisi petere culpa-
tio suam ~~absque~~ absque dubio ag-
grauaret. Aliter tamen possumus dicere quod istam
orationem quam aliquis non dicit in per-
sona sua sed in persona ecclesie cuius vult
esse membrum et quantum ad hoc magis
petit contra se ipsum nec intendit
similiter nec consequitur. XXXII D.

Illud quoque pretermittendum non est
quod supra egit magister de caritate
quantum ad dilectionem et dilige-
ndi ... et diligendi ordine et in
ista distinctione inchoat novam partem quantum a-
git de caritate durationem et quia
coniungit triplicem loquitur de duratione
caritatis videlicet per comparationem ad pec-
catum sibi oppositum et per comparationem
ad habitus aliarum virtutum et per comparationem
ad statum glorie futurum in quo statu
habet eam Christus ideo dividitur pars
ista in duas partes tres in quarum prima

inquirit magister utrum caritas possit
semel habita amitti. In secunda determinat
qualiter spes et fides habent eviden-
tiam ibi attendendum est quomodo fides
etc. habent. In tertia parte inquirit utrum
ordo qui in est caritati in vita
in Christo et in aliis beatis habeat in-
veniri ibi Hinc iam superest investi-
gare etc. Prima pars dividitur in
partes tres in quarum prima assignat ad
dicit auctoritates ad ostendendum quod cari-
tas non possit tolli per peccatum in secunda
inducit auctoritates in oppositum ibi
sed timere videntur quod caritas etc.
in tertia non subiungit quasdam concordantias
illarum auctoritatum in quibus concludi-
batur per illam intellectum in ipsa
ibi quod non apparet etc. aliorum vero
prima subditio patet manifesta
est in libro

Ad intelligentiam autem huius partis
innatus hic quero circa ter-
tiam ... que magister determinat
primo enim queritur de duratione ca-
ritatis per comparationem ad habitus aliarum
virtutum ¶ Secundo queritur de ipsa
comparatione ad statum glorie futurum
¶ Circa primum queritur tria ¶ Primo
est utrum caritas semel habita possit
amitti ¶ Secundo queritur utrum amit-
tens caritatem possit resurgere
in caritate equali ¶ Tertio queritur
utrum possit resurgere in maiori

Queritur primo sit procedendum et
queritur utrum caritas semel
habita possit amitti et quod non ad
dicit magister multas auctoritates in
libro et hoc ipsum ostendit ratione hic enim est

ipse vero amor vincit ergo maior
magis vincit sed amor caritatis
est excellentior amor quam sit a-
mor naturalis ergo excellentius vincit
sed naturalis amor vincit indissolubiliter
quia nullus umquam odit quod natura-
liter amat ergo multo fortius amor
caritatis indissolubiliter vincit ergo quod
caritate semel [illegible] non potest vinculo cari-
tatis solvi ¶ Item fortior est
caritas in bono quam sit aliquod pec-
catum in malo sed magis forte
non potest destrui ergo caritas non
potest expelli per peccatum vel aliud semel
expelli ergo semel habita non potest
amitti ¶ Item omne peccatum oritur
vel ex timore male humiliante
vel ex amore male inflammante sed

vel inflammante

in eo qui est caritas nec est timor
male humilians nec amor male
incendens quia dicit Johannes in
canonica est caritas sine timore sed
caritas numquam est sine cupiditate
sed [illegible] ergo videtur quod in eo
in quo est caritas nulla posset
esse culpa ergo videtur quod caritas
quando semel habetur numquam amit-
titur ¶ Item secundum Augustinum in diligendo
deum sequitur affectum [illegible]

per dominationem

sed in quolibet homine habente caritatem
affectus caritatis [illegible] tum
[illegible] cum diligit deum propter se
et super omnia ergo secundum Augustinum quoque
semel habet caritatem numquam [illegible]
caritatem sed numquam amittit carita-
tem nisi moriatur [illegible] ipsam ergo
quoque caritas semel in est homini

videtur quod non possit ab eo perdi vel
separari ¶ Item omnis qui habet
christum perfunditur et spiritum sanctum pro
adiutorio sed nichil potest firmitatem
fundatam infringere nec [illegible]
divinum adiutorium separare ergo videtur
quod nichil possit caritatem ab homine
expellere ¶ Sed contra hoc videtur primum
per exemplum [illegible] constat enim quod
Saul caritatem habuit cum de eo pro-
batur quod non erat vir in ipso me-
lior similiter et David caritatem
habuit cum de eo dicit dominus inveni
virum secundum cor meum et constans
est quod uterque caritatem perdidit quia
uterque mortaliter peccavit Saul in per-
sequendo David caritate habita David
in committendo adulterium et
homicidium ergo etc. ¶ Item hoc idem
videtur per exempla novi quia di-
scipuli domini caritatem habuerunt tam
apostoli quam alii discipuli electi sed vel
discipuli habuerunt vere secundum quod dicitur
Johannis vi multi ex discipulis dubi-
taverunt in fide secundum quod habetur ibidem
et perdiderunt ergo caritas semel
habita potest perdi ¶ Item hoc idem
per auctores quia scribitur I Cor x qui
se existimat stare videat ne cadat et Apoc.
ii habeo adversum te pauca quod
caritatem primam reliquisti ergo cari-
tas semel habita potest perdi et deleri
¶ Item hoc idem probatur manifeste
experimento quia parvuli qui baptizati
sunt [illegible] et ita caritate et vir-
tutibus [illegible] et tamen quod veniunt
ad adultam etatem caritatem perdunt

peccando sicut planum est ergo
caritas postquam habetur amitti.
Item secundum ipsum auditum romanorum
argumento facilius est deficere quam pro
ficere et cadere quam resurgere facilius
est deficere etiam per caritatem quam fidem
quia perdita fide perditur caritas
sed non convertitur sed possibile est
hominem qui non habet caritatem
acquirere possibile est etiam hominem
habentem fidem a fide recedere ergo mul
to fortius possibile est hominem habentem
caritatem a caritate recedere vel ca
dere. Ad hoc dicendum quod sicut dicit magister in
libro quorundam opinio et sententia fuit
quod caritas semel habita numquam amit
titur et hoc posuerunt propter consideracionem
illius vinculi et ardoris sive fer
voris illius amoris crediderunt
enim illud vinculum esse tante per
fectionis quod nullo agente posset
dissolvi et illum amorem esse tanti
fervoris quod nullo posset extingui
propter dignitatem et excellentiam ipsius
caritatis et hec assertio nisi sunt
auctoritates multiplices sicut in ipso tex
tu magister satis aperte dicit sed hec po
sitio opinio vel romanorum sententia ipsius
error et in summa potius est dicenda
quia repugnat sacre scripture re
pugnat communi nostre fidei repug
nat mechanismis rerum recte sacre
scripture et experientie repugnat
sicut in opposito monstratum est et ro
ne autem recta dissonat si quis
attendat pro eo quod recta ratio dicit
quod caritas nec non tollit aliquam arbitrii ver
tibilitatem ad malum sicut nec cupiditas
tollit habilitatem ad bonum sic ergo stat
vertibilitas et caritas sed ubi est verti
bilitas ibi potest esse culpa et ubi potest
esse culpa ibi tamen caritas quam gratia
potest abire restat igitur quod secundum deter
minationes recte caritas perdi potest iusta
tu vero unde concedende sunt
rationes ad hanc partem inducte. Ad
illud ergo quod primo obicitur quod excellentius
vincit amor caritatis quam amor
naturalis dicendum quod verum est sed tamen ex hoc
non sequitur quod sit indissolubilis vinculo
quia excellentia unionis non tam
attenditur secundum unionis insepa
bilitate quantum attenditur secundum hi
tus virtutis et obiectum sive summam vir
tutis dignitatem unde ratio illa non
valet. Sed si tu queras unde hoc est
quod amor naturalis vincit inseparabiliter
et amor caritatis non dicendum quod hoc
est quia caritas est habitus regu
latus directivus voluntatis delibe
rative que est ad opposita secundum statum
vie amor vero naturalis respicit ipsam
inclinationem voluntatis que est ad unum de
terminata ideo dilectio per caritatem potest
esse ad oppositum propter voluntatis verti
bilitatem. Quia naturalis dilectio
semper sit amabile propter ipsius na
ture determinationem unde non est simi
le hinc et inde. Ad illud quod obicitur
quod caritas est fervor perfectus dicendum quod
ardor caritatis non est propter
hoc quod per nos agat in ipsam cum
expellendo sicut una forma na
turalis expellit aliam sed hec est quod
esse caritatis dependeat a duobus
videlicet a deo in... ali. ar.

Q

supposito tamen li. ar. sed ad id quod antiqui
caritas inperiret ipsa deficiat quia
li. ar. non se gubernat in peccando hinc
est quod caritas dicitur contraria corporali
non contrarie fortitudine, contrarius peccati
agentis secundum contrarie defectum ipsius li. ar.
suppositus. ¶ Ad illud quod obiciatur quod
omne peccatum est ex amore male in-
flammante vel timore male humiliante,
dicendum quod illud dupliciter potest intelligi aut
quod ille due radices precedant omne
peccatum contrarium caritati tempore a
quia precedant omne peccatum origine.
Si quia precedant tempore sic non
oportet esse quia aliquando verum quia cum primum
peccatum nullum istorum sunt in primo
homine. Si quia precedant originem
ipsarum contrariarum peccato. Sic habet
veritatem quia nemo peccatum contrariat (?)
in malo affectu non sunt in homine
habente caritatem in actu sunt tamen
in esse quia li. ar. quod est vertibilis
per accidens inclinari potest propter pravitate (?)
¶ Ad illud quod obiciatur quod li. ar. inclinando
se affectioni predominanti dicendum quod est affectio
predominans in habitu et est affectio pre-
dominans in actu. Cum ergo dicatur
quod li. ar. sequitur affectionem predominantem, hoc
non intelligitur in affectione predominante
in habitu sed de predominante in actu. Communiter (?)
autem in homine habente caritatem af-
fectus caritatis predominatur in habitu quamvis (?)
in affectione carnalis predominatur ac-
tu quia frequenter homo qui est
in gratia eorum que dei sunt oblitus
omnino cogitat que sunt mundi et
sic afficitur quod non esset cuius illius
[illegible] istud affectum

sequitur cadit in peccatum perdit gratiam
gratie donum et caritatis habitum. ¶ Ad
illud quod ultimo obiciatur quod habenti cari-
tate corpus est fundamentum et spiritus (?)
est in adiutorium dicendum quod verum est sed
corpus est fundamentum quod non substi-
tuit in voluntate sibi inniti
et spiritus sanctus non gubernat in esse
gratuito et non voluntate sibi cooperari et
ideo communiter illud fundamentum sit
in motu et adiutorium illud sit invari-
abile tamen quia li. ar. ex propria defecti-
bilitate recusat inniti illi fundamento
et cooperari illi adiutorio peccando
deficit in se ipso ac per hoc privatur
a caritate domo contrarie defectum a parte
sui non contrarie defectum a parte funda-
menti vel adiutorii

Secundo queritur utrum a caritate
cadens possit resurgere
in equali et quod sic videtur primo per re-
gem mal. in. placebit deo sacrificium
vida et iterum sicut dies solis (?) et
sicut anni antiqui glossa quo modo primi
placuerunt ita post peccatum primam
placere ceperunt et hoc idem hic concesse
in glossa super illud levitici vel hic hos-
tia prodilecto glossa quod placet deo vir-
tus istorum et digna penitentia peccatorum
que restituit in gradum pristinum quo
potest homo resurgere in equali ca-
ritate. ¶ Item hoc idem probatur
per nuam (?) salutem eius ro. xv. ubi ha-
bundavit delictum superhabundavit et
gratia et luce xv. dicitur proferte cito sto-
lam primam i glossa pristine dignitatis
filius restituitur sed non restituitur in
pristina dignitate nisi habeat equalem caritatem

go ecc̄ ¶ Item h' ipm̄ audit p
do. quia david per peccatum homi
cidii resurrexit devotior et petrus
post negacionem resurrexit fortior
secundum quod dicunt auctores sanctorum et scrip
tura i unit go videt quod similiter
in aliis esse possit ¶ Item h' ipm̄
ostendi rone quia cum gracia
infundit homini peccatori. peccatum delet
secundum veritate et secundum de reputacionem
go nullo prestat quinus gre infusi
om̄ impedimentum licet est aliud quod
impediat quare non possit dari
tanta gratia homini quanta prius ergo
videtur quod homo possit in equali ca
ritate resurgere ¶ Contra amos
v°. non addiciat ut resurgat virgo
israel glo. non negat quin possit re
surgere sed ne possit resurgere virgo
quia semel aberravit et si reporte
lumina pro pastoris non habet tan
tam graciam cum eo qui nunquam erravit
¶ Item ezech. xliiii. levite qui longe
recesserunt a me non appropinquabit
a me ut sacerdocio fungantur m. si
go deus peccatores et penitentes non
recipit ad dignitatem sacerdotalem m
quod resurgentes non possunt hic ca
ritate equale ¶ Item gratia gratis
data nunquam tm̄ pr. disponit ad suscep
tionem divine influencie et capacitate
divine bonitatis sicut gratia gratum fa
ciens sed musius aut cadat gratiam
gratum facientem peccator antequam resurgat
no licet quam n gratis datum go am
plius dispositus est homo ad sus
ceptionem divine gre antequam cadat
quam postquam cecidit si go deus con
cedit homini gratiam et caritatem secundum quod

ho est dispositus videtur quod minorem
habeat homo caritate qui stat quam
qui resurgit go m quod non possit
resurgere in caritate equali ¶ Item
cum sit triplex status generacionis
s. originalis individualis et generalis ca
dens a primo statu nunquam potest ad
primum statum resurgere go si uno
tali habitu est sicut generacionis ori
ginalis videtur quod cadens ab illo
statu nunquam potest in equali resurgere
go non potest homo resurgere in equ
alitate ¶ R. dicendum quod possibile est hominem
in equali caritate resurgere sic
monstrari potest auctoritatibus et exemplis
et racionibus quibus secundum quod in
oppositum tactum sunt sine enim dica
mus quantitate gre mensurari se
cundum largitatem sive secundum suscepti
bilis idoneitatem recte querunt intelligere
quod caritas in qua quis resurgit
potest esse equalis illi caritati a qua
prius cecidit nam ex parte divine lar
gitatis planum est ad enim eius con
sideracionem prestat ut non minus lar
ga dona tribuat homini quam ali
quando tribuebat secundum quod dicit aug. v
in questionibus peccatoris impediat go
parte non homines se dispositus satis
planum est possibile enim est ut ho
post peccatum amplius detestetur malum
et abhorreat peccatum quam prius sic
multa compati amplius detestantur
peccatum carnis quam multi qui nunquam
sunt lapsi et sic rationabiliter potest
potest et debet quod quidam hominem
resurgere in equali caritate et ve
nis q licet quidam tocius sunt
¶ Ad primum go a quamvis reflectit

virgo vel habet tantam gloriam sicut
ea que nunquam peccaverunt. Dicendum quod est
gloria quedam accidentalis et gloria premii
substantialis. Si loquamur de gloria accidentali
sic gloria illa habet integritate quedam
tamen gloria est qua quis gloriatur
se nunquam peccasse in qua non poterit
resurgere qui aliquando peccavit. Si loquamur
de gloria premii substantialis que con-
sistit in videndo et amando deum
non habet integritate et penes hanc
attenditur quantitas caritatis non
penes aliam et ideo in illa non co-
gitur. ¶ Ad illud quod obicitur quod leviter re-
cedentes ad unum in (?) [illegible] tenent (?)
ad dignitatem sacerdotalem. Dicendum quod sacer-
dotalis dignitas non tantum respicit
rectitudinem voluntatis sed etiam dignita-
tem potioris decoris. Ipse enim
quo homines et non peccantes si inve-
stiuntur caritas non rectitudinem
voluntatis respicit simpliciter et per se et ipsa
in illa non videtur quia non est specia-
liter inde. ¶ Ad illud quod obicitur
quod nunquam dispensatur homo per gratiam con-
tra gratiam sic per quam contra fa-
cientem. Dicendum quod adhuc quod quis se dispo-
nit deus confert et adiutorium gra-
tie et corpus li. ar. loquendo de dis-
positione quantum est ex parte eius gratie
magis est dispositus ad suscep-
tionem eius licet quam est ignavia
gratia facta quamvis illa caret sed loquendo
de dispositione li. ar. non semper habet
integritate quia in eadem dignitate
li. ar. caritatis et gratie non cooperatur
unus potius adiuvat et adiuvan-
do potius disponit ad caritatis
desiderium quantum ad eius susceptionem
sed in resurgendo est econverso sicut patet

et ideo virtus illa non valet. ¶ Ad illud
quod obicitur de gemina virginitate. Dicendum quod integritas
illius generationis respiciat primum accidentale
desiderium et similiter est cum hic respiciat quod
dispensatum in carne quod est amissa cum re-
cuperari non potest. Caritas non premi-
ale respiciat et rectitudine vo-
luntatis que cum ablegata est ita bene
ut prius cum adiutorio gratie dei
potest rectificari et propterea patet quod non est
simile et si obicitur ulterius quod unus tam
(?) simile est statum continentie virginalis.
Dicendum quod quantum ad gaudium gloriam accidentalem
quodammodo simile est et de illa potest
concedi quod homo in tanta gloria
non resurgit quod hoc tamen non oportet
quod caritas non sit equalis. De hoc ac-
cordat plenius habetur li. iiii. di. xiiii
ubi queritur utrum per confessionem penitentia in sta-
tu pristinum hominem restituat.

Tercio queritur utrum homo pos-
sit resurgere in caritate maio-
ri et quod sic videtur quia quantitas
caritatis in ipso homine attenditur
secundum liberalitatem dei sed dei liberalitas
non est artata per peccata adda(n)-
tur nec plus nec minus ergo sicut pri-
us resurgere in maiori vel et in minori.
¶ Item deus dat homini gratiam secundum
quod se preparat et disponit sed probabile est
quod peccator cum resurgit magis se preparet
ad gratiam quam ante se preparavit ergo
probabile est quod in maiori caritate et
gratia resurgit. ¶ Item caritas pre-
cedens nichil meretur respectu cari-
tatis subsequentis item culpa quantum
est de se expelli potest per quantulamcumque
gratiam ergo nec caritas precedens

-met culpa subsequens corrigit quod homo
in equali gratia vel caritate resur-
gat ergo possibile est ipsum resurgere in
minori. ¶ Item si homo non posset
resurgere in minori caritate tunc
cadens a caritate perfecta non pos-
set resurgere in minori caritate tunc
cadens a caritate perfecta non posset
resurgere nisi in caritate perfecta sed
caritas cum resurgit est incipiens
et perfecta quod manifeste falsum est
nemo repente fiat summus et ante
statum perfectionis necesse pervenit
status proficientis et incipientis ¶ Ad
tertium Eze. prim. Si impius egerit
penitentiam omnium iniquitatum eius quas
operatus est non recordabor constat
quod non intelligit de oblivione quantum
ad actum cognoscendi sed quantum ad ac-
tum puniendi sed homo non punitur solum
per inflictionem mali sed etiam per subtractionem
boni si ergo deus non recordatur illorum
criminum ad penam eternam et diminutio
caritatis faciat ad diminutionem premii
essentialis et ita ad augmentum eterne
videtur quod necesse sit hominem in equali ca-
ritate vel in minori resurgere ¶ Item
ad Ro. viii° Scimus quoniam diligentibus
deum omnia cooperantur in bonum glossa ipse
etiam casus in mortale sed casus in mortale
peccatum non cooperatur in bonum nisi
homo resurgat in equali vel maio-
ri caritate videtur ergo quod necesse sit hominem
in equali caritate vel maiori resur-
gere ¶ Item super illud Gen. i. Factum
est vespere et mane dies unus glossa
vespertina lux est in qua homo ca-
dit matutina in qua homo resurgit
sed ergo lux matutina semper maior
est vespertina videtur quod maior sit

caritas in qua homo resurgat
quam caritas a qua cadit ¶ Item
minoris virtutis est quod pellit quam
quod pellitur sed caritas in qua homo re-
surgit pellit illud quod expulit ca-
ritatem a qua homo cadit ergo necesse
est caritatem subsequentem maiorem
et fortiorem esse illo quod caritatem
expulit per quod ipsa caritate a qua
homo cadit ¶ Ad evidentiam intelle-
ctorum est notandum quod aliquorum alii
sunt qui necesse erat hominem resur-
gere in equali vel maiori caritate
et ad hoc ponendum moti sunt ex consi-
deratione divine dispositionis sive predestina-
tionis ex consideratione divine re-
tributionis ex consideratione vel compara-
tionis consideratione namque divine
predestinationis moti sunt quia
dicunt quod diligentibus deum omnia
cooperantur in bonum hiis qui secundum
propositum vocati sunt sancti ideo
divine predestinationis immunitas num-
quam sinit hominem labi a caritate
in collapsu illo videt subsequentem
utilitatem in regnum dei divine providen-
tie filium regis permittit cadere nisi
possit filii providerit manus bonum
ex quo tam clare exposite in retribu-
tionis verum supposuit quia deus
opera remunerat secundum quantitatem
caritatis ex qua sunt facta si ergo
caritas in qua homo resurgit re-
viviscat opera prius mortua et fa-
ciat ea remuneratione digna cum remu-
neratione adequata quantitati caritatis
ex qua opera facta sunt ut possit
concedere quantitatem caritatis in qua
homo resurgit torquatur ex hoc quod

in ipso sit minore caritatem
esse in resurgente quam prius
fuerat in cadente quare vero per
peccatum remanet sit quia quan-
to homo magis est in culpa
ad gratiam tanto maiori indi-
get preparatione ad hoc ut gratiam
suscipiat secundum quanto in maiori gradu
cadit tanto magis peccavit
et magis ad gratiam ineptus
fuit restat igitur ut asserunt quod
quantitas preparationis debeat propor-
tionari quantitati caritatis
a qua quis cecidit et quantitas
caritatis sequentis respondere secundum
quantitatem preparationis propter quod consequen-
ter caritas subsequens adequa-
tur precedenti vel eam excedat et hoc
confirmat per illud Baruch iiii.
sicut fuit sensus vester ut er-
raretis a deo decies tantum iterum
convertentes requiretis
eum et ideo quantum filii ipsi
sicut intendimus veritatis secundum hec
modum dicendi est cum verum et semper
consonum nec habet stabile funda-
mentum tamen verum cum est dicere
quod perfectus si cadat a caritate non
possit resurgere in instanti et cum
plenitudine perfectionis sue et de mul-
tis aliis quod cadentes non resur-
gunt ad illam perfectionem a qua cecide-
runt stabile est fundamentum
non habet quia divine predestina-
tionis dispositio non cogit quod homo
semper procedat in bono secundum quod sit
finaliter beatus dei est veritati

iniciale ideo non repugnat quantum ad
meriti efficaciam caritate finali
secundum caritate finali vera etiam
[illegible] potest esse maior

in eo qui minus peccavit et mino-
rem eo qui magis peccavit et
verba illa prophetica non intelligun-
tur de equalitate preparationis secundum de preparatione
perfecta et prima consummata que re-
stituit omnia ablata sicut in in-
fido complanatur non autem secundum inte-
rim de equalitate prima et tamen
secundum sue preparationis ut cum ho-
mine sit possibile ad maiorem et
ad minorem et ad equalem caritatem
aliquis venit cum homo potest
et in minori et in maiori et in
equali caritate resurgere et gratie
de sunt varie que sunt ad al-
teram ipsarum ¶ Ad illud quod dicitur quod propo-
nitur in gratia quod deus non revoca-
vit peccata post primam pecca-
tis dicendum quod hoc intelligitur quantum ad
punitionem eternam et quod gratia ma-
ior datur homini quam fuerat pre-
cedens hoc non est propter peccatum
precedentium peccatorum secundum hoc est
propter primus negligentem et tepide
preparatum ¶ Ad illud quod dicitur quod dili-
gentibus deum omnia cooperantur
in bonum dicendum quod illud non intel-
ligitur quia semper cooperatur
in bonum quantum ad augmentum
premii substantialis secundum hoc potest esse
quantum ad quandam humiliationem
et diligentiorem boni consummationem
et cautiorem mali intelligentiam que
adiuvant hominem ad hoc quod per-
veniet usque in finem et utilius
est homini habere minorem caritatem
usque in finem perseverantem quam mag-
nam et in media via deficientem
¶ Ad illud quod dicitur quod maior est lapsus

matutina quam vespertina. Secundo
quia caritas resurgentibus non comparatur
luci matutinae quantum ad magnitudinem
sed quantum ad unitatem et ordinem ad
perficiendum et ideo in ratione illa procedit
tamen secundum quod quia non est
omnis simile habet et unde. Ad tertium dicendum
quod obicitur quod fortius est quod pellit
quam quod pellitur dicendum quod istud verum
est de illis quae pelluntur per mu-
tuam actionem et passionem sic autem
non est de proposito et quia sicut
complanatum fuit supra et ideo
in nullo cogit ratio illa

Consequenter quaeritur de caritatis
duratione proportionaliter ad hec
tres aliarum virtutum quae eva-
cuari dicuntur et circa hoc tria quae-
runtur secundum triplicem statum quem
dicit magister evacuandum. Primo
quaeritur de evacuatione ipsius fidei
Secundo de evacuatione ipsius spei
Tertio de evacuatione ipsius
caritatis

Circa primum sic proceditur
et quaeritur utrum fides in
gloria evacuetur et quod sic videtur primo
secundum quod dicit apostolus fides est
argumentum rerum non apparentium
secundo quod dicit Gregorius quod quae apparent
fidem non habent sed agnitionem
si ergo in patria omnia quae nunc
credimus erunt manifesta videtur
quod fides simpliciter erit evacuan-
da. Item Augustinus super decimo ter-
tio quisque habens eam fidem
suam videt qua credit quod non
videt non aliquid simpliciter
videt quin eam ad speciem nos per
fidem perductos esse gaudebimus

non iam fides erit qua cre-
dantur quae non videntur sed species
qua videantur quae credebantur ergo
Item ratio evacuationis quam
assignat apostolus est imperfectio actus
cum ergo venit quod perfectum est eva-
cuabitur quod ex parte est sed cum caritas
est quasi cognitio fidei est ex parte
cum sit per speculum et in enigma-
te ergo necesse est ipsam evacuari
superveniente visione speciei. Item
credere manifestum non spectat
ad statum alicuius virtutis cum
simpliciter sit necessitas sed in patria o-
mnia quae credimus manifestabuntur
ergo credere ibi non erit ab aliquo
virtutis habitu sed habitus ipsius
fidei consistit in credendo virtus est si
ergo caret ratio virtutis necesse
est ipsam quantum ad esse suum
evacuari et tolli. Sed contra
arguitur per se et parte ipsius fidei
evacuande deinde a parte ipsius per quam
fides habet evacuari. Ex parte ipsius
fidei arguitur primo ratione singularis
sicut fides est in genere virtutis
simpliciter et quod amplius est in genere
virtutis theologicae sed virtus est potior
et theologica virtus est maior per-
fectio quam cardinalis sed perfectio
gloriae non tollit perfectionem praecedentem ergo non
evacuabit quae sunt in genere vir-
tutis cardinalis quia virtutes illae
sicut dicit Augustinus manebunt in pa-
tria ergo cum fides non solum
sit virtus theologica videtur quod nullo
sit per gloriam evacuanda. Item
si ipsum ostenditur [illegible]

o

et diffinitus ipius certe fidi
quia fides secundum aplm est funda
mentum rerum sperandarum secundum aug
illuminacio mentis ad videndum
deum sed gloria adveniente funda
mentum spiritualis edificij non de
struitur sed perfectius illuminacio non
excludit sed perfectius perficitur et con
pletur ergo videtur quod habitus fidei
per gloriam non evacuetur ¶ Item
fidem ipiam quoad actus principa
palis actus eius est ipius fi
dei principalis est assentire
prime veritati propter se et super omnia
et velle ei credere sine credendi
se quia eiusdem habitus est vel
le credere et velle credendi ipse
sed in patria assenciemus prime ve
ritati propter se et super omnia volle
mus et credere ipse deo habebimus
igitur actum fidei principalem ergo
et ipsam fidem ¶ Item hoc audi
apte eius per quod dicitur fides e
vacuari per hoc eius repugnat
ipse habitus fidei et deformitas per
tati quam perfeccioni glorie sed habitus
fidei non tollitur nec evacuatur
per tenebras peccati ergo nec per com
pletam glorie ¶ Item cognicio
matutina in angelis non exclu
dit cognicionem vespertinam ymo sil
cognoscunt res in verbo et in
propria genere ergo visio dei nostra
certe et ei ergo non excludit
visionem ymo in speculo et in enig
mate sed visio fidei est visio
specularis ergo per visionem glorie
non habet evacuari ¶ Item lu
men [illegible] non habet esse

nec in corporalibus nec in spiritua
libus sicut patet quod in eodem me
dio plura possunt esse lumina im
mixta sicut dicit Dyonisius in li
bro de divinis nominibus corporalibus et spiritualibus
lumine cognicionis per statum non
excludit lumine cognicionis per
fectionem ergo non videtur quod lumine
fidei evacuetur per lumine glorie
nec per aliquod habet evacuari restat
igitur quod habitus fidei non eva
cuatur ¶ Ad primam intellu
tiam est notandum quod hic est duplex
modus dicendi aliquibus enim videtur
esse dicendum quod cum quantum ad actum fides
evacuetur non est simpliciter viden
dum affirmando vel negando
quantum enim ad aliquid evacuatur
et quantum ad aliquid non in ipsa
enim fide duo est reperire videlicet
illuminacionis habitualitate et enig
obscuritate quantum ad lumen ha
bitum fides non evacuatur sed per
ficitur et consumatur quantum non ad
enigmatis obscuritate cum sit con
trarie simpliciter tollitur et istemodus
dicendi confirmari posse videtur per illud
quod dicitur in glossa super i. Ad Corinthios Cor
intheos. Cum venerit quod perfectum est
glosa destruetur imperfectio non id
quod verum est evacuabitur defectio
imperfectionis quo id quod imperfectio
non est impletur et secundum istum
modum dicendi facile est declinare
raciones ad utramque partem Item rati
ones quod probant quod habitus fidei
evacuatur concludunt veritatem ego
et imperfectionis racionis non ad oppo
situm concludunt de ipsa fide quo

ad perfectionem habitus et complementum
eius licet autem hic modus dicendi
satis videatur esse probabilis non
tamen consonat illis dictis Augustini
cum dicit in 14° de trinitate fides que
nunc in animo nostro est velud cor-
pus in loco dum tenetur aspicitur
et amatur quandam efficit trinitatem
sed non ipsa erit quando fides habet ...
animo non erit que non tunc erit
quando eam recordabimur in nobis
fuisse et postea esse illa perfectio
erit in quibus illius modo dicere sicut
... probatur quod permittit paulo ante
hoc quod sicut corrumpitur aliquod cor-
pus quod homo sensibiliter intuetur
et ipso corrupto memoria ipsius
corporis et idolum prioris corporis
mitate sed perseverat in animo re-
manente. Sic et in ipsa fide vi-
detur quod habitum fidei nunc quo modo
intuetur in temporalia contuentium
et quia aliquando deficit non fiat quando
ad illius animo non imaginemus
que perpetua est in animo atten-
di constat autem quod de isto habitu
fidei loquitur secundum id quod habet ...
... et perfectionis quia secundum illud
... se ipsa anima illum habitum in-
tuetur aliter non valet tota ro-
tio ista quando ... facit satis pro
hoc plures non ... videtur con-
sonare illius glose et Apostoli ad Cor.
quia si fides evacuaretur solummodo
secundum illud quod habet imperfectionis et
maneret fides quod est mera complemen-
ti et perfectionis sic non diceretur evacua-
ri virtutes cardinales nec habitus
... caritatis sic nec diceretur
evacuari habitus fidei quod pocius
sapientia et apostoli. Contra 2 alius mo-

di magis quam a usitatus
ut si loquamur de habitu fidei secundum
quod fides est virtus speculativa. Sic supra
... sed simpliciter evacuari pro-
pter eo quod fides est habitus virtutis
inquantum intellectus inclinatur
ab affectu sicut in precedentibus fuit os-
tensum. Hoc autem non potest esse in
quando intellectus deficit ...
est de hiis que credere debet et quando
in patria illuminacio et claritas
visionis precedet motum affectionis
nec ab ipsa inclinabitur intellectus
propter proprium suum lumen claritate
aliquid intellectus nullo modo poterit
dissentire. Hinc est quod habitus fidei
simpliciter ... que ... tolli sed
... gloria dum ...
... unde ... sunt rationes
que sunt ad istam partem. Ad
illud vero quod primo obicitur in quinta
questione quia ... est virtus theologica
que perficit rationem anime secundum
dignitatem eius patet. Dicendum quod est
fides 3 perfectio ... qualiscumque
sed secundum statum imperfectionis et ...
... intellectus potest aberrare
a veritate et in ista capitulo unde
non evacuabitur quia perfectio simpliciter
sed quia perfectio secundum talem statum
... est sicut de ... cardinali-
bus quia actus eorum ...
non solum perficiunt ipsas potentias sed
statum ... sed ... secundum statum
vie. Ad illud quod obicitur contra
differentiam dicendum quod fides non est
... sine fundamento simpliciter
... sed solum secundum
aliud statum ... et ...
... Contra non est illud
ad videndum deum simpliciter sed ad vi-
dendum deum ... et ... habitum

D

statum succedet alius status in quo erit stabilius fundamentum et perfectior illuminatio. Hinc est quod fides evacuatur non per sui fundamenti destructionem sed per stabilitatis confirmationem, non per sui luminis privationem sed per sui luminis perfectionem, concludit speculativam et imperfectam cognitionem. ¶ Ad illud quod obicitur de actu fidei qui est assentire primae veritati et velle credere sive credidisse, dicendum quod non tantum est actus fidei nisi inquantum homo assentit veritati non inspectae, in quo quidem assensu et credulitate intellectus includitur aliquod quod quia non est in patria reperire, non sunt illi actus in patria aliquorum fidei sed auctoritate excellentiori. ¶ Ad illud quod obicitur quod repugnat ipsi fidei tenebrositati quam excellentia primum, dicendum quod habitus fidei est duplex loquendo: aut inquantum est habitus ab aliis virtutibus distinctus, aut inquantum est gratia informatus. Si inquantum est gratia informatus sic veritate licet ulterius praeter gratiam cum ipsius habitus informativa tollitur per culpam, non autem per gloriam. Si vero ipsa fide secundum quod est habitus distinctus habilitans ad credendum, non ipsum sic perficit per comparationem perfectionem maiorem assensum habens ad statum gloriae quam ad statum viae, et ideo per gloriam licet evacuatur quantum ad imperfectum, non hac tollitur.

¶ Ad illud quod obicitur quod cognitio matutina non concludit vespertinam, vel visio in specie concludit visionem in speculo, dicendum quod differt dicere videre deum in speculo et per speculum. Per speculum dicitur videre deum qui ascendit a cognitione creaturae ad cognitionem creatoris; in speculo vero qui deum in ipsa creatura clare intuetur. Prima visio non erit in gloria quia non erit ibi necessaria scala; secunda vero erit, quia deus videbitur aperte in omnibus futuris, ut dicit Augustinus in libro ultimo De civitate dei. Et illa visio quae est per speculum spectat ad ipsam fidem; illa quae est in speculo creaturae spectat ad cognitionem vespertinam quae bene potest similiter in patria, et ideo non est simile de fide et de cognitione illa et aliter. Sed hinc quod plus differt visio per speciem a visione per speculum quantum ad cognitionem ipsius dei quam quantum ad gloriam creaturae sensibilis. Si in aliqua creatura sensibili videatur in ipsa eum, non et videatur per aliquam speciem in ipso resultantem, non est differentia inter istam visionem et illam nisi in hoc quod una est per speciem secundum directionem simpliciter, alia est per speciem secundum distinctionem reflexionem, et ideo ab uno et eodem oculo et secundum eundem statum circa eandem rem visio fieri potest. Sed in visione autem ipsius dei quae est per speciem et per speculum maior est differentia cum aperte evidentis, quia est una illarum est cognitio obumbrata, in alia vero illuminata sive aperte. Medium quia in una videtur deus per similitudinem creaturarum, in altera vero praeter creaturam et ...

vna (con)stans cognitio q(uae) est in
quiete et statu altera v(er)o in p(ro)gres-
su s(ecundu)m q(uo)d dicit ap(osto)lus p(er) fidem
ambulamus et ideo vna p(er)fectam
intellus ¶ Ad illud q(uod) obicit(ur) q(uo)d
lumine lumini no(n) repugnat d(icendu)m q(uod)
illud v(er)um est q(uan)tum est de lumi-
na (con)siderati tamen q(ui)a vnum lumen
p(er)fectu(m) evacuat(ur) r(ati)one alicuius
annexi imp(er)fectionis vel dispositionis
p(ro)p(ri)etatis vel effectus (con)trarius et sic
est in lumine fidei q(uod) h(abe)tur enig(mati)-
camque et obscure oritur q(uod) in-
tellectus inclinat(ur) ab affectu et
dirigit ho(m)i(n)em ad cognoscendu(m)
non visum et q(ua)n(do) tollit(ur) illius
enigmatis in spe et tollitur causa
et illa inclinatio tollit(ur) inha-
bilitate ad cognoscendu(m) non visa
q(uan)do imp(ossibi)le cedit ab illa sup(er)na
luce absentari hinc est q(uod) lumine
fidei q(uod) est p(ro)p(ri)um illius h(ab)itus
licet non r(ati)one sui r(ati)one tamen
annexoru(m) a(d) supplementu(m) q(uo)d h(abe)t
evacuari hoc aut(em) dico de lumi(n)e
q(uod) est p(ro)p(ri)um fidei nam de lumi(n)e
g(rat)ie g(ra)tum faciens tenendu(m)
est q(uod) non h(abe)t p(er)f(ect)ionem evacua-
ri sed potius (con)sumari

Secundo q(ue)ritur de evacuatione
spei et q(ua)n(do) utru(m) spes e-
vacuet(ur) p(er) adventu(m) glorie et
q(uod) sic videt(ur) Ro(manos) viii. spes que
videt(ur) non est spes glo(ssa) vel sp(er)a-
ta que videtur non est spes
i(d est) non est p(er)fecta spei c(on)tra que
non est nisi de no(n) app(ar)entib(us) si (er)go
p(er) adventu(m) glorie q(uod) erat latens
efficit(ur) patens nunc est h(ab)itum spei
evacuari ad p(re)sentiam p(re)mii ¶ Item
spes est (ex)pectatio future bea-
titudinis s(ecundu)m q(uo)d dicit(ur) in glo(ssa) Ro(manos)
v°. s(ed) q(uan)do de futuro fit p(re)sens fu-
turo desinit esse futuru(m) cum
(er)go in glo(ri)a semp(er) h(ab)eat(ur) beatitudo
p(re)sens videtur q(uod) nullo modo (con)tin-
gat ibi esse spem ¶ Item Cor(inthios) xiii.
Nunc manent spes fides cari-
tas tria hec (et) c(etera) glo(ssa) tantus
fide et spe dependentibus p(re)va-
lebit amota cu(m) (con)fides et spes
hic non p(ote)rit d(e)esse si (er)go decedit
sibi impedita videtur q(uod) evacu-
et(ur) p(er) gloriam ¶ Item sicut se h(abe)t
fides respectu no(n) visi sic se h(abe)t
spes respectu non h(ab)iti s(ed) respectu
fides visio evacua(tur) sup(er)veniente
clara visione (er)go et spes sup(er)-
veniente (com)p(re)hensione sive (con)ten-
tione ¶ Et q(uo)d Sap(ientie) iii. spes
illoru(m) im(m)ortalitate plena (est) glo(ssa)
i(d est) in de(s)tinata (er)go si spes bo(n)oru(m)
non desinat vide(tur) q(uod) spes non
h(abe)at evacuari in beatis. Si tu di-
cas q(uod) ibi accipit(ur) spes p(ro) p(re)mi-
re sp(er)ata (con)tra tunc de ip(s)o actu spe
i(n)tendi q(ui) sunt in ip(s)o statu q(uod)
dicit glo(ssa) sup(er) illud p(sa)l(mi) Inter dua
sp(er)am. ¶ Si ergo (Christ)us simul fuit
comprehensor et beatus videt(ur)
q(uod) simul posset stare actus et h(ab)i-
tus spei cum (com)plemento p(re)mii
¶ Item vbicu(m)q(ue) pot(est) esse desideriu(m)
ibi pot(est) esse spes s(ed) in eterna bea-
titudine est summu(m) desideriu(m) s(ecundu)m
q(uod) s(c)ribitur i. Petri i. in q(ue)m desi-
derant angeli p(ro)spicere (er)go vide(tur)
q(uod) in ip(s)a sup(er) [illegible] cum

attingit reperire spei continuum
ad statum et motum ergo etc.
¶ Item anime beate in patria possunt
habere ipsam stabilitatem et propter
suam gloriam augendam et perfi-
ciendam sed certa exspectatio glorie
procedens ab instinctu gratie
est actus spei virtutis ergo spes
virtus est in animabus beatis
¶ Item sicut se habet desperatio ad dam-
pnatos sic se habet spes ad beatos
per quantitatem proportionis quia sicut
status dampnatorum repugnat
statui beatorum sic spes repug-
nat desperationi. ergo necesse est po-
nere desperationem in dampnatis ita
videtur necesse ponere spem in beatis
¶ Item actus primus spei est con-
fidere in domino sed beati maxime
habent istum actum quia maxime
confidunt in domino et ei inti-
me innituntur ergo videtur quod in eis po-
tissime sit reperire primus spei
habitum et usum ¶ Item ad spem
pertinet certitudo et exspectatio
sed constat quod certitudo in gloria
non tollitur immo perficitur ergo
videtur quod habitus spei secundum aliquid
sui in gloria habeat salvari. vi-
delicet quantum ad certitudinem licet
videatur quod quantum ad exspecta-
tionem quia sicut vult Anselmus
ponere est duorum in comparatione
beatitudinis ergo qui unus spera-
verit beatitudinem in a. non ... spera-
verit eam in b. et certitudinaliter
eam exspectat si ergo spes quan-
tum ad exspectationem manet et
quantum ad certitudinem comprehendit
videtur quod in nullo modo in gloria evacua-
¶ Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum
quod sicut duplex est modus dicendi
circa evacuationem fidei similiter
et circa evacuationem spei nam
in ipso habitu spei est reperire ali-
quid imperfectionis et aliquid per-
fectionis et complementi ad imper-
fectionem eius spectat illud spei quod
est exspectatio quedam et suspen-
sio circa que realiter non habentur
ad complementum autem eius spectat
confidentia et certitudo qua fa-
cit confidere et inniti ipsi summe
largitati et quantum ad primum tolli-
tur ipsa spes et evacuatur quantum non
ad secundum perficitur et salvatur sed se-
cundum sicut in precedentibus dictum est
spes non dicitur evacuari sed solum
quod est imperfectionis tolletur ab
ipsa illo salvo quod est in ea per-
fectionis et complementi sicut patet
quia h. az in patria non dicitur
evacuari in gloria quamvis tollatur
sibi utilitas et hoc quia uti-
litas proximus spectat ad h. az
defectum quantum ad complementum si sic
esset in opposito numquam reperiretur de-
beret dici evacuari post adven-
tum glorie ¶ Postea quamvis modo
dictum est et hoc innuit ipsa glo-
quod habitus primus spei simpliciter eva-
cuatur in gloria et ei succedit habitus
novus et ratio huius est quia habitus
spei habilitat ad confitendum et inni-
tendum deo tamquam quoddam precium et
erectione et conspiratione et quan-
statum glorie repugnat exspectatio
stabilis per unum tamquam comprehensor et

ptensio et illa erectio et in ilsa
cio tunc ubi affectus animo quietat
sunt est quod habitus ipsius spei sim
plicat eutrapeliam dicam pedem quod spes
nominat habitum virtutis theologice
qui habilitat speciam animam ad ex
spectandum finale premium et tamen
deinde sunt tenes quod sunt dudit
¶ Ad illud quod primo obiicitur in contrario quod
spes bonorum est in morte plena
dicendum quod spes sumitur ibi pro re sperata
et si obiicit quod proprius sperant
actu secundum illud ps. quis sperabit dne
sperant dicendum quod illud intelligitur
de ipsis tamen membris vel potentia
dicitur illa nomine spei ad exspectationem
tamen stingit spiritales beneficium ¶ Ad
illud quod obiicitur quod ubi est spes
ibi est desiderium dicendum quod est desi
derium de acquirendo et est desiderium
de degustando ubi autem est desiderium
de acquirendo ibi bene potest
esse spes sed ubi est desiderium
degustando bonum iam habitum spes
non est est ubi exspectatio non
habiti et sic est impatriarum proponere
desiderium non propter aliquam elonga
tionem adipiscendi non habitum
sed propter infatigabilitate et indefici
entia dilectionis que nullo mo
do ibi patitur fastidium ¶ Ad illud quod obii
quod anime beate exspectant stolam
secundam dicendum quod in anima illa est duplex
defectus primus defectus et quia
non contingit exspectatio per virtutem
tute spei sed exspectatio finite bea
titudinis sine sinum bonum et sumere
ardua assequi quod non exspectat

tur nec spei sed tantum consequentiam
ius que non sperant ptentiam nec
inchoationem ad assequendum illud quod
exspectatur aliqua exsina dilatione
affligeret exspectantem iuxta illud
quod dicitur in prov. spes que differtur
affligit animam hoc autem nullo
est ponere circa animas beatas ¶ Ad
illud quod obiicitur quod sic se habet
spes ad bonos sicut desperatio ad
damnatos dicendum quod non est sicut
quia desperatio facit ad cumulum
mali sed spes de sua ratione apparens
habet tamen summa completione boni
quia dicit absentiam boni ex
spectati et ideo non sic se co
paratur tamen summa beatitudine
habitus spei sicut desperatio in
extrema calamitate ¶ Ad illud
quod obiicitur quod actus spei est con
fidere in divino et eidem manere
dicendum quod non quecumque confidentia
est actus spei sed ea que est cum
quadam ptensione et in honore
et vereatione que omnia impossibilia
sunt statum glorie et ideo quamvis
in gloria sit quedam confidentia non
tamen sequitur quod ibi sit virtus
spei quia est alterius habitus et
excellentioris videlicet dotis succe
dentis ipsi virtuti spei ¶ Ad id
quod obiicitur quod ibi salvatur exspecta
tio et consumata certitudo dicendum quod non
est ibi exspectatio proprie quia nichil
novum augetur beatis respectu
tamen sit exspectatio in eis per cer
titudo ista non complet si est ibi
aliud tamen in certitudinis ista

cum est coniunccione illa non est
corpori cohibicione et perfectissima re-
tione ideo non sequitur quod habitus
spei habeat salvari in gloria quam-
vis actus ipsa spes cohibet magis
ardens evacuanda

Tercio queritur de evacuatione
scientie et est quod utrum habitus
scientie evacuetur in patria et quod sic
videtur per auctorem apostoli I Cor. xiii
sive prophecie evacuabuntur sive lin-
gue cessabunt sive scientia destruetur
sed quod destruitur simpliciter evacuatur ergo etc.
Item sciencia quod vult magister Hugo
de sancto Victore in didascalicon scientie
invente sunt propter indigencias
et necessitates supplendas ex parte
anime vel ex parte corporis si ergo
in patria tollitur omnis indigentia
videtur quod evacuetur omnis scientia
Item anima beata anima cognos-
cit in verbo et ex parte et continue
ita quod ab illo aspectu non potest
separari ergo videtur quod nullus a-
lius habitus cognicionis vel as-
pectus beate anime conveniat in-
ergo quod habitus cognicionis qui
est in via simpliciter tollatur in patria
aliogin esset ibi frustra Item
quod plus habet de lumine et veritate
minus est evacuabile sed in habitu fidei
plus est de lumine veritatis et lu-
minis quam in habitu scientie adquisite
ipsa etiam fides innititur prime
veritati propter se et in ipsa etiam est
lumine gratie divinitus ei date et
infuse ergo multo minus est eva-
cuabilis habitus fidei quam habitus
scientie si ergo [illegible] fidei evacuatur

bitur in statu patrie videtur
similiter quod et habitus scientie Iste
habitus scientie est per totum tale ad ef-
fectum et per quandam [illegible]
et defectum sed impossibile est in patria
defectum reperire ergo necesse est habitum
scientie simpliciter tolli et evacuari Ad
contrarium Augustinus in libro de [illegible] tunc
nisi terra sicut deus fecit sci-
encia illa a singulis omnis illa ab
animabus singulis cognoscebantur
nec unquam anima latebit sicut pa-
tria qua gente qua stirpe quis
editus sit si ergo noticia talium
manebit multo fortius manebit
scientia que est habitus argumentum
illud ergo non videtur quod scientia
physica habeat evacuari in patria
Item dicit philosophus scientia non destrui-
tur nisi aut propter corrupcionem ap-
stibiles aut ex parte medii aut
propter oblivionem ex parte scientis sed
nullum horum erit in patria ergo
nullo modo videtur quod ibi destruatur
et evacuetur scientia Item Christus
erat comprehensor et tamen nichil
omnino habuit scientiam competentem statum
vie Angeli etiam sunt comprehen-
sores et tamen nichil omnino habent
habitum scientie quo cognoscunt res
in proprio genere quod gloria scientiam com-
patitur scientiam ergo nec destruit
nec evacuat ipsam Item maior
dignitatis est scire syllogizare et aliquid
demonstrare quam posse localiter
movere atque destruere sed a corporibus
beatis non tollitur agilitas ad mo-
tum ergo nec habitus dispositionis ad syllogizandum

et demonstratione ad aliquam cognos
cendam ergo non videtur quod scientia enu
cuet ¶ Item si scientia enucuetur
et tolletur in transitu de hac vita
igitur esset computanda inter bona tem
poralia igitur sicut reprehensibiles sunt
et stulti qui laborant esse divites
sic videntur esse stulti qui laborant
esse scientes cum equales ad op
timum sit vetula et vir rusticul
lus sicut est unus magnus cle
ricus quod si hic non convenit dicitur videtur
quod scientia non enucuet ¶ Ad pre
dictorum intellectum est notandum quod
hic est triplex modus dicendi quibus
dam enim videtur quod habitus harum sci
entiarum adquisitarum habitum sive
aliarum omnino enucuent et simpliciter
destruantur hic enim modus hic impo
ssibile videtur inseparabile et ideo
ei alius habitus longe perfectior suc
cedit non solum ille quo quis
cognoscit omnia in verbo limpi
de et aperte sed etiam habitus qui erit
per species et similitudines universi ordinis
rerum mundi qui dati sunt ipsis
spiritibus angelicis et dabitur ani
mabus glorificatis per quas etiam cognoscunt
etiam eadem ipsa quo nos cognos
cimus multo excellentius et
nobilius alioqui si non duceretur
eis alius habitus novus ab isto non
esset in beatis verorum creaturarum studi
osorum quantum ad cognitionem genus perfectum cognicio
quod tamen veritate est contra Anselmum et
sic concedunt in patria tollere istum
habitum sicut ponit voluntas habitum
perseverancie et licet hec scientia de

struatur non tamen frustra laborat
qui eam adquirit quia studium ipsius
manuducit hominem ad cognitionem
dei et ad predicationem fidei et ita
ad augmentum meriti et per consequens ad
complementum premii et propterea sicut non
frustra credit aliquis licet fi
des enucuet in patria sic etiam
non frustra addiscit licet illa ut
dicunt simpliciter enucuet ista scientia
¶ Alius autem sicut videtur dicendum esse vi
delicet quod scientia non omnino enucuet
Et enim ibi considerare habitum et usum
in patria autem tollet quantum ad
usum qui imperfectionis est et
manet quantum ad habitum qui
facit ad ipsius anime decorem
et pulcritudinem ¶ Et enim ibi ma
nebunt cicatrices vulnerum et nunc
cognitionem ad commendacionem meriti
et decoracionem videntur magis
rationale videtur quod maneat illi habitus
sciarum que faciat ad ipsius anime
decore et ornatu ¶ Tercius autem
alius videtur esse dicendum quod cum tria
sit considerare in ipsa scientia videlicet
habitum et usum et modum scientia
quantum ad habitum manet et
complet quia non ad usum mutat
sed non tollat quantum autem ad modum
simpliciter enucuet et destruetur habitus
enim non tollet quia perfectionem non
repugnat non enim repugnat
ista duo dum videtur et sunt pro
pter ea et gloriose et per modum
per geometrie et alterius aliquis
scie usus non tollet omnino quia
si erit habitus absque usu et actu
erit ingloriosus [illegible] manens

n̄o
fer

completus quod nequaquam competit
statum statum illud perfectissimum
compleatur. Unita tamen propter an-
tiquam imperfectum modus eius
desc[ursiva] qui attenditur in defectu et inqui-
sitione et quadam successiva vari-
atione et collatione simpliciter destruitur. Preterea quia
in patria modus cognoscendi erit per
simplicem aspectum cum ibi perfectus
hcat deiformis intellectus per gloriae
complementum et sic statum istorum ope-
ra quodammodo salvatur et quo-
dammodo unitatur et quodammodo de-
struitur et evacuatur. Hic autem tertius
modus scilicet magis ordinat [consummat]
gloze glose i. Cor. xiii et auctoritas magis
magis circa consummat vere tamen
idem magis dicitur proprie et tamen sus-
tineri sigillatim ... modum
scilicet concedendi sunt rationes que os-
tendunt quod scientia in anima con-
tinetur manet eo quod scientia includit
quantum ad habitum videlicet scientiam
statum magis perfectum manet
circa quantum ad actum videlicet
quantum ad simplicem aspectum.
¶ Ad illud vero quod primo obicitur in contra-
rium dicitur diversitate Apostoli iam patet
ex hoc quia dicitur scientia destrui non
quia habitus destruatur et evacuetur
sed quia tollitur et destruitur ille sci-
endi modus qui ut dictum est
habet fieri per discursum. ¶ Ad
illud quod obicitur de hiis que ... est
scientie inventae sunt propter indigen-
tiam dicendum quod hoc non assumit in-
teram causam sed assignat causam que
manet habens statum statum per-
fectius ... ... statu

quamvis cum habentes moti fuerint
propter indigentias amovendas ha-
bitus magis ordinari ad in-
telligentias mentis perficiendas quod
quidem ... non compellit statum
nunc sed circa pure. ¶ Ad illud quod ob-
icitur quod anima omnia cognoscat in ...
bis actu secundum ... dicendum quod sicut fuit dic-
tum de Christo quod anima Christi non
solummodo habuit cognitionem Verbi
in Verbo sed circa statum se perfectum
sibi innatum et beatis angelis con-
venit idem propter perfectam cogni-
tionem non solum respectu diver-
sitatis cognoscibilium sed circa
quantum ad naturam cognoscendi modum
ita est in beatis intelligendum esse
quia cognitio vero in Verbo et in
proprio genere simul se compati possunt
quantum ad habitum et quantum ad
actum quia una ad alteram or-
dinatur. ¶ Ad illud quod obicitur quod
fides licet de veritate et lumine quan-
titatis ... dicendum quod et si illud pos-
sit concedi unde propter hoc non
sequitur quod habeat evacuari quia
lumine fidei inquantum lumen est
habet sibi inseparabiliter admixtum
aliquid quod non est compossibile cum
statu gloriae sicut imperfectionibus
enigmatum sunt; non sic autem
est de habitu scientie qui quanto est
de sua ratione tanto perfectior est
quanto certior et clarior. Ideo
non sic licet tolli quantum ad ha-
bitum sicut fides in patria.
¶ Ad illud quod obicitur quod scientia est
per collationem ad officium et per
quandam discursum collationem dicendum

quod ipse arguit de scientia quantum
admodum que in patria habebitur
cognitio dicendum est verum tamen con
cessum est scientiam evacuari et ver
bo eius apostolus eam in futurum as
serit destruendam

Quarto queritur de divine
caritatis permanentia ad
primum probatur et contra hoc arguitur
tria Primum est utrum per gloriam
contingat caritatis statum evacuari
Secundum est utrum contingat caritatis
statum in patria dilatari Tertium est
utrum contingat caritatis ordinem
in patria immutari

Circa primum sic proceditur et quod
non contingat utrum contingat carita
tis statum in patria evacuari
et quod dicitur i Cor. xiii caritas
numquam excidit neque in hoc
seculo neque in futuro et si opera
eius cessent Item actus ca
ritatis est diligere dominum deum tuum ex toto
corde tuo et ex tota corde et
ex tota anima et ex tota mente
sed iste actus magis competit sta
tui glorie quam vie ergo status ca
ritatis maxime competit statui
glorie et sic non tunc non evacuatur
in illo Item proprium caritatis
sive amoris est unire unde illud
quod dicit beatus Dyonysius amore divinum
unitiva virtus sed magis unimur
in patria quam in via ergo etc. Item
amoris est assimilare sicut vult quod dicit
Hugo de Sancto Victore quod anima in eius
ymaginem quod diligit transformatur
sed magis erimus similes in pa
tria quam nunc secundum illud i Joh.
iii cum apparuerit similes ei erimus
si ergo statum glorie maxime com
petit perfectio assimilationis videtur quod et
maxime competit illi statui status
perfectus caritatis Sed contra i Cor.
xiii cum venerit quod perfectum est e
vacuabitur quod ex parte est illud autem
est ex parte quod est imperfectum sed ca
ritas est imperfecta quia ignis
est in Syon et caminus in Jerusalem
secundum quod dicitur in Ysa. xxxi ergo videtur
quod status caritatis evacuetur in
patria Item cessante causa
cessat effectus ergo evacuata causa
evacuatur effectus sed fides generat
spem spes autem caritatem cum
ergo in patria evacuetur status fidei
et spei ut supra ostensum fuit vi
detur quod evacuetur status cari
tatis Item quod ordinatur ad aliquid
quod finem et illud cessat cum per
ventum est ad illud sed caritas est
pondus inclinans animam et
elevans eam ut tendat sur
sum cum igitur anima per ipsum
gloriam fuerit collocata videtur quod
anima non amplius habeat caritatis
statum Item quanto melior est
unio anime ad deum tanto anima
perfectius beatificatur sed magis unitur
quod unitur immediate quam quod unitur
per medium ergo si anima perfecte beati
ficatur in gloria videtur quod inter animam
et deum non sit ponere caritatem
mediam ergo videtur quod cesset
status caritatis superveniente com
pletione beatitudinis Respondeo dicendum quod aliqui
de dubio caritatis in patria non
evacuatur sed consummatur secundum quod ipse
apostolus dicit Aliquis actus tamen intel
ligentia est nondum quod quedam est
dispositio que respicit dispositum sed
aliam quedam vero est que principis

disponit et prima quia perducit
tum eius non quod disponit eva
cuatur scilicet non perficit et con
summatur et hoc est evidens per
Nam primo disponit medius
calor ad commixtionem et tepiditas
ad frigiditatem et perfectionem
communi medius calor tollitur per
hoc quod medius non tamen ad commixtionem
dispendebat sed etiam repugnabat
¶ Secundo modo disponit distancia
ad primum nam perfectionem licet
distancia et proximitas non tollit
sed magis perficit perfectionem et decorat
per hunc etiam modum in
telligendum est in operatione virtutum
habitum que disponit ad glorie
complementum necnon quedam disponunt
sic quod habent aliquomodo oppositum
sicut fides et spes que dicunt
prius credere et sperari absenciam
et carenciam quorum opposita sunt
in gloria scilicet visio aperta et tencio
finalis et ideo necesse est hos ha
bitus tolli et evacuari per adven
tum glorie et est alia dispositio
que non habet dispositionem tamen
oppositionis sed tantum dispositionis et
talis dispositio est caritas que
ad gloriam disponit sicut imper
fectum ad perfectum non tamen habet
repugnantiam ad ipsum immo con
formitatem compossibilem et ideo quan
tum ad habitum non evacuatur
sed tollitur imperfectio ipse habitus perfi
citur et consummatur ¶ Si autem que
ratur vero hanc quare caritas
magis consummatur complementum glorie
quam aliquis habitus virtutis theo
logice hoc per triplicem rationem
assignatur quarum una attenditur

penes qualitatem motorum habitum
alia vero penes dignitatem motorum
tertia vero penes largitatem donorum
munerum quantum ad differentiam qualitatis
habitum vero sunt tales quam
dilectio est respectu absentis et
presentis visio vero et tencio non
est nisi respectu presentis et absentis
et ideo tantum actus qui habitus
primus caritatis statim patrie et
vie est communis et per hoc magis
conformis est caritas vie caritati
patrie quam habitus credendi ha
bitui materie alia quantum perfectionis
tenendum penes dignitatem mearum
potentiarum attenditur vero sic quod
sicut dicit Richardus de amore dei ubi
deficit intellectus ibi perficit affec
tus et Dionysius vii de divinis nomini
bus capitulo de pace dicit quod intus alicuius
operationem affectus unus et unus affec
tus quam unus cognitivus ait u
Sic omnium cognoscite dicit intel
lectum quendam tunc per primum ad intel
ligendum per quam videt intelligen
tiam non procedente intellec
tum per quam coniungitur ad ea que
sunt ultra se et quam alcius
elevatur ipsa unus voluntas in
gaudium ideo habet quandam propriam
excellentiam dignitatis et habitus
operum perficiens est alius habitus
melior et excellencior perfici statim
que penes conformitatem donorum
etiam munerum vero sunt quia magis
sensibus dedit largitatem sue benignitatis
quoddam nos communicat et per gustare
facit dulcedinem eterne refectionis
ut in tribulationibus non succubuant
et in nostre ... paruitate et

in opera refectionis deficiant sic
ergo sapere celestia non possunt nisi
gustus dispositus fuerit dispositione
illi statui conveniente. dicitur largi
tatis munus hoc requisierunt ut
gustum eius dicitur habitus et dispo
sitio quam statum glorie esse con
formem. hic autem dispositio est habitus
caritatis per quam disponitur ad perci
nendam degustanda, secundum quod intel
ligitur hugo de caritate habitus
non evacuatur sed magis consummatur
in patria et tamen de sunt vinces
que sunt ad utrumque statum. ¶ Ad primum
quod primo obicitur in contrarium quia perfecti
evacuatur illud quod est ex parte. dicendum quod ex
parte dicitur esse aliquid dupliciter. secundum quod
dupliciter dicitur esse aliquid secundum quid
uno modo dicitur aliquid secundum quid quod
tamen deficiat aliquid quod est simpliciter
sicut albus secundum pedem est albus
secundum quid. ¶ Alio modo dicitur quod secundum
quid quod non tamen deficiat sed etiam
repugnat sicut homo mortuus
respectu hominis vivi et aliquid dicitur
ex parte dupliciter. uno modo secundum quod facit
in imperfectum, alio modo secundum quod facit
in imperfectum et oppositum et primo
modo dicitur caritas ex parte et quod primo
est ex parte non evacuatur sed consummatur
et quodammodo integratur et quod secundo
modo ex parte evacuatur. ¶ Secundo autem
modo habitus fidei et spei est ex
parte et hoc modo dicit apostolus quod
ex parte sint evacuanda cum venerit
id quod perfectum est. ¶ Ad illud quod obicitur
quod cessante causa cessat effectus
dicendum quod fides et spes non dicuntur esse
causa caritatis nisi quia disponunt
ad actum eius et hoc non simpliciter
sed secundum statum vie non in statu
patrie quia ibi non disponunt ad
diligendum perfecte et ideo ratio illa non
valet quia non est causa nec
secundum utrumque statum. ¶ Ad illud quod
obicitur quod ordinans ad aliquid cessat
operante eo ad quod disponebat et
inclinabat. dicendum quod illud verum est de
eo quod solum habet rationem vie. caritas
autem non tantum modo disponit ad tendendum
et currendum, sed etiam ad quiescen-
dum sicut enim lapis eodem pondere
quo movetur ad centrum quiescit in centro
cum ad centrum pervenerit sic et suo modo
intelligendum est in pondere amoris
sive in habitu caritatis et de eo quod
ultimo modo intelligendum est ordinat
et inclinat aliquid ad finem nec
oportet ipsum cessare in fine et in as
secutione. ¶ Ad illud quod obicitur quod
maior est unio ubi perfectior est
unio. dicendum quod verum est. secundum quod obicitur
quod perfectius uniretur deus anime si
uniretur absque caritate. dicendum quod falsum
est quia anima non est disposita
ad hoc ut uniatur deo per gloriam nisi
inveniat habitus quo ipsi conformetur
et quo elevetur et quo
modo fortiter alligetur. unio enim
beatorum per cognitionem et amorem
unde sicut habitus diligendi non
facit elongationis distantiam immo
potius ad perfectam sicut ... non
facit ad illius unionis imperfectionem
sed potius perfectionem et complementum
unde quod dicit quod magis uniuntur que
uniuntur sine medio quam cum medio
dicendum quod illud habet veritatem de medio quod
facit distare non de medio quod fa-
cit approximare et ad unionem ma-
gis reddit habilem ... unionem

caritatis

Secundo queritur utrum caritas sufficit in patria dilatari et quod sic videtur de perfectione caritatis est latitudo. Si ergo caritas in patria efficacius perficitur necesse sequitur quod efficacius perficiatur. ¶ Item quanto deus magis habitat in corde tanto magis interius homo dilatatur ad bona. Sed per excellenciam inhabitabit deus in homine in statu patrie quam in statu vie ergo habitus caritatis in patria plus habet de latitudine. ¶ Item quanto virtus et bonitas est maior tanto eius diffusio est amplior et liberalior. Sed in patria crescet caritas secundum virtutem et bonitatem ergo et per consequens crescet secundum quantitatem impletive. ¶ Item affectio sequitur cognicionem. Sed in patria affectio dilatabitur et amplificabitur ergo necesse est caritatis affectum similiter dilatari. ¶ Contra quanto virtus magis est unita tanto magis est infinita. Sed in patria virtus caritatis erit potentissima ergo erit unitissima. Sed quod maxime accedit ad unitatem maxime recedit a latitudine. Si ergo caritas in patria habet magis uniri videtur quod potius sufficit arctari quam dilatari. ¶ Item in via diligimus presitos et predestinatos cum caritate in patria non tantum predestinatos ergo ad plures se extendit dilatacio vie quam dilatacio patrie. Sed dilatacio que ad plures se extendit est lacior ergo etc. ¶ Item latitudo caritatis maxime attenditur in dileccione inimicorum sed in via non solum diligimus amicos sed eciam inimicos

in gloria autem non diligentur unde ergo videtur quod caritas in patria potius sufficit arctari quam dilatari. ¶ Item caritas vie diligit aut diligere debet et quod supra est et quod infra est et quod iuxta est et quod intra secundum quod dicit Augustinus in libro de doctrina christiana. Sed non possunt esse plura diligenda nec magis ad invicem distancia. Si ergo latitudo caritatis attenditur penes diligendorum et multitudinem et distanciam videtur quod caritas non possit esse magis ampla in patria quam sit in via. ¶ Ad dicendum quod latitudo caritatis duplex scilicet attendi videlicet in liberalitatis magnitudine et diligendorum multitudine. Prima latitudo est caritati essencialis. Secunda est eidem accidentalis. Quantum ad primam latitudinem concedendum est caritatem in patria dilatari quia crescet eius bonitas et continentie liberalitas et virtuositatis laudabilitas. Quantum autem ad secundam latitudinem caritas in patria non dilatabitur quia paucioris negligencie non recipiens caritatis secundum se sed comparative diligibilium pauciora cum erunt diligibilia nunc cum caritate diligenda sunt sive que sunt in statu patrie sive que sunt in statu vie que ordinata sunt que post sunt ad illum statum pervenire. Sed post consummacionem vero electorum solum illi cum caritate diligendi sunt qui erunt qui erunt in statu patrie quia alii non erunt potentes pervenire ad illius summi boni participacionem. Concedendum est ergo quod caritas in patria dilatabitur quantum ad liberalitatis magnitudinem dum

pluri cum affectu diligere deus
ipse et miratur (?) suus ideo ut
ille qui mando videt esse remo
tus in patria sit amantissimus et
et amici in miserabit igitur tunc ca
ritas amans homines qui vel pius
sit homo et unum amantissimum
sibi affectionis diligere et quia hec
audiunt remos ad primam partem
ideo sunt contrarie ¶ Ad illud ergo
quod primo obiciatur in contrarium quod virtus
magis unita plus est infinita
quod diligere multa est duplicat
aut multa ut multa aut mul
ta relata ad unum quod igitur in pa
tria deus erit omnia in omnibus
et in omnibus diligere deus sunt
est quod caritas compositione sive ad
multa et dilatione non contingit
sed potius colliget unde talis dila
tatio et virtutis unio non habent
repugnantiam immo potius una
contrarium quod sequitur reliquam
¶ Ad illud quod obiciatur quod nunc diligimus
presitos et predestinatos in patria
tamen predestinatos idem secundum tempus
quod loquitur dilatari ratione magnitudinis
caritatis et diligibilium quia tunc erit
completus numerus electorum et collec
tus in unum ita quod quibus corpo
ratus erit tunc plures habent
tunc caritas erga quos possit
habeat afficit specialiter et distincte
quam habet in statu vie ¶ Ad id
quod obiciatur de inimicis sive infimis (?) dicendum
est hoc cum dicit quod ille qui sunt
in patria inimicitias non habent qui
sunt hic vel non habebunt post
diem iudicii alios inimicos quam
dampnatos et hii habent amplius

iam visum est quia non dicimus dicendum
caritate dilatari propter diligendorum multiplicitate
eos diligerent quam faciebant
cum erant in statu vie ¶ Ad id
quod ultimo obiciatur de modo di
ligendorum multiplicitate sed propter maiorem
affectus liberalitate propter hoc illa non
tangit quia quivis non sunt plura
diligenda in generali quam in toto in
speciali tamen et in patria multiplicatur
dilectio diligendorum numerum augme
tari adque omnia cum caritas
familiarius et interius conciti
non in infinito debet dilatari
Tertio queritur utrum ordo ca
ritatis in patria habeat esse continuari
in via cum non sit ordo patrie
qui est ordo vie ut primo nos
ipsos et deinde proximos dili
gamus et quod maneat videtur
posse audi sic sicut gratia est
perfectio nature sic gloria ergo sic
ordo conveniens ipsi vie in patria
salvatur habitu glorie superveniente sic ergo
hic est ordo nature conveniens ut
magis nos quam proximos di
ligamus unde quod sit hunc hic ma
net quidem similiter ingratia sic
manebit in gloria ¶ Item sic
ad virtutem fidei spectat videre
per speculum in enigmate sic et ad vir
tutem caritatis spectat diligere
ordinate ergo sicut ablato medio
cognoscendi sine videndi ab ipsa fide
virtus fidei evacuatur sic a cari
tate auferetur ordo que habet in dili
gendo vere habet evacuari si ergo
caritas non evacuatur in patria
videtur quod non auferetur ei ordo di
ligendi quem habebat in via ¶ Item
si tamen diligo me quam cunctis in patria
quantum diligo proximum et ergo

ua quod non est ibi ordo igitur
tantum gaudet de bono proximi
quam de suo bono ergo ille qui
non est martir tantum gaudet
de gloria martiris quantum si ipse ha
beret illam gloriam si ergo non
tantum gaudet non martir frustra
ergo homo laborat aggredi o
pera perfectionis cum tantum gaudeat
ille qui non facit quantum ille qui
facit ¶ Item si tandem diligit ali
quis alium quantum semet ipsum in
gloria ergo tantundem diligit sibi pro
pinquos quantum remotos tan
dem etiam diligit illos quos con
vertit ad fidem quantum illos quos
non convertit sed de illis quos
convertit quibus gaudium accidit
tale quod est aureola ergo similiter
de hiis quos non convertit quod si hoc
est inconveniens est dicere quod
est perfecte ordine caritatis in gloria
¶ Ex tunc dicitur de vera religione
perfectio nostra hec est ut plus po
tiora bona et minus minora diliga
mus si ergo in patria voluntas
nostra ad perfectam iustitiam erit deduc
ta videtur quod ibi magis diligeret ma
ius bonum si ergo proximus vir in
patria melior est nobis videtur
quod magis diligemus proximos nos
tros quam nos met ipsos ¶ Item
voluntas nostra per omnia in patria
erit conformis voluntati divine
sed deus magis diligit melio
rem ergo videtur quod caritas in beatis
eos magis faciat diligi qui sunt
magis boni ergo in patria non
attenditur ordo secundum rem propinquam et
alienam propinqui et remoti ¶ Item
in patria deus erit omnia in omnibus

et affectus bonorum sic erit dilatatus
inebriatus secundum quod dicit Bernardus in li.
de diligendo deum ut sui obliuis
catur si ergo beati in patria in dili
gendo non attendunt quod suum
est sed quod dei videtur quod ordo caritatis
non maneat in patria secundum rem
propinquam et alienam nec dilectio sui pro
derabit dilectioni proximi ¶ Item
si homo amaret se plus quam
proximum ergo magis optaret sibi
bonum quam proximo et magis
delectaretur in bono proprio quam alie
no sed ubi hec est aliquo modo manet
proprietas ubi autem est perfecta gaudii
caritas si ergo in gloria erit summa
communicatio gaudiorum videtur quod non
maneat ibi ordo qui modo est in via
diligendorum ¶ Ad predictorum in
tellectum est notandum quod caritas habet
quem est duplicem modus unus
est quod in patria salvatur ordo caritatis
qui est in via non tantum per comparationem
ad deum sed etiam per comparationem
ad proximum unde in omni statu
sive glorie sive vie plus homo
diligeret se ipsum quam proximum suum
et plus circa se ipsum afficietur
deinde plus circa illos qui ei con
iuncti sunt quam circa eos qui sunt
minus coniuncti ratio autem quare manet
hic perfecte est quia ordo conservare
videtur dictamini rationis perfecte id est glorie
rectitudini divine iustitie ratio autem
dicat quod homo plus se quam alium
diligat gloria eius oculus respicit
illum in quo inspicitur alium ei con
silium et propinquum divina eius iustitia
ordinat quod plus de suis meritis
videat homo que facit quam de alienis

et sic perfectum modum est ad
veniens ut ordo caritatis qui
est in via salvetur in patria.
Alius autem est modus secundum quem dicitur quod
tamen duplex sit ordo caritatis
unus qui respicit caritatem secundum
se quae quidem attenditur secundum gradum
et dignitatem boni. Alter qui attenditur
ratione non subtracte ut potest ille
qui est secundum dignitatem proximi et aliorum
propinquum et remoti. Primus istorum
ordinum scilicet ille qui est caritatis
secundum se manet in patria dum quod
plus beatum et plus magis
quam corpus alius. Non ordo qui
attenditur ratione non subtracte non
manebit pro eo quod non competit illi
statui. Instanti namque beatitudinis
perfecta erit obedientia non respectu
gloriae perfecta conformitas voluntatis
nostrae respectu divinae, perfecta etiam re
dundantia cordis laetitiae. Quia per
fecta erit obedientia non respectu
gloriae conformaliter tunc omnino non
gloriae ut sicut corpus efficietur
spirituale et per omnia spiritui obtem
perabit quamvis secundum statum viae non
oportet spiritum corpori condescendere.
Sic non per omnia conformabitur
ordini gloriae et gloriae quae attenditur
secundum dignitatem boni quamvis quo non
gratia condescendat ipso affectum na
turae. Deinde quia perfecta erit con
formitas voluntatis nostrae respe
ctu divinae non magis illud quod magis
gratis erit nobis propinquum sed
illud quod plus erit deo placitum
et acceptum. Postremo quia erit
ibi perfecta affluentia quia laetitia
multiplicabitur gaudium hominis
intra quam perfecta ut tum gaudeat
de bono unicuique proximi quan
tum de suo quod non possit esse non
posset nisi diligeret proximum quan
tum seipsum et hoc est quod dicit Anselmus
in Prosologion capitulo ultimo. In illa perfecta
caritate innumerabilium angelorum
et hominum beatorum ubi nullus minus alium
quam se ipsum diliget non aliter
gaudebunt quique pro singulis a
liis quam pro se ipsis. Quis autem is
torum duorum modorum sit verisimi
lior difficile est diffinire quia
dum sumus in statu viae nescimus
nec sic eum volumus iudicare
secundum ea quae in nobis sentimus.
Unde aliquem credibile nec
rationale quod aliquis omnino diligat
alterum quantum se ipsum. Verum iudica
bit primum modum dicit esse magis
verum. Si quis enim velit mentem
suam aliter elevare ad illud bonum
incomprehensibile quod nec oculus
vidit nec auris audivit nec
in cor hominis ascendit et illa
tamen unitate maximam magis
rationalem iudicabit sequentem mo
dum dicendi secundum quod manifeste dicunt
auctores Anselmus et Augustinus in libro
de vera religione in id ipsum sen
tire et hoc in libro de doctrina christiana. Unde
si volumus loqui ut plures sus
tinebimus primum modum. Si non
volumus loqui et sentire ut
sapientes sustinebimus sequentem.
Sustinentes quoque hunc secundum modum
dicendi possumus ad obiecta unde
per ordinem. ¶ Ad illud quod primo obicitur
quod gloria salvat ordinem nec instat te

Ad quod verum est quod unum salvat sed
imperfectum tollit et eliminat
ordo aut qui attenditur respectu
sui et proprium deficit a perfec-
tione et unitate et concordia
affectionis et ideo in ablatione ta-
lis ordinis nullus fit ut puni-
tio sed potius de imperfectione
vertatur ad complementum ¶ Ad illud
quod obiicitur quod ordo ille ita competit
caritati sicut enigma fidei Ad
quod falsum est enigma cum competit im-
perfectum fidei statum scilicet et inquantum
est habitus virtutis dirigens ad
non videndum credendum ea que non videntur
sed ordo ille qui est respectu proxi-
mi attribuitur ipsi caritati ratione sue
sublimitatis ¶ Ad illud quod tunc
obiicitur quod tunc tantum gaudet homo
de alio quantum de se ipso Ad quod
illud verum est ratione obiecti sed
ad quantitatem gaudii attendendum
est quod duo concurrunt videlicet
virtus dilectionis que facit gau-
dere et illud de quo gaudet quan-
tum est ex parte illius equaliter gau-
debunt in patria quis de bono
proximi et de bono suo si est
equale et magis si est maius
sed quantum est ex parte virtutis
perfectius quanto gaudet magis gaudebit
qui maiore caritate sicut unde
magis gaudebit petrus de
bono lini quam linus de bono
suo unde non sequitur quod non
martir tantum gaudeat de bono
martiris quantum ipse martir
quia unito martirii aucta est

eius virtus gaudendi et sic patet quod licet
ex hoc ponat contas gaudii ra-
tione tollitur quod unus plus
gaudeat de alio quam alter et per
hoc patet ultimum quod obiicitur de primo
aureole quia aliquis habet gau-
dium speciale de alio hoc non erit
ratione ordinis in diligendo quod ma-
gis diligat illum quam alium sed quia
ex ratione omnis sua decoris et
gratie quam adeptus est unito operis
excellentis ¶ Si aut aliquis pro-
sustinere velimus ad omnia obiecta
videtur potest dici quod omnia intel-
ligimus ceteris paribus unde quod di-
citur quod magis debemus diligere meliora
bona hoc verum est quantum est de
ratione boni sed maioris [illegible]
aliud ex parte similiter quod dicat quod
perfecte conformata est voluntas
sua voluntati divine Ad quod verum
est sed deus non diligit maiori
affectu sed diligit ad maius unde
ex hoc non sequitur quod magis
debeamus diligere proximos nostros
meliores nobis quam nos ipsos
sed quod debeamus nos ad maius
diligere ¶ Similiter quod dicitur quod af-
fectus beatorum erit melioratus
hoc non est quia diligunt se
met ipsos sed quia affectus
carnis non erit [illegible] retardatus
in dilectione dei ¶ Postrema quod
dicitur de ratione perfecte letitie non
cogit quia perfecta letitia non
excludit quin homo principali-
ter bonum suum diligat si hoc faciat quod
diligendo bonum suum proprium sic circa se

afficiatur ut circa alias non torpescat

Iuxta predicta ista sunt dubitationes circa literam et primo queritur de hoc quod dicit caritas que deseri potest numquam vera fuit quia si hoc videtur quod in mutabilitas sit de veritate caritatis quod si homo in via semper mutabilis est a malo in bonum videtur quod numquam habeat veram caritatem ¶ Si dicas quod magister dicit infernus quod veritas illa non refertur ad caritatis essentiam sed ad eius efficaciam et hoc non solvit prius quia multi maiores habent caritatem que perducit eos ad veram beatitudinem et tamen quidam maiores sunt post caritatem deserere differre igitur ista duo possunt simul stare quod caritas possit deseri et quod fuit vera ¶ Item caritas vie et patrie est ut sit in mutabilis videtur simpliciter quod sit de veritate caritatis vie et sic videtur semper sentire Augustinus quod caritas vera numquam amittitur sed hoc est simpliciter falsum sicut manifeste patet per oppositum tum quo 2o ¶ Ad 2m dicendum quod verbum illud sane potest intelligi ut fiat vis in designatione verbo primo ut fiat vis in verbo composito subiecti in hoc quod dicitur caritas que deseri potest aliqua eius proprietas sive qualitas desinitur propter hoc quod non potest resistere impellenti aliqua deseritur contraria contraria caritate voluntate hominis tunc quod dicit Augustinus quod caritas non est vera que potest deseri hoc intelligit de illo amore qui non habet efficaciam resistendi talis enim amor qui potest aspirmente tempore vel malencia quadam compelli non videtur dici amor caritatis tamen contra dum caritas perfective et proprie sit et super omnia diligit et proprie dicatur divina facili tollerare ¶ Aliter potest intelligi ut fiat vis in hoc quod dicit numquam vera fuit quod virtus vera dicitur duplex aut quia habet operationem sibi debitam aut quia perducit ad finem proprie quod est et in verbo proposito dicitur caritas non esse vera que deseri potest quia si deseritur finis debitus non adsequitur idcirco potius vana quam vera est reputanda vel loquitur hic Augustinus deqmuenz pro deserendam caritate sed de ea que est actu coniuncta ¶ Ad illud quod obicitur quod mutabile et in mutabile non est eadem verum dicendum quod illud intelligitur de eo quod est in mutabile per naturam non de illo quod est in mutabile per divine largitatis beneficium et gratie bonitatis influentiam sicut est caritas perfecta in patria ¶ Item queritur de hoc quod dicit quorundam nomina prius dicit esse scripta in libro vite qui postea abierunt retro quod cum scriptum esse in libro vite tunc ille liber sit in mutabilis non potest deleri quod videtur quod non sit possibile ut aliqui qui scripti sunt postea vadant retro et deleantur de illo libro ¶ Est igitur quod utrum aliquis de illo libro possit deleri quod sic videtur quod illud quod dicitur in psalmis deleantur de libro viventium et cum iustis non scribantur

Dimitte eis hanc noxam aut
dele me de libro vite sed ingeri
tur quod dicitur per illud Apoc. iii: non
delebo eum. Glossa: liber vite est
prescientia dei in qua omnia sunt
conscripta. Supra hec queritur de libro
vite quid sit et quis eius usus.
Notandum ad hoc breviter est quantum spectat
ad propositum quia quamvis ista
declinaverit in iiii° libro incidenter
tamen de visione quod dicitur liber vite
est divina dispositio secundum quam ali
quis ordinatur ad vitam et repu
tatur esse dignus vita aliquis
potest dici dupliciter scribi in illo
libro vel secundum presentem iusticie
reputacionem vel secundum finalem gratie
perfectionem et primo modo dicitur scribi
in libro vite quia scribitur eius
vita. Secundo autem modo dicitur scri
bi in libro vite non solum quia
scribitur eius vita sed etiam
ipse ordinatur ad vitam secundum
predestinacionem divinam. Qui primo
modo scribitur deletur quantum ad
presentem iusticiam quia iam non
reputatur dignus vita. Qui secundo
modo scribitur nunquam deletur. De
letio autem illa non dicit aliquid
in mutacionem scientie circa ipsum
deum sed solum circa mutacionem in [illegible]
tate et sic patet responsio ad obiecta.
Item queritur de hoc quod dicit
Christus tantum electos dilexit et ce
terorum salutem optavit. Sed contra quia ii Cor.
fuit caritas in Christo quam in no
bis sed nos non diligimus so
lum electos sed etiam prescitos ergo
et Christus. Item illos dilexit
Christus quos volunt salvos fi
eri secundum quod dicitur i Thi. ii: ipse vult
omnes homines salvos fieri ergo non
quod tantum electos quin reprobos di
lexit. Item angeli non tantum
diligunt ~~sunt~~ electos sed etiam repro
bos et eos quibus sunt
valent perducere ad vitam ergo dili
gunt eos ex caritate ergo multo
forcius videtur quod Christus ex carita
te omnes dilexit et si hoc
verum est tunc non est verum quod
magister dicit. Respondeo dicendum quod sicut
in primo libro dictum fuit volun
tas in deo distinguitur secundum duplicem
modum est enim voluntas in deo
antecedens et voluntas consequens vo
luntas antecedens est solum
complacencie voluntas consequens quasi pendet
ex causa nostra. Per hunc modum
duplex distinguitur est dilectio in
deo videlicet dilectio que est secundum
voluntatem antecedentem et hac
quidem omnes diligebat quia omnes
ad salutem pervenire cupiebat
quantum est de se et dilectio secundum
voluntatem consequentem et hac quia
respicit vitam finalem non omnes
diligebat nec omnes ad salutem
pervenire cupiebat et de hac ul
tima intelligit magister ipse at
tamen apponit de prima et per hoc patet
responsio ad obiecta.

31 32 Premissis additionibus de
dilectione dei superius agit
magister de caritate quantum ad di
lectionem et quantum ad diligibilium
distinctionem et quantum ad dilige

di ordine et quantum ad unitatem p
fectionem et etiam quantum ad diminu
tionem. Iustitia parte agit de ordinem
comparationum ad diuinam dilectionem
Diuiditur autem pars ista in partes
tres in quarum prima determinat de ipsa
dilectione dei quid sit, ipsa dei
dilectio. Iustitia non determinat quan
tum diligit ubi cuius eius dilec
tio sit in unitate et etiam. Iustitia
non determinat quos diligit dicens
Decreuimus non qui non sunt p
fecti admittendi eternam. Prima et
ultima parte remanentibus in
diuisis media pars diuiditur in
tres. Iustitia quarum prima mouet questionem
quod deus non omnia eternaliter dili
git. Iustitia non ondit per quantum
dicitur unum diligere magis quam al
terum in quantum autem dilectio dei immu
tabilis sit ut. Iustitia non determinat
quare unum et eundem hominem
secundum diuersa tempora dicitur diligere
plus et minus. Et non quia de aliquo
uno ut. Subdiuisiones autem
parum satis manifeste sunt in lectura.
Ad intelligentiam autem huius
partis primo hic queri vi du
bitabilia de dilectione diuina. Primum
est utrum deus diligeret creaturas
eternaliter. Secundum est utrum diligat
omnes creaturas. Tertium est
utrum omnes diligat equaliter. Quar
tum est utrum magis diligat
homines quam angelos. Quintum est
utrum magis diligeret genus huma
num quam Christum. Sextum et ulti
mum utrum magis Iohannem quam Petrum.
Circa primum sic proceditur

et quaeritur utrum deus dilexit
creaturas eternaliter et quod sic uidetur
Ephesios i. Elegit nos ante mundi
constitutionem ut essemus sancti et im
maculati in ipso sed nemo eli
git nisi quod diligit. si ergo ab eter
no ante mundi constitutionem nos
elegit uidetur quod ab eterno nos dile
xerit. Item Augustinus in decimo
absit ut deus aliquid temporaliter
diligat si ergo quos diligit dili
git aut temporaliter aut eternaliter
et non temporaliter constat ergo quod di
ligit eternaliter. Item magister dicit
in littera quod dilectio est usia siue substantia
si ergo substantia dei non potest non
esse eterna uidetur quod dilectio dei precedit
ipsas res aut sequitur si precedit
ergo ante sunt quam res essent igitur
deus diligit res ante earum produc
tionem ergo non contemporanea sed ab
eterno. Si sequitur ergo uidetur quod dilectio
dei causatur a rebus quod si hoc
est inconueniens restat quod deus
ea que diligit / diligit eternaliter.
Item si deus de non potente
efficitur potens et de non sapi
ente sapiens mutabilis erit
et imperfectus ergo pari ratione si de
non amante fiet amans cum
amor respiciat quod mutatio est
esset in eo mutatio et imperfectio
quod si hoc est impossibile necesse est
dicere ea que diligit eternaliter di
ligere. Sed contra dilectio est amor
bonum sed bonum et eius causalitatis
ergo quod non est eius non est ama
bile ergo si res antequam producerentur

non fiunt unde quod antequam pro
ducerentur adeo non diliguntur
¶ Item amor est copula aman
tis et amati sed si copula est
necesse est esse communia ergo ymo solum
est quod deus creaturas diligit
quamvis creatura habeat actu
alterum conterminum sed hoc est so
lum contempore ergo videtur quod deus
non diligit creaturam aliquam eter
naliter ¶ Item deus non dicitur aliquid
diligere affectum ergo si diligit hoc
est hoc est quia diligit effectum
sed effectus divine bonitatis solum
est contempore ergo deus numquam
diligit nisi temporaliter ¶ Item
dilectio dei est sufficiens et pro
xima et immediata bonorum crea
ti sed posita causa efficiente proxima et
immediata et sufficiente ponitur
effectus ergo si res create solum
sunt contempore videtur quod deus solum
modo diligit eas temporaliter ¶ Item
si deus diligat creaturas aut
diligit fiendas aut veras sed con
stat quod non diligit fiendas quia
non est creata fienda sicut
in primo libro fuit ostensum cum id
quo fiendum est sit summum bonum
constat ergo quod si creaturam dili
git diligit ut veras sed constat
quod non est vera nisi eo quod est actu
ergo numquam deus diligit creaturam
eternaliter nisi actu existentem ergo non
diligit aliquam creaturam eternaliter
¶ Respondeo dicendum quod quedam verba divina dicunt
respectum creature que connotant
effectum in actu sicut verbum crean
di quedam que connotant effectum in potentia
sicut verbum predestinandi quedam

que indifferenter utrumque modo sicut
verbum diligendi. Dicitur enim
deus aliquid diligere vel quia actu
communicat ei bonum vel quia proponit
communicare et quod communicatio est effectus
effectus in tempore propositum vero
communicandi est eternum hinc est
quod diligere dicitur a deo aliquid dicitur eternaliter
aliquid dicitur temporaliter unde bene
concedi potest quod creature non solum
temporaliter sed etiam eternaliter adeo
diliguntur sicut tamen ad primum
probationem inducta audivit dicendum
tamen illa ratio quam adducit quod
simile de pictore et sapiente non valet
quia non est simile possunt enim
et sunt quantum est de bono voluntatis
non ita quantum ad effectum in actu
secundum quod diligere creaturam velle dile
ctionem perfectum est ab ipsa libertate
affectionis secundum ipsam aliquid communicat
¶ Ad illud vero quod primo obicitur in contrarium
quod bonum et ens convertuntur
dicendum quod verum est de bono in actu et
ente in actu sed cum dicitur quod dilectio
est solummodo boni dicendum quod non est
verum solummodo de bono quod est in ac
tu sed etiam de bono quod est in causa
sicut enim ad cognitionem sufficit
veritas rei in sua causa sic ad
diligendum sufficit bonitas secundum
quod res habet esse in suo principio
producente antequam etiam producatur
producatur unde artifex non solummodo
diligit bonum quod fecit sed etiam bonum
quod proponit et disponit facere ¶ Ad
illud quod obicitur quod amor est copula
amantis et amati dicendum quod illud est
verum secundum quod amor est quedam affectio
et vinculum amantis quo aliqui adin
vicem colligantur sed hoc modo non accipi

in proposito tamen dicitur quod deus diligit creaturam dilectione eius dilectio est eius ipsa sed non affectio aliqua veniens sicut dicit Augustinus in libro et ideo non tangit illa ratio ¶ Ad illud quod obicitur quod deus non dicitur diligere affectu sed effectu dicendum quod diligere effectu potest esse dupliciter quantum in actu vel habitu et quia res est habitu et nunc antequam sit in actu sicut est quod dilectio dei que quod effectum in habitu potest esse ante productionem rerum vero et complexio non dicitur sed deus dicitur diligere effectu quando tunc solum incipiat diligere quo effectus in esse producat ¶ Ad illud quod obicitur quod dilectio dei est causa sufficiens proxima in nostra bonitatis creature dicendum quod verum est sicut quadammodo voluntas divina dicitur tamen immediata quia non interveniat alia causa non tamen quod semper ponat effectum sed solum pro tempore pro quo vult sicut ab eterno voluit sed statim fecit conveniens tempus pro quo voluit sit et in ipsa dilectione dei oportet intelligi ¶ Ad illud quod obicitur quod si deus si diligit aut ut fruens aut ut utens dicendum quod dilectio dei una est qua diligit se et qua diligit creaturam et licet quantum relata ad ipsum deum est fruitio comparata vero ad creaturam est usus cum ergo dicitur quod non convenit uti nisi eo quod est deo quod si usus accipiatur pro contrario vi actione verum est quod si accipiatur quantum et habitualis ordinationis in finem alicuius effectus producendi sicut non licet imitari quia efficacius longe deo refert ad finem illud quod intendit et facit quam creatura producat in re

Secundo queritur utrum deus omnes diligat equaliter et quod sic videtur Sapientie xi diligis omnia que sunt et nichil odisti horum que fecisti nichil hoc oppositum dicitur sicut ¶ Iterum ... vidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona sed summum bonum esse potest non diligere bona ergo deus diligit omnem creaturam ¶ Item omne quod factum est a deo factum est deus deus autem nichil facit nisi volens sed velle bonum hoc est amare ergo nichil procedit a deo quod non a... aliquo si ergo a deo omnia proveniunt videtur quod omnia a deo diligantur ¶ Item amor est donum in quo cetera alia donantur sed nulla creatura est que non suscipiat influentiam divine liberalitatis si igitur huius influentie contractio non est nisi in communicante dilectione videtur quod dilectio dei sit sit respectu omnis creature ¶ Item omnia computat summum bonum sicut quod dicit Boetius et Dyonisius sed tunc dicitur dicitur diligere creaturam illam aliquis quando illam ad se convertit predilectionem magis eius dicitur diligere effectum quam affectum ergo videtur quod dilectio dei se extendat ad omnem creaturam ¶ Sed contra cum deus sit summa caritas omne quod diligit ordinate diligit sed ordinate non sunt diligenda nisi tria diligibilium genera videlicet deus et spiritus rationalis et corpus humanum secundum quod dicit Augustinus ergo non videtur quod deus diligat omnem creaturam ¶ Item amor sicut dicit Augustinus de ...

uel. transformat amantem in amatum et quanto perfectior est amor
tanto magis transformat unum
in aliud. cum igitur amor dei sit perfectissimus nichil diligit nisi
quod est conformabile ipse hoc autem
non est nisi creatura racionalis
que facta est ad ymaginem suam
ergo uidetur quod deus non diligit
omnem creaturam sed solum racionalem
¶ Item uidetur quod non omnem racionalem diligit quia quedam sunt reprobi quedam electi quedam boni
et quedam mali sed reprobos et impios non diligit secundum quod scribitur
Mal. i. Iacob dilexi esau autem
odio habui et Sap. xiiij. similiter
abhominabilis est impius et impietas eius si ergo deus non
diligit impietatem uidetur quod non
diligit impios non ergo diligit
omnes et singulos ¶ Item dileccio
est racio eleccionis ergo illos solum
deus diligit quos aliquo modo elegit sed non elegit omnes indifferenter ergo non diligit omnes generaliter ¶ Item diligere est uelle
bonum ergo illos tantum diligit quibus uult bonum sed amor uult
bonum facit bonum ergo illos
tantum diligit deus quibus bona
facit sed dampnatis facit multa mala ergo uidetur quod potius
eos odiat quam diligat ergo non
diligit generaliter omnem creaturam
¶ Ad hunc intellectum est notandum
quod deus non dicitur creaturam diligere racione affeccionis cum sed

racione communicacionis alicuius boni
ita quod dileccio dei potius dicatur
esse dileccio effectus quam affectus
communicacio autem bonitatis divine
attenditur in duplici genere effectus
videlicet in effectibus nature et effectibus
gracie et effectus nature omnibus est
communis effectus uero gracie non sunt
est quod dileccio dei quantum est ad
effectum nature est omnibus communis
et generalis et secundum hanc dicatur
diligere omnem creaturam quantum ad
ad affectum gracie est specialis et
quantum ad istud quosdam diligit
quosdam odit quia quedam sunt
per se effectus gracie quedam defectus culpe et pene racione quorum omnes qui
induuntur ad prima, item et probant diu omnem creaturam diligere
quia probant de dileccione tamen quod
attenditur quantum ad communicacionem
bonum generalis ut patet bonitatem
naturalis uero concludunt et ideo
concedende sunt ¶ Ad illud ergo quod
primo obicitur quod deus omnia que
diligit conformitate diligit dicendum quod
hoc dupliciter potest intelligi aut
ita quod sit comparacio ex similitudine
principii moventis et producentis
respectu effectus creati et sic omnia
que diligit conformitate diligit
caritas enim dei principium est
omnium effectuum quos producit aut
ita quod non solum dicat similitudinem
principii producentis uerum etiam conformans respectu et sic solum illos
conformitate diligit quibus communicat
caritatem increatam aliquis illa supprema

caritas est exemplaris nam cari
tas increata est exemplar ca
ritatis create sub ratione carita
tis amoris non tamen est exem
plar sub hac ratione tamen ergo
dicitur quod solum creata sunt dilige
da ex caritate secundum unum dictum secundum
quod est ex dicit solum habitudinem prin
cipii monentis et inclinantis
sed ut dicit habitudinem formalis
et clarius et sic non potest concludi
di quod deus non diligat omnem
creaturam se ipso qui est cari
tas summa ex qua procedunt omnia
bona creata ¶ Ad illud quod obicitur
quod amor transformat amantem
in amatum dicendum quod illud verum est
de amore affectionis qui facit in
alterum tendere sed amor divinus non
est amor affectionis inclinans
ad alterum sed potius alia incli
nans et trahens ad se ipsum
unde amor divinus potius trans
format et conformat ipsi amanti
ipsum amatum quam econverso secundum quod dictum
est conformatio autem vero addi
videlicet secundum similitudinem vestigii
et secundum similitudinem expressam
que est in ymagine sic dilectio
dei potest duplex accipi ut predictum
fuit videlicet generaliter et sic non
generat nisi quandam generalem as
similationem et specialiter et sic generat
quandam expressam unitatem et
ideo specialis dilectio est respectu omnis
creature ¶ Tertio vero non est in
si eius creature tum deus ca
tat caritate vel quod per caritate
illam adheret deo amore per

maxima ut sit per caritatem
in deo maneat et deus in eo
¶ Ad tertia non sequuntur que oppo
nuntur quibus audit quod deus
non diligit malos unica est
ratio quia procedunt de dilectione
speciali non generali et quantum ad
illam dilectionem specialem verum est
quod deus non diligit malos
et reprobos ymmo potius odit
quia non habent in se gratiam sed
culpam quantum non ad naturam
non odit sed diligit quia facit
sive per bonos et malos ori
ri facit et per hoc patet ad tertia
ultima videri

Tertio queritur utrum deus di
ligat omnia equaliter et quod
sic videtur Sap. vi pusillum et
magnum ipse fecit et equaliter
est ei cura de omnibus sed eo modo
diligit quo modo est ei cura ergo videtur
quod omnia equaliter diligat ¶ Item
secundum quod dicit philosophus primus universalis
se habet ad omnia sed deus diligit
creaturam hoc est deum aliquo modo
ad creaturam se habere ergo si uni
formiter se habet ad omnia uniformiter
unicuique et equaliter se habet ad ea ergo
non diligit unum magis quam aliud
¶ Item eadem dilectione qua pater
diligit filium diligit creaturam
sed dilectio qua diligit filium est
dilectio per maxima ergo omnem cre
aturam diligit dilectione summa si
ergo in summo non est ponere ma
gis et minus sed solum equale videtur
quod omnem creaturam diligit equaliter
¶ Item sicut deus cognoscit cre
aturas ita diligit sed omnes

d

creaturas cognoscit equaliter
non magis vnam quam alteram
ergo omnes equaliter diligit ¶ Item
sicut limpiditas cognitionis
facit ad eius nobilitatem sic ma
gnitudo dilectionis facit ad eius
commendationem sed quia cognitio
dei est nobilissima omnem crea
turam limpidissime cognoscit
ergo similiter cum dilectio dei sit
excellentissima omnem crea
turam maxime diligit ergo sed
in maximo non est ponere ma
gis et minus videtur quod equaliter
amet cuncta que diligit ¶ Sed
contra Aug. dicit et habetur in
litera quomodo digne comprimat quod
deus diligit membra vnige
niti filii sui et quanto amplius
ipsum vnigenitum ¶ Si ergo am
plius diligit vnigenitum quam
ipsius membra videtur quod non
omnia diligit equaliter ¶ Item
deus diligit bonum quia bonum
ergo magis bonum magis dili
git sed non omnia sunt equaliter
bona ergo non omnia sunt a deo
equaliter dilecta ¶ Item caritas
nostra est ordinata si ergo or
dinata est de omnibus completio videtur
multo fortius quod caritatis su
me et increate sic vos diligere
ordinate cum illa sit exemplar ca
ritate si ergo deus diligit
vos ordinate videtur quod non
equaliter ¶ Item scimus quod deus
diligit scimus hec dona sua dis
tribuit sed non omnibus equaliter
bona sua distribuit ergo non
omnes equaliter diligit ¶ Item
si equaliter omnes diligeret tunc li

omnibus communicasset sed non
equaliter omnibus communicatur ymo
cum vult misereatur et quem vult
indurat ergo non equaliter dili
git omnes creaturas ¶ Respondeo dicendum
quod de dilectione dei loquimur est
dupliciter videlicet secundum eam et secundum
efficaciam sive secundum actum essentia
lem et secundum effectum quantum ¶ Si
loquamur de dilectione quantum ad
essentiam sive quantum ad actum
essentialem non tamen equali
dilectione diligit omnia ymo tamen
vno et eodem actu simplici et
indivisibili nullo variato nullo
multiplicato quod quidem est diuina
ipsa diligit se et omnia alia
¶ Si vero loquamur de dilectione quan
tum ad efficaciam sive quantum
ad effectum quantum sic eius effectus
aliqua dilectione dei precedentes
sunt et ordinati ex se se exce
dentes dico est quod deus non
omnes creaturas diligit equaliter
¶ Aut patet dicta quia in idem red
dit reddit quod eum diligere idem sit
quod velle bonum / equalitas dilec
tionis potest attendi dupliciter aut
ex parte actus volentis aut ex parte
boni voliti sed ex parte actus vole
dicendo sic omnia diligit equaliter quia
non magis vult deus alicui
rei quam alteri ymo vno ipso simplici
amore suo vult bonum cuicumque
vult ¶ Si autem ex parte boni voliti
sic eum magis bonum volet vni
quam alteri non est dicendum quod omnia
diligat equaliter sed quedam maiore
quedam quedam non minore scilicet

quod velit alicui quicumque bonum
proprium vel magnum vel maius
et quia secundum istam viam predicti doc-
tores videntur quod deus non
diligat omnia equaliter sicut assi-
gnatum est ideo sunt concedende con-
clusiones illa racio que supponit c-
concordie capitulis ii non valet
quia dilectio nostra est diversis in-
tensius non contra divisa huiusmodi dili-
gibilia que possunt esse intensi et
remissi non sic autem est ex parte
dei ¶ Ad illud vero quod obicitur de capi-
tulo quod equaliter est ei cura de omnibus
dicendum quod equalitas illa non concludit
ordinatam bonorum communicacionem sed
concludit personarum accepcionem
que quidem est inequalitas non
solum deficiens ab unitate equa-
litatis verum eciam a pulcritudine
ordinis et ideo reprehensibilis
est nec habet in deo reperiri ¶ Ad i-
go quod obicitur quod prima causa
uniformis se habet ad omnia dicendum quod i-
verum est quantum ad illud quod est
ex parte dei sed non ex parte creature sicut
ipse deus non uniformiter se habent
ad ipsum et quamvis diligere dei non
tamen dicat quod est ex parte ipsius
sed eciam effectum creatum hinc est
quod racione illius potest attendi in-
equalitas ¶ Ad illud quod obicitur
quod eadem dilectione diligit deus
filium suum et creaturam dicendum quod quam-
vis sit dilectio eadem quantum
ad racionem principalem signi tamen
quo ad terminum est aliud et aliud nam
tamen dicat quod diligit filium non
quantum vult ei aliquod bonum creatum
proprium notata quantitate boni summi
et in hoc summa tamen non dicitur

quod diligit creaturam notata quan-
titate boni creati summi et ex
hac parte dictum est quod inequali-
tas potest attendi ¶ Ad illud
quod obicitur quod sicut cognoscit sic
diligit dicendum quod si diligere accipiatur
pro ipso diligendi actu sic veri-
tatem habet quia idem est deo
diligere et cognoscere ¶ Si vero pro
connotato effectu sic non habet
veritatem quia cognoscere non con-
notat effectum sicut diligere et
ideo non potest attendi gradus
et ordo in cognicione dei racione
connotati sicut in dilectione
¶ Ad illud quod obicitur quod de perfectione
et nobilitate perfectionis dilectionis
est magis dico sicut in intensitas
sicut de perfectione cognicionis
est ipsa limpiditas dicendum quod verum
est quantum est ex parte ipsius
actus diligendi vel unumquodque
diligit deus dilectione pro maiori
nec magis delectatur deus in
dilectione unius quam in dilectione
alterius deus enim diligendo se
ipsum et seipso fruendo diligit
cetera vel quod omnia diligendo se
ipso fruitur et summe in seipso de-
lectatur hac tamen dilectione ma-
xima et summa quibusdam gra-
tat magis bona quibusdam
impendit unde sicut dilectio dei
in se est fruicio ipsa tamen
relata ad creaturam potest dici
ipsius racione connotati ¶ Sic quam-
vis in se sit summa racione tamen
effectus connotati potest dici aliquis
plus alicui minus ab eo diligi

Quarto queritur utrum deus

magis diligit homines quam
angelos an econtrario. Et quod magis
angelos quia quanto aliquis adeo
est amabilior tanto est ipsi
similior. Si ergo natura angelica
est deo similior quam humana videtur
quod a deo sit magis dilecta. ¶ Item
maior dilectio et minor attenditur
secundum maiorem et minorem commu-
nicationem divine liberalitatis. Sed deus
primo suo motu angelos glori-
ficavit quod non fecit hominibus
quia potuit esse liberalior quam no-
bis. Ideo magis diligit deus
genus angelicum quam humanum.
¶ Item angeli magis diligunt
deum quam nos pro eo quod nullam
habent retardacionem quo impediantur
ne totaliter possint tendere in
deum. Ergo si deus magis dili-
git magis se diligentes videtur
quod magis diligit angelos quam
homines. ¶ Item angeli sunt me-
diatores inter nos et deum secundum
quod dicit Aug. xxiii de civitate dei. Sed me-
dius magis venit propinquo et ei
familiarius quam unum propinquum re-
spectu alterius. Ergo videtur quod deus
magis diligit angelos quam
homines. ¶ Sed contra Hebr. ii nus-
quam angelos apprehendit sed
semen Abrahe. Sed illud fuit
patentissimum signum dilectionis
et familiaritatis divine quod assumeret na-
turam creatam in unitate perso-
ne. Ergo videtur quod magis dilexit
humanam naturam quam angelicam.
¶ Item Ioh. xv Maiorem nemo
habet ut animam etc. Sed deus po-
suit animam suam pro hominibus
non fecit autem pro angelis

ergo magis homines quam ange-
los dilexit. ¶ Item illam naturam
magis deus diligit quam in al-
tiori gradu honoris constituit.
Sed deus humanam naturam in utro-
que sexu angelicis spiritibus
prepositam videlicet Christum et nobi-
lissimam matrem. Ergo videtur quod hu-
manam naturam magis diligit
et magis dilexit. ¶ Item ma-
gis diligit quis aliquem cum di-
ligit eum in statu amicitie et
inimicitie quam solum cum diligit
in statu amicitie. Sed deus huma-
num genus diligit in statu in-
imicitie et in statu amicitie quia
cum essemus peccatores et inimici
dei dilexit nos. Angelos vero
malos nec dilexit nec diligit.
Ergo videtur quod pre angelis genus
humanum dilexit. ¶ Responsio. Dicendum quod cum
deus dicatur diligere creaturas
effectu secundum quod duplex est effectus
specialis dei respectu creature rationalis
secundum hoc potest dilectio dei maior
et minor dupliciter considerari. Est
enim effectus conditionis et effectus
reparationis. Et in effectu conditio-
nis precipue manifestatur dei potestas
et in effectu reparationis precipue
misericordia dei. Mira et in utroque
autem nimis dei potentia. Si ergo
loquamur de dilectione dei quantum
ad effectum conditionis sic ma-
gis dilexit angelos quia no-
biliorem contulit eis naturam et ma-
gis potentes eos fecit et in
eis magis manifestatur divina
potestas. Si autem loquamur quantum
ad effectum reparationis sic magis

dilexit homines quam angelos
quia angelos deserunt sed homines
relevavit et sic patet quod secundum
diversos effectus homo et ange
lus mutuo se excedunt. Si autem
queris que istarum dilectionum
magis excedat aliam tunc re
spondendum est de excessu dilec
tionis ut nunc vel simpliciter sive
secundum statum presentem vel secundum
statum finalem. Si loquamur de
dilectionis excessu secundum statum
presentem sic tenendum est quod magis
diligit angelos quam homines.
Si vero loquimur secundum statum final
em in quo erit reparacio consum
mata sic videtur satis rationabili
ter posse dici quod magis diligit ho
mines de quibus eum habuit ho
minem in paradiso unde genitus et de
natus constat deo quam angelicus
ordo. Tum propter beneficium
incarnacionis tum propter benefi
cium redempcionis tum propter
beneficium eminentis glorificacionis
que non tam manifestat erga
nos divine caritatis magnitudi
nem sed etiam eius immensitatem
secundum id quod dicit ad Ephesios: Deus qui
dives est in misericordia propter nimiam
caritatem qua dilexit nos cum
essemus mortui peccatis convivifi
cavit nos Christo et sic patet responsio ad
quaestionem propositam patet etiam responsio ad obiecta
quia utraque racio vim concludit
secundum diversos modos ille enim ra
ciones que probant quod magis di
ligat genus humanum procedunt
secundum effectum reparacionis huius

respectu ad finalem statum et ideo
non concludunt et ideo dicit sed ra
ciones vero que in oppositum adducuntur
alia via procedunt sicut patet aspi
cienti. Responsio. Quod primo obicitur quod
angelus est deo similior hoc
verum est quantum ad ea que sunt
naturalia sed non oportet quantum ad do
na gracie dilectio autem deo ma
gis respicit dona nec sunt adden
da quam ea que sunt naturaliter in
sita et si tu obicias quod gracia
correspondet naturalibus ad hoc patet in
secundo libro quod oppositum est. Ad illud
vero quod obicitur quod deus liberali
or est in angelis quia uno
motu eos glorificavit dicendum quod quod
non concludit de dilectione simpliciter
sed de dilectione ut nunc quod statum
presentem respiciat. Sed minus
fuit magnitudinis fuit preumpis
dare quam angelis meritoribus
etiam mercedem retribuere hoc
tamen fuit iusticie illud vero
nunc et pietatis habundantissime.
Ad illud quod obicitur quod angeli ma
gis diligunt quia nullum
habent retardatum dicendum quod illa ra
cio concludit solum secundum statum
presentem in quo corpus quod corrumpitur
aggravat animam. Secundum
statum vero futurum cum corpus
erit spirituale effectum homo non
habebit aliquod impedimentum et
habebit per ipsum gracie adiuto
rium. Ad illud vero quod obicitur
quod sunt mediatores sicut patet
ipsos mediatores enim mi

sunt secundum statum puterum un
terie inquo ipse multiplicate
defectus necessarium est nobis multi
adiutorium et propter magnam elon
gacionem nostri adeo indigemus
mediatore angelo

Quarto queritur utrum deus ma
gis diligit genus humanum
quam christum et quod sic videtur Joh. iii°
Sic deus dilexit mundum ut filium
suum daret sed qui dat aliquid
pro aliquo magis diligit illud
pro quo dat quam illud quod commutat
si ergo deus filium suum dedit
pro salute generis humani videtur
quod magis genus humanum quam
christum diligit. Item christus hoc
est bonitatis infinite ergo huma
no tamen sit multiplex deficere impos
sibiles habet quandam in
bonitate infinita sed quod plus
secundum eterne bonum plus habet
adeo diligi ergo videtur quod deus
magis diligit totum genus hu
manum genus quam illum hominem
solum. Item propter quod unumquodque
et illud magis sed filius dei incar
natus fuit propter genus humanum
salvandum et humana illa natura
fuit assumpta pro redimenda tota
natura humana ergo magis dilige
bat deus naturam unam singularem quam
carnem assumpsit quam illam quam as
sumpsit ergo idem quod prius. Item
stultus est qui commutat rem
maioris valoris pro re minoris va
loris si ergo deus in redimen
do genus humanum non ipsus
est stultorum primo pro eius sapi
entiam perdidit sed [illegible] est ...

ergo maius bonum sunt magis
diligit si ergo deus humanum genus
pro christum redemit videtur quod magis
ipsum ergo totum quam christum dilex
erit. Sed contra phi. ii° dabit ille
nomen quod est super omne nomen sed secundum
dignitatem creati nominis atten
ditur prerogativa amoris si ergo
christus eciam secundum humanam naturam
super omne nomen ... videtur
quod ipsum super omnia diligit. Item
Joh. iii Datus est ei spiritus non
ad mensuram si ergo aliis omnibus
datur spiritus ad mensuram et secundum
quod deus excellencius spiritum tribuit
secundum quod eminencius diligit videtur
videtur ergo quod magis diligit christum
quam totum genus humanum. Item
cum deus appreciabitur illum hominem
tamquam totum genus humanum totum
aut non si sic hoc propositum si non
ergo non reputavit sufficiens
precium ergo pro morte christi non fuit
ei satisfactum quod si hoc est mani
feste falsum quia habundantissime
satis factum fuit deo pro morte filii
sui videtur quod maioris precii fuit
christus quam totum genus humanum.
Item in infinitum maius est
esse deum quam hominem deum sed deus sic
dilexit christum quod fecit ipsum esse deum
alios non diligit quod facit eos sim
pliciter ergo in infinitum plus
dilexit christum quam totum genus
humanum. Respondeo dicendum quod christus nominat
personam in duabus naturis quarum
una est nobilissima et dignitatis
infinite et ipsa persona in se et
natura unita tocius ... secundum quandam

nobilitate et dignitate singulare
et inestimabili absque omni
comparacione potest concedi et dici
quod deus magis dilexit et di
ligat christum quam totum genus
humanum et hoc satis expresse col
ligitur ex verbis Augustini ubi dicit
quod intra illius hominis pondera
bat totus mundus ymo et mille
mundis contra venies que ad hanc
partem adveniunt cedende sunt
¶ Ad illud quod obiciebatur quod carius habet
illud quod emitur quam precium quo e
mitur dicendum quod illud est verum quando
precium absolute omnino alienatur
et transfertur in dominium alienum sed
hic non est propositio quia pater
non tradebat christum sine spe re
habendi ymo sic tradidit eum
ad mortem temporalem ut sine more
dispendio suscitavit eum ad vi
tam immortalem unde christus ani
mam suam pro nobis posuerit
non tamen illam amisit quia
eadem virtute per quam animam po
suit volendo pati ipsam resump
sit volendo resumere et ad illud
quod obiciebatur quod genus humanum est
bonitatis infinite cum sit in in
finitum multiplicabile dicendum est per
interemptionem utriusque quamvis enim
genus humanum sit in infinitum
multiplicabile quantum est de se per gene
racionis successionem si tempus et
motus in infinitum duraret
tamen quantumcumque multiplicaret
semper est actu finitum et bonitatis
finite humana non natura in christo
racione gracie unionis per quam dicatur

precius nostro ad mensuram quodammodo habet
in merito status dignitate ad quam
totum genus humanum excedit quod sibi
inferior et ideo ad illam racionem
dicendum est per interemptionem ¶ Ad
illud quod obiciebatur tercio quod unumquodque et
ad magis dicendum quod illud est verum solum
quando dicat habitudinem cause finalis
principalis non autem dicat habitu
dinem racionis inducentis humanum
ad genus respectu incarnacionis
et redemptionis christi non fuit
racio finalis movens sed quodammodo
inducens non enim christus ad nos
finaliter ordinatur sed nos finaliter
ordinamur ad ipsum quia nostrum caput
propter membra sed membra propter
caput nostrum tamen inducens ad tantum
bonum sed ut nostre reparacionis re
medium sicut in simili magno homini
tamen liber fuit captivus sed ex hoc
non sequitur quod genus humanum
sit melius quia minus bonum potest
inducere ad faciendum maius bonum
¶ Ad illud quod obiciebatur ultimo quod stul
tus est mercator qui emit rem
carius quam valeat dicendum quod illud
non habet veritatem nisi in eo merca
tore qui habet indigenciam precii
et precius intendit in mercando
se ipsum ditare quam alienam mi
seriam relevare non sic autem
est in deo qui dives est in misericordia
et honor bonorum meorum non in
diget ipse nostro mercatur propter
suam utilitatem agendam sed propter
nostram inopiam relevandam quia
certa nostro mercator ad sue pietatis pro
vocacionem sed precius ad liberalitatem
ostendendam et propter maiori precio

v

uolunt nos redimere quam nos
valeamus ut eius liberalitatem
circa nos cognoscentes comitans
cordibus eidem adhereamus ut
eum diligeremus et precio preciosorem
etiam nimium comitanti peccati inten-
sitate melius cognosceremus
Quia deus non redimebat ab alio
sed a se ipso manibus eius nunc re-
dimebat animam iusticie in qua
redemptione non tantum considera-
batur quod precias vel emptor sed
etiam dignitas ipsius iusticie
cui collatio fiat dampnum et of-
fensa et quia offensio divine ius-
ticie in inmense quidam habebat in-
mensitate quamvis hoc redempcio
non esset valoris infiniti neces-
tamen fuit ipsum redimi precio
multo et in inmensitas valoris quod
sit valor eius humanam

Sexta et ultimo queritur
utrum magis dilexit Johan-
nem an petrum et quod sic videtur primo
per textum evangelii Joh. xxi hic
est discipulus ille quem diligebat
ihesus sed hoc non dicit per distinctionem
quia alios non diligeret sed ergo dicit
per excellenciam quia ipsum precetris
diligebat ¶ Item hoc videtur
verbo carne que trahitur de verbis
Bede cantat eum eciam hic est
discipulus qui privilegio amoris
precipui ceteris aliis ad amorem me-
ruit honorari ¶ Item hoc ipsum pro-
testatur glossa super illud Johannis ubi dicit
glossa Aug. quod petrus magis ama-
bat sed Johannes magis amabat

¶ Item hoc videtur per signum familiaritatis
divine si enim christus se Johannem fa-
miliarem familiarie exhibuit et
maiora signa dilectionis ostendebat
tam in cena per ficturam ... fecit
vide quod ipsum Johannem non solo
magis quam petrum sed eciam precetris
diligebat ¶ Sed contra Johannis ultimo
dixit deus petro Simon Johannis
diligis me plus hiis sed constat
quod non se quereret dominus nisi sciret
quod eum petrus plus plus ama-
ret unde et glossa dicit quod tractatio
hic iunior ihesus dum interrogans
de amore dicit hic non alibi signi-
ficans magis diligit eos qui ma-
gis se diligunt ergo etc. ¶ Item
deus dicitur diligere quantum ad effectum
et magis diligere quantum ad excel-
lenciore effectum sed ergo caritas
est excellentissimus effectus divine
bonitatis et ergo maiorem caritatem
dedit petro quia petrus magis
ipsum amabat sicut apte innuit
glossa ergo videtur quod magis dilexit
petrum quam Johannem ¶ Item christus
specialissime dilexit eciam et com-
misit petro gubernandam ergo vi-
detur quod non solum quantum ad
effectum sed etiam quantum ad signum
magis dilexit petrum ¶ Iuxta hoc
queritur quis erat melior petrus
an Johannes si enim petrus magis
diligebat et qui magis diligit
melior est ergo melior erat pe-
trus quam Johannes Rursus si christus
magis diligebat Johannem quam
petrum et qui magis diligitur
ille est melior ergo melior erat Io-
hannes quam petrus que duo sunt

sicut tamen patet ¶ Ceterum ad huius
intelligenciam est notandum quod hic est
triplex modus videndi quorum
unus facit ad complicacionem alterius
Primus est secundum Aug(ustinum) alius secundum
h(ieronimum) et tercius secundum tercium modum dicendi Aug(ustinus)
enim ad istam questionem super Iohannem re-
spondendo quod est dileccio in signis consola-
cionis et dileccio in effectu interiori Si lo-
quamur de dileccione in signo consolacionis
magis diligebat Christus Iohannem
quia maiore familiaritate ei con-
hibebat sicut patet quia super
pectus eius recubuit in cena
Si vero loquamur de dileccione quantum
ad effectum interiorem qui est effectus
gracie sic magis diligebat Petrum
quia maius gracie sibi dederat
et si tu obicias quod deus illi debe-
bat maiora signa dileccionis os-
tendere quem magis diligebat secundum
veritatem / videtur Aug(ustino) quod per Iohannem
et Petrum significatur duplex vita / per Pe-
trum activa que transit / per Iohannem
contemplativa que manet unde Pe-
tro dictum est sequere me De
Iohanne vero Sic eum volo manere et
quia activa laboriosior est et fruc-
tuosior / contemplativa vero prior
et iocundior et ad significandum dua-
rum duplicis vite familiarius
se conhibebat dominus Iohanni quam
Petro Secundum vero signum commisit
dominus Iohanni matrem custodiendam
Petro vero pastoralem curam et con-
hac dicit Aug(ustinus) quod Petrus erat
melior sed Iohannes felicior et secundum
illum modum dicendi satis patet responsio
ad obiecta quia procedunt secundum diversas vias ¶ Alius modus res-
pondendi secundum Ber(nardum) est quod Petrus
dilexit ferventius et diligebatur
forcius Io(hannes) vero dilexit dulcius
et diligebatur familiarius et sic secundum
diversas vias de utroque potest con-
cedi quod magis diligebat et etiam
quod magis diligebatur secundum quod ra-
ciones ad utramque partem inducte
ostendunt ¶ Tercius modus est
dicendi quod Petrus magis dilexit
deum in proximo Iohannes magis di-
lexit deum in se / unde Petrus ac-
cepit curam regiminis sed Iohannes
graciam contemplacionis unde Petrus
efficaciorem habuit graciam ad labo-
rem actionis Io(hannes) vero efficaciorem ad gra-
ciam contemplacionis Omnes autem
hii modi dicendi sunt congrui et — sat
unus magis complet alium ideo
cum Iohannes dilexit dulcius et
Petrus ferventius quia Iohannes
accepit specialem graciam ad amandum
deum in se per contemplacionis sapo-
rem / Petrus vero percepit ad dili-
gendum deum in proximo per affectio-
nis laborem et hinc est quod Petrus
diligebatur a Christo forcius ~~ideo~~ Iohannes
vero familiarius / quantum ad signa
exteriores consolacionis sed aut signa
familiaritatis dominus conhibebat Io-
hanni non solum propter significa-
cionem sed etiam propter qualitatem
persone diligebat enim dominus Io-
hannem sicut dicit Crisostomus magis
familiariter propter ingenitam man-
suetudinem et propter virginalem pu-
ritatem et eciam propter iuventutem / que
etiam pluribus testibus facit hominem
diligi magis tenere / hiis visis

D

patet ratio ad quorum et ad obiectionem
quod ista duo in dilectione dei se
cundum diuersas considerationes se in
uicem concordabant sicut est quod sanctus
per aliquem diuersitatem afficiuntur ipso
uidet iohannem petro quidam uero
senciunt e contrario si quis eorum
apud deum finaliter fuit carior et
hic melius premium in gloria et me
lius est coniecturare quam hic temere
diffinire hic enim dixisse sufficiat
quia ille altior est meritis qui
finaliter maiore caritate fuit in
teritus et hec dico quantum ad ma
gnitudinem premii substancialis nam quan
tum ad decorem aureole que red
dit continencie uirginali non est
inferius iohannem petro preponi

Incepte ista sunt questiones circa
litteram et sunt dubia de situ huius
partis cum enim agere de dilectione
dei spectat ad primum librum uidetur
quod tractatus iste male in hoc loco
Et si tu dicas quia magister hoc
facit quia eadem sit dilectio qua
nos diligimus deum et qua deus
diligit nos tunc obicitur quod tota
ista pars que est de caritate male
hic ponitur Et enim caritas non
est species uirtutis sed pocius donum
creatum quod est prius speciebus uidetur
quod de ipsa non debeat determinari
inter alias uirtutes ¶ Respondeo dicendum quod
ordo situacionis istius triplex at
tenditur secundum quod in magistro inuenio quod
possunt sicut tangit in textu quia e
adem est dilectio qua deus dili
git nos et qua nos diligimus
deum et si tu obicias quod tunc non
debuit determinare de caritate inter

alias uirtutes uidetur propterea quod
hoc non fecit quia caritas sit
species uirtutis non quia cari
tas est radix uirtutum secundum ratio
nem amoris quod est prius sed ceteras
uirtutes hic tractatas dominatur Potest etiam
et aliter dici quod hic per actus intro
ducitur illud tamen quod enim dilectio
dei est exemplar nostre dilectionis
ideo ad maiorem euidenciam intro
ducitur hic tractatus de ipsa uel certe
ut assignatur hic dicta dilectionis
non ad maiorem euidenciam intro
ducitur hic tractatus de ipsa uel certe
ut assignetur hic dictum addendum dictam
materiam sine precellencia quia est dilec
tio uera sicut affectio ordinata
dilectio dei non est in diuina substancia
uel usia ¶ Item queritur de hoc quod
dicit quod dilectio dei est diuina usia
si ergo dilectio dei est substancia et
eterna ergo uidetur quod deum diligere est
deum esse cum ergo deus non
sit aliud a se uidetur quod nec aliud
a se diligat ¶ Item deus incipit
aliquem diligere ergo si dilectio eius est
eius essencia uidetur quod deus incipiat
esse ¶ Item nullum eternum est tem
porale et nullum temporale eternum
sed dilectio dei qua diligit uiros
iustos est temporalis dei dilectio
est eterna ergo dei dilectio non est
diuina substancia ¶ Respondeo ad hoc et con
similia licet est dicendum quod duplicater
est loqui de dilectione dei aut
a parte principalis significati aut a parte
connotati si loquamur de ipsa quantum
ad principale significatum sic est dei essencia
et est quid eternum nec est aliud dicendum

p

Si nos loquamur quantum ad con-
notatum sic quotiens quid tem-
porale habet esse ad quod terminatur
quod est a deo diversum et quod non
est divina substantia sed [illegible] dei est ta[lis]
et quantum ad hoc currunt tria
obiecta et similia patet responsio
ad omnia ¶ Item quantum de hoc
quod dicit absit ut deus aliquid
temporaliter diligat unde commentator super
Augustinus cum quando non est malus
incipit esse bonus sed deus ma-
los odit et bonos diligit quo-
niam iste desinit esse malus
in tempore et incipit esse bonus
videtur quod deus temporaliter istum
desinat odire et incipiat ipsum
diligere ¶ Item in deo idem est
velle quod facere sicut dicit Augustinus et in
libro primo sententiarum ergo
idem est velle alicui bonum et
facere ei bonum sed deus temporaliter
alicui bonum facit ergo videtur
quod temporaliter ei bonum velit ergo
temporaliter diligit ¶ Respondeo dicendum quod
dilectio electionis et dilectio approba-
tionis prima est eterna sicut et volun-
tas dei secunda non tamen quantum potest
esse ex tempore et de ista intel-
ligit Augustinus ipse aut apponit se-
cunda ¶ Vel aliter hoc quod est tempora-
liter potest referri ad ultimum diligendi
tamen actus principalis ut [illegible]
ne quantum si tamen actus prin-
cipalis sic est [illegible] est eius
actus divine voluntatis quae
est eternus et hoc modo intelligit
Augustinus sicut patet per litteram sequentem
aut commentator sic absit ut deus ali-
quid temporaliter diligat quod nova
dilectione quae in tempore ante non

erat ¶ Si autem intelligatur quantum
ad connotatum sic concedi potest
quod deus temporaliter aliquid diligit
et in hoc sensu exponunt ¶ Iste
quantum de hoc quod dicit quod deus
electos non est [illegible] credens
quod eos dilexit quia omnes ho-
mines quos deus diligit in tempore
dilexit ab eterno cum dilectio dei
sit causa omnis boni sed multi
reprobati sunt qui habent presentem iu-
stitiam et gratiam quam deus in eis
ab eterno preparavit et dare dispo-
suit ergo videtur quod ab eterno eos
dilexit ¶ Queritur secundo utrum deus
magis diligit peccatorem predes-
tinatum quam iustum prescitum
et quod magis peccatorem predestina-
tum unde quod sapientis est con-
siderare finem et [illegible]
[illegible] processu sed deus
isti peccatori qui tamen est predes-
tinatus [illegible] ipsum futurum [illegible]
[illegible] finaliter aliis non minime
ergo magis diligit eum quam iste
vult dare eternam beatitudinem et
[illegible] quod est summum bonum ali-
cui non ergo magis diligit pec-
catorem predestinatum quam iustum
prescitum ¶ Sed contra hoc est quod
iste peccator magis est deo dis-
similis quam iustus ergo minus
est amabilis ¶ Item iste ma-
gis diligit deum ergo magis
a deo diligitur cum deus ma-
gis diligat diligentes se
¶ Respondeo dicendum quod sicut tactum est prius
est dilectio approbationis et di-
lectio electionis dilectio approba-
tionis cum sit temporalis [illegible]

sip[illegible]

pciat statum pfectum dilecto
aut electionis tum sit etiam
respiciat illud statum in quo
homo debet etiam permanere et quo
magis respicit et si boni sunt
non tamen finaliter permanent in
bono dicitur ideo non vult magister
quod adeo equaliter diligantur in
ultimo dilectionis actione ista distin
guatur unde magister bene conce
dit cum determinatione sive non
determinatione dicat eam non
esse concedendam quia eius in
tellectus falsitatem apparuisset et per
hoc patet responsio ad illud quod que
batur quod quia quantum ad di
lectionem temporalem que respiciat
statum presentis iusticie magis
diligit deus iustum prescitum
quantum vero ad alium modum dili
gendi magis diligit peccatorem
predestinatum si tamen est dare ubi
magis quod si queratur simpliciter
loquendo quem magis diligit Dicen
dum est quod simpliciter magis dili
git eum quem predestinat quam eum
quem approbat quia non est questio
de homine quantum ad qualitatem
culpe sed quantum ad ordinem vite vel
gratie et glorie XXXIII D

Post predicta de maioribus virtuti
bus consequenter pars ista in qua
magister determinat de capitalibus vir
tutes sunt ad invicem distinguen
da sunt in partes tres in
qua prima determinat de capitalibus
virtutum theologicarum secunda de
capitalibus virtutum cardinalium
tertia de capitalibus donorum pars
parte continuatur hic incipit pars secunda

que continet de peccatum Dividi
autem pars ista per maior statim maior
que determinat de ipsis virtutibus
cardinalibus Sequitur prima de
terminat de ipsis quantum ad nomen
et distinctionem secunda vero quantum ad
nomine actum ubi hec virtutes
cardinales dicuntur etc. Tertia in
movet questionem de ipsarum virtutum
connexione ubi dicuntur an
hec virtutes etc. Quarta vero
subiungit quorundam determinationem
ubi quibusdam visum est etc.
et illa ultima pars subdividi
potest in partes quia in prima
prima videt ad quam pertinet
quantum ad iusticie secundum Secunda
vero quantum ad secundum aliarum
virtutum eadem secundum quas acta
in patria remanebunt fortasse
et alie virtutes Tertia vero
epilogat ubi ecce aperte dixi
in quarta vero auctoritate confirmat
ubi beda consentit pro proposito
Ad intelligentiam autem huius
partis totalis et secunde
mandet hic questio de virtutibus car
dinalibus in generali et circa
hoc breviter sunt in quer Pri
mo queritur de ipsis virtutibus car
dinalibus quantum ad eorum varie
tatem sive utilitatem Secundo quo
ad diversitatem Tertio quantum ad
statum Quarto quantum ad unum
Quinto queritur de ipsis quantum ad ori
ginem Sexto et ultimo quantum
ad distinctionem finalem
Circa primum sic proceditur
et queritur utrum optimum

sit post virtutes theologicas cardi-
nales ponere et quod sic videtur
Sap. viii. dicitur in commendacionem
sapientie quod sobrietatem et pruden-
ciam et iusticiam docet quibus
utilius in vita nichil est hominibus
sed per illa iiii intelliguntur iiii
virtutes cardinales ergo sunt no-
bis maxime utiles et optime
¶ Item predicaciones harum virtutum
sive vicia eis opposita perducunt
ad mortem sicut gula et luxuria
et avaricia sed sicut predicaciones
sunt perniciose sic ponentes sunt
utiles et optime ergo videtur
quod magna sit necessitas harum vir-
tutum cardinalium ¶ Item nullus
potest pertingere ad regnum celorum ni-
si per impletionem mandatorum dei sed
quedam sunt mandata ad quorum
impletionem virtutes cardinales
ut puta sunt mandata secunde
tabule ergo videtur quod ad obtinen-
dam salutem valde sunt necessarie
¶ Item sicut perficit quis vi-
tam activam in deum ita et per
perficit activam in proximum ergo sicut
necesse est habere virtutes ordinan-
tes ad deum ita necesse est habere virtu-
tes ordinantes ad proximum sunt
cardinales ergo videtur quod virtutes
cardinales sunt necessarie ¶ Sed contra
Qui diligit proximum legem imple-
vit sed qui legem implet habet omne
illud quod sibi necessarium est ad salu-
tem ergo qui habet caritatem non in-
diget alia virtute ad proximum or-
dinante habitis ergo virtutibus theologicis
videtur quod superfluant cardina-
les ¶ Item virtutes sunt necessarie

principaliter ad ordinandum ani-
me affecciones secundum quod dicit Aug. in
li. de spiritu et anima sed omnium affec-
cionum principium est amor secundum
quod dicit in xiiii° de civitate dei cum igitur
caritas sufficienter ordinet amorem
videtur quod qui habet rectitudinem ca-
ritatis non indiget rectitudine
virtutis alterius ¶ Item virtutes
sunt ad reformandum potencias anime
sed potencie anime reformantur per
gratiam et tres virtutes theologicas
in quibus attenditur ymaginis reforma-
tio per gratiam ergo videtur quod aliis
habitis nulla sit necessitas vel uti-
litas cardinalium virtutum ¶ Item
virtutes sunt ad dirigendum in actionibus
et passionibus sed per fidem sufficienter
dirigitur intellectus et per caritatem
dirigitur affectus ergo virtutibus theologicis
habitis ut videtur cardinales superflu-
unt ¶ Respondeo dicendum quod quamvis necessitas
virtutis ad rectificandum potencias ani-
me oblique et ad vincendum com-
difficultatem virtutum facit potencias
rectam et vigorosam et quia gratia
theologica ordinat ad deum quia indigemus
homines ordinari ad proximum et ad
se ipsum et in hiis eisdem potest ob-
liquari et impediri prius rectitu-
dini in ut vel non solum indi-
get habitibus per vigoribus et rec-
tificantibus prout recte intendit in divi-
num immediate sunt habitus virtutum
theologicarum sed etiam indiget habitibus
eam regulantibus et rectificantibus
prout ordinat ad se ipsum et proximum
et tales sunt habitus virtutum car-
dinalium unde sicut precepta
prime tabule que directe ordinant

in dm̄ optimum sunt precept̄ p
cepta scđe tabule que ordinat
ad proximum Sic eciā in h'tibus
est intelligendū et ꝑpterea p'ir h'i
tum v'tutū theo'^ca'rū neccē ē
ad salutē ꝑsone h'itus virtutū
cardinalium sicut vanos adq'^sit'
ꝑtem inducte audiunt que cre
dende sunt qw vnū gclndat
¶ Ad illud vō q' ꝑmo obiciē' in
ꝗ'uno q' qui diligit proximum
legē impleuit dd' q' hoc non
dicit ꝑpter hoc q' impleē legem
sit ipius dilectionis q'uncūque
sue ſ hoc est q' h'z alios h'itꝫ
amorosos qui ad ipius dilecci
onis et carita'^tis imperium quodā
mo et h'ilitant ad conſuanda
opa mandatorum sicut manda
tum de non fornicando ab ſuat
quis ꝑ castitatē elicit'^ue ſ ꝑca
ritatē impatiue hoc aūt ac
cidunt ꝑpius dilectionis carita
ti qw ipā est nō forma et
finis om̄ v'tutū sicut supius
sunt tactum et inſequentibus
suo loco melius explanatur
¶ Ad illud q' obiciē' q' omnis affec
tus ortum h'et ab amore dicendū
q' et si omnis affectus totū h'eat
ab amore et tamē ab coaffec
tione principali ipius anime
amor tamen non est tota cā
aliarum affectionum ideo n'^u r'^u ipius
amoris inſe ad rectificacionē
anime n' sunt v'tutes incā alios
affectus reglantes et dirigen
tes et ꝑpterea illa vō nō potest
solum quia procedit ab insuffici
encia ¶ Ad illud q' obiciē' q' vir-

tutes sunt ad reform'^d ꝑos dd
q' hoc inuenit si singulos ꝑotēs ā
dupl'^x est scđm duplicē cōparacōnē
et duplicē eius diuisionē vnde
licet ad inferius et superius ad
bonum creatum et ad bonum increa
tum et ad finē et ad id q' est
ad finem ſdeo ideo dicit q' anima
sufficit' formāt et reformātur
per virtutes theo'^ca'les dd q' vnū est
comparacionē ad superius ſ ꝑ hoc
non sequit' q' cardinales vir
tutes supfluant ꝯ̄ ꝑpriam aliaꝫ
informant et reformant per
ꝯparacionē ad creatum q' ē ad finē
ordinatū Et si tu obicias q'
v'tutes theo'^lo'ice nō tm̄ informāt
ſ ocīa in hijs que sunt ad finē
ordinant sicut p'z in caritate
dd q' illud q' illud est nō ē p'ncip'^al'
ſ consequenti ¶ Ad illud q' obicit'
q' virtutes sunt ad distingu'^d
actus ꝑotēs dd q' vnius anime
quosdā actus h'nt ordinatos
ad vitā contemplatiuā quosdā ad
vitā actiuā et vtrosqꝫ actus
neccē est ordinare quia vtrqꝫ
modus viuendi neccārius est ad
hoc q' possit quis h'itudinē
puenire cum ergo fides dicat
q' fides caritas dirigunt ad
actus ꝑotēs anime dd q' et si
h' possit concedi in actibꝫ qui
spectant ad vitā contemplatiuā
non tamē vnū est in agendis
siue in actibꝫ qui spectant ad
vitā actiuā Et ideo nō sequitur
q' v'tutes cardinales supler
fluant

Secundo queritur de virtutibus cardinalibus quantum ad earum diversitatem et queritur utrum cuncte virtutes cardinales sint una virtus an diverse arguitur primo per potentias quas dirigunt quia prudentia dirigit rationale temperantia concupiscibile fortitudo irascibilem cum ergo potentie sint ipsa subiecta habituum et ipsis subiectis diversificatis formaliter necesse est ipsos habitus formaliter diversificari et per consequens cum sint diverse videtur quod necessarium sit cardinales virtutes esse distinctas et essentialiter diversas ¶ Item hoc ipsum videtur per actus quos eliciunt quia alius est actus ipsius prudentie formaliter loquendo alius temperantie sicut patet cum ergo habitus diversificentur per actus diversificatione formali et essentiali videtur quod necessarium sit habitus cardinalium virtutum essentialiter distingui ¶ Item hoc ipsum videtur probari quia sicut temperantia est circa delectationes et fortitudo circa passiones cum ergo per omnia distinctio habituum oriatur ab obiectis videtur ergo idem quod prius ¶ Item hoc ipsum quarto loco arguitur per motiva causarum que sunt Bene cunctaa quibus apparuit hanc virtutes semper sunt diversorum generum et per rationales distinguntur et diversificantur per proprios habitus videtur ergo quod necessarium sit habitus virtutum cardinalium formaliter et essentialiter ad invicem distingui

¶ Item hoc ipsum videtur per medietates secundum quas habitus virtutis attenduntur si enim hic virtutes cardinales habent medias formaliter differentes cum medias respiciant virtutes secundum ipsas rationem formaliter videtur ergo quod necesse sit ipsas virtutes cardinales essentialiter et formaliter esse differentes ¶ Sed contra dicit Augustinus de moribus ecclesie illud quod quadripertita dicitur virtus ex ipsius amoris quodam affectu quantum intelligere dicatur sed hic diversitatem secundum essentiam sed solum secundum relationem ergo videtur quod virtutes cardinales solummodo secundum comparationem habeant distingui non secundum essentiam absolutam ¶ Item dicit Augustinus de quantitate anime virtus est equalitas vite rationi undique consentientis sed equalitas vite undique non potest esse secundum unam comparationem sed secundum comparationem ad omnem actum et ad omne obiectum ergo si hic est diffinitio virtutis recte prosequenda videtur quod quelibet virtus ad omnem actum et ad omne obiectum habeat comparationem ordinate sed si hec non esset si virtutes distinguerentur penes actus et obiecta videtur quod virtutes cardinales non habent aliquam essentialem diversitatem ¶ Item nulle forme ad invicem disparate et diverse se ipsas denominant quod nec enim non dicatur quod musicum sit album vel melioris contendi

quod nunc tertia sit altera secundum virtutes cardinales patet quia ut Bas. et Aug. se ipsas denominant quia fortitudo est prudentia et prudentia fortis quod non esset si non haberent connexitate diversa.

¶ Item iustitia patet quia dicit Aug. est rectitudo voluntatis secundum omnis cardinalis virtus est rectitudo voluntatis quod omnis cardinalis virtus est iustitia si ergo iustitia nominat unam speciem virtutis non quod cardinales virtutes non haberent connexionem diversitate sive formale. ¶ Item cuilibet virtuti cardinali est proprium medium cuilibet circa cardinale est servare medium cuilibet circa cardinale est aggredi difficile circa est cuilibet ordinare. ¶ Ergo medium iustitie est ipsius prudentie medium servare temperantie aggredi fortitudinis ordinare ipsius iustitie videtur quod quelibet istarum virtutum incidit cum alteris quod formaliter distinguuntur. ¶ Ad 2 dicendum quod est loqui de virtutibus cardinalibus quantum ad formam per quam sunt gratuite et quantum ad formam per quam sunt intrinsece et quantum ad formam per quam sunt ad speciales actus diversos ordinate. ¶ Si loquamur de forma per quam sunt gratuite sic in illa potius uniuntur quam distinguuntur quia illa forma est gratia gratum faciens que sicut una tamen gratia reddit animam deo unum unum per eius potentias et habitus virtutes sicut in secundo libro sententiarum fuit dist. xxvi. ¶ Similiter si loquamur de ipsis virtutibus cardinalibus quantum ad formam per quam sunt intrinsece et habent rectificari per se sic magis conectuntur et uniuntur quam distinguuntur quia illa forma est caritas per quam virtutes recte tam quam pondere unite ad unum finem ultimum inclinantur quod ad locum proprium et hoc infra melius ostendetur in tractatu de connexione virtutum. ¶ Sed cum loquamur de ipsis virtutibus per formam per quam sunt ad speciales actus diversos ordinate. ¶ Sic dico quod virtutes cardinales essentialiter et formaliter distinguuntur et eorum diversitas taliter quibus comparabiliter potest in obediendo sunt cuiusmodi videlicet per diversitatem potentiarum quas informant et perficiunt et per diversitatem actuum quos eliciunt et per diversitatem obiectorum ad que ordinant et per diversitatem mediorum circa que consistunt et per diversitatem maiorum oppositorum que concludunt et ideo rationes que ad hanc partem adducuntur concedende sunt quia verum concludunt. ¶ Ad illud vero quod primo obicitur in contrarium quod virtus non est aliquid nisi affectus amoris dicendum quod Aug. loquitur de virtutibus cardinalibus secundum quod reducuntur ad unam radicem caritatis per quam habent perfectam ordinationem ad ipsum deum ordinate et per hoc sortiuntur quandam conexionem ad unitatem et per hoc patet

pleraque sequentem quia diffini-
cio temperancie dicat Tem-
perancia dicimus esse amorem
deo se se integrum incorruptum
quod servantem fortitudinem amorem
omnia propter deum facile perferentem
et sic de aliis talis autem rela-
cio temperancie et fortitudinis
in deum per amorem non est virtute
cardinales nisi in quantum a cari-
tate reguntur et informantur
et temperancia et huiusmodi unum est quod
sunt quedam unitate vere uni-
mitatis sed propter hoc non sequitur
quod non diversificentur suis formis
Ad illud quod obicitur quod virtus est
qualitas mentis undique rem con-
sencientis dicendum quod per hoc quod est un-
dique distribuat prudentialiter omnibus
consistentibus tam medietate et
sic convenit cuilibet virtuti cardina-
li per se quia nec declinat ad su-
perfluum nec ad diminutum Aliquo modo
sed est undique potest distribuere per
omnibus particulis racionabilibus anime
et tunc non competit alicui vir-
tuti cardinali absolute sed in qu-
antum habet connexionem cum aliis et
propter hoc non potest concludi quod omnes
virtutes sunt in una generaliter
sed quod sunt circa unam per quandam
connexionem et aggregacionem sicut omnes
potencie anime quamvis sunt diverse dicun-
tur tamen ipsius anime unius integre
potestas ita quod una sine altera
non possit animam facere potentem
Sic intelligendum est de equalitate
mentis que consistit penes unam
virtutem particularem penes autem omnes

consistit integre et perfecte Ad
illud quod obicitur quod una virtus
denominat aliam dicendum quod est pro-
pter multiplicem racionem videlicet per racionem per connexionem
et per concomitanciam et tunc dicitur
quod una virtus denominat aliam
dicendum quod hoc non est propter causale
convenienciam et hoc est propter hoc
quod connectuntur se circa unum anime
statum et circa personam que se in-
vicem circumincedunt et si tu obi-
cias quod connexio non sufficiat quia
non convenit quod musica sit alba
dicendum quod connexio non sufficiat simpliciter
sed connexio cum simplicitate subiecti quia
simplex potest reflectere se super se et
super omne illud quod est in se sicut
patet quia anima intellectiva dicitur
potest se convertere super se per actum in-
telligendi et similiter per actum dili-
gendi et sic est quod virtutes
in talibus potenciis consistentes
possunt se mutuo denominare
et ideo non est simile de omnibus
actibus circa se circa idem sim-
pliciter consistunt Ad illud quod
obicitur quod omnis cardinalis virtus
est quedam voluntatis rectitudo
ita quod omnis cardinalis virtus
est iustitia dicendum quod iustitia duplex acci-
pitur quia est iustitia generalis et
est iustitia specialis et iustitia
generalis connectit omnes virtutes
non solum cardinales sed etiam
theologicas iustitia vero specialis non
est simpliciter rectitudo voluntatis
sed rectitudo voluntatis ordinans
ad alium et hec non competit cuilibet
virtuti cardinali et propter hoc non sequitur

quod cardinales virtutes non specificant ad invicem distingui.

Ad illud quod obicitur de illis iiii^or condicionibus que sunt in qualibet virtute. Eciam potest quod verum est, sed tamen ex hoc non sequitur quod virtutes non sint distincte, quia quelibet istarum condicionum attribuitur alicui virtuti speciali. Hoc non est per proprietatem sed magis per appropriacionem, verbi gratia, cuiuslibet enim virtutis est medium tenere, sed hoc appropriatur temperancie, quia maxime optimum est circa delectaciones medium custodire. Sic de aliis condicionibus intelligendum est. Sed tamen obicitur quod inspicere medium hoc est proprium prudencie et ita videtur quod prudencia sit de genere aliarum virtutum cardinalium. Dicendum quod inspicere medium est duobus modis: vel per modum consideracionis directe vel per modum inclinacionis determinate. Primo modo medium inspicere est proprium prudencie que perficit racionem rationalem cuius est considerare et discernere. Et hoc modo inspicere medium non convenit virtuti cardinali per se omnium sed per gratiam directivam eius, sicut oculus videt sibi et aliis membris quia habet prudenciam. Sic prudencia inspicit sibi et virtutibus ceteris. Alio modo inspicere medium est per modum inclinacionis determinate et sic non tantum est prudencie sed cuiuslibet virtutis, quia quelibet virtus quodam pondere recte inclinans mentem ad medium circa quod habet consistere, eius sicut gravitas lapidis recte dirigit inspicere locum deorsum sed sine medio, unde sic quelibet virtus racionabilis potest dici inspicere medium recte tendere, et ex hoc non potest concludi quod prudencia ab aliis virtutibus non habeat diversificari.

Tercio queritur de virtutibus cardinalibus quantum ad subiectum, et est quod utrum sint in parte anime rationali an in ea parte que solum obtemperat racioni. Et quod sint in parte anime rationali videtur primo per auctoritatem Augustini in soliloquiis: quibus virtus est racio recta perducens in finem. Sed talis que hic est non est talis sine illis, ergo videtur quod subiectum virtutis sit ipsa racio sive pars rationalis. Item virtus est principium merendi et proprius meritorius et laudabilis, ergo constat potentiam habere esse circa cuius actum consistit laus et meritum, sed talis est pars rationalis sive liberum arbitrium, ergo videtur idem quod prius.

Item in eo subiecto est virtus in quo imago anima habet imaginem dei cum virtutes certe sunt ordinata cuius anima est parvo per hoc quod est capax, sed non est capax nisi per rationalem, ergo etc. Item omnis virtus consistit circa electionem boni et fugam mali, sed electionis est solum potentie rationalis proprie dicte, ergo videtur quod omnis virtus proprie sit in rationali parte ipsius anime. Item virtus est in genere honesti, secundum quod est velle Tullius, sed bonum quod est honestum et eius oppositum est obiectum solius voluntatis rationalis

virtutis quam pro^c sensitiue
solum non sunt ad ea bona que
faciunt de quibus communiter dicitur ergo videtur
quod virtus sit solum in parte anime
rationali ¶ Sed contra fortitudo
est in irascibili et temperancia
in concupiscibili sed quia iste non
sunt rationales nisi quia obtempe
rantes rationi secundum quod dicit philosophus
in fine none ethice ergo videtur
quod cardinales virtutes non
habeant esse in parte rationali sed
pocius in parte sensibili ¶ Item
in ea parte est habitus virtutis
perficiens et rectificans ubi
quam habet esse pronitas et ob
liquitas sed habet duo maxime
circa motum sensibilem que quidem
sunt irascibilis et concupiscibilis
ergo videtur quod in illis habeant collocari
virtutes cardinales ¶ Item in
ea parte est habitus virtutis tam
quam in subiecto proprio que in me
dulas et proximius elicit actus ip
sius fortitudinis sed temperancie et
fortitudinis actus eliciuntur in me
diate a concupiscibili et irascibili
que sunt obedientes rationi ergo
videtur quod in eis virtutes cardina
les habeant positionem ¶ Item vir
tutes cardinales distinguuntur
a theologicis et per consequens ab intellectu
alibus sed intellectuales ut sapientia
et intelligencia et sciencia ponuntur
in rationali parte capacitate directe quod consue
tudinales non in ea parte que ob
temperat rationi ergo videtur sicut
quod theologice dent positionem in parte
rationali et cardinales in par
te sensibili secundum quod rationi obe
dit ¶ Item in ea parte maiore

sed positionem habitus virtutis que
magis indiget rectificari sed
pars que maxime indiget
rectificari est pars sensibilis quod
patet quod dicit philosophus intellectus
semper est rectus fantasia rec
ta et non recta tamen ergo fanta
sia nominet positionem sensitiuam
videtur quod circa ipsam habeant esse vir
tutes cardinales ¶ Responsio ad pre
dictorum intelligenciam est notandum
quod tamen rationale dicitur dupliciter
secundum quod vult philosophus videlicet
quod rationem participet et quod rationi obe
dit ¶ Si large accipiantur pro rationa
lis pro non est dubium quin omnes
virtutes in parte rationali sunt sive
theologice sive cardinales sive in
tellectuales sive consuetudinales
¶ Si non rationale dicitur proprie secundum
quod participat rationem sicut volunt
aliqui dicere quod quedam virtutes
cardinales sunt in parte rationali
ut prote prudencia et iusticia
quedam vero non sed in parte inferi
ori que est rationalis large mo
dicta quia obtemperat rationi
ut fortitudo et temperancia que
sunt in irascibili et concupiscibili
licet autem hic modus dicendi
aliquomodo probabilis videatur
secundum morales philosophos tamen secundum
theologicum non videtur rationabi
le dicere quasdam virtutes cardinales
positionem in parte superiori et quas
dam in inferiori tamen cum omnes vir
tutes cardinales equales sint
quantum ad unam dignitatem omnes
eo sunt principales mundi et

proprie tamen natura consistit
radicaliter circa liberum arbitrium in solis
illis potenciis sunt esse vir-
tutes sive cardinales sive
theologice in quibus reperitur liberum arbitrium
proprie quia tamen libertas non sit nisi
in parte anime racionali secundum quod
racionale dicatur quod participat racio-
nem est certas virtutes cardina-
les in parte illa reponi et hec racio
cogit caras dignitas eius que re-
ferant ortum agere et sunt per-
fecciones anime inter nobiliores
quarum ipsa sciencia que ponuntur tamen
in subiecto in parte anime racionali et
intellectiva propterea Gerardus (?) sunt vires
que sunt racionis ad partem istam
¶ Ad evidenciam autem aliorum que in
contrarium apponuntur notandum quod est alius
modus distinguendi racionale secundum
theologicum racionem eius distinguentis
racionale contra partem sen-
sitivam aliorum distinguunt contra
potenciam affectivam secundum quod distinguunt
contra potenciam sensitivam sic
sunt in parte ista racionali omnes
virtutes secundum vero quod distinguitur
contra potenciam affectivam sic non
sunt in ea omnes virtutes sed ille
solum que dirigunt in discerne-
do sicut fides et prudencia
alie non reponuntur in parte affec-
tiva sic non sunt in ea omnes
que cum parte est liberum arbitrium et di-
valentes (?) secundum quod est contracta
racionalem dicatur et concupiscibilem et
irascibilem secundum quod dicit preter (?) sed
affici et movere inquantum eius aliud
est voluntas quam affectus sive

appetitus omnis aut affectus
vel appetitus est in irascibili
vel concupiscibili que due vires
secundum quod sunt liberum arbitrium partes racion-
ales sunt et in ipsis possunt esse
virtutes cardinales et theologice
et quarum immediate elevant
in deum ipsum diligendo et ipsi in-
herendo cardinales non inquantum
versantur circa bonum creatum et
per hoc per magna parte patet responsio
ad alia ¶ Ad illud quod primo obi-
citur quod fortitudo et tempe-
rancia sunt in irascibili et concupiscibili
et iste solum sunt racionales quia
obtemperant racioni dicendum quod absque
dubio iste due virtutes cardina-
les quantum ad habitus substractos
in illis duabus viribus repo-
nuntur licet quantum ad racionem [illegible]
mendi et ordinandi omnes virtutes
in hoc arbitrio ponenda sit et ista
duo sunt composita pro eo quod liberum arbitrium non
est potencia distincta a racionali et
concupiscibili et irascibili secundum re
et propterea illa assumpcio est falsa
quod concupiscibilis et irascibilis so-
lummodo sunt racionales quia ob-
temperant racioni in nobis enim con-
diciones irascibilis et concupiscibilis
videlicet racionalis et sensualis racionalis
secundum quod in mente nata sunt in
deum ferri et in qua quantitate
cum angelis et in qua secundum
diversas comparaciones sed reponuntur
theologice virtutes et cardinales
¶ Alia vero est irascibilis et con-
cupiscibilis sensualis que solummodo
dicitur racionalis quia obtemperat
racioni et in hiis non consistit
liberum arbitrium nec in hiis sicut in subiecto

ponit virtus cardinalis licet
per frequentem assuefactionem aliquo
ille potest non ingerere dicamus
habilitatem illa tamen habilitas non
est de virtutis essentia sed potius
sibi annexa ¶ Ad illud quod obicitur
quod pronitas et obliquitas habet
esse circa partem sensibilem quia
nata est racioni etc. dicendum quod obliquitas
habet esse circa aliquam potentiam du-
pliciter aut quia in ea inchoatur
aut quia consummatur primo modo est
obliquitas in parte sensibili secundum
quantum ad inchoacionem et propter
hoc frequentius inclinacionem ¶ Secundo
modo est in parte racionali propter
consensum et deliberacionem electivam
et in hac principaliter residet ob-
liquitas in parte sensibili minor
et per oppositum rectitudo virtutis et ideo
non in parte sensibili sed magis in
racionali ¶ Ad illud quod obicitur quod ac-
tus virtutis fortitudinis tem-
perancie in mente eliciuntur a concu-
piscibili et irascibili dicendum quod illud est
verum large de concupiscibili et
irascibili sensualitatis sed si loquamur
de concupiscibili et irascibili bru-
tali sensuali sic per illas racionis
non in mente eliciuntur actus istarum
virtutum primo quia secundo quia rectifi-
cata concupiscibili et irascibili racionali per
habitum virtutis per quos rectificantur
ipsa concupiscibilitas et irascibilitas
voluntatis quae illis habent simili et
familiari unde sicut rectifica-
ta voluntate in dispensando per quos
rectificatur ipsa concupiscibilis inclinans
ad tribuendum largiendum tunc largitas
non est in manu sic in sede sed in

ipsa voluntate sic intelligendum
est in proposito ¶ Ad illud quod obicitur
quod consuetudinales virtutes re-
ponuntur in ea parte quae obtem-
perat racioni dicendum quod hoc non est quia
habitus consuetudinalis virtutis sed
quod virtus est habet esse in illa parte
sensuali quae racionali obtemperat
¶ Sed quia ex quadam consuetudine
benefaciendi in illa parte relinquitur qui-
dam habilitas et ideo potest dici per
adiectionem illam vide primum quod
quia non est simile de virtute
cardinali et consuetudinali secundum quod con-
suetudinalis est quia cardinalis virtus
nominat habitum dirigentem in operi-
bus electione consuetudinalis vero potest hoc
nominat habitum dirigentem in operi-
bus electione adquisitum ex fre-
quencia bene agendi ¶ Aliter etiam videri
potest per interpretationem nominis quia
consuetudinalis virtus et si aliquando sit
in parte sensuali quae inobediens et
subiecta ¶ In racionali vero est prin-
cipaliter in imperante actum vir-
tutis et potentia sensibili precedente
¶ Ad illud quod obicitur quod pars sensibilis
magis indiget rectificatione quam
intellectualis dicendum quod similiter est quia
rectificacio et obliquacio quae
hoc imputat haec est quae habet
ortum a parte racionis et quod obicitur
quod intellectus semper est rectus dicendum
quod hoc intelligitur de intellectu speculativo qui
respicit leges eternas et absque
recipit et intelligit speculativa non autem
qualitercumque ipse movetur quia fre-
quenter est obliquus et erroneus
vel potest dici quod hic intelligitur de in-
tellectu sed quod est acceptus principia etc.

D

nouissimorum in quibus sunt
ut potentie dignitatis uerum que
non contingit errare non
att(ingit) potentia sed applicata ad opera spe-
cialia et ideo ad ipsarum connexionem
virtutes sunt sibi connexe et
propter hoc una illa non concludit
quia procedebat contra assump-
tionem

Quarto queritur de virtuti-
bus cardinalibus quantum
ad numerum et est quod utrum tantum de-
beant esse quatuor an plures
vel pauciores et quod tantum sunt quatuor
videtur per illud quod dicitur viii Sap(ientie)
De sapientia docet sobrietatem
prudenciam iusticiam et fortitudinem
que ergo nominat virtutes cardina-
les sufficienter videtur quod sunt quatuor
et non plures nec pauciores
Item hoc idem probatur de paradiso
qui dividebatur glossa Gen. ii
dicitur quod fluuius qui egrediebatur
de paradiso diuidebatur in quatuor
capita ubi dicit glossa quod illa quatuor
capita intelliguntur quatuor virtutes
cardinales Item hoc idem os-
tenditur per Augustinum qui in libro de
moribus ecclesie dicit affectum
virtutis esse quadripertitum Sed constat
quod hoc non potest intelligi
nisi in cardinalibus ergo etc. Item
hoc idem ostenditur per philosophum et per
alios tractatores qui de hac
materia loquuntur quia omnes virtutes
speciales et politicas reducunt
ad quatuor Sed contra vir-
tutes theologice sunt tres propter
trinitatem obiectorum et potentiarum
sed in eisdem potenciis sunt

virtutes cardinales et theologi-
ce licet secundum aliud et aliud comparantur
ergo videtur quod sunt tantum tres
Item virtus que ordinat ad
alterum est tantum una videlicet ius-
ticia ad proximum ergo videtur
quod una sit tantum virtus per quam
homo ordinatur ad seipsum aut
si tres sunt virtutes per quas
ordinatur in se videtur quod tres sunt
per quas ordinatur ad proximum ita
quod non tantum sunt quatuor sed etiam
se extendat usque ad numerum sena-
rium Item per illud Ap(ocalypsis) iv Vide-
bant qui manducabat quasi
quatuor animalia hominum glossa per pru-
denciam [illegible] rerum appeten-
darum et vitandarum Sed contra re-
frenacio cupiditatis ab hiis que tem-
poralia delectant tria est firmitas
contra molestias seculi Quarta
non que per omnes diffunditur est
dilectio dei et proximi Si ergo
dilectio dei et proximi ponitur
una inter cardinales virtutes
videtur quod sunt plures quam quatuor
Item humilitas pacientia et obediencia
sunt magne virtutes nec tamen
sunt aliqua predictarum nec videntur
theologice ergo videtur quod cardinales
virtutes non sufficienter dividuntur
per quatuor membra est ergo quod de-
predictarum virtutum cardinalium
numero et sufficiencia Respondeo dicendum quod
aliquibus dubio numerus et sufficiencia
cardinalium consistit in conuersa-
cione hominis aut uni racio et suf-
ficiencia assignatur inter has mo-
dum et si per omnia non sunt ra-
cionales conueniunt tamen unum modum

dicendi rationalis et sufficiencie
potest autem hic modus dicendi ad
minus reduci scilicet quod triplex est
comparacio virtutis circa malum vir
tutis videlicet ad proximum subiectum
ad actum intrinsecum ad suum op
positum et ad aliud proximum primum
igitur modus sumendi est penes
diversitatem subiectorum secundum eius proxima
et immediata ... virtutum sunt
potencie anime sive vires que sunt
tres videlicet vis concupiscibilis
et irascibilis ita quod fortitudo est in iras
cibili temperancia in concupiscibili
sed iusticia et prudencia sunt
in rationali scilicet quod duplex est ad
alias vires comparari vel in racione
consiliantis et sic est prudencia
vel in racione imperantis et sic est
iusticia sive scilicet quod est considera
re in se et sic perficitur subiectum pru
dencie vel scilicet quod est alias re
gere et ordinare et sic perficitur
subiectum iusticie ¶ Secundus autem modus
sumendi sufficienciam virtutum atten
ditur scilicet diversitate actuum
et intrinsecorum tres enim sunt
actus qui racio exigunt ad
virtutes videlicet scire velle
et in prosequendo operari scire at
quid sit agendum est primus pru
dencie velle nos bonum est proprium
iusticie in perseverando nos operari
vero est temperancie et fortitudinis
sed temperancie in prosperis fortitu
dinis in adversis ¶ Tercius vero mo
dus sumendi attenditur penes
operacionem ad opposita que sunt in
volus per precium inflicta videlicet

igitur contraria et infirmitas
et malicia et quia ignorancia est
vitium prudencie contrarium contrarium
est vitium temperancie contraria
infirmitati est virtus fortitudinis
et quia malicia est virtus iusticie
et hic modus dicendi vide satis
rationalis esse in imperio opposi
tionum suppositum est quia non
virtutes per media sed media per
virtutum vitia distinguuntur ¶ Quar
tus autem modus sumendi est
propter operationem aliorum et iste mo
dus sumendi videtur esse ratio
nabilior quia habitus per actus et
actus per obiecta diversificantur
et hic modus sumendi est quia
duplex est modus sic nam vir
tutes aut sunt circa passiones
aut circa actiones sed circa passio
nes aut illatas et sic est for
titudo aut immitas et sic est tem
perancia si circa actiones aut circa
actiones intrinsecas et sic pru
dencia aut extrinsecas que qui
dem consistunt in commercio et
sic est iusticia ad quam spectat
unicuique tribuere unicuique sua ¶ Item
homo potest sumi sic aut ...
quia virtus aut negociat
circa mala aut circa bona
si circa mala aut est innata
et sic est temperancia aut illa
tum et sic est fortitudo
circa bona aut in racione utilis
et expedientis et sic est pru
dencia aut racione honesti et
laudabilis et est iusticia ¶ Ta
lia non sunt sic quia vir
tus malis aut ordinat ad

proximum aut ordinat ad se
ipsum si ad se ipsum aut in eli
gendis et sic est prudencia
aut in respuendis et sic est tem
perancia si vero ordinat ad proximum
aut hoc est in reddendis et sic
est iusticia aut in sustinendis
et sic est fortitudo Quamvis tamen
hiis modis dicti aliquando videntur
sive talis prima nec insufficienter at
tingere ad horum propriam ¶ Ideo ad
hoc restat alius modus di
cendi qui respectu predictorum
est septimum et omnibus predictis
videtur esse magis ydoneus cum
enim virtus cardinalis dicatur que
ordinat hominem circa ea que
sunt ad finem sive circa quod
tractatum cum homo habet comparacionem
ad se ipsum et ad alium virtus
cardinalis aut est regulativa
actuum hominis respectu sui aut
respectu proximi Si respectu
sui hoc potest esse tripliciter secundum
actum principalem triplicas vir
tutes videlicet renalis circa quod
prudencia concupiscibilis circa
quam temperancia est irascibilis
circa quam fortitudo consistit
Si vero ordinat ad alium et sic
est una virtus que generaliter dicitur
iusticia quia una est racio secundum
quam ad alium ordinat videlicet
racio debiti et quia hoc vero potest
attendi secundum actum cuiuslibet
potencie hinc est quod iusticia cardina
lis creatur dicitur omnes vires
et tamen una est propter unam racionem
ordinandi ad alterum et sic patet
numerus et sufficiencia predictarum quattuor
virtutum ¶ Ad illud vero quod primo

obicitur in contrarium quod virtutes theologice
sunt tres secundum trinitatem personarum
dicendum quod non est simile quia vir
tutum theologicarum est hominem ordina
re ad deum qui solus est finis
omnium bonorum cardinalium vero est
hominem ordinare ad se et ad
proximum et ideo necesse est plures
virtutes reperire propter istam quod
comparacio ipsius una comparacionis dif
ferenciam semper addita racione cuius
attenditur iusticia ¶ Ad illud quod
obicitur quod iusticia que ordinat ad al
terum est tamen una ergo similes simi
liter alie virtutes cardinales que
ordinant hominem ad se ipsum dicendum quod
non est simile et racio huius est quia
virtutes que respiciunt hominem
se attendunt penes actus
eiusdem principales qui quia di
versi sunt necesse est illas esse diver
sas sed virtus que ordinat ad
alterum non sunt tamen distinc
cionis ab actibus principalibus
ipsarum virium pro eo quod per eosdem
actus secundum quos ordinantur
homo in se ordinatur ad proximum et
ideo distinctionem sunt comparacione
comparandi ad alium et quia vero
illa tamen deum est unica est ideo
virtus iusticie que est ad alterum
ordinativa habet unitatem nec cohor
ordinalis similiter concludit quod non
est simile et hinc ¶ Ad illud quod obicitur
quod preter has virtutes cardinales
ponitur dileccionem dei et proximi
dicendum quod ipsa dileccio proximi non pertinet
ubi quia sic virtus cardinalis
sed quia ipsa est que maxime
adiuvat iusticiam virtute ut affe

mi p(er)fessit respo(n)d(e)o p(ro)ximu(m)
recte regulare n(on) eni(m) qui(s)
proximu(m) suu(m) diligit n(on) est
facile ut nil debitu(m) s(ibi) reddat
Ad illud v(er)o q(uod) obi(citur) d(e) aliis v(ir)
tutibus ut puta de humilitate
et pacia(encia) et obedi(enci)a d(icendum) q(uod) o(mn)es
ille v(ir)tutes p(ro) magna p(ar)te re
du(cuntur) su(n)t ad istas sicut ad ra
dicalibus p(ri)n(cipi)a(libus) in q(ui)bus resi
deus est rat(i)o mouendi et diri
gendi p(ri)ncip(ali)a et p(ro)pt(er) hoc tria
cardinales acardine nu(n)cupa(n)tur
unde pacia(encia) ad fortitudine(m) re
duci(tur) et alie plures que sunt
p(ri)mus sp(eci)es n(atur)ales s(ecundu)m q(uod) i(n)ve(niun)t
tractatores morales humilitas
v(er)o et obedie(n)cia reduci(tur) sunt ad
ipsam iusticiam Et si tu obicias
q(uod) humilitas non semp(er) ordinat
ad alterum et simil(iter) pacia(encia) r(espon)d(er)i
pot(est) q(uod) ide(m) homo sortit(ur) vicem
duplicis p(er)sone sicut p(atet) homo
tu(n)c accusat se ip(su)m idem e(st)
accusator et reus et cu(m) iudi
cat se ip(su)m idem est iudex et
co(n)dempnatus sic intelligend(um)
est in humilitate et pacia(encia) et
aliis ex(em)p(l)ialibus v(ir)tutib(us)
que reduc(untu)r su(n)t ad se ip(s)am ius
ticiam s(ecundu)m q(uod) iusticia est car
dinalis et sp(eci)alis dicit(ur) tamen
o(mn)es v(ir)tutes tractare quia a
liqu(a)e h(ab)ent(ur) q(uae) ad ip(s)am redu
cu(n)tur sp(e)ctant ad alterum v(er)u(m)
(ta)m(en) sicut v(er)itas aliqu(a)e ad con
cup(isc)ibilem sicut largitas ali
qu(a)e ad irascibilem sicut ira p(er)
zelu(m) et p(ro)p(ri)a(m) s(ecundu)m q(uod) in q(ui)nto
libro dicit(ur) d(e) .xviii. et p(er) hoc p(atet)
r(espons)io ad o(biect)a

Q uinto q(ue)ritur de v(ir)tutib(us)
cardinalib(us) q(ue)ritur ad

origine(m) et est q(uo)d utru(m) huius(modi)
v(ir)tutes sunt a deo dono vel ab
assuetudine et q(uod) sunt ab as
suetudine unde cap(itulo) c(irca) v(ir)tutes
cardinales et co(n)suet(udina)l(es) s(ecundu)m ver(um)
et co(mmun)em s(ed) v(ir)tus co(n)suetud(ina)l(is)
co(m)pletiva esse h(abe)t ab assuefactione
s(ecundu)m q(uod) dicit ph(ilosoph)us in p(ri)ncip(i)o
sec(un)di ethice in natis nobis
a(n)i(m)a p(er)fos. p(er)fos v(er)o ab assue
factione q(uo)d e(st) ¶ Item s(ecundu)m
q(uod) vult ph(ilosoph)us et ca(n)dit ex eis
dem op(er)ib(us) una q(uae)q(ue) g(e)n(er)atur
p(er) que in esse salvat(ur) et p(ro)mo
uetur s(ed) p(er) bonor(um) multiplic(atio)n(e)
cardinales v(ir)tutes su(n)t in no
bis co(n)servar(i) et ad melius p(ro)
mov(er)i q(uo)d p(er) bona op(er)a su(n)t in
nobis g(e)n(er)ar(i) ¶ Item ut p(ri)mu(m)
unde co(n)p(ro)mitto videm(us) e(ni)m du(m)
malus homo in bono co(n)v(er)tit(ur)
et assuefac(i)at semp(er) plus et plus
ad bonu(m) habet disp(osit)io(n)em et h(ab)ili
tatur et fortior reddi(tur) s(ed) h(oc) non
esset nisi p(er) assuefaction(em) in bo
adq(ui)reretur h(ab)it(u)s q(ui) ad bo
nu(m) h(ab)ilitaret tu(n)c igi(tur) tres
sunt v(ir)tutes cardinales unde
q(uod) augmentabant co(n)seque(n)t(er)
b(onu)m agere ¶ Item multa sunt
et fuerunt h(uius)mo(d)i v(ir)tutes car
dinales et co(n)sue(tudina)les q(ue) nu(n)q(uam)
acciderunt in corp(or)e nec sunt
membra eius ¶ Si q(uo)d n(on) g(e)n(er)a
p(ro)p(ri)u(m) s(ed) deriva(n)t in eius ma
t(er)ia videt(ur) q(uod) cardinales v(ir)
tutes ad qui(rere) p(ossu)nt p(er) h(uma)na(m)
industria(m) ¶ Item sicut in
tellect(us) dirigi et p(er)ficit(ur) et rec
tificat(ur) p(er) h(ab)itu(m) scie(ntie) sic affect(us)

perfectionem virtutis sed cuius intel-
lectus non non posset venire ad
cognitionem celestium tamen propter ea
que valet bene posse venire ad
cognitionem istorum inferiorum ergo pa-
ri ratione cuius affectus non pos-
sit habere virtutes dirigentes ipsum
et rectificantes circa ista in-
feriora sed cardinales virtutes
sunt huiusmodi ergo etc. Si tu dicas
quod non est simile quia perfectio
affectus multo nobilior est
quam perfectio intellectus obviam contra
hoc quia talis perfectio non videtur
esse excellentior quam perfectio cogni-
tionis videmus enim quasdam cre-
aturas irrationabiles habere vir-
tutes quas valent possidere quedam
enim est que ingerit in liberalitate
quedam que in prudentia quedam que
in mansuetudine quedam que in vir-
tutis strenuitate quedam que in cas-
titate quod per exempla patet ergo si
natura hominis dignior est quam na-
tura bestiarum multo fortius videtur
quod homo istas virtutes cardina-
les aut habeat simpliciter sibi inna-
tas aut per illud quod est in natura
sua rationis in industria possit ad-
quirere ¶ Sed contra Jacobi i omne
datum optimum et omne donum
perfectum desursum est sed dona
virtutum sunt dona optima secundum
quod innuit ista glosa ergo non videtur
quod huiusmodi virtutes sunt a nostra asse-
cutione sed potius ex divino mu-
nere ¶ Item Sapientie viii Scio quod
aliter non possum continens esse
nisi deus det ergo continentia non
potest optineri nisi per divinum mu-
nus pari ratione nec alia car-
dinalis virtus / videtur ergo idem
quod primum ¶ Item secundum ipsum videtur
ratione agentis nobilius patiente
et principium effectu sed virtus
interior anime nobilior est quam
operacio exterior ergo ex frequenti
bona operacione non videtur quod
contingat adquirere aliquam virtutem
cardinalem ¶ Item si virtus
adquiritur per operaciones aut per
unicam operacionem aut per plures
constat quod per unicam non ergo
per plures sed contra quando una illarum
operacionum incipit esse alia de-
sinit ergo si numquam operaciones sunt
simul sed una non potest facere
ergo nec plures tamen nomine opera-
tionibus sibi invicem succedentibus aliter tun-
cum inpeditio ¶ Item si virtus
cardinalis generatur ex operibus
aut ergo ex operibus virtuosis
aut non virtuosis / ex operibus
virtuosis non quia opera virtuo-
sa sunt studiosa a virtute habent
originem ergo non sunt virtutis
virtutis principium si ex operibus non
virtuosis sed contra quales sunt
actus tales sunt habitus ergo si
opera illa non sunt virtuosa non
generabunt habitum virtuosum ergo
videtur quod nulla virtus possit
ex operibus generari ¶ Dicendum ad pre-
dictorum intelligentiam est notandum
quod virtutes cardinales uno mo-
do dicuntur virtutes quia habilitant ad
opera moralia alio modo sunt
virtutes non solum quia habilitant

ad hanc opera sed etiam que ele
uant ad opera meritoria secundum ab
quod virtutes cardinales duo vir
tutes que potentias eleuant
pro non habent ortum ab assue
factione sed a diuino munere non
a natura sed anima que eas eleuat
potentiis super se et sunt super naturam
et actum humanus potest quia intellectum inest
ei per se et ideo naturale est ab alio
quo superiori et prima eo actu ipsius
potentiae trahant originem et quod
modo virtutes cardinales sunt
virtutes gratuite / alio modo est
loqui de cardinalibus virtutibus
secundum quod habilitant ad opera mora
lia et sic huiusmodi virtutes cardina
les sunt virtutes politice et in
dicibiles sunt a natura secundum cum
plementum sunt vel ab aliquo frequenter
et presenti vel agere influencia
et presidencia vel contrarium causa
a natura nisi sunt radicaliter
quia plantata habemus in natu
ra rectitudine per quam apti sumus
licet imperfecte ad opera virtutis et
honestatis sed dum assuescimus
paulatim efficitur nobis facile
quod primus erat difficile secundum quod
dicit B ad cuius quod nichil est
adeo difficile quod consuetudo non
reddat facile nec solum ex as
suefactione dicitur illa habilitas
complementum ad complementum sed etiam
per gratie adiutorium nam cum ipsa
gratia sit anime rectificatiua rec
titudo superueniens nec recti
tudine qualitercumque prius exis
tente amplificat et ampli
tudo confirmat / ex utrumque ex ea

virtus politica potest suscipere complementum
plenarie videlicet quod conuenit diuine
gratie adiutorium et bone consue
tudinis exercitium per quem duo vir
tus cardinalis in natura ducitur
ad complementum perfectum et sic virtus
cardinalis inchoatum est poli
tica ortum habens a natura dicitur
ad quoddam complementum ex assue
factione subsequente ad maius
complementum dicitur consurgere super
ueniente ad perfectum complementum
dicitur consurgere utrumque concurren
te videlicet gratia et assuefactione
et post hunc exemplum inueni
tis manifestum videmus enim
quod aliquis equus ex sua naturali con
positione aptitudinem habet
ad bene portandum et ambulandum
sed illa aptitudo ad complementum
potest reduci per primus equum assue
factionem vel per primus industria
qui facit freno equum sine dicere
vel per utrumque sic et in proposito
intelligendum quia secundum Augustinum
li ar assimilatur equo et gratia
assimilatur sessori et bona
operacione recte ambulacionem Sic
igitur patet quod loquendo de virtute
cardinali secundum quod est politi
ca et secundum quod est intencionis
philosophi determinare de ipsa con
cedi potest quod a natura et ab assue
factione trahit originem secundum
quod ipse philosophus dicit et rationes
ordinate ad primam partem induc
te Si autem loquamur de virtutibus
cardinalibus secundum quod sunt gra
tuite secundum quod de eis intendit

sessore

theologus sic sunt ad nos inu-
ne s. tamen hoc non sunt
fontes que ad prima pte in
ducunt quia solum procedunt
de virtute solum que dicit quedam
habitum facultate potentie anime
et tales fontes ille sunt concede
de ¶ Ad illud vero quod obicitur in
contrarium quod omne datum optimum
et omne donum perfectum etc et
virtutes sunt dona optima
videtur posset dici primo quia glossa
intelligit de virtutibus vero dei
hystancie et personem est s. in
quantum sunt consimiles et inter
vos per quem modum dictum est ceterum
de moralibus virtutibus esse a solo
lumine gratie aliter tamen potest dici
quod per illam auctoritatem non
probatur quia tales virtutes
non sunt a nobis quia tamen
naturaliter quam consimiliter dicimus et
adeo sicut glossa exponit ibi et
contra hoc tamen non potest quod non
sunt ab operatione mea opus enim
meum non contendit opus et
minimus dicendo ymo per super
ponit et vocatio exigit secundum
quod in secundo libro fuit ac sunt
in quesito fuit utrum animus
actus sit a deo ¶ Ad illud quod a
de auctoritate sapientiam patet k.
quia nichil intelligitur de continentia
solum quod est deo accepta et
luntaria vel intelligitur de actione
dei quia deus dicitur dare aliquid
cooperando et adiuvando vel
de illa speciali qua dicitur dare ip-
sum infundendo primo huius enim con
tinentes fuit et hoc deo dan

te non proprie continentie infusi
onem s. prelibatam et beneu
lam cooperationem ¶ Ad illud quod obicitur
quod agens nobilius est paci
ente et principium effectum dico quod
illud licet veritatem quod agens et
movens substantialiter differt a pa
ciente s. quod sic est quod idem
movet se ipsum non oportet quod vir-
tutem habeat nisi secundum quod ut
idem ipsum sit magis nobile
et minimus secundum diversas compa
rationes vnde licet aliquis se ipsum asse
fuciens ad bonum factum sim
magis nobile est inquantum se
movet et assuefaciat et hoc
modo videndum est in omnibus
habitibus adquisitis et si vltimo
insistat quod actus posterior non
est nobilior habitu interius gene-
to dico quod virtus politica non
producitur ad perfectum factum s. po
tiore s. factum voluntatis
intiore sicut patet cum aliquis
largus eterna est ubi operationes mul-
tis posterius consequentis et ista
non est principium virtutis s.
signum et est opus nobilitatis
interioris moventis et dirigentis
quam vult largiri alii et contra illa
operatione frequentati est perve-
nientia ad complementum licet dicta virtus
consuetudinalis sine politica
¶ Ad illud quod quantum utrum una
operatio an plures producant
ad virtutis complementum dico quod plures
quia non ex una operatione generatur
habitus s. ex multis et si obicitur
aliquid quod una frequenter vehe-

tuisit et tamen erunt sil p[er]les
dd q[uod] et si p[ro] opacio tuseat
gutum ad actum manet tamen
gutum ad effectum qui quidem
effectus p[er]se ipsum non est tan
tus ut inc[ur]atur dici dispositio
vel habitus sed p[er]uit ab actibus
sepitulibus ad unum et ipsi modo cre
scat in dispositionem et de dispositione
crescat in habitum sicut videmus
q[uod] una gutta non sufficit ad ca
vand[um] sicut sepius tamen stillacio
gutte facit foveam secundum illud
Poeticum gutta cavat lapidem
non vi sed sepe cadendo sic etiam
intellectus e[st] in p[ro]posito ¶ Ad illud
q[uod] obicitur q[uod] virtus cardinalis
non p[otes]t generari ex operibus non
virtuosis dd q[uod] generari ex ope
ribus virtuosis sed operibus virtuosis
sine studio sumptum ut p[re]fatus locus
h[abet] quedam est virtuosum sumptum plene
quedam semiplene et virtuosum sumptum
plene q[uod] p[ro]cedit in habitu vir
tutis iam completo et virtuosum
sumptum semiplene q[uod] disponit ad
habitum virtutis et hoc quidem o
pus non est virtute aliter autem sed
p[otes]t esse ab aliquo q[uod] e[st] virtuti
consonum ut p[otes]tate absoluta
et deliberativa consonante na
li vero ... videlicet in dicto gestie
inclinationibus sive quibus
virtus conformat differentiam eum
virtus q[uod] est habitus mentis
in modum ... consentiens
et sic p[ate]t q[uod] ratio illa non concludit
quia p[ro]cedit ex supposito falso
S ... ecto et ultimo queritur

de virtutibus cardinalibus q[ui]n
addunt et est q[uod] utrum in p[at]ria
maneant an evacuentur
et q[uod] maneant videtur ¶ Sap[ientie] I ¶ Iusti
cia est p[er]petua et immortalis
si ergo iusticia manet que
ordinat in alterum multo ma
nent virtutes cardinales que
ordinant ad seipsum ¶ Item hec
virtutes cardinales plenissime
sunt in Christo si ergo Christus habuit
caritate comprehensoris videtur q[uod]
huiusmodi virtutes in statu glorie ha
beant saluari ¶ Item hoc ipsum
expresse autem Beda qui sic in
dicat in libro que dicit q[uod] p[ro]phe
tes celi i[m]mor... ex hiis virtuti
bus sunt p[er]clare fortitudine
potencia prudencia temperancia
iusticia ¶ Item secundum macrobium
iste virtutes cardinales re
periunt quadripharia distinctione
quia quedam sunt exempla
res quedam p[o]l[i]t[ic]e quedam pur
gatorie quedam iam pur
gati si ergo virtutes exem
plares sunt in deo et mens
ad p[er]fectionem purgationis non habet
p[er]veniri in statu misere p[at]rie
videtur q[uod] iste virtutes cardina
les potencie in beatis habuit reperiri
vi tamen et ipsi beati p[er]fectam sue
runt diformes effecte ¶ Et
contra augustinus dicit q[uod] prudencia e[st]
in p[re]cavendis insidiis iusticia
in subveniendo miseris forti
tudo in perferendis miseriis mo
lestiis temperancia in cohercen
dis delectationibus p[ra]vis sed in illud

politice
animi

istorum in patria invenientur ergo habi-
tus virtutum cardinalium in pa-
tria non manebunt. ¶ Item
virtutes cardinales minus nobi-
les sunt quam theologice si ergo
virtutes theologice evacuantur
ut puta fides et spes videtur
quod et virtutes cardinales ~~que~~
~~respiciunt ea que ordinant fi-~~
¶ Item virtutes cardinales respi-
ciunt ea que ordinant se ad finem
et per que pervenitur ad finem sed cum
perventum est ad finem iam non o-
portet in hiis que ad finem perducunt
ergo videtur quod iam amplius
non maneant virtutes cardinales
in suis actibus sed habitus sine
actu est imperfectus in patria autem
nichil est imperfectum ergo necesse
est ibi evacuari habitus virtutum
cardinalium ¶ Item secundum quod dicit
apostolus scientia destruetur si ergo
maioris perfectionis est scientia
quam prudentia ergo in patria non
stabit prudentia sed prudentia est
prima inter omnes virtutes cardi-
nales si ergo ipsa non manebit
nec alie. ¶ Respondeo dicendum quod in patria
aliqua virtus dicitur manere multipliciter
quedam namque virtus manet in
patria quantum ad premium ita quod
ipsa sibi ipsi est premium secundum per-
fectum statum sicut caritas
que fuit tunc imperfecta in via
modo erit premium suum sed fuit
ipsa eadem est consumata in pa-
tria est premium completum quedam
autem virtus manet quantum
ad premium. in patria nec ipsa sed

est premium nec tamen premio suo
se ipsam compatitur sicut fides
et spes que in premium in patria
commutantur et ideo non permanent non
sunt tamen premium propter suam
imperfectionem nec secundum premium com-
patiuntur propter quandam oppositionem
Nam premium ipsum est videre
et tenere deum et premium repug-
nat fidei que est de non visis
secundum repugnat spei que est de
futuro et non habito. Quedam
non virtus manet quantum ad
premium et cum premio ipsa tamen
non est sibi premium sed disponit
ad premium et sic manet virtus
cardinalis. Nam premium essentiale
istarum virtutum est ipsum bonum quod
est deus secundum quod videtur diligitur
et tenetur ita quod per eos istos
tres actus tres dotes anime
accipiantur nullus autem istorum
actuum est actus virtutum cardi-
nalium quia cardinales virtu-
tes nunquam tunc elevantur quod deum
respiciant obiecto aliquin transirent
in theologicas virtutes et desinerent
esse cardinales respectu tamen
horum actuum gloriosorum virtutes
cardinales erunt sicut et dispo-
nes ut sicut in via licet per vir-
tutes cardinales non firmantur
tamen per eas disponimur ut firma-
mus sit et in patria unde omnes
actus non gloriosi erunt for-
tes et iusti prudentes et casti
ita quod iustitia concludit omnem
obliquitatem prudentia concludit
omnem errorem fortitudo omnem mo-

lectam temperancie dimcz libe
dinis repugnanciam secundum quod dicit
Aug. et mag. tangit in lra et sic
patet quod virtutes cardinales quo
ad electionem medii manebunt in patria
quamvis sint in via. unde et eo
rationem sunt que sunt ad patriam
statum. ¶ Ad illud ergo quod primo
in quadam actibus istarum virtutum
dicitur quod ille actus non sunt
actus eorum quales secundum preterea statum
statum vie ad nos actus habebunt
in patria multo excellentiores
quos etiam in via aliquo modo
habet licet semipleue et ideo vir
tutes iste non tollentur sed perficientur.
¶ Ad illud quod obiciebatur quod virtutes theo
logice perfectiores sunt cardina
libus dicendum quod verum est quantum ad
completum obiectum principium quantum ad
modum medii et huiusmodi non habent
virtutes quales sunt fides et spes
de sua primaria racione importat
imperfectionem que repugnat statum
glorie pro quod habitant respectu
absentis et non respectu presentis
et hinc est quod magis evacuantur
theologice quam cardinales sicut patet
apparet ex hiis que dicta sunt
supra. d. ¶ Ad illud quod obiciebatur quod
virtutes cardinales ordinant
in ea que tendunt in finem dicendum quod
verum est quia ordinant ad se et
ad proximum secundum illa ad que ordinat
virtus cardinales non cessabunt
in patria ymo manebunt multo
melius ordinata ad hoc enim quod
homo recte ordinet ad deum nunc
est quod etiam ad se ipsum et ad pro
ximum ordinet et licet in pa
tria preveniatur usque in finem
non tamen oportebit habitus
istarum virtutum non remanere
¶ Ad illud quod obiciebatur quod prudencia cessabit
in patria dicendum sicut in precedenti
bus dictum fuit quia non cessabit
quantum ad habitum secundum quantum ad
modum qui attenditur per collacionem
et discursum. ¶ Scientia illa de qua lo
quitur Apostolus non est nobilior
quam sit habitus virtutum cardinalium
et vero scientia quantum etiam de racione
sui nominis in via imponitur et
ideo non sic diu destruitur in pa
tria sicut quod scientia

In parte ista sunt quatuor circa
terciam et primo queritur de illa
diffinicione iusticie et quamvis ponit
iusticia est in subveniendo mi
seris et videtur quod male diffiniat quia
iusticia distinguitur contra misericordiam
aut misericordia est pars iusticie vir
tutis cum primus nunc est sub
venire miseris unde male habet
notificatur habitus iusticie virtutis
¶ Item iusticie est reddere unicuique
quod suum est secundum aliquibus debemus
honore aliquibus subiectionem
ergo predicta notificacio convenit vel
iusticie obediencia enim est pars
iusticie cum obediens non est in
subveniendo miseris secundum in obedi
endo mandatis ¶ Respondeo dicendum quod magister
hic Aug. cuius hec verba sunt non
intendit diffinire iusticiam virtutem generalem

D

sed predicto suo potissimo statu
iniquus et statum quem confor-
mettur ad proximum et quia in isto
statu et si multi sunt maiore
conformationem proximo sed in sublime
merendo iniustus et ideo iustitia
per actum istum notificatur non
quia generaliter circa iustitie conue-
niat sed quia conuenit iustitie in suo
potissimo statu propter hoc tamen
potest colligi generalis eius notifi-
catio quia sicut iniustus debe-
mus subiunctionem ita aliis qui-
bus homini debemus alia et
alia unde generalis notificatio
ipsius iustitie propter hoc potest dici
quod iustitia est virtus reddens
unicuique quod suum est et sic per-
cipio ad illa duo obiecta notandum
est tamen quod subueniendi iniustus
potest aliquis duplex aut prout mo-
uetur subuenire debita aut
prout simpliciter consideratur non
tale proximi cum comparatur est
et primum est iustitie secundum vero
per tamen sicut dictum est vna con-
tinetur sub iustitia credibile ta-
men aliquo modo iustitia dis-
tinguitur contra ... ... quod nota
quod iustitia dicitur multis modis
uno modo large prout et generaliter
rectitudinem animi siue declinan-
do a malo siue in faciendo bo-
num et hoc modo iustitia est virtus
generalis secundum quam quilibet homo
... dicitur esse iustus Alio mo-
do dicitur iustitia rectitudo ordinata
ad alterum in reddendo ei quod su-
um est et sic est virtus car-

Tertio modo dicitur iustitia magis
proprie secundum quod dicit rectitudinem
in reddendo id quod est pro se et
accipitur ibi iustitia pro seruitute
et sic iustitia distinguitur contra
... et est pars iustitie car-
dinalis Et autem quarta quare
iustitia magis accipitur generaliter
quam aliqua virtus quia est quasi
nomen iustitie importans ab ordine
rectitudinis quam generaliter conuenit
potest cuilibet virtuti ¶ Item quinto
de alia notificatione quia ponit
prudentia est inuestigandis insi-
diis contra hoc est quia insidie
sunt de contingentibus futuris
et occultis et ista non cognosci-
mus per virtute aliquam sed potius
per donum sapientie non videtur quod no-
tificatio illa conueniat prudentie
¶ Item tres sunt partes pruden-
tie sicut dicit Tullius videlicet
memoria intelligentia et pro-
uidentia et sola prouidentia
est respectu futuri igitur ipsa sola est
inuestigandis insidiis ergo non
videtur quod ista notificatio ipsius
prudentie sit generalis et generalis
¶ Ad ... dicendum quod sicut predictum est de
iustitia ita intelligendum est de
prudentia quia primus actus
prudentie consistit in precauen-
do inuestigando insidias ideo
in ipso per actum illum diffinitur
prudentia unde verum est quod no-
tificatio illa accipiendo pro se
conuenit non soli prudentie
parti que est prudentia cum lar-
ge accipiendo eius partes pru-
dentie ordinantur ad istum quia
peritia ... ordinat ad cautelam fu-

tuorum pauperum quod valet esse cir-
cumspectum in hiis que facta
sunt nisi per hoc fiat homo circum-
spector in hiis que sunt fa-
ciendi ¶ Ad illud ergo quod obicitur
quod nemo potest prescire futuras
insidias nisi prophetia dicendum quod quam-
vis non possit prescire cogni-
tione certitudinali potest tamen
prescire cognitione coniecturali sicut
in signis presentibus pronosticat
homo futurum eventum ¶ Iste quoque
de notificatione quam ponit de for-
titudine dicens quod fortitudo
est in perferendis molestiis videtur
quod male assignata quia secundum quod
dicit philosophus in hoc distinguitur
paciens a forti in hoc quod paciens
patitur sed non deducitur factis nec
patitur nec deducitur ergo videtur
quod fortitudo non sit in perferendis
molestiis ¶ Item cuiuslibet virtutis
est circa delectationes et tristicias
ergo fortitudo non tantum est circa
ea que molestant sed etiam circa
ea que delectant et rursus est
cuiuslibet virtutis sit circa delectatio-
nes et tristicias videtur quod predic-
ta notificatio cuilibet virtuti conve-
niat ¶ Ad primum dicendum quod perferre molesti-
as si habeat motivum sibi pati tamen
plus dicit actum quam passionem
ille enim dicitur molestias perferre
qui perfecte eas fert hoc est qui
eis non succumbit sed qui eas su-
stinet et talis vere dicitur fortis
quia non solum non deducitur
vim et magis agit quam agatur
et hoc est proprium virtutis fortitudinis
licet etiam cuiuslibet virtutis sit circa de-
lectationes et tristicias consi-
stit per modum elationis et fuge
sola tamen virtus fortitudinis
consistit per modum supportatio-
nis et tollerancie et sic mani-
festa sunt illa duo que op-
ponit ¶ Item circa quartam de qua-
rta diffinitione quam assignat quod
temperancia est in cohercen-
dis delectationibus primis sed
contra Christus potissime habuit
temperanciam et Adam in sta-
tu primo tamen nec iste nec ille
pro tempore illo delectationes
primas arcebat ergo non videtur
quod predicta notificatio sit rec-
te assignata ¶ Item perfecte
cohercere delectationes primas
hoc est ipsas non sentire sed hoc
est privatio non positio cum
cum quelibet virtus habeat actum
positivum per quem notificatur videtur
quod temperancia male diffinitur
¶ Ad primum dicendum quod hic diffinitur temperancia
secundum statum nunc lapse nature
delectationes prime oriuntur et per
virtutem temperancie refrenantur
et circa hoc consistit maxime
difficultas in viatoribus et in
hoc conformamur Christo licet non
omnino quia Christus habuit delecta-
tiones nec sensit nec eis con-
sensit nos autem si non con-
sentimus licet eas sentiamus
aliquando tamen conformamur et
tunc delectationes homini coher-
centes unde cohercere potest
dici quedam resistencia re-
spectu huius delectationum que est
in ipsa respersione vel potest
dici cuilibet in ore delectationis

abstinencia et penitencia et quantum
est hominis in statu nature lapse
scilicet non per se et per Christum et hominis
instituti ¶ Ad illud ergo quod obicitur
quod omnis actus virtutis est
positivus dicendum quod est loqui de
actu interiori et de actu ex-
teriori tunc ergo dico quod omnis ac-
tus virtutis est positivus dicendum
quod non est de actu interiori sed
de actu exteriori non est quia
licet non velle cum tacere aliquo
quod non decet virtutis est et vel-
le abstinere ab aliquo quod non
licet et per consequens ad virtutem spectat
silencium et ieiunium quamvis cum
non loqui et non manducare
sunt privaciones et actus virtutis
¶ Item queritur de illa racione
quam assignat pa in libro quarto
quare iste virtutes cardinales dicun-
tur quibus in hac vita mortali
bene vivitur et post ad eternam vitam
pervenitur quia non videtur recta
racio assignari quia hanc eandem racionem
videtur omnis virtus cardinalis
esse quia omni virtute recte
vivitur et omnis virtus est via
perveniendi in eternum ¶ Item tunc
cardinales dicuntur quia sunt
principales et prius modo dicitur ca-
ritas sit magis principa-
le principalius modo dicitur videtur quod
caritas debet dici cardinalis
¶ Item tunc prudencia sit non
tantum virtus sed etiam auriga vir-
tutum et aliarum directiva videtur
quod ipsa possit dici cardinalior
aliis ¶ Ad hoc queritur quare
sunt virtutes cardinales di-
cuntur politice magis quam theologice
¶ Ad primum dicendum quod quatuor virtutes dicuntur

cardinales politice et cardinales
cardinales dicuntur racione sui principii
originalis scilicet quia ad quatuor
consequitur bene agere politice vero
dicuntur racione operacionis et contrarium
sunt debiti quia sicut theologice
dicuntur quia ordinant hominem ad
deum et quia faciunt hominem divinum
sic iste virtutes dicuntur poli-
tice quia reddunt hominem
bene ordinatum ad vivendum inter
homines. Unde politica virtus di-
citur a pol quod est pluralitas. Cardi-
nales autem dicuntur racione finis
ultimi quia per istas est ingres-
sus ad celestia regna. Multiplex
enim est porta ingrediendi in
celum videlicet per observanciam man-
datorum Mt 19: Si vis
ad vitam ingredi serva manda-
ta et per tolleranciam tribulacionum
scilicet illud Act 14: per multas
tribulaciones oportet nos introire. Dicun-
tur autem racione principalis ordi-
nant iste quatuor virtutes ideo di-
cuntur principales et cardina-
les. Ideo autem iste virtutes prin-
cipaliter ordinant quia pluribus
circumstanciis principaliter quas
homo debet se parare in agendis
et paciendis in omnibus enim agen-
dis vel paciendis debet homo
attendere arduitatem scilicet quam
consequitur attenditur fortitudo et cas-
titatem scilicet quam attenditur pru-
dencia et quia iste quatuor cardi-
nales ad quos reducuntur omnes
virtutes que movent ad recte
agendum vel paciendum ideo iste quatuor
virtutes dicuntur cardinales et prin-

lis et sic patet quare iste virtu
tes sic nominentur et quod vero so-
que ponitur in loco est valde lo-
cet ut patet illud quod dicitur de virtuti
bus theologicis et de caritate quia
iste theologice virtutes tamquam po
tentiores ponuntur volentibus
nomen. Secundo non ponuntur secundum illas
quatuor cardinales principales que
requiruntur ad virtutem vite politice
quare iste vocantur cardinales et
per hoc patet illud quod dicebatur primo
et secundo. Ad illud vero quod dicebatur
tercio patet per visio quia omnes
virtutes iste equaliter dicuntur car
dinales eo quod omnes iste sunt
potencie quas accipiunt equaliter
sunt necessarie ad virtutem videlicet
racio ardua et debita et hones
ta sive pulcra et eligibilis. Item
quod de hoc quod dicitur quod iusticia
in illa latitudine non desit nec
alie tres virtutes videlicet pru
dencia fortitudo et temperancia et
quod vite huius de ordine istarum
quatuor virtutum quia in ipso semper
hic ponitur iusticia et secundo sub
iungit prudenciam tercio fortitudinem
et quarto temperanciam. Sed in
racio huius est quia philosophus in ipso
sermone harum virtutum primo or
dinat fortitudinem et secundo tem
perancia. Item videtur quod pruden
tia debet omnibus aliis preponi
quia ducit viam aliis ergo sicut
palpebre debent precedere gressum
sic videtur quod prudencia ordi
nanda esset ante alias. Item
in libro Capitulo quarto ponitur quatuor

et subiungit prudenciam et tercio
iusticiam et quarto fortitudinem aut
enim sic sobrietatem docet et sa
pienciam et iusticiam et virtutem.
Dico quod iste virtutes possunt
quadrupliciter considerari secundum quod in or
dine et secundum quadruplicem consi
deracionem quelibet primo loco potest ordi
nari licet enim virtutes vel in comparacione
ad se ipsas et sic comparando ad obiectum ad
finem aut comparando dupliciter aut
secundum ordinem in adquirendo et
sic oportet incipere a continencia quia
sicut nudus color aliis colo
ribus substernitur substernit
sic continencia ceteris preponitur
debet aliis virtutibus et iste or
do consideratur in libro Capitulo ubi pre
mittitur sobrietas aliis alio
comparando virtutes ad se ipsas
secundum ordinem in perficiendo et
quia imperfecta opera virtutis
cognicio precedit sic prudencia
omnibus aliis licet preparacione et sic pre
mittitur cum dicitur ad ethice inde di
citur quod non tamen est virtus vir
tutum auriga virtutum. Si autem
considerentur virtutes per comparacionem
ad obiectum hoc semper potest esse dupliciter
quia obiectum virtutis est bonum
difficile secundum quod dicit philosophus si co
parentur ad obiectum sub racione difficilis
sic potest esse fortitudo que magis
considerat difficile et hoc modo
ordinat philosophus in ethicis ponit
tamen fortitudinem aliis et deinde gra
datim descendens secundum quod magis
et minus habent racionem difficilis. Si autem
comparentur sub racione boni sic primum
omnium virtutum est ipsa iusticia omnis

maxime est ordine considera-
re et aliis bonum suum communicare
Et hoc modo ordinat Aug. et
magister in littera et per hoc patet responsio
ad obiecta. Patent etiam ea que dicuntur
in littera et questiones que quesita sunt
possent formari in problemata
preter illa que quesita sunt inter
videlicet de differentiis harum quatuor
virtutum et duo sequentia de earum
virtutum nomine et ordine et ista
sufficiant de virtutibus cardinalibus
in sua generalitate. D. XXXIIII

Nunc de vii donis spiritus sancti
agendum est. Superioribus
egit magister de habitibus virtutum theo-
logicarum et etiam de habitibus virtutum
cardinalium. In hac parte intendit
determinare de habitibus donorum. Divi-
ditur autem pars ista in partes tres in
quarum prima determinat de donis
in sua generalitate. In secunda vero determinat
de dono timoris specialiter ibi Et quia
de timore tractandi nobis occur-
rit locus. In tertia vero breviter assig-
nat differentiam inter reliqua dona ibi
[illegible] diligenter considera-
dum est [illegible]. Prima pars
spectat ad primam lectionem et dividitur
in partes duas in quarum prima ma-
gister ponit [illegible] ad istam par-
tem ostendens que et quot velit de-
terminare. In secunda non [illegible] quedam
dona autem virtutes esse etc. Et illa se-
cunda pars dividitur in duas in
quarum prima determinat veritatem. In
secunda removet dubium ibi Hic
autem videtur obviare quod Beda de
timore etc. Prima pars dividit
in duas partes in quarum prima

determinat de donis in generali [illegible]
ad habitum virtutis ostendens
dona esse virtutes ibi Hec dona
virtutes esse etc. In secunda determinat
de eisdem in comparatione ad per-
sonam Christi ibi Supra autem hec eadem fuis-
se in Christo. Secunda pars in qua re-
movet dubium dividitur in du-
as in quarum prima opponit. In se-
cunda determinat ibi Ad quod dicimus autem
veritate [illegible] etc.

art. 1 Ad intellectum autem huius partis
inquiritur hic quo de donis
in generali circa hec duo primo
quantum ad quatuor primo de com-
paratione donorum ad virtutes. Secundo
est de ipsis donis in se. Circa
primum queruntur tria. Primo
quantum de comparatione donorum
ad virtutes quantum ad differentiam.
Secundo quantum ad eisdem quantum ad
ordinem. Tertio quantum ad eisdem
quantum ad excellentiam.

Circa primum sic proceditur utrum
dona et virtutes ad invicem
differant. Et quod sic videtur primo auctoritate
Gregorii in moralibus super illud Iob
Nati sunt ei septem filii et
tres filie dicit quod per filios intel-
liguntur dona, per filias intelliguntur
virtutes; igitur virtutes per nomen [illegible]
cum donis que sunt ab
eis distincta. Item hoc
idem auditur ratione. Sic que
[illegible] sunt alias et alias diffi-
nitiones est ipsa ad invicem diffe-
runt, sed donorum alia est quidem do-
norum et per alias diffinitiones virtu-
tes cum dividuntur per theologicas
et cardinales [illegible] nequaquam est
[illegible] dona [illegible]
[illegible] donorum ab habitibus virtutum

differt. Item sicut se[cundu]m intel
lectus ad fidem ita se h[abe]nt alia
dona ad alias virtutes s[ed] donu[m]
intellectus differt a virtute fidei
quia credere est assentire sine
racione intellectus non tamen racione
igitur aut q[uod] aliquis habitus est q[ui]
est sine racione et qui est per
racionem si ergo intellectus donum di[stingui]
a virtute fidei videtur q[uod] alii do
norum habitus differant ab ipsis
virtutibus. Item habitus timo
ris nullo modo potest esse in genere
virtutis timor enim domini non potest
esse virtus cardinalis nec theo
logica tamen ille sunt tamen tres
secundum [illegible] apostoli et tamen
timor est donum ergo aliquod do
num non est virtus si quia ratione
primum donum distinguitur a virtute
eadem ratione et dona sequencia
ergo non q[uod] inter dona et virtutes
sit realis differentia contra hoc arguitur
primo auctoritate super illud Job i na
ti sunt ei septem filii Greg[orius]
tamen spiritus sanctus mentem fecundat
instituit in ea vii virtutes scilicet
sapientia et intellectus consilium for
titudo etc. ergo secundum Greg[orium] dona
sunt virtutes [illegible] super i[llu]d
Jacobi Omne datum optimum et
omne donum perfectum etc. glossa
datum optimum quo ad naturalia do
num perfectum quo ad gratuita
sed virtutes sunt gratuita ergo
virtutes sunt dona. Prima ergo
auctoritate habetur q[uod] sunt virtutes
consequenter q[uod] virtutes sunt do
na tamen ergo illa que de se mu
tuo predicantur sunt eadem non
diversa videtur q[uod] virtutes et dona
non habeant differentiam. Item hoc videtur

perfectionem doni et virtutis quia
donum secundum q[uod] vult plus est io
mediante virtutis aut secundum q[uod] dicit
Aug[ustinus] est bona qualitas mentis
qua recte vivitur qua nemo
male utitur quam deus in nobis
sine nobis operatur sed utraque
istarum diffinitionum q[uod] tale dona con
libet virtuti quorum aut diffi
nes sunt eadem et ipsa sunt ea
dem ergo videtur q[uod] virtutes et
dona habent idemptitatem omnimodam
Item eadem ratione male operantur
et primum compeditur ad male ope
randum tamen ergo virtus sit poten
cior vicio idem est habitus in ea
dem tamen virtus perficit in operibus
rectificandum et compediendum tamen igitur
virtutes sunt ad rectificandum
et dona ad compediendum videtur q[uod] si sit
aliqua diversitas duorum et vir
tutum. Item ab eadem virtute
ratione est tenere et compedire
tenere tamen ergo virtus [illegible]
sit potencior quam virtus naturalis
videtur multo fortius q[uod] eadem
habitu anima rectificat et compedit
sed primum est per virtutes secundum per
dona ergo etc. Item per habitus vir
tutum sufficienter anima perficitur
et ordinatur ad omne bonum or
dinatur enim homo per virtutes
ad deum et ad proximum et ad se
ipsum et hoc secundum omnem mo
dum sicut aut in precedentibus
fuit ostensum videtur ergo q[uod] aut
dona sunt virtutes aut habitus
virtutibus dona superfluunt q[uod] si
non superfluunt ut adiuvant
non differunt. Quomodo sed quid q[uod]

de dictis virtutibus donorum beatitudinum
et fructuum quomodo differant ad
se invicem secundum rem et quare
tantus sit numerus ¶ Ad secundum dicendum quod
numerus virtutes et dona assig-
nantur dicitur primus cum quidam
dicunt quod aliquo modo differunt
dona a virtutibus et hoc indicat
diversitas divisionis in quas habent dividi
habitus virtutum et donorum in modo
enim assignandi diversimode diversificati
sunt doctores cum enim habitus ha-
bitus quadruplicem habeant compara-
tionem assignatur diversitas donorum
et virtutum secundum diversitatem quadruplicis
differentie habet enim comparationem habitus ha-
bitus comparationem ad propria subiecta et ad
sua opposita et ad fines proprios vel
ad proximos et ad actus proprios
secundum primam diversitatem temptaverunt
aliqui assignare dicentes sicut dicitur
quod cum habitus sint principia me-
rendi omnis habitus secundum quem
merendi sunt in libero arbitrio collocandi sed
cum liberum arbitrium sit facultas rationis
et voluntatis habet perficientes habitus
duplices quibus habitibus in
quantum virtutes perficit ingenium quod
facultas voluntatis habitibus
vero donorum ingenium est facultas
rationis et quia illud sicut unum in
tantum persuadere propriam donorum dif-
ferentiam quod per magnam partem respi-
ciunt actum cognoscendi species
vero virtutum magis ad affectum
se referunt ¶ Secundus autem modus
assignandi diversitatem attenditur per comparationem
istorum habitus ad sua opposita
habitus enim virtutis et donum oppo-
nuntur vitiis et essentiis(?) ...

...tatem introducit peccatum autem
duo mala facit quorum unum est quod
tollit rectitudinem iustitie secundum rem et
quod debilitat ingenium et cum
dicatur vulnerare unde sicut in mor-
bo duo sunt videlicet ipsa humorum
humorum inequalitas et sintomata
ita quedam sive sequele ipsius
morbi sic intelligendum est in mor-
bo spirituali cum ergo duo sunt
in ipso morbo spirituali videlicet
ipse morbus in ordinatus et sin-
thoma consequens ipsa culpa et
eius sequela ipsum debilitas et vul-
nus contra quod deletum habitus vir-
tutum sunt contra ipsos morbos
preciosorum sed dona sunt contra seque-
las ipsorum ita quod per virtutes com-
pelluntur tela et per dona compel-
luntur vitia sive sinthomata
delicta et hic modus videtur confir-
matur per Gregorium in moralibus ubi
assignat opposita donorum dicens
quod contra stultitiam est sapientia con-
tra ebetudinem intellectus contra
precipitationem est consilium contra
pusillanimitatem fortitudo et sic de
aliis quibus hec autem non sunt
vitia sed magis sinthomata que-
dam contraria delicta et quod
sicut dicit Augustinus prius est contra-
here telum quam sanare vulnus
hinc est quod habitus virtutum et do-
norum ad invicem differunt vene-
torum contra que sunt ¶ Tertius
autem modus assignandi diversitatem
attenditur per comparationem ad fines proxi-
mos habitus enim gratuiti nobis
dantur ut quod scriptum est ipsis/ipse

aut quemdam perfectum sunt
et in agendo et in paciendo et
ideo sunt aliqui habitus nobis
data quibus conformamur christo in
agendo et hii sunt habitus vir-
tutum qui sunt ad recte operandum
et ad hoc finaliter ordinantur ideo per
illos habitus sic ordinata ad rec-
tam comparacionem in agendis confor-
memur christo sunt etiam et alii habitus
dati nobis ut conformemur ei
in paciendo et huiusmodi habitus sunt
dona per que sumus christi disposi-
tiores ad sustinendum rectissime pas-
sionem et ad gloriam dei et nostram
utilitatem et per habitus hos donorum
debemus sibi conformari in pacien-
do ¶ Quartus autem modus as-
signandi dictam attenditur penes
comparacionem ad actus proprios sunt enim
quidam actus primi et quidam me-
dii et quidam ultimi sive perfecti
sicut ubi gratia possumus videre
in actu tangendi quia primus est
credere fides intellectus tercio nos in-
de corde unde et secundum istam
dictam differenciam vel tria actus
sunt in nobis tres dicti habitu-
um gratuitorum videlicet vir-
tutum donorum et beatitudinum
nam quia virtutes sunt ad actus
primos ut patet quia fides est
ad credendum dona ad actus
medios quia secundum quod patet
donum intellectus est ad intelligendum
beatitudines vero ad actus ultimos
ut patet quia mundicia cordis est
ad deum videndum et quia in primis
actibus per rectificamur in sequentibus
proceditur et in aliis et ultimis
perficimur hinc est quod habitus vir-

tutum ad agendum recte habitus
donorum ad agendum expedite ha-
bitus beatitudinum ad agendum sive
paciendum perfecte post quam autem illi
habitus sunt in anima est quedam in
ea status quidam quietacionis
et delectacionis ¶ Quies autem delectacio-
nis duo continent videlicet quedam
spiritualis refectionis et ipsius
refectionis spiritualis percepcio et
ideo consistunt tria quia habitum ad-
dimus fructus et spirituales sen-
sus qui non dicunt habitus novos
sed habitum precedencium complementum
perfectum statum et ipsum eorum
quod et hec omnia secundum per nobis
non sufficiunt data sunt nobis
ad medelam sacramenta in quibus
secundum diversitatem suorum effectuum
gratia datur ad inchoacionem per-
fectum et consummacionem omnium ha-
bituum predictorum licet illa gracia
principaliter habeat respectum ad
morbum curandum sic igitur patet
quod quadruplex est modus as-
signandi gratiam dictam virtu-
tes et dona ¶ Amplius quia
modus non est per propria ratio
magis per appropriata per ipsa mi-
nime est quia si quis velit
dicere quod omnia dona sunt in racione
et omnes virtutes in voluntate in-
sit instancia in donis quantum
ad timorem fortitudinem et pie-
tatem que sunt apte afficiens in
voluntatibus aut quantum ad fidem
et prudenciam que sunt proprie
intellectus ideo illa divisio aut
falsa est aut nulla aut est per
appropriacionem quemdam in hoc videlicet
quod plura dona sunt proprie racionis

quam voluntatis ergo non est in
virtutibus. ¶ Tercius vero modus
assignandi dicitur per comparationem ad
opposita attendit aliquo modo quia
verum est per prima in hoc tamen
deficit quia non est per priora
sed magis per posteriora omnium enim
genus donorum et virtutum ap-
parentur vicijs sicut genus
ad preparationes et genus virtut-
ibus sed quia peccato non disti-
guntur non distinguuntur genus
secundum preparationes sed magis quod se-
rem et naturam possunt tamen dis-
tingui secundum originem inter
imperfectum que ut frequenter est
per posteriora. ¶ Tercius autem modus
assignandi dicitur secundum attendit aliquo et
aliquo modo quia est per prima et priora
in hoc tamen deficit quod non est illa
dicta secundum omnem statum quia
nec secundum statum nature institute
nec secundum statum glorie in quibus
fuit et erunt dona et virtutes
et tamen nec ordinabant
nec ordinabunt ad patiendum
in quibus tamen illa dicta recte
assignatur secundum statum miserie ut
plurimum. ¶ Quartus autem modus
assignandi dicitur per comparationem ad
actus est verus et proprius et
attendit aliquomodo perfectus quia
est per prima et priora secundum omnes
cognitiones et per hoc quod cum statim
sint cum una ¶ nam cum statu
competat bonum ut operetur recte
te expedite et perfecte et quod iste
modus assignandi dicitur sit recte
superius satis manifestum quia
secundum quod praedictum est non solum
sed secundum istum via assignat
dicta donorum ad virtutes sed etiam

appropriata dicta circa eorum que compe-
tunt quo minus ut nomina que
predicte virtutum et donorum et
beatitudinum fructuum secundum spi-
ritualem et sacramentorum nam
prime tres dicte nominant habitus
duo vero sequentes nominant sta-
tus et ipsius septima vero dicta no-
minat predictorum adminicula et
adminiculata. ¶ Ex hijs patet quod non
solum dicta predictorum secundum rem
sed etiam secundum nominandi rationem
nominant habitus rectificativos rec-
te dicuntur virtutes ideo quod virtus
de ratione sui nominis dicit quod ad
agendum erigit et vigorat habitus
vero expedientes recte dicuntur
dona ideo quod habent quandam ratio-
nem secundum liberalitatis ad da-
gendum ac per hoc magis attestantur
divine liberalitati et propter hoc recte
consentiunt nomine doni habitus
vero perficientes recte dicuntur bea-
titudines ideo quod tales habitus
faciunt hominem proximum deo et
conformem ipsi glorie summe et bea-
titudini in qua est requies summa
perfectum status autem in quibus re-
fectio recte dicitur fructus fruc-
tus enim a fruendo dictus est opi-
nio secundum quod illa precepto propo-
nuntur recte dicuntur sempiterna spiritua-
les quia sempiterna est aliquo fre-
rem ut putem postremo ad-
iuncti cum istorum in quibus deo
gratiam animam sanctificans et aptans
tuitans et ad animam sanctificatis
perfectam adminiculans rectissime
dicuntur sacramenta. Patet igitur quod pre-
dictis quod inter virtutes et dona
est dicta unde vocatas hec audientes

concedo sunt ¶ Ad illud vero quod
primo obicitur in contrarium per auctores
stoycorum quod dona sunt virtutes
et virtutes sunt dona dicendum quod non
male contendi et proprie accipi et
nos loquimur hic de virtutibus
secundum quod proprie accipiuntur et dividuntur
dividuntur per tres theologicas et cardi
nales quattuor et de donis secundum
quod dividuntur per in duas quas
assignat ipsa auctoritas non glosarum
et stoycorum loquuntur de donis secundum
quod nomen doni ampliatur et large
accipitur et similiter de virtutibus
ut virtus dicitur omnis habitus
qui disponit ad bonum donum vero
dicitur quod divinitus gratis datur
et sic concedi potest quod idem est
virtus et donum hoc autem modo
non contrarium de dicta donorum et
virtutum quia dicit contrarium non
de nomine ¶ Ad illud quod obicitur
de quinta materia differentiam doni et
virtutis dicendum quod ille notificationes
large date sunt secundum qualem
communem illorum nam actus indif
ferenter virtutis potest fieri vel
in hoc quod dicitur quia recte vivitur
nam sicut prius tactum est amplius
differt actibus quia habitus illi
sunt ad rectificandum habitus vero
donorum ad expediendum ¶ Ad tertium
quod obicitur videtur perfectum obligari
et simul imperium ad perfectum dicendum quod
non est simile quia facilius est
male facere et declinare a bono
quam benefacere et in bono expe
diri sicut facilius est aliquem
vulnerare quam vulneratum sanare
et ideo plures habitus sunt neces
sarie parandum et reparandum

quam ad ordinandum ¶ Ad illud quod
obicitur quod eiusdem virtutis valde
est curare et expedire curare
dicendum quod verum est loquendo de primo prima
principium facta superaddita potentie
prime non est idem cum ipsa
sicut patet de naturali potentia ultima
potentie que dicit differentias et qua
litates super additas super radicalem
potentiam principalis non est simile quia
multo difficilius est rectificari
et expediri et habilitari in hiis
operibus que sunt supra naturam quam
in hiis que sequuntur naturalem potentiam
¶ Ad illud quod obicitur quod habitus vir
tutum sufficienter ordinant actum
addicitur secundum omnem eius operationem
dicendum quod licet ordinet sufficienter quan
tum ad ea que sunt rectitudinis
et necessitatis ut patet quantum ad
illos actus primos in quibus hu
mana rectitudo consistit tamen
ultra hoc liberalitas benignitatis
divine providit hominem et contu
lit habitus per quos expediret
non solum ad opera necessaria recti
tudinis sed etiam perfectionis et
supererogationis unde si obicitur
quod idem est habilitare potentiam et
eam expedire et ita quod eadem
sit virtus que facit rectum
et expeditum dicendum quod illud est verum
respectu operis eiusdem generis sed
respectu operis alterius et alte
rius gradus et ordinis non
licet veritate magis autem dicuntur
dona expedire quam virtutes
quia etsi virtutes expediunt
ad actus proprios adhuc tamen
remanet [illegible] per que

habitus impeditur in bene agen-
do et ratione quorum ad hoc requiritur
est ad opera maioris perfectionis
nisi adsit [illegible] [illegible] per
habitus donorum ¶ Ad illud vero
quod ultimo queritur iam patet ex supe-
rioribus que dicta sunt

Secundo queritur de comparatione do-
norum ad virtutes quantum
ad ordinem et est quod videtur dona
sunt priora virtutibus [illegible] et
quod dona precedant virtutes Augustinus in ser-
mone [illegible] dicit in glossa et impossi-
bilius est ut impetrantur dona
in donis ut operentur mandata
[illegible] beatitudines sequuntur
ergo [illegible] quod perfectio hominis incipi-
at a donis sed illi habitus quantum
sunt priores [illegible] perfectio
[illegible] principium bene agendi ergo
dona sunt priora virtutibus ¶ Item
prius est sanari quam bene opera-
ri sed per dona sanatur homo et
virtutes habilitant ad bene opera-
ndum ergo dona sunt priora vir-
tutibus ¶ Item prius est decli-
nare a malo quam facere bonum
sed primum [illegible] dona declinamus
a malo per virtutes ordinamur ad
bene faciendum ergo dona sunt priora
virtutibus ¶ Item prius est ge-
nerans quam generatum sed [illegible]
generatur fides secundum quod dicit Augustinus
[illegible] de [illegible] dicens quod [illegible]
est [illegible] quibus fides salubris
[illegible] et [illegible] et
roborat ergo donum [illegible] prius
est quam fides sed fides est prima
virtutum ergo dona sunt priora
virtutibus ¶ Item intellectus est
prior quam affectus ergo habitus
intellectus priores sunt quam

habitus affectus sed dona cogni-
tionis [illegible] sunt in rationali vir-
tutes cardinales [illegible] sunt in af-
fectiva ergo priora sunt dona
quam virtutes ¶ Sed contra super illud
Iob [illegible] ventus vehemens [illegible] de
Gregorius prius ante omnia mentem
in virtutibus ornat ergo [illegible]
habitus virtutum prius sunt [illegible]
quam habitus donorum ¶ Item [illegible]
[illegible] inhabitant omnia [illegible] cum
ubi glossa [illegible] rectus ordo [illegible]
natur [illegible] peccatum [illegible]
relinquunt prius alia dona vir-
tutum que data sunt ad mani-
festationem spiritus auferuntur [illegible]
inde fundamenta fidei spei et ca-
ritatis [illegible] Si ergo [illegible]
est ordo in destruendo ut prius
destruatur illud quod ultimo fuit in
[illegible] ut prius auferuntur dona
quam fundamenta virtutum [illegible] quod prius
sunt virtutes quam habitus donorum
¶ Item prius est recte agere quam
expedire in eodem genere sed ergo
habitus virtutum sunt ad fructifi-
candum et habitus donorum ad ex-
pediendum ergo dona sunt priora
virtutibus ¶ Item timor est pri-
mum donorum sicut fides est pri-
ma virtutum sed fides est prior
quam sit timor quia timor or-
tum habet a fide ergo [illegible]
quod virtutes sunt priores donis
quia si primum in uno genere est
prius primo in alio genere hoc primum
est illo prius [illegible]
philosophi ¶ Item hic est ordo habituum
qui est ordo actuum ideo [illegible]
fides est prior spe quia credere
prius est quam [illegible] ergo
virtutes sunt ad actus [illegible]

dona ad actus medios secun-
natio quod virtutes sint ante
dona ¶ Ad 2m dicendum quod duplex est lo-
qui de habitibus virtutum et do-
norum aut quantum ad invicem com-
paratum originem aut quantum ad
usum si quantum ad originem tunc
omnes habitus gratuiti ortum habent
a gratia sic omnes sunt simul quia
cum gratia omnes habitus gratui-
ti simul infunduntur infusa
gratia que est ipsorum principium
Si vero loquimur de ipsis habitibus
donorum et virtutum in comparatione
ad proprios usus sic concedendum
est quod virtutes precedunt dona
licet enim actus alicuius doni
specialis precedat actum alicuius
virtutis sicut actus timoris
actum spei quia tamen actus
prime virtutis videlicet fidei pre-
cedit actum primi doni videlicet
timoris et generaliter actus cuius-
libet virtutis precedit actum doni
sibi correspondentis sicut ac-
tus primus precedit medium hinc
est quod generaliter concedi potest quod habi-
tus virtutum per comparationem ad actum
et usum priores sunt respec-
tu donorum et hoc dico respectu
eorundem unde concedende sunt ra-
tiones et auctoritates que adduce-
bantur ad partem istam ¶ Ad 1m di-
cendum quod primo obiciebatur in contrarium quod
in donis est inchoatio bene a-
gendi dicendum quod dona ubi ac-
cipiuntur pro virtutibus [illegible] dicens
sedem quod unde bona precedens dixit
tunc opus mandatorum ubi in-
stat per gratiam et secundum quem operum
expedita in qua consistit in-
perfectus prompte progressum be-
atitudine possessionem unde pre-

ictus illi imperfectiores in virtutibus
radicantur aliquando non imperfe-
ctum nec efficacia meritorum
¶ Ad illud quod obiciebatur quod prius est
sanari quam bene operari dicendum quod hoc
verum de sanatione que consis-
tit in quadam sanitate et de secun-
dum alia sanitate fieri est enim
sanari a morbo et est sanari
a sequela morbi cum igitur dicitur
quod prius est sanari quam bene o-
perari dicendum quod hoc verum de sanatione
que consistit in amotione sin-
theris et sequele tunc autem
dicitur quod dona sunt ad sanandum
hoc non intelligitur de sanatione
primo modo sed secundo et sic patet quod ra-
tio non concludit ¶ Ad illud quod
obiciebatur quod prius est declinare a
malo non solummodo est donorum
sed etiam virtutum sicut patet de pruden-
tia et iustitia quod autem declinatio a
culpa mortali timore hoc est proprie opere
donorum quia donum timoris fa-
cit a malo finaliter declinare
¶ Ad illud quod obiciebatur quod generalis est
prius generalibus dicendum quod verum est de eo
quod est generale principium genera-
di reliquum sed gratia non est sicut
principium fidei nam in eodem
prius est fides quam sit gratia
que est fidei generativa unde ve-
rum dicitur intelligitur solum per circula-
rem et respectu diversorum quia
gratiam precedente una est ad
generandum fidem in audiente
¶ Ad illud quod ultimo obiciebatur quod
intellectus precedit affectum dicendum
quod verum est quantum ad actus
et habitus qui sunt eiusdem
coordinationis unde cognitio
diligendi ad affectum est illi prior

ambulata propter quod prius est ire
dei quam amare secundum habitibus
et actibus qui non sunt eius
dem ordinationis non habet
veritatem quia non est prius videre
quam deum amare deum ipso co
gno et quia habitus donorum et
actus non sunt eiusdem cum
ordinationis cum habitibus et ac
tibus virtutum quia actus vir
tutum sunt in primo gradu ac
tus vero donorum in medio hinc
est quod non est verum dona esse
priora virtutibus quamvis habi
tus isti magis respiciant intellectum
et illi magis respiciant affec
tum

Tercio queritur de comparatione do
norum ad virtutes quantum
ad excellentiam et est quod vir
tutes sint excellentiores ut probatur
per apostolum i. Cor. xiii adhuc ex
cellentiorem viam vobis demon
stro ubi glossa demonstro volens
viam eundi addit id est caritatem
quia maius omnibus donum est
si ergo virtus est huiusmodi quod virtutes
sunt excellentiores quam dona

Item philosophus diffiniens virtutem
dicit quod virtus est dispositio
perfecti ad optimum et alibi dicit
quod perfectum est cui non potest fieri
additio sed si aliqui habitus es
sent ultra habitus virtutum esset
additio ad perfectum restat ergo
quod dona non sunt virtutibus
priora Item alibi philosophus
dicit quod virtus ultimum est de potentia
sed cum quod est ultimum nihil maius nec
est maius nec excellentius
ergo videtur quod ultra habitus virtutum
non possunt esse aliqui habitus in
anima maioris perfectionis et digni
tatis Item tanto habitus est

excellentior et perfectior quanto atti
gimus magis appropinquat ad me
dium sed habitus virtutum maxime
cum in medio consistunt quantum ad
suos actus ergo non videtur
quod ultra virtutes sint aliqui
habitus excellentiores Item no
bilitas habituum attenditur quan
tum ad terminum gratuiti et me
ritorii sed habitus virtutum maxime
appropinquant ad gratiam quia in mente
fluunt ab ea et cum habitus vir
tutum maxime attenditur
meritum unde caritas dicitur esse
merendi principium ergo videtur
quod habitus virtutum excellentiores
sint omnibus aliis habitibus

Item sicut se habet ymago re
creationis ad esse nature [illegible]
sic se habet ymago recreatio
nis ad esse gratie sed ymago crea
tionis attendit quantum ad id
quod est excellentissimum in anima ergo
ut ergo ymago recreationis
attendit quantum ad illud quod est
excellentissimum in anima in esse
gratie ymago autem recreationis atten
ditur quantum ad habitus virtutum
theologicarum videtur ergo quod nulli habitus
sint excellentiores illis habitibus

Sed contra Bernardus de amore dei
capitulo xv amor perficiat in carita
tem caritas in sapientiam sed non
est perfectus nisi per progressum
ad aliquid excellentius cari
tate ergo simpliciter dona sunt
excellentiora virtutibus per
considerationem philosophi quod si optimum
in uno genere melius est optimo
in alio genere et simpliciter est illo
melius Item dignitas et

nobilitas habitus demonstratur per
actus / sed actus donorum sunt
excellenciores quam actus vir-
tutum sicut ex precedentibus patet
quia virtutes sunt ad actus
primos dona vero ad actus me-
dios ut ex eorum ¶ Item quod se habet
ex additione ad aliud in genere bo-
ni excellencius est illo sicut
bene vivere melius est quam vive-
re ergo dona se habent per
additionem ad virtutem quia vir-
tutibus sunt posteriora et sunt
ad agendum expedite ergo dona
sunt posteriora perfectiora et ex-
cellenciora quam virtutes ¶ Item
illi habitus sunt excellenciores
qui faciunt hominem magis si-
milem statui glorie et per-
fectioni que sunt in Christo sed dona
sunt huiusmodi quia omnia fuerunt
in Christo et sunt in statu glorie
quod non potest dici de virtutibus
ergo videtur quod dona sunt excel-
lenciora virtutibus ¶ Ad id quod
de habitibus virtutum et donorum
sub racione dignitatis et loquimur
dicendum secundum triplicem istorum habi-
tuum comparacionem aut in comparacione ip-
sorum ad gratiam ipsos habitus in-
formantem et gratum facien-
tem aut in comparacione ad ac-
tus egredientes aut in com-
paracione ad status que merentur
si in comparacione ad gratiam ipsos ha-
bitus informantem tamen ipsa sit
una ascendentes equaliter animam
acceptam deo et eius premio
et habitus et opera sit equalis
dignitatis et ita sunt equales
habitus existentes in eadem
anima ¶ Si autem loquimur in compara-

cione ad actus egredientes sic
donum habitus est nobilior al-
tero sicut virtutes theologice sunt
excellenciores cardinalibus quia
actus eorum in mente tendunt
in deum et inter theologicas cari-
tas est excellentissima ¶ Si autem
loquimur quantum ad status quos
unusquisque virtutum habeat insta-
turi in perfectionis usus vero donorum
promovet hominem ad statum per-
fectionis sicut dona sunt
excellenciora virtutibus sicut
status perfectum perfectior est
statu inceptivo et hoc est quia
status ille secundus presupponit
statum precedentem unde sicut bene
esse melius est quam esse qua-
liter esse dicat esse ¶ Adhuc dici-
mus plus sicut habitus reddentes
nos expeditos ad actus me-
dios excellentes sunt habitibus
reddentibus eos expeditos
ad actus primos non tamen eis
quod addunt solum sed tamen eis
quod addunt et presupponunt un-
de concedendum est hoc modo quod
dona sunt excellenciora vir-
tutibus et rationes ostendentes
sunt que hoc ostendunt ¶ Ad
illud quod obicitur quod caritas est
excellencior omnibus donis
dicendum quod apostolus comparat caritatem
ad illa que possunt sine carita-
te haberi sicut fides et spes et a-
lie virtutes que possunt sine
caritate haberi / sicut fides et
spes // sed quia dona semper sine ca-
ritate presupponunt et illos
habitus caritatis aliquid addunt

sicut habitus sapientie dedit ap-
titudinem et promptitudinem
ad finalem degustandum quod summum
est deus hinc est quod opus 3°
non habet hic locum pro eo quod altum
in alto claudit ¶ Ad illud quod
obiicitur quod virtus est dispositio per-
fecti ad optimum dicendum quod est perfectio
sufficientie et excellentie et perfectio
superhabundantie prima est perfectio
in genere et specie quam ultra nec
perfectio est simpliciter hinc dicit philosophus
perfectum aliquid potest addi secundum
hanc ultra sufficientiam necessitatis
est excellentius super eminentius
que illi potest semper addi tamen quo-
ad quod perfectio non potest fieri addi-
tio hoc non intelligitur de perfectione primo
modo dicto sed ultimo cum ergo
dicatur quod virtus est dispositio perfecti
ad optimum hoc intelligitur primo
sed non ultimo quia sic perficit
quod ad ultimum ... disponit
¶ Ad illud quod obiicitur quod virtus est
ultimum potentie dicendum quod illa diffinitio
data est de virtute naturali et ideo
non habet hic locum aliter etiam potest
dici quia sicut habitus virtutis
dicitur ... non quia sit medium
... secundum quod ad medium ...
tale appropinquat sic etiam virtus
dicitur ultimum ... quare potest
... in summo sed quia fa-
cit ad ... ad summum et ideo
... hoc habitus non potest in ultimo habitu
virtutis non sit preter aliud ha-
bitum excellentie ¶ Ad illud quod ...
quod actus virtutis maxime con-
sistit in medio dicendum quod illud est
verum in ... habitibus ...
habitibus potest esse excessus

hoc autem non est verum in omnibus
actibus nec in omnibus virtutibus
sicut patet in virtutibus theologicis
et ideo ... illa non augetur sicut
patet quia melius est ... tem-
perantia vel ... quod animo ...
ad ... declinare quam ...
... melius est et pro deo
omnia relinquere quam quedam dare
quedam relinquere retinere ¶ Aliter
hoc dicitur quod est medium sufficientie
et medium excellentie medium ex-
cellentie est medium inter superfluum
et diminutum medium non excellen-
tie est quod recedit ab ... inequa-
litate et ab ... imperfectione et hoc
medium magis attenditur quantum
ad actus donorum et beatitudinum
quam quantum ad actus virtutum
¶ Ad illud quod obiicitur quod ille actus
dignior est qui plus habet gra-
tuiti et minus ... ... in-
... ... quia caritas
que est in anima ... ... ex-
istenti in eadem equaliter in-
sunt et equaliter eos reddit gra-
tos et in actibus suis ...
... et si obiciatur quod ... ...
... caritati dicendum quod hoc
non constat ... quia sicut
deus est ... in actibus suis
... caritate et omnes ac-
tum ac per hoc et ... complemen-
tum ¶ Ad illud quod obiicitur quod prima
... vocationis que est nobi-
lissima in esse ... attenditur
in virtutibus dicendum quod illud est verum
quantum ad primum esse gratie ...
tamen quantum ad maiorem perfectionem
in bono non tamen consistit prime
vocationis ... in habitibus

virtutum secunda causa quantum ad septenarium
donorum septenarium quia pro quia con-
gruentia vera primo respicitur ad sep-
tem fidei et deinde amplius re-
paratur per donum intellectus et pu-
ritatem cordis que disponit
ad deum contemplandum.

Quomodo convenit de donis secundum
comparationem quam habent ad se invi-
cem et circa hoc queruntur tria
¶ Primo quantum de donorum numero et
distinctione ¶ Secundo quantum de concordie
et connexione ¶ Tertio quantum de
eorum ordinatione sive duratione.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod dona sunt tan-
tum vii. Primo auctoritate Ysa. xi. Requi-
escet super eum spiritus domini spiritus
sapientie et intellectus etc. et ibi
vii dona enumerantur et nec plura
si ergo omnia dona ipse fuit
in Christo videtur quod numerus donorum comple-
tus sit in septenario. ¶ Item per
illud Job i. nati sunt ei septem
filii glossa illi vii filii Job spiritua-
liter intelligendo sunt vii dona
spiritus sancti. ¶ Item super Ysa. iiii
apprehendent vii mulieres virum
unum dicit glossa per vii mulieres
intelliguntur vii dona spiritus sancti.
¶ Item per septem virtutum quia
dona sunt ad expediendum vir-
tutum ergo cum virtutes sunt tan-
tum vii videtur quod dona septena-
rium numerum non excedant.
¶ Sed contra videtur quod tantum debent esse
quinque quia dona respiciunt virtutes
ergo cum due sunt tantum virtutes
que ex parte cognitive reguntur videlicet
fides prudentia ergo tantum
duo debent esse dona ex parte in-
tellective eis correspondentia unde
licet scientia et intellectus supplent
ergo dona alia videlicet consilium
et sapientia ergo videtur quod tantum sunt
quinque. ¶ Item videtur quod debent esse tantum
iiii quia dona sunt contra se-
quelas vel similitudines que ex pec-
cato relinquuntur sed ista sunt iiii
tantum videlicet ignorantia et infir-
mitas malitia et concupiscentia sicut
dicit Beda ergo etc. ¶ Item videtur
quod debent esse tantum duo quia quot
modis est recipere bonum tot
modis est repellere malum sed
tantum unum est donum quod expedit
contra malum scilicet donum timoris
ergo videtur quod unum solo debet
esse ad quod habilitaret ad bonum
et sic tantum duo et sic videtur quod
non sunt vii immo multo pau-
ciora. ¶ Item videtur quod duplo plura
debeant esse si enim dona sunt
ad expediendum virtutum et fides
habet duo dona ipsam expedientia
videlicet intellectum et scientiam videtur
quod quelibet virtus debet habere
duo cum ergo virtutes sunt vii
dona debent esse xiiii. ¶ Item
videtur quod debent esse saltem xii quia
iiii dona sunt circa expeditionem
[illegible] scilicet scientiam et consilium
intellectus et sapientia cum ergo
quelibet aliarum duarum virtutum
indigeat expediri et sanari
sicut cardinales cum quelibet earum
sit tantum vel magis infirma ergo
quelibet earum debet habere iiii dona
et si quelibet earum habet iiii
tum ipse sunt tres ergo dona
erunt xii. ¶ Item videtur quod sal-
tem debent esse x quod sic

ad pfectionem pertinet necessarius est ti
mor sic etiam necessaria sunt prudentie
et dolor et gaudium et ad hoc
quod homo perfecte valeat perficere
et expedite igitur super hec dona
unde quod debeant esse alia tria
tum ergo predicta dona sint in
aliis tribus super additis unde
quod debient esse x quintum quare
tot sunt nec plura nec pauci
ora ¶ Kº ad predictorum intellectum
est notandum quod unus et distinctio et suf
ficientia donorum quadruplex potest
accipi secundum numerorum donorum quorum
quadruplex habent eius dona comparata
re vel considerari vº habitum an
nimorum secundo respectu suorum
oppositorum tertio respectu finium
perfectorum quarto respectu actuum
et obiectorum per comparationem igitur ad habi
tus animorum sufficientia donorum
dupliciter accipitur uno modo ut tamen pro
quolibet quia donum aliam virtutem re
spondeat ut in sapientia aspi
citur sapientia videtur caritati intel
lectus fidei consilium non est hoc
quod ordinat ad ea que super eroga
tionis sunt in quibus spes et
morum clauserit videtur ipsi spei for
titudo fortitudini scientia prudentie
pietas iustitie timor modestie
sive temperantie ¶ Aliter potest sumi
secundum quod ordinat ad expeditionem
virtutum theologicarum quia cum fi
des credit temporalia et eterna
quantum ad articulos divinitatis
et humanitatis duo dona expediunt in
tellectum scilicet circa eterna et sci
entiam circa temporalia ¶ Sic ca
ritas circa duo dona affecta videlicet
licet circa deum et circa proximum
[illegible] dona expediens

videlicet sapientiam respectu dei
et pietatem respectu proximi spes
etiam potest dupliciter a statu suo et
tiam per excellentiam in prosperis vel
oppressionem in adversis et ideo habet
duo dona expedientia unum contra
prosperum scilicet donum timoris alterum
contra adversa scilicet donum fortitudinis
et ut omnia expedite et perfecte
currere currerent donum consilii
quibus vii donis super additum ut prin
cipio in omnibus predictas expediens
cum maiestate et hec est prima
via accipiendi donorum sufficientiam
licet tamen hec sufficiat potest inferri
calumnia quia solum non venire
ubi esset quedam ad aptationis
convenientia ¶ Secunda autem via ac
cipiendi sufficientiam donorum respectu
tu suorum oppositorum et hec potest
sumi dupliciter videlicet respectu
peccatorum capitalium aut respectu
tu similium quantum respectu peccatorum
primo ut timor sit contra superbiam
pietas contra invidiam scientia contra
iram que mentem perturbat for
titudo contra accidiam que men
tem deiciat consilium contra ava
ritiam que contra donum consilium
vult omnia retinere intellectus
contra gulam et ebrietatem que
reumem suffocant sapientia
contra luxuriam cui non sapi
unt nisi carnalia ¶ Alius mo
dus sumendi est contra similitu
que assignat Gregorius in mora
libus super illud ventus vehe
mens etc spiritus qui contra ora
mente virtutibus ornat contra
contra singula temptamenta septe

virtutibus roborat et post hoc
dicit contra stulticiam sapienciam con-
tra ebetudinem intellectus contra
precipitacionem consilium contra
pusillanimitatem fortitudo contra
ignoranciam sciencia contra avariciam
pietas contra superbiam timor.
Et nota quod superbia accipitur ibi non
pro vicio capitali sed pro feritate
Alius autem modus sumendi et si
satis ydoneus sit tamen ca-
lumpniabilis est utique primus calump-
niabilis quod donum non facit directe
predicta utique causa est calumpniabilis
quia quasi apposicionem sumitur et e-
ciam quedam adaptacio contra quasi
ita bene sumitur sufficiencia et numerus
preceptorum et illarum penalitatum
superpositorum addamus sicut ergo visum
¶ Tercia via sumendi sufficienciam
donorum est per comparacionem ad fines
proximos et hoc potest esse dupliciter
Donum enim sicut dictum est secundum quod
racionem ordinata ad paciendum con-
formiter Christo. Christus autem habuit
secundum vii dona spiritus quod erat perfecte
dispositus ad paciendum quod enim
primo venit Christus ad paciendum
fuit coniuncta obediencia et subi-
lectio respectu patris et quantum ad
hoc fuit donum timoris secundum quod non
quod movebat erat compassio hu-
mani generis et quantum ad hoc e-
rat donum pietatis hiis autem
duobus premissis non restabat
nisi aggressio passionis et
quantum ad hanc actum dicitur do-
num fortitudinis et post hoc erat
cristo dilecta in impletione voluntatis
patre et in ea libacione et quantum

ad hanc autem est donum sapiencie ad
hoc autem dirigenda necessaria erant
alia dona tamquam directiva in-
dex scilicet sciencia que est directiva pie-
tatis et consilium quod est direc-
tivum fortitudinis et intellectus
qui est illuminativus respectu sapi-
encie ¶ Alius modus sumendi
innota hanc viam est quod dona
sunt ad operandum et operacione pre-
veniendum in ultimum finem et
secundum hoc distinguitur quia autem
operacionem contra malum aut bo-
num si contra malum sic est timor
Si ad bonum quod est finis aut
ad bonum quod est ad finem si ad
bonum quod est finis aut per modum
videntis aut per modum gustantis
primo modo est intellectus secundo modo
sapiencia Si ad bonum quod est ad fi-
nem hoc potest esse dupliciter
aut quia idem bonum est sub
investigacionis aut necessitatis si est
investigacionis hoc dupliciter quia di-
rectum ad illud bonum aut se habet
per modum dirigentis et sic est
consilium aut per modum exequentis
sive aggredientis et sic est for-
titudo Si vero sit bonum necessi-
tatis simpliciter est dupliciter quod aut quia
donum se habet respectu illius boni
per modum regulantis et sic est
sciencia aut per modum exequentis et sic
est pietas cuius est exhibi-
cio opera sicut dicit Gregorius in
moralibus ¶ Quarta sumendi
via sufficienciam donorum est per com-
paracionem ad actus ipsos actus
autem circa quos consistunt
ista dona dupliciter possunt dis-
tingui aut [illegible]

virium anime aut secundum distinc-
tionem duplicis vite active vi-
delicet et contemplative secundum dis-
tinctionem virium sic enim sicut in
malum triplex vis inclinat
irascibilis concupiscibilis et ro-
nalis concupiscibilis dupliciter im-
peditur in opere suo aut quia
non contemperatur malo aut quia
non congaudet bono et sic duplex
est donum ordinatum ad expedi-
endum eius actum unum scilicet ex-
pediens ad compaciendum malo et
hoc est pietas similiter irascibilis
dupliciter impeditur in actu suo
recte aut quia evanescat in
prosperitate et effert in altum
aut quia in adversitate deficiat
et deiciatur in imum timor igitur
datur ei ut expedite teneat
in prosperis fortitudo ut expedi-
te teneat in adversis rationalis
aut tripliciter impeditur aut
propter ignorantiam in agendis aut
propter precipitationem in deliberandis
aut propter hebetudinem investigan-
dis et ideo datur ei triplex
donum videlicet donum sciencie ut ex-
pediat in agendo et donum con-
silii ut expediat in deliberando
et donum intellectus ut expediat
in sublimia penetrando ¶ Alia
sumitur distinctio donorum secundum
distinctionem duplicis vite vide-
licet active et contemplative se-
cundum ad vitam contemplativam
sic est triplex actus tollen-
dans actum ierarchicus videlicet
illuminare purgare et perficere et
secundum hoc triplex donum unum

quod disponit ad purgacionem et
hoc est timor aliud quod attenditur
secundum actum illuminandi et hoc est
intellectus tercius quod attenditur secundum
actus perficiendi et hoc est sapientia
secundum autem vitam activam distin-
guntur actus quia quedam
sunt necessitatis quedam super-
erogacionis et utrorumque est do-
num processus et dirigens et sic
sunt iiii dona que cum aliis
tribus faciunt vii ¶ Vel aliter
in vita activa quia alii agunt
bona et sustinent mala et secundum
hoc sunt duo dona pietas
ad bona continuanda et forti-
tudo ad mala tolleranda et
hec duo sunt due directiva et
sic iiii sunt dona expedien-
cia ad actus vite active et tria
ad actus vite contemplative per
quandam correspondenciam ad numerum
istum ii et sicut ex parte corporis
reperitur in nobis quaternitas
principiorum et ex parte anime trini-
tas potentiarum sic in septenario intel-
liguntur omnia que constituunt
hominem in vita ii sic ea in sep-
tenario numero sunt dona spiritus sancti
que expediunt hominem ad vitam
gratie ita quod tria sunt ex parte vite
spiritualis et interioris sive contemplative
correspondencia ad tres potentias anime iiii
vero respondent vite active correspon-
dencia quadruplici principio con-
stitutive corporis et in hoc eodem
numero propter perfectam integritatem est numerus
virtutum et numerus beatitudinum et numerus
peticionum in oratione dominica et numerus
sacramentorum et cetera hoc est numerus peccatorum

capitulum et unius iii. similitudines
prime sequelarum quarum ponit quam
in moralibus et ad hec omnia
prefiguranda precessit in primordio
condicionis unius esse unus in
dierum spiritus septiformis illuminatoris
gratie que est in nobis contra illius
septem lucis mediacione fuit igitur
patet quod quadruplex est via su-
mendi donorum sufficientiam et in
modi inter quos nescio si aliqui
quis est qui satis satisfaciat
curioso sed praesentatori hec tamen
constat secundum auctores communiter
quod dona s.s. sunt tantum vii. nec
plura nec pauciora ¶ Ad illud
ergo quod obicitur primo in contrarium quod
debent esse tantum v quia sol de-
bent respicere quinque sensus dicendum quod sic
iam patet quod alius et alius est
modus sumendi sufficientiam virtutum
et sufficientiam donorum quia cum
dona ad expediendum sint et ex-
pedita maxime sit potentia que
dirigunt et mali credunt in
deo plura dona respiciunt cogni-
tivam affectivam sed hec est deum tutelis
que sunt ad rectificandum et
rectitudo maxime consistat
circa voluntate et affectionem
et ideo non est simile hinc et
inde ¶ Ad illud quod obicitur quod de-
bent esse maiora quam maiora que
sunt nobis inflicta penalitates
dicendum quod et tantum sunt maiora princi-
palia multa tamen sunt similitudines circa
et consequele corporis delicta in
... anime ad illa maiora consequuntur

quia virtus non solum infirmitatem
perigrinacionem sed etiam per obtitudinem
et pravitatem ¶ Ad illud quod obicitur
quod tantum debent esse duo quia unum
bonum est quod removeat a malo dicendum
quod non est simile quia unus
est modus fugiendi malum sed tamen
multi sunt modi prosequendi
bonum ¶ Ad illud quod obicitur quod de-
bent esse xiiii cum duo sunt
expeditiva fidei dicendum quod spiritus vias
sumendi sufficientiam donorum non
est penes expeditiva virtutum sed
magis penes expeditiam ipsarum
potentiarum in suis actibus universaliter
si vellemus sumere quod dona dis-
tinguuntur penes expeditiam vir-
tutum tunc ... est pariter
cum eis quia non sunt duo ex-
peditiva fidei sed tantum unum ut
unicuique virtuti unus videtur
unum donum secundum modum imperfectum
assignatum ¶ Ad illud quod obicitur
quod debent esse xii quia quelibet
anime debet habere maiora dicendum
est quod non est simile quia cum
... regat se et alias po-
tentias ... impedimenta et ideo
videtur quod plura habeat dona ex-
pedientia ¶ Ad illud quod obicitur
quod debent esse contra spiritus tres alias
affectiones videlicet gaudium do-
lorem et pudorem dicendum quod non est
simile quia de illis affectioni-
bus et timore nam due illarum
videlicet dolor et pudor spiritus sancti
in spe non possunt ... dona
hec sed magis respiciunt sacra-
... prime ...

statum et quiete magis debz
inesse fructus quam inesse dona pro-
putatur

Secundo quantum ad dictorum ordi-
nem et glutinacionem que duo
valde signantur in verbis ysa. xi
in donorum enumeratione ysa.
xi ubi sic ait de xpo Requies-
cet super eum spiritus domini spiritus
sapientie et intellectus spiritus consi-
lii et fortitudinis spiritus scientie
et pietatis et replebit eum spiritus
timoris domini. Sed obicitur contra
ordinem quia cum progressus or-
dinatus debeat esse ab inferiora
ad superiora et donum sapientie sit
maximum donum ut bonum in-
timoris minimum cum ergo do-
num sapientie ponitur primo loco do-
num timoris postremo non
videtur debita ordinatio ordine
recto. Item liberius spectans
ad cognitionem precedit liberium
quod spectat ad affectum cum
ergo sapientia a sapore dicta spectat
ad potentiam affectivam intel-
lectus non spectat ad potentiam cog-
nitivam videtur quod donum intellectus
esset dono sapientie preponendum.

Item autem dona ordinantur
ordine dignitatis maioris et
minoris stativis aut status ordine
prioritatis et posterioritatis.
Si primo modo quo cum maioris
perfectionis sit fortitudo quam consi-
lium et pietas quam scientia debent
et preponi et non postponi. Si se-
cundo ordine prioritatis et pos-
terioritatis sic est illud quod est po-
sterius affine videtur quod intellectus
debeat preponi sapientie quod si tu
dicas quod intellectus preponitur scien-
tie in ascensu tamen sunt
quantum quare non preponitur scien-
tie pietati et scientia consilium fortitu-
dini ascendendo scilicet magis econtra

Item obicitur quod glutinacionem quia
liberius virtutis adiungit non
glutinationem unum sigillatim et
distinguuntur quae ratione vel
liberius donorum. Item si de
glutinatione adiungit tamen glutina-
tio non sit nisi in uno ratione
ergo videtur quod debent
esse plura quam unum. Item cum
quodlibet donum spectans ad affectum
precedat suum directivum videtur quod et
donum timoris debet suum direc-
tivum hic cum quia conglutinare
quod sic non habet videtur quod non omnino
debent hic quantum ergo quia sit
ratio glutinandi et ordinandi do-
na et quare magis huius con-
glutinatio et ordo assignantur
in liberibus donorum quam in diffi-
nitione aliorum liberium contentorum

Respondeo ad predictorum intelligentiam est
notandum quod in donis est ordo sic
gradus excellencie et digni-
tatis et sic quantum ad opera
donorum iuxta statum quos autem
hic collocatur in statu perfectionis
et dignioris ut patet status ipsius
donum sapientie altius omnium quam
status donum timoris ad usum eius
illius donum ancipite pervenitur
nisi pervenitur nisi plus in usu
timoris exercitium premittatur tamen
quo in eis sit ordo status gra-
dus excellencie et pietatis et
dignitatis non talis et for-

sed valde variabiliter quedam dona
quibusdam aliis premittuntur
et non sic modo congrue ordinan-
tur propter prepostacionem ordinis sed
propter diversitatem vite ordinandi
sicut enim dicit Aug. de Simone
qui in monte aliquis cum acto do-
norum incipit a primo ut puta a
timore sicut innuit dist. i q.
aliquis vero ut puta a sapientia sicut
scribitur in ysa. aliis modis or-
dinandi vertitur et conversum est
et hoc triplici racione tum propter
accipiendi prius et posterius
tum propter diversum modum accipi-
endi ascendendi et descendendi
a superiori ad inferius tum propter
diversitatem principiorum respectu
quorum habetur prius propter diversum
modum accipiendi prius et pos-
terius quia sicut vult philosophus
aliquid est prius generacione et
tempore aliquid prius complemento
et perfectione sive dignitate primo
modo donum timoris est primum quan-
tum ad usum secundo vero modo do-
num sapientie et secundum hanc dupli-
cem accepcionem eius quod est prius
ordo donorum duplex est et utro-
que modo variabiliter inchoatur
propter diversum modum ascendendi et
descendendi sunt diversi de ordi-
nare quia enim in donis at-
tenditur gradus excellencie
et dignitatis et ordo in ascenden-
do est ab inferiori ad superius
in descendendo vero est a superiori ad
inferius hinc est quod alii premit-
titur donum supremum alii infi-
mum tercio tum sic secundum or-
dinem vertitur et conversum propter
diversitatem autem principii efficientis
et subiecti suscipientis aliter sunt di-
versimode ordinanda quia principium
productivum est ipse s.s. ingenium e
simul perfecto subiecto suscipiente
est principium h.a. imperfectum est imper-
fecto potest ergo in ordine perfecti-
onum quod magis approximat per-
fectionem s.s. et sic premittitur do-
num sapientie quod est perfectissimum potest
etiam inchoari premitti donum
quod magis approximat imperfecto
h.a. et hoc modo est donum
timoris et sic patet quod ordo est in
donis et quod etiam ordo in eundo
variatur sive quis incipiat a
dono timoris sive quis inci-
piat a dono sapientie verumtamen est in
eis ordo unus etiam tum ordina-
cione est in eis connexio quia
eciam dona sunt ad expediendum
sicut in precedentibus sunt dicta
et qui vult expedite procedere
necesse est ut progrediatur et pre-
videat viam hinc est quod dona
habent suam directivam sibi per approba-
cionem deputata et quod quedam
in donis sunt regentia quedam
recta sive quedam regulancia que-
dam coequum manum vel signum
perfecta dona emanant tum quedam
concomitante et disponente spiritu sancto
et instigante concedendum est igitur
quod dona recte ordinantur et di-
stribuantur secundum assignacionem prophetie
et per hec que dicta sunt patet
quod in magna parte ad 2o ad obi-
¶ Ad illud enim quod primo obicitur quod pro-
gressus ordinatus debet esse ab

inferiori ad superius dicendum quod illud
est verum in ascendendo et quia aliqua
ordinantur secundum ordinem generationis hoc
autem non est verum in descendendo
et quia aliqua ordinantur secundum di-
gnitatis ordinem et hoc secundo modo
est ordo in donis sicut iam tac-
tum est superius ¶ Ad illud quod
obicitur quod spiritus spectans ad
cognitionem precedit spiritum qui spe-
ctat ad affectionem dicendum quod illud verum
est de habitibus virtutum affectus qui
indigent alio regulante sicut
patet in iustitie et fortitudine hoc autem
non habet locum in spiritu sapientie
quia ipsa habet intra se cogni-
tionem experimentalem que adeo dirigit et
allicit quod circa ipsum illius doni
nisi autem indiget hic extra accedente
et propterea hoc dicit quedam glosa quod
donum sapientie donum intellectus hic
dirigit quod idem donum est quod cogni-
tionem experimentalis dulcedinis sua intimitate
amplificat cognitionem speculativa-
dulcedine virtute secreta tamen dei
amoris et familiaribus consuevit
revelare ¶ Ad illud quod ultimus
queritur quod aut ordinantur secundum or-
dinem dignitatis etc. dicendum quod ipsa or-
dinat ea secundum ordinem dignitatis
sicut tactum est supra nec valet
illa instantia qua adducit de pie-
tate respectu fidei et fortitudinis
respectu consilii Nam illa duo
dicto preponuntur aliis duobus
ordine dignitatis sicut reges
preponuntur consulibus ¶ Ad illud quod obicitur
de glorificatione quod virtutes non glorifica-
cognitionem nec dona dicendum quod non est simile

quia maior exigitur quod habitus spiri-
tuum ad opus certitudine et perfe-
ctionem quam ad rectificationem solum
rectitudo enim consistit in ordine
potentie ad obiectum sed perfectio non tantum
in hoc consistit sed etiam in hoc et
in adiutorio spiritus ancoram ¶ Ad
illud quod obicitur quod tunc debent esse
vii dicendum quod illud verum est si quodlibet
donum haberet ornamenta glorificari sed donum
timoris alii non glorificatur quia non
habet donum directum sibi oppositum
sed tunc restat quod inde hoc fit
sicut ultimo querebatur ¶ Ad hoc
autem dicendum quod non est simile de do-
no timoris et de aliis quia cum
sit infimum inter dona sapientis hic
dirigit spiritum fidei sed non sic at-
est de donis excellentibus
sed respectu oppositorum sicut alia
et alia affectio una tamen potest
esse oppositorum cognitio ita spe-
ctivus cognitivos per quos di-
rigunt et regulant donum timo-
ris quod expedit ad fugiendum malum
et hac de causa non expedit
habere donum directum distinctum
ad instinctus aliorum donorum

Tertio queritur de donorum
continuatione et secundo utrum
dona maneant in beatis et quod sic
videtur auctoritate Ambrosii qui ingre-
diunt in libro ubi civitas illa de
... celestis non incatu aliquam
flumen terrestris abluit sed confirmat
vite procedens spiritus sanctus in illius
celestis conspiritalibus redunda-
tionis unde influit plene vii vir-
tutum spiritualium fontis incatu
incatu et post exponit quod in

telligit de donis s. s. ¶ Item
xpus fuit pfassimus compbe
hensor tum in ipso fuint omnia vi
dona stdm qd scribitur ysa xi
ergo videtur qd multo forcius sta
re possint in quolibz alio bono
¶ Item pfectiores sunt habitus do
norum quam habitus virtutum car
dinalium sed habitus cardinalium ma
nebunt in patria sicut augustinus
fuit in patria supra ergo et dona
¶ Item timor est donum infimum
inter omnia sed timor domini mane
bit in patria stdm qd dicitur in ps
Timor domini sanctus pmanet in se
culum seculi ergo videtur qd omnia alia
dona maneant pro loco nunc
¶ Sed contra habitus donorum ordinantur
ad sanandum sinthapata sicut dictum
est supra sed in patria nulla erit
infirmitas ergo illa erit donorum
necessitas nec volitas si igitur
ibi maneant videtur qd erunt frus
tra ¶ Item dona sicut dictum est
pcius sunt ad actus medios
sed in patria omnes actus erunt c
brunt pfecti et ultimati non e
vunt igitur in patria habitus do
norum sed pacius tersilium infra
tus beatitudinum ¶ Item spale
obiectum de dono intellectus si enim
pdonum intellectus cognoscitur
deus mirabilius et pcreatas
cum in patria cognoscitur deus
in sua essentia videtur qd donum in
tellectus non maneat in illa bea
titudine summa ¶ Item obiectum de
dono consilii quia donum con
silii et dubitacio et confessus si ergo

in patria non erunt de futuris
dubiones nec de circa collationes
ergo videtur qd donum consilii non
habeat ibi requiri ¶ Item donum
fortitudinis conpetit nos ad p
ricula pstinenda sed nulla bea
titudine non erunt pericula ergo
etc ¶ Item obiectum de dono scie
quia scia docet conuersari in me
dio nacionis prave et pverse sicut
qd habetur in . d. sequitur sed in patria
non erit nacio prava et pver
sa cum qua sit conuersandum ergo
non videtur quod maneat debeat sacre
donum ¶ Item donum pietatis
est ad compaciendum pximo sed in pa
tria pter summa in pa felicitates
nulla poterit esse compassio aut
ergo non erit ibi pietas aut
nulla erit illius doni utilitas
¶ Item donum timoris est ad re
trahendum a malo in patria aut
nulla poterit esse ad malum ob
liquacio ergo videtur qd omnino fiat
ibi timoris euacuacio ¶ Ad ro
pabsque dubio sicut dicit Ambrosius
et magister dona manebunt in
patria triplici stdm nobilitatis
et excellentiores usus et actus
quam sunt in via sicut pcius
dictum fuit de cardinalibz virtuti
bus et si tu queras que sit
horum habituum necessitas cum ad
pfectam beatitudinem dicitur videre et
amare et tenere pfecte Dicendum
est ad hoc qd multo maioris
habundancie pfectio est hec quam per
fectio que pfecto aut gracie vel
pre dignitatis et eminencie va
lent honorum omnes habitus facientes

adiuncta cogitate instare stadii qpom
uaria ad actus et obia stadium
status et oportunitates que re
sunt in statu uie multo igi
fortius gratia que reddit aiam
p omnia dei forme et bonis
omnibus habundante et in nullo
deficiente habitus p fectos in aiam
quigit requir stadii amen eis
qpom et ipsa virtutes et
dona et beatitudines quantum ad
omnes habitus qui sunt in statu
uie et non habet quid eorum ale
repugnans pfectam gratie in ipsa
gratia pficiunt et consumant et
quia omnia dona sunt habitus pfec
pz quia omnia sunt in xpo
in quo sunt pfecte beatitudines
plenitudo habet est q consolatio
dicat et eam tenet q dona in
patria non euacuabunt sed per
fectius remanebunt unde
bones q hic conduunt eunte de
sunt ¶ Ad illud quod q primo o
in contrarium q dona sunt ad sanan
dum q pfecte in hac uita et
non tm in resto sanitatem
sed etiam in pfecto et consumando
unde dona in statu innocentie
suffecerunt ad sanitate pfecte dat in
statu uero nature lapse sunt
ad sanitate reparanda in statu
uero gratie erunt ad sanitatem
consumanda pfecto licet enim
in illo statu non sit egritudinis
curatio est tamen in illo semper
tue salutis consumatio ¶ Ad 3
q obicitur q dona sunt ad actus
medios et omnes actus gratie
erunt pfecti dicendum q sicut in statu
uie quoddam genus opis dignte

et actu aliorum antecellit sic erit
et in statu gratie sicut ea possumus
unde in membris eiusdem corporis
omnia pfecta erunt et tamen v
nus membrorum quoddam modo excelle
ntius alio iudicabitur sicut oculus
excellentior pede sic etiam intel
ligendum est in patria q decus
virtutum donorum et beatitudinum i
bidem omnes pficiunt et tamen
aliud modum pphibebunt quantum
ad genus opis quodam actus
priores et quodam medii et quodam
ultimi dicuntur si tamen ad omnes
bonas operationes et laudabiles
anime illi statum quenientes eorum
expeditu quod mens si in tanta
uincte actum et operum quantum
ad genus operationis potest unus
actus alii anponi ¶ Ad illud
q obicitur de dono intellectus dicendum
q quamuis in statu uie donum
intellectus fidei p decursum qu
dam in quo quam in patria proce
dit p simplicem affectum ubi
deus in omnibus creaturis unde
bitur manifeste unde sicut dicit
philosophus si eemus supra lunam non in
quireremus propter quid eclipsaretur
quia uideremus simplici aspec
tu intuitionem terre sic in ipsa
multo excellentius in patria in
telligendum est ¶ Ad illud q obicitur
de dono consilii dicendum q in consilio
duo sunt uidelicet quedam priora pro
dentia discussio et excellens
et stabilitas melioris et dignioris
pro electio primum est imperfectionis
et tolletur stadii uie pfectionis
permanebit primum cum non est de

eccentia consilii donum, sed prudentiam.
¶ Ad illud quod obicitur de dono fortitudinis
quod in patria non manebit quia
nulla sunt ibi pericula sustinenda,
dicendum quod sicut est de virtute fortitudinis
ita de fortitudinis dono intelligendum
est quod excellentior eius usus erit
in patria, datur enim fortitudo (?)
disponit ad hoc quod homo fortiter
deo adhereat et inseparabiliter, et hec
non tantum spectat sufficientiam sed etiam
secundum excellentiam, et ideo non (?) per-
manebit in patria. ¶ Ad illud quod obicitur
de dono scientie, dicendum quod cum sit in
medio nationis prave et perverse
sed (?) est eius usus prout est in statu vie;
in patria non eius usus erit ad
sciendum et discernendum quomodo et qua-
liter unusquisque unicuique de-
beat adherere se, sive non ad ma-
los qui erunt contra illam super-
nam civitatem sed ad bonos qui in
illa civitate superna per amorem con-
cordabunt. ¶ Ad illud quod obicitur
de dono pietatis, dicendum quod ad donum
pietatis non solummodo spectat
compati patienti sed etiam ad affec-
tum quendam benignitatis dulcoratione (?)
sive ad omnem hominem inquantum conspi-
cit ymaginem dei; hoc autem non
tantum spectat ad statum vie verum
etiam ad statum patrie, et secundum il-
lum actum manebit non continuum (?)
ad alterum. ¶ Ad illud quod obicitur de ti-
more quod non retrahat ibi a ma-
lo, dicendum quod usus timoris non erit
ibi quantum ad mali cautelam
sed potius quantum ad summi ardorem (?)

reverentiam ita quod ab illa summa ma-
iestate faciat resilire in propriam
parvitatem. Hoc autem melius mani-
festabitur cum infra queretur de do-
no timoris specialiter. Nunc autem tantum
sufficiat dixisse de enumeratione
donorum in generali. Possent autem
de istis in speciali formari in
primo questiones de enumeratione donorum
intellectus et deinde de enumera-
tione doni consilii et singulis
donis. Melius est tamen de hiis
simul querere propter hoc quod in magna
generalitate sunt posita et in istis spe-
cialibus magis est attendenda
sollicitudinis (?) utilitas quam [illegible]
[illegible]

Post hec ista sunt querenda circa
illorum (?) et primo queritur de hoc quod
dicitur in verbo Ysaie: Replebit
eum spiritus timoris domini ~~[struck]~~ cum enim ita
bene sint plenus aliis donis si-
cut dono timoris, quare magis
illo dono dicitur fuisse repletus.
¶ Item cum spiritus domini requiescat
in homine sicut alibi scribitur
[illegible] vi, videtur quod potius de-
bemus attribuere dono timoris
verbum requiescendi; sciat autem con-
sequitur (?) unde hec (?). ¶ Ad primum dicendum quod do-
num timoris videtur esse cum quadam
imperfectione; ne quis crederet
in Christo donum illud non fuisse
perfecte, ideo ad excludendum errorem
magis posuit ibi verbum reple-
di quam circa aliud donum. Alia
est ratio quia dona debent esse (?)
primo ut perfecte disponentur ad pacem (?)

et sustinendum humilitatem passio-
nis quoniam ipse principaliter in hoc
mundum venit ostendere et docere
ut ergo manifestaretur veritas
dicitur enim spiritu timoris reple-
tum fuisse quia timor inter
omnia dona maxime competit
ad humilitatem duplici ergo de
causa ultimo illud donum timoris
apparet quia in omnibus quemadmodum
[illegible] eximius completum et [illegible]
veritatis manifestatio que sunt
due cause faciendi applicationem
¶ Ad illud quod obicitur quod magis de-
bet ista applicari ultimo loco dicendum
dicendum quod donum timoris [illegible] locum
aliis et quia locus non dicit
[illegible] questionem sed magis locatum
in loco hunc est quod ultimo quando dicitur
magis attribuit spiritui in aliis
donis quam in dono timoris
¶ Item queritur de hoc quod dicit ser-
vilis timor principium est sapi-
entie unde super hoc quia inspiratione non
est // timor autem servilis inspira-
tione [illegible] ergo male dicitur
quod timor servilis principium sa-
pientie ¶ Item nobilius est princi-
pium quam principiatum vel saltem
equale sed timor servilis
non est magis nobilis nec
tantum quantum sapientia ergo male
dicitur quod sit principium sapientie
¶ Ad dicendum quod timor dicitur esse prin-
cipium sapientie pro eo quod disponit
ad suscipiendum sapientiam et re-
cedendum a culpa unde secundum
dispositionem quodammodo dicitur prin-
cipium respectu eius ad quod dis-

[sapiencia]

ponit sic etiam timor dicitur
sapientie esse principium ¶ Ad
illud ergo quod obicitur quod princi-
pium et principiatum debent se
[illegible] in eadem dicendum quod est prin-
cipium [illegible] et principium contra-
[illegible] locum [illegible] veritate
non habet et hoc modo [illegible] dicitur
timor principium sapientie ¶ Ad
illud quod obicitur quod principium est
magis nobile [illegible] quam princi-
piatum dicendum quod est principium dis-
ponens et principium efficiens
et perficiens illud autem verum est
de principio perficiente non autem verum est
de principio dispositive ¶ Item queritur
de hoc quod dicit quamvis tamen sedem
essendi timorem in Christo et in an-
gelis esse contendunt et videtur
quod dicant veritatem quia secundum
quod dicitur Ysa. xi. affectus timoris
penalis [illegible] sed in Christo iam glorifi-
cato et in angelis beatis nulla
est affectio penalis ergo non esse
timor quantum ad affectum sed
solum quantum ad effectum ut di-
cunt ¶ Contra magister videtur hic arguere
quia unumquodque donum nobilius
est quantum ad sui essentiam quam
quantum ad effectum si ergo do-
num timoris est in Christo et in
angelis quantum ad effectum vel
a fortiori est in illis quantum
ad affectum ¶ Ad dicendum quod in timo-
re duplex est affectus et duplex
est effectus est enim affectus u-
nus qui attenditur in quadam
reflexione mentis a malo alius
qui attenditur in quadam refe-
rentia a [illegible] a duo [illegible] primum

timoris effectus est malum re
spicere Secundus effectus timoris
est facere deo subiacere et eidem
obedire unum autem solum istorum
affectuum convenit pene licet vero
quod affectus convenit isti statim
et sic venies ad utrumque parte
prout dissolvitur hec questio de ira
Et quia de [redacted]
timore accidit nobis tractandi locus etc. Cuius est
magister dedamus in qualibet subiacet
non partem agit de duobus timoris
in speciali Dividitur autem ista pars
in partes tres In quarum prima
magister assignat diversos modos
timendi In secunda non inquirit
diversitatem illorum modorum sive de
his eisdem timoribus longius etc. Tertia non quid scilicet qui
istorum duorum dictorum timor in
Christo fuit Illud quoque diligenter
notandum est etc. Prima pars dividitur
in duas in quarum prima ponit distinctionem
timoris secundum dictas unam in
secunda non reducit illas unam ad
duas ibi et attende quod hic
magister distinguunt timores etc.
Secunda non pars principalis
non inquirit diversitatem inter timorem
servilem et castum In secunda in
ducit quandam auctoritatem quae videtur
precedentibus esse contraria et intel
lectum eius determinat in parte ibi at
et alia sunt que videntur esse huic
contraria Tertia non admoneri
istorum evidentiam subiungit ibi
non potest melius expla
nari etc. In quarta etc. et ultima
subiungit quandam alteram
expositionem ad hunc expositionis
evidentiam plenarie ibi Sed

quidem tamen est quod utrumque timor
etc. Tertia non pars principalis
dividitur secundum duas in quarum prima
ondit quod in Christo fuit timor sed
ne ibi cui autem in Christo fuit
timor pene etc.

Ad intelligentiam autem huius
partis in qua agit de diversis
modis timoris nota hic quod tria
dubitantur Primo enim queritur de timore
vero uniformiter pene servilis qui
est cum fide Secundo non queritur
de timore gratuito qui datur
cum spiritu sancto Tertio queritur
tertio Primum est de timore ser
vili per comparationem ad suum principium
Secundum est de timore servili per
comparationem ad suum usum Tertium
enim est de eodem timore per comparationem
ad quem completur

Circa primum sic proceditur et
queritur de timore servili
quantum ad eius principia utrum
videlicet sit donum spiritus sancti datur
datur et quod sic videtur per glossam
super illud Ro. viii non accepi
stis spiritum servitutis iterum in ti
more ubi glossa ait ne quoque
quod aut spiritum servitutis et spiritum
adoptionis diversum intelligas
spiritum cum sit unus atque idem
spiritus sed quod spiritus adoptionis
est donum spiritus sancti quod concludat glossa
videtur ratio posse concludi quod ab
eodem sit timor servilis Item
Augustinus dicit et habetur in libro li
mis est timor servilis et uti
lis per quem fit paulatim consue
tudo iustitie sed omne datum op
timum et omne donum perfectum
est desursum ergo timor servilis

desursum descendit ¶ Item sic
ymj unde probari ante ve- tes
quia sicut dicitur .i. Ecclesiastici radix
sapientie est timor domini et proverbiorum
xv per timorem domini declinat omnis
a malo et ysaie xxvi a timore
tuo domine concepimus et peperi-
mus spiritum salutis si ergo ti-
mor servilis virtutem parturire
et facit declinare a malo et
bonum amare et hoc totum
non est nisi a dono dei ut
ergo quod timor servilis sit donum
spiritus sancti ¶ Item non solum a
deo gratia cooperans sed eciam
gratia voluntate cooperans pro
pans ergo non solum ... ad
erit timor ille qui regit homi-
nem in statu iusticie sed eciam
qui preparat ad illum statum tunc
ergo timor servilis sit donum ut
quod timor servilis sit donum spiritus sancti
¶ Item plus est timere deum quam
credere multi enim credunt qui
non timent sed fides qua quis
eciam credit in statu peccati datur
homini desursum ergo et donum
per quod timet sed timor servilis et
cetera ergo etc. ¶ Sed contra omne
donum spiritus sancti potest stare cum spiritu sancto
quia spiritus sanctus non repugnat suis
donis sed quando spiritus sanctus infunditur
tunc timor servilis expellitur
sicut dicit Augustinus et habetur in
littera ergo timor servilis non est
donum spiritus sancti ¶ Item omne donum
spiritus sancti habet complacenciam in deo
sed timor servilis non habet complacen-
ciam et tendens in deo nec
inquisitum timor nec inquisitum

servilis nichil enim nullus est
sanitas nulla est servitus ergo etc.
¶ Item omne donum spiritus sancti datur
ad habilitandum animam ad aliquid ar-
duum et excellens sed timor pe-
narum consistit in depressione
quia in aliqua erectione ipsius
est ex virtutis indigencia quod
ex sufficiencia unde ergo quod timor
servilis non sit donum spiritus sancti ¶ Item
sicut contingit deum timere propter
penas quas infligit sic eciam
contingit amare propter beneficia
que nobis tribuit eciam in statu
peccati sed ille amor qui est propter
temporalia non ponitur inter spiritus sancti
dona ergo nec timor servilis
qui principaliter habet respectum ad
penam ¶ Item sicut aliquis di-
mittit transgredi mandata dei
propter timorem penarum eternarum sic
latro dimittit transgredi decreta
regis propter timorem furcarum sed ti-
mor quo latro timet furcam
ne suspendatur non ponitur esse
donum spiritus sancti ergo similiter videtur de illo
timore quo quis timet pecca-
re ne eternaliter puniatur immo in
multo forciori racione quia si ma-
lum facilius timetur maius malum
multo facilius timetur tunc ergo
maius malum sit pene eterne
quam temporales videtur quod non egent
dono ad timendum penas eternas
multo magis videtur quod non indi-
gemus ad timendum penas eternas
¶ Respondeo dicendum quod absque dubio timor ser-
vilis donum est spiritus sancti vel hoc
est quia sicut donum dei est nos
se sive credere penas futuras
pro quo est ibi quedam cordis illu-

et directio sic donum dei est
illas penas eternas refugere
et tunc pro eo quod contali dono e
quedam cordis et mollicies et
fluxus concupiscibilis restric
tio et in hoc quedam rectificatio
quod cum ibi sit emollicio pectoris
timent ierem. prophetam dicat in
durasti cor nostrum ut non timeremus
te quod ibi sit fluxus concupisci
bilis restrictio timent propheta
in ps. tunc dicat confige timore
tuo carnes meas quod quando non
solum fit timore casto sed etiam
simili quo timentur eterna sup
plicia et timentur divina iudicia
et propter illorum timorem cessat homo
a peccatorum perpetratione licet non
animo cesset a voluntate sicut
dicit glo. quod totum est condicio
nale ideo concedende sunt rationes
ad hanc partem inducte ¶ Ad id
ergo quod primo obicitur in contrarium quod ti
mor servilis non manet cum
s. s. dicendum quod dona s. s. sunt in multiplici
differentia quoddam namque donum est a
spiritu sancto sed non tamen cum spiritu sancto
quando comparat ad spiritum sanctum et tale
donum est timor servilis secundum
quod huiusmodi quoddam autem donum est a
spiritu sancto et semper cum spiritu sancto facto
quando personam consecrat habitaculum
spiritu sancto sicut est donum caritatis
quoddam non est donum quod est a spiritu
sancto et aliquando cum spiritu sancto sic
donum quod est ad spiritus sancti manife
stationem et est ordinatum non
solum ad propriam utilitatem sed etiam
ad alienam sicut donum prophetie et
donum fidei que aliquando in bonis
aliquando in malis reperiuntur hinc tugo

dicatur quod donum s. s. compatitur
se cum spiritu sancto dicendum quod illud
habet instanciam in eo quod dono quod
operatur ad habitationem spiritus sancti
preparanda possibile tamen aliter dici
quod timor servilis et si in quantum
servilis est non possit stare
cum spiritu sancto propter aliquam
imperfectionem que dicat repugnantiam
ad statum gratie tamen in quantum
ad aliquid sui nichil prohibet ipsum
cum spiritu sancto stare sicut in
sua inclusione manifestabitur
in quantum ad hoc est donum eius
¶ Ad illud quod obicitur quod omne donum
s. s. habet exemplar ro(ationem?) in christo ideo
dicendum quod et si illud spiritualiter intelle
gatur in quantum ad omnem eius
proprietatem sic non est verum sed si genera
liter intelligatur ut potest quod dicat
illud habere exemplar in deo quod
habet aliquid correspondens sibi vel secundum
se vel secundum suum genus sicut in veri
tate habere potest et hoc modo timor
potest habere exemplar in deo et
quando timet elongari a malo et
stat intra fines propriis ita quod
supra se non erigitur utrumque
autem istorum reperitur in deo quando
deus a malo maxime elon
gatur et nullomodo supra se ipsum
erigitur a deo cum sit timore
deo subiciens eidem assistant
et talis assistatio sufficiat ad
hoc quod timor habeat sufficientem
rationem doni ¶ Ad illud quod obicitur
quod omne donum s. s. datur ad ha
bilitandum animam ad aliquid arduum
et excellens dicendum quod sicut inor
dinate amare est magne las
civie sed ordinate amare est
magne virtutis et excellentie

sic in ordinate timere est pec-
cati et ignavie / ordinate
non timere est magne excelle-
ne quia cum deum venerat timet
iudicia eius et eternum timet
primo quod ipso timore dei ipse
timor vilius semper efficit ideo
licet actus timoris videatur
pertinere ad quandam debilitatem
secundum naturam tamen pertinet ad
excellentiam et nobilitatem et quod
in timore filiali incipit homo
deum ipsum timere primo est quod do-
num spiritus sancti est sed imperfectum ¶ Ad 2
quod obiicitur quod sicut contingit deum
timere propter penas ita et amare
propter beneficia dicendum quod beneficia quedam
sunt preterita quedam futura que-
dam que videntur quedam que ex-
spectantur sic etiam et pene et
si quis timeat deum solummodo
propter penas preteritas quas iam ex-
pertus est hoc non licet nisi ex
dono sed tamen timet propter suppli-
cia futura que credit infligenda
esse animabus qui contempnunt divina
iussa sic et in amore intelli-
gendum est quod amor eternorum bonorum
bonorum donum est dei amor
non presentium potest esse ex puris natura-
libus et ideo ex hoc non potest
concludi quod timor filialis non sit
donum quia timore filiali non
timent tantum temporalia supplicia
sed etiam eterna sicut tactum est supra
¶ Ad illud quod obiicitur de latrone quod
timet furem propter suspendium dicendum
quod non est simile sicut iam tactum
est quia naturali cognitione et cer-
titudinaliter latro cognoscit illud

supplicium et verecundiam non
sic autem est de suppliciis infer-
nalibus primo quod qui timet per fidem
et amorem quod cor quodam modo molli-
ficetur ut consideret illa sup-
plicia ad fidei instinctum propter ea
ratio illa non valet quia non
est simile hinc et inde

Secundo queritur de timore fi-
liali in comparatione ad eius
usum et est quod utrum usus ti-
moris filialis sit bonus an
malus et quod bonus sit videtur
quia quales sunt habitus tales
sunt actus sed timor filialis
tamen sit donum spiritus sancti est bonus
ergo per documentum moralis philosophi
actus eius est bonus ¶ Item
maxima est philosophi quod cuius u-
sus bonus ipsum quoque bonum
et cuius usus malus ipsum est
malum ergo si usus timoris fi-
lialis est malus ipse timor fi-
lialis esset malus sed non est
malus tamen dicetur determinatus ergo
eius usus est bonus ¶ Item
omnis habitus cuius usus preparat
hominem ad perceptionem gratie est
bonus quantum ad usum sed timor
filialis est huius quia per ipsum
eius introducitur caritas sicut di-
cit Augustinus et habetur in libro ...
ros ¶ Item nullus actus quo
quis utitur peccato est peccatum sed
actu timoris filialis recedit
homo a peccato ergo actus timoris
filialis non est peccatum non est
ergo malus et est malus
vel bonus quia est bonus ¶ Sed
contra per illud psalmi Confige timore

tuo tacitus motus glo[ssa] hor
similis carnis no[n] crucifigitur
quia viuit in eo peccandi vo
luntas et sequitur opus s[ed]
separatur inp[er]fectus valet cum li
cere et dolet non licere q[uod] lo
ncitat s[ed] animus talis motus
est directe cont[ra] iusticiam q[uia]
vellet iusticiam non esse o[mn]is
n[on] motus cont[ra] iusticiam est
malus ergo actus et usus ti
moris similis est malus ¶ Item
gressus in moralibus cum pena ti
metur et dei, sicut non ama
timor q[uia] timor est no[n] q[ui] amore
s[ed] animus actus qui procedit quo
vadit timoris et supplicie est
actus malus et dampnabilis
ergo v[ir]tus timoris similis non
est bonus s[ed] culpa ¶ Item in
actus in p[ro]posito est bonus tunc
similis est actus in p[ro]posito a[n]i[m]a
ergo tunc similis non e[st] bonum ma
ter manifesta est quia cari
tas bona non reprimit s[ed] ma
lo timor aut manifesta est
statim ubi Aug[ustinus] et ap[osto]l[u]s quia
spus [?] sentientis no[n] stat cum spu
ad oppositum ¶ Item animus hor
ortum h[abe]t ex amore ergo timor
similis ex amore h[abe]t ortum s[ed] o[mn]is
timor aut est u[er]us aut liberali
nosus aut g[ra]tuitus omnis ergo
timor similis no[n] possit no[n] pos
sit h[abe]re ortum ex amore gra
tuito quia est impossibile nec ex
amore nali p[er] g[ra]t quia iam
esset timor nalis restat ergo
q[uod] ex amore libidinoso s[ed] o[mn]is
actus qui est ex amore libi

dinoso est malus et culpa[bi]l[is]
ergo actus timoris similis est
malus ¶ Item amore dei p[ro]p[ter]
temporalia p[ri]ncipali est p[e]cc[atu]m et
malum ergo similis timere p[ro]p[ter] de
p[ro]p[ter] penas principalis cum tu
s[ed] h[oc] est timere similis videt ergo
q[uod] actus timoris similis semp[er]
est culpabilis ¶ Item timor ser
uilis non dicit similis nisi a s[er]
uitute pene ergo sola tune ullus
dicitur timere similis u[e]l illa actio
p[ro] retributione pene s[ed] retribu
cio pene aimpolia actum facit
talem actum differre ergo vi[detur]
q[uod] actus et usus timoris simil
semp[er] sit culpabilis et defor
mis ¶ Ad p[re]dicta intelligendum
est notand[um] q[uod] cum dico timore
similis duo dico vide[licet] spm
[?]tum quo anima disponitur
ad timendum deum ut puniendum
eos qui peccaverunt et ultimus
nomine similis imputat defor
mitas pene que aimpolia est
ille homi[nem] h[abi]tum in eodem homine
tune timens deum ille homo ce
simus pena et timor in eo con
tens dicitur esse timor similis
p[ro]p[ter] eundem modum cum dico
aliquem timere similis duo dico vi
delicet actum ab illo h[abi]tu egredi
ente et notas similitate sive de
formitate connexam ¶ s[ed] attende
dum q[uod] hoc pot[est] esse dupl[icite]r aut
ita q[uod] deformitas illa volunt[arie]
cooperet[ur] quantum ad h[abi]tum aut
quantum ad actum si connexit
solum quantum ad h[abi]tum sic pot

esse quod aliquis serviliter timeat
et tamen in tali non peccabit
quia si concupiscat penas ali-
quas alicuius offendere deum
hoc potest esse peccatum ante peccatum si
autem consentit in actu quamvis ipse
tunc defacto non sit malum tamen
tunc deformis actualiter ante
se depravatur sicut aliquis qui
timet penas et tamen dolet
quod tales pene infliguntur peccatum vel
pa et actu etiam concupiscat pec-
catores peccare si non esset illa pe-
na et hoc non tunc servilis est
peccatum et malum hoc autem non est
semper tamen quamvis maneat timor
servilis Aliquando vero propter illius dom-
inus magis homo se agitat elonga-
ret quam appareat quod plane supra
est et ideo concedendum est quod ipse
timor servilis potest esse bonus
licet non sic sit bonus bonitate
meriti sed magis bonitate perman-
te vel ordinante adiunctum que
simul stat tamen peccato unde isti
hos que hic audiunt cernere de-
sunt licet non ultima sit sophistica
quia procedit ex suppositione falsa
¶ Ad illud vero quod primo obicitur in-
tendit quod in timore servili manet vo-
luntas peccandi et quod dolet de
eo quod hoc notat dicendum secundum illud
verbum Augustini non intelligitur quod semper
qui timet doleat actu et simul
quod voluntas peccandi semper sit
in actu sed hoc dicit quod manet
in habitu et radice licet amor
voluntas sit peccatum deforma-
ta et regulet in ea malus amor

potest tamen aliquis movens de aliqua
bona in genere vel circumstantia
per aliquam gratiam gratis datam
non committendo culpam sicut
patet per multa exempla et sic potest
esse in parte ista ¶ Ad illud quod obicitur
quod timor servilis est ex timore sic
dicit Ubertinus non ex amore dicendum
quod ex non dicit ibi causam sed concomitantiam vel
dicit concomitantiam in actu tamen defor-
mat actum timoris servilis et de
concomitantia in habitu non oportet quod de-
formet sed tamen facit ipsum de-
ficere a vita perfectione ¶ Ad illud
quod obicitur quod actus incompossibilis caritati
est malus dicendum quod aliquis actus
potest esse incompossibilis alicui bone circum-
stantie propter quam habet conditionem habitus
vel bone alicuius animi. cum
ergo dicitur actus timoris servilis
est incompossibilis caritati hoc non est verum
quia actus per se et secundum se
quia habens caritatem potest bene
timere divinas penas sed hoc in-
telligitur bone animi i.e. facit
ipsum deficere a vita caritatis
et ideo ex hoc non sequitur quod ac-
tus timoris servilis sit malus
sed vel est malus vel est in homine
secundum statum malum et complexio
est vera bone alterius partis
¶ Ad illud quod obicitur quod timor servi-
lis habet ortum ex amore dicendum quod non
habet ortum ex amore libidino-
so sed potest habere ortum ex amore
naturali Amor enim naturalis duplex
est unus qui est cum ipsa natura
plantatus Alius vero ille qui est
consensualis affectus et voluntario ex
actus adquisitus sive gratie

deo et ex tali amore pot ho
peccare cum se ipm amare et
mala sua fugere sive peccata sive
futura et ex tali amore timor
servilis sit peccatum. Item cum ho
amat se ipm adhoc ut adqui
rat salutem et ex hoc timeat
eterna tormenta, moveri tales
affectu amoris quamvis non sit
ex caritate pot esse absque libi
dine. Aliter pot dici quod sicut
timor mundanus quo quis ti
met amittere mundana est ex a
more mundi et timor humanus
ex amore temporalis salutis sic
timor servilis cum quis timet
moveri eterna tormenta et ex amore
eterne salutis et beatitudinis et
iste amor quamvis est dest. non
est culpabilis sed est vel naturalis
vel ex gratuitis vel a gratia gratis
data vel gratuitis a gratia gratum
faciente timor servilis bene pot
esse ex amore salutis primo
vel medio non et ideo ecclesia sup
ponit cum dicit quod est ex domini
de libidine sic. Ad illud quod ama
re deum propter temporalia principaliter
est peccatum dicendum quod non est simile
de amore et timore quia amor
causat ille qui facit finem qua
cuius est quietare vel ad aliud
inclinare et ideo peccat qui di
ligit deum propter temporalia prin
cipaliter quia facit deum finem
et definem viam et ideo sic est
est opposite timor. Alia racio
est quia cum amat deum propter
temporalia duo sunt ibi amici
ta sicut quis timet deum propter

penas quibus intelligit unus
salus est quem timet qui cum
timet horrorem cultelli uno
et eodem tempore sed timet cul
tellum sive plagam cultelli et
actum percucientis et ideo non
est simile hinc et inde. Ad
illud quod ultimo obicitur quod timere
servile est timere cum circum
stancia peccati dicendum quod illa circum
stancia sive deformitas peccati
pot ponere circa actum timen
tis racione ipsius actus vel racione
timentis et si ponatur racione
ipsius actus tunc itaque ac
tus deformatus et efficitur ma
lus racione circumstancie sicut prius
fuit oppositum sed si ita sit
quod ponatur racione ipsius timentis
sic pot esse quod actus non sit
actus deformatus sed quia
deformitas est circa timentem
licet stet illa deformitate
non actualiter manca et peccata
non est optimum quod semper timere
servile sit peccatum. Immo hoc pot
esse utile et preparatorium respectu
gracie.

Tercio queritur de timore ser
vili in comparacione ad gre
complementum et est quod utrum timor
servilis expellatur gracia advenien
te et quod sic videtur primo Aug.
quem magna adveniat vim et
timor locum preparat caritati cum
autem venerit caritas expelletur
timor qui ei preparavit locum
sed constat quod hoc intelligit
de timore servili ergo timor ser
vilis pellatur superveniente gracia

¶ Item spiritus libertatis repug-
nat spiritui servitutis sed spiritus
gratie et caritatis est spiritus liber-
tatis spiritus vero timoris servi-
lis est spiritus servitutis ergo superve-
niente gratia pellitur timor ser-
vilis ¶ Item nullus habens
gratiam et caritatem principaliter
intuetur penam quia principa-
lius intuetur divinam complacen-
tiam sed timor servilis principali-
ter intuetur penam ergo timor
servilis non potest stare cum
gratia ¶ Item sicut se habet
amor qui est ante gratiam ad
amorem qui est cum gratia sic se
habet timor servilis ad timorem
gratuitum sed amor gratuitus
alius est ab amore acquisi-
to vel gratis dato ergo timor
initialis alius est a timore
servili si ergo timor servilis
non potest fieri initialis videtur
quod manere non possit cum caritas
supervenit ¶ Sed contra sicut se habet
fides informis ad fidem for-
matam sic se habet timor ser-
vilis ad timorem gratuitum
sed fides informis formatur
statim quod gratia est superaddita
ergo videtur quod timor servilis gratia
efficiatur cum gratia infunditur
¶ Item plus distat gratia gratum
faciens a natura quam distat a do-
no gratie gratis date sed gratia
superveniens utique non excludit
sed potius perficit ergo cum timor
servilis sit donum gratie gratis
date videtur quod non expellatur
sed potius perficiatur adveniente
gratia caritate ¶ Item timore
servili timetur pena timore ini-
tiali timetur pena et dei offen-
sa ergo timor initialis se habet
cum quadam additione ad timorem
servilem sed quod se habet cum additione
ad aliud continet illud in se et
adhuc amplius ergo in timore
initiali continetur timor servilis
et si hic timor servilis non compel-
litur per advenientem caritatem
¶ Item gratia contrarium est deesse non
repugnat nisi peccato vel ei quod ex
peccato trahit originem sicut est
lucrum et sequela sed timor ser-
vilis non est peccatum nec ex pec-
cato trahitur ergo ei gratia non
repugnat et si hoc tunc videtur
compelli per gratiam ¶ Respondeo ad predictorum
intelligentiam est notandum quod circa
hoc est duplex modus dicendi unus
namque modus dicendi est eiciendo
timorem servilem duo dico sicut
tactum est primus tum videlicet pri-
mum et defectum deformitatis
annexum non autem institutum
est donum divinitus gratis datum
sicut in precedentibus dictum
sunt de fide informi ¶ Alius
autem dicendi modus est quod timor
servilis animo compellitur adve-
niente gratia non solum quantum
ad id quod habet servilis sed quantum
ad hoc quod habet servilitatis eo quod
habitus est donum hinc timori ser-
vilitas quodammodo est annexa
sit cum oritur magis ex amore
sui quam ex amore dei unde
timor iste facit penam principaliter
intueri et ideo sicut fides

propter repugnantiam originalis filii
amori ad quam creatur ipsa
supervenientem sicut servilis timoris
similiter compellitur supervenientem
caritatem et hunc modo dicit vi-
tuperare ubi Augustinus quo dicit
quod timor servilis respondet caritati
introducendum et hoc sicut seta
respondet filo. Ⱥ Possumus autem duo-
bus modis dicere. Primo tamen tertius
modus quam quintus contra
quod et teneas medium inter utro-
que valde in dicere quod ille servilis
quo quis filialis erat ad cessandum
a culpa supervenientem gratia statim
recedit et quamvis dicit ipsa compi-
entia difficile est unde dicere
et sustinere quod timor servilis filio
manebat advenientem gratiam cum
sit aliquis timoris dicta quam timor
initialis vel unde aliquando tra-
here originem et ubi Augustinus pa-
tenter concordat et propterea possumus
dicere quod timor servilis tres habet
conditiones unam sicut materiam
et substractam et hoc est timere
penam eternam. Aliam sicut for-
malem et completivam et hoc est
principaliter intueri illam penam eternam
sicut amorem et hoc est hic
voluntatem deformem conversam
cum igitur gratia divina supervenit
tantum timor servilis quantum
ad hoc quod male erat in ipso hic
quod substabat ad timorem pene
manet cum gratia quia gratia
non repugnat quantum vero
ad alias conditiones videlicet
quantum ad completivam et quantum ad
amorem pellitur per ipsam gratiam

nec principaliter intuetur penam nec
hoc amore voluntate malam
et sic hic potest quod donum timoris
servilis quantum ad suum adveni-
ente gratia pellitur quantum ad
quod manet et hoc necesse est
Ⱥ ad quartum patet etiam primam
in parte ipsius ad obiectionem ad
utramque partem quia nectie sup[er]
concludunt veritatem dico oportet
unde hunc inde. Ⱥ Ad illud quod pri-
mo obicitur de auctoritate Augustini qua dicit
quod timor servilis compellitur adve-
niente gratia caritate dico quod hoc non
dicit quod totaliter pellitur sed quod donum
servitutis qua principaliter penam
intuetur aliquo timore adveni-
ente caritate aufertur. Ⱥ Ad secundum
quod obicitur quod species servitutis repug-
nat spiritui libertatis dico quod verum est
quantum ad id quod est in eo servi-
lis timor servilis aliquid habet
in quo convenit cum timore ini-
tiali et ratione illius non oportet
ipsum compelli. Ⱥ Ad illud quod obici-
tur quod timoris servilis principaliter
est intueri penam iam patet ex ipso
quia quantum ad illam conditionem
hoc compelli qua videlicet penam
intuetur principaliter et propter hoc
non sequitur quod compellatur totaliter.
Ⱥ Ad illud quod obicitur quod sicut se habet
amor propriis respectu amoris
gratuiti sic timor servilis re-
spectu timoris casti dico quod non
est simile quia sicut impedimenti
bus quantum sunt caritas non
potest fieri informis ut patet
quod aliquis cadit a caritate
et tamen post lapsum remanet
ibi timor eternorum suppliciorum

et si obiciatur quod amor est ra
dix timoris quo debet timere
pari passu dicendum quod non valet
quia similiter est radix spei et
tamen spes potest esse informis
et formata et ideo licet assig
nata sint supra et sic patet quod rationes
iste non concludunt quod timor ideo
taliter compellatur ¶ Ad illud quod
obiciatur quod simpliciter manet pro simili
fide informi et formata dicendum
quod non est simile quoniam ipse ista et
illa quibus fides informis as
sentit ipse se et sunt eadem eius
etiam circumlinens tum consentit fi
des formata sic non autem est
de timore simili et de timore ini
tiali quia timor similis princi
paliter intuetur penam timor au
tem initialis non principaliter intu
etur sed principaliter intuetur divinam
offensam ¶ Ad illud quod obicitur
quod ista non pellitur agitur dicendum quod non
est simile quia naturalia sunt insepara
bilia et quedam dantur ex tempore
et ideo non auferuntur per peccatum
et gratia quedam autem sunt gratia
tis super addita que dantur so
lum modo ad tempus et pro statu de
terminato et ideo pelluntur et ces
sant recedente statu illo et
sic est respectu in proposito ¶ Ad
illud quod obiciatur quod timor inicialis
addit supra similem dicendum quod quedam
est additio simpliciter complens que
dam est additio distrahens
timor initialis addit supra
similem et hoc quidem non solum
complendo verum etiam distrahe
ndo quia sicut dictum est aufferre
ei defectum gratificantis qui quidem
est voluntatis deformis

et quod dicitur ex complente que quidem
etiam facit statum illud principaliter
intuetur penam sicut tactum est
supra et ideo sic supra illud ipsum
addit quod aliquid de ipso diminuit
e compellit ¶ Ad illud quod obiciatur quod
gratia non repugnat nisi peccato
vel ei quod licet origine applicato
dicendum quod non solum hinc repugnat
sed ei quod licet annexum peccato tenet
aut similis et peccatum licet annexum
et propter hoc quantum adhuc quod peccatum
licet et formidat penam futuram
introductum est ex culpa et
ideo non est inconveniens si aliquo modo
pellitur adveniente gratia quia non
tollit totaliter ex culpa intro
ducta verum etiam condonat deus si
aliquando sunt hunc est ergo quod penam
pellit quod non totaliter destruitur
et sicut hoc satis de plano vi
deri potest auctoribus et rationibus que
hinc et inde introducuntur
art. 99 Quarto queritur de timore quantum
timeo et circa hoc que
runtur tria ¶ Primo queritur de ipso
timore quantum ad eius divisionem
¶ Secundo queritur de eo quantum ad
eius diminutionem ¶ Tertio et ultimo
queritur quantum ad eius enunciationem
Circa primum sic proceditur
et primo de timore quantum
quantum ad eius divisionem qua
dividitur in initialem et finalem
utrum iste sint diverse timoris
species et quod sic videtur primo per de
visionem magistri qui dividit timorem
in maiores duas et omnes alie
due sunt formaliter differentes
videtur ergo quod similiter sic respectu ini
tialem timore initiale et fina
lem ¶ Item licet ipsum videtur tunc

quia timor initialis et filia-
lis aut distinguuntur quantum ad
essentialem differentiam aut solum quan-
tum ad statum si primo modo tunc
hoc propositum si secundo modo contra
quia timor habet esse in triplici
statu secundum quod triplex est sta-
tus hominis iusti videlicet status
incipientis proficientis
et perfecti cum ergo magister illam
differentiam non assignant videtur quod auctores
esse insufficienter aut istas
duas timoris non assignet
solum modo quantum ad statum nec tamen
sic nisi videtur esse insufficiens
prima et divisio Augustini et ali-
orum qui declarat materiam loquuntur
quam solum modo in has species di-
vidunt timorem gratuitum
Item diversitas habitus venit
ex diversitate obiectorum sed sicut magister
dicit et quantum est tenetur
quod timor initialis habet oculum
ad poenam timor autem filialis habet
oculum ad offensam ergo videtur quod
iste timor et ille sunt diverse
timoris species Item timor in-
itialis medium tenet inter servi-
lem et filialem et quantum ad
ordinem deveniendi quia per
servilem devenimus ad filialem me-
diante initiali et etiam quantum
ad modum timendi cum ergo
timor initialis sit diversa species
a timore servili videtur etiam quod sit
diversa species a filiali Item sed
si unum oppositorum dicatur multipliciter
et reliquum et si unum non dicitur
nec reliquum sed species non habent
multiplicari per species et duas ergo
nec timor Item magis per-
fectum et minus perfectum non diversi-
ficant sed verum quantum ad speciem
sed timor initialis et filialis
differunt sicut magis perfectum
et minus perfectum ergo secundum speciem
non distinguuntur Item sicut
contingit reperire timorem initialem
et filialem qui est perfectior sic
etiam contingit reperire amorem in-
itialem et consummatum et perfectum
sed ergo amor per has differentias non
habet secundum speciem diversificari
videtur similiter quod nec timor Item
quae habent ortum ab eadem secundum
speciem sunt eiusdem speciei quia
si causa est immota et effec-
tus immotus sed timor initi-
alis et castus ortum habent ab
amore gratuito secundum quod vult
Augustinus et iste est unus amor tantum
secundum speciem ergo videtur quod similiter
sit et in timore Item si plures
sunt timores diversi secundum speci-
em quibus correspondent dona spiritus sancti
tunc videtur quod dona spiritus sancti sunt
sunt plura quam septem Item si
timor initialis et gratuitus
differunt hoc non est nisi quia
iste habet oculum ad poenam ille
ad offensam sicut magister tangit
in littera sed contra quia una et eadem
species timoris est qua quis ti-
met deum offendere et adeo se-
parari cum ergo ista sint diversa
et tamen timor non diversificatur
respectu horum videtur similiter quod non
diversificatur habitus respectu poenae
et offensae maxime cum videamus
quod timor initialis habet
ad utramque aspicere Item ad
praedictorum intelligentiam est notandum

quod hinc est duplex modus
dicendi. quidam enim volunt dicere
quod timor initialis et filialis
non differunt nisi quantum ad
statum sicut et amor quia
timor sublimis divinus trahit
originem suam sicut amor inci
piens et proficiens consumatus
est idem licet statibus sit diver
sus hoc et illi sic volunt dicere
de hoc et in timore initiali et
in filiali sed illud non videtur
sufficere pro eo quod tertius posset
timor assignari inter hos du
os videlicet timor proficiens et
tunc etiam non videmus talem mo
dum distinguendi sive concedendi
esse in aliis donis virtutibus
cum tamen sit in eis istos du
os status invenire. Est ergo
alius modus dicendi quod timor ini
tialis et timor filialis sunt
diverse species timoris et diversus
est utriusque modus timendi
et ad diversa intuetur homo secundum
illos duos timores et huius
signum est quia unus evacuatur
et alter manet in patria secundum quod
magister dicit in textu quod quidem non
esset si essent idem in essentia
unius speciei. Ad hoc istud videtur val
de difficile bene intelligere quomodo
secundum processum homo in statu gra
tie habet esse in eo diversi sta
tibus timoris formaliter differen
tes et ideo neutrum istorum modo
rum videtur plane ut intellectum
satisfacere possumus quod mediam
viam eligere ut dicimus quod timor
filialis et initialis non adeo
differunt sicut due species for

maliter differentes cum unus quod
dam sit naturalis respectu alterius
et quodammodo claudatur in altero
timor enim initialis timet pe
nam et offensam timor vero fi
lialis offensam quidem timet
et attendit summe plus reveren
tiam et sic unus quodammodo se habet
per additionem ad alterum et ideo non
differunt sicut due species condivi
dentes generis condividentes nec
tamen est ibi differentia solum quantum
ad statum quia in eo quod timor
initialis principaliter aspicit
offensam timor vero filialis et
secundum actum habet ad offensam
principaliter tamen habet additionem re
verentiam et quia diversa habent
principalia motiva hinc est
quod sunt diversi modi timendi
quia unum claudatur in alio
et aliud substituitur hinc est quod
isti loquendo non sunt alterius
et alterius speciei possunt tamen
dici diversi timores tum ratione
status tum ratione modorum ti
mendi tum etiam ratione princi
palium motivorum sicut rationes
ad primam partem inducte osten
dunt et ideo concedi possunt.
Ad illud ergo quod obicitur in contrarium
quod species non habet condividi ergo
nec timor dicendum quod ratio illa non
est quia illud intelligitur de di
visione univoca sed de diversi
one multiplicatas sicut patet
per intellectum illius considerantes
quantum plus provenit si autem queras
quare magis timor habet divi
di quam species dicendum quod species semper

principaliter intuetur unum solum
et summum bonum timor autem
secundum diversos status in principio
principaliter intuetur dei reverenciam
pena modo principaliter dei offensam
modo principaliter intuetur
dei reverenciam et ideo non est si
mile de ista parte et de illa ¶ Ad
illud quod obicitur quod magis perfectum
et minus perfectum non diversificant
rem dicendum quod hoc locum non est
ubi differencia secundum hoc speciem secundum
quod dictum est unitatem racio illa
non valet quia non solum
differt penes perfectum et imperfectum
sed eciam penes aliud et aliud
principale motivum licet unum quod
damodo presupponat alterum et concomitetur
tamen formale respectu unius
fiat idem respectu alterius ¶ Ad
illud quod obicitur de amore dicendum quod
nimis quia non est simile quia
amor non habet diversa penes mo
tivum sed solummodo penes statum
et ideo non distinguuntur sicut
amor ¶ Ad illud quod obicitur quod ea
que habent ortum ab eodem secundum
speciem sunt eiusdem speciei dicendum quod
illud habet veritatem in hiis que con
venerunt secundum generacionem univo
cum autem timor ab amore gene
ratur non est generacio univoca et propter
ea ab uno amore secundum speciem
non tamen possunt generari in genere gene
raliter secundum duo que forma
liter distinguuntur ¶ Ad illud quod
obicitur quod tunc erunt diversa dona
dicendum quod unus istorum timorum quantum
ad illud quod habet nobilitatis et complec
tionis claudi in alio et ideo
solummodo donum unus habet tam
prehendi videlicet sub speciem timoris
domini ¶ Ad illud quod ultimo obicitur
quod si rome diversorum motivorum
diversificant timorem timor inicia
lis et filialis distinguuntur in
duos dicendum quod non est simile quia
et si timor inicialis addit
habet oculos suos ad unum habet
principaliter ad alterum concomitanter sicut
et timor filialis et ideo unum
illius motivum ad quod principaliter
intuetur unus quamquam illorum habet
simpliciter unitatem sic tamen non est
suppositum quia inicialis timor
principaliter aspiciat ad unum videlicet
licet ne offendat iusticiam fili
alis principaliter respiciat ad alterum
videlicet ad patris reverenciam et
ideo non est simile de hac parte
et de illa

Secundo queritur de timore quan
tum quantum ad eius di
minucionem et est quod utrum crescente
caritate timor decrescat
et quod sic videtur primo per auctoritatem beati
Jo. prima Canonica iiij Perfecta caritas
foras mittit timorem propter illud
quod dicit Augustinus quantum caritas
crescat tantum timor decrescit
et quantum illa sit interior tanto
ille pellitur foras maior cari
tas minor timet sed constat quod
hoc non potest intelligi de timo
re servili quia ille non stat cum
caritate ergo quantum caritas cres
cit tantum timor castus decres
cit ¶ Item quanto quis magis
amat tanto magis sperat
et quanto magis sperat tanto
minus timet ergo quanto plus cres-

cit in caritate tanto magis
decrescat in timore. ¶ Item quan-
to magis crescit caritas quis
tanto strictius et fortius se
alligat deo et quanto se strictius
sentit alligatum tanto minus
timet separari. ¶ Si ergo timor
contrarius est ille quo quis ti-
met separari a deo quantum cari-
tas magis attenditur et intenditur
tanto timor magis remit-
titur. ¶ Item crescente amore
crescit gustus et delectatio
sed quanto plus crescit delecta-
tio tanto minuitur pena si
ergo timor penam habet videtur
quod quantum caritas crescat tan-
to necesse sit timorem decrescere.
¶ Sed contra augmentata causa aug-
mentatur effectus sed fides et
amor tenent timorem contrarium
quia fide et caritate crescenti
necesse est pariter timorem cre-
scere. ¶ Item quanto magis ali-
quis amat aliquid tanto ma-
gis dolet si illud amiserit
sed sicut dolor est de bono a-
misso sic timor de futuro ve-
niente quia quanto magis aliquis
amat aliquid tanto magis
timet ne amittat illud ergo
crescente caritate necesse est
timorem crescere. ¶ Item quanto
quis maiorem caritatem habet
tanto humilior est quia quanto
sumus a timore supplices in amo-
re dei in amore tanto sumus
delectatione pleniores sicut
dicit Augustinus sed crescente humilita-
te crescit timor dei ergo apparet
crescente caritate necesse est cre-

morem dei crescere. ¶ Item quan-
to quis maioris caritatis est
tanto sollicitior est ut placeat
deo et ne faciat aliquid quod deum
offendat iuxta illud Michee vi
indicabo tibi homo quid deus
requirat a te et post et sollici-
tum ambulare cum deo
tuo. Sed quanto maior est sollici-
tudo vitandi culpam tanto
magis est timoris abundantia
ergo etc. ¶ Respondeo ad predictorum intelli-
gentiam est notandum quod hic sit
in precedentibus diversi diversa sen-
serunt quidam enim voluerunt dicere quod
est loqui de timore quantum ad
habitum et quantum ad usum. Si
loquimur de ipso quantum ad habitum
verum est quod crescente caritate
crescat propter hoc quod habitus gra-
tuiti sunt equales. Si vero
loquamur quantum ad usum sic
dixerunt quod crescente caritate
decrescit timor quia quanto
magis viget in nobis usus
timoris et illud per oppositum
est minus nec homo in principio
conversationis initialem ex timore
facit sed cum gustavit spiritum
devotionis et dulcedinis que
est in amore crescens ad sta-
tum perfectionis iam ad bene o-
perandum magis trahitur libere
amoris quam stimulo pene
timoris. Sed in hoc modo dicendi
videntur duo opposita implica-
ri. Sic enim magnitudo habitus
attenditur et durum pariter penes
magnitudinem actus et ipsi
decrescente dono quantum ad
usum videtur quod necesse est ipsum

decrescere quantum ad quantum a-
si crescat quantum ad quantitatem unde
quod necesse sit ipsum crescere quantum
ad usum et actum ¶ Et preterea est
alius modus dicendi quod sicut patet
donum est timor gratuitus di-
vidi scilicet in initialem et filialem
et tunc quantum ad utrumque crescente
caritate decrescat timor vi-
deri potest quod verum est de quodam
timore et falsum de alio de timo-
re namque initiali verum est quia
quadantenus convenit cum servili
in hoc quod formidat penam de
filiali vero non est verum quia quan-
to quis maioris caritatis est
tanto magis refugit divinam
offensam et tunc deo sollicitus
ambulat iuxta illud apostoli qui se
existimat stare videat ne ca-
dat ¶ Et ad hoc illud non videtur
animo satisfacere quod timor fi-
lialis quo quis timet deum
offendere penam scilicet et malorum
affligit animum in illa formi-
dine libens autem iohannes dicit
quod perfecta caritas foras mittit
timorem propter annexam penalitatem
¶ Preterea potest adhuc alia dici quod
quoddam est opus ipsius timoris
gratuiti minus principale qua cer-
tamus sollicite consideratione
sue fragilitatis aliud quo humili-
atur consideratione sue parvitatis
divine magnitudinis et primus
opus minuitur cum caritas per-
ficitur quia confidentia confringit
diffidentiam ex perfectione caritatis
ut ad romanos dicit illud apostoli
ro. viii ¶ Quis nos separabit
a caritate christi et cetera illius non

usus crescit caritate cres-
cente sicut et timor servilis
unde quanto aliquis plus habet
de spiritu amoris tanto plus
habet de spiritu timoris quia quanto
magis elongatur a spiritu supplici-
sive timoris secundum quod dicit Augustinus
super hoc patet ¶ Responsio ad rationem oppo-
sitam patet ex responsione ad obiec-
ta rationes enim ad utramque partem
inducte verum concludunt quia quantum
ad diversas vias procedunt si-
cut patet de rationibus que ad primam
partem inducuntur que concludunt
timorem minui caritate cre-
scente procedunt enim de timore
quantum ad usum qui habet penam
hoc est quantum ad illum usum
quo quis sollicitatur ne propter suam
fragilitatem cadat in culpam et propter
suam culpam decidat in penam pro-
ut patet in discurrendo per singulas
rationes autem que ad oppositum
adducuntur procedunt secundum de timo-
re secundum illum usum secundum quem
caritati perfecte est consonus
et verum est quod crescat quantum ad
illud sicut patet in talibus particu-
laribus ¶ Ad illud tamen quod
ultimo obicitur quod crescente ca-
ritate crescit sollicitudo dicendum quod
non omnis sollicitudo est ex timore
sollicitudo enim qua quis suspen-
ditur animo ut semper placeat deo
et faciat que sunt deo accep-
ta magis procedit ex amore quam
ex timore sed si ultimo obiciat
quia non solum talis est sollici-
tus ut placeat sed etiam sollici-
tus ne offendat dicendum quod et illa
sollicitudo est prudentie et dili-

generat et que et si habeat affec-
tum timoris anxium tamen
perfectos propter securitatem quam
ex perfectione amoris conceperunt non
ita urget sicut in imperfectis
[illegible] semper nisi forte dispe-
ratione et ad tempus aliquando in
perfectum considerationem divinorum
iudiciorum continuis incomprehensibilibus
[illegible] et ex hoc patet ad
secundo circa predicta probatur modos
alius modus dicitur quod unus a-
liquis habitus potest crescere vel de-
crescere vel motus intensive
vel actum unius pietate et tamen
dicatur quod crescente caritate timor
decrescat quantum ad usum solli-
citudinis decrescat hic non intelligitur
de intensione sed magis inclina-
tione in pietate quia non adeo
indiget vir perfectus sollicitatione
sicut imperfectus quia licet vir
magis timeat tamen timere [illegible]
se perfecte ne forte non sit in
diligentia [illegible] ultra quam bone
future ne confringuntur et defec-
tu amoris cadet in hoc ergo
stat summa tocius responsionis
qualitatis naturaliter modus dicitur
quod timor spiritualiter crescente
caritate uno modo crescat re-
spectu alio modo decrescat circa qua-
tuor adversum

Utrum quintum de timore quo
timeto quantum ad creatura
timem et querit utrum in pa-
tria maneat an evacuetur
et quod permaneat videtur per illud ps.
timor domini sanctus permanet in
seculum seculi si ergo in seculum seculi per-
manet non ergo evacuabitur

ad aeternam beatitudinem ¶ Item
ysaie xi. de christo requiescit
super eum spiritus timoris domini
si ergo christus fuit perfectissimus
comprehensor et in eo fuit timor
videtur quod donum timoris non eva-
cuetur ¶ Item ecclesiastici [illegible]
melius qui timet deum et post
eius [illegible] plenitudo sapientie timor
domini si ergo ante donum perfectum
et maxime plenitudo sapientie erit
in summa beatitudine videtur quod do-
num timoris nullo modo evacua-
tur ¶ Item sicut summe bonita-
ti debetur summus amor sic sum-
me maiestati debetur timor secundum
illud Malachie primo si ergo dominus
ubi est timor meus sed in pa-
tria ei soluemus deo omnia que
debemus si ergo ibi erit amor
summe bonitatis videtur etiam
quod ibi sit timor summe maies-
tatis ¶ Sed contra tanta vel ma-
ior est perfectio in spe quanta est
in timore sed spes evacuabitur
in patria sicut dictum est supra
ergo et timor ¶ Item sic spes
est respectu futuri boni sic timor
est respectu futuri mali sed
in patria nec erit aliquod malum
futurum nec poterit esse ergo ibi nullus
erit timor ¶ Item secundum dictum Augustini
super illud Iohannis 1 [illegible] fu-
git ergo timor est fuga animi
ne amittat quod amat sed in patria
nullo modo erit huiusmodi fuga nec
possibilitas ad amissionem boni ergo
nullus erit ibi timor ¶ Item
sicut pace opponitur inquietudo
sic securitati opponitur timor
ergo sicut summa est pax ubi

nulla est magnitudo sic tunc
erit summa securitas ubi nullus
timor sed hic erit in patria ergo etc.
Item tunc sit timor duo timoris
dona videlicet servilis et filialis
et initialis servilis non manet
quia expellitur a gratia initialis
non quia expellitur a caritate
perfecta filialis vero quia timet ne
deum plus offendat ergo non
videtur quod timor secundum aliquid sui
dignum maneat in patria. Item
plus excedit perfectio glorie ipsum
timorem filialem quam excedat
perfectio caritatis ipsum timorem
initialem sed timor initialis non
stat cum caritate perfecta ut as
serunt sancti ergo nec timor
filialis cum gloria nec aliqua
dona timoris que ibi remaneat
ergo donum timoris simpliciter evacua
bitur in patria. Respondeo dicendum quod se
cundum sunt duo actus timoris
est unum est videlicet penam
ut fugiat offensam et illam
timeat maiestatem summam ut
illi subiciatur exhibendo re
verentiam et secundum hoc triplex
est donum timoris. Unus quidem
principaliter aspicit penam et iste
est servilis. Alius vero qui utrumque
respicit licet ad penam sed tamen
principalius licet ad offensam
vitandam et hic est initialis. Ter
tius autem qui unum actum habet
respectu offense vitande alium
vero respectu reverentie exhibende
et hic est filialis timor et se
cundus usus est in refugio ne
separetur a deo alius excellentior
et magis proprius est reveren
do deum et resiliendo a summa ma-
iestate in suam parvitatem et
hic est filialis cuius usus fuit
in Christo et est in sanctis angelis
et erit in omnibus beatis et quoad
istum actum et usum manet
donum timoris in patria quantum
vero ad alios inferiores tollitur
quia isti respiciunt et secundum sta
tum imperfectionis qua non rema
net et usus principalis sunt
est quod non dicitur evacuari sed ma
gis perfici et salvari unde et rationes
que hoc probant sunt concedende.
Ad illud ergo quod primo obicitur in con
trarium quod eque nobilis est spes
sicut timor dicendum quod unus est de ti
more quantum ad aliquem eius usum
illum quidem consistit in fuga ma
li secundum quem modum timor et spes
sunt ad invicem dividi et quantum
ad hunc usum verum est quod in pa
tria non manebunt sicut nec
spes est et alius eius usus
qui est revereri summam maiesta
tem resiliendo in suam parvitatem
et quantum ad hunc timor non ita
opponitur statui glorie sicut spes
et ideo non oportet quod evacuetur
in patria quantum enim ad hunc
usum maior reperitur excellen
tia in timore quam in spe quia
magis disponit statum glorie.
Ad illud quod obicitur quod sicut spes
est respectu futuri boni sic timor
respectu futuri mali et iam patet
responsio quia non ista non procedit
de timore quantum ad usum qui est respectu
sui boni a deo sed quantum ad
illum usum ipsius licet in ipsum respi
cit mali. Ad illud quod obicitur
de auctoritate Augustini dicendum quod simpliciter ca
non est quantum ad ... timoris

sed solum datur de timore sancto
in patria et statu vie et hoc non
sancto amicorum sicut pertractum est
¶ Ad illud quod obicitur quod sicut pietati
opponitur inquietudo sic securi-
tati timor dicendum quod si intelligatur
de timore separationis veritatem
sed si intelligatur de timore
reverentie non sed veritate quia
reverentia et securitas nulla
tenus opponuntur ¶ Ad illud quod
obicitur quod nulla dicitur timoris perma-
nebunt in patria haberent Responsio
quod unus timor filialis rema-
nebit nec valet quod obicitur
quia ibi non erit timor separa-
tionis vel offense nam et si
filialis timor hic intricatur
aliquomodo aliud tamen intuetur
magis principaliter ¶ Ad illud
quod obicitur quod perfectio gratie plus pro-
cedit timore filiali quam ca-
ritas perfecta initiale dicendum quod ma-
ior processus et maior non fa-
ctorum evacuari sed portionis per-
fecta et consummari sed opposita aliquid
que est separari inter illud quod
elevat et compellit et illud quod
evacuat et compellit ideo ratio
illa non valet quia et si per-
fecte gratie plus procedat timore
filiali quam caritas vie initia-
lem tamen timor initialis vie-
ntis quem acutum habet ad penam
plus opponitur perfectionem carita-
tis quam timor reverentie oppo-
nat perfectionem beatitudinis hic
conveniunt

Inspecte ista sunt que omnes circa
filem et primo quoniam de hoc
quod dicit in principio et quia
de timore tractandi nobis est

timent locus patria inquiunt et ti-
moris vero quod in ordinate pro-
cedit intricando quam via
diffinitiva procedit diffinita ergo
prius est timorem diffinire quam
dividere sed tu dicas quod non est
una ratio diffinitionis omnibus ti-
moris assignare in communi hominis
opponi quia cum timor habeat
ordinem contra amorem et una sit diffinitio
assignare sicut dyonisius differt a-
more primum unita unde quod
similis sit opposite timoris sed intra-
tandum hominum opponitur quia quando
aliquid in una sui acceptione
est passio in altera non est hunc
communiter dicitur sed timor quando
est donum est habitus timor non
nullis est passio ergo de timore
non potest assignari una ratio
vel ¶ Item Augustinus et Damascenus ti-
morem diffiniunt Augustinus primo quod pro-
sit timor est fuga animi ne
amittat quod habet Damascenus sic timor
est contractio futuri mali sed non
tamen conveniunt timori in statu
patrie sicut patet ergo non videtur
quod sit generalis utrumque timo-
ris universe ¶ Prius hic queritur
de istis duabus diffinicionibus per-
tractatis quomodo videntur sibi contrariari
si enim fuga et contractio
opponuntur et timor est fuga
secundum Augustinum non ergo est contra-
ctio ut dicit Damascenus ¶ Ulterius
queritur utrum hoc utroque timor
sanctus generaliter sui acceptione habeat
unum obiectum quod pro videtur
quia nullus timor conformis
est contrario contentus glosa a

horum vel timor naturalis perficia-
tur agitamento vero contentus
a gloso hic autem ex eum posset
intelligi unum obiectum esse quod etc.
¶ Item tante qualitatis est actus
quante qualitatis est timor sed actus
timoris est respectu obiecti sub una
ratione videlicet sub ratione boni ergo
videtur similiter de timore ¶ Ad 3 con-
cedo quod timor vite est respectu ma-
li timor autem patrie non potest
esse respectu mali cum illa nullum
sit malum ergo non videtur quod timoris
vite et timoris patrie posset
esse unum obiectum ac per hoc nec
una communis ratio assignari
¶ Item timor vite est respectu fu-
turi timor autem patrie respectu
futuri non potest esse ergo sunt
diversa in ratione unius obiecti
¶ Ad 4 dicendum quod timor cum multis
licet diversis de illis vel dicatur omnino
univoce vel equivoce sed secundum quandam
analogiam ubi autem est analogia
est comparatio ad aliquid unum secundum
prius et posterius maxime
ubi est diversitas propter analogiam
et ideo timor secundum omnes suas
divisiones licet aliquod obiectum sive unam
rationem obiecti certam quod consistit eius
actus secundum prius et posterius
obiectum autem timoris sub ratione sua
generali est arduum actus vero
generis est resilitio ab illa ra-
tione et hoc est in omni timore
reperire unde una communis ratio
potest de omni ratione assignari
ut dicatur quod timor est resilitio
ab aliquo arduo sive excelle-
nte sive illud arduum sit in genere
boni sive sit in genere mali sed

tum est ¶ In genere boni sive sit
in genere mali est resilitio cum
fuga sed quia modo analogia
propter latet equivoce quandam
secundum philosophum oportet tollendo ambi-
guitatem magis primo malum
considerare quam diffinire quia in
multiplicibus primo est dividendum
deinde postea diffiniendum et hinc
est quod dicit Augustinus et Damascenus timo-
rem non diffiniunt quando in sua
generalitate sed respectu mali et quia
timor respectu mali duplicem ac-
tum habet unum antecedentem quem
estimatio sive suspitio qua quis
credit malum sibi superventurum
consequens est fuga illius mali
estimati hinc est quod unus illorum
diffinit per expectationem alter vero
per fugam ita quod nulla illa contraria
visa accipitur enim ibi expectatio
large pro quacumque estimatione
sive credulitate de adventu mali
et per hoc patet responsio ad primum quod quere-
bat de timoris ratione ¶ Ad
illud vero quod querebatur ultimo de
timoris obiecto dicendum quod obiectum eius
est arduum sub ratione ardui
et excellentie quoddam modo
super excellentis unde quod obicitur
de malo et de futuro vite non va-
let quia illa vis non respicit
timorem nisi quantum ad statum
vite vel ad hoc generaliter in statu
cum vite est timor reverentie sic
correspondentibus dictum est ¶ Item
queritur de hoc quod dicit [illegible]
minores timores esse fundamentum
et [illegible] et obicitur quod hec
primo quia videtur nimis esse in-
sufficiens obmittit enim timorem

naturalem. ¶ Item obicitur quia vi-
detur sibi contradicere. primo enim
dicit magister esse timores et per gra-
dus subiungit. unde quod si tu di-
cas quod ipse enumerat per primo inicia-
lem et servilem contra timor ini-
tialis surgit ex gratia et dolor
timor servilis ex gratia caret
sed iste gratie sunt diverse
ergo et illi timores. ¶ Item hoc
quintum cum iiii dicit assignent
scilicet naturalis mundanus servilis
simul initialis et filialis per
eos quos assumat et disting-
uant. ¶ Respondeo dicendum quod iiii dicte timo-
res hic distinguuntur secundum diver-
sas origines. timor enim aut
est ex natura aut ex consuetudine sive
gratia aut ex gratia. si est ex natura
tunc est timor naturalis. si est ex
consuetudine hoc dupliciter aut ex nimio
amore sui aut ex nimio amo-
re suorum. si ex nimio amore sui
aut ex nimio amore sic est servi-
lis si ex nimio amore suorum
sic est mundanus si autem ex gratia
aut ex gratia gratis data et sic
est servilis aut ex gratia gratum fa-
ciente inchoata et sic initial-
is aut est ex gratia perfecta et sic filia-
lis et sic patet quod sex sunt dicte
timoris secundum suam equalem
distinctionem ex parte sue originis ¶ Ad
illud ergo quod obicitur quod magister est
insufficiens quia non ponit nisi
... dicendum quod magister intendit hic a-
gere de timore dono non divi-
dit timorem in ceteris quia
ad propositum suum spectat timor
aut donum quadrupliciter. scilicet con-
sideratur aut per se aut ad suum op-

positum quod expellit et sic est timor
initialis qui opponitur dono spiritus
sancti ut mundanus et servilis
quos magister non dividit licet
sint timores diversi quia ratio una
bone eos considerat videlicet in
quantum opposita sunt ad donum ti-
moris aut per se ad obiectum
principale quod quidem est excellen-
tia maiestatis divine et quantum ad
hoc est filialis timor et sic patet
quod secundum quadruplicem comparationem quia
timoris dona assignantur magister
timores dicte et magister sufficienter
dividit timorem quia spectat ad pro-
positum. ¶ Aliter potest dici timor
sub ratione doni potest secundum aliam
considerationem quadrupliciter dividi
quia timor aut est simpliciter opposi-
tus dono et sic est mundanus vel
licet mundanus et servilis aut
est donum tamen est oppositio doni
et sic est timor servilis aut
est donum cum opposito cum tamen
quadam approximatione ad op-
positum et sic est timor initi-
alis aut est perfectum donum et sic
est timor filialis et sic patet
sufficientia horum membrorum et dispo-
sitorum. ¶ Item quantum dicitur
quod quintum dicitur quod dicat attende
quod hic magister distinguit timores
tamen super Beda dicit duos
esse ... cum videt vel quod ma-
gister sit superfluus vel Beda di-
minutus ¶ Item magister hoc quintum
secundum ... qui ponit Damascenus qui di-
vidit timorem in vi differentias
quarum nulla ponit nec magister
nec Beda dicat enim quod sex sunt

quia timor videlicet sentitur et
erubescentia verecundia admiratio
stupor agonia unde cum secundum
hoc quod dicatur aut ipse Damascenus di-
vigit in dividendo non recte pro-
cedit. Propterea hoc quintum de suffi-
cientia membrorum que ponit Damascenus.
Ad dictum quod loquitur de timore secundum
quod est donum prese aut secundum quod
est donum appetitum dono et pas-
sio vel et secundum quod est appetitum
dono aut secundum quod comprehendit
donum et oppositum dono et passio-
nem aut specialiter de ipso secundum quod timor
et passio. Si secundum quod est donum
sic dividitur in duo membra et sic
accipit Beda dividens timorem
in servilem et castum quia potest
esse donum gratuitum aut gra-
tis datum. Si secundum quod compre-
hendit donum et oppositum dono sic
est dicta magistri in quatuor membra
secundum quod donum sunt supra et quia
magister largius accipit ideo plura
membra potuit ponere. Si autem
accipiatur prout comprehendit do-
num et oppositum dono et etiam passi-
onem vel sic dividitur in sex mem-
bra prius posita. Si non prout ac-
cipitur specialiter pro passione nature
sic est ut dicit Damascenus que est sub-
divisio respectu passientis suf-
ficientia aut extremis corporis membrorum
sic patet quod timor passio aut est
respectu mali aut respectu ardui
si respectu mali aut respectu ma-
li in se aut respectu mali in or-
dine ad culpam. Si respectu mali
pene in se hoc est duplex aut
prout timetur difficultas in opere

progrediendi vel vires motus et
sic est segnities de qua dicit
ipse Damascenus quod segnities est
timor future operationis quam timet
ingratitudinem pene nec tamen est a
nobis sed potentiis a forma et
passionibus et sic est agonia.
de qua dicit ipse Damascenus quod agonia
timor est pro casu sine infor-
tunio. Si autem est timor mali
respectu pene in ordine ad cul-
pam hoc potest esse duplex aut
respectu culpe que iam est
et sic est verecundia de qua dicit
Damascenus quod verecundia est timor
in turpi actu aut respectu actu
aut respectu pene culpe que
iam non est sed potest esse et
sic est erubescentia de qua dicit
Damascenus quod erubescentia est timor
in expectatione [illegible] si non est
respectu ardui sive magni aut
est magnum in quod non possumus
in cognoscendo et quando propter
defectum cognoscendi tunc est
admiratio de qua dicit Damascenus quod
admiratio est timor in magna
ymaginatione fantasie aut est
arduum ad quod in affectu sumus
et sic est stupor. Stupor Damascenus
stupor est timor in assueta
ymaginatione vel aliter timor est
passionem aut timetur quod est vere
timendum aut timetur quod de se ti-
mendum non est sed propter defectum
apprehendentis. Si timetur quod est
timendum de se hoc potest esse
tripliciter quia aut est prius et
sic est verecundia aut futurum
certum et sic est erubescentia
aut futurum dubium et sic est
agonia. Si autem timetur aliquid

ipse defectus apte timentis
hoc potest esse triplex aut ipse
defectus virtutis et sic est segni-
ciei aut ipse defectus con-
venientis et sic est ad inertiam
aut ipse defectus competentis modus
et sic stupor et sic patet pre-
dictorum ... sufficientia et per
hoc etiam patet responsio ad obiecta. ¶ Item
queritur de hoc quod dicit quod Beda
notat amicalem timorem castum
videtur enim quod alius sit timor
castus et alius timor ami-
calis et alius timor filialis
aliud enim timet sponsa et
aliud sponsus et aliud ami-
cus et aliud filius filius
enim timet patris indignationem
in dignitate amicus voluntatis
dispensionem sponsa complexus
separationem ergo videtur quod ille sunt
diversi timores. ¶ Juxta hoc queritur
ipse quid timor reverentie portet
illa tria vocabula et quare
magis vocatur amicalis quam
specialis. ¶ Respondeo dicendum quod licet isti
timores in hiis secundum rem concedant
differant tamen respectu dei unum
et idem timor dicitur hoc tri-
plici nomine sicut enim una
est gratia que facit esse filium
dei per adoptionem facit eam ami-
cam et desponsat animam
in coniugium sic etiam in proposito
est intelligendum quod unus et
idem timor est quo quis ti-
met amicitie divine separari
adeo sub hac triplici nomine
et concedo patet quare iste timor
hoc triplici nomine nominetur
patet etiam responsio ad obiecta. ¶ Item
queritur de hoc quod dicit quod ut

quod timor sit initialis et simi-
lis dicatur initium sapientie si enim
timor initialis dicatur quia in
eo inchoatur sapientia et gratia
et timor autem servilis est hic
videtur ergo quod timor servilis sit
initialis quod falsum est. ¶ Juxta
hoc queritur ipse quid timor in-
tra septiformia potius dicatur ini-
tium sapientie quam aliud donum
et quare magis dicatur initium
sapientie quam alicuius alterius doni
aut virtutis aut gratie. ¶ Respondeo
dicendum quod cum duplex sit initium vi-
delicet intra vel extra initiale
denominatur ipsum non intelligitur quod est non
principium intrinsecum similis
aut secundum rem principii ipso et ipse
ca nec erit nec debet dici ini-
tialis. ¶ Ad aliud quod queritur quare
magis dicatur initium sapientie quam
aliud donum et quare magis
sapientie quam alterius doni dicendum
quod in significando in beatum donum
timoris est primum inter omnia
dona et donum sapientie est su-
premum quia gratia vero incipit et per-
ficitur secundum attribuitur primo summi
est quod ratio initii secundum attribuitur
timori quia non in primo est
status sicut est quod timor ma-
gis dicitur initium sapientie quam al-
terius alicuius doni aliud autem
que dicuntur in littera sunt satis
plana exceptis aut que in littera
dicta sunt possent formari
sex problemata de timore ut primo
sic de timoribus differentie secundum
de obiecto tertium de divisione magistri
quartum de divisione doni quintum
de dono gratuiti non medietate

septem et ultimum de eius opere actu donum sapientie. Capitulum XXXVI.

Post premissa diligenter considerandum est quod supra egit magister de donis generaliter et determinate specialiter in hac non parte de aliis donis determinat satis breviter et maxime de donis que sunt ex parte cognitionis scilicet de sapientia intellectu et scientia ostendens differentiam inter se et ad alia et ideo pars ista dividitur in partes duas in quarum prima assignat differentiam inter dona tria predicta. In secunda non assignat differentiam respectu ad alia que non sunt dona illa et nomine quam intellectus et scientia. Prima pars dividitur in duas. In quarum prima assignat differentiam inter sapientiam et scientiam. In secunda non assignat differentiam intellectus addens predicta illi causa differentia inter sapientiam et scientiam. Sunt. Secunda pars principalis dividitur in duas partes in quarum prima assignat differentiam ipsius intellectus et scientie que sunt dona ad scientias prout sunt ab [illegible] insita. In secunda non assignat differentiam inter sapientiam donum et sapientiam increatam. Illa est sciendum est quod sapientia de qua differentia in eis dictionibus non ponit satis manifeste sunt in littera.

Ad intelligentiam huius partis inquirit hic quia circa istud quod septem sunt dona inter donum timoris preter hoc magister non tangat in littera ubi circa. Primo queritur quis sit actus et obiectum ipsius inter dona sapientie. Secundo quis sit actus et obiectum doni scientie. Tertio quis sit actus et obiectum doni intellectus. Quarto quis sit actus et obiectum doni consilii. Quinto quis sit actus et obiectum doni fortitudinis. Sexto et ultimo quis actus et obiectum doni pietatis.

Circa primum sic procedatur et queritur de actu et obiecto ipsius doni sapientie utrum videlicet actus ipsius doni attenditur penes cognitionem vel an penes affectum bonum et quod actus eius attendatur in cognitione. In primo probatur in libro sapientie. Proverbiorum I. audiens sapiens sapientior erit. Sed audiens in talibus est via ad cognitionem sermonum. Similiter ergo per auditum accrescit in nobis sapientia secundum quod dicitur in libro proverbiorum et in aliis pluribus eiusdem libri auctoritatibus. Unde quod actus sapientie sit cognitivus. Item hoc ipsum audiendum. Augustinus in XIIII. de civitate Dei in diffinitione sapientie dicit quod sapientia est rerum divinarum humanarum cognitio approbans naturam philosophorum. In ptrcilla de qua sapientia sic ergo diffinit sapientiam. Tertio ex parte actuum ipsius videtur quod actus ipsius doni sapientie sit divina et humana cognoscere. Item Gregorius in moralibus tractatu I. Job I. ventus vehemens etc. dicit quod donum sapientie datum est in remedium contra stultitiam. Ergo defectus stultitie et donum sapientie directe apponuntur. Opposita nata sunt fieri circa idem secundum quod vult philosophus. Cum ergo stultitia dicat defectum in actu cognoscendi. Videtur quod actus sapientie doni sit patere cognitione. Item hoc videtur tamen quod sapientia apparet filio sed eo cognoscere

creata sit aliqua virtus ex parte
intellectus et aliqua ex parte
affectus que sunt affectionibus ap-
propriantur spiritui sancto qui est amor
que vero cognitionibus appropriantur
filio tamen ergo sapientia ei appropriatur
videtur. Item nullus amatur
aliquid quantumcumque circa illud
afficiatur sapientibus dicitur ex hoc
nisi illud cognoscat ergo actus
doni sapientie maxime attendit
in faciendo cognitive. Sed contra
hoc arguitur primo auctoritate sapientis
Eccl. vi Sapientia doctrine secundum
nomen suum est et non in multis
est manifesta si ergo sapientia
a sapore dicitur et sapor respicit
affectum interiorem videtur quod primus
actus doni sapientie sit affectivus
Item Gregorius in moralibus super
primum Job dicit quod sapientia est de-
licia spei et certitudine eternorum
mentem reficiens sed refectio per-
tinet ad gustum et affectum ergo et
proximus actus ipsius doni sa-
pientie est affectivus. Item dyonisius
dicit in libro de divinis nominibus capitulo de
sapientia hanc vero stultam et a-
mentem sapientiam laudantes etc.
et alia translatio hanc igitur irrationa-
lem et dementem stultitiam et stultam
sapientiam excellenter intuentes
dicamus etc. Si ergo loquitur
ibi de sapientia que est donum
dei sicut patet et hanc dicit stul-
tam et amentem videtur quod actus
ipsius doni ex parte affectionis
se teneat et intellectus ex
parte rationis. Item Bernardus in libro de
amore dei in capitulo dicit quod a-
mor crescit in caritate cari-
tas in sapientia ergo cum caritas

et amor et ipsius caritatis
actus sunt potius affectionis videtur
quod et sapientie actus sit affectivus
tamen principalis actus non
variatur tunc personis. Item
licet in dono sapientie non tantum eius
actu est respectu potentiarum ne-
mo enim est tamen sapiens sed
in actu cognitionis circa divina
videtur valde difficile credere
videtur ergo quod actus doni sapientie
magis se teneat ex parte affecti-
onis et intellectus ex parte cog-
nitionis. Si forte dicas quod ac-
tus eius simul est ex parte cog-
nitionis circa divina videtur
valde difficile credere videtur
ergo quod actus doni sapientie magis
se teneat ex parte affectionis
et intellectus ex parte cogni-
tionis. Si forte dicas quod actus
eius simul est ex parte cognitio-
nis et affectionis contra hoc
est quia maior est diversitas
in habitibus quam sit in potenti-
is sed si tunc illorum actuum qui
sunt cognitive et affective diversifi-
cantur per se ita quod nunquam
sunt actus eiusdem potentie
ergo potius tunc videtur quod nunquam
sint actus eiusdem habitus
si tu dicas quod non potest esse
actus eiusdem habitus prin-
cipales tunc queritur quis sit
eius actus principalis et
proximus videlicet cognitivus vel af-
fectivus et primus tunc
videtur quod augustinus respondeat quod
affectivus et ita redit eadem
questio que prius. Respondeo dicendum quod sa-
pientia quadrupliciter accipi con-
tingit tamen apud nos quia a sapore
videlicet communiter et magis communiter

et proprie magis proprie communiter
accipiendo sapientiam sic sapientia dicit
cognitionem rerum generalem secundum quod
iam diffinit Aug. xiiii de tri. quod sapientia
est cognitio rerum divinarum et philosophus
in prima philosophia dicit quod sapiens
est qui omnia novit secundum quod convenit
Aliomodo dicitur sapientia minus communiter
et sic sapientia dicit cognitionem non
quamcumque sed cognitionem sublimem vi-
delicet cognitionem rerum eternarum
scientia vero est cognitio creaturarum
et sic accipit eam apostolus i. Cor.
xii Alii datur per spiritum sermo sapientie
alii sermo scientie secundum quod exponit
Aug. dicit quod sapientia est cognitio
eternorum scientia vero est cognitio crea-
turarum sic etiam dicit philosophus quod sa-
pientia est cognitio causarum altissimarum
Tercio modo accipitur sapientia proprie et sic
nominat cognitionem dei secundum pie-
tatem et hec quidem cognitio est que
attendit in cultu latrie quem
exhibemus deo per fidem spem
et caritatem secundum quem modum
accipit Aug. xiiii de ci. dei expo-
nens illud Job ecce pietas ipsa
est sapientia dicens idem quod pie-
tas et sapientia idem est quod theu-
sebia et theosebia idem est
quod cultus dei qui consistit
in tribus virtutibus secundum quod ipse
dicit in principio enchiridion ad
laurencium ¶ Quarto modo di-
citur sapientia magis proprie et sic nominat
cognitionem dei experimentalem et hoc
modo est unum de vii donis spiritus
sancti cuius actus est in degusta-
do divinam suavitatem et quia ad
gustum interiorem in quo est delecta-
tio necessario requiritur actus af-

fectivus ad coniungendum actus
cognitivus ad apprehendendum
secundum illud philosophi qui dicit quod de-
lectatio est cognitio coniuncti con-
venientis cum convenienti cum sensu
eiusdem hinc est quod actus doni
in sapientie partim est cognitivus
et partim est affectivus ita quod in
cognitione inchoatur et in affectione
consummatur secundum quod ipse gustus
vel saporatio vel experimentalis
boni et dulcis cognitio et ideo
actus principalis doni sapientie
propriissime dicte est ex parte affec-
tionis unde tunc dicit Bernardus quod
sapientia secundum nomen suum est et
Greg. dicit quod actus eius est
refectio et Dyo. dicit quod illius
sapientie est amicitia esse contra hoc
quod in illis affectionem circa deum
prima cognitione que est per
ablationem et negationem quam per affir-
mationem sicut docet in libro de
mistica theologia unde etiam ipse
eiusdem circa dicit B. caritate
in sapientiam perficitur et ex hac ea-
dem causa contingit quod sapientia
non potest esse nimia quia ex-
cessus in experimento divine dul-
cedinis prorsus est lauda-
bilis quamvis intemptabilis secundum
quod patet in viris sanctis et con-
templativis qui prima dul-
cedine modo elevantur in contra-
rium uno philosophorum inter adiu-
tum licet hoc conveniat per
accidens concedendum est igitur
quod actus doni sapientie principalius
est ex parte affectionis quam ex parte
de ceteris sunt tamen hoc osten-
dentes ¶ Ad illud vero quod obicitur

in quantum quod sapientia accipitur pro
auditu dicimus quod sapientia sumitur
communiter pro cognitione generali
que quidem est rerum divinarum
et humanarum que per studium et
auditum acquiritur incipiendo
et ideo non habet hic locum
¶ Ad illud primum quod obicitur de Aug.
auctoritate patet responsio quia illa non
tamen accepit Aug. ¶ Ad illud
vero quod obicitur de auctoritate Greg. quod
sapientia est contraria stultitie dici
potest quod hoc dicit non quantum
ad ultimum actum sapientie cum at
tenditur in affectione sed quantum
ad primum actum prout primum qui
consistit in cognitione divinorum
cum sapientie utrumque complectitur utrumque
¶ Ad illud vero quod obicitur quod sapientia
appropriatur filio dicendum quod hoc est in quan
tum dicit lumen cognitionis
non in quantum dicit saporem
affectionis tamen cum utrumque in se
claudat potest utrique persone appropri
ari videlicet filio et spiritui sancto
et quod non appropriatur filio soli
ymmo etiam persone spiritus sancti ymmo est
ratio illa non cogit ¶ Ad illud
quod ultimo obicitur quod nemo est
sapiens et hoc solum quod amat
vel etiam ultimus cognoscens dicendum
quod illud verum est actu in amore
dei ipsum gustare quanta est cog
nitionis optimus cum modus cog
noscendi deum est per experimentum
dulcedinis multo etiam quod cel
lentior et nobilior est et de
lectabilior quam per actum inquisitio
nis unde quod hac non habet
quod cognoscere sit actus ipsius
donum sapientie perfectius sed qua

dam modo convertit ad eius actum
perfectum et hic quidem est verum quod
sicut donum est sapientia in se clau
dit utrumque actum unde quantum
modo respicit intellectum quantum
modo affectum ¶ Ad illud vero quod
ultimo obicitur quod unius et eiusdem habitus
non potest esse respectus istorum
duorum actuum cum per eos illos
diversificantur potest dicendum quod verum est
quod non possunt iste actus
eiusdem habitus esse ita quod uter
que sit principalis nichil tamen
impedit duos esse ita quod unus
sit primus alter vero perfectivus
unius sicut dispositivus alter
vero complens sicut in predictis
quantum sunt de fide unde est
de cognitionibus et visionibus
quantum ad hoc patet quomodo neces
sarium circa donum sapientie que
supra complanate sunt circa vir
tute fidei et ideo hec ad presens
sufficiant quia non oportet
hic illas iterum replicare

Secundo queritur de actu et obiecto
doni huius et est quod utrum
actus proprius doni scientie
consistit in actione vel in consi
deratione et quod consistit in ac
tione videtur primo auctoritate Aug.
xiiij. de trinitate que habetur in hac distinc
tione cum inter sapientiam et scientiam
dicat quod ipsa spectat ad contempla
tionem ista vero ad actionem ¶ Iste
secundo per hoc patet est quod non est
quantum operum patet aut nichil
prodest ad virtutem si ergo scientia
que est species scientia donum multum
prodest ad unionem videtur quod actus

cuius circa agenda precipue pro
consequentibus ¶ Item fides sine
operibus mortua est ergo per vir-
tutem et scientiam sed quia scientia que est
donum spiritus sancti non est mortua sed gra-
tuita ergo videtur quod actus eius
principalis consistat circa agen-
da ¶ Item donum scientie agitur
quasi ad pietatem spectat dirigens
ad quod eque sed pietatis secundum quod
dicit Gregorius in moralibus est opera
misericordie exhibere ergo actus scientie est
circa talia opera dirigere ergo actus
eius consistit in agendis
¶ Item actus doni scientie secundum quod
dicit magister in littera est conversari
in medio nationis prave et per-
verse sed bona opera respiciunt
actiones exteriores ergo actus
doni scientie circa agenda in pa-
7 precipue ¶ Sed contra Augustinus xiiii
de trinitate huic scientie tribuo non quicquid
humane curiositatis et vanitatis
est sed quo fides saluberrima gi-
gnitur nutritur et roboratur
si circa actus doni scientie est ad
ad generandam fidem videtur quod ma-
gis sit circa fidem quam circa
mores ¶ Item in eodem libro dicitur
et magister dicit in littera quod cogni-
cio divinitatis in Christo spectat
ad sapientiam cognicio vero huma-
nitatis in eodem spectat ad scien-
tiam cognicio humanitatis Christi non
est cognicio operativa sed potius
contemplativa sic ergo hoc est doni
scientie quero ¶ Item in agendis
sufficienter dirigimur per virtu-
tem prudencie aut circa do-
num scientie superfluit aut omnes ac-
tus principalis non ad hoc sed

ad aliud ordinatur ¶ Item in-
telligencia spiritualiter spectat ad
donum scientie secundum quod Augustinus innuit
in libro de doctrina christiana ubi dicit
quod pietate et utilitate premunitur
ad intelligentiam sacre scripture
sed ergo hanc intelligencia non con-
sistit in actione sed in contemplacione
vel speculacione videtur quod actus
eius magis consistit in contem-
placione quam in actione ¶ Item
magis hoc conicitur cum unius
habitus unus sit actus quia
diversis donis scientie sunt tamen
diversi actus assignati vel
intendit enim magister in littera quod ac-
tus doni scientie est fidem nu-
trire et defendere et ulterius
quod considerat actus est conversa-
ri in medio nationis prave
et perverse et postremo quod actus
eius est proprium cognoscere ¶ Responsio
ad predictam intelligencia est notandum
quod scientie quadruplex est dicta quedam
est que consistit in intel-
lectu pure speculativo et hec est fun-
data super principia racionis et hec
est scientia ad quesita de quacumque
creatura sicut scientia humane
philosophie quedam autem est que con-
sistit in intellectu inclinato
ab affectu et hec est fundata super
principia fidei que quidem sunt ar-
ticuli et inchoatur ad quesita
et hec est scientia sacre scripture quam
nullus habere potest nisi saltem
habeat fidem informem quedam autem
est que consistit in intellectu
sive in ratione inferiori inclinat

affectum ad operandum. Secundo fundata est super principia universalia naturalis que ordinatur ad rectitudinem et honestatem vite et huiusmodi est scientia prudencie virtutis que. Tercium autem scientia est que consistit in intellectu scilicet quod de inclinatis et inclinans inclinatus magis a fide et inclinans ad bona opera et hoc fundatur super principia fidei et hoc ortum ad donum gratie et talis est scientia que est donum spiritus sancti et propter hoc patet quis sit actus principalis istius doni est enim actus eius dirigere ad agenda scilicet secundum convenienciam regule primis fidei tamquam est dirigere ad opera vite ut homo cum bona placitum reddat scilicet quod dictat lex nature sed eciam bona meritoria scilicet que dictat lex gratie ad que accedit [?] principia [illegible] sunt gratie fundamenta et ideo ad ipsam scientiam non solum pertinet dirigere in agendis sed eciam cognitio pertinet nosse ea que sunt fidei tamquam fundamentum sue directionis et ulterius nosse [illegible] tamquam exemplar sive regimus ita quod hic triplex actus convenit ei secundum triplicem respectum unius videlicet respectum obiecti [illegible] alterius respectum sui fundamenti et tercius est exemplaris [illegible] et quia actus principalis accipitur ex parte obiecti hinc est quod principalis actus doni scientie est dirigere circa actiones scilicet quod dicit Augustinus [?] ... contendunt [illegible] ad hoc inducunt

te et ideo sunt que de. ¶ Ad illud ergo quod primo obicitur quod primus scientie est fidem gignere et roborare dicendum quod iste non est eius actus principalis sed ad principale ordinatus ea racione quia directio doni scientie in agendis sequitur et fundatur super principia ipsius fidei. ¶ Ad illud quod obicitur quod primus doni scientie est humanitate et gratiam [?] nosse [illegible] patet responsio quia non hoc est actus scientie principalis sed quia ad principale hoc ordinatur sicut cognitio exempli utilis est ad [illegible] vel que scilicet quomodo illud debet fieri. ¶ Ad illud quod obicitur quod per prudenciam sufficienter dirigitur homo in agendis iam patet responsio quia prudencia dirigit scilicet principia universalia naturalis ad ea que honesta sunt sed scientia doni dirigit per principia fidei et universalis divini ad ea que sunt sancta unde et quodammodo altior est actus ipsius doni scientie quam virtutis prudencie et super principia fidei magis elevata fundatur hoc eciam per principia magis elevata, hoc citra virtute prudencie non sufficiunt dono scientie. ¶ Ad illud quod obicitur intelligencia [illegible] spectat ad donum scientie dicendum quod sicut prius tactum fuit [illegible] eorum que sunt fidei quamvis non principaliter spectant ad donum ipsius scientie sed quodammodo antecedunt et quod presupponere eciam intelligendum est hic de intelligencia [illegible]. ¶ Ad

quod ultimo quaeritur de dono sapientiae
actum eius patet visis praecedentibus quae
dicta sunt quoniam unus est eius
actus principalis duo vero annexa
et similiter cum hoc patet quod sapientia ab omnibus aliis
donis differt et quomodo etiam differt
a virtute prudentiae et ab habitu cuius
libet alterius scientiae.

Tertio quaeritur de actu et ob-
iecto doni intellectus et
est quaestio utrum donum intellectus simpliciter
consistat in contemplatione creatoris et crea-
turae et quod sic videtur primo auctoritate
Hugonis in littera intelligentia non
modo de aeternis est sed etiam de rebus
invisibilibus et spiritualibus tem-
poralibus corporibus. Item hoc ipsum videtur
per Dionysium ad Titum qui dicit quod impos-
sibile est quod lumen in nobis summe
velatum nobis divinum radium nisi
contemplatum. Si ergo illud est vela-
men creaturae videtur quod intellectus
non possit divina nisi in creatura cog-
noscere. Ergo si est ad cognitionem crea-
toris necesse est quod sit simul ad cog-
nitionem creaturae. Item non est
perfectus habitus amoris nisi amet
deum et in se et in sua creatura
ergo similiter non erit perfectum donum
intellectus nisi deus per illud cog-
noscatur et quantum ad considerationem
suam et quantum ad dona creaturae
quae sunt ei similes. Ergo videtur
quod donum intellectus sit ad contemplan-
da temporalia et aeterna. Item de
eisdem habet esse intellectus de quibus
habet esse fides sed hoc quod dicit Gregorius
quod deus intellectum dat dum de audi-
ditis mentem illustrat. Fides
... vero respiciat divinam essentiam
in se vel etiam in operatione ad crea-

turam videtur. Ergo quod actus doni
intellectus ordinetur ad illa duo
contemplanda. Sed contra dono sa-
pientiae cognoscuntur aeterna, dono
scientiae cognoscuntur temporalia sicut
dicit Augustinus et habetur in littera. Ergo
aut donum intellectus superfluit
duobus donis habitis aut circa
illa duo actus eius principalis
non consistit. Item scientia et
sapientia differunt et sunt diversa
dona per hoc quod unum circa est tem-
poralia aliud vero circa aeterna
ergo si donum intellectus in unum
videtur quod non possit esse circa illa
duo. Item aut donum intellectus
consistit in cognitione aut in affectione
si cognitione sic consistit in cognitione tunc
ergo non videtur quod sit donum contempla-
tivum actus purae cognitionis non
sit meritorius sed magis in affectione et affectio-
ne ergo donum intellectus est circa cognoscibile
et circa illa affectio sed iste est actus
doni sapientiae. Ergo aut donum intel-
lectus non est circa aeterna aut si
est non differt ab ipsa sapientia.
Item sicut convenit deum cognos-
cere et contemplari in ymagine ita con-
venit deum cognoscere et contem-
plari in eius vestigio. Ergo si
donum intellectus est ordinatum
ad cognitionem primae creaturae spiritu-
alis ita ad cognitionem creaturae
corporalis sed non dirigit ad cognitionem
corporalis hic ... videtur
donum intellectus ordinari ad cog-
nitionem alicuius creaturae. Item
dona quae sibi invicem conveniunt
et ad se communicant ad idem et circa
idem versantur sed donum intellectus
et sapientiae communicant ad invicem ergo

tum diuinum supra se circa cre-
ncl et non circa creata videtur
quod et diuinus intellectus ¶ Item si-
mul est circa creatorem et creatu-
ram ergo videtur quod diuinus intellectus
intelligat et cognoscat deum
per speculum ergo non videtur differre
a cognitione fidei ¶ Responsio dicendum quod cog-
nitio de deo sub ratione veri potest et
fieri secundum triplicem modum. Uno mo-
do contingit cognitio de deo per simplicem
assensum et alio modo per rationis
amicitiam tertio modo per simplicem
contuitum. Primum est virtutis fidei
cuius est assentire secundum est do-
ni intellectus cuius est credita
pie intelligere tertium est mu-
nditie cordis cuius est deum
videre. Quia ergo rationes secundum quas
nunc ad credita intelligenda
accipiuntur non solum a conditio-
nibus creatoris sed etiam a conditio-
nibus creature spiritualis que inter
creaturas habet propinquiorem assi-
milationem ad creatorem hinc est
quod donum intellectus cuius actus
est in contemplatione primum in ele-
vatione hinc quod non solum facit
assentire sed etiam per congruas rationes
credita intelligit non solum atten-
dendo in contemplatione creatoris cau-
sas sed etiam spirituales creature et
possibilitates patet quibus sit actus et obiec-
tum ipsius doni intellectus quod
obiectum eius est primum verum ut est in
contuitum intelligibile non solum
secundum suas conditiones sed etiam
secundum proprietates creaturarum simi-
litudinem secundum quod dicit magister in tex-
tu. Actus vero eius est contemplari primum
verum creditum ut docentis cre-

datur et ardentius diligatur
et ita donum intellectus consis-
tit in contemplatione venerabili
creatoris et spiritualis creature
prout audiunt rationes que ad il-
lam pertinent sunt inducte ¶ Ad
illud quod primo obicitur in contrarium quod
donum sapientie ordinatur ad cogni-
tionem creatoris et donum scientie
ad cognitionem creature dicendum quod aliud
et aliud sunt illa duo dona ad
cognitionem illorum duorum quam donum
intellectus quia donum sapientie est
ad cognitionem eternorum secundum eternas
rationes scilicet secundum quod ille rationes
eterne sunt via ad gustum et ex-
perimentalem cognitionem divine suavitatis
ita quod cognitio illa gustui est
annexa. Donum vero intellectus
negociatur circa eterna secundum rationes
eternas que sunt via ad cognitionem
veritatis et hinc est quod verbum appro-
priat donum intellectus fidei quia
assentit prime veritati propter se et
donum vero sapientie appropriat caritati
cuius est disponere ad gustandum
dulcedinem. Per hunc etiam modum est diffe-
rentia inter intellectum et
scientiam quia scientia negociatur circa
creaturas spirituales que sunt
tam ~~...~~ sed etiam circa sensibi-
les et corporales que sunt rationes
vestigii. Donum vero intellectus
et si negociatur circa creaturas
hoc tamen est secundum rationes eternas
et ideo solum est circa creaturas
spirituales in quibus rationes eterne
relucent magis expresse et
sic patet quod alio et alio modo est
intellectus circa creatorem et creaturam

quam sapientia et scientia. Sciendum est quod
illae scientiae non sufficiunt. Ad
illud quod obicitur quod donum sapientiae
et scientiae distinguuntur quia hoc
est circa temporalia et illud circa
aeterna, dicendum quod iam patet responsio quia
non est simile, sapientia enim nego-
tiatur circa aeterna secundum rationes
aeternas, scientia vero circa creata secundum
rationes creatas. Et quia haec
diversa obiecta secundum rationem
modi et dirigendi, sciendum est quod
sunt dona diversa. Intellectus
vero sive circa creatorem sive
circa creaturam negotiatur
semper refert ad rationes aeternas
ad quas per creaturas conatur ele-
vari contemplandas, et ideo u-
num solum donum est quamvis
illa sint plura, et propter hoc colli-
gi potest quod donum intellectus
est super sapientiam et scientiam.
Ad illud quod obicitur quod
donum intellectus aut est in simplici
speculando aut in speculando
et affectando, dicendum quod est cognitio
experientiae quae attenditur secundum
gustum et ista est doni sapientiae
adquisitio, et est cognitio spe-
culationis experientiae quae quodam-
modo via est ad gustum sicut
cognitio fidei adiutorium cari-
tatis, et haec est donum intellectus
quae quodammodo viam praebet ad ipsum
donum sapientiae quae adeo gratuita
est quod supra assensum fidei fun-
datum et ultimus ordinat ad
sapientiae gustum inchoandum, tamen
in ipso actu intellectus est quae-
dam dilectio sed longe inferior

quam in dono sapientiae delectatio
qua quis in cognitione intuitus
sed non sit sicut in gustu spi-
ritualis suavitatis. Ad illud
quod obicitur quod sicut contingit
deum cognoscere in imagine sic et in ves-
tigio, dicendum quod non est commodum
similitudo in imagine enim quia ma-
gis appropinquat magis clare-
scit cognitio, in vestigio vero quia
multum distat sub maiori
abstractione et confusione. Et quia
ad donum intellectus spectat
contemplatio clarior et perfec-
tior quam sit cognitio fidei,
sciendum est quod ad donum illud non
spectat cognoscere deum in inferiori
creatura sed in ea quae est eius
imago et similitudo expressa
sicut dictum est supra. Ad illud
quod obicitur quod donum intellectus
coniunctum dono sapientiae, dicendum quod quia
donum sapientiae consistit in gustu,
donum vero intellectus consistit
in lumine veritatis, et amor atten-
dit affectio quam veritas et amor
quam cognitio secundum quod vult Dionysius.
Sciendum est quod donum sapientiae in ac-
tu suo non sic indiget admini-
culo creaturae secundum quod donum
intellectus, et ideo donum sa-
pientiae in actu suo versatur
solum circa aeterna, donum vero
intellectus non solum circa aeterna
sed etiam circa creata cum quo
dicat quod dona quae adminicu-
lantur dent haec ... ob-
iectio nulla est de alio principali
... [illegible] ad
... Ad illud quod obicitur

quod donum intellectus videt per
speculum parcit et fides. Sed quia in
tempore per speculum sunt multi
gradus scilicet inferiore et su-
periore de purgatione ab obscuri-
tatibus et secundum hoc alio et
alio modo scilicet illuminari et habilita-
ri. Unde fides habilitat ad assen-
tiendum deo in articulis quos
et si non videat in se tamen
videt in creatura cognoscen-
da quod non est quod per nomen di-
vinum cum cognoscitur aliquibus
accidens quod sit trinitas nisi quia
videt quod sit trinitas in cre-
atura. Sed ultimus donum intel-
lectus illuminat ad intelligendum
non solum quod est quod per nomen
dicitur sed etiam ad videndam rationem
quod trinitas debeat in deo esse per
hoc quod videt in ipsa imagine
expressum ubi a mente per viam
generationis et amoris ab utroque
per viam processionis complexis patet quod
et si fides et intellectus sunt
per speculum tamen modo spectan-
di differunt et ideo sunt duo
habitus sed etiam similiter eodem hic
quis sit actus doni et intel-
lectus et quod obiectum et que dicta
ipsius respectu aliorum habituum.

Q ultra queritur de actu proprio
et obiecto ipsius doni con-
silii et est quod utrum actus ipsius
doni consilii sit consiliari et
quod sic videtur primo per sapientem
exortatorem qui exhortatur nos
omnia facere cum consilio hoc autem
fit consiliando de hiis que fa-
ciunt. Item ergo adortet ad ac-
tum doni consilii unde quod ac-
tus illius doni sit consilia-
ri. ¶ Item hoc ipsum ostenditur
per Tullii diffinitionem in primo rhetho-
ricorum diffinientis consilium con-
silium est aliquid faciendo vel
non faciendo vere excogitata ra-
tio sed ista excogitatio de faciendo vel
non faciendo est ipsa consul-
tatio consiliatio ergo proprius actus
ipsius doni consilii est con-
siliari ¶ Item hoc ipsum videtur
legis assignare dicat cum grego-
rio super primum Iob ubi assignat do-
norum diffinitiones quod consilium est
contra precipitationem sed actus qui
directe opponitur precipitationi
est consiliari ideo cum apposita
ut ne precipitanter aliquid facia-
mus ergo et cetera ¶ Item sicut ipsum
pertinens timoris quod sic se
habet timere ad timorem sic se
habet consiliari ad consilium sed ac-
tus proprius et principalis ipsius
doni timoris est timere ergo actus
ipsius doni consilii est consili-
ari. Si dicas quod unde dicitur con-
silium a consiliando sed magis
a consiliando et actus ipsius
consilii magis est consulere
quam consiliari contra licet
quod consulere duplex dicitur uno modo
ab alio consilium querere. Aliomodo
consilium dare sed actus doni
consilii non est consilium querere
quia cum consilium quis egeat
consilio et qui eget consilio
non habet sed donum consilii igitur
actus illius doni non est con-
sulere secundum quod consulere idem est

q(uia) consiliu(m) quod rursus co(n)-
siliu(m) dare non est magne uti-
litatis nec etiam magne v(ir)tut(is)
cum multis sciant aliis (con)sule-
re q(uod) sit p(ro)priis regit valde mi-
serabiliter si ergo donum consi-
lii est ordinatum ad p(er)fectam uti-
litatem m(anifestum) q(uod) actus eius non
est aliis (con)siliu(m) dare nec (con)siliu(m)
ab alio recipe(re) ut p(ri)mus argu(mentum)
est p(ro) vide(tur) q(uod) actus ip(s)ius
doni consilii directe sit ip(su)m
consiliari ¶ Ph(ilosoph)us co(n)t(ra) sup(er) illud
p(s)s consiliu(m) meu(m) iustificatio-
nes tue i(n) glo(ssa) consiliu(m) est ser-
vare iustificationes s(ed) de eo q(uod) s(er)-
vandu(m) non consiliamur ergo si
actus ip(s)ius doni consilii (est)
iustificationes observare non
videtur q(uod) actus eius sit con-
siliari ¶ Item sicut d(icit) Dam(ascenus)
consiliu(m) est ignorantis et du-
bitantis unde et Chr(ist)o no(n) co(n)-
venit consiliari si ergo donum
consilii fuit in Chr(ist)o et in quo-
libet a(nim)a sapie(n)te et sic donu(m) p(er)fic(it)
m(anifestum) q(uod) actus ip(s)ius doni no(n)
non sit consiliari ¶ Item hoc
ip(su)m m(anifestum) i(ter)um sicut se habet
addiscere ad scire sic se habet
consiliari ad eligere quia utro-
q(ue) est via ad alteru(m) s(ed) sicut
p(er) scientia(m) habilitamur ad cognoscen-
du(m) sic p(er) consilii donu(m) habili-
tamur ad eligendu(m) cum ergo ac-
tus ip(s)ius scie(ntie) non sit addisce-
re s(ed) magis scire m(anifestum) q(uod) actus
ip(s)ius doni non sit consiliari
s(ed) magis eligere ¶ Item consi-
liu(m) ordinat et dirigit ad ea q(ue)

sunt sup(er)erogationis s(ed) de istis
nemo dubitat q(ui)n sunt mani-
feste bona de his aut de qui-
bus nulla est dubitatio nulla ne-
cessaria est consultatio cum ergo
donum consilii dirigat ad h(uius)mo(d)i
m(anifestum) q(uod) actus eius non sit con-
siliari ¶ Item consiliari est ip(s)ius
prudentie que est pars pruden-
tie ergo aut donum consilii no(n)
est nob(is) optimum aut est q(uo)d a-
liud actum s(ed) constat q(uod) nobis
est optimum unde ergo q(uod) con-
siliari non sit eius actus p(ro)p(ri)us
¶ R(espon)deo d(icendum) q(uod) sicut intellectus alii ac-
cipiunt p(ro) actu intellig(en)di alii p(ro)
ip(s)o intellectu sive intelligen(ti)a alii
p(ro) ip(s)o habitu qui dirigit intellectum
in iudicando de veris et falsis
sic et consiliu(m) tripl(icite)r accipi co(n)-
sueverunt alii p(ro) ip(s)o actu consilia-
di alii p(ro) eo q(uod) datur ille ac-
tus sicut q(ua)n(do) dicitur hoc est (con)siliu(m)
meu(m) alii v(er)o p(ro) ip(s)o habitu qui di-
rigit actum co(n)siliandi et dirigit
animam ad eligendum p(ro)sequenda et ad
fugiendum vitanda hic aut(em) habitus
dirigens ad hec electionem duplex
est s(cilicet) diversitate eligibilium
et s(cilicet) diversitate modorum sive
ratione eligendi nam eligibilia
quedam sunt necessitatis quedam
v(er)o arduitatis in p(ri)mis dirigit
scriptura in statis v(er)o dirigit do-
nu(m) consilii p(ro)p(ter) excellentiorem
et maiorem difficultatem que in
o(mn)ib(us) que arduitatis sunt hab(et)
requiri dirigi in electione p(ro)p(ter) q(uo)d
vel s(cilicet) rectam in s(ua) nat(ur)alis vel
s(cilicet) regulam in s(ua) divin(a) et ideo

quid est virtutis politice secundum
non spectat ad donum consilii co
gnitionis potest dici etiam per quendam circum
locucionem quis sit actus doni con
silii proprius quia actus eius est dirigere
in electione agendorum prosequendorum
vel fugiendorum que sunt spiritualis
ardinitatis et hoc secundum regulam
iuris divini et in hoc distinguitur
actus eius ab actu prudencie in
tellectus et scientie doni Si igitur que
ras utrum actus doni consilii sit
consiliari Ad hoc attendendum est secundum
quod vult Damasc. consilium respicit
aliquem actum precedentem et aliquem ac
tum sequentem dicit enim quod primo ho
inquirit et consiliatur deinde disponit
et ordinat primo deinde eligit et con
sentit et secundum hoc intelligendum
est quod dirigere secundum regulam consilii
hoc potest esse dupliciter aut consilium in
quirendo aut secundum consilium dis
ponendo et eligendo primo quidem mo
do non est actus ipsius consilii prin
cipalis et ultimus sed quasi actus eius
initialis et in eo inquantum est secundum
statum imperfectionis secundo vero modo
actus eius est ultimus et principalis
Unde sive proprium consiliandi si
ve proprium consulendi sive utrumque
aliud illud id significet quod est diri
gere in electione horum que sunt ardui
tatis secundum consilii donum quod regitur
secundum dictamen iuris divini dicendum quod hoc
est actus principalis et proprius do
ni consilii unde concedi potest
quod consiliari secundum istam acceptionem
est eius actus proprius sicut rationes
ad primam partem inducte ostendunt
Ad illud vero quod ulterius obicitur de actu
consulendi quomodo spectet ad
donum consilii dicendum quod consulere
prout respicit alterum actus doni
consilii donum enim consilii proprie
respicit directionem actus proprii
Unde licet actus doni consilii
attendatur in dispositione et ordinatione
arduorum prosequendorum quantum tamen ad
id illud aliquid est in habundancia
aliquid in defectu et est in habundancia
quando aliquis instruit alios tamen non est
in defectu licet inveniat ab aliis Sunt
est quod actus consulendi aliud vel
consiliandi alii dono consilii potest
attribui ut tamen est actus
eius principalis unde inter istos
duos medius cadit actus con
siliandi bene tamen et alii sunt
esse doni consilii proprie quod non ab
surde potest dici quod actus doni
consilii est semet ipsum regere
et ultimus tamen sit redundat sive in
consilii alterius innuere et dirigere
Ad illud autem quod primo obicitur in
contrarium quod consilium est iustifica
tionis observare dicendum quod ibi non
tangitur actus consilii principalis
sed quasi nam doni consilii est
dirigere sed altius doni est coequan
tem facere ideo iustificationum obser
vatio non attribuitur ipsi consi
lio proprie et primo si ad iustificatio
nes observandas directio proprie
attribuenda est consilii dono ra
tione quod dicitur nemini consiliari
de eo quod observat in sua observa
tione rectitudo inconsiliando prece
dat vel quantum ad consilii in
quisitionem vel saltem quantum ad consilii

dispon ¶ Ad illud q obicitur
q consiliari est ipsius prout
dicit Damascenus Dicendum q illud est im
proprie consiliari id est q consi
lium inquirit non aut proprie con
siliari idem est q in arduis
eligendis dirigere et hoc modo consi
liari est actus ipsius consilii
et sunt in ipso et sed os istum
modum dicta dispositio in hiis q
secreta sunt consilium appellatur
¶ Ad illud q obicit q prout addis
cere et sed ad scire ita consilia
ri ad eligere Dicendum q verum est secundum
q consiliatio idem est q con
silii inquisitio secundum aut q con
siliatio idem est q districta et
recta dispositio et ordinatio sic in
se habet illo modo qua talis dis
posicio prima est et principium rec
te electionis et ideo actus est doni
propria et hoc modo accipiendo
non est simile nec consiliari
et addiscere ¶ Ad illud q obicit
q consilium ordinat ad ea q
sunt pererogacionis Dicendum q sed
illa que sunt supererogacionis
ipse sunt noua et magna ho
minis contrarii facilius deficiat in
firmitas humana et vincitur pedi
mini graciam tam in operibus q
in eligendo qui est in perficiendo
Unde multi refugiunt et ab
horrent ista consilia christi
qui tamen esse sunt in statu
iustitie et ideo respicit salutem
optimum est donum consilii ultimo
donum prudentie et virtute spe
et virtute dei ¶ Ad illud ubi qd
ultimo obicit q consiliari est

actus ipsius prudentie tamen co
venit ubi co est venie modi
tam per ipso alio cum est ipsius
prudentie co venie alia tamen
circa venie modi qui sic ipsius
doni consilii est cum multa
excellentie modo co circa ca
rita que ibi patent sunt magis
ardua et excellencia tunc est
qua voce sed secundum principia
altiora et ideo dicunt illud nate
consilii valde proprie competit ¶ Ex
hiis igitur manifestum est quis
sit huius doni actus et q alium
et que dicta ipsius respiciunt ali
ora sit<< et quae est sic no
minetur

Quis quidam quis sit actus
proprius doni fortitudinis
et q quis obiec et est ipso iste
actus doni fortitudinis principaliter
consistit circa passiones tol
lerandas an circa trepiditates
reprimendas et q principaliter
sit circa passiones tollerandas
in primo prophetarum que dicit super
principium Job q fortitudinis
est dare trepidancia confidencia
sed trepidatio maxime est quam
iminet periculum passionum ergo
videtur q circa hanc maxime
consistat actus fortitudinis
doni ¶ Item fortem sunt dicti
donum sunt virtus respicit prin
cipaliter tamen proprium subiectum
sed principaliter magis proprie
respicit passionum sustinencia
qui cupiditatum repressionem et
abstinenciam videtur ergo q actus
principalis doni fortitudinis

consistat circa passiones tollerancia. ¶ Item hoc ipsum ostenditur per comparacionem ad eius opposita, quia sicut largitas opponitur avaricie et temperancia [illegible] sic fortitudo opponitur pusillanimitati, sed pusillanimitas attenditur circa fugam passionum; ergo non contra quod fortitudo donum consistat circa passiones sustinendas. ¶ Hoc ipsum ostenditur per comparacionem ad speciem fortitudinis virtutis, quia fortitudo donum actum et obiectum habet sive in maiori vel saltem in tanta excellencia et arduitate quanta est reperire circa fortitudinem virtutem, sed maxima arduitas consistit circa passiones; ergo cum circa illas consistat fortitudo virtus, videtur quod multo fortius quod actus doni fortitudinis attendatur vel consistat in aggressione et tollerancia passionum. ¶ Item inter omnes actus interiores maxima est difficultas circa passiones sustinendas, et magis ad hoc requiritur et infirmi sumus; ergo si dona data sunt nobis ad [illegible] et contra infirmitates relevandas nos ad bonum, videtur quod aliquod donum debeat nobis dari ad passiones sustinendas, sed non est aliud assignare quam donum fortitudinis; ergo etc. ¶ Sed contra. Augustinus in libro de [illegible] et [illegible] fortitudinis est non tantum tenere cupiditates reprimere sed penitus oblivisci; sed hoc non est

fortitudinis virtutis, ergo et fortitudinis doni videtur; ergo quod actus doni fortitudinis consistat in repressione cupiditatum. ¶ Item Augustinus in libro de doctrina [illegible] ubi loquitur de donis dicit quod fortitudinis est ab omni [illegible] mortifera [illegible] sequestrare; ergo videtur quod actus doni fortitudinis principaliter consistat in delectacionum repressione. ¶ Item dona adoptant in dona [illegible] beatitudinibus ita quod fortitudo et esurientes et sitientes iusticiam sibi correspondent; sed esuriens et desiderium iusticie non oritur in nobis nisi per mortificacionem desideriorum et voluptatum; ergo videtur quod circa [illegible] principaliter consistat actus fortitudinis. ¶ Item fortitudo videtur dono consilii sicut [illegible] virtuti; sed donum consilii maxime dirigit ad directionem consiliorum [illegible] aut consilia perfeccione consistunt circa repressionem desideriorum et contemptum eorum ad [illegible] sicut patet in castitate et obediencia et paupertate; ergo videtur quod circa talem desideriorum repressionem actus fortitudinis doni principaliter consistat. ¶ Item fortitudo donum aut habet actum alcius generis quam fortitudo virtus aut sed in eodem genere; habet necesse est quod habeat excellenciorem; sed in eodem genere non potest habere excellenciorem cum fortitudo virtus consistat circa difficilia que indu-

tut morte sicut dicit phus go note est q sicut actus alte rius gnus est ergo actus for titudinis virtutis consistat c passiones tales das unde q actus fortitudinis doni non circa passiones s circa delectaciones re frenandas consistat est igitur go q sic actus et quid obiectum doni fortitudinis et quae ex nemine cum sicut virtutis nova q quidem in nullo aliorum donorum reperitur ¶ 2o dico q fortitudo quedam est de sui prima ratione at tendi respectu ardui. arduum aut dicitur aliquid dupliciter aut quia laboriosum et difficile quodam modo excellens et agrauans fa ctore nimis potentie aut quia est ultra veritate et excedit statum quem et fortitudo habet attendi respectu utriusque s ma nimi attendit et ordinat solum veritate parata respectu sedi sic libertate consilii et sic non spec tat ad fortitudinem virtute sed ad fortitudinem donum quod aut arduitas maxime attenditur circa tollerancia passionum hic est q tam fortitudinis doni quam for titudinis virtutis est habitualis studium principale sui ordinatur ad sufferentia passionum s aliter et aliter quia sustinere et aggre di passiones pat aliquis aut ... iuste et honestatis conui tacionem aut ... perfectam perdum tacionem ita q primum spectat ad dictamen ... et honest

moralis studium non spectat ad consilium dei et quod imitacio ipsius attendit in crucifixione sui studium q ipse dicit Mt xvi Qui vult venire post me abne get semet ipsum et c. sicut c q actus fortitudinis doni at tenditur circa principia et expedita passionum tollerancia per hoc q quodam modo nos mundi et mundus nobis crucifixus ... illud q dicit Apostolus Gal ult mihi mundus crucifixus est et ego mundo et hoc est q dicit Aug in li de doct xpiana assumpsis dem tres ad fortitudinem ut mundum eis crucifigatur et ipsi mundo et ut in sicut inter passiuere et ha dancia ... refrigescat caueris et sic p3 q fortitudinis doni actus consistat circa pas sionum tollerantia studium imitacionem ipsius et hic est eius actus pri ncipalis viros ad prima pte induc te andeant quae nimi excludit et ideo dicendum sicut ¶ 3o illud in q alia q est circa delectacio passione p ... Aug dico q Aug in libro ... non assig nat primum et principale actum ipsum fortitudinis doni s quasi ... circa principia et expediens ad passionum tolleran tia studium imitacionem ipsius nisi q carnem suam cum viciis et concu piscentiis crucifigit ¶ ad illud q alia q fortitudo ... ad quae consilium dirigat dico q et si donum consilii dirigat ad bona consilia implenda in quibus consistit

prestando religionis principia
horum in internam surgit
ad ea in quibus plus est de
ratione arduitatis maioris at
arduitas est proprii imitari
in passionibus quam in actioni
bus et ideo circa huius tam
consilium quam fortitudinis do
num principaliter sed asserit Item
illud quod ultimus obiecit quod donum
fortitudinis non potest esse
excellentiori modo circa pas
siones quam virtus fortitudi
nis dicendum quod falsum est quod excelle
tiori modo circa passiones
quam virtus fortitudinis dicendum quod
falsum est quia excellentiori mo
do sustinet passiones et ex
cellenti habitu quam sustinet secundum
proprii imitationem quam prestat instinc
tum inspirationem et quam sustinet
secundum consilii super erogationem
quam secundum precepti obligationem
in una enim istorum rectificatur
sed in actu virtutis fortitudinis
in alia autem non solum recti
ficatur sed etiam alius elevatur
et expeditur sed in actu forti
tudinis doni et per hoc patet
illud quod ultimo querebatur unde
licet secundum differentiam realem fortitudinis
doni et fortitudinis virtutis et
convenientia in nomine tamen
differunt propter diversitatem mo
dorum habilitandi et ordinandi
ad tollerantiam passionum nove
nero quomodo preter quod ad ea
dem passionem quam ordinavit
fortitudo cum virtus ordinat ad
sustinenda qualiacumque et quan
tacumque tormenta antequam bonum
virtutis et honestatis derelinquat

non tamen ita excellenter et
perfecte sicut fortitudo doni
unde inter omnes virtutes propter ex
cellentiam et arduitatem excellentie
alie virtutes fortitudinis appropinquant
donis et propterea habitus virtutis
et doni magis quam alia dona
eodem nomine habent esse sed licet
differant differentia reali quam maior
est inter illos habitus dona ex hiis
patet quis sit actus fortitudinis
doni et quod obiectum et que sit differentia
eius respectu aliorum habituum

Sequitur et ultimo quintum de actu
et obiecto proprio doni pie
tatis et est quod licet actus prin
cipalis et pietatis consistit
in religione respectu dei vel in
passione respectu proximi et quod
principaliter consistit in religione
respectu dei ostenditur primo per illud
apostoli ti ii. abnegantes im
pietatem sobrie et pie et iuste vivamus
ubi glossa abnegantes id est fugien
tes impietatem vivamus tuitive
sobrie in nobis et iuste ad
proximum et pie ad deum unde
quia pietas proprie est ordinata
respectu dei ¶ Item augustinus trac
tans illud Job xxviii pietas
est ipsa sapientia abstinere vero a
malo intelligentia pietatem
hoc loco posuit dei cultum
que greca theosebia dicitur
ergo etc. ¶ Item augustinus in libro
de doctrina christiana pietas
est honorare sanctos et non invidere
sapientie principaliter si ergo utrumque
horum consistit in cultu dei etc.
¶ Item distinguitur patrem magister

et impietatis quia iniquitas est in proximum impietas id est in se ergo respectu illius est pietas dicendum respectu cuius est impietas vicium et peccatum videtur quod actus pietatis dicendum proprie attendi in cultu dei ¶ Sed contra 1 Thi. iiii pietas ad omnia utilis est ubi dicit glosa pietas que operatur bona fidelibus neque ad placendum deum omnis enim summa disciplina christiane in misericordia et pietate est ergo secundum hanc glosam pietas ordinat respectu proximi ¶ Item Aug. in li. de doc. christiana dicit quod dicendum pietatis videtur latitudinem utilitatis operis cum est pietate utilitatem sed utilitas sive misericordia attenditur respectu proximi ergo donum pietatis ad proximum ordinat ¶ Item hoc ipsum videtur per Greg. super Job in assignacione donorum ubi dicit quod pietatis est opera misericordie exhibere si ergo hoc attenditur respectu proximi videtur etc ¶ Item Tullius in prima rethorica dicit quod hic pietas est benivolencia in parentes aut hoc intelligitur de pietate dono aut de pietate virtute sed de quocumque horum intelligatur cum in aliis conformentur videtur quod actus doni pietatis attendatur in comparacione ad proximum ¶ Item donum pietatis coniungitur ad que donum sancte ordinet sed donum scientie ordinet ad bene conversandum inter proximum ergo videtur quod respectu illius attenditur actus pietatis doni ¶ Responsio hoc quidem quo distinguitur pietas aliqua sicut dixit me et una in actu sine et obiecto ¶ Ad hoc dicendum quod vocabulum pietatis multipliciter accipi solet quia ut dicit Aug. in primo x de ci. dei aut enim sit pietas proprie dei cultus intelligi solet quam greca teuseboiam vocant hec tamen erga deum et erga parentes officiose habitur dicitur more autem vulgi hoc nomen est in operibus misericordie frequentatur cum erga pietas sit dicitur multa videlicet erga deum et erga parentes et erga proximos secundum quod ordinat erga deum non est nomen doni sed potius est idem quod latria et theosebia sive eusebia de qua dicit Aug. quod est species una secundum autem quod ordinat ad parentes ad hoc et non tenet nomen doni sed potius est species iusticie virtutis pro eo quod adhibet ordinacionem secundum regulam rationalis iuris et secundum obligacionem necessitatis secundum autem quod attendit respectu communiter proximi sic pietas est nomen doni alterutrum tamen attenditur erga proximum pietas dona et una virtus quia una virtus respiciat conformitatem in natura et necessitate et indigencia sive miseria pietas vero attendit in proximo ymaginem divinam unde donum pietatis est homo benivolus cuiusque hominem quem habet in se ymaginem dei ita quod benivolencia illa per loco et tempore aliquem pergiens pergendi in compassione affectum alium in opus beneficum et sic patet quis sit actus et obiectum pietatis doni quia proximus est

sancte hominem benivolum respectu
tamen sed proximum inquantum gerit
ymaginem dei et quia ad hoc sed
diligi debemus sancte quia quando fun
datur super principia fidei et
diligit inquantum sanctorum secundum ex
emplar supradictum hinc est quod actus
pietatis et si principaliter con
sistat erga proximum indigentem
consistat respectu sancte simpliciter
ut eam cum benivolencia au
diat et etiam respectu deo ut eum
cum benivolencia ad memoriam
reducat unde ipsius donum pie
tatis attendit in hiis tribus
in conquirendo secundum quod et ipsius
doni sancte quod est directum eius
magnitudo principali tamen
secundum quod donum est attendit in
benivolencia respectu proximi
sicut rationes ostendunt que ad
hanc partem inducuntur ¶ Ad illud
quod primo obicitur in quarto de glo
quod pietas ordinat ad deum et quod
pietas est cultus dei et ad
alias auctoritates que hoc videntur
dicendum quod omnes ille auctoritates
loquuntur de pietate secundum alium
accipiendi modum qui secundum Aug.
principalior et magis proprius
est modus accipiendi pieta
tem sicut ipse dicit in x de civitate
dei nam primo et principaliter
debet homo benivolus esse ad
deum affectu et cultu et obse
quium principale et principaliter
tamen et ad eius similitudinem fac
tus est et quod sue creationis
est et causa totius primum et prin
cipale principium. Deinde vero quia per

tinens quodammodo ymaginem ge
gerit patris celestis et filius
gerens ymaginem patris et
ab eo sunt originem hinc est quod
est alius modus accipiendi pie
tatem et ab illo dependens qui
quidem est benivolencia in parentes
postremo quia omnis homo ge
rit ymaginem dei hinc est quod
tertius et ultimus modus acci
piendi pietatem secundum quod benivo
lum et beneficum reddit erga omnes
homines insignitos divina ymagi
ne licet autem ille sit ultimus et pos
tremus accipiendi pietatem
tamen sicut supra declaratum est quantum
ad hunc modum pietas donum
accipitur proprie unde in omnibus
illis auctoritatibus et rationibus pie
tatis est quantum ad presens per
tinendi contingit nomen multi
plex que et si non sit multipli
citas equivocationis proprie dicta
est tamen multiplicitas quam
dam analogie ¶ Ad illud vero quod
ultimo obicitur de dictione ipsius
pietatis donum ad virtutem mansue
tudinis dicendum quod et si conveniat
in utroque quia tam mansue
tudine conveniunt in affectu tamen conve
niunt in effectu differt tamen
ab utroque dimittitur vero et man
suetudine differt quia man
suetudo est contra iracundiam
collacione aliorum minuere sed
pietas est contra [illegible]
qua quis non habet affectionem
licet benivolenciam ad eos qui gerunt
divine ymaginis insigne similiter etiam
differt quia mansuetudo con

sidat conformitate in ... et similitudine speciei pietas vero attendit in homine ymaginem dei unde aliquem diligunt quia miseria considerat miseriam in ymagine pietas non considerat ymaginem in misero differt etiam quantum in modo conformationis dominum in racionalis et secundum virtutem prudentie pietas non conformat sufficientiam in ... dominum et hoc secundum regulam donum scientie consilii patet quis sit actus doni pietatis quia est eius obiectum quali differat ab aliis spiritualibus et secundum hec tria puto tria possibile mala formam circa donum pietatis et circa quelibet aliorum donorum predictorum simul etiam cum hoc possit de quolibet ... que actus sit in pietate secundum hoc primum determinatum sunt in generali ... alia non tangentur implicite causa prolixitatis vitando tamen quod consilii que breviter tacta sunt qualitercumque ... patet virtutes predictorum.

Restat ista sunt dona circa ... et primo queritur de sapientia quod dicat quod sapientia est rerum humanarum divinarumque scientia quia sic dicat philosophus scientie secundum libros hoc est dividitur secundum diversitates secundum res divine et humane creatore et creatione in via divisionis differunt ... nulla scientia nulla sapientia simul potest esse de utrisque. Quod rerum humane creatore rerum divinarum quantum uniuntur sicut nec finitum est aliquo modo proportionale infinito quia ... proprietatis ... uniuntur addat super lineam sic cognitio rerum humanarum uniuntur addit super cognitionem rerum divinarum quia unde quia cognitio rerum humanarum non scit deintegre ... ipsius sapientie non ... debet primum in eius diffinitione. Ad secundum quod sapientie nomine secundum quod accipitur pro cognitione divinarum quantum accipit apostolus sicut et nomine iustitie divinarum accipitur est enim iustitia spiritualis et iustitia generalis iustitia specialis est virtus cardinalis distincta ab aliis iustitia non generalis complectitur generaliter omnes virtutes sic et sapientia ... dicta dicta cognitio tam rerum altissimarum sapientia non generaliter dicta comprehendit et includit cognitionem omnium et hoc modo dicat philosophus quod sapiens de qualibus res sicut est in quantum cognoscere ... et hoc modo sapientia includit in se divinarum scientias et non solum illas que sunt de creatoris rerum etiam illas que sunt de creature et creaturis et quod nomine humanorum potest intelligi omnis creatura cum ipse cum omnibus convenit sicut dicat Gregorius hinc est quod diffiniens sapientiam dicat ipsam esse scientiam rerum divinarum et humanarum id est tertiarum rerum creaturarum in quibus manifestatur summa sapientia dei et per hoc patet de ... notificationis et diffinitionis primo obiectionis. Ad illud vero quod obiecit quod scientia rerum humanarum uniuntur addit super cognitionem rerum divinarum dicendum quod sicut lux vero divina ... dans humanis in infinitum quia

divinarum

quia ille sunt infinite et iste
finite cognicio tamen non excedit
cognicionem infinitam. Preterea quia u-
traque cognicio est finita sive
qua cognoscimus divina sive qua
cognoscimus humana non enim
cognoscimus divina secundum suam
immensitatem nec quidem sumus
in via attingimus ad comprehendendum
ipsam veritatem ipse et ideo necesse
est ipsam in suis effectibus cognoscere
et preterea cognicio rerum humanarum
magna pars est nostre noticie
quidem sumus in statu vie et pro
tanto ponitur in diffinicione sapientie
¶ Item queritur de hoc quod dicit hanc
esse illud tantum tribuo quo fides
saluberrima gignitur nutritur
et roboratur. Videtur enim falsum dicere
quia cum dicat fidem generari ex
sciencia aut intelligit quantum ad
habitum aut quantum ad actum. Quan-
tum ad habitum non scilicet veritate
quia habitus fidei non gignitur
ex habitu sciencie quantum ad actum
non quia actus fidei precedit
actum sciencie ergo nullo modo est
veritate ¶ Item sciencia necessariorum
circa temporalia fides autem est
de eternis ergo videtur quod dictum
sciencie nichil faciat ad ipsam fidem
¶ Iuxta hoc etiam queritur de diversi-
tate illorum quatuor actuum quos enumerat
¶ Ad primum dicendum quod licet habeat ipsam summam
veritatem principali obiecto tamen cre-
dit et assentit illud tamen quod cre-
dit videt per speculum creature et
preterea et si per speculum creature
non sit eius principale obiectum
cognicio tamen eternorum in subiec-
ta creatura mundane creature

et intellectiva creature plurimum
confert ad ipsius fidei promocionem
sive in alio sive in se quidem quan-
tum ad profectum in aliis autem
non solum quantum ad profectum
sed etiam quantum ad inclinacionem
Homo enim magne sciencie et litterature
facilius persuadet et melius in-
struit venientes ad fidem quam
ignorans sicut debito paulo
minus est unde quia sciencia ipsa va-
let ad fidei introductionem et in-
troductio provectionem et provectio
defensionem et defensio confirmacionem
hinc est quod quatuor actus assignat
ei Augustinus respectu ipsius fidei dicens
quod per eam sciencie fides saluberrima
gignitur nutritur defenditur robo-
ratur ita quod primus actus respi-
ciat incipientes duo intermedii
proficientes secundum processum in bo-
no et pugnam contra malum certus
et ultimum iam perfectos ¶ Ad illud
ergo quod primo dicitur obicitur quod non
generat fidem nec quantum ad
habitum nec quantum ad actum
dicendum quod unum scilicet generare aliquid habi-
tum ab alio potest intelligi du-
pliciter vel respectu eiusdem
subiecti vel respectu alterius dupliciter
vel effective vel dispositive cum
ergo dicatur quod sciencia generat fidem
hoc non intelligitur respectu eius-
dem subiecti sed respectu alterius nec
intelligitur effective sed tamen dispo-
sitive ¶ Ad illud quod obicitur
quod fides est de eternis sciencia de
temporalibus dicendum quod illud non
cogit quia temporalia bene nos
inducunt ad eterna quidem sumus
in via ¶ Item queritur de hoc

quod dicit quod sapientia est abstinere a
malis videtur cum plures dicte
quod donorum spiritus sancti divisi sunt
actus tamen ergo hoc sit ipsius
timoris non videtur quod sit ipsius
sapientie ¶ Item abstinere a malis
respicit effectum sed sapientia respicit
intellectum ergo abstinere a malis
non est actus ipsius ¶ Iuxta
hoc queritur cum sapientia non solum
sit ad declinandum a malo sed etiam
ad faciendum bonum propter quid ma-
gis describitur per actum declinan-
di a malo quam per actum concedendi
in bonis ¶ Respondeo dicendum quod secundum quod
magister exponit in littera abstinere
a malis non solum intelligitur
privative non facere malum sed
a malis abstinere hoc est prudenter
conversari in medio nationis
prave et perverse unde aliud et aliud
abstinere a malis est ipsius timo-
ris et ipsius sapientie / timor enim
respicit viciorum incentiva / sapien-
tia docet precavere occasiones pericu-
la et occasiones media que sunt
ad malum inclinantia in quibus
magna est difficultas et propter
hoc patet responsio ad obiectum quod ab-
stinere a malis est timoris quia
non est simile sicut ut concipitur
sed tamen licet diligentis postea
non est ipsius sapientie privativa-
tamen sed etiam positive sicut supra
sunt tactum ideo patent illa
contra obiecta que procedunt secundum
hoc ¶ Item queritur de hoc quod
dicit apte monstratum est in
quo differunt spiritus sapientie et
spiritus scientie cum sapientia divinis
et scientia humanis attribuatur
pro rebus unde cum quod ista

nulla sit dicta per eo quod eadem
utrimque scilicet trinitas sunt habet
veram circa deum et proximum et
similiter eadem fides ergo videtur
per hoc nulla donorum assignari
diversitas ¶ Item intelligentia que est
donum unum sicut dicit postea
similiter est de eternis et de temporalibus ergo videtur quod magister sibi
ipsi contradicat ¶ Respondeo dicendum quod
negotiatur circa temporalia et
eterna potest esse dupliciter vel secundum
rationes easdem vel secundum rationes
alias et alias quando est secundum
rationes easdem tunc non est
diversitas realis et unius forte
habitus potest esse respectu utrorumque
quando non est secundum rationes ali-
as et alias tunc non solum
est diversitas realis immo
etiam est diversitas formalis
et sic est in proposito sicut potest
colligi per omnia que dicta
sunt in pluralitate donorum determina-
tione et postea magister satis evi-
dentem assignat et hec de donis
dicta sufficiant. D. XXXVI d. 36

Solet etiam queri utrum vir-
tutes etc. Pars ista in qua
magister agit de habitibus gratui-
tis secundum quos homines confor-
mantur deo dividitur in partes
duas. In prima agit de
hiis quantum ad esse. In secunda
quantum ad connexionem. Prima
parte continuata hic incipit secunda
intendit ergo magister principaliter
in hac particula agere de habitibus
gratuitorum connexione et quantum
ad connexionem sequitur equalitas
in unitis et equalitas tamen

nexione ortum habet secundo modo
principio secundo hoc videlicet quod vir-
tutes omnes ligantur et infor-
mantur a caritate et ad ipsam
reducuntur prout ad traditione 2a
pars ista habet tres particulas in
quarum prima determinat in generali de virtutum
connexione. Secunda vero de equa-
litate illarum utrum non prius quis
omnes possideat virtutes. Tercia
vero circa opera preceptorum et vir-
tutum docet reducere ad carita-
tem ubi primum duo sunt precepta
caritatis. Ibi prima pars divi-
ditur in duas partes in quarum prima
movet questionem et determinat veri-
tatem. Secunda vero intellectus dicti re-
vocat errorem et errorem illum quod quidam
probabilis est. Ibi Similiter secunda
pars in qua determinat de virtu-
tum equalitate duas habet in
quarum prima determinat ipsam questionem secundum
opinionem aliorum. Secunda secundum
opinionem propriam et magis veram
illam aliorum vero licentius dicunt omnes
virtutes. Ibi Similiter tercia pars
duas habet in quarum prima movet
questionem et determinat qualiter omnia
precepta reducuntur ad duo pre-
cepta caritatis. Secunda vero con-
cludit quod ipsa caritas est summa
et plenitudo racionis totalis
legis ibi Quando quod hic prima et
ratio secundo hic patet quod caritas
omnium virtutum est finis et forma
et secundum hac tempus connexio est
inter ceteras virtutes gratuitas
Ad intelligenciam autem huius
partis nota ea que magister
determinat prout superius brevius que-
ri et primo queritur de connexione
virtutum gratuitarum. Secundo de
connexione donorum. Tercio de
connexione virtutum politicarum.
Quarto de connexione maiorum.
Quinto queritur de equalitate vir-
tutum gratuitarum. Sexto et
ultimo queritur utrum caritas sit
forma virtutum.
Circa primum sic proceditur
et queritur utrum sit ponere
connexionem in virtutibus gratuitis
et quod sic videtur primo per illud quod
dicit Ieronimus super illud Ysaie xvi
venient [illegible] ad moab ibi ubi
glossa ponit cithara sonum quem
non emittit si una corda rup-
ta fuerit pro [illegible] vel venter sic
si una virtus defuerit dulce
melos non resonabit. Sed que
gracia est in anima et spiritus sanctus
in corde hominis est in ea dul-
ce melos spirituale. Ergo necesse est
ibi simul omnes virtutes esse
Item Augustinus dicit et habetur in
[illegible] de xvi quod impium
est adeo divinitus [illegible]
re [illegible] impium est [illegible]
re divinitatem ergo sicut im-
possibile est unum penitus moriale si-
ne aliis dimitti sic videtur quod
impossibile est quod una virtus
sine alia nobis donetur. Item
hoc ipsum videtur racione nullus
potest habere virtutem gratuitam
nisi habeat graciam nullus habet
graciam qui non sit templum
dei nullus autem potest esse tem-
plum dei nisi sit templum eius
secundum totum quia nulla est con-
ventio Christi ad belial in tem-
plo dei cum ydolis si ergo

adhuc quod anima consecratur in tem-
plum dei necesse est ipsam habere omnes
virtutes dirigentes et rectifica-
ntes eius potentias. videtur esse necesse
quod habeat unam virtutem habeat cete-
ras. ¶ Item quemadmodum habens unam
virtutem gratuitam necesse est ipsum
habere caritatem nulla enim virtus
gratuita remanet caritate
expulsa. sed qui habet caritatem habet
vinculum perfectionis et pleni-
tudinem legis et per quod potest perve-
nire ad salutem. si ergo necesse
est perfectum in genere moris necesse
potens est ad implendum omnia
mandata legis nisi habeat omnem
speciem virtutum necesse videtur
sequi ut qui unam virtutem gra-
tuitam habet nulla sibi desit. ¶ Sed
contra hoc primo fertur instan-
tia in Christo et in beatis comprehensori-
bus qui et licet caritatem habent et ta-
men in eis nec est fides nec spes
sicut ex precedentibus apparet. ergo
non est necesse ut qui habet unam
virtutem gratuitam habeat omnes.
¶ Item fertur secundo instantia in
matrimonialibus et coniugatis. nam
tantos enim non habent virtutem
principie coniugati non habent virgi-
nitatem et tamen habent sunt vir-
tutes gratuite ergo non est
necesse quod qui habet unam virtutem
gratuitam habeat omnes. ¶ Item tertio
fertur instantia in pusillis et
parvulis qui cum sint ingratia
habent aliquas virtutes et tamen
numquam habent penitentiam qui si il-
lam haberent salvarentur sicut de
damnatis qui penitent usque in

fine vel si ergo penitentia vir-
tus est secundum quod vult tullius
et beatus augustinus quod non sit connexio vir-
tutum gratuitarum. ¶ Item hoc
ipsum auditur bene. habitus vir-
tutum gratuitarum sunt diversi
formaliter sicut diverse species eius-
dem generis ita quod ex opposito di-
viduntur nec unum est principium
alterius sed quia alique proprietates
nunc distinguuntur ita quod una
ab alia dividitur nec altera
ab altera causatur possibile est habere una
sine reliqua. si ergo virtutes
gratuite sunt huiusmodi videtur quod non
sit necesse eas esse connexas. ¶ Item
habitus virtutum per actus suos
habent notificari et distingui.
igitur quecumque comparatio actus ad actum
eadem est comparatio habitus ad
habitum. sed non est necesse actus
virtutum esse connexos. Immo
immo sunt contraria sibi alternis ergo etc.
¶ Item si habitus virtutum sunt
connexi aut hoc est ratione princi-
pii aut ratione subiecti aut ratione
obiecti. si ratione principii generan-
tis adeo tunc cum omnes
proprietates adeo sit connexio esset
in omnibus proprietatibus. si ratione
subiecti quia sunt in eodem ergo cum
omnes potentie sunt in eadem anima
qui haberet unam etiam haberet
ceteras quod manifeste falsum est.
si ratione obiecti ergo penes obiecta
distinguuntur ergo penes illa con-
nectuntur cum idem non sit prin-
cipium distinctionis et connexionis.
¶ Ad predictorum intelligentiam est

notandum quod de virtutibus contingit
convenit loqui tripliciter videlicet
quantum ad habitum substratum
et quantum ad statum superadditum
et quantum ad defectum imperfectio-
nis annexum. Si loquamur de
virtutibus sub ratione imperfectionis
annexe non est esse necesse coniunctas
omnes semper. Pro eo quod non est necesse
hominem habentem gratiam habere im-
perfectionem adiunctam semper. Si vero
si loquamur de virtutibus quantum
ad statum superadditum qui non
est de necessitate virtutis sicut
est regimen instrumentorum singula-
ri et individuali sic ad hoc non
est necesse virtutes esse coniunctas.
Si vero loquamur de virtutibus quantum
ad habitus substratos tunc
distinguendum est quia aut ille habi-
tus habet necessario annexam im-
perfectionem aut non. Si habet necessario
annexam imperfectionem sicut habet
habitus fidei et spei sic non
sunt coniuncti aliis virtutibus
nisi pro eo tempore quo quis
est in statu vie, quia si non habent
necessario annexam imperfectionem tunc
coniunctim habent semper sive in
statu vie sive in statu patrie.
Unde secundum omnem statum unum
est quod necesse est habentem gratiam
habere omnes virtutes que sunt
perfecte vel aliquas eis correspondentes
sicut loco fidei in patria ha-
bebimus visionem et loco spei
perfectam tentionem. Vero autem ha-
bi [illegible] [illegible] duplex est conti-
nens causa. Primum quidem ex par-
te cause materialis que secundum unam
necessitas secundo ex parte cause effi-
ciente

visione

que est dei largitas. Tertio ex
parte cause formalis que est
virtutum conformitas. Quarto ex
parte cause finalis que est
primum dignitas. Causa enim materialis
virtutum assignari potest non
congrue si inquam et hoc quidem
est rationalis anima secundum suas
potentias secundum quas ipsa anima
potest obliquari et dirigi et
cum ille potentie anime non possunt
per unum habitum virtutis rectifi-
cari secundum plures [illegible] necesse est ad
hoc quod anima perficiatur in esse gra-
tuito et fiat deo placita et
iusta quod ipsa secundum diversos vir-
tutis habitus rectificatur in se
et in qualibet eius potentia ideo
ex parte materiale comparate suscepti-
vum necesse est virtutes coniunctas esse
congregatas. Causa vero virtutum efficiens
eius est divina liberalitas cum
est in nullo deficiens in miseris
sed omnia administrare affluenter
et habunde unde sicut divina li-
beralitas perficiens res in esse
primo dat ei totum per quod possit
in esse consistere ita perficiens
causa in esse secundo dat illi in-
tegram perfectionem per quam et illo
esse mereri possit et singulis
viciis obviare ideo conveni-
ens est divine largitati cum
gratificat hominem conferre vir-
tutem in quibus consistit rec-
titudo vite eidem tribuere.
Causa autem formalis ipsarum virtutum
gratuitarum est ipsa dei gratia
que virtutes ceteras quantum
ad habitus sibi substratos

perficit et informat et hoc
per speciem providencie et influ
encie per quam animam facit gra
tam et gratum ad se et gratu
ad omnes potencias unde quia
illa gracia conformiter se habet
ad omnes virtutes quoquomodo et
gracia habitualiter aut quelibet virtus
habet aut nulla et ideo necesse est
virtutes esse tam connexas / causa
causa finalis virtutum et gracia glo
ria que convenerit in animam
undique et plene perficit eam
et ideo necesse est quod perfeccionem un
dique disponant / nisi enim perfec
dat sufficiens dispositio ideo
non induunt perfecto necesse est ergo
necessario fuisse omnes potencias
anime perficientur per virtutes gratui
tas ut ydonee sint et dis
posite ad susceptionem glorie
et sic patet quod racio connexionis
virtutum gratuitarum sumitur
ex quadruplici genere cause vi
et raciones hoc probantes sunt
concedende ¶ Ad illud vero quod
primo obicitur in contrarium de xpo
et beatis in quibus non est re
perire virtutem nec fidei nec
spei patet responsio. quoniam
que dicta sunt quod hee vir
tutes dicunt imperfeccionem sibi an
nexam et ideo non compaciuntur cum
statu glorie unde tamen pro
hoc non infringitur connexio
virtutum pro eo quod ipse aliis vir
tutibus connectuntur in statu
vie / in statu vero patrie loco
harum dantur eis correspondentes

tium aliis virtutibus que ibi per
manent connexionem habent ¶ Ad
illud quod obicitur de innocentibus
et adultis iam patet responsio quia [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] et [illegible] non
tamen habitus ~~virtutes~~ virtutum re
manent sed causa status vie
quorum ut predictum est non ne
cessaria est connexio virtutum
gratuitarum pro eo quod in diversis
statibus salvari potest connexio
gracie et virtutum ¶ Ad illud quod
obicitur de perseverancia que non est
in ipsis patet dicendum quod perseverancia di
citur tripliciter uno modo dicitur perseveran
cia voluntas perficiendi passio
nes sine defeccione et sic est
species fortitudinis. Alio modo dicitur perse
verancia propositum perseverandi in
bono usque in finem et sic est
condicio annexa cuilibet virtuti
tercio modo dicitur perseverancia et con
tinuacio boni usque in finem
et hoc modo non est nomen
virtutis sed pocius status con
sequentis ad omnes virtutes et pri
mis quidem duobus modis habet con
necti aliis virtutibus et reperitur
in ipsis perseverancia hoc autem tercio
modo in ipsis non reperitur [illegible]
[illegible] aliis connectitur quia no
men virtutis non nominat ha
bitum sed magis connexionem statum
¶ Ad illud quod obicitur quod habitus vir
tutum gratuitarum sunt diversi for
maliter dicendum quod quamvis formaliter
diversificantur quantum ad habitus se
paratos tamen in quantum connexa
sunt conveniunt in una gracia

que est omnium virtutum gratuitarum
perfectiva in esse gratuito et ideo
vicia illa non excipit quod et per
informabilia species distinguuntur et
in forma tamen ratione virtus habet
esse gratuitam et unitatem. ¶ Sed dices
quod obiectio de positione habituum et actuum
dicit quod non est simile pro eo quod eius-
modi actus est voluntarius et
liberi arbitrii libertate introductus
non habitus in ipsam animam est a
divina largitate voluntas autem
specialiter applicat ad unum bonum di-
vina vero largitas complet totum
ideo non sequitur quamvis actus
unius virtutis gratuite ab alterius
separetur propter hoc similiter habitus
ab habitu. ¶ Ad illud quod ulterius quaeritur
unde veniat connexio habituum ra-
tione ipsorum venit eius connexio vir-
tutum que cause sicut productive
nec est simile de illis ingenitis sicut
sicut supra dictum est.

Secundo quaeritur de connexione do-
norum et est quod utrum dona
spiritus sancti sint connexa et quod sic vi-
detur quia sicut habitus virtutum
sunt gratuiti et procedunt
ex munere divine largitatis sic et
habitus donorum. Cum ergo propter
unitatem gratie informantis et unius
munificencie largitatis dispensantis
ponatur connexio in virtutibus gra-
tuitis eadem ratione videtur quod pona-
tur et in donis. ¶ Item sicut
una virtus alteri admiculatur
et eam adiuvat in actu suo, sic
unum donum se habet respectu al-
terius. Ergo qua ratione una vir-
tus indiget altera et non potest
altera separari eadem ratione videtur

quod cum erit unum donum connecta-
tur alii. ¶ Item quicumque habet carita-
tem habet unde possit delecta-
ri et gustare quam suavis est
dominus sed donum sapientie consistit
in gustu illius summe dulcedinis
ergo quicumque habet caritatem
habet donum sapientie. Sed donum sapientie
est supremum inter omnia dona
et presupponit omnia dona infe-
riora. Ergo quicumque habet ca-
ritatem habet omnia septem dona.
Ergo videtur quod dona sint connexa.
¶ Item aliquis homo existens
in vita corporis primo mune ... gra-
tie altius dona assequens potest
pervenire ad salutem. Ergo videtur
quod possit in usu donorum et gra-
tiam conferre spiritui, sed hoc non
esset nisi dona essent connexa.
Ergo etc. ¶ Sed contra I Cor. XII
dicit apostolus: Alii datur per spiritum
sermo sapientie, alii datur sermo scien-
tie. In diversitate donorum distribu-
tionem diversitate personarum. Ergo non
videtur quod ratio exigat omnia dona
in una et eadem anima esse
connexa. ¶ Item Augustinus in libro de
sermone domini in monte ponit
gradus inter dona ita quod ab
uno paulatim sit progressus
ad alterum. Sed hoc non esset si omnia
infunderentur equaliter et simul.
Ergo non videtur quod dona spiritus
sancti invicem connectuntur.
¶ Item Gregorius in moralibus dicit
quod vilior est sapientia si intellectu
careat. Ergo donum sapientie potest
haberi sine dono intellectus. ¶ Iste
supra habitum sunt de ...

et est ubi dicit Aug(ustinus) decimo primo
quod dono scientie non pollent plures
fideles quamvis polleant ipsa
fide ergo videtur quod donum scientie
non necessario concomitetur in infusione
gratie ¶ Item habitus donorum secundum
suam qualitatem dantur ad operandum
dicendum ergo si dona essent necessario con-
nexa videtur quod uno dono habito sa-
navent omnes simul hoc tamen et expedi-
tus esset homo ad omnia opera
virtutum quod manifeste falsum esse
deprehendit ipsa experientia ¶ Ista
dona ut plurimum ordinat ad ea
que sunt supererogationis sicut
patet in dono consilii et fortitudinis
ea autem que sunt supererogationis
sunt non concomitantur inseparabili-
ter ea que sunt necessitatis ergo videtur
quod inter ipsa dona connexio non sit
necessaria ¶ Ad primum dicendum quod de habi-
tibus donorum gratuitorum est loqui
dupliciter videlicet quantum ad ipsorum ori-
ginem et quantum ad usum quantum si
loquamur de ipsis quantum ad ipsorum
originem cum origo omnium habituum
gratuitorum consistat quasi materialiter in
natura et completive et formaliter
in gratia quod simul semper gratia infun-
ditur ita sufficienter datur omnibus
habitus gratuita quorum ipsa potest anima
si nos velimus gratie suscepte coo-
perari non solum habitus virtutum
sed etiam habitus donorum et beatitudi-
num ideo quantum ad originem in-
dubitanter verum est dona spiritus
sancti habere connexionem aliter est loqui
de ipsis habitibus donorum quantum
ad usum secundum quem modo ista ha-
bitus reddunt personam facilem et prompte
dicam ad prefatos actus qui etiam

tum sunt necessitatis et sufficientie
sed etiam eorundem supererogationis
et excellentie quantum ad hoc non
est necessarium in habitis esse connexionem
immo impossibile aut nunquam usus istorum
habituum reperitur perfectus in aliquo
sicut invenitur Gregorius super illud Job
numquid coniungere poterit micantes
pleiades quod usus spiritus septifor-
mis in solo Christo fuit perfecte usus
enim donorum patent homines insti-
tui perfectionis sed origo non necessario
pertinet institui perfectionis sed insti-
tui inchoationis unde sicut pura
puerulus sicut dicit Aug(ustinus) habet
in vene quod postmodum habiturus
est in mole licet magnitudinem
molis nondum habeat in actu sic
concedi potest quod habitus donorum
non necessario concurrunt quantum ad
usum et ipsorum esse completum
secundum quod nos facilitat et aptat
ad excellentes operationes tamen
in infusione gratie habentur radi-
caliter et virtualiter et implicite
sicut audivimus veniens ad primam
Item inducte arctu illud quod ab-
despicitur virtutum et donorum non
nisi habitus enim virtutum per hoc quod ne-
cessitatis sunt etiam quantum ad
suos usus subsistunt cum libero
arbitrio iam vetant sumi habent
admittere committi non solum
vene sue originis sed etiam vi-
ue usus quantum nemo enim potest
esse virgo nisi credat speret et
dominum amet et sic de aliis vir-
tutibus non sic autem est de habiti-
bus donorum et beatitudinum sine
quibus plures salvantur multa

cum sunt qui fideliter credunt
et tamen illud non credunt magis
intellectu comprehendunt similiter
est de usu quantum ad beatitudinem
et ideo si aliquomodo sit quaesi
o in virtutibus beatitudinum donorum
non tamen tanta est quanta
in virtutibus virtutum est tamen
ibi aliqua sicut ille rationes
ostendunt ¶ Ad illa vero que obi
ciuntur in contrarium satis facilis est
responsio per ea que dicta sunt Unde
quod primo obicitur de auctoritate apostoli
quod alii datur sermo sapientie etc.
procedit cum de donis gratie
gratis datis non autem de do
nis gratum facientibus vel dicendum
si intelligit de ipsis donis
hoc dicit quantum ad usum non
quantum ad ipsorum habitum radi
cem sive principium ¶ Ad id
quod obicitur de auctoritate apostoli Aug.
similiter patet responsio Aug. enim assig
nat gradus inter dona quantum
ad eorum usus quia non potest
quis assuefieri in usu doni supe
rioris nisi primo assuefiat in
usu doni inferioris quod non
est tante sublimitatis ¶ Ad
illud quod obicitur de auctoritate Greg.
quod unde est sapientia si intellectus
careat similiter videndum est hoc
Greg. intellexisse de usu do
ni intellectus quo neglecto
si quis se protendat ad usum
doni sapientie non ita perficit
sicut si perficeret si ordinato
gradu procedet ¶ Ad illud quod
obicitur de auctoritate Augustini habita
indistinctione premissa patet quod Aug.
intelligit de usu doni sapie

et hoc non est contra ipsam auctoritatem de
cum quod multi pollent fide qui
non pollent scientia nemo enim
pollet in aliquo habitu nisi habeat
ipsum in sua completione per quam
facilis sit ipsius habitus manife
statio in opere ¶ Ad illud quod obicitur
quod dona precedunt et quod similiter
ordinat ad ea que sunt super
erogationis et excellentie Res
pondendum sicut prius tactum
est quod intelligitur de donis que ha
bentur in usu non solum in ani
ma sive quantum habitum quantum ad
assuefactionem et facilitatem in
opere non quantum habitum quantum ad
causalitatem in sua origine
uno modo habentur in prima gratie
infusione alio modo habentur per
bonorum operum et orationum sive per
tum multiplicationem sicut illud
quod dicitur in glo. [illegible] quia per
hec dona nos abiimus ad
summa coniungimur in beatitudi
nes que per eadem dona quantum
de virtutibus conferuntur ad summa per
veniunt in quibus ergo est in
inspectionem doni in donis ut
operum mandata de consequentia
beatitudines consistunt hec autem
intelligenda sunt quantum ad usum
prout sicut prius fuit explana
tum

Tertio queritur utrum sit gradus
in virtutibus politicis ita
quod una habita necesse sit omnes haberi
et quod sic videtur primo auctoritate philosophi
dicit cum Seneca Ame quod bene
sit sic iuste fortis et tempera
te scilicet opus cuiuslibet virtutis bonum sit

go notum est q fiat iuste et
fortiter et temperate ipsi ad quamlibet
opus virtutis concurrunt in ce
virtutes Sed hoc non posset esse
nisi essent connexe go etc ¶ Item
secundum ad pragmaticum morales v
tutes describunt stoici ita
simul esse connexas et mutuo
cohaerentes ut qui unam non ha
beat omnibus careat et qui
unam habet omnes habeat virtutum vi
gore autem philosophorum virtutes pol
liticas esse connexas ¶ Item hoc
ipsum videtur auctoritate et p°
Augustini in li° de quantitate
animae diffiniens enim virtutem
dicit q virtus est equalitas
vite undique rationi consentiens
Sed vita non consentit undique
rationi nisi per virtutum universitatem
go ad hoc q habeat aliquis unam
virtutem notum est q habeat ceteras
¶ Item B' in primo ad eugenium
ad uterque est ꝫ prudentissimum
quendam conceptum complexionis virtutum
atque alteram pendere ab al
tera sic vides fortitudinis
matrem esse prudentiam et non
fortitudinem sed temeritatem esse
quemlibet ausum quem non parturit
prudentia et paulo post ius
titia quaerit prudentia invenit
vendicat fortitudo temperantia
possidet go si haec requiruntur
ad actum singule virtutis videtur
q omnes virtutes necessario concur
rant ad unum actum ¶ Item hoc
ipsum ratione videtur quia sicut
se habet castitas ad esse castum
ita se habet virtus ad esse virtuosum

Sed quicumque habet castitatem est cas
tus go quicumque habet virtutem
est virtuosus sed nullus est
virtuosus qui habet vicium go si a
liquis habet virtutem nullum habet
vicium sed vicia non expelluntur
nisi per virtutes sibi oppositas
go qui habet unam virtutem habet ce
teras ¶ Item cuiuslibet virtutis
est discernere quid eligendum et
tenere medium et recte tendere
in finem et negociari circa ardu
um et difficile Sed primum est pru
dentiae secundum temperantiae ter
cium iustitiae quartum fortitudinis
go videtur q ad quemlibet actum vir
tuosum concurrunt necessario iste
quattuor virtutes haec autem non essent
nisi haberent connexionem ad invi
cem ergo videtur q virtutes
politice sunt connexe ¶ Sed contra
hoc est auctoritas Augustini ad Jeronimum
dicit enim q non est domina sine
qua dicitur q qui habet unam habet
omnes Sed hominibus hoc visum
est studiosis et ingeniosis
et si haec est una est domina sine
qua omnem unam animam virtute
procedit go cum hoc intelli
gatur de virtutibus politicis
virtutes politice non sunt
connexe ¶ Item secundum philosophum habi
tus virtutum politicarum et
et consequenter sunt comparabiles
Sed actus non sunt conse
quentes cum homines exercitantur
in actu unius virtutis ita q
non exercitantur in actu alterius
videtur ergo q non omnes vir
tutes necessario connectantur ¶ Item

sicut sunt habitus per adquisitionem non habitus sunt, ita virtutes politice. Et sicut una virtus alteri adminiculatur sicut est in habitu virtutis sic recipiunt alterius, sed sicut que sunt per adquisitionem non habitus sunt, sed una prius et altera posterius, et una potest haberi sine altera. Ergo una virtus politica non videtur necessario alteri connexa. Item hoc ipsum videtur per experimentum sensibile, quia multi pollent in virtute prudentie qui tamen non habent largitatem aut virtute parce, multa etiam iustitiam ad proximum servant qui tamen in se ipsis non habent continentiam, et tamen illa faciunt per virtutes politicas. Videtur ergo quod inter humanas virtutes non sit connexio necessaria.

Respondeo dicendum quod in ista questione contraria visa fuit inter antiquos philosophos sententia, quod innuit Augustinus et Ieronimus. Erant quidam philosophorum qui stoici dicebantur, dixerunt virtutes necessario esse connexas (quasi connexas), ut qui una careret ceteris careret. Quorum ponit unum Seneca dicens sic: Si unam dederimus tibi, dimisisses potius dicit per supellectilem tuam vel salutem. Si autem una deest virtutibus omnibus, nulla te habitum(?) non est ut confitearis. Aliorum sententia fuit quod una potest haberi sine altera, sicut aliquis potest habere castitatem ita quod non habeat iustitiam aut humi(litatem) vero.

dum sceleris cohors fuit quod stoici ponebant quod virtus non esset in aliquo nisi in sapiente, proprio quod regimen totius vite hominis secundum rationem morum pendet a certitudine veritatis sapientie, aut dixerunt secundum quod dicit Augustinus de civitate dei: in quem nulla cadit perturbatio, ille enim secundum eos sapiens dicebatur qui omnibus passionibus anime dominatur. Propter hoc etiam ponebant quod tota virtus sit circa medium et medium sit unicum et indivisibile, nemo habet virtutem nisi habeat in summo et perfecte / perfecta. Aut virtus non habetur ubi regnat aliquod vicium et ubi alie virtutes desunt. Et propter istas duas rationes dixerunt stoici virtutes politicas esse connexas, videlicet quia non possidentur nisi a sapiente cum non ducatur vicium, et sunt circa medium indivisibile a quo per quodlibet quantum vicium fit recessus. Infirmitas aut peccatis sic fundamentum hominis concesserunt quantum ad utrumque predictorum. Contra hoc non ponebant sapientiam imperfectam sed solum in perfectis. Tamen quod dixerunt non referre quantum ad amissionem virtutis parum vel multum a medio punctali recedere, et ideo reprehendit eos Augustinus ad Ieronimum dicens: Sic mihi videntur stoici esse falsi qui proficientem hominem in sapientia nolunt habere omnino sapientiam, sed tunc solum cum est perfectus. Dicunt enim quod sicut mergitur qui est ad perficere periculi

tandem habemus virtus aliquando sta
dijs multis habeat supra se ulu-
no palmo. Sic et de illis qui sunt
magis agile (?) cursus ad sapientiam
et satis rationabiliter reprehendit
eos Augustinus propter hoc quod vitam salu
tis in bono valde artant dum
dicunt in solis perfectis esse virtutem
et sapientiam et in malicia valde
dilatant dum dicunt quod non refert
virtus quantitatis magis vel minus a
medio virtutis recedat. Et propterea
aliorum philosophorum positiones magis sunt ra-
tionabiles qui posuerunt sapientiam
non solum esse in perfectis sed etiam
in illis qui proficiunt ponunt
etiam medium virtutis latitudinem
habere secundum quod latitudinem habet me
dium sanitatis. Cum ergo secundum
politicam multe virtutes paulla
tim acquiruntur in hijs qui pro
ficiunt ad sapientiam ideo posuit
quod una virtus potest haberi imperfecte
tamen maiori et minori secundum di
versa tempora una etiam potest se
parari ab alia et istorum opinio se
cundum diversa tempora dicit Augustinus
magis est approbanda. Ad secundum est
igitur ad questionem quod simpliciter
loquendo videlicet quantum ad omne tem
pus et quantum ad omnes habitus
virtutum non est connexio inter
virtutes politicas sed aliqua
intercas (?) possibile connexio requiri-
tur secundum statum aliquem determinatum
et quarundam conditionum tamen propter
quod notandum est quod contingit loqui
de hiis virtutibus politicis quan
tum ad propria et quantum ad appropri
ata si quantum ad appropriata sic est
in eis connexio quia ille in ceteris

concedunt plures habere que sunt
dispositive et medium tenentes et harum
sigillatim hiis in ceteris virtutibus
appropriantur et tamen plura ad quamlibet
virtutem requiruntur. Si vero loq
ui quantum ad propria hoc potest
esse dupliciter aut simpliciter aut secundum
statum perfectionis. Si secundum statum
perfectionis sic est ad hoc necessaria
eis connexio quia una virtus
numquam perfecte habetur nisi cetere
habeantur et quantum ad hoc lauda
bant stoici sed non usque quaque
super veri fundati essent. Si simpliciter
sive secundum omnem statum sic non
est necesse connexionem esse in hiis
virtutibus cum sint ab acqui
sitione sicut ostendunt rationes ad
hanc partem inducte et ideo sunt
concedende. Ad illud ergo quod primo
obicitur in contrarium de auctoritate Senece quod
omne quod bonum fit etc. dicendum quod illud
intelligitur de ipsis virtutibus quan
tum ad appropriata non quantum
ad propria nam si quantum ad propria
vellemus loqui actus illarum vir
tutum diversi sunt nec negocia
tiva id est circa diversa. Ad illud
quod obicitur de auctoritate stoicorum quam
introducit Jeronimus capitulo X (?) dicendo
quod stoicis nostre iste non
est usquequaque credendum quia stoici
sicut prius tactum est semper
loquebantur de virtutibus secundum
statum perfectionis et quantum ad
illum statum vere dicebant quia
connexio est in virtutibus non
propter ipsius virtutis essentiam sed propter
perfectionem superadditam quia una
virtus non tribuit nisi sit a

lys associati ¶ Ad illud quod o
de auctoritate Aug. quod virtus est
equalitas inter res DD quod per illud
adulium undique non sit distor
linea passionibus que spectant
ad rectitudinem racionis vite sed
per hys que spectant ad rectitu
dine actus ipsius virtutis
propositum est aut aliqua rectificacio
in actu unius virtutis sed
quod corrigit virtus cuiuslibet ita tamen
quod non habet rectificacionem in actu
alterius virtutis sicut potest ma
nifeste per exempla videri ¶ Ad
illud quod obicitur de auctoritate B. ia
patet responsio quod B. loquitur de ipsis
virtutibus quantum ad comparacionem non
quantum ad propria et per loquitur
de virtutibus cardinalibus non
infusis sunt pali. sed inquantum
gratuite et per infusionem magis
quam per acquisicionem et sic con
cedi potest quod sunt connexe sed
hoc non facit ad questionem propositam
¶ Ad illud quod obicitur quod castitas de
nominat aliquem castum ergo simi
liter virtus virtuosum DD quod non est
simile quia nomina depuncta
in esse sunt plenitudine tamen
plus dicitur cum dico istum esse
virtuosum ~~virtute~~ quam cum dico ipsum habere
virtutem unde et philosophus dicit
quod virtute non denominatur aliquis
virtuosus sed magis studiosus
castus aut non plus importat
quam habens castitatem et ideo non
est simile sicut videtur ¶ Ad illud quod
obicitur de illis in v. cardinalibus
secundum quas virtutes distinguuntur
quod in singulis reperiuntur iam patet
responsio illud enim intelligendum est
per comparacionem non per proprietatem sic
dictum est

Quarto queritur utrum sit connexio
in viciis et peccatis et quod sic
videtur racione prima. Qui in uno pec
caverit multa bona perdet sed hoc
non esset nisi plura mala con
traheret unum bonum malum con
trarium ergo videtur quod necesse sit
ponere connexionem maiorem ¶ Item
Iacobus i. Qui in uno offendit
factus est omnium reus sed nemo
iudicatur omnium mandatorum divinorum
reus nisi qui peccat contra omnia
mandata ergo qui peccat contra
unum peccat contra cetera ergo vi
cia sunt connexa ¶ Item
sicut vicium non expellitur nisi
per introduccionem virtutis sibi op
posite sic nec virtus nisi per
introduccionem vicii ergo cum quis
unum peccatum committit cetera peccata
introducuntur ergo sicut est in
virtute connexio virtutum ita videtur
esse connexio maior ¶ Item sicut
per infusionem gracie unius tota
imago reformatur sic per peccatum
unius peccati tota ymago defor
matur et si ad reformacionem
ymaginis secundum totum necessario re
quiritur universitas virtutum ergo
similiter ad deformacionem racionis
ymaginis concurrit universitas vicio
rum ergo sicut graciam informan
tem ymaginem consequuntur omnes
virtutes sic culpa que ymaginem
deformat consequuntur omnia
vicia ¶ Item sicut originaliter
omnes virtutes nascuntur a gracia
et nutriuntur a caritate sic omnia

uicia naturalit[er] ag[un]t piat et
impant[ur] a s[e] ple[n]a que est ex
maioru[m] regula q[uo] plur[a] plur[i]
gradu i[n] virtutibus ...
tate virginis et vidias s[e]
videt[ur] simili[ter] q[uod] ... debeat
opposite maioru[m] q[ui]a vtru[m]q[ue] re
...
... talis effectus Item vir
tus et vicium sunt opposita
in medio ... sustep[tibi]le
non est e[n]im dare mediu[m] q[uo]
q[ui]a homo est dei amicus
aut dei inimicus tu[n]c ergo
ab est virtus necc[ess]e est v[irtu]te
vicium sibi oppositum s[ed] tu[n]c
virtus ab est ... ab est ergo
tu[n]c vicium in est ... in est
gra[cia] et vicia qu[o]d[am] h[ab]ent se
et virtutes g[ra]tuite Item
tantum pctm (peccatum) dupl[ici]tate maioru[m]
est duplicitas penaru[m] ergo si
esset gradus in viciis vt q[ui]
h[ab]et vnu[m] vicium h[ab]et omnia
tunc qui h[ab]et vnu[m] pctm co[n]
stituet omnem pena[m] q[uod] mani
feste est ... omne[m] iusticiam
Item vicia et pctm sunt i[n] o
pere vnde s[ed] no[n] est gradus
in operibus maioru[m] g[e]n[er]ibus
(pro)petratis ergo nec gradus
est in viciis interius de[li]be
tis Item nullus peccat a
liquo gen[er]e pctm nisi volens
s[ed] multi sunt qui committunt
aliquo[d] vicium et t[ame]n a[n]i[m]o de
testant[ur] aliud pctm gen[er]e s[ed]
tunc multa p[ecc]atis (p)p[ri]alibus
implicare a[n]i[m]o detestan[t] tamen

lia ergo vicia n[on] s[un]t gradus
Item vicia adinuice[m] opponu[n]t[ur]
sicut avaricia p[ro]digalitati et
audacia pusillanimitati s[ed] duo op
posita non p[ossu]nt simul esse ergo
impo[ssibi]le est vicia et pctm h[ab]ere
gradus Ad p[ri]mu[m] d[icen]d[u]m q[uod] tu[n]c ad
pctm duo co[n]currunt videlic[et]
a[ver]sio et conv[er]sio duplicat[ur]
contingit co[m]parare vicia et pctm
adinvicem vel inq[uan]tu[m] a[ver]tunt
ab vno bono i[n]commutabili
vel inq[uan]tu[m] co[n]vertunt ad bona
co[m]mutabilia Si igitur loquimur de viciis
et pctis q[ui]a a[ver]tunt ab vno bono
i[n]commutabili sic p[ri]vant homine[m]
gra[cia] et te[n]tis virtutibus gra
tuitis et faciunt homine[m] dig[num]
privari gl[ori]a et p[ri]mo ... ...
omnibus bonis ... et h[oc]
q[ui]a ita fit p[ri]mu[m] vicium
sicut pctm et q[uan]tu[m] ad hoc
vicia et pctm h[ab]ent gradus
q[uo]ndam p[ro]p[ter]ea q[ui]a ab vno a[ver]tu[n]t
et omnibus viciis vnus et id[em]
deus offendit[ur] Si no[n] loqua
mur de viciis q[uan]tu[m] ad co[n]v[er]sio[n]e[m]
sic p[ro]p[ter] co[n]v[er]siones ad diu[er]sa bo
na ... diu[er]si oriu[n]t[ur] i[n] nob[is]
p[ra]vitates et vicia p[ro]p[ter] ob
ligatione[m] ad diu[er]sa penaru[m] sup
plicia et hoc m[odo] i[n] viciis
non est gradus q[ui]a p[ro]p[ter] q[uo]d
p[ri]vatur homo ... pena si
bi debita nec etia[m] p[ossu]nt e[ss]e
gradus a p[ro]p[ter] repugnancia[m]
p[ra]vitatis nec h[ab]ent t[ame]n p[ro]p[ter]
q[uod] co[n]v[er]tant[ur] q[ui]a ... diu[er]sis
operibus oriu[n]t[ur] et ad diu[er]sos

finib(us) tendunt quid ergo mi(ra)
a corpore commissionis sunt
origine et distinctio et conhac
parte quorum uo sunt licet
aliquando in adversione que
mdit simpl(iciter) concedendum est q(uod)
mca et pc(cat)a non sunt co(n)
nexa sicut credunt v(ir)tutes
ad p(ar)tem istam ¶ Ad illud q(uo)d
q(ui) p(ri)mo obicit(ur) in q(ue)stione de cari
tate ecce et ancte. Dicendum
q(uod) qui peccat in uno p(er)dit
multa bona et eius fit reus
quantum ad animam Sed q(uo)d hoc
non dicat(ur) quia p(ro)pter unum vi
tium monstrat alios maioris
aliorum p(ro)nitates et defectus nec
cessario et immediate s(ed) h(o)c
dicit(ur) quia qui peccat uno
pecc(at)o caritate p(er)dit in qua
est plenitudo virtutum et imple
tio mandatorum Dicit etiam d(omin)us
quia p(er)dit multa bona et
fit reus quantum ad animam p(ro)
eo q(uod) p(ri)vatur omnib(us) virtuti
bus gratuitis vel tertio modo
quia p(er)dit omnia merita que
p(ri)mus habuit efficient(er) cum p(ro)
uno pecc(at)o mortali omnia i(n)
utilia ad gloriam assequendam vel
quarto modo dicit multa bo(na)
p(er)dere et omnium reus esse quia
multo uno pecc(at)i p(er)dit etiam
p(re)mia que omnib(us) virtutibus
et meritis erant reddenda s(ed)
aut non est p(ro)pter ipsorum meri
torum connexionem s(ed) magis p(ro)pter
connexionem virtutum et datum
sine p(re)miorum eis reddentium

ob quam connexionem si quis unum
ipsorum bonorum p(ri)vatur omni est
q(uod) p(ri)vetur et tertio hoc autem
non sufficit ad faciendam connexi
onem in vitiis quia sicut supra
dictum est mala non tamen consistunt
in aversione adeo s(ed) etiam in con
versione ad bonum commutabile ¶ Ad 2(m)
d(icendum) q(uod) obicit(ur) q(uod) virtus non expelli(tur)
nisi p(er) introductionem vitii sibi
oppositi sicut nec malum nisi p(er)
introductionem virtutis Sed q(uod) non
est simile quia plura conveniunt
ad constituendum quam ad destruendum
et plura sunt necessaria ad hoc
q(uod) suppleat et p(ro)pter hoc etiam plura
sunt necessaria ad rectificandum quam
ad obliquandum et ideo quamvis obl
liquatio mentis non liceat concludi
nisi p(er) habitum directe sibi oppo
situm tamen rectitudo virtutis
potest auferri non solum p(er) unum
sibi oppositum s(ed) etiam p(er) unum
oppositum alia unde infideli
tas que opponitur fidei conclu
dit caritatem et ideo non est
simile hic et inde ¶ Ad 3(m) quia
virtutes connexe sunt ideo unum
q(ui) tollit unum p(ro)pter hoc tollit re
liquum mala non sunt connexa ideo
non sunt ideo auferri non
potest nisi unumquodque compellat(ur)
p(er) virtute directe sibi opposita
¶ Ad illud q(uod) obicit(ur) q(uod) peccatum defor
mat totam imaginem sicut gratia
reformat Sed q(uod) imago duplici(ter)
dicit(ur) deformari aut p(ro)pter absen
tiam luminis gratie aut p(ro)pter deor
dinationem in actibus illarum virium
in quibus imago attenditur
p(ri)mo quidem modo deformatur aut

Et tota ymago per unum peccatum
et venit. ¶ Secundo modo non quia quod-
libet vicium non respicit singula-
rum potentiarum actus contra non quia
reformat animam utroque modo
reformat et rectitudo facie
ipsius anime et rectitudo quelibet
potentiarum respectu operationis sue et ideo
quamvis in gratia in fortitudine
contineantur eedem virtutes non
sic in deformatione unum peccata
singula seu vicia committantur ¶ Ad
illud quod obicitur quod omnia vicia nascuntur
a concupiscentia et comparantur
... sicut virtutes a carita-
te et gratia dicendum quod non est simile
tamen quia concupiscentia non est tam
sufficiens respectu viciorum sed solum
disponens tamen etiam quia concu-
piscentia ... respectu diver-
sorum concupiscibilium et ad diversos
fines respicit et frequenter ad
contraria tendit unde est ibi
dispositio potius quam connexio. Caritas
autem est sufficiens origo virtu-
tum et caritas manet et incli-
nat omnes ad finem unum et propterea
non sit connexio vicia ut virtu-
tes gratuite eo quod est princi-
pium tamen etiam quod est unum
virtutum ¶ Ad illud quod obicitur quod vir-
tus et virtus sunt opposita in
medio dicendum quod de virtute et vicio
contingit loqui dupliciter vel in
generali vel in speciali si loquamur
in generali sic in medio opponuntur
tamquam privatio et habitus ... Si vero
in speciali sic non in medio opponuntur
pro eo quod non est vicium aliquod huic
... gratuita ... est ...

principium. Sic et de aliis vicijs
et virtutibus est intelligendum
et ideo non sequitur quamvis absente
virtute vicio insit vicium non
tamen sequitur quod absente omni
virtute gratuita propter hoc insint
omnia vicia et si tu obicias quod
sicut se habet vicium respectu
virtutis ita se habet species
huius vicij respectu virtutis sibi
opposite dicendum quod non est simile
quia omnes virtutes gratuite
natura habent uno formali con-
iunctis omnia vicia sibi opponuntur
eo tamen nullo stare possunt ... tamen
distinguuntur in species hoc est
... speciali ... quod
non quelibet virtus opponitur
tamen vicio sibi opposito et ideo
alius modus est comparandi
vicium ad virtutem gratuitam
in generali et alius in speciali et
propterea ... illa non cogit
Quarto queritur utrum sit ponere
equalitatem in habitibus
gratuitis et quod sic videtur quoniam
per illud quod dicitur Apocalypsis xxi latera
civitatis equalia glossa id est vir-
tutes igitur virtutes gratuite
sunt equales ¶ Ad hoc ipsum licet
auctoritas in littera et per hoc sumitur
de xxv auctoritas valde ...
¶ Item hoc ipsum videtur ratione ...
... est una ratio bonitatis
... est quod sit bonitatis equa-
litas sed in ambobus habitibus
gratuitis una est ratio boni-
tatis videlicet gratia gratum fa-
ciens et ipsa caritas ...
quod ... sit in eis bonitas eq...

litas ¶ Item aut virtutes in
eodem sunt equales aut non
si sic ergo proportionaliter si non ergo
meliori virtuti debetur maius
premium et minori minus sed maiori
virtutis debetur premium substantiale
illud aut est unum ergo unum
et eidem homini in eodem statu
que debetur maius et minus
premium quod est inconveniens ¶ Item
una virtus denominat alte-
ram secundum quod vult Augustinus et hoc
est enim prudencia fortis et
fortitudo prudens aut ergo pru-
dencia et fortitudo sunt equa-
les aut non si non esto ergo
quod prudencia sit maior quam
fortitudo ergo fortitudo est ma-
gis prudens quam sit fortis
in eadem quia secundum quantita-
tem prudencie in eadem est fortitudo
prudens sed quanto virtus for-
titudinis est prudencior tanto
nobilior est et excellencior si
ergo magis est prudens quam
fortis ergo est nobilior et ex-
cellencior se ipsa sed hoc est
impossibile ergo etc. ¶ Sed contra
I Cor. xiii nunc manet fides
spes caritas et maior horum caritas
ad hoc excellenciorem viam
vobis demonstro si ergo caritas
est maior et excellencior a-
liis ergo non est equalitas
in habitibus gratuitis ¶ Item
de quolibet confessore cantatur non
est inventus similis illi qui con-
servaret legem excelsi sed si omnia
dona gratuita essent equalia
tunc quilibet excederet in uno ex-

cederet in ambobus ergo si ubi
illud alicui posset nec attri-
bui unicuique conveniret alii quia
quod per superhabundanciam dicitur uni
soli convenit ¶ Item maiori
bono opponitur maius malum
et econverso quia predicaciones contrarias
nominantur per philosophum ergo cum
vicia opposita virtutibus non
habeant equalitatem quia unum
vicium est magis alio per hoc
videtur quod nec virtutes gratui-
te ¶ Item habitus crescunt et
augmentantur in nobis secundum quod
plus et plus disponimus nos
per bonos actus sed nos vi-
demus quod aliquis plus se
exercet in actu unius virtutis
quam in actu alterius virtutis
ergo videtur quod magis crescat
virtus illa quam alia ergo non
est aliqua virtute illa esse aliis
in equalitate ¶ Item caritas est
vinculum perfectionis et est vin-
culum virtutum plures enim per ipsam
ne ligantur per vinculum gracie
in una virtute et plures vir-
tutes in uno homine sicut ergo
se habet una virtus respectu di-
versarum personarum sic unus homo
respectu virtutum plurium sed una
virtus a diversis personis potest
participari inequaliter ergo et plures
virtutes ab eodem homine ¶ Item
habitus virtutis est habilitas
ad actum sicut per se loquendo ergo
maioris virtutis maior habili-
tas et equalis equalitas habili-
tate si ergo omnes virtutes in

eidem habitu sunt equales
natura idem homo equaliter
erit habilis et facilis ad actum
omnium virtutum quas per experienciam
deprehendit esse sibi similia (?) ea
habiles sunt ad actum abstinencie
quam tamen cum difficultate
habent ipsam paciencie et obediencie
¶ Secundo dico quod de ipsis habitibus gra-
tuitis contingit loqui dupliciter
aut quantum ad ipsum habitum
aut quantum ad operationem Si lo-
quamur de ipsis quantum ad habitum
aut quantum ad operationem hoc
potest esse dupliciter aut respectu gracie
informantis et quodammodo mo-
ventis aut respectu liberi arbitrii sus-
cipientis et cooperantis Si respectu
gracie informantis sic omnes
habent equalitatem pro eo quod gra-
ciam facientis secundum quantita-
tem suam et excellenciam red-
dit gratum deo animam et cum
possis et habitus et operaciones me-
ritorias Si non loquamur de ip-
sis respectu liberi arbitrii generantis
et suscipientis sic quia liberum arbitrium in
actu unius virtutis maiorem
invenit complacenciam quam in alio
eciam maiorem invenit repug-
nanciam in uno quam in altero
secundum diversas suas inclinaciones
et disposiciones sic non equalitas
est accidentaliter reperire equalitatem
in habitibus virtutum quam ad ali-
am magis eciam adheret uni
virtuti quam alii Si non loquamur
de virtutibus quantum ad ope-
rationem sic inter eas utrumque equa-
litas invenitur et inequalitas
ad liberum arbitrium cooperans in se non

quia operacio unius virtutis
est fructuosior quam operacio
alterius sicut operacio unius
virtutis pietatis quam abstinen-
cie operacio non unius vir-
tutis in eadem est perfectior quam
operacio alterius sicut operacio
unius humilitatis et timoris
quam alterius virtutis similiter
non habent equalitatem in operacione
ad liberum arbitrium cooperans quia
nemo est qui equaliter se exer-
ceat in actu omnium virtutum
aliquis enim magis vacat
circa actum aliquem non media-
tis circa contemplativam et
sic concedi potest quod habitus gra-
tuiti quodammodo sunt equa-
les et quodammodo inequales
quia sunt quantum ad graciam in-
formantem sicut omnes virtutes
ad primam partem Inequales non
modum preparacionis ad liberum arbitrium cooperans
et ex terminis operacionis et secundum
hoc dicit psalmus psallite tibi (?) virtutes que
ad utramque partem inducuntur
¶ Alio potest dici quod de virtutibus
est loqui quadrupliciter aut quantum
ad dignitatem respectu obiecti et
sic est in una excellencia altera
et in eadem sunt virtutes theologice
quam cardinales aut quantum
ad fervorem et facultatem respectu
in actus proprios et sic ad hunc
non est necesse quod habitus gra-
tuiti in eadem adequantur aut
quantum ad radicacionem et sta-
bilitatem respectu subiecti et sic
ad hoc non est necesse equali-
tatem esse quia talis radicacio

ueniat per frequencia et assue
factione circa actum alicuius
virtutis inequalis secundum quanti
tatem que que facit opus deo
placatum et secundum quantitatem ca
ritatis que dat operi cuiuslibet
virtutis valorem et pondus et
quia una est gracia gratum fa
ciens ceteras virtutes informans
in uno homine una est cari
tatis pro eius pondere ad
finem inclinans sicut est quod quan
tum ad ordinem in finem et effi
caciam inclinandi necesse est omnes
virtutes in eadem equari. Ter
tius quia bonitas principa
lis et cardinalis virtutum atten
ditur quia ordinat et dis
ponit ad summum premium et
in hoc virtutes sunt equales
sicut est quod inquit princeps conclu
dit et sic dicit quod uno et eodem
equales esse omnes virtutes con
tentes et ideo principaliter concedi
sunt rationes que hec ostendunt
¶ Ad obiectum ingenium patris de scala
li patet tempore predicta que dicta sunt
¶ Ad illud eciam quod primo obicit
de caritate quod est aliis eminen
cior dicendum quod hic intelligitur racione
obiecti in actu suo in quo perfi
ciuntur de gradu et ideo est
ordo perfectionis affirmans eciam amo
ris divini dum ab ipso trahit at
tenuis facit recedere ab ordine
peccati dum nos venit celestibus
facit unde hominis sunt circa
que principis sed et ideo conclusio non
concluditur in equalitas virtutum
quantum ad intencionem ¶ Ad illud quod

obiciat quod tanta dignitas
Non est inventus similis illi
dicendum quod illud intelligitur non racione
virtutis sed racione alicuius condicionis
ipsius et hoc convenit principio vocatio
nis tamen dicatur quod non conserva
vit legem excelsi ergo convenit
excellencia illa intelligenda
fore in opere ¶ Ad illud quod obicit
quod maiori bono opponitur ma
ius malum dicendum quod illud non est
regulare verum in uno aliquando con
tingit maiori bono opponi ma
ius malum propter defectum
que opponuntur inter peiores est
quantum ad illud quod opponitur cuilibet
et ¶ Ad aliud quod sicut virtutes
equalitate aliquando sunt oppositorum
duplicitate equalitate eciam sunt
composite que racione termini quod op
ponuntur uni virtuti plures op
ponuntur omnibus oppositorum
autem duplicitate sunt racione spe
cierum actuum et obiectorum et ex
illa parte non est necesse virtutis
virtutum hic aliquando quali
tatem propter primus tactum
est ¶ Ad illud quod obicit quod vir
tus crescunt et augmentantur
in nobis secundum quod plus dis
ponimus nos per actus dicendum quod con
cedendum virtutes quantum ad bo
nitatem essencialem in qua que
gratum attenditur per aug
mentum ipsius gracie qua aug
mentata crescunt omnes vir
tutes tamen ergo dicatur quod ma
gis nos exercemus in actu
unius virtutis quam in actu
alterius ergo magis in illa
crescimus dicendum quod non sequitur

pre ceteris quod debitus usus et gratificatio in actu unius virtutis quam in actu alterius disponant ad incrementum omnium, sicut in carnali fraternitate licet unus magis negociaretur in adquirendo quam alter, tamen bona adquisita omnibus distribuuntur equaliter, sic et suo modo in proposito intelligendum.

¶ Ad illud ergo quod obicitur quod una virtus ad diversas personas potest diversimode participari, ergo et diverse virtutes a eodem: dicendum quod non est simile, pro eo quod unius virtutis in diversis diverse sunt radices diversorum, sed virtutum in eodem non sunt diverse radices, videlicet una gratia per quam est acceptatio et una caritas per quam est unita perfecto.

¶ Ad illud quod obicitur quod habitus virtutis est reddere potentiam facilem: dicendum quod facilitas potentie ad actum aliquando maior et minor non tantum venit ex parte perfectionis et bonitatis ipsius habitus, verum etiam ex parte dispositionis subiecti vel sensus, quia actus diversorum virtutum secundum quod plus et minus exercitatur secundum hoc plus et minus facilitatur, licet etiam habitus virtutum quantum est de se adequentur. Unde nec ista ratio nec alie probant inequalitatem in habitibus gratuitis quantum ad bonitatem essentialem et completam, sed solum quantum ad accidentalem et dispositionem, sicut cum habitus que dicta sunt satis [illegible] in

Secundo et ultimo queritur utrum caritas sit forma virtutum.

Et quod sic videtur primo per illud quod dicitur Ro. i.: iusticia revelatur ex fide in fidem, ubi glosa: fides est de informi et nunc eterna per amorem. Licet est informis qualitas mentis que ideo dicitur informis quia secundum non habet caritatem que est forma omnium virtutum.

¶ Item hoc idem videtur per illud quod dicitur in glosa Galat. v.: fructus autem spiritus est caritas; in glosa: attenditur quod in cumulo fructuum ceteris virtutum preponit scilicet caritatem, quia cum alia inter fructus spiritus debent teneri, per multum vero caritas, sine qua virtutes cetere non reputantur esse virtutes. Si ergo virtutes alie sine caritate non reputantur esse virtutes, ergo quod sunt vere virtutes hoc habent a caritate, ergo ab ipsa caritate habent complementum et informationem.

¶ Item hoc ipsum videtur ratione: affectus imperant vel operi, ergo nullum opus potest esse rectum nisi affectus primo rectificetur; affectus autem non potest esse rectus nisi diligat deum super se et super omnia, et hoc est per caritatem; ergo omne opus cuiuslibet virtutis, sicut rectum est et bonum, hoc habet a caritate. Tamen quia actus caritatis informet omnia opera recta, videtur quod et ipsa caritas informet omnes alias virtutes, quia sicut se habet actus ad actum ita habitus ad habitum.

¶ Item in moribus complementum et perfectio attenditur in ordine ad finem; sed amor summi boni est illud quod etiam facit [illegible] debitum

tendere igitur amor suum bonum dat omnibus virtutibus gratuitis et eorum operibus formam et complementum cum igitur ille amor sit caritas est forma virtutum ¶ Sed contra super illud Colossenses 3 Caritas est vinculum perfectionis ubi glossa cetera dona perficiuntur caritas omnia ligat ne abeant si ergo alie virtutes a caritate reddunt virtutes perfectum videtur quod perfecte sint in se ergo non indigent perfici nec formari a caritate ¶ Item diversorum secundum speciem diverse sunt perfectiones secundum speciem sed virtus virtutum secundum speciem diversificatur secundum quod in precedentibus est ostensum et communiter tenetur cum ergo caritas sit virtus una videtur quod alias formare non possit

¶ Item quando aliqua duo indivisibilis sunt impossibile est unum esse forma alterius sed caritas cum aliis virtutibus omnibus non reperitur in una potentia quia diverse virtutes diversas potentias respiciunt ergo impossibile est quod virtutes alie a caritate formentur

¶ Item quecumque aliqua sic se habent quod sunt species immediate unius generis condividentes et immediate fluentes a primo principio unum illorum non potest esse forma alterius quia in oppositum non potest esse forma oppositi nec disparatum disparati sed caritas dividit ex opposito cum aliis virtutibus et item omnes virtutes immediate fluunt a gratia que est [illegible] et forma ergo etc.

virtus non potest informare alteram et per hoc concludit quod alie virtutes non formantur a caritate sibi coniuncta ¶ Item forme non est forma nec perfectionis perfectio nec ultimi adulterius requiritur quod iam esset abire in infinitum sed quelibet virtus forma est quelibet etiam perfectio potentie est quelibet inclinationis est ultima potentie ergo videtur quod una virtus aliam formare ac se ipsa non possit sic videtur ergo fluxum et non intelligibile quod alie virtutes formentur a caritate ¶ Item si alie virtutes a caritate formarentur et sic esse virtutis igitur esse virtute soli caritati conveniret per se aliis non per accidens quod si sic est sequitur ymo alie virtutes per se loquendo virtutes sunt quod sunt per se virtutes ergo videtur quod hoc sit sequitur quod caritas sit forma virtutum ¶ Responsio ad predictorum intelligendam est notandum quod virtus theologicus virtutis tripliciter consideratur secundum triplicem considerationem vel comparationem unde licet ad obiectum ad subiectum et ad finem ultimum possumus ergo loqui de virtutibus secundum istum triplicem respectum et si loquamur de eis in comparatione ad obiectum sic sunt forme tam se ipsis distincte et earum distinctio innotescit per actum et obiectum et sic non sunt formabiles nec perfectibiles ab aliquo uno cum ipse sint forme et perfectiones distincte ¶ Si autem loquamur de virtutibus in comparatione ad subiectum sic forme sunt et inclinationes formales / forme

quedam sunt informantes subiectum
quantum ad bonum morale per
se ipsos tamen non sufficiunt ad
bonitatem gratuitam per quam anima
efficiatur deo placita et accepta
et ideo perficiuntur et formantur
per gratiam que simul gratificat
animam et habitus consistentes
in illa postremo si loquamur
de ipsis habitibus virtutum in quantum
sunt ad finem ultimum sic forme
sunt et formabiles caritate for-
me quedam sunt quia dispositiones
sunt ipsius anime ordinantes
ad perveniendum in finem ultimum per-
fecto tamen tendentie veniunt con ip-
sa caritate sicut enim corpora
gravia inclinantur ad centrum per-
veniendo sic spiritus tendit ad
summum bonum per amandum dilecta
eius et hinc sequitur quod cari-
tas habet idem et subcaritem vir-
tute probo et fine quod non est ve-
rum tamen alia virtute finis
eius est bonum sub ratione boni
et bonum summum et hoc quidem bo-
num sub ratione boni est caritatis
obiectum et propterea cetere virtutes
quantum ad rationem tendentie in finem
ultimum ab ipsa caritate suscipiunt
complementum et ideo non
in merito radicata caritatis attri-
buuntur perfecte animi et secundum hoc
concedi potest ceteras virtutes a
caritate formari sicut doc-
tores dicunt et rationes ad
hoc inducte ostendunt que con-
cedende sunt quia concludunt
¶ Ad illud vero quod primo obicitur in con-
trarium quod virtutes alie faciunt
animam perfectam dicendum quod est perfecto

simpliciter et est perfecto secundum quod
quod habet dicit virtus perfectum facit
secundum quid tamen quia respectu
specialis actus et obiecti perfectionem
aut simpliciter non habet anima in con-
iunctione virtutum inexistentium ab ipsa
gratia informentur et ab una ca-
ritate imperantur in merito tamen
ad vinculo perducunt ad perfectionem
tamen unde licet alie virtutes dican-
tur perficere ex hoc non potest
concludi quin ipse perficiantur carita-
te perfecto enim secundum quod quidem
simpliciter addi potest perfecto simpliciter ¶ Ad
illud quod obicitur quod diversorum secundum
speciem diverse sunt perfectiones
secundum speciem dicendum quod est perfecto in
esse primo et est perfecto in esse
secundo ulterius autem perfectionem virtu-
tem habet de perfectione quantum
ad esse primum non autem ad perfec-
tionem quantum ad bene esse ¶ Immo
aut dicitur ipsam caritate ce-
teras etiam perficiendas virtutum
hoc non est quantum ad ipsum
ipsum esse sed quantum ad bene esse
videlicet quantum ad perfectionem ad com-
plementum meriti unde sicut cetere
virtutes licet formaliter distin-
guantur in quantum virtutes tamen conveniunt
formaliter secundum quod gratuite sic
etiam cetere virtutes quamvis sint
distincte a caritate formari possunt
secundum quod in ratione perfectionis eius me-
riti habent convenientiam rationem videlicet
completam convenientiam in summum fi-
nem ¶ Ad illud quod obicitur quod que
sunt in diversis subiectis unum non
potest esse alterius forma et perfecto
dicendum quod aliquid informari aliquid ali-
qua est dupliciter vel sicut actu

constitutivo vel sicut agens intrinsecus
regitivus et directivus per alia vi
ba et est forma que complet
in essendo et est forma que com
plet in movendo ¶ Dum ergo dici
tur quod virtutes formantur cari
tate hoc non est quia caritas
sit forma constitutiva ipsarum vir
tutum dans eis complementum
in essendo sed quia est forma di
rectiva dans eis complementum
in regendo et ordinando sicut
enim gravitas lapidis tamen ce
teris que in eo sunt trahit deor
sum et dirigit ad centrum sic
caritas animam elevat sursum
et ceteras virtutes movet et diri
git ad finem suum quod autem ipse o
biciat quod forma et formatum
non possunt esse in diversis subiectis
hoc est verum de forma constitutiva que
complet in essendo de alia non
est verum sicut enim una potentia
potest ab alia regi et moveri sic
habitus unius potentie ab habitu alte
rius vel sicut dictum prius non
tollit ordinem in medio sic etc
nec impedit formationem virtutum
que fiunt illo ordine attendi

¶ Ad illud quod obiciebatur quod virtutes
comparate dividuntur dicendum quod hoc est
in comparatione ad sua obiecta scilicet quod dis
tinguuntur et sic una virtus
non est forma alterius in comparatione
aut ad ipsam gratiam in qua colli
guntur et uniuntur et ad ipsum finem
ad quem ordinantur sic non habent
comparationem unius potius quam aliorum
et compleat parte una virtus potest
alteram informare prout quod in me
diatum tendit in ipsum finem vir

licet omnes virtutes immediate co
operentur ad gratiam a qua formantur
hoc non impedit quin per comparationem
ad finem una virtus ab alia in
formatur possumus etiam aliter dicere
quod virtus caritatis non solum
immediatam ordinat in finem
verum etiam immediatam sic habet
ad gratiam et huius signum est quia
non potest esse informis sicut
cetere virtutes unde tamen comparantur
immediate ad finem et comparantur
immediate ad gratiam licet alias vir
tutes informari ¶ Ad illud quod obi
citur quod forme non est forma
nec perfectionis perfectio dicendum quod istud
intelligendum est per se loquendo quia
forma non formatur scilicet quod for
ma nec perficitur scilicet quod perfectio
sed scilicet quod in se licet aliqua infor
mationem et aliquam imperfectionem et
quia alie virtutes quantum est
de se informitate aliqua habent
et imperfectionem non sunt omnino ipsius
potentie ultimate ideo perficiunt habent et
ad maius complementum perducunt per
gratiam et caritatem per sicut tac
tum est prius caritas non est
forma et perfectio aliarum virtutum
perfective et comparatione sed per ordinem
in finem unde virtutes aliomodo
sunt perfectiones et aliomodo cari
tate perficiuntur perfectiones enim
sunt ingenitum subiectum suum qualifi
cant habilitando ad actum sibi debi
tum perficiuntur autem quantum est cari
tate impulsum et per eius impe
rium et ad eundem perfectionis
perfectius ordinantur in finem ¶ Ad
illud quod obiciebatur quod sic caritas

est perfectio virtutum tunc accidit aliis
esse virtutes. Dicendum quod hoc est verum
sed virtutes alie totam perfectionem habent
virtutis trahit a caritate hoc autem
est forma virtutum cum quidam perfec-
tionem habent per se et quidam comparationem
super infusa et quidam est comparative
super acquisita secundum quod tactum est supra
et ideo propter hoc non potest concludi
quod accidit aliis virtutibus esse vir-
tutes per se cum ipsis habent quod vir-
tutes sint licet non habeant in tan-
ta perfectione per se inquantum habent
esse per [illegible] caritatis

Item secundo ista sunt contra caritatem
et primo quantum ad hoc quod dicit
ubi est caritas quid est quod pos-
sit deesse si enim hoc verum est
quantum ad caritatem sed omne quod
sufficit ad salutem ergo videtur
quod superfluunt cetere virtutes. Si
dicas quod ideo dicitur quia caritas habet
alias virtutes sibi annexas
tunc similiter potest dici de qualibet
aliarum virtutum omnes enim connec-
tuntur cuilibet virtuti sicut et cari-
tati. Item gratie gratis date
non minus connexe sunt ipsi cari-
tati et tamen ipse sunt valde utiles
et optime ipsi caritati in genere quod cum
caritas requiritur multa deesse
possunt. Responsio. Dicendum quod cum dicit ubi
est caritas nichil deest hoc intelligitur
de hiis que sunt necessaria ad salutem
nam iste defectus [illegible] defectus
est aliorum non defectus [illegible]
est [illegible] hec autem attribuunt
ipsi caritati ratione connexionis
aliarum virtutum quia enim [illegible] cari-
tate [illegible] unde possit legem imple-

sed causa propter quas cetere virtutes
[illegible] ad legis impletionem.
Ad illud vero quod obicitur quod simili-
ter possit dici de qualibet alia virtute.
Dicendum quod non est simile quia caritas
non tantum aliis connectitur sed causa prin-
cipium est connexionis cum sit
motivum perfectionis et quodammodo
[illegible] omnis boni sicut ipse [illegible]
dicit. Item quantum ad hoc quod
dicit eos [illegible] auctoritatibus [illegible]
[illegible] qui intuetur omnia peccata [illegible]
[illegible] videtur enim hoc debere pla-
cere [illegible] quia secundum quod
dicit dominus peccatum nichil est in
hiis autem que nichil sunt
unum non est magis alio [illegible]
videtur quod peccatum unum non possit
alterum excellere igitur habent paritatem.
Item quodlibet peccatum mortale to-
taliter privat hominem gratia et in-
ducit mortem sed in privatione con-
dicta non est ponere magis et minus
quia in hiis que mortua sunt
non est dicere magis mortuum
[illegible]
genere peccatorum mortalium unum pec-
catum excedit alterum. Responsio. Dicendum quod
quia peccatum est privatio ordinis
et [illegible] habitudinis per unum genus
peccati magis inordinatur
et [illegible] efficitur quam per aliud
sicut manifeste apparet. Unde
[illegible] est verum quod peccata equalia
non sunt [illegible] plus in-
clinat ad unum [illegible] quam ad
aliquid et ideo magis facit [illegible]
contempnere et ab ipso elongari et
recedere in uno genere peccati quam in alio.
Ad illud quod [illegible] peccatum [illegible] est

Dicendum quod etsi nichil sit essencia-
liter loquendo aliquis tamen est sicut subiectum
aliquo sicut oppositum unde vide-
bitur maioris vel minoris quod privatur
in diversis peccatis secundum unum secundum corre-
spondenciam. ¶ Ad illud quod obicitur
quod totaliter privat graciam et indu-
cit mortem. Dicendum quod licet omne
peccatum totaliter privat graciam non
tamen totaliter tollit habilitatem
ad graciam licet omne peccatum indu-
cat mortem non tamen tollit
habilitatem ad vitam et ideo licet
aliquis sit magis et minus mor-
tuus et magis et minus gracia
privatus per diversa peccata quantum
ad ipsam graciam et vitam gracie
in se est tamen magis et minus
quantum ad habilitatem vel respectu
gracie et vite illius diversa peccata
habent se in esse contrario unde
non est simile de corruptione mor-
te in qua totaliter fit privacio
et impossibilitas redeundi ad
vitam. ¶ Item queritur de hoc quod
dicit Omnia autem Dei mandata
caritatis implent quia per caritatem
implentur et ad caritatem tamquam
ad finem referri debent. Videtur
duo opposita inse implicare
si enim per caritatem implentur po-
tius debent referri ad cari-
tatem sicut ad principium quam
sicut sicut ad finem. ¶ Responsio. Dicendum quod
sicut tactum fuit supra de eo quod
caritas sit principium operum vir-
tutum quantum ad opera meritoria
principium sicut efficiens et forma
sive vivificativum et finis ad quem
ordinantur et hoc est quia ipsa

caritas cum in mente concurrit
ipsi summo bono quodammodo sup-
ponit ceteris et ceteris virtutibus mo-
vet et imperat et ideo efficiens et
principium est ceterarum virtutum quia ideo
facit opera earum meritoria ideo
dicitur esse forma postremo quia ideo
facimus opera meritoria ut deo fru-
amur et per caritatem in deo quiesca-
mus hinc est quod caritas ceterarum
virtutum et preceptorum est finis et
pro tribus causis incidunt in unum
et idem nec mirum quia caritas
faciens deo conformem quem habet
in se respectu creature ineuntur
triplicis cause unde nulla con-
trarietas cum quod ipse dicat in
littera. ¶ Item queritur de hoc quod dicit
Inimicus est iustitie qui timore
pene non peccat nullus enim
iustitie effectus iustitie inimi-
catur sed pena est iustitie effectus
cum ergo pena se faciat timen-
dam quod non faciat dicitur iustitie
inimicari. ¶ Item nichil quod facit
declinare a malo facit inimicum
iustitie sed timor pene quandoque
cessat a peccato facit declinare a
malo ergo talis non est inimicus
iustitie. ¶ Responsio. Dicendum quod videtur illud in-
telligi per se et per concordiam
per se ut dicatur inimicus iustitie
qui timore pene non peccat hoc est
qui a peccato recedit solo timore
pene non amore iustitie talis
enim quia ex solo timore pene non
amore iustitie, inimicus dicitur iustitie
inimicus non peccatum sed per concordiam
licet. Vel enim timor ille non compatitur
inimicam concomitantem tamen ipsum

concupiscam mala propter quod sunt
inimica dei nam qui amicus
est huius mundi inimicus dei con-
stituitur et per hoc patet responsio ad
illa duo que obiciuntur quod ipse
opponant ac si ubi illud intel-
ligetur datum esse preceptum ¶ Conse-
quenter de hoc quod ultimo con-
cludit et cum divinarum scripturarum
plenitudo est dilectio dei et
proximi ¶ Si cum una operatur
quod brevius potest et non fit
pluribus quod potest fieri per pauciora
videtur videtur quod hoc modo opera-
ri debeant divina scriptura si quo-
modo tota scriptura nichil plus
continet quam libro de mandato ca-
ritatis videtur tunc quod circa
hoc solum sacra scriptura debet
versari de nullo alio debet trac-
tari ¶ Ad hoc dicendum quod plenitudo aliquorum
continetur in aliquo hoc est du-
pliciter vel integraliter vel causaliter
plenitudo autem divinorum eloquiorum
in caritate non continetur integra-
liter quia multe alie virtutes
ibi docentur et precipiuntur que sunt
diverse et distincte a caritate
sed cum quod dicitur continetur hoc est ca-
usaliter quia tota sacra scriptura fi-
naliter ordinatur ad hoc ut dili-
gamus deum et proximum et
si tu obicias quod qui diligit
proximum legem implevit quia id
solum mandatum debet in lege
continetur dicendum quod mandata et documenta
in sacra scriptura multiplicantur
propter duo videlicet propter commendandam
caritatem compertam intellectus et
propter concludendum fastidium compertum
[illegible] affectus natura est enim quod

secundum modos secundum quos de-
bemus ordinari ad proximum
et ad deum et quia illi varii sunt
et nos ignorantes sumus nec
possumus illa simul capere ideo
oportuit diversa per diversa do-
cumenta distinguere ¶ Rursus
quia affectus non fastidit
unum et delectatur in varietate
ideo diversis modis scripturam docet
et insinuat unum et idem ut
affectus non [illegible] in diversis et va-
riis [illegible] invenit quod fiat in
unitate et delectatur in varie-
tate ut tanto proficiens sit
melior quanto delectabilior et
propterea modo in ipsa sacra scrip-
tura reperiuntur mandata obli-
gatoria modo [illegible] attrac-
tiva modo monita salutaria
modo documenta parabolarum modo enigmatum
ut omnibus hiis concludatur
fastidium et hoc proficiens diri-
gatur ad unum et per hoc co-
[illegible] patet quod sacra scriptura
si magna est in continentia tam-
dita est nichil continet simpliciter plenum
nichil [illegible] diminutum
Sed iam distinctionem   di 37
decalogi postquam magister
agit magister de virtute que qua
sustinemus [illegible]
et in qua vivimus secundum diversa
sunt in partes duas in quarum prima
determinat magister de virtutibus que
[illegible] in quibus consistit spiri-
tualis vite complementum ¶ In secunda
vero de preceptis decalogi in qui-
bus consistit spiritualis vite
[illegible] prima parte [illegible]
hic incipit [illegible]

partes ista in partes tres in quarum
prima determinat de distinctione pre-
ceptorum in comparatione ad scriptu-
ram tabularum secunda vero determinat
de eisdem respectu obligationis
eorum oppositorum ubi agit de
mendaciis et periurio ibi dicit propter
nimirum. Secundum est circa esse man-
datorum quia tertia vero agit
de eisdem preceptis comparando
legem ad evangelium ibi dicit pl.
Quartum preceptum est non desidera-
bis etc. Prima pars que continet
presentem distinctionem dividitur in partes
duas in quarum prima concluditur
de preceptis prime tabule secunda
vero de preceptis secunde ibi secunda
vero tabula vii continet manda-
ta. Prima pars habet tres partes in
quarum prima concluditur secundum quod
tria sunt mandata prime tabu-
le decem libus continentur. prima
agit de primo secunda de secundo
ibi secundum preceptum etc. tertia
de tertio ibi tertium ut diem
sabbati sanctifices etc. Secunda vero
pars dividitur in quinque partes secundum
quod quinque sunt mandata decem libus
continentur. habent partes autem
illarum partium satis manifeste sunt
in littera

ar. 1. Ad intelligentiam autem huius
partis mandati hic quero de manda-
tis decalogi in generali circa
hic autem duo generaliter possunt queri
Primum est de ipsorum mandatorum
obligatione. Secundum vero est de
distinctione et ordine. Circa
primum queruntur tria. Primo
[illegible] verba decalogi de-

beant esse obligatoria. Secundo
utrum obligent ad opera bona
in genere sive an etiam ad opera for-
mata. Tertio utrum obligatio
illorum mandatorum procedat secundum
legem nature an secundum legem scriptam
Quantum ad primum sic proceditur
utrum deus debuit impo-
nere homini mandata obligatoria
et quod non videtur primo per illud quod dicitur
Ro. xiiii° preceptio ordine accepta
per mandatum operatum est in me
omnem concupiscentiam sed deus nichil
debet imponere quod faciat ad aug-
mentum concupiscentie ergo non debuit
homines per mandata obligare
Item super illud Cor. ii° xv virtus
peccati lex prohibendo auget
peccati concupiscentiam si ergo deus nichil
debet nobis imponere quod faciat
ad cumulum augmentum sed potius
addimentum unde quod per mandata
nullo debuit nos obligare
Item Aug. dicit super Gen. ad litteram
meliores indicavit homines
qui ei liberaliter deservierunt sed de-
bitum obligationis repugnat
libertati obsequii si ergo deus
a principio reliquit hominem in manu
consilii sui dando ei libe-
rum arbitrium videtur quod nullo modo
debuit addere obligationem precep-
torum. Item liberalius dat aliquid
donum qui dat sine onere quam qui
dat cum onere imposito si ergo
obligatio preceptorum magnum onus
est et deus est liberalissimus videtur
quod gratiam et gloriam debuit dare
homini ita quod ipsum non obligaret
ad aliquod mandatum. Sed contra

decet conditorem cunctis opibus suis legem certam et limitem prefigere ultra quem non debeant progredi sicut patet quia omnes creature regunt secundum leges sibi a creatore impositas si ergo hoc est dignitatis increate ideo quod decens et conveniens sunt homini legem imponere per quam non liceat homini progredi hoc autem fit per mandata obligatoria ergo talia mandata homini danda. Item decet rectorem in subditis suum debitum ordinem si ergo homo per libertatem sue voluntatis poterat inordinari optimum et conveniens sunt ipsum directivum ordine astringi hoc autem fit per obligationem mandatorum decalogi decens igitur sunt talia mandata homini dari. Item decens est dominum a servo suo obsequium exigere sed tunc dominus obsequium a servo exigit quando leges et precepta eidem imponit si ergo decens sunt ut ei imponerent mandata obligatoria. Item decens est iustum iudicium secundum merita retribuere sed iustum et debitum non habet locum ubi nulla cadit obligatio legis si ergo convenientes sunt deo homines cum eo tulerat liberum arbitrium secundum iustitiam iudicare decens etiam sunt ut regula iustitie eidem prefigeret sed hoc fit secundum mandatorum impositionem ergo etc. Ad secundum dicendum quod absque dubio verba decalogi debuerunt dari per modum precepti ita quod in eis non solum solum homo instruitur sed etiam obligaretur et ratio huius est quia deum decebat et quia nobis expediebat deum utique decebat quia in his verbis decalogi consistit regula iustitie secundum quod dictat lumen rationis recte et quia deus tamquam iustus debet esse emulator rectitudinis et iustitie et in subditis et in se ipso hinc est quod homini leges iustitie imposuit ad quas ipsum obligavit ut nullo modo liceat ipsum eas in pene pretergredi verba igitur decalogi per modum obligationis debuit dari quia sic decebat divinam equitatem nec tantum decebat equitatem immo etiam maiestatem sicut enim decet summa maiestate creatura rationali reverentiam tali sic etiam decet quod rationalis creatura ad manifestationem illius summe maiestatis per obedientiam famuletur et propterea decuit ipsum imponere homini leges et mandata obligatoria non solum autem deum decebat sed etiam nobis expediebat tum propter gloriam meritum augendam tum propter pene consuendam propter gloriam utique augendam quia gloriosius est homini optime beatitudine premia quam sine meritis et quam tamen aliquis reddit convenientius quedam homini quem mentem obligat sibi verebilium [illegible] decet hoc

obligari deo / qu̇ᵒ dñi hom
hinc est q̄ ad opa p̄que co
tingebat incīri debent h̄d
p̄ p̄cepta obligari ut d̄ inn
obligatus obediret in mito
p̄ficit et ad maiorē cumlū
glīe p̄uenirēt ¶ Alia rō ē qͥr p̄t
pacē q̄ mandata que tm̄ h̄ad
est sicut dicit Aug̃ ut certi
pacē appetant pax aut̄ ser
uari non pot nisi homo n̄
usurpat sibi q̄ est alienū ideo
ut pax seruetur int̄ hoīes
debuit deus mandata hoī
tradē in quibus obligatur
ne q̄ est alienū usurparet
s̄ redderet deo et p̄ximo q̄d
eis debet ne aliter inuiuaz
faciendo pacē frangeret et fu
giendo pacē in se ip̄o pacem
amitteret ¶ Et ergo debuit ubi
decalogi tradi p̄ modū obli
gacionis et p̄cepti tam quia
decens erat ex p̄te dei tū quia
ex pacō eius erat ex p̄te nr̄a et
hoīes q̄ h̄et ondunt sicut co
ter ¶ Ad illud ergo q̄ p̄mo
obiciē in q̄rum ex parte aplo
q̄ mandatum intendit c̄ctas
dd q̄ illud intelliē h̄z s̄ ualde
p̄ accidens et occonaliter ex hoc
em̄ q̄ p̄ lege erat p̄cā cog
nita cum p̄ꝑam nō erat
g̃re tolled q̄cupia̅ intente i ue
tito et hoīes sacrent p̄pecarē
peccato ex hoc occonaliter sacbū
et ipius c̄cupie interio et
pcō aggrauacō s̄ hoc nō erat
de p̄ncipali intencione feren
tis mandata nec de ipsis ma

datorum obligacōne ¶ Nam dn̄s
p̄o tribuit mandatū obliga
toria q̄ semp̄ sunt p̄ncipus
tribuē g̃ram ad motiuē ad ip̄a
implenda unde q̄ p̄ manda
torum obligacōnem augetur co
cupiscencia h̄ nō erit ex ipis
s̄ peccans ex negligēā et culpa
hoīs ¶ Deus aut̄ p̄pt̄ negli
genciā hoīs nō debuit
dimittē qn̄ diligenciā circa sa
lutē hoīs exhibet ¶ Ad illud
q̄ obiciē q̄ lex p̄hibendo augꝫ
p̄ccā cupiditatē dd q̄ glo nō
dicit illud simplr̄ s̄ addit hac
q̄dam n̄ diffundat sp̄us cari
tatē uñ g̃nus p̄t̄ hec non
erat utilis nisi ad cognicio
nem g̃ra ipa mandatorum ob
ligacō multū conferebat ad sa
lutē ¶ Ad illud q̄ obiciē q̄ ob
ligacō repugnat libertati pot
uideri q̄ obligacō ad bonū
nō repugnat libertati simplr̄
s̄ repugnat libertati peccandi
ip̄so aut̄ peccare nō ē li
bertas nec pars libertatis non
dū obligacō mandati repug
nabat libertati male faciendi
libertatē nō minuebat s̄ pocius
augebat ¶ Alr̄ est dicere dicta q̄
est obligacō que aufert
p̄tatē et est obligacō que auf
fert impunitātē p̄ma obligacō
q̄ p̄tatē aufert minuit lib
ertatē s̄c̄da nō que p̄tatē nō auf
fert s̄ tollit impunitatē libertatē
arbitrii saluat et sup̄ addit in
tōe equitatē h̄ aut̄ s̄c̄do mō

mandata dei sunt obligato
ria et propterea in nullo libertatem
arbitrii derogabat quod potius
demonstrat instantiam quam dabant ¶ Ad
illud quod obicitur quod maioris libertatis
est dare aliquid sine merito
quam cum meritis dico quod et si ma
ioris libertatis sit ex parte dantis
non tamen est tante glorie et
excellentie ex parte recipientis
et quia deus in conferendo premium
non tantum attendit sue libertatis
manifestationem immo etiam glorie
sue promotionem sicut est quod maluit
nobis dare eternam beatitudinem
pro impletione mandatorum et me
ritum obedientie quam nullo me
rito precedente quia merita mea in
nullo derogant dono libertatis
immo potius eam manifestant
tum quia ipse bonorum meorum non
eget tum quia merita mea pro
cedunt ex munere gratie sue et
propterea dicit apostolus ro. vi. gratia
dei vita eterna

Secundo queritur utrum precepta de
calogi obligent ad opera
formata et quod sic videtur deuteronomii xvi
iuste quod iustum est exequeris
ex hoc verbo colligitur quod legis la
tor non solum precipiebat iustitiam
in facto sed etiam iustitiam in modo
opus autem quod est iustum in facto
et modo est opus formatum ergo
mandata legis obligant homines
ad opera formata ¶ Item matthei xix
Si vis ad vitam ingredi serva
mandata observatio igitur manda
torum decalogi introducit ad vi
tam sed nemo introducitur ad vitam
per aliqua opera nisi fiant ex cari
tate et talia sunt opera for
mata tunc ergo per legem obli
gamur ad precepta decalogi ob
servanda videtur quod per eandem ob
ligemur ad opera formata ¶ Item
augustinus dicit in fine de pre[...]
quod omnia precepta decalogi re
ducuntur ad duo precepta sed illa
precepta nemo implet nisi ex
caritate sicut patet de preceptis
quo precipitur Diliges dominum
deum tuum ex toto corde tuo etc.
unde ergo similiter quod omnia man
data decalogi teneamur imple
re ex caritate ergo per legem obliga
mur ad opera formata ¶ Item obligamur
ad opera mandatorum sicut inter
norum preceptorum sed interius precepti
sunt dare illa mandata ut per
illa ei serviamus et serviendo pla
ceamus hoc autem non fit nisi
per opera caritate et gratia infor
mata ergo etc. ¶ Item infor
matio et deformatio sunt op
posita preceptio et prohibitio sunt
opposita et si oppositum de opposito
et propositum de proposito tunc ergo de
formatio operum sit in prohibitione
eorundem informatio erit in pre
cepto ¶ Sed contra dicit ieronimus
quod anathema sit qui dicit deum
precepisse impossibile tunc ergo pre
cepta illa obligent tam ius
tos quam peccatores et impossibile
peccatori sit informare opera
sua tunc illud habeat fieri per ca
ritatem et gratiam unde quod ad hoc
nemo obligatur per divina mandata
¶ Item augustinus dicit et habetur in glo
sa super illud psalmi Declina a malo

et fuit bonum Declinare a malo
semper intelligit pena quamvis non sit
puniatur palam sed quandocumque
declinat homo a malo caritative
punietur palam ergo non semper
tenetur homo caritative declina
re sed declinando a malo obser
vantur precepta negativa quare non
videtur quod obligent ad opera for
mata Item aliquis filius
habens parentes et ipsos in extremo mor
tali honorat eos ipsa pietate
cum se offert et locus et tempus
et oportunitas constat quod iste non
peccat parentes honorando vel
committendo vel obmittendo er
go mandatum istud quo dominus
precepit honora patrem tuum et
matrem tuam non obligabat ad hoc
quod opus istud caritative impenderet
pari ratione vel alia mandata
Item opera formata non sunt nisi
signum sed nemo scit utrum gratiam
sanctus habeat ergo nemo scit
utrum opera eius sint formata
vel informata sed nemo obligatur
ad se quod non potest scire ergo man
data decalogi ad opera formata
non obligant Item quicumque
obligatur ad aliquid obligatur et
pergit ad id quod est illi inseparabiliter
annexum sed opera non possunt forma
ri ab aliquo nisi habeat gratiam er
go quicumque obligatur ad opera for
mata obligatur ad habendam gra
tiam ergo hec gratia requirit
omne tempus indifferenter tam tem
pus dormicionis quam tempus
vigilie quod homo obmittat

in quolibet instanti et in quolibet
tempore ac per hoc in uno die pec
cabit infinities quod si hoc mani
feste falsum restat quod opera decalogi
ad opera formata non habent obligare
Ad predictorum intelligenciam notandum
quod hic est triplex modus di
cendi quibusdam enim visum est
quod mandata decalogi obligant
ad opera formata obligatorie tamen
preceptum affirmativum non preceptum ne
gativum aut preceptum negativum est
semper et ad semper obligatorium pre
ceptum affirmativum quamvis sit semper
non tamen ad semper sed pro loco et
tempore Ideo quod dicunt quod manda
ta decalogi obligant homines
ad opera formata pro tempore quo
habet caritatem et gratiam tunc cum
pietate habet concurrere in opere
meritorio et tenetur bene uti gra
cia accepta Alius autem modus di
cendi est quod mandata decalogi
non obligant nisi ad opera bo
na in genere quia enim formata sunt
supra naturam potestatem et super
hominis latitudine et preter
ad talia opera non debemus obli
gari per mandata decalogi sed
solum ad opera bona in genere tamen
signum est quod si aliquis positus
extra caritatem honoret pa
rentes naturali pietate hiis operibus
absolvunt a mandati obligatione
sed quia primus modus videtur
concedere in hoc videlicet quod ponunt
homines per mandata decalogi solu
mmodo obligari ad ea que potest
quis per implere pro suo instanti

pit tum observacio mandatorum
dei sit via dereinmedi gratie
et iusticie. Quod est ad hunc tamen
secundus modus quem ponit modum te
net inter utrosque et ad quorum propo
situm videtur pertinere istorum hoc mo
tivum quomodo utrosque mandata de
calogi obligent ad opera forma
ta videndum est quod opera forma=
ta/ ~~sic accipi~~ possunt dici dupliciter
uno modo per conclusionem de for[...] hec
peccata alio modo per formam dignitatis
vita. Si primo modo accipiantur
opera formata sic utique ad opera
formata obligat / obligant enim
ad vitandum omnia peccata mortalia.
Si autem alio modo opera formata
sic accipiuntur proprie et tunc dis
tinguendum est in ipsa obliga
tione / est enim obligacio absolu=
ta et obligacio condicionalis
obligacio autem absoluta est
qua quis simpliciter ad aliquid faciendum
obligatur ita si illud non faciat
incurrit obmissionis reatum
obligacio vero condicionalis est
qua quis obligatur ad aliquid facien
dum si vult pervenire ad premium
et hec obligacio in eo quem ob
mittit non inducit obmissio
nis reatum sed ponit implicite
tendens defectum. Si autem lo
quamur de obligatione condicionali
mandata decalogi obligant
ad opera formata. Si enim vult
ad vitam ingredi necesse est caritate
servare mandata que
quidem caritas est vite princi
pium. Si autem loquimur de obli
gacione absoluta tunc disti
nguendum est in ipsis mandatis
quod duplex genus de eis loquendi

de eis in unum collatis prout
sunt ordinata ad duo mandata
caritatis aut de quolibet per se
sigillatim si de eis collatis in
unum tum utique continentur regula
iusticie secundum ordinem ad deum et
ad proximum per quem concluditur os
esse prout / sic concedi potest
quod obligant ad ~~hoc~~ opus for
matum vel in se si homo habet
unde possit in illud condere
vel in dispositione sine preparacione
ad illud tenetur enim homo sic
mandata decalogi implere
ut pro tempore implecionem prout
locum ibi gracie. Una obtenta
concedat tum locus et tempus
est in opera meritoria adimple
do duo caritatis precepta. Si
autem loquimur de quolibet sigillatim
et per se sic accipiendo / proprie opus
formatum hoc est opus merito
rium et loquendo de obligacione
absoluta mandata decalogi
non obligant ad opera formata
sicut varios audivi que ad
peccatum preterea induxerunt et ideo
concedi debent. Ad illud quod o
biicitur in contrarium quod legislator
precepit non solum facere opus
iustum sed et iuste dicendum quod mo
dus iuste quidam est quem facit
opus deo placitum et merito
rium et hic proprie reddit opus
formatum. Alius autem est mo
dus iuste qui concludit circa
actum virtuti iusti decorationem
intentionis que facit aliquid in
iustum et preordinacionem operis
et hic modus est in precepto
non primus. Alius autem modo

non dicit opus formatum ni
si accipiendo large sicut p[ro]
tactum est in 2o ¶ Ad illud
q[uod] obicit de auctore dicit in q[uo]
Si vis ad vitam ingredi ser
va mandata etc patet ex ipso p[ro]
cessu dicti quia ex verbis illis non
potest colligi q[uod] homo obligetur
ad opera interiora facienda n[isi]
obligacione condicionali vide
licet si vult ingredi ad vitam
Si aut de obligatione condiciona
li ad absolutam velit procedere non
valet quia yronia est ibi sophi
sticum quod et sumpsit ¶ Ad illud
q[uod] obicit q[uod] omnia mandata re
ducuntur ad duo precepta carita
tis similiter patet ex ipso quia pre
cepta duo caritatis similiter
non implentur in quocumque man
dato p[ar]ticulari accepto s[ed] quo[n]
dam plenario intellectu et
perfectione conprigente. secundum
mandatorum aggregacione et inte
gra observacione et hoc modo verum
est q[uod] mandata obligant ad
opus formatum in se vel in sua
disposicione s[ed] ex hoc non sequitur
q[uod] ad hoc obliget quodlibet man
datum per se sicut etiam non sequitur
dicere homines trahunt navem
ergo quilibet per se trahit quia
plus potest decem quam unus sic
et in proposito sic modo est intel
ligendum ¶ Ad illud q[uod] obicit
tenemur observare mandata
secundum intencionem pape[?] dicendum q[uod]
hoc est verum de obligatione
condicionali Si volumus ingredi
ad vitam possumus tamen et aliter
dici q[uod] intencio legislator[is]
non solummodo fuit ad hoc ut
homo perveniret ad gloriam s[ed]
ut evitaret penam mandata
aut si observentur quantum ad
opera exteriora quamvis facta sufficia
unt ad vitandum penam et ideo
non sequitur q[uod] per mandata obli
getur quis absolute ad opera
interiora ¶ Ad illud q[uod] ultimo
obicit q[uod] deformacio est impli
bicacione[?] ergo informacio in precep
to dicendum q[uod] secundum q[uod] informacio
comprehendit acquiritur non habet veritatem p[ro]p[ter]eo
q[uod] informacio et deformacio
non sunt opposita in mediate
cum inter opus interius et
opus peccati cadit modus bonum
in genere et bonum ex circumstancia
cum aut dicit q[uod] si aliquid c[adit]
in prohibicione eius oppositum
est in precepto hoc intelligi[tur]
de oppositis in medietatibus sic fuera
nt est prohibitum et non furari e[st]
in precepto et ideo quia illa non
habent locum in proposito

Tercio queritur utrum obligacio
mandatorum decalogi in
tenenda sit secundum legem na[tu]
re an secundum legem scriptam et q[uod] secundum
legem nature videtur illud enim
est naturale q[uod] est idem apud omnes
s[ed] ad mandata decalogi obli
gantur omnes ergo obligacio illa
est secundum legem nature ¶ Item
obligacio que se contendit ad
omne tempus attenditur secundum
illam legem cuius dictamen cur
rit in omni tempore s[ed] ob
ligacio mandatorum decalogi

manet in statu legis nature
et legis scripte et legis gratie
ergo obligatio illorum mandatorum
attenditur secundum legem nature. Item
mandata que obligant homines
tempore scripta scripture et gratie habent
obligare secundum legem nature
sed talia sunt mandata decalo-
gi sunt enim de dictamine legis
nature tempore scripta lege moysi et
lege ewangelii ergo. Item que-
dam sunt prohibita quia mala que-
dam mala quia prohibita similiter
quedam sunt bona quia sunt in
precepto quedam non ideo sunt in
precepto quia bona sunt. Ea autem
que in decalogo prohibentur vel
precipiuntur de se sunt mala vel bona
secundum quod dictat ratio ita quod deum
esse colendum et parentes honorandos
hoc utique bonum est sicut periurium
et homicidium hoc utique de se ma-
lum est sed talia spectat ad legem
nature ergo obligatio mandatorum
decalogi attenditur secundum instinc-
tum legis naturalis. Dixi contra
Augustinus xx. legitur quod primo manda-
ta ista voce sunt decalogi audi-
ta et postea subiungitur quod fu-
erunt in tabulis scripta si ergo
tunc tradebatur lex scripta videtur
quod obligatio mandatorum deca-
logi secundum legem scriptam principa-
liter habeat attendi. Item Ro.
vii. concupiscentiam nesciebam nisi lex
diceret non concupisces. Glossa concupis-
centia nesciebam esse peccatum sed
mandatum quod obligat secundum le-
gem nature non est homini cum
sine lege scripta ergo manda-
tum illud non concupisces vel non
spectat ad legem nature sed potius
ad legem scriptam. Item quod est de
dictamine legis nature spectat
ad statum innocentie sed dispositio man-
datorum decalogi ad statum inno-
centie non spectat quia in statu
illo locum non habebat homi-
cidium nec furtum nec adulterium
ergo videtur quod obligatio mandatorum
decalogi non sequitur instinc-
tum legis naturalis. Item quod sunt
secundum dictamine legis nature non
solum se extendunt ad sta-
tum vie sed etiam ad statum patrie
sed obligatio ista mandatorum de-
calogi ad statum patrie non se ex-
tendit quia ibi nec furtum pot-
est esse ubi nichil est proprium nec co-
cupiscentia ubi nulla potest esse
inopia ergo videtur quod obligatio horum
mandatorum non sequitur legis
naturalis instinctum. Item ponitur hoc
quod si obligatio mandatorum
decalogi sequitur legem nature
unde hoc est quod magis sunt
mandata illa scripta in tabulis
lapideis quam alia mandata
legis. Item que ppo quod deus
in mandate ipso ppo. v. p. pcepta
legis proposuit sicut legitur Exo.
x. cum magis quam alia man-
data judicialia et ceremonialia
que mediante moyse pervenerunt
ad populi notitiam. Ad pdccm
intelligentiam est cautum quod est lo-
quendo de obligatione mandatorum
decalogi tripliciter secundum quod et de- judicialia

ypa sufficiat fidei Secundum cum
quod articulos fidei contingit cre
dere tripliciter videlicet implicite et
explicite et quosdam implicite
et quosdam explicite Sic et de
preceptis decalogi intelligendum
est et secundum istum triplicem modum
obligacio mandatorum decalogi
respicit triplicem statum vide
licet statum nature institute
et statum nature lapse et sta
tum legis scripte ita quod statu
legis scripte respiciat simpliciter ex
plicite non tamen vel distincte
dicere mandata adeo sunt pro
mulgata et scripta statum vero
nature lapse respiciat obligacio
mandatorum decalogi implicite
secundum duo precepta universalis
que natura semper dictabat videlicet
quod faciat alii quod sibi vellet fieri
et non faciat alii quod sibi nollet
fieri statum vero nature insti
tute respiciebat quodammodo im
plicite quodammodo explicite que
dam enim sunt precepta ordina
cia ad deum quedam vero ordinancia
ad proximum Precepta namque
illa que ordinant ad deum expli
cite obligat homo in statu nature
institute ubi ydoneus erat et
dispositus ad colendum deum inte
gre et perfecte ad mandata vero
que ordinant ad proximum obli
gabatur implicite propter quod necessitas
explicandi mandata illa erat licet
ex multiplicata deordinacione que
subsecuta est et ex prima trans
gressione et illud colligi potest
ex eo quod dicitur Ecc. xvii Bonum
et malum ostendit illis posuit oculum
sensum in

plevit cor illorum et mala et bona
ostendit illis posuit oculos
suos super corda ipsorum etc. usque
ibi Attendite ab omni iniquo
et mandavit illis unicuique de
proximo suo non colligitur expli
cata obligacio hominis respectu
cultus divini et implicita respectu
vitande lesionis ipsius proximi
Secundum hoc ergo patet quod obli
gacio mandatorum decalogi ra
dicaliter sequitur legem nature sed quantum
ad explicacionem sequitur legem scrip
ture explicio enim plenaria man
datorum decalogi optima fuit
secundum statum post peccatum ob obscuracionem
luminis racionis et propter obligacionem
voluntatis quia cum voluptas
corrupta erat ad multiplicem de
ordinacionem oportebat eam reli
gari per multiplicia mandata
Rursus quia scriptura cordis
interior propter peccatum erat obnubi
lata et homo qui fuit spirituali
mente perditus effectus erat
sensibilis et carnalis optimum
erat ut exteriorus legem et au
diret per sensus corporis ea per que
posset in rectitudine iusticie re
gulari et ideo explicacio et distinctio
mandatorum decalogi spectabat
ad legem scriptam communis obligacio
spectavit ad legem inditam
sicut racio ad primam partem in
ducte ostendunt et ideo con
cedi potest quod racionis concludunt Ad
illud vero quod primo obicitur in contrarium
quod verba decalogi audita fuerunt
in datione legis tamen tempore vinco quia
hoc non erat propter introduccionem
nove obligacionis sed potius propter

propter unius obligationis complexionem que quidem necessaria erat propter peccati obnubilationem. ¶ Ad illud vero quod obicitur de auctoritate apostoli quod concupiscentiam nesciebam esse peccatum potest dici quod loquitur in persona hominis carnalis aut certe hoc dicit quia et si aliquo modo per legem nature in generali non tamen in speciali cognoscebat nisi per legem scriptam. Unde ipsemet idem dicit quod per legem cognitio peccati. Preterea quoniam illo non licet quod obligatio huius mandatorum ortum habeat a lege scripta sed solum quod unius obligationis complexio a lege illa sit facta. ¶ Ad illud quod obicitur quod ea que sunt de dictamine legis nature sunt statui innocentie. Dicendum quod verum est de hiis que sunt de dictamine legis nature in speciali; que autem sunt de dictamine legis nature in generali et implicite illi statui sunt [illegible] et hoc modo ad illum statum spectabant mandata secunde tabule.

¶ Ad illud quod obicitur quod ea que de dictamine legis nature manent in statu glorie videri potest dupliciter. Quidam quia secundum quod dicit de virtutibus quod manent in patria secundum potentias intellectivas et nobilitates in et actus sic concedi potest quod adimpletio mandatorum decalogi salva erit in patria multo tamen nobiliori et excellentiori modo quam sit in via secundum quod adimple~~tio mandatorum decalogi salva erit in patria multo tamen excellentiori et nobiliori~~ excellentiori modo ordinabitur et addetur et ad proximum secundum quod voluntas excellentiori modo erit ad melius ordinata et a malo remota. Aliter etiam possunt dici sicut tactum est prius ut fiat modus in hiis que natura dictat generaliter et hiis que dictat specialiter sive implicate sive complicate et rursus in hiis que natura dictat complicate quia dictat secundum [illegible] statum nature vel secundum statum nature lapse et quod est de dictamine legis nature simpliciter et complicate illud manifeste stabit in statu glorie. Complicatio autem et distinctio mandatorum decalogi respiciat statum nature lapse et instinctionem legis scripte. ¶ Ad illud vero quod queritur quare magis ista decem verba scripta sunt in tabulis lapideis quam alia cum magis pertinent ad legem scriptam. Dicendum quod hoc fuit quia in ipsis maxime consistebat scilicet instructio et alia habebat reduci ad hoc et ipsa quidem stabilia erant nec mutandi habebant per legem supervenientem; ideo in tabulis lapideis scripta sunt ut ostendatur eorum perpetuitas quantum ad dignitatem et quantum ad stabilitatem. ¶ Ad illud quod obicitur quare quod mandata sunt ipsi populo addita in mente mandata decalogi quam iudicialia vel cerimonialia. Dicendum quod hec fuit quia cum mandata decalogi essent de dictamine legis nature modicam indigebant expositione unde semper [illegible] statim posuit illa. Sed ceremonialia vero et iudicialia indigebant maiori instructione

instructive vnde illorum cognicio principaliter spectabat ad iudices et sacerdotes ideo non sic fuerunt data primo in medio sed mediante legis latore

arti. 29 Quarto queritur de mandatis decalogi quantum ad ordinem et distinctionem et circa hoc tria perquirentur ¶ Primo queritur de comparacione datorum vnius et sufficiencia utrorum sint decem ¶ Secundo queritur de ordine ipsorum ad inuicem ¶ Tercio queritur de numero et ordine in comparacione ad tabularum distinctionem

Circa primum sic proceditur et queritur utrum mandata decalogi tantum decem sint vel tantum x an plura an pauciora et quod debeant esse pauciora videtur quia ad Ro. xiii dicitur ¶ Qui diligit proximum legem impleuit ergo in mandato de dilectione tota lex potest concludi videtur ergo quod mandata non debeant vnius denarii multiplicari quam in paucioribus mea magis ¶ Item super illud Ro. vii concupiscentiam nesciebam glossa bona est lex que dum concupiscentiam prohibet omnia mala prohibet si ergo in prohibicione concupiscentie omnia mala prohibentur videtur quod alia mandata superfluunt omnia alia mandata ¶ Item dicta legis et cuius est quod lex prohibeat manum non ad vnum extinguet aut non solo manum sed et alii prohibet ergo videtur quod solum non prohibetur debet prohibere actus exterior et non quod pertinent ad actum interiorem ergo superfluunt mandata de non concupiscendo ¶ Si tu dicas quod prohibetur concupiscentia que progreditur in opus contra hoc est quia illa non distinguitur a peccato operis ergo preceptum de prohibicione illius concupiscencie non debet numerari preter preceptum de prohibicione operis exterioris ¶ Contra quod debeant esse plura quam decem videtur magis sumus debitores deo quam proximo ergo plura debeant esse mandata ordinancia ad deum quam ordinancia ad proximum cum ergo mandata ordinancia ad proximum sint vii videtur quod mandata ordinancia ad deum sunt plura vel saltem totidem ¶ Item tenemur obligari ad benefaciendum proximo quantum obligamur ut non male faciamus et tamen ergo vii sunt mandata [illegible] que prohibent ne offendamus proximum videtur quod saltem vii debent esse [illegible] que obligarent et ordinarent nos ad benefaciendum et si hec omnia mandata essent saltem xiiii ¶ Item septem sunt capitalia peccata ita magna quantum est de natura sui sicut est peccatum avaricie et luxurie ergo sicut speciale mandatum est in quo prohibetur avaricia et in quo prohibetur luxuria ita speciale mandatum debet esse ad alia mortalia prohibenda ita quod quodlibet esset preceptum in quo specialiter prohibetur superbia aliquod in quo invidia et de aliis ¶ Si tu di-

tatis quod implicate prohibentur
implicitam concupiscere obiciatur quod
hoc quia tres sunt radices
peccatorum scilicet quod dicitur i. Joh. ii. c
concupiscencia oculorum et concupiscen-
tia carnis et superbia vite. Si ergo
concupiscencia carnis et oculorum pro-
hibetur complicate videtur quod et
superbia vite debet hic specia-
liter prohiberi. ¶ Item sicut con-
tingit concupiscere uxorem alienam
et concupiscere q suam in ope-
re ita est respicere circa hoc
adiuum et filium testi et circa a-
lia mandata ergo sicut duo
diversa sunt precepta de concupiscencia
uxoris aliene et rei aliene
in opere et in rate sic debent
alia precepta duplicari quod si fi-
eret tunc erunt plura quam x
est igitur quod quare x sunt et non
plura nec pauciora ¶ Ad pri-
mum est notandum quod sufficiencia et numerus
mandatorum sumitur scilicet penes
ordinem hominis instruere qualiter
tenetur esse homo ad deum et ad
proximum ordinare unde quedam
sunt mandata ordinancia ho-
minem ad deum quedam vero ordinan-
tia ad proximum. Illa vero que or-
dinant hominem ad deum dicuntur
esse precepta prime tabule et is-
ta sunt tria et non plura nec
pauciora quorum numerus et suffici-
enciam potest tripliciter videlicet compa-
ratione obiecti nam cum in deo sunt
tres persone et tria appropriata
et triplex genus cause scilicet quod com-
paratur ad creaturam triplex
est preceptum scilicet quod creatura
rationalis considerando hec ad deum
primum scilicet rationem maiestatis
que appropriatur Patri et que-
nit deo scilicet quod est causa ef-
ficiens creature ordinatur
per illud preceptum non habebis deos
alienos scilicet rationem virtutis
que appropriatur Filio et quem
deo scilicet quod est causa formalis
omnis creature ordinatur per id
non assumas nomen dei tui
in vanum scilicet rationem bonitatis
que appropriatur Filio Spiritui sancto
et quem deo scilicet quod est cau-
sa finalis ordinatur per illud me-
mento ut diem sabbati sancti-
fices ita quod per illa tria suffi-
cienter homo ordinetur ad deum et
subiaceat prime maiestati et cre-
dat prime veritati et adhereat
prime bonitati et hec sufficiencia
sumpta est ex parte obiecti ¶ Secun-
do sumitur vero ex parte obiecti ordi-
nati quod quidem est anima rationalis
in qua est triplex vis ideo tunc
scilicet quam habet in deum ordi-
nari videlicet rationalis con-
cupiscibilis et irascibilis man-
datum de adoratione respicit
irascibilem mandatum
vero scilicet respicit vim ratio-
nalem secundum mandatum tertium de sancti-
ficatione respicit vim con-
cupiscibilem sicut intuenti
satis apparet et hec suffi-
ciencia sumpta est ex parte subiecti
Tertia non modo sufficiencia sumitur
ex parte actus modi triplex
est enim actus scilicet quod habet
homo in deum ordinari videlicet
actus cordis oris operis que

nes actum operis attendit
mandatum adorationis. Per eius
actum oris attendit secundum man-
datum quo prohibetur falsa iuro-
catio nominis divini. Secundum ac-
tum cordis attendit tertium
mandatum in quo praecipitur sanc-
tificatio mentis et sic patet suf-
ficientia mandatorum ordinantium
hominem ad deum quae sunt tria
tantum et non plura nec pauci-
ora. Sufficientia autem mandatorum
secundae tabulae in quo sunt mo-
dis triplicibus potest assignari videlicet
comparatione obiecti et subiecti et ac-
tus medii. Comparatione namque obiecto-
rum proximus obiectum sic potest sumi
in proximo cum adhuc ordinat
mandata secundae tabulae velut
affectus patris et filii et spiritus sancti.
Secundum quod in proximo velut
perfectus patris sic debemus
ei honorem et reverentiam et prius
hic attendit illud mandatum
honora patrem tuum et matrem. Singulis
velut affectus summi patris
hic quod habet rationem principii sum-
aut quod in proximo velut affec-
tus filii sic debemus ei inta-
tem et sic est illud mandatum
non loquaris contra proximum tuum
falsum testimonium. Secundum autem quod ve-
lut in proximo affectus sponsus
sic debemus ei dilectionem et
innocentiae puritatem et quod pos-
sumus nocere proximo sine damno
habere cum inlapsu in persona
propria et in persona coniuncta et in
rebus suis et hoc duplex vel
actu interiori vel exteriori ideo sunt

velut quoque mandata contra
nocumentum eius quod est fieri in per-
sona proximi est illud praeceptum
non occides. Contra nocumentum vero
quod est fieri in persona coniuncta est
illud praeceptum non moechaberis.
Secundum quod consistit in opere contra
nocumentum quod fit in rebus est
illud non furtum facies. Et quia
nocumentum illud est duplex vi-
delicet in persona coniuncta et in re-
bus frequentius fit in volunta-
te per concupiscentiam quam fit in opere
ideo sunt alia duo mandata in quo-
rum uno prohibetur concupiscentia uxoris in
hoc quod dicitur non concupisces uxo-
rem. In alio prohibetur concupiscentia rerum
in hoc quod dicitur non concupisces
rem proximi tui etc. Sic ergo
patet sufficientia comparatione condicionis obi-
ecti. Comparatione vero subiecti secundum triplicem
potentiam animae contingit etiam suffi-
cientiam assignare hoc modo tri-
plex enim est potentia animae secundum quam
contingit ad proximum ordinari
videlicet rationalis concupiscibilis
et irascibilis. Quantum autem ad poten-
tiam rationalem homo debet ordi-
nari ad superiorem per reverentiam
et honorem et sic patet illud hono-
ra patrem tuum etc. Ad proximum
non aggravare et alii declinare
et sic est illud non occides. Secundum
autem rationale virtute ordinatur
ad proximum puritatis loquelam
et testificationem et sic est illud man-
datum Non loquaris contra proximum
tuum falsum testimonium. Secundum non con-
cupiscibilem potentiam homo ordina-
ri ad proximum per suam refrenationem

et quia illa est universaliter corrupta
per cupiditatem et concupiscenciam ideo
prohibetur cupiditas et concupiscencia
in actu exteriori per duo mandata
per hoc videlicet non mechaberis
et non furtum facies prohibetur
etiam in actu interiori per alia duo per
hoc videlicet non concupisces uxo-
rem proximi tui non appetes nec
aliquam rem et sic patet summa suf-
ficiencia ex parte illorum que in man-
datis secunde tabule. Ex parte autem
actus patet summa sic ordinantur
enim homines ad proximum secundum in-
nocenciam et secundum beneficenciam. Si secundum
beneficenciam sic est illud manda-
tum honora patrem tuum et ma-
trem tuam. Si secundum innocenciam hoc
est tripliciter aut secundum actum cor-
dis aut oris aut operis. Si secundum
actum operis aut hoc est in pro-
hibendo deordinacionem que est
contra ipsius esse individuum et
sic est illud non occides aut con-
tra debitam conservacionem speciei et sic
est illud non mechaberis aut
contra possessionem temporalis sub-
sidii et sic est illud non furtum
facies. Si autem ordinem ad
proximum secundum actum oris sic est
illud mandatum non falsum testimonium
dices. Si vero secundum actum cordis
qui quidem consistit in affectu
hic quantum duplex aut libidinis con-
tra cupiditatem aut honeste contra
voluptatem et secundum hoc sunt
duo mandata unum contra vo-
luptatis concupiscenciam et sic est illud
non concupisces uxorem alienam
non contra cupiditatem et concupis-
cenciam et sic est aliud non

concupisces rem et sic patet omni-
modo patet numerus et sufficiencia man-
datorum decalogi quorum tria sunt
que ordinant hominem respectu sum-
me trinitatis et septem sunt que or-
dinant hominem respectu totius in-
ferioris universitatis ut sic no-
tum sit generaliter unum ex parte veri
sed etiam ex parte ipsius unitatis proporcio
que rectissime convenit in denario
numero secundum quod docet Augustinus in
libro musice et dicit in denario
quandam excellentem esse perfectionem
ob quam stamus in uno illo et ul-
tra ipsum numerando non procedimus nomina-
cione sed redimus ad caput
et ideo in numero illo decebat tam
et comprehendi divina precepta que
sunt via deveniendi ad perfectionem su-
mmam concedendum est igitur quod decem
sunt mandata decalogi secundum
quod lex dicit nec plura nec pau-
ciora. Ad illud vero quod primo obi-
citur quod qui diligit proximum
legem implevit dicendum quod quamvis in
dilectione proximi claudantur man-
data ordinancia ad proximum quan-
dam generalitate inchoativa tamen
ob multiplicacionem peccati oportunum erat
et congruum mandata illa per que
excluduntur speciales deordinaciones
explicari in speciali. Aliud sicut uni-
tas quamvis non concludit multi-
tudinem specierum nec unitas summa
excludit multitudinem que sunt
ad finem. Sic ex unitate mandati
dilectionis in proximum non potest
concludi quod non sit pluralitas
mandatorum ad proximum ordina-
torum. Ad illud quod obicitur quod lex
prohibendo concupiscenciam prohibet actu

mala. Dicendum quod concupiscentia sumitur
generaliter et specialiter. Generaliter con-
cupiscentia dicitur quilibet appetitus
libidinosus et inmoderatus.
Specialiter vero dicitur esse appetitus
delectabilis secundum gustum et tac-
tum. Et primo quidem modo in pro-
hibitione concupiscentie dicuntur omnia
mala prohiberi, secundo autem modo
tenet locum specialis mandati
et numeratur inter mandata de-
calogi. ¶ Ad illud quod obicitur quod qui
peccat mortaliter se ipsum occidit,
dicendum quod in prohibitione homicidii
non prohibetur deordinatio cuiuscumque
quia unus secundum deordinationem potentie naturalis
que est in actu potiori vel ad
actum potiorem aliquomodo habet
ordinari. Unde quamvis ibi prohibe-
atur homicidium operis et volun-
tatis, non tamen prohibetur omne
peccatum, et ideo propter hoc non potest
concludi superfluitas aliorum
mandatorum decalogi. ¶ Ad illud
quod obicitur quod lex prohibet manum
et non animum, dicendum quod hoc non dicitur
quia lex non prohibeat peccatum
cordis, sed hoc dicitur quia peccatum cordis
non punit pena mortis, secundum
quod peccatum operis quod potuit convinci
probari. Unde prohibitionem intellige
respectu pene inflictionis; et propter
hoc non sequitur hic quod peccatum cor-
dis non debeat prohiberi in man-
datis decalogi. ¶ Ad illud quod obicitur
quod debent esse plura quia plura
debemus deo quam homini, dicendum quod ea
que damus homini quodammodo
debemus et solvimus deo; ideo plura
sunt que debemus et reddimus
deo quam proximo, quia tamen ad deum
ordinamur secundum vitam contemplativam,

ad proximum secundum vitam activam,
et in vita contemplativa quare uni-
tas, in vita vero activa reperitur
multiplex varietas. Hinc
est quod plura mandata que directe
obligant ad proximum quam que
directe obligant ad deum. Hinc e-
tiam quod plura sunt peccata quibus
peccatur directe in proximum quam
quibus directe peccatur in deum.
¶ Ad illud quod obicitur quod totmodis con-
tingit alicui benefacere quot modis
male, dicendum quod quia corruptio fomitis con-
cupiscentie in nobis quodammodo est de
se ad malum inclinat, ideo sumus
difficiles ad levandum ad bonum facien-
dum, quia proni sumus ad malum
a iuventute; hinc est quod plura
sunt precepta negativa ordinata
ad proximum quam affirmativa; plura
sunt in quibus prohibetur ne fi-
at malum quam in quibus pre-
cipitur ut fiat bonum. ¶ Ad
illud quod obicitur quod ita debet prohiberi
superbia et invidia sicut ava-
ritia et luxuria, dicendum quod illa duo
magis habent prohiberi explicite
quia propter insolubilitatem libidinis
cum se proferunt in actum ex-
teriorem operis; inchoamus tamen
et alia peccata capitalia in man-
datis decalogi hec prohibentur.
Nam superbia prohibetur in ado-
ratione dei et inhonorifica-
tione proximi; invidia vero et
ira in fuga homicidii; accidia
in sanctificatione sabbati; avaritia
vero in prohibitione furti; luxuria
et gula sibi coniuncta in prohibi-
tione mechie et adulterii, ubi
prohibetur etiam illicitus coitus

et in mandatis de las terminalis et si obiciat quod ita dicitur prohibetur in speciali superbia inter septem con cupiscencia carnis et oculorum dicendum quod non est simile quia licet ita sit non ita videtur illa est principalis prima in actu exteriori scilicet quod alic... Ad illud quod obicitur quod ita gratia mandatum precepti cor de et opere sicut adulterium et fur tum dicendum quod non est simile quia concupiscencia carnis quia irascibilis non est adeo corrupta scilicet quod concupiscibilis quamvis propter peccatum in mode rata corrupta dicitur corrupta et infecta et magis ad malum pronam(?) tamen eciam quia ita ordo habet concupiscencia scilicet quod dicitur Damascenus quia ira est vindex legis con cupiscentie et ideo dum prohibetur con cupiscentia in sua origine quodam modo prohibetur et ita ideo non sit oportuit generaliter mandatum quod respiciat actum irascibilis sicut ipsum uterum sicut mandatum quod respiciat actum concupiscibilis sicut quam concupiscenciam et exterior totum sicut habetur quare non oportuit duplicari alia mandata

Secundo queritur de ordine man datorum decalogi et videtur quod mandata decalogi male or dinentur quia prius est illud quod est magis adaltiorum quia illud ad quod ducit sed mandata ordinaria ad proximum sunt magis respectu man datorum ordinatorum ad deum ergo priori loco debent ordinari. Item quanto aliquis malius tanto prius sed peccata neque sunt utilia

res obligacionis quam affirmativa ergo magna debent precepti affir mativa tunc quam sit in secunda tabula quia precepto de hono rando parentes quod est affirmativum pre mittitur aliis. Item prior est actus cordis quam oris et opere cuius mandatum illud in quo prohibetur decordinatio circa actum cordis debet precedere illud in quo prohibetur decordinatio circa actum operis tunc quam requiritur in or dine mandatorum quia illa man data in quibus prohibetur concupiscencia cordis ultimo loco nominantur. Item prior est actus potentie rationalis quam concupiscibilis et quam irascibilis ergo mandatum illud in quo prohi betur concupiscencia cordis decordi natio rationalis debet precedere illud in quo prohibetur decordinatio irascibilis concupiscibilis tunc quam invenitur in ordine man datorum quia prius mandatum est de non committendo homi cidio quam de non dicendo falsum tes timonium. Item videtur quod non sit ibi ordinis respectus inter manda ta ordinaria ad deum neque pre mittuntur affirmativa et sequuntur illud videlicet memento ut diem sabbati sanctifices cum non est in mandatis ordinatis ad proximum quia affirmativa premittitur et negativa subiungunt. Item sicut mandatum ratione quia in mandatis prime tabule nobilissima ponuntur ultimo loco in mandatis secunde tabule ponuntur primum sed dicas quod hoc non est in genere quia aliud h...

homo ordinari ad deum alter
ad proximum convertit hoc est quia
ipse debet caritate ei tamen
primo et principaliter ergo idem ordo qui
servatur in mandatis ordinati
bus ad deum debet observari in man
datis ordinativis ad proximum
¶ Item mandatis secunde tabule
precepta respicientia actum cor
dis ponuntur ultimo in mandatis
non prime tabule est e contrario ergo vi
detur quod sit ibi ordo preposterus et
contrarius ratio sumitur ex hoc quod
dilectio proximi conformari debet
dilectioni dei ergo eodem ordine
quo ordinantur mandata prime
tabule debent ordinari manda
ta secunde tabule ¶ Item videtur quod
ordo sit ibi observandus quia a
quolibet istorum mandatorum potest
quis incipere benefacere et equaliter
potest incipere peccando transgre
di qua ratione unum debet preponi
alteri ratione et quilibet ergo non
videtur aliquis ordo faciendus esse
in ordine ¶ Ad hoc dicendum quod sicut in
mandatis decalogi consideratur
unus sufficientia ita etiam respicitur
ordo congruus secundum quod ordine recte
legislator ordinat ea ad generaliter
illius autem ordinis congruentia duplex
ratio prima adverte videlicet secundum
regula fidei dirigentis et secundum
regula iustitie cogentis fides
autem dictat nos primo ordinari
ad deum et deinde ad proximum secundum
conformitate ad deum in ordine autem
ad deum primo dictat fides nos or
dinari ad patrem exhibendo sibi
debitam reverentiam secundo ad filium
[illegible] unus muniendo [illegible]
ut

reddamus ei esse creaturam
¶ Tertio ad spiritum sanctum servando sibi
templum secundum et hic est rectus or
do quia pater a nullo filius a
patre solo spiritus sanctus ab utroque procedit
simul a patre et filio in hunc
ordine docet ordinari ad proxi
mum secundum conformitatem ad deum
unde secundum quod conformatur patri
primo docet exhibere sibi reveren
tiam secundum quod conformatur filio
docet vitare eius iniuriam
que potest fieri tripliciter per homici
dium per adulterium per furtum et per
falsum testimonium postremo secundum
quod homo habet conformari spiritui
sancto dicit fugienda esse concupiscentias
pravas que inquinant cordis habitaculum
vel hic quid fit predicto mandata
postrema et sic patet ordo istorum
mandatorum decalogi secundum re
gula dictaminis ipsius fidei a
lia etiam modo considerare possumus
convenientia ordinis manda
torum decalogi videlicet secundum ex
igentia obligationis iustitie
et quia iustitia magis dictat
nos obligari deo quam proximo
ideo premittuntur mandata ad
deum ordinantia tamquam digniora
et excellentiora et magis ob
ligantia ¶ Rursus quia plus
est obligatur ad actum operis
quam ad actum oris et ad actum
oris quam ad actum cordis hinc
est quod preceptum adorationis in
opere respiciens patris est primum pre
ceptum vero confessionis in ore
respiciens filii est secundum preceptum
vero sanctificationis in corde respiciens

sis est tamen similiter quia plus est obligari ad sufficiendum beneficientia quam ad innocentiam quia preceptum illud ad quod obligamur ad beneficiendum alii precedit illa per que obligamur vitare malum nocumentum proximi et malum nocumentum est in homicidio quam in adulterio et in adulterio quam in furto et in furto quam in falso testimonio et in hiis omnibus quam in concupiscentia cordis et in concupiscentia cordis magis rei uxoris quam rei temporalis et ab hoc ordine ordinantur mandata decalogi. Primo est quod contra hunc ordinem secundum regulam obligationis proximis iustitie concedendum est igitur quod mandata decalogi recto ordine ordinantur sive consideremus rationem fidei dirigentis sive regulam iustitie cognitive.

¶ Ad illud vero quod primo obiciebatur in contrarium quod via prior est quam illud ad quod ducit, dicendum quod quamvis in completione mandatorum secunde tabule precedat in inchoatione perfectam impletionem mandatorum prime tabule in consideratione tamen et ex intentione est econtrario ordo autem mandatorum magis attenditur penes ordinem dignitatis quam inchoationis.

¶ Ad illud quod obiciebatur quod quanto aliqua utiliora tanto priora, dicendum quod et si illud sit verum secundum aliquod genus prioritatis nichil tamen prohibet alio genere prioritatis esse econtrario ut patet quantum ad prioritatem electionis et dignitatis quamvis enim flos sit prior fructu tempore et origine fructus tamen prior est ratione et dignitate et sic in proposito est intelligendum.

¶ Ad illud quod obiciebatur quod prior est actus cordis quam oris, dicendum planum quod quamvis prior sit origine actus cordis quam operis nichil tamen prohibet hominem magis obligari ad vitandum actum operis quam cordis ordo autem preceptorum magis respicit maiestatem quam prioritatem originis.

¶ Ad illud quod obiciebatur quod prior est actus vocalis quam irascibilis vel concupiscibilis dicendum potest secundum pluralitatem unam quod hoc communiter de prioritate originis dicitur licet circa patrem dicamus quod nichil prohibet secundum aliquam comparationem actum irascibilis precedere secundum quod ille actus convenit persone patris que est prima persona in trinitate et secundum illam convenientiam assignatur ordo in mandatis que spectant ad secundam tabulam.

¶ Ad illud quod obiciebatur quod est alius ordinis repugnantia inter mandata prime tabule et secunde quia inter mandata prime tabule negativa precedunt affirmativa, dicendum quod hoc est falsum quia quamvis primum mandatum videatur esse negativum quemadmodum affirmativum est quantum ad rem prohibet enim adorari sculptilia et in hoc quod claudit quod unus solus deus debeat adorari et coli.

¶ Ad illud quod obiciebatur quod in mandatis prime tabule nobiliora ponuntur ultimo loco. Respondeo

pos pro intemperancia quia non
est maius sabbatum sanctificare
quam deum adorare. Alio eciam
videri pot quod ista quod nobis videtur
ponitur tercio loco ad hoc non
est dicendum quia illud videtur
bonum quod expectatur s. f. fi-
nis pro primo ista fides in
intellectu ordinat tercio loco non sic
aut est reperire circa manda-
ta secunde tabule possumus eciam dicere
quod minoris difficultatis est
ultimum de mandatis secunde ta-
bule quam primum quia maioris
perfectionis non aliena non con-
cupiscere quam patri benefacere
et si tu obicias tunc quod debet
primo ordinari non valet tum
quia mandatum illud non videtur
prius secundum perfectionem secundo tum quia non
est in eo tanta obligacio. Ad
illud quod obicitur quod in mandatis
prime tabule preceptum cordis
ponitur primo et preceptum operis
ultimo. Videndum est pro intempe-
rancia quoniam et si mandatum de
sanctificacione sabbati respiciat
operacionem exteriorem ut parte operis
similiter non respiciat pocius
secundum potius negativam actum vero
cordis interiorem quem attenditur
in vacando deo parte respi-
cit in mandato non primo no-
tum preceptum cultus cordis
interior nunc eciam adoracio exterior.
Ad illud quod obicitur quod nullus
sit ordo quia a quo pot fi-
[illegible] dicendum quod ordo non at-
tenditur in mandatis decalo-
gi secundum perfectionem in completionis
vel obmissionis in perpetracionis
secundum decimam ipsius
fidei et obligacionis in strictione
sicut pretactum est et ideo racio
illa non valet

Circa quintum de numero et or-
dine mandatorum per comparacionem
ad tabularum distinccionem et divi-
sionem ad invicem dicendum quod
septem mandata in tabulis quedam
glosa verius exposuit in Iosephus
dicat quod v. sunt scripta in una
et quinque in alia. Origenes quod quatuor
in una et vi in altera. Augustinus non
quod tria in una et septem in altera
et quod verius exposuit Iosephus
videtur primo quia ille tales equa-
les quantum ad magnitudinem
secundum quod satis est probabile tum
non legitur contrarium ergo videtur quod tot
debuit una tabula continere
quot altera. Item hoc ipsum videtur
auctoritate apostoli ad Romanos v. dicit
legem impleri in dilectione proximi
et hoc probat inducendo solo
modo in quinque mandatis ergo
videtur quod hic apostolus sufficienter
facit inductionem quod in quinque man-
datis sufficienter comprehenditur con-
tinentia sancte unius tabule.
Item sicut denarius unus con-
venit perfectioni sic quaternarius
unus convenit statum carnali
quia status ille per quinque sensus designa-
tur [illegible] quaternarius cum senario
secundum quod compositores dicunt
ergo sicut decebat totam legem
contineri in decalogo sic de-

cebat scribi in tabulis primam
nam et quartam ergo videtur quod
dictum Iosephi sit verum et quintum
quod si ita est tunc alii dixerunt
falsum. ¶ Sed quod origenes dictum sunt
magis verum arguitur primo per
ipsum textum quia mandatum quod
spectat ad dei veneracionem distin-
guitur in exodi et deuteronomii. tunc dicit
ego sum dominus deus tuus post
ea subiungit non facies tibi
sculptile mandatum non de eo
cupiscendo coniungit unde non ponitur
concupiscentiam uxoris non concupisces
res proximi tui. ergo videtur quod
precepta ordinancia ad proximum
sunt tantum sex precepta ordinancia
ad deum sunt quatuor. si ergo illa
que ordinant ad deum debuerunt
scribi sicut videtur quod origenes in
hoc distinxit primum et
secundum. ¶ Item hoc ipsum ostenditur
dicit Isidorus qui confirmat
ipsius origenis racionem dicens
sicut ut per duas unitates
sic hee due unitates sunt
tanto duo decalogi precepta quibus
dicitur ego sum dominus deus
tuus et non erunt tibi alii dii
preter me ergo videtur quod quatuor manda-
ta sunt que ad deum spectant
que inveniuntur in prima tabula
¶ Item hoc ipsum arguitur per illud quod
dicit in libro de quibusdam questionibus novi et
veteris testamenti qui dicit et augustinus
ubi plures enumerantur quatuor man-
datorum dicit hec quatuor ubi respiciunt
ad deum pertinent et in prima tabu-
la continentur ergo videtur secundum hoc
quod dictum origenis sunt magis verum
¶ Sed quod augustinus verius dixit assi-
gnans in primo quia septem tabu-
larum conciper debet tamen videtur sensu

forte in maiori sed in tabulis cordis
interius mandata ordinancia
ad summam trinitatem scribuntur
in superiori parte cordis sed ante non
sunt nisi tria solum quod tria sunt
separata reliqua non que ordi-
nant ad proximum scribuntur
in inferiori parte que tenet quan-
titatem alterius tabule tunc
ergo tabule conciones videatur
intencionibus videtur similiter quod ita
in tabulis concionibus debeant
esse quod tria scribentur in una
et vii in altera. ¶ Item melius
distinxit mandata qui distin-
guunt ea secundum speciem et non secundum
materiam sed mandatum de non
concupiscendo uxorem et de non
concupiscendo res formaliter dis-
tinguuntur quia illa concupiscentia car-
nis ista est concupiscentia oculorum
mandatum non de non colendo
deos alienos et non faciendo
sculptilia non diversificantur
nisi secundum materiam tunc ergo
augustinus hoc modo distinguit
videtur quod assignacio eius sit
magis ydonea. ¶ Item tunc
omnia mandata ordinent ad
unum dei cultum videtur quod quantum
est de se debuerant simul in uno
colligi et ordinari sicut ergo sunt
sunt si ergo sunt per tabulas
divisa hoc non sunt nisi ad
ostendendum duo caritatis pre-
cepta quorum unum ordinat ad
deum alterum ordinat ad proximum
tunc ergo tria sunt ordinancia
ad deum et vii ordinancia ad proximum
proximum sicut patet ergo sufficiencia
mandatorum prius assigna-
ta videtur quod assignacio augustini

sit magis recta ut tria scrip-
ta fuerint in prima tabula et
vii in secunda ¶ Item obiciunt contra
omnes assignationes predictas quanti-
tas quia si precepta decalo-
gi prohibent omne peccatum et contin-
git hominem peccare in deum et in pro-
ximum et in seipsum unde quod
secundum multiplicationem correspondentem
tum quas peccare contingit
deberent multiplicari unius tabula
2o quia leges deberent scribi in
tabulis tribus non in duabus
aliorum unde quod mandata de-
calogi aut sunt insufficienter
tradita aut inconvenienter per ta-
bulas distincta ¶ Ad hoc dicendum ad pre-
dictorum intellectum est notandum quod
scriptura mandatorum in tabulis
dupliciter potest distingui videlicet
secundum sensum litteralem et secundum mi-
sticum si fiat distinctio illius
scripture secundum sensum litteralem
sic quibus sunt in una tabu-
la et quibus in alia et secundum
hoc distinguunt Iosephus
qui fuit hystoriographus et
qui ad sensum litteralem princi-
paliter respiciebat si autem
fiat distinctio secundum spiritualem
sive misticum sensum sic dis-
tinxerunt doctores sacre scrip-
ture dicentes mandata or-
dinancia ad deum pertinere ad primam
tabulam mandata vero ordina-
ta ad proximum pertinere ad secundam
tabulam illa enim distinctio ta-
bularum fiebat ad commendandam ca-
ritatem commendandam et insi-
nuandam et quia mandata or-
dinancia ad deum et ad proximum

dupliciter possunt distingui et divi-
sionem videlicet diversitate forma-
li et materiali hinc est quod ad hoc
doctores non sunt diversifica-
ti considerando enim distinctionem
videlicet in quantum sunt mandata que
ordinant hominem ad deum videlicet
enim loquendo in hoc quod dicitur non
adorabis deos alienos et
non facies tibi sculptilia duo
mandata includuntur et hunc
modum distinguendi et assignandi
sequitur Origenes Si vero consideretur
distinctio mandatorum secundum rem
formalem sic mandata ordina-
ta ad deum nisi tria tribus appropria-
tis trium personarum ut indicatur
secundum quod tactum est supra manda-
ta autem ordinata ad proximum
sunt vii ita quod illud quod est de
concupiscentia uxoris aliene distinguitur
ab illo quod est de concupiscentia rerum
secundum quod alia et alia est concupiscentia
secundum formam et speciem et hanc
viam considerant Augustinus aut enim
pro ipsis Exodo quemcumque
enim intellexi unde accipi quod illa
tria et ista vii quia et tri-
tate videntur illa que ad deum per-
tinent insinuare et quod dictum
est non erunt tibi dii alieni pre-
ter me hic ipsum perfectius intelli-
gitur cum prohibentur figmenta coli
sic igitur respiciendo ad sensum
litteralem bene distinxit Iosephus
respiciendo vero ad intellectum spiritu-
alem et distinctionem materialem bene distin-
xit Origenes respiciendo autem ad
sensum spiritualem et distinctionem
formalem bene distinxit Augustinus
et excellentius quam Origenes nec

est ibi aliqua contradictio quia
diversis modis distinguendi spiritu-
aliter et litteraliter non repugnant
Similiter diversis modis distinguendi
materialiter et formaliter non repugnant
et secundum hoc variantes et auctores
plicantes unam quaestionem bene distin-
guentes secundum suam viam satis possunt con-
cedi ¶ Ad primum ad illud quod obicitur
quod debeant scribi in tabulis con-
ditionibus sicut scribuntur in tabulis
interioribus dicendum quod et si debeat
esse similitudo ymaginis figure adiunctae
et signi visibilis ad intellectum
invisibilem non tamen debet esse
omnimoda similitudo ymaginis sic similitudo i-
mus quod sic dissimilitudo in alio ut
per hoc appareat quod illud est umbra
et illud est veritas ideo non oportet
quod omnino scribantur exterius secundum
quod scribuntur interius immo quia
populo carnali tradebant secundum litte-
ralem sensum ideo distinguntur per
quaternarium et quaternarium quia vero s-
piritualem intellectum duo praecepta
caritatis insinuabat ideo scri-
bebantur in duplici tabula unde
quaedam non discrepancia Ad i-
d quod obicitur ad confirmandum ut ad con-
firmationem dicti Augustini dicendum quod
tunc vere et non tamen Dicendum potest
quod Augustinus aliquando loquitur secundum opinionem
propriam aliquando secundum opinionem alie-
nam et ibi distinguendo voluit man-
data secundum opinionem alienam non
secundum suam aliquibus aut videtur
quod ille liber non sit Augustini pro eo quod
plura ibi dicuntur quae verbis beati
Augustini repugnare videntur quod inve-
nitur si diligenter inspiciantur li-
bri illi ¶ Ad illud quod ultimo

obicitur quod debent scribi in tribus
tabulis dicendum quod sicut in mandato
dilectionis dei et proximi clauditur
mandatum dilectionis sui sic in
praeceptis pertinentibus ad deum intelligitur homo or-
dinari ad deum et ad proximum clau-
ditur ordinatio sui ad se ipsum et ideo
non oportuit tabulas triplicari
sicut etiam non oportuit triplicari
mandatum caritatis Alia causa
est quia mandata distinguuntur
secundum regulam iustitiae iustitia autem
ad alterum ordinat et ideo non opor-
tuit tertiam tabulam inveniri inter-
venire secundum quam insinuaretur
ordinatio hominis ad se ipsam propria [?]
Iuxta ista sunt quaedam contra-
rium et primo quaeritur de his quae
dicuntur in explicatione primi man-
dati dicit enim Augustinus quod ydolum
est quod nichil habet simile sui hoc enim
videtur esse falsum quia ydolum est
fabricatum ab artifice artifex autem
non fabricat nisi secundum similitudinem
quam habet in anima sed nichil est in in-
tellectu quod prius non fuit in sensu
nichil autem est in sensu quod non fuit
in re contra quod videtur quod ydolum
nullum sit quod non habet similitudinem
in rebus conditionibus ¶ Item
videtur Plinius dicere in libro quod subditur
quod ydolum nichil est quia nichil
habet simile quod si aliquis ar-
tifex facit aliquam navem tamen
non est reperire similitudinem contra
non est non est aliquid ¶ Item
omne artificiatum est aliquid sed
ydolum est artificiatum ergo est
aliquid quomodo ergo dicit quod y-
dolum nichil est ¶ Item facere ydo-

D

la et sculptilia hoc est solum artificium quod videtur quod mandatum illud non se extendat in adarti ficos ¶ Ad 2m dicendum quod deus in mandato primo precepit se adorari et se solum adorari et ideo precepit latriam et pro hibet ydolatriam et quia ydolatria duplex reperiebatur apud antiquos com muniter et in hoc quia significabat nova sculptura tamen non erat reperire omnino sibi contra ut oste ditur quod spiritualis et singularis cul tus esset ei exhibendus vel quia fiebat aliqua ydolatria que erat represen tatio alicuius rei et quandoque quis credebat in illa ymagine esse venerandum ideo non licet duo prohibeat tan git illa duo in prohibicione ydo latrie secundum quod magister dicat in littera ¶ Ad illud 3m quod obicitur quod nichil est in anima quod prius non fuit sub sensu dicendum quod illud verbum intelligendum est quod anima non habet aliquam similitudinem quam non sus cepit ab aliqua vel secundum totum vel secundum partem sicut patet de chi mera et yrocervo et monte au reo anima enim facit novas com posiciones licet non faciat novas res et secundum quod pingit interius sic eciam depingit et sculpit ex terius ¶ Ad illud quod obicitur quod y dolum non debet dici ubi immo ad minus sit artificium dicendum quod duplex est loqui de ydolo aut quantum ad materiam et figuram quam sibi artifex imponit aut quantum ad divinitatis ex cellenciam quam ipsi ydolo ydolatre credendo attribuunt primo modo dici tur nichil esse in mundo ab origine non

quia nichil omnino sit in se ipso sed quia nichil habet sibi simile correspondens in universo quantum ad ad excellenciam divinitatis quam ei y dolatria ascribit omnino nichil est nisi in sola ficcione et sola estima cione ydolatrantis que omnino superva et nichil fundata est quia ydolum nichil omnino sit divinitatis ¶ Ad illud quod obicitur quod illud preceptum videtur solum pertinere ad artifices dicendum quod in verbo illo domini non solum intendit prohibere ydoli fabri cacionem sed eciam ydoli veneracionem et in hoc eciam includit quod vult honorem latrie sibi soli deferri et ideo premittit deus tuus deus unus est unus enim solus deus est et verus deus adorandus unde preceptum illud plus habet affirmacionis quam negacionis et nec im plet illud mandatum quis si so lum modo desistat ab ydolatria quia ibi precipitur adoracio que soli deo est exhibenda quod sit autem illa adoracio et qualiter et cui exhibenda et quod sit autem illa adoracio et qualiter et cui exhibe nda hoc hic post expositionem que super decimum mandatum sunt dicta infra in questione est de latria et expositionem que hic ta guntur et ibi dicta sunt aliqualiter post hic primum mandatum recte in telliguntur ¶ Item quintum que dicuntur in exposicione secundi mandati quod sic exponitur magister non assumes nomen dei tui in vanum quod est dicere secundum litteram non in vanum pro fers nomen dei ¶ Sed contra hoc obicitur

quia illud videtur pertinere ad quartum mandatum secunde tabule vel
si prohibetur per primum ergo videtur
quod illud mandatum vel illud sit
superfluum. ¶ Item vanum est sicut
dicit philosophus quod non includit fi-
nem ad quem est tale aut est
sine ordine per quo nullus
sequitur fructus ergo videtur quod qui
tamen nominat deum in illis ac-
tibus cum assumunt nomen dei
in vanum faciat contra illud man-
datum ergo peccat mortaliter si tu
dicas quod non intelligitur de qui-
buscumque assumpcione sed de assumpcione
iuramento obicitur contra hoc quia si
quis iurat in quantum sermone
non est necessitas vel utilitas fa-
ciet contra illud mandatum
ergo peccabit mortaliter faciendo
intelligendo iurando quod videtur
valde absurdum ¶ Item obicitur
contra secundam exposicionem que ponit
nigri eam subdit allegorica
exposicione ut sermo Anthoni exca-
turus filium dei quia eam mul-
tipliciter contingat errare contra
filium non solum sicut errant
arrius sed eciam sicut errant
sabellius videtur quod non solo
illa heresis sed eciam alie debent
prohiberi ¶ Item fides trinitatis
non erat tempore legis adhuc
explicata si ergo omnes tenebantur
ad mandata omnia decalogi videtur
quod inde perciperant quod pertineret
ad aliquam personam determinate ¶ Ad
illud quod sicut per primum mandatum
ordinatur homo respectu summe
maiestatis que appropriatur patri
sic eciam per secundum ordinatur homo

respectu summe veritatis que appropri-
atur filio ordinatur autem homo
attendit in ipsius veritatis con-
fessione sine aliqua contrarie
admixtione ita quod nec de ipsa
contrarium credat nec ipsa ad contra-
rium assumat unde prohi-
betur in mandato illo secundum
litteram semper contrarius veritatis
invocacione dei secundum spiritualem vero
prohibetur contrarius erroris contra fidem
veritatis et hiis duobus modis
exponitur in littera exponit secundum litteram
et secundum allegoriam ¶ Ad illud
ergo quod obicitur quod per primum est
contra .v. mandatum secunde tabu-
le dicendum quod duo est considerare
in falso testimonio unum videlicet
quod sit iniuria summe veritatis quia
in falsum testium advocatur aliud
quod sit iniuria proximo quia ex
falso testimonio dampnificatur
et racione primi prohibetur per primum
in secundo mandato prime tabule
racione secundi in v° mandato secunde
tabule ¶ Ad illud quod obicitur
quod vanum est illud quod frustra
fit dicendum quod aliquid est quod vanum
quantum est de se et de ipsa in-
tencione aliquid est aliquid vanum
per accidens tunc autem nomen
dei assumitur in vanum quando assumitur
ad confirmacionem alicuius sermo-
nis qui quantum est de se non est
ordinatus ad aliquam utilitatem
sicut ad confirmacionem sermonis
falsi et qui hoc modo assumit
peccat contra illud mandatum
qui non assumit ad confirmacionem
alicuius veritatis quamvis sermo ille sit

ociosus tamen assumpcio illa ui
quasi quasi in vanum quia ordinatur
ad hoc ut quis adhibeat fidem
verbo loquentis quod et si quis
non assequatur in alto non tamen
animo operatur finis tamen sicut nec
verborum sed propositos et ordina
tos sermones non semper super per
suadeat vanissimi fictis iura
ad nomines dei ubi nulla est
necessitas vel utilitas quod ipsa in
animo teneat caret culpa quia
valde est reprehensibile inquirere
in vanis personas sicut melius
patebit infra cum agetur de iura
mento et periurio ubi clarius
manifestatur intelligentia huius
secundi mandati ¶ Ad illud quod obi
citur secundum compositionem sed quod
secundum quod ipse magister dicat datam esse
per allegoriam et compositionem quandam
unde et in conclusione illius
erroris per quos intelliguntur alii
concludi nec respirat eciam sta
tum sed statum fidei manifesta
re et approbare ¶ Item quid de
hoc quod dicitur in compositione decem man
datorum ut die sabbati
sanctifices ubi secundum literam preceptum
sabbati observancia ¶ Dicendum quod
hoc obiectum quod sabbati observancia
est immorale secundum quod dicitur
in ore dedi eis sabbata mea
ut sint in signum inter me et eos
ergo unde quod inter moralia non
debuit ~~dicitur~~ preceptum sabbati observan
cia ¶ Item moralia precepta per
manent sed sabbati observancia est
cessata ergo unde quod sabbati ob
servancia non debuit precepti inter

mandata moralia ¶ Si dicatur quod
sabbati observancia quantum illa
fuit in die dominico quamvis quantum
in alia die mutata fuit ¶ Ita
si mutata est sabbati observan
cia in dominica tamen iudei in sab
bato tenentur non ambulare
unde quod pareat quod in diebus
dominicis iteneat ¶ Ad hoc est
quatenus a quibus cessandum est
in diebus dominicis et sollempnibus
que est propter quid in isto man
dato mutatum magis loquendi et
de memento magis quam in alio
mandato cum illa mandata ita
bene debeat haberi in memoria
sicut et istud ¶ Ad x^m dicendum quod in man
dato sabbati erat duo considera
re videlicet cessacionem ab ope
ribus ut homo deo liberius va
caret et intenderet aliud erat
ibi considerare videlicet signifi sancti =
cacionem diei et determinatam com
plexiones a quibus erat cessandum
quantum ad primum mandatum de
sabbato erat morale hoc enim omni
tempore dominum ab homine requisivit
ut homo sibi specialiter corde se
prepararet et eidem aliquid vacaret
ut per dilectionem eidem adhereret et
quantum ad hoc non tantum erat
morale sed est quodammodo adali
orum moralium integrum complementum
quia dum homo vacat sibi et deo
melius cognoscit quid agendum et
quid faciendum et propterea ista manda
specialiter precipitur memento quia in
eius memoriale acti memo
rantur / aliud non est illa dierum sancti
ficacio et determinatio operis et quan
tum ad hoc tamen legale est et figurale

sextus a quo cessandum est quando
ab opere servili et quando credendum
et compescendum videlicet quietem pas
sionis Christi in sepulcro et quando
ad hoc tempore habet inter cerimo
nialia et hec est illud quare ~~manda~~
~~tum~~ illud mandatum in lege
ponitur quam aliqua aliorum quia
secundum diversas sententias doctorum precep
tis admixta quia mandatum est
unde aliquid nominatur inter ceri
monialia et alii inter moralia
et et inquantum morale est ma
net in lege nova inquantum ceri
moniale evacuatum est veritate
adveniente unde observantia
sabbati evacuata est in lege no
va observantia non diei dominice
et aliarum sollempnitatum alia
tempore est introducta videlicet
in memoria beneficii redemptio
nis et in prefiguratione future re
surrectionis et in damnatione er
roris quia secundum gentiles dies
dominicus primus est eum in prin
cipio illius incipiat dominari prin
cipalis planeta ut dicit F. sol
ipsi quod vocabant eum diem
solis et exhibebant ei venera
tionem ut igitur ille error extin
gueretur et veneratio cultus
soli deo exhiberetur prefixa fuit
dies dominica in qua fidelis christia
nus spiritualiter vacaret ad cultum
dei et pretermitteret terrena nego
tia que animam distrahunt ne
deo intendat unde illa opera
proprie inhibentur ab ipsa etiam
et talia dicuntur opera servilia illa
maxime in quibus inhiat ter
renis lucris et que sunt peccatum

maxima quia omne animi maxime de
tinetur circa hec inferiora ne se
nec deum suum recolat nec tamen hiis
opera servilia prohibentur immo magis
et diligentius opera carnalia si
cut ebrietates lites et nugacia
que maxime libertati spiritus re
pugnat et hoc est quod dicit Augustinus
in li. de x cordis ubi ut spiritua
les observances sabbatum non quia
iudei observant carnali ocio va
care cum volunt ad nugas et
luxurias suas melius enim
faceret iudeus in agro suo ali
quid utile quam in theatris
sedicionibus insisteret et melius
femine eorum in die sabbati lanam
facerent quam tota die in neomeni
is suis impudice saltarent
hoc autem dicit Augustinus non quia
non sit cessandum in diebus sol
lempnibus a negotiis actium
potiorum sed quia ipsi sacerdotes
et prelati ecclesie quorum est hominibus
festa indicere et declarare quando
et qualiter sit cessandum ab operibus
opere magis debent venerare al
iis que maiorem prebent peccati
occasionem unde ipse intendendum
est ut in capitulo solarum dicit
Augustinus quod potius magis se debet
in operibus pietatis et ... quam
negociis inordinatis et lasci
vis intendere ipse in diebus illis
debent circa scripturam missas
audire beneficia dei recolere ver
ba predicationis audire et spiri
tualibus doctrinis se ipsos im
buere et hoc est dei sabbatum
pro hoc patet ad obiecta videlicet et ali

parentes

qualis intellectus hoc de predicto mandato decretalis aperte non sabbata et aliorum temporalium aliquid dicitur in quarto libro de in ¶ Queritur de hoc quod dicit in exposicione precepti secunde tabule dicitur enim quod illud est primum preceptum tabule secunde honora patrem tuum et matrem etc ut sis longevus super terram sed videtur et subiungit mandatum parentes sic sunt honorandi et eis debita reverencia exhibeatur et necessaria ministrentur contra hoc obicitur primo quia magis sollicitantur parentes circa filios quam econverso ergo magis debet parentibus imponi quod filiis ministrarent quam quod filii ministrarent parentibus ¶ Iterum non tantum obligamur administrando et beneficiando parentibus sed etiam aliis hominibus ut patet in eodem mandato insufficienter ergo datur cum mencione facta de solis patribus ¶ Item cum parentibus debeamus honorem et beneficia propter quid magis precipitur honorare beneficare ¶ Item cum in omnibus mandatis videatur beatitudo eterna quare quaeritur hoc mandato promittitur longevitas vite et magis isti mandato quam aliis ¶ Respondeo dicendum quod in hoc mandato precipitur ordinacio hominis ad proximum suum secundum beneficienciam et quia rectus beneficiare attenditur secundum ordinem caritatis et in ordine caritatis priores sunt parentes hinc est quod dominus simul volens insinuare obligacionem caritatis ordine priorem exprimit sic de parentibus quam de aliis proximis nomine parentum alios etiam

proximos volens intelligi. Alia etiam est racio quia cum aliis proximis debeamus beneficienciam sed etiam honoris reverenciam ideo ut simul utrumque in unum clauderet maluit legis lator parentes quam alios homines exprimere. Tercia etiam racio est quia parentes per generacionem filiorum frequenter pervenerunt ad senium et etatis decrepitatem et maxime pro illo tempore indigent solacio et sustentacione et aliis sunt grandes et honorosi ideo propter secundum triplex ordinem et insinuandam utriusque obligacionem et propter utilitatis et indigencie revelacionem vel enarracionem maluit parentes exprimere quam alios homines et per hoc patet responsio ad illud quod obicitur de filiis illa enim non continet exprimere explicari quia homines prima sunt satis prompti et primi. Ad alia patet responsio de aliis proximis ¶ Ad illud quod quaeritur quod obicitur de verbo honorandi ¶ Ad illud vero quod obicitur quare huic mandato specialiter promittitur longevitas vite dicendum quod in isto mandato precipitur opus pietatis de quibus dicit Apostolus prima ad Thimotheum iiii quod promissionem habet vite que nunc est et future unde pro illo temporali promittebatur vita prius spiritualis non vero tantum presentis sed etiam futura et si queris quare magis pietati promittitur quam aliis dicendum quod hoc est propter quia dacionem operis huius minus actu maxime incitatur homo dei indignum et gratiam et magis promittitur vita quam aliud donum propter hoc quod illa est que maxime a

matur et ut homo per preceptum
longevitate vite non absorveret
ac longam vitam per utrumque aliud est
racio potest reddi de ista promissi
one quia iudei maxime pro
erant ad ydolatriam et avariciam
que est quedam ydolatria ideo
precepto illi quod est de ydolatria sub
iungitur comminacio et precepto illi
quod est de beneficia que est contra
avariciam subiungitur promissio ut
per comminacionem retrahentur a malo
et per promissionem trahentur ad bonum
possunt eciam dici quod comminacio posita
circa primum preceptum prime tabule
refertur ad alia similiter et promis
sio circa primum preceptum secunde
tabule et ideo non oportuit iterare
¶ Item queritur de hoc quod dicit in
conpone trium mandata secunde tabu
le quod in hoc precepto non occides pro
hibet actus homicidii secundum sen
tencia voluntas occidendi et obicitur
contra hoc quia peior est vo
luntas occidendi quam sit voluntas
mechandi sed voluntas mechan
di non solum prohibet secundum sen
tencias eciam secundum literam per hoc non concu
pisces et voluntas occidendi. ¶ Ite
Exodi xxiii maleficos non pacie
ris vivere in quo mandato pre
cipitur interfeccio per quod videtur
quod repugnancia sit inter manda
tum istud et mandatum non occides
¶ Item cum prohibet occisio aut
intelligi generaliter de quolibet vivo
aut intelligi specialiter de proximo
si generaliter de quolibet vivo sic peccat
qui occidit et pediculum quod absurdum
est et erroneum sed specialiter pro proximo
ergo non videtur peccare qui occidit

semet ipsum vel qui occidit homine
alienum est igitur quod quod in hoc
mandato prohibeatur et quid eciam
hunc mandato in evangelio super addit
¶ Ad quod dicendum quod dixit est loqui de in
tellencia huius mandati videlicet
secundum intellectum legis latoris vel
secundum intellectum populi carnalis
sed secundum intellectum legis latoris
sic utique prohibet homicidium per
terius et voluntas deliberati
ve ordinata ad ledendum proximum
per iracundiam unde prohibet ira
cum consensu deliberativo vel animo
vel per expressione exteriori in verbo
et signo per hoc vel per perpetracione facti
si non intelligatur secundum intellectum
carnalis populi qui solum reputa
bat illud prohiberi signo inscriba
tur ab ipsa lege sic intelligebatur
prohiberi ira progrediens ad opus
homicidii et hunc intellectum con
cepit unde non quia intellectus
alius non esset de principali inten
cione ferentis legem sed quia clam
debatur ibi implicate et quod illius
explicacio facta est in lege evangelii
ideo dicitur in super super addicione
illi mandato esse factum non quia
novum aliquid preciperatur sed quia
intellectus predicti mandati ex
plicatur dicit non tantum datur in
telligi in predicto mandato prohibi
perpetracionem homicidii in opere
sed eciam consensum in corde expres
sione in signo et expressionem in verbo
propter quod christus dicat qui irascitur
fratri suo reus erit iudicio
qui autem dixerit racha reus erit
concilio qui autem dixerit fatue

n est expressio verbi veris cum
gehenne ignis non dat intellectum
per triplicem gradum peccati iracundie
procedentem homicidii consumatum
ut per hoc patet. Ro. ad primum obi-
¶ Ad illud vero quod obicitur quod in decalogo
precipitur interficere maleficos dicendum quod
nulla est ibi contradiccio quia
in uno prohibetur homicidium inno-
centis et iusti in alio precipitur
occisio malefici in uno est pro-
hibetur homicidium contra aucto-
ritatem in alio iniungitur ex mandato
legis et ita duo non sunt opposi-
ta nec sibi repugnant. ¶ Ad illud quod quamvis
omnis occisio prohibeatur ibi dicendum
quod prohibetur ibi occisio innocentis
vita corporali sive sui sive alterius
unde qui semetipsum interficit fa-
cit contra predictum mandatum similiter
nimis excedunt hec contra predic-
tum mandatum de ista omnium sen-
tencia alias licencia illa cum licet occi-
dere pecora que data sunt homini in
escam et sic sedem temple pro-
quod dicitur Rom. xo ¶ Item quia
de hoc quod dicit in expositione terti
mandati illud non mechaberis id est
ne cuilibet miscearis excepto federe
matrimonii unde cum quod non sit
recta expositio ut super si enim
ex prohibicione generalium non intel-
ligitur prohibicio unius generis
est adulterium sive mechia quod
unius generis sit fornicacio unde
quod in hoc non intelligatur prohibi-
cio fornicacionis. ¶ Item cum
generalia sunt peccata contra id quod
genus peccati adulterii unde quod pa-
cius debet illa prohibicio inter
precepta decalogi quam peccatum

adulterii ¶ Item super illud Matth. v°
Qui viderit mulierem ad concupiscen-
dum eam dicit glossa quod ibi ex
libidine carnalis quam fornicacio
dicitur adeo intelligi prohiberi
tamen ergo hoc fiat per omne peccatum
videtur quod omne peccatum ibi prohibeatur
non ergo quod iste mandatus solum ce-
tera supplicant ¶ Ro. Dicendum quod in man-
datis decalogi prohibentur peccata
maiora in mandatis secunde ta-
bule scilicet quod sunt ad nocendum
proximo ordinata et quia quantum
ad peccatum carnis maxime offen-
ditur proximus per adulterium sicut
est quod illud proprie prohibetur
in illo tamen prohiberi intelligitur
omnis illicitus concubitus et membrorum
illorum abusus scilicet quod dicit Augustinus si-
ne peccatum fornicacionis sive per
peccatum contra naturam et per hoc
patet responsio ad duo prima obiecta
¶ Ad illud vero quod obicitur de illa glossa
dicendum quod glossa illa intelligitur moraliter
de deformitate spirituali scilicet secundum litte-
ram intellectum in mandato illo pro-
hibetur illicitus usus membrorum
genitalium contra legem matrimonii
dumtaxat scilicet prima infusio de li-
bidine preter legem matrimonii
est illicita et intelligitur hic esse
prohibita per adulterium quod directe ma-
trimonio opponitur repugnat utrum
aut fornicacio simplex sit peccatum mor-
tale et quomodo causa invenitur
questio in tractatu de matrimo-
nio quoniam cum hiis que hic dici
potest aliquibus secundum intellectum huius
mandati ¶ Item quia de quinto
mandato quod est non furtum facies

ubi dicit augustinus quod prohibetur
sacrilegium rapina et usura
et est quod quaedam differentia sit inter illa
tria et videtur quod de sacrilegio
non sit specialis differentia furti quia
sacrilegium dicitur esse tunc quando aliquis in
fert non sacrum de loco sacro
vel e converso tunc circumstantia loci
actionis quod non faciat speciem pecca
ti diversam ¶ Item obicitur de usura
quod furtum est contrectatio rei
alienae invito domino sed usura
est contrectatio domino volente
ergo non videtur quod usura contineatur
sub furto ¶ Item qui adiuvat
furem ad furandum currit cum
fure et peccat mortaliter ergo si u
sura furtum est quicumque dat u
suram peccat mortaliter quod quidem
videtur valde inconveniens ¶ Item si
quis daret alicui alii pecuniam
pro accommodatione domus vel equi
sive aliquo alio simili sibi facto
ille qui accipit non committit
furtum nec aliquod peccatum ergo vel
bi fortius videtur quod qui ac
commodat alii pecuniam de qua
lucratur et facit ei servitium quod
si recompensationem recipit non
committit aliquod peccatum propter hoc quod
quando magis committit usuram
in commodatione denariorum quam
in locatione domorum et aliarum
rerum ¶ Respondeo dicendum quod in praecepto illo
intelligitur prohiberi omnis illici
ta rei usurpatio alienae et illa
potest fieri per violentiam vel per frau
dulentiam et hoc vel simpliciter vel
cum adiacet circumstantia aliqua et
prohibetur hic furtum simpliciter et
sacrificium sacrilegium quod est fur

tum perpetratum circa rem sacram
vel locum sacrum et rapina quae
fit per violentiam et etiam usura
pro eo quod in usura est aliqua vio
lentia et quaedam fraudulentia.
Fraudulentia in hoc quod vendit
homo rem suam tenetur enim unus
quisque subvenire proximo in ne
cessitate ex divino mandato dum
ergo vendit ei illud quod tenetur
ei facere ipsum fraudat et deci
pit per tempus sub comparatione
aliquid alio cogit quodammodo
ad id ad quod non debet ipsum
compellit unde quo tempore u
sura fuit prohibita sicut et
furtum scilicet quod immediate sequitur
in littera ¶ Ad illud vero quod obicitur
primo de sacrilegio dicendum quod circum
stantia loci et personae bene potest
transferre in aliud genus pecca
ti sicut corrupto sanctimonialis
vel coniugatae transfert in
aliud genus peccati similiter et in
proposito intelligendum est quod enim
est actus actionis in qua valde
potest esse complementum in qua mo
tus ¶ Ad illud vero quod obicitur
de usura quod usurarius non contrectat
rem alienam invito domino dicendum
quod est voluntas absoluta et con
ditionalis et cum dicitur quod usu
rarius contrectat res quas recu
perat voluntate forte volente domino
dicendum quod hoc est verum de voluntate
conditionali sed tamen invito quantum
ad absolutam voluntatem magis
enim vellet pecuniam carere
quam lucrificium nimium perdere hoc
voluntate absoluta [illegible]

impendetur sibi mutuum quia pro interesse ¶ Ad illud quod obicitur quod tunc usurarius careret eo furto sed usura continetur sub furto Dicendum quod si quis dat usuras propter necessitatem non est immunis a culpa cum non compulsus usuras dat non peccat quia mutuatio est inventio vel mutuum sui necessitatem unde sicut ille qui dat vestes suas latroni antequam permittat se interfici non dicitur cavere cum latrone sic qui solvit usuras in necessitate non dicitur cavere de furto quantum autem necessitate quis debeat compescere hoc est inventus et virtus recte dictare propter quod secundum diversas conditiones personarum diversimode necessitates debent pensari ¶ Ad illud vero quod obicitur quod licet dare pecuniam pro accommodatione domus et consortis dicendum quod non est simile quia in quia in pecunia datur liberaliter contra omne pactum est ubi liberalis donatio et ideo non est illicita contractio non sic autem est ubi interveniunt illicita pacta Similiter non est simile de aliis possessionibus et de pecunia cum hoc contingit causa prima quod est quia in mutuatione pecunie transfertur pecunia in dominio alterius et hoc signum est quia non tenetur ad eandem numero reddere sed ille consistit in accommodatione aut domum vel equum dominium non transfertur alia causa ratio est quia pecunia de ... usu atteritur non consumitur

vel deteriora non sic autem est de aliis rebus que secundum quod magis et diutius eis utuntur magis tendunt ad defectum ¶ Tertia vero ratio est quia pecunia quantum est de se per se quantum non fructificat sed fructus venit aliunde non sic autem est circa res alias que de se ipsis afferunt fructum et utilitatem et ideo non est simile Patet autem hic plura queri de usura furto et rapina et sacrilegio sed predicta breviter ista sufficiant ¶ Item queritur de hoc quod dixit non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium contra hoc obicitur quia non solum facit qui falsum testimonium facit contra proximum sed etiam quod pro ipso ergo non solum illud debet prohiberi sed etiam illud ¶ Item si quis falsum testimonium fecit ad utilitatem proximi constat quod absque dubio peccat et non peccat contra proximum primo cum sit dominus contra unde quod prohibitio falsi testimonii non spectat ad secundam tabulam primo ad primam ¶ Item queritur cum periurium sit in iniuria dei et iniuria proximi propter quid magis dicat periurium magis prohiberi in isto mandato quam in secundo mandato et quare magis aut de periurio in expositione istius mandati quam in expositione secundi ¶ Ad quod dicendum quod in hoc precepto prohibetur falsitas oris proprie prout ordinatur in nocumentum proximi et propter hoc in- cum ingenuo ordinatur ad nocumentum proximi sive velud cum ad alium est et qui falsum alii loquitur

quoddam vero et si non noceat aliquid auferendo fallit tamen decipiendo et propter hoc potest videri ad illud quod primo obicitur. ¶ Ad 2m vero quod obicitur quod quibus mentitur contra deum quod mendacium quod est indoctiva fidei et religionis et est contra veritatem divinam et ordinatur ad nocumentum proximi et eo dum plus tamen potest prohiberi et in mandatis prime tabule et in mandatis secunde sicut dictum est de periurio et quia cognitio periurii pendet ex cognitione mendacii periurium enim includit mendacium, ideo est quod communius prohibeatur et in secundo mandato prime tabule et in secunde tamen voluit determinare de periurio in expositione quinti mandati et propter hoc potest ad obiecta

Er 38 videri

Sciendum tamen tria genera mendaciorum ut supra egit magister de expositione mandatorum iudicat nunc parte intendit agere de obliquitatibus que illis mandatis opponuntur et per illa prohibentur. Dividitur autem pars ista in duas in quarum prima determinat de mendacio in secunda de periurio ibi sic de periurio videamus. Prima autem pars in qua agit de mendacio in tres in quarum prima determinat de speciebus et differentiis mendacii. In secunda determinat quid sit mendacium et quid mentiri ibi hic videndum est quid sit mendacium. In tertia non determinat de hiis que ad mendacium concurrunt ibi in circa predictum in membris relinquitur. Prima pars dividitur in partes duas in quarum prima ponit tria genera mendacii in secunda non subiungit aliqua dicta unius melius ibi preterea est circa hoc esse quia mendacium. Secunda pars principalis dividitur in duas in quarum prima determinat magister quid sit mendacium et quid mentiri secundum veritatem. In secunda non determinat quid sit secundum modum deformitatem ibi Sed non omne mendacium sit peccatum. Tertia vero pars in duas dividitur in quarum prima ostendit quod non omnis deceptio est equalis peccati. In secunda vero inquirit utrum Iacob mentitus fuit ibi Solet etiam inquiri de Iacob et cetera.

Ad intellectum autem huius partis sunt sex breviter querenda. ¶ Primo queritur utrum conveniens sit omne mendacium esse falsum. ¶ Secundo queritur utrum tenendum sit mendacium esse peccatum. ¶ Tertio queritur utrum mendacium sit peccatum morale vane sive genus. ¶ Quarto queritur utrum omne mendacium sit mortale vel peccatum mortis perfectis. ¶ Quinto queritur de numero mendaciorum. ¶ Sexto et ultimo queritur de gradibus eorundem.

Quantum primum sic proceditur et queritur utrum conveniens sit mendacio esse falsum et quod sic videtur primo per diffinitionem mendacii quam ponit Augustinus in libro de mendacio: Mendacium inquit est falsa vocis significatio cum intentione fallendi. Si ergo diffinitio et partes diffinitionis sunt convenientes diffinito, ergo conveniens est mendacio

esse falsum ¶ Item hoc ipsum videtur
per illud quod dicit Augustinus contra men-
dacium sicut lux opponitur tenebris
ita veritas opponitur mendacio sed
tenebra essentialiter loquendo est pri-
vacio lucis ergo mendacium est pri-
vacio veritatis sed veritatis privacio
est falsitas ergo a primo essentiale est ipsi
mendacio esse falsum ¶ Item sicut possunt
se habere esse veracem et mendacem
circa hominem sic se habent circa sermonem
sed ista duo sunt impossibilia circa eun-
dem hominem simul et semel videlicet
quod ipsum esse veracem et mendacem
ergo similiter erunt impossibilia circa
sermonem ergo impossibile est quod idem
sermo simul sit verus et mendax
ergo si mendacium non potest se com-
pati cum veritate videtur quod inseparabi-
liter se habeat sibi annexam falsitatem
¶ Item omne verum secundum quod huiusmodi est
a veritate prima sed nullum mendacium
est a veritate prima ergo nullum
mendacium est verum et est verum vel
falsum ergo essentiale est ipsi men-
dacio esse falsum ¶ Sed contra Augustinus
de mendacio dicit quod ille mentitur
mendacium dicit ergo aliquis dicendo
verum facit mendacium non ergo
omne mendacium necessario est falsum
¶ Item sicut ille discordat ab
intencione cum quis negat
illud quod novit sic etiam discor-
dat quando affirmat illud quod igno-
rat et de quo dubitat sed possibile
est aliquem affirmare aliquid verum de quo
dubitat ponatur ergo cum sit possibile
sed in tali affirmatione discordat
sermo ab intencione loquentis ergo est
ibi verum et peccatum sed non est nisi
peccatum mendacii ¶ Item si inten-

cio est vera totum est verum ergo
si intencio est mendax totum
est mendax si aliquis potest di-
cendo verum intendere mentiendi
ergo possibile est quod aliquis dicendo verum sit
mendax sed non est mendax nisi
in illo dicto ergo possibile est dictum verum
esse mendacium ¶ Item sicut
se habet peccatum ad bonum ita se habet
mendacium ad veritatem sed qui fa-
cit aliquod bonum opus mala inten-
cione committit peccatum ergo similiter qui
dicit verum fallendo intencione
committit mendacium ergo idem quod pri-
mus ¶ Si dicas secundum quod videtur
magister dicere in littera quod possibile est aliquem
dicere verum et mentiri sed non est possibile
est aliquod dictum esse verum et men-
dacium simul vel esse oppositum ad
verum quia sicut se habet peccatum
ad peccatum sic se habet mendacium ad
mendacium dicit ergo si veritas dicti
non repugnat actui mentiendi
dicti non repugnat racioni ipsius
mendacii ¶ Respondeo ad predictorum intel-
ligenciam est notandum quod dictum est
quoddam signum prolatum comparatum ad in-
tencionem dicentis et ad ipsam rem
significatam et secundum hoc sortitur
dictum illud racionem duplicis falsitatis
vel veritatis Nam per comparacionem ad re-
m dicitur sermo verus per comparacionem autem
ad intencionem dicentis dicitur verax
sic etiam falsitas duplex est circa
sermonem Nam per comparacionem ad rem
videlicet unde non est adequacio
rei et sermonis dicitur sermo falsus
per comparacionem vero ad intencionem dicen-
tis non est adequacio sermonis
et intencionis dicitur sermo fallax
sive mendax quia quandoque mendacium

nominat ipsum dictum per oppositum
ad verum et ad ipsum dicentem. Hic
est quod ad completum mendacium requiritur
duplex falsitas concurrit: una est
oratio ad verum, alia propositionis ad
intentionem loquentis. Hanc dupli-
cem falsitatem tangit Augustinus in
diffinitione mendacii cum dicit:
Mendacium est falsa significati-
o mentis cum intentione fal-
lendi. Prima autem falsitas tenet
in ipso mendacio rationem materialis,
secunda vero rationem formalis et ab
illa secunda denominatur quibus men-
dax proprie. Hanc ergo duplicem con-
trarietatem quam importat ipsum men-
dacium de ratione sui nominis
necesse est ad eius completam ratio-
nem concurrere. Preterea duplicem dicunt
falsitatis mentiri autem dicit
actum per comparationem ad ipsum loquentem.
Unde ad hoc quod aliquis dicatur
mentiri sufficit falsitas que con-
tinet contradictoria vocis et
intentionis et hoc patet ex ipsa
diffinitione quare mentiri est
contra mentem ire. Contra autem
mentem vadit non solum ille qui
dicit falsum sciens sed etiam qui dicit
verum quod putat esse falsum. Unde
minus imputatur cum dicimus aliquem
mentiri quam cum dicimus aliquem
dicere mendacium quoniam eius in-
tentio fallendi sufficit ad
hoc ut aliquis dicatur mentiri,
non tamen sufficit ad plenam
rationem mendacii secundum quod magister
dicit in littera et manifeste apparet
ex ipsa notificatione Augustini. Et per hoc
ad primam partem adductis. Ad
illud vero quod obicitur in contrarium quod ille
mentitur qui dicit verum quod putat

esse falsum, iam patet responsio quod plura
requiruntur ad perfectam rationem men-
dacii quam ad hoc quod aliquis dicatur
mentiri. Ad illud quod obicitur quod
sicut ubi discordat ab inten-
tione in eo qui asserit falsum, ita
etiam in eo qui asserit esse dubium
et incertum. Dicendum quod etsi sit ibi si-
militudo quantum ad discordiam
intentionis, dissimilitudo tamen est
quantum ad discordiam sermonis
et rei, quia cum asserit falsum
sciens non tamen discordat
sermo ab intentione sed etiam discor-
dat a re, et ideo non sequitur quod
si in assertione falsi cogniti est
mendacium quod propter hoc in assertione
rei incerti vel scilicet dubii quod. Ad
illud quod obicitur quod intentio vera
totum rectificat et obliqua to-
tum falsificat. Dicendum quod etsi inten-
tio obliqua totum falsificat non
tamen falsificat secundum omnem re-
spectum sed secundum respectum quod habet
adiunctum, et ille tamen non sufficit
ad mendacium verum sicut tactum
est. Ad illud quod obicitur quod qui fa-
cit malum mala intentione com-
mittit peccatum ergo etc. Dicendum quod bonum
mala intentione factum simpliciter
non est peccatum sed peccatum ille qui
facit sicut est quibus dat elemosinam
ex vana gloria; dare elemosinam non
est peccatum sed illi qui mala inten-
tione hoc facit. Sic etiam et in
proposito patet concedi, et propterea
ex hoc non sequitur quod intus sim-
pliciter cum eo qui et quod est men-
dacium simpliciter sive aliter. Ali-
ter posset dici quod non est simile
quia peccatum dicit privationem boni-
tatis, bonitas autem dicit or-
dinationem in fine que quidem hic

esse intentionem veritati intendere et
ideo veritati intendere sublata
est tamen simpliciter peccat ordinat
simpliciter indicabilitur aliquis esse peccatum
mendacium aut dicat peccatum
peccatum veritatis quia quamvis con
sistat non tamen in comparatione propositionis
plurimis ad mentem ad mentem
mentem sed etiam ad ipsam rem
et per hoc patet ad 2m ad illud quod obi
citur quia quicumque peccat peccatum
committit ergo qui mentitur simpliciter
committit mendacium non enim est
simile peccat tamen verum est ergo
tamen quod ista conclusio tamen
dicitur quod iste mentiendo com
mittit mendacium non tamen
sequitur quod est mendacium in
se immo est illud quod et simpliciter
verum prius explanatum est unde
solum illud dicitur in quo est
falsitas per comparationem ad rem et in
tentionem est mendacium simpliciter
et complete illud in quo est fal
sitas solum per comparationem ad mentem
est mendacium aliquo modo et minus
complete illud autem in quo est falsi
tas per comparationem ad rem est men
dacium secundum quid et minus com
plete unde fere omnes iuvenes
sumpsisse et etiam complexes in pro
cessu suo peccant secundum quid
et simpliciter

Secundo queritur utrum omne sit
mendacium esse peccatum et
quod sic videtur primo dicit Augustinus
contra mendacium qui dicit sic
videtur michi omne genus men
dacii esse peccatum Item Augustinus
in libro de mendacio aut non est
credendum bonis aut credendum
est eis quos credimus debere ali
quid mentiri aut non est cre
dendum bonis aliquid mentiri
quorum primum est pro malis secundum
stultum restat ergo quod numquam
mentiantur boni si ergo aliquis
mentitur necesse est inquantum mentitur
esse malum ergo omne genus est ipsum men
dacium esse peccatum Item Augustinus
ibidem Dum fuerit aliquod genus men
dacii quod peccatum non sit esse puta
mus semel ipsum turpiter decipit
ergo ledit idem quod prius Item
hoc ipsum in ratione qua venialiter
est ipsum mendacium esse peccatum
veritatis et vi veri et ex parte in
tentionis Sed ubicumque est inten
tionis obliquitas ibi necessario est
culpa ergo est ipsum mendacium
esse peccatum Item omnis iniqui
tas venialiter loquendo est peccatum
ubicumque autem est mendacium ibi
dolositas est et quia aliud
gerit homo in corde aliud dicat
ore ubi autem dolositas est ibi
iniquitas ergo apostolus in proposito loco esse ali
quod mendacium non esse peccatum
Item verba instituta sunt ad hoc
quod homo exprimat per illa illud
quod mente gerit sed quicumque men
titur utitur verbis ad contrarium eius
ad quod instituta sunt et omnis qui
utitur re ad contrarium eius ad quod in
stitutum est necessario illa abutitur
et omnis qui abutitur peccat ergo
omnis qui dicit mendacia pec
cat Sed contra hoc obicitur primo per
exempla quia Genesis xxii cum
intenderet proprium ymmolare dixit
se cum puero reversurum ad suos
et Ysaac de uxore sua dixit
quod soror eius esset Genesis xxvi
et de Ioseph similiter est exemplum

Hom(ines) philosophi et plures si ergo facta
patriarcharum narrant scripturae sacrae sunt
sunt reprehenda sed sunt et
ipsi mentiti sunt. Videtur quod men
tiri possit aliquis sine peccato. Item
in scripturis reperiuntur multe lo
cutiones que secundum intentionem
litterales false sunt sicut patet de eo
quod dicit Judith ut quod perveniret
ad castra etc. et disputantes
reperiunt multa que sciunt esse
falsa cum eorum sacrare scriptam
absque aliquo peccato fuit data
et inscripta et inscripta multa contradis
putantes ad veritatem inquirendam
sunt laudabiles et meritoria; videtur
quod aliqua mendacia dici pos
sunt absque ulla culpa. Ergo non
est essentiale ipsi mendacio
esse peccatum. Item secundum quod dicit
Ambrosius non solum est men
dacium tamen in verbis sed etiam
in operibus simulatis sed quidem fiunt
opera simulata absque aliquo peccato
sicut fecit Josue qui simulavit
se fugere ante habitatores Hay
et David qui simulavit se stultum
coram rege Achis et Jehu qui
simulavit se cultorem Baal et illi
non peccaverunt sed potius quam men
daciunt ergo videtur ratione quod pos
sit fieri mendacium in verbis si
ne peccato. Item magis malum
est homicidium et furtum quam sit
mendacium sed furtum et homi
cidium possunt bene fieri nec est
necessarium semper esse peccatum sicut
patet de hiis qui occidunt auctoritate
legis et furantur tempore necessi
tatis vel compassionem domini sicut
filii Israel ergo videtur quod multo for
tius quod mendacium aliquando bene
bene

no(ta)

sine ipso non est concessibile ei esse pec
catum. Item mendacium quod
quis mentitur pro uno est contra
mandatum secunde tabule sed in man
datis secunde tabule ut dicit Bernardus
potest deus dispensare ut bene fiat
ergo et in ipso mendacio igitur
non videtur quod concessibile sit ei esse peccatum.
Item possibile est quod quis mendacium
dicat pro castitate alicuius conservanda
quam diligit ex caritate sed omne
quod fit ex caritate fit bene et meri
torie et tale non est peccatum
ergo si possibile est mentiri ex caritate
possibile est mendacium non esse pec
catum. Responsio dicendum quod absque dubio
omne mendacium est peccatum et adeo
concessibile est ipsi mendacio esse
peccatum in proximo ut nullo pacto
nullo fine nulla dispensa
tione nec humana nec divina pos
sit fieri bene et hoc Augustinus dicit ex
presse et multipliciter probat
et in hoc conveniunt concordant doc
tores sed rationem huius difficile
est assignare et ad hoc possumus
uti duplici modo. Una namque
ratio est que reddi potest ex compa
ratione quia est mendacium. Menda
cium enim est contra veritatem homici
dium vero et furtum contra creaturam
Deus autem contra suam veritatem
non potest nec aliquis iuste
contra veritatem divinam venire quoni
am posset quilibet creaturam
alii pro motu subicere et eam dis
ponere et ordinare ideo licet
possibile sit dispensare in homici
dio et furto non tamen in men
dacio sed hec ratio non videtur sufficien
ter quia non omne mendacium

no(ta)

bonitas creata
veritas creata

esse tunc veritate increatam sicut enim est bonitas creata et increata ita est veritas sicut est summe creata bonitatem ita creatam est summe creata veritate ergo sicut potest dispensare ut aliquis destruat aliquod bonum creatum ita tamen quod nullum fiat preiudicium sue bonitati ista in simili de veritate ¶ Ideo est alius modus dicendi quod mendacium nullo potest bonum fieri nec aliquo fine vel aliquo precepto dispensatiuo quia semper manet in eo deordinatio que quidem est ex discordia vocis et intellectus proveniens tollit deordinationem illa que est in homicidio et furto ideo magis assistit malicia ipsi mendacio quam furto vel homicidio Sed nec ad hoc videtur sufficere quia si deus potest facere duos homines discordare abinvicem sine peccato sicut dicimus de paulo et barnaba videtur simili quod mentis intellectus et sermonis discordia possit ex dispensatione divina amovere omnis culpa et ideo non videtur sufficere sine ex parte discordie intentionis et sermonis

vel culpa
quo tollit per dispensationem dispensatio ...

¶ Ideo adhuc est tercius modus dicendi quod dupliciter dicitur aliquid esse malum aut ex genere actus ut potest, tunc est turpis actus super materiam indebitam aut ex malicia intentionis tunc autem turpis actus super materiam indebitam aut ex malicia intentionis hoc potest esse dupliciter vel respectu dei vel respectu proximi si dei sic est malum in se et sic tamen sic nec nullo modo potest bonum fieri sicut est odire deum bonum et blasphemare deum si respectu proximi sicut est inferre nocumentum proximo in persona vel in rebus sic est malum in se et potest aliquo fine bonum fieri quia potest certa intentio superveniente ex dispensatione ¶ Cum autem aliquid est malum ex malicia intentionis tunc sive sit respectu dei sive respectu proximi semper malum est et nullo fine potest bonum fieri quia dicat preiudicium debita finis vel facere hoc malum est bonum nisi aliud est facere quod aliquid simul esse bonum et malum tale autem est mendacium ¶ Ita mendacium non solummodo dicit malum ex hoc quod actus turpis super materiam indebitam sed etiam intentione indirecta quod ad esse mendacium ista duo concurrunt videlicet dicere falsum et intentione fallendi et primum est malum in se et potest bonum fieri ab eo qui ignorans dicat falsum verum non secundum est malum secundum se et nullo fine potest bonum fieri nec etiam summum potest dispensare sic nullo modo potest bonum fieri quod aliquis cognoscat alienam intentione adulterandi sine ex inpulsu voluntatis ¶ Concedende sunt igitur secundum hoc voces ostendentes quod certum est ipsum negans esse peccatum et quod ipsum negare est malum secundum se sicut dicit Augustinus quod decrete sine vocis

includit in ordinata intentio
sicut dictum est ¶ Ad illud quod 2o
obicitur in genere per 9a rationem de sanctis
ducibus Abrahe Ysaac et Joseph
dicendum quod nullus eorum mentitus fuit
Nam et si aliquando Abraham vellet
filium suum ymolare credebat tamen
pro magnitudine fidei sue sicut
dicit Apostolus quod deus eum suscita=
ret Credebat enim quod firma erat
promissio qua dictum fuerat in Ysa
ac vocabitur tibi semen Similiter
nec Ysaac erat mentitus quia
Rebecca soror erat et uxor et
dicendo ipsam esse suam sororem verita=
tem utique tacuit sed tamen falsitate
non dixit Similiter etiam non Jo=
zeph mentitus fuit quia ver=
ba illa non dicebat affirma
do sed potius temptando cum
dicebat eos esse exploratores
unde potius intelligenda sunt inter
rogative quam affirmative cum
autem dixit se peritum esse in au
guriis sumpta large accipitur vel in
auguriis pro futurorum provisione
[illegible] etiam interrogative dixit
potius exprimens famam populi
quod de hoc habebat quam sibi attri
buebat famam illam sicut est et de
consiliis videndum est ¶ Ad id
quod obicitur de locutionibus poetis inspi
rata dicendum quod ea que transsumptive
dicuntur referuntur ad eum intel
lectum qui per illa intelliguntur et
quod per illa habet veritatem nullum
est ibi mendacium et hoc est
quod dicit Augustinus in libro de mendacio
Tamen quod figurative fit aut dici
non est mendacium dicitur enim
enunciatio ad id quod enunciat referen

da Nunc autem sermo figurativus
aut dictum hoc enunciat quod signi=
ficat quibus intellectus est prola
tum est et sic nullum est ibi
mendacium quia non enunciant
per intellectum primo sed per secundo qui ve
rus est sed nec in disputatione
est mendacium cum proponuntur
aliqua falsa ad hoc quod per illa deduci
tur homo ad maius falsum et de
ducendo ad maius falsum reducitur
ad verum sed in disputationibus cum propositiones
magis sunt interrogationes
quam veritatis assertiones vel for
te in doctrinalibus disputationibus
in quibus oportet disputantem re
dere ubi sola vera proponuntur pro
bantur et supponuntur ¶ Ad illud
quod obicitur de simulatione in facto
dicendum quod est simulatio cautele et in
structionis et duplicitatis Simulatio
cautele fuit in Iehu cum finxit
se cultorem Baal et David qui finxit
se stultum Simulatio vero doctrine
fuit in Christo cum finxit se lon
gius ire sicut dicitur Luce ultimo
unde credunt discipulos officiis
hospitalitatis quo cogerent cogerent
illum apud se manere et quod me
ruerit etiam illum cognoscere Si
mulatio vero duplicitatis est in ypo
critis qui in signo exteriori
ostendunt se esse bonos et
interius replentur malitia prime
due simulationes non tenent rationem
mendacii Sed tertia rationem men
dacii tenet et illa non est sine
peccato Primum non est simile de verbo
et facto quia factum non est prin
cipaliter institutum ad signum mentis

conceptum. Signum autem ad hoc
institutus est ut sit imago et
interpres ipsius mentis et ut
homo significet alii que apud
se et ut consonancia veritas apud
audientem que est apud loquen-
tem et ideo qui ad aliud utitur
ipso sermone abutitur et incurrit
peccatum mendacii non sit autem
est semper contra precepta ¶ Ad illud
quod obicitur quod maius peccatum est fur-
tum et homicidium quam menda-
cium dicendum quod quamvis gravius
peccatum sit utrumque cum quo fit ma-
la intencione et malo fine quia
tamen contingit illa a malo fine
separare ideo possunt fieri bene non
sic autem est in mendacio repperire
quia de ipsa nomine intencione
nominat intencionis obliqua-
cionem ¶ Ad illud quod obicitur quod est
contra mandatum secunde tabule
dicendum quod in mandatis secunde tabule
continetur ad actum bene contingit
dominum dispensare sed quantum ad de-
ordinacionem intencionis nunquam
ut aliquis corrumpit aperto pro-
dominum preceptum manente inten-
cione deordinata ¶ Ad illud quod
obicitur de eo qui caritate mo-
vetur ad mentiendum dicendum quod caritas
presupponit veritatem unde ad men-
monet quod veritati repugnet ve-
ritati dico contra primam unde dicit
Bernardus quod ad hoc quod opus sit lau-
dabile necesse est quod sit caritas
in intencione et veritas in electione
et quia veritas non servatur in pro-
lacione mendacii hinc est quod
mendacium caritate non potest
dici. Sicut enim caritate non

potest sufficienter committi malum
quod quamdiu maneat malum ut inde
eveniat bonum sic eciam caritate
non potest dici. Sicut enim caritatis
finis ut inde sequatur unum autem
bonum et est simile quia sicut ius
operativa deficit affectione sic ius
interpretativa deficit intellectione
et sicut finis affeccionis est bonum
ita finis intellectus est verum.
Sicut ergo nullum opus potest
caritate fieri nisi quis inten-
dit bonum et illud opus sit ordinabile
ad bonum sic eciam nullus sermo
potest caritate proferri nisi in
illius sermonis prolacione primo
intendat verum et quia mendacium
ordinatum est ad contrarium veri videli-
cet et ad mendacium cum sit contra
intencionem proferentis ideo non potest
fieri caritate nec universaliter
sed semper male et hec vero tacta
sunt in ista questione secundo adquiritur

Tercio queritur utrum menda-
cium sit peccatum mortale et quod
sic videtur primo per hoc primo quod dicitur
in psalmo perdes omnes qui loquuntur
mendacium glossa plus est perdere
quam occidere sed deus neminem occidit
nisi propter peccatum mortale ergo omne
mendacium est peccatum mortale ¶ Item
Sapiencie i os quod mentitur occidit
animam quod verum tractans Augustinus
dicit in libro de conflictu viciorum
et virtutum nec officiosum menda-
cium nec simplici verbo oportet
quisquam decipere quia quolibet men-
titur quis occidit animam sed
non occidit aliquis nisi per
mortale peccatum ergo quomodocumque men-
tiatur peccat mortaliter ¶ Item
super illud perdes omnes qui loquuntur

mendacium dicit glo(ssa) Si quis
non vult hominem ad mortem pro-
dere verum taceat sed non falsum
dicat nec propter alterius animam
suam occidat sed nullum menda-
cium est levius peccatum quam men-
dacium officiosum ergo si illud
occidit animam et omne aliud
cum ergo anima non occidatur
nisi per mortale peccatum unde etc.
¶ Item hoc ipsum ostenditur ratione
Unde quod est contrarium caritati et re-
pugnans est peccatum mortale
sed omne mendacium repugnat
veritati sicut fornicatio castitati
ergo sicut fornicatio est peccatum
mortale de ratione sui generis
ita et mendacium. ¶ Item omnis
qui facit contra conscientiam edi-
ficat ad gehennam sed omnis men-
tiens contra conscientiam loquitur quia
dicit aliquid cum intentione falle-
ndi ad quod pertinet mendacium ergo
edificat ad gehennam sed non dici-
tur homo edificare ad gehennam nisi
per peccatum mortale ergo etc. ¶ Item
omne peccatum in quo est plenus
consensus et quod fit contra tota(m)
conscientiam est peccatum mortale quia
in peccato in quo est plenus con-
sensus superior portio rationis man-
ducat peccatum aut quod est contra to-
tam conscientiam est peccatum in spiritum sanctum
quod est gravissimum cum ergo
omne mendacium de ratione sui
generis sit peccatum contra conscientiam in
quo est plenus consensus unde
quod omne mendacium sit peccatum mor-
tale. ¶ Sed contra glo(ssa) super I exo-
di Iustinus mentitur tamen
sed nullum mortale ... dicitur

go mendacium non est mortale
peccatum. ¶ Item Gregorius loquens
de mendacio obstetricum dicit
hoc peccatum genus facile creditur
relaxari sed peccatum quod facile re-
laxatur est in genere venialis
ergo etc. ¶ Item mendacium non est peccatum
mortale nisi in libidine intervenit
vel contemptus sed mendacium ef-
ficiens de sua ratione non dicit
libidinem nec contemptum ergo ita non vi-
detur quod sit mortale peccatum. ¶ Item
cum quis ludit cum proximo suo
dicta et fabulas non facit tot
aliquid peccatum mortale ergo non videtur
quod peccat mortaliter sed mentitur
mendacio iocoso ergo non omne
mendacium est peccatum mortale.
¶ Respondeo dicendum quod aliquibus dubium non est
mendacium est peccatum mortale ...
... quantum est de ratione sui generis
... est et ad mortale et ad
veniale et ratio huius est quia
lingua posita est in lubrico
et facilius est loqui quam facere
unde non semper ponderantur actus
lingue nec ponderari potest faci-
liter propter quod dicitur Iacobi 3 Si quis
non offendit in verbo hic perfectus
est vir propter quod est peccatum menda-
cii non est generaliter mortale sed
mortale fit ratione ... et
ratione contemptus et ratione no-
cumenti et est ratione libidinis
... que faciunt mendacium
esse perniciosum et mortale peccatum
quando hec non semper conveniunt ad
esse mendacii quod potest esse
aliquod veniale aliquod mortale. Sed
ordinant rationes ad hanc partem
inducte. ¶ Ad illud non quod ob...

de auctoritate prius quia dominus perdet omnes qui loquuntur mendacium. Dicendum quod sicut glossa exponit eo intelligitur dictum de mendacio generaliter, secundum partem dictum mendacii perniciosi. Unde distinctio illa non deservit ad ipsum mendacium sed ad personas mentientes illo genere mendacii, et impossibile illo est fallacia figure dictionis propter quantitatem suppositionis eius quod dicitur mendacium quando sit processus ad determinata ad quod supra. ¶ Ad id quod obicitur de auctoritate satis dici potest quod similiter auctoritas illa non intelligitur de quolibet mendacio sed de mendacio pernicioso. Et si obiciatur quod Augustinus exponit quod quocumque modo mentiens quis occidit animam, dicendum quod nec ibi intendit Augustinus distribuere pro quolibet genere vel pro singulis differentiis mendacii, sed intelligens de mendacio pernicioso quod est in doctrina religionis dicit quod nullo pacto nullo fine potest quis mentiri quando occidit animam, et illud melius potest colligi ex littera sequenti. ¶ Ad illud quod obicitur quod homo non debet mentiri pro salute alterius ne animam suam occidat, potest dici quod verbum illud simpliciter non ad perfectos se extendit de quibus loquitur Augustinus in originali, unde glossa illa sumpta est. Possumus etiam dici quod verbum dictum est consultorie, quia homo non tenetur mentiri pro aliquo nec tenetur animam suam ledere pro salute alterius corporali. Quamvis ergo quodlibet mendacium

et si non inducat mortem, quia tamen peccatum est ad mortem et ad mortem disponit, ideo consulitur ut non mentiatur pro salute corporis alterius servanda. Et sic concluditur quod omne mendacium sit mortale peccatum, sed quod est mortale peccatum vel peccat. ¶ Ad illud quod obicitur quod omne mendacium est per oppositum [illegible] virtutis [illegible], dicendum quod virtus veritatis proprie est voluntas dicendi verum cum oportet et quomodo expedit quando sit contraria eius vero [illegible] aut placeo [illegible] genus mendacii repugnat actui dicendi verum, non tamen repugnat ipsi veritati quamvis refugit mendacium perniciosum. Nec est simile de fornicatione respectu castitatis, quia actus ille [illegible] est prohibitus, non sic autem omnis dictio mendacii, et hoc propter lubricum [illegible] lingue. Unde quedam sunt mendacia quotidiana, quedam non opponuntur ipsi virtuti veritatis sicut peccata venialia et sicut primi motus castitati; quedam vero opponuntur sicut peccata mortalia, et ista prohibentur in [illegible] mendacio ubi dicit magister mendacium et pernicium prohibet. ¶ Ad illud quod obicitur quod qui facit contra conscientiam edificat ad gehennam, dicendum quod conscientia aliquando dictat refugiendum sic quod [illegible] iniustitie, aliquando sic quod faciendum aliquo modo a iustitia declinare. Quando primo modo fiat contra conscientiam peccat mortaliter propter contemptum [illegible] et ille est qui edificat ad gehennam. ¶ Cum vero secundo modo non edificat ad gehennam nec proprie dicitur facere contra conscientiam sed

preter conscientiam et propterea non sunt contra
conscientiam mendacia iocosa sive officiosa. Ad secundum
dicendum quod alia conscientia quae non dictat
omnia mendacia aequaliter esse vi-
tanda sed quaedam sicut mortalia, quae-
dam sicut venialia. Et si tu obi-
cias quod omnis mentiens quotiens-
cumque mendacium mentitur semper
facit directe contrarium ei quod conscientia
dictat, dicendum quod conscientia dictat de ali-
quo quod sit verum et de aliquo quod
sit dubium vel eius contrarium et quibus
fecit falsum scienter. Et si dicere-
te faciat talem conscientiam quae dic-
tat aliquid esse verum, dicendum quod et non
facit contra conscientiam illam quae
dictat aliquid non esse dicendum
et quantum ad secundum dictamen conscientiae
quae dirigit in agendis propter
qualitates peccati non quantum ad iudi-
iudicium conscientiae quod recipit in casibus. Ad
illud quod obicitur quod in omni men-
dacio superior pars rationis accedit
et contra scientiam consentit, dicendum quod sicut
in secundo libro fuit determinatum manda-
cato superior ~~[struck]~~ peccatis ratio
facit peccatum mortale solum in hiis
quorum actus sunt illiciti et semper
illicita sicut in periurio et aliis. Hoc
autem locum non habet in periurio men-
dacii. Similiter non omne peccatum
quod fit contra conscientiam est peccatum in spi-
ritum sanctum sed illud in quo contra
scientiam concurrit ipsa malicia. Et
si tu obicias quod omne mendacium
impugnat veritatem agnitam
quae est una species peccati in spiri-
tum sanctum, dicendum quod non qualiscumque ve-
ritatis impugnatio vel quaecumque
impugnatio est peccatum in spiritum
sed impugnatio veritatis secundum pri-

cipales et ultimus impugnatio
quae est cum quadam pertinacia
et mentis affirmatione. Quae non
est in quolibet mendacio reperire
et ideo confessor non potest concludi
quod omne mendacium sit peccatum in
spiritum sanctum nec etiam quod aliter sit
mortale peccatum

Quarto quaeritur utrum omne
mendacium sit mortale
viris perfectis et quod sic videtur per
illud Psalmi perdes omnes qui loquuntur
mendacium. Item perfectis omnino men- glo
tiri non convenit. Sed hoc non debet
nisi gravia aliorum generis peccatum quam
perfectis et imperfectis quod cum omnino
non deceat iudicatur esse morta-
le ergo etc. Item Augustinus de men-
dacio inquit diligit perfectus vir
tamquam se ipsum [illegible] ut perderet
temporalem vitam perdit eternam lo-
quitur de perfectis ergo videtur quod men-
dacio officioso perdat perfectus
vitam eternam ergo peccat mortaliter
Item Augustinus tractans illud Psalmi
xxiiii secundum translationem ubi susci-
piens filius a perdicione alonge
aberit et in ore falsi concre eius
procedit hoc exponens Augustinus dicit
sit filius suscipiens perditionem verbum
et tam clausum sibi deputat
ad superne mundi hominem per men-
dacium quod si perseverandum tunc sunt
cogatur. Si ergo perfectis tunc
ne peccatum est mortale videtur
quod filius vitam mentiri propter salu-
tem aliorum sit mortale peccatum
Item nullo credendum est si viris
perfectis non creditur sed si viri per-
fecti mentirentur eis non est

credendum. Si autem nulli credi
potest fides iusticia ergo mendacium
perfectorum fidem tollit et evacuat
per quam reguntur homines et regna
si ergo talis fides auferri non
potest sine mortali culpa videtur quod
viri perfecti inquantum perfecte menda
cium mentiuntur peccant mortaliter. Sed
contra constancia non aggra
vat peccatum in infinitum. Si ergo
status perfectionis est circumstan
cia concomitans personam non aggrava
bit peccatum in infinitum. Sed mortale
excedit veniale in infinitum
ergo quod erit veniale in perfecto non
est mortale perfecto. Item non men
tiri omnino genere mendacii aut est
consilium aut est preceptum. Si pre
ceptum ergo cum ad preceptum ob
ligentur omnes qui mentiuntur
peccant mortaliter quod prius improbatum
est. Si consilium sed ad consilia
nemo tenetur nisi ex voto ergo
cum viri perfecti illud non voveant
videtur quod nec mortaliter peccent in
genere peccati mendacii. Item si men
dacium generaliter repugnat caritati
perfecte aut ergo inquantum est cari
tas aut inquantum est perfecta.
Si inquantum est caritas ergo in om
nibus caritatem habentibus ergo quilibet peccaret mor
taliter. Si inquantum perfecta ergo videtur
quod per mendacium non cadit vir
perfectus a caritate sed solum a perfectione
igitur non peccat mortaliter per hoc
quod mendacium. Item vir perfectus
in verbo ocioso in motu ire et
in motibus carnis et in aliis
que sunt venialia de racione sui
generis non dicitur peccare mortaliter

ergo nec in mendacio
iocoso et officioso cum de racione
sui generis sint venialia. Ad
predictorum intellectum est notandum
quod circa hoc triplex modus dicendi.
Quidam namque dicere voluerunt quod
mendacia illa non sint venia
lia in perfectis sed etiam venialia per
fectis viris sed tamen quia perfecti mi
nore habent proximitate ad mendacium
quam imperfecti hinc est quod gravius
peccant. Unde Augustinus non vult as
tendere ut dicit quod omne mendacium
sit mortale peccatum perfectis. Sed tamen
nullum mendacium possit bene
fieri cum videtur est et maioris
circa perfectos non quia ipse perfectus
propter quod peccatum animam scandalizat
accidat et sic tunc ... iudicatum
sed quia ex hoc ipso dum magis adheret
veritati approximat magis veritati et dis
ponit se ad lapsum et periculum.
Sed quia verba Augustini expresse videntur
pretendere quod periculosum sit viris
perfectis mentiri dicitur enim in glossa
super illud perdes omnes qui loquuntur
mendacium quod perfecti non convenit
mentiri nec etiam pro temporali vita
alicuius servanda et postea subdit
quod perfectus si ... non dicat ne pro vita
alterius animam suam occidat
et sic videtur expresse dicere quod men
dacium officiosum sit viris perfectis
mortale. Ideo videtur aliis aliis esse
dicendum quod est perfectio voti sive religio
nis et perfectio caritatis per quam perfec
te adheret homo summe veritati
et bonitati per intellectum et affec
tum prout est possibile in illa et ista
dicitur perfectio intellectus. De prima
perfectione non intelligit Augustinus sed de secunda

illi tertia persona preco quod maxime
ad hoc sunt summe inclinati non sunt
puritate ad mentiendum et ideo
tamen mentiantur non contrarium
se movent in statu contemplationis
et est ei qualecumque mendacium
deliberatum dictum mortale peccatum
et ponitur exemplum de homine sancto
qui in statu innocentie propter singu-
laritatem quam habebat non poterat
peccare venialiter quia nulla erat
in ipso privitas infirmitatis quod
compensans ut in parvo suo dicta
esse dignus pena vel tempora-
li pena tamen id ad hoc tales sic
est tales hoc est quia paucissimos
aut nullos est reperire in ista
civitatis perfectione ¶ Quanto sit
aliquis perfectus perfectione singu-
laritatis si dicat aliquod verbum otio-
sum non peccat mortaliter et ita
quanto homo est maioris perfec-
tionis in vita privata tanto maio-
ris est pietatis et quanto maioris
pietatis tanto promptior ad subve-
niendum est aliene saluti quod go-
vir perfectus videt quod potest subve-
nire aliene saluti corporali vel
spirituali per falsitatem vel sic videtur
quod hoc modicum debeat inclinari ad
contrarium pietate et dulcedine sic
sicut videmus quod magis promptus
est pater ad mentiendum pro salute
filii quam pro salute unius contrarii
¶ Est tertia quod nulla sit privitas
tamen mendacium iocosum et of-
ficiosum non sit perfectum ¶ Si ali-
quis astringit se ad hoc per vo-
tum quantumcumque sit perfectus non
videtur quod mentiat mortale peccatum
¶ Ratio ad hoc est tamen modus

dicitur quod ad aliquid obligatur homo
specialiter preter alios vel ratione voti
emissi vel ratione officii commissi vel
ratione scandali vitandi vel consue-
tudinis ¶ Si ergo dicamus viros
perfectos obligari ad non mentien-
dum aliqua generaliter propter hoc non sit
contrarium nec contra officium commissum
nec contra votum erit hoc propter scan-
dalum et consuetudinem vinculum propter quod
non quod grandia sunt perfecti publi-
ce ¶ Grandia sunt perfecta occulta
viris publice perfectis adhibetur
fides tamen consummatoris vel virtutis
et quia mendacium deprehensum
facit ut homo alii non credat
¶ Si ergo viri perfecti mentirentur
iam nec ipsis crederetur nec ali-
quibus et magnum inde initium
fieret prudicium et daretur aliis oc-
casio scandalizandi et ideo ta-
les viri perfecti debent hoc co-
gitare quod pro nulla re dicant fal-
sum scienter qui ergo dicunt
peccant mortaliter tamen quia fa-
ciunt contra consuetudinem dictam tum
tertia quia alios scandalizant
actione non sic aut homines scan-
dalizantur de hiis qui sunt im-
perfecti vel tertia de perfectis occul-
tis ideo tales non sic obligantur
ad omne mendacium vitandum et
est exemplum hominis quia si quis
imperfectus ignoraret fidem habitu est
imperfectis fugere et latere ¶ Sed viri
perfecti tenentur stare et libere con-
fiteri ne per eorum fugam et latita-
tionem plures infirmos recedant
a fide unde contraria delict hec

vo

eis venialibus dicere putat quod
tamen dicit quod sanctus Augustinus quod viris
perfectis quorum perfectio publica est
mendacium quantumcumque parvum im-
putatur in mortale peccatum quando propter
scandalum vitandum docere debe-
ent cum sancta nullatenus menti-
endo ne faciant veritatem venire
in contemptum et hoc videtur sensis-
se Augustinus qui fuit precipuus veri-
tatis amator et quanto vir qui
veritatem amat vehementer odit
mendacium unde dicitur Eccli. ~~pe~~
potior est fur quam assiduitas
viri mendacis unde et auctoritates
et rationes ad hanc partem adduc-
te concedende sunt ¶ Ad illud
vero quod primo obicitur in contrarium quod cir-
cumstancia non aggravat peccatum
in infinitum dicendum quod illud est ve-
rum quantum est de se sed ubi ~~inst~~ aliqua
circumstancia introducat scanda-
lum alienum et conscientie vinculum
periculum mutat speciem ipso et facit
esse mortale quod alias esset ve-
niale vinculum est conscientie
cum indifferentibus faciat alios
peccare mortaliter quando magis in
hiis que dictat venialibus ¶ Ad
illud quod obicitur quod non mentitur ad
quem mendacium aut est consilium
aut est preceptum etc dicendum quod quan-
tum est ad quedam quia men-
dacium prohibitum est quantum ad ali-
qua non est proprie prohibitum sed con-
sultum venialia cum non dicantur
prohibita sed consulta sed que continuo(?)
precepta non sunt omnia prohibita
quando preceptum respiciat omnes
conscientie vinculo et scandalo

quod respiciat speciales personas officia-
liter perfecta et sic intelligendum
est secundum hunc modum ista ¶ Ad illud
quod obicitur quod mendacium aut repug-
nat caritati proximi aut caritati
perfecte dicendum quod mendacium repugnat
utrique repugnat cum caritate vere
perfectionis sicut addere quando ipsa per-
fectio viri iuste aliis manifesta
introducat occasionaliter scandalum
et conscientie vinculum et periculum peccati
quod non tamen tollit perfectionem sed caritatem
ipsam caritate ¶ Ad illud quod obicitur
quod vir perfectus non peccat in illo
casu nec in minimis maxime
sicut nec alius imperfectus dicendum quod
non est simile quia cum aliis ve-
nialibus peccatis non ita oritur scan-
dalum nec ita veritas venit in con-
temptum sicut de mendacio sicut re-
peritur circa istorum perfectum sanctus
qui precipuus est complanator habet ac
sicut dicta de mendacio sanctus quod
libro contra(?) Augustinus pretendunt quam propter
magnum veritatis zelum maxime
detestatus est mendacium, alibi volens
alius concludere salvos circa perfectos
et cum non possit mendacium ali-
quibus concludere salve animis
perfectis volunt elongare ut veritas
in aliquibus inveniret solida
sedem et perfecta si quis velit
intelligere quod mendacium quod est a-
liis veniale non sit viris per-
fectis mortale potest ad illa Augustinus
videre intelligendo propter mendacium
semper esse indecens et ma-
lum viris perfectis qui mendacio
disponunt se et alios ad malum
non autem quod semper sit eis mortale
peccatum et propter hoc declinari potest

[illegible]

cuius tenues adducere ad oppinio-
tum aliquis aut horum unum sit
unus tamen qui preterea perficit
primus esse tamen est mendacium
Quinto queritur de primis men-
dacii divisione. Dividit
enim Aug. et unum mendacium per
tres partes vel tres primas vi-
delicet in officiosum et iocosum et
perniciosum sed contra istam dictam obi-
cimus divisione primi membri. Of-
ficiosum enim mendacium dicitur quod ali-
cui prodest sed quod mendacium prosit
hoc est valde preciosus cum sit
malum ergo ponens hoc quod est pro-
desse non est aliquam speciem primus
mendacii assignare. Item iocosum
mendacium secundum speciem patet per dicere
et patet obesse ergo ponens ista non
contingit assignare primus menda-
cii species diversas. Item contra
secundam dictam obicitur quod quandoque est
mendacium iocosum quod sicut quere-
rit peccatum mendacii vel peccatum
in iocacia et alias peccatorum dictis
ergo si alia peccata non habet dividi
per iocosum et non iocosum videtur
quod nec primum mendacium. Item
quidam sepe dicat intendens iocare
non intendit fallere sed mendacium
ut dicit Aug. est falsa vocis
significatio cum intentione fallendi
Dico ergo ubi iocans intencione ibi non
est mendacium. Videtur ergo quod menda-
cium iocosum non sit species men-
dacii primum peccatis defectum et diminu-
cio primus. Item obicitur contra ter-
tiam que est mendacium perniciosum
sed enim perniciosum dicitur mendacium quod
inducit mortem et omne peccatum mor-
tale inducit mortem ergo perniciosum
est generale omni peccato mortali ergo

non est dictum mendacii. Item
mendacium perniciosum sed distinguitur
ab aliis quod hoc est rem materie
aut rem voluntatis tamen nec
non videtur quia in qualibet materia
potest homo mentiri graviter et per-
niciose. Sed mendacium cum malignitate
nec tamen voluntatis quod magis
generetur mendacii potest voluntas in-
ordinata mentem et inducere mortem
sine perniciem in mentiente ergo non
videtur quod sit dictum speciale mendacii.
Item obicitur contra dictas partes
quia Aug. dividit mendacium in
tres dictas aut ergo dico illa est
superflua aut ista est diminuta quod
nota est una reducitur ad aliam.
Si ergo reducitur queritur ergo per quem
modum queritur etiam quot sint species
mendacii unus et que superflua.
Ad predictorum intelligentiam quod cum
mendacium habeat perfectionem et complecionem
intencionem fallendi secundum intentionem
fallendi primus mentientis sed in
species diversificatur. Mentiens enim
aut intendit prodesse aut delectare
aut ledere. Secundum quod intendit prodesse
est mendacium officiosum secundum quod
intendit delectare est mendacium
iocosum secundum quod intendit ledere
est mendacium perniciosum ledere
aut potest quis dupliciter vel dampno
temporali vel dampno spirituali et
si ledit dampno temporali hoc
potest esse dupliciter aut simpliciter ledit
aut ita ledit unum quod alteri pro-
dest et secundum hoc sunt tres dicte
mendacii perniciosi. Quarum una
consistit in eo genere mendacii quo
quis mentitur in doctrina religionis
et hoc quidem fit ad nocumentum
bonum spiritualis sed fidei alia dicta

consistit in hoc quod mendacium
non simpliciter obviat sed alicui obviat
alicui prodest ¶ Si vero quis men
titur ut delectet sic est mendacium
iocosum et sic potest esse dupliciter
aut ut delectet alium et sic est
mendacium simpliciter iocosum aut
ut delectet seipsum ipsum mendacio
et sic est mendacium libidinosum
¶ Si vero quis mentitur ut prosit
alteri aut mentitur ut prosit in
rebus et sic est una differentia men
dacii officiosi aut ut prosit in
salute et vita corporis et sic est
alia aut ut prosit in sanitate et
castitate mentis et sic est tercia
et sic patet quod tria sunt genera men
daciorum postquam subdividuntur
in viii membra ¶ Item quod utrique di
viso supposita est secundum maliciam
nocivamque mendacis et ubi
illorum maliciam habet includi et hoc
satis tractabiliter sicut tactum est
probat patet diviso ad illud quod ultio
quelibet ¶ Ad illud vero quod primo o
biicitur in genere quod accidit menda
cio quod prosit dicendum quod ubi quantum
est de ratione sui generis quia tamen
mentientibus intencio imponit
nomen cum propria intencione sit
illa condicio adeo fieri menda
cio generalis ut secundum ipsam ac
cipiatur diverse species ipsius me
dacii ¶ Ad illud quod obiicitur quod idem
mendacium secundum speciem potest ob
esse et prodesse dicendum quod illud verum est
loquendo de mendacio quantum quantum
ad sermonem exteriorem sed non de vera
dicto quantum ad interiorem intencionem
mendacium aut non sortitur speciem

a falsa locucione sed potius ab
ipsa intencione sicut tactum est
¶ Ad illud quod obiicitur quod alia peccata
sunt iocosa sicut et mendacium dicendum
quod denominaciones non fiunt ab hiis
que raro accidunt sed ab hiis
que frequenter licet igitur contingat
alia peccata per iocum perpetrari quia
tamen non ita frequenter alia co
mittantur ioco secundum quod ipsum men
dacium hinc est quod esse iocosum
non est differencia alicuius peccati sicut
mendacii. Preterea 2o sicut omnia opera
recipiunt denominacionem ab ipsa
intencione maxime primo ab in
tencione denominantur et quia
mendacium est in sermone inde est
quod magis denominatur iocosum quando
fit sit intencione ludendi quam alia
peccata ¶ Ad illud quod obiicitur quod ubi
intervenit iocus ibi non est in
tencio fallendi dicendum quod sicut in libro
contra mendacium dicitur mendacium
esse falsa vocis significacio cum inte
ncione fallendi secundum quod qualiter
accipitur non idem est fallere
quod decipere sed idem est fallere quod fal
sum dicere unde sensus est cum
intencione fallendi hoc est falsum
dicendi et hoc utrique convenit me
dacio iocoso sed licet numquam repleri
te quam pernicioso ¶ Ad illud quod o
quod omne perniciosum convenit cum quolibet
peccato mortali dicendum quod perniciosum membrum
assignatur esse differencia ipsius peccati non
quia sit proprium eius simpliciter sed
hoc est ratione mendacii officiosi
cum quod distinguitur perniciosum quia
illud prodest et illud obest et quia
alia genera peccatorum non ita distinguntur

possessio sicut mendacium hinc
est quod nec ita distinguitur per principi-
um ¶ Ad illud quod obicitur utroque dis-
tinguatur ratione mentis vel volunta-
tis dicendum quod ratione voluntatis
principaliter licet etiam possit dici
quod ratione mentis quantum ad illa materiam
mendacii principaliter quae quidem
consistit in doctrina religionis
Et si tu obicias quod ista prava
voluntas potest esse in aliquo genere
mendacii tamen per se ¶ Respondeo quod hoc
est falsum secundum quod explanatum est
quia secundum quod illa desinunt in
tentum sit diversificatio specierum
mendacii

Sexto et ultimo quaeritur de gra-
dibus specierum mendacii dicit
enim Augustinus quod primum genus menda-
cii est gravissimum et ultimum est
levissimum et quanto inter quam mendacii
aliquod mendacium accedit ad primum
tanto est gravius quanto magis
elongatur et accedit ad ultimum tanto
est levius primum autem mendacii
genus ut dicit est in doctrina
religionis ultimum autem est ut
dicit pro conservatione alicuius castitatis
contra hoc quod dicit quod primum est
gravissimum obicitur sic ¶ Esto quod aliquis
dicat Christum non ascendisse super
asellum cum quadam urbanitate et
alius imponat falsum crimen proximo
cum quo proximus morte damnaretur
constans est quod gravius peccat
secundus quam primus sed primus peccat
primo genere peccati mendacii secundus
peccat secundo genere mendacii ergo secundum
genus peccati mendacii est gravius
quam primum ¶ Item aliquis dicat
aliquod mendacium in doctrina religi-
onis quod corrupit fidem in una
simplicia alius non dicit menda-
cium per quod scinditur unitas eccle-
siae pacis constat quod gravius pec-
cat secundus quam primus quia se-
minat inter fratres discordiam quam
prime Dominus detestatur et tamen primus
peccat primo genere mendacii secundus
non secundo ergo reddit idem quod primus
¶ Item possibile est aliquem mentiri primo
genere mendacii cum simplicitate secundo
non genere mendacii cum certa malicia
si ergo peccatum cum certa malicia est
peccatum in spiritum sanctum quod est gravius
aliis videtur quod secundum genus possit
esse gravius quam primum ¶ Item
primum genus mendacii est contra
fidem ¶ Secundum est contra carita-
tem generaliter loquendo sed maius
bonum est caritas quam fides secundum
apostolum ergo per rationes philosophicas demonstratur
gravius peccatum est secundum genus
mendacii loquendo generaliter quam primum
est ergo quod primum genus peccati
Augustinus dicit esse gravissimum ¶ Item
obicitur contra ultimum gradum
dicit enim mendacium quod fit pro
castitate corporis alicuius servanda
esse levissimum omnium et levius eo
quod fit pro servanda vita ¶ Sed contra
illud mendacium gravius est in
quo magis est mentiendi sed men-
dacium quod fit pro vita plus habet de ratione
mentiendi quam mendacium quod fit
pro casto ¶ Si ergo quodlibet mendacium
officiosum sit pro vita quodlibet menda-
cium officiosum est gravius quam iste
casum ¶ Item castitatem non potest
quis amittere invitus vitam

corporis potest amittere minus
ergo magis indiget adiutorio
et succursu propter servanda vita quam
propter servanda continentia videtur
ergo quod magis spectat ad officium
pietatis et magis leve peccatum
sit mentiri propter servanda vita cor-
poris quam propter servanda continentia
carnis ¶ Item qui perdit vitam
perdit spacium merendi et peniten-
di non sic autem qui perdit car-
nis continentiam ergo periculosius
et dampnosius est alicui mor-
tificari quam carnaliter violari ergo
magis pium est in tali casu men-
tiri ¶ Contra hoc queritur si quis
est in periculo constitutus de cas-
titate amittenda sua vel alie-
na quid sit sibi magis eligendum
utrum mentiri vel sustinere se vel
alium corporaliter violari ¶ Queritur
etiam utrum melius faciat ille qui
mentitur ut alium trahat de sta-
tu periculoso ut intret religionem
de quo vehementer presumit ut possit
ipsum per mendacium retrahere an ille
qui simpliciter negligit et non vult
mentiri pro alicuius salute ¶ Et videtur
quod primus melius faciat quia non
maximum est facere unum peccatum ve-
niale ut alius consequatur salu-
tem ¶ Ex autem secundus melius faci-
at videtur quod maioris perfectionis
est in nullo casu mentiri ali-
qua de causa secundum quod innocentius lo-
quitur Augustinus ¶ Responsio dicendum quod secundum quod
beatus Augustinus dicit gradus men-
daciorum sic ordine ita quod primum est
magnum et ultimum minimum et
variis generibus est istud quod secundum quod
vult plus sic magnum in uno

genere precedit illud unde ad hoc quod
aliquid genere precedit alium non
est necesse quod singula illius generis
precedant singula alterius generis
sed quod summum in illo genere sit maio-
ris omnibus alterius generis quod
ergo inter mendacia omnia illud est
maximum quo quis intendit ali-
quem in vita veritatis et salutis
quia infert ei nocumentum spirituale
et in recompensationem sibi et quantum
ad maxima bona huius est quod mendacium
datum quod est in doctrina religio-
nis et sit ad hoc ordinatum est
inter cetera mendacia maximum
et summum alterius quia non potest
aliquis maiori causa moveri
ad mentiendum quam pro servando bo-
no spirituali vel amico spirituali
huius est quod istud mendacium est
levissimum quod fit pro servanda casti-
tate corporis vel pro aliquo simili
et sic gradatim ascendendo et
descendendo est unde inter alios
libros valde venerabiliter liber Augustini
species mendaciorum distinxit et
gradus ordinavit ¶ Ad illud
ergo quod primo obicitur in contrarium
de illo qui mentitur dicendum quod ipsum non
ascendisse super aspectum vel aliquid
simile qui non ita mentitur
sicut ille qui pro mendacio proximum
interficiat dicendum quod verum est sed tamen
ex hoc non sequitur quod gradus sic
non procedat istum propter quod illud
non est summum mendacium in doc-
trina religionis ¶ Sed quod quis
contraria facit et malicia insinuat
interiore secundum pietate ut fide christi-
ana in bonos mores subintrat

hominis modo mentiendi non con
tingit reperire quominus men
dacium in se sit grave et per hoc patet
responsio ad duas rationes sequentes
videlicet de mendacio quod inducit
scisma et de mendacio quod est con
traria malicia quia mendacium
in doctrina religionis non tantum
inducit infidelitatem ymmo et
scisma et certe mala licet tamen
est cum infirmitate ymmo contra
ria malicia ¶ Ad illud quod obicitur
quod primum mendacii genus opponitur
fidei secundum non opponitur caritati
dicendum quod ratio illa dupliciter deficit
primum quidem quia non sequitur
si aliqua duo bona sic se habent
quod unum precedit reliquum quod sit
sic et in contrariis malis; reperire
quidem potest in generibus contrariorum sic se
habent affirmationibus sic etiam
esse potest in negationibus et privationibus
unde nichil impedit quod cari
tas sit maius bonum quam fi
des et tamen maius malum
infidelitas est quam odium et
ratio huius est quia plus pri
vat infidelitas quam ipsum odium
aliud est etiam illi defectus quia
mendacium quod est in doctrina
religionis non tantum repugnat
fidei sed etiam moribus bonis
vitas cum secundum pietatem que
est in doctrina religionis
non tantum consistit in credendis
verum etiam in agendis unde si quis
diceret fornicationem non esse vitandam
et parentes non esse honorandos
mentiretur primo genere mendacii
et quia in doctrina religionis

non tantum docetur quid credendum
sed etiam quid secundum singulas vir
tutes operandum sicut est quod illud
mendacium non potest opponi cuilibet
virtuti et bono spirituali licet principaliter
et principaliter opponitur ipsi fidei
¶ Ad illud quod obicitur ultimus quod men
dacium iocosum est magis le
ve quam officiosum dicendum quod falsum est
quia in neutro illorum mendaciorum
intendit quis decipere alium inten
tio tamen decipere alium sive falsum
in uno ut delectet in altero ut
prosit in alio vero aut inordi
nata est intentio qua intendit
prodesse quam qua intendit delectare
Cum ergo dicat quod mendacium iocosum
non sit serio dicendum quod falsum
est quia serio mentitur quis illo
mendacio non tamen ad seducendum
sed ad delectandum ¶ Ad illud quod obicitur
quod magis pium est mentiri pro
servanda vita quam pro servanda
continencia dicendum quod falsum est licet
enim non posset aliquis alicui
nimis auferre virtutem contine
ntie quantum ad id quod meritorium est
tamen est quia non potest auferre
illud quod est ei amicum videlicet
continentiam carnis iam ablatione
maius est periculum prius tamen
liberior contrarius est quod magis ac
cedit ad pietatem pro illa continencia
servanda quam pro vita servanda quia vita
spiritualis prefertur vite carnali verum
et si pietas naturalis et si aliquis
plus moveat ad servandam vitam
hec tamen pietas contraria que movet
secundum regulam fidei magis movet

ad conservandam vitam quae est
virtutis. ¶ Ad illud vero quod obicitur
quod qui aufert vitam aufert
spatium paenitendi et merendi,
dicendum quod et similiter aufert etiam hoc
spatium peccandi et respectu utriusque
homo liberatus a morte vitam
futuram consequitur in bonis vel
in malis, ideo non est simile. Hinc
unde ¶ Ad illud vero quod quaeritur
de aliquo qui est in periculo con-
stitutus, dicendum quod ille qui est in
periculo constitutus de amittenda
de integritate corporis aut est alicuius
continentiae aut imperfectus. Si per-
fectus est ut possit de contine-
ntia mentis consensu non propter hoc
debet mendacium dicere puntanda cor-
ruptione carnis, quia sicut dicit
Lucia: Si me invitam violari feceris
castitas mentis duplicabitur
ad coronam. In tali sustinenti pas-
sionem illam non potest esse sine
culpa, sed mentiri potest esse sine
culpa. Si autem est imperfectus, vulnera-
bilis, debet tamen ne succumbat
si ad illum statum venit, et ideo
tali propter infirmitatem suam con-
cedatur redimere periculum maioris
peccati per minus peccatum. Unde si pro-
babiliter videt quod per mendacium pos-
sit declinare corruptionem carnis,
consilium est ut aliquod falsum dicat quam
corruptionem illam sustineat, et hoc
est quod dicit beatus Augustinus in libro
de mendacio: illa peccata quae ita
committuntur in homine ut eum fa-
ciant in mundum contra peccatis minus
cautius debemus ut per hoc nec

peccata devitanda sunt quam vacca
sint ut illa in immunditia contractet,
quod intelligendum est non quod sint simpliciter
peccata sed quod non sunt peccata et
sicut dicimus de minori imperfecto
respectu sui sed et intelligendum
est de minori imperfecto respectu alterius
imperfecti, et ita debet homo caute
periculum alicuius sicut et proximi.
¶ Ad illud quod ultimo quaeritur utrum
sanus sit consilium mentiri ut alios
reduceret ad ma unitatis, dicendum quod nec
perfecta nec imperfecta quaerunt men-
tiri propter hoc ut alteros ad unia-
nitatis provocet, quia non indiget
deus nostro mendacio, nec debet
aliquis credere quod aliquis conmit-
tatur a malo per falsi suggesti-
onem sed praecones per prius sed impe-
rationem sed quod dicit Gregorius:
in vanum laborat sermo praedicatoris
si intus operetur gratia salvatoris.

In parte ista sunt quae notes ita
clarum et primo quaeritur de hoc
quod dicit de mendacio, obiectio
quod licet minima venialia sunt peccata, non
tamen ullum. Sed contra hoc obicitur
per illud quod dicit Gregorius in glossa
super primo Exodi benignitatis obste-
trices quae in aeterna vita remu-
nerari potuit per culpam mendacii
et mercedem recompensationem quan-
tam sed mercedem commutat mer-
cedem aeternae in temporale nisi
mortale peccatum ergo videtur quod mor-
talis peccatum. ¶ Item videtur
quod hoc contradicat Joh. dicit quod
aedificavit eis domos dominus spiritua-
les ergo non videtur quod retribuerit eis

Pec(ca)tum

inpuita ¶ Ad secundum dicendum quod circa hoc duplex modus dicendi. Quidam volunt dicere quod mendacium quod obstetrices fecerunt duplicem respectum habuit, videlicet ad vitam puerorum et ad vitam propriam; mentiebantur enim pro utraque servanda. Et secundum quod habuit respectum ad vitam puerorum sic erat cum pietate; secundum autem quod habuit respectum ad servandam vitam propriam, quam magis dilexerunt quam veritatem, sic erat mendacium officiosum. Secundo erat peccatum mortale quia procedebat ex mala radice, videlicet ex libidine, modo pro amore vite temporalis et corporalis, quo veritas confidenda esset; et ideo hec culpa abstulit eis mercedem quam meruerant cum pietate quam prius habuerant servando parvulos contra edictum (?) regis (?), et secundum hoc dicunt eciam determinare (?) sanctorum auctores. Sed iste modus satis contemptibilis est, quia durum videtur dicere quod aliquis pro servanda propria vita corporis salute mortaliter peccaret. Secundo aliquid peccatum leve. ¶ Alius modus dicendi est quia in ipsis obstetricibus duo est considerare: pietatis beneficium precedens et mendacium subsequens; et primum fuit cum quadam naturali pietate, nec erat meritorium, sed disponebat ad meritum. Mendacium non consequens disponit ad gratiam (?), et ideo pietas precedens fuit temporaliter remunerata propter mendacium, non quia mendacium illud aufferret vitam eternam prius habitam, sed quia ad gratiam secundam (?) viam precludit, quod quamdiu (?) potest facere peccatum veniale; et hoc est quod vult magister cum dicit benignitatis (?)

eorum merces que in eterna vita reddi potuisset permutata est in terrenam non ~~potuit (?) fuit (?)~~ dissoluta et propinqua, sed potius remunerata. Et propter hoc patet quod nulla est contrarietas inter Augustinum et Gregorium et Ieronimum. Nulla est contrarietas quia non vult dicere Ieronimus quod obstetrices habuerint domos spirituales per assecutionem gratie, sed quia quodammodo ad gratiam preparate fuerunt per timorem et pietatem. ¶ Item quinto dubitatur de hoc quod dicit quod quartum mendacium sola mentiendi fallendique libidine fit, quod omne mendacium est. Contra hoc enim obicitur: videtur enim quod nullum tale sit mendacium, quia secundum quod dicit Dionysius nullus operatur ad malum aspiciens; si ergo mentiri de se malum est, videtur quod nullus umquam mentiatur solummodo aspiciens ad ipsum mendacium. ¶ Item libido est radix omnium malorum; ergo non solum convenit quarto generi mendacii, sed eciam omne mendacium quod fit ex libidine; ergo penes hoc non debet assignari aliquod genus mendacii. ¶ Item mendacium quod fit sola libidine mentiendi ultimum (?) comparatorum, et peccatum quanto minus habet comparationis tanto est gravius; ergo videtur quod illud mendacium sit primum et capitale inter omnia mendacia et non sit quartum genus. ¶ Ad primum dicendum est quod mendacium illud dicitur fieri ex libidine quo quidem homo mentitur solum ut placeat sibi ipsi, quod notandum est quod libido multipliciter dicitur: uno modo libido di…

+ [illegible]

nupha voluntas et sic est radix mortalium peccatorum. Alio modo dicitur libido quaelibet inordinata delectatio et sic libido dicitur a libendo et hoc modo non solum est radix mortalium sed etiam venialium. Hic dicit dupliciter potest accipi, aut quantum sunt quaeritur fine in actu proprio quantum, aut specialiter sunt in actu proprio quaesitus. Primo quidem modo cuius est omni peccato. Secundo non modo peccatis ipsam accipi dicitur mendacium quod fit cum libidine quod magis non dicatur sine libidine quia procedit cum mala voluntate. Sed quia homo in mentiendo non quaerit aliquid quod sequitur ipsum oblectare in ipso mendacio et quandoque minimum malum est quod illud in quo intendit alii nocere et minus malum quod illud in quo intendit alii prodesse et ideo mendacium velut medium locum tenet inter mendacia. Ad illud ergo quod primo obicitur quod nullus operatur ad malum aspiciens, dicendum quod in mendacio duo sunt videlicet veritatis absentia et quaedam ars et astucia et licet non delectetur quis in absentia veritatis contingit tamen aliquem delectari in quadam arte et astucia mentiendi et hoc aliquis potest speciem habere et vane illius dicit Augustinus quod sola mentiendi libidine gaudet aliquis mentiri. Ad illud quod obicitur quod libido est radix omnium malorum, dicendum quod libido ibi sumitur large sed hic accipitur ad delectationem quae sequitur in ipso

actu mentiendi qua quis fuerit se gerit modo in alio quod isto constituit speciem mendacii quod in aliis speciebus mendacii homo non tantum in se sed etiam in aliis / ~~speciebus mendacii homo non tantum in se ipso sed etiam in aliis~~ sive quaerit. Ad id quod obicitur quod illud mendacium debet esse maximum, dicendum quod hoc est verum quia magnitudo mendacii attenditur secundum maiorem obliquitatem intentionis, magis autem obliquatur qui in mendacio intendit alium offendere quam semet ipsum delectare et ideo ratio illa non valet. Item quaeritur de hoc quod dicit quod mendacium est falsa vocis significatio cum intentione fallendi. Obicitur contra quia hoc quod abstracti et concreti eadem est differentia sed mentiri potest quis sine falsa vocis significatione secundum quod nutu dicit puta videlicet cum quis intendens dicere filium dicit vim, ergo ista non est vera differentia. Item sicut mendacium contingit esse in verbis ita etiam contingit esse in factis ergo mentiendo dicitur falsa vocis significatio sed etiam falsa operis significatio. Item videtur quod praedicta notificatio non conveniat omni mendacio quia qui mentitur mendacio officioso non intendit fallere sed prodesse et qui etiam mentitur mendacio officioso non intendit, iocoso non intendit nisi se delectare, ergo non videtur ista differentia omni mendacio convenire. Ad id quod primo tactum fuit in praedicabilibus ad complectum esse mendacii ...

currunt videlicet falsa vocis signi
ficacio sicut materiale et fallendi in
tencio sicut formale et ideo
recte est assignata predicta no
tificacio mendacii ¶ Ad illud quod
obicitur quod abstractum et concretum non
est differentia dicendum quod mendacium sicut
primus tactum est non tamen dicit
comparacionem ad menacitatem sed eciam ad ip
sum verum de quo nunc fit sermo mentiri
non proprie dicit comparacionem ad ipsum
mendacium et ideo plus
claudit in se mendacium quam
mentiri nec est idem omnino men
tiri et mendacium dicere sicut ma
gister in littera dicit aperte nec sequitur
quod dicat mendacium si proprie ac
cipiatur mendacium nisi forte
large accipiatur mendacium ad
mendacium secundum quod et simpliciter
¶ Ad illud quod obicitur quod mendacium
non solummodo est in verbis sed
eciam in factis dicendum quod et si aliquo
modo est ~~in verbis~~ eciam in factis
~~dicendum~~ secundum quod innuit Augustinus proprie
tamen locutio est in verbis secundum
quod dicit Augustinus verba cum sint proprie
signa indicativa mentis concepcionem
in eo quod a ratione procedunt et
voluntate formantur et quia men
dacium verum dicit ad id quod est in mente
interius hinc est quod proprie est in ser
monibus et vocibus et per falsam
vocis significacionem diffinitur licet
et in aliis aliquo modo analogice
et posterius reperiatur ¶ Ad id
quod obicitur quod ista notificacio non
convenit mendacio iocoso et offi
cioso dicendum quod notificacio ista proprius
convenit mendacio ~~iocoso~~ per
nicioso iocoso autem et officioso con
venit quodammodo quasi per

unde vocabulum fallendi in no
tificacione mendacii quae non
tantum importat decipere sed eciam falsum
dicere et hoc est commune mendacio
omni et generale falsum enim dicere
poterimus quodammodo fallere est de
homine illud ~~dictum~~ dicitur quod potest homo
ad falsitatem deducere et deducendo
ad falsitatem fallere et decipere ¶ Ad
quintum dicendum quod dicit quod Iacob ma
trem actore fecit ut falleret pa
trem videtur esse mendacium hoc
videtur mysterium cum hoc non fuerit
in tali quia Iacob dixit falsum
~~est~~ cum intencione fallendi patrem
intendebat enim significare quod
ipse esset Esau ergo videtur quod simpliciter
fuit mendacium ergo videtur quod simpliciter
est mentitus ¶ Item mendacium
est ita malum quod nullo modo potest fieri
bonum nec per se nec per dispensacionem
aliquam videtur ergo quod nullo prece
consilio nec ~~mentis~~ matris imperio po
tuit esse Iacob a mendacio excusatus
~~et~~ ¶ Ad quod dicendum quod secundum litteram Augustinus et
eciam Ambrosius Iacob non simpliciter
a mendacio excusatur et quantum
ad illud quod dixit verbo et quantum
ad illud quod fecit in facto ~~et~~ verbo
enim dixit et facto fecit se falsum
se esse Esau quantum ad illud quod
dixit verbo excusatur quia non
intendebat patrem fallere sed dumtaxat
non intendebat eciam dicere se es
se Esau quantum ad personam sed quantum
ad dignitatem primogeniture et
benedictionis quam sibi a deo ven
dicavit et hoc magis non propria auc
toritate sed matris imperio et consilio
consilio dicebat quam quamvis
in una et eadem ...

ad illud quod fecit ~~scis~~ facto simulando se
esse esau non peccavit quia sicut
dixi bis scilicet illud figuram pre
tendebat futurorum unde patet
per figurationem et veram intellectionem
que dirigebat spiritus sanctus inspiratorem
dicat ergo iacob non commisisse men
dacium sed implesse misterium nostre
scripture implevit testimonium que dicit
eum virum simpliciter non dolosum
Ad illud ergo quod primo obiciebatur quia ia
cob primogenitum intendebat decipe
re dicendum est primo intemperatum quod fal
sum est sicut prius dictum est
quia non intendebat se dicere
esse esau quantum ad proprietatem
persone sed quantum ad proprietatem be
nedictionis et primogeniture. Ad secundum
quod obicitur quod spiritus sanctus non potest dispen
sare de mendacio quia non sit
peccatum dicendum quod illud in veritate habet
quod mendacium est voce et opere
mendacium sed hec secundum primo iacob men
dax non fuit quia quamvis unum
pretenderit aliud figurabat et
sed illud quod figurabat primaria
liter intendebat et rebecca pre
cipiens et iacob obediens. Cuius
signum est quod ipse ysaac post bene
dictionem datam per spiritum sanctum in exta
si elevatus et intelligens
futurorum figurationem postquam
esau deprehendit ipsum fuisse ia
cob confirmavit prius datam bene
dictionem

di. 39 Nunc autem de periurio videndum
circa ergo inquiritur de mon
dacio quod appendere v. propter
eodem tabule sub hac non parte
intendit autem de periurio hec at

pe... de et dividitur

in partes tres in quarum prima in
quirit utrum quod sit periurium secunda
non intendit qualiter sit vitandum
ubi queritur circa utrum liceat iura
re pro cautela. Tertia non quod mora
liter sit adimplendum ubi utrum
semper est investigare utrum omne
iuramentum sit implendum. Prima pars
dividitur in partes duas in quarum prima
determinat de periurio per comparationem ad
mendacium secunda non per comparationem
ad iuramentum ubi Si autem queritur
utrum iurare sit malum et hec
secunda parte indivisa remanente
prima dividitur in partes tres in quarum
prima inquirit utrum credere sit periu
rium esse mendacium et declarat
secundum opinionem aliorum secunda vero
determinat secundum opinionem propriam ibi
Sed melius credit. Tertia non
removet dubium annexum ibi
Dum non quis movet quod verum est
Tertia vero secunda pars in qua de
terminat quomodo sit iurandum divi
ditur in partes duas in quarum prima de
terminat de forma iuramenti lici
ta secunda de forma iurandi illi
cita ibi post hoc circa queritur
si de eius utendum sit. Et hec
parte remanente indivisa prima
dividitur in tres in quarum prima
querit que sit forma iuramenti
congrua secunda que forma sit
magis obligatoria ibi Si autem
queritur quis magis teneat. Ter
tia non determinat que sit forma
iurandi intelligenda hic queritur
quid sit dicere iuro contra et
iuramentum tria pars primaque dividitur

in partes duas in quarum prima determinat

dericuante obligacione Supradicta
non de honestate vbi Quod primo
dicebatur ergo et illa parte
venialiter videmus prima diuiditur
in partes tres quia in prima de-
terminat utrum iuramentum illicitum
sit obligatorium Secunda utrum iu-
ramentum de licito ubi hoc etiam se-
cundum est quantumque arte uborum
Tercia non inquirit utrum iuramentum
coactum sit obligatorium Quinto
etiam si peccat qui hominem iurare
cogit Prima autem et subdiuidi pos-
sent satis manifesta est in littera
a 2ly 1 Ad intelligenciam autem huius
partis sciendum ea que inferius de-
terminat incidit hic quod circa tria
Primo queritur de culpa periurii Secundo
queritur de forma iurandi Item
queritur de obligacione iuramenti
Circa primum queruntur tria Primo
queritur utrum omne periurium sit
mendacium Secundo queritur utrum de
periurio sit peccatum Tercio queritur
utrum omne periurium sit mortale pec-
catum
Circa primum sic proceditur et
queritur utrum omni periurio
conueniat adesse mendacium et quod sic
videtur quia periurium prohibetur inquantum
mendacium secundum catholice Item loquens
vbi contra [illegible] tum super testi-
Si vbi prohibetur falsitas in verbo quod
sciente non potest esse sine men-
dacio ergo videtur quod cum vbi prohibetur
periurium videtur quod omne periurium in-
cludat in se mendacium Item
qui asserit summam veritatem in testi-
monium veritatis recto etiam asserit et qui

recte asserit non peccat / ergo
cum summa veritas adducatur
ad confirmacionem veritatis nullum
est periurium ad hoc ergo quod sit
periurium necesse est ipsam veritatem
adducere ad confirmandum mendacium
redit ergo idem quod prius Item
qui asserit quod non sentit non
peccat quia vult sermone ad id
ad quod institutum est Si ergo periurans
in assercione sua peccat aliud ge-
rit in animo aliud asserit ore
sed omnis talis est mendax ergo
mendacium est de racione periurii Item
periurium est peccatum lingue sed lin-
guam non facit ream nisi mens
rea et male sibi conscia ergo ad
hoc quod committatur periurium culpa
necesse est quod fallendi intencio pre-
cedat sed illa facit hominem men-
tiri / ergo etc Sed contra Ieronimus super
Ieremiam dicat quod iuramentum tres habet
comites scilicet iudicium et iusticiam
et veritatem et potest quodeficientibus
tantis comitibus fieri iuramentum inor-
dinatum vel quodeficiendo iudicium
et iusticiam Si ergo periurium qualiter
complectitur iuramentum in-
ordinatum videtur quod non omne pe-
riurium sit mendacium Item ali-
quis facit intendens adulterium
et homicidium hoc iuramento con-
firmat Isto vero talis autem
recte iurat aut periurat constat
quod non recte ergo periurat et
tamen non mentitur ergo non
est necesse omne periurio esse men-
dacium Item qui iurat adducit
deum in testem veritatis ergo
qui iurat falsum quod credit esse verum

talis cum adaequat veritatem
in testimonio falsus periurus est
sed quia credit et intendit veri
dicere non est mendax ergo non
omnis periurus mentitur vel omne
periurium est mendacium ¶ Item ad
esse mendacii non tantum modo requiritur
intentio fallendi sed etiam falsitas
sermonis sed contingit aliquem incurrere
periurium etiam si verum iuret et in
tendat falsum iurare et periurando
tamen illud proximum ledere ergo ubi
quod aliter repperiatur periurium non per
inde ubi non repperitur perfecta ratio
mendacii ergo etc. ¶ Respondeo ad predictorum
intelligentiam est notandum quod hic est tri
plex modus dicendi quidam dixerunt
quod periurium subsistit sibi men
dacium et ista dixerunt quod si ali
quis iurat falsum quod credit esse
verum non periurat quia non menti
tur sed hoc improbatur per
Augustinum qui dicit quod tunc homo iu
rat quod putat esse verum et tamen
est falsum temere iurat Et potest
dici quod iuramentum illud est teme
rarium et inordinatum et ita
periurium et tamen non est ibi men
dacium ¶ Ideo dixerunt alii quod
non omne periurium est mendacium
pro eo quod non solum modo contingit
incurrere etiam periurium propter veritatis
defectum verum etiam propter defectum iusti
cie et iudicii sed instancia ista
que fertur videtur magis habere
locum in iuramento obligatorio
quam in iuramento assertorio in illo
enim proprie repperitur iudicium et
iusticia et ideo adhuc remanet
ergo ut omne periurium quod opponitur
iuramento assertorio sit menda
cium tunc sit veritatis privatum
¶ Propterea tercio ponunt ad hoc videtur
quia sicut patet consequenter dis
tinctione aliquid est mendacium simpliciter
et secundum rationem completam aliquid est
mendacium secundum quid videlicet
quantum ad speciem mendacii materi
alem aliquid est mendacium secundum
quid quia habet speciem mendacii
formalem mendacium simpliciter est quando
habet falsitatem in voce et intentione
mendacium vero secundum quid secundum ma
teriam quod habet falsitatem in voce sine
in intentione mendacium secundum for
mam quod habet falsitatem in intentione
sed non in voce ¶ Cum vero quelibet ratio
periurium oppositum iuramento
assertorio dicitur claudat in se men
dacium sed large accipiatur menda
cium extenso nomine ad menda
cium simpliciter et secundum quid sic omne
periurium in se includit mendacium
et hoc est quod dicit magister in littera quod
periurium est vel est iurando loqui
falsum cum intentione fallendi vel
iurando loqui verum cum intentione
fallendi ¶ Si autem proprie accipiatur
mendacium sic non est generale
omni assertorio sicut dicit magister
in littera et rationes probant primus ad
ducte ad partem istam ¶ Ad illud
vero quod obicitur in quantum quod periurium pro
hibetur in quarto mandato dicendum
quod non solum ibi prohibetur immo etiam
prohibetur in secundo prime tabule in quantum
periurium communiter facit quod contume
liam summe veritati assumendo
eam in vanum in vanum dum assu
mit eam ad confirmacionem falsitatis
vel falli opinionis vel etiam dubie vel ...

tamen dico quod in quanto mendacium prohibet falsum testimonium non prohibet contrarium ad falsitatem sermonis sed contra contrarium ad falsitatem intencionis cognitum et diuisum et per ut diuisum prohibent non dicit mendacium secundum plenam racionem sed secundum semiplenam tamen sicut patet ex precedentibus ¶ Ad illud quod obicitur quod qui adducit diuinam veritatem in testimonium veritatis recte iurat dico quod illud non est semper verum quia potest eam adducere in testimonium falsitatis et sua intencio peruersa vel tamen periurium incurrat quamuis non habeat racionem mendacii ¶ Secundus alius defectus est in ratione i. quia non omne falsum est mendacium et ideo ea non sequitur quod si periurium mendat falsum quod semper hic incidat mendacium ¶ Ad aliud quod obicitur quod qui asserit quod in animo sentit non peccat dico quod verum est si ita nouit in animo quod possit cotidie asserere in sermone et hoc est quando est certus sed qui falsa credulitate decipitur si cotidie audeat affirmare per iuramentum non excusatur quia sicut quod contra certitudinem in moribus non excusat falsum in iusto sic estimacio falsa in hiis que credunt non excusat iuramentum falsum ¶ Ad illud quod obicitur quod lingua non est rea nisi mens prius sit rea Gaudentii potest dici quia illud verum est in sermonibus indifferentibus et eciam in sermonibus malis et in ordinatis et adeo prohibitis concessis lingue intro dicat reatum mentis et conscientie [illegible]

tenens rea dicitur non solum in quia iniurando intendit fallere sed eciam si intendat iurare contra de quo dicit non habet certitudinem pro eo quod ipse summe veritati subtrahit debitum honorem

Secundo queritur utrum omne periurium sit peccatum et ostenditur quod aliquis possit periurare sine peccato. Esto enim quod aliquis iuret falsum quod putat esse verum propter utilitatem proximi constituitur illud licet est in ordine veritatis contemptum licet contra in proximum nocumentum ergo non repugnat mandato prime tabule nec secunde ergo non est peccatum et tamen est periurium sicut in precedentibus sunt ostensum ergo non omne periurium est peccatum ¶ Item nullus venerando et amando deum peccat sed Augustinus dicit quod illud per quod quis iurat veneratur et amat tamquam deum ergo aliquis iurat falsum per deum veneratur et amat ipsum deum qui non committit peccatum et tamen committit periurium ergo periurium non est peccatum ¶ Item peccatum opponitur bonitati sicut periurium opponitur veritati sed veritas spectat ad intellectum bonitas ad affectum sicut ergo falsum et malum differunt tamen ergo verum et malum dicitur oppositum veritati et bonitati que se tenent ex parte affectus non videtur quod aliquid periurium sit peccatum ¶ Item impossibile est aliquem cogi ad hoc quod iuret falsum sed necessitas non habet legem ymmo quod alias sunt illicita necessitas facit licita sicut patet de eo qui furatur et est in extrema necessitate ergo videtur quod false iurare in tali [illegible]

casu periurium sit licitum et sic
non est ei essenciale esse peccatum
¶ Sed contra grauius malum et
magis deforme est periurium quam
simplex mendacium sed mendacium
mendacium esse peccatum secundum quod Augustinus
dicit et habitum est in precedentibus
Videtur ergo quod plus sit culpa ipsum
periurium ipsum multo forcius
¶ Item quicumque periurat iurat in
ordinate et qui iurat inordina
te iurat iniuste vel temerarie
et omnis talis peccat etc. ¶ Item
omnis qui periurat assumit nomen
dei in vanum et omnis talis facit
contumeliam diuine veritati hoc autem
malum et peccatum secundum se ergo videtur
est omne periurium malum esse ¶ Item
omne illud est malum quod debetur
pena sed omni periurio debetur pena
secundum quod dicit Salomon Prouerbiis testis
falsus non erit impunitus
ergo si periurium est falsa testificacio
videtur tamen quod omne periurium sit
peccatum ¶ Responsio Dicendum quod absque dubio
periurium est malum non solum in se
sed eciam secundum se ita quod nullo modo
potest fieri bene Racio autem huius est
duplex vna propter hoc quod periurium
periurium claudit in se mendacium
quod est secundum se malum Alia racio
est generalis quia omnis per
iurus contumeliam facit summe ve
ritati diuine eciam adducit ad eius
confirmacionem id quod non debet assu
mi et ideo quia non tantum deor
dinat hominem ad proximum sed eciam
deordinat hominem ad deum vnde
est quod semper est malum vnde con
cedende sunt raciones que hoc
ostendunt ¶ Ad illud vero quod primo

obiciatur in contrarium de eo qui iurat
falsum quod putat esse verum propter uti
litatem proximi dicendum quod talis peccat
propter veritatis contemptum quoniam
cum non contempnat ipsam veritatem
contraria sua adducendo eam in testi
monium falsitatis contempnit tamen
pro ipsa veritate adeo cum est no
men dei terribile et venerabile quod
nullus debet ipsum in testimonium
assumere nisi sciuerit quid loquatur
vnde ignorancia non excusat
in tali iuramento hoc enim debet
vnusquisque scire quod non debet
iuramento aliquid firmare nisi de illo
sit certus Vnde et si talis igno
rat verum de quo iurat hoc ipso
scit se male iurare Si eam iura
mento affirmat et ideo non excu
satur a culpa ¶ Ad illud quod obi
citur per illud Ieronimi quis iurat vene
ratur et amat dicendum quod illud verum
est quando recte et ordinate per illud
iurat sed quando false et inordinate
per ipsum iurat et si videatur venerari
per credulitatem pocius contempnit
et contumeliam sibi facit per inordi
natam locucionem ¶ Ad illud quod obi
citur periurium opponitur veritati que
est in intellectu dicendum quod secundum quod di
Philosophus est cognicio speculatiua et prac
tica Sed duplex contingit loqui
de ipsa veritate aut prout est regula
mere speculacionis aut prout est
regula ipsius locucionis et operacionis
vitalis cum fidei et prudencie dic
tat qualiter loquendum est et quid
agendum Cum ergo dicatur quod men
dacium et periurium opponuntur veritati
hoc non intelligitur de veritate primo

et ista unitas scilicet animo unita est
bonitati et tenet nostram rem vir-
tutis et actus eius est in precepto
scilicet quod dicit Ephesios iiii. Loquimini uni-
quisque veritatem cum proximo suo
ibi autem quod obicitur de veritate quod
consistit in mera speculacione dico
quod illa non valet ¶ Ad illud quod obicitur
de eo qui periurat necessitate compulsus
quod non peccat dico quod falsum est est
enim necessitas naturalis et necessitas coac-
cionis necessitas naturalis legem non
habet et potest actum compensare
necessitas vero coactionis non compen-
sat actum in hiis que scilicet se
mala sunt sed compensat cum actum
quia voluntas sufficienter cogi
non potest et preterea quia periurium
scilicet se malum est quantumcumque quis
compellitur ad illud non animo appli-
cato compensatur unde sibi aeter-
nam penam imponit dicat enim
tamen quod si quis periurat pro uita
corporis servanda quia magis dile-
xit corpus quam animam iniunget tres
quadragesimas non est simile de fur-
to quia furtum non est malum
nisi propter hoc quod appetatur ¶ Extrema
autem necessitas omnia facit quia
nulla autem necessitas tollit tollit
periurium deformitate eo quod nulla
necessitate liceat sit nomen dei in
vanum assumere et ita non est si-
mile hic unde de obligacione
tamen iuramenti coacti infra de-
terminabitur magis plane

Queras quintum utrum omne per-
iurium sit mortale peccatum et
quod sic videtur Augustinus in quadam sermone
de iuramento [illegible] [illegible] [illegible] periculosa

ad periculosa nulla securitas sed
quod est periculosum est mortale
peccatum ¶ Item quod directe est contra
mandatum et prohibitionem est peccatum
mortale sed periurium directe est con-
tra prohibitionem secunde tabule primum
videtur quod semper sit mortale peccatum
in utraque enim prohibetur periurium
¶ Item contemptus introducit
mortale peccatum sed omnis periurans
contempnit ipsam summam veritatem
dum eam adducit in testimonium falsi
ergo omne periurium est peccatum
mortale ¶ Item mendacium de se
quod perniciosum est peccatum grave est
cum ergo iuramentum super additum
trahat ipsum mendacium in aliud
genus videtur quod qualecumque men-
dacium per iuramentum super additum
fiat mortale peccatum ¶ Sed contra
sicut contingit aliquem ioco se
mentiri sicut et contingit
aliquem iurare falsum sed quod ioco fit
non fit contemptu sed ergo aliquod
periurium potest esse ioco sive non
videtur quod omne periurium sit mor-
tale peccatum ¶ Item sicut est aliquod
mendacium quod nulli obest et
alicui prodest ita potest esse aliquod
periurium sed tale periurium mag-
na procedit ex pietate quam ex li-
bidine cum ergo libido sit ra-
dix omnis peccati mortalis videtur
quod non omne necessario sit mortale
peccatum ¶ Item contingit aliquem
ex inmediate loqui falsum ita contingit
aliquem ex inmediate iura-
re falsum peccatum non est mortale ni-
si fiat ex deliberatione et consensu
ergo non omne periurium est mortale

no

peccatum. ¶ Item sicut assumere nomen dei frustra repugnat mandato decalogi ita et afferre in vanum sed non semper omnes qui assumunt nomen dei in vanum peccant mortaliter ut patet de hiis qui iurant per consuetudinem ergo videtur similiter quod non semper mortaliter peccant qui assumunt nomen dei super frustra ergo non omne peccatum est mortale peccatum. ¶ Ad primum dicendum quod ad peccatorum intelligentiam est notandum quod peccatum duo dicit videlicet aversionem et deordinationem. est enim peccatum inclinatio inordinata et indebita. Iuratio autem triplex est. quedam est deliberata et sollempnizata sicut qui testes iurant super sacra sancta evangelia in iudiciis publica. quedam autem est deliberata sed non sollempnizata sicut quando quis in occulto iurat aliquid ex deliberatione intendens illud per divinum testimonium confirmare. quedam autem est nec deliberata nec sollempnizata sicut quando quis iurat in communi sermone non attendens quod iurat et ad hoc ex quadam consuetudine et secundum hoc peccatum potest contingere tripliciter. Et si contingat circa iurationem deliberatam et sollempnizatam sic est peccatum grave et enorme ita quod reddit eum hominem infamem. Si vero contingat circa iurationem nec sollempnizatam nec deliberatam sic non est peccatum mortale sed veniale propter hoc quod lingua in lubrico posita est. Si

vero contingat circa iurationem deliberatam licet non sollempnizatam tunc distinguendum est quia aut deliberat de dicto et de iuramento utroque videlicet dicto sit verum et iuramento sit iuratum confirmandum et tunc si periurat mortaliter peccat. aut deliberat de dicto tantum utrum sit verum non tamen de iuramento super addito et tunc potest esse veniale peccatum valde tamen est cavendum quod veniale illud prolapsum et multiplicatum adgregat [?] ad mortale peccatum. Concedendum est igitur quod non omne peccatum est mortale peccatum sicut illud quod non est deliberatum. Concedende sunt etiam rationes que hoc ostendunt licet aliquae ex hiis non recte concludant. ¶ Ad illud quod obicitur in contrarium quod falsa iuratio est periculosa dicendum quod Augustinus non intelligit generaliter de omni iuratione sed de illa que fit cum deliberatione et de illa verum est quod mortale peccatum est. ¶ Ad illud quod obicitur quod omne peccatum directe repugnat divine prohibitioni dicendum quod illud non est verum de quolibet sed de illo solum quod fit cum plena deliberatione et consensu. Et si tu obicias quod omnis actus fornicationis [?] fornicationis et adulterii repugnat illi precepto Non mechaberis et ideo est peccatum mortale dicendum quod non est simile de verbo quod faciliter evolat et de perpetratione peccati carnalis quia actus ille semper subiacet imperio rationis. unde numquam comparatur operationis [?] quin [illegible] reputetur

consensisse pleno consensu idcirco
magis gravius repugnat pro
hibitum quam actus periurii ¶ Ad
illud quod obicitur quod in omni periurio
est contemptus summe veritatis dicendum
quod quando aliquis iurat ex quadam
consuetudine vel ioco non delibe
rans de excellentia veritatis in
testimonium invocare et si aliquo
modo possit dici contemptus quia
non adeo veneratur sicut deberet ve
ritatem non contemptus quia potius
est ubi debiti honoris omissio
quedam et negligentia quod illatio con
tinentie sed si ex deliberatione hoc
faceret absque dubio tunc gravi
ter peccaret ¶ Ad illud quod obicitur
quod iuramentum trahit mendacium
in aliud genus dicendum quod illud est
verum quando iuramento additur tunc
quedam est circumstantia aggra
vans non necessario trahens in genus
mortalis peccati pro eo quod iuramentum
illud super additum non introdu
cit plenum veritatis contemptum
nec est ipsius veritatis destructivum
licet aliquomodo disponat ad ve
ritatis contemptum quia consuetudo fre
quenter parit libidinem et contemptum
ideo valde cavendum est periurium
et quia parit incertitudinem sermo
nis frequenter periurium iuramento
coniungitur hinc est quod ipsum iuramen
tum in christianis viris et ma
gis perfectis debet esse valde ra
rum secundum consilium [illegible] xxij qui
dicit iuratorem non approbat
os tuum sint enim multi casus
in illa

24 Quarto queritur de forma iuran
di et circa hoc queruntur tria

Primo queritur utrum liceat iurare
per deum ¶ Secundo utrum liceat iurare
per aliquas creaturas ¶ Tertio utrum lice
at recipere iuramentum ab ydolatris
factum

Circa primum sic proceditur et queritur
utrum licitum sit iurare per
deum et quod sit simpliciter illicitum
videtur ¶ Omne illud quod est prohibitum
est malum et illicitum sed iurare
per deum est prohibitum quia dicitur
Mt v° Nolite iurare omnino ¶ Et
Iacobi v° Ante omnia fratres
mei nolite iurare ergo iurare
per deum est illicitum ¶ Item omnis
actus qui est perniciosus et pe
riculosus est de se malus et illi
citus sed iuratio per deum facta
est quod dicit Augustinus in quodam
sermone aut est perniciosa aut
periculosa et nulla secura ergo etc
¶ Item omne illud quod sibi relictum
est malum simpliciter loquendo vi
tandum est malum et illicitum
sed iurare per deum sine causa est
malum et illicitum ergo simpliciter
loquendo illicitum et malum est iu
rare per deum ¶ Item omnis actus
cuius consuetudo est mala est de se
malus et illicitus sed consuetu
do iurandi per deum est mala et
reprobanda ergo iurare per deum
est malum et illicitum ¶ Sed contra
Augustinus in sermone de verbis apostoli
si peccatum esset iurare non diceret
in lege Redde domino iuramenta
tua sed domino reddimus iura
menta quando iuramus per deum ergo
hoc sit in lege concessum
unde quod iurare per deum non sit illi
citum ¶ Item nullus actus

quia licet exemplar in deo est
nullus et illicitus sed iurare
per deum est exemplar in ipso deo
quia ipse deus iurat per semet
ipsum secundum quod dicit Apostolus Hebre-
orum vi° et in prophetis iuravit dominus etc.
ergo iurare per deum non est illicitum
Item nullus actus in quo exhi-
betur honor et reverentia ipsi deo
est illicitus sed cum iuramus
per deum exhibemus honorem
et reverentiam ipsi deo [illegible] cla-
rius probatur per glosam [illegible] v°
per quod iurat quilibet veneratur
vel amat vel timet ideo non [illegible]
quod iuret nisi per deum Item omnis
actus sufficiens [illegible] de-
bitam est bonus et licitus
sed iurare per deum est actus suf-
ficiens secundum modum debitum quia hoc est
investigare divinam veritatem in testi-
monium ergo iurare per deum est bonum et
licitum Item omne illud quod
facit ad confirmationem confirmandam
veritatis et confutationem falsita-
tis et dolositatis est bonum et
licitum sed iuratio per deum est
huiusmodi ergo quia per testes boni
prosperantur et mali convincuntur
et puniuntur ergo iuratio per deum
est bona et licita Nota hic
quantum ad utrum iuramentum bonum et
licitum sit apparendum et quod sit illud
quod potest esse iuratorium et si
sic quantum quare iuramenta sint
a domino prohibita magis quam
aliud dicendum Respondeo ad peritorum
intelligentiam est notandum quod aliqui
dicere voluerunt omne iuramentum
est illicitum non solum per crea-
turam sed etiam per ipsum creatorem
velut dicunt et hec fuit et est pro-
fessio manicheorum qui sin-
ceriores attamen suspicerunt
ex verbo domini Matthei v° et Iacobi v°
quod quidem utrumque male intellexe-
runt dupliciter primo quia crede-
bant quod dominus omne iuramentum
prohibet tamquam de se tamquam malum
Secundo quia intellexerunt per hoc
quod dicitur Non iuretis omnino quod
dominus omne iuramentum prohibet
et in summo curavit quia si lex
divina non prohibet nisi quod ma-
lum est de se iurare aut pec-
catum et adducere ipsam veritatem
investigandam nec est contra rationem
nec contra quemcumque bonum vel contra
legem dei Illam maxime cum
dicat lex divina Reddes domino
iuramenta tua quam legem ipsi
impii manichei dicunt a malo deo
esse latam In hoc quod intellige-
bant deum iuramentum prohibere
ipsi errabant quia credebant
precepta euangelii repugnare
preceptis legis nec repugnare
circa bona recte et moribus
bonis unde et horum errorem
excludens Augustinus dicit Quod iura-
tum non sit prohibitum ipse se
sed ipse iuravit [illegible] per [illegible] sunt [illegible]
ad [illegible] pro dictum est in no-
vo testamento ne omnino iuremus
quod unusquisque [illegible] dicit non
quod iurare sit peccatum sed quod peie-
rare est immane peccatum a quo
nos longe esse voluit qui ne
omnino iuraremus commonuit in alio
circa errabat quia credebant
iurationem illo esse prohibitam et ista

error verum est manifesta in-
vocatione quia restringit intel-
ligere quia aliud sensum facit
negatio propositionis. Exemplo ubi aliud
sensum facit postposita propositio
cum facit cum propositione sua contrario
unde differt dicere non omnis
homo currit et omnis homo
non currit. Dicamus autem non
dixit omnis non moralis sed di-
xit non moralis omnis unde
non prohibent omnem invocationem
sed prohibent quod non est omni-
do et sine omni causa invocandi
et ideo errore isto alterutro ta-
men invocatione et per istos scio conce-
dendum esse quod licitum est invocare per
demonem et hoc quantum tenet veritas
fidelium. ¶ Quamvis tamen non sit ita
est licitum quam aliquomodo possit
esse illicitum dubium est inter
doctores utrum invocare per demonem dicat
actum bonum in genere aut actum
indifferentem et aliquibus visum
fuit quia invocare per demonem est actus
bonus in genere bone tamen per
intentionem invocantis malus est
peccatum. Dicunt enim illud actum
esse bonum in genere ex eo quod actus
respicit super materiam debitam quia in-
vocare in testimonium veritate tantum
sit super ipsam veritatem aliis autem
unde quod ipsum invocare per demonem de se
sit indifferens quia dupla veritas
potest invocari per iuramentum in tes-
timonium veritatis et in testificium falsita-
tis et unum est bonum et alterum
est malum quia in uno fit re-
verentia in altero iniuria tamen non

quod quidam sunt actus qui per-
tinent ad divinum cultum ut lauda-
re deum et ista sunt boni per se
et secundum se. ¶ Quidam vero sunt
actus qui sunt ad oppositum
et ista sunt mali ut blasphemare
deum. ¶ Quidam autem sunt medio
modo sicut actus invocandi qui
si fiat reverenter est ad cultum dei
si fiat irreverenter est ad oppo-
situm. Dicunt quod invocare per deum licitum
est sicut indifferens quod potest fieri
bene et male et quia in diversis
diversis temporibus potest esse occasio
cadendi in malum et invocandi ma-
lum. Hinc est quod deus illud mo-
net et inducit homines ad invocan-
dum per deum alias vetavit sicut in veteri
lege inducebat ad invocandum
per deum ut per hoc revocarent a iu-
ramento idolorum cum diceret
Redde domino iuramenta tua in
nova lege vetuit ut ostenderet
periurium esse fugiendum et periculo-
sum. Iuxta hunc modum dicitur satis
rationabiliter quod invocare per deum
sit licitum tamquam in diversis et non
bonum in genere quia utrumque potest
dici satis probabiliter. Hoc pacto te-
nendum est quod licitum est per deum
invocare concedendo sunt rationes
hoc ostendentes. ¶ Ad illud vero quod
obicitur in contrarium quod actus iste est
prohibitus dicendum quod non prohibetur actus
iste quia malus est sed quia occasio
est mali nec causa prohibetur. Vel sed
prohibetur ut quis non incidat irreverentiam
et hoc implicat ipsius ubi sunt
quod complementum est supra. ¶ Ad i

q(uod) obicitur q(uod) iurare p(er) deu(m) vel
est p(er)iuriosu(m) vel p(er)iculosu(m) d(icendu)m
q(uod) p(er)iculosu(m) dicitur aliq(ui)d dupli-
citer quia p(er)iculi causa aut quia
p(er)iculi occ(asi)o. Iurare aut(em) p(er) deu(m) d(icitu)r
esse p(er)iculosu(m) non quia causa
p(er)iculi. pot(est) eni(m) esse licitu(m) et
bonu(m). quia si occ(asi)o p(er)iculi in eo
q(ui) non diligent(er) obs(er)vat qualit(er)
iurat. ¶ Ad illud q(uod) obicitur q(uod) o(mn)e
illud q(uod) sibi relictu(m) est malu(m)
de se indi(?) est malu(m) et illicitu(m)
d(icendu)m q(uod) dupl(icite)r (potest) intelligi actum iu-
randi p(er) deu(m) sibi relictu(m) aut
conside(rat)o ip(su)m iuramentu(m) in se et
sic non est malu(m) s(ed) vel est indiff(er)ens
vel bonu(m) in g(e)n(er)e aut s(e)c(undu)m q(uod) fit
in ope(re) p(ro)pt(er) causa(m) et utilitate(m) et
sic malu(m) est vicio q(uod) est ibi pri-
vatio finis debiti et p(ro) irreveren-
tia. ¶ Ex hoc q(uod) aliquis iuret p(re)t(er) cau(sam)
et utilitate(m) et veritate(m) [illegible] in-
tate assu(m)it in testem. Unde t(ame)n
ex hoc non pot(est) concludi q(uod) iura-
re p(er) deu(m) simpl(icite)r sit malu(m) ergo lo-
qui est malum sicut eni(m) no(n) seq(ui)tur
loqui sine causa et utilitate est
malu(m) ergo loqui est malu(m) sic
etia(m) non tenet illo p(re)dicta. ¶ Ad
illud q(uod) obicitur q(uod) o(mn)is actus cui(us)
co(n)suetudo est mala de se est ma-
lus d(icendu)m q(uod) hoc est falsu(m) quia mul-
ta sunt p(ro) loco et tempore et si fre-
quentent(ur) gene(ra)nt necessitatem
sicut bonu(m) est alij videre et le-
tari s(ed) non est bonu(m) h(oc) frequenta-
re quia p(ro)ducat indissolucionem
¶ Sic est et de iuramento intelligen-
dum est quia assuetudo iurandi
minuit reverentia(m) iurat(us) et quo-
dam mo(do) disponit ad assertione(m)
fictam(?) ¶ Ad illud q(uod) q(uaeri)tur utr(um)

iuramentu(m) p(er) deu(m) licite factu(m) est
sic appetendu(m) d(icendu)m q(uod) no(n) et hoc
p(ro)pter occasione(m) mali admixtu(m)
et est simile sicut affluencia divi-
ciaru(m) quia distrahit ho(m)i(n)em ne
cultui dei intendat non debet
esse in appetitu licet possi(t) licite
et virtuose possideri. ¶ Sic etia(m) in-
telligendu(m) est et circa ip(su)m iura-
mentu(m) et p(ro)pt(er)ea dicit(?) Jacobus v°
¶ Nolite iurare non solu(m) credens
intendum(?) esse actum iuratio-
nis sine causa s(ed) etia(m) affectu(m)
Unde et monent circa actum
iurationis p(ro)pt(er) p(er)iculu(m) p(er)iurij vi-
tare co(n)suetudine(m) vitare etia(m) ac-
tum p(ro)pt(er) necessitate(m) et iurare affec-
et ad iuramentu(m) non debet quis
ire ultro(?) s(ed) coactus et huius
simile pot(est) reddi in p(re)sidencia p(re)-
lacionis quamvis eni(m) bonu(m) sit
et licitu(m) aliis p(re)esse non tam(en)
est appetendu(m) s(ed) potius fugiend(um)
et ad illud debet homo trahi q(uasi)
invitus quia tunc amator(?) p(re)-
lacionis frequent(er) est vacuo supplen-
di et quodam mo(do) apostatandi
et recedendi a deo. ¶ Similit(er) etia(m)
intelligendu(m) est in p(ro)posito unde
quamvis sit licitu(m) et virtuosu(m) no(n)
tam(en) est appetendu(m) et hoc vult
i(n)nuere textus circa(?) et admonicio
ip(s)ius b(ea)ti Jacobi

Secundo quer(itur) utru(m) liceat iura-
re p(er) aliq(uo)d creatu(m) et q(uod)
non videt(ur) p(ri)mo p(er) ip(su)m textum
dicit v° Nolite iurare neq(ue) p(er) celu(m)
quia thronus dei est neq(ue) per
terram etc. Ubi glo(sa) q(uod) p(ro)hibemus e-
docuit tunc p(ro)dixit Non iura-
re om(n)ino. ¶ Secundo q(uod) (con)stitu(ti)o p(ro)p(ri)a est

reseruauit cum subiunxit neque
subiunxit neque per celum etc. ergo
iurare per creaturam est super sta-
tum sed videtur tale est licitum
ergo etc. ¶ Item prius extra xxxii q.
i Si quis per capillum dei uel caput
iurauerit si ecclesiasticus ordine de-
ponatur si laicus anathematizetur. Si
ergo illicitum est iurare per membra
Christi cum ipsa sit sacra omnibus
aliis creaturis videtur quod per nulla
alia liceat iurare ¶ Item iura-
re per deum est inuocare deum testem
ergo iurare per creaturam est inuoca-
re creaturam in testem sed irrationalis
creatura non potest aliquomodo
intellectu testimonium perhibere ergo stultum
et vanum et [illegible] est per ipsam
iurare ¶ Item qui iurat per ydo-
lum committit ydolatriam et hoc
non est ob aliud nisi quia [illegible]
do exhibet ydolo quod debent ex-
hibere deo ergo iuramentum spectat ad
cultum latrie qui debetur soli maie-
stati diuine sed constat quod non
est licitum creature alicui vene-
ri cultu latrie ergo nullo modo est
licitum per creaturam iurare ¶ Contra
Gen. xlii Ioseph iurauit
per salutem pharaonis Si ergo ipse
tamquam sanctus homo licitum iura-
mentum fecit et salus pharao-
nis erat quid creatum videtur quod
per creaturam iurare sit licitum
et concessum ¶ Item paulus
i Cor. xv cotidie morior per ve-
stram gloriam fratres ubi secundum quod
dicit Aug. iurauit apostolus per
gloriam corinthiorum erat quid creatu-
rum ergo ¶ Item forma iuran-
di qua maxime utitur universi-

tas fidelium est iurare per sancta dei
euangelia sed euangelium est quid
creatum ergo licitum est iurare
per creaturam ¶ Item cottidie fide-
les iurant per sanctos ut per be-
atam virginem per beatum petrum
nec illud iuramentum arguitur ergo
videtur quod forma iurandi licita
non solum [illegible] fieri per creato-
rem sed etiam per creaturam ¶ Iuxta
hoc queritur quare magis iuratur
per euangelia quam creaturas alias
queritur etiam ergo utrum qui iurat
falsum per lapidem sit periurus et
si non videtur quia lapidi nulla
est exhibenda reuerentia [illegible]
[illegible] aut dicit Aug. super illud
Ro. i Testis est michi deus
et queritur in libro [illegible] ergo quo
modo et qualiter liceat iurare per
creaturam ¶ Respondeo dicendum quod iuramentum
assertorium duplex est fieri [illegible]
per interpretationem [illegible] per ipsius
[illegible] testimonium [illegible]
per [illegible] aut iurat tamen
dicit Ita viuat filius meus vel
pater hoc est dicere si ego im-
pleuero quod promitto uel si impleuero
quod iuro non viuat filius vel
pater meus et in hac forma
iurandi creatura ad certificandum
non inuocatur sed potius ipsa
creatura obligatur secundum quod dicit
Aug. et hoc quidem est licitum
quia quamuis omnis creatura sit
ipsius creatoris et bona uel sa-
cra [illegible] creatura [illegible]
et adeo nobis concessum et [illegible]
tamen [illegible] obligare possumus
et ideo licita est hec forma licet
hoc iuramentum genus secundum quod dicit
Aug. in libro [illegible] illud

non iuramentum sit per ipsius veritatis testimonii invocationem quod
aliquis iurat per aliquid ad invocandum illum testem. Potest autem creatura dupliciter adiurari aut
secundum se aut quantum est vestigium veritatis divine. Si secundum se hoc modo
non licet quia sic crederetur quod aliquid in ipsius esset in ea convenientius veritatis dici posset per huius
testimonium confirmare. Secundo vero modo inquantum in ea relucet vestigium divine veritatis licitum est iurare per creaturam hoc enim nichil
aliud est quam iurare per eum qui in creatura relucet et tunc non
veneratur quibus creatura sed creatore unde sicut honor quem quilibet ymagini refertur ad prototypum
i. ad exemplar primum sicut dicit Damascenus ita hoc ita hoc modo iuratio
facta per creaturam refertur ad ipsarum creaturarum actorem et hoc
est quod dicitur xxii q. i. Sciendum est
quod sancti non tam per creaturas quam per creaturarum actorem iurabant vel in creaturis aliud quam ipsarum creatore venerabantur sic
Ioseph qui per pharaonem iurando hoc in eo venerando veneratur quod dei iudicio provinciis erat et infirmus et quam ineptum creatura
ista modo relucet deus per omnem creaturam licite potest fieri hoc
modo iuramentum quia non plus relucet in sanctis et maxime in
ipsis evangeliis per que divina nobis veritas illuxit hinc est
quod per sanctos et maxime per evangelia consueverunt frequenter fieri iuramenta
quia quando iurat per creaturam ~~Concedendum est igitur quod per~~

creaturam licitum est iurare sive
predicando sive creaturam eius
in testimonium invocando et sic
procedunt rationes ad hanc partem
inducte. Ad illud quod primo obicitur quod deus prohibet iuramentum per creaturas et glossa dicit
illud iuramentum esse superstitionem dicendum quod hoc intelligitur secundum quod
ipse creature secundum se considerate
in veritatis testimonium invocantur
et hoc modo est ibi superstitio
quia eis reverentia ultra debitum
exhibetur et quantum ad hoc intelligitur
glossa et textus. Ad illud quod obicitur
de auctoritate primis Ieronimi dicendum quod canon
loquitur contra illos qui credebant deum secundum deitatem sive capud vel capillos tales erant
blasphemi autem certe contra illos
qui iurarent nominant membra
Christi et quodam exquisito modo
iurandi diminuebant ipsum quem ineffabiliter quem valde venerabiliter oportet
argui. Ad illud quod obicitur quod
qui iurat per aliquid invocat
ipsum in testimonium dicendum quod illud non
est semper verum ipsum aliquando invocat ipsum in testimonium aliquando non ipsum
invocat sed prout illud ad quod ipsum
refertur vel etiam obligat et
deo obligatur oppignorat et hiis modis non prohibitis licitum est et
expressum iurare per ipsos creatura. Ad illud quod obicitur quod qui iurat per ydolum veneratur ipsum
dicendum quod hoc est quia ille qui iurat
per illud invocat ipsum in testimonium tamquam deum et propterea est ibi ydolatrie peccatum non sic autem cum quando

iurat per alias creaturas quia
iuramentum illud refertur tamen
ad veritatem eternam ¶ Ad illud vero quod
ultimo queritur quare magis
iuratur per evangelia quam per alias cre
aturas dicendum patet responsio per ea que
dicta sunt sicut enim circa
ipsum magis veniunt propter hoc quod
magis refertur ad ipsum crucifi
xum et sanctos quia quedam maior
est ibi ingenuitate sic habet addimentum sic
etiam intelligendum est in quibus
evangeliis que dicte et inmediate
dixerunt in ymaginem etiam veritatis
¶ Et si tu obicias quod licet crea
tura ducat in creatorem tamen
propter hoc non quelibet creatura est
adoranda sed illa sola que est
ad hoc instituta sicut ymago cru
cifixi dicendum quod non est simile quia
exhibitio honoris vel cultus
latrie respicit illud quod honoratur
secundum illud quod est in eo dignissimum
et hoc est primum et singulare sed
invocatio in assertione respicit
ipsius veritatis in pluralitate et sim
plicitate et hec in singulis creaturis
relucet sed secundum plus et minus
ideo non sunt similia hinc et
inde ¶ Ad illud quod queritur utrum ille
qui iurat falsum per lapidem sit
periurus dicendum quod sic secundum quod dicit
Augustinus ipsum iurans per lapidem
aut intendit ipsi lapidi reve
renciam exhibere aut actori la
pidis et si ipsi lapidi intendat
reverentiam exhibere dupliciter peccat
Si vero auctori actori lapidis
contumeliam facit deo nomine eius
per effectum creature intellectum

assumit in vanum ¶ Si quis tamen
in serio iuraret sed quodam mo
ludere intenderet sicut mos est ali
quibus per buccas suas iurare
non est dicendum periurium quia iura
re non intendit sed potius ludere
est tamen talis modus loquendi satis
reprehensibilis et tamen debet a
minus perfectis
¶ Ceterum queritur utrum liceat re
cipere iuramentum ab ydola
tris factum et quod sic videtur
primo exemplo Iacob Gen. xxx
recepit iuramentum a Laban et
constat quod Laban ydolatra erat
sicut patet quod Rachel furata erat
ydola sua ergo si Iacob recte
fecit licet enim scriptura repre
hendit unde quod liceat ipsum quan
tum ad hoc videtur ¶ Item hoc
ipsum ostenditur exemplo Iude A
Machabei Mach. viii° ubi Iu
das recepit iuramentum quod in ip
federis et amicitia cum Roma
nis et constat quod iuraverunt per
ydola que colebant cum ergo
Iudas Machabeus non repre
hendatur de contractu illius ami
citie videtur ergo ¶ Item Aug.
ad Publicolam ¶ Unius dicendum
sit ne invenimus unquam tamen in
scripturis sanctis me legisse
meminimus ne ab aliis iuramentum
recipiamus ergo cum iuramentum
recipere in scriptura sacra non prohibetur
videtur quod nullum sit peccatum aliquo
modo recipere ¶ Item licitum
est cum infidelibus inire et
treugas in re sed fides mer
cationis et federis confirmari

sz p[er] mutuu[m] iuramentu[m] Si ergo
licet [christ]iano iuramentu[m] exhibe[re]
fidei infideli et ydolatre vide[tur]
q[uod] simil[ite]r liceat ab ip[s]o recipere
¶ Item ita in[de]l[i]c[e]t licet recipe[re] ele
mosinam que datur in[de]l[i]c[e]t cu[m]
[con]vinure sicut illam que datur
in[de]l[i]c[e]t cu[m] bona voluntate
et hoc est quia q[uod] aliq[ui]s mala
voluntate impendat aliq[ui]s
pro bona voluntate recipe[re]
ergo licet ydolatra iurat iura
do p[er] ydola vide[tur] q[uod] non peccat
[con]trahens in p[er]suppo[s]ito eius iura
mentu[m] ¶ Sz [contra] Ro v° Non
solu[m] qui talia agunt digni
sunt morte, Sz et qui [con]senci
unt facientibus ex quo ibi col
ligitur q[uod] qui consentit pecca
ti mortali peccat cu[m] ergo
recipiens iuramentu[m] ab ydolatr[a]
consenciat in illo iuramento in q[uo]
ydolatria peccat mortali[ter] vide[tur]
q[uod] ipse peccat mortal[ite]r ¶ Item

no Aug[ustinus] dicit q[uod] qui petit ab alio
iuramentu[m] quem scit iuraturu[m]
falsu[m] amplius illu[m] occidit sed[icet]
q[uod] herens in fine de [iure]iur[ando] [contra]
ergo homo sciencie ydolatria
male et dampnabilit[er] iurare
qui ab eo iuramentu[m] petit eadem
racione amplius ip[s]um occidit sed
non licet amplius ip[s]um occide[re]
ergo non licet ydolatre iuram
tu[m] recipe[re] ¶ Item magis debe
mus dilige[re] animas p[ro]ximi q[uam]
aliq[ui]s utilitate[m] p[ro]ximi tempora
lem quia sed[icet] Aug[ustinus] in[de]l[i]c[e]t post
deu[m] et ip[s]am a[n]i[m]am est adeo dilige[re]
dium sicut p[ro]ximi animas cu[m]

ergo ydolatr[a] iurat contra salute[m]
anime sue vide[tur] q[uod] ordine cari
tatis p[er]mittit qui sic iuramentu[m]
recipit p[ro] aliquo ex modo tempora
li Sz in[de]l[i]c[e]t licet ordine caritatis
p[er]vertere ergo non licet ab ydolatris
iurantibus iuramentu[m] recipe[re]
¶ Item ydolu[m] nichil est in mundo
ergo fides ab ydolo nulla est
Sz q[uod] nichil habz fidei non p[otes]t
prebe[re] confirmatione[m] sermonu[m] [contra]
ergo iuramentu[m] p[er] ydolu[m] faciat
potius ad fidei subv[er]sionem
qua[m] ad confirmatione[m] vide[tur] q[uod] nullo
sit recipiendu[m] ¶ Item vi q[uod] non
solu[m] ab ydolatris sz et a nullis
licet recipe[re] iuramentu[m] quia s[upe]r
illud Mt° v q[uod] amplius est a
malo est dicit glo[ssa] Non tuo Sz
illius a quo cogeris iurare ergo ma
lum est aliquem iuramentu[m] reci
pe[re] et exigere ¶ R[esponsio] d[icen]d[um] q[uod] q[uod] ydo
latria iurare in forma concessa
et in forma p[ro]hibita Si iurat in
forma concessa non iurat sed[icet]
q[uod] ydolatria et hoc mo[do] in quo[dam]
casu licet ab eo iuramentu[m] reci
pe[re] in quo[dam] n[on] [com]mune quia v[e]l
qui exigit aut est p[er]sona pu
blica aut p[ri]vata si publica est
quicu[m]q[ue] est ex ordine iuris p[otes]t
et debet exigere sed[icet] q[uod] indigo
Si n[on] p[ri]vata est hoc tripl[icite]r p[otes]t
exige[re] aut enim exigit ad veritat[is]
confirmatione[m] aut in utilitate[m] s[ib]i
u[e]l alij[s] aut ad sue dubitacionis
remocione[m] Primo mo[do] p[otes]t exigi iu
ramentu[m] sine aliquo peccato vide
licet [contra] ad h[oc] exigit solu[m] ut
firmior et stabilior sit ypa pro

iuramento et veritatis assercio. Ad
aut compelli in veritatis subversionem
hoc non potest esse sine morta
li peccato et illud est quod compellit
aliquem iurare quod novit iurare
falsum. Cum ergo compellit propter dubi
tacionem sive remotionem quia
suspicatur ne homo sine iuramen
to dicat sibi falsitatem tunc
si suspicio illa constat in generali
sicut talis exactio tenet potius
rationem pene quam culpe. Si non
descendit ad speciale sic est peccatum
veniale dum de proximo suo nul
lam habet suspicionem et contra dicit
glossa quod amplius est a malo pe
ne scilicet sed non credentis non inquit
semper a malo culpe sed est a malo
pene et sic est peccatum veniale in
forma competenti licet iuramentum re
cipere ab ydolatris et infidelibus
sicut etiam a christianis et fidelibus
et hoc non convincit principalis impro
bata racione. Sed quod principale est de
iuramento quo quis ydolatra iu
rat per ydolum et in forma non con
cessa. Utrum illud sit recipiendum
et ad huius intelligentiam est
notandum quod in iuramento facto per ydo
lum est duo considerare videlicet
primus ydoli venerationem et contra
ctus ibi confirmationem. Quantum iura
mentum ad primum nulli licet ab y
dolatra iuramentum recipere vel co
gere vel facere quia ydoli veneratio
est omnino detestanda. Si non habeat
respectus ad secundum sic licitum est ali
cui recipere iuramentum in pactione pro
utilitate communi et sicut recepit Ia
cob pactum sive positum et iudas
pactum gentis sue sic christianum a
sarracenis recipiunt pactum et ju

ratione civitatis. Unde quamvis
illicitum sit iurare per ydolum quia
forma illa prohibita tamen vel necessitas
vel communis utilitas hic requirit
licitum est recipere iuramentum tale
unde et bonis concedi potest quod
hoc audiunt illa tamen auctoritas
Augustini quia dicit non est prohibitum
in sanctis scripturis recipere iu
ramentum non cogit quia hoc
intelligi in forma concessa
aliqua etiam. Ad illud vero quod primo
obicitur quod qui recipit iuramentum
per ydolum secundum illud consentit dicendum
quod cum duo ibi sint sicut premis
sum est non consentit ydoli ve
nerationi sed veritatis confirma
tioni ut firmum sit verum et so
lidum maneat pactum et contractum
ad hoc non est ibi peccatum quia
recipit quod suum est quod non ibi ma
lum est detestandum sicut pauper
indigens elemosinam recipit
elemosinam cum murmure sibi da
tam et non peccat quia sic placet
sibi elemosine datio vel displi
cet sibi dantis murmuratio
Ad illud quod obicitur auctoritate Augustini dicendum
qui compellit iuramentum ab eo quem
scit periurare animam eius occidit
dicendum quod non est simile quia illud
est in veritatis subversionem nec
potest fieri bona intentione. Sed
iuramentum ab ydolatra factum per
ydolum fiat ad veritatis confirma
tionem quia frequenter ydolatre et
infideles ita bene reputant se
obligatos per iuramenta illicita
sicut christiani per licita et concessa
Ad illud quod obicitur quod magis debemus
amare animam proximi quam utili
tatem temporalem dicendum verum est debiti

ueritate creata sed non oportet intelligi de vera latria cum Alia est est ratio quia sine iuramenti illius compositione [illegible] ydolatria ydolum veneratur in corde unde pro vel propter contrarium iuramentum cognitionis non poterit esse salutis defectum vel detrimentum Ideo caritas de hoc non dicit multum de concurrendo sed si ille vellet ab errore resipiscere et ad veram fidem conuerti tunc nullatenus tale iuramentum deberet ab eo exigi ¶ Ad illud quod obicitur quod ydolum nichil est et fides in ydolo nulla est dicendum quod quamvis nichil sit secundum veritatem tamen ydolatra estimat aliquid esse et secundum suam estimationem et errore fortius adheret ipsi ueritati quam multi catholici corde fide adhereant ipsi ueritati Sic etiam videmus infideles et [illegible] illa forti adherentia et errore consecrarum per ydola iurant verba sua confirmant ¶ Ad illud quod obicitur quod nullum iuramentum licet recipere dicendum quod amplius est a malo est iam patet responsio quia recipere iuramentum alicuius est inducere mortalis aliquem venialis aliquem [illegible] peralitatis et hoc secundum malum in tempore et glossa hic differentie accipi vel pro culpa mortali vel pro veniali vel pro [illegible] veniali vel pro pro malo penali [illegible] nisi [illegible] veritate compelle aliene et promptus ad decipiendum et male supplicandum non esset necessarium iuramentum et ideo de hoc non potest generaliter concludi quod iuramentum et ideo de hoc non potest generaliter concludi quod iuramentum recipere sit illicitum

arg 39 Quoniam questio de obligatione iuramenti est circa hoc querentia ¶ Primo queritur per quem obligatio contrahitur per iuramentum dolosum ¶ Secundo queritur utrum contrahitur per iuramentum coactum ¶ Tertio queritur utrum contrahatur per iuramentum in tantum sine indiscretum

Circa primum sic proceditur et queritur utrum obligatio contrahatur per iuramentum dolosum et quod sic videtur quia auctoritas ysidori que adducitur in littera dicit Quacumque arte uerborum quis iuret deus sic accipit sicut ille cui iuratur intelligit Sed ille cui iuratur intelligit simpliciter et credit quod alius se uolit per verbum obligare ergo videtur quod deus reputet ipsum obligatum ergo secundum veritatem obligatur quis per iuramentum dolosum ¶ Item fraus et dolus nemini debent patrocinari sed si ille qui dolose iurat ab obligatione esset absolutus patrocinaretur ei fraus et dolus ipsius Ergo quod sic est in decretis dicitur quod iuramentum dolosum obligationem introducat ¶ Item verba sunt in quibus consistit contractus ergo si forma uerborum est obligatoria necesse est intercedere contractum obligatorium ergo sive intendat sive non intendat dumtamen verba iuramenti obligatoriam pretendunt iurans obligatur ergo ita obligatur homo per iuramentum dolosum sicut per iuramentum simplex

et verum. ¶ Item si solummodo
verba fidelia et pura obliga
rent iuramento tamen nec constet
de fidelitate aliena necnon constaret
nec aliquis esset obligatus
per verba sua sed homo redditur
certus de obligatione per iura
mentum publicum ergo videtur quod
sive per verba fidelia sive per frau
dulenta iuramentum fiat iurans
equaliter obligatur ¶ Contra verba
desumunt intencionem et deus
talia verba iudicat qualia ergo
intrinsecus profert ergo si homo
non se intendit obligare quan
tumcumque exterius loquatur
videtur quod deus non reputet eum
obligatum ¶ Item secundum illud
quod dicitur I Regum xvi homo vide
at ea que patent deus autem
intuetur cor unde quantumque sint
opera exteriora sunt laudabilia
non sunt deo placita nisi pro
cedant ex interiori intencione et pu
ra igitur deus obligationem iuramen
ti pensat secundum intencionem cordis
ergo si homo non intendit se ipsum
obligare quamquam exterius loquatur
apud deum non erit obligatus
ergo iuramentum dolosum secundum ve
ritatem non est obligatorium ¶ Item
obligatio iuramenti non est alie
ge naturalis et actu proprio ¶ Sed
nullus obligatur actu proprio nisi
velit et intendit se ipsum obli
gare sed aliud includit non videtur
obligari secundum veritatem ¶ Item
iuramentum non est obligato
rium nisi quod habet tres comites
scilicet iudicium et iusticiam et verita
tem ¶ Sed dolosum iuramentum caret

veritate ergo non videtur quod iuro
ducat obligationem ¶ Iuxta hec
queritur quod verba iuramenti sunt
duplicia et iurans intendit
in uno sensu et recipiens
in alio cuius intencionem sit stan
dum et quod magis standum sit in
tencioni recipientis habetur per auctoritatem
ysidori prius hic tamen ¶ Sed non ma
gis intencionem iurantis vi
detur per auctoritatem Gregorii prius hic tamen qui
dicit quod verba illi intencionem de
serviunt cognita profertur ¶ Ad
evidenciam intelligencia est notandum quod
hic est duplex modus dicendi ¶ Qui
dam namque dicunt volunt quod iura
mentum dolosum simpliciter obligat
quod et si dolosus intendat in
tendat aliud decipere intendit
tamen dicere verba obligatoria et
dicendo illa voluntarie exterius
profert simpliciter se ipsum obligat
vel aliquomodo compensatur per cordis
fraudulenciam quia non solummodo
recipiens sed etiam ipsa veritas acci
pit verba secundum sensum quod faciunt
et ita non solummodo nos spectu
hominum sed etiam secundum veritatem dicunt
quod iuramentum dolosum est obliga
torium ¶ Sed quod obligatio iura
menti est obligatoria sicut ob
ligatio voti et matrimonii ideo
videntur alii dicere quod sicut matrimo
nium est verum nisi intus sit interior
consensus nec est votum obliga
torium nisi sit intencio obligandi
¶ Sic etiam nec ipsum iuramentum do
losum dicunt est simpliciter obliga
torium in quantum sic iurat ut
tamen per illa verba se ipsum non inten
dit obligare non intendit et

ponitur secundum istos distinguunt
scilicet forum iudiciale forum ecclesie et fo
rum conscientie. Secundum forum ecclesie iura
mentum tale est obligatorium et
ecclesia enim iudicat de hiis que
exterius obligari possunt. Un
de verba illa obligatorie expri
mant iudicat sic iuramentum ad
id quod verba insinuant obligari. In
foro autem dei qui iudicat secundum
secreta cordis vel conscientie et se
cundum veritatem iste quidem non obliga
tur quia non voluit obligare se
ipsum quia tamen dolose iuravit
et nomen dei in vanum assumpsit
statim in actu ipso commisit crime
n periurii nec restituit quamodo de ma
licia quia apud deum pro illo iura
mento iudicatur dignus pena et
ua et iste quidem modus dicendi
non satis probabilis videtur esse
et secundum ipsum patet responsio ad quod
positum est pro magna parte. Pz
Ad obiecta. Nam rationes que
probant illud iuramentum non esse
obligatorium concludunt hoc non
simpliciter sed in foro dei qui iudicat
secundum intencionem secundum quod dolose
iurans non intendebat se ipsum
obligare. Rationes autem que in oppo
situm inducuntur procedunt secundum
forum ecclesiasticum alias non conclu
dunt. Unde ad auctoritatem ysidori qua
dicit quod deus recipit verba secundum
intencionem recipientis dicendum quod hic
dicit non quia ipse deus ad hoc
requirit huiusmodi obligationem. Sed
quia competit quod ille non intendit
iurare sicut ille intendebat re
cipere. Deus qui hoc requirebat
pro veritate et iusticia requirat ipsum

obligationem ad penam vel potest illud
simo competenter intelligi ut dicatur
quod deus sic accipit quia sic vult
accipi aliquid certum et sic vult
esse iudicatum. Ad illud quod obicitur
quod fraus non debent patrocina
ri patet responsio per iam dicta quia fraus
et dolus non patrocinantur isti
in foro ecclesie prout compellitur aliquid
certa iuramentum tenere ac si in
rasset vere et fideliter non patroci
nantur etiam in foro dei quia potius
ipso obligatur et reus efficitur
magna pena unde si veniat
ad summam est eis graviter penitentia
imponenda et sanum consilium est
et decens ut unito culpe pecc
penitentia et iuramentum compleat
in quo proximum decipere intende
bat licet non possit sibi probari
in facie ecclesie. Quantum ad non sequi
tur simpliciter patet responsio quia verborum
obligacio et ratificatio iuramen
tum sunt addita respiciunt forum
ecclesiasticum et ideo obligationem con
cludunt non simpliciter sed quantum ad
illud forum est et hoc quidem concedendum.
Ad illud vero quod quintum
quod sunt verba duplicia ita quod do
lus non intervenit cuius inte
ncionem standum sit dicendum quod verba illa
multiplicia aut magis pre
tendunt unum illorum sensuum sim
pliciter quam aut equaliter pretendunt
utrumque. Si magis pretendunt
unum sensum illi intencioni standum
est qui illud sensum intelligit
non vero dicentis sic ut ad utrumque
eorum non ergo probari possit standum
est iudicio bonorum virorum qui
personas cognoscunt et verisimiliter
considerare debent sermonem et perso

intencionem eius auctas ipsa non facit ad periurium quia ipsa vocat illum arte iurare tamen iuracio est dolosa. Non autem omnis dolo vel artem invenire semper quia ubi sunt multiplicia.

Secundo queritur de iuramento coacto et est quod utrum omne iuramentum coactum sit obligatorium et quod sic videtur. Omne iuramentum quod habet iudicium et iusticiam et veritatem est obligatorium. Sed iuramentum coactum potest habere ista tria ergo videtur quod sit obligatorium. Sed item coacta voluntas ut vult Augustinus vera voluntas est. Sed iuramentum dicitur coactum quod fit a voluntate coacta ergo iuramentum coactum [illegible] voluntate. Sed cum aliquis voluntate aliquid iurat nisi sit malum se ipsum obliget quare etc. Item iuramentum cum coactione perpetuum inducit obligacionem ad penam eternam. Si ergo iuramentum de sui natura obligat ad veritatem servanda sit iuramentum obligat ad penam eternam perficienda vel simile quod iuramentum sit obligatorium. Item hoc ipsum videtur auctoritate Augustini. Quidam coactus iuravit quandam concubine quod eam duceret in uxorem et ultimus non prohibet [illegible] suos. Videtur beatus Augustinus consilio beati Ambrosii quod matrimonium tenet et [illegible] de residuo quod videtur quod secundum sententiam beati Augustini quod iuramentum coactum sit obligatorium. Contra nota coacta non obligat quia natura est coacta spontanea sed iuramenti

obligacio procedit a voluntate non procedunt ergo non videtur quod iuramenta coacta sint obligatoria. Item preterea dicit et Tullius et in rethorica. Quod vi vel metu factum est ratum non habebo. Si ergo lex habet ratum et nec obligacionem [illegible] videtur quod omne iuramentum coacta non sunt obligatoria. Item causa metus mortis cadit in virum constantem sed metus qui cadit in virum constantem excusat a toto sicut iura ipsa dicunt ergo videtur quod iuramentum quod fit per talem metum non sit obligatorium. Item coactio excludit contractum matrimoniale sed tanti roboris et obligacionis est ipsum matrimonium quanti et iuramentum. Si ergo matrimonium per coactionem contractum non est obligatorium eadem racione videtur quod nec iuramentum. Respondeo ad predictam intelligencia est notandum quod hic est duplex modus dicendi. Quidam enim dicunt quod enim duplex sit iuramentum videlicet promissorium et assertorium respectu iuramenti assertorii coactio non excusat a toto sed a tanto. Si quis enim coactus iurat et asserit falsum esse verum incurrit tamen periurium in iuramento non obligatorio sive promissorio coacto que surgit ex metu que potest cadere in constantem virum a toto excusat tale enim iuramentum licitum est et non est contra deum quo quis promittit aliquid alicui se daturum vel facturum et ideo respectu talis iuramenti potest invenire coactio sufficiens

ad inchoandum cum constantem
virum et quia coactio sufficiens
interveniente voluntas illa non est
iudicanda voluntas ac per hoc
nec iuramentum illud est vere obliga
torium ut dicit Sed quia verba Augustini
et consilium eius videtur esse in
contrarium videtur cum verbis Augustini indi
care tale iuramentum obligatorium
¶ Ideo est alius modus dicendi ut
distinguatur duplex forum videlicet
ecclesiasticum et divinum ita quod obligatio
iuramenti coacti contra se habet
obligationem iuramenti dolosi re
spectu sui huius duplicis fori Nam
in foro ecclesie iuramentum coactum
non est obligatorium Et hoc quia
ecclesia presumit quod iste qui co
acte iurant non iurant volun
tate implendi iuramentum sed po
tius evadendi periculum Et etiam
quia ille qui iurare compulit
eum maliciose et dolose pressit
nullum ius adquisivit nec de
malicia quam reportare debuit
Unde nullum habet ius repetendi
In foro autem dei iuramentum coac
tum obligatorium est quia cum
deus appreciat voluntatem inte
riorem et voluntas non possit
cogi coactione sufficiente sed inducente
et ita voluntas coacta volun
tas sit iudicat deus talem homi
nem iudicat obligari et ideo
in foro conscientie secundum theologos
consulendum est ei qui sic iurat
ut relaxationem inveniat iura
mentum implere et hoc dico si iura
mentum illud sit respectu rei lici
te unde veniens concedi possunt
que sunt ad peccatum ¶ Ad id

non quod obicit magister de obliga
tione voti dicendum quod non est simile
quia votum respicit obligationem
ad deum in qua nullo satisfacere non
coacta sed voluntaria Si quis
cum coactione inducente cogatur
ut votum emittat videlicet ut
in periculo mortis existens a deo
liberetur non videtur a periculo di
cere eum esse obligatum ¶ Ad
illud quod obicit de pretore et lege que
non reputat ratum iuramentum
factum per metum dicendum quod lex loquitur
in foro iudiciali quia non intro
mittit se de foro conscientie
unde secundum illud forum verum est
quod iuramentum coactum non
obligat conceditur tamen quia potest
concludi quod non obliget quantum
ad deum ¶ Ad illud quod obicit quod me
tus qui potest cadere in virum con
stantem excusat a voto dicendum quod licet
respondeo votum hic namque possit
cadere metus sufficiens in virum
constantem tamen quantum ad ea
que iustitie sunt non potest cadere
metus in virum constantem quantum
ad illa dicit dominus Nolite
timere eos qui corpus occidunt
ideo apud deum talis metus
non reputatur excusatio sufficiens
ad excusandum hominem a reatu pec
cati vel ab obligatione iuramenti
¶ Ad illud quod obicit de obligatione
matrimonii dicendum quod non est simile
quia matrimonium habet secundum conditionem
signum et institutionem ut contra
hatur communia et libera volunta
te signum cum coniunctionem christi et ecclesie
dei et anime et anime unde ulla
interveniente coactione sed nec licent

dolo

non sit aut est opposite iura
menti sicut quereris de illo qui
coactus iuravit contrahere ma
trimonium et utrum teneatur ad quod tenet
nisi quod tamen supervenientem
absolvitur Sed tamen contrahat cum
illa matrimonio contrahendo peccat mor
taliter nec amplius obligatur Sed
penitencia pro eo iniuncta est ei pena in
iungenda et de hoc amplius
dicetur in IIIIo tractatu de ma
trimonio

Tercio queritur utrum iura
mentum iniustum sit obliga
torium iuramentum autem iniustum
dico quod vergit in detrimentum
malum vel in detrimentum minus boni
Et quod iuramentum iniustum quod
vergit in detrimentum malum sit ob
ligatorium probatur primo per exem
plum Josue de quo dicit Ambro
sius pace quam dederunt Gabao
tanda non constat quia fir
mata erat sacramenti religio
ne ne dum alienam perfidiam re
darguit suam fidem solveret
tenebatur ergo Josue iuramentum
quod fecerat observare sed illud ob
iuramentum fuit iniustum et ver
gebat in detrimentum malum quia
contra dei preceptum quo pre
ceperat deus ut cum gentilibus
nullus fedus iniret ergo videtur
quod tale iuramentum sit obligato
rium Item Augustinus dicit quod interius
iurans se servaturum fidem suo
latroni peior est si non ob
servat fidem quam si non obser
vavit si iuramentum illud esset
nullum debitum et tamen obligat
alioquin non esset peior non ob
servando quam in observando ipse

iuramentum quod simpliciter vergit
in detrimentum malum obligatorium
Item hoc ipsum videtur de iura
mento quod vergit in detrimentum
minus boni ut patet quia iurat
se non intraturum religionem
quia aliquis per matrimonium vin
culum potest se obligare ut non
intret religionem ita quod iura
mentum illud videtur sit obliga
torium ergo pari racione videtur quod per
ipsum iuramentum Item lici
tum est aliquem nolle intrare
religionem et quod licitum est vel
le licitum est confirmare et
quod licitum est confirmare lici
tum est iurare sed iuramentum
licitum est iuramentum obliga
torium videtur ergo cum aliquis
iurat se non intraturum reli
gionem quod per illud iuramentum ob
ligatur sed tale est iuramentum
iniustum quod vergit in detrimentum
minus boni ergo videtur quod iura
mentum illud sit obligatori
um Sed contra Beda dicit et ma
gister adducit in littera Si quis
nos incaute iurare contigerit quod ob
servatum peiorem vergit in exi
tum libere illud salubriori
consilio mutandum volumus
quam stantes hoc iuramentum iniu
stum quod vergit in detrimentum minus
boni non est obligatorium
Item ipsa non est observandum
sacramentum quo malum incau
te promittitur Si tu dicas quod auc
toritas illa intelligi solum quando
quis iurat quod est malum
et iniustum sed non quando quis iurat
se non facturum bonum profectum ad

quod non tenebitur obire contra hoc
quia nullum iuramentum est in-
tum quod impugnat iustitie per-
fectionem sed iuramentum quo quis
iurat se non intraturum religi-
onem vel contrarium perfectionis est
perfecte iustitie impugnatiuum ergo
et iuramentum incautum sed nullum
tale est obligatorium ergo in
quod nullus obligetur per iuramentum
incautum et indiscretum quod vergit
in contrarium vite beate ¶ Item nullum
iuramentum est obligatorium quod est con-
tra spiritus sancti consilium sed
cum quis iurat se se non
intraturum religionem iuramentum
illud est contra spiritus sancti
consilium sed nullum tale iuramen-
tum licet meo iudicio videtur
et nullum tale est obligatorium
ergo idem quod prius ¶ Item
quintus si quis iurat se numquam
recepturum prelaciam vel per tale
iuramentum obligetur et quod sic
videtur quia licitum est prelaciam
fugere ergo licitum est hoc quis
iuret eam non recepturum
est quod maioris perfectionis est in
quantum dicitur status prelacionis
quam religionis et bono prela-
to preferenda est utilitas com-
¶ Ad predictorum intelligentiam est
notandum quod multipliciter contingit iuramentum
esse incautum ¶ Primo quando quis iurat
aliquid quod simpliciter vergit in sa-
lutis detrimentum sicut quando ali-
quis iurat se facturum aliquid
quod non potest sine peccato mortali
committi ¶ Secundo modo iuramentum
dicitur esse incautum cum quis
iurat aliquid quod vergit in salu-
tis detrimentum de sui dispositi-
one et perfectionis impedimentum
ut puta cum iurat quis se numquam
intraturum religionem ¶ Tertio mo-
do dicitur iuramentum incautum quando quis
iurat aliquid in certo eventu
quod uno casu contingente vergit in sa-
lutis profectum sicut cum iurat
aliquis se numquam recepturum pre-
laciam quod quando est in salutis si
utilis sit et tamen non obligatur
et ambiciore sibi iniungatur tunc
aut vergit in salutis profectum
si sit prelacio utilis sibi et aliis
ad statum illius promoveri ¶ Si er-
go loquimur de iuramento primo
modo sic absque dubio non est
licitum nec obligatorium primo
quoniam ipsum observare continet peccatum
¶ Si non loquimur de iuramento in
secundo modo sic nec est licitum
nec obligatorium licet ipsum obser-
vare non sit peccatum quia non est
peccatum non intrare religionem quia
hoc tamen peccatum est iurare se num-
quam ascensurum ad gradum perfectionis
quia in hoc quodammodo impugnat
primus iustitie perfectionem et spiritus sancti
inspirationem ¶ Si non loquimur de iura-
mento tertio modo sic uno casu con-
tingente est observandum videlicet
quando vergit in salutis profectum
aliquando tamen contingit esse licitum
et non observandum videlicet cum ver-
git in salutis detrimentum
et probabiliter … ad quam propositi-
onem contradicendum est … quod iura-
mentum incautum quod vergit in sa-
lutis detrimentum vel quod ducit

vergit impossibilitas impedimen-
tum non est obligatorium sed
vanos adhuc partem inducere
credimus ¶ Ad illud vero quod primo
obicitur in contrarium de Josue dicendum quod in
iuramento illud observacio non ver-
gebat in malum contrarium immo in
bonum triplex enim racio fuit quare
Gabaonite fuerunt reservati et non
interfecti una videlicet litteralis quia
melius erat ut dampnarentur
perpetua servitute qui perimerent
morte levissima cum perempti conti-
nuerent qui puniuntur et morte
sustinerent statim quod ipso tempore apparet
Alia vero racio est moralis quia
in hoc significatur quod quantumcumque deus in-
veniat alicui et indignetur imper-
fecti vita si tamen ad ipsum venerit
toto corde non claudit mi-
sericordiam Tercia vero racio figuralis
quia in hoc significatur quod semper in nobis
duo sunt ipsi scilicet quod duo fue-
runt inter permissiones vide-
licet amorreorum et filiorum ysra-
hel est intestinum carnalis et bru-
talis scilicet quod dicit apostolus contendere
quod laboremus nocte est ut intra
fines nostros habitet Iebuseus
[illegible] legis a vero observacio
iuramenti illius non vergebat
in contrarium malum sed potius bo-
num et quod obicitur de mandato
dicendum quod dominus precipiat quod cum eis
fedus non inirent dicendum quod
hoc intelligendum est quantum ad eos
qui erant incorrigibiles ¶ Ad
illud quod obicitur de meretrice que
iuravit legatorum sive fidelitatem
adherere dicendum quod in iuramento illo
non est duo consideranda quod nec

trix iuravit se consensurum
in nepharium actum vel sus-
ceptorem alicuius quod iuravit scanda-
lo daturum et similiter quod est illi-
citum et ad hoc non obligatur scilicet
quod licitum et quantum ad hoc
obligatur et ideo dicit Augustinus quod
peior non est servando quam si in-
licitum servaret periurium etiam
modo intelligendum est si aliquis
latro iuravit alicui se predam
cum illo diviserit et postea re-
tinuerit totum ¶ Ad illud quod
obicitur de eo qui iuravit se numquam
religionem intraturum quod licite potest
iurare sicut licite potest contra-
here matrimonium dicendum quod non est licite
simile hinc et inde et dupliciter
potest causari prima est quia matrimo-
nio tamen non dicit privatum bonum
quam potius dicit boni bonum sed
iuramento quo quis iurat se num-
quam religionem intraturum de sua
principali intencione respectu
boni perfecti privatorium et impe-
ditivum ideo non est inductivum obli-
gatorium sed potius illicitum et
numquam alia est racio quia qui ma-
trimonium contrahit sine dolo
semper licitum est contra ius et pro-
aliquid aggredi possessionem qui autem
iurat iurat se numquam intraturum
quantum est de se reddit se in
competentem in hiis ¶ Ad illud
quod obicitur quod licitum est nolle in-
trare religionem est impossibilis
sed hoc iuramento firmare est
tum [illegible] observacionis et im-
pugnacionis que [illegible] sed que
detrimentis et negligencialis faciat

fcundos et pfcos et ideo quam
uis illud sit licitum illud tamen
est illicitum ¶ Ad illud quod quintus
ultimo de eo qui iurat se in
recepturum placatum ubi placatum
reum pz supra per illud quod tamen
dictum est quia iuramentum illud
in tantum obligat videlicet cum
vergit in dampnum proprium et alienum
licitum in tantum non non videlicet
cum non tunc est persona sibi uti
lis vero etiam alijs at tunc si iura
mentum presstiterat non debet
quis se ante ipsa a vinculo
eius absoluere per superioris vo
luntate mandatum et auctoritatem
super hoc requirere cuius voluntati
magis quam proprie debet in hoc
casu obedire

Iuxta ista sunt quedam circa
litteram et primo queritur dicit
quod dicat aduertendum est quod iu
ramentum tres habet comites
scilicet veritatem et iudicium et insti
ciam unde quoniam quod ubi sit suppleri
tas quintumque quod iurat cum
iudicio discrecionis vere et iuste
te iurat ergo quocumque ponitur
ubi iudicium supplent veritas et
iusticia ¶ Item cum omnia opera
nostra debeant fieri cum discre
cione et veritate et utilitate quod
quare potius iuramentum debet
hec tres comites quam aliud
ullum nisi et solum ¶ Iuxta hoc
queritur precedens quod dicitur
unus istorum trium comitum ¶ Dicendum
quod iuramentum comparatur ad tria vi
delicet ad iurantem a quo procedit
ad rem de qua fit ad eum pro qua
scilicet ad quem a quo exigitur

debetur sibi iudicium scilicet quoniam
ad rem de qua fit debetur sibi veritas
ut sit adequacio rei et sermonis
Secundum hoc quoniam ad eum de qua
fit debetur sibi iusticia ut pro
iusta causa fiat et quod omne
iuramentum habet istas tres comi
tes et per hoc pz supra ad illud
quod ultimo queritur ¶ Ad illud
non quod aliqua quod ubi est unum vi
delicet iudicium ibi sunt reliqua
ergo alia sunt superflua dicendum quod
ista ratio non valet deficit enim
talis modus loquendi in hijs
que se habent per gradus quia cum
virtutes quedam sunt si una
habetur habentur et omnes et tamen
non sequitur ymmo si una habetur
et quod cetere superfluant alibi est
defectus videlicet cum aliquam se
habent per adicionem potencie cum posteriora
in ponitur et prius sicut potencia
animali posita in homine ponitur sen
sibilis et vegetabilis cetera quod
quo racionalis habetur non propter
hoc est alie superfluunt sic in proposito
intelligendum est quedam cum iura
mentum sit iuste quod tamen non sit
vere et aliquando sit iuste et vere
et tamen non discrete quia sine
iudicio et ideo racio illa non
valet ¶ Ad illud quod queritur quare
magis iuramentum habet istos comi
tes quam alius actus dicendum
quod hoc est quia iuramentum est
in assercione veri sermonis seu ad
auctoritatem dubietate secundum quod
dicitur Cap. xo Cogitaciones
mortalium timide et incerte pro
uidencie etc vero adhuc quod sumus in

per divinam veritatem confirmare (?) ductte (?) et gentes indigetes (?) comitibus (?) ipsum vegetaly (?) ne inmīnatur (?) duplex veritatem in notatē (?) ¶ Item qualiter de hoc quod dicit De magis tenetur qui iurat per deum quam qui iurat per creaturas vel per evangelia et verba sanctorum assignas quare tanto firmius est iuramentum quanto sanctius est illud per quod iurat Sed qui iurans per creaturam non iurat nisi per deum quia non intendit invocare in testem creaturam in testem sed creatorem Si ergo idem est utrobique per quod iurat ergo eadem est obligatio et uniformis ergo unum non potest magis altero

¶ Item quanto sollempnius est iuramentum tanto est firmius et tanto obligatio maior sed cum maiori sollempnitate contingit fieri iuramentum quod fit per evangelium quam quod fit per deum ergo etc. ¶ Item maius est contempnere plura bona quam unum Sed qui iurat per creaturam si periurat contempnit creatorem simul et creaturam Qui vero iurat per deum et periurat contempnit alterum tantum ergo iuramentum quod fit per creaturam est magis obligatorium quam iuramentum quod fit per deum ¶ Ad hoc dicendum quod in ipso ingressu et confirmatio (?) in professione regulari vera est quia quanto sanctius est per quod iurat tanto iuramentum est magis obligatorium et hoc dico certis personis ubi sollempnitas observatur unde potest dici quod magis obligatorium est iuramentum quod fit per deum quam quod fit per creaturas

¶ Ad illud vero quod obicitur de iuramento per creaturam intencio fertur ad deum sed habitualiter tantum cum non quis iurat simpliciter (?) per deum non tantum fertur habitualiter in illum sed etiam actualiter quia amplior est respectus actualis quam habitualis sicut est quod [?] maior attendit obligatio et maioris culpe est ipsa transgressio ¶ Ad illud quod obicitur de iuramento facto per evangelium quod est sollempnius videtur posse dupliciter respondere (?) quod non tantum fit iuramentum per evangelium sed etiam per evangelium dei ita quod non tantum respectu fit ad ipsum habitualiter ratione sui effectus sed etiam actualiter ipsius et ad assumptionem quantitatis (?) et ad appellationem veritatem et ideo tale iuramentum rationabiliter debet fieri cum maiori sollempnitate et ampliorem inducit obligationem Alio modo potest dici quod hic accidit quaedam sollempnitas propter additionem quam cuius informa (?) illa observant ¶ Ad illud quod obicitur quod plus est contempnere duo quam unum dicendum quod creatura in comparatione creatoris nichil est unde quod nichil addit super divinam excellentiam et propter hoc nec contemptus eius super contemptum dei et non addo (?) contempnit deus in creatura sic contempnitur in seipso ¶ Item qualiter de hoc quod dicit quod iurare per deum hoc est adhibere testem deum sicut hoc verum est tunc videtur quod forma ista iurandi deus in testis est et unus (?) per deum non sunt diverse forme et iurandi ¶ Huius questionis (?) [?] per hoc [?]

expressionem per alium per hanc expressionem in se-
cundum quod dicit Apostolus 2 Co 1o veri-
tatem dico in Christo Ihesu et non men-
tior. Que sunt iste has dicta ¶ Con-
quintur cum vetus testamentum
invenitur hoc modo vivit dominus
et hoc michi faciat et hec addat
¶ Juramentum vero circa hoc modo
testis est michi deus et in tempore
moderno invenitur per deum unde ve-
niat ista formarum diversitas secundum di-
versa tempora ¶ Respondeo dicendum quod in for-
ma iuramenti introducitur divi-
nitas in testimonium et hoc potest es-
se multipliciter aut inquantum tenet
rationem sapientis et sic iuratur
per deum ita quod per importat similitudi-
nem principalem aut inquantum im-
portat similitudinem sapientis et
cognoscentis et sic est ista for-
ma testis est michi deus sive scit
deus quod idem est aut inquantum
importat similitudinem retribuentis
respectu bonorum et sic iuratur
vivit deus qui vita aliis tri-
buit aut inquantum importat simili-
tudine retribuentis respectu malorum
et sic iuratur hec faciat michi deus
et hec addat et quia ipsa veritas
nunc manifeste addita est ad con-
firmationem veritatis tanquam omnis
veritatis principium et exemplar
hinc est quod in nova lege iura-
mentum duplex et quia in tempore primitive
ecclesie veritas non dum erat ma-
nifesta sed indigebat maiori evi-
dentia hinc est quod tenebatur tunc
ista forma testis est michi deus
quia in ve. te. considerabat divi-
nitas ut vindicatis et ultrices
quia sub ratione severitatis et eq-
uitatis hinc est quod duplex forma
in ve. te. servabat scilicet vivit dominus
et hoc faciat michi deus et hoc
addat et quod patet per dictam
diversitatem dictorum et sufficit et ratione
causarum secundum diversa tempora ¶ Ad
illud quod obicitur quod cum immittit et per
hanc expressionem per et per hanc in dicendum
quod magis dicit quam veritatem
sub ratione testificantis et perma-
nentis hanc autem expressio in importat si-
militudine divine veritatis sub ratione
testificantis et contemplantis
unde secundum rem idem est iurare
in deo et per deum et dicere testis
est michi deus licet sit diversa ex
parte modi dicendi ¶ Item queritur
de hoc quod dicit sine dubitatione
magis malum est per deum falsum
iurare veracem quam per demo-
nia fallacem ¶ Et contra magis
peccatum est ydolatria quam periurium
sine vero sine falsum est et est ydo-
latria iurando committit ydola-
tria quia ydola veneratur per ipsum
iurandum ergo qui iurat verum
per falsos deos magis peccat quam
qui iurat falsum per verum deum ¶ Respondeo
dicendum quod in iuramento illo quo quis
iurat per falsos deos duo sunt
videlicet illud quod asseritur et illud
per quod asseritur respiciendo illud
quod asseritur sic est magis malum et
sic loquitur Augustinus quia ex illa par-
te asseritur verum et ex alia par-
te falsum respiciendo vero ad illud
per quod iuratur magis malum est iura-
re verum per falsos deos quam falsum per
verum deum et secundum istam viam pro-
cedit ¶ Item queritur de hoc quod dicit

Cum pvocat homez ad iuriats
et scit cum filii iurare vincat
homicidium comt' hoc est quid
videt sacros alium iurare filii
tenet ti inchonum qui officio ab
eo cogit iuramentu qui faciendo
qui in illud ad qui tenet peccat
mortalit' accidit ponitur. ¶ R° dd qui
cogens iuramentu aut est per-
sona publica aut privata si pu-
blica sic tenet cogit secundum iuris
ordinem sine peccat pure negatio-
nem iurare filii quia non impu-
tatur ei ubium aut dicat in-
tellige de persona privata que non
compellit secundum iuris ordinem iuramen-
tum cogit si contra voluntatem
¶ Item quiritur de hoc qui dicit Cle-
mens synodus decrevit qui omnes
fideles ieiuni ad sacramentum
veniant appellat eum sacramentum
ipsum iuramentu. R°z contra hoc
ubi quia iuramentu non est a
privilegiatis ymo potius
pertinet ad imperfectos qui ad perfe-
ctos ergo non videtur quod tanta
ipsum sit huius sollempnitas ie-
iunii observanda. ¶ R° dd qui
hoc non est propter privilegium s-
ingulare propter periculum quia post
cibum et potum homo pronior
est ad multiloquium et ideo fa-
cilius caderet homo in periurium
pro ideo institutum est ut ieiuno
stomacho fiat iuramentu qua-
tinus per hoc insinuetur quod tanta
quia reverencia habenda dominum est
in testimonium invocando et non
passionis per quacumque causa voca-
ri vel aut levitatem pro eas propter
hoc ipsum est maxime appetere

dum cuius oppositum maxime
fugiendum unde quia in refor-
mando patrem mora trahit
ipsum periculo ad hoc se nit' hoc
in casu isto non ita sentitur ie-
iunium. D XVI

Secundum preceptum est ro-
sis determinant magistri de
distinctione mandatorum decem
legi quantum ad precepta prime
tabule et quantum ad precepta se-
cunde attendunt circa operum
distincta et de obligationibus qui
sunt eis oppositum et repugnan-
tia. Julianus vero circa partem
determinat de distinctione duorum pre-
ceptorum in quibus prohibet dominus
duplicem concupiscentiam in comparatione
ad legis et evangelii dicta.
Dividitur autem pars ista in tres parti-
culas in prima ponit predictorum
mandatorum distinctionem in secunda
quia in predictis mandatis lex
vetus videtur convenire cum nova
ostendit legis et evangelii dicta
ubi R° cum hic prohibitum prohibeatur
concupiscentia alieni uxoris. Ter-
tia vero ponit quod mandata
predeterminata epilogat dicens
decem psalterium cordas etc. Prima
aut subdivio eo prima pars manu-
festa est in libro.

Ad intelligentiam autem huius
partis inducit hic quod decima
nona legis et necesse circa quam
tria querunt secundum triplicem
dictam que occurrunt assignan-
¶ Primo queritur de decima que sequi-
tur vel radice. ¶ Secundo de decima
que assignatur pars ex forma. ¶ Tercio vero

D

dedvcta que assig̃ penes compa
cõm sue causis amicorum
Circa primum sic proceditur
et queritur de dicta que as
signatur penes radicem secundum aug̃
quod lex vetus radicalia timore
et lex nova in amore unde
aug̃ dicit quod breuis differentia legis
et evangelii timor et amor et e
contra loquitur multis scripture posset
ista differentia talis in ratione accipi
contra vero ubi dicit apostolus Non
accepistis spiritum seruitutis iterum
in timore sed spiritum adoptionis Et
contra hoc obiiciunt multiplices primo
contra distinctionem istarum radicum
primus enim timor sicut dicit
aug̃ ex amore procedit ergo
si amor est radix timoris
una ad alterum sed radix ergo non
sunt ad invicem distinguntur Item
tam sunt alie affectiones due
videlicet gaudium et dolor et spes
ergo quod si penes has affectiones
duplex lex distinguitur quod pari
ratione penes alias distingui
debent ergo videtur si penes alias
non distinguntur nec per has i
stas Item si iste due leges
distinguntur penes istas duas
radices tunc lex nova sit ab istis
duabus distincta videtur quod ne
cessaria est tertia radix preter
istas duas aut si lex nova
non sed diversum radice obseruanc
nature a lege moysi videtur quod
nec penes hoc differt lex moy
si a lege moysi evangelium Item
dicitur in deutero. diliges dominum
deum tuum ex toto corde tuo et ex
tota mente tua etc. et per hoc in

in lege non eum metu et tremore
salutem vestram operamini si ergo amor
precipitur in ve. et timor in lege
no. videtur quod secundum hoc non attenditur
istarum legum differentia Item in vete
ri lege fuit promissiones et co
minationes sed promissiones aguntur
ad amorem comminationes movent
timorem igitur timor et amor et
amor conveniunt utrique ergo penes
hoc non distinguuntur ab invicem Item
preceptores comminationes sunt in lege no
va in lege ve. quia ibi puniebat
homo pena temporali hic autem
comminatur deus pena eterna si ergo
maior comminatio est inductiva
maioris timoris videtur quod timor
magis debet legi nove quam
veteri appropriari unde igitur quod penes
has duas radices non recte
assignetur differentia legis ve. et no
ve per comparationem istarum radicum ad
invicem tum per comparationem ad ipsas
leges R̃ ad predictorum intel
ligentiam est notandum quod cum comparamus
has leges ad invicem hoc potest
esse dupliciter vel secundum statum eorum
vel habito respectu ad statum
spiritualis persone Si habito respectu ad sta
tum spiritualis persone sic penes
hoc differentia non est differentia Nam multi
in lege evangelii ducuntur spiritu timo
ris multi etiam in lege ve. du
cebantur spiritu amoris Si vero que
rimus leges ad invicem habito respectu
ad statum eorum sic quia lex mo
saica respiciebat statum im
perfectionis quia veniens ad perfectorum
adductio et lex secundum quod dicit apostolus
ad hebre. evangelium autem respiciat

statum perfectionis secundum quod dicitur
Matthei v. Estote perfecti sicut et pater
vester celestis perfectus est et imperfectorum
est duplex differentia secundum timoris perfectorum
non secundum amoris. Hinc est quod secundum
statum eorum peroptimum dominus habet
has duas differentias legum dicta
assignavit signum autem huius diffe-
rentie ostendit in modo tradendi hanc
duplicem legem quia lex vetus da-
ta fuit cum clamore magno et
timore secundum quod dicitur Exodi xix ca.
quod populus non audebat appropinquare.
Lex autem nova data est cum mag-
na benignitate et dulcedine quando Christus
est rex regum in medio discipulorum
sedens docebat eos dicens beati
pauperes spiritu etc. secundum quod scribitur
Matthei v. et hic diversus modus
tradendi legem insinuat nobis diversi-
tatem huius duplicis radicis in
observando que hiis duabus legibus
competebat propter diversam qualitatem
personarum et status circa obligationem
competebat diversis de ... dicta una
sicut videmus in disciplinis quod ad
homines persuadibiles utendum est
sillogismo ostensivo qui dicat duce-
re ad unum ad homines non contentio-
sos utendum est sillogismo per impossibile qui
ducit ad malum ut per illud
reducat ad unum. Sic quia in tempore
legis non erant homines duri-
cie et ad malum proni dominus
proposuit comminationes et terrores
in graves penas ut per hoc in-
mitteret eis timorem per quem a malo
revocarentur et ad bonum stimu-
larentur sed postmodum apparente beni-
gnitate et humanitate salvatoris
nostri dei ceperunt homines esse
persuadibiles et ideo proposita sunt
eis dona magna et multa
promissiones per quas amorem
et desiderium allicit eos ad fa-
ciendum bonum et propterea lex vetus
dicitur lex timoris, lex evangelii
dicitur lex amoris secundum testimonium apostoli
et beati Augustini. ¶ Ad illud quod obicitur
in contrarium quod timor radicatur in amo-
re dicendum quod duplex est amor scilicet
quo amatur deus inquantum est
bonus et quo amatur inquan-
tum est beneficus. Ex primo amore
oritur timor filialis quo timet patrem
suum offendere propter hoc quod eum affec-
tu diligit. Ex secundo oritur timor
pene quo quis timet beneficia
perdere et mala pene incurrere. Primus
amor et timor congruit legi no-
ve et quia primus amor conve-
nit statui imperfectionis in quo reg-
nat timor. Hinc est quod licet utro-
bique sit amor et timor lex evan-
gelii dicitur magis observari
ex amore quam ex timore lex mo-
ysi e contrario. ¶ Ad illud quod obicitur
quod alie sunt anime affectiones
dicendum quod et si alie sint tamen iste due
sufficiunt propterea quod omnes alie ad
istas duas possunt reduci. Omnis
enim affectio aut est respectu boni
aut respectu mali et si respectu
boni reducitur ad amorem si respe-
ctu mali reducitur ad timorem
unde iste due affectiones dicuntur ha-
bere principatum inter alias quia
maxime sunt potentes in motiva
vim inclinando ad bonum altera
in retrahendo a malo et propterea ma-
gis competit eis ratio radicis

quam affectibus aliis. Et si tu
obicias quod timor non debet esse
nisi vera radix quia timor
reducit ad amorem. Dicendum quod duo
dicuntur [?] in metu contrariorum
ad principium motivum et ad actus in
metas quam ab eis sunt orti
unde ubi est radix timoris
ibi est que est radix amoris
sed alia est radix in metu ipse
timor eius non est timor sed
in metu. ¶ Ad illud quod obicitur de le
ge nature quod debet habere etiam radi
cem dicendum quod lex nature primum co
veniebat cum lege gratie primum
e lege scripta quantum ad liber
tatem cum lege gratie convenie[ba]t
quantum non ad imperfectionem status obscu
ritatis cum lege scripta et ideo
status duo [?] conveniens radicaliter
ad ista duo tantum [?] attribuit
quod habeat radicem tertiam. ¶ Ad illud
quod obicitur quod in utraque lege prin
cipiis timor et amor. Dicendum quod verum
est sed tamen lex vetus principa
liter se habet ad timorem lex vero no
va principaliter ad amorem. Illud
autem tenet in lege verum radicaliter
quod principaliter movet in manda
tis eius observandis. ¶ Ad illud
quod obicitur quod utrobique fiebant
promissiones temporales. Dicendum
quod dicitur Ysaie. i. Si volueritis et
audieritis me bona terre co
medetis in lege autem nova pro
missiones eterne quibus promit
titur temporalium sed quod ipsum nobis
impletum simile et determinati
bus intelligendum est et quod com
minationes et promissiones pre
cipiebant statum imperfectionis

deo fundamentum generabat affec
tum timoris quam amoris. Sed
contrarium est de promissionibus et quia
tantum legis nove ideo vero
illa non valet. ¶ Ad illud quod obicitur
quod maiores comminationes fiunt
in lege nova videtur posse dici
primo quia homo carnalis et
sensibilis magis contemnitur cum
minatur sibi pena imminens quam in
futuro sicut multi latrones
magis timent furari propter pati
bulum et suspendium quam propter
infernale supplicium unde et si
maior sit comminatio non tamen
ita movet quia non est adeo
nota. Aliter potest dici quod in lege
veteri non tantum est magna commina
tio pene sed est fundamentum collo
cationis que quidem pertinet ad amorem
et confidentiam. In lege vero veteri
comminatio pene erat nec erat tan
ta comminatio glorie. Ideo magis eos
spiritus timoris agitabat non
propter comminationem maioris supplicii
solum sed propter comminationem supplicii
et defectum adiutorii quod eos sistat
in desiderio boni et gratie et spe
ciali collatione

Secundo queritur de dicta que as
signatur penes effectum vide
licet quod lex vetus erat lex occi
dens lex ergo nova est lex vi
vificans quam magister ponit in littera
et habetur contra in glosa. ii Cor. iii. ubi
dicit apostolus littera occidit spiritus
autem vivificat et contra quod dicitur
Ro. vii. et Gal. ii. et iii. Heb. vii. xii.
virtutis vite lex et complures
aliis locis sunt per quibus

apli ¶ Sz q hanc dinj obicit
p̄mo vane p̄ime partis quia dr
Ro. iij. lex quidm s̄ca et manda
tum s̄cm et iustum glo iustu
iustificans s; iusti s̄cm et iustu
accidit quo lex non accidit ¶ Ite
tum dici lex accidens est dicta
ligit de lege s̄uata aut de lege
non s̄uata Si de lege obs̄uata
constat q hoc est falsum. S; de lege
no obs̄uata similr euangeliu
no obs̄uatu accidit quia peccat
qui non accidit obs̄uat lege
euangica sicut peccabat qui non
obs̄uabat legem scriptam quo
lex euangica est lex accidens quo
pp̄tes hoc non debet assignari
dicta ¶ Item si est lex accidens
aut quo peccatu aut ergo p occasion
aut p affensionu Si p occasionem
et q est causa s̄malis accus est
est p̄mus malu ergo lex nulla
in vim quo dixit manicheus q
lex vetus fuit a malo deo Si p
occasionem tum ergo frequenter homi
sumunt occasionem peccandi deu vti
bus et bonis opibus de q vsq
scribit tunc ergo virtutes et
bona opacio debent dici accide
q omnis absurdu z Si p affen
sione quia ondit pecca morbu
ergo cum euangeliu similr ondat
pecca morbu tunc euangeliu
dz dici lex accidens quo pp̄tes
hc nulla est dicta ¶ Item obicit
contra secundaz ptem dic qua dr
q euangeliu est lex iustificans
lex enim consulit in doctrina sed
iustificacio consistit in gra ergo

vide q iustificacio magis ptinent
ad legem euange^ta ¶ Item secun
gelium dici iustifi^ve aut sim i
s̄mitoni uo multi enim euangm
audiunt et no iustificantur no
enim auditores legis s; factores
iusti sunt apud deum sicut dr
Ro. ij. Si sua obs̄uacione s; si
uult lex vetus iustificabit
sed q dicit aug^t contra p̄ris s; vs
mgr ad uita s̄ua mandata
et Beda q iusticia legis sue que
custodita non solu temporalia
s; eciam eterna bona q̄s̄vbat ¶ Ite
lex euangm consistit in preceptis
et consiliis s; precepta et q̄silia
consistunt in opibus bonis
iusticia aut no causatur in nobis
ex opibus n̄ris magis ex o no
videt ergo q esse legis eu
angelice aliquo modo sit iustifica^o
Ad p̄dictorum intellectu e no
tandu q multipr dici aliquid iusti
ficare siue iustificans. Uno modo
effectiue et sic solus deus dr
iustificare siue iustificans Alio modo
formali et sic gra dici iustifi
care que informat ipam aiam
expellendo obligacionem culpe et
dando rectitudinem iustitie Tercio
modo dici aliquid iustificans
non solu in habitu vim etiam in
effectu et sic caritas iustificat
siue fides que p caritate opatur
¶ Quarto mo dici aliquid iusti
ficans in ipius iustitie q̄ocia
tione et vsu et hoc modo manda
data dei iudicibus iusticia q̄atur
tur iustificacioe dum quod mo de
bito obs̄uant ¶ Cuius p suppositis

intelligendum est quod in lege veteri
tria sunt consideranda alibi et
in lege nova videlicet monencia
et ista erant promissa digeneria
et ista erant precepta adminan-
tia et ista erant sacramenta que
secundum quod dicit Hugo Sacramenta
sunt adiutoria ut per precepta
veniatur ad promissa Similiter hec
tria sunt in lege euuangelica sed
differenter quia in lege nova secundum
plenam faciem ista omnia sunt spiritu-
alia et sacramenta que promissa
sunt eterna precepta sunt spiritu-
alia et sacramenta sanctificancia
Et ita promissa excitat hominem
ad amorem eternorum qui est ardor
caritatis Precepta dirigunt suf-
ficienter in via morum docendo
vitare omne peccatum Sacramenta sa-
nant animam a vulneribus peccatorum
et sic legi euuangelice competit iustifi-
care secundum triplicem modum vide-
licet formaliter et ratione gratie
sacramentalis et in effectu ratione
amoris spiritualis et caritatis
ratione multiplicis boni operis
ad quod dirigitur homo per consilia
et precepta In lege autem veteri contingit
aliter hec tria considerare quia lex
vetus dupliciter potest observari et
intelligi videlicet secundum intellectum
spiritualem et sic quodammodo concor-
dat cum lege euuangelica et qui spiritu-
aliter legem observabat viri eu-
vangelici erant quia lex figurans
erat euuangelio Alio modo potest obser-
vari secundum intellectum litteralem et sic
ab euuangelio distinguitur secundum tria

predicta quia in lege veteri pro-
missa temporalia et precepta dire-
ctivis regulancia et sacramenta
figuralia et sic ratione promissorum
non excitabatur homo ad amorem
spiritualem ratione preceptorum non
dirigebatur ad iustitiam interiorem
ratione sacramentorum non adiuva-
batur ut posset faciliter legem
gravem implere et ideo deducebat
ibi iustificatio et quia erat ibi
ostensiva culpe et non adderet
adiutorium gratie dabat per quod oc-
casio ipsi gratie ut tria haberet
ad mortem et ideo lex mosaica
secundum litteralem sensum dicitur lex
occidens per occasionem quia per eam
et hoc ipsum dicit Apostolus Ro. vii.
peccatum per mandatum occasione accep-
ta seduxit me et per illud occidit
ubi glossa exponitur namque veri-
tatis deficiat desiderium mali
crescit quo aucto dulcius fit
quod prohibetur et ita peccatum fallit dul-
cedine falsa et ita peccatum occidit
quia reatus per transgressionem
accessit gladio ergo quem porta-
bas te munires occidit armis
tuis te interimit Unde sicut
aliquis armatus portat cul-
tellum ut se defendat per quod alium
inimicum occidit illo cultello pro ra-
tione dicatur occidi non per eum sed per
accidens sic intelligendum est in lege
et sic patet intellectus predicte
dubitationis Ad illud non quod dicitur quia
lex sancta et mandatum sanctum
et iustum i. iustificans dicendum quod hoc
est quia lex iuncta est gratie ad intr-
ri uni cita est quantum est de se et

de principali intencione legis lit-
teralis michi tamen prohibet occa-
sionem et peccatum inducere oppositum
sicut cultellus secundum principalem
intencionem fabri est armatura
defensionis et tamen occasionaliter
quod sit instrumentum occisionis hominis pot-
est ¶ Ad illud quod obicitur utrum
lex occidat observata vel non obser-
vata dicendum quod non observata. Et si
obiciatur quod sic ewangelium non ob-
servatum occidit dicendum quod non est simi-
le et unde quia lex sepius por-
tat hominis et non habet auxi-
lium adiutorium secundum sensum
litteralem ewangelium non deest adiu-
torium habet hominis gratie et ita non
prohibet mortis occasionem quia gratia
non vincit concupiscentiam que suo vigo-
re in servitute peccati captivabat
secundum quod dicit Apostolus Ro. vii Vi-
deo aliam legem in membris me-
is repugnantem legi mentis mee et cap-
tivantem me in servitute peccati et postea Excla-
mat Infelix ego homo quis
me liberabit de corpore mortis huius
gratia dei per ihesum christum dominum nostrum
¶ Ad illud quod obicitur quod lex non pot-
erat occidere per occasionem quia tunc
similiter bona opera et virtutes di-
cerentur occidere dicendum quod non est simi-
le quia opera bona quorum est deesse
non esse sed potius humiliant
et magis servant. lex non proprie peccatum
generabat et ostendebat quod manife-
stabat peccatum et non dabat gratie
adiutorium occasionem dabat inten-
sionis libidinis et aggravationis
concupiscentie unde quod dicitur esse occa-
sio hoc non solum est tamen [illegible]

sed etiam tunc desiit et si tu-
licitis quod qualitercumque occidet non
debebat deus dare legem cum
quereret nostram salutem dicendum quod deus
in latione legis et sic docuit ea
carnalibus ad distinguenda eorum
[illegible] ut quodammodo manu-
ducerentur ad gratiam recipiendo in-
firmitatem suam principaliter tamen
habebat eam propter spirituales intel-
ligentes qui salvabantur et vi-
vebant in tempore legis observancie
Deus enim propter mandat salvatorem
vivus iusti dampnacionem vel
etiam impiorum ¶ Ad illud quod obicitur
quod tunc lex cum [illegible] perfecte adde-
[illegible] non iustificabat dicendum quod lex
cerimonialis non dicitur iustificare per
ut legitur et cognoscitur sed per
in opere servatur et secundum eam
vivitur hoc autem fit per [illegible]
superstitionum ceterorum [illegible]
et mandatorum impletionem et
secundum hoc assequuntur plenam iusti-
ficationem et tamen non illa non [illegible]
¶ Ad illud quod obicitur quod sicut lex cu-
riale observata iustificat ita
lex [illegible] sicut dicit Beda
dicendum quod Beda intelligit non de
observancia litterali sed de observan-
cia spirituali secundum quam lex conformis
erat euangelio. Nos autem dicimus
legem occidentem esse secundum quod ob-
servanciam litteralem que respicie-
bat ipsam quantitate sicut prius
dictum est ¶ Ad illud quod obicit
quod lex euangelica attendit in precepto
que respiciunt opera dicendum quod non tan-
tum lex euangelica claudit in se pre-
cepta verum claudit in se promis-

sa et sacramenta et magis dicitur
iustificare ratione sacrorum quam
ratione preceptorum Veruntamen
ratione preceptorum potest dici iustifica
re quodam modo iustificandi vide
licet quantum ad executionem et
usum iustitie non autem quantum
ad iustitie infusionem et sic pre
dicta intelligenda est dicendum quod
illa lex mosaica est occidens
et lex evangelica est occidens vivi
ficans patet etiam qualiter hec
dicitur iustificare et illa occidere
Tertio queritur de dicta legis
et evangelii quantum ad gravius
? Dicendum cum lex mosay
ca esse lex gravitatis et lex
evangelica dicitur esse suavitatis et
ista dicta traditur Matthei xi. Matth.
Iugum enim meum suave est et o
nus meum leve et xv. Actus
Beatus Petrus hoc est onus
quod neque nos neque patres nostri por
tare potuimus. Contra istam dictam oppo
nitur in i Canonica Io. dicitur mandata
eius gravia non sunt ergo
si lex veteris continet manda
ta eius gravia non ergo si lex
veteris dici videtur quod non sit lex
nova sed nec gravius. Item
Ro. xiii. Qui diligit proximum
legem implevit sed hoc est valde
facile cum sit amor in cordis
voluntate ergo facile fuit ob
servare legem ergo lex illa de
bet illi dici lex facilitatis non
gravitatis. Item si lex mosai
ca dicatur esse lex gravitatis aut
hoc dicitur respectu hominis virtuosi
aut respectu peccatoris et iniusti
Si respectu virtuosi contra vir

tuosus est caritate habet et
amat et omnia facilia sunt aman
ti Si respectu peccatoris sed respectu
talis lex evangelica non fuit minus
gravius quam omnino importabilis
ergo non videtur quod penes gravitatem
debeat differentia legis nove et veteris
assignari. Item obicitur contra predicta
Philosophus dicit quod ars et virtus
circa difficilia ergo ubi maior
est virtus ibi maior debet esse
difficultas sed perfectionis virtutes
sunt homines in lege nova quam
in veteri ergo videtur quod lex nova de
beat esse maioris gravitatis
et difficultatis. Item difficilius
est cohibere manum et animum
manum tantum ergo maioris dif
ficultatis est lex evangelica quam
lex mosaica. Item quod prius posset
ad aliud est illo difficilius sed
lex evangelica habet se quod addit
ad legem veterem sicut patet ergo v.
Matthei ergo maior est gravitas et
difficultas in lege evangelii
quam in lege veteri ergo nulla est
predicta dicta. Respondeo ad predictorum in
telligentiam est notandum quod de hiis dua
bus legibus est loqui triplex
aut ratione preceptorum obligationis
aut ratione affectuum inductivum
aut ratione sacrorum administrationis
Si ratione preceptorum obligationum
sic se habent sicut precedentia et
precessa Nam quantum ad unum
lex erat gravior sicut nullus
videlicet et omnis quantum vero
ad perfectionem et arduitatem gravius
et difficilius est evangelium sic

difficilius est nunc secundum congrue
tiam perfectionis quam secundum suf
ficientiam minus totus et sic qua
dam modo nunc omnibus peccatoribus
concedit lex indifferenter quedam
modo evangelium ¶ Alio modo est
comparare istas duas leges ad
invicem nunc affectivum movens
tum et sic levius est evangeli
um quia tunc in observancia legis
evangelice moveat amor qui alle
viat omnibus et non sentit la
borem sicut ait B. s. poas
dilectionem in eo quod faciat nunc
affectionis moventis lex evangelica
est facilis et suavis Sed cum
affectum movens ad observandam
legis mosayce timor erat
et illi timori media erat gra
vis punicio quod significatur Exo.
xix. ubi dicitur quod timuerunt moy
si erant graves et quia timor
de se penam habet et continuus metus
erat pene sicut est quod quantum
ad hoc lex mosayca multo gra
vior erat quam evangelica ¶ Ter
tium est comparare istas leges comparare
ad invicem nunc sacramentorum administra
cionem et sic multo levior est lex
evangelica quam mosayca quia sa
cramenta illius legis multum
habebant ponderis et parum ha
bebant de efficacia virtutis contrarium
est in sacramentis nove legis
quia pauca sunt difficilia et mul
tum sunt utilitatis sicut est quod
secundum hanc comparacionem lex nova mul
tum modo dicitur levior lege mosay
ca primo dicitur ingens levitatis
illa dicitur onus gravitatis unde

concedendum est predictam dictam esse
veritatem assignatam ¶ Ad illud
quod primo obicitur in contrarium de auctori
tate dicendum quod dominus est loqui de preceptis
mandatis ad aut per comparacionem
ad naturam sanam ad aut per comparacionem
ad infirmam Sed per comparacionem ad natu
ram sanam sic dicitur mandatum eius non
esse gravia quia sunt ita conformia
Sed aut per comparacionem ad naturam infirmam
quia lex difficilis ad bonum et pro
nitate ad malum sic mandata
eius et gravia sunt et difficilia
quantum ad hanc viam videlicet
per comparacionem ad naturam infirmam
et lapsam assignata predicta difficultas
¶ Ad illud quod obicitur quod qui diligit
proximum legem implevit dicendum quod
lex ibi comparatur ad mandata
decalogi que spectant ad secundam
tabulam secundum quod apostolus compla
nat tamen ad hoc non claudunt
tamen lex et medicina maxime
illa que ad proximum non ordi
nant talia quamvis observare sit
tam difficile est et ideo non sequitur
quod si facile sit proximum diligere
quod propter hoc facile sit observare
totam legem Sed alius defectus
est ibi quia licet facile sit dili
gere proximum quam deum amore
et timore qui vero simili timore
valde est difficile quod diligat
proximum sicut se et in nullo pro
ximum ledat timore potius quam
alteri ledatur et gravia ¶ Ad illud
quod quantum utroque dicitur lex gravis
habendum vero tempore vel tempore
sed dicendum quod intelligitur de homine vero tempore

rta etiam difficilia opera et pre
cepta illa summo licet post baptisma cu
licet et indecorum intuitu et indis
cretionalium magnum potius quam pos
sit inspice pro quod consuetudo unde quod
dicitur quod virtus reddit opus fa
cile hoc est verum quantum ad prin
cipium aliter potest dici quod duplex
est loquendi de facilitate virtutis scilicet
quantum ad perfectum in bono dicit
quantum ad statum perfectionis licet
autem quantum ad statum perfectionis
officialium sibi omnia facilia sunt
quantum ad perfectum multa sunt
apud homines quae virtute difficilia
sunt et hac ratione defectus primus
naturae corruptae cum difficile
est eos parere virtuti et quae sibi fa
cilitatur magnis innititur ¶ Ad
illud quod obicit quod ars et diff vir
tus est circa difficile dicendum quod hoc
est verum de faciliter et difficile secundum
quod sonat imperfectionem arduitatis vel
autem secundum quod sonat in homine gra
vitatis et laboris et ideo non se
quitur quod ... sit difficilius quantum
sit in eo perfectus virtutis ...
... quod dicitur virtus est circa dif
ficile hoc est tamen difficile ipsi natu
rae ... virtute non autem respectu
primus naturae informata et ele
vata perfectionem et virtute perquem
quemadmodum in lege ... ele
vatur ¶ Ad illud quod obicitur quod diffi
cilius est perficere mandata et ...
quam mandatum ... dicendum quod verum est quan
tum decere operis et respectu ho
minis non habentis caritatem sed in le
ge nova hiis qui volunt cari
tatem et custodire dat gratiam
et caritatis quae ita reddit facile

ad defendendum ... sicut timor ...
debuit ad defendendum manum ¶ Ad
illud quod obicitur quod lex evangelica habet
... addicione sine ad addicionem ad le
gem veterem dicendum quod addiciones ille
quae sunt in lege nova faciunt
... hoc alleviat pondus sicut
est quod addiciones ille potius alle
viant quam gravant non enim omnia
addita aggravant sed quaedam alle
viant sicut pennae in avibus et
rotae in curribus et vela in na
vibus quia sicut ipsis multo ...
... sunt plurime modum in
telligendum est in addicione facta in
addicione evangelica quae quidem facit
ad caritatis perfectum tamen est vos
... levare admodum pennae
ad bona opera quae ... ordinare
et movere admodum rotae per aquas
temptacionum et tribulacionum tra
ducta admodum veli et ille solus
qui hanc caritatem habet sper
tat ad legem evangelicam quae multo
melius et levius et utilius
est desiderare quam hic autem damp
nose et ... quia qui addit
... addit honus et dolorem
qui non caritate sed addit et
multiplicat sibi meritum et con
solacionem

Iuxta ista sunt quaedam circa
... et primo quaeritur debeat
quod dicit de septimo preceptum
est non concupisces uxorem pro
ximi tui ... quod prius est con
cupiscere quam mechari unde quod ...
mandatum non debuit septimo loco
poni ... loco poni ut preceptum
sexte tabula secunde tabule ¶ Item
... debet percipi ... quod est in ...

potestate sed natura quidem corrupta est secundum primum concupiscendi ergo non
quod concupiscentia non dicitur in decalogo pro-
hiberi. ¶ Item sicut contingit con-
cupiscere uxorem hominis ita etiam
contingit concupiscere filiam et concubinam
ergo videtur quod in mandato illo suf-
ficienter prohibeatur omnis concupiscentia.
¶ Ad hoc dicendum quod mechia se habet per additio-
nem ad concupiscentiam quia mechia-
tus est corde et opere concupiscens
est in corde et quia prohibitio
dicit negationem utrumque et nega-
tiones se habent e contrario affirmationibus
ideo prohibitio concupiscentie addit super
prohibitionem mechie et generaliter pro-
hibitio peccati cordis addit super
prohibitionem peccati operis plus enim
est prohibere peccatum cordis quam pec-
catum operis quia peccatum operis pre-
supponit peccatum cordis et ideo
istis duobus membris prohibetur con-
cupiscentia ultimo loco sunt ordi-
nata et prohibita per se. Ad illud
quod primo obicitur. ¶ Ad illud quod obicitur
quod unusquisque debet recipi quod non est in
sua potestate dicendum quod est concupiscentia que
consistit in sensualitate et est concupiscentia que
est in consensu vanus progressus
ad opus prima est peccatum venia-
le nec prohibetur sed cohibetur secunda vero
est peccatum mortale et prohibetur in quan-
tum est progressus ad opus unde
istius mandati complicatio et in-
tellectus insinuatur Eccli. xviii. ¶ Ecce ubi
dicitur fili post concupiscentias tuas non
eas ubi supra non prohibetur concu-
piscere sed post concupiscentias ambulare
consentiendo et in actu progrediendo.
¶ Ad illud quod obicitur de concupiscentia filie

et concubine dicendum quod filia et concubina
dupliciter potest concupisci aut in possessionem
ut redigat in servitutem et famu-
latum aut ad opus carnalis concupiscen-
tiam et primum pertinet ad septimum
preceptum Non concupisces rem
secundo non pertinet per mandatum id
quia pertinet concupiscentia carnis con-
tra legitimum thorum unde de-
siderare filiam alicuius in uxo-
rem non est prohibitum sed deside-
rare eam in fornicationem est
prohibitum et hoc clauditur in secun-
da prohibitione. ¶ Item de hoc
quod dicitur Septimum preceptum est
non concupisces domum proximi
tui quia quod licitum est adque-
rere pretio licitum est affectu desiderare
sed domum proximi licitum est pre-
tio emere ergo licitum est eam
desiderare et concupiscere. Si tu di-
cas quod ibi accipitur concupiscentia pro
inordinato desiderio similiter
non licet concupiscere rem propriam.
¶ Item sicut contingit inordinate
desiderare domum proximi ita con-
tingit inordinate desiderare dig-
nitatem proximi ergo sicut illud pro-
hibetur ita et illud debuit pro-
hiberi. Si tu dicas quod illud clau-
ditur in hac prohibitione contra
hoc est quia concupiscentia dignitatis
pertinet ad superbiam et vanam gloriam
concupiscentia domus ad avariciam
ergo cum ista sint diversorum generum
videtur quod in una prohibitione non
claudantur. ¶ Ad hoc dicendum quod in uno
isto pertinet concupiscentia rei alicuius sive
aliquid concupiscit aliquis in possessionem

quereret in illo sufficiam un
de tamen prohibetur concupiscentia honorum
temporalium ut dominus et pecunie
sed contra cuiuslibet alterius unquam
quis velit aliquid capere et hoc qui
dem prohibetur in octavo precepto ut
quis quod non concupiscat alterum
mancipium aliorum vel etiam
intelligitur tertium in ordinem
hoc est quando quis velit proximum
dampnificari in re propter suam utili
tate tunc enim non diligit
proximum sicut se unde in illo
isto prohibetur omnis avaricia et
cupiditas ¶ Ad illud ergo quod pro
obiicitur quod licet proprio adquirere vel
concupiscere dicendum quod concupiscere dicit
ibi appetitum in mandatum ha
bendi cum dampno proximi et
in hoc ipso etiam claudit appe
titus in mandatus prohibetur autem
respectu eius propter hoc ponens quando
consistit peccatum concupiscentis
et avaricie ¶ Ad illud quod obiicitur
de ambitione dignitatis et honoris
dicendum quod si dignitas et honor ap
petit in ratione sufficientie sic spec
tat ad genus avaricie et in isto
mandato prohibetur. Si autem
in ratione excellencie sic potest dici
quod prohibetur primum mandatum in quo
precipitur reverentia divina dei possi
tamen dici quod utroque modo clau
ditur in prohibitione septima quia
utrobique est amor boni privati
et unum est radix decordinandi re
spectu proximi licet non sic radix
decordinandi respectu sui ideo sub
una prohibitione ut claudi utrumque

concupiscentia et magis proprie concupiscentia
dominus quam concupiscentia dignitatis
quia manifestior erat et sepius
erat iudei magis proni erant
ad avariciam ¶ Item quinto dubitatur
quod dicat quod diversa sacramenta sunt
legis nove et veteris quia illa tamen
significabant hec conferunt gratiam contra
hoc obiicitur quia nullus salvari
potest sine gratia ergo si sacramenta
legis veteris gratiam non conferebant videtur
quod nullus in lege illa salvatus
fuit quod est impium dicere Si tu di
cas quod in sacramentis illis daba
tur gratia sed tamen non virtute sacra
mentorum illorum in sacramentis
huius nove legis datur gratia vir
tute ipsorum quia sunt ex opere
sanctificationis facientis sicut dicit
Hugo obiicitur quod hoc quia gratia
est per collationem ex solius dei
sed virtute conferendi gratiam ex
simul istis et illis conferebat vi
detur quod inter hec sacramenta et illa nulla
sit differentia ¶ Ad hoc intelligendum est
adhoc quod duplex est causa com
ipsa opinionis celebris et famo
sa Quidam namque volunt dice
re quod in utrisque sacramentis datur
gratia sed differenter quia in illis
dabatur ratione fidei et devotionis
operantis suscipientis ita quod nullo modo
ratione sacramenti sine opere opera
ti ¶ In sacramentis autem nove le
gis est quia constant ex ver
bo et elemento et tamen dominus insti
tuit ubi dedit ille virtute per
quam influunt et agit in animam
vel in dispositione adque susceptorum
vel imprimendo caracteris quod sig.

vel adminiculando ipsi gratie
ad anime curam et sanitatis debi
litate et hoc vult dicere Aug. tanta
est virtus aque ut corpus tan
gat et cor abluat nisi faciendo
verbo et magister hugo de sancto victore
videtur illud idem dicere qui dicit
quod sacramenta ut licet per virtus sanctificationis
suscipiunt et per modum quod ipsi iustificent
tur per iter et fide digni sed difficile
videtur michi intelligere virtute
illam verbo simul et elemento colla
tam quantum ad certas et natura
quantum ad eius existentia quantum
ad durationis mensura et eius quantum
ad operationis efficacia que omnia vere
est ponere et possibile circa virtute
illam si quis dicat quod aliqua qua
litas detur verbo et elemento per quam
agat et influat in ipsam animam
Difficile nempe est intelligere illius
virtutis essentiam tamen cum non sit
spiritualis sed accidens quoddam et in quolibet
dubium est utrum debeat reponi inter
omnia bona maxima vel media
vel minima et si inter bona media
reponitur iam gratia erit gratia
aut consistens in uno subiecto non
habet virtute agendi in aliud
si non gratia non est vere virtus quod
ergo dicat veritate sanctificationis ipsius sa
cramentum et eam quam suscipiunt sacra
mentum inquantum causa que sit et cuius
speciei sit utrum videlicet in diversis
sacramentis diversificatur formaliter
illa virtus homini prima intelligen
ti difficile est capere et si inter bona
media vel minima reponitur quomodo
talis virtus facit rectitudine

et sanationem ipsius anime que
inter bona maxima computantur
non solum autem difficile est intelligere
huiusmodi virtutis essentiam sed etiam subsis
tentiam quamlibet enim accidens spirituale
substantificabitur in subiecto corporali
tamen secundum non ordine quod deus
non permittit per miraculum sublata sit
nobiliori sua proprietate. Aut si non
illa virtus spiritualis vel in sacris
in verbo et elemento quaeritur in simili
ipsa gratia que debet infundi anime
quod nescio si aliquis recte in
telligens dicat aut si est in
subiecto corporali quomodo una virtus
et qualitas absoluta simul potest
esse in duobus subiectis verbo
videlicet et elemento dignitatibus et si fi
at unum sacramentum in tribus sit
unum per unam essentiam quantitas aut
virtutis secundum quod multi Dam. co
videtur unum subiecto est et na
ture aut ergo in uno sacramen
to non est una virtus sed plures
aut illa virtus composita est aut
unum accidens simpliciter et spirituale
et impossibile simul erit in diversis
subiectis quod totum valde difficile
est intelligere nec solum ista duo
difficile est intelligere de illa vir
tute sed etiam duratione mensura
dubium enim videtur utrum deus de
derit virtute illa quam in primo in
stituit aut de novo det sed quod
a principio dedit hiis que novi
erant sicut ulterius quod cottidie de
novo formantur sed de novo dat
tunc cottidie in sacramentis
non solum gratiam sed etiam alia acci

derivat tantum eo non consuevit dicta consecrationis opus terminat non nisi completa conpletum autem in esse et tenet infusionem gratie et si desinit esse statim prolata verbo quo terminat deus ita nobile virtute ut ita cito deficeret et rursus si datur verbo tamen detur verbo in principio nec in medio datur in principio et tunc difficile erit conplicare utrum de principio vel in medio vel in fine quia nec in principio ubi nec in medio est actio illius virtutis. Si non in fine tunc eo verbum desinit esse et deficit verbo deficiat virtus ubi simul incipit virtus et deficit desinit aut si ante finem dare quotum aut detur et quantum durat difficile certa in signare. Ut tamen illud sed certa multe difficilius est conplicare operatio illius virtutis efficaciam utrum scilicet agat creando equivoca vel univoca quando sibi simile vel dissimile causa est utrum influat ... aliquid ab extrinseco an educat aliquid de potentia in actum. Primum est soli deo possibile secundum aut difficile conplicare. Difficile est et intelligere quomodo caracteris impressio possit ab illa virtute esse tum caractere videtur esse in superiori parte in qua solus deus potest imprimere unde sicut intelligibilis beata quantumcumque magne sit excellentie secundum quod dicit Augustinus non potest facere admirationem iustificationem vel illuminationem aliquid internis

secundo sed solum concurrimus cooperando quomodo ergo potest virtus data creature vel verbo tamen non videtur esse capax tante virtutis. Postremo in sacramento altaris magis fit prolato transubstantiatio panis statim se totum in corpus Christi quod quidem non potest esse nisi ab infinita virtute quomodo verbum prolatum ab homine tunc sit finite virtutis potest ad istam transubstantiationem aliquid operari. Et iterum si illud verbum virtute non sed agere multo magis verba aliorum sacramentorum hec omnia et multa alia certa sunt valde difficile est intelligere et conplicare que non tenetur narro nec etiam esse in solubilia vel ... per ipsa istam impossibilem ponere sed non audiam me ipsum non plene intelligere et ideo nec affirmare nec negare vellem quia et si ipsam non clare intelligam hoc tamen scio et intelligo quod plura potest deus facere et etiam in ipsis sacris facit quam nos possimus intelligere unde consuetudo admirabile dei potentiam omnia ista possumus facere declarare et secundum istum modum dicendi sicut satis plana esset ... ad conpararum propositam sed quis modi plana erit intellectura et sic parum in ... libro difficilius est conplecata ubi unde ad ... aliud est hic modus dicendi. ¶ Supposito quod in sacramentis non legimus virtus sacramentis operatur quia hoc est in ipsius fide et sine causis dicunt aliqui sacramenta non legis habere virtute respectu iustificationis

virtute influente influentem
virtute preveniente virtute et efficaci
ad ordinante virtute influente
divine passionis Christi assistentis vir-
tute preveniente divine misericordie passio-
nis ad sacramentum concurrentis
virtute disponente divine devotionis
operantis sufficientis sacramentum suscipi-
entis virtute denique efficaciter
ordinante divine passionis
institutionis. Sic enim instituit deus
ut ad talis verbi prolationem et sacra-
menti susceptionem invisibilis in susci-
piente fiet operatio et susceptionem
sanctificatio et iustificatio et proba-
to dicuntur sacramenta nove legis
habere virtutem et differunt a sacra-
mentis legis veteris propter complementum
ad ipsum efficacie ordinationem quia
non interveniebat ubi passio in illis
sacramentis propter quod efficacia est et in-
fallibiliter fiet ordinatio adiunctum
semper sit sacramentis legis nove ut patet
in institutione baptismi ubi dixit Qui
crediderit et baptizatus fuerit sal-
vus erit. Qualis autem talibus modis
habendi virtutem dicta est penes ma-
gis completum et minus completum quia
sacramentis nove legis prius sed influ-
entis instantia plenius assistit pas-
sio Christi victoria et efficacius con-
currit. Unde signo de latere
Christi fluxerunt sanguis et aqua
et per que sacramenta designabantur fundata
ecclesia fundamentaliter tota est deri-
vata suscipientes tamen [illegible]
tum fidei compare quod fides est in no-
ve tum tota propter subsidium fidei
totius ecclesie quia in fide ecclesie
suscipiunt ecclesiastici sacramenta

et habere istud quadruplicem modum
habendi virtutem dicuntur sacramenta no-
ve legis iustificare et esse causa gra-
tie. Nec valent qui habent prius sus-
tinet in sacramentis nove legis am-
plius ponere tum quia ista satis
videntur sufficere ad omnium sanctorum
et iustificationem / tum etiam quia
per istum quadruplicem modum habendi
virtutem satis manifestatur no-
bilitas sacramentorum nove legis super
ipsis talis etiam quia secundum hoc
satis apparet dicta sacramentorum no-
ve et veteris tum etiam quia nulla
compulsa auctoritas nec ratio multi-
plice amplius illud dare et humi-
litas fidei non tamen debet refugere
[illegible] et simplicitatem
et laudabilius quemadmodum vi-
deretur dicere qui ampliare hunc
modum dicendi et hunc quoniam doctoris
[illegible] plures sustinet bene
intelligentes et doctor Guillelmus Parisiensis
in determinando in quodlibetis fratrum
minorum approbant istum modum
dicendi. Dicitur quod qui sustinet
et intellige vel ita quod omnino affir-
met / nullo alio modo esse virtutem
in sacramentis nove legis quam modo
predicto vel quod hoc modo affirmet
virtutem in eis esse ita tamen quod
non neget aliud modum preter hos
quos habendi virtutem in sacramentis
esse nove legis et primus / et primus
quidem modus repugnat priori
modo dicendi. Secundus autem modus
dicendi priori opinioni repugnat
quia nichil dicat quod illa non dicat
immo etiam nichil dicit quod quibus opinio

nis teneat. Nullus enim vere sen-
tiens negat quin omnibus dictis
modis sacramenta non. l.c. convenien-
ter teneant. Sed si quis plus dicat
quam positum non contradicat sed addit sed
forte videbitur alicui talis. Secundo
dicendum est unum quod spiritus sanctus sacra-
mento assistit quin potius in no-
mine sacramenti claudi et debet
intelligi tamquam de eius integri-
tate. Illud quod dicitur i Joh. v: Tres
sunt qui testimonium dant in terra
spiritus aqua et sanguis et hii
tres unum sunt. Et in libro de unitate
et uno dicitur quod sunt unum sacra-
mento et ideo non debet dici quod
spiritus sanctus assistit sacramento
tamquam cum eo coniungatur sed
est in unitate quo posita est
quod efficiat spiritus sanctus in sacramento
ipsi sacramento debet attribui. Secundo
tertio et si hic modus dicendi videatur
difficilis [illegible] tamen secundum verum
idem est licet vocabula sint diver-
sa quod enim dicunt ista tria unum sa-
cramentum hoc non est quod compositum
fiat unum per essentiam secundum quod fiant
unum per ordinem quia spiritus ordi-
natur ad unum effectum et hoc modo
est dicere quin unum alteri assistit.
Item cum quod est de integritate sacra-
menti aut est res tantum aut
signum tantum aut res et signum. Si
ergo spiritus influens instrumentum
et ponitur de unitate sacramenti
tunc non est signum nec res et
signum erit ergo tantum res sicut
res et ita non habebit rationem causalis

sed potius rerum effectus ita quod spiritus
non statuet per ipsa virtute influere
sed potius per ipsa gratia spiritus
sancti infusa ipso cum in sacra-
menti susceptione. Item non
est quod rerum spiritus sanctus in sacra-
mento infundat gratiam sed de hoc
est quod rerum sacramentum secundum quod
dicitur invisibilis gratie visibilis
forma ita quod plenitudine eius gere-
bat et ea constat habeat virtu-
tem aliquam per quam influat materialiter
non audiet ergo hoc fuerit ad propositum.
Postremo spiritus sanctus sanctificans
et unitum passionibus et elementum
operatur non solum [illegible] reperitur
in sacramentis legis nove sed etiam
in sacramentis veteris vel legis.
Hoc ergo non sufficiat dicere ad as-
signandum differentiam istorum sacramentorum
et illorum. Aut ergo modus iste
nichil aliud dicat aut si dicat
primum dicat et modicum ad propositum
faciat et ideo sustineat quilibet
predictorum modorum magis placet
quia primus satis planus est.
Secundus non satis sobrius est
si sustineatur illo modo quo dictum
est et hoc modo in quarto libro
sustinet sicut patet considerantibus
et tertio hic reperitur non fuit hoc
ut nova super addentur sed ut oste-
deretur quod dicendum ponere non diffi-
cult cum pluribus meis et aliis
prudentibus libenter adhesi tamquam
me [illegible] et sicut sanctis et pas-
[illegible] et aliis consentientibus plurimum
intellectibus persuadeo adherendum

quod per totum librum hoc dilige-
tius observavi sicut advertenti
clarius apparebit ut in hijs
quibus dubijs et difficilibus
in quibus non potui respondere
quod esset vna tantum quam sapientes
opinantur sive sapientibus sic
vnam partem tamquam magis proba-
bilem sustinui et tamen aliam
minime improbavi sufficiat enim
in dubijs scire quod sapientes
senserunt nec est utile contentiosi
desinere multa dicimus et defi-
cimus in illius consultor aut summo
nunc ipse est deus Ihesus xpistus
deo gratias fons est summus in hoc tanto
libro tamen in mensas gratias ago
qui iniunxit premium ad consummandum
istius opusculi inspiratus paupertate
scientie et ingenij Inquo tantus
liber iste vltimo est vocatus
Tunc rogo ut faciat premium
michi ad obedientiam meam et ad
fratrum meorum propter quam deo labor iste
a principio fuit assumptus quoniam
ergo deo soli fons est summo deo
suo ihesu xpisto Regi seculorum im-
mortali et invisibili Qui pro
nobis factus est homo et iterum
subijt et gratiam multiplicem con-
tulit et mandata dedit secundum
que in hoc libro explanatum est

Sit omnis honor et gloria per
infinita secula seculorum Amen

fratris
Explicit tractatus Bonaventure
Ordinis fratrum minorum
super Sententiarum

1220

